لغت ناجى

ـــ اخطارات ـــ

بو کتاب ارباب قلم بیننده قوللانیلان و یا قوللانیلمغه شایان بولنان عربی، فارسی، کلمات ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغاتك اك زیاده مستعمل اولانلرینی حاویدر.

لغتلر ترکجه نامنه تفسیر اولنور. مثلا عربی بر کلمه‌یه عرب استعمالنه کوره دکل، کندی استعمالمزه نظراً معنی ویریلیر. حرکه‌لر دخی کندی تلفظمزه کوره قونیلور. مثلا (سیاحت) کلمه‌سی فی الاصل (س) ك کسریله اولدیغی حالده استعمالمزه توفیقاً (س)ك فتحیله کوستریلیر.

کلمات عربیه‌نك مفرد مؤنثلری آیریجه بر معنایی حائز اولمدقجه کوسترلمز. یالکز مذکرلری ایراد اولور.

اسلوب فارسی اوزره ترکب ایدن تعبیرات — جزءلری عربی اولسون فارسی اولسون — فارسی عد اولنور.

عربی جمعلر مفردلریله برابر کوستریلیر. مفردلری قوللانیلمیان جمعلر و مفردلرله جمعلر بیننده استعمالجه اولان فرق بیلدیریلیر. فارسی جمعلر لزوم کورونمدکجه کوسترلمز.

ادوات مجملاً احکامیله برابر کوستریلیر، لزوم کورنمین لغات ایچون امثال ایراد اولنماز. نظمه نثردن زیاده یاقیشان لغات ایچون اکثریا مثال منظوم ایراد اولنور.

نشر اولنمش آثار عاجزانه‌مدن اوله‌رق و یا یکیدن ترتیب اولنه‌رق ایراد ایدیلن مثللره امضا قونلماز. امضا یرینه نقطه قونیلان آثارك قائللری بشقه‌لریدر.

خارجدن ـ ولو بالترجمه اولسون ـ ایراد ایدیلن مثالله قائلنك امضاسی قونیلور.

هرحرفده اولی مفتوح اولان لغتلر برنجی، اولی مکسور اولانلر ایکنجی، اولی مضموم اولانلر اوچنجی درجه‌ده صره‌لانیر .

السنهٔ اجنبیه‌دن آلمه لغتلر استعمالمزه کوره یازیله‌رق هانکی لساندن مأخوذ اولدیغی تصریح اولنور .

آخرنده مخفف یاء نسبت بولنان کلمات عربیه‌یه ـ بواداتك عربی ویا فارسی اولمسی احتمالنه کوره ـ هم عربی، هم فارسی اشارتی قونیلور .

مفردلریله جمعلری بیننده مفردلك ایله جمعلکدن باشقه معناجه فرق اولمیان عربی جمعلری معنالری مفردلرنده کوستریلیر .

منثور مثاللر اشارات ایچنه آلنماز .

عربی جمعلردن (مفردی قوللانیلماز) تنبیهنی حاوی اولمیانلرك مفردلری عائد اولدیغی یرلرده کوستریلیر .

اشارات

، مترادف ویا بربرینی مؤکد ومفسر کلمه وتعبیرلری آییرر .

؛ لغتك معناسنی ایضاح ایدن کلمه ویا تعبیرلرك اوسط طرفنده بولنور .

§ لغتك معانئ متنوعه‌سی آره‌سنه کیرر .

: منظوم ویا منثور مثاللرك اوسط طرفنده بولنور .

« » منظوم مثاللرك ایکی طرفنه قونیلور .

ـــ بیتك مصراعلرینی ویا قول ایله قائلك نامنی آییرر . برده لغت ایله اضافتسز استعمالی حالنده آخرینه علاوه ایدیله‌بیله‌جك (ی) حرفنك آره‌سنه قونیلور .

= مساوی . [ع] عربی . [ف] فارسی . لا لاادری .

خطا و صواب جدولی

صحیفه	یاکلش	طوغری
٨٤٧	فَلْسفَه	فَلْسَفَه
٨٤٨	فوْت	فَوْتْ
٨٥٣	فِقِهْ	فِقْه
٨٥٩	فُوأدْ	فُؤادٌ
٨٦٢	قاصرة الطرف	قاصِرَةُ الطَّرْف
٨٧٩	قَلْق	قَلَقْ
٨٧٩	قَلْم	قَلَمْ
٨٩٦	قوهٔ مَدرکه	قُوَّهٔ مُدْرِکَه
٨٩٧	کأالاول	کَالْاَوَّلْ
٩٠٥	کاهوارَه	کاهوارَه
٩٢٥	کَهْوارَه	گهْوارَه
٩٢٥	کَهْوارهٔ فَنا	گَهْوارهٔ فَنا
١٠٥٢	مَعْرَض	مَعْرِضْ
١١٤٢	مُتَشْهِرْ	مُتَسِهِّرْ
١١٤٨	مُتَطَفِلْ	مُتَطَفِّلْ

— چوجقلر ایچون —

لغت کتابی

آ

آئب [ع] کری دونیجی، دونن: قارشیدن بزی کورر کورمز آئب وغائب اولدی.

آب [ف] صو: مملکتمزڭ آب وهواسی لطیفدر.

آباء [ع] (اب) ڭ جمعی: آبا واجدادمز غیرتلی آدملر ایمش.

آب آتشرنك [ف] قرمزی شراب: «آب آتشرنك سامانسوزدر»

آباد [ف] یاخود

آبادان [ف] معمور. (آباد) هم مادیاتده هم معنویاتده قوللانیلیر: «معدلتدر ملکی آباد ایلین» «التفاتڭ کوکلمی آباد ایدر» (آبادان) یالکز مادیاتده قوللانیلیر: همت پادشاه زمان ملکمزی آبادان ایلدی.

آباد [ف] ادات کثرت اوله‌رق قوللانیلیر: شمس آباد = کونشی چوق یر. خراب آباد = ویرانه‌لك.

آبادی [ف] یاخود

آبادانی [ف] معمورلق: «معدلت بادیٔ آبادیدر» «عدل اولور بادیٔ آبادانی» (آبادانی) نثرده دها زیاده قوللانیلیر.

آبادی [ف] ایکدن یاپیلیر بر نوع یازی کاغدی : آبادی اوزرینه یازلمش کلام قدیم .

آبار [ع] (بئر) لك جمعی . ینه (بئر) لك جمعی اولان (أبآر) دن مقلوبدر : نقصان میاه آبار . (ابآر) قوللانلماز .

آب بقا [ف] یاخود

آب حیات [ف] یاخود

آب حیوان [ف] یاخود

آب خضر [ف] یاخود

آب خضر [ف] نره ده اولدیغی مجهول بر قایناغك ایچن آدمه حیات ابدیه ویرن صوبی . حضرت خضر بوصودن ایچدیکی جهتله هنوز حیاتده‌در : « لعل جانبخشی اولنجه کویا — ایمر نیردی لبنه آب بقا — خاقانی » « کون یوزندن اوتانوب آب حیات — مسکن ایتدی ورای ظلمات — وله » « اول سیه جامه‌ده اول فخر جهان — آب حیوان ایدی ظلمتده نهان — وله » « اولمیان مایهٔ فیض ازلیدن سیراب — آب خضری ینه خضر اولسه‌ده رهبر بوله‌ماز — راغب »

آبخور [ف] یاخود

آبخورد [ف] نصیب ، قسمت .

آبخیز [ف] طالغه .

آبدار [ف] رونقلی ، لطافتلی : شعر آبدار § طراوتلی ، تازه : میوهٔ آبدار § زاغلی ، جوهرلی : تیغ آبدار .

آبدان [ف] صو قابی .

آبدست [ف] نمازه وعبادات سائره‌یه باشلامازدن اول صورت مخصوصه‌ده بعض اعضای بدنی ییقایوب پاك ایتمك کیفیتی : آبدست آلنمه‌دن نماز قیلنماز .

آبدستان [ف] ابریق کبی ایچنه صو قونیلوب ال ییقانه‌جق قاب .

آبدندان [ف] عاجز، شاشقین.

آبده [ع] دیللرده داستان اولوب قالان وقعه § اخلافه یادکار قالان آثار اسلاف § تنظیری قابل اولمیان اشعار جیده .

آب راه [ف] صو یولی .

آب رو ـ ی [ف] شرف، حیثیت، یوز صویی: آب حیات ایچون آب رو دوکلمز § مدار شرف وافتخار : بیضاوی آب روی مفسریندر . « آبروی امت آخر زمانیدرسوزم ـ نفعی» (آبرو) صورتنده‌یازلمالی.

آب روان [ف] آقارصو: آب روان اکوکلـدن غبار غمی ازاله ایدر .

آبریز [ف] آیاق یولی .

آب زر [ف] آلتون صویی : « نه قـدر آبداردر شعرك! ـ آب زرله‌یازلسه شایاندر»

آب زندگانی [ف] یاخود آب زندگی [ف] (آب‌بقا)یه باق .

آبزه [ف] صوصیزنتیسی .

آبستن [ف] کبه اولان‌دیشی § حاوی، مشتمل: « آبستن صـفا وکدر در لیال هپ ـ کون طوغمه‌دن‌مشیمهٔ‌شب‌دن‌نه‌لر طوغار! ـ رحمی» شب آبستنست = کیجـه کبه‌در .

آبسوار [ف] صـو اوزرنده یوزن § صو اوزرنده پیدا اولان قابارجق .

آبشار [ف] صو شارلتیسی .

آبشناس [ف] کمی قلاووزی § صو یولجی .

آب شور [ف] آجی صو .

آب شیرین [ف] طاتلی‌صو .

آب طرب [ف] شراب: «خانهٔ رندی یقار آب طرب»

آبق [ع] افندیسنی بلاسبب ترك ایله قاچان کوله : عبدآبق تکدیره لایقدر.

آبکار [ف] سقا § صوجی.

آبگون [ف] مائی، ماوی.

آبگون‌قفس [ف] سما: «جان بلبلنك بودر صفیری — فریادبو آبگون‌قفسدن!»

آبگیر [ف] صو ایرکیلن یر.

آبگینه [ف] شیشه: «آبگینه ایچنده می کبیدر — لب لعلك خیالی دلده مدام — باقی»

آبله [ف] سیویلجه.

آبلوقه [ایتالیانجه‌دن] دکز محاصره‌سی.

آبنوس [ف] آبانوز دینیلن سرد وسیاه آغاج.

آب‌وتاب [ف] رونق، لطافت: چهره‌سنده‌کی آب وتاب نشئه بخش مجلس اولدی. یالکز (آب) بومقامده قوللانلماز.

آبونه [فرانسزجه‌دن] پیشیندن مشتری.

آبی [ع] چکینیجی، چکینن؛ تیکسینیجی، تیکسینن: اهل ناموس مداهنه‌دن آبیدر.

آبی [ف] صوده یاشایان، صوده حاصل اولان § مائی، ماوی § آیوا دینیلن میوه.

آبیار [ف] صولاییجی، صولایان.

آبیاری [ف] صولاییجیلق.

آتاشه [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتنده بولنان مأمور.

آتاشه‌میلیتر [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتنده بولنان عسکری مأمور.

آتاشه‌ناوال [فرانسزجه‌دن] سفارت معیتنده بولنان بحریه ضابطی.

آتش [ف] ترکجه ده مرادفی، مهجور حکمنده بولنان (اود) لفظیدر: «آتش کناری قیش کونننك لاله زاریدر — لا» § حرارت: یورکده آتش وار §

جدتلی، شدتلی : ساكن طورديغنه باقه، بیلسه‌ك اونه آتشدر !

آتش افشان [ف] یاخود

آتش فشان [ف] آتش صاچیجی، صاچان .
كوه آتش فشان = یانار طاغ .

آتش افشانی [ف] یاخود

آتش فشانی [ف] آتش افشانلق .

آتشبار [ف] آتش یاغدیریجی، یاغدیران : سحاب آتشبار § مؤثر، محرق: آه آتشبار .

آتشپاره [ف] آتش پارچه‌سی: « شمدی خاكستره اورتلمش بر آتشپاره‌یم » § بی قرار، تك طورماز، حشری : او اوصلو چوجق كیتدكجه بر آتشپاره اولدی.

آتشباز [ف] آتش ایله اجرای صنعت ایدن اویوبجی .

آتشپرست [ف] آتشه طاپیجی، طاپان :
« آتش آتشپرسته رحم ایتمز »

آتشتاب [ف] آتش كبی حرارتلی، ضیالی :
« دوشر هر دام كیسوبه دل بی تابدن فریاد — سپندآسا ایدر هر روی آتشتابدن فریاد — راغب »

آتش تر [ف] شراب، قرمزی شراب : « تركجمه
آتش تری ای رندبی خبر — یاقشدر
آل ایله او نیجه خانمانلری »

آتش خاطر [ف] یاخود

آتشدل [ف] هر كوردیكی كوزلی سون § سوزی مؤثر، محرق اولان § پك ذكی آدم .

آتشخانه [ف] یاخود

آتشكده [ف] آتشه طاپانلرك عبادتخانه‌سی .

آتشخرام [ف] حرارت و سرعتله یوریین :
« شعله سرو آسا چیقار خاكدن اول برلرده كیم — پایمال توسن آتشخرام ایتدك بنی — ندیم »

آتشدان [ف] اوجاق، منقل، مانغال .

آتشدم [ف] یاخود

آتشین دم [ف] سوزی ویا سسی مؤثر، محرق اولان : شاعر آتشدم . بلبل آتشدم . « آلمشمی نفس بر آتشین‌دم؟ — ایلرمی بنی زمانه خرم؟ »

آتش‌زبان [ف] سوزی مؤثر، محرق اولان . اکثریا شعرایه وصف اولور : نفعی آتشزبان . فضولئ آتشزبان .

آتشزده [ف] یاقلمش، یاقیلان : بتون خرمنلر آتشزده اولدی .

آتشزن [ف] یاقیجی ، یاقان : « ای عشق بلای جانم اولدك — آتشزن دود مانم اولدك »

آتشزنه [ف] چاقاق .

آتش سخن [ف] سوزی مؤثر ، محرق اولان § خاطر قیره‌جق یولده سوز سویلین .

آتشگیره [ف] ماشه § آتش طوتشدیره‌جق شی .

آتشناك [ف] آتشلی .

آتشی [ف] آتشلی، حرارتلی : آتشی مشرب § آتش رنکنده : آتشی اطلس .

آتشین [ف] آتشلی، حرارتلی : آتشین‌مزاج § مؤثر، محرق : « آتشین سوزلرله جولانمده حکمت یوقیدر؟ — نرده برمظلم تصور وارسه احراق ایلرم » § آتش رنکنده : « نه‌معنی کوستور دوشکده‌کی اول آتشین اطلس؟ — ندیم » § آتشدن .

آتی [ع] کلیجی، کلن، کله‌جك : بروجه آتی .

آثار [ع] (اَثَر)ك جمعی .

آثام [ع] (اِثْم) ك جمعی .

آثم [ع] کناهکار : امرالهی‌یه اطاعت ایتمین آثم اولور .

آجال [ع] (اَجَل)ك جمعی : انسانلرده‌کی آمال حلول آجال ایله محو اولور .

آجر [ع] طوغله ، کرمید . فارسی (آکور) دن معربدر .

آجُرى [ع و] طوغـله جى ، كرميدجى.

آجِلْ [ع] صكره يه قالیجى ، قالان .

آجِلاً [ع] صكره‌دن : آجلاً تأديه اولنه‌جقدر .

آجِنْتَه [ایتالیانجه دن] واپور قومپانیه‌سى‌وكائنى ياخود وكيلى § بونلره مخصوص بنا .

آجِيُو [ایتالیانجه‌دن] آقچـه فرقى § صرافیـه § اسقونطو .

آحادْ [ع] (اَحَد) ك جمعى . برلر . اكثريا حسـابده قوللانيلير .

آحادِناسْ [ف] خلقك آشاغى بوى‌طاقى ، اوته‌كى بريكى ، شوبو .

آختاپُودْ [روجه‌دن]معروف دكز مخلوقى .

آخَرْ [ع] باشقه: وقت آخرده كور يشورز .

آخِرْ [ع] صوك : آخرنفس§ صوكده‌كى .

آخِرْ [ع] البتـه ، عاقبت . نظمده‌ادات تأكيدمقامنده قوللانيلير: « بيلمش‌اولسون اولديرر آخربو استغنابنى — حالتى » .

آخِرُالاَمرْ [ع] عاقبت ، الك صكره: آخرالامر ديديكنى یاپدى .

آخِربينْ [ف] ايشك صوكنى كوز بنك اوكنه كتيرن : مرد آخر بين دنيايه اعتماد ايتمز .

آخِرَتْ [ع] انسانك‌اولدكدن صكره واصل‌اوله‌جغى عالم : آخرتى دنيايه دكشدى .

آخِرينْ [ع] صوكده‌كى‌معناسنه اولان(آخر)ك‌جمعى. صوكده‌كيلر ،صوكده‌كلن‌انسانلر: اولين وآخرين بومعمانك حلنده حيراندر.

آخِرينْ [ف] صوكده‌كى ، الك صوكده‌كى ، صوك ، الك صوك : « اولمك ايدى آخرين اميدم — ابواه‌اوده كلميور اولدن !»

آخُورْ [ف] آت ، اوكوز كبى حيوانلرك محافظه سنه مخصوص بنا .

آخورسالار [ف] امیرآخور.

آداب [ع] (اَدَب) ك جمعی. بالجمله حرکات و معاملاتده رعایت اولنان اصول مستحسنه: یوکنك یاننده آیاغنی اوزاتمق آدابه مغایردر.

آدم [ع] یریوزنده ابتدا پیدا اولان انسان، برنجی پیغمبر § ارککشی: برآدم کلیور § تربیه‌لی، انسانیتلی، مرد: آدم اولمیه‌جق. آدم دکل ایمش § مأمور، اوشاق: اوبزم آدممزدر § طرفدار، غیرتکش: او آنك آدمیدر. بعض علمانك قولنه کوره اصلی (آدام) اولمق اوزره عبرانیدر.

آدم پیرا [ف] مرشد کامل: «پك چوغی اولمدی آدم زیرا — اوزمان یوق ایدی آدم‌پیرا»

آدمی [عف] آدم اوغلی. آز قوللانیلیر.

آدمیان [ف] (آدمی) نك جمعی: موت بی امان بلای مشترك آدمیاندر. تشدید ایله قوللانلماز.

آدمیت [ع] آدملك، انسانیت: «حقوق الفته ناجی رعایت ایلیمی — نصل فدا ایده‌لم آدمیت اویله دکل»

آذار [ف] مارت: ابرآذاری = مارت بولودی.

آذان [ع] (اُذن) ك جمعی.

آذر [ف] آتش.

آذرپرست [ف] آتشه طاپیجی، طاپان.

آذرکده [ف] آتشه طاپانلرك عبادتخانه‌سی.

آذینه [ف] جمعه. شب آذینه = جمعه کیجه‌سی.

آراء [ع] (رَأی) ك جمعی: اکثریت آرا. اختلاف آرا. ینه (رأی) ك جمعی اولان (اَرءاء) دن مقلوبدر. (ارءاء) قوللانلماز.

آراروت [انکلیزجه‌دن] برنوع بسلیجی نشسته که صو ویا سود و شکر ایله قارشدیریله‌رق کوچك چوجقلره یدیریلیر.

آراستکی [ف] آراسته‌لك.

آراسته [ف] مزین، سوسلو: باغچه انواع ازهارایله آراسته‌ایدی § مرتب، یرلی یرنده: صفوف عسکر آراسته ایدلدی.

آرام [ف] صبر، قرار: آرامی قالمدی § دیکلنمه، اکلنمه: اوراده برآز آرام ایدلدی § راحت، استراحت: آرام برخزینه‌درکه برآکننده بولنور — لا. بعض ادباطرفندن قوللانلمقده اولان (بلا آرام) تعبیری — (بلا) عربی اولدیغندن — یاکلشدر.

آرامبخش [ف] آرام‌ویریجی، ویرن؛ دیکلندیریجی، دیکلندیرن: «مطرب! کزین نیچون طوریورسین امان بزه — آرامبخش خاطر اولوربرمقام بول!»

آرام جان [ف] راحت‌روح: «بکا هر برنکاهك مایهٔ آرام جان اولسون — ندیم» § محبوبه، معشوقه: «کوش جانم دیکله‌سون آرام جانم سویلسون»

آرامجوی [ف] آرام آرایجی، آرایان: «ایرکامه‌البت اولان کامجو — آرار سودیکن جان آرامجو»

آرامجویانه [ف] آرامجو اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

آرامجویی (ف) آرامجولق.

آرام دل [ف] حضور قلب، سکون قلب: آرام دل شکری ناقابل برنعمتدر § محبوبه، معشوقه: «دیده‌دن دور اولمه ای آرام دل!»

آرامساز [ف] آرام ایدیجی، ایدن؛ ساکن اولیجی، اولان: فلان یرده آرامساز اولان عساکر شاهانه.

آرامسوز [ف] آرام محو ایدیجی، ایدن: اومحزونانه طورشنه آرامسوزایدی!

آرامگاه [ف] یاخود

آرامگه [ف] آرام ایده‌جك یر: «بکوی دلدار درافتاده‌نك آرامکهی» نثرده (آرامگاه) قوللانیلیر.

آرامگزین [ف] آرام اختیار ایدیجی، ایدن:

بريرده طورمق ايستمين اوشهسوار چالاك شمدى آرامكزين زير خاك اولدى.

آراميده [ف] ياخود

آرميده [ف] راحتده، سكون حالنده بولنان: «جان مرغى آرميده دكلدر رميده در — خيالى» (آرميده) ده زياده قوللانيلير.

آرايش [ف] زينت، سوس: «دولتلينك آرايشيدر ديدهٔ حسّاد — نابى» زينتليش، سوسليش معناسنده قوللانلمز.

آرد [ف] بغداى وسائره دن ياپيلان اون.

آرزو [ف] ايستك، كوكل ميلى: موفق اولمكزى آرزو ايدرم.

آرزودار [ف] ياخود

آرزوكش [ف] ياخود

آرزومند [ف] ايستكلى، هوسلى: آرزو — داران ترقى. آرزوكش اقبال. آرزومند وصال.

آرش فرانسزجه ده (بوريش) معناسنه اولان (مارش) دن بوزمه در. عسكرى يورتمك ايچون قومانده اثناسنده تلفظ اولنور.

آرشيدوشس [فرانسزجه دن] آوستريا خاندان حكمداريسنه منسوب قيز وياقادين، برباش دوقه نك زوجه سى.

آرشيدوق [فرانسزجه دن] باش دوقه. آوستريا حكمدار زاده لرينه مخصوص عنواندر.

آرما ياخود

آرمه [ايتاليانجه دن] كمى تجهيزاتى § دولتلرك، مشهور خاندانلرك علامات مخصو - صه سى.

آرنج [ف] ياخود

آرنك [ف] ديرسك.

آرنك [ف] طرز، روش: «آسمان پايه هما سايه همايون آرنك — حقى»

آروغ [ف] ككيرمه .

آز [ف] حرص : ارباب آز آزه راضی اولماز .

آزاد [ف] قورتلمش، قورتیلان: افندی كوله‌سنی آزاد ایتدی. دنیاده كیم غصه‌دن آزاد اولمش ؟ § قید آلتنده اولمیان ، حر : « مسخر اولدی اول آزاد كوردیكك كوكلم ــ فضولی »

آزادگی [ف] آزاده‌لك: «اولسه ایتمز خواهش آزادكی شیرك سنك »

آزاده [ف] قید آلتنده اولمیان، حر : « اسیر باده اولمش رندمز آزاده‌در سوزده » § اوغراشمیان، فارغ : « آزادهٔ فكر امتحانم ــ برحسنك اسیریدر جنانم »

آزاده خاطر [ف] یاخود

آزاده‌دل [ف] كوكلنده عقده اولمیان ، قیدسز : مرد آزاده‌دل كوكل اوزه‌جك شیشه‌مائل اولماز .

آزاده‌سر [ف] باشنده غائله اولمیان ، قیدسز : « آزاده سره فكر تجمل نه بلادر ! ــ جوری »

آزادی [ف] آزادلق حالی ، حریت : « اسیرك خاطرندن دور اولورمی شوق آزادی؟ »

آزار [ف] اینجتمه ، تكدیر : شاكرد استادك آزاربنه تحمل ایتملی .

آزار دیده [ف] اینجیدلمش ، اینجیدیلن ؛ تكدیر اولنمش ، اولنان : « كوكلك ایستر فقط بنه آغلار ــ طفل آزاردیده‌در كوكلم »

آزردگی [ف] آزرده‌لك .

آزرده [ف] اینجیدلمش ، اینجیدیلن .

آزرده خاطر [ف] یاخود

آزرده‌دل [ف] كوكلی اینجیدلمش، كوكلی اینجیدیلن : عاشق آزرده‌دل .

آزرم [ف] حیا § حلم § شفقت § حشمت .

آزمایش [ف] تجربه، دنه‌یش: آزمایش قلم .

آزمند [ف] حریص، طمعکار .

آزمودگی [ف] آزموده‌لك .

آزموده [ف] تجربه اولنمش ، اولنان§ کورکولو، ایش بیلیر آدم : مرد آزموده .

آزمون [ف] تجربه، دنه‌یش ، امتحان .

آزوز [ف] یاخود

آزور [ف] حریص، طمعکار .

آژنك [ف] اختیارلق ویا طارغینلقدن چهره‌ده حاصل اولان بوریشقلر .

آس [ع] مرسین آغاجی . حب‌الآس = میوه‌سی .

آس [ف] دکرمن § قاقم .

آسا [ف] ادات تشبیه . عربی، فارسی کلماتك آخرلرینه کلیر : جنت آسا، بهشت آسا = جنت کبی .

آسال [ف] تمل .

آسان [ف] قولای : هرمشکل سعی ایله آسان اولور .

آسانی [ف] قولایلق ، قولای اولش : طبع انسانی مائل آسانیدر .

آسایش [ف] راحت، سکون§ بر ملکتك راحت، سکون حالنده بولنشی : سایهٔ شاهانه‌ده آسایش برکالدر .

آسایش پرور [ف] خلقك راحت،سکون اوزره بولنمسنی التزام ایدیجی ، ایدن : حکمدار آسایش پرور .

آسایش پرورانه [ف]آسایش پروراولانه یاقیشه‌جق صورتده : تدابیرآسایش پرورانه .

آسایش جوی [ف]آسایش آرایجی ، آرایان، آسایش ایستییجی، ایستین.

آسایش جویانه [ف] آسایش آرا یانه باقیشه‌جق صورتده : معروضات آسایش جویانه .

آسبان [ف] دکرمنجی، دکرمن صاحبی .

آسبانی [ف] دکرمنجیلك .

آستان [ف] اشیك، پابوجلق § درکاه: آستان حضرت مولانا .

آستان فنا [ف] دنیا .

آستانه [ف] اشیك، پابوجلق § درکاه: مولوی آستانه‌لری § مرکز سلطنت عثمانیه، استانبول. ینه بو معناده قوللانیلان (آستانهٔ علیه) (آستانهٔ دولت علیه) دیمکدر .

آستر [ف] آستار .

آستین [ف] اثواب یکی .

آستین افشان [ف] یاخود

آستین فشان [ف] فارغ اولیجی، اولان؛ وازکیجی، واز کچن . ایکی درلو قوللانیلیر: دنیادن آستین فشان اولدی. دنیایه آستین فشان اولدی .

آستین برچیده [ف] یاخود

آستین برزده [ف] یاخود

آستین مالیده [ف] حاضرلانمش، حاضرلانان آدم.

آستینه [ف] یومورطه .

آسمان [ف] سما: «ترجیح ایدرم بتون جهانه — ویرمم اوزمینی آسمانه »

آسمان برین [ف] عرش اعلی .

آسمان رند [ف] منجّم .

آسمان سنج [ف] ساعت دینیلن معروف آلت .

آسمان وریسمان [ف] معقول سوزایله آکا قارشی سویلنیلن نامعقول سوزدن کنایه‌در: مصاحبات پیر وجوان آسمان وریسمان قبیلندندر.

آسمانه [ف] طاوان (توان).

آسمانی [ف] آسمانه منسوب: بلای آسمانی § مائی، ماوی: جامهٔ آسمانی.

آسودگی [ف] آسوده‌لك: «خاك پایك اولمه‌دن آسودگی بولماز تنم — عالم بالایه‌سوق ایلر بو علوی جان بنی»

آسوده [ف] مستریح، ساکن، راحتده: «اولدم آسوده جهانك غم فرداسندن — جوری»

آسوده خاطر [ف] یاخود

آسوده دل [ف] کوکلی آسوده اولان: «بیلمز آسوده دلان حال دل بیماری»

آسوده دلی [ف] آسوده‌دللك: «حق ایمش مایهٔ آسوده دلی»

آسی [ع] جرّاح.

آسی [ع] محزون.

آسیا [ف] یاخود

آسیاب [ف] دکرمن: «کار وباری آسیاب عالمك نوبتله‌در — نابی»

آسیابان [ف] دکرمنجی، دکرمن صاحبی.

آسیازنه [ف] دکرمن طاشی دیشه‌نه‌جك آلت، دیشنکی.

آسیاسنك [ف] دکرمن طاشی.

آسیاسنك زبرین [ف] اوستده‌کی دکرمن طاشی.

آسیاسنك زیرین [ف] آلتده‌کی دکرمن طاشی: آسیاسنك زیرین متحرك اولمدیغندن ناچار بارکرانه قاتلانیر — سعدی»

آسیاگر [ف] دکرمنجی، دکرمن یابان.

آسیب [ف] چاتمه، صدمه: «کوکلی پر اضطراب ایلدی آسیب عشق» § مصیبت، ضرر.

آسیب‌رسان [ف] ضرر و بریجی، ویرن؛ بلایه دوشوریجی، دوشورن.

آش [ف] یمك، صولو یمك: پیشمش آشه صوغق صو قاتمه § محرمده پیشیریلن عاشورا.

آشپز [ف] آشجی.

آشتی [ف] صلح.

آشتی‌پرور [ف] صلحی التزام ایدیجی، ایدن: پادشاه آشتی پرور.

آشتی‌پرورانه [ف] آشتی پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: تشبثات آشتی پرورانه.

آشتی‌پروری [ف] آشتی پرورلك § آشتی پروره منسوب.

آشخانه [ف] آش اوی، مطبخ.

آشفتگی [ف] آشفته‌لك.

آشفته [ف] دلی کبی اولان، پریشانحال. بو کلمه (آچیق مشربلی قادین، فاحشه) معناسنده دخی قوللانلمقده اولدیغندن الیوم «آشفته‌لکم زلف پریشانك ایچوندر» کبی سوزلر بکنلمه‌مکده‌در.

آشکار [ف] یاخود

آشکارا [ف] یاخود

آشکاره [ف] کیزلی دکل، بللی، میدانده. (آشکار) نظم و نثرده، (آشکارا) ایله (آشکاره) یالکز نظمده قوللانیلیر: «کچدی قیلیجدن فتن روزکار — سیف یدالله اولوب آشکار — صبری» «ایاغ باده ظن ایتمه کف ساقیده موسی وش — ید بیضادر اولمش آشکارا آستیننده‌ن — فیضی» «دلده خراش خار غم دیده‌ده اشك دمبدم — عرض اولنور جنابکه کیزلین آشکاره‌مز —

باقی» محاورانده (آشکاره) (آشکار)دن زیاده قوللانیلیر .

آشنا [ف] یابانجی دکل، بیلدك، دوست : «کنج غربت کلشن جنت قدر جانبخش اولور — دار غربتده بولنسه آشنالردن بری — نابی » § خبردار، اهل وقوف : ادبیات غربیه‌یه آشنا برذات . بوکلمه فارسیده (صوده یوزمه) معناسنه‌ده کلیرسه‌ده‌ترکجه‌ده ترکیبسز اومعناده قوللانلماز .

آشناگر [ف] یاخود

آشناور [ف] صوده یوزیجی، یوزن آدم، یوزکج .

آشنایی [ف] آشنالق : اظهار آشنایی ایتدیلر § آشنایه منسوب § خبردارلق، وقوف . بو معناده ترکیبسز آز قوللانیلیر .

آشوب [ف] قاریشیقلق ، قارغاشه‌لق، کورلتی§ بوحاله سبب اولان : نفعی وصفنده: « آشوب جهان شوخ طبعی — برهمزن کاروبار معنی — انسی »

آشوبگاه [ف] یاخود

آشوبگه [ف] آشوب یری، آشوب اولان یر : « تجلی‌زار دل آشوبگاه لن‌ترانیدر — عونی »

آشیان [ف] یاخود

آشیانه [ف] یووه : « یابار غریب قوشك آشیانی الله — شناسی » « هوهویه‌کیرشدی عاشقانه — قیدنده دکلدر آشیانه » § خانه : کیجه اولنجه هرکس آشیانه‌سنه چکیلیر .

آصال [ف] ایکندی ایله آقشام آره‌سی معناسنه اولان (اَصیل)ك جمعی : بالغدوّ والآصال = آقشام صباح ، هرزمان . مفردی بومعناده قوللانلماز .

آصف سلیمان نبینك وزیری (ابن برخیا) نك اسمی . قرآن کریمده « الذی عنده علم من الکتاب »ایله توصیف بیورلمشدر . تشبیهاً هر وزیره اطلاق اولنور .

آصفانه [ف] وزیرانه : احسان آصفانه .

آصفى [ع ف] وزيره منسوب : امر آصفى . وقتيله صدر اعظم قوناغنه « سراى آصفى » دينيليردى .

آغاز [ف] باشلانغيچ ، ابتدا : «عشقك آغازى حلاوتليدر انجامندن » § باشلامه ، ابتدا : « سويليك تيغ زبانمدن حذر قيلسون رقيب — وارايكن مجلسده بن كفتاره آغاز ايتمسون — وصفى »

آغازه [ف] تغنى باشلانغيچى § خواننده نك تغنى يه باشلامسى .

آغستوس [لا تينجه دن] معروف آى : آغستوسده صويه كيرسه م بالطه كسمز بوز اولور .

آغشته [ف] بولاشمش، بولاشيق؛ ايصلانمش ، ايصلاق : صحراى كربلا آغشتهٔ خون شهدا اولدى .

آغوش [ف] قوجاق : «بريارە ايله نشانلى كلدم — آغوشكى آچ كه شانلى كلدم »

آفات [ع] بلا، عارضه ، صاقينيله جق حال معناسنه اولان (آفت) ك جمعى : آفات سماويه . آفات لسان .

آفاق [ع] (افق) ك جمعى . اطراف، دنيانك كوشه سى بوجاغى : « آفاقده آيابولنورمى آرانلسه — برمردكه ميل ايلميه جاه ايله ماله » § كوكك اطرافى، كوزه كورين كنارلرى : آفاقه نظرانداز اولان كنديني بر دائره ايچنده ظن ايدر § نفس ناطقه دن ماعدا موجودات : آفاقده مشاهده اولنان آيات الهيه .

آفاقى [ع ف] دره دن تپه دن، اهميتسز: آفاقى صحبت. آفاقى سوزلر § مكهٔ مكرمه يه يالكز حج ايتمك ايچون كيدوب، اوراده اقامت ايتمين آدم: آفاقى حاجى.

آفت [ع] بلا، عارضه، صاقينيله جق حال : شهرت آفتدر . « آفت عين الكمال رشك كار ايتمز بكا — نفعى » § انسانى بلاى عشقه دوشورن كوزل : « انجذابك كوريلور نرده بر آفت كورسه نك — كورمدم سن كبى عالمده بلاخواه كوكل » (آفات) بو معناده قوللانلماز .

آفتاب [ف] كونش § كونشك ضياسى § صاحب جمال، دلبر: « آفتابم ! بنى ظلمنده براقدڭ كيتدڭ » § كوزل، پارلاق چهره: « آچ ابمدى آچ نقـابكى ــ عيـان ايت آفتابكى ــ اكرم »

آفتاب اشتهار [ف] پك مشهور اولان بيـوك آدم .

آفتاب پرست [ف] كونشـه طـاپيجى ، طاپان § نيلوفر چيچكى § آى چيچكى § قاپاكاوى دينيلن حيوان .

آفتاب سر ديوار [ف] ياخود

آفتاب سركوه [ف] عمرڭ صوكى .

آفتاب سوار [ف] صباحلرى اركن قالقـان آدم .

آفتاب قريش [ف] ياخود

آفتاب قريشى [ف] حضرت محمد: « آفتاب قريش اولنجه عيان ــ ظلمات اوزره اولدى نور فشان »

آفتابگير [ف] شمسيه .

آفت جان [ف] ياخود

آفت دوران [ف] كوزللر حقنـده ايراد اولنور تعبيراتدندر: « نه كوردم آه امان الامان بر آفت جان ــ نديم » «هودبوب شوق ايله اول آفت دوران دونسون ــ نحيفى » (آفت جان) روحه تأثيرى اولان بلايه ده اطلاق اولنور : « دل ويرمه غم عشقه كه عشق آفت جاندر ــ فضولى »

آفت زدگان [ف] (آفت زده). نڭ جمعى: ساقز آفت زدگانى .

آفت زده [ف] بلايه اوغرامش، مصيبته تصادف ايتمش اولان: أهالى آفت زده اولمقدن وقايه ايدلدى. مزروعات آفت زده اولدى ،

آفروشه [ف] اون حلواسى .

آفریدکار [ف] یارادیجی ، یارادان ، الله .

آفریدکاری [ف] آفریدکارلق § آفرید کاره منسوب .

آفریده [ف] یارادلمش ، مخلوق : « نوردن آفریده در جسمك ـــ آفتاب اولسه وجهی وار اسمك » انسان هیچ بر آفریده‌یی اینجتمه‌ملیدر .

آفرین [ف] ادات تحسین . برشی بکنلدکده ایراد اولنور : « آفرین ای روزکارك شهسوار صفدری ـــ نفعی » « آفرین ارباب عشقك قوت بازوسنه ـــ فطنت »

آفرین خوان [ف] آفرین دییجی ، دیین : بو آدمه عالم آفرین خوان اولدی .

آفرینش [ف] یارادیلش ، خلقت : بنده بوحال مقتضای آفرینشدر § عالمك یارادیلیشی ، خلقت عالم : « آفرینشدن بری احوال عالم بویله‌در ـــ شیخ الاسلام عارف »

آفریننده [ف] یارادیجی ، یارادان ، الله .

آفل [ع] غائب اولیجی ، اولان . اکثر یا کواکب حقنده قوللانیلیر : « باشقه بر برده طلوع ایلر کونش آفلمیدر ؟ ـــ وصفی »

آفوروز [روم‌جه‌دن] بر خرستیانك کلیسا و آیینه عدم قبولی مجازات روحانیه‌سی .

آقادمیا [روم‌جه‌دن] افلاطونك وقتیله شاکردانه درس ویردیکی میدان § مجلس معارف ، انجمن دانش : فرانسه آقادمیاسی .

آقتریس [فرانسزجه‌دن] تیاتروده اوینایان ، اویونك بر شخصی تجسم ایتدیرن قیز ، قادین .

آقتور [فرانسزجه‌دن] تیاتروده اوینایان ، اویونك برشخصی تجسم ایتدیرن ارکك .

آقسیون [فرانسزجه‌دن] شرکت حصه‌سی .

آگاه [ف] یاخود

آگه [ف] واقف ، خبردار : « حق ایده درد دلمدن مگر آگاه سنی ـ نحیفی » « قلم سرائر حال دلمدن آگهدر » § بصیرتلی، اویانیق : « بردل آگاهه بیك غافل کوکل اولسون فدا »

آگاهی [ف] یاخود

آگهی [ف] آگاهلق .

آکل [ع] ییجی، یین .

آکله [ع] عارض اولدیغی عضوی تدریج ایله بر برمرض .

آكلةالاكباد [ع] ابوسفیانك زوجەسی، جناب معاویەنك والدەسی (هند) ك لقبیدر . (احد) جنگنده حضرت حمزه شهید اولدقده مبارك جگرینی صدرندن چیقاردوب منتقمانه ایصیرمش ، امش ایدی . تشبیهاً بورك اوزنتیسی، انصافسزقاری‌یەده اطلاق اولنور . موما الیهایه « هند جگرخوار » دخی دیرلر .

آگنده [ف] طولدیرلمش ، طولو .

آگنده گوش [ف] سوز دیکله‌مز ، سفیه .

آل [ع] فامیلیا ؛ اولاد، عیال، اقربا، احفاد: آل رسول.

آل [ع] نمایش، حیله، دوزن . (سراب) معناسندن منقولدر : « عقلم آلدك ای پری بیلم نه آل ایتدك بکا ـ وصفی » (سراب) مقامنده قوللانلماز . شو بیتده توریه طریقیله واقع اولمشدر : « کوسترمدی یوزین بزه اول غنچه برزمان ـ صکره آچلدی وجهنی بیلدك که آل ایمش ـ شیخ الاسلام یحیی »

آل [ف] معروف رنکده اولان : رخ آل .

آلاء [ع] (الی) لك جمعی . نعمتلر : « اویله محتاج تناولمیدر آلای عدم ؟ ـ عاکف » مفردی قوللانلماز .

آلاباندە [ایتالیانجەدن] کمینك ایکی یاندن

هربری § حرب کیسنك بریانده بولنان طوپلرك بردن آتشلنمسی § شدتلی تعزیر : آلاباندە ویردی . آلاباندە یدی .

آلات [ع] (آلت) ك جمعی . ایش ایشلیەجك طاقم، آوادانق: کالات کم آلات ایله اولماز . آلات حرب § اعضای بدن : آلات داخلیه .

آلارغه [ایتالیانجەدن] آچیق ، آچیقده ؛ اوزاق ، اوزاقده : شویله آلارغه طورەلم .

آلاف [ع] (الف) ك جمعی . بیکلر . اکثریا حسابده قوللانیلیر .

آلافرانغه [ایتالیانجەدن] اوروپالیلرك اصول وعاداتنه موافق : آلافرانغه البسه . آلافرانغه کیینمش § اوروپا مودەسنه اتباع ایدن ، اوروپالیلر کبی یاشایان : بکمز آلافرانغەدر .

آلام [ع] (الم) ك جمعی : « آلامی تزیید ایدییور نوری نهارك ـ احزانی تعریف نه ممکن شب تارك ـ ماینار »

آلایش [ف] کلفتلی کوسترش، طنطنه ، اسراف : ترك آلایش سرمایهٔ آسایشدر . آلایش دنیا = دنیا تکلفاتی .

آلت [ع] برایش ایشلەمکده قوللانیلان واسطه: آلت کتابت = قلم § واسطه اولان آدم : «سن آلت جفاایکن ـ جفادن اشتکا نەدن؟ » § عضو : آلت تکلم = لسان .

آل عبا [ف] محمد ، علی، فاطمه، حسن، حسین حضراتی : بندهٔ آل عبا.

آل عثمان [ف] ار طغرل اوغلی غازی سلطان عثمانك اولاد واحفادی ، عثمانلی پادشاهلری : پادشاهمز غازی عبدالحمید خان مفخر آل عثماندر . (آل عثمان دولتی) تعبیری عامیانه صاییلیر .

آلفته [ف] آلیشیق، آلیشقین، دوشکون : آلفتهٔ الفت نسوان ایمش . (آشفته) کبی (فاحشه) مقامندەده قوللانلمقدە اولان بوکلمەنك دخی برنجی معناده حسن استعمالنه دقت ایدلملیدر .

آلگونه [ف] قادینلرك یوز- لرینه سوردكلری پنبه دوزكون، قیزللق: «آل جنت عشقه برنمونه — عاشقده سورندی آلكونه!»

آلنك [ف] متریس، شارانپول.

آلودگی [ف] آلوده‌لك.

آلوده [ف] بولاشمش، بولاشیق: آلودهٔ خون § طالمش، مستغرق: آلودهٔ مناهی. تجارتله آلوده اولمش برآدمدر.

آلوده دامان [ف] یاخود

آلوده دامن [ف] سفیه، فاسق، لاابالی، مرتكب.

آلوده دامانی [ف] یاخود

آلوده دامنی [ف] آلوده دامنلك.

آلهه [ع] (آله) نك جمعی. مشركلرك معبودلری: لات، عزی، منات دینیلن آلهه قبل الاسلام درون كعبه‌ده طورردی.

آلیه [ع] آلته متعلق. علوم آلیه = صرف ونحوكبی، علوم عالیه‌یی تحصیله واسطه اولان علملر.

آماج [ف] آتیله‌جق شی ایله اورلمق اوزره دیكیلن نشان، نشان تخته‌سی: «خدنك آهمزه چرخی ایلدك آماج — علی روحی»

آماجگاه [ف] یاخود

آماجگه [ف] نشان یری دیمك ایسه‌ده (آماج) مقامنده قوللانیلیر.

آمادگی [ف] آماده‌لك.

آماده [ف] حاضر، حاضرلانمش: عصرمزده وسائل ترقی آماده ایدلدی. «بردل بی‌تاب ایله بیك غمزه‌یه آماده‌یم — نائلیٔ قدیم»

آماس [ف] بدنده پیدا اولان شیش.

آمال [ع] (أمل) ك جمعی :
« برشی دیمم ای نوکنمز
آمال — هیهات دیرم هزار هیهات! »

آمدورفت [ف] یاخود

آمدوشد [ف] یاخود

آمدشد [ف] کلوب کیتمه ،
واروب کلمه . برنجیسی
(و) سز قوللانلماز . ایکنجیسی
(و) ایله آز قوللانیلیر . الك زیاده
قوللانیلان او چنجیسیدر : آمدشد
امواج . آمدشد سفائن .

آمر [ع] بیوریجی ، بیوران :
شریعت نظافتی آمردر §
رئیس ، باش مأمور : دائره نك
آمری § مافوقده بولنان مأمور :
متصرف قائممقامك ، والی ده متصرفك
آمریدر .

آمرانه [ف] آمرجه ، آمرجه-
سنه : آمرانه بر طور
کوستردی .

آمرزش [ف] عفو ، عفو
ایتمه ، ایدش . حق
آسیده قوللانیلیر .

آمرزگار [ف] عفو ایدیجی ،
ایدن ، الله .

آمرزگاری [ف] آمرزکارلق .

آمن [ع] بورکنده قورقو
اولمیان ، یورکی امین اولان
آدم .

آمنا [ع] قورقوسزجه ،
امنیتله : حجاج آمنا
مکه یه واصل اولدیلر . . بومقامده
(امناً) استعمالی یاکلشدر .

آمنا [ع] ایناندق : « برق ،
نورکدن ایتدی جذب
سنا — ای ضیا بخش دیده آمنا ! »

آموختگان ازل [ف] انبیا ،
اولیا ، بیوك
آدملر .

آموزکار [ف] اوکرەدیجی ،
معلم ، معلمه .

آموزکاری [ف] معلملك ،
معلمه لك .

آمونیاق [فرانسزجه دن]
نشادر روحی .

آمیخته [ف] قارشمش، قارشد- یرلمش، قاریشـیق : «آمیختهدر شکرله شیرم»

آمیرال [فرانسزجهدن] سفائن حربیه قوماندانی، بر دونتما ویا فیلوقوماندانی. (امیرالماء) ویا (امیرالبحر)دن بوزمهدر.

آمیزش [ف] قاریشش، قاریشوب کوریشش، برلکدهدو- شـوب قالقمه، اختلاط. اکثریا انسانلر حقنده قوللانیلیر : حسن آمیزش حسن خلق علامتیدر.

آمیزه‌موی [ف] صاچنه، صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم.

آمیزه‌مویی [ف] قیرصاچلیلق، قیر صاقاللیلق : «ایرشدی موسم آمیزه مویی»

آمین [ع] اسماء آلهیه دندر. یاخود (یارب قبول ایت، بویله اولسون، بویله‌یاب) معنالرندن برینه دلالت ایدر اسم فعلدر : «یاشاسون بادشاهمز آمین !» بعض علمانك قولنه کوره سریانیدر.

آمین‌خوان [ف] آمین دیبجی، دیین : بودعایه بتون عالم آمین خوان اولور § هرنه دیرلرسه قطعا اعتراض ایتمیوب بك ابی دیین § اخفشك کچیسی کبی‌سو- یلنیلن سوزك مآلنی آکلامدیغی حالده تصدیق ایدن.

آن [ف] کوزللك جاذبه‌سی: آنلی کوزل، تعریفنده بعض عرفا «بونك کیفیتی تعبیراولنماز ذوقه دائردر» دیمشلر. اکثریا (حسن) ایله برلکده ایراد اولنور: حسن‌وآن قوت جان عاشقاندر.

آن [ع] لحظه، دم: هرآن. (آن) قابل انقسام اولمیان زمان دیمك ایسه‌ده‌شیوهٔ لسان‌اقتضا- سنجه‌تأکیداًتقییدایله‌دخی قوللانیلیر : آن واحدده. آن غیر منقسمده.

آناء [ع] (انی)ك جمعی. کیجه‌یاریسنه‌طوغری‌اولان وقتلر. آناءاللیل = کیجه یاریلری. مفردی قوللانلماز.

آن‌بآن [ف] یاخود

آناً فاناً [ع] لحظه‌دن‌لحظه‌یه، لحظه‌لحظه، بردوزی‌یه :

آثار ترقی آن بآن تنویر چشم شکران ایتمکده‌در .

آناختار [رومجه دن] کلید آچه‌جق معروف آلت § واسطهٔ حصول : غیرت موفقیتك آناختاریدر .

آنافور [رومجه‌دن] آقنتی‌یه قارشی آقان صو .

آنتیقه [فرانسزجه‌دن] اسکی زماندن قالمه مصنوعات بشریه بونلردن هربری § اسکی، نادر: آنتیقه برآدمدر § غریب ، تحف: آنتیقه فکرلی. (عنتیقه) یازمقده معنی یوقدر .

آنسه [ع] کوزل خوبلو ، عاشق نواز محبوبه‌یه وصف اولور : جاریهٔ آنسه.

آنغاریه [رومجه‌دن] اجرتسز ایش § ایستکسز ، باشدن صاومه کوریلن ایش .

آنف [ع] حاله مقارن زمان ماضیدن کنایه . شمدی یکجن آن . ترکیب ایله قوللانیلیر : آنف‌البیان . آنف‌الذکر .

آنفاً [ع] یوقاریده، شوراجقده؛ بورنکك دیبنده : آنفاً تعریف اولنان کوز علاجی پك نافعدر .

آنفه [ع] کنجلك زمانك ابتدالری .

آنونیم [فرانسزجه‌دن] آدسز، کندینك یاخود صاحبنك اسمی بللی اولمیان : آنونیم شرکت . آنونیم تألیف.

آنی [ع] اولمش ، کاله کلمش : اثمار آنیه .

آنی [ع ف] برلحظه‌ده وقوع بولان : ییلدیریمك تأثیر آنیسی .

آنیه [ع] (اناء) نك جمعی . آزقوللانیلیر.

آواره [ف] سرسری ، بوش کزن ، اونه ده بریده طولاشان : « حاصلی آواره‌لك وقتی بهار ایامیدر — باقی » بی قرار ، طوروب دیکلنمز : « برجای آسایشمی وار آواره کوکلم نیلسون ؟ — شیخ الاسلام یحیی »

آوارگی [ف] آواره‌لك .

آواز [ف] سس . آواز دهل شنیدن ازدور خوشست = اوزاقدن طاوولك سسی خوش کلیر . « باغلامه طنطنهٔ طبله کوکل ــ دوردن خوش کلیر آواز دهل ــ نابی »

آوازه [ف] سس ، شدتلی سس : آوازهٔ رعد § اون ، صیت ، شهرت . (آوازهٔ شهرت غالبیتلری) تعبیری طوغری اولمامق لازم کلیر .

آورد [ف] جنك .

آوردگاه [ف] یاخود

آوردگه [ف] جنك یری ، میدان حرب .

آورده [ف] کتیرلمش ، کتیر- یلن : دعای پادشاه زمان آوردهٔ زبان ایدلدی .

آونك [ف] آشاغی صارقان شی ، هونك : « خون دلدن آصیلیر هر مژه مه بیك آونك ــ کاظم »

آووقات [فرانسزجه دن] دعوی وکیلی §

حق باطل ، باطلی حق کوسترمه مقتدر چکه لی آدم ، قورناز لافزن .

آویخته [ف] آصلمش ، آصیلی : « کوکلمی زلف ملا ــ ئکبنده قیل آویخته »

آویزه [ف] بلور وسائره دن زینت اوله رق آصیلان شی : « آفتاب آویزه اولسون شهپر جبریلده »

آویزهٔ گوش [ف] کوپه .

آه [مشترك] حزن ، سرور ، یأس ، امیدکبی درونی احواله دلالت ایدر برادات . معنای حقیقیسی آه ایدن یاخود چکن بیلیر .

آهار [ف] کاغده سوریلن نشسته ایله یومورطه مخلوطی ، آهر .

آهستگی [ف] آهسته لك .

آهسته [ف] آغر ، یاواش ، عجله سز : « ایریشیر منزل مقصودینه آهسته کیدن ــ خاتمی » بعضاً تکرار ایدیلیر :

آهسته آهسته چاملیجه‌یه طوغری چیقدق .

آهَنْگ [ف] کیرج . آهك تفته = قیزغین کیرج .

آهمند [ف] بالانجی، دوباره‌جی .

آهَنْ [ف] دمیر § قاتی ، مرحتسز : « الله الله ای دل دلدار آهنین هنوز ! »

آهَنْ جانْ [ف] متحمل ، جفاکش، جانی پك آدم .

آهن جفت [ف] باخود

آهن گاو [ف] صابان دمیری .

آهن خای [ف] باشی سرد اولان آت .

آهندل [ف] باخود

آهَنین دل [ف] دمیریورکلی، بهادر§مرحتسز، غدار .

آهن ربا [ف] باخود

آهن کش [ف] مقناطیس .

آهن رگ [ف] باخود

آهنین رگ [ف] قوتلی ، طایانیقلی آت .

آهنك [ف] توافق اصوات، چالغی آلاتی آره‌سنده‌کی اویغونلق : « صیغمیور جسمه جان صفاسندن — بونه آهنك روحپرور- در ! » § چالغی دوزنی ، چالغی‌یه دوزن ویرش: چالغیجی قانونی آهنك ایدنجه‌یه قدر مجلسك دوزنی بوزلدی § صدانك اصول اوزره جریانی : « جویبار کلشنك طالدم حزین آهنکنه » § انتظام ، دوزکونلك : آهنك سلامت § چالوب چاغرمه : بوکیجه اوراده آهنك وار § قصد ایتمه : آهنك عزیمت .

آهنگر [ف] دمیرجی .

آهَنین [ف] دمیر ایچنده، اجزاسنك چوغی دمیر . صفوف آهنین = مکمل صورتده مسلح صفلر . کشتیٔ آهنین =

زرهلی کمی § دمیردن : بند آهنین § قانی، مرحمتسز : نه آهنین یورك ! § قوتلی، زورلو : پنجهٔ آهنین .

آهو [ف] جیلان : آهو کوزلو . کوزی آهو . کوزلری آهو : «شیرلر پنجهٔ قهرمده اولورکن لرزان – بنی برکوزلری آهویه زبون ایتدی فلك – سلیم اول » § دلبر، محبوبه : « رقیب یانی تنها قوماز اول آهونك – باقی» § کوزل، جاذبه‌لی کوز : « غمزه پرزهر چیقار چشم تنکخوسندن – کشور حسننك اژدر طوغار آهوسندن – ندیم »

آهوان [ف] (آهو)نك جمعی .

آهوانه [ف] آهوجه، آهوجه‌سنه : « او آهوانه نکهلر مشیر وحشتدر – نابی »

آهوبچه [ف] آهو یاوروسی .

آهوی شیر افکن [ف] عشق اربابنده طاقت براقیان پك جاذبه‌لی کوز .

آیا [ف] (عجبا) یه باق .

آیات [ع] (آیت)نك جمعی . دیکر جمعی اولان (آی) قوللانلماز .

آیت [ع] قرآن کریمك متصل المعنی پارچه‌لرندن هر بری : آیت کریمه . قرآن کریم آیت آیت نازل اولدی § نشان ، اماره ، علامت : تموج رایت آیت مظفریتدر .

آیة الکرسی [ع] «وسع کرسیه السموات والارض» تعبیر شریفنی حاوی اولان آیت مشهوره : « یا رسول الله درخاطر بیور لطفاً بنی – آیة الکرسی کبی از برله‌دم اوصافکی»

آیة النور [ع] یاخود

آیت نور [ف] «الله نور السموات والارض» تعبیر شریفنی حاوی اولان آیت مشهوره : « طیبهٔ پاکه سعادتله رسول – آیت نور کبی ایتدی نزول »

آینده [ف] کلیجی، کلن : آینده و رونده .

آیین [ف] رسم، عادت ، کوره‌نك : قارناوال آیینی §

ارباب طریقتك تكیه‌لرده اجرا ایتدكلری اصول : آیین مولویان § طرز ، اصول ، آداب: آیین بندكی.

آیین جم [ف] یارانك اغیاردن خالی بر یرده طوپلانوب عشرت ایدشلری § بو صورتده ایدیلن عشرت: «جم كورسه بكنمزدی بو آیین جی »

آینه [ف] یاخود

آینه [ف] تركجه‌سی ، مهجور حكمنده بولنان (كوزكو) لفظیدر. (آینه) نظمده قوللانیلیر. شعرا آینه‌یی اكثریا (عكس ، صورت ، انكسار ، آه) كلمه‌لریله برلكده ایراد ایدرلر: « بویله عكس انداز اولورسه صورتك آینه‌یه — سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بكا — عونی » « صاف ایلینلر آینۀ قلب عاشقی — ویرمشلر انكسار دروندن صفا بكا — فصیح » « نه بورنجش سكا كستاخ نگاه ایلمدك — باقوب آیینۀ رخساریكه آه ایلمدك — نابی » § مظهر ، واسطۀ تجلی: « آنی حق آینۀ ذات ایتدی — خاقانی »

آینۀ اسكندری [ف] یاخود

آینۀ اسكندری [ف] یاخود

آینۀ سكندری [ف] یاخود

آینۀ سكندری [ف] ارسطو طرفندن یاپیلوب اسكندریه‌ده بوكسك بر یره قونلمش بر آینه ایدی كه اسكندر بونك ایچنده یوز میلدن زیاده مسافه‌دن اعدانك هیئات و حركاتنی مشاهده ایدردی . اساطیردندر : « باشنه چالسون فلك آینۀ اسكندری — نفعی»

آینۀ آسمان [ف] یاخود

آینۀ آسمان [ف] یاخود

آینۀ چرخ [ف] یاخود

آینۀ چرخ [ف] یاخود

آینۀ خاوری [ف] یاخود

آينهٔ خاوری [ف] كونش.

آينه‌دار [ف] ياخود

آينه‌دار [ف] آينه طوتيجى، طوتان § بربر.

آينه‌دان [ف] ياخود

آينه‌دان [ف] آينه محفظه‌سى: « اول مهردل افروز ايله جان بربره كلسه — آينه ايله آينه‌دان بربره كلسه — عونى »

أ

أئمّه [ع] (امام) ك جمعى: ائمهٔ اهل سنت. ائمهٔ محلات. ائمهٔ اربعه = ابو حنيفه، شافعى، مالك بن انس، احمد بن حنبل.

اَب [ع] بابا: اب مشفق. « اب وجدك كبى جد اوزره اولوب — ايله كسب هنر اى خير خلف — سنبلزاده »

اَبابيل [ع] جمع بى مفرددر. برنوع قيرلانغيج.

اَباعد [ع] (ابعد) ك جمعى. اوزاقدن خصم اولانلر: اقارب و اباعد. مفردى بومعناده قوللانلماز.

اَباً عن جدٍ [ع] ياخود

اَباً عن جد [ع] بابادن دده‌دن: پادشاهمز اباً عن جد بوملكك صاحبيدر. « بوملك واسعه مالكسكز اباً عن جد »

اَبار [ع] ايكنه‌جى؛ ايكنه ياپان، صاتان.

اَباريق [ع] (ابريق) ك جمعى.

اَباطيل [ع] (اُبطوله) نك جمعى. بيهوده شيلر: برطاقم اباطيل نقليله حقمزى ابطال ايتمك ايستدى. مفردى قوللانلماز.

اَبتَر [ع] قويروغى كسيك حيوان: خرابتر § وفاتندن صكره ذريتى، ايى نامى قالميان آدم: ابوجهل ابتر § مفلس، مسكين: بويله ابترلردن

نه‌خیراومیلور؟ § فائده‌سز ، خیرسز : امر ابتر .

اَبْجَد اسکیدن عرب حروف هجاسنی جامع اولمق اوزره ترتیب ایدیلن الفاظ معروفه‌نك بر مجیسیدر . قول مقبوله کوره بونلرك معنالری یوقدر . ابجد حسابنك اك زیاده قوللانیلان صورتی شودر :

ا	ب	ج	د	ه
١	٢	٣	٤	٥
و	ز	ح	ط	ی
٦	٧	٨	٩	١٠
ك	ل	م	ن	س
٢٠	٣٠	٤٠	٥٠	٦٠
ع	ف	ص	ق	ر
٧٠	٨٠	٩٠	١٠٠	٢٠٠
ش	ت	ث	خ	ذ
٣٠٠	٤٠٠	٥٠٠	٦٠٠	٧٠٠
ض	ظ	غ		
٨٠٠	٩٠٠	١٠٠٠		

(ء) ایله (آ) دخی (ا) کبی بر صاییلیر . فارسی دینیلن کاف ایله صاغر کاف عربی کاف کبی حساب اولنور . (پ ، چ ، ژ) حرفلری عربیلری حکمنده‌در .

اَبْجَدْ خوان [ف] ابجد اوقو یجی ، اوقویان ؛ اوقومغه یکی باشلایان : طفل ابجد خوان § شاکرد ، مبتدی ، عجمی : ابجد خوان مکتب حکمت .

اَبْحاث [ع] اسم اولان (بَحْث) لك جمعی : ابحاث عمیقه .

اَبْحُر [ع] (بَحْر) ك جمعی . آز قوللانیلیر .

اَبْخَر [ع] آغزی فنا قوقان آدم .

اَبْخِرَه [ع] (بخار) ك جمعی : ابخرۀ متکاثفه .

اَبْخَل [ع] دها ، اك ، پك خسیس ، جمری .

اَبَد [ع] کله‌جکده معتبر انتهاسی یوق ازمنه : دولت ابد مدت . شو مصراعلرده اولدیغی کبی (ابدا) یاخود (الی الابد) مقامنده قوللانلاملی : «نشئۀ جاویددر نشئه‌م ابد چکمم خمار » « ابد جوشان اولور خون شهادت جسم وجانمدن»

اَبَدًا [ع] یاخود

اَبَداً [ع] هیچ بر وقت، قطعا. نفی ایله قوللانیلیر : ابدا راحت یوزی کورمیه‌جکدر. بو مقامده نادراً (ابدالابد) یاخود (ابدالآباد) دینیلیر.

اَبْدال [ع] (بَدَل) جمعی. اولیاء اللهدن یتمش نفردن عبارت برجماعت § اولیا زمره‌سی : ابدال‌الله. ابدال حق. بو معناده مفردی قوللانلماز § دنیادن بی‌خبر، صافدرون، آلیق : ابدال آدم. بو معناده مفرد حکمنده‌در. محاوراتده (آبدال) صورتنده تلفظ اولنور.

اَبْدان [ع] کووده معناسنه اولان (بَدَن)ك جمعی. علم ابدان علم ادیاندن مقدمدر.

اَبْدَع [ع] دها، اك، پك بدیع.

اَبَدی [ع ف] ابده منسوب، زوالسز : نعیم ابدی. سعادت ابدیه.

اَبَدیاً [ع] ابدی اوله‌رق، اولمق اوزره.

اَبَدیّت [ع] ابدیلك.

اَبْر [ف] بولوت : « اولمش قاووشنجه روزکاره ــ ابر سحرئ هزار پاره »

اَبْرار [ع] (بَرّ)ك جمعی. اوزی سوزی طوغری، فضیلتلی، جیتلی، کرمی چوق ذاتلر: ابرار امت کندیلرندن زیاده امته خدمت ایتدیلر. مفردی قوللانلماز.

اَبْرَد [ع] دها، اك، پك صوغق.

اَبْرَش [ع] لون اصلیسنه مخالف آلاجه بنکلری اولان، سیسلی آت. عامیانه‌سی (آبراش) در.

اَبْرَص [ع] بَرَص علتنه اوغرایان، وجودنده بریر بیاض لکه‌لر پیدا اولان آدم، آبراش.

اَبْرکار [ف] شاشیرمش، نه یاپه‌جغنی بیلمز آدم.

اَبْرو [ف] قاش : « ایستسه‌ك بیلك داستان سویلرسین ابرولرله سن ــ ندیم »

اَبْرُوانْ [ف] (اَبْرُو) نك جمعی : « نه‌چـله لر چکیور کوکلم ابروانکدن ! »

اَبْرُو فَراخ [ف] کولریوزلو .

اَبْرُو فَراخی [ف] کـولر یوزلولك .

اَبْرِشُمْ [ف] معروف بوکلش ایپـك . محـاوراتده همزه وشینك کسریله تلفظ اولنور .

اَبْصارْ [ع] (بَصَر) ك جمعی: ابصار شاخصه .

اَبْطالْ [ع] (بَطَّال) ك جمعی . جنکجی ارلر : ابطال رجال . مهاجمات ابطال خدعهٔ دشمنی ابطـال ایلدی . مفردی بومعنـاده قوللانلماز .

اَبْعادْ [ع] (بُعْد) ك جمعی . ابعاد ثلثه : اوزونلق، اکلیلك، درینلك .

اَبْعَدْ [ع] دهـا ، اك ، پك اوزاق .

اَبْغَضْ [ع] دهـا ، اك ، پك زیاده بغض ایدیلن ، سولمین : ابغض خلق‌الله .

اَبْكارْ [ع] (بِكْر) ك جمعی . تزوج ابکار . ابکار افکار .

اَبْكَمْ [ع] دیلسز .

اَبْكَمی [ف] یاخود

اَبْكَمِیَّتْ [ع] دیلسزلك .

اَبْلَجْ [ع] آچیـق قاشـلی : حضرت محمد ابلج ایدی .

اَبْلَدْ [ع] ذکاسز، قابا ذهنلی § دها، اك، پك قابا ذهنلی .

اَبْلَغْ [ع] دها، اك، پك بلیغ : حضرت محمد ابلغ‌الانبیادر .

اَبْلَقْ [ع] آیاقلرینـك سکیـلی اویلوقلرینه قدر وارمش اولان آت، آلاباجاق § کوسترشلی آت .

اَبْلَقْ سُوارْ [ف] ابلقه بینن، شهسوار: «ابلق سوارروز کارآشوب روم وزنکبار ــ لشکر شـکارکامکار بهرام افریدون علم ــ نفعی »

اَبلَه [ع] صافدرون، بون.

اَبلَهانه [ف] بونجه، بونجه‌سنه.

اَبلَه فَريب [ف] بون آلدادیجی، آلدادان؛ عقلایی آلداده‌میوب یالکز قابا آدملری آلداده بیلن.

اَبلَه فَريبانه [ف] ابله فریب اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نمایش ابله فریبانه.

اَبلَهی [ف] یاخود

اَبلَهيَّت [ع] صافدرونلق، بونلك.

اَبناء [ع] (اِبن) ك جمعی: ابنای جنس. ابنای زمانه.

اَبنِيَه [ع] اسم اولان (بِناء) نك جمعی: ابنیهٔ عالیه. ابنیهٔ امیریه. تشدید ابله غلطدر.

اَبواب [ع] (باب) ك جمعی: دورابواب. «حضرت الله افندی! فتح الابوابدر — لا»

اَبُوالبَشَر [ع] حضرت آدم.

اَبُوالبَطحاء [ع] حضرت محمد.

اَبُوالذَهَب [ع] آلتونی چوق، زنکین آدم.

اَبُوتُراب [ع] حضرت علی: «ایلم چرخه سرفرو اما — خاك پای ابوتراب اولورم»

اَبَوَين [ع] آنا بابا: حقوق ابوین.

اَبهَر [ع] دها، اك، پك پارلاق: نورابهر.

اَبيات [ع] ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان (بَيت) ك جمعی: «برسرای دلکشادر هر بری ابیاتمك — نفعی»

اَبيَض [ع] آق. بوکا بدل اکثریا (بَياض) قوللانیلیر. موت ابیض = فجأة وفات.

اَتان [ع] دیشی اشك.

اَتباع [ع] (تابِع) ك جمعی. برذاتك خدمتکارلری،

آدملری : « طور اتباعکه ایله دقت — که بوله قومشولرڭ امنیت — سنبلزاده »

§ بر بیوك ذاتك قوللنه اویانلر، مسلکنی طوتانلر : اتبـاع ابوحنیفه. برنجی معناده مفرد مقامنده قوللانلمسنه احتیاج یوقدر .

اَتْرَابْ [ع] (تِرْب) ك جمعی . یاشـداشلر ، اقران : بین الاتراب تمیز ایله شهرتیاب اولدی . مفردی قوللانلماز .

اَتْرَاكْ [ع] (تُرْك) ك جمعی . ترك قومنـك مدنیتدن بی بهره قابا ذهنلی طاقی : اتراك بی ادراك .

اَتْقِیَاءْ [ع] (تَقِی) نك جمعی: اتقیای امت.

اَتَمّ [ع] دها، اك، پك تام.

اَثَاثْ [ع] دوشه‌مه وسائره کبی اوطاقی : اثاث بیت .

اَثَرْ [ع] برشیئك وارلغنه دلالت ایدن شی ، برآدمك وجوده کتیردیکی شی : قاموس فیروزآبادینك اثریدر § علامت : بیوك براثر جیت کوستردی § بقیه : اوراده ابنیه‌دن اثر قالمامش § حدیث شریف، سیرت نبویه : اثرده بویله وارد اولمشدر § تأثیر : « حسد قلب عدو لطف ایله اولماز زائل — سـنکده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر — نابی »

اَثْقَالْ [ع] (ثِقَل) ك جمعی . آغیر یوکلر § آغیر شیلر : جرّ اثقال . یالکز آزقوللانیلیر .

اَثْقَلْ [ع] دها، اك، پك ثقیل.

اَثْلَاثْ [ع] (ثُلُث) ك جمعی .

اَثْمَارْ [ع] (ثَمَر) ك جمع الجمعی : اثمار خوشکوار .

اَثْمَانْ [ع] قیمت، برمقدار آقچه معناسنه اولان (ثَمَن) ك جمعی: آلتنان اشیانك اثمانی تأدیه ایدلدی. سکزده برمعناسنه اولان (ثُمن) ك جمعی ده بویله کلیر، فقط او آز قوللانیلیر.

اَثْنَاءْ [ع] (ثِنی) نك جمعی . زمان آره‌سـی ، زمان : اثنای وداع . اثنـای تفکر . مفرد مقامنده قوللانیلیر. مفردی قوللانلماز.

اَثْنِیَه [ع] (ثَنَاء) نك جمعی . تشـدید ایله غلطدر .

(انیهٔ بهیه) استعمالندن اوصانلمش تعبیرلردندر .

اَثْوابْ [ع] (ثَوْب)ك جمعی.

اَثیرْ [رومجه‌دن معرب] کائناتی طولدیروب کافهٔ اجسامه نفوذ ایتدیکی فرض اولنان سیال برجسم خفیف.

اَثیمْ [ع] کناهکار .

اَجانِبْ [ع] یابانجی آدم ، یابانجی ملتدن آدم معناسنه اولان (اَجْنَبی) نك جمعی : اجانب ایله اختلاط مغایر احتیاطدر . ترقیاتمز اجانبك نظر دقتنی جلب ایتدی .

اَجاهِلْ [ع] (اَجْهَل)ك جمعی. آزقوللانیلیر .

اَجْداثْ [ع] (جَدَث) ك جمعی . قبرلر . آز - قوللانیلیر . مفردی قوللانلماز .

اَجْدادْ [ع] (جَدّ) ك جمعی : «سمت اخلاصه نه یولدن کیدر ارباب نفاق ـــ بچمه مشدر اورادن آنلرك اجدادی بیله ـــ سالم »

اَجْدَرْ [ع] دها ، اك ، پك لایق .

اَجْذَمْ [ع] الی یاخود پارماقلری کسلمش آدم § (جُذام) علتنه اوغرامش آدم .

اَجْرْ [ع] آخرته عائد مکافات، ثواب : اجر جزیل .

اَجْرامْ [ع] (جِرم)ك جمعی. ذی روح اولمیان جسملر : اجرام سماویه . « نه‌در سماده بو اعداده صیغمیان اجرام ! ـــ مکتوبی امانت ناظم »

اَجْرَبْ [ع] او یوز انسان ، حیوان .

اَجْرَدْ [ع] تویسز آدم .

اَجْزاءْ [ع] (جزء)ك جمعی : اجزای طبیه .

اَجْزاخانه [ف] اجزای طبیه صاتیلان دکان.

اَجْسادْ [ع] (جَسَد)ك جمعی.

اَجْسامْ [ع] (جِسْم) ك جمعی.

اَجْسَمْ [ع] پك ایری.

اَجْفان [ع] (جَفْن)ڭ جمعی .

اَجَلْ [ع] ترکیجه‌ده ، مهجور حکمنده بولنان (اوتوری) تعبیرینه معادلدر . یا (ل) ادخالیله (لاجل التنزه) ، یاخود (دن) الحاقیله (شویله اولدیغی اجلدن) طرزنده قوللانیلیر . احتیاج مس ایتدکجه قوللانلمالی .

اَجَلْ [ع] مدت عمرڭ نهایتی : صیدڭ اجلی کلنجه صیاده طوغری کیدر — جامی . « سندن ای جان منقطع قیلماز بنی الّا اجل — فضولی »

اَجَلِ قَضا [ف] تهلکه‌یه اوغرامق صورتیله ، تصادفی اوله‌رق کلن اجل .

اَجَلِ مُسَمّی [ف] یاخود

اَجَلِ مَوْعود [ف] طبیعی اوله‌رق کلن اجل .

اَجَلّ [ع] دها ، اڭ ، پك جلیل : اجل مطالب .

اَجْلاف [ع] (جِلف) ڭ جمعی . بالـدیری چیپلاق مقوله‌سی اشخاص ، ادبسز طاقمی . مفردی قوللانلماز .

اَجِلّه [ع] (جلیل) ڭ جمعی . رتبه ویا معرفت جهتیله بیوك اولانلر : اجلهٔ رجال دولت . اجلهٔ ادبای عثمانیه .

اَجْلی [ع] دها ، اڭ ، پك جلی .

اَجْمَل [ع] دهـا ، اڭ ، پك کوزل .

اَجْناد [ع] (جُنْد) ڭ جمعی . آز قوللانیلیر .

اَجْناس [ع] (جِنْس) ڭ جمعی : اجناس خلق . اجناس ذخائر .

اَجْنَبی [ع] یابانجی آدم : بز بزه‌یز ، آره‌مزده اجنبی یوق § یابانجی ملتـدن آدم : هر سیاحتنـامه یازان اجنبی طـوغری سویلمز § یابانجی ملتـه ، ملتـلره منسوب : ممالك اجنبیـه . السنهٔ اجنبیه .

اَجْنَبِیَّت [ع] اجنبیلك .

اَجْنِحَه [ع] (جَناح)ك جمعی .

اَجِنَّه [ع] (جَنین)ك جمعی : اجنهٔ ساقطه .

اَجْوِبَه [ع] (جَواب)ك جمعی . اجوبهٔ مسکته .

اَجْوَد [ع] دها، اك، پك اییِ : اجود اقمشه .

اَجْوَف [ع] ایچی بوش ، قوف § معلوماتسز ، بوش قفالی § عین الفعلنده حروف علتدن برحرف بولنان کلمه .

اَجْهَل [ع] دها ، اك ، پك جاهل .

اَجْیاد [ع] (جید) ك جمعی . بویونلر . آز قوللانیلیر . مفردی قوللانلماز .

اَجْیاف [ع] (جیفَه) نك جمعی .

اَجْیال [ع] (جیل) ك جمعی . صویلر ، صنوف ناس : اجیال عرب . اجیال ترك . مفردی قوللانلماز .

اَجیر [ع] اجرتله چالیشان ، اجرتله طوتیلان آدم : امیری اجیردن فرق ایتمز .

اَحاجی [ع] (اُحجوّه) نك جمعی : احاجیٔ لطیفه .

اَحادیث [ع] قول پیغمبر معناسنه اولان (حَدیث)ك جمعی : احادیث شریفه . کتب احادیث .

اَحَبّ [ع] دها ، اك ، پك سوکیلی : احبّ احبا . احبّ اموال .

اَحِبّاء [ع] (حَبیب)ك جمعی . دوستلر : « احبا شیوهٔ یغماده مبهوت ایلر اعدایی — خدا کوسترمسون آثار اضمحلال بریرده !— عونی »

احباب [ع] (حبیب) ك جمعی . دوستلر : « افشای عیوب ایتمه‌میدر غیرت احباب ؟ — واصف » محاوراتده مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر .

اَحْبار [ع] (حِبر) لـٔ جمعی. خصوصی اوله‌رق قوللا-نیلیر: احبار یهود. کعب الاحبار.

اَحْبَنْ [ع] (استسقا) علتنه اوغرامش آدم، مستسق.

اَحْجار [ع] (حَجَر) لـٔ جمعی.

اَحَد [ع] بر. آز قوللانیلیر.

اَحَدّ [ع] دهاء الـٔ، پكـٔ کسکین: احدّ سیوف.

اَحْداق [ع] (حَدَقه) نكـٔ جمعی.

اَحْدَبْ [ع] قانبـور: محمود احدب.

اَحْدَبِیَّت [ع] قانبورلق.

اَحَدِیَّت [ع] اللهكـٔ برلكی: « بردر دیدی آشنای وحدت ــ موج احدیت احدیت ــ غالب » (ذات احـدیت) تعبیری (ذات ذی احدیت) تأویلنده‌در.

اَحْرارْ [ع] (حُرّ) لـٔ جمعی: احراره احسان ایت که قوللـٔ اولسونلر ــ امام شافعی.

اَحْرارانَه [ف] حر اولانلره یاقیشه‌جق صورتده: اطـوار احرارانه. (حُرّانه) قوللانلماز.

اَحْرَی [ع] لایق: «نه‌دیسه‌م مدحتنده احرادر».

اَحْزابْ [ع] (حِزْب) لـٔ جمعی. غزوهٔ احزاب = خندق غزوه‌سی.

اَحْزانْ [ع] (حَزَن) لـٔ جمعی: احزان هجران. دار-الاحزان.

اَحْسَنْ [ع] دها، الـٔ، پكـٔ کوزل.

اَحْشاء [ع] (حَشا) نكـٔ جمعی. قلب، جکرکبی اعضای داخلیه. مفردی قوللانلماز.

اَحْفادْ [ع] (حَفید) لـٔ جمعی: اولاد واحفاد.

اَحَقّ [ع] دهـا، الـٔ، پكـٔ لایق: « فرق ضعفاده ظل حقسین ــ سلطانلغه حق بیلیر احقسین »

اَحْقَر [ع] دهاءالـٔ، پكـٔ حقیر: عبد احقر. احقرالعباد.

اَحْكامْ [ع] اسم اولان (حُكْم) ك جمعى : احكام آلهيه . احكام قانونيه.

اَحْكَمْ [ع] دهـا ، الك ، پك زياده حكم ايديجى ، ايدن . احكم الحاكمين = الله .

اَحْلى [ع] دها ، الك ، پك طاتلى : شكرجى يه محتاج اولمامق شكردن احلادر .

اَحْلامْ [ع] (حُلْم) ك جمعى . رؤيالر . مغردى قوللا- نلماز .

اَحْمالْ [ع] (حِمْل) ك جمعى : احمال واثقال .

اَحْمالْ [ع] (حَمْل) ك جمعى . اولات الاحمال = كبـه قادينلر .

اَحْمَدْ [ع] دهـا ، الك ، پك ممدوح .

اَحْمَرْ [ع] قرمزى : ورداحمر . موت احمر = مقتولاً وفات.

اَحْمَقْ [ع] بون ، عقلسز : عاقل دشمن احمق دوستدن اييدر .

اَحْمَقانَه [ف] احمقجه ، احمقجه- سنه .

اَحْمَقى [ف] ياخود

اَحْمَقِيَّت [ع] احمقلق .

اَحْوالْ [ع] (حال) ك جمعى : احوال عالم :

اَحْوَجْ [ع] دهـا ، الك ، پك محتاج : احوج العباد .

اَحْوَطْ [ع] احتيـاطه دها ، الك ، پك موافق .

اَحْوَلْ [ع] شاشى ، برى ايكى كورن .

اَحْياء [ع] (حَىّ) ك جمعى : احيا واموات .

اَحْيانْ [ع] (حين) ك جمعى .

اَحْياناً [ع] ياخود

اَحْياناً [ع] وقت وقت ، بعضاً : « الاذن تعشق قبل العين احيانا » = بعضاً قولاق كوزدن اول عاشق اولور .

اَخْ [ع] قارداش. آزقوللانيلير.

اَخْبارْ [ع] (خَبَرْ) ك جمعى : اخبار سائره .

اَخْتَرْ [ف] يلديز .

اَخْتَرْ دُنْبالَه دارْ [ف] قويرو - قلو يلديز .

اَخْتَرْ شُمارْ [ف] كيجه اويويه - ميان : عاشق اختر شمار . مفلس اخترشمار .

اَخْتَرْ شِناسْ [ف] منجم ، فن هيئته منتسب آدم .

اَخْتَرْ شِناسانَه [ف] اخترشناس اولانه ياقيشه - جق صورتده : كشفيات اختر - شناسانه .

اَخْتَرْ شِناسى [ف] اختر - شناسلق .

اَخْذْ [ع] آلمق ، آلمه : اخذ ثار ايتدى § آلنمق ، آلنمه : پاره‌نك اخذى § طوتمق ، طوتمه : فلانى اخذ وتوقيف ايتديلر § طوتلمق ، طوتلمه : فلانك اخذ وتوقيفى لازمدر . ايكنجى معناده يالكز قوللانلماز . اخذ واعطا = آلش ويرش .

اَخْرَسْ [ع] ديلسز .

اَخَسّ [ع] دها ، الك ، پك باياغى ، آلچاق ، صويسز : اخس اشيا . اخس ناس .

اَخْسَمَه [ف] بوزه .

اَخْشابْ [ع] (خَشَب) لك جمعى . كسلمش قالين قورى آغاج پارچه‌لرى ، كرسته . صفت مقامنده قوللانيلير : اخشاب خانه . اخشاب بنا .

اَخَصّ [ع] دها ، الك ، پك خصوصى : اخص بندكان § باشليجه : اخص آمال § دها شمولسز : (انسان) (حيوان) دن اخصدر .

اَخْصَرْ [ع] دها ، الك ، پك قيصه : بوسوز اوته‌كندن هم اخصر هم ابلغدر .

اَخْضَرْ [ع] يشيل : شجر اخضر . لباس اخضر .

أَخْفَش [ع] كیجه كوندوزدن ابی كورمكی موجب اولان برنوع كوز خسته‌لكنه اوغرامش آدم.

أَخْفَش [ع] نحو عربی ائمه‌سندن اوچ ذاتك لقبیدر. اوچنه بردن (اخافش) دینیلیر. اشهری (سیبویه) نك استادیدر: اخفشك كچیسی كبی باشنی صاللار.

أَخْفَی [ع] دها، اك، پك كیزلی.

أَخْفِیَه [ع] (خِفا) نك جمعی. آغاج چیچكنی ستر ایدن اینجه قابوقلر. مفردی قوللانلماز.

أَخْگَر [ف] آتش قوری: «ایكی اخكر كبی یانار كوزلر — یاقه‌جق دشمن وطن كوزلر»

أَخِلّاء [ع] (خَلیل) ك جمعی: اخلای كرام.

أَخْلاط [ع] (خِلْط) ك جمعی. اخلاط اربعه = دم، بلغم، صفرا، سودا.

أَخْلاف [ع] (خَلَف) ك جمعی. برقوم ویا ملتدن وفات ایدن ویا ایده‌جك آدملرك یرلر ینه كچن ویا كچه‌جك آدملر: اخلاف اسلافی ممكن اولدیغی قدر خیر ایله یاد ایتملی § برینك برینه كچنلر ویا كچه‌جكلر.

أَخْلاق [ع] (خُلق) ك جمعی. اخلاق حمیده. اخلاق ذمیمه. افساد اخلاق. فضائل اخلاقیه.

أَخْلاقِیّات [ع] اخلاقه متعلق ملاحظات و مباحث.

أَخْلاقِیُّون [ع] اخلاقه دائر كتاب یازان مؤلفلر: امام غزالی مشاهیر اخلاقیوندندر.

أَخْلَص [ع] دها، اك، پك خلوصلو: اخلص اصدقا. اخلص الخلّان.

أَخْوَف [ع] دها، اك، پك قورقونج.

أَخْیار [ع] (خَیِّر) ك جمعی. خیری چوق آدملر: اخیار امت. مفردی قوللانلماز.

اَخیذ [ع] اسیر، طوتساق.

اَخیر [ع] صوڭ، صوڭده‌کی، اڭ صوڭ، اڭ صوڭده‌کی: قرار اخیر. اشعار اخیر. هانکی سوز ناکام برشهیدڭ آه اخیری قدر مؤثر اوله بیلیر؟

اَخیراً [ع] صوڭ، اڭ صوڭ اوله‌رق: اخیراً وقوع بولان اشعار § کچنده، کچنلرده، بویقینلرده: اخیراً درسعادته کلنلر.

اَداء [ع] اوده‌مك: بورجنی ادا ایتدی § اوده‌مك: بورجڭ اداسی § یرینه کتیرمك، اجرا: نمازی ادا ایتدی § مناسبتسز طور: بو ادا چکلمز § طرز افاده، اسلوب: «باشقه شاعرده بولنماز بو ادا — ساده بر بیتکه بیڭ بیت فدا» § طور دلبرانه: «برشکرن تکلمی برخوش اداسی وار — ندیم»

اَدات [ع] افعال و اسما سایه‌سنده معنیدار اولان کلمه.

اَدانی [ع] (ادنی) نڭ جمعی. بایاغی، آلچاق آدملر: اعالی ادانی ایله اختلاط ایتمز. مفردی بو معناده قوللانلماز.

اَدَب [ع] عقللیلك، اوصلولق، خلق ایله حسن معامله. بعض ادبا «متصفی حقنده موجب شین اوله‌جق حاللردن محافظه ایدن ملکه» دیه تعریف ایتمشلر: انسانی محبوب القلوب ایدن ادبدر § شعر وانشا ایله متعلق علوم: شناسی معلم ادب ایدی. جمعی بو معناده قوللانلماز. ادب البحث = اصول مناظره.

اَدَبی [ع ف] شعر وانشا ایله متعلق: اقتدار ادبی. آثار ادبیه.

اَدَبیّات [ع] شعر و انشادن معدود آثار: ادبیات عربیه § بلیغ سوزلر: آنڭ یازدیغی مخطره کبی ایراد ایتدیکی مقاله‌ده ادبیاتندر § بلیغ سوزلر تألیفی ایچون طوتیلان اصول: (بلاغت عثمانیه) بر ادبیات کتابیدر.

اَدخِنَه [ع] (دُخان) ڭ جمعی.

اَدرَد [ع] دیشسز.

اَدعَج [ع] قاره و بیوجك کوزلو: ادعج العینین.

اَدْعِيَه [ع] (دُعاء) نڭ جمعی: ادعيـهٔ دوام دولت . تشديد ايله غلطدر .

اَدَقّ [ع] دها، اڭ، پك دقيق: ادق مسائل .

اَدِلَّه [ع] (دَلِيل)ڭ جمعی: ادلهٔ قاطعه .

اَدْنى [ع] آشاغی § دها، اڭ، پك آشـاغی: « شعريكی عرض ايلسه‌ڭ تصحيح ايدر عاشق عمر ــ چونكه آثارڭ آنككندن ده ادنادر هنوز » § جزئی، پك جزئی: ادنی ملاحظه ايله آكلاشيلير .

اَدْناس [ع] (دَنَس)ڭ جمعی .

اَدَوات [ع] (اَدات)ڭ جمعی . افعال واسما سايه‌سنده معنيدار اولان كلمه‌لر § برايش ايشله‌مكه واسطه اولان شـيلر، آلات، آواداتلق: ادوات كتابت . ادوات تجاريه . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَدْوار [ع] (دَوْر)ڭ جمعی: ادوار ترقی .

اَدْوِيَه [ع] (دوا ء)نڭ جمعی: ادويهٔ مؤثره . تشديد ايله غلطدر .

اَدْهان [ع] (دُهْن)ڭ جمعی .

اَدْهَم [ع] ياغيز آت: « ادهم خامه‌مزڭ بر آياغی اقصر ــ در ــ ثابت » § (ابراهيم بن ادهم، ابراهيم ادهم، ابن ادهم) مقامنده ايراد اولنور: « هر تاج كين زاهدی ادهمی صانيرسين؟ ــ واصف »

اَدْيان [ع] (دِين)ڭ جمعی: اديان باطله .

اَدِيب [ع] ايكی معناسنه كوره (اَدَب)ه انتسابی اولان آدم: اديب برذات. اديب مشهور .

اَدِيبانه [ف] ايكی معناسنه‌كوره (اَديب)، ياقيشه‌جق صورتده: حركات اديبانه . تأليفات اديبانه .

اَدِيم [ع] دباغت اولنمش دری، سختيان .

اَذان [ع] نمازه دعوت ايچون صوت بلند ايله اوقونان معروف كلمات مباركه: « كلبن اوزره

دكل ندای هزار ـــ عرشده جبرئیل اذان اوقویور ـــ فیضی »

اَذْكار [ع] اسم اولان (ذِكر)ك جمعی : اذكار جمیله . اوراد واذكار .

اَذْكی [ع] دها، اك، پك ذكی .

اَذْكیاء [ع] (ذكی) نك جمعی : اذكیای شبان .

اَذَلّ [ع] دها، اك، پك ذلیل : اذل ناس . اذل اقوام .

اَذِلّه [ع] (ذلیل) ك جمعی : اذلهٔ مرتكبین .

اَذْناب [ع] (ذَنَب)ك جمعی .

اَدُوذْ [ع] پك كسكین : سیف اذوذ .

اَذْهان [ع] (ذِهن)ك جمعی : تجدیش اذهان .

اَذْواق [ع] (ذَوْق)ك جمعی : اذواق واشواق .

اَذی [ع] اینجتمك، اینجتمه : كیمسه‌یه اذی ایتاملی . اذاسی چكلمز .

اَذْیال [ع] (ذَیل)ك جمعی .

اَذِیّت [ع] اینجتمه : اذیت ایدییور . اذیتی چكلمیور § اینجینه‌جك حال، كوجلك : اذیتلی ایش . اذیتسز مزیت قازانلماز . تخفیف ایله غلطدر .

اَرائك [ع] (اَرِیكه) نك جمعی .

اَراجِز [ع] (اُرْجوزه) نك جمعی : اراجز ملیه .

اَراجیح [ع] (اُرْجوحه) نك جمعی .

اَراجیف [ع] (اُرْجوفه) نك جمعی : نشر اراجیف . تزییف اراجیف .

اَراذِل [ع] (اَرْذَل) ك جمعی : اراذل ناس .

اَراضی [ع] (اَرْض) ك جمعی : اراضئ مقدسه . اراضئ امیریه . اراضئ وقفیه .

اَرامِل [ع] یاخود

اَرامِلَه [ع] (اَرمَلَه)نك جمعی . طول قادينلر : ارامل عسكريه . مفردی قوللانلماز .

اَرانِب [ع] (اَرنَب)لك جمعی .

اَرباب [ع] (رَبّ) لك جمعی . صاحب ، مالك ، متصف اولانلر : ارباب هنر . ارباب قلم . ارباب مطالعه . « عبرت اولدم آه عشق اربابنه ! » § وقوفلی ، مقتدر ، بجرّه بيلير . بومعناده اكثريا مفرد مقامنده قوللانيلير : بوايشك اربابی دكلدر .

اَربَعُون [ع] قرق . ضرورتسز قوللانلماملی .

اَربَعَه [ع] درت . اسلوب فارسی اوزره صفت اوله رق قوللانيلير : اخلاط اربعه . اركان اربعه . اطراف اربعه . موصوفك مفردی مؤنث اولسه ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (اربع) قوللانلماز . مثلا (صحائف اربعه) دينيلير . (صحائف اربع) دينلمز .

اَربَعين [ع] قرق § كانون اولك طقوزندن كانون ثانينك اون يديسنه قدر قرق كون § درو يشلرك خلوته قاپاندقلری قرق كون : اربعينه كيردی . اربعين چيقاردی .

اَرتَنك [ف] نقاش مشهور (مانی) نك ياپديغی رسملری حاوی مجموعه سی : نقش ارتنكی .

اَرجَح [ع] دها ، اك ، پك راجح : ارجح اقوال .

اَرجُمَند [ف] معزز ، محترم ، شرفلی ، حيثيتلی : استاد ارجمند .

اَرجُمَندانَه [ف] ارجمند اولانه ياقيشه جق صورتده .

اَرجُمَندی [ف] ارجمندلك .

اَرجی [ع] دها ، اك ، پك مأمول .

اَرحام [ع] (رَحِم) لك جمعی : ارحام امهات .

اَرحَم [ع] دها ، اك ، پك رحيم : « رسلك اكرميسين ارحيسين ـ خاقانی » ارحم الراحمين = مرحتليلرك اك مرحتليسی ، الله .

اَرْخَصْ [ع] دها ، الك ، پك اوجوز .

اَرْدَبْ [ع] مصرده پاریشه مخصوص طقوز استانبول كیله‌سنه معادل بیوك اولچك . عربیده فصیحی همزه‌نك كسریله‌در .

اَرْدِیَه [ع] (رِداء)نك جمعی . تشدیدایله غلطدر .

اَرْذال [ع] (رَذیل)ك جمعی . ارذال اجیال .

اَرْذَلْ [ع] آلچاق ، صویسز : شخص ارذل § دها ، الك ، پك رذیل : ارذل ارباب ارتكاب . ارذل العمر = اختیارلغك صوكلری ، بوناقلق زمانلری .

اَرُزْ [ع] حبوباتدن پرنج . عربیده فصیحی (اَرُزّ) در .

اَرْزاق [ع] (رِزْق)ك جمعی . یه‌جك شیلر : ارزاق عسكریه § یه‌جك ، ایچه‌جك شیلر : ارزاق مقدره .

اَرْزان [ف] اوجوز : « كیمسه ارزان ویره‌مز جان گران قیمتنی » § لایق : ارزان بیوریلان مساعده .

اَرْزانِش [ف] الله یولنده بذل نقد ومال .

اَرْزانی [ف] اوجوزلق § لایق : « فلكده برسلحدارلكده مریخ اولسه ارزانی — صبری »

اَرْزَنْ [ف] حبوباتدن طاری : « قوت ایدنمشدر بزی موراجل ارزن كبی — سلیمان قانونی »

اَرْزَنین [ف] طاری اتمكی .

اَرْزَه [ف] صیوا .

اَرْزَه گَر [ف] صیواجی .

اَرْزیدَه [ف] بهاسی بیچلمش ، كسلمش شی .

اَرْزیز [ف] قالای .

اَرْژَنْك [ف] (اَرْتَنْك)ه باق .

اَرْشَدْ [ع] دها ، الك ، پك رشید : ارشد اولاد .

اَرْض [ع] یر : ارض وسما § طوپراق : ارض منبت • تأنیثی معتبر دكلدر § كرهٔ زمین : « ارض برذره دكل نسبت ایله اكوانه» بو معناده اكثریا (كرهٔ ارض) صورتنده قوللانیلیر § مملكت، طوپراق ، ایل : ارض كنعان • ارض فلسطین • ارض الله واسعة = اللهك یری كنیش •

اَرْضَه [ع] آغاج قوردی •

اَرَضین [ع] طبقاتی اعتبار ایله (اَرْض) ك جمعی : سماوات وارضین • (اَرَضون) ضرورتسز قوللانلماملی •

اَرْضِیّه [ع] طوپراغه منسوب : محصولات ارضیه •

اَرِعَن [ع] احمق، چولپه ، سونه پك •

اَرْغَنُون [رومجه دن مغرس] معروف چالغی : « بیلمكسه غرض نه ارغنوندر — الحانه دقت ایتمك ایستر »

اَرْغَوان [ف] معروف قرمزی چیچك • لیلاق دكل : « زینت باغ و بهار اولمش نهال ارغوان — باقی »

اَرْغَوانی [ف] ارغوان رنكنده : شراب ارغوانی •

اَرْفَع [ع] دها، اك، پك رفیع : ارفع درجات •

اَرَقّ [ع] دها، اك، پك رقیق : ارق ابخره •

اَرْقام [ع] (رَقَم) ك جمعی : ارقام هندیه •

اَرْكان [ع] (رُكْن) ك جمعی • باشلیجه طرفلر : اركان كعبه § برهیئتك باشلیجه اعضاسی : اركان دولت • اركان ولایت • اركان مجلس • اركان حرب ، حربیه § آداب، رسوم : « خاموش ، نه آه ایدر نه افغان — مدهوش، نه یول بیلیر نه اركان — غالب »

اَرْماح [ع] (رُمْح) ك جمعی •

اَرْمَغان [ف] هدیه : «روزكاره عالم غیب ارمغانیدر سوزم — نفعی »

اَرْمُود [ف] آرمود

اَرْنَبْ [ع] طاوشان .

اَرْواحْ [ع] (رُوح) ك جمعى : « ارواح كه تحفهٔ خدادر ـ خاك ره شاه انبيادر ـ غالب »

اَرَّه [ف] تخته بيچه‌جك بيچقى .

اَرَّه كَشْ [ف] بيچقيجى .

اَرِيبْ [ع] عاقل ، ذكى .

اَرِيكَه [ع] تخت .

اَرِيكَه پِيرا [ف] تختى تزيين ايديجى ، ايدن ، پادشاه .

اَرِيكَه نِشِين [ف] تختده اوطوريجى ، اوطوران ، پادشاه .

اَزْ [ف] تركجه‌ده (دَن) اداتنه معادلدر . تعبيرات معدوده‌ده قوللانيلير : غيراز مصرف . خارج از وظيفـه . ازدل وجان . ازهر جهت . ازجله . (ازآن جـله) تعبيرى خوش دكلدر .

اَزْبَرْ [ف] ذهنده طوتمه ، حفظ : ازبرله‌دى . ازبر ايتدى . ازبرنده‌در . ازبراوقويور . (ازبردن) قوللانلماملى .

اَزَجّ [ع] اينجه‌واوزون‌قاشلى ، قلم قاشلى : ازجّ الحاجبين .

اَزْرارْ [ع] (زِرّ) ك جمعى . اثواب تكمه‌لرى . مفردى قوللانلماز .

اَزْرَقْ [ع] كـوك رنكلى ، ماوى : ازرق پوش .

اَزِقَّه [ع] (زُقاق) ك جمعى : تنظيف ازقه .

اَزْكى [ع] دهـا ، الك ، پك صالح ، پاك : زاهد ازكى . طعام ازكى .

اَزْكِياء [ع] (زَكى) نك جمعى : ازكياى اهل طريقت .

اَزَلْ [ع] كچمشده معتبر ابتداسى يوق ازمنه : «سنده‌واركن بو بردهٔ صمدى ـ ايكله‌در نغمهٔ ازل ابدى» . « فيض استعداد ذاتن كوركيم اتمش تا ازل » كبى (ازلده) ياخود (ازلدن) مقـامنـده (تاازل) قوللانلماملى .

اَزَلى [ع ف] ازله منسـوب ، ابتـداسز : وجود حق ازليدر، ابديدر . حكم ازلى . ارادهٔ ازليه .

اَزَلِيَّت [ع] ازليلك .

اَزْمان [ع] و

اَزْمِنَه [ع] (زمان)لڭجمعى . (ازمنه) دهـا زياده قوللانيلير : ازمنهٔ قديمه . ازمنهٔ ماضيه. ازمنهٔ ثلثه = ماضى، حال، استقبال .

اَزِمَّه (زِمام) ڭ جمعى .

اَزْواج [ع] (زَوْج) و(زَوْجَه)ـنڭ جمعى : مخدراتڭ ازواجى . ازواج مطهره .

اَزْوَر [ع] بوينى اكرى .

اَزْهار [ع] (زَهْرَه)نڭجمعى: ازهار نوبهار .

اَزْهَر [ع] هم‌كوزل هم‌آق ، براق، پارلاق : « اتفاق ابتدى بومعناده امم — ازهراللون ابدى فخرعالم ــ خاقانى »

اَزْهَران [ع] ياخود

اَزْهَرين [ع] آى‌ايله‌كونش .

اَژْدَر [ف] و

اَژْدَرْها [ف] و

اَژْدَها [ف] بيـوك يـيلان . (ها) لر ادات جمـع دكلدر. (اژدها) نظمده‌قوللانيلير . « اژدهـارا چـوكلو تنڭ بكيرند عصاست ــ صائب » = اژدرهانڭ بوغازينى صيقدقلرنده عصا اولور . اژدر دم بريده = قويروغى كسلمش اژدر، بك مشهور قهرمان .

اَسابيع [ع] (اُسْبوع)ڭجمعى .

اَساتِذَه [ع] و

اَساتيذ [ع] (اُسْتاذ)ڭ جمعى .

اَسارَت [ع] اسيرلك، قوللق، كوله‌لك : لغو اسارت § حربده دشمن النه دوشمك، دشمن النده بولنمق حالی · اسير حرب ديركه : « بردم اول قورتارك نتك اسارتدن بنی ـ الك بيوك خصمم حياتمدر رفيقان ! اولديرك ! » § تحكم آلتنده بولنمق حالی : « قيلدی مقلوب اسارت طبعمك حريتن ـ باق نكاه شوخنك معجزنما فرهنكنه ! »

اَسارِير [ع] (اَسرار) ك جمع الجمعی · ال آيه سنده وآلينده كی چيزكيلر § چهره‌ده‌كی محاسن · (اسرار) بومعنالرده قوللانلماز .

اَساس [ع] تمل : وضع اساس مكتب § اصل، مبنی : اساس ماده . اساس مسئله § اصل، حقيقت : اساسسزدر . اساسی يوقدر .

اَساساً [ع] اصله ، مبنايه ، حقيقته متعلق اوله‌رق : دعواسی اساساً چوروكدر . ايش اساساً اويله دكلدر .

اَساسی [ع ف] اصله، مبنايه، حقيقته متعلق : اساسی اصلاحات · اصلاحات اساسيه.

اَساطِير [ع] (اُسطُوره) نك جمعی · اويدرمه روايات عجيبه، ماصال مقوله‌سی شيلر : اساطير الاولين . اساطير يونانيه . اساطير ايرانيه ·

اَساطِين [ع] (اُسطُوانه) نك جمعی · برطاقك، برهيئتك ايلری كلنلری : اساطين علما . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَسافِل [ع] (اَسفَل) ك جمعی · خلقك آشاغی، باياغی طاقی ·

اَسالِيب [ع] (اُسلُوب) ك جمعی : اساليب افاده ·

اَسامی [ع] (اِسم) ك جمع الجمعی.

اَسانِيد (اِسناد) ك جمعی . برسوزك آندن آكانقل اولنمسی . اكثريا احاديث مباحثنده قوللانيلير : بوحديث اسانيد معتبره ايله ثابتدر .

اَساوِرْ [ع] (سِوار) ك جمع الجمعی .

اَسْبْ [ف] آت . اسب تازی = عرب آتی .

اَسْب افكَنْ [ف] جنكجی ، بهادر .

اَسْب انكيز [ف] مهميز .

اَسْبابْ [ع] (سَبَب) ك جمعی . لوازم ، وسائط : اسباب سفر ، سفريه . اسباب مدافعه ، « مراد ايدنجه مسبب بر آدمك كارين — يدتشبثنی جست وجو ايدر اسباب — نابی » مفردی باشقه بولده قوللانيليير .

اَسْباطْ [ع] (سِبْط) ك جمعی . يهودقبيله لری : اسباط بنی اسرائيل . مفردی باشقه يولده قوللانيلير .

اَسْتارْ [ع] (سِتْر) ك جمعی : استار كعبه § آستر ، آستار .

اَسْتَرْ [ف] قاطير .

اَسْتَغْفِرُ اللّٰه [ع] اللهدن مغفرت طلب ايدرم § سهو ايتدم ، خطا ايتدم § الله ايتسون ! § نازكانه ادارهٔ كلام ايدلديكی صيره ده متكلم — ولووهمی اولسون — مخاطبه كوچكلك ، كنديـنـه بيوكلك اسنادينه دلالت ايده بيله جك سوزلری بوجله ايله قارشيلار . سوء استعماله اوغرادلمشدر .

اَسْجاعْ [ع] (سَجْع) ك جمعی . اسجاع حريريانه .

اَسْحارْ [ع] (سَحَر) ك جمعی .

اَسْخی [ع] دها ، اك ، بك جومرد .

اَسْخِياء [ع] (سَخی) نك جمعی : احنف اسخيای عربدن ايدی .

اَسَدْ [ع] ارسلان .

اَسَدُاللّٰه [ع] حضرت علی .

اَسْرْ [ع] اسيرلك : قيداسره كرفتار اولدی . اسيرايتمك معناسنده قوللانلماز .

اَسْرارْ [ع] (سِرّ) ك جمعی : « اسرار خفيـه وار

بیلمز — اطوار تصرف خداده » § مکیفـاتدن معروف حشیش : « اسرار ایله اسرار خدا بر یره کلمز » بو معناده مفرد حکمنده‌در .

اَسْرارْکَشْ [ف] اسرار قوللانمغـه آلشمش اولان، اسرار تریا کیسی : « اسرار کائناتی اسرارکش نه بیلسون ! »

اَسْرَعْ [ع] دهـا ، اك ، پك سریع : اسرع وسائط نقلیه . اسرع الحاسبین = الله .

اَسِرَّه [ع] (سَریر) ك جمعی .

اَسْطارْ [ع] (سَطْر)ك جمعی .

اَسْعارْ [ع] (سِعْر) ك جمعی . صاتیلق شیلرك خلق بیننده جاری اولان بهالری، نرخلر : غلای اسـعار . مفردی قوللانلماز .

اَسْعَدْ [ع] دهـا ، اك ، پك سعید : اسـعد ارباب سعادت . اسعد ایام .

اَسَفْ [ع] حزن ، غم : اسفلندی . اکثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر . اسف ایتـدی = محزون، غمناك اولدی .

اَسْفارْ [ع] (سَفَر) ك جمعی : اسفار بعیده . اسفار مشکله .

اَسْفارْ [ع] (سِفْر) ك جمعی . حامل الاسفار = جاهل، اشك .

اَسْفَلْ [ع] دهـا ، اك ، پك آشاغی ، بایاغی : اسفل ناس § آشاغی : طرف اسـفل . اسفل سافلین = جهنم .

اَسْقامْ [ع] (سُقْم) ك جمعی : آلام واسقام .

اَسْقَریمْ [فرانسزجـه‌دن] قیلیج، سلاح استعمالی صنعتی، سلاحبازلق .

اَسْکَفْ [ع] آیاق قابی یاپوب صاتان اهل صنعت ، خفاف .

اَسْلافْ [ع] (سَـلَف) ك جمعی . برقـوم ویا ملتك کچمشلری : اخلاف هرشیده مقلد اسـلاف اولمه‌ماز § برلربنـه کچیلن آدملر، مأمورلر .

اَسْلِحَه [ع] (سِلاح) ك جمعی. اسلحهٔ ناریّه = آتشلی سلاحلر.

اَسْلَمْ [ع] دها، اك، پك سالم؛ امین: سمتنه اوغرامامق اسلمدر. طریق اسلم بودر.

اَسْماء [ع] (اِسْم) ك جمعی. اسمای حسنی = اللهك اسملری.

اَسْماع [ع] (سَمْع) ك جمعی.

اَسْمَح [ع] دها، اك، پك سماحتلی: اسمح اغنیا.

اَسْمَر [ع] قاره یاغیز.

اَسَن [ع] دها، اك، پك یاشلی.

اَسْنان [ع] (سِنّ) ك جمعی. دیشلر: قیمتی بیلنمه‌مکده اولان اسنان مدار حیاتانساندر § یاشلر: اسنان عسکریه.

اَسْوار [ع] حصار معناسنه اولان (سُور) ك جمعی.

اَسْواق [ع] (سُوق) ك جمعی.

اَسْوَد [ع] سیاه.

اَسُوف [ع] پك چابك اسفلنن؛ یورکی یوفقه.

اَسْهام [ع] (سَهْم) ك جمعی. اسهام عمومیه.

اَسْهَل [ع] دها، اك، پك قولای: اسهل امور.

اَسیر [ع] قول، کوله § حربده دشمن النه دوشن، دشمن النده بولنان آدم § تحکم آلتنده بولنان: «بیلسه‌ك نه اولدی آزاده کوکلم — سودا اسیری سودا اسیری!»

اَسیرُالْهِنْد [ع] وقتیله برمدت وطننندن آیری دوشن بر شخص عودتنده هند مجوسیلری یدینه اسیر دوشدیکنی بیان ایله اوراده کوردیکنی ادعا ایتدیکی برچوق غرائبی نقل ایده‌رك اول امرده خلقك نظر دقتنی جلب ایتمش، فقط صکره‌دن بونك هندی رؤیاسنده‌بیله کورمدیکی آکلاشلدیغندن سوزی دیکلنلمز اولمش. بو مناسبتله اویله شارلاتانلره (اسیر الهند) دینلمکه باشلامش.

اَسيرانه [ف] اسير اولانه ياقيشه‌جق صورتده: نياز اسيرانه.

اَسيرى [ف] اسيرلك.

اَسيلْ [ع] جزئيجه اوزون يوز: اسيل الخد.

اَشاعِره [ع] اصول‌دينده امام (ابوالحسن الاشعرى)ـيه تابع اولانلر، اهل سنت.

اَشْأَمْ [ع] دها، الك، پك اوغورسز.

اَشْباح [ع] (شَبَح)ك جمعى.

اَشْباه [ع] (شِبه) و (شَبيه)ك جمعى: « وار ايسه قالمش عدم كنجنده اشباهم نهان »

اَشْبَه (ع) دها، الك، پك شبيه: اشبه اولاد.

اَشْتات (ع) (شَتيت) ك جمعى. فرقه‌لر، طاقملر، صنفلر، نوعلر: اشتات خلق. اشتات علوم.

اَشْجار (ع) (شَجَر)ك جمعى: اشجار مثمره.

اَشْجان (ع) (شَجَن)ك جمعى.

اَشْجَع [ع] دها، الك، پك شجاعتلى.

اَشْخاص [ع] (شَخص) ك جمعى: اشخاص مضره.

اَشَدّ [ع] دها، الك، پك شدتلى. (اشد احتياج ايله محتاج) كبى تعبيرلر قوللانلمالى.

اَشِدّاء [ع] (شَديد) ك جمعى. شدتلى طاورانان بهادرلر: اشداى مجاهدين. مفردى بو معناده قوللانلماز.

اَشَرّ [ع] دها، الك، پك شرلى: اشر اشرا.

اَشَر [ع] پك سوينجلى.

اَشِرّاء [ع] و

اَشْرار [ع] (شَرير) ك جمعى: اسرار اشرار.

اَشْراطْ [ع] علامت معناسنه اولان (شَرَط) لك جمعی • اشراط الساعه، اشراط ساعت = قیامت علامتلری • مفردی قوللانلماز •

اَشْرافْ [ع] (شَرِیف) لك جمعی • شرف صاحبی اولان آدملر : اشراف بلده •

اَشْرِبَه [ع] (شَراب)لك جمعی • ایچه‌جك شیلر : اشربهٔ حارّه • رانك ضمیله غلطدر •

اَشْرِعَه [ع] (شِراع)لك جمعی •

اَشْرَفْ [ع] دها، الك، پك شرفلی : اشرفِ مخلوقات • اشرف ساعت •

اَشْرَمْ [ع] بورونسز •

اَشْعارْ [ع] (شِعْر) و (شَعَر)لك جمعی • ایکنجی صورتده آز قوللانیلیر •

اَشْعَرْ [ع] دها ، الك ، پك ایی شعرسویلین : اشعرزمان •

اَشِعَّه [ع] (شُعاع)لك جمعی : اشعه پاش •

اَشْغالْ [ع] (شُغْل) لك جمعی : کثرت اشغال •

اَشْغَلْ [ع] دها ، الك ، پك مشغول •

اَشْفاقْ [ع] شفقت معناسنه اولان (شَفَق) لك جمعی : اشفاق شامله • مفردی بو معناده قوللانلماز •

اَشْفَقْ [ع] دها ، الك ، پك شفقتلی : ولی نعمت اشفق •

اَشْقَرْ [ع] آل آت : « اشقر سوزیلوب مثال عنقا — اول آتشه کیردی بی‌محابا — غالب »

اَشْقیٰ [ع] دها، الك، پك شقی •

اَشْقِیاء [ع] (شَقِی)نك جمعی •

اَشْكْ [ف] کوز یاشی : « اشکم صحیفهٔ رخ جانانه دوشمسون — خون شهید مصحف عثمانه دوشمسون — ثابت »

اَشْكْ‌اَفْشانْ [ف] یاخود

اَشْك فَشُانْ [ف] چوق آغلا - ییجی، آغلایان: اشك افشان اولدی .

اَشْك افشانی [ف] یاخود

اَشْك فَشانی [ف] اشك افشا نلق : باعث اشك افشانی .

اَشْكال [ع] (شَكْل)ك جمعی : اشكال هندسیه .

اَشكبار [ف] زیاده آغلاییجی، آغلایان : عاشق اشكبار . چشم اشكبار .

اَشكباری [ف] اشكبارلق .

اَشكریز [ف] كوز یاشی دوكیجی، دوكن .

اَشكریزی [ف] اشكریزلك .

اَشك شادی [ف] یاخود

اَشك شیرین [ف] یاخود

اَشْك طَرَب [ف] شویله ایله دوكیلمن كوز یاشی .

اَشْكَل [ع] كوزلرینك آقی جر - تلی آدم: اشكل العینین .

اَشْمَط [ع] صاچی صاقالی قیر .

اَشْمَل [ع] دها ، اك ، پك شامل ، شمولّلو .

اَشْنَع [ع] دها ، اك ، پك شنیع : اشنع مظالم .

اَشْواق [ع] (شَوْق)ك جمعی: « واردلده برآرزوی جاوید ــ اشواقی ایلمكده تزیید »

اَشْهاد [ع] (شاهِد)ك جمع - الجمعی .

اَشْهَب [ع] قیر آت . اشهبِ قرطاسی = سودقیر .

اَشْهَر [ع] دها ، اك ، پك مشهور .

اَشْهَل [ع] الا كوزلو : اشهل العینین .

اَشْهی [ع] دها ، اك ، پك زیاده سو یلوب رغبت اولنان .

اَشْیاء [ع] (شَیْءْ)ك جمعی . دوشه‌مه وساڭره کبی او لوازمی : نقل اشیا § یاغمورلق وسائره کبی یول لوازمی : اشیاسنی باغلادی § مفردی بومعناده قوللا- نلماز § موجودات : خالق اشیا . اشیا مظاهر اسمادر .

اَشْیَب [ع] صاچی صاقالی آغارمش .

اَشْیَم [ع] بکلی ، خالدار .

اَصابِع [ع] (اِصْبع)ك جمعی .

اَصاغِر [ع] (اَصْغَر)ك جمعی . شرف ، جهتیله کوچك صایلان آدملر : اکابر واصاغر .

اَصالَت [ع] جودت ، متانت : اصالت رأی . اصالت فکر § زاده‌لك § برایشی ، برمأمو- ریتی بالذات ایفا حالی ، (وَکالت)ك ضدی .

اَصالةً [ع] ایشك ایچنده‌وکالت اولمیه‌رق ، بالذات : اصالةً مأمور ایدلدی .

اَصَحّ [ع] دها ، اك ، پك صحیح : اصح روایات .

اَصِحّاء [ع] (صَحیح)كجمعی . وجودی صحتنده بولنانلر .

اَصْحاب [ع] (صاحِب)ك جمعی . مالك ، متصف اولانلر : اصحاب املاك . اصحاب شجاعت § حضرت محمدی کوروب صحبت ایتمش اولان مؤمنلر : اصحاب کرام § بربیوك ذات ایله صحبت ومسلکنه متابعت ایدنلر : اصحاب ابوحنیفه . اصحاب کهف = مشهور مغاره‌یه قاپانوب مدت مدیده اویویان اشخاص، معروف ذوات . اصحاب بدر = اول غزوات محمدیه اولان بدر غزوه‌سنده بولنان اصحاب کرام . اصحاب‌صفه = فقرای اصحاب‌کرامدن برطاقم صنحا . اصحاب سبت = یهود طائفه‌سی .

اَصْداف [ع] (صَدَف) ك جمعی .

اَصْدِقاء [ع] (صَدیق) ك جمعی . اصدقای دولت .

اَصْعَب [ع] دها ، اك ، پك کوچ : اصعب امور .

اَصْغَر [ع] دها ، اك ، پك كوچك .

اَصْغَرَانْ [ع] باخود

اَصْغَرَيْن [ع] قلب ايله لسان .

اَصْفَار [ع] (صِفْر) ك جمعى .

اَصْفَر [ع] صارى . محبوب اصفر = آلتون .

اَصْفَى [ع] دها ، اك ، پك صافى .

اَصْفِيَاء [ع] (صَفِى) نك جمعى . قلبى پاك ، مسلكى درست ذوات كرام .

اَصْل [ع] كوك ، ديب ، صحت ، حقيقت : ايشك اصلنى آكلايه‌لم . اصلى وارمى؟ اصلى چيقمدى . اصلى يوق . بو معناده بعضاً تأكيد ايچون مقام نفيده (فصل) ايله برلكده ايراد اولنور : اصلى فصلى يوق . اصلسز = ديبسز § اساساً : اصل بوجهت شايان دقتدر § صوى : بداصل = صويى كوتو § ابتداوجوده كتيريلن ، ابتداكى صورت : بوترجمه اصلنه مطابقدر . كيفيتدن سؤال اداتى اولان (نصل) (نه اصل) مخففيدر : بونه اصل ايشدر ؟ — نعيا . بوبولده استعمالى مهجوردر . (اصل) ك صادينى تحريك مغاير فصاحت اولديغى حالده بالعكس الفاظ تركيه صيره‌سنه كچمش اولان (نصل) ك صادينى اسكان جائز دكلدر .

اَصْلاً [ع] هيچ ، هيچ بروقت . تأكيد نفيه مخصوص اداتدر : اصلا فائده‌سى كورلمدى .

اَصْلَاب [ع] (صُلْب) ك جمعى .

اَصْلَح [ع] دها ، اك ، پك ايى : اصلح بنى اميه عمر بن عبدالعزيزدر .

اَصْلَع [ع] باشنك اوك طرفنده قيل اولميان آدم ، طازلاق .

اَصْلِى [ع ف] اصله منسوب : لون اصلى . هيئت اصليه § صكره‌دن قاتمه حرفى مشتمل اولميان كلمه .

اَصَمّ [ع] صاغير : حاتم اصم .

اَصْنَاف (صِنْف) ك جمعى . نوعلر : اصناف خلق §

خلقك صنعت ودکانجیلق ایله مشغول طاقمی : اصناف بی انصاف . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر : اصناف آدم. مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَصْنام [ع] (صَنَم) لك جمعی : مشرکلرك طاپدقلری مجسم بتلر : عبدهٔ اصنام .

اَصْوات [ع] (صَوت) لك جمعی : اصوات رقیقه. اصوات حیوانات .

اَصْواف [ع] (صوف) لك جمعی .

اَصْوَب [ع] دها ، الك ، پك طوغری : اصوب اقوال . قول اصوب .

اَصْهار [ع] (صِهر) لك جمعی.

اَصیل [ع] نسب صاحبی ، معتبر فامیلیادن § تربیه‌لی، مؤدب : اصیل آدمدر § بر ایشده بالذات بولنان، (وکیل) لك ضدی.

اَصیلانه [ف] اصیل اولانه یاقیشه‌جق صورتده . اکثریا سفرای اجنبیه‌یه خطاباً یازیلان تقریرلرده قوللانیلیر .

اَصیلزادگان [ف] (اَصیلزاده). نك جمعی : انکلیز اصیلزادکانی .

اَصیلزاده [ف] معتبر فامیلیادن، زادکاندن. (اصلزاده) قوللانلمامالی .

اَضاحی [ع] (اُضحیّه) لك جمعی.

اَضْحی [ع] (اَضحاة) لك جمعی . قربانلر : عید اضحی = قربان بایرامی . مفردی قوللانلماز .

اَضْداد [ع] (ضِد) لك جمعی: جمع اضداد ممتنعدر .

اَضَرّ [ع] دها ، الك ، پك ضررلی: اضرّ مسکرات.

اَضْراس [ع] (ضِرس) لك جمعی.

اَضْعاف [ع] (ضعف) لك جمعی: اضعاف کثیره .

اَضْعَف [ع] دها ، الك ، پك ضعیف: اضعف العباد.

اَضَلّ [ع] دها ، الك ، پك زیاده یولنی شاشیرمش : اضلّ کمراهان .

اَضْلاعْ [ع] (ضِلَع)ك جمعى: اضلاع متوازيه .

اَضْيافْ [ع] (ضَيْف)ك جمعى.

اَضْيَقْ [ع] دهـا ، اك ، پك طار : اضيق امكنه .

اَطِبّاء [ع] (طَبِيب)ك جمعى : « اولدردى بزى نازاطبا نه بلادر ! ـ ثابت »

اَطْباقْ [ع] (طَبَقَه) نك جمعى. قاتلر : اطباق جهنم .

اَطْراسْ [ع] (طِرْس)ك جمعى.

اَطْرافْ [ع] (طَرَف)ك جمعى. شهرك اطرافى . اطرافلى = تفصيللى، ايضاحلى . اطرافيله = تفصيل وايضاح اوزره . اطراف البدن = باش ، اللر ، آياقلر . اطراف الارض = علما ، اشراف .

اَطْعِمَه [ع] (طَعام) ك جمعى: اطعمهٔ نفيسه . عينك ضمى ويا فتحى ايله غلطدر .

اَطْفالْ [ع] (طِفل)ك جمعى : اطفال مكاتب . تربيهٔ اطفال . اطفال باغ = نورسيده فدانلر . اطفال بهار = تازه چنلر، چيچكلر : « اوقشا اطفال بهارى اى نسيم دلنواز ـ بحرى تنظير ايلسون اولمقده صحرا موج موج »

اَطْلالْ [ع] (طَلَل) ك جمعى: « دوشدى اطلاله قارشى كريه بكا ـ نه سيهروز روز كار اولدم ! »

اَطْلَسْ [ع] معروف قاش .

اَطْنابْ [ع] (طِناب)ك جمعى .

اَطْوارْ [ع] (طَور)ك جمعى: مستقيم الاطوار . اطوار مستقيمانه .

اَطْواقْ [ع] (طَوق)ك جمعى.

اَطْواقْ [ع] هندستان جوزينك سودى .

اَطْوَلْ [ع] دهـا ، اك ، پك اوزون : اطول ايام .

اَطْهارْ [ع] (طاهِر)ك جمعى § قادينلرك حيض ونفاسدن پاك اولدقلرى كونلر . مفردى بومعناده قوللانلماز .

اَظْهَر [ع] دها، اڭ، پك پاك.

اَطاٰيِب [ع] (اَطْيَب)ڭ جمعى. منتخب شيلر: اطايب اثمار. اطايب لطائف.

اَطْيَب [ع] دها، اڭ، پك پاك، خوش، كوزل: اطيب ملبوسات.

اَظْرَف [ع] دهـا، اڭ، پك ظريف: اظرف ظرفا.

اَظْفار [ع] (ظُفر)ڭ جمعى.

اَظْلاٰف [ع] (ظِلف)ڭ جمعى.

اَظْلاٰل [ع] (ظِلّ) ڭ جمعى.

اَظْلَم [ع] دها، اڭ، پك ظالم: اظـلم ار باب تغلب. البادي اظلم = ابتدا يايان اظلمدر.

اَظْهَر [ع] دها، اڭ، پك ظاهر: اظهر من الشمس. « سرعت سيرندن اظهردركه رخش همتم ــ همعنـان سـابقون اولمق تمناسنده‌در »

اَعاٰجِم [ع] (اَعْجَم)ڭ جمعى. قـوم عربدن اولميـان كيمسـه‌لر. مفردى مبالغه‌يى مفيـد اولان ياء نسبتسز قوللانلماز.

اَعاٰجِيب [ع] (اُعْجُوبَه) نڭ جـمعى: اعاجيب حادثات.

اَعاٰدِى [ع] (عَـدُوّ) ڭ جمع الجمعى. « خيـلى دمدر ايلدڭ محروم شادى كوكلمى ــ دوستم! شـاد ايت على رغم الاعادى كوكلمى »

اَعاٰرِيض [ع] (عَرُوض) ڭ جمعى.

اَعاٰظِم [ع] (اَعْظَم) ڭ جمعى. بيـوك آدملر: اعاظم حكمـا. اعاظم رجال. اشـياده قوللانلماملى. مثلا (اعاظم امور) دينلمه‌ملى.

اَعاٰلِى [ع] (اَعْلىٰ) نڭ جمعى. عاليقدر آدملر: «علويلر ايچنده مشتهردر ــ مفتون خصاليدر اعالى» « صيد بى قيدڭ اولور عالى كوكلر فوج فوج ــ انعطاف ايتدكجه صياد الاعالى كـوزلرڭ» اشـياده

قوللانلماملی . مثلا (اعالیء جبال) دینلمه ملی .

اَعْجام [ع] (عَجَم) ك جمعی : بلغای اعجام .

اَعْجَز [ع] دها، اك، پك عاجز : اعجز العجزه .

اَعْجَمی [عف] قوم عربدن اولمیان کیمسه : رجل اعجمی § لسان عربدن اولمیان کلمه : اسم اعجمی .

اَعْداء [ع] (عَدُوّ) ك جمعی : اعدای ترقی . اعدا بعضاً احبادن طوغری سویلر .

اَعْدی [ع] دها، اك، پك تجاوزجی، ظالم : اعدی الاعادی .

اَعْداد [ع] (عَدَد) ك جمعی : « بولمازاوتجلیات غایت اعداد نصل بولور نهایت ؟ »

اَعْدَل [ع] دها، اك، پك عدالتلی : اندلس ملوك اسلامیه سنك اعدلی عبدالرحمان ثالث ایدی § دها، اك، پك مستقیم، معتدل : مزاج لطیف محمدی اعدل امزجه در .

اَعْذار [ع] (عُذْر) ك جمعی : اعذار واهیه . اعذار بارده . اعذار شرعیّه .

اَعْذَب [ع] دها، اك، پك طاتلی، لذتلی : شعرك اعذبی اكذبیدر .

اَعْراب [ع] (عَرَب) ك جمعی یاخود جمع صورتنده مفرد . بدوی عربلر .

اَعْرابی [ع ف] بدوی عربلردن هربری : « ترسم نرسی بکعبه ای اعرابی ــ کاین ره که تو می روی بترکستانست ــ سعدی » == ای اعرابی ! قورقارم کعبه یه واصل اوله مازسین ، زیرا بوطوتدیغك یول ترکستانه کیدر .

اَعْراض [ع] (عَرَض) ك جمعی : جواهر واعراض .

اَعْراف [ع] (عُرف) ك جمعی، جنت ایله جهنم بیننده واقع حائل : اصحاب اعراف . رجال اعراف . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَعْرَج [ع] طوپال .

اَعْرَفْ [ع] دها ، اك ، پك معروف : الله اعرف المعارفدر .

اَعَزّ [ع] دهاء اك ، پك عزيز : اعزّ احباء .

اَعْزَلْ [ع] سلاحسز آدم : سوار اعزل .

اَعِزّه [ع] (عزيز) ك جمعى . اسلاف اولياء الله حقنده قوللانيلير : اعزهٔ كرامدن حضرت احمد رفاعى .

اَعْشارْ [ع] (عُشر) ك جمعى : اعشار شرعيه .

اَعْشارى [عف] اعشاره منسوب : كسر اعشارى . اصول اعشاريه .

اَعْشى [ع] كوزى دومانلى ، ضعيف البصر .

اَعْصابْ [ع] (عَصَب) ك جمعى : صدانك اعصابه تأثيرى واردر .

اَعْصارْ [ع] (عَصر) ك جمعى : اعصار سالفه . عصرمز غبطه بخش اعصاردر .

اَعْضاء [ع] (عُضو) ك جمعى : اعضاى بدن . بو مقامده مفرى ده قوللانيلير . بر رئيسك تحت رياستنده بولنان بر مجلسى ، بر هيئتى تشكيل ايدن ذوات : انجمن تفتيش ومعاينه اعضاسى . اعضاى خاندان حكمدارى § بر مجلسى ، بر هيئتى تشكيل ايدن ذواتدن هر برى : افندى مجلس معارفه اعضا نصب ايدلدى . بو ايكى معناده مفردى قوللانلماز . معناى اخيرده مفرد حكمنده‌در . (اعضاى جمعيت طبيه) كبى فارسى تركيبلر (عن) ايله قوللانلملى . (از) ايله قوللانيله بيلير . اك اينسى ايكيسنك ده تركيبله (جمعيت طبيه اعضاسندن) بوللو (دن) قوللانمقدر .

اَعْطاف [ع] (عَطف) ك جمعى . شفقتلى : اعطاف والطاف شاهانه . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَعْظَمْ [ع] دهاء اك ، پك بيوك : شكسپير انكليز اديب اعظميدر . ظرف مظروفندن اعظمدر . امام اعظم = ائمهٔ اربعه‌دن ابو حنيفه نعمان بن ثابت كوفى . صدر اعظم = دولت عثمانيه باش وكيلى .

اَعْقاب [ع] (عَقِب)ك جمعى. اولاد واحفاد : اعقاب ابوتراب. مفردى بو معناده قوللانلماز.

اَعْقَل [ع] دهـا، اك، پك عقللى : اعقل عقلا.

اَعْلىٰ [ع] دهـا، اك، پك عالى : عرش اعلى. مطلب اعلى. رتبة العلم اعلى الرتب ـ امام على = علم رتبه‌سى رتبه‌لرك اعلاسيدر. صوت اعلى = آواز بلند، يوكسك سس. ملأ اعلى = عالم ملكوت § ايى، كوزل، طبعه موافق: اعلى بر كتاب. اعلى بر لوحه. نادراً شيوۀ عجمه اتباع ايله (اعلى) صورتنده ده قوللانيلير.

اَعْلاف [ع] (عَلَف)ك جمعى.

اَعْلام [ع] (عَلَم) ك جمعى : اعلام فقها. رفع اعلام جهاد. قاموس الاعلام.

اَعْلَم [ع] دها، اك، پك عالم : اعلم علما. اللّٰه اعلم = اللّٰه دها ايى بيلير، پك ده بيلمم اما، ياكلميورسه‌م : «يارحال عالمى اللّٰه اعلم بيلمبور»

اَعَمّ [ع] دهـا، اك، پك عمومى، شموللو : (حيوان) (انسان)دن اعمدر.

اَعْمار [ع] (عُمْر) ك جمعى : اعمار امم.

اَعْمال [ع] (عَمَل) ك جمعى : اعمال صالحه. اعمال اربعه = جمع، طرح، ضرب، تقسيم.

اَعْمام [ع] (عَمّ) ك جمعى : جناب حمزه حضرت محمدك اعماميندندر.

اَعْمِدَه [ع] (عَمُود)ك جمعى.

اَعْمىٰ [ع] كور. الغريب كالاعمى ولوكان بصيراً = غريب بينا اولسه ده كوركبيدر. نادراً شيوۀ عجمه اتباع ايله (اعمى) صورتنده ده قوللانيلير.

اَعْناق [ع] (عُنُق)ك جمعى.

اَعِنَّه [ع] (عِنان)ك جمعى.

اَعْواض [ع] (عِوَض)ك جمعى.

اَعْوام [ع] (عام) ك جمعى . ييللر: شهور واعوام .

اَعْوان [ع] (عَون) ك جمعى . يارديمجيلر ، آرقه چيقانلر: اعوان يزيد . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَعْوَج [ع] اكرى .

اَعْوَر [ع] تك كوزلو: ابليس اعور .

اَعْياد [ع] (عيد) ك جمعى: اعياد مباركه .

اَعْيان [ع] (عين) ك جمعى . كوزلر: « قرة اعيان امتدر حسين كربلا ــ كاظم » بو معناده آز قوللانيلير§ بر قومك ، بر بلده نك اولولرى: اعيان عرب . اعيان مكه§ معروف مجلس عالينك اعضاسى: هيئت اعيان . بو ايكى معناده مفردى قوللانلماز§ وقتيله ملكيه قائممقاملرينه ويرلمش بر عنوان: وارنه اعيانى .

اَغاليط [ع] (اُغلوطه) نك جمعى .

اَغانى [ع] (اُغنيه) نك جمعى: « باشقه اغنيه سى وار هر قومك ــ بزه خوش كلمز اغانئ مغان »

اَغْبياء [ع] (غَنِى) نك جمعى .

اَغْدِيه [ع] (غَداء) نك جمعى . تشديد ايله غلطدر .

اَغْدِيه [ع] (غِداء) نك و

اَغْذِيه [ع] (غِذاء) نك جمعى . اغذيهٔ نفيسه . اغذيهٔ حامضه . بونلرده تشديد ايله غلطدر . عربيده فصيحى ذال ايله در .

اَغْراس [ع] (غَرْس) ك جمعى . ديكلمش فدانلر . مفردى بو معناده قوللانلماز .

اَغْراض [ع] (غَرَض) ك جمعى . اغراض نفسانيه . اغراض متخالفه .

اَغَرّ [ع] آلننده غره سى اولان آت § آق . اغر الايام = يك صيجاق كون .

اَغْرَب [ع] دها ، اك ، پك غريب ، غرابتلى :

« کیتدکجه غریب مشرب اولدم ــ عالم نظرنده اغرب اولدم »

اَغْزَلْ [ع] دهـا ، الـ ، پك عاشقانه : اغزل ابيات § طوتديغنك ياقه‌سنی براقيان صيتمه : جای اغزل .

اَغْشِيَه [ع] (غِشاء)نك جمعی. تشديد ايله غلطدر .

اَغْصانْ [ع] (غُصْن)ك جمعی .

اَغْلالْ [ع] (غُلّ) ك جمعی : سلاسل واغلال .

اَغْلَبْ [ع] دها، الـ، پك غالب، قوتلی : احتمال اغلب . اغلب احتمالات § اكثر : حافظ شيرازينك اغلب اشعاری رندانه‌در . اشخاصده قوللانلماز .

اَغْلَظْ [ع] دهـا ، الـ ، پك غليظ : اغلظ اتراك . اغلظ شتوم .

اَغْنامْ [ع] (غَنَم) ك جمعی : اغنام رسومی .

اَغْنىٰ [ع] دهـا ، الـ ، پك زنكين : اغنی الاغنيا .

اَغْنِياء [ع] (غَنِی) نك جمعی : اغنيای اهالی .

اَغْوالْ [ع] (غُول)ك جمعی .

اَغْيارْ [ع] (غَيْر) ك جمعی . باشقه‌لری : بو تعريف افرادينی جامع، اغيارينی مانع دكل § يابانجيلر، بيلدك اولميانلر : اغياردن خالی ير § عاشـقك رقيبـلری : « كوكل ! اغيـار ايچون اينجنمه ياره ــ كل اولماز باغ عالمده ديكنسز ــ نيلی » § رقيبـلر : دفع اغيـار ايتـدكدن صكره تأسيس حكومت ايلدی . مفرد مقامنده‌ده قوللانيله ـ بيلير . (يار واغيار) تعبيرنده يا (اغيار) مفرد، ياخـود (يار) جمع حكمنده‌در .

اَغْيَرْ [ع] دها، الـ، پك غيرتلی .

اَفاخِمْ [ع] (اَفْخَم) ك جمعی : افاخم وكلا .

اَفاضِلْ [ع] (اَفْضَل)ك جمعی . افاضل علما .

اَفاعی [ع] (افعی) نك جمعی . ضحكُ الافاعی = ارباب غملك خنده‌سی .

اَفانین [ع] (افنون) ك جمعی . بربرینه صارلمش، صیق آغاج داللری . مفردی قوللانلماز .

اَفئِده [ع] (فؤاد) ك جمعی .

اَفخَم [ع] دها ، اك ، پك فخامتلی : آصف افخم .

افراخ [ع] (فَرخ) ك جمعی .

اَفراخته [ف] یوقاری‌قالدیرلمش، یوكسلدلمش .

افراد [ع] (فَرد) ك جمعی : افراد عسكریه .

افراس [ع] (فرَس) ك جمعی .

افراشته [ف] (افراخته) به باق .

اَفرَنج [ع] اوروپاخلقی: طائفهٔ افرنج . داءالافرنج = فرنكی علتی .

اَفرَنجی [ع ف] افرنجه منسوب: افرنجی آغستوس .

اَفروختَه [ف] شعله‌لندیرلمش ، شعله لنـدیر یلن : شمع افروخته . دل افروخته .

اَفروشَه [ف] (آفروشه) به باق .

اَفزایِش [ف] آرتش، آرتمه : « كاسهٔ لبریز فغفور اولسـه‌ده ویرمز صـدا ــ ثروت افزایش بولنجه اغنیـا خستلنیر ــ راغب »

اَفزون [ف] زیاده ، چـوق : « اختر له دوشنمه صحن هامون ــ الماس چاقل طاشـندن افزون ــ غالب »

اَفزونی [ف] زیاده‌لك، چوقلق .

اَفسار [ف] یولار : « طاقدی اول داور جازه‌سوارــ سرینـه اشـتر چرخك افسار ــ خاقانی »

اَفسانه [ف] حكایه ، ماصال : لیلی مجنون افسانه‌سی §

بوش لاقيردى ، صاچه صاپان : افسانه سو يليور . « سنك افسانه كى ديكلرمى حقيقت جويان ؟ »

اَفْسانَه پَرْداز [ف] ايكى معنا . سنه كوره (افسانه) اويدرمقله اشتغال ايدن § عادى رومانجى § مدّاح .

اَفْسانَه پَرْدازى [ف] افسانه پردازلق : « حقيقت اهلى اولمازمائل افسانه . پردازى »

اَفْسانَه جوى [ف] افسانه آرا يجى ، آرايان ؛ بوش وقت كچيرمك ايستيجى ، ايستين : « كيمسه‌لر هم قصهٔ افسانه . جويان اولمسون ! »

اَفْسانَه جويى [ف] افسانه . جولق : افسانه جويى دليل حرماندر .

اَفْسانَه گوى [ف] ايكى معنا . سنه كوره (افسانه) سويلمكله اشتغال ايدن : پيره‌زن افسانه‌كو . افسانه‌كويان قهوه خانه .

اَفْسانَه گويى [ف] افسانه . كولق .

اَفْسَدْ [ع] دها ، اك ، پك بوزوق ، فنا .

اَفْسَرْ [ف] تاج : « بلليدر زيور افسر اوله‌جق كوهر صاف ــ عزت ملا »

اَفْسُرْدگان [ف] (اَفْسُرْده) نك جمعى . غيرتسز ، حسسز ، قانسز آدملر : « اولميك همراهم اى ظلمت پسند افسردكان ــ رخش فكرم شعله پوسكورمكده راهم آتشين »

اَفْسُرْدگى [ف] افسرده‌لك .

اَفْسُرْده [ف] طوكمش ، طوكوق : جسم افسرده § غيرتسز ، حسسز ، قانسز : زاهد افسرده . دل افسرده .

اَفْسُرْده‌دِل [ف] قلبى افسرده ، يوركى طوكوق : صوفئ افسرده دل .

اَفْسُرْده‌دِلى [ف] افسرده دللك : «عشقدر چارهٔ افسرده دلى »

افسرده دماغ [ف] دماغی افسرده، بینی طوكوق: ریاضتكش افسرده دماغ.

افسرده دماغی [ف] افسرده دماغلق.

افسرده مزاج [ف] مزاجی صوغق: افسرده مزاجان ایله كرم الفت اولمق ممكنمی؟

افسرده مغز [ف] (افسرده‌دماغ) ه باق.

افسرده مغزی [ف] (افسرده‌دماغی) یه باق.

افسق [ع] دها، اك، پك فاسق: افسق الفسقه.

افسوس [ف] تألم وتحسر اداتی. یازیق!: «افسوس كه شویله بویله اولدی!» «افسوس اومهله بر كیجه هم‌مجلس اولمدق!» § تحسر: «ذوق ماضی بزه سرمایهٔ افسوس اولدی» بعضاً مكرر اوله‌رق ایراد اولنور.

افسون [ف] اهل خواصك اوقودقلری عزیمت: «رقیبنه ایتدی تأثیر افندی! افسونك» § سحر، كوز باغجیلق: «افسون نكاهندن سحر الره دوشمشسین — دیوانه‌میسین ای دل بندن خبرك یوقمی؟ — غالب»

افسونگر [ف] ساحر، كوز باغجی: غمزهٔ افسونكر § عزیمت خوان، اوفوروكجی: «دم افسونكران نه بارددر!»

افسونگری [ف] افسونكرلك.

افشره [ف] عُصاره: افشرهٔ انكور.

افصح [ع] دها، اك، پك فصیح: افصح الفصحا. بو سوز آندن افصحدر. افصح العرب = حضرت محمد.

افضال [ع] احسان معناسنه اولان (فضل) ك جمعی.

افضل [ع] دها، اك، پك فضیلتلی، عالی درجه‌لی: حضرت ابو بكر افضل اصحابدر. مناسبتلی سكوت مناسبتسز تكلمدن افضلدر.

أَفْضَلِیَّت [ع] افضللك ٠

أَفْعَال [ع] (فِعل) ك جمعی : افعال ناسزا ٠ افعال ناقصه ٠

أَفْعَی [ع] و

أَفْعِی [ف] انکره ك یبلانی § شخص خبیث ٠ (اَفْعِی) زیاده قوللانیلیر ٠

أَفْغَان [ف] ادات شکایت : « بخت سیهك النـدن افغان ! » بومقامده (فِغان) زیاده قوللانیلیر § اضطراب ایله هایقیرمه ، باغیروب چاغرمه : « باغه کیردم سرکویك آکوب افغان ایتدم ــ فضولی »

أَفْقَر [ع] دها، اك، پك فقیر : افقر فقرا ٠

أَفْكَار [ع] اسم اولان (فِکر) ك جمعی : افکار سقیمه ٠ مهاجات افکار ٠ افکارموار ٠ (افکار ایتمك) مادهسی عامیانه صاییلیر ٠

أَفْگَار [ف] یارەلی ٠ دلِ افکار = قلب مجروح ٠

أَفْگَانَه [ف] جنین ساقط ، دوشوك ٠

أَفْگَنْدَه [ف] ییقلمش، ییقیق، دوشورلمش ، دوشکون: « افکندۀ صدمۀ فلکدر» § عاشق بیچاره ٠

أَفْلَاك [ع] (فَلَك)ك جمعی: « ای ملائك خاکه نازل اولسه‌کز افلاکدن ــ بردها آیرلمکز قابل دکلدر خاکدن »

أَفْلَاکِیَان [ف] (اَفْلَاکِی) نك جمعی. ارواح علویه، ملائکه : « موج آوازك که پرجوش ایلر افلاکیلری ــ طالغه‌لاندرمازمی دیدارك کورن خاکیلری؟» بومقامده (آسمانیان) یاخود (آسمانیلر) دخی قوللانیلیر ٠ (فلکیان) یاخود (فلکیلر) قوللانلماز ٠

أَفْلَج [ع] سیرك دیشلی : افلج الاسنان ٠

أَفْلَس [ع] دها ، اك ، پك مفلس : افلس ارباب افلاس ٠

اَفْنانْ [ع] (فَنّ) ك جمعی . نوعلر، چشیدلر: افنان الوان. مفردی بو مقامده قوللانلماز .

اَفْواجْ [ع] (فَوْج) ك جمعی: افواج کتائب . «بازیچهٔ باصره‌مدر امواج ــ مغلوب متاتمدر افواج »

اَفْواه [ع] (فُوه) و (فَم) ك جمعی : افواه ناس . افواه نار یه . « افواهه سوزم اولیدی ساری ! ــ غالب » خذوا العلم من افواه الرجال = علمی علمانك آغیزلرندن اخذ ایدکز . (فوه) قوللانلماز .

اَفْهامْ [ع] ذهن معناسنه اولان (فَهم) ك جمعی: «هامه‌دن افهامه نقل ایتدکجه حسیاتمی ــ خلق ناجی آشنای فیض خلاق ایلرم »

اَفیکَه [ع] یالان، مادهٔ افترا : ترتیب افیکه .

اَفْیونْ [عف] معروف خشخاش لبن منجمدی: « افیونی بوتدیغن اونودوب مجلسه صورار ــ سروری » مثلا (افسون) ه قافیه اولور . همزه نك مدی ، ضمه نك تفخیمی ایله تلفظی عامیانه صاییلیر .

اَفیونکَش [ف] یاخود

اَفیونی [عف] افیون قوللانمغه آلشمش اولان ، افیون تریاکیسی : « او ابواللحیه افندی مکر افیونکش ایمش ــ آنی بن پیر جهاندیده صانیردم کش ایمش » «دیر ایسه واقف اسرار اولدم ــ اعتماد ایله افیونیدر ! »

اَقاحی [ع] (اُقْحُوان) ك جمعی .

اَقارِبْ [ع] (اَقْرَب) ك جمعی . یقین خصملر : اقارب وعقارب . مفردی بو معناده قوللانلماز .

اَقاصی [ع] (اَقْصی) نك جمعی : اقاصیٔ بلاد .

اَقالیم [ع] (اِقْلیم) ك جمعی : اقالیم بارده .

اَقانیم [ع] (اُقْنوم) ك جمعی . اقانیم ثلثه = اب، ابن ، روح القدس .

اَقاویلْ [ع] (قَوْل) ك جمع الجمعی : اقاویل حکمای ملل . اقاویل باطله .

اَقْبَحْ [ع] دهـا ، الـڭ ، پك چركين : اقبح القبائح . العذر اقبح من الذنب = عـذری قباحتندن چركين (بيوك) .

اَقْدَاحْ [ع] (قَدَح) ڭ جمعی : ادارهٔ اقداح مسرت .

اَقْدَامْ [ع] (قَدَم) ڭ جمعی .

اَقْدَسْ [ع] دهـا ، الـڭ ، پك پاك ، مبـارك : ذات اقدس . اقدس اشيا .

اَقْدَمْ [ع] دهـا ، الـڭ ، پك قِدَملی ، اسكی ، اوّل .

اَقْرَأْ (ع) قرآن كريمی دهـا ، الـڭ ، پك گوزل تلاوت ايدن .

اَقْرَانْ [ع] (قِرين) ڭ جمعی . بر ياشده اولانلر ، ياشدا شلر : غيرت اقران . بين الاقران . مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير : اوسنڭ اقرانڭ دكل . مفردی بومعنـاده قوللانلماز .

اَقْرَبْ [ع] دهـا ، الـڭ ، پك يقين : اقرب مسافات .

اَقْرِبَاء [ع] (قَرِيب) ڭ جمعی . يقـين خصمـلر : اقربا وتعلقات . راءنڭ فتحيله غلطدر . مفردی بومعناده قوللانلماز .

اَقْرَعْ [ع] كل باشلی .

اَقْرَنْ [ع] چاتيق قاشلی .

اَقْسَامْ [ع] (قِسْم) ڭ جمعی : اقسام كَلِمه .

اَقْسَطْ [ع] دهاء الـڭ ، پك عادل ، عدالتلی ، طوغری : اقسط حكمداران . اقسط موازين .

اَقْصَی [ع] صوڭ درجـه‌ده ، نهايت درجه‌ده اولان : مقصد اقصی § نهايت ، اوج ، اوبر اوج : اقصای مراتب . اقصـای شرق . « طونديغم راه طلب اميد صحراسنده‌در ـــ چشم استعجالم اول صحرانڭ اقصاسنده‌در »

اَقْصَرْ [ع] دهـا ، الـڭ ، پك قيصه : اقصر ايام .

اَقْضَی [ع] دهاء الـڭ ، پك زياده مهارتله طوغری حكم

ویرمکه چالیشان : اقضی القضاة . حضرت علینك اقضی الاصحاب اولدیغی بر حدیث شریف ایله بیان بیورلمشدر .

اَقْطار [ع] طرف معناسنه اولان (قُطْر)ك جمعی: اقطار عالم . اقطار بعیده . اقطار السما = اطراف آسمان، کوکك کنارلری . ینه طرف معناسنه کلن (قُتْر) ك جمعی اولان (اَقْتار) دخی بومقامده قوللانیله بیلیر . (اَقْطار) بردائره نك مرکزندن کچه رك محیط دائره نك بر نقطه سندن دیکر نقطه سنه قدر اوزانان خط مستقیم دیمك اولان (قُطْر) ك جمعی اوله رق دخی قوللانیله بیله جکندن برینه کوره (اقتار) استعمالی دفع التباس ایشنه یارار .

اَقْطَع [ع] الی کسلمش آدم، مقطوع الید .

اَقْفاص [ع] (قَفَص)ك جمعی.

اَقْفال [ع] (قُفْل) ك جمعی .

اَقَلّ [ع] دها، اك، پك آز : اقل مقادیر .

اَقْلام [ع] (قَلَم) ك جمعی : تعاون اقلام . مصادمهٔ اقلام . کتبهٔ اقلام . مخرج اقلام .

اَقْمِشه [ع] (قُماش) ك جمعی: اقمشهٔ نفیسه . اقمشهٔ حلب . میمك فتحیله غلطدر .

اَقْمِصه [ع] (قَمیص)ك جمعی.

اَقْوات [ع] (قُوت)ك جمعی: اقوات یومیه .

اَقْواس [ع] (قَوْس)ك جمعی .

اَقْوال [ع] (قَوْل) ك جمعی: اقوال فلاسفه . اقوال مردوده . اقوال وافعال .

اَقْوام [ع] (قَوْم) ك جمعی : اقوام وحشیه . اقوام متمدنه . عادات اقوام .

اَقْوَم [ع] دها، اك، پك طوغری : اقوم المسالك.

اَقْوی [ع] دها، اك، پك قوتلی: اقوای دلائل .

اَقْوِیاء [ع] (قَوِی) نك جمعی. قوتلی آدملر: اقویای رجال حرب.

اَکابِر [ع] (اَکْبَر) ك جمعی. بیوك آدملر: اکابرامت. اکابر صوفیّه.

اَکاذیب [ع] (اُکْذُوبَه) نك جمعی: اکاذیب فتنه جویانه.

اَکارِم [ع] (اَکْرَم) ك جمعی: اکارم عرب.

اَکاسِرَه [ع] (کِسْری) نك جمعی. اسکی عجم پادشاهلری: اکاسرهٔ عجم.

اَکّال [ع] چوق ییجی، چوق ییِن. اکال السّحت = چوق حرام ییِن.

اَکْبَر [ع] دها، الك، پك بیوك: اکبر اولاد. اکبر کبائر. عدوّ اکبر. ضد اکبر. حج اکبر. غزای اکبر. ابجد حسابنجه (١٢٤١) عددینی کوسترمکده اولان ترکیب اخیری اسعد مخلص پاشا یکیچری اوجاغنك لغوینه تاریخ دوشورمشدر.

اَکْتاف [ع] (کَتِف) و (کِتْف) ك جمعی.

اَکْتَم [ع] دها، الك، پك زیاده سر صاقلایجی، صاقلایان § قارنی بیوك آدم.

اَکْثَر [ع] دها، الك، پك چوق: اکثر ناس. «در یوزه کراندن شعرا اکثر اولوردی ــ دزدان معاینده اگر قطع ید اولسه ــ نابی» (اکثر) مقامنده (اکثری) قوللانلمامل. مثلا (خلقك اکثری) برنده (خلقك اکثریسی) دینلمه‌ملی.

اَکْثَری [ع ف] اکثره متعلق، جمله‌یه تعلق یوق، مستثنیاتی وار: پك اوزون صاقالك حقه دلیل عدد اولنمسی برحکم اکثریدر.

اَکْثَرِیّا [ع] اکثر اوقاتده، چوق دفعه: اکثریا التزام ریا ایدنلر کولنج اولورلر. بو مقامده (اکثر) دخی قوللانیله‌بیلیر: کوندوزلری اکثری باغچه‌ده کزینیردی.

اَكْثَم [ع] قارنى بيوك آدم .

اَكْدار [ع] (كَدَر) لك جمعى: « اكدار دهرى چكمز ايمش مبتلاى عشق — فطنت »

اَكَر [ف] فارسيده ادات شرط اولديغى حالده تركجه‌ده ايذان شرط اداتيدر : اكر او كيتمزسه سن كيت . فارسيده اولديغى كبى نظمه مخصوص اولمق اوزره (كر) صورتنده تخفيف اولنور : « كر بو عهدنده وفا ايلرسه جانان ايشته بن — شيخ الاسلام زكريا » (اكر) لك استعمالى كنديسنى هرحالده تعقيب ايدن (ايسه، ايسه‌لر، ايسه‌ك، ايسه‌كز، ايسه‌م، ايسه‌ك) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن مقدم ايراد اولنمسيله مشروطدر . اصل معناى شرط بو تعبيرلرده‌در . بونلردن مقدم ايراد اولنان (اكر) كله‌جك معناى شرطك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر . تأخير ايديله‌جك اولورسه معنى لزومى قالمدقدن صكره ايراد ايدلمش اوله‌جغندن حشو اولور : « اولمسيدى قلمك چاك كريبانى اكر — دير ايدم قالمدى عالمده نشان شكوا — نابى »

اَكْرادْ [ع] (كُرْد) لك جمعى: اكراد غارت معتاد .

اَكَرْچه [ف] يرينه كوره (هرنه قدر) تعبيرينه معادل طوتيلور ايذان استدراك اداتيدر : اكرچه سويلدك ايسه‌ده آكلاده‌مدم . فارسيده اولديغى كبى اكثريا نظمده (كرچه) صورتنده تخفيف اولنور : « كرچه جانادن دلشيدا ايچون كام ايسترم — فضولى » (اكرچه) نك داخل اولديغى عباره‌يى (ايسه‌ده، ايسه‌لرده، ايسه‌كده، ايسه‌كزده، ايسه‌مده، ايسه‌كده) تعبيرلرندن ويا بونلرك مخففلرندن برى تعقيب ايدر، بعضاً بونلره بدل (اما، فقط، لكن، آنجق) اداتلرندن برى كلير . اصل معناى استدراك او تعبيرلرده ويا بو اداتلرده اولديغى حالده (اكرچه) كله‌جك معناى استدراكك مخبرى حكمنده بولنه‌رق سوزه قوت ويرر : « اكرچه چكمدك اما عذابدر ديرلر — راشد » (اكرچه) دن صكره ايراد اولنان بو اداتلر نظمده حذف

اولنـه بیلیر : « اكرچـه كهنه متاعز رواجز یوقـدر ـ رواجه‌ده اوقدر احتیـاجز یوقدر ـ نابی » نثرده اوائل كلامده بولنمق حقی اولان (اكرچه) نك نظمده تأخـیری جائزدر . (اكرچـه) دن صكره (كه ، كیم) ایرادی ممنـوعدر . (اكر) مقامنـده (اكرچـه) قوللانیله‌میـه‌جگی كبی (اكرچه) مقامنده‌ده (اكر) قوللانیله‌ماز . مثلا (اكرچه كلمش ایسه) دینیله‌میه‌جگی كبی (اكر كلمش ایسه‌ده) دخی دینیله‌مز .

اَكْرَمْ [ع] دهـا ، اك ، پك كریم : رسول اكرم . استاد اكرم . اكرم الاكرمین = الله . انّ اكرمكم عندالله اتقاكم = عندالله اكرمكز اتقاكزدر . عنوان امتیاز قبیلندن اوله‌رق دخی قوللا ـ نیلیر : سردار اكرم . یاور اكرم .

اَكْرَمانَه [ف] اكرمجه ، اكر ـ مجه‌سنه : تعطفات اكرمانه . اطوار اكرمانه .

اَكْرَمی [ع ف] اكرمه منسوب : التفاتنامهٔ اكرمی .

اَكْرَمِیَّتْ [ع] اكرملك : نشانهٔ اكرمیت .

اَكْرَه [ع] دها ، اك ، پك كریه : اكره مخلوقات .

اَكْسیٰ [ع] دهـا ، اك ، پك زیاده لباس كیین آدم . اكسی من البصـل = صـوغاندن زیاده لباس كییر : « آلودهٔ كسلدر ـ اكسی من البصلدر »

اَكْشَمْ [ع] خلقتنده ویا نسبنده نقصـان اولان آدم : اكشی صورتلی اكشم .

اَكْفاء [ع] (كُفو) لك جمعی .

اَكَلْ [ع] یك ، ینلمك : المایی اكل ایتـدی . المانك اكلی .

اَكْلَفْ [ع] یوزی چیللی آدم .

اَكَلَه [ع] (آكِل) ك جمعی . مقام ذمده ایراد اولنور : اكله كروهی . اكله‌دندر .

أَكْمامْ [ع] (كِمّ) ك جمعى . آغاج چيچكلرينك اوزرنده‌كى قابلر، قابجقلر : نخل ذات الاكمام . مفردى قوللانلماز .

أَكْمامْ [ع] (كُمّ) ك جمعى .

أَكْمَلْ [ع] دها ، الك ، پك كامل ، نقصانسز : حضرت محمد اكمل انبيادر . (قاموس) (صحاح) دن اكملدر.

أَكْمَلانَه [ف] اكمل اولان ذاته ياقيشه‌جق صورتده : تأليف اكملانه .

أَكْمَلِيَّتْ [ع] اكملك : اثبات اكمليت .

أَكْمَهْ [ع] آنادن طوغمه‌كور. ابراء اكمه = آنادن طوغمه كورك كوزينى آچمق .

أَكْمَهِيَّتْ [ع] اكمهلك .

أَكْنانْ [ع] و

أَكِنَّه [ع] (كِنّ) ك جمعى . محفظه‌لر ، پرده‌لر : كشف اكنهٔ اسرار . مفردى قوللانلماز .

أَكْوابْ [ع] (كُوب) ك جمعى : اكواب شراب تهى قالدى اما قلوب اصحاب پرصفا اولدى .

أَكْوازْ [ع] (كُوز) ك جمعى .

أَكْوانْ [ع] (كَوْن) ك جمعى : خالق اكوان .

أَكُولْ [ع] چوق ييجى، چوق يين ، اوبور .

أَكُولانَه [ف] اكولجه، اكولجه‌سنه .

أَكُولى [ف] اكوللك .

أَكْياسْ [ع] (كِيس) ك جمعى . پاره كيسه‌لرى : اكياس خاليه . مفردى قوللانلماز .

أَكْيالْ [ع] (كَيْل) ك جمعى .

أَكِيدْ [ع] قوتلى، تأكيدلى : امر اكيد. اوامر اكيده. تنبيهات اكيده .

اَكيداً [ع] قوتلی ، تأكيدلی اولەرق : اكيداً تنبيه اولندی .

اَلاٰ [ع] استفتاح وتنبيه اداتی. كلام آنی اوزرينه مخاطبك نظر دقتنی جلب ايچون اكثريا سوز باشنده ايراد اولنور . بونی (اَیْ) ادات نداسی تعقيب ايدر . (باق ! باقكز !) مآلنی متضمن بولنور : « الا ای سخن پروران زمان ! — بلاغت صايلسونمی حبس زبان ؟ » نثرده قوللانلماز .

اَلْآنْ [ع] حالا، هنوز: الآن كلمدی . الآن اورادەدر. الآن كما كان = حالا، شمدیدە اويله.

اَلْاَمانْ [ع] استمداد، شكايت، تحذير، تحذر اداتی : « خستۀ هجرانكه باق الامان ! » « مرحمتسزسين الكدن الامان ! » « الامان اويمه رقيبك سوزينه ! » « دوشمسون دل آتش هجرانه تكرار الامان ! » بونده كورەمعانیء سائرەيەده دلالت ايده بيلير .

اَلْاَمانْخوانْ [ف] الامان چاغير- يجی، چاغيران: « ظالمك شمشير وش قان دوكەدن پرواسی يوق — بی اماندر الامانخوان اولمه نك معناسی يوق » « غمده دشمن بلای تيغندن — الامانخوان صلای تيغندن » شيخ غالبك « برخسته بوكيم نعوذ بالله — عزرائل اوكنده الامانخواه » بيتنده (الامانخواه) كوريلبورسەده قوللانلماملی .

اَلْاَمْرُ اَمْرُكُمْ [ع] امر وار ايسه سزك امركزدر، امر سزك : « بن قائلم نه ديرسەكز الامر امركم »

اَلْاِنْصافْ [ع] انصاف ايد- لسون، انصاف ايدەلم . الانصاف نصف الدين = انصاف دينك نصفيدر .

اَلْبابْ [ع] (لُبّ) لك جمعی. عقول سليمه : ارباب الباب . مفردی بومعناده قوللانلماز.

اَلْبَتّ [ع] و

اَلْبَتَّه [ع] ادات تأكيد، قطعی ويا قطعی‌يه قريب حكملرده قوللانيلير : « بركون بزم دخی اولور البت رواجمز — نورس قديم »

« البته کیدر کلن جهانه ــ فضولی » محررانده (البته) ، محـاوراتده (البت) زیاده قوللانیلیر ٠

اَلْبِسَه [ع] (لِباس) ك جمعی : البسهٔ رسمیه ٠ (البیسه) غلطدر ٠

اَلْجِمَه [ع] (لِجام) ك جمعی ٠

اَلْجُنُونُ فُنُونٌ [ع] دلیـلك درلو درلـو اولور : « مفهوم « الجنون فنون » ك مکملی ــ سروری » « نتیجة الحکم اولمشدر الجنون فنون ــ مکتوبیٔ امانت ناظم » بوکا بعضاً (الك آزی قرقـه وارر) دیمك اولان (اقلها اربعون) عبارەسی علاوه اولنور ٠

اَلْحاصِلْ [ع] قیصه سویلیه لم ، اوزاتمیه لم : الحاصل : بر ایش کوریله مدی ٠ بعضاً (والحاصل) صورتنده قوللانیلیر ٠ (حاصلی) تعبیر ترکیبی ده بونلرك یرینی طوتار : حاصـلی : مرامیزی آکلادەمدق ٠

اَلْحاجّ [ع] حاجی ٠

اَلْحاظْ [ع] (لَحْظ) ك جمعی ٠ کوز اوجیله باقشلر : الحاظ دلفریبانه ٠ مفردی قوللانلماز ٠

اَلْحالَةُ هٰذه [ع] شمـدی ، شمدیکی زمانده ، حالا ، هنوز : الحالة هذه اویولده معامله اولنمقده در ٠

اَلْحانْ [ع] (لَحْن) ك جمعی ٠ نغمات ، مؤثر اصوات : هزار خوش الحان ٠ الحان کمان ٠ الحان رقص آور ٠

اَلْحَذَرْ [ع] تحـذیر ، تحذر اداتی ٠ صاقن ! صاـ قنکز ! صاقینه لم ! صاقینلسون ! « میزانه اور کورشـدیکك اخوانی الحذر ــ رهبر تصـور ایلدیکك رهزن اولمسون ! ــ نورس قدیم »

اَلْحَسَدْ [ع] حسد اولنور ، حسد ایدرم : « الحسدای مروحه اولمش مقامك دست یار ــ ال ویررسه بویله ال ویرسون کیشی یه روز کار ــ مدحی »

اَلْحَقْ [ع] طوغریسی : « بر بویله وزیر لایق الحق ــ بر اویله خبیر پادشاهه »

اَلْحُكْمُ لِلّٰه [ع] حكم اللهك ، اللهك ايستديكى اولور، قولك النده نه وار ؟ : « اولدرمك ايستر عشاق اول ماه — عاشق ! نه ديرسين ؟ الحكم لله »

اَلْحَمْدُ لِلّٰه [ع] حمد اولسون اللهه : « بردكله اغفال ايتدك رقيبى — صاودق بلابى الحمد لله »

اَلَدّ [ع] حق قبول ايتمز، عنادجى آدم . الدّ الخصام = شديد المخاصمه .

اَلدّاعى [ع] دعاجيكز . علماء، مشايخ طرفندن اكثريا امضا محلنه قونيلور عنواندر .

اَلَذّ [ع] دهاء اك، پك لذتلى : الذ لذائذ .

اَلْزَم [ع] دها، اك، پك لازم : الزم لوازم .

اَلْزَمِيت [ع] الزملك: الزميت مطلقه .

اَلْسَن [ع] فصاحتله تكلم ايدن، فصيح.

اَلْسَن [ع] و

اَلْسِنَه [ع] (لِسان) ك جمعى: السنهٔ صغار و كبار پادشاهه دعاخوان اولدى . السنهٔ شرقيه مكتبى . (اَلْسُن) آز قوللانيلير .

اَلْطاف [ع] (لُطف) ك جمعى: الطاف آلهيه . الطاف خفيه . الطاف شامله .

اَلْطَف [ع] دها، اك، پك لطيف : الطف اهويه . الطف لطائف .

اَلْعِياذُ بِاللّٰه [ع] اللهه صيغنيرم، صيغنيرز ، اللهه صيغنديق ، الله اسيركه سون : العياذ بالله او وجود نادر تباه اولور .

اَلْغاز [ع] (لُغَز) ك جمعى : الغاز مشكله .

اَلْغِبْطَه [ع] غبطه اولنور ، غبطه ايدرم: « الغبطه صبا ! شانه زن زلف بتانسين »

اَلْغَرَض [ع] كلهلم مقصده .

اَلْف [ع] بيك . الف اوّل = هجرت نبويه‌دن صكره كچن برنجی بيك سنه : سليم اولك سلطنتی اواخر الف اوله مصادفدر . الف ثانی = هجرتك ايكنجی بيك سنه‌سی : مجدد الف ثانی امامر بّانی .

اَلِف [ع] معروف حرف : « طفل دل قدك كوروب عشقه الفدن باشلادی ـ لا » « استقامت اولور البت سبب سرداری ـ اولدی اول‌يوزدن الف قافله‌سالار حروف ـ اشرف » همزه‌يه الف دينلمه‌ملی . همزه حركه‌لی ، الف حركه‌سز اولور . (كامل)ده‌كی الف ، (اكمل) ده‌كی همزه‌در . الف كوفيان = اكری شی .

اَلْفاظ [ع] (لَفظ) ك جمعی : الفاظ مترادفه . الفاظ مهمله . الفاظ رقيقه . تناسب الفاظ : « الفاظ معانی ايچون آينهٔ شاندر ـ الفاظه باقمازی ديورلر ؟ هذياندر ! »

اَلْفاف [ع] (لِف) ك جمعی . داللری بربرينه كيروب صارلمش صيق آغاجلر : قصری محيط اولان الفاف حدائق اعتقادنجه جنت مشجره‌لر ينه فائق ايدی . مفردی قوللانلماز .

اَلْقاب [ع] بر آدمك اسم اصليسندن باشقه اوله‌رق مسمی اولديغی اسم ديمك اولان (لَقَب)ك جمعی : القاب تشريف . القاب تعريف . القاب تخفيف § اوصاف مخصوصه : سليم اول (خادم الحرمين) عنوانی ضميمهٔ القاب عاليهٔ دولت ايلدی § اصحاب رتبه‌يه ويريلن عنوانلر . مفرد مقامنده‌ده قوللانيلير : (رفعتلو) رتبهٔ ثالثه القابيدر . بومعناده‌مفردی قوللانلماز .

اَلْقِصّه [ع] خلاصه ، حاصلی : « قصه‌دن حصه در القصه غرض ـ خاقانی »

اَلَكْتريق [فرانسزجه‌دن] بعض احوالده يانلرنده‌كی اجسامی جذب ايتمك‌اوزره كافهٔ اجسامده بولنان قوت .

اَلْكَن [ع] پلتك . شو بيتده (لأل) دن صكره ايرادی مناسبتسز دوشمشدر : « ايلدی طبع كهر پرور اسعد پاشا

— بن دریای هنرده بی‌لال والکن — عزت ملا »

اَللّٰه [ع] سید شریف شویله تعریف ایدر: «بر علمدرکه کافهٔ اسمای حسنانك معانیسنی جامع اولمق صورتیله آنه حقه دلالت ایلر» بزده کمال عجزایله دیرزکه: «تعریفنه کیتمه مکدر اولی — تعریفه کلیرمی هیچ مولی؟» «الله نه‌در ؟ دیینجه غافل — الله دیوب خوش اولور دل» مستثنی اوله‌رق لامی تفخیم اولنور . ایران شعراسی (ماه ، مه) قاعده‌سنی بونده دخی اجرا ایله لامك قصرینی تجویز ایتمشلردر: « زد بجهان نوبت شاهنشهی — کوکبهٔ فقر عبیداللهی — جامی » حق تجویز سلیقهٔ شاعرانه‌نك اولمق اوزره بوصورت بزده دخی قبول اولنمشدر: « مو بمو دقتلر ایتدم قیل قدر فرق ایتمدم — قاشلرك بالله بکم دوشکده‌کی سموردن — ندیم » لفظهٔ جلاله بعضاً تعجب وتحیر موقعنده ایراد اولنور: « صباغنه صد هزار تحسین — الله ، نه‌در بونور رنکین ! » بومقامده اکثریا تکرار ایدیلیر: «طورماز نه یانارسین الله الله ! — یاندم سنی شعله‌بار ایدندن ! »

اَللّٰهی [ع ف] الله آدمی ، عارف بالله ، ولی‌الله: «ایتدیکك بالله اللهیلره حیرت ویرر »

اَللّٰهیان [ف] (اَللّٰهی)نك جمعی.

اَلَم [ع] آغری ، صیزی ، مادی معنوی ناخوشلق : الم مونه‌مبشر استراحت نظریله باقانلردن ایدی . « سن الم چکمه کوکل حضرت الله یاپار — کانی »

اَلْماس [روجه‌دن] معربی (ماس) در . یاخود (ال) تعریفیه‌در . معروف طاش. پك مقبول اولمسندن (الماس کبی ، الماسم) بوللو تعبیرلر ظهور ایتمشدر: « یاقوت کبی شراب انکور — الماس کبی پیالهٔ نور — غالب » روایته کوره (قاشیقجی الماسی) عنوانیله معروف ۸٤ قیراط وزننده الماسپاره‌یی برچوبان (اکری قاپو) خارجنده‌کی مزبله‌ده بولدیغی زمان بردسته قاشیغه صاتمشدر .

اَلْماسپاره [ع] الماس‌پارچه‌سی.

اَلْمَاسْ رِيزَه [ف] الماس قیر - نتیسی ، دو - کنتیسی ، ریزهٔ الماس : « ریزهٔ الماس اکر هر آچدیغی زخمه اوشوخ ــ راسخ »

اَلْمَحْ [ع] و

اَلْمَحَی [ع] هر کوردیکی شیئی نظر دقتدن کچیرن منجسس آدم •

اَلْمُزْدَگَانْ [ف] (اَلْمُزْدَه) نك جمعی : المزدکان هجران • المزدکان غربت •

اَلْمُزْدَه [ف] المه اوغرامش ، الملی ، زیاده کدرلی : عاشق المزده • دل المزده •

اَلْمَعْ [ع] و

اَلْمَعِی [ع] ذهن وقاد صاحبی ، پك ذکی آدم •

اَلْوَاحْ [ع] (لَوْح) و (لَوْحَه) نك جمعی : « حیران نفاستکدر الواح ــ قربان لطافتکدر ارواح »

اَلْوَانْ [ع] (لَوْن) لك جمعی : اعمایه الوان تعریفی قدر مشکل •

اَلْوَفْ [ع] الفتی چوق ، هر کسله کوریشوب قونشمغه آلیشیق آدم •

اَلْوِیَه [ع] (لواء) نك جمعی : الویهٔ متموجه • الویهٔ ولایت • تشدیدایله غلطدر •

اَلْیَافْ [ع] (لیف) لك جمعی : الیاف حجرویه •

اَلِیفْ [ع] الفت اولنان ، آلیشیلان شی § آلشمش ، آلیشقین : « معنی ایله ایلمشکن الفت ــ عشق ایتدی بنی الیف صورت »

اَلْیَقْ [ع] دها ، اك ، پك لایق ، لیاقتلی : شو مأموریته او بوندن الیقدر •

اَلِیمْ [ع] آجیدوب آغریدان : ضرب الیم • ضربهٔ الیمه • عذاب الیم = صوك درجه ده المویرن عذاب • « روح را صحبت ناجنس عذابیست الیم ــ حافظ » = ناجنس ایله صحبت روحه عذاب الیمدر •

اَلْيَوْم [ع] بوكون ، شمديكى زمانده ، حالا ، هنوز : فضولينك اشعار عاشقانه‌سى اليوم تأثر بخش قلوب اولمقده‌در .

اَمّا [ع] ادات تفصيل : نيچون چالشميه‌لم ؟ ترقى ايتمك ايستميورمى يز ؟ اما زحمت چكه‌جك ايمشز . نه‌بأس‌وار؟ زحمتسز هانكى مقصده وصول ممكن‌اوليور؟ § ادات استدراك : « نفاق ايتمشلر اما معنوى همت بيورمشلر ـ وحيى » § ادات استغراب واستحسان : اما يازيبور ! بوصورتده اكثر يا (ها) ياخود (نه) اداتيله مؤكد اولەرق كلير : اما يابدك ها ! اما نه كيدش !

اَماثِل [ع] (اَمْثَل) لڭ جمعى . اقران ، امثال : فخر الاماثل . عربيده اولديغى كبى (افاضل) معناسنده قوللانلماز . مفردى غير مستعملدر .

اَماجِد [ع] (اَمْجَد) لڭ جمعى : اماجد اشراف .

اَماراتْ [ع] (اَمارَه) نڭ جمعى : امارات حسنه . تشديد ايله غلطدر .

اَمارَتْ [ع] اميرلك ، برقوملك ، بر مملكتك رياستى : امارت مكهٔ مكرمه § پرنسلك ، بكلك : بلغارستان امارتى . عربيده فصيحى همزه‌نك كسريله‌در . مصدر اولان (اَمارَت) تركجه‌ده قوللانلماز . آكابدل (امر) قوللانيلير . ياخود بومصدر امثالى كبى لسانمزده اسم اوله‌رق قوللانلمشدر . شو حالده كسره‌يى فتحه‌يه تحويل ايتمش اولميز .

اَمارَه [ع] علامت : امارهٔ حسن استعداد . هواده ياغمور امارەسى وار . (امارت) صورتنده قوللانلماز . تشديد ايله غلطدر .

اَمّارَه [ع] جبر صورتنده اعمال سيئه‌اجراسنى امرايديجى ، ايدن . مؤنث سماعى اولان (نَفْس) ڭ صفت اوله‌رق قوللانيلير : نفس امّاره ، بوتعبير (ان النفس لامّارة بالسوء) آيت كريمه‌سندن مقتبسدر . امارەلك نفسڭ اڭ زياده تربيه‌سز بولنديغى درجه‌در . بروجه آتى ترقى ايدر : نفسِ لوّامه . نفسِ مُطْمَئِنّه . نفسِ ملهمه . نفسِ راضيه . نفسِ مرضيه . بوتعبيرات مخصوصه‌دن ماعدا ده (نفس) ڭ تذكيرى اولادر : نفس نفيس . نفس خبيث . نفس ظالم .

اَماكِن [ع] (مَكان)ك جمع الجمعى: اماكن مقدسه. اماكن مباركه. اماكن الصحه.

اَمام [ع] اوك.

اَمان [ع] قورقوسزلق، امينلك، مساعده: امان ديله ديلر. امان ويردى. امان ويرميوب اولدردى. امان زمان ويرمدى. (امن وامان) قوللانيله بيلير عطف تفسيريلردندر § استمداد، شكايت، تحذير، تحذر اداتى: «الدن كيديور خستهٔ هجرانك امان كل! — عونى» «افنديلر! نه پريشانسكز! امان بونه حال!» «كنار حوضده طورمه چكل دوشرسين امان!» «بو دامكهده طورلماز امان همان كيدهلم!» بودخى (اَلاَمان) كبى يرينه كوره سائر معانى يهده دلالت ايده بيلير. (امانى بيليرميسين؟) بويله موقعلرده قوللانيلير برتعبيردر: «ايته افندم ايته امانى بيليرميسين؟ — راسخ»

اَمانخواه [ف] امان ديله يجى، ديله ين: خصم امانخواه.

اَمانات [ع] (اَمانَت)ك جمعى: پوسته اماناتى. بالخاصه طرف خلافت عثمانيهدن حفظ ايدلمكده اولان متروكات جليلهٔ نبويهيه اطلاق اولنور: امانات مقدسه.

اَمانَت [ع] حفظ اولنوب صكره رد اولنمق اوزره برآدمه توديع قيلنان شى: امانته خيانت باشليجه رذائلدندر. بونى سزه امانت ايديورم. اللهه امانت! اللهه امانت اولكز! اهل امانت = خيانتى اولميان آدم، آدملر. دوائر دولتدن بعضلرينك عنوانى: شهر امانتى. رسومات امانتى. ويركو امانتى.

اَمانَة [ع] امانت اولهرق: امانةً بر اقيلان اشيا § حكومت طرفندن: بوسنه اعشار امانةً اداره ايدلدى.

اَمانَتدار [ف] كنديسنه امانت ويريلن آدم، امانتجى: امانتدار خيانت مدار.

اَمانَتدارى [ف] امانتدارلق، امانتجيلك.

امانی [ع] (امنیه) نك جمعی: امانیٔ مخصوصه • امانیٔ حریصانه •

امبربارس [روجه‌دن] معروف میوه • (انبر بارس) دخی دینیلیر •

امتعه [ع] (متاع) ك جمعی: امتعهٔ غریبه •

امثال [ع] (مثل) ك جمعی: الله امثال کثیره‌سیله مشرف ایلسون ! (امثالی یوق، امثالسز) کبی تعبیرلر عامیانه صاییلیر •

امثال [ع] (مثل) ك جمعی: ضروب امثال • امثال عرب •

امثله [ع] (مثال) ك جمعی •

امجاد [ع] (مجید) ك جمعی: امجاد اسلاف • « ای خسرو تختگاه ارشاد ! — ای سید اصفیای امجاد ! — وصاف »

امجد [ع] دها، اك، پك مجید: امجد امجاد • امجد اماجد •

امد [ع] صوك، نهایت: ابد بی امد •

امد [ع] دها، اك، پك مدید: امد اعمار •

امر شونی شویله یاپ، یاپسون یاخود یاپمه، یاپمسون دیه بیورمق، بیورمه: امر ایتدی • امر بیورلدی § بیورووق، بیوریلان شی: اللهك امری بودر • اکثریا (نهی) ده (امر) دیورز: یازدیه امرایتدی. کیتمه‌دیه امرویردی • بونك جمعی (اوامر) در • محررات رسمیه‌ده، خصوصیله خاتمه‌لرنده (اراده) ویا (فرمان) ایله برلکده ایراد اولنور: امر واراده • امروفرمان • من له الامر = امر کندیسنك اولان ذات • (... حضرت من له‌الامرکدر •) ترکیبی یاکلش دکلمدر • امر عالی = صدر اعظم طرفندن ویریلن امر § شی، ایش، خصوص، حادثه: امر جلی • امر مشکل • امر مهم • امر عجیب • اوّل امرده • احالهٔ اعشار امرنده غیرتی کورلدی • بونك جمعی (امور) در • (اوامر) (امور) ، (امور) (اوامر) یرنده قوللانلماز •

اَمَرّ [ع] دها، اك، پك آجى : امر ادويه ·

اَمْراض [ع] (مَرَض) ك جمعى : امراض جلديّه · امراض مهلكه ·

اَمْرَد [ع] هنوز بييقلرى ترله‌مكه باشلاديغى حالده چهره‌سنده توى اولميان جوان : شابّ امرد ·

اَمْرنامه [ف] امرى حاوى كاغد، بر بيوك ذات طرفندن كلن كاغد · امرنامهٔ سامى = صدر اعظمك امرينى حاوى كاغد ·

اَمْرود [ف] آرمود · بوقاريده كوسترلديكى اوزره بو ميوه‌يه فارسيده (اَمْرود) دخى دينيليير · بناءً عليه (آرمودشكلنده) معناسنه اوله‌رق (امرودى) دينلديكى كبى (ارمودى) دخى قوللانيلير · (ارمودىّ الشكل) استعمالنه لزوم يوقدر · لازم كليرسه (ارمودى شكل) دينيله بيليير ·

اَمْزِجه [ع] (مِزاج)ك جمعى: امزجهٔ مختلفه · امزجهٔ اقوام ·

اَمْصار [ع] (مِصْر) ك جمعى: بلده‌لر ، شهرلر ، قصبه‌لر : اهل امصار ·

اَمْطار [ع] (مَطَر) ك جمعى: نزول امطار · امطار فيض آثار ·

اَمْعاء [ع] (مِعى) نك جمعى : باغيرصاقلر · مفردى قوللانلماز ·

اَمْكِنه [ع] (مَكان)ك جمعى : اشرف امكنه ·

اَمَل [ع] انتظار حصول ، اوميه : زنكين اولمق املنده بولنيور · مشار باالبنان اولمغى امل ايديبور · طُول امل = عمرك مساعداولوب اولميه‌جغنى دوشونميه‌رك شويله ياپسه‌م بويله ايتسه‌م ديه‌اوزون اوزون قورنتيلرده بولنش : انسان اختيار اولدقجه كنديسنده ايكى خصلت كنجه‌ليير: حرص، طول امل ـ حديث · § حصولى انتظار اولنان، اوميلان شى، مأمول : املى حصوله كلمدى ·

اَمْلاح [ع] (مِلْح)ك جمعى ·

اَمْلاكْ [ع] (مُلْك) ك جمعى: املاك همايون • اموال واملاك •

اَمْلَحْ [ع] دهاء الك، پك مليح، ملاحتلى: املح المِلاح • املح العرب = حضرت محمد •

اَمْلَسْ [ع] خشونتسز، دوز: حجر املس •

اَمْنْ [ع]قورقوسزلق،امينلك: امن وآسايش •

اَمْنِيَّتْ [ع - موّلد] قورقوسزلق، امينلك: امنيت مملكت § اعتماد، كوونمه: امنيت نامه • امنيتى سوء استعمال ايتدى • امنيت ايدهمم • امنيتم يوق •

اَمْواتْ [ع] (مَيِّت) ك جمعى • احيا واموات • اموات مسلمين •

اَمْواجْ [ع] (مَوْج) ك جمعى: « ساحلده ترانه‌ساز اولوردى ـ امواج بياپيك ورودى»

اَمْوالْ [ع] (مال) ك جمعى: اولاد واموال •

اَمْواهْ [ع] (ماء) نك جمعى، نظمده (مِياه) ه بدل قوللانيله بيلير •

اَمْيالْ [ع] (ميل) ك جمعى •

اَميرْ [ع] برقومك، برمملكتك رئيسى: امير مكهٔ مكرمه § سلالهٔ محمديه‌دن اولان ذات • (اُمَرا) بو معناده قوللانلماز • اميرالمؤمنين = خليفهٔ رسول‌الله، پادشاه اسلام • اميرالحاجّ = حجه كيدن ذواته عائد اموره نظارت ايتمك اوزره طرف خلافت اسلاميه‌دن تعيين اولنان مأمور مخصوص • (حاجّ) بوراده (حُجّاج) معناسنه اسم جمعدر • (اميرالحج) قوللانلمامالى • غير رسمى صورتده (مَلِكُ الحاجّ) قوللانيله‌بيلير • اميرالامرا = رتبهٔ معلومه‌يى حائز اولان • امير آخور = سراى همايون آخورينه نظارت ايدن مأمور •

اَميرانَه [ف] امير اولانه ياقيشه‌جق صورتده: كسوهٔ اميرانه • وقار اميرانه • «اوجهانكير

کیتـدی ایرانه ـ هم امـیرانه هم خبیرانه »

اَمین [ع] یورکنده قورقو اولمیان ، اندیشـهسز ، متردد دکل، امنیت ایچنده : امینم • امـین اولـکز • امین یر • « یوزم فرش‌ایلدم خاك‌ در جانانه‌یه (ممدوح) ـ کوزم یوق عرش اعلاسنده جبرائیل امین اولسون » § اعتماد اولنـور ذات، معتمد : امین آدم • جـبریل امین § (امانت) تعبـیر اولنان دوائر دولتـك رئیسـلری : شهر امینی • رسومات امینی • ویرکو امینی •

اَناجیل [ع] (اِنجیل)ك جمعی: اناجیل اربعه •

اَنار [ف] ناردینیلن میوه : انار خوشکوار •

اَنام [ع] جمله مخلوقات § خلق : رب‌الانام • شهریار انام • سیدالانام = حضرت محمد •

اَنامل [ع] (اَنمُلَه)نك جمعی • پارماق اوجلری • الدن کنایه اولور : امرنامه کز انامل‌آرای تعظیم اولدی •

اَنأیت [ع ـ مولّد] یاخود

اَنائیت [ع ـ مولّد] یاخود

اَنانیت [ع ـ مولّد] بنلك •

اَنابی [ف] کندینی برشی ظن ایدن جاهل ، احمق •

اَنبار [ع] (نِبر) ك جمعی • ایچنده ذخائر واشیا حفظ اولنان بنا، بولوك • مفرد حکمنده در، مفردی قوللانلماز •

اَنباز [ف] اورتاق ، پارداق • بی انباز = شریکسز ، شریکی اولمیان : خدای بی‌انباز •

اَنباغ [ف] برزوجك تحت نکاحنده بولنان قادینلردن هربری ، اورتاق •

اَنبان [ف] یاخود

اَنبانه [ف] طاغارجق ، چانطه.

اَنبانچه [ف] کوچك طاغارجق ، چانطه •

اَنْبُوه [ف] چوق ، غلبه‌لك : كروه انبوه ·

اَنْبِياء [ع] (نَبِي) نك جمعی : انبیای بنی اسرائیل·

اَنْتَرَدَصو [ایتالیانجه دن] منفعت ، استفاده · انتره صوجی = منفعت جو ·

اَنْتَريقَه [فرانسزجه‌دن] ایش قارشدرمه ، حیله ، اویون· انتریقه‌جی·

اَنْجام [ف] نهایت : « انجامه ابرر موسم كل خاره ده قالماز — نیلی » نظمده ادات تأكید اوله‌رق قوللانیلان (آخِر) مقامنده ده ایراد اولنه‌بیلیر · نظم ونثرده بومقامده (آخِرالاَمْر) دیمك اولان (انجام كار) دها زیاده قوللانیلیر : انجام كار بودرده كرفتار اولدی · (انجام‌كار)(ایشك‌صوكی) دیمك‌ده اولور : انجام كاری دوشونملی · (آخرالامر) بومعناده قوللانلماز ·

اَنْجُم [ع] (نَجْم) ك جمعی : « نظم قرآن كبی ای انجم رخشان هدی — سنزی استاد فلك ایتمدی تنظیر هنوز »

اَنْجُمَن [ف] مجلس ، جمعیت : انجمن دانش· انجمن تفتیش ومعاینه · انجمن الفت § مجتمع ،كروه، طاقم ، اوبك : انجمن اولمشلر · صحراده انجمن انجمن اوطوریورلردی·

اَنْجیر [ف] معروف میوه · محاورانده‌همزه‌نك‌كسریله تلفظ اولنور·

اَنْحاء [ع] (نَحْو) ك جمعی · جهت ، طرف : انحای صحرا· مفردی بومعناده قوللانلماز·

اَنْداخْت [ف] آتمه ، آتلمه : طوپلری انداخت ایتدیلر· طوپلرك انداختی·

اَنْداخْتَه [ف] آتلمش : انداختهٔ كوشهٔ‌نسیان‌ایدلدی · انداختهٔ حفرهٔ هلاك اولدی·

اَنْداد [ع] (نِدّ) ك جمعی : انداد واضداد·

اَنْدازَه [ف] معروف اولچو § حد : خیاط بی‌احتیاط

اندازه‌دن خارج سوزلر سویلمکه باشلادی .

اَنْدٰامْ [ف] انسانك بدنی، بوی بوص : کل‌اندام . نازك اندام . آیینهٔ اندام=اندام آیینه‌سی، انسانك بدنی تماميله کوسترن بيوك آیینه § بدن انسانك بچمی : اندامل . اندامسز .

اَنْدٰاوَه [ف] صیوا صیوایه‌جق آلت، ماله .

اَنْدَرْ [ع] دهاء اك، پك نادر .

اَنْدَرْ [ف] ادات ظرفيت . ده، ایچنده . عربی ویافارسی ایکی کلمه بیننده‌بولنور : بلااندربلا . « ابتلا خانه‌م حزين کوکلم حزين اندر حزين » « دیرسین اسرارم بیلمسون حیرت اندر حیرتم ــ جان نهان جان ایچره اسرارك نهان اندر نهان » (قات اندرقات) ترکیبی ــ (قات) ترکجه اولدیغندن ــ یاکلشدر .

اَنْدَرُونْ [ف] برشیئك ایچی ، داخل § ایچ یوز ، قلب : پارسای خراب اندرون . (دَرُونْ) زیاده قوللانیلیر . وقتیله حرم همایون دائره‌سنه (اندرون همایون) دینیلیردی . شمدی بوعنوان ایله آنجق آیاصوفیه جوارنده کائن اسکی سرای یاد اولنیور .

اَنْدَرَزْ [ف] یاخود

اَنْدَرْزْ [ف] نصيحت، تنبيه، توصيه .

اَنْدَكْ [ف] آز : طفل . اندك سال .

اَنْدُوخْتَه [ف] قازانلمش .

اَنْدُوهْ [ف] یاخود

اَنْدُهْ [ف] غم، ایچ صیقنتیسی .

اَنْدُوهْگِينْ [ف] یاخود

اَنْدُهْگِينْ [ف] یاخود

اَنْدُوهْنَاكْ [ف] یاخود

اَنْدُهْناكْ [ف] غملی ، ایجی صیقیلان .

اَنْدیشَه [ف] فکر، خیال : « اندیشه‌م اولور بوی لطیفیله معطر ــ نفعی » بومعناده آز قوللانلمغه باشلامشدر § دوشونجه، محترزانه دوشونمه، قورقو : « نه براندیشه‌سی نه برغمی وار ــ اکرم »

اَنْدیشَه‌ناكْ [ف] دوشونجه‌لی، مکدر، محترز .

اَنْسابْ [ع] (نَسَب)ك جمعی: علم الانساب .

اَنْسالْ [ع] (نسل)ك جمعی .

اَنْسَبْ [ع] دها، الك ، پك مناسب .

اَنْصابْ [ع] (نُصُب)ك جمعی .

اَنْصارْ [ع] (ناصر)ك جمعی : وقتیله مدینهٔ منوره‌ده ساكن اولان (اَوْس) و (خَزْرَج) قبیله‌لرندن اعلای کلمة الله خصوصنده حضرت محمده یاردیم ایدن ذوات کرام . سیّد الانصار = معاذ بن جبل . مفردی بومعناده قوللانلماز . بو ایکی قبیله بیننده اوته‌دن بری شقاق اولدیغی حالده برکت صحبت نبویه ایله قارداش اولمشلردر .

اَنْصاری [ع ف] انصاركرامدن اولان ذات : ابو ایوب انصاری .

اَنْصافْ [ع] (نِصْف)ك جمعی .

اَنْصَفْ [ع] دها ، الك ، پك انصافلی : انصف اهل سوق .

اَنْظارْ [ع] (نَظَر) ك جمعی : جلب انظار دقت .

اَنْعامْ [ع] (نَعَم) ك جمعی . دوه، صیغیر، قویوندن عبارت حیوانات § حیوان کبی آدملر § سورهٔ انعامی حاوی سور مشهورهٔ قرآنیه مجموعه‌سی .

اَنْعُمْ [ع] (نِعْمَت) ك جمعی . نظمده قوللانیله بیلیر . نثرده (نِعَم) قوللانیلیر .

اَنْف [ع] عضـو معروف ، بورون . ابوالانف = بيـوك بورونلو § كبرلى . كسر انف = بورون قيرمق ، تذليـل متكبر .

اَنْفاس [ع] (نَفَس)ك جمعى . صـولوقلر : انفـاس معدوده § سـوزلر : انفاس شيخ مكرم .

اَنْفَس [ع] دها ، اك ، پك نفيس : انفس آثار . طعام انفس .

اَنْفُس [ع] (نَفْس) ك جمعى . (آفاق) ه مقابل ايراد اولنـور : « اى مهر نبـوت سنى قابلميـدر انكار ؟ ــ پر شعشعه‌در فيضك ايله انفس وآفاق » (نُفُوس) مقامنده قوللانلماز .

اَنْفَع [ع] دهـا ، اك ، پك فائده‌لى .

اَنْقاض [ع] (نَقْض)ك جمعى . بنـا يقينتيـلرى : « شمدى انقـاض ايجنده پنهاندر ــ نظرمدن صاقنديغم جانان » مفردى قوللانلماز .

اَنْقَص [ع] دها ، اك ، پك ناقص .

اَنْكَر [ع] دهـا ، اك ، پك وحشى ، بد ، چركين : انّ انكر الاصوات لصوت الحمير = « انكر اصوات اشك صوتيدر »

اَنْگَبين [ف] بال . كافك ضميله شهرت بولمشدر .

اَنْكِشْت [ف] كومور .

اَنْگُشْت [ف]پارماق .«انكشت خطا اوزاتمه اوبله ــ بش يتنـه بر نظيره سويله ــ غالب» انكشت بردهان = حيران. بوتركيبده(حيرت)معناسى ذاتاً موجود اولديغندن (انكشت بردهان حيرت) ديمكده معنى اولمـامق لازم كلير . انكشت بدندان = متعجب، متحير، متندم . انكشت شك = شهادت پارماغى .

اَنْگُشْتَر [ف] ياخود

اَنْگُشْتَرى [ف] يوزوك .

انگشت نما [ف] پارماقله كوستريلير ، مشهور وممتاز : « علويت فطريه‌ده انكشت نماسين — بكزر روشنك حيدره برشانلى فناسين »

انگشته [ف] خرمن صاوور- مقده قوللانيلان پنجه‌شكلنده اوزون‌صاپلى آلت، يابا .

انكليون [ف] انجيل § نقاش مشهور (مانى) نك يابديغى رسملرى حاوى مجموعه‌سى ، ارتنك : « كلك مانئ قدرله صفحات عالم — اولدى همكونهٔ نقش ورق انكليون — منيف »

انگور [ف] اوزوم . آب انكور = شراب § اوزوم صويى ، شيره : « عشق سينه‌كده نهان ايله مجازى ايسه‌ده — آب انكورنم ايچره كيده‌رك باده اولور — لا »

انگورك [ف] كوز ببكى .

انمله [ع] پارماق اوجى . الدن كنايه اولور : انمله پيراى تكريم اولان التفاتنامه‌كز . (انامل) دها زياده قوللانيلير .

انموذج [ع] اورنك، موستره . (نموده) ويا (نمونه) معربيدر . بعض علمانك قولنه‌كوره عربيده فصيحى (نموذج) در .

انوار [ع] (نور) لك جمعى : نشر انوار .

انواع [ع] (نوع) لك جمعى : انواع ازهار .

انور [ع] دها ، الك ، پك نورلو § كوزل : روى انور .

انهار [ع] ياخود

انهر [ع] (نهر) لك جمعى : « جوشه باشلار كوربجه سيل دلم — لا ابالى روشلى انهارى » (انهر) نظمده قوللانيله بيلير .

انيس [ع] انس والفت ايدن ، موانس § انس والفت اولنان، مأنوس .

انيسه [ع] آنش : « انيسه موسم سرما كلنجه پك سويلير »

انین [ع] اوف دیمه، ایکله‌مه، ایکلـتی : آه و انین .
« افتراقك فصلنی یازدقجه ایلر دل انین — کلك حزن انکیز کوکلم سازینك مضرابیدر »

اوائل [ع] (اوّل) ك جمعی . ابتدالر : ایلول اوائلی . اوائل کلمات . اوائلده = اولکی زمانلرده .

اوابد [ع] (آبده) نك جمعی: اوابد سلاطین . اوابد اعاظم . اوابد بلغا . اوابد قهرمانان .

اواخر [ع] (آخر) ك جمعی. صوکلر : اوائل و اواخر . شباط اواخری . اواخر کلمات .

اواسط [ع] (اوسط) ك جمعی . اورته‌لر : نیسان اواسطی . اواسط کلمات .

اوامر [ع] بیوروق، بیوریلان شی معناسنه اولان (امر) ك جمعی : اوامر وارده . اوامر علیه .

اوان [ع] زمان : برلکده بولندیغمز اوانده . (آوان) غلطدر .

اوانی [ع] (اناء) نك جمعی: اوانیٔ سیم وزر . (آوانی) غلطدر .

اوّاه [ع] چوق آه ایدن § چوق دعا ایدن § یورکی مرحمتلی، رقتلی § ایمانی قوی § علم دینده متبحر . قرآن کریمده بوکلمه ایله حضرت ابراهیم توصیف بیورلمشدر .

اوباش [ع] (وبش) ك جمعی. لاابالی، تربیه‌سز ، چاپقین طاقمی : اوباش محله . « میل مسجدمی ایدر میکده‌لر اوباشی ؟ — فضولی » مفردی قوللانلماز .

اوتاد [ع] (وتد) ك جمعی . اوتادالارض = طاغلر . اوتادالبلاد = رؤسا ، سرکارده بولنانلر . اوتادالفم = دیشلر .

اوتار [ع] (وتر) ك جمعی : اهتزاز اوتار

اَوْثانْ [ع] (وَثَن) لڭ جمعى: كسر اوثان •

اَوْج [ع] كواكبك زمينه نهايت بعدى اولان درجه، بعد ابعد § يوكسك: «حضيضى اوج ايدر اوجى حضيض ايلر بودنيا- در — على چلبى»

اَوْجاعْ [ع] (وَجَع) لڭ جمعى: اوجاع شديده •

اَوْجَبْ [ع] دها، الڭ، پك واجب: اوجب وجائب.

اَوْجكير [ف] يوكسكه چيقيجى، چيقان، يوكسلن: «طوته‌لى يار قوش ديلنده مقام — اوجكير اولدى نالهٔ عشاق»

اَوْجَهْ [ع] دها، الڭ، پك موجه، وجهلى، منا- سبتلى: اوجه اقوال •

اَوْحَشْ [ع] دها، الڭ، پك وحشى، وحشتلى •

اَوِدّاء [ع] (وَدِيد) لڭ جمعى • محبلر، دوستلر: اوداى قديمه • مفردى قوللانلماز •

اَوْدِيَه [ع] (وادِى) نڭ جمعى. دره‌لر: سيول اوديه تخريب ابنيه ايتمكده ايدى • تشديد ايله غلطدر •

اَوْرادْ [ع] (وِرْد) لڭ جمعى: اوراد شريفه. «نه تسخير ايتدى كلزارى نه اوردى آتشه خارى — ينه طورمازاوقور- سين روزوشب اورادڭ اى بلبل — بهائى»

اَوْراقْ [ع] (وَرَق) لڭ جمعى: سقوط اوراق • اوراق حوادث • «اى عاشق اولديغم نهالان — اوراقكزى كيم ايتدى تالان؟» «كوكلمده نه وار ايسه سيلندى — اوراق اوزرنده قالدى سودا»

اَوْرامْ [ع] (وَرَم) لڭ جمعى • بدنده حاصل اولان شيشلر: اورام مخربه •

اَوْرِدَه [ع] (وَرِيد) لڭ جمعى •

اَوْرَنْك [ف] تخت: زيور اورنك عثمانى حضرت عبدالحميد خان ثانى • (آورَنْك) تلفظى غلطدر.

اَوْزارْ [ع] (وِزْر) ك جمعى: حامل اوزار •

اَوْزانْ [ع] اسم اولان (وَزْن) ك جمعى • اوزان شعريه • اوزان جديده •

اَوْساخْ [ع] (وَسَخ) ك جمعى: ازالهٔ اوساخ •

اَوْساطْ [ع] (وَسَط) ك جمعى. اوساط امور = افراط وتفريطدن عارى امور • خير الامور اوساطها •

اَوْسَطْ [ع] برشيئك اورته سى، اورته يرى • بو معناده (وَسَطْ) زياده قوللانيليير • جمعى لازم كلنجه (اَوْساط) ەبدل (اَوٰاسِطْ) دينيليير § اورته، اورته حاللى، اعلى ايله ادنى آره سى •

اَوْسَعْ [ع] دها، اك، پك كنكيش •

اَوْشَنْ [ع] طالقاووق •

اَوْصافْ [ع] اسم اولان (وَصْف) ك جمعى: اوصاف جليله •

اَوْضاعْ [ع] اسم اولان (وَضْع) ك جمعى: اوضاع غريبه.

اَوْضَحْ [ع] دها، اك، پك واضح، وضوحلو •

اَوْطانْ [ع] (وَطَن) ك جمعى: اوطان مهاجرين • ترك اوطان •

اَوْعِيَه [ع] (وِعاء) نك جمعى. تشديد ايله غلطدر •

اَوْفَرْ [ع] دها، اك، پك چوق، زياده •

اَوْفَقْ [ع] دها، اك، پك اويغون •

اَوْفىٰ [ع] دها، اك، پك وفالى § دها، اك، پك كلّى، تام •

اَوْقاتْ [ع] (وَقْت) ك جمعى: اوقات معينه • اوقات صلات • اوقات خمسه •

اَوْقافْ [ع] اسم اولان (وَقْف) ك جمعى: اوقاف همايون • اوقاف نظارتى •

اَوْكارْ [ع] (وَكْر) و (وَكْرَه) نك جمعى : اوكار عنادل •

اوكد [ع] دهـا ، اك ، پك تأكيدلى ، قوتلى : اوكد اوامر ، امر اوكد .

اوّل [ع] برنجى ، ايلك : اوّلِ مخلوقات . اوّل ماسمعت = برنجى دفعه اولەرق ايشتديكم شى . اوّل الاولين = برنجيلرك برنجيسى ، الله . (صوكدەكيلرك صوكنجيسى) ديمك اولان (آخر الآخرين) دخى اوصاف الٰهيەدندر . صبيـاندن اظهار اسلام ايدنلرك اولى حضرت عليدر § باشلانغيج ، ابتدا : كتابك اوّلى . كلمەنك اوّلى . اوّل امردە § مقدم ، مقدمكى ، مقدما : سزآندن اوّل كلـديكز . برآن اوّل . اوّل زمان . « اول نەايدى نەاولدى بيلمم ـ غالب » (اوّل وآخر) (ابتـدا وصوك) ديمك اولە بيليرسەدە اكثريا (مقدماً ومؤخراً) مقامندە قوللا ـ نيلير : اوّل وآخر اشعار اولنديغى اوزرە . . .

اولا [ع] ياخود

اولاً [ع] برنجى درجـەدە ، برنجى اولەرق : اولا شوراسـنى بيلملى كە . . . (ثانياً ، ثالثاً) كبى امثاليلە برلكدە بولنديغى وقت حسن تقابل حصـولى ايچون تنوين ايلە ايرادى ترجيح اولنور : اولاً اوكرنملى . ثانياً اوكرتملى .

اولاد [ع] (وَلَد) ك جمعى . اوغللر : اولاد على . اولاد وطن . مفرد مقامندەدە قوللا ـ نيلير . مثلا بر بدر برقاچ اوغلنـە خطاباً (بنى ديكلەيكز اولادم !) ، (بنى ديكلەيكز اولادلرم !) ديە ـ بيلەجكى كبى آنلردن يالكز برينـە خطاباً (بنى ديكلە اولادم !) دخى ديە بيلير . اما (ولدم !) ديەمز . بو مسئلە خطابە مخصوص دكلدر . (اولاديّت) دخى قوللانيلە بيلير .

اولويت [ع] اولالق ، اولى ، مرجح ، ترجيحەلايق اولش : اولويت نە طرفدە ؟ § بالطبع ، ديەجك قالماق صورتيلە : برمكتوب يازەمازايسەبركتاب يازە ـ ميەجغى اولو يتلە ثابت اولور .

اولى [ع] مرجح ، ترجيحەلايق ، دهـا ايى : بوراده قالمق اورايە كيتمكدن اولادر . شيوۀ ايرانه

اتباع ایله (اَوْلى) صورتنده استعمالی سلیقه‌مزه مخالفدر . هله (اَوْلیتر) هیچ اویماز .

اَوْلیاء [ع] (وَلى) نك جمعی: اولیاءالله . اولیای امور . اولیای اطفال .

اَوَّلیّات [ع] مقدمات، ابتداکی جهتلر: ایشك اولیاتی بیلنملی § هرعاقلك بلا تردد تصدیق ایده‌جکی خصوصات: (آتش یاقار) قضیه‌سی اولیاتدندر .

اَوَّلین [ع] اولکیلر، اول کلن انسانلر، اسکی زمان آدملری .

اَوَّلین [ف] اولکی، اك ابتداکی: « آخرین علم جوهر اوّل — اولین رتبهٔ کمانـدر — ریاضی »

اَوْهام [ع] اسم اولان (وَهْم) ك جمعی: اوهام وخیالات. « اوهام وعقول اوغرابه‌جق راه دکلدر — نائلیٔ قدیم »

اَوْهَن [ع] دها، اك، پك ضعیف، کوشك، طایا. نیقسز . وانّ اوهن البیوت لبیت العنکبوت = اوهن بیوت بیت عنکبوتدر .

اَهالی [ع] (اَهْل) ك جمعی . برملکتده، برقصبه‌ده، برکویده ساکن اولانلر: اهالیٔ بلده. اهالیٔ قدیمه . اسکدار اهالیسی . (اهالیٔ دنیا، اهالیٔ آخرت، اهالیٔ جنت، اهالیٔ جهنم) دینلمز .

اَهْداب [ع] (هُدْب) ك جمعی. کیرپیکلر . مفردی قوللانلماز .

اَهْدَب [ع] کیرپیکی چوق آدم § اوزون کیرپیکلی آدم: اهدب الاشفار .

اَهْرام [ع] (هَرَم) ك جمعی. مصرده‌کی معروف قدیم ابنیهٔ عظیمه . (عجائب سبعه) دن معدوددر .

اَهْل [ع] صاحب، مالك، متصف اولان، اولانلر: اهل عرضدر . اهل اخلاصدندر . اهل هنردر . اهل وقوفدندر § بریرده ساکن اولان، اولانلر: اهل قریه . اهل جنت . اهل جهنم §

زوج وزوجه‌دن هر بری : اهلیله خوش‌کچینیور § مقتدر، بجره‌بیلیر، ارباب : بوایشك اهلی دکلدر . « اهل‌اولان قدرین بیلیر بن جوهرم مدح ایلمم — نفعی » اهل بیت = برذاتك ، برپیغمبرك ، خصوصیله حضرت محمدك متعلقاتی : محب اهل بیت . اهل‌الله = آنجق اللهه ربط قلب ایدن ، ایدنلر ؛ ولی ، اولیا : کبار اهل‌الله . اهل‌طریق = طریقِ علیه‌دن برینه منتسب اولان ، اولانلر : اهل‌طریقدر . اهل‌طریقدندر . اهل دل = عارف ، عرفا ؛ صاحب عرفان ، اصحاب عرفان : « اهل دلدر دیه‌مم سینه‌سی صاف اولمیانه = اهل دل بربرینی بیلمه‌ملك انصاف دکل — نفعی » اهل‌خبره = برخصوصه‌دائر اطرافلی معلوماتی اولان ، اولانلر : اهلِ خبره‌در . اهل خبره‌دندر . اهلِ‌قبله = مسلمانم دیین ، دیینلر : اهل‌قبله اکفار اولنماز . اهل‌سوق = اصناف طاقمی . اهل دنیا = دنیایی آخرته ترجیح ایدن ، ایدنلر . اهل آخرت = آخرتی دنیایه ترجیح ایدن ، ایدنلر .

اَهِلَّه [ع] (هِلال) ك جمعی : حضرت محمده اهله‌یه دائر سؤال ایراد اولندی . اسلوب حکیم اوزره جواب ویردیلر .

اَهْلی [عف] آلشمش ، آلیشقین ، وحشی دکل : اهلی حیوانات . حیوانات اهلیه .

اَهْلیَّت [ع] اقتدار ، برایشك عهده‌سندن کله‌بیله‌جك حالده بولنمش : اهلیتی مسلمدر . اصحاب اهلیتدندر .

اَهَمّ [ع] دها ، الك ، پك مهم : اهم امور . تقدیم الاهمّ علی‌المهمّ = اهمی مهمه تقدیم ، ایکی ایشدن دکری زیاده اولانی ابتدا نظر دقته آلمش .

اَهَمِّیَّت [ع] مهملك ، دکرلیلك ، نظر دقتی جالب اولمش : اهمیتی یوق . اهمیتسز . « کیم اهمیت ویرر ناجی ملامت سنکنه ؟ »

اَهْواء [ع] (هَوی) لك جمعی . نفسك آرزولری ، شهوات . اهل‌اهوا = اهل قبله‌دن جبریه ، قدریه کبی اعتقادلری اهل سنت اعتقادینه اویمیان فرقه‌لر ، آدملر .

اَهْوال [ع] (هَوْل) لك جمعی : اهوال قیامت .

اَهوَنْ [ع] ضررسز، خفيف § دها، اك، پك ضررسز، خفيف: اهون شَرَّينْ § اوجوز § دها ، اك ، پك اوجوز.

اَهْيَبْ [ع] دها ، اك ، پك مهيب: اهيب هياكل.

اَهْيَفْ [ع] اينجه بللى، ياقيشيقلى كنج.

اَیْ [ف] ادات ندا . عربى، فارسى، تركى كلمات وتركيباته داخل اولور: اى عزيز ! اى دوست! اى سوكيليم! بعضاً حذف اولنور : «خالق، نه غريب خلقم وار!» تكرارى لازم كلنجه بنه (اَیْ) دينيلير . شبوۀ فارسى به اتباع ايله (وَیْ) دينلمك مهجوردر: «اى عدالتلى شهريار انام! — اى جلالتلى تاجدار بنام! »

اَيا [عف] ادات ندا. يالكز عربى، فارسى كلمات وتركيباته داخل اولور . اكثريا تركيبات فارسيه ده قوللانيلير : اياحبيب خدا ! اياسلطان زمان! ايا پادشاه جهان! (اياخدانك حبيبى ، ايازمانك سلطانى ، اياجهانك پادشاهى) دينلمز.

اَيادى [ع] (يَدْ)ك جمع الجمعى: هركتابدن زياده زيور ايادىء استفاده اولدى .

اَياغْ [ف] قدح : اياغ باده . اسكى شاعرلرمز (آياق) لفظ تركيسنده كى قافك غينه تحولندن بالاستفاده بوكلمه يى اكثريا توريه طريقيله ايراد ايدرلر . حال بوكه (اَ) باشقه، (آ) بنه باشقه اولد-يغندن بوتوريه لر بوزوقدر .

اَيالاتْ [ع] (اَيالَتْ)ك جمعى.

اَيالَتْ [ع] بر واليلك اداره سى آلتنده بولنان مملكت. اسكى تعبيردر . شمدى بوكا بدل (ولايت) قوللانيلبور . عربيده اولديغى كبى همزه نك كسريله (والى اولمق، اجراى حكومت ايتمك) معناسنده قوللانلماز .

اَيّامْ [ع] (يَوْم) ك جمعى . كونلر : ايام معدوده . ايام باحور § دور، زمان : ايام خلافت فاروق . ايام معلومات = ذى الحجه نك ايلك اون كونى . ايام البيض = هر عربى آيك اون

ایکنجی، اون‌اوچنجی، اون‌دردنجی، اون بشنجی کونلری . (ایام اللیالی البیض) دیمکدر . (هوالر ایام کیدییور) بوللو سوزلر عامیانه‌در .

اَیامِن [ع] (اَیْمَن) لك جمعی . یمنلو، قوتلو اولانلر : ایامن ایام .

اَیْتام [ع] (یَتیم) لك جمعی . باباسی وفات ایتمش نابالغ صبیلر : بکای ایتام سالب آرامدر . همزه‌نك کسریله غلطدر .

اَیِّد [ع] قوی، مقتدر : سیّد ایّد .

اَیْدی [ع] (یَد) لك جمعی . (اَیادی) زیاده قوللانیلیر .

اَیْسَر [ع] صول طرفده‌کی : ضلع ایسر .

اَیْلول [سریانیدن] معروف آی .

اَیْمان [ع] آند معناسنه اولان (یَمین) لك جمعی : ایمان صادقه . ایمان کاذبه . ایمان واهیه . ایمان غلیظه = بیوك یمینلر .

اِیمان [ع] باخود

اَیْمَن [ع] صاغ ال، صاغ طرف معناسنه اولان (یَمین) لك جمعی .

اَیْمَن [ع] صاغ طرفده‌کی : ضلع ایمن .

اَیْمَن [ع] یمنلو، قوتلو . ایمن الیمین = پك یمنلو، پك قوتلو . وادیٔ ایمن = حضرت موسی‌ایه تجلیٔ الٰهی واقع اولان وادی : « زیر و بالاسی نوره غرق اولمش — وادیٔ ایمن اولمسون کورینن ! » آکا (وادیٔ مقدّس) ده دینیلیر .

اَیْوان [ع] بیوك صفه، دیوانخانه § کمر، کمرلی بوکسك بنا . عربیده فصیحی همزه‌نك کسریله‌در .

ا

اُباء [ع] تیکسینمك ، چکنمك : « داستانم نیچون اصغادن ابا ایلرسین ؟ ــ واصف » بومعناده (اِبیاء) قوللانلمالی .

اُباتَه [ع] بیتوتت ایتدرمك، ایتدیرلمك، کیجه‌لتمك ، کیجه‌لدلمك : مسافرلری کمال اکرام ایله اباته ایتدی . مسافرلرك اباته‌سی .

اُباحَت [ع] یاخود

اُباحَه [ع] مباح قیلمق، قیلنمق: امام شافعی شطرنجی اباحه ایتمش . شطرنجك اباحه‌سی . « اباحت دم عشاق ایدن کوزلمی اولور ؟ »

اُباحی [ع] اباحه‌جی، هرشیئی مباح عد ایدن .

اُباحیّون [ع] اباحه‌جیلر ، هرشیئی مباح عد ایدن طاقم : مزدك رئیس اباحیون ایدی .

اُباق [ع] کوله افندیسنی بلاسبب ترك ایله قاچمق : تهمت اباق .

اِبتِحاث [ع] حقیقتنه واقف اولمق ایچون صوروب آراشدرمق ، آراشدیرلمق : ابتحاث اسرار قدر . سرائرك ابتحاثی . (بحث) معناسنده قوللانلمالی .

اِبتِداء [ع] باشلامق : ابتدا ایتدی . بومعناده (بَدْء) دها زیاده قوللانیلیر § باشلانغیج : ابتدای نزول باران § اوّل : آیك ابتداسی § اوّلا : ابتدا بوجهت دوشونلملی .

اِبتِدائی [عف] ابتدایه منسوب، ایلك درجه‌ده: مکتب ابتدائی . مکاتب ابتدائیه .

اِبتِدائیّات [ع] تحصیله یکی باشلایانلره وبریلن درسلر § بودرسلری حاوی کتابلر .

اِبتِدار [ع] عزم وسرعت : حقیقت حالك بیـانه

ابتدا اولندی. (مبادرت) ده بو مقامده قوللانیلیر. سلیقه ایستدیکنی انتخاب ایدر.

ابتداع [ع] یکیدن برشی پیدا ایتمك، ایدلمك: برهجویه ابتداع ایتدی. برعادتك ابتداعی حسنیاتده قوللانماملی.

ابتذال [ع] عزتسزلك، اعتبارسزلق. حقیرلك، هرکسك کوزندن دوشش: بذلك صوکی ابتذال اوله بیلیر. عربیده اولدیغی کبی (برشیئی دائمی صورتده قوللانمق) معناسنده آز قوللانیلیر.

ابتراد [ع] دفع حرارت ایچون صوغق صو وساره ایچمك § سرینله‌مك ایچون صوغق صو دوکنمك، (دوش).

ابتسام [ع] کولمسه‌مك. معناسنده لطافت معتبردر: «بن عاشقیم بو ابتسامك» مثلا (دشمنك ابتسامنی موجب اولدی) دینلمز. (ابتسام ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبسم ایتمك) ماده‌سی قوللانلملی.

ابتغاء [ع] طلب: ابتغای تأویل. ابتغای فتنه. ابتغای معالی. ابتغاءً لمرضاة الله = اللهك رضاسنی طلب مقصدیله.

ابتلاء [ع] برشیئه مبتلی، دوشکون اولش: مبتلالق، دوشکونلك: ابتلای عشرت. ابتلای قمار § انسانه عارض اولان مکروه و مشکل حال، مبتلالق: ابتلای رمد. ابتلای سعال § درد، محنت، امتحان الهی: دنیا دار ابتلادر. (ابتلاء) عربیده (دنه‌مك) دیمك ایسه‌ده ترکجه‌ده (ابتلا ایتمك) ماده‌سی قوللانلماز. حالبوکه ینه عربیده آنك مترادفی دیمك اولان (اختبار) لفظی (ایتمك) ایله قوللانه بیلیر.

ابتلال [ع] ایصلانمق: نزول باران ایله ابتلال اوراق بهار حساس کوکللره حزن وسروردن مرکب غریب برحال کتیریر.

ابتناء [ع] برشیئه مبتنی، برشیدن طولایی اولش. عربیده اولدیغی کبی (یاپی یاپمق) معناسنده قوللانلماز.

ابتناءً [ع] مبتنی اوله رق، ... دن طولایی اوله رق:

بوراده بولنمسی لزومنه ابتناءً دعوت ایدلدی • (بِناءً) ایله بینلرنده فرق دقیق واردر •

ابتهاج [ع] فرح، سوینج : حجّاج ذوی الابتهاج •

ابتهال [ع] تضرع ، نیاز : عرض ابتهال •

ابجال [ع] تعظیم: زبوردست ابجال • (ابجال ایتمك) . مادهسنه ترجیحاً (تبجیل ایتمك) مادهسی قوللانلملی •

ابداء [ع] و

ابداع [ع] نمونهسز برشی وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : جناب حق کمال قدرتنی اظهار ایچون انسانی ابداع بیوردی. کائناتك ابداعی § اولدن نظیری کورلهمش برشعر سویلمك، سویلنمك: هرشاعر هوسکار ابداعدر • بر نشیدهنك ابداعی • قبحیاتده قوللانلماملی •

ابدال [ع] دکشدرمك، دکشدیرلمك ، برینك یرینه دیکرینی کتیرمك، دیکری کتیرلمك. (تَبْدِیلْ) دهـا زیاده قوللانیلیر • (تبدیل) (مُبدَّل) مقامندهده ایراد اولنور ، فقط (اِبدال) (مُبدَل) موقعنده قوللانلماز •

اَبَر [ع] (اِبرَه) نك جمعی •

ابراء [ع] بری قیلمق، قیلنمق : ابرای ذمت • ذمتك ابراسی § آلوب ویرهجك قالمدیغنی مبین اولهرق ایدیلن معامله: اجرای ابرا § خستهیی ایی ایتمك، خستهیی ایدلمك: ابراء مرضی وظیفهٔ مخصوصهٔ اطبادر •

ابرار [ع] تصدیق یمین؛ برینك ایتدیکی یمینك کرچك اولدیغنه حکم ایتمك، ایدلمك : ابرار یمین • یمینك ابراری •

ابراز [ع] ظاهره ، میدانه چیقارمق، چیقارلمق : سند ابراز ایتدی • سندك ابرازی • (اظهار) ایله بینلرنده فرق واردر • مثلا (اظهار سند) دینلمز •

ابرام [ع] برخصوصك اجراسنی جان صیقهجق درجهده اصرار ایله رجا : ابرام تام • بو

خصوص ايچون ابرام ايديور . بوخصوصده ابرام ايتميكز .

ابره [ع] ايكنه . ابرة العقرب = عقربك صوقديغى ايكنه . (ابرهٔ عقرب) دخى دينيلير . ابرة الخياط = درزى ايكنه‌سى § كندى ايشلرينى براقوب پير عشقنه باشقه‌لرينك امورينى تسويه ايله اوغراشان آدم . (ابرهٔ خياط) دخى دينيلير . ابرهٔ مقناطيسيه = قبله‌نما عقربى .

ابريز [ع] ياخود

ابريزى [ع] خالص آلتون . وصف اوله‌رق دخى قوللانيلير : ذهب ابريز . ذهب ابريزى .

ابريق [ع] معروف امزيكلى صوقابى : ابريق وضو .

ابريقدار [ف] پادشاهك ويا بيوك برذاتك النه ابريق ايله صودوكك خدمتنده بولنان : ابريقدار شهريارى .

ابشار [ع] مژده‌له‌مك، مژده‌لنمك : قاصد صبا رفتار كلوب كيفيتى ابشار ايلدى . كيفيتك ابشارى . (تبشير) زياده قوللانيلير . (ابشار ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (تبشير ايتمك) ماده‌سى قوللانلملى .

ابشارات [ع] ابشارلر : ابشارات متواليه . (تبشيرات) زياده قوللانيلير .

ابط [ع] ياخود

ابط [ع] اوموزك ايچ طرفى ، قولتوق .

ابطاء [ع] آغير حركت ايتمك ، كجكمك : اسراع وابطاء .

ابطال [ع] باطل قيلمق، قيلنمق، بوشه چيقارمق ، چيقارلمق : دلائل مسروده‌يى ابطال ايتدى . دلائلك ابطالى . ابطال حق .

ابطاليات [ع] ابطاله متعلق ملاحظات ومباحث .

ابعاد [ع] اوزاقلاشدرمق ، اوزاقلاشديرلمق : اولاديى

نزدندن ابعاد ایتدی . اولادك ابعادی . (تَبْعید) زیاده‌قوللانیلیر . (ابعاد ایتمك) ماده‌سنه ترجیحاً (تبعید ایتمك) ماده‌سی قوللانیلی .

اِبْقاء [ع] باقی ، دائم قیلمق ، قیلنمق : نامنی ابقاایتدی . نامك ابقاسی § برنده، اولکی‌حالنده براقمق، براقلمق : ابقای مأموریت .

اِبْقاءً [ع] ابقاصورتیله: ابقاءً نصب ایدلدی .

اِبْکاء [ع] آغلاتمق، آغلادلمق: «برحالده‌درکه ایلر ابکا — برکریه ایله بیك آشنایی» برطاقم یتیملرك ابکاسی .

اِبْلاغ [ع] واردرمق، وار - دیرلمق ، ایرشدرمك، ایرشدیرلمك : «برایکن دردی‌میلیونلره ابلاغ ایتدی — کاظم» معاشك حد لایقنه ابلاغی . (تَبْلیغ) بو - مقامده قوللانلماز .

اِبْلیس [ع] شیطان : ابلیس پرتلبیس § حیله‌کار، مُغْفِل .

اَبْلیسانه [ع]ابلیسجه،ابلیسجه - سنه : مقدمات ابلیسانه . احتجاجات ابلیسانه .

اِبْن [ع] اوغل . اضافتسز قوللانلماز : ابن‌الرُّشْد . ابن‌الفارض . ابن‌سینا . ابن‌خلدون . عَلَمْلَرین بیننده واقع اولنجه همزه‌سی ساقط اولور : محمد بن عبدالله . سطر باشنه تصادف ایدرسه (ابن) یازیلیر . اسلوب فارسی اوزره علملرین بیننده‌کی (ابن) طی ایدیله‌رك برنجیسی ایکنجیسنه مضاف قیلنیر . مثلا (عیسی بن مریم ، ابراهیم بن ادهم)(عیسیٔ‌مریم ، ابراهیم‌ادهم) شکلنه قونیلور . (ابن) مُلازِم ، مُداوِم‌معناسنی‌ده مفیداولور. بوحالده ملازمت ، مداومت اولنان شیئه مضاف‌قیلنیر . ابن‌السبیل ، ابن‌سبیل = یولجی . جمعنده (اَبْناءالسبیل ، ابنای سبیل) دینیلیر . ابن‌الیوم ، ابن یوم = فردایی دوشونمین . ابن الوقت ، ابن‌وقت = وقتنی حسن استعمال ایدن ، وقتی‌نقدبیلن ، وقته کوره طاورانان . ابن‌ارض = غربتده بولنان ، غریب‌الدیار . ابن‌اسبوعین

= بدر ، ماه تمام § كوزل يوزلو ، دلبر . ابن مرقوم الذراعين = اشك ، قابا جاهل . ابن حرّة = عفيف ، مستقيم آدم . ابن الحرام ، ابن حرام = حرامزاده ، پيچ . اِبناسبات = بينلرنده ضديت كامله اولان ، برلشملری ممكن اولميان ايكی آدم . حضرت شيخ اكبره (ابن العربی) ويا (ابن عربی) دينيلير .

اِبهاج [ع] فرح ، سوينج وير- مك ، ويرلك ؛ سويندر- مك ، سويندريرلك : التفات امير الحاج حجاجی ابهاج ايلدی . حجاجك ابهاجی .

اِبهام [ع] الك وآياغك باش پارماغی .

اِبهام [ع] قاپالی ، آكلاشلميه جق صورتده اولمق : بو سوزده ابهام وار § قاپالی ، آكلاشلميه جق صورته قويمق ، قونلمق : ابهام كلام ايديور . كلامك ابهامی .

اِبهامات [ع] بو قاربده كی ايكنجی (اِبهام) ك جمعی : ابهامات مفسده .

اِتباع [ع] تابع قيلمق ، قيلنمق ؛ آردی صره كتيرمك ، كتيرلمك : (عَدّ) ى (شُمار) ه اتباع ايله (عدّ وشمار) ديمك مقتضای فصاحت تركيبه می صاييله جق ؟ (نادانی)-نك (جَهل) ه اتباعی جاهلانه دكل ايسه متجاهلانه بر اعتياددر . عربيده اولديغی كبی (اِتِّباع) معناسنده قوللانلماز .

اِتّباع [ع] تابع اولمق ، آردی صيره كيتمك ، اويمق : « نه ايچون راه باطله كيده لم ؟ — كلكز حقه اتباع ايده لم » (اقتدا) و (اقتفا) ايله بينلرنده فرق واردر .

اِتّباعاً [ع] تابع اوله رق ، اويه- رق ، تبعيت صورتيله : تقديم الاهم علی المهم قاعده سنه اتباعاً ...

اِتّحاد [ع] برلشمك ، برفكرده اولمق : اتحاد ايتديلر § برلشش ؛ فكر ، سوز برلكی : اتحاد اسلام .

اِتحاف [ع] تحفه اوله رق ويرمك ، كوندرمك ، ويرلمك ، كوندرلمك : برآلتون ساعت اتحاف ايتدی . ساعتك

اتحافى . (اِهدا) ايله بينلرنده فرق واردر . (اتحاف) نظر دقتى جالب شيلرده قوللانيلير . مثلا (برسپد چيلك اتحاف اولندى) دينلمز . (إسلام) لك شانه حرمةً (اتحاف سلام) دينيلير .

اتّخاذ [ع] ايدنمك، ايدينلمك : فلانى دوست اتخاذ ايتدى . فلانك دوست اتخاذى . ياليتنى لم اتخذ فلاناً خليلا = كاشكى فلانى دوست ايدنمه‌مش اوليدم ! § قورمق ، قورلمق : برتدبير مؤثر اتخاذ ايتدى . تدابير مؤثره اتخاذى.

اتّساع [ع] بوللاشمق، ككيشلنمك: انسانك معلوماتى نه‌قدر اتساع ايدرسه ايتسون مجهولاتى بنه آندن زياده بولنور. § بوللق ، ككيشلك : « اتساع منزل اولماز دافع تنكىٔ دل » بو معناده (وسعت) دها زياده قوللانيلير .

اتّساعاً [ع] مجازاً : اتساعاً (خانه) يه (آشيانه) اطلاق اولنه‌بيلير .

اتّصاف [ع] وصفلانمق ، برحالى كيمك . اكثريا حسنياتده قوللانيلير : اخلاق حميده ايله اتصاف ايدنلر البته صاحب انصاف اولورلر .

اتّصال [ع] اولاشمق، قاووشمق، بيتشمك . اكثريا اشياده قوللانيلير : شمن‌دوفر خطلرى اتصال ايتدى .

اتّضاح [ع] واضح اولمق ، ميدانه چيقمق : اتضاح ايتمش مسئله محتاج ايضاح اولورمى ؟

اتْعاب [ع] زحمت، يورغونلق ويرمك، ويرلمك: اتعاب ذهن ايديور . حيوانلرك اتعابى . تشديد ايله غلطدر .

اتّعاظ [ع] وعظ قبول ايتمك ، نصيحت ديكليوب مقتضاسيله عامل اولمق : واعظ چوق اما اهل اتعاظ نادر . واعظ ديكلمك معناسنه كلمز .

اتّفاق [ع] بربرينه اويوب برلشمك ، برفكرده اولمق : اتفاق ايتديلر § برلشش ؛ فكر ، سوز برلكى : اتفاق آرا . (اتّحاد) دها قوتلى عد اولنور .

اتّفاقاً [ع] یاخود

اتّفاقاً [ع] تصادفی اوله‌رق، راست کلـه : اتفـاقا اوزاده بولندی ٠

اتّفاقات [ع] اتفاقلر : اتفاقات دول : تصـادفات، راست کله اولشلر : اتفاقات عجیبه ٠ اتفاقات حسنه ٠

اتّفاق پذیر [ف] اتفاق قبول ایدیجی، ایدن § اوزر بنـه اتفاق ایدیلن : مذاکره اولنـدی ، علی‌السحر یوله چیقلمق خصوصی اتفاق پذیر اولدی ٠

اتّفاقی [ع ف] تصادفی، راست کله : بویله کوزل برسوز سویلمسی اتفاقیدر ٠

اتّفاقیات [ع] تصادفی، راست کله اولان شیلر : غرائب اتفاقیات ٠ (اتفاقات) ایله بینلرنده‌کی فرق ظاهردر ٠

اتّفاقیّه [ع] اتفـاقه متعلق : موادانفاقیه § تصادفه عائد : موفقیات اتفاقیه ٠

اتّقاء [ع] صاقنمق ، چکنمك : «کسرخاطردن اتقاایدکز» بومعناده (توقّی) دخی قوللانیلیر § اللهدن قورقمق، مخافةالله : مطلوب اولان انزوا دکل ، اتقادر. (توقی) بومعناده قوللانلماز ٠

اتقان [ع] محکم قیلمق، قیلنمق؛ پورروزسز یاپمق ، یاپلمق: اداره‌واتقان اموره مقتدر برمأمور ٠ امور مهمه‌نك اتقانی ٠

اتّکاء [ع] طایانمق، سویکنمك: عصاسنه اتکا ایله تکلمه باشلادی ٠

اتّکال [ع] (توکّل) ه باق ٠ آز قوللانیلیر ٠

اتلاف [ع] تلف ایتمك، ایدلمك: بونجه نفـوسی اتلاف ایتدی ٠ بونجه نقودك اتلافی ٠

اتمام [ع] تمام ایتمك، ایدلمك : اوقودیغی کتابی اتمام ایتدی ٠ کتابك اتمامی ٠

اتهام [ع] و

اتّهام [ع] تهمتلی ایتمك، ایدلمك: فلانی اتهام ایتدیلر • فلانك اتهامی • مثلا (هیئت اتهامیه) تعبیری ایکی صورتله‌ده اوقونه بیلیر • (اتّهام) تهمتلی اولمق معناسنه‌ده کلیر •

اتیان [ع] کتیرمك، کتیرلمك: برطاقم دلائل اتیان ایتدی • دلائلك اتیانی • کلمك معناسنده قوللانلماز •

اثبات [ع] ثابت قیلمق، قیلنمق: مدعاسنی اثبات ایتدی • مدعانك اثباتی § وار ایتمك، ایدلمك، (محو) لك ضدی: محو واثبات ایله مسوده‌نك آلتنی اوستنه کتیردی • مسوده‌نك محو واثباتی • اثبات وجود = وارلغنی کوسترمك، کورنمك •

اثر [ع] ایز • (اَثَر) کبی بونك‌ده جمعی (آثار) کلیر. سه‌ده خصوصی اوله‌رق قوللانیلیر: آثار قدم، آثار اقدام = آیاق ایزلری § مسلك، چیغیر: فلانك اثرینه اقتفا ایتدی • بومعناده جمعی قوللانلماز •

اثنی عشر [ع] اون ایکی • ائمهٔ اثنی عشر = اون ایکی امام: علی، حسن، حسین، زین العابدین علی، محمد باقر، جعفر صادق، موسی کاظم، علی رضا، محمد تقی، محمد نقی، حسن عسکری، محمد مهدی حضراتی • اثنی عشریه = شیعه‌دن برفرقه •

اثنین [ع] ایکی • بین الاثنین = ایکی کیشی، ایکی شی آره‌سنده •

اثنینیت [ع] ایکیلك • کلمات صوفیه‌دندر •

اجابت [ع] قبول ایتمك، ایدلمك: اجابت دعا برلطف خفیٔ خدادر • دعانك اجابتی صدقه منوطدر § موافقت: دعوته اجابت سنتدر • عربیده اولدیغی کبی جواب ویرمك معناسنده قوللا-نلماز اولمشدر •

اجاده [ع] ایی یاپمق، یاپلمق: اجادهٔ شعره قابلیتی وار • شعرك اجاده‌سی •

اجاره [ع] کرا •

اجازت [ع] اذن، رخصت § استاد طرفندن شاکردك اکمال تحصیل ایتدیکنك تصدیق: اجازت ویردی. اجازت آلدی.

اجازتنامه [ف] اجازتی حاوی کاغد، دیپلومه.

اجاله [ع] جولان ایتدرمك، ایتدیرلمك: اجالهٔ فکره میدانی یوق. اسب تازینك اجاله‌سی.

اجبار [ع] زور ایتمك، ایدلمك. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: یازدیه اجبار ایتدی. بو خصوصده کیمسه‌نك اجباری لایق دکلدر.

اجتباء [ع] انتخاب. حق آلهیده قوللانیلیر: نبوت ایچون برنجی درجه‌ده حضرت آدم اجتبا بیورلدی.

اجتراء [ع] جرأتلنمك: اجترا ایتدی. اجترا اولندی.

اجتسار [ع] جسارتلنمك: اجتسار ایتدی. اجتسار اولندی. (اجترا) ایله بینلرنده فرق واردر. (تقدیم عریضه‌یه اجتسار قیلندی) بوللو مکاتباته مخصوص کبی اولان (اجتسار) (اجترا) دن نازك عد اولنور. (اجترا) ایجابنه کوره آنك یرینی طوته بیلمکله برابر (هجومه اجترا ایلدی) کبی باشقه یرلرده‌ده قوللانیلیر.

اجتماع [ع] بیریکمك، طوپلانمق؛ بریره، برآره‌یه کلمك. اشخاص واشیاده قوللانیلیر: قومیسیون اجتماع ایتدی. اجتماع اسباب سعادت.

اجتماعات [ع]: اجتماعلر.

اجتناء [ع] دوشیرمك، دوشیرلمك: اجتنای اثمار. اثمارك اجتناسی § الده ایتمك، ایدلمك: اجتنای ثمرات فنون. ثمرات علومك اجتناسی.

اجتناب [ع] صاقنمق، چکنمك، اوزاقلاشمق: «تأنیدن ایته صاقن اجتناب! — عطایی».

اجتناح [ع] میل ایتمك، میللنمك § سجده‌ده

وجـه مشروع اوزره اللرینی یره وضـع ایله دیرسکلرینی آچـه‌رق قوللرینی قاناد شکلنـده طوتمق : اجتناح ساجد .

اِجْتِوارْ [ع] قومشو اولمق : بو اجتـوارك سـببی وار ایدی .

اِجْتِهادْ [ع] قدرتی یتدیکی قدر چالشمق: « فتح کشور - ده اجتهاد ایتدی ــ صکره‌ده التزام داد ایتدی » § فقهده متبحر بر - ذاتك کتاب وسنتدن استخراج حکم شرعی خصـوصنده بذل مقـدور ایتمسی ، بوصورتله برمذهب میدانه چیقـارمسی : ابوحنیفه بر مذهب اجتهاد ایتدی . بومسئله‌یی، بومسئله‌ده امام مالك شویله اجتهاد ایتمشدر .

اِجْراءْ [ع] آقتمق ، آقیدلمق : ماء لذیذ اجرا ایتدی . صو یك اجراسی § فعله کتیرمك ، کتیرلمك : تصوراتنی اجرا ایتدی . ویریلن حکمك اجراسـی . اجرا مأموری . اجرا محکمه‌سی . محکمهٔ اجرائیه .

اِجْراآتْ [ع] فعله کتیرشلر، کتیریلشلر : بو - اجرا آت اثناسنده لسان عموم اظهار تشکرات ایتمکده ایدی § فعله کتیریلن خصوصات: اجرا آت عصرحمیدیدن بری‌ده تنسیقات عدلیه‌در .

اِجْلاءْ [ع] سورکونه کوندرمك، کوندرلمك : اجلای اهل فساد . (نفی) ایله برلکده استعمالنه احتیاج یوقدر . عربیده اولدیغی کبی (خانماننذن دور اولمق) معناسنده قوللانلماز .

اِجْلاسْ [ع] اوطـورتمق ، اوطوردلمق .

اِجْلالْ [ع] تعظیم : اوکتاب قدسی مآل زیب هامهٔ اجلال اولدی . (تعظیم ایتمـك) مقامنـده (اجلال ایتمك) ماده‌سی ضرورتسز قوللانلاملی § عظمت، قدرت : زیور اورنك اجـلال . مسند آرای اجـلال . (اجلال) (تعظیم) و (عظمت) دن اقوادر .

اِجْلالاً [ع] تعظیماً : تشریفلرنده اجلالاً شهرآیین اجرا ایدلدی . (تعظیماً) دن اقوادر .

اجلالی [ع ف] اجلاله منسوب. اجلالیه = سفینهٔ اجلالیه § شایان تقدیر، قیمتدار: کوهر اجلالی.

اجماع [ع] عزم و اتفاق: اجماع اصحاب. اجماع امت § برامر دینیده مجتهدینك اتفاق: اجماع مجتهدین.

اجماعاً [ع] اجماع صورتیله: اجماعاً بویله قرار ویرلدی.

اجماعی [ع ف] اجماعه منسوب: حکم اجماعی. قرار اجماعی. مقررات اجماعیه.

اجمال [ع] قیصالتمق، قیصالدلمق؛ جمله اتمك، ایدملك. اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر: حکایه یی اجمال ایتدی. حکایه نك اجمالی آنك وظیفه سی ایدی § قیصه، خلاصه: اجمال احوال. اجمال دفتر.

اجمالاً [ع] اجمال صورتیله: اجمالاً حکایهٔ حال ایلدی.

اجمالی [ع ف] اجماله منسوب، تفصیلسز، اطرافلی دکل: علم اجمالی.

احاطه [ع] اطرافنی چویرمك، اطرافی چویرلمك؛ چوره سنی آلمق، چوره سی آلنمق: عسکر حصاری احاطه ایتدی. حصارك احاطه سی § وقوف، کمال وقوف: بوفنده احاطهٔ کلیه سی واردر. تفتازانی احاطه اصحابندن ایدی.

احاله [ع] عهده سنه ویرمك، ویرلمك: بوایشی آکا احاله ایتدیلر. اعشارك احاله سی. مأموریتك احاله سی.

احالةً [ع] احاله صورتیله، امانةً دکل: بوسنه اعشار احالةً اداره اولندی.

احباط [ع] ابطال، ازالهٔ ثواب. خصوصی اولەرق قوللانیلیر: جناب حق دیله دیکی قولنك اعمالنی احباط ایدر. اعمال عبادك احباطی.

اِحْتِباسْ [ع] قاپانوب قالمق : احتباس نَفَس . احتباس بَوْل .

اِحْتِجابْ [ع] صاقلانمق ، كيزلنمك : بلبلك آغاج ياپراقلرى آره‌سنده احتجابى طبعاً انسانلردن متحاشى اولديغنى كوسترر . اوتانمق معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِجاجْ [ع] حجت، دليل صاحبى اولمق ؛ حجتم، دليلم شودر ديمك : بو آيت ايله احتجاج ايتديلر . بو سوز احتجاجه صالح دكل . (بو آيتى احتجاج ايتديلر) دينلمز .

اِحْتِجاجاً [ع] احتجاج صورتيله : احتجاجاً بو آيتى اوقودى .

اِحْتِجاجاتْ [ع] احتجاجلر : احتجاجات باطله . احتجاجات غافلانه . احتجاجات متكلمين .

اِحْتِدادْ [ع] كسكينلشمك : احتداد سيف غزا § غضبلانمق : احتداد اهل حدود . آز قوللانيلير .

اِحْتِذارْ [ع] صاقنمق . (حَذَر ، احتراز ، اجتناب) زياده قوللانيلير .

اِحْتِرابْ [ع] جنك ايدشمك : « قارتاژى ايتدى احتراب‌خراب ــ اولدى شهر آشيان بوم وغراب » (محاربه) زياده قوللانيلير .

اِحْتِرازْ [ع] صاقنمق : « بيك خوف ايله چشم جانى باز ايت ــ انجام بلادن احتراز ايت ــ غالب »

اِحْتِراسْ [ع] صاقنمق . آز قوللانيلير .

اِحْتِراصْ [ع] شدتلى آرزو : احتراص شهوت‌پرستانه . (احتراص ايتمك) ماده‌سى قوللانلماملى .

اِحْتِراصات [ع] هوسات شديده : يور - كنده كيزله‌مك ايستديكى احتراصات (طرف الفتى يخبر عن ضميره) مألنجه باقشلرندن ظاهر اوليوردى.

اِحْتِراق [ع] طوتيشوب يانمق: قابل احتراق = يانه بيلير. (احتراق ايتمك) ماده‌سنه ترجيحاً (مُحْتَرِق اولمق) ماده‌سى قوللانلملى .

اِحْتِرام [ع] تعظيم : احترام مخصوص . احترام تام . كمال احترام . احترام واكرام. علمايه احترام ايدر. (تعظيم) دها قوتلى عد اولنور .

اِحْتِراماً [ع] احترام صورتيله، مقصديله، تعظيماً : احتراماً قيام ايدلدى .

اِحْتِرامات [ع] احتراملر، تعظيمات: احترا - مات فائقه .

اِحْتِساب [ع] اسكيدن (مُحْتَسِب) تعبير اولنان بلديه رئيسنك مأموريتى § بومأموريتك مركزى اولان دائره § بودائره‌يه ويريلن ويركو . بومعناده (اِحْتِسابيّه) دخى قوللانيليردى .

اِحْتِساب [ع] بوايشى نيچون بويله ياپدك ؟ ديه مؤاخذه : ارباب حساب دوچار احتساب ايدلدى .

اِحْتِساس [ع] طويمه، حس ايتمه، حسلنمه : اونغمهٔ سامعه فريب حضاره بر - احتساس غريب ويردى .

اِحْتِساسات [ع] احتساسلر: احتساسات سودا - پرورانه . بايرامى برطاقم احتساسات غريبانه ايله كچيردى .

اِحْتِشاد [ع] بير يكمك ، طوپلانمق : احتشاد مجاهدين. احتشاد عسكر. احتشاد ايدن كوكللولر . (تَحَشُّد) زياده قوللانيلير .

اِحْتِشام [ع] طنطنه، دبدبه، شانلى كورينش. عربيده اولديغى كبى (اوتانمق) معناسنده قوللانلماز .

اِحْتِصادْ [ع] بیچمك. بیچلمك: احتصاد مزروعات • چاییرلرك احتصادی • (حِصادْ) بو- معناده قوللانلماز •

اِحْتِضارْ [ع] خسته‌نك موته یك یاقلاشمسی : حال احتضار • وقت احتضار • حال احتضاره کلدی • احتضارحالنده‌در. « اوحال عقلمه کلدکجه اشکریز اولورم — نه سویلمشدی نبی حال احتضارنده ! » عربیده اولدیغی کبی (حاضر اولمق) معناسنده قوللانلماز •

اِحْتِضاضْ [ع] تذلل •

اِحْتِطابْ [ع] اودون طوپلا- مق : احتطاب ایچون طاغه چیقمش ایدی •

اِحْتِقارْ [ع] خوار لامق ، خوارلانمق، حقیرکور- مك، کورلمك: ارباب افتقاری احتقار لایقمیدر ؟ (اِسْتِحْقارْ) دها زیاده قوللانیلیر •

اِحْتِقاقْ [ع] طرفیندن هر- بری ، حق بنم یدمه‌در، دیمك صورتیله منازعه : نتیجهٔ احتقاق نفاق اوله بیلیر •

اِحْتِکارْ [ع] مالی ، ذخیره‌یی — آغیر بهایه چیقمسنه انتظاراً — صاتمیوب صاقلامق : ارباب احتکار. کار مکروه احتکار. « ایلین احتکار کار ایتمز — طالب کار احتکار ایتمز »

اِحْتِکاراً [ع] احتکار صور- تیله : النده بولنان ذخائری احتکاراً صاتمامقده‌در •

اِحْتِلاقْ [ع] تراش ایتمك ، ایدلمك : احتلاق ذقن عادات فرنکانه‌دندر• احتلاق شارب خنده‌یی جالبدر •

اِحْتِماءْ [ع] خسته‌نك مضر اولان مأکولات و مشروباتدن پرهیز ایتمسی : احتما الك نافع بر دوا عد اولنه بیلیر •

اِحْتِمالْ [ع] یوکلنمك، چکمك: احتمال اذاده جالانه حرکت ایدییور• بومعناده (تَحَمُّلْ)

دهـا زیاده قوللانیلیر § امکانده، ممکن اولش ، امکان ، ممکنـلك : احتمـال غالب ۰ احتمـال بعیـد ۰ « نظیرینك اولماز احتمالی ــ غالب » بوکا هیچ بروقت احتمـال ویرلمز ۰ احتمال که = ممکندرکه، اوله بیلیرکه: احتمال که مقصدمی آکلایه مامشدر ۰ (احتمالدرکه) قوللانلمالی § شمول، ایکی ویا برقاج شیئه عائد اوله بیلش: احتمـالی تعبیرات ایله ستر مقصد ایدییور ۰

اِحْتِمالات [ع] اوله بیله جك، اولمسی ممکن اولان جهتلر : احتمالات قریبه ۰ احتمالات وهمیه ۰ اغلب احتمالات ۰

اِحْتِواء [ع] جمـع وشمـول، ایچنه آلمق : اوکتابك احتوا ایتدیکی حقایق انکار اولنور شیلردن دکلدر ۰ (مکارم احتوا ، معالی احتوا) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه برده قوللانلمالی ۰

اِحْتِیاج [ع] محتاجلق: احتیاجی وار ۰ احتیاجی یوق ۰ شدت احتیاج ۰ احتیـاج شدید ایله محتاجدر ۰ احتیاج مس ایتدی ۰ « ایلمز برجان ایچون جانانه عرض احتیـاج ــ عزت ملا » « آنچه شیران را کند روبه مزاج ــ احتیاـ جست احتیاجست احتیاج ــ لا » (لزوم) ایله اولدیغی کبی (افتقار) ایله ده بینلرنده فرق واردر ۰ مثلا (آکا نه احتیاج وار ؟) مقامنده (آکا نه افتقار وار ؟) دینلمز ۰

اِحْتِیاجات [ع] احتیـاجلر ، محتاج اولنان شیلر: احتیـاجات مبرمه ۰ احتیـاجات ضروریه ۰ احتیـاجات اهـالی ۰ تسویهٔ احتیاجات ۰

اِحْتِیاط [ع] بصیرت اوزره ، ایلریسنی کوزه‌ده‌رك طاورانمق : « احتیاط ایله‌که بعضاً‌ده اولور ــ رهنمـا ظن اولنـان شی رهزن »

اِحْتِیاطاً [ع] احتیاطصورتیله، لازم اولـور دیه : احتیاطاً یانـه چوقجه پاره آلمش ایدی ۰

اِحْتِیاطی [ع ف] احتیـاطه منسـوب : امر

احتیاطی . تدبیر احتیاطی . تدابیر احتیاطیه . عساکر احتیاطیه .

اِحْتِیال [ع] حیله ایدش . معناسنده اکثریا مهارت تصور اولنور .

اِحْتِیالات [ع] احتیاللر .

اِحْجاج [ع] حج ایچون بدل کوندرمك، کوندرلمك: صلحادن برذاتی احجاج ایتدی . بومرد صالحك احجاجی مناسبدر .

اِحْداث [ع] یکیدن پیدا ایتمك، ایدلمك . اکثریا مذموماتده قوللانیلیر : برغائله احداث ایتدی . غائله نك احداثی .

اِحْدی [ع] (اَحَد)ك مؤنثی . بر . آز قوللانیلیر . یالکز قوللانلماز . اِحدَی الحُسنیَین = غازیلك ایله شهیدلکدن بری . اِحدَی الاَحَد = پك شدتلی ، پك قورقونج حادثه ، بلیه . اَلیَأس اِحدَی الراحتَین = مأیوسیت ایکی راحتك بریدر .

اِحْراب [ع] جنك قیزشدرمق، قیزشدیرلمق: احراب حرب ایچون برقاچ ال تفنك آتدیلر . حربك احرابی پیشدارلره عائد بر وظیفه‌در .

اِحْراز [ع] آلمق، آلنمق؛ قازانمق ، قازانلمق : رتبه احراز ایتدی . رتبه نك احرازی . احراز اجر . احراز مثوبات . احراز مراتب . احراز درجات . . مادیاتده آز قوللانیلیر : احراز غنائم .

اِحْراق [ع] یاقمق، یاقلمق : (قلندر اوغلی) دیدکلری شقی بروسه نك برقاچ محله سنی احراق ایتمش ایدی . (ژان دارق) ك احراقی . (یانغین) معناسنده قوللانلماز . « احراق کبیر آتش سوزانمه نسبت ــ یازلرده ظهور ایلین آتش بوجکیدر ــ واصف » کبی سوزلر سویلنمه‌ملی . (آتشه یاقمق، آتشده یاقمق) مقامنده (احراق بالنّار) ترکیبی قوللانیلیر . (آتش یاقمق) موقعنده (احراق نار، احراق آتش) دینلمز .

اِحْراقاً [ع] احراق صورتیله: بوناپارتك بار ینه‌مامسیٔ ایچون (مسقوه) احراقاً تخریب ایدلدی .

اِحْرامْ [ع]حاجیلرك، معتمرلرك معین وقت وموقعـده بورندکلری‌ثوب مخصوص: احرامه کیردی . احرامدن چیقدی § بوکدن یاپیلیر برنوع اوزون خاولو اورتو، یایغی : « بردرخت آلتنــه فرش ایلیه‌یم براحرام ــ ندیم »

اِحْساسْ [ع] حس ایتدرمك، ایتدیرلمك ؛ درونی اوله‌رق طویورمق، طــویورلمق : حسیات عاشـقانه‌می درت یاشــنده برچوجغه نصل‌احساس ایده‌بیلیرم؟ کوکلمده رفقــایه احساسی غیر قابل برحال پیــدا اولدی . بوکلمــه‌نك بو یولده استعمالنه لسانمزك احتیاجی واردر . عربیده اولدیغی کبی قوللا-نیله‌جق اولورسه مثلا (احســاس ایتدم) (حس ایتدم) دیمك‌اولور . (حس) لفظی وارایکن(احساس) ك بوصورتده استعمالنــه ایسه لزوم یوقدر . تصرفزمتعدیلکنی تضعیف ایتمکدن عبارتدر .

اِحْساساتْ [ع] احساسلر : احساسات دیندا-رانه . احســاسات وطن پرورانه . پادشاهمزك خلیفهٔ رسول‌الله اولد-یغنی تذکار وتکرار ایله برچــوق احساسات مؤثره‌ده بولندم .

اِحْسانْ [ع] بخشش ، عطیه اوله‌رق ویرمــك ، ویرلمك : کوزل برکتاب احسان ایتدی . کتابك احسانی § بخشش، عطیه : احســان شــاهانه اوله‌رق مکتب ملکیه طلبه‌سنك سرآمدانه توزیع قیلنــان آلتون ساعتــلر § ایلك، حسن عمل ، (اسائت) ك ضدی . (اِن‌احسنتم احسنتم لانفسکم وان اسأتم فلها) = احسان ایدر-سه‌کزده، اسائت‌ایدرسه‌کزده نفسلر-کزه ایتمش اولورسکز § حسن‌معامله، مروت : احسان بیــورکز، برآزده شومشتکی یی دیکلیکز . عربیــده اولدیغی کبی (ایی ، کوزل یاپمق ویا بیلمك) معناسنده قوللانلماز .

اِحْساناً [ع] احسان صورتیله: بوکتابلری احســاناً طلبه‌یه کوندردیلر . احساناً سکوت بیوردیلر .

احسانات [ع] احسانلر : بودخی قرین الهامات اولان احسانات شاهانه جمله سندندر .

احسانديدگان [ف] (احسانديده) نك جمعی : « وار یری طولدیسه مدحکه جهان ــ منقبت خوانکدر احسانديدكان »

احسانديده [ف] احسان كورمش، مظهر احسان اولمش : كوزلرمز هرلوحه ده بونجه بدایع كوسترمكده اولان قدرت فاطره نك احسانديده سیدر .

احصاء [ع] صایمق، صایلمق : « احصای ثنایه یتسه قدرت ــ فوت ایتمز ایدی شه رسالت ــ وصّاف » نعم خدا قابل احصا دكلدر . وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللّٰهِ لَاتُحْصُوهَا = اللهك نعمتلرینی صایه جق اولسه كز صایه مازسكز . (عد واحصا) تعبیری معهود (عد وشمار) دن آشاغی قالماز .

(اِحْصا) ایله (عَدّ) و (تَعْداد) بیننده فرق واردر . (عدّ) ه باق .

اختصاص [ع] حصه ویرمك، ویرملك ؛ پای ایتمك ایدلمك : احصاص غنائم . حاصلاتك احصاصی . عربیده اولدیغی كبی (عَزْل) معناسنده قوللانلماز .

احصان [ع] قلعه كبی متین و محفوظ قیلمق ، قیلنمق : احصان مواقع . مواقع عسكریه نك احصانی § نامحرمدن صاقلامق، صاقلانلمق : احصان زوجه زوجك وظیفه سیدر . زوجه نك احصانی .

احضار [ع] حاضر ایتمك ، ایدلمك ؛ حضوره كتیرمك ، كتیرلمك . اشیا واشخاصده قوللانیلیر : طعامی احضار ایتدیلر . طعامك احضاری . متهمی احضار ایتدیلر . متهمك احضاری . احضار تذكره سی . احضاریه .

احقاق [ع] شرع و قانونه توفیقاً حق یرینه كتیرمك ، حق یرینه كتیرلمك .

(حَقّ) لفظیله قوللانیلیر : احقاق حق ایتـدی • حقك احقـاق • (حقلی اولمق) معناسنده قوللانلماز، فقط (مُحِقّ) لفظی بومعنایه کلن (احقاق) دن مشتق اولمق اوزره قوللانیلیر •

اِحْکام [ع] متین قیلمق، قیلنمق؛ قوت ویرمك، ویرلمك: ارادهٔ شهریار انام اَحکام شرعیه یی احکام ایلدی • اَحکام قانونیـه نك اِحکامی • (تَحْکیم) ایله بینلـرنده فرق واردر • (اِحـکام) اکثریا معنویاتده، (تحکیم) اکثریامادیاتده قوللانیلیر •

اِحْلاء [ع] طاتلیـلاشدرمق، طاتلیلاشدیرلمق: سودی شکرله قارشدیره‌رق احلا ایلدی • سودك شکر ضمیله احلاسی •

اِحْمِرار [ع] قیزارمق: «احمرار شفق دکل کـورین — روی‌دوران قیزاردی شهرمندن» « لطف تنکله غالبا — ایلدی بحثه اجـترا — اولدی بوبولسز ادعا — باعث احمرار کل »

اِحَن [ع] (اِحْنَت) ك جمعی • آز قـوللانیلیر : احن ومحن •

اِحْنَت [ع] غضب، اوفکه • آز قوللانیلیر : احنت ومحنت •

اِحْناق [ع] شدتلی کین ، دوه کینی : شقاق اصحاب احناق •

اِحْیاء [ع] دیرلتمك، دیرلدلمك: حضرت عیسی مـوتایی احیا ایدردی • امواتك احیاسی § تازه حیـات ویررجه‌سـنه ایپلك، لطف ایتمـك، ایدلمك : « بنی شـاد ایلدك احیا ایتدك — اولدیلرکیتدیلر اما حساد — باقی » « عفـو ایدوب قلبمی احیا ایله — بکا لطفکله تجلا ایله — خاقانی » مکارمك اعـلاسی خسته کـوکللرك احیـاسیدر § رضاءً لله وجوده‌کتیرمك، کتیرلمك: برکتبخانه احیا ایلدی • کتبخانه نك احیاسی • احیای لیل، احیای لیال، احیای لیالی = کیجه‌یی، کیجه‌لری عبادتله کچیرش • احیای لیلهٔ قدر •

احيـاى شب قدر . (احيا اولمق) مادەسى عاميانه صاييلير .

اَحْيا كَرْدَه [ف] احيا ايدلمش، رضاءً لله وجوده كتيرلمش : بو چشمه فلانك احيـا ـ كردەسيدر § تازه حيات ويررجه ـ سنه ايلك، لطف ايدلمش : بو آدم فلانك احيا كردەسيدر . بو معناده آز قوللانيلير .

اِخافَه [ع] قورقوتمق ، قور ـ قودلمق : چـوجقلرى اخافه ايتمەملى . اشرّانك اخافەسى لازمدر . (تَخْويف) ايله بينلرنده فرق واردر . (تخويف) شـدتلى عد اولنور .

اِخْبار [ع] خـبر و يرمـك ، ويرلمك : كيفيتى اخبار ايتديلر . كيفيتك اخبارى .

اِخْبارى [ع ف] خبره متعلق : كلام اخبارى . (افندى شاعردر) برجملهٔ اخباريەدر .

اِخْبارِيّات [ع] خبره متعلق جملەلر : (افنـدى منشيدر) جملەسى اخبارياتدندر .

اِخْتِبار [ع] بوقلامق، بوقلا ـ نمق؛ دنەمك، دنملك . اشتخاصـده قوللانيلير : اختيـارى اختبار ايتديلر . اختيارك اختبارى . (تَجْرِبَه) ايله بينلرنده فرق واردر . (تجربه) اشيادەده قوللانيلير .

اِخْتِداع [ع] حيـله كارلق ، دوباره جيلك : اختيار اختداع ايله دفع صداع ايلدى .

اِخْتِراع [ع] مثلى كورلمەمش برشى وجوده كتيرمك، كتيرلمك : فن عروضى امام خليـل اختراع ايتدى . بالونك اختراعى . (اِيجاد) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا (اختراع) حق آلهيده قوللا ـ نلمديغى حالده (ايجاد) قوللانيلير . (ايجاد كائنات) دينيلير . (اختراع كائنات) دينلمز .

اِخْتِراعات [ع] اخـتراعلر، اخـتراع اولنـان شيلر : اختراعات عصريه . اختراعات عصر اخير .

اِخْتِراعى [ع ف] اخـتراعه منسوب، اخـتراع

صورتیله وجوده کتیرلمش : بو فقره‌یی ایشته‌مش ایدم ، اختراعی اولملی • فقرات اختراعیه دها زیاده رغبت قازانیر •

اِختِراعیّات [ع] اختراعی اولان شیلر : اوشاعر یکانه‌نك اشعارنده برطاقم اختراعیاته تصادف اولنور•

اِختِصار [ع] قیصالتمق ، قیصالدلمق • اکثریا سوز حقنده قوللانیلیر : اختصار کلام • افاده‌یی اختصار ایده‌یم • مکتوبك اختصاری لازم کلیور• (ایجاز) ایله بینلرنده‌کی فرق (ایجاز) ك فن بلاغت تعبیراتندن اولمسیدر• (اختصار) دها زیاده قوللانیلیر• علی طریق الاختصار = اختصار یولنده، قیصه کسمك صورتیله •

اِختِصاراً [ع] اختصار صورتیله : اختصاراً افادهٔ حال ایلدی •

اِختِصاص [ع] مخصوص، خاصه منتسب اولمق : فضولی اشعار عاشقانه‌یه اختصاص ایتمش کبیدر• درکاه مولانایه اختصاص ایده‌لی سوزمدن دونمدم § انتساب مخصوص، انتساب کلی : بوآدمك اوذاته اختصاصی واردر •

اِختِصاصیّون [ع] برعلمی ، برفنی، برصنعتی صورت مخصوصه‌ده اوکره‌نوب کسب مهارت ایدنلر : فن طبده اختصاصیوندن اولمامق جهتیله بوبابده درمیان ایتدیکی ملاحظات پك ناقص کوروندی •

اِختِصام [ع] خصومت ایلمك : التزام اختصام مکابره‌یی ایهام ایدر • (مخاصمه) دها زیاده قوللانیلیر•

اِختِضاب [ع] بویانمق ، رنکلنمك : حنا ایله اختضاب ایدن نسا پك‌ده خوشنما اوله‌مازلر•

اِختِضاع [ع] تواضع، سرفرو ایتمك • (خضوع) زیاده قوللانیلیر•

اختطاب [ع] نكاح ايله ایستمك، ایستنملك: فلانك كريمه‌سنی اختطاب ایتدی. برقیزك اختطابی.

اختطاط [ع] صینیر چكمك، چكلمك؛ حدود ایچنه آلمق، آلنمق: اختطاط اراضی. عرصه‌نك اختطاطی § چهره‌ده چیزكیلر پیدا اولمق: اختطاط جبهه اكثریت اوزره‌ازدیاد سنّه دلالت ایدر § صاقال چیقمغه باشلامق، توخط اولمق: اختطاط امرد. اختطاط ساده رویان.

اختطاف [ع] قاپمق، قاپلمق: اختطاف حوادث ایچون هرطرفی طولاشیر. حوادثك اختطافی § قاماشدرمق: برق پرتو نثار اختطاف ابصار ایتمكده ایدی. بومعناده (خَطْف) دخی قوللانیلیر.

اختفاء [ع] صاقلانمق، كیزلنمك: اختفای حشرات. اختفای هوام. خوفندن اختفا ایتمش ایدی.

اختلاج [ع] سكیرمك: اختلاج عین=كوزسكیرمك.

اختلاجات [ع] اختلاجلر: اختلاجاتدن احكام چیقارمق ایسته‌ینلر پك‌ده اصابت ایده‌مزلر.

اختلاس [ع] قاپمق، قاپلمق: مال صندوقندن شوقدرغروش اختلاس ایتمش ایدی. خزینهٔ جلیله‌یه‌عائد نقودك اختلاسی. اختلاسی ظهور ایتدی. اختلاس وقت = مشاغل آره‌سنده وقت بولمق: اختلاس وقت ایتدكجه عریضه تقدیمنده قصور ایتمیورم.

اختلاسات [ع] اختلاسلر: صندوق امیننك برخیلی اختلاساتی اولدیغی تبین ایتدی.

اختلاسكار [ف] اختلاس ایدیجی، ایدن، اختلاسجی: امین اختلاسكار پنجهٔ قانونه كرفتار اولدی.

اختلاسكارانه [ف] اختلاسكاره یاقیشه‌جق صورتده: دسائس اختلاسكارانه.

اختلاط [ع] قارشمق ، قاریشوب کورشمك ، صیق صیق کورشمك ، دوشوب قالقمق : نادانلر ایله اختلاط مغایر حکمت احتیاطدر . (مخالطت) ویا (مخالطه) دخی بو مقامده قوللانیله ـ بیلیر . اختلط اللیل بالتراب = کیجه طوزه طوپراغه قارشدی ، ایش قارمه قاریشیق اولدی . عربیده اولدیغی کبی (امتزاج) (اختلاط) مقامنده قوللانلماز .

اختلاع [ع] قادین قوجه سندن بوشانمق : بینلرنده تکون ایدن نزاع نتیجه بخش اختلاع اولدی .

اختلاف [ع] بربرینه اویمامق ، اویوشمامق ، برحالده طورمامق : اختلاف امت . اختلاف مجتهدین . اختلاف آرا . اختلاف افکار . اختلاف لیل ونهار . بو ـ مسئله ده اختلاف ایتدیلر . بو خصو ـ صده اختلاف اولندی . (تخالف) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (تخالف امت) دینلمز . (مخالفت) ك استعمالی هیچ برینه اویماز . (تخلف) ایسه بتون بتون باشقه در .

اختلافات [ع] اختلافلر : اختلافات اهل مذاهب . اختلافات هواء ، هوائیه .

اختلاق [ع] یالان پیدا ایتمك ، ایدلمك ، اویدرمق ، اویدیرلمق : اختلاق اکاذیب تهمتیله طوتیلوب تأدیب اولندی . برطاقم اراجیفك اختلاقی .

اختلاقاً [ع] اختلاق صورتیله : بو یالانی اختلاقاً سویلدی .

اختلاقیات [ع] اویدرمه صورتیله سویلنیلن یالانلر : اختلاقیات شعرا . اختلا ـ قیات حکایه نویسان .

اختلال [ع] بوزوقلق ، قار ـ یشیقلق ، انتظامسزلق ، هرج ومرج ، فتنه وفساد . (اختلال ایتمك) ماده سی آز قوللانیلیر . اختلال دماغ = دماغه خلل کلمش ، بین بوزوقلغی . اختلال شعور = عقله خلل کلمش ، عقل بوزوقلغی .

اختلالات [ع] اختلالر: فرانسه‌اختلالاتی.

اختمار [ع] مایه‌لنمك، اوزلنمك، خمیر اولمق: اختمار عجین. اختمار طین § شراب اوله‌جق مایع قاینایوب کمالنی بولمق: اختمار شیره § باشنه اورتو اورتمك، چاره بورنمك، یاشماقلانمق: اختمار نسوان. اختمار زنان. اختمار مخدّرات. بومعنالرك اوچنده‌ده (اختمار ایتمك) ماده‌سی قوللانیلیر.

اختناق [ع] نفس آله‌مامق، بوغلمق: اختناق امعا. اختناق رحم.

اختیار [ع] سچمك، سچلمك؛ سچوب آلمق، سچیلوب آلنمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: اختیار عزلت ایتدی. اهون شرّینك اختیاری. اختیار سکوت. اختیار سفر. اختیار غربت. «اختیار ایت آنی کیم رعنادر — سنبلزاده» (انتخاب) ایله بینلرنده فرق واردر. مثلا (انتخاب عزلت ایتدی) دینلمز § اراده: اختیاری النده‌ن کیتدی. اختیاری النده دکل. «برجذبه‌ده آلدی اختیارم — حیرانی‌یم اقتدار عشقك» بی اختیار = کندنده اولمیه‌رق، سوق طبیعتله مغلوب اوله‌رق، ناچار: پیرداغدار بی اختیار آغلامغه باشلادی § ضروری، سوق طبیعتله اولان: «آب چشمم گریهٔ بی اختیارم سو یلسون — نابی» بو مقامده (بی اراده) قوللانلماز § یاشلی، پیر: اختیاردر. اختیار اولدی. (مختار، منتخب) معناسندن منقولدر. مذکری، مؤنثی مساویدر. (اختیاره قادین) دینلمه‌ملی. اختیارلادی = قوجالدی. نظمده توریه طریقیله ایراد اولندیغی چوقدر: «نوجوانم! بیك یاشا یحیای ابتدك اختیار — شیخ الاسلام» «پیرانه نصیحت ایتسه‌لرده — بن نرده‌یم؟ اختیار نرده؟»

اختیارات [ع] مختار اولان اوقات وافعال. اکثریا تقویملرده (الاختیارات) صورتنده قوللانیلیر.

اختیاری [ع ف] ایستمك صورتیله، صرف اراده

ایله اولان : فعل اختیاری • افعال اختیاریه • حرکات اختیاریه •

اخْتیارِیّات [ع] اختیار ایله صرفِ اراده ایله یاپیلان شیلر : صایقلامق اختیاریات مقوله‌سندن دکلدر •

اخْتیان [ع] اعتیاد خیانت •

اخْجال [ع] اوتاندرمق ، اوتاندیرلمق : اخجال اطفال • اطفالك اخجالی • (تَخْجیل) زیاده قوللانیلیر •

اخْراب [ع] خراب ایتمك ، ایدلمك : ابنیه‌نك اخرابی • (تَخْریب) زیاده قوللانیلیر •

اخْراج [ع] طیشاری چیقارمق ، چیقارلمق : مکتبدن اخراج ایتدیلر • مملکتدن ذخیره اخراجی • سوددن یاغ اخراجی • اخراج میت = اولو یی قبرندن چیقارمق •

اخْصاء [ع] یالکز بر علم ، بر فن ، بر صنعت اوکرنمك :

تعلمده اختیار اخصا هرکسه کوره اولی صایلەماز •

اخْصائیون [ع] (اِخْتِصاصِیّون) • باق •

اخْطاء [ع] یاکلتمق ، یاکلدلمق ؛ خطایه دوشورمك ، دوشورلمك : معلومات اعطا ایدەیم دیرکن سامعینی اخطا ایتمش اولدی § یاکلمق ، خطا ایتمك • (یاکلماز ، خطا ایتمز) دیمك اولان (لایُخْطی) بوندن مشتقدر • فی الاصل (لایخطئ) اولدیغی حالده همزه تلیین ایدلمشدر : بابا لایخطی دکلدر • (لایَخْطی) تلفظی غلطدر •

اخْطار [ع] خاطره کتیرمك ، کتیرلمك : کیفیتی کندیسنه اخطار ایتدم • کیفیتك اخطاری • اخطار خالصانه •

اخْطارات [ع] اخطارلر ، خاطره کتیرشلر : اخطارات خیرخواهانه • اخطارات بی‌غرضانه •

اخْفاء [ع] صاقلامق ، صاقلانلمق ؛ کیزله‌مك ، کیزله‌نمك •

اخلاء [ع] خالی قیلمق، قیلنمق، بوشالتمق، بوشالدلمق؛ اخلای اوانی • اخلای حجرات • اخلای سبیل = محبوسك، موقوفك یولنی آچیق ایتمك، کیتمسنه اذن ویرمك • (تخلیه) دها زیاده قوللانیلیر •

اخلاص [ع] صفوت قلب، طوغریلق، ریاسزلق، بی غرضانه محبت: کمال اخلاص • اخلاص تام • عرض اخلاص • «حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درگاه بر - بر نفس توحیددن آیرلمدم الله بر» یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز • سورهٔ اخلاص = (قل هو الله احد) سورهٔ شریفه سی • وجه تسمیه مدار تنزیه باری اولمسیدر، چونکه عربیده (اخلاص) خالص قیلمق معناسنده ده قوللانیلیر •

اخلاص پرور [ف] اخلاصی التزام ایدیجی، ایدن: قلب اخلاص پرور • بندهٔ اخلاص پرور •

اخلاص پرورانه [ف] اخلاص پرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده: عبودیت اخلاص پرورانه • ثبات اخلاص پرورانه •

اخلاص پروری [ف] اخلاص پرورلك: فضیلت اخلاص پروری • بو حر کتکز مغایر اخلاص پروریدر § اخلاص پروره منسوب •

اخلاصمند [ف] اخلاصلی، اخلاص ایله متصف: دل اخلاصمند • عبد اخلاصمند •

اخلاصمندانه [ف] اخلاصمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مکاتبات اخلاصمندانه •

اخلاصمندی [ف] اخلاصمندلك: وظیفهٔ اخلاصمندی بویله‌می ایفا اولنور؟ § اخلاصمنده منسوب •

اخلال [ع] خلل ویرمك، ویرلمك؛ سقطلامق، سقط ایدلمك • اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: (تقعید) فصاحتی اخلال ایدر • فصاحتك اخلالی •

اِخْمادْ [ع] آتشك آلوينى باصدرمق، آلو باصد- يرلمق : اخماد لَهَب . شعله نك اخمادى .

اِخْوانْ [ع] و

اِخْوَه [ع] (اَخ) ك جمعى . قارداشلر : اخوان يوسف . اخوهٔ يوسف § دوستلر، آره‌لرنده محبت اولان ذوات، رفقاء، اصدقا : اخوان بيننده بويله شيلر اولمليمى ؟ (اَحْبابْ) و (اَحِبّا)دن قوتلى عد اولنور § برطريقه منتسب اولان ذوات : اسرارده شيخ غالبك اخواننـدن ايدى . (اخوه) آز قوللانيلير . (اخوان) عربيده اولديغى كبى همزه‌نك ضمه‌لـه‌ده قوللانلماز .

اِدارَه [ع] دوندرمك، دوند- يرمك : ادارهٔ اقداح شماتت ايتديلر . اقداحك اداره‌سى § ايشى قوللانش، يجرش : هر مأمو- ريتنده حسن اداره‌يه موفق اولدى § برمديرك عهده‌سنده‌كى وظيفه § براداره‌يه مخصوص بنا : رژى اداره‌سى § تعيشى يولنه قويش : بومعاش آنى اداره ايتمز . بومعاش ايله اداره ايده‌مز § مدار تعيش : اداره‌سزلكندن شكايت ايديور § قاعدهٔ تصرفه رعايت، عدم اسراف : وارداتنى اداره ايله قوللانيور § ضبط وربط، حسن تنسيق : ادارهٔ ملك . ادارهٔ مملكت . ادارهٔ دولت .

اِدارَه‌خانَه [ف] غزته وسائره نك اداره‌سنه مخصوص بنا .

اِدالَه [ع] متداول ايتمك، ايدلمك؛ تداوله چيقارمق، چيقارلمق : ادالهٔ مسكوكات جديده . قوائم نقديه نك اداله‌سى .

اِدامْ [ع] اتمك قاتيغى : فلان بلا ادام اكل خبز ايله محافظهٔ حيات ايدردى . نِعمَ الاِدامُ الخَلّ = سركه نه كوزل قاتيقدر !

اِدامَتْ [ع] و

ادامه [ع] دواملی ایتمك ، ایدلمك ؛ دائم قیلمق، قیلنمق : ادامهٔ شرف خاندان . شان خاندانك ادامه‌سی . (ابقا) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (ابقای نام) دینیلیر . (ادامهٔ نام) دینلمز . (ادامت) نظمده قوللانیله بیلیر .
اَدامَ‌الله = الله دائم ایلسون !
« دوام عمری مدار حیات عالمدر ــ جهانیان بر آغیزدن دیبور : ادام‌الله ! »

ادانه [ع] اودنج ویرمك، ویرلمك : شوقدر غروش ادانه ایتدی . برمبلغك ادانه‌سی .

ادبار [ع] دنیانك انساندن یوز چویریشی ، طالعك مساعده‌سزلکی، بختسزلق : بیچاره دوچار ادبار اولمش ایدی .

اذخار [ع] اذلال ، تحقیر .

ادّخار [ع] بیریکدرمك، بریکدیرلمك ؛ طوپلایوب صاقلامق، طوپلانیلوب صاقلانمق : خیلی نقود ادخار ایتمش ایدی .

اموالك ادخاری . کلمه‌نك (ذخیره) دن مأخوذ اولمسی (ادخار ذخائر) تعبیرینك استعمالنه قطعا مانع اوله‌ماز . تخفیف ایله غلطدر .

ادخال [ع] صوقمق، کیردرمك، کیردیرلمك ؛ داخل قیلمق، قیلنمق : خارجدن کتیردیکی امتعه‌یی شهره ادخال ایلدی . امتعه‌نك شهره ادخالی . اوغلنی سلك عسکری‌یه ادخال ایلدی . فلانك کتابت مسلکنه ادخالی § اوزرینه، اولنه کتیرمك ، کتیرلمك : (نموذج) لفظنی بعض علما ــ همزه ادخالیله ــ (انموذج) صورتنده قوللاندیلر . همزه‌نك ادخالی .

ادخالات [ع] ادخاللر ، بر مملکته خارجدن کتیریلن اموال و امتعه، (اخراجات) لك ضدی : ازمیرك ادخالات واخراجاتی .

ادّخال [ع] کیرمك . (دخول) زیاده قوللانیلیر .

ادخان [ع] و

ادخان [ع] توتمك : ادخان آتش • ادخان نار • ادخان بقيهٔ حريق • ادخان جحيم : ادخان ارض •

ادراء [ع] بيلدرمك، بيلديرملك . آزقوللانيلير • « ومادراك ماالذوق السليم ؟ » = ذوق سليمك نه‌دن عبارت اولديغنى سكا هانكى شى بيلدردى ؟

ادراج [ع] ايچريسنه قويمق ، قوتلمق : فلان مسئله‌يى يازديغى رساله‌يه اولدن ادراج ايتمش ايسه‌ده صكره‌دن اخراج ايلمشدر • مسئله‌نك رساله‌يه ادراجى • (درج) دها زياده قوللانيلير • (تدريج) ك صورت استعمالى باشقه‌در •

ادرار [ع] آقتمق • ادرار و بريجى معناسنده قوللانيلان (مدر) بوندن مشتقدر § بول • وظيفه ، تعيين ، كلير معناسنده استعمالى مهجوردر •

ادراك [ع] آكلامق ، آكلاشلمق : مخلوق حقيقت خالقى ادراك ايده‌مز • حقيقت الٓهيه‌نك ادراكى مستحيلدر § يتشمك ، ايرشمك : ادراك ايتديكمز عصر جليلك ملكمزده ميدانه كتيرديكى بدايعك هربرى پادشاهمزك معالى پرورلكنى اثبات ايدر بركواه عادلدر • ادراكيله مفتخر اولديغمز = يتشمكله مفتخر اولديغمز • بو معناده مفعول‌به ايله قوللانلمامق ، مثلا (بو عصر معرفتنه ادراك ايدنلر بختياردر) ديمليدر (بو عصر معرفتى ادراك ايدنلر بختياردر) دينلمه‌مك اولادر § وقتى كلوب كمالنى بولمق : محصولات ادراك ايتدى • مزروعاتك ادراكى زراعى ممنون ايدر § آكلايش ، وارش : اصحاب ادراك بورالرينى اعتراف ايلر . نقصان ادراك . بى ادراك . ادراكسز • ادراكسزلك • « بخش ايلدى اهل عجزه ادراك — فحواى شريف ماعرفناك — غالب »

ادراكات [ع] آكلايشلر : ادراكات بشر ، بشريه • انسان جزئيات قبيلندن اولان ادراكاته مغرور اولمامل •

ادعاء [ع] حقلى حقسز بر حكمده آياق ديره‌مك : منشى اولديغنى ادعا ايديور • شاعرلك ادعاسنده بولنيور • « نه

دیدمسه بن‌معاند بنه ادعایه کیتدی ـ بن اوادعایه قیزنم امکم هبایه کیتدی ـ صفا » § عناد : بویله ادعاجی آدم کورمدم .

ادّعائی [ع ق] ادعایه منسوب، دلیلسز، حکم عندی ایله : نفعینك « عقل کل دیوانهٔ حسن بیانمدر بنم » سوزی ادعائیدر .

ادّعائیات [ع] ادعائی شیلر، دلیلسز دعوالر : اکثر فخریات ادعائیات مقوله ـ سندندر .

ادغام [ع] کلمات عربیه‌ده متجانس ویا متقارب اولان ایکی حرفدن برنجیسنك ایکنجیسنه ادراجی . برنجیسنه (مدغم) ، ایکنجیسنه (مدغم فیه) دینیلیر .

ادلال [ع] نازلانمق؛ شوخلق، عشوه بازلق ایتمك : ادلال صاحبهٔ جاله یاقیشمیر § ناز ایتمکده ایلری کیتمك . ادل فامل = نازی حددن آشیردی، اوصاندردی . (چوق ناز عاشق اوصاندیرر) معادلیدر .

ادماج [ع] درج ، ادخال : کتابدن مکرراتك اخراجیله آنلرك یرینه مسائل مفیده ادماجی لازم کلیر .

ادمان [ع] مداومت : ادمان شراب برخانمانی خراب ایده بیلیر § مداومتله ملکه حاصل ایتمکه چالشمق . اکثریا مادیاتده قوللانیلیر : کونده ایکی ساعت یول یوریمکه ادمان ایدییور § مداومتله حاصل ایدیلن‌ملکه : ادمانلی‌پهلوان . بو یولده ادمانی وار . ادمان پیدا ایتمش . ادمان بدن = جیمناستیق، ژیمناستیق .

ادهاش [ع] دهشته دوشور ـ ملك، دوشورلمك ؛ دهشت ویرمك، ویرلمك : سحائب صاعقه باش سکنهٔ شهری ادهاش ایلدی . اطفالك ادهاشی موافق حکمت دکلدر . بو معناده (تدهیش) دخی قوللانیلیر .

ادّهان [ع] کوزل قوقولو یاغ سورنمك : حاجیٔ خوش ـ نهاد ادهانی اعتیاد ایتمش ایدی .

اذابه [ع] اریتمك ، اریدلمك : معدنیاتی اذابه ایده‌رك برطاقم اوانی وجوده کتیررلردی • معدنیاتك اذابه‌سی § اریدرجه‌سنه اضطراب ویرمك ، ویرلمك : کان وفاظن اولنان اوکوزلك آتش حسرتی نیجه قلبی اذابه ایتمشدر • قلب عاشقك اذابه‌سی •

اذاعت [ع] یاخود

اذاعه [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك: اذاعهٔ اسرار • مکتومانك اذاعه‌سی § صوت بلند ایله اشاعه ، اعلان: اذاعهٔ وقت صلات • (اذاعت) نظمده قوللانیله بیلیر •

اذاقه [ع] طاتدرمق ، طاتد - برلمق : « برجوش قیلدی کوکلمی برذوق معنوی ـ کوثر اذاقه ایلدی کویا علی بکا » کوثرك اذاقه‌سی •

اذعان [ع] آکلایش ، حس ایدش، مؤدبلك، حرکات ادیبانه التزامی : اذعانلی برآدم • نقصان اذعان • « واهب الادراك مزداد ایلسون اذعانکی » بی‌اذعان = اذعانسز • (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی نادردر •

اذکار [ع] یاد ایتدرمك ، ایتدیرلمك ؛ آکدرمق ، آکدیرلمق : براقدیغی آثار نامنی اذکار ایتمکده‌در • نامك اذکاری • بومعناده (تذکیر) دخی قوللانیلیر.

اذلال [ع] ذلیل قیلمق ، قیلنمق: رب ذوالجلال متکبرینی اذلال ایدر • متکبرینك اذلالی •

اذن [ع] دستور: اذن ایستدی • اذن ویردی • اذن آلدی • اذنکز وارمی ؟ اذنکز اولورمی ؟ اذنی وار • اذنی یوق • اذنسز • بلا اذن = اذنسز اوله‌رق : بلا اذن مکتبدن کیتمش • باذن الله = اللهك اذنیله : باذن الله شفایاب اولدی • با اذن شرعی = طرف شرعدن ویریلن اذن ایله : با اذن شرعی حلول رمضان اعلان اولندی • اذننامه = عقد نکاح ایچون طرف شرعدن ویریلن کاغد • (اذننامه)

مقامنده (رخصتنامه) ویا (اجازتنامه) دینلمز ۰

اذناب [ع] کناهکار اولمق ، کناه ایشله‌مك ۰ کناهکار معناسنده قوللانیلان (مذنب) بوندن مشتقدر ۰

اذهاب [ع] کیدرمك، کید - رلمك؛ ازاله : اذهاب اوساخ ۰ انّ الحسنات یذهبن السیئات = حسنات سیئاتی ازاله ایدر § آلتون سورمك، سورلمك؛ یالدیز - لامق، یالدیزلانلمق : اذهاب کتاب. بومعناده (تذهیب) زیاده قوللانیلیر.

ارائه [ع] کوسترمك، کوستر - لمك : خطاسنی کندیسنه ارائه ایتدیلر ۰ خطانك ارائه‌سی ۰ (ارنی = بکا ذاتکی کوستر ۰ حضرت موسانك طور سیناده جناب حقه عرض ایتدیکی نیاز رؤیت قرآن کریمده بوجملهٔ شریفه ایله کوسترلمشدر ۰ ینه قرآن کریمده حکایه بیورلدیغی اوزره آکا (بنی سن دنیاده کوره‌مزسین) مآلنده اولان (لن ترانی) جملهٔ جلیله‌سیله جواب ویرلمشدر ۰

اراحه [ع] آسوده قیلمق، قیلنمق؛ راحتلندرمك، راحتلندیرلمك : مشکلنی حل ایده‌رك فکرینی اراحه ایلدیلر ۰ فکرك اراحه‌سی ۰ اراحهٔ روح ۰

اراده [ع] دیله‌مك؛ مراداتمك، ایدلمك : جناب حق کائناتك عدمدن وجوده کلمسنی اراده بیوردی ۰ (شعر) لفظندن (کلام موزون) اراده‌سی اطلاقات عرفیه‌دندر ۰ ارادهٔ کلیّه = اللهك اراده‌سی ۰ ارادهٔ جزئیّه = انسانك اراده‌سی : ارادهٔ جزئیه‌مزی دائما خیره صرف ایتملی‌یز ۰ ارادهٔ سنیّه = امیرالمؤمنین پادشاهمزك امری ۰ باارادهٔ سنیّه = ارادهٔ سنیه ایله، پادشاه اسلامك امریله ۰ ارادهٔ علیّه = صدر اعظمك امری ۰ باارادهٔ علیّه = صدر اعظمك امریله ۰ بعضاً (ارادت) صورتنده دخی قوللانیلیر : « ارباب عشقك الده دکلدر ارادتی ــ نائلیٔ قدیم »

ارادات [ع] اراده‌لر: ارادات الهیه • ارادات سنیه • ارادات شاهانه • ارادات علیه • صرف ارادات •

ارادی [ع] اراده‌یه منسوب، مراد ایتمك صورتیله اولان: ارتعاش ارادی. بكای ارادی. گریهٔ ارادی • حركت ارادیه • حركات ارادیه • بو مقامده (اختیاری) دخی قوللانیله بیلیر • (ارادی) (قسری) نك؛ (اختیاری) (اضطراری) نك ضدی عد اولنور •

ارادیات [ع] ارادی اوله‌رق، مراد ایتمك صورتیله اولان شیلر: انسان بعض ارادیاتی اوزرینه مسئول اوله‌بیلیر • گرك دنیایه گلمك، گرك دنیادن گیتمك ارادیات مقوله‌سندن دكلدر •

اراقه [ع] دوكمك، دوكلمك: «ایدر اراقهٔ دم حسرتیله چشمانم — ترحم ایتنجه دمدر اسیر هجرانم» خون قربانك اراقه‌سی •

ارباء [ع] نمالاندیروب آرتیرمق، نمالاندیریلوب آرتیرلمق:

ارباى مال یتیم • برمبلغك ارباسی • آز قوللانیلیر •

اربه [ع] زیركلك، ذكا § حاجت § حیله • اولو الاربه = اصحاب ذكا، اصحاب حاجت، حیله اربابی •

ارتاع [ع] اوتلانمق، اوتلادلمق: ارتاع حیوانات • اغنامك ارتاعی • (رعی) زیاده قوللانیلیر •

ارتباط [ع] باغلانش، منساسبت، تعلق: ارتباط قلب • هركسك طبعاً وطننه ارتباطی واردر § عباره‌لرك بربرینی طوتمسی: بو جمله‌نك اوته‌كنه ارتباطی یوق •

ارتباع [ع] بهار موسمنده بریرده اقامت: «ارباب ارتباع ایله شنلندی چاملیجه»

ارتتاج [ع] سوز سویلرکن دیل طوتلمق: سعید بن جبیرك طلاقت لسانی باعث ارتتاج حجاج اولمش ایدی •

ارتجاء [ع] اومه، امیدایدش: ارتجای خلاص ایله

اوراىه التجا اتمش ايدى . (رجا اتمك) مقامنده (ارتجا ايتمك) استعمالى صوغوق دوشر .

ارتجاج [ع] هيجانه كلمك ، چالقانمق : ارتجاج دريا . ارتجاج عمان .

ارتجال [ع] سوزى دوشونمه‌دن ، حاضر جوابلق بولنده‌سويلمش ؛ بالبداهه سويلمش . اكثريا نظم حقنده قوللانيلير : هر شاعر رجال ارتجالدن معدود اوله‌ماز .

ارتجالاً [ع] ارتجال‌صورتيله ، طريقيله : ارتجالاً بر بيت اوقودى .

ارتجاليات [ع] ارتجال صورتيله ، طريقيله سويلنيلن سوزلر ، شعرلر : ارتجاليات عرب .

ارتحاض [ع] رسواى اولمق : ارتحاض اصحاب اغراض .

ارتحال [ع] دنيادن آخرته كوچمك ، وفات : مولانا جامى (ومن‌دخله كان آمنا) حروف شريفه‌سنك كوستردیكى (۸۹۸) تاريخنده ارتحال ايتمشدر . (ارتحال دار بقا ، ارتحال دارنعيم) كبى صورتلرده دخى قوللانيلير . مطلقا كوچك معناسنده قوللانلماز اولمشدر . مثلا (استانبولدن چاملیجه‌يه ارتحال ايتدى) ديلمز .

ارتخاص [ع] اوجوز عد ايتمك ، ايدلمك : ارتخاص متاع . متاعك ارتخاصى .

ارتداء [ع] ردالانمق ، جاروشال كبى بر شيئه بورنمك : ارتداى نسوان .

ارتداد [ع] دين اسلامدن دونمك ، مرتد اولمق : عهد خلافت صدّيقده ارتداد ايدنلر تأديب ايدلدى . برزمان صكره ارتداده نيت ايدن او آنده مرتد اولور .

ارتداع [ع] ممنوع اولان شيدن كرى طورمق : « نوش صهبادن ارتداع ايدرز — بز بوصورتله انتفاع ايدرز »

ارتداف [ع] آردینه دوشمك، آردی صیره کیتمك : یولی شاشیرمامق ایچون ، بچمکده اولان قافله‌یه ارتداف ایتدی.

ارتزاق [ع] رزقلانمق، رزق آلمق : ارتزاق ایچون تجمع ایدن فقرایه کولر یوز کوستردی .

ارتساس [ع] شایع ، فاش اولمق : ارتساس اخبار. ارتساس اسرار.

ارتسام [ع] رسمی چیقمق ، نقش اولمق : « صورتك آینده ارتسام ایده‌لی — لوح دل اولدی قبلة الاشواق »

ارتشاء [ع] رشوت آلمق ، قبول رشوت : فلان ارتشا ایله لسانه کلمش ایدی.

ارتشاف [ع] امه‌رك آزار آزار ایچمك ، ایچلمك : ارتشاف سلاف. ارتشاف آب صاف .

ارتضاء [ع] تقدیر وانتخاب : ابن النجار شیخ رضا سائر بعض شعرای مشایخه نسبتله شایان ارتضادر. (مُرتَضی) بوندن مشتقدر.

ارتضاع [ع] سود امك : ارتضاع صبی . ارتضاع طفل نوزاد.

ارتعاء [ع] اوتلامق : ارتعای انعام. ارتعای مواشی.

ارتعاب [ع] قورقق: اصحاب ارتکاب عدالتك ظهوریله دوچار ارتعاب اولمش ایدی.

ارتعاد [ع] و

ارتعاش [ع] تتره‌مك. (ارتعاش) زیاده قوللانیلیر : ارتعاش دست پیر . ارتعاش دست مخمور.

ارتغاب [ع] رغبت. آزقوللانیلیر.

ارتفاد [ع] اکتساب. آزقوللانیلیر.

ارتفاع [ع] یوکسکه چیقمق، یوکسلمك: شان کلامك ارتفاعی مقتضای حاله مطابقتیله حاصل اولور — خطیب دمشق § یوکسکلك: اون متروارتفاعنده. شوقدرارتفاعی

وار § كونشك يوكسكلكى : ارتفاع
آلمق § اورته‌دن قالقمق : ارتفاع
نقيضين ، ارتفاع ضدين محالدر •

ارتفاعاً [ع] ارتفاع جهتيله ، يوكسكلكجه : بوايكى
ديوار بيننده ارتفاعاً فرق واردر •

ارتقاء [ع] يوقارى چيقمق ، يوكسلمك : مراتب
عاليه‌يه ارتقا ايتدى • بومقامده
(ترقّى) آزقوللانيلير § ايلريله‌مك ،
ايلرى كيتمك ، حسن صورتله كيرمك :
« معرفت ، صنعت ارتقا ايديور »
بومقامده (ترقى) زياده قوللانيلير •

ارتقاب [ع] بكله‌مك ، كوزتمك . (ترقّب) زياده قو-
للانيلير • بونلر (انتظار) دن قوتلى
عد اولنور •

ارتقاش [ع] اثناى حربده عسكر بربرينه كيرمك ،
قارمه قاريشيق اولمق : ارتقاش افواج
اعدا مرميات‌مزك درجهٔ تأثيرينى انبا
ايلدى •

ارتكاب [ع] ناسزا ، كوتو ايش ايشله‌مك ،
ايشله‌تمك : ارتكاب رذائل • رذائلك
ارتكابى • ولى نعمتنه قارشى بوحركتى
ارتكاب ايتدى § برمأمورك مأموريتنى
سوء استعمال ايتمسى ، مرتكبلك :
ارتكابى تحقق ايتديكندن حقنده
مجازات قانونيه اجرا اولندى •
عربيده اولديغى كبى (ركوب) معنا-
سنده قوللانلماز •

ارتهان [ع] رهن اوله‌رق آلمق ، آلنمق : ارتهان ايتمش
اولديغى آلتون ساعتى اعاده ايلدى •
ساعتك ارتهانى •

ارتياب [ع] شبهه‌لنمك ، شبهه . (ايتمك) ماده‌سيله
آزقوللانيلير • بلاارتياب ، بى ارتياب
= شبهه‌سز •

ارث [ع] وارثك شرعاً آلديغى تركه ، ميراث •

ارثاً [ع] ميراث اوله‌رق : بوخانه فلانه ارثاً انتقال
ايتمشدر § آنادن بابادن انتقال ايتمك
صورتيله : ارثاً متورم ايدى •

ارثى [عف] ارثه منسوب : ملك ارثى • املاك ارثيه •

اموال ارثیه . امراض ارثیه . علل ارثیه .

ارجاع [ع] کری دوندرمك ، دوندیرلمك : ارجاع نظر ایدەرك عقبکیرلرك مقدارینی کشف ایلدی . نظرك ارجاعی . ایشك مرجعنه ارجاعی . ارجاع ضمیر . (اعاده) ایله بینلرنده فرق واردر . مثلا (اعادهٔ زیارت ، اعادهٔ عافیت) دینیلیر . (ارجاع زیارت ، ارجاع عافیت) دینلمز . (ارجاع) (استرجاع) مقامنده قوللانلماز .

ارخاء [ع] کوشتمك ، کوشه ـ دلمك : ارخای عنان ایلدی . عنانك ارخاسی . ارخای عمامه = اندیشه‌سز ، امنیت ایچنده اولمق .

ارخاص [ع] اوجوزلاتمق ، اوجوزلادلمق : ارخاص اسعار . اسعارك ارخاصی . حوایج ضروریه‌دن اولان مأکولاتی ارخاص ایله خلقك دعاسنی آلدی .

ارداف [ع] آردی صیره یورتمك ، یوریدلمك ، آردی صیره ایراد ایتمك ، ایدلمك : لاف لافه ارداف ایدر بر یاوه‌کو ایدی . بر مصراعك دیکرینه اردافی . (تردیف) دها زیاده قوللانیلیر .

اردافاً [ع] ارداف صورتیله : عساکر نظامیه‌یه اردافاً کوکللولردخی بوله چیقارلمش ایدی .

ارساء [ع] ثابت ، پایدار قیلمق ، قیلنمق . آز قوللانیلیر . ارسای لنکر = دمیر آتمق . ارسای سفینه = کمی‌یی دمیر اوزرنده طوردرمق .

ارسال [ع] کوندرمك ، کوندرلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر : آدم ، مکتوب ارسال ایتدی . آدمك ، مکتوبك ارسالی . ارسال مثل = بر فکری عامه‌نك معلوم ومسلمی اولان بر ـ فقره‌نك ایرادیله تنویر ایتمك : ارسال لحیه = صاقال قویویرمك .

ارسالات [ع] ارساللر ، کوندرشلر : ارسالات مأموری .

ارشاد [ع] طوغری یول کوسترمك ، کوسترلمك :

اصحاب ضلالی ارشاد ایلدی • طریق حقه ارشاد ایلدی • اصحاب ضلالك ارشادی • حق آلهیه‌ده‌دخی قوللانیلیر: اللهك ارشاد ایتدیکی کیمسه ارشاد ایده‌مز •

ارصان [ع] محکم قیلمق، قیلنمق • (ترصین) زیاده قوللانیلیر •

ارضاء [ع] راضی ایتمك، ایدلمك : اوقدر چالشدی، ارضا ایده‌مدی • ارباب حقوقك ارضاسی • ارضای طرفین • (ترضیه) باشقه یولده قوللانیلیر •

ارضاع [ع] امزرمك، امزیرلمك : زواللی مادرهم سرعتله کیدییور، هم قوجاغنده‌کی معصومی ارضاع ایدییوردی • معصومك ارضاعی •

ارغاب [ع] رغبت ایتدرمك، ایتدیرلمك • (ترغیب) زیاده قوللانیلیر •

ارغام [ع] یره سورتمك، سورتلمك • اکثریا (انف، انوف) لفظلریله (بورنی یره سورتمك) تعبیرینه معادل اوله‌رق کمال تحقیر مقامنده ایراد اولنور : ارغام انف دشمن • ارغام انوف اعدا • (ترغیم) ده بو معناده قوللانیلیر •

ارفاه [ع] رفاه وراحته نائل قیلمق، قیلنمق : ارفاه اهالی • تبعه‌نك ارفاهی • (ترفیه) زیاده قوللانیلیر •

ارقاق [ع] صاتین آلمق ویا اسیر ایتمك صورتیله قول ایدنمك، ایدینلمك : ارقاق ممالیك • ارقاق جواری •

ارکاب [ع] بندرمك، بندیرلمك : آرابه‌یه، حیوانه، واپوره ارکاب ایلدی • بالارکاب = بندیردرك، بندیریله‌رك •

ارکاباً [ع] ارکاب صورتیله : واپوره ارکاباً کوندردی • شمن‌دوفره ارکاباً کوندرلدی • بوکابدل (بالارکاب) دخی دینیله‌بیلیر •

ارم [ع] (شدّاد) ك جنت تقلیدی اولمق اوزره تنظیم

ایتدردیکی مشهور باغ ۰ اکثریا (باغ ارم) صورتنده قوللانیلیر : « ایردی ینه ارد بهشت اولدی هوا عنبر سرشت — عالم بهشت اندر بهشت هرکوشه برباغ ارم — نفعی » بو باغك (عدن) جهتنده اولدیغی مرویدر ۰ ترتیباتی اکمال ایدیلنجه شداد تماشا ایتمك اوزره احتشام تام ایله قالقوب کیتمش ۰ باغه دها برخیلی مسافه وار ایکن ظهور ایدن بر صیحهٔ آسمانی شدادی یاننده کیلرله برابر هلاك ایتمش ۰ همزه نك فتحیله غلطدر ۰

اِرْوٰاء [ع] قاندرمق، قاندیرلمق؛ سیراب ایتمك ، ایدلمك : بو چشمهٔ نوپیدا نیجه تشنه لری اروا ایده جکدر ۰ ارباب عطشك ارواسی ۰ سق واروا ۰

اِرْهٰابْ [ع] قور قوتمق ، قورقودلمق : ارهاب عدوّالله ۰ ارهاب خَوَنَه ۰ (تَرْهیبْ) زیاده قوللانیلیر ۰

اِرْهٰاصْ [ع] (اِرْهٰاصٰات) ك مفردی ۰

اِرْهٰاصٰاتْ [ع] بر پیغمبرك بعثتندن مقدم — بعث اولنه جغنه اشارت اولمق اوزره ظهور ایدن خارق العاده احوال ۰ طاق کسرانك ییقلمسی ، نارمجوسك سونمسی ، ساوه کولنك یره بچمسی بعثت محمدیه یه دائر اولان ارهاصات جلیله جمله سندندر ۰ بو خارقه لردن برنجیسنی امام بوصیری شو بیت ایله کوستررر : « وبات ایوان کسری وهو منصدع — کشمل اصحاب کسری غیر ملتئم »

اِرْهٰانْ [ع] رهن قویمق ، قونلمق ۰ (تَرْهین) زیاده قوللانیلیر ۰

اِزْاٰء [ع] برشیئك مقابلی ، قارشیسی : (حیوان ناطق) مفهومی ازاسنه (انسان) لفظی وضع ایدلمشدر ۰

اِزٰارْ [ع] بلدن آشاغی یه مخصوص اورتو ؛ فوطه ، پشتمال کبی شیلر ۰ (رِدٰا) بالعکس بلدن یوقاری یه مخصوص اورتودر ۰

اِزٰالَه [ع] کیدرمك، کیدرلمك؛ یوق ایتمك ، ایدلمك : ازالهٔ غم ۰ غمك ازالهسی ۰ ازالهٔ وجود ۰ ازالهٔ اختلاف ۰

ازبار [ع] یازمق ، یازلمق ؛ یازمق صورتیله بیلدرمك ؛ بیلدیرلمك : کیفیتی ازبار ایلدی . کیفیتك ازباری . (ازبارات) قوللانلماز . لازم گلنجه (اشعارات) دینیلر .

ازدجار [ع] ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت : ازدجار اطفال .

ازدحام [ع] غلبه‌لك : چوق ازدحام وار ایدی . کمال ازدحامدن اوطوره جق یر بوله‌مدیلر § غلبه‌لكدن صیقشمق . (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر .

ازدراء [ع] استحقار . نظر ازدرا . عین ازدرا . چشم ازدرا .

ازدواج [ع] بر برینه اش ، جفت اولمق ، چفتلشمك § نکاح ایله بر برینه قاری قوجه اولمق : « ازدواج امرینی فکر ایلر ایکن — ایتمشسنز بزبزی اغفال مکر — سن صانیردك بنی صاحب ثروت — بن صانیردم سنی عفت پرور — بوآلو »

ازدیاد [ع] آرتمق ، چوغالمق : « ایلدکجه نور چشم راز پنهم ازدیاد — ایتدی بی آرامی ؛ قلب حزینم ازدیاد » بعضاً (بولمق) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر : « مظهر اسرار کرارم که اولسه منکشف — پرده وحدت بنه بولماز یقینم ازدیاد — جلال » (ازدیاد) ایله مترادف اولان (تزاید) (ایتمك) ماده‌سیله زیاده ترکب ایدر .

ازعاج [ع] تعجیز : انسانی ازعاج ایتمه ملی . (تعجیز) دن قوتلی عد اولنور .

ازعاجات [ع] ازعاجلر : ازعاجات متوالیه .

ازفاف [ع] گلینی کویکنینك خانه‌سنه کوندرمك ، گلین کوندرلمك : رسم ازفافی تماشا ایچون برچوق قادین بیریکمش ایدی .

ازکام [ع] زکامه اوغراتمق ، اوغرادلمق .

ازلاق [ع] سورچدرمك ، سورچدیرلمك ؛ قایدرمق ، قایدیرلمق : ازلاق اقدام . اقدامك ازلاقی .

ازلال [ع] (ازلاق) ه باق: فلانی ازلال واذلال ایله برکشته حال ایتدیلر .

ازمهرار [ع] پارلـدامق : ازمهرار کواکب . ازمهرار انجم . ازمهرار پروین § صوغق شدید اولمق ، شدتلنمك : ازمهرارموسم § صورت اکشیلك : ازمهرار چهره .

ازهاق [ع] ابطـال ومحو . ازهاق روح = جان چیقـارمق ، اولدرمك .

اسائت [ع] کوتولکده بولنمق: اسـائت ایدیـور . همزهٔ اولانك فتحیـله غلطـدر . (افساد) معناسنده قوللانلماز .

اسار [ع] باغ ، بند : اسـار اسارت .

اساغه [ع] بوغازدن قولایلقله کچیرمك ، کچـیرلمك : اساغهٔ طعام . اساغهٔ زلال .

اساله [ع] آقتمق ، آقیدلمق : اسـالهٔ ماء لذیذ . ماء راکدك اسالهسی . (رسالهٔ فوائد اساله) کبی تعبـیرلر اورتهدن قالدیرلملی .

اسباغ [ع] تام قیلمق ، قیلنمق: اسـباغ نعم . اسـباغ عطایا . اسباغ وضو = آبدستی هر عضوی حقیله تطهیر ایدهرك مکمل صورتده آلمق .

اسبال [ع] یوللا ندرمـق ، یوللاندیرلمق ، کوندرمك ، کوندرلمك . ذی روح حقنده استعمالی انسبدر : اسبال اهل قریه . اسبال حیوانات .

اسپازموز [روجـهدن] اعصاب وعضلاتك غیر اختیـاری اولهرق اهـتزاز وحرکتی .

اسپرمچت [لاتینجـهدن] بالینه بالیغی مومی .

اسپنچیار [ایتـالیانجهدن] اجزاجی ، اجزای طبیه صاتان § اجزاخانه . (فن

اسپنجیاری، اجزای اسپنجیاریه) تعبیرلرینك استعمالنه احتیاج یوقدر. (فن صیدله، فن صیدلانی، اجزای صیدلیه، اجزای صیدلانیه) تعبیرلری قوللانلملی .

اسپیتالیا [ایتالیانجه دن] خسته خانه . اکثریا ملل غیر مسلمه طرفندن یاپدیریلان غربا خسته خانه لرینه اطلاق اولنور.

اسپیر [ایتالیانجه دن] حیوانه، حیوانلره باقان اوشاق، سایس .

اسپیرتو [ایتالیانجه دن) روح ، مسکرات روحی .

استاتیستیق [فرانسزجه دن] بر دولت و یا مملکتك محصولات ومصنوعاتنی واحوال سائره سنی تعداد وتعیین ایتمك فنی § بویولده یاپلمش دفتر ، جدول .

استاسیون [فرانسزجه دن] موقف، شمندوفر موقفی .

استاقوز [رومجه دن] معروف دکز مخلوقی .

استالیا [ایتالیانجه دن] بر - کیمینك - جوله سنی آلمق ویا چیقارمق اوزره - لیمانده بکلدیکی اجرتسز مدت معینه .

استاوروز [رومجه دن] خاچ، چارمیخ . استاو - روز چیقارمق = ال اشارتیله صورت مخصوصه ده خاچ رسمی یاپمق § خرستیان آیننجه اظهار کمال تعظیم .

استاوریت [رومجه دن] معروف برنوع بالق .

استباحه [ع] مباح عد ایتمك، ایدلمك .

استباق [ع] یارشمق، یارش ایتمك : استباق فرسان . استباق فارسان . استباق سواران . استباق سلاح اندازان . استباق تیر اندازان .

استبانه [ع] واضح ، عیان اولمق : استبانهٔ صبح

صادق • استبانهٔ آثار نوبهار • (مُسْتَبَانْ) بوندن مأخوذدر •

اِسْتِبْحاثْ [ع] (ابحاث) ه باق •

اِسْتِبْحارْ [ع] دریا کبی واسع اولمق : فقهده استبحاری وار • (تَبَحُّرْ) ز یاده قوللانیلیر •

اِسْتِبْداعْ [ع] بدیع ، نادیده عد ایتمك ، ایدلمك : صبی هرکوردیکی شیئه نظر استبداع ایله باقار • برمنظومه نك استبداعی •

اِسْتِبْدالْ [ع] دکشدرمك ، دکشدیرلمك • عسکر حقنده قوللانیلیر : استبدال نفرات • نفراتك استبدالی • استبدال نفراتی • استبدال تذکرهسی • (مُسْتَبْدَلْ) معناسندهده قوللانیلیر : بوغیرتلی نفراستبدال اولمق ایستمیور ، عسکرلکك بیوك برشرف اولدیغنی بیلیور •

اِسْتَبْرَقْ [ع] قالین دیبا ، دیباج غلیظ § صیرمه ایله طوقونمش دیبا ، زربفت •

(سُنْدُسْ) لفظیله برابر قرآن کریمده وارد اولمشدر •

اِسْتِبْشارْ [ع] مژده آلمق ، آلنمق ، برخبری مژده آلیرجهسنه آلمق ، برخبر مژده طرزنده آلنمق : قدومکزی دون صباح استبشار ایتدم • قدومکزك استبشارى § سویکمك ، فرحناك اولمق: رؤیت دیدار موجب استبشار اولدی • مژدهلمك معناسنده قوللانلماز •

اِسْتِبْطانْ [ع] ایچ یوزینه ، لدنیاتنه واقف اولمق : استبطان امور ایله مشهور ایدی •

اِسْتِبْعادْ [ع] بعید عد ایتمك ، ایدلمك • معنویاتده قوللانیلیر • مثلا (شوقدرجق مسافهیی استبعاد ایدیور) دینلمز • (تباعد) مقامندهده قوللانلماز •

اِسْتِبْقاءْ [ع] باقی اولمسنی ایستمك ، باقی اولمسی ایستنلمك : استبقای توجهات • توجهاتکزك استبقاسنه وسیله عد اولندی • باقی قیلمق معناسنده قوللانلماز •

اسْتِتابَه [ع] طلب توبه: مرتد حقنده مجازاتدن اول استتابه اجرا اولنور.

اسْتِتار [ع] كيزلنمك: «بن ديدكجه استتار ايت اختيارم سلب ايدوب ــ عشق كندى كنديني ناله ايله اعلان ايتمده» «امكانى يوق استتار عشقك ــ درمانى كبى نزار عشقك» (اختفا) ايله بينلرنده فرق واردر. (اختفا) اكثريا اجسامده قوللانيلير. (تستّر) كده استعمالى باشقه يولده‌در.

اسْتِتْمام [ع] اتمامنى ايستمك، اتمامى ايستنلمك: جناب حقدن دائما استتمام نعم ايدردى. الطاف الٰهيه‌نك استتمامى. تمام ايتمك معناسنده استعمالنه احتياج يوقدر.

اسْتِثْقال [ع] ثقيل عد ايتمك، ايدلمك: فلانك وجودينى استثقال ايدرلردى. وجودينك استثقالى § قوغارجه‌سنه معامله: فلانى استثقال ايتديلر. فلانك استثقالى. ضمناً استثقال. بوندن استثقال چيقار ديمش.

اسْتِثْناء [ع] آييرمق، آييرلمق § قاعده‌دن خارج طوتمق، طوتلمق § مستثنى. شاذ: بو قاعده‌نك استثناسى يوقدر. بلا استثنا = استثناسز اوله‌رق.

اسْتِثْناآت [ع] استثنالر: استثناآت قواعد صرفيه.

اسْتِثْنائى [ع ف] استثنايه منسوب: قياس استثنائى. مواد استثنائيه.

اسْتِجابَت [ع] ياخود

اسْتِجابَه [ع] قبول: استجابت دعا. (اجابت) زياده قوللانيلير.

اسْتِجادَه [ع] طلب جود: اودركاهدن استجاده ايدن فقرا محروم براقلمازدى.

اسْتِجارَه [ع] طلب امان و حمايت.

اسْتِجازَه [ع] طلب اذن: حجازه كيتمك ايچون آمرندن استجازه ايلدى.

اسْتِجْلاٰبْ [ع] چكمك ، چكلمك : طرف اشرف پادشاهی‌یه استجلاب دعوات خیریه ایتمكده‌در • دعواتك استجلابی • (جَلْب) ایله بینلرنده فرق واردر • (استجلاب) اكثریا معنویاتده ، خصوصیله دعاده قوللانیلیر • مثلا (مدیون جلب اولندی) دینیلیر • (مدیون استجلاب اولندی) دینلمز •

اسْتِجْوٰابْ [ع] افاده‌سنی آلمق ، افاده‌سی آلنمق : شاهدلری استجواب ایتدیلر • مخبرلرك استجوابی • استجوابنامه = شاهد ، مخبر كبی اشخاصك آلنان افاده‌لرینی حاوی ورقه § طلب جواب •

اسْتِجْهٰالْ [ع] جاهل عد ایتمك ، ایدلمك • (تَجْهِيل) باشقه بولده قوللانیلیر •

اسْتِحٰالَه [ع] محال اولش ، ممكن اولمیش ، امكانسزلق : بومقصدك حصولی درجهٔ استحاله‌ده‌در § بر حالدن دیكر حاله كیرمك ، دونمك •

اسْتِحْبٰابْ [ع] مستحب اولمق : صوبی قاعداً ایچمه‌نك استحبابی •

اسْتِحْبٰاباً [ع] مستحب اوله‌رق : استحباباً تجدید وضو ایدیلیر •

اسْتِحْسٰانْ [ع] كوزل عد ایتمك ، ایدلمك ؛ بكنمك ، بكنلمك : اوكوزل اثری هركس استحسان ایدیور • اثرك استحسانی • شایان استحسان • جالب نظر استحسان • « برشهید دمخروشانم كه كوش جانمه — روح بحیادن كلیر آواز استحسان هنوز » (تَحْسِين) دخی بومعناده قوللانیلیر •

اسْتِحْسٰاناً [ع] استحسان صورتیله : اثری كورنجه استحساناً بیان ممنونیت ایلدی •

اسْتِحْصٰالْ [ع] حاصل قیلمق ، قیلنمق ؛ الده ایتمك ، ایدلمك : استحصال رخصت • استحصال موفقیت • سند استحصالی • تذكره استحصالی • (تَحْصِيل) ایله

بینلرنده فرق واردر . مثلا (تحصیل علوم ایله مشغولدر) دینیلیر . (استحصال علوم ایله مشغولدر) دینلمز .

اِسْتِحْضار [ع] حاضرلامق ، حاضر ایتمك ، ایدلمك § درخاطر ایتمك ، ایدلمك؛ حافظه‌یه کتیرمك ، کتیرلمك : صورديغکز مسئله‌یی بردن بره استحضار ایده‌مدی ، برآز دوشونسون . مسئله‌نك استحضاری . مطالعه‌سی چوق ایسه‌ده اوقدر استحضاری یوقدر . مشهور خواجه منیب افندی کمال استحضار ایله اشتهار ایتمش ایدی .

اِسْتِحْضارات [ع] استحضارلر : استحضارات مکرمانه . استحضارات شاعرانه .

اِسْتِحْقار [ع] (اِحتقار) . باق : نظر استحقار ایله باقمه . (احتقار) دن زیاده قوللانیلیر . (تحقیر) ایکیسندن‌ده اقوی عد اولنور .

اِسْتِحْقاق [ع] حق اولمق حالی ، لیاقت : بو التفات استحقاقك فوقنده‌در . اصحاب استحقاقدندر . کسب استحقاق ایتمشدر . استحقاقم اولمدیغی حالده مظهر مکافات اولدم .

اِسْتِحْکام [ع] متانت ، قوت : فلان یره استحکام ویرلدی § سپر : استحکام اوزرینه بی پروا هجوم ایدن دلاورلر اوغراشه اوغراشه مظفر اولدیلر .

اِسْتِحْکامات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (استحکام) لر .

اِسْتِحْلاب [ع] صاغمق ، صاغلمق : استحلاب لبن . استحلاب شیر .

اِسْتِحْلال [ع] حلال ایدلمسنی ایستمك ، حلال ایدلمسی ایستنلمك : استحلال حقوق . حقوقك استحلالی § حلاللاشمق : حین مفارقتده کندیسیله استحلال ایتدم . استحلال ایچون نزدینه کیتدم .

اِسْتِحْمال [ع] یوکلتمك ، یوکلدلمك ، حواله ایتمك ، ایدلمك : استحمال امور . استحمال ادارهٔ بیتیه .

اِسْتِحْمامْ [ع] صیجاق صوایله ییقانمق : استحمام ایچون کیتدی . استحمام ایتدی .

اِسْتِحْواذْ [ع] غلبه واستیلا : حسنیاتده قوللانلماملی . مثـلا (استحواذ مجاهدین) دینلمه‌ملی .

اِسْتِحْیاءْ [ع] اوتانمق . (استحیا ایتمك) ماده‌سی (حیا ایتمك) ماده‌سندن اقوی عد اولنور . عربیـده اولدیغی کبی دیری براقمق معناسنده دخی قوللانیله‌بیلیر : (ذبح ابنـا واستحیای نسـا) تعبیرات قرآنیه‌دندر .

اِسْتِخارَه [ع] صورت مخصوصه‌ده رؤیایه یاتمق : استخاره ایتدی . استخاره‌سی اویغون کلدی .

اِسْتِخْبارْ [ع] خبر آلمق ، آڭلمق .

اِسْتِخْباراتْ [ع] استخبارلر .

اِسْتِخْدامْ [ع] خدمتده قوللانمق ، قوللانلمق : « ایدرم قوهٔ قدسیهٔ افکارمله ـ جنداروح رجال سخنی استخدام ـ نفعی » فلانك برمأموریتده استخدامی . اشـیاده بوقوللانلماز . (اِستعمال)قوللانیلیر . مثلا (استخدام اولنان کاغد) دینلمز . (اِستعمال اولنان کاغد) دینیلیر . (استخدام ضمیر) برتعبیر فنیدر . عربیده اولدیغی کبی خدمتکار ایستمك معناسنده مستعمل دکلدر .

اِسْتِخْراجْ [ع] چیقارمق ، چیقارلمق . اکثریا معقولاتده قوللانیلیر : استخراج معنی . استخراج مفهوم . استخراج مآل § عباره‌دن مآل چیقارمق اقتداری : بوذاتك عربیده استخراجی واردر .

اِسْتِخْراجاتْ [ع] استخراجلر : استخراجات فاضلانه .

اِسْتِخْفاءْ [ع] صـاقلانمق ، کیزلنمك : اثنـای حربده استخفا موجب استحیا اولور . (اِختفا) زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِخْفافْ [ع] خفیف ، بایاغی عدایتمك ، ایدلمك ؛

برشیعد ایتمه‌مك ، ایدلمه‌مك: علمانك استخفافی شرعاً وعقلاً ممنوعدر . (استحقار) بوندن اقوی عداولنور.

اِسْتِخْلاب [ع] طیرمالامق.

اِسْتِخْلاص [ع] قورتارمق، قورتارلمق : استخلاص اسرا . سندك استخلاصی. (تخلیص) دها زیاده قوللانیلیر . عربیده اولدیغی کبی نفسنه مخصوص قیلمق معناسنده قوللانلماز .

اِسْتِخْلاف [ع] کندی برینه یکیرمك، یکیرلمك؛ قائممقام ایدنمك ، ایدینلمك : امام افندی نمازده آرقه‌سنده بولنان برذاتی استخلاف ایلدی . برذاتك استخلافی .

اِسْتِدْاء [ع] ال اوزاتمق : استداء ید . استدای دست .

اِسْتِدْاد [ع] طوغرلمق، مستقیم اولمق : استداد نهال نورسیده. استدادقامت. استدادید= ال آلشمق . استداد ساعد = بیلك آلشمق .

اِسْتِدارَه [ع] دکیرمی اولمق ، دکرمیلنمك: استدارهٔ قمر . استدارهٔ شکل .

اِسْتِدامَه [ع] طلب دوام : استدامهٔ حیات . استدامهٔ عمر . استدامهٔ صحت . استدامهٔ توجهات . (استبقا) ایله بینلرنده‌کی فرق ذوق‌سمعه عائددر § یوکسلمك ایچون دونه‌رك اوچق : استدامهٔ طائر . استدامهٔ طیور . استدامهٔ شاهین .

اِسْتِدانَه [ع] اودنج آلمق ، آلنمق : استدانهٔ مبالغ . برمبلغك استدانه‌سی .

اِسْتِدْبار [ع] آرقه چویرمك، یوز دوندرمك : استدباردشمن‌مدبر . استدبار صفوف اعدا .

اِسْتِدْراك [ع] طلب ادراك ، طلب‌تفهم، آکلامق ایستمك .

اِسْتِدْعاء [ع] متواضعانه طلب : تشریفکزی استدعا ایدرز § حکومته مراجعتله،

عرض حال ايله طلب: فلان خصوصى استدعا ايلدى § عرض حال: ويرديكى استدعا مجلسه حواله اولنـدى؛ بو مقـامده (اسـتدعانامه) دخى قوللانيليره.

اِسْتِدْلال [ع] دليل كتيرمك: بو حديث ايله، بو حديثى استدلال ايتـديلر § دليـل واسطه‌سيله آكلامق: اوزون بويلو اولديغنى روبه‌سـنك اوزونلغنـدن استدلال ايتمشلر. «اهل دل طبعكى شعركدن ايدر استدلال - نفعى»

اِسْتِدْلالاً [ع] استدلال صورتيله: استدلالاً بوحديثى ايراد ايلدى.

اِسْتِدْلالات [ع] استدلاللر: اسـتدلالات اهل سنت. استدلالات معتزله. استدلالات محققانه. استدلالات مقلدانه.

اِسْتِذْكار [ع] درخاطر ايتمك، ايدلمك: استذكار ماضى. (تَذَكُّر) زياده قوللانيليره § ازبرله‌مك، ازبرلنمك: اسـتذكار دروس.

اِسْتِذْلال [ع] ذليل كورمك، كورلمك؛ ذليل عد ايتمك، ايدلمك: اسـتذلال دنيـا. استذلال اموال.

اِسْتِراحَت [ع] راحت بولمق، راحتلنمك.

اِسْتِراق [ع] چالمق، چالنمق: استراق مضـامين. اشبانك استراقى.

اِسْتِرْجاء [ع - موّلد] (ايتمك) ماده‌سـيله (رجا) مقامنده قوللانيله بيلير: رجا ايتمه‌مكزى استرجا ايدرز.

اِسْتِرْجاع [ع] بر مصـيبت حلولنـده (انا لله وانا اليه راجعون) ديمك: استرجاع ايده ايده رجوع ايديورلردى.

اِسْتِرْحام [ع] يالوارش، نياز: مسئولنـك اسعافنى استرحام ايديور § طلب مرحمت.

اِسْتِرْحامات [ع] استرحاملر: استرحامات دادـ خواهانه. اسـترحامات مستانه.

استرحامنامه = استرحامی حاوی کاغد ٠

استرخاء [ع] کوشك، سولپوك اولمق ، کوشه‌مك : استرخای عضلات ٠

استرخاص [ع] اوجوز عد ایتمك ، ایدلمك : استرخاص امتعهٔ غربیه ٠

استرداد [ع] کری آلمق ، آلنمق : هدیه نامیله ویریلن برشیئك استردادی انسانیته صیغارمی ؟

استرذال [ع] ناخوش، بایاغی، رذیل عد ایتمك ، ایدلمك : استرذال اسباب فسق ٠

استرشاء [ع] طلب رشوت ٠

استرشاد [ع] طلب هدایت: استرشاد ایدنی ارشاد ایتملی ٠

استرفاه [ع] طلب رفاهیت : استرفاه کناه دکلدر ٠

استرقاق [ع] قول ایدنمك ، ایدینلمك : بیچاره‌یی استرقاق ایتمش ایدی ٠ زواللینك استرقاقی ٠

استرواح [ع] استراحت ٠

استرهاب [ع] ارهاب ، ترهیب ٠

استرهان [ع] رهن آلمق ، آلنمق : بر آلتون قوردون استرهان ایتدی ٠ ساعتك استرهانی ٠

استریدیه [روجه‌دن] معروف دکز مخلوقی ٠

استزاده [ع] زیاده اولمسنی ایستمك، زیاده اولمسی ایستنلمك : استزادهٔ عمر واقبال ٠ استزادهٔ عطا ٠

استزاره [ع] زیارته کلمسنی ایستمك، زیارته کلمسی ایستنلمك : استزارهٔ احبا ٠

استسخار [ع] استهزا ٠

استسرار [ع] اوطه‌لق ایدینمك: استسرار ارباب

يسار . (تسرّی) زیاده قوللا- نيلير .

استسعاد [ع] اوغورلو ، ميمنتلی طوتمق ، طوتلمق، عدایتمك، ایدلمك : استسعاد قدوم . استسعاد ولادت .

استسقاء [ع] بدنك بر طرفنده وياخود قارينده صو بيريكمك ، مستسق اولمق : علت استسقا . استسقای زقّی = قارين استسقاسی § ايچه جك ایستمك § قوراقلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقمق § تكلفله ، صنعی اوله‌رق قوصمق . بومعناده (استقا) دها زياده قوللانيلير .

استسلام [ع] انقیاد § قبول دين اسلام .

استسنان [ع] قوجالمق .

استسهال [ع] قولای عد ایتمك ، ایدلمك : استسهال امور مشكله . استسهال معضلات امور .

استشارات [ع] استشاره‌لر : استشارات اصحاب كرام پك اديبانه جريان ایدردی .

استشاره [ع] دانشمق ، مشورت ایتمك : استشاره سنت سنيه‌در .

استشعار [ع] طلب اشعار .

استشعارات [ع] استشعارلر : استشعارات لاحقه‌يه جواباً وقوع بولان اشعارات . استشعارات دوراندیشانه .

استشفاء [ع] طلب شفا : خانهٔ پاك مرقدندن استشفا اولنور .

استشفاءً [ع] استشفا صورتيله : استشفاءً بر آز زمزم شريف ايچدی .

استشفاع [ع] طلب شفاعت : « بونی ای جملهٔ مخلوقه مطاع ــ ایلرم واسطهٔ استشفاع ــ خاقانی »

اِسْتِشْمامْ [ع] قوقلامق، قوقو آلمق : « حوضدن كوثر پاكيزه‌يی نوش ايليه‌يم — قصردن بوی‌جنانی ايده‌يم استشمام — نديم » § آكلامق ، حس ايتمك : سوزلرندن طارغينلق استشمام اولنيور .

اِسْتِشْهادْ [ع] شاهد طوتمق ، طوتلمق . آثار فصحا حقنده قوللانيلير : بوقاعده‌يی اثبات ايچون شو بيتی استشهاد ايلدی. (ايله) و (دن) ايله مستعمللدر : آثاريله استشهاد اولنور . اشعارندن استشهاد اولنماز § شهيد اولمق : امام حسينك (رضی الله عنه) استشهادی . بومقامده (شَهادَتْ) زياده قوللانيلير .

اِسْتِشْهاداً [ع] شاهد طوتمق صورتيله : استشهاداً شو بيتی اوقودی .

اِسْتِشْهادات [ع] شاهد طوتشلر : بو استشهادات مدعالركزی اثبات ايچون كافی دكل .

اِسْتِصْحابْ [ع] يانده آلمق ، يانه آلنمق ، برابر بولندرمق ، بولنديرلمق . اكثريا اشياده قوللانيلير : استصحاب سندات . استصحاب سيف . كتابك استصحابی . بالاستصحاب = يانده آله‌رق .

اِسْتِصْعابْ [ع] كوج عد ايتمك ، ايدلمك : استصعاب استكتاب .

اِسْتِصْغارْ [ع] كوچك كورمك ، كورلمك ، عد ايتمك ، ايدلمك : « اوزاقدن سير ايدوبده اهل سعيی ايتمه استصغار » بی چاره‌نك استصغاری لايق كورلمه‌ملی .

اِسْتِصْفاء [ع] خالصی آلمق ، خالصی آلنمق : استصفای شيره . لبنك دمدن استصفاسی .

اِسْتِصْوابْ [ع] صواب ، معقول كورمك ، كورلمك : رأيكزی استصواب ايدرم . رأيك استصوابی . (اِسْتِصابَه) صورتنده دخی قوللانيله بيلير .

اِسْتِصْواباً [ع] استصواب صورتیله: استصواباً بورأیی اختیار ایلدی ·

اِسْتِصْوابْ کَرْدَه [ف]استصواب ایدلمش: بورأیی سزك استصواب کرده کز ایدی ·

اِسْتِضائَه [ع] ضیا آلمق ، ضیالانمق : استضائه مقصدیله پنجره نك پردهسنی قالدردی · رأیی روشننزدن استضائه ایدیورم ·

اِسْتِضْعافْ [ع] ضعیف کورمك ، کورلمك ، عد ایتمك ، ایدلمك : علو همت صاحبنی فقیر اولسهده استضعاف ایتهملی ·

اِسْتِطابَه [ع] خوش بولمق ، بولنمق : لطائف مشروعه‌یی استطابه ایدردی · بولطیفه نك استطابه‌سی پك اوقدر لطف طبعه دلالت ایتمز ·

اِسْتِطاعَتْ [ع] طاقت ، قدرت، کوجیته: حج ارباب استطاعت ایچون برفرضه‌در · استطاعت مالیه · استطاعت بدنیه · استطاعت علمیه · استطاعت رفاقت · استطاعت تأهل · علی قدر الاستطاعه = کوج یتدیکی، الدن کلدیکی قدر ·

اِسْتِطالَه [ع] اوزامق ، زیاده اوزامق : استطالهٔ مدت فرقت · استطالهٔ طریق طلب · استطالهٔ طیلسان ·

اِسْتِطْبابْ [ع] دوا آرامق ، ایستمك : طبیب حاذقسکز، سزدن ایتمیه‌لمده کیمدن استطباب ایده‌لم ؟

اِسْتِطْرابْ [ع]سرور ایستمك، آرامق : شرب شراب ایله استطراب نصل صواب اوله بیلیر؟ نغمهٔ ربابدن استطراب...

اِسْتِطْرادْ [ع] برفقره ویا برمقاله‌نك آره‌سنده مناسبتله دیکر فقره ویامقاله‌ایرادی § بوبولده ایراد اولنان فقره ویامقاله : بوبر استطراددر، اصل بحثدن خارج صاییلیر ·

اِسْتِطْراداً [ع] استطرادصورتیله ، طریقیله: استطراداً برفقره ایراد ایلدی .

اِسْتِطْرادی [عف] استطراده منسوب : بحث استطرادی . فقرهٔ استطرادیه . مقالهٔ استطرادیه .

اِسْتِطْراف [ع] طرفه، نادیده عدایتك، ایدلك: استطراف امتعهٔ غریبه . برمتاعك استطرافی .

اِسْتِطْعام [ع] طلب طعام : بچرکن اهل قریه‌دن استطعام ایتدیلر ، کمل اکرام ایله اطعام اولندیلر .

اِسْتِطْلاع [ع] طلب اطلاع ، اطلاعه سعی : استطلاع حقایق . استطلاع لدنیات. استطلاع احوال ایچون اذکیادن بری ارسال اولندی .

اِسْتِطْلاعات [ع] استطلاعلر § اطلاع کسب اولنان احوال : استطلاعاتنی مفصلاً یازمسی لازم کلیردی .

اِسْتِظْلال [ع] کولکه‌ده اوطورمق ، کولکه لنمك : مشجره‌یه کیرمکدن مقصد مجرد استظلال ایدی § حمایه آلتنده بولنمق : زیر جناح سلطنت سنیه‌ده استظلال ایدن بونجه اقوام . (مستظل اولان) تعبیری زیاده قوللانیلیر .

اِسْتِظْهار [ع] طایانمق ، آرقه ویرمك . معنویاتده قوللانیلیر .

اِسْتِعادَه [ع] طلب اعاده : کتابی استعاده ایتدم ، اعاده ایتمدی . عادت ایدینمك معناسنده استعمالنه احتیاج یوقدر .

اِسْتِعاذَه [ع] صیغنمق: «شیطاندن آدم ایلر اللهه استعاذه» بو معناده (تَعَوُّذ) دخی قوللانیلیر § اَعُوذ چکمك، اعوذ بالله من الشیطان الرجیم دیمك : قرآن کریم تلاوت اولنه جغی زمان استعاذه ایدلملیدر .

اِسْتِعارات [ع] معنای فنیسنه کوره استعاره‌لر : اسکی ادبا لزوملو لزومسز برطاقم استعارات ایله تزیین عبارات ایدرلردی .

اِسْتِعارَه [ع] عاریت اوله‌رق آلمـق ، آلنمـق : کندیسندن برکتاب استعاره ایتمش ایدم • کتابك استعاره‌سی § معنای حقیقیسنك اراده‌سنی منع ایدر بر - قرینـه ایله لفظ مشبه بهك مشبهده استعمالی • مثلا (یا کاق) (کُل)ه بکزه‌دیلیر • (یا کاق) مشـبه ، (کل) مشبه به اولور • بر قرینه ایله (کل) دینـیلیر ، (یا کاق) اراده اولنـور : « نورسیه اولسه پاره پاره ــ ایتم بن اوزلفه استعاره ــ غالب » § اویولده استعمال اولنان لفظ •

اِسْتِعاضَه [ع] طلب عوض : برسالکه یاقیشه‌جق حال مرشـدندن استعاضـه دکل ، استغاضه ایتمکدر •

اِسْتِعانَت [ع] و

اِسْتِعانَه [ع] طلب عـون ، طلب معاونت، طلب اعانه : « اللهدن استعانه ایتدم ــ (اِیّاكَ) دیدم بوراهه کیتـدم » اِیّاكَ نستعین = آنجق سندن استعانه ایدرز • (اسـتعانت) بالنسبه آز قوللانیلیر •

اِسْتِعْباد [ع] قول ایدینمـك ، ایدینلمـك • بالـبرّ یستعبد الحرّ = حر احسـان ایله قول اتخاذ اولنه بیلیر •

اِسْتِعْبار [ع] رؤیا تعبیر ایتدر- مك ، ایتـدیرلمك : وقتـك ملکی حضرت یوسـفدن (علیـه‌السلام) اسـتعبار ایتمش ایدی • رؤیانك استعباری • اضغاث احلام شایان استعبار دکلدر •

اِسْتِعْجاب [ع]شاشمق،تعجب: ایلری کلن برقاچ بی‌حجاب امام حسینه (رضی‌الله عنه) خطاباً شـایان استعجاب برصورتده سوزلرسویلمکده‌ایدیلر • (استغراب) دها زیاده قوللانیلیر •

اِسْتِعْجال [ع] عجله ایله، تیز اولمسـنی ایستمك ، تیز اولمسی ایستنلمك : مسـوده‌لرك تبییضنی استعجال ایدیبور • تبییضك استعجالی • عجله، عجله‌ایتمك معناسنده استعماله احتیاج یوقدر •

اِسْتِعْدادْ [ع] قبول و اتصافه طبیعی آماده بولنمش، قابلیت : استعداد خدا داد. استعداد مادرزاد. « بنده مجنوندن فزون عاشقلق استعدادی وار ــ فضولی » « رتبه‌کی آ کلامغه کیسه‌ده یوق استعداد ــ نعت شریف ــ نابی »

اِسْتِغْراقْ [ع] ترله‌مك ایچون یاتمق ، تره یاتمق : صوغق آلانلره استغراق توصیه اولنه بیلیر.

اِسْتِعْطافْ [ع] طلب شفقت: « اولورسین کامه نائل هانکیسندن ایتسه‌ڭ استعطاف ــ اقالیم بقاده هر بری بر شاه اکرمدر ــ اهل بیت حقنده »

اِسْتِعْظامْ [ع] بیوك کورمك ، کورلمك : بیوك طوتمق، طوتلمق : استعظام علما. استعظام نام مولانا. استعظام امور § تکبر : فلان استعظام تام ایله ادارهٔ کلام ایدردی.

اِسْتِعْفاءْ [ع] بر خدمتدن ، بر مأموریتدن معزول ومعفو اولمغی ایستمك: استعفا ایتدی. استعفاسی قبول اولندی. « پك اوصانمش ایدم شو غائله‌دن ــ بن ده عشقندن ایتدم استعفا » § طلب عفو : استعفای قصور. استعفانامه = استعفایی حاوی کاغد.

اِسْتِعْفافْ [ع] عفیف اولمق، محرمات وقبایحدن چکنمك : ارباب استعفاف بالطبع اخلاق حمیده ایله اتصاف ایدرلر.

اِسْتِعْلاءْ [ع] یوکسلمك: استعلای درجهٔ ذکا. (اِعْتِلا) دها زیاده قوللانیلیر § اوسته چیقمق ؛ اوستون ، غالب کلمك : استعلای عصای موسی (علیه السلام). وقد افلح الیوم من استعلی.

اِسْتِعْلامْ [ع] طلب معلومات. اکثریا دوائر وشعبات حکومتدن برینك دیکرندن برماده‌یه دائر تحریراً معلومات ایستمسنده قوللانیلیر : فلان ماده استعلام ایدلدی. بو جهتك استعلامی لازم کلیر.

اِسْتِعْمارْ [ع] معمور ایتدرمك، ایتدیرلمك : استعمار بلاد. استعمار اراضی. مهاجرینك اسکانیله اورالرك استعماری.

اِسْتِعْمال [ع] قوللانمق، قوللانلمق: بوكلمه‌يی شويله استعمال ايتملى . كلمه‌نك استعمالی . استعمال سلاح . استعمال سيف . استعمال قوّت . يمك ، ايچمك صورتيله قوللانمق ، قوللانلمقده‌ده استعمال اولنور: استعمال ادويه . سولفاتو استعمالی .

اِسْتِعْمالات [ع] استعماللر: لسانك قواعدی اهل لسانك استعمالاتندن استخراج اولنور . سوء استعمالات .

اِسْتِعْمام [ع] صاريق صارنمق: استعمام‌ائمه . استعمام طلبهٔ علوم .

اِسْتِغاثَه [ع] مدد ، ياردیم ايستمك ، استمداد: مشكلات اموره‌ده جناب حقدن استغاثه ايتملى .

اِسْتِغْراب [ع] غريب، عجيب عدايتمك، كورمك، بولمق: استغراب اولنور . شايان استغرابدر . جای استغرابدر .

اِسْتِغْراق [ع] كنديني بيلميه‌جك درجه‌ده طالغينلق، مدهوشلق حالی § بوحالك درويشانه‌سی ، عارفانه‌سی: بعض كبار صوفيه استغراق عالمنده فوق‌العاده سوزلر سويلمشلردر .

اِسْتِغْفار [ع] اللهدن مغفرت ايستمك: « سالكك هركريهٔ پنهان براستغفاريدر » § (استغفرالله) ديمك .

اِسْتِغْلال [ع] خانه ، دكان كبي اموال غير منقوله واردانتك بورجه بدل تركی .

اِسْتِغْناء [ع] احتياجسزلق ، عدم تنزل: استغنای طبع . استغنای مشرب . «مبتلای عشقكك درماندن استغناسی وار – فضولی» § چكنمه ، تنزل ايتمیش: « عاشقه معشوقدن هردم بواستغنانه‌در؟ – وله» «كاه اولور عاشق شيدايه دوشر استغنا – شيخ‌الاسلام يحيي» « هوای نفسدن سرمايهٔ عزتدر استغنا – عزيز اولمازدی يوسف چكمسه دامن زليخادن – راغب » عربيده اولديغی كبي زنكين اولمق ، زنكينلك ايستمك معنالرنده قوللانلماز .

استفادات [ع] استفاده‌لر : استفادات متعلمانه . استفادات متنوعه .

استفاده [ع] فائده‌لنمك ، فائده بولمق : شو كتابك مطالعه سندن استفاده ایتدم . صحبتندن استفاده اولنه‌جق ذوات ایله كورشملی . موجب استفاده‌در . استفاده‌یی موجبدر .

استفاضه [ع] فیضلنمك ، فیض آلمق ، بولمق : قرآن كریمدن استفاضه ایتمیه‌جك عاقل تصور اولنه‌ماز . (استفاده)دن اقوی واخصدر . یالكز معنویاتده قوللانیلیر . عربیده صورت استعمالی بوس بتون باشقه‌در .

استفان [رومجه‌دن] چیچك وسائره‌دن یاپیلوب اكثریا خرستیان كلینلرینك باشلرینه قونیلان دائره ، اكلیل ازدواج .

استفتاء [ع] فتوی ایستمك : بومسئله حقنده مفتی افندیدن استفتا ایدلدیمی ؟ § بر مشكلك حل و بیانی ایستمك . بو معناده آز قوللانیلیر .

استفتاح [ع] آچمق ، آچلمق ، باشلامق ، باشلانلمق : استفتاح كلام . استفتاح مباحثه . بین الاصناف ایلك آلیش ویرش معناسنده قوللانیلان (سفتاح) بوندن غلط عد اولنور . (افتتاح) زیاده قوللانیلیر .

استفراغ [ع] قوصمق .

استفسار [ع] صورمق ، صورلمق : « دیدی اودم دل دیوانه هرچه باداباد ـ بو حالتك ایدرم اصلن آندن استفسار ـ ندیم » استفسار خاطر . برخصوصك استفساری .

استفهام [ع] آكلامق ایستمك ، صورمق : « پاسبان ویردی قدومیله جواب ایلینه ـ رمضان كلدیمی آیادیه رك استفهام ـ ندیم » علامت استفهام = ؟ تركجه‌ده (می) ادات استفهامدر .

استفهامات [ع] استفهاملر : استفهامات طفلانه . استفهامات كودك منشانه .

استفهامی [ع ف] استفهامه منسوب : خطاب استفهامی • جملهٔ استفهامیه •

استقاء [ع] تکلفله ، صنعی اولەرق قوصمق •

استقامت [ع] طوغری روش، طوغریلق : ذکابه مقارن استقامت پك بیوك بر مزیتدر • التزام استقامت • ابراز استقامت • خطك استقامتی § اعتدال : « علاج ایت دوشمه‌دن ساقی مزاجم استقامتدن — فضولی »

استقباح [ع] قبیح عد ایتمك، ایدلمك ، کورمك ، کورلمك : استقباح رذائل •

استقبال [ع] کله‌جك، کله‌جك زمان، معیشت آتیه: حال واستقبال • تأمین استقبال • « برق اورر قارشیده انوار کمالات جهان — نظرهٔ امعان ایله باقدقجه استقباله — وصفی » § کله‌جك زمانه دلالت ایدن فعل § قارشی چیقمق ، چیقلمق ؛ قارشیلامق ، قارشیلانمق ، (تشییع) ك ضدی : ایفای رسم استقبال • یاریم ساعتلك یردن استقبال اولندی • مسافرلرك استقبالی • « سنسین اول داور صاحبدل ودین‌پرورکیم — ایدر اندیشهٔ اوصافکی وحی استقبال — نفعی » « چیق استقباله تعظیم واکرام ایله یرکوستر — شیخ الاسلام یحیی »

استقبالاً [ع] کله‌جك، استقبال جهتیله ، استقباله کوره : حالاً واستقبالاً •

استقبالی [ع ف] ایکی معناسنه کوره استقباله متعلق: امن استقبالی • تشریفات استقبالیه •

استقتال [ع] اولومدن قورقیوب بی باکانه مهلکه یه آتلمق ، اولمك ایسترجه‌سنه حرکت شجیعانه : حضرت حمزه (رضی الله عنه) اُحد جنکنده برمثال استقتال کوسترمشدر •

استقدام [ع] تقدم § جری وکثیر الاقدام اولمق •

استقراء [ع] تتبع § برجنسك اکثر افرادنده بولنان کیفیتی عمومنه اسناد : (هر حیوان برشی چیکنرکن آلت چکه‌سنی اوینادر) حکمی بر استقرای ناقصدر ، چونکه (تمساح) اوحالده اوست چکه‌سنی اوینادر •

استقرار [ع] ساكن وثابت اولمق: برچوق سياحت ايتدكدن صكره كلوب وطننده استقرار ايلدى.

استقراض [ع] اودنج پاره آلمق، آلنمق: فلاندن شوقدر غروش استقراض ايتدى. برمبلغك استقراضى. (اقتراض) دخى بومعناده قوللانيلير.

استقراضات [ع] استقراضلر: استقراضات داخليه وخارجيه. استقراضات دوليه.

استقسام [ع] بولشمك، بوليشمك: استقسام ميراث. استقسام غنائم § يمين ايستمك، طلب قسم.

استقصاء [ع] دقتله آراشدرمق، آراشديرلمق: استقصاى اخبار. استقصاى مسائل.

استقصاص [ع] طلب قصاص: استقصاص ورثهٔ مقتول.

استقطار [ع] طاملاتمق، طاملادلمق. (تقطير) زياده قوللانيلير.

استقلال [ع] باشلى باشنه، مستقل اولمه، عدم مربوطيت: حضرت عثمان خان غازى (٦٩٩) سنه‌سنده اعلان استقلال ايتمشدر. (استقلاليت) استعمالنه احتياج يوقدر.

استقلال [ع] آز عد ايتمك، ايدلمك. آزقوللانيلير.

استكانت [ع] ياخود.

استكانه [ع] خضوع، تواضع.

استكبار [ع] بيوكلنمك، نفسنى بيوك كورمك، تكبر.

استكتاب [ع] ياز درمق، يازديرلمق § سويليوب يازدرمق، يازديرلمق، (ديقته): بربند مخصوص استكتاب ايديوردى. برفقره‌نك استكتابى. چوق يازى يازمغه مجبور اولانلر استكتاب تدبيرينه مراجعت ايتمليدرلر. بومعناده (املا) (استملا) دخى قوللانيلير.

استكثار [ع] چوق كورمك، كورلمك؛ چوق عد ايتمك، ايدلمك: «دمبدم ايله خلق منتدار ــ بو بله بيك جلد پرمعانى

ياز — بوتمنى بى اتمه استكثار — بر تقريضدن » استكثار مصرف • استكثار مقدار •

استكراء [ع] كرا ايله طوتمق، طوتلمق : بو اوى استكرا ايتدك • خانه نك استكراسى • بو معناده (اكتراء) دخى قوللانيله بيلير •

استكراه [ع] كريه كورمك، تيكسينمك : خسته يمكدن استكراه ايدر • بو مقامده (اكراه) قوللانلماملى •

استكشاف [ع] كشف ايتمكه چالشمق، چاليشلمق • اكثريا (احوال ومواقع دشمنى تحرى وتفتيش) معناسنده قوللانيلير : استكشاف قولى • استكشاف تعرضى •

استكشافات [ع] استكشافلر: استكشافات عسكريه • استكشافات متواليه •

استكمال [ع] تام، كامل قيلمق، قيلنمق : استكمال فضائل • استكمال اسباب اقبال •

استكنان [ع] كيزلنمك، صاقلانمق. بو معناده (اكتنان) دخى قوللانيله بيلير •

استكناه [ع] كنهى، حقيقتنى آراشدرمق ، كنهى حقيقتى آراشديرلمق: استكناه ماده • بو معناده (اكتناه) دخى قوللانيله بيلير •

استلاب [ع] قاپوق صورتيله آلمق، آلنمق: استلاب اموال •

استلال [ع] صييروب چيقارمق، صييريلوب چيقارلمق : استلال سيف • (سَلّ) زياده قوللانيلير •

استلام [ع] اوپمك ويا ال سورمك صورتيله كعبهٔ معظمه ده واقع حجر اسودى زيارت •

استلذاذ [ع] لذت بولمق، آلمق، شيرينكام اولمق • (ايله) و (دن) ايله قوللانيلير • «اوقويان كودك نوساله ايدر استلذاذ — تحفهٔ وهبيدن » بو معناده (التذاذ) دخى قوللانيله بيلير •

استلزام [ع] لازم كتيرمك ، ايجاب ايتمك : كونشك بزم افقمزدن غائب اولمسى هر يرده غروب وقوعنى استلزام ايتمز • (مادامكه بوراده كونش طلوع

ایتدی، هر یردهده ایتمشدر) قیاسنك استلزامی یولنده دکلدر .

استلقاء [ع] آرقه اوزرینه یاتمق، بو وجه ایله یاتوب اویومق : استلقا کابوسی دعوت ایده بیلیر .

استماع [ع] دیکله مك، دیکله نملك، ایشیتمك، ایشیدلمك : استماع قرآن . استماع حدیث . استماع نصیحت . استماع صوت مصادمه . بوخبری فلاندن استماع ایتمش .

استمالت [ع] یاخود

استماله [ع] جذب قلب : استماله قلبی قابل دکل § تسلیت، آووندش . بو معناده اکثریا (ویرمك) مادهسیله قوللانیلیر .

استمتاع [ع] تمتع، انتفاع : حطام دنیادن استمتاع ایدهیم دیرکن دنیایه وداع ایتدی .

استمداد [ع] مدد، یاردیم ایستمك .

استمرار [ع] بردوزی‌یه اوزایوب کیتمك، اوزون اوزادی‌یه دوام : (ازل) جانب ماضیده‌کی غیرمتناهی ازمنهٔ مقدرهده استمرار وجوددن عبارتدر — سید شریف .

استمراری [ع ف] استمراره منسوب : فعل استمراری . صیغهٔ استمراریه .

استمزاج [ع] رأی، فکر یوقلامق، یوقلانلمق : بو بابده کندیسنی استمزاج ایتلی . استمزاجی مناسبدر .

استملاء [ع] (استکتاب) ه باق .

استملاك [ع] ملك ایدینمك، ایدینلمك : استملاك اراضی .

استمهال [ع] مهلت، میدان ایستمك : مدیون استمهال ایدییوردی .

استناد [ع] طایانمق . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : نطق ایراد ایدرکن عصاسنه استناد ایتمك معتادی ایدی . هرخصوصده جناب حقه استناد ایدردی .

استناداً [ع] استناد صورتیله، طریقیله : عفوکزه استناداً سویلیورم .

اسْتِنادْگاه [ف] یاخود

اسْتِنادْگَه [ف] استناد ایده‌جك یر: « خداسی وار اولانك استنادگاهیمی یوق ؟ »

اسْتِنامَه [ع] یالاندن اویومق، اویور کبی کورنمك: استنامهٔ خرکوش. استنامهٔ ارباب حال.

اسْتِنْباء [ع] (استخبار) ه باق.

اسْتِنْباط [ع] استخراج معنی، استخراج حکم: بو آیت کریمه‌دن شو مآل منیف استنباط اولنیور. استنباط مجتهدین. استنباط فقها. «دیده‌دن قطرهٔ اشکم دوکیلور دل مجروح — اسمی خون دلمدن ایده‌سین استنباط — محمد نامنه معمی — تحفهٔ وهبیدن»

اسْتِنْتاج [ع] نتیجه چیقارمق، چیقارلمق: سرد ایتدیککز مقدماتدن برشی استنتاج ایده مدم. سوزلرکزدن بو صورت استنتاج اولنیور. (انتاج) مقامنده قوللانلماملی.

اسْتِنْساخ [ع] نسخه‌سنی، عینی آلمق، نسخه‌سی، عینی آلنمق؛ قوپیه‌ایتمك، ایدلمك: بر رساله استنساخ ایدیورم. استنساخی لازمدر.

اسْتِنْشاد [ع] بریسنك شعر اوقومسنی ایستمك: بز استنشاد ایتمه‌دن یازمش اولدیغی قصیده‌یی انشاده باشلادی.

اسْتِنْشاق [ع] تطهیر ایچون بورنه صوچکمك. اکثریا اغتسال وتوضؤده قوللانیلیر. (مضمضه) نك رفیقیدر.

اسْتِنْصار [ع] یاردیم ایستمك: ناصر حقیقیدن استنصار ایدرز.

اسْتِنْطاق [ع] صورمق، سویلتمك ایستمك، ایستنلمك. فلانك استنطاقی. تحت استنطاقه آلندی. اکثریا معاملات عدلیه‌ده قوللانیلیر. استنطاقنامه = مظنون علیهك افاداتنی حاوی کاغد.

اسْتِنْطاقات [ع] استنطاقلر: استنطاقات جاریه. استنطاقات عمیقه.

اسْتِنْطاقیّه [ع] استنطاقه متعلق: اوراق استنطاقیه.

اِسْتَنْغَه [ايتاليانجه دن] كمى يلكنلرينك قالديريلوب طوپلانمسى .

اِسْتِنْفار [ع] اوركمك ، اوركوب قاچق : استنفارشكار . استنفار حار .

اِسْتِنْقاص [ع] بهايى تنزيل ايتمك ايستمك ، تنزيل ايتمكه چالشمق : استنقاص بهاى متاع .

اِسْتِنْكاف [ع] بوز چويرمك ، چكنمك : بو تكليفى قبولدن عاليجنابانه بر صورتده استنكاف ايلمش .

اِسْتِواء [ع] مساوى ، مماثل اولمق : استواى خطين . استواى مقدارين . استواى سن = تام يكيت اولمق ، قرق ياشنه كلمك . خط استوا = كرهٔ ارضى قطبلردن مساوى بعدده اولمق اوزره ايكى يه بولن مفروض دائرهٔ عظيمه . (اُسْتُوا) تلفظى غلطدر .

اِسْتِهانَه [ع] (استحقار) ه باق .

اِسْتِهْجان [ع] (استقباح) ه باق . اكثريا (ذكر) لفظيله قوللانيليير : ذكرى استهجان اولنور . (مُسْتَهْجَنْدر) تعبيرى دها زياده مستعملدر .

اِسْتِهْداء [ع] طلب هدايت : استهدا اهتدايه منجر اولور .

اِسْتِهْداف [ع] هَدَفْ كبى ديكيلوب طورمق : برمرمينك اوكندن صاووشمق ممكن ايكن اختيار استهداف عاقلانه بر حركت دكلدر . مَنْ صَنَّفَ فقد اُسْتُهْدِفَ = براثر تصنيف ايدن كنديني هدف تير اعتراض ايتمش اولور .

اِسْتِهْزاء [ع] ذوقلنمك ، مسخره لغه آلمق : « كيمسه يى ايتمه صاقن استهزا ــ سنبلزاده »

اِسْتِهْلاك [ع] صرف ايتمك صورتيله توكتمك ، توكدلمك : برآيده شوقدر اودون استهلاك ايتدك . محروقاتك استهلاكى .

اِسْتِهْلال [ع] ظهور هلال ؛ يكى آى كورنمك : انتظار استهلال . تماشاى لطافت استهلال § هلالى كورمك : بوكسكه چيقمقدن مقصد استهلال ايدى §

چوجق آناسندن طوغار طوغماز آغلایوب فریاد ایتمك: استهلال صبی ۰ استهلال طفل نوزاد ۰ براعت استهلال = برکتابك ، برمقاله‌نك ، برمنظومه‌نك ابتداسنده آنك نه‌دن باحث اوله‌جغنه دلالت ایده‌جك الفاظ انتخابیله سوزسویلیش، بو بولده ایراد اولنان عبارات ۰ مثلا (فیروز آبادی) (قاموس) ك دیباجه‌سنه شو بولده باشلار : بادیه نشین اولان بلغایی بونجه لغتلرله تکلمه اقدار وآنلرك لسانه لغات فائقه‌نك الك فصیحنی ابداع بیوران جناب حقه حمدایدرم§ حسن دلالت: حضرت عثمان خان غازی یه سلطان علاءالدین طرفندن طبل وعلم ارسالی استقلال دولت عثمانیه‌نك بر براعت استهلالی ایدی ۰

اِسْتِهْواء [ع] عقلنی آلمق، حیران ایتمك ، هوا وهوسنی خوش کوسترمك: استهوای شیطان.

اِسْتِیثار [ع] نفسنه تخصیص ایتمك، نفسه تخصیص ایدلمك: افندی بو جاریه‌یی استیثار ایتمشدر ۰ استیثار اشیا ۰

اِسْتِیبج [ع] ماصوره ۰ (اِسْتاج) دخی دینیلیر ۰

اِسْتِیجار [ع] اجرتله طوتمق، طوتلمق : بو خانه‌یی استیجار ایتدك ۰ بورانك استیجاری لازم کلدی ۰

اِسْتِیخار [ع] تأخر ۰ (استقدام) ه مقابل قوللانیلیر ۰

اِسْتِیذان [ع] اذن ایستمك ، ایستنلمك ، آلمق ، آلنمق: استیذان کیفیت ۰ بالاستیذان = استیذان ایله : اذن آله‌رق ، آلنه‌رق ۰ بلااستیذان=استیذانسز، اذن آلمیه‌رق ، آلنمیه‌رق ۰

اِسْتِیصال [ع] بالکلیه محو ؛ کوکنی قیرمق، کوکی قیرلمق : مشهور قویوجی مراد پاشا آناطولیده ظهور ایدن جلالیلری (١٠١٦) تاریخلرنده استیصال ایتمشدر ۰ اشقیانك استیصالی ۰

اِسْتِیضاح [ع] ایضاحات ایستمك، ایستنلمك : آکلایه‌مدیغك سوزی قبول ایتمه، لازم ایسه استیضاح ایت ۰ استیضاح ماده ۰ کیفیتك استیضاحی ۰

اِسْتِیضاحاً [ع] استیضاح صورتیله، طریقیله: استیضاحاً برکاغد یازلدی ۰

استیضاحات [ع] استیضاحلر : بو استیضاحاته ایضاحات ویرمکدن باشقه برصورتله جواب ویریله‌مز .

استیطان [ع] وطن طوتمق . (توطن) زیاده قوللانیلیر .

استیعاب [ع] ایچنه آلمق : بو قاب یوز درهم صو استیعاب ایدر § طوتمق ، قاپلامق : بو فدانلر دیکیلیرسه بر دونم یر استیعاب ایدر .

استیف [ایتالیانجه‌دن] صیق وصره‌سیله دیزمه ، یرلشدرمه ، ییغمه : کتابلری دولابه استیف ایتمش § طور ، طورش : هیچ استیفی بوزمدی .

استیفاء [ع] آلمق ، آلنمق ، تماماً آلمق ، آلنمق . استیفای مطلوب . ویرکونك استیفاسی . استیفای لذت .

استیقاظ [ع] اویقودن اویانمق : استیقاظ نائم .

استیقاع [ع] وقوعنه منتظر اولمق : استیقاع نزول باران § وقوع بوله‌جقدیه اندیشه یه دوشمك : استیقاع نزول صاعقه .

استیقان [ع] یقیناً بیلمك ، بیلمك : استیقان آخرت . استیقان نشأهٔ اخری . (تیقن) و (ایقان) دها زیاده قوللانیلیر .

استیلاء [ع] بریری ، برمملکتی قوهٔ غالبه ایله ضبط ایتمك .

استیم [انکلیزجه‌دن] بخار ایله ایشلین ماکنه‌لری ایشلدن بخار ، بوغو . (اسلیم) غلطدر .

استیماره [ایتالیانجه‌دن] تقدیر قیمت ، تخمین بها . استیماره جی = مخمن ، کمرك مخمنی ، امتعهٔ تجاریه‌یه قیمت بیچن مأمور .

استیمان [ع] امان دیله‌مك .

استیمبوط [انکلیزجه‌دن] بخار ایله حرکت ایدر ، صندال قدر ویا برقاچ درجه بیوك مراکب بحریه ، مینی مینی واپور .

استيناس [ع] توحشى كيدوب آلشمق، الفت ايتمك، انس طوتمق. اكثريا انسان حقنده قوللانيلير: ناس ايله استيناس.

استيناف [ع] يكيدن باشلامق § بدايت محكمه سندن ويريلن حكمك ــ مافوقنده كى محكمه يه مراجعتله ــ طلب فسخى. استيناف دعوى. دعواسنى استيناف ايتدى. محكمهٔ استيناف. دعاوىٔ استينافيه § سوز باشى: جملهٔ استينافيه.

استينافاً [ع] استيناف صورتيله، بدايت محكمه سنك مافوقنده كى محكمه معرفتيله: استينافاً رؤيت دعوى.

استيهال [ع] استحقاق، لياقت، اهليت: بو مأموريت سزك عهدهٔ استيهالكزه توجيه بيورلدى.

اسخاط [ع] غضبلاندرمق، غضبلاندیرلمق. (اغضاب) زياده قوللانيلير.

اسخان [ع] ايصتمق، ايصيدلمق، قيزدرمق، قيزديرلمق. (تسخين) زياده قوللانيلير. اسخان عين = آغلاتمق.

اسراء [ع] يورتمك، يوريدلمك، كوندرمك، كوندرلمك. بالكز انسان و حيوان حقنده قوللانيلى. مثلا (بر كتاب اسرا اولندى) دينيلمه ملى.

اسرائيل حضرت يعقوبك (عليه السلام) اسمى. بنى اسرائيل = يهود طائفه سى.

اسرار [ع] كتم: اسرار اسرار.

اسراع [ع] سرعت ايتمك: اسراع رهروان. (تسريع) معناسنده قوللانيلمامللى.

اسراف [ع] حددن متجاوز، لزومسز اوله رق صرف ايتمك، ايدلمك: اسراف مال. اسراف كلام. اسراف آب رو. اسراف حرامدر.

اسرافيل [اربعهٔ مدبّره] تعبير اولنان درت ملك مقربك قيام قيامت ايچون نفخ صوره مأمور اولانى: صور اسرافيل. نظمده مخففاً (سرافيل) صورتنده دخى قوللانيله بيلير.

اسطار [ع] يازمق، يازلمق: اسطار نامه. اسطار مقاله.

اسعاد [ع] مسعود قیلمق ، قیلنمق ؛ بختیار ایتمك ، ایدلمك: پادشاهمزك الطاف شامله سی دنیایی اسعاد ایلدی . ارادهٔ آلهیه ذات همایونلریله عثمانلیلرك اسعادینه تعلق ایتمش . (تسعید) باشقه‌بولده قوللانیلیر .

اسعار [ع] رخ ویرمك، ویرلمك: اسعار حوایج ضروریه .

اسعاف [ع] ایش بتیرمك ، بتیرلمك ؛ حسن اجرای مقتضی : اسعاف مسئول . اسعاف استرحام .

اسفنج [ع] سونکر .

اسفیداج [ع] اوستوبج .

اسقاء [ع]صولامق، صولانمق، صوویرمك،ویرلمك: اسقای اراضی . اسقای تشنکان . برابر مطیر بیك تارلایی اسقا ایده‌بیلیر .

اسقارپین [فرانسزجه‌دن] خفیف بر نوع قوندوره .

اسقاط [ع] دوشورمك، دوشورلمك : (افلاطون)ك همزه‌سنی اسقاط ایده‌بیلیرز . بوهمزه‌نك جواز اسقاطی نظمه مخصوص دکلدر . اسقاط جنین = چوجق دوشورمك .

اسقاندیل [ایتالیانجه‌دن] صویك در ینلکنی اولچمکده‌قوللانیلان آلت § یوقلامه، برینك فکرینی آکلامغه چالشمه : اوذاتك نه‌درجه‌لرده متبحر اولدیغی اویله بر ایکی کره اسقاندیل ایتمکله آکلاشلماز .

اسقونطو یاخود

اسقونطه [ایتالیانجه‌دن] بر مبلغك وعده‌سندن اول تأدیه‌سنده تنزیل اولنان مقداری § قیرمه، تنزیل .

اسقونه [انکلیزجه‌دن] ایکی دیرکلی بر نوع خفیف کمی ، بریقك کوچکی .

اسکات [ع] صوصدرمق ، صوصدیرلمق : « بر آیتك ای کتاب معجز ــ بیکلرجه بلیغی ایتدی اسکات » « بوکتاب

اچمسه ممكنمى ايدى ـ بلغاى عربك اسكانى ؟ »

اسكار [ع] سبب اتمك، ايدلمك: «كورمزدى مجلسنده حاجت شرابه ياران ـ ايلردى سوزلريله اسكار هوشياران » « آكا مخصوص ايدى بلاغتله ـ هوشياران دهرك اسكارى » (مسكرات) بوندن مأخوذدر.

اسكان [ع] ساكن قيلمق، قيلنمق: اسكان مهاجرين. ساكن اولمق معناسنده قوللانلماملى. مثلا (فلان آدم فلان يرده اسكان ايديور) دينلمه‌ملى، (ساكن اولبور) دينلملى § سلب حركه : (جولان) لك واوينى اسكان جائزدر.

اسكته [رومجه‌دن] معروف كوچك قوش.

اسكت [فرانسزجه‌دن] انسان ويا حيوانك اتلرى دوكلمش كميكلرندن عبارت هيئتى ، قديد § پك نحيف ، قورى آدم.

اسكله [ايتاليانجه‌دن] دكز ونهر كنارنده كمى وسائره ايله يانانشه‌جق ير § دكز ونهر كنارنده واقع بندر § كمينك صول يانى § بنا اطرافنه قوريلان ايكرتى كرسته.

اسلاك [ع] مسلك طوتدرمق، طوتدبرلمق ، مسلكه صوقمق ، صوقلمق : چوجقلرمزى مسلك اهل سنته اسلاك ايده‌لم. بوذاتك طريقت عليهٔ مولويه‌يه اسلاكى. (تسليك)دخى بو معناده قوللانيلير.

اسلام [ع] خاتم الانبيا حضرت محمدك (عليه السلام) وحى ايله تبليغ بيورديغى دين مبين ، مسلمانلق: دين اسلام. فتح مكه كونى پك چوق ذوات اسلامه كلدى. نسواندن ابتدا اظهار اسلام ايدن حضرت خديجه‌در (رضى الله عنها). فلان شرف اسلام ايله مشرف اولدى § دين اسلام اوزره بولنانلر، مسلمانلر. بو معناده (اهل اسلام) يرينى طوتار: پادشاه اسلام. اعاظم اسلام. علماى اسلام. مشاهير اسلام. « سيف اسلامه دكل صاعقه تعبيرى سزا ـ اويله برصاعقه ايندرمدى تقدير هنوز» شيخ الاسلام = دولت اسلاميه‌ده رياست علميه مقام رسميسنده بولنان ذات شريف: «هادئ وادئ دين بدرقهٔ

راه يقين — پيرومجتهدين حضرت شيخ الاسلام — نفعى »

اسلاميت [ع — مولّد] مسلمانلق، مسلمانلرك صفت عموميه‌سى اولان كيفيت مقدسه: حضرت فاروق [رضى الله عنه] اسلاميتك سرعت انتشارينه بيوك ياردېم ايتمشدر • پادشاهمز اسلاميتك حامئ مقدسيدر • (اسلام) دخى بو معنايى مفيد ايسه‌ده يوقاريده كوسترلديكى اوزره (اهل اسلام) معناسنده‌ده قوللانلمقده اولديغندن يرينه كوره دفع التباس ايچون (اسلاميت) ك استعمالنه احتياج مس ايتمشدر •

اسلاميه [ع] اسلامه ، اهل اسلامه منسوب : اقوام اسلاميه • احكام اسلاميه • ممالك اسلاميه •

اسم [ع] آد § زمانه تعلق ايتمز معناى مستقلى اولان كلمه . اسم جلال = الله (جل شانه) اسم شريفى • اسم اعظم = جناب حقك اك بيوك اسمى ، الله •

اسماع [ع] ايشتدرمك ، ايشتد- برلمك : اسماع ندا •

اسمرار [ع] قاره ياغيز اولمق، اسمرلشمك : تأثير حرارت شمس ايله اسمرار وجوه •

اسميّه [ع] ايكى معناسنه كوره (اسم)ه منسوب: مشابهت اسميه • جملهٔ اسميه •

اسناد [ع] نسبت ايتمك ، ايدلمك : شيخ سعدى‌يه بعض هزليات اسناد ايدرلر • بونلرك آكا اسنادى پك‌ده معقول دكلدر § فعل ايله فاعل، مبتدا ايله خبر بيننده‌كى نسبت •

اسنادات [ع] اسنادلر: اسنادات غرضكارانه • اسنادات بعيده • اسنادات مجازيه •

اسنادى [ع ف] اسناده منسوب: قول اسنادى . تركيب اسنادى • اقوال اسناديه . تراكيب اسناديه •

اسناديات [ع] اسناده متعلق ملاحظات ومباحث، اصلى اولمديغى حالده بر آدمه نسبت اولنان شيلره دائر سوزلر : ابن سينانك علم سيميا ايله برطاقم خارق العاده حاللر كوسترديكنى حاكى اولان كتاب اسناديات ايله مملودر •

اسنان [ع] دیش بتمك، چیقمق، دیشلنمك: موسم اسنان صبیان § یاشلانمق، قوجالمق. (مِسِن) بوندن مأخوذدر.

اسوداد [ع] قاره‌اولمق، قارارمق: اسوداد وجوه مجرمین. اسوداد ریش سفید.

اشابه [ع] صاچی صاقالی آغارتمق، قوجالتمق: تعاقب لیل ونهار نیجه ارباب شبابی اشابه ایتمشدر.

اشارات [ع] اشارتلر: اشارات جبریه. نوطه اشارانی.

اشارت [ع] علامت: سعی وثبات ایکی اشارت موفقیتدر. شو، استفهام اشارتی دکلمی؟ یانغین اولنجه‌قله اشارت چکر § کوسترمك: الیله اشارت ایتدی § اعطای رأی، ارشاد. اشارت آلهیه = اولیاءاللهه واقع اولان الهام. اشارت علیه = امر مشیختپناهی. انعارف تکفیه الاشارة = عارف اولانه اشارت یتر.

اشاعه [ع] شایع قیلمق، قیلنمق: اشاعهٔ اخبار. نظمده (اشاعت) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

اشباع [ع] قارننی طویورمق، قارنی طویورلمق: اشباع کرسنکان § چوغالمق، چوغالدلمق. الف اشباع = عربی وفارسیده بعض کلماتك آخرینه علاوه ایدیلن الف بی معنی.

اشپورطه [ایتالیانجه دن] معروف قولبلو یاپوان سپد.

اشتات [ع] طاغتمق، طاغیدلمق: اشتات فرقهٔ اعدا. (تشتیت) زیاده قوللانیلیر.

اشتباه [ع] شبهه لنمك، شبهه: واجب الوجودك برلکنده کیم اشتباه ایدر؟ بلا اشتباه، بی اشتباه = شبهه‌سز: «دور اولان کوزدن کوکلدن دور اولور بی اشتباه — طالب»

اشتداد [ع] شدتلنمك: اشتداد شتا. اشتداد سرما. اشتداد حرارت. اشتداد غضب. اشتداد مرض. (شدت) کبی (کسب) ایله قوللانلمالی، (کسب اشتداد ایتدی) دینلمه ملی. ذاتاً (اشتداد)ده (کسب) معناسی مندرجدر.

اشتراء [ع] صاتین آلمق، آلنمق: اشترای جواری ۰ اشترای جامهٔ عید ۰ « دفع اندیشهٔ کرا ایتدم ــ یکی برخانه اشترا ایتدم »

اشتراط [ع] شرط قیلمق، قیلنمق: اشتراط احتیاطی ۰ بوخصوصك شو خصوصه اشتراطی مناسب کورلمشدر ۰

اشتراك [ع] اورتاق اولمق ۰ بر حالده بولنمق: «بن بوکون اودن انفکاك ایده‌مم ــ سزه کزمکده اشتراك ایده‌مم » بالاشتراك = اشتراك صورتیله ۰

اشتعال [ع] شعله لنمك ، یالینلانمق: اشتعال نار ۰ اشتعال آتش ۰ « بن بوروندم برعبایه زمهریرك رغمنه ــ سن‌ده ای عشق آتشی سینه‌مده ایله اشتعال » قابل اشتعال = اشتعال ایده‌بیلیر ۰

اشتغال [ع] مشغول اولمق ، ایش ایله اوغراشمق : « نه‌صایارسین بکا مشاغلکی ــ اویله شیلرله اشتغال ایتمم ــ بر متشاعره خطاب »

اشتغالات [ع] اشتغاللر : اشتغالات نافعه ۰ « ایکی آی اولدی یازمدك برسوز ــ اوقدر چوقمی اشتغالاتك ؟ »

اشتقاق [ع] بینلرنده معنی وترکیب جهتیله مناسبت، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره برکلمه‌دن دیکر کلمه اخراجی : تبسم، متبسم ۰

اشتکاء [ع] شکایت: «تسلیمدر امر حقـده چاره ــ اللهدن اشتکا ایدلمز »

اشتمال [ع] احاطه : کلستان سعدی برچوق حکمیاتی اشتمالی جهتیله برکتاب عالی عد اولنمشدر ۰ (حال مسرت اشتمال) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرده قوللانلمالی ۰

اشتمام [ع] (استشمام) یرنده قوللانیله‌بیلیر ۰

اشتهاء [ع] ایستمك ۰ اکثر یا طعام حقنده قوللانیلیر: اشتهاسی‌وار ۰ اشتهاسی یوق ۰ اشتهالی ۰ اشتهاسز ۰ اشتها انکیز = اشتها پیدا ایدیجی ، وریجی ۰

اشتهار [ع] شهرت بولمق ، مشهور اولمق: عثمانلیلر مهمانوازلقله اشتهار ایتمشدر . (شهرت) کبی (کسب) ایله قوللانلمامی ، (کسب اشتهار ایتدی) دینلمه ملی . ذاتاً (اشتهار)ده (کسب) معناسی مندرجدر . (شهرت) مقامنده (بولمق) ماده سیله قوللانیلیر: « کل کبی وصف کمالاتکده بولدم اشتهار ـ نظیم »

اشتیاق [ع] میل قلبی ، آرزوی درونی: شدت اشتیاق . کمال اشتیاق . یوزکزی کورمکه اشتیاقم وار .

اشجار [ع] آغاج یتشدرمك: فن اشجار .

اشحاذ [ع] بیله مك ، بیلتمك ، کسکینلك ویرمك ، ویرلمك: اشحاذ خنجر . (تشحیذ) زیاده قوللانیلیر .

اشراب [ع] ایچیرمك ، ایچیرلمك: اشراب رحیق . اشراب کوثر § ایما: جمعه کونی برقاچ آرقداش ایله صولره کیده جکنی اشراب ایلدی .

اشراق [ع] طوغمق ، کونش حقنده قوللانیلیر: اشراق آفتاب § ضیالاندیروب پارلاتمق ، ضیالاندیریلوب پارلادلمق: « ایلدك نور کمالاتکله اشراق عرب ـ نعت شریف ـ اکرم » عالمك نور الٓهی ایله اشراقی ارادهٔ ازلیه سی او خورشید رسالتك طلوعیله ظهوره کلدی § ضیالانوب پارلامق: شهرآیین کیجه سی هر طرف اشراق ایدیوردی .

اشراك [ع] جناب حقه شریك قوشمق ، مشرك اولمق: حضرت واحد قهار فضیحهٔ اشراکی عفو ایتمیه جکنی قرآن کریمده اخبار بیوریور .

اشعار [ع] تحریراً بیلدرمك ، بیلدیرلمك: اشعار کیفیت . اشعار حقیقت حال . نظمده علی الاطلاق دخی قوللانیله بیلیر .

اشعارات [ع] اشعارلر: اشعارات سابقه .

اشعال [ع] شعله لندرمك ، شعله لندیرلمك ، یالینلاندرمق ، یالینلاندیرلمق: « اشعال مشاعل مسرت »

اشغال [ع] مشغول قیلمق، قیلنمق: ایشکز وار، سزی اشغال ایتمیه‌لم. مشغولك اشغالی مناسب دکلدر. (occupation militaire) ترجمه‌سی اوله‌رق بعض ارباب قلم طرفندن قوللانلمقده اولان (اشغال عسکری) یه بدل (استیلا) قوللانلملی .

اشکال [ع] مشکللك، کوجلك، وضوحسزلق، مغلقلق: بو بابده دوچار اشکال اولدم. بو مسئله‌ده اشکال وار. کوجلشدرمك معناسنده قوللانلماز. اومعنی (تصعیب) ایله افاده اولنور. (حل اشکال) تعبیرینی همزه‌نك فتحیله استعمال غلط فاحشدر.

اشکنج [ف] چیمدیك.

اشکنجه [ف] عذاب، اذیت.

اشمام [ع] قوقلاتمق، قوقلادلمق: اشمام طیب. اشمام کلاب § اثنای قرائتده دوداقلرله ضم وکسردن برینه اشارت.

اشمیزاز [ع] صیقلمق، جان صیقلمق § استکراه.

اشهاد [ع] شاهد کتیرمك، کتیرلمك: اثبات دعوی ایچون فلانی اشهاد ایتدیلر. فلانك اشهادی اولی ایدی.

اصابت [ع] طوغریجه کیدوب ایرشمك، راست کلمك: قورشونك نشانه اصابتی. اصابت صاعقه. اصابت قرعه § فعل وقولده صوابه تصادف: رأینده اصابت ایتدی. بوراده بولندیغی اصابت اولدی. اصابت قرین = صوابه تصادف ایله برلکده بولنان، اصابتلی: رأی اصابت قرین. اصابت معتاد = صوابه تصادف معتادی اولان.

اصاغه [ع] قالبه دوکمك، دوکلمك: اصاغهٔ سیم وزر، اصاغهٔ نحاس مذاب.

اصباح [ع] صباح وقتی، فجر صادق، سحر. فالق‌الاصباح = طاڭ یرینی آغاردان، جناب حق: « فالق‌الاصباحی یاد ایت هرسحر — کوکلکی شوقیله شاد ایت هرسحر »

اصبع [ع] پارماق. عربیده همزه و بانك حرکات ثلثه‌سیله

لغت ایسه‌ده لسانمزده بوهیئتده قوللانیلیر. مُغِلّ‌الاصبع = پك خائن آدم.

اَصْداء [ع] یانقیلانمق؛ عکس آواز، (اکو) پیدا ایتمك: اصدای جبل. اصدای کوهسار.

اِصْدار [ع] صدور ایتدرمك، ایتدیرلمك. چیقارمق، چیقارلمق: اصدار فرمان.

اِصْرار [ع] عزم، دونمه‌مك اوزره التزام، قصد قوی: حقسز شیده اصرار بالآخره صاحبنی شرمسار ایدر.

اِصْطِبار [ع] صبر ایتمك: «کل کل دییکزده کله‌یم یانکزه ــ دشواردر اصطبار هجرانکزه»

اِصْطَبْل [ع] آخور: اصطبل عامره.

اِصْطِفاء [ع] بر شیئك خالص وپاکنی سچوب آلمق: اسمای نبویه‌دن اولان (مصطفی) بوندن مأخوذدر.

اِصْطِفاف [ع] صف باغلامق، صف صف دیزلمك: اصطفاف ارباب تماشا.

اِصْطِلاح [ع] برعلمده، برفنده، بر صنعتده معنای مخصوص ایله استعمال اولنان کلمه، ترکیب: «اصطلاح اولمش دینیر فکر وتلاشه پیچ وتاب ــ تحفهٔ وهبیدن» § برقومك اولکی موضعندن نقل اولنان بر اسم ایله دیکر بر شیئی تسمیه‌ده اتفاق § ساده‌لکدن عاری، تکلفلی افاده: اصطلاح پاره‌لیور. (مصالحه) معناسنده قوللانلماز. «اصطلاح اوزره تکلم ایلر ــ باقوب اطرافه تبسم ایلر ــ سنبلزاده»

اِصْطِلاحات [ع] اصطلاحلر: اصطلاحات ریاضیه. اصطلاحات طبیه. «کراکهٔ صوف پر مباهات ــ موج آور بحر اصطلاحات ــ غالب» «جوش ایدر صانکه یم عرفانی ــ اصطلاحاته بوغار یارانی ــ سنبلزاده»

اِصْطِلاحپَرْداز [ف] اصطلاح پاره‌لمکه، تکلفلی افاده‌یه مائل آدم.

اصطلاحپردازانه [ف] اصطلاحپرداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مقالهٔ اصطلاحپردازانه .

اصطلاحپردازی [ف] اصطلاحپردازلق.

اصطناع [ع] انتخاب، اختیار. اصطناع صدیق = دوست انتخابی.

اصطیاد [ع] آولانمق، آوه چیقمق. (صید)ی ویا(شکار)ی زائد اولان (برای صید وشکار) تعبیرینه بدل (اصطیاد ایچون) یاخود (برای اصطیاد) تعبیری قوللانلسه خوش اولور.

اصغاء [ع] قولاق و یرمك، دیکله‌مك : « سن قوت فهمی ایله پیدا ـ بن سویلیه‌یم سن ایله اصغا ـ غالب »

اصفرار [ع] صاری اولمق، صارارمق : اصفرار شمس.

اصلاح [ع] ایی حاله کتیرمك، کتیرلمك ، ایی حاللی قیلمق ، قیلنمق . اصلاحِ ذاتُ البَین = ایکی کیشی‌یی بارشدرمق .

اصلاحات [ع] اصلاحلر: اصلاحات عهد شهریاری.

اضاءَه [ع] ضیادار قیلمق، قیلنمق . § ضیادار اولمق. نظمده (اضائت) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

اضاعه [ع] ضایع ، محو ایتمك ، ایدلمك : اضاعهٔ اوقات. نظمده (اضاعت) صورتنده‌ده قوللانیلیر. (تضییع) دخی بومعناده مستعملدر.

اضافات [ع] اضافتلر: اضافات لامیه . اضافات بیانیه § علائق ، ماسوی . اسقاط اضافات = ترك علائق، ترك ماسوی. التوحید اسقاط الاضافات .

اضافت [ع] قاعدهٔ مخصوصه‌سی اوزره بربرینه ضم ایدیلن ایکی کلمه بیننده‌کی حالت نسبیه ، ارتباط § برکلمه‌نك بویولده دیکر کلمه‌یه مرتبط اولمسی. بومعنالرده (اضافه) صورتنده قوللانلماملی ، مثلا (اضافهٔ بیانیه) دینلمه‌ملی ، (اضافت بیانیه) دینلملی .

اضافه [ع] ضم ايتمك، ايدلمك § قاعدهٔ مخصوصه‌سى اوزره بر كلمه‌يى ديكر كلمه‌يه ربط ايتمك ، بر كلمه ديكرينه ربط ايدلمك . بومعنالرده (اضافت) صورتنده قوللانلاملى ، مثلا (بوكلمه شوكلمه‌يه اضافت ايدلمش) دينلمه‌ملى ، (اضافه ايدلمش) دينلملى .

اضحاك [ع] كولدرمك، كولدرلمك : ارباب تماشانك اضحاك وابكاسى اوماهر آقتورك الندە ايدى .

اضرار [ع] ضرره صوقق ، صوقلمق :

اضطجاع [ع] يان اوستنه ياتمق .

اضطراب [ع] چالقانش، تحرك، هيجان § مادى، معنوى راحتسزلك، تلاش : اضطرابم وار . اضطراب آور = اضطراب كتيريجى ، ويريجى : « اضطراب آور انوار رخكدر نكهم — نائلئ قديم »

اضطرابات [ع] اضطرابلر : اضطرابات قلبيه .

« چله قيرمق عيبدر زنهار اى سالك سنى — اضطرابات درونى پرده بيرون ايتمسون!»

اضطرار [ع] چاره سزلك ، ناچارلق، مجبوريت .

اضطرارى [ع ف] مجبوريت سائقه‌سيله اولان، اختيارى اولميان : سكون اضطرارى . حركت اضطراريه .

اضطراريات [ع] اضطرار صورتيله ياپيلان شيلر ، (اختياريات) لك ضدى .

اضطرام [ع] آلولنمك: اضطرام آتش غرام .

اضعاف [ع] ضعيف قيلمق ، قيلنمق ، ضعيفلتمك ، ضعيفلدلمك . (تضعيف) معناسنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

اضلال [ع] ضلالته دوشورمك، دوشورلمك ، يولدن چيقارمق ، چيقارلمق .

اضلاليات [ع] اضلاله متعلق ملاحظات ومباحث .

اضمار [ع] بوركده كيزله‌مك ، كيزله‌نمك: اضمار غيظ § عباره آره‌سنده ضمير ايرادی .

اضمحلال [ع] زائل ، نابود اولمق : «كلمسون بركون فتور انديشهٔ فعالمه ــ باعث اولسون سعی روز افزونم اضمحلالمه ــ وصفی »

اطاره [ع] اوچورمق ، اوچورلمق : اطارهٔ كبوتر § سرعتله كوندرمك، كوندرلمك : «بنه نه خوشدی دون كيجه جواريكه عزيمتم ــ اطارهٔ رقيمه‌يه تردد اوزره جرأتم ــ اكرم » بو رقيمه‌نك اطاره‌سی اخلاص اماره‌سی عد اولنور .

اطاعت [ع] انقياد ، برامرك موجبنجه حركت: اديب اولان چوجق ابوينه اطاعت ايدر .

اطاله [ع] اوزاتمق ، اوزادلمق: اطالهٔ لسان . اطالهٔ دست . (تطويل) بو يولده قوللانلماز .

اطراء [ع] حسن ثنا ، مدحده مبالغه . استعمالنده (مدح) لفظنك تركی اولادر: ذكاسنی اطرا ايديورلر . «اول نظمك ايدوب براهل معنا ــ مدحنده مبالغه‌يله اطرا ــ غالب » بيتنده‌كی (مدحنده) خوش كورلمكله برابر (مبالغه‌يله) زائد كورينور .

اطراب [ع] طربه ، شوقه كتيرمك ، كتيرلمك : «مطرب! بزی اطراب ايت ــ نغمه‌كله صفاياب ايت » اهل بزمك اطرابی مطربك لطفنه وابسته‌در .

اطراد [ع] بربرينه اويمق ، براسلوبده ، يكنسق اولمق: هواده اطراد يوق . چوجق مشربی اطرادسز اولور . اطراداً للباب = قاعده بوزلمامق، قاعده‌يه اويغون كلمك ايچون .

اطعام [ع] طعام ويرمك، ويرلمك؛ يمك يدرمك، يديرلمك : مسافرلری كمال اكرام ايله اطعام ايلدی . يولجيلرك اطعامی كنديسنه حواله ايدلمش ايدی . (اطعام طعام) تعبيرينك استعمالنه احتياج يوق كبيدر .

اطغاء [ع] طاغی قيلمق، قيلنمق؛ آز درمق ، آز ديرلمق :

قوم عادی شیطان اطغا ابتدی • قوم ثمودك اطغاسی ده آنك ایشیدر •

اطفاء [ع] سـوندرمك ، سوندیرلمك : اطفای نار • اطفای حریق • « سونرمی سوندی دینلمکله نور نامتناهی ؟ـ نفسله قابل اطفامیدر چراغ الٓهی ؟ » اطفائیه = یانغین آلایی ، یانغین سوندرمکه مأمور عساکر شاهانه •

اطّلاع [ع] وقوف ، خبردارلق ، بیلمه : « دیده‌م کسب اطلاع ایتدم ـ اطلاع اهلنه وداع ایتدم » یالکز اولدیغی حالده (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز •

اطّلاعات [ع] اطلاعلر : ارباب فنـونك اطلاعاتی ایلریلدکجه عظمت الٓهیه بتون بتون عقللره حیرت و یرمکده در •

اطلاق [ع] بوشامق ، بوشانلمق : اطلاق زوجه • بو معناده (تطلیق) دها زیاده قوللانیلیر § صالیو یرمك ، صالیویرلمك § دیمك ، دینلمك ، تعبیـر : عجم قورشـونه (اسرب) اطلاق ایدر • عالمه جاهل اطلاقی برهان جهالتدر • اطلاق ید = خیر ایشله‌مك ، احسان ایتمك .

اطلاق لسان = آغزینه کلنی سویلمك • علی الاطلاق = برقید ایله مقید اولمامق اوزره •

اطلاقات [ع] استعمـالات ، تعبیرات : اطلاقات فنیه •

اطماع [ع] طمعه دوشورمك ، دوشـورلمك ، طمعلاندرمق ، طمعلاندیرلمق : اطمـاع حریص برامر عسیر دکلدر •

اطماعات [ع] اطماعلر : اطماعات کاذبه •

اطماعیات [ع] اطماعه متعلق ملاحظات ومباحث : فلانك درمیان ایتدیکی اطماعیات کاذبه‌یه اشعب بیله اعتماد ایتمز •

اطمینان [ع] ربط قلب ایله حاصل اولان سکون ، امنیت ، مطمئنلك : اطمینان قلب • کمال اطمینان • قلبمه اطمینان کلدی • اطمینانم واردر •

اطناب [ع] تطویل کلام • مدحنده نه قـدر اطناب ایدلسـه آزدر § بر فکرك اوفکره نسـبتله زائد ، فقط مفید

الفاظ ایله افاده سی ، (ایجاز) ایله (مساوات) ڭ آره سی .

اطْناَبه [ع] کولکه‌لك، سایبان.

اطْنانْ [ع] طنین چیقارمق، چیقارلمق ؛ چینلاتمق ، چینلادلمق : اطنان ساعت . اطنان جرس .

اظْرافْ [ع] ظرفه ، قابه قویمق ، قونلمق ، ظرفلامق ، ظرفلانلمق : اظراف متاع . اظراف ساعت . اظراف مکتوب .

اظْهارْ [ع] آشکار ایتمك، ایدلمك، میدانه قویمق، قونلمق ، کوسترمك ، کوسترلمك : « صبا ! اغیاردن پنهان غمم دلداره اظهار ایت — فضولی » « غمسزلره اسرار غم اظهار اولنورمی؟ » اظهار آرزو . اظهار خواهش . اظهار شجاعت . اظهار مافی‌الضمیر . اظهار مافی‌البال . اظهار مافی‌السویدا = کوکلنده‌کنی میدانه قویمق .

اعاَدَه [ع] کری کوندرمك ، کوندرلمك : اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر : آدمکزی اعاده ایندم . کتابکزك اعاده سنی امر ایتمشسکز § اولکی حاله کتیرمك ، کتیرلمك : اعادهٔ حیات . اعادهٔ مصافات . اعادهٔ عافیت . اعادهٔ زیارت = زیارته‌کلن ذاتك زیارتنه کیتمك . (اعادهٔ ویزیته) تعبیرینك استعمالنه احتیاج یوقدر .

اعاَذَه [ع] صیغندرمق ، اسیرکه‌مك : استعاذه ایده‌لم ، جناب حق شیطان شرندن جمله‌مزی اعاذه بیورسون !

اعاَرَه [ع] عاریت اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : اعارهٔ کتاب . اعارهٔ لباس .

اعاَشَه [ع] یچندرمك، یچندرلمك : اعاشهٔ اولاد وعیال . عائله‌سنك حسن اعاشه‌سی ایچون چالشمیان، آدم صایلماز . نظمده بو معناده (اعاله) دخی قوللانیله‌بیلیر : « ایتدك سنی سعی ایله اعاله — تنبللکه ایتمدك احاله » .

اعاناتْ [ع] اعانه‌لر : اعانات ربانیه .

اعاَنَه [ع] یاردیم . اکثریا محتاجینه پاره وسائره ایله ایدیلن

معـاونتده قوللانيلير • (اعانت) صورتنده (معاونت) ه بدل قوللانيله‌بيلير •

اعتاق [ع] آزاد ايتمك، ايدلمك: اعتاق عبد • اعتـاق جاريه •

اعتبار [ع] شرف ، حيثيت ، معتبرلك : تجـار بيننده اعتباری واردر § حرمت ، احترام، حسن نظر: يالانجی‌يه كيمسه اعتبار ايتمز • « پاره كيسوبه اعتبارم يوق » § فرض: شوقدر سنه اعتباريله § عبرت آلمق : اولوالابصار هرشيدن اعتبار ايدر •

اعتباراً [ع] صايمق ، صايلمق صورتيـله : شـباطك سكزندن اعتباراً •

اعتبارات [ع] فرض ايدشلر : اعتبارات هيئيون •

اعتباری [ع ف] حقيقی اولميوب فرضيـات قبيلندن اولان: امراعتباری • اموراعتباريه •

اعتباريات [ع] اعتباری اولان شيلر ، فرضيات •

اعتدال [ع] ايكی حال بيننده متوسط اولش ، اورته حالده بولنش : كسـب اعتدال • اعتدال هوا • اعتـدال حرارت • اعتدال‌هرشيده ممدوحدر § تناسب، اويغونلق، بيچملیلك: اعتدال‌قامت • (sang froid) ترجه‌سی اولان (صوغق‌قان) ه بدل (اعتدال دم) قوللانلملی •

اعتذار [ع] عـذر ديله‌ملك ؛ برعذر درميان ايده‌رك قصوريتك عفوينی ايستمك : ايشم وار ايدی ، كله‌مدم ، اعتذار ايدرم •

اعتراض [ع]برشی‌حقنده(نيچون بويله اولمش ؟ شويله اولملی لازم‌كليردی) بوللو بيان‌فكر ايتمك: انسان‌آكلامديغی‌شيئه اعتراض ايتمه ملی •

اعتراضات [ع] اعتراضـلر : اعتراضات محقه • اعتراضات عالمانه •

اعتراف [ع] اقرار : اعتراف قصور • عجزمی‌اعتراف ايدرم • « نقصـانمه واردر اعترافم ــ بيهوده دكل وليك لافم ــ غالب »

اعترافات [ع] اعترافلر: اعترافات منصفانه •

اعْتِزَازْ [ع] عززلنمك ، عز - تفروش اولمق : ناز واعتزاز .

اعْتِزَالْ [ع] آیرلمق ، چکلمك ، عزلت ایتمك § (معتزله) دینیلن فرقه نك حالی ، مذهبی : اهل اعتزال .

اعْتِزَامْ [ع] توجه ، عزیمت : « ناسوت ایدی برزمان مقاملك ــ لاهوته‌می شمدی اعتزامك؟ ــ روحه خطاب »

اعْتِسَافْ [ع] طوغری یولدن صاپمق ، یولسزلق ایتمك .

اعْتِصَامْ [ع] ال ایله طوتمق ، تمسك ایتمك : عروهٔ وثقای شریعته اعتصام ایدنلر نجات بولورلر § معاصیدن چكنمك ، قورنمق : اعتصام تام .

اعْتِضَادْ [ع] قوله ، قول اوزرینه آلمق . یكدیكره معاونت مقامنده قوللانیلیر . اعتضاد ارباب دانش .

اعْتِقَادْ [ع] کوکل باغلامق ، قلباً صحتنه قرارویرمك ، حكم ایتمك : دنیایه اعتمادم یوق ، آخرته اعتقادم وار . بویله اعتقاد ایدرم .

اعْتِقَادِی [عف] اعتقاده متعلق : امر اعتقادی . امور اعتقادیه .

اعْتِقَادِیَّاتْ [ع] اعتقاده متعلق خصوصات .

اعْتِكَافْ [] بریرده حبس نفس ایدوب قالمق § رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت : اعتکاف ایتدی . اعتکافه کیردی . اعتکافدن چیقدی . اعتکاف سنت سنیه‌در .

اعْتِلَاءْ [ع] یوکسکه چیقمق ، یوکسلمك : اعتلای شان .

اعْتِمَادْ [ع] قلباً استناد ، امنیت : « اللهه‌در توکلمز اعتمادمز ــ باقی » اعتمادنامه = برسفیرك نزدنده مأمور اولدیغی دولته تقدیم ایتدیکی سفارتنی مشعر کاغد .

اعْتِمَاداً [ع] اعتماد ایدەرك ، ایدیله رك : ویردیککز سوزه اعتماداً کلدم . ویردیکی سوزه اعتماداً کیدلدی .

اعتناء [ع] دقت، اهتمام: احکام شرعیه‌نك حسن اجراسنه اعتنا ایدییور. کمال اعتنا ایله اجرا اولنیور.

اعتیاد [ع] عادت ایدنمك، ایدینملك: توتون استعمالنی اعتیاد ایتدك. بونك اعتیادی مضردر. بو معناده (تعوّد) دخی قوللانیله بیلیر.

اعجاب [ع] تعجب ویرمك، ویرلمك؛ تعجبه دوشورمك، دوشورلمك: یازدیغی کتاب مستطاب بتون مؤلفینی اعجاب ایتدی. مؤلفینك اعجابی.

اعجاز [ع] عاجز قیلمق، قیلنمق؛ عجزه دوشورمك، دوشورلمك: قرآن کریم بتون بلغای عربی اعجاز ایتدی. «بلغای عربك اعجازی» § کلامك بلا غتجه طوق بشردن خارج بر مرتبه‌ده بولنمسی، مراتب بلاغتك منتهاسی: اعجاز قرآن. درجهٔ اعجاز § خلق تنظیرندن عاجز براقان هنر، کیفیت. (اعجازکار، اعجازکارانه، اعجازکاری، اعجازنما) کبی تعبیرلرده بو معنی ملاحظه اولنور.

اعجام [ع] یازی‌یی نقطه‌لامق، یازی نقطه‌لانلمق: (طاهر) اعجام ایدیلنجه (ظاهر) اولور. اعجام خط. اعجام کلمه.

اعداد [ع] حاضرلامق، حاضرلانلمق: اعداد لوازم. اعداد طعام.

اعدادی [عف] اعداده منسوب: مکتب اعدادی. مکاتب اعدادیه. شاکردانی مافوقنده‌کی مکتبه دخوله مهیا قیلدیغی ایچون اطلاق اولنمشدر.

اعدام [ع] یوق ایتمك، ایدلمك؛ اولدرمك، اولدیرلمك: اعدام قاتل. جزای اعدام.

اعذار [ع] معذور طوتمق، طوتلمق: اعذار ارباب اعتذار.

اعراب [ع] کلمات عربیه‌نك آخرنده دکیشن حرکه ویا حرف. اعراب لفظی. اعراب تقدیری.

اعراض [ع] یوز چویرمك: قبایحدن اعراض ایتملی.

اعزاز [ع] عزتلهمك، عزتلنمك: اعزاز مدعوين • اعزاز اهل دانش • اعزاز عزيزان طريقت.

اعزازاً [ع] اعزاز صورتيله ، طريقيله •

اعطاء [ع] ويرمك ، و يرلمك : اعطـاى معلومات • بر مبلغك اعطاسى •

اعظام [ع] بيوتمك ، بيودلمك؛ بيوك كورمك، كورلمك. لطيفه‌يى اعظـام ايتمك روا دكلدر • لطيفه‌نك اعظامى اقتضا ايتمز •

اعلاء [ع] يوكسلتمك ، يوكسلدلمك؛ عالى قيلمق ، قيلنمق: اعلاى كلمة الله •

اعلال [ع] كلمات عربيه‌ده حروف علتك تخفيفاً تغييرى •

اعلام بيلدرمك ، بيلديرلمك § محكمه جانبندن و يريلن حكمى حاوى كاغد •

اعلامات [ع] ايكنجى معناسنه كوره (اعلام)لر. اعلامات شرعيه •

اعلان [ع] آشكار ايتمك، ايدلمك: عالم الغيب والشهاده اولان جناب حقه نسبتله اعـلان واسرار مسـاويدر § عمـومه بيلدرمك ، بيلديرلمك : غزته‌لرله اعلان كيفيت. اعلان افلاس • اعلاننامه = اعلانى حاوى ورقه § ميدانه قويمق ،قونلمق: اعلان محبت •

اعماء [ع] كور ايتمك ، ايدلمك : اعماى ابصار اعدا •

اعمار [ع] معمور ايتمك، ايدلمك: اعمار بلاد •

اعمارات [ع] اعمارلر: اعمارات شاهانه •

اعمال [ع] ايشـليوب يابمق ، ايشلنيلوب يابلمق : فلان فابريقه كوزل اوانى اعمـال ايدر • چوقه اعمالى § ايشلتمك ، ايشلدلمك؛ قوللانمق ، قوللانلمق : اعمال فكر • اعمال ذهن •

اعمالات [ع] ايشلر، ايشليشلر § ايشـلنيلوب يابلمش شيلر •

اغْنَاتْ [ع] مشقته اوغراتمق ، اوغرادلمق § سجع مقيد ويا قافيهٔ مقيده استعمالندن عبارت بر صنعت بديعيه: «سوزلركدن سوزآكلار اولدی جهان ـ سنی عالی طانير كهان ومهان » بو صنعته (لزوم مالايلزم) دخی دينيلير .

اَعْوِجَاجْ [ع] اكريلك: اعوجاج قوس .

اَغَارَه [ع] شبخون ، چاپول ايتمك : اغارهٔ فرسان باديه .

اِغْبِرَارْ [ع] توزلانمق : اغبرار اوراق اشجار § قيرلمه ، كوجنمه ، قيرغيناق ، دلكيرلك : اغبرار خاطر . كيمسه‌يه اغبرارم يوقدر .

اِغْتِذَاء [ع] ياخود

اِغْتِدَاء [ع] غدالانمق : اغتدای جنين . (تغـدّی) ويا (تغذی) زياده قوللانيلير .

اِغْتِرَابْ [ع] غربته چيقمق .

اِغْتِرَارْ [ع] غرورلانمق ، مغرور اولمق : بعض طبايعه كوره يسار موجب اغترار اولور .

اِغْتِرَاقْ [ع] صوده بوغلمق ، صويه باتمق ، غرق اولمق : اسعد مخلص پاشا واپور ايله سياحتدن (هم احتراق هم اغتراق قورقوسی‌وار) يوللو شكايت ايتمش ايدی .

اِغْتِسَالْ [ع] يقانمق .

اِغْتِشَاشْ [ع] قاريشقلق ، عدم خالصيت : اغتشاش افكار .

اِغْتِشَاشَاتْ [ع] اغتشاشلر : اغتشاشات فكريه .

اِغْتِصَابْ [ع] غصب ، ظلماً اخذ .

اِغْتِصَابَاتْ [ع] اغتصابلر : اغتصابات اشقيا .

اِغْتِضَابْ [ع] غضبلانمق : « اغتضاب شيرنر روبهلری لرزان ايدر »

اِغْتِمَامْ [ع] غمناك اولمق ، غصه‌لانمق : « اغتمام دل مسروره سبب اولدی غمام »

اغتنام [ع] غنیمت اوله رق آلمق، آلنمق : اغتنام انعام . اغتنام اسلحه § غنیمت بیلمك، بیلنمك : اغتنام فرصت .

اغتیاب [ع] غیبت ایتمك، ایدلمك : اغتیاب شرعاً ممنوعدر .

اغتیاظ [ع] غضبه کلمك .

اغتیال [ع] هلاك ایتمك، ایدلمك .

اغراء [ع] ترغیب، تحریص : اوکلمات غرا اصحاب کرامی غزایه اغرا ایدییوردی .

اغراس [ع] یره دیکمك، دیکلمك : اغراس اشجار . (غرس) زیاده قوللانیلیر .

اغراق [ع] غرق ایتمك، ایدلمك : اغراق سفائن اعدا § عقلاً ممکن، عادةً محال اولان مبالغه، (تبلیغ) ایله (غلو) آره سی : بو سوزده اغراق وار . اغراق مقبولدر . «اغراقده مرغ پست ــ پرواز ــ غالب»

اغراقات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اغراق) لر : اغراقات نفعیانه .

اغراقیات [ع] اغراق صورتیله سویلنیلن سوزلر : بعض اغراقیات هیچ چکلمز .

اغضاب [ع] غضبلاندرمق، غضبلاندیرلمق .

اغطاء [ع] اورتمك، اورتلمك .

اغفال [ع] غفلته دوشورمك، دوشورلمك ؛ آلداتمق، آلدادلمق : «سنی اغفال ایله صویمش کولنــور حاله قومش ــ اوتان ای عاشق مفلس بومی دلبر دیدیکك ؟» صافدرونلرك اغفالی قولایدر .

اغفالات [ع] اغفاللر : اغفالاته قاپیلماملی .

اغفالیات [ع] اغفــال ایچون سویلنیلن سوزلر .

اغلاء [ع] بهــایه چیقــارمق، چیقارلمق ؛ بهالاندرمق، بهالاندیرلمق : اغلای اسعار . اغلای

مسکرات § قاینا تمق، قاینادلمق: اغلای ماء بارد . بو معناده (تَغْلیه) دخی قوللا نیلیر .

اغْلاظْ [ع] قابا، درشت سویلمك: اغلاظ کلام .

اغْلاظات [ع] اغلاظلر: اغلاظات حالانه .

اغْلاق [ع] قاپامق ، قاپاتمق : اغلاق باب شقاق § مغلق سویلمك ، سویلنمك : اغلاق سخن . اغلاق افاده .

اغْلاقات [ع] ایکنجی معناسنه کوره (اغلاق) لر: نرکسی اغلاقاتی .

اغْماء [ع] بایلمه .

اغْماض [ع] کوز یومق، کورمیور کبی کورنمك ، مسامحه . (عین) ایله ویالکز قوللانیلیر: قصورندن اغماض عین ایتدم . چوجقلرك هر یارامازلغنی کورمکه کلمز ، بعضلرندنده اغماض ایتملی .

اغْمام [ع] غمناك ایتمك ، ایدلمك : اغمام قلب .

اغْناء [ع] زنکین ایتمك ، ایدلمك : الله شو عالیجناب فقیری اغنا بیورسون ! جناب حقه کوره بر فقیرك اغناسی کوچ بر شیمیدر؟ § مستغنی قیلمق ، قیلنمق : بو کتاب سزی اوته کندن اغنا ایدر . بر چوجغك بو کتاب ایله اوته کندن اغناسی ممکندر .

اغْواء [ع] آزدرمق، آزدیرلمق ، آیارتمق، آیاردلمق: شیطان آدمی اغوا ایدر . هر آدمك اغواسی ممکن دکلدر .

افاته [ع] فوت ، ضایع ایتمك ، ایدلمك : افاتهٔ فرصت . افاتهٔ وقت .

افادات [ع] افادهلر : افادات شفاهیه . افادات ساده دلانه .

افاده [ع] بیان ایتمك ، ایدلمك : حالنی افاده ایتدی . حالك افادهسی لازم کلدی . قویروغنه برده (بیان) طاقمق مناسبتسزدر § فائدهلندرمك : افاده واستفاده ایله مشغولدر § بیان : طرز افادهسی پك کوزلدر .

افازه [ع] مظهر فوز ایتمك، ایدلمك : جناب حق افازه بیورسون . ارباب سعیك افازه‌سی لطف آلهیدن مسئولدر .

افاضه [ع] فیض اوله‌رق ویرمك، ویرلمك : افاضهٔ علوم . افاضهٔ معلومات . « کونش جهالك ایلدر چشمه افاضهٔ نور — اونوردن کسیلیر سینه برجهان سرور »

افاقت [ع] خسته ایلکه دونمك، ایلشمك : افاقت بولدی . « کیم کورسه بیلوب نحافتمدن — نومید اولیور افاقتمدن » افاقتیاب = افاقت بولیجی : لله‌الحمد افاقتیاب اولدی .

افتاء [ع] فتوی ویرمك .

افتتاح [ع] (استفتاح) ه باق . تکبیرة‌الافتتاح، تکبیر افتتاح = نمازك ابتداسنده ایدیلن تکبیر .

افتخار [ع] اوکنمك، کوکلنمك : « افتخار ایلرز بونکله که بز — مستفیض مأثر عریز » (افتخارالاماثل) کبی تعبیرلرده (مدار افتخار) دیمك اولور . مایه‌الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان شی . بالافتخار، مع‌الافتخار = افتخار ایله، افتخار ایده‌رك .

افتخاریات [ع] افتخار یولنده سویلنیلن سوزلر . نظم حقنده (فخریات) زیاده قوللانیلیر .

افتراء [ع] یالان اوله‌رق اسناد قبایح : افترا اك چركین رذائلدن بریدر .

افتراس [ع] آولامق . حیوان حقنده قوللانیلیر : افتراس ارسلانك معتادیدر .

افتراق [ع] آیرلمق . (ایتمك) ماده‌سیله آز قوللانیلیر § طاغلمق : افتراق اجزای جسم § آیریلق : افتراق یار . درد افتراق .

افتصاد [ع] قان آلمق : موسم افتصاد . بو معناده (فصد) دخی قوللانیلیر .

افتصال [ع] سوددن کسیمك، کسلمك : افتصال اطفال .

افتضاح [ع] رسوای اولمق : افتضاح کاذبین .

افتقاد [ع] (تفقـد) ه بدل قوللانیله بیلیر .

افتقار [ع] احتیاج: «یوق شرکه اگرچه اعتبـاری ــ توحیده ده بو قدر افتقـاری » § خضوع: کمال افتقار . عرض افتقار .

افحام [ع] مباحثه ده اسکات : مباحثلردن بری دیکرینی افحام ایتدی . برمباحثك افحامی .

افراد [ع] مفرد اوله‌رق ایراد: (ماشـیاً) کبی خاللرك لسانمزده دائما افرادی واجبدر .

افراز [ع] آییرمق ، آییرلمق : شرکه ده حصـه افراز ایتدیلر . حصه‌کزك افرازی لازم کلدی .

افرازات [ع] بدندن آییریلان اخلاط § اخلاطك بدندن آییریلوب چیقارلمسی خصوصاتی .

افراط [ع] حـدی تجـاوز ، (تفریط) ك ضـدی : درجهٔ افراط . بو افندی چالشمقده افراط ایدییور . هیچ برشیده افراط ایی دکلدر § شدت، فوق‌العاده‌لك: « باقدی افراط محبتله آکا ــ اریبوب اولــدی اوکوهر دریا ــ خاقانی »
بو معنـاده (فرط) دهـا زیاده قوللانیلیر .

افراغ [ع] دوکمك ، دوکلمك : « ایشی بر قالبـه افراغ ایتدم ــ که دل‌حاسدی پرداغ ایتدم » شـو مسوده‌نك کوزل بر صـورته افراغی تمنی اولنور .

افساد [ع] بوزمق ، فسـاده اوغراتمق ، اوغراتلمق : افساد معده .

افشاء [ع] فاش ایتمك ، ایدلمك : افشای راز .

افصاح [ع] فصـاحتله تکلم : افصاح سحبان . افصاح البته اغلاقه ترجیح اولنور .

افضال [ع] احسان .

افطار [ع] اوروج آچق ، بوزمق: وقت افطار § رمضان شریفده آقشاملری ترتیب اولنـان

ضيافت : « افطاره كان آدمى يرلرمى صانيرسين ؟ ــ لا »

افقار [ع] فقره دوچار ايتمك ، ايدلمك : افقار اغنيا .

افك [ع] يالان ، افترا : افك عظيم .

افلاح [ع] فلاح بولمق ، قورقودن امين اولمق ، صلاح وسعادت كسب ايتمك : اعظم اسباب افلاح علمدر . (مفلح) معناسندهده قوللانيلير : ز واللى افلاح اولمدى كيتدى . بويولده قوللانلمقده اولان مصادرى قبول ايتمه مك مشكل پسندلكدر .

افلاس [ع] مفلس اولمق : اعلان افلاس .

افلاق [ع] مضامين بديعه اختراعى . شاعر حقنده قوللانيلير : واصل درجهٔ افلاق اولان شعرا معدوددر .

افناء [ع] يوق ايتمك ، ايدلمك : افناى عمر . « افنا ايله روح قورقودلماز ــ طوفان ايله نوح قورقودلماز »

افهام [ع] آكلاتمق ، آكلادلمق : افهام مرام . (تفهيم) اقوى عد اولنور .

اقامت [ع] مقيم ، ساكن اولمق ، اوطورمق : اسكدارده اقامت ايديورز . معناسنده دوام معتبردر . مثلا (فلان يرده برساعت اقامت ايتدك) دينلمز . (اقامه) بومعناده قوللانلماز .

اقامتگاه [ف] ياخود

اقامتگه [ف] اقامت اولنان ، اولنه‌جق ير .

اقامه [ع] ايراد ايتمك ، ايدلمك ، ميدانه قويمق ، قونلمق : اقامهٔ حجت . اقامهٔ دليل . اقامهٔ صلات = نماز قيلمق . اقامهٔ دعوى = رسماً دعوى آچق .

اقبار [ع] قبره قويمق ، قونلمق : اقبار ميت .

اقبال [ع] توجه ، آرزو . اكثرياً أكولات ومشروبات حقنده قوللانيلير : اقبال بيوريلورمى؟ § مساعدهٔ طالع ، بختليلق . اقبالمند = اقباللى .

اقْتِباسْ [ع] استفاده صورتیله آلمق، آلنمق: اقتباس نور. اقتباس علم § سوز آره سنده قرآن کریمدن یاخود احادیث شریفه‌دن و یا آثار اکابردن بر جمله‌نك کاملاً یاخود قسماً ایرادی.

اقْتِباساً [ع] اقتباس ایله، اقتباس طریقیله: آی کونشدن اقتباساً کرهٔ ارضه نور یاغدیرر. بو آیت کریمه‌یی اقتباساً ایراد ایتمش.

اقْتِباساتْ [ع] اقتباسلر: اقتباسات علمیه. اقتباسات قرآنیه. (مُقتَبَسات) مقامنده‌ده قوللانیلیر: اقتباساتم بوندن عبارت دکلدر.

اقْتِحامْ [ع] کوکس کرمك: مهاجات دشمنه اقتحام. اقتحام بلایا § هجوم: اقتحام عسکر مظفر.

اقْتِحاماتْ [ع] اقتحاملر: اقتحامات زرهپوشان. اقتحامات شجعان.

اقْتِداء [ع] اویمق، تابع اولمق: جماعت امامه اقتدا ایدر. هر خصوصده پیغمبرمزه اقتدا ایدرز.

اقْتِداءً [ع] اقتدا ایله، اقتدا صورتیله: بر کوزل سسلی حافظ افندی‌یه اقتداءً صباح نمازینی ادا ایتدك.

اقْتِدارْ [ع] کوج یتمه، یاپه بیلمه: «عدم دیارینه چوقدن کیدردم ای (باقی) — شراب عشق ایله رفتاره اقتدارم یوق» (قدرت) ایله بینلرنده فرق واردر. مثلا (قدرت الهیه) دینیلیر، (اقتدار الهی) دینلمز.

اقْتِرابْ [ع] یاقلاشمق. (تقرّب) زیاده قوللانیلیر. (اقتراب ساعت) — که (تقرب قیامت) دیمکدر — قرآن کریمدن مقتبس بر تعبیردر.

اقْتِراحْ [ع] بالبداهه سویلمك، سویلتمك: اقتراح بیت. اقتراح قطعه. اقتراح مقاله § یکیدن پیدا ایتمك، ایدلمك؛ قریحه‌دن چیقارمق، چیقارلمق. حسنیاتده قوللانیلیر: بر منظومهٔ بدیعه اقتراح ایتمش. بو یله بر منظومه‌نك اقتراحی آز اقتدار ایله اولماز.

اقْتِراحاتْ [ع] اقتراحلر: (قسّ بن ساعده).

نك اقتراحاتی حیرتبخش عقول اوله‌جق درجه‌لرده ایدی . ادبیاتمزده اقتراحات مجددانه‌یه پك نادر تصادف اولنیور. (مقترحات) معناسنده ده قوللانیلیر.

اقتراض [ع] (استقراض) ه باق .

اقتران [ع] یاقلاشمق ، یانــه کلمك ، مقارن اولمق : « اقتران ایتمش رقیب نحس اونازك مشربه ــ واصف » § ایکی سیاره‌نك ظاهرا بربرینه قاووشه‌جق برموضعه کلمسی .

اقتصاد [ع] اعتــدال اوزره حرکت § اداره ، تصرف ، (اقونومی) . ماعال من اقتصد ــ حــدیث شریف = اقتصاد ایدن فقیر اولماز .

اقتصار [ع] قیصه کسمك : دها زیاده ایضاحات ویرمك لازم کلمیور ، بو قــدرله اقتصاری مناسب کوریورم . بو قدرله اقتصار ایتدم .

اقتضاء [ع] لزوم : اقتضــاسی یوق § لازم کلمك : موسم بهار کلدی ، آغاجلرك یشیللنمسی اقتضا ایدر § لازم کتیرمك : بو ایش سزك اورایه کیتمکزی اقتضا ایدییور . (ایجاب) ه ده باق .

اقتطاف [ع] دوشیرمك ، دو- شیرلمك . حقیقی ویا مجــازی اوله‌رق (ثمره) حقنــده قوللانیلیر : اقتطاف ثمرات باغ . ثمرهٔ سعیك اقتطافی .

اقتفاء [ع] آردینه دوشمك ، آردی صیره کیتمك . پیرو اولمق . اکثریا (اثر) ایله قوللانیلیر : جمله‌مز اثر نبوی‌یه اقتفا ایدرز . جناب سلطان ولد حضرت مولانانك اثرینه اقتفا ایتمش ایدی .

اقتفاءً [ع] اقتفا صورتیله ، اقتفا ایده‌رك : پیغمبرمزك اثرینه اقتفاءً طــالب رضای الٰهی اولیورز .

اقدار [ع] قدرتلندرمك ، قدر- تلندیرلمك : مقتدر قیلمق ، قیلنمق .

اقدام [ع] غیرت وثبــات ایله چالیشدش : تحصیل فنونه اقدام ایدییور ، انســان اقدام ایله نائل مرام اولور .

اقدامات [ع] اقداملر : علمای شریعت بوکتابلری نتیجه اقدامات خرد فرسا ایله وجوده کتیرمشلردر .

اقرار [ع] وار در دیمك ، (انکار) ك ضدی : جرمنی اقرار ایتدی . ایمان اقرار باللسان ایله تصدیق بالجناندن عبارتدر .

اقراض [ع] اودنج ویرمك ، ویرمك : فلانه شوقدر غروش اقراض ایتدم . بومبلغك اقراضی لازم کلمش ایدی .

اقراضات [ع] اقراضلر : اقراضات معاونتکارانه .

اقساء [ع] قسوت ، قساوت ویرمك ، ویرلمك : اقسای قلب . اقسای دل .

اقساط [ع] اجرای عدالت : التزام اقساط لازمهٔ احتیاطدر .

اقسام [ع] یمین ایتمك ، آند ایچمك : مرد مستقیم مائل اقسام اولماز .

اقشعرار [ع] اورپرمك : اقشعرار جلد . اقشعرار اشعار . قرآن کریمك استماعندن حاصل اولان اقشعرار جلود عباداتدن معدوددر .

اقصار [ع] برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایلمك : بوبابده وقوع بولان اقصار وتقصیرمك عفوینی تمنی ایدرم .

اقطاع [ع] بر مقدار اراضیٔ خراجیه یی مقاطعه صورتیله ویرمك ، برقطعهٔ ارضیه بووجه ایله ویرلمك : اقطاع اراضی . شوقدر دونم برترلانك اقطاعی .

اقعاد [ع] اوطورتمق ، اوطوردلمق : « یاری صحن صفهٔ کلزاره اقعاد ایلدم » بوموسیونك شوقولتوغه اقعادی مناسبدر .

اقعار [ع] درین قیلمق ، قیلنمق ؛ درینلشدرمك ، درینلشدیرلمك : اقعار بئر . اقعار چاه . اقعار جویبار .

اقفال [ع] کلیدلمك ، کلیدلنمك : اقفال باب . اقفال صندوق .

اقلال [ع] آزالتمق ، آزالدلمق . (تقلیل) زیاده قوللانیلیر .

اقليد [ع] آناختار. فارسى (كليد) دن معرّبدر.

اقليم [ع] مملكت، ديار: اقليم روم. اقليم يمن. « فارس اقليمنه دوشمش شيراز — آكا منسوب اوزبان ممتاز — تحفهٔ وهبيدن »

اقناع [ع] قانع قيلمق، قيلنمق؛ قاندرمق، قانديرلمق: كنديسنى بوطوغرى سوزلرله اقناع ايلدم. اولدن اقناعى مشكل كورينيوردى.

اقناعيّات [ع] اقناع ايچون سويلنيلن سوزلر.

اقوال [ع] بر كيمسه نك سويلديكى سوزى سويلديكنى ادعا ايتمك، اسناد قول.

اقواليّات [ع] اقوال يولنده سويلنيلن سوزلر.

اكباب [ع] يوزاوستنه دوشمك § برايشك اوستنه دوشمك، مكب اولمق: ارباب اكباب اكثريا موفق اولورلر.

اكبار [ع] بيوك كورمك، كورلمك: اكبار كبائر. اكبار كلام كبار.

اكتاب [ع] تعليم خط، تعليم كتابت. (استكتاب) كبى سوبليوب يازدرمق معناسنده ده قوللانيله بيلير.

اكتئات [ع] قولاغه فيسيلده مك.

اكتحال [ع] سرمه چكنمك، كوز ينه سرمه چكمك: اكحل اولان مستغنئ اكتحال اولور.

اكتراء [ع] (استكرا) يه بدل قوللانيله بيلير.

اكتراب [ع] غمناك اولمق.

اكتراز [ع] بوزيلوب بورشمق.

اكتساء [ع] كيمك: اكتساى لباس.

اكتساب [ع] (كسب) ه باق.

اكتفاء [ع] كافى عد ايدوب قانع اولمق: بوقدرله اكتفا ايتدم.

اكتنان [ع] صاقلانمق، كيزلنمك: اكتنان زنان.

اكتناه [ع] (استكناه) ه بدل قوللانيله بيلير.

اكتيال [ع] اولچك ايله اولچمك، اولچلمك : اكتيال حنطه . اكتيال ذخائر .

اكتهال [ع] قير صاچلى ، قير صاقاللى اولمق : حال اكتهال . حلول موسم اكتهال .

اكتياد [ع] حيله ، خدعه ايتمك .

اكثار [ع] چوغالتمق ، چوغالدلمق . اكثار كلام (تكثير) ده باق .

اكراء [ع] كرايه ويرمك ، ويرلمك : اكراى خانه . اكراى دكان .

اكرام [ع] اظهار آثار حرمت: مسافره اكرام ايتمك . « ايلرسين آنك جبه ودستارينه اكرام — روحى بغدادى» (ذوالجلال والاكرام) ده كى (اكرام) (فضل عام) ايله تفسير اولنمشدر . بو آيت كريمه‌دن اقتباساً حق آلهيده (ذوالاكرام) تعبيرى قوللانيله بيلير: « عمرك اى حامئ كريم انام — ايتسون افزون خداى ذوالاكرام »

اكرامات [ع] اكراملر : اكرامات لايقه . اكرامات فائقه .

اكراميه [ع] امارهٔ حرمت اولمق اوزره صورت مخصوصه‌ده ويريلن مبالغ : حرمين شريفين اكراميه‌سى § پروسس نومروسنك اصابتنده صاحبنه قومپانيه طرفندن ويريلن مبالغ : شمن‌دوفر اكراميه‌سى .

اكراه [ع] اجراى جبر: اكراه ايله بوزديريلان اوروچك صاحبى كناهكار اولماز . (استكراه) مقامنده قوللانلماملى .

اكراهاً [ع] اكراه صورتيله : بر مؤمنه اكراهاً كلمهٔ كفر تفوه ايتدرسه‌لر ايماننه خلل كلمز .

اكساء [ع] كيدرمك، كيديرلمك، الباس : اكساى جامه . اكساى خلعت .

اکسیر [ع] اسپیرتو ایچنده حل اولنمش مواددن عبارت مایع علاج § کو یا معادن سائره‌یی آلتونه تحویل ایدن شی : « کیمیاکر نفسن آلتون ایدندر (اشرف) — خولیادر هوس صنعت اکسیرعبث » تأثیر فوق‌العاده‌یی حائز اولان شیلره مجازاً اطلاق اولنور : حسن نظر پیر اکسیردر . تأثیر فوق‌العاده‌یی حائز اولان شیلر بوکا تشبیه ایدیلیر : اکسیر کبی .

اکفار [ع] کافردر دیه کفره نسبت ایتمك ، ایدلمك : معتزله‌یی اکفار ایتمه‌ملی . اکثر اکابر صوفیه حضرت محیی‌الدین عربینك اکفارینی خطای عظیم عدایتمشلردر . بو معناده (تکفیر) دخی قوللانیلیر .

اکلیل [ع] تاج .

اکمال [ع] تمام ایتمك ، ایدلمك : اکمال تحصیل . اکمال انشاآت . (اتمام) ایله بینلرنده‌کی فرق (اکمال) ك تلفظجه آندن غدوبتلی اولمسندن عبارت دکلدر . مثلا (ایشنی بتیرمك) معناسنده قوللانیلان (اتمام کار) ه بدل (اکمال کار) دینلمز .

الّا [ع] ایکی نوعدر : بری بسیطدر . دیکری (ان) شرطیه ایله (لا) ی نافیه‌دن مرکبدر . بسیطی ادات استثنادر . آز قوللانیلیر : « اویله مستثنی کوزلسین کیمسکا یوقدر بدل — سندن ای‌جان منقطع قیلماز بنی الا اجل — فضولی » مرکبی شرط منفی اداتیدر . دائما واو ایله (والا) صورتنده قوللانیلیر : ادیب اول والا تکدیر ایشیدرسین .

الباس [ع] کیدرمك ، کیدیرلمك : الباس لباس . کورك الباسی .

التباس [ع] ایکی ویاداهازیاده شیئك یکدیکره بری دیکری ظن اولنه‌جق صورتده بکزه‌مسی : غبار معناسنه اولان (توز) ملح

معناسنه اولان (طوز) ه التباس لازم‌كلمه‌مك ايچون طا ايله يازلماز ·

اِلْتِجاء [ع] صيغنمق : زير جناح سلطنت سنيه‌يه التجا ايدنلر فلاح بولورلر ·

اِلْتِجاگاه [ف] ياخود

اِلْتِجاگه [ف] صيغنه‌جق ير ·

اِلْتِحاء [ع] صاقاللانمق ·

اِلْتِحاق [ع] قاتلمق : بوشاكرد كله‌جك سنه ايكنجى صنف شاكردانه التحاق ايده‌جك ·

اِلْتِحام [ع] ياره اوڭولوب آغزى بيتشمك : التحام جريحه ·

اِلْتِذاذ [ع] (استلذاذ) ه باق.

اِلْتِزاق [ع] ياپشمق : التزاق اصابع ·

اِلْتِزام [ع] كندى اوزرينه لازم قيلمق ، اقدام ايله اجرا ايتمك: التزام استقامت · التزام سكوت § انتخاب ، اختيار : نحو عربيده ابن حاجبى التزام ايدرم · بالالتزام = التزام ايله ، التزام ايده‌رك § واردات دولتدن بعضلرينك كندى حسابنه اوله‌رق تحصيلنى كفيل ارائه‌سيله اوزرينه آلمق : فلان قريه‌نك واردات عشريه‌سنى التزام ايتمش ايدى ·

اِلْتِصاق [ع] بيتشمك ، قاووشمق : شمن دوفر خطلرينك التصاقى ·

اِلْتِفات [ع] آشنالق ، معامله تلطيفكارانه ، اظهار حسن توجه : « هم آجيرسين غريب حالمه هم — چوق كوررسين برالتفاتى بكا — اكرم » § دونوب باقمق : التفات غزالانه · « التفات ايلر آلهيونه كاهى كوزلرك — بن دخى آنلردنم كورسون آلهى كوزلرك » § سوز آره‌سنده غيبت ، خطاب ،

تكلم اسلوبلرينك برندن ديكرينه انتقالدن عبارت برصنعت بديعيه .

اِلْتِقاء [ع] راست كلمك ، قارشيلاشمق ، بولشمق : التقاى بحرين . التقاى نهرين . التقاى ساكنين . التقاى افواج .

اِلْتِقاط [ع] دوشيروب آلمق ، دوشير يلوب آلنمق : بو مسائلى كتب فقهيه‌دن التقاط ايتمشدر . بونجه مسائلك التقاطى قولاى دكلدر .

اِنْتِقام [ع] يوتمق ، يوتلمق : « يونسى حوت اجل ايلدى آه التقام — تاريخ وفات سرورى » برلقمه‌نك التقامى .

اِلْتِماس [ع] طلب . (استدعا) ايله (رجا) آره‌سى § توصيه يوللو طلب . جمعى : التماسات .

اِلْتِماس كَرْدَه [ف] التماس ايديلن : التماس كرده‌مز اولان خصوص اسعاف بيورلدى .

اِلْتِماع [ع] پارلدامق : « نوره غرق ايلر طورردى دللرى — التماع جبهٔ پيغمبرى »

اِلْتِهاب [ع] آلولنمك : « بيم دوزخدن سلامت ويردى هجرانك بكا — دوزخى دنياده كوردم التهاب سينه‌دن » § بدنك بر طرفنك شيشوب قيزارمسى . جمعى : التهابات .

اِلْتِيام [ع] اوكولمق : مجروحك ياره‌سى التيام بولدى . (التيام ايتدى) دينلمز . التيام پذير = التيام قبول ايديجى ، اوكوليجى : جريحه‌سى التيام پذير ايدى .

اِلْجاء [ع] مضطر ، مجبور ايتمك ، ايدلمك . (الجاى ضرورت) تعبيرى ياكلش دكلدر . مثلا (الجاى ضرورتله بزه التجا ايتدى) دينيله‌بيلير .

اِلْجام [ع] كمله‌مك ، كمله‌نلمك : الجام فرس . الجام اسب .

اِلْحاح [ع] (ابرام) ه باق . (الحاح) آندن اقوى عد اولنه‌بيلير . (الحاح وابرام) استعمالى تطويل قبيلندندر . جمعى اولان (الحاحات) ه بدل (ابرامات) قوللانلملى .

اِلْحاد [ع] مذهب حقدن عدول ایله مذهب باطله سلوك : مشهور حسن صباح اصحاب الحاددن ایدی .

اِلْحاق [ع] قاتمق ، قاتلمق : « مطلقا غصه‌دن اطلاق بیور _ صلحا سلکنه الحاق بیور _ خاقانی » بنم‌ده سلك صلحـایه الحاقم لطف انتهیدن مسئولدر § آخرینه کتیرمك ، کتیرلمك : (دلجو) یه لازم کلنجه (ی) الحاق ایدرز . بوحرفك الحاق جائزدر . جمعی : الحاقات .

اِلْزاق [ع] یاپشدرمق ، یاپشدیرلمق .

اِلْزام [ع] سـکوته مجبور ایتمك ، ایدلمك ؛ صوصدرمق ، صوصدیرلمق : الزام خصم § وار - دات دولتدن بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل اخذیله برینك عهده‌سنه ویرمك ، بوتحصیل اوصورتله برینك عهده‌سنه ویرلمك : الزام اعشـار . قنطار رسـومنك الزامی . جمعی : الزامات .

اِلْزامیّات [ع] برنجی معنـاسنه کوره (الزام) ایچون سویلنیلن سوزلر : درمیان ایتدیکی الزامیات درجهٔ وقوفنی اثبات ایلدی .

اِلْصاق [ع] بیتشدیرمك ، بیتشد- رلمك ؛ قاووشدرمق ، قاووشدیرلمق : الصاق خطوط . تلغراف خطلرینك الصاق .

اِلْغاء [ع] فسخ ، ابطال : الغای قوائم .

اِلْقاء [ع] براقمق ، براقلمق ، آتمق ، آتلمق : خارجی صویه القا . تارلایه تخم القاسی . سوز یتشدرمك معناسنده ده قوللانیلیر . بومقـامده اکثریا جمعی اولان (القا آت) ایراد اولنور : برطاقم القا آتده بولنمش .

اِلْقاح [ع] (تلقیح) ه باق .

اِلٰه [ع] معبود ، الله : کائناتده ایکی آله متصرف اولسه نظام کائنات مختل اولوردی .

اِلْهاء [ع] بیهوده شیلرله مشغول قیلمق ، قیلنمق .

اِلْهاب [ع] (تلهیب) مقامنده قوللانیله بیلیر .

الهام [ع] قلبه فيض طريقيله اولان القاى الٓهى : جناب حق الهـام بیوردی . « نه خوش الهـام اولنـدی کوکلمه تاریخك ای معصـوم ! ـ اکرم » § طرف حقـدن فيض طريقيـله قلبـه القا اولنـان خصـوص . جمعى : الهامات .

الٓهه [ع] بين الادبا (آله) نك مؤنثی اعتبار اولنه رق (Déesse) مقامنده قوللانیلیر .

الٓهی [ع ف] الٓهه منسـوب : مرد الٓهی . امر الٓهی . لطف الٓهی . اوامر الٓهیه . الطاف الٓهیه § بر نوع منـاجات : درویش یونس الٓهیسی .

الٓهی [ع] ای الٓهم ! (یا الٓهی) تقدیرنده در : « الٓهی پادشهلر پادشاهی ! ـ نه حیرتبخشدر صنعك الٓهی ! ـ اکرم »

الٓهیّات [ع] فلسـفه نك الو- هیتدن باحث قسمی : الٓهیات ابن سینا .

الٓهیّت [ع] الٓهلق § کافهٔ حقایق وجودیه یی جامع اولان احدیت .

الٓهیّون [ع] الٓهیات ایله اشتغال ایدن ذوات § اللهه ربط قلب ایدنلر ، الله آدملری .

الی [ع] ادات انتها . قدر ، دك دکین . الی ماشـاء الله = جناب حقك ایستدیکی زمانه قدر . الی الابد = ابده دك ، نهایتسز اوله رق . من اوله الی آخره = اولندن آخرینه قدر . من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر ، باشدن باشه ، تماميله .

اماته [ع] اولدرمك ، اولدیرلمك : اماتهٔ ذهن . فرانسزلرك (tuer le temps) تعبیرندن منقول اولان (اماتهٔ زمان) تعبیری (اکلنه رك ، اکلنجه ایله وقت پچیرمك) معناسنده قوللانیلیر .

اماله [ع] میـل ایتـدرمك ، ایتدیرلمك : « اماله ایتمدی اول سروی سرفرولرمز ـ راغب » اونونـالك طرفزه اماله‌سی ممکن

اولمدى § حركه نك غير طبيعى صورتده مدى . جمعى : امالات .

اِمامْ [ع] كنديسنه اقتدا اولنان ذات . امام مبين = لوح محفوظ . تعبير قرآنيدر . امام المسلمين = پادشاه اسلام .

اِمامَتْ [ع] امامليق . (امامتلك) غلط فاحشدر .

اِمامَه [ع] تسبيحك باشنه كچيريلن اوزونجه مثقوب ايله توتون چبوغنك اوست اوجنه كچيريلن كهربا وسائره دن معمول آغيزلغه اطلاق اولنور . (امامهٔ سبحهٔ اقران) كبى تعبيرلر بكلنمز اولمشدر .

اِمْتِثالْ [ع] كمال انقياد ، اجراى مقتضى : امر الٰهى يه امتثال ايدرز . امتثالاً = امتثال ايچون ، امتثال طريقيله .

اِمْتِحانْ [ع] دنه مك ، دنمك : امتحان طالع § برشخصك علمى ، فنى ، صناعى معلومات مكتسبه سنك درجه سى آكلاشلمق اوزره ايديلن آزمايش : « اديب حكمت اوصانمازمى امتحانمدن ؟ » عندالامتحان يكرم الرجل اويهان = انسان امتحان ايديلنجه كنديسنه يا اكرام ويا اهانت اولنور . جمعى : امتحانات .

اِمْتِدادْ [ع] اوزامق ، اوزانمق : امتداد ايام هجران . امتداد حيات . امتداد حيّه .

اِمْتِراءْ [ع] تردد ، اشتباه .

اِمْتِزاجْ [ع] بربرينه اويمق ، اويوشمق : امتزاج الوان § اويوشوب كچنمك : حسن امتزاج . « طبعمده بنم كبى جواندر پيران ايله بوقدر امتزاجى » جمعى : امتزاجات .

اِمْتِصاصْ [ع] امك ، املك : امتصاص لبن . بو معناده (مَصّ) دخى قوللانيلير .

اِمْتِلاءْ [ع] طولغونلق : امتلاى معده .

اِمْتِناعْ [ع] كرى طورمق ، چكنمك : ارباب نفاق ايله

کورشمکدن امتناع ایدرم § امکانسزلق، غیر ممکن اولش : اجتماع ضدینك امتناعی .

امتنان [ع] ایلیکی باشه قاقق : احسان بی امتنان . بارکران امتنان . « چکمه فلکده سفله‌لرك امتنانی ـ راغب »

امتیاز [ع] مزیت صوریه ومعنویه‌جه سائرلرندن آیرلمق : آنك ریاضیاتده امتیازی واردر § مساعدهٔ مخصوصه، رخصت مخصوصه : غزته امتیازی . حقوق امتیازیه . جمعی : امتیازات .

امحاء [ع ـ مولّد] محو ایتمك، ایدلمك : امحای جهالت . استعمالنه احتیاج واردر .

امحاض [ع] طوغریلقله، خلوص ایله اجرا : امحاض نصح .

امداد [ع] مددرس اولمق ، یاردیم ایتمك : امداد ایتدی . امداده کلدی . امداده یتشدی . « مرك ایرر ار باب دردك عاقبت امدادینه ـ مکی »

امرار [ع] کچیرمك، کچیرلمك : امرار عمر . امرار وقت . امرار ایام § آجی قیلمق ، قیلنمق . هو مایُمِرّ ولایُحْلي = نه آجی ، نه ده طاتلی ایده‌بیلیر ؛ نه‌ضرری ، نه‌ده فائده‌سی واردر .

امساك [ع] طوتیجیلق ، بخل § پرهیز ایتمك § اوروج طوتمق نیتیله وقت معینده اکل وشربدن منع نفس ایتمك .

امصاص [ع] امدرمك ، امدیرلمك : امصاص لبن .

امضاء [ع] مکاتیب واوراقه اسمنی یازمق : « یازدیغم کاغدی امضا ایدرم » § مکاتیب واوراقه یازیلان اسم : وضع امضا . امضا قویمق . امضا آتمق . امضالامق .

امطار [ع] یاغدرمق، یاغدیرلمق : امطار مطر . امطار باران . ازمنهٔ قدیمه‌ده من طرف الله

حجارهٔ عذابك امطاری اوزرینه اصحاب عصیان ترسان وگریزان اولمشلر ایدی .

اِمْعانْ [ع] کمال دقت : امعان نظر . نظر امعان . « باقدیغم هر برده بر وجه حقیقت سیر ایدر — دیدهٔ حیدر نگاهم اول قدر امعانلیدر — فاتح لساننده »

اِمْکانْ [ع] قدرت داخلنده اولش، ممکنلك: «امکان مساعد اولمدی تعدیل حسرته — هپ گوزلرك گورنمه‌ده‌در چشم حیرته » (امکانسز ، امکانی یوق) مقامنده (ممکنسز، ممکنی یوق) دینلمه‌ملی .

اِمْلاء [ع] نسخه‌یه باقمقسزین ذهندن یازمق، یازلمق: « ایکی تاریخ ایلدم املا — خواجه نائلی» § سویلیوب یازدرمق ، سویلنیلوب یازدیرلمق: کتاب مبسوط املا طریقیله تألیف اولنمشدر § برلسانك کلمه‌لرینی طوغری یازمق فنی: املا بیلمیور. «پارلادردم شمدی تحریرات بی‌معناسنی — اولمسه مضحك اویاکاشلرکه املاسنده‌در » املایه کلمك = صلاحپذیر اولمق : « یازدم هزار موعظه املایه کلمدی » § طولدرمق ، طولدیرلمق : املای صحائف . بوقابك شوقدر صو ایله املاسی ممکندر .

اِمْلاقْ [ع] فقره دوچار اولمق: خشیت املاق .

اِمْلالْ [ع] اوصاندرمق، اوصاندیرلمق : املال مستمعین. ارباب مطالعه‌نك املالی .

اِمْهالْ [ع] مهلت ویرمك ، ویرلمك : داین شوقدر کون مدیونی امهال ایتدی . مدیونك امهالی لازم کلیوردی .

اِناء [ع] ظرف ، قاب قاجاق .

اِنابَتْ [ع] و

اِنابَه [ع] ترك معاصی ایله حقه رجوع . اخذ دست انابت = برمرشده مراجعتله طرق علیه‌دن

بر ينه انتساب • بعض مواضعده (انابت) قوللانلماز : حضرت شيخه انابه ايتدم • كنديسندن انابه آلدم. انابه ويردى •

اناث [ع] (انثى) نك جمعى : وظـائف الاناث • اناث مكتبى • ضم ايله غلطدر •

اناره [ع] (تنوير) ه باق •

انامه [ع] اويوتمق، اويودلمق : انامهٔ طفل شـير خوار • معصومك انامه‌سى •

انباء [ع] (اخبار) ه باق •

انبات [ع] بتيرمك ، بتيرلمك : انبات نباتات •

انبساط [ع] يايلمق : انبسـاط قطره § وسعتلنمك ، توسع : انبسـاط قابليت § كوكل آچيقلغى ، فرحليلق : كسب انبساط •

انبعاث [ع] ايلرى كلمك، نشأت ايتمك : اومسرت خبر عافيتكزك ورودندن انبعـاث ايتمش ايدى •

انبيق [ع] تقطير آلات مخصوصه‌سى •

انتاج [ع] نتيجـه ويرمك ، حصوله كتيرمك ، حاصل ايتمك : عطالت فقرى انتاج ايدر •

انتباه [ع] اويانيقلق، آكاهلق، عدم غفلت •

انتثار [ع] صاچلمق : انتثـار دموع • انتثار كواكب •

انتحار [ع] كنديني اولدرمك : فعل قبيح انتحار •

انتحال [ع] باشقه‌سنك شيئى حقنـده بندر ديه ادعا ايتمك ، بنمسه‌مك • اكثريا شعر حقنده قوللانيلير •

انتخاب [ع] سچمك، سچلمك : انتخاب مأمورين • بن شـو كتابى انتخـاب ايتدم • بونك انتخابى اقتضا ايتدى • بيت انتخاب = منتخب بيت : « بو موزون قدايله حقاكه بيت انتخـابسين ـ نديم » « عجب نشانلايه جق بيت انتخـاب اولمش ـ فطنت » جمعى : انتخابات •

انتزاع [ع] (نزع) ه باق .

انتساب [ع] نسبت، تعلق پیدا ایتمك ، منتسب اولمق:
« شکر کیم بر بارگاه لطفه قیلدم انتساب ــ نفعی » « نه بر اهل دنیایه ایتدم تعبد ــ نه بر اهل تقوایه وار انتسابم »

انتساق [ع] نظام اوزره دیزلمك، دوزکون اولمق : انتساق اشیا .

انتشار [ع] یایلمق: انتشار بوی کل . انتشار خبر § طاغلمق ، نشر اولنمق : انتشار آثار قلمیه .

انتصاب [ع] دیکیلوب طورمق: انتصاب عمود § کلمه قاعدهٔ نحویه اوزره منصوب اولمق .

انتصاح [ع] قبول نصیحت ، ویریلن نصیحته تطبیق حرکت .

انتظار [ع] بکلهمك، بکلهنمك، کوزلهمك ، کوزلهنمك : انتظار بهار . « بکا عائد دکل ذوق انتظاری ــ خزاندن غم چکن بکلر بهاری » مثلا (ورودی انتظار اولنیور) دینلمهملی ، (ورودینه انتظار اولنیور) دینلملی .

انتظام [ع] دوزکونلك ، نظام تحتنده بولنش : انتظام امور .

انتفاء [ع] یوق اولمق ، آرهدن چیقمق ، اورتهدن قالقمق:
بر اقلیمده ضیای شمسك انتفاسندن نهارك ده منتفی اولمسی لازم کلیر .

انتفاخ [ع] قابارمق ، شیشمك . انتفاخ بطن .

انتقاد [ع] تماماً اخذ : انتقاد حق . انتقاد مطلوب .

انتفاع منفعتلنمك : بوسنه موزعلکدن خیلی انتفاع ایتدی .

انتفال [ع] نافله نماز قیلمق : انتفال سحر خیزان .

انتقاد [ع] (تنقید) ه باق .

انتقاض [ع] بوزلمق : انتقاض سلسلهٔ روایات .

انتقال [ع] بر یردن دیکر یره کوچمك § دنیادن آخرته کوچمك § برشیدن دیکر شیئه بچمك § بر شیدن دیکر شیئی آکلامق ، قرینه ایله آکلامق : « عقلك ایلر نقل اسرار معانی غیبدن — عاقلان حیران حسن انتقالکدر سنك » جمعی : انتقالات .

انتقام [ع] اوج آلمق ، اخذثار . (آلمق) ماده‌سیله استعمالی (ایتمك) ماده‌سیله استعمالندن اولادر : « هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم — نفعی » « مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — راغب » عزیز ذوانتقام = جناب حق . جمعی : انتقامات .

انتکاس [ع] باش آشاغی دوشمك ، سرنکون اولمق : انتکاس علم خوارج .

انتماء [ع] انتساب .

انتهاء [ع] نهایت بولمق ، غایته ایرمك . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . انتهاپذیر = نهایت بولمق شاننده اولان ، نهایت بولیجی § نهایت ، غایت : « باق ملکنه وارمی انتهاسی ! — باق ذهنه صیغارمی کبریاسی ! » § ایدیلن نهی قبول ایله کری طورمق . بو معناده (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله‌بیلیر : « بزی نهی ایتدی انتها ایتدك »

انتهاب [ع] (نهب) یرنده قوللانیله‌بیلیر . جمعی : انتهابات .

انتهاز [ع] فرصتی غنیمت بیلمك ، فرصت دوشورمك : انتهاز فرصت .

انثقاب [ع] دلنمك : انثقاب لؤلؤ .

انجاء [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : انجای اهل سفینه .

انجاز [ع] وعدی یرینه کتیرمك ، وعدیرینه کتیرلمك : « وعد لطف ایلر ایسه‌ك آز ایله — لیك موعودیکی انجاز ایله — سنبلزاده » ایدیلن وعدك انجازی لازم کلیر . انجاز وعد . جمعی : انجازات .

انْجِذابْ [ع] چكیجی بر شیئه طوغری چكلمك ، جاذبه سببیله میللنمك : كاهپاره‌نك كهربایه انجذابی . قلبك حسنه انجذابی . « شدتلیدر انجذاب طبعم » جمعی : انجذابات .

انْجِرارْ [ع] چكلمك ، منجر اولمق : انجرار كلام § كلمه قاعدهٔ عربیه اوزره مجرور اولمق .

انْجِزامْ [ع] كلمه قاعدهٔ عربیه اوزره مجزوم اولمق .

انْجِلاءْ [ع] آچیلوب روشن اولمق : انجلای سحر . انجلای تیغ ژنكدار . § آچیقلق : « باقدم‌كه هواده انجلا وار — اولدم یالكزجه خانه بیرون »

انْجِمادْ [ع] طوكمق : انجمادماء . انجماد نهر . انجماد طبیعت .

انْجِیلْ [ع] حضرت عیسایه (علیه السلام) نازل اولان كتاب سماوی : انجیل محرف . احكام انجیلیه .

انْحافْ [ع] نحیف قیلمق ، قیلنمق : انحاف وجود .

انْحِدارْ [ع] اینشه طوغری ایمك : انحدار قطار . انحدار سیل .

انْحِرافْ [ع] اكیلوب بوكیلوب میللنمك : « ایدرمی‌یم صانیرسكز طریق حقدن انحراف ؟ » انحراف مرمی . انحراف مزاج = كیفسزجه اولمق ، قیریقلق ، قیرغینلق . جمعی : انحرافات .

انْحِصارْ [ع] بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌مك : هیچ برعاقل ادراكك نفسنه انحصارینی ادعا ایده‌مز § بعض محصولات فروختنك برشخصه یاخود برشركته ویابرادارهیه منحصر اولمسی امتیازی ، (مونوپول) : انحصار دخان .

انْحِطاطْ [ع] آشاغی ایمك ، آشاغیلامق : انحطاط یسار . انحطاط ذكا . سن انحطاط .

انْحِلالْ [ع] آچلمق ، چوزلمك : انحلال عقده . انحلالپذیر = انحلال قبول ایدیجی ، قابل انحلال .

انحناء [ع] اکلمك ، اکرلمك : انحنای راکع . انحنـای خط .

انخساف [ع] یره بچمك : انخساف دارقارون § کور اولمق : انخساف عین . جمعی : انخسافات .

انخشاش [ع] بر برینه طوقنه‌رق خیشیردامق ، چاتیر ـ دامق : انخشـاش اوراق اشجار . انخشاش اسلحه . جمعی : انخشاشات .

انخفاض [ع] آلچـاقلانمق : انخفاض قدر .

انخناق [ع] نفس کسیلوب بوغلمق .

انداب [ع] یاره اوکولدقدن صکره یری پکشمك : التیام وانداب جریحه .

اندراج [ع] داخل ، مندرج اولمق : شـو مسائلك بوکتابه اندراجی .

اندراس [ع] اثری قالمامق اوزره بوزیلوب محو اولمق : اندراس ابنیه . اندراس بناء .

اندفاع [ع] صاوولمق : اندفاع موانع .

اندماج [ع] دوریلوب صارلمق ، ایچنه یرلشمك . اکثریا (حسن اندراج)مقامنده قوللانیلیر .

انذار [ع] برخصوصك تبلیغیله تحـذیر وتخـویف ، (تبشـیر) ك ضدی : هر پیغمبر مبعوث اولدیغی قومی انذار ایتمشدر . جمعی : انذارات .

انزال [ع] ایندرمك ، ایندیرلمك : انزال کتـاب . جمعی : انزالات .

انزواء [ع] چکیلوب بر بوجاقده اوطورمق ، زاویه‌نشین اولمق : « عمرم کذر ایتدی انزواده ــ معتادم ایدی اوحال سـاده » « خانه بردوش سینه چاك بنم ــ انزوا خواه زیرخاك بنم »

انس [ع] بشر ، ذریت آدم : انس‌وجن . انس‌وملك . مفردی (انسی) در .

انساء [ع] اونوتدرمق ، اونوتد ـ یرلمق : انسای ماضی .

انْساقْ [ع]ایرادکلام‌مسجع: انساق کلام. انساق سخن. جمعی: انساقات.

اِنْسالْ [ع] دول پیدا ایتمك، ایدلمك. جمعی: انسالات.

اِنْسانْ حیوان ناطق: انسان انسانك شیطانیدر § ابی آدم، وجدانلی آدم: سزی انسان اولدیغکز ایچون سورم. انسان اولمق قولای دکل. «سوزی انسان اولوراما اوزی انسان اولماز ـ فضولی» انسان‌العین = کوز ببکی. انسانی، انسانیّه = انسانه‌منسوب: شکل انسانی. احوال انسانیه.

اِنْسانیَّتْ [ع] انسانلق، وجدانلیلق، ایلك: انسانیت صاتین آلنماز. انسانیتکار = انسانیتلی. انسانیتکارانه = انسانیتلی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. = انسانیتکاری = انسانیتکارلق.

اِنْسِجامْ [ع] آب روان کبی بر دوزی‌یه کیتمك؛ دوزکون، ارتباطلی‌اولمق: انسجام کلام.

اِنْسِدادْ [ع] قاپانمق، طیقانمق: انسداد ابواب. انسداد سوراخ. انسداد شکاف.

اِنْسِلابْ [ع] محو اولمق: انسلاب شعور. انسلاب آرام.

اِنْسِلاخْ [ع] صیریلوب‌چیقمق، صویلمق: «شوق دیدارکله جسممدن ایدر جان انسلاخ ـ ایلدی پیراهنندن ماه کنعان انسلاخ ـ فائق ممدوح»

اِنْسِلاكْ [ع] یوله کیرمك، سالك اولمق: شاهراه شریعته انسلاك مدار یکانهٔ نجاتدر.

اِنْسِلالْ [ع] صییرلمق، مسلول اولمق: «کوکللرایتدی حذر نظرهٔ جلالندن ـ صاقندی یاره‌لیلر سیفك انسلالندن»

اِنْسِیاقْ [ع] بر سائقه ایله چکیلوب کیتمك، آردی صیره کیتمك: انسیاق مباحث. جمعی: انسیاقات: انسیاقات کلام.

اِنْشاءْ [ع] یاپمق، یاپلمق؛ وجوده کتیرمك؛ کتیرلمك: انشای مکاتب. جمعی: انشاآت § حسن کتابت § اصول حسن کتابت § نسبت خارجیه‌سی اولمیان کلام، بو

بولده کلام ایرادی. انشائی، انشائیه = انشایه منسوب: کلام انشائی. مصارف انشائیه. انشائیات = نسبت خارجیه‌سی اولمیان جمله‌لر.

اِنْشادْ [ع] شعراوقومق: انشاد شعر. انشاد قصیده. معناسنده اوقونان شعر اوقویانک زادهٔ طبعی اولمق خصوصی معتبر دکلدر. جمعی: انشادات.

اِنْشاطْ [ع] نظمده (تنشیط)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِنْشِتاتْ [ع] (تشتت)ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

اِنْشِراحْ [ع] آچلمق، کوکل آچلمق: انشراح قلب.

«کوسترر بر باشقه عالم شمدی هر صحرا بکا ــ انشراحم شرح اولنماز غیری دنیالر بنم»

اِنْشِعابْ [ع] شعبه‌لنمك: انشعاب قبائل

اِنْشِقاقْ [ع] یارلمق: انشقاق قمر. انشقاق خامه.

اِنْشِلالْ [ع] آتیله‌رق آقمق: انشلال سیل. نهرك انشلالی.

اِنْصاتْ [ع] صوصمق، صو- صوب دیکله‌مك: «قرآن اوقونورکن ایله انصات»

اِنْصافْ [ع] عدالت، معاملهٔ عادلانه: بعضاً (الا- نصاف) مقامنده‌ده ایراد اولنور.

اِنْصِبابْ [ع] دوکلمك: انصباب آب.

اِنْصِباغْ [ع] بویانمق § انواع تجلیات الٓهیه‌یه مظهریت:

«نقشبنددرکه عشقمکه سر انصباغ ــ رونموندر اهل‌حاله پیکرمدن رنك رنك ــ فائق ممدوح»

اِنْصِرافْ [ع] کری دونمك: انصراف زوار § اسم قاعدهٔ عربیه اوزره منصرف اولمق.

اِنْصِرامْ [ع] انقطاع.

اِنْضاجْ [ع] پخته قیلمق، قیلنمق، کاله ایردرمك، ایرد-

يرلمك : انضاج طعـام • انضـاج ميوه •

انْضِمامْ [ع] قاتلمق : بر مبلغك ديكر مبلغه انضمامى • (انحاق) بو مقامده قوللانلماز •

انْطاقْ [ع] سويلتمك ، سويلد- لمك : انطـاق آلهى • برساكتك انطاقى • انطق الله الحق = جناب حق طوغرى يى سويلتدى •

انْطِباخْ [ع] پيشمك : انطباخ طعام •

انْطِباعْ [ع] باصلمق ، مطبوع ، منقوش اولمق : انطباع كتاب • صورتك آيينه يه انطباعى •

انْطِباقْ [ع] اويمق ، مطـابق اولمق : انطباق ظرفين . قاپاغك كاسه يه انطبـاقى • جمعى : انطباقات •

انْطِفاءْ [ع] سـونمك : انطفاى حريق •

انْطِلاقْ [ع] كيتمك : انطلاق ابناى سبيل •

انْطِماسْ [ع] زائل اولمق ، بلبرسز اولمق •

انْطِواءْ [ع] دوريلوب بوكلمك ، مطوى اولمق : انطواى ورقه • انطواى ثوب •

انْظارْ [ع] تأخير ، امهـال : انظار ابليس •

انْظِلامْ [ع] طوعاً و يا كرهاً ظـالمك ظلمنه بويون اكمك •

انْعامْ [ع] احسـان نعمت : « احتياجى وار ايسه انعام ايت ـ سـنبلزاده » يالكز انسـان حقنده قوللانيلير • مثـلا (كوپكه اتمك انعـام ايتدم) دينلمز • جمعى : انعامات •

انْعِدالْ [ع] (عـدول) ه بدل قوللانيله بيلير •

انْعِدامْ [ع] يوق اولمق •

انْعِزالْ [ع] معزول اولمق • پيغمبرلرك مسند جليل نبوتدن انعزالى متصور دكلدر •

انْعِطافْ [ع] ميللنمك ، تمايل، توجه : « صيد بى قيدك اولور عالى كوكلر فوج فوج ـ

انعطاف ایتدکجه صیادالاعالی کوزلرك »
جمعی : انعطافات •

انعقاد [ع] قورلمق ، مرتب اولمق : انعقاد مجلس •
جمعی : انعقادات •

انعکاس [ع] مقلوب اولمق ، مقابلنه دونمك ، عکس ایتمك : انعکاس ضیا • انعکاس آواز • « فیض حسنکدن کوکلر نوره غرق اولمقده‌در — انعکاسندن اولورماهك مرایا غرق نور » جمعی : انعکاسات •

انفاد [ع] بتیرمك ، بتیرلمك ؛ توکتمك ، توکدلمك : انفاد نقود • انفاد اموال •

انفاذ [ع] اوته طرفه کچیرمك ، کچیرلمك : انفاذ تیر • انفاذ مرمی § حکمنی ویرمك ، حکمی ویرلمك ؛ اجرا : انفاذ امر • انفاذ اراده • بومعناده (تنفیذ) دخی قوللانیلیر • جمعی : انفاذات •

انفار [ع] اورکوتمك ، اورکودلمك : انفار حمار • انفارصید • (تنفیر) باشقه یولده قوللانیلیر •

انفاق [ع] خرج ایدوب توکتمك ، خرج ایدیلوب توکدلمك : فی سبیل الله انفاق اموال • جمعی : انفاقات •

انفتاح [ع] آچلمق : انفتاح باب •

انفجار [ع] طاڭ یری آچلمق ، شفق سوکمك : انفجار صبح بهار § آقق ، صو یردن قاینایوب آقق : انفجار عیون •

انفراج [ع] آچلمق : انفراج زاویه § کوکل آچلمق •

انفراد [ع] یالکز اولمق ، یاننده کیمسه بولنمامق : حال انفراد • علی الانفراد = برر برر • (تفرد) باشقه یولده قوللانیلیر •

انفراق [ع] آیرلمق : انفراق خطین •

انفساح [ع] بوللاشمق ، ککیشلنمك : انفساح مکان • بومعناده (تفسّح) دخی قوللانیلیر •

انفساخ [ع] بوزلمق : انفساخ احکام انجیلیه • انفساخ نکاح •

انفصال [ع] آیرلمق ، یرندن آیرلمق § معزول اولمق •
جمعی : انفصالات •

انفصام [ع] قیرلمق ، اوزلمك ، کسلمك : انفصام حبل • انفصام مجادله •

انفطار [ع] یارلمق : انفطار سما .

انفطام [ع] سوددن کسلمك : انفطام صبی .

انفعال [ع] متأثر اولمق : انفعال نفس § کوجنمك : انفعال صدیق . جمعی : انفعالات .

انفكاك [ع] آیرلمق : سایه صاحب سایه‌دن انفكاك ایتمز .

انفلاق [ع] یارلمق ، آچلمق : انفلاق صباح . «کلدی صباح روز جوانی‌یه انفلاق ـ لا»

انفهام [ع] آکلاشلمق : انفهام مآل .

انقاذ [ع] قورتارمق ، قورتارلمق : ناردن انقاذ . ضلالدن انقاذ .

انقاص [ع] نظمده (تنقیص) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

انقراض [ع] برفامیلیا ، برقوم ایچلرندن کیمسه قالمامق اوزره یتوب کیتمك . (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر .

انقسام [ع] بولنمك ، قسم قسم اولمق : انقسام کلمه . جمعی : انقسامات .

انقشار [ع] قابوغی صویلمق : انقشار بادام .

انقضاء [ع] بیتمك ، تمام اولمق : انقضای مدت .

انقضاض [ع] چاتلامق : انقضاض دیوار § قوش هوادن یره قونمق ایچون سوزیلوب ایتمك : انقضاض طائر .

انقطاع [ع] کسلمك : انقطاع نفس . انقطاع جریان .

انقلاب [ع] دکشمك ، دونمك ، طرز آخره دوکلمك . جمعی : انقلابات .

انقلاع [ع] کوکندن قوپارلمق : انقلاع شجر . بو معناده (تقلع) دخی قوللانیله‌بیلیر .

انقیاد [ع] رام اولمق ، اطاعت : امره انقیاد . انقیاداً = انقیاد صورتیله ، طریقیله : امرکزه انقیاداً کلدم .

انکار [ع] اویله دکلدر دیمك ، دینلمك ، (اقرار) ك ضدی : « چوق ترقی ایتـدی فن دیرلرسه انکار ایلمه » بلیهیاتك انکاری نصل ممکن اولور ؟

انکباب [ع] یوزی اوستنه دوشمك ، قاپانمق : انکباب فرس .

انکتام [ع] مکتوم اولمق : انکتام اسرار .

انکسار [ع] قیرلمق : انکسار کوزه . انکسار خاطر . « آب حیوان اولسه‌ده وصلك کتیرمم یادمه — خیلی دمدر شیشهٔ خاطرده واردر انکسار — شیخ‌الاسلام یحیی » § بددعا ایتمك : « یك دیزکین ایتمه خلق ایدیور انکسار طور ! »

انکساف [ع] کونش طوتلمق : انکساف شمس .

انکشاف [ع] آچلمق : انکشاف ازهار § آچیغه چیقمق ، آشکار اولمق : انکشاف اسرار . الاشیاء تنکشف باضدادها = هر شی ضدیله منکشف اولور .

انکلیس [ع] ییلان بالغی .

انهاء [ع] تبلیغ ، رسماً تبلیغ . انهای کیفیت § برمأمورك مافوقنده‌کی مأموره برماده‌یی حاوی اولمق اوزره یازدیغی کاغد .

انهباط [ع] (هبوط) ه بدل قوللانیله بیلیر .

انهداش [ع] طالاشمق : انهداش کلاب .

انهدام [ع] ییقلمق : انهدام بناء . انهدام حائط . ذی روح حقنده قوللانلماز .

انهزام [ع] بوزلمق : انهزام دشمن . « انهزام جند اعدا کلدی پیش چشممه — حمدی » جمعی : انهزامات .

انهماك [ع] شدت میل بزدوام : تحصیل علمه انهماکی واردر . مذموماتده دها زیاده قوللانیلیر . معناسنده ذاتاً (کمال) مندرج اولدیغندن (کمال انهماك) دینلمه‌مك لازم کلیر .

اهانت [ع] بغیر حق تحقیر: یزید آل رسوله اهانت ایتدی.

اهتداء [ع] هدایت بولمق، دین حقه کیرمك، مسلمان اولمق.

اهتزاز [ع] تتره مك: اهتزاز اوتارساز § فرحدن، نشاطدن حرکته کلمك: «لرزه ویرسه‌ك چوقیدر اجسامه ای کوی راز — تاابد ارواحه ساز کدر مدار اهتزاز» جمعی: اهتزازات.

اهتمام [ع] ایشه دقتله باقمق: «تحصیل علمه سعی ایده لم اهتمام ایله» جمعی: اهتمامات.

اهداء [ع] هدیه ایتمك، ایدلمك، هدیه کوندرمك، کوندرلمك: اهدای سلام. «سنسین ایدن اهدا نیجه ککشتهٔ راهی» مصراعنده اولدیغی کبی هدایت ایتمك معناسنده قوللانلماملی.

اهدار [ع] ابطال، الغا: اهدار دم. اهداراصل ترجه.

اهراق [ع] دوکمك، دوکلمك، آقتمق، آقیدلمق: اهراق دموع.

اهلاك [ع] هلاك ایتمك، ایدلمك: اهلاك عصات.

اهلیلج [ع] معروف دارو، هلیله: قاره هلیله. صاری هلیله.

اهمال [ع] بوشلامق، بوشلانلمق، حالی اوزره براقمق، براقلمق، ترك ایتمك، ایدلمك: اهمال کار. اهمال امور. اهمال نقطه.

اياب [ع] کری دونمك: اياب ارباب سفر.

ایباء [ع] ابا ایتدرمك، ایتدیرلمك، تیکسندرمك، تیکسندیرلمك. (ابا) یه‌ده باق.

ایتاء [ع] اعطا: ایتای زکات.

ایتلاف [ع] الفت ایتمك، آلشمق: اصحاب فضل ایله ایتلاف ایتملی. تصورات شاعرانه ایله ایتلافی واردر. (ائتلاف) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. جمعی: ایتلافات.

ایثار [ع] بذل سخاوتکارانه: ایثار اموال. ایثار جان § انتخاب، اختیار: ایثار آخرت. «تالله لقد آثرك الله علینا» = والله

جناب حق سنی ـ حسن صورت وکمال سیرت جهتیله ـ بزه ترجیح واختیار ایلدی ٠

ایجاب [ع] لازم کتیرمك ، واجب قیلمق : قابلك قیرلمسی ایچنده‌کی صویك دوکلمسنی ایجاب ایدر § لازم کلمك ، واجب اولمق : قاب قیریلنجه ایچنده‌کی صویك دوکلمسی ایجاب ایدر ٠ عربیده یالکز متعدی اوله‌رق مستعمل اولدیغی حالده لسانمزده هم لازم هم متعدی اوله‌رق قوللانیلیر ٠ (اقتضا) ده بویله‌در ٠ جمعی : ایجابات ٠

ایجاد [ع] وار ایتمك ، ایدلمك ، وجوده کتیرمك ، کتیرلمك : ایجاد کائنات § یکی برشی چیقارمق ، چیقارلمق : ایجاد فن طباعت ٠ ایجادکرده = ایجادایدلمش: غوتنبرغك ایجاد کرده‌سی اولان بو صنعت اك بیوك بر ناشر معرفتدر ٠

ایجار [ع] کرایه ویرمك ، ویرلمك : ایجار خانه § کرا : خانه ایجاری ٠

ایجاز [ع] اختصار : ایجاز واعجاز ٠ ایجاز کلام § (اطناب) ایله (مساوات) ك آره‌سی ٠ ایجاز مُخِلّ = افاده‌سی مقصود اولان فکره خلل ویرن ایجاز ٠ اوصاندیریجی اطناب دیمك اولان (اطناب مُمِلّ) مقابلیدر ٠

ایجاع [ع] وجع ویرمك ، ویرلمك ، آغریتمق ، آغریدلمق : ایجاع کتف ٠

ایحاش [توحیش] ٠ بدل قوللانیله‌بیلیر ٠

ایداع [ع] امانت اوله‌رق ویرمك ، ویرلمك : ایداع روح ٠

ایذاء [ع] اینجتمك ، اینجیدلمك : ایذای مؤمن حرامدر ٠

ایذان [ع] بیلدرمك ، بیلدیرلمك : ایذان کیفیت ٠ حلول وقت صلاتك اذان ایله ایذانی ٠

ایراث [ع] ویرمك ، ویرلمك ، حصوله کتیرمك ، کتیرلمك . اکثریا محذوراتده قوللانیلیر : ایراث مضرت ٠ ایراث خسار ٠ ایراث فتور ٠

ایراد [ع] کتیرمك ، کتیرلمك ، وارد قیلمق ، قیلنمق :

ایراد ادله • ایراد شواهد • « دست بردست طوروب پیشکه جاهنده ــ بحردن قطرهٔ اوصافنی ایتدم ایراد ــ نعت شریف ــ نابی » § کلیر، عقار: « حوض صد رخنهٔ مصرف پر اولورمی (نابی) ــ کسب دستك ایکی فوارهٔ ایرادندن ؟ »

ایراط [ع] ورطه یه دوشورمك، دوشورلمك: ایراط عدو •

ایزد [ف] جناب حق : ایزد متعال • فتح زای ایله ده قوللانیلیر •

ایستاده [ف] آیاقده طورمش: ایستادهٔ موقع احترام اولدیلر •

ایصاء [ع] وصی نصب ایتمك ، ایدلمك: فلانی ایصا ایتدم • فلانك ایصاسی انسب ایدی § وصیت ایتمك ، ایدلمك : ایصای تصدق •

ایصال [ع] واصل قیلمق، قیلنمق، واردرمق، واردیرلمق: ایصال قافله • ایصال پیام •

ایضاح [ع] واضح قیلمق، قیلنمق؛ عیان ایتمك ، ایدلمك : ایضاح مرام • ایضاح مسئله • جمعی: ایضاحات : اعطای ایضاحات •

ایفاء [ع] اوده مك ، اوده نملك ؛ یرینه کتیرمك ، کتیرلمك : ایفای دین • ایفای وظیفه • ایفای رسم تبریك •

ایقاد [ع] یاقمق ، یاقلمق : ایقاد نار • ایقاد قنادیل • « نوری آرایش قندیل سراپردهٔ حق ــ پرتوی نائرهٔ حبه مدار ایقاد ــ نعت شریف ــ نابی »

ایقاظ [ع] اویاندرمق ، اویاندرلمق: ایقاظ نائم • ایقاظ غافل •

ایقاع [ع] وقوعه ، ظهوره کتیرمك ، کتیرلمك : ایقاع مشکلات • ایقاع موانع •

ایقان [ع] یقین حاصل ایتمك ، ایدلمك ؛ شبهه سز بیلمك ، بیلنمك : ایقان آخرت نه بیوك سعا-

دندر! « باشقه برعالم‌ایدر وجدانی — اوبقا عالمنك ایقانی »

ایلاج [ع] ادخال •

ایلاد [ع] طوغورمق ، طوغورلمق: ایلادفرزند. ایلاد بنات • (تولید) دده باق •

ایلاف [ع] الفت ایتدرمك ، ایتدیرلمك؛ آلشدرمق ، آلشدیرلمق : ایلاف خریداران • ایلاف ارباب تجارت • (تأليف) باشقه یولده قوللانیلیر •

ایماء [ع] قولاً ویافعلاً اشارت ایتمك ، ایدلمك: کله‌میه‌جکنی ایما ایتدی • بوخصوصك ایماسی لازم کلیردی •

ایمان [ع] اینانمق ، قلب ایله تصدیق • معنای شرعیسی (قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار) در : ایمان مقلد مقبولدر • ایمان بأس مقبول دکلدر • (ایتمك ، کلمك ، کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: ایمان ایتدی • ایمانه کلدی • ایمان کتیردی •

ایمپراطور [لاتینجه‌دن] حکمدار : آلمانیا ایمپراطوری •

ایمپراطوریچه [لاتینجه دن] ایمپراطور زوجه‌سی: آوستریا ایمپراطوریچه‌سی•

این [ف] قریبه موضوع اسم اشارت • بو • یالکز قوللانلماز: این‌وآن ، آن‌واین = شو ، بو • بنابرین = بوکا بناءً • قوللانلمامغه باشلامشدر • بعد ازین = بوندن صکره ، بوندن‌بویله • بوایکی تعبیرده (این) ك همزه‌سی محذوفدر •

ایناس [ع] آلشدرمق ، آلشدیرلمق : ایناس حیوانات‌وحشیه • بومعناده (تأنیس) دخی قوللانیلیر •

ایواء [ع] بریره قوندیروب آرام ایتدرمك، بوصورتله آرام ایتدیرلمك : ایوای مسافرین • ایوای مهاجرین •

ایهام [ع] واهمه‌یه کتیرمك ، کتیرملك § ایکی معناسی اولان برکلمه‌یی ایراد ایله معنای بعیدینی اراده ایتمکدن عبارت بر صنعت بدیعیه . بوکا (توریه) دخی دینیلیر . جمعی : ایهامات . (توهیم) باشقه یولده قوللانیلیر .

أ

اُبُوَّت [ع] بابالق صفتی : حقوق ابوت . ابوّة = بابالق ، بابا اولمق جهتیله .

اُبَّهَت [ع] عظمت ، مهابت ، وجاهت ، بهجت . صدارتدن منفصل ذواته تخصیص بیوریلان القابدر . (ابَهت) ویا (ابُهت) صورتنده تلفظی یاکلشدر .

اُتْرُجّه [ع] آغاج قاوونی .

اُجاج [ع] آجی ، طوزلو صو : ماء اجاج .

اُجْرَت [ع] بدل استفاده ، خدمت وامکه مقابل ویریلن آقچه‌وسائره : اجرت قدم . اجرت قدمیه . بلا اجرةٍ = اجرتسز اوله‌رق .

اَجَم [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق ، کورآغاجلق معناسنه کلن (اَجَه) نك جمعی . شیراجم = شدید الصوله ارسلان : « اولور غزاله هم آغوش نره شیراجم — نفعی » همزه‌نك فتحیله‌ده لغتدر .

اُجُور [ع] (اَجْر) ك جمعی . (اجورات) اجرتلر مقامنده قوللانیلیر .

اُحْجُوَّه [ع] بیلمه‌جه . (اُحْجِیَّه) دخی دینیلیر . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُخْت [ع] قیز قارداش . جمعی اولان (اَخَوات) نظائر معناسنده‌ده قوللانیلیر .

اُخْدُود [ع] برده اولان اوزون یاریق ، خندق .

اُخْرَوی [ع] آخرته منسوب ، متعلق : امیداخروی . مکافات اخرویه . « اول خداوندسریر معرفتکم فیضیدر — سالكِ بی‌توشهٔ

كراهه زاداخروى ــ حضرت مولانا حقنده ــ نفعى » اخرويّات = آخرته متعلق سوزلر ، شيلر .

اُخْرىٰ [ع] (آخَر) لك مؤنثى . باشقه : صورت اخرى . جهت اخرى . مسئلهٔ اخرى . نشأهٔ اخرى = حيات اخرويه . مرّةً بعدَ اخرى = برقاچ كره ، دفعات ايله . زادفى الطنبور نغمةٌ اخرى = طنبورده برباشقه نغمه دها پيدا اولدى .

اُخُوَّت [ع] قارداشلق صفتى : اخوت دينيه . اخوت مقدسهٔ اسلاميه . عقد اخوت . « قالمسونمى عقول حيرتده ــ بوده مى وار ايمش اخوتده ! » اخوتكار = قارداشجه . سنه معامله ايدن . اخوتكارانه = اخوتكارجه سنه . (اِخوت) صورتنده تلفظى ياكلشدر .

اُدَباء [ع] شعر وانشايه متعلق علومه منتسب ديمك اولان (اديب) لك جمعى : ادباى عرب . ادباى غرب . ايران ادباسى . عثمانلى ادباسى .

اُذُنانى [ع] بيوك قولاقلى .

اُذُن [ع] قولاق . ضمتين ايله ده لغتدر .

اُرْجُوحَه [ع] صالينجاق : « چوجق آرتق اوينامق ايستمسه ده ــ اويودر ارتجاج ارجوحه » همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْجُوزَه [ع] بحر رجزدن اولان شعر ، قيصه وزنلى شعر . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْجُوفَه [ع] اويدرمه سوز ، خبر كاذب . اكثريا جمعى اولان (اراجيف) ــ حوادث كاذبه مقامنده ــ قوللانيلير . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُرْعُوَّه [ع] بويوندوروق . همزه نك فتحيله غلطدر .

اُسّ [ع] اساس . عربيده همزه نك فتح وكسريله دخى لغت ايسه ده لسانمزده يالكز بو صورتده قوللانيلير .

اُسارىٰ (اسير) لك جمعى . استعمالى نظمه مخصوصدر : « ليلهٔ ويله فزادر شب يلداى فراق ــ نه قيامت قوپارر آنده اسارای فراق ! ــ اشرف »

اُسْبُوعْ [ع] هفته • اسبوعی = هفته‌لك ، هفته‌ده برچیقان : اسبوعی غزته • جریدهٔ اسبوعیه • همزه‌نك فتحیله غلطدر •

اُسْتَا [ف] (استاد) مخففی • نظمده قوللانیله‌بیلیر •

اُسْتَادْ [ف] اوکره‌دیجی ، معلم : حق استاد § ماهر ، وقوف تام صاحبی : « اشعاری بویله سویلر استادسویلینجه ـ نائلئ قدیم » استادانه = استادجه‌سنه : نظم استادانه • ارشاد استادانه § استاده منسوب : دست استادانه • استادی = استادلق : برهان استادی § استاده منسوب : التفات استادی •

اُسْتَاذْ [ع] استاد • استاذیّت = استاذلق •

اُسْتُخْوَانْ [ف] کمیك • استخوانپاره = کمیك پارچه‌سی •

اُسْتُرَه [ف] اوستوره •

اُسْتُوَارْ [ف] محکم ، متین ، قوی • استواری = استوارلق •

اُسَرَاء [ع] (اسیر) ك جمعی : اسرای زنجیه •

اُسْرُبْ [ف] قورشون : معدن اسرب • دانهٔ اسرب •

اُسْطُرْلَابْ [رومجه‌دن معرب] کونشك ارتفاعی تعیین ایتمکه مخصوص آلت •

اُسْطُقُسّ [رومجه‌دن معرب] اصل ، جوهر ، ماده ، عنصر • جمعی : اسطقسات •

اُسْطُوَانَه [فارسی (استون) دن معرب] دیرك § سیلندیر • اسطوانی = اسطوانه شكلنده اولان •

اُسْلُوبْ [ع] طور ، طرز ، نمق ، یول : اسلوب جدید • اسلوب نوین • اسلوب فرنکانه • (طورافاده ، طرزبیان) کبی تعبیرلرله ترجمه ایدیلمکده اولان (style) مقابلنده قوللانیلیر : اسلوب عالی • اسلوب حکیم = مخاطبك سوزینی مرادینك خلافی اوزره بالتلقی بکلمه‌دیکی بر صورتده اعطای جواب •

اُسْوَه [ع] طريقه ، مسلك : اسوۂ حسنه § مقتدى به ، پيشوا : اسوة المحققين § غمكسار ، درد اورتاغى : اسوة العشاق .

اُشْتُرْ [ف] دوه . اشتربان = دوه‌جى . اشترخوى = دوه خويلو ، كينجى . بوكا بدل (اشتردل) دخى قوللانيلير . اشتركاو = زرافه دينيلن حيوان . اشترمرغ = دوه قوشى . (شتر) ده باق .

اُشْتُلُمْ [ف] غوغا ، كورلتى . اشتلمكار = غوغاجى ، كورلتيجى .

اُشْغُرْ [ف] كيرپى ، اوقلو كيرپى .

اُشْكُوفَه [ف] نظمده (شكوفه) يه بدل قوللانيلير .

اُشْكُوهْ [ف] نظمده (شكوه) ه بدل قوللانيلير .

اُشْنَه [ع] يوصون .

اُصُولْ [ع] (اصل) لك جمعى : اصول وفروع § صورت ، منوال ، طريق ، بر برينه مربوط شيلرك نظامى ، قاعده‌سى . بو معناده مفرد حكمنده‌در . هر حالده صفتى مؤنث اوله‌رق كتيريلير : اصول معلومه . اصول ايله = آهسته‌جه ، ياواشجه . اصول اصول = آهسته آهسته ، ياواش ياواش . اصول فقه = علم فقهه وسيلۂ توصل اولان علم . اصوليون = اصول فقه مؤلفلرى ، اصول فقهه منتسب علماى امت .

اُضْحُوكَه [ع] كولمكه سبب اولان شى ، كولنه‌جك شى . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُضْحِيَّه [ع] قربان . قربان بايرامنه (عيداضحى) دينلديكى كبى (عيد اضحيه) دخى دينيلير .

اُضْخُومَه [ع] نسوانك بيوك كوسترمك ايچون قيچلرينه باغلادقلرى بوغچه ، ياصديق . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُعْجُوبَه [ع] باعث تعجب اولان شى ، شاشيله‌جق شى . همزه‌نك فتحيله غلطدر .

اُغْلُوطَه [ع] مخاطبی یاکلتمق ایچون ترتیب اولنان کلام ، یاکلتماج . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُغْنِیَّه [ع] خواننده‌نك تغنی ایلدیکی نغمه ، آهنك .

اُفّ [ع] تکرّه ، تضجر اداتی . اوف .

اُفْتادَگی [ف] افتاده‌لك .

اُفْتادَه [ف] دوشمش : افتادهٔ الم . « هاروت نکاهی ایتسه ایما ــ افتادهٔ چاه اولور زلیخا ــ غالب » § دوشکون § عاشق : « اولدم ای شوخ جفا پیشه سکا افتاده ــ وصفی » « افتاده بر پیاده‌یم ای شهسوار طور ! » مصراعنده توریه طریقیله واقع اولمشدر .

اُفْتان وخیزان [ع] دوشه‌رك قالقه‌رق ، دوشه قالقه . آز قوللانلمغه باشلامشدر .

اُفُق [ع] کوك کناری ، کوکك کوزه کورینن کناری : افق حقیقی . افق مرئی . فانك سکونیله‌ده لغتدر . افق = (عمودی) نك ضدی .

اُفُول [ع] غائب اولمق . اکثریا کواکب حقنده قوللانیلیر .

اُقْنُوم [ع] اصل ، اقانیم ثلثه یعنی اصول ثلثه‌دن هر بری . همزه‌نك فتحیله غلطدر . (اقانیم) ه ده باق .

اُقْحُوان [ع] پاپادیه دینیلن نبات . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُكاف [ع] پالان : اکاف حمار . کسر ایله‌ده لغتدر .

اُكْذُوبَه [ع] یالان سوز . همزه نك فتحیله غلطدر .

اُكْرُومَه [ع] کرمدن عبارت اولان فعل . همزه‌نك فتحیله غلطدر .

اُكُل [ع] میوه § رزق ، نصیب § ذکا . ذواکل : صاحب ذکا ، ذکی .

اُلْفَت [ع] آلشمه : اوته‌دن بری سعی ایله الفت ایتشمدر § کوریشوب قونشمه ، حسن صورتله کوریشوب قونشمه : « کوندن کونه تازه لنـدی الفت ــ غالب » « میـان اصدقاده شرط الفت ترك کلفتدر ــ شیخ الاسلام عارف » کرم الفت = صیق فیق کوریشوب قونیشان : سزکله کرم الفت اوله‌لی باشقه لرندن صوغودم · الفتکر = الفت ایدیجی ، ایدن · الفتکری = الفتکرلك ·

اُلُوف [ع] بیك معناسنه اولان (اَلْف)‌ك جمعی · اکثریا حسابده قوللانیلیر ·

اُلُوهِيّت [ع] اللهلق ، معبودلك ، تکریلق : « دینسه مرآت الوهیت سزادر عالمه » (الاهت ، الوهت) دخی لغتدر ·

اُمّ [ع] آنا : امّ ولد · ام خارجه § اصل ، منشأ : ام الخبـائث ، ام خبائث = شراب ، مسکرات : « ای او غل ام خبائثدر می ــ فسق تولیده سبب پی در پی ــ سنبلزاده » ام الدنیا ، ام دنیا = مصر · ام الرأس ، ام رأس = دماغ · ام الرذائل ، ام رذائل = جهل · ام الفضائل ، ام فضائل = علم · ام القرآن ، ام قرآن = سورهٔ شریفهٔ فاتحه · ام القری ، ام قری = مکهٔ مکرمه · ام الکتاب ، ام کتاب = لوح محفوظ : « یوق قیدماسوی‌دل قدسی جنابده ــ اولمـاز خطا صحیفهٔ ام الکتابده ــ عارف حکمت » ام النجوم ، ام نجوم = صـامان اوغریسی ، حاجیلر یولی ، کهکشان ·

اُمَّت [ع] جماعت ، قوم ، طائفه § کندیلرینه طرف الهیدن پیغمبر کوندریلن طائفه : امت محمد (علیه السلام) · امت اجابت = امتك پیغمبرینه ایمان ایدن قسمی · امت دعوت = امتك پیغمبرینه ایمان ایتمین طاقمی · امة الله = مخلوق حق ·

اُمَرٰاء [ع] رئیس معنـاسنه اولان (امیر)‌ك جمعی : امرای عسـکریه · (امیر) ه ده باق ·

اُمَم [ع] (امّت)‌ك جمعی : امم سالفه · خیر الامم ، خیر امم = پیغمبرمزك امتی ·

اُمَناء [ع] (امين) ك جمعی : آلای امناسی • صندوق امناسی •

اُمْنِیّه [ع] اومیلان شی، مقصود، مأمول § اومه ، امید •

اُمُور [ع] شی، ایش، خصوص، حادثه معناسنه اولان (امر)ك جمعی : امورعظیمه • امور مبهمه • معضلات امور • تسهیل امور • امورآشنا = ایش بیلیر آدم • امور دیده = برچوق شیلر کورمش صاحب تجربه آدم • موفق الامور، مسهّل الامور = جناب حق • (اوامر) ه ده باق •

اُمُومَت [ع] آنالق صفتی : امومت وابوت. حقوق امومت •

اُمَّهات [ع] (امّ) ك جمعی : اقدام امهات • امهات لغت •

اُمّی [ع ف] اوقویوب یازمق بیلمین : شخص امی • امی سنان • پیغمبرمزك اوصاف شریفه ـ سندندر • افندمزك بتون عوالمی شعشعه‌سنه غرق ایتمش اولان انوار علم وعرفاندن حصه‌یاب تنور اولان حقبین کوزلره بوعنوان جلیلك پك پارلاق کورینه‌جکی شبهه‌سزدر • « اوقوماز کن اوخلبلك خلقی ـ ایتدی ملزم علمـای سلفی ـ خاقانی » امیٔ صادق = پیغمبرمز •

اُمِید [ف] اومه، اومو: « امید رد ایله‌در ویردیکی سـلام دخی ـ مانی » میمك تشدیدیله ده‌قوللانیلیر • امید بخش = امید ویریجی : امید بخش موفقیت • امید بخشـانه = امید بخش اولانه یاقیشه‌جق صورتده: التفات امید بخشانه • امید بخشی = امید بخشلق • امید وار = امیدلی : ایستدیکم کبی برنعت شریف یازمغه موفق اوله‌جغمه امید وارم • امید ـ وارانه = امید وار اولانه یاقیشه‌جق صـورتده • امید واری = امید ـ وارلق • امیدگاه ، امیدگه = امید یری : « کلدم آچیل ای امیدگاهم ! »

اُناس [ع] نظمده (ناس) ه بدل قوللانیله بیلیر •

اُنافی [ع] بیوك بورونلو •

اُنْس [ع] آلیشیقلق، آلیشقینلق • (طوتمق) ماده سـیله استعمـالی ترك ایدلمه‌ملی : مجنون آهـولر ایله انس طوتمش ایدی • (ایتمك) ماده‌سـیله قوللانلماز •

انسا انس= انسی چوق ، پرانس : مجلس انسا انس . « بزم انسا انسده برهم نفس بولدم ینه ـ ایلدم برناله ده ارباب حالی آه کو ـ نی لسانندن »

اُنْسِیَّتْ [ع ـ مولّد] آلشمه ، الفت ایتمه : « نکاه شوخی مردمله عجب انسیت ایتمشدر ـ شیخ الاسلام عارف » استعمالنه احتیاج واردر .

اُنُوفْ [ع] (انف) لك جمعی : ترغیم انوف .

اُوبُوسْ [فرانسزجه دن] کوچك خبره .

اُوپَرَا [ایتالیانجه دن] تیاترو ده موسیقی ایله اجرا اولنان منظوم فاجعه § بودرلو اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو . اوپرا قومیق = نثر ایله قاریشیق مضحك اوپرا اویونی § بودرلو اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو .

اُوسْتَا [ف] یاخود

اُوسْتَادْ [ف] نظمده (استاد) ه بدل قوللانیله بیلیر .

اُولُو [ع] و

اُولِی [ع] صاحب معناسنه اولان (ذو) نك جمعی . ترکیبسز قوللانلماز . اولوالعزم = اوامر وارده الٓهیه نك اجراسنه الك زیاده اهتمام بیوران پیغمبران ذی شان . جناب ابن عباسدن مروی اولدیغی اوزره اولوالعزم شو بیتده کوسترلدیکی وجه ایله بشدر : « اولوالعزم نوح والخلیل المودد ـ وموسی و عیسی والحبیب محمد » (علیهم السلام) . اولوالامر= پادشاه اسلام ، اسلام پادشاهلری : اولوالامره اطاعت واجبدر . اولوالابصار = بصر صاحبلری ، نظر دقت اربابی : فاعتبروا یااولی الابصار . اولوالالباب = عقول سلیمه اصحابی : « کمال عقلنه حیران اولور اولوالالباب » (اولی) آز قوللانیلیر : اولی النهی = اصحاب عقول . ثقلتنه مبنی (اولو النهی) قوللانلماز . (اولو) لو تعبیرلر اسلوب فارسی اوزره مضاف الیه اولنجه قاعدهٔ عربیه یه توفیقاً (اولی) صورتنه قونلمق لازم کلمز . مثلا (مسلم اولو الالباب) دینیلیر ، (مسلم اولی الالباب) دینلمك اقتضا ایتمز .

اُولیٰ [ع] (اوّل) ك مؤنثی • برنجی : دفعهٔ اولی • طبعهٔ اولی • رتبهٔ اولی • جُمادی الاولی • ادواتدن برینه بتیشنجه آخرنده الف کبی اوقونور (ی) بولنان سائر کلمات کبی الف ایله یازیلیر : فلان سنه‌نك جمادی الاولاسی •

اُومْنیبُوس [لاتینجه‌دن] شهرلرده ایشلین عمومی آرابه •

اُونیفُورْمَه [ایتالیانجه‌دن] ملکیه وعسکریه البسهٔ رسمیه‌سی •

اهْجُوَّه [ع] (هجویّه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . (اهجیّه) دخی دینیلیر • همزه‌نك فتحیله غلطدر •

بَ

بِ [ف] ادات الصاق • ترکجه‌ده معادلی اواخر کلماته کلن (ە) حرف املاسیدر : تابصباح = صباحه قدر • تابقیامت = قیامته قدر • دست بدست = الدن اله • ماه بماه = آیدن آیه ، هرآی § ادات مطابقت : بقول فلان = فلانك قولنجه • « طوافه کعبهٔ کویك بقول باقیٔ مرحوم ـ درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر ـ نفعی » § ادات قسم : بحق خدا = خدا حقیچون • بحق نور نبوت • « بحق سورهٔ انا فتحنا ـ لا »

با [ف] ادات مقارنت • ایله ، له • بامضبطه = مضبطه ایله • باسند = سندله • باکمال = کماله مقارن ، کماللی : جمال باکمال • باخبر = خبره مقارن ، خبردار ، صاحب وقوف : « کوش ایت بوسوزی کیم خبر باخبراندر ـ روحیٔ بغدادی » باخصوص = خصوصیله ، خصوصاً هله •

بابْ [ع] قاپو : باب مفتوح • باب مسدود § کتابك بر قسم مخصوصی ، (فصل) ك بیوکی : مجلّه‌ده کتاب الهبه‌نك عقد هبه‌یه دائر اولان برنجی بابی ایکی فصلی حاویدر § بند ، ماده : بنا رساله‌سی اوتوز بش بابه منقسمدر • بو اوج

معناده جمعی اولان (ابواب) دخی قوللانیلیر § دائرۀ رسمیه: باب مشیخت. باب‌سرعسکری § خصوص: بو بابده حقکز وار. بو ایکی معناده جمعی قوللانلماز.

بابا [ف] پدر § وقارلی، تمکینلی، پیشکین، شایان حرمت: بابا آدم. بابایانه = باباجه‌سنه: بابایانه اطوار.

بابونج [ع] پاپادیه. فارسی (بابونه)دن معربدر.

باتاریه [ایتالیانجه‌دن] بر طاقم طوپ، آلتی طوپ طاقمی § الکتریق استحصالی ایچون تهیئه اولنمش شیشه‌لر مجموعی.

باج [ف] ویرکو.

باجنك [ف] باجه.

باحور [ع] تموزده‌حکم سورن شدت حرارت. ایام باحور = تموزك اون طقوزندن یکرمی آلتیسنه قدر اولان یدی‌گون.

باختر [ف] غرب، مغرب. خاورو باختر = شرق وغرب.

باد [ف] هوای متحرك، یل، روزگار: بادبهار. بادبهاری. «باد نوروزی ایله اولسون‌ده دریا موج موج — اولمسونمی دلده‌کی عمان سودا موج‌موج؟» باد آور، بادآورد = چالشمقسزین مساعدۀ طالعله اله کچن شی: کنج باد آور.

بادبدست = مفلس، صفر الید. بادِ بروت = مغرورلق، خودبینلك، بنلك. بادپا — ی = سرعتلی، سریع‌الحرکه: رخش بادپا. بادپیما = بوش کزن، عبثله اشتغال ایدن. بادکرد = قاصیرغه. بادهوا = مصرفسز، بلش.

باد [ف] و

بادا [ف] اولسون، اوله: «یکسر دیدیلر صد آفرین باد —

نابی » « مألن هر کیم استخراج ایدرسه آفرین بادا ــ وله » قوللانلمامغه باشلامشدر ·

بادام [ع] معروف میوه · بادامِ دومغز = ایکی ایچلی بادام ·

بادامی = بادامه منسوب ، مشابه : چشم بادامی ·

بادبان [ف] یلکن · بادبانکشاـی = یلکن آچیجی · (بادبانکشای عزیمت) تعبیرندن اوصانلمشدر ·

بادره [ع] حاضرجوابلق یولنده بالبداهه سویلنیلن سوز: بادرهٔ نادره § بردن بره ظهوره کلن حال ، کیفیت ·

بادزن [ف] و

بادزنه [ف] یلپازه : « زنه‌شایان کوریلور بادزنه »

بادنج [ف] هندستان جوزی ·

بادنگان [ف] بادنجان ·

باده [ف] شراب · باده خوار ، باده نوش = باده ایچن · باده فروش = باده صاتان ·

بادی [ع] سبب اولیجی ، موجب: « بزه ای باد بادیٔ پریشانی اولورسه‌ڭ ده ــ طوقن کاهی اوزلف تارماره هرچه باداباد ــ سنبلزاده » مثــلا (پریشانلغی بادی اولدی) دینلمه‌ملی ، (پریشانلغه بادی اولدی) دینلملی · (باعث) ده بویله‌در · (موجب) ه ده باق § اول ، ابتدا: بادیٔ امرده حقیقتی آکلایه مامش ایدم · بادیٔ نظرده اویله کورینیور ·

بادیه [ع] اووه ، چول: «بولمدم بادیهٔ غمده رفیق مشفق ــ کل سنکله اوله‌لم بزینه همراه کوکل!»

بادیه پیـا = بادیه‌ده کزوب طولاشان : خیلی زمان بادیه پیمای تجربه اولدم · بادیه نشین = بادیه‌ده اوطوران ، بدوی · بادیهٔ غول = دنیا ·

بار [ف] یوك: « چکیلیر شیمیدر باق ایمدی شوبار!ــ بونی‌بن یوکلنیرمی‌یم تکرار ؟ ــ اودوبجی لسـانندن » بارخانه = یولجی احمال واثقـالی · باردار = یوکلو ، حامل: زنان باردار · بارگران = آغیر یوك · بارکش = یوك چکیجی ، طاشیجی § دفعه ، کرّه : بار اولّ · هربار =

هر دفعه، هر زمان § اذن، رخصت ●
بارخدا = اذن صاحبی، جناب حق ●
بارگاه ، بارگه = اذن ایله کیدیله -
بیله جك یر ، اوتاغ ، دیوان عالی ●
دربار = باب شوکتمآب خلافتپناهی §
میوه، ثمره ● بارآور = میوه ویریجی،
مثمر: درخت بارآور ● بارور = میوه لی:
نهال بارور § بارنده ، یاغدیریجی ●
بومعناده وصف ترکیبی صورتنده
قوللانیلیر : کوهربار ● مشکبار ●

بارَاتَه [ایتالیانجه دن] چوقه دن
معمول برنوع سرپوش،
قالنسوه : بوستانجی باراته سی ●

باراقَه [فرانسزجه دن] کلبه ،
قولبه : کرك باراقه سی ●

باران [ف] یاغمور: « بیلنیرقدر
عباموسم باران اولسون —
لا » « مجربدرکه باران مبتلای عید
قرباندر — واصف »

بارانی [ف] یاغمورلق ●

بارَج [ف] ایت اوزومی ●

بارِد [ع] صوغق : ماء بارد ●
طوربارد ● اوصاغ بارده ●

باردان [ف] هکبه ، خرج ،
چوال کبی ایچنه اشیا
قونیله جق شی ●

بارِع [ع] اوصاف جیده یی جمع
ایله اقراننه فائق اولان :
فاضل بارع ●

بارِقَه [ع] شیمشك پارلتیسی ،
پارلتی : بارقهٔ حقیقت
مصادمهٔ افکاردن چیقار ● بارقهٔ
شمشیر جلادت ●

بارَكَ الله [ع] ترکیب استحسانی ●
کمال تحسین موقعنده
ایراد اولنور: « بارك الله زهی عاطفت
ربانی — که شه عالمه اولمش ازلی
ارزانی — نفعی » « تن کارنك کلشن
ارغوانی تیتن کلشن — هزاران
بارك الله کلشن اندر کلشن اولدك
سن! »

بارگیر [ف] بیکیر ●

بارو [ف] دیوار، قلعه دیواری،
حصار برجی ●

بارود [ف] باروت ● شیوعیله
افواه ناریه ده استعمالی
(۸۰۰) سنهٔ هجریه سنه مصادف

عـد اولنـه بیلیر • کاتب چلبینك تقویم التواریخنده باروت وجـبره‌یی ایجاد ایدن اسکندریه‌لی حکیم سانیوسك (٤٠) سال هجریسنده اسـتانبوله کله‌رك اهالیسـنه بونلرك صورت استعمالنی تعلیم ایتدیکنه دائر مندرج اولان روایت محتاج تدقیقدر •

بارومترو [رومجه‌دن] میزان الهوا ، مقیاس الهوا •

باری [ع] خالق ، جناب حق : فیض باری •

باری [ع] آغاج یونیجی ، یونان : باری قوس • اعط القوس باریها = یایی یونیجیسنه ویر ؛ ایشی اهلنه تفویض ایت • « یاباری القوس بریاً لست تحسنها ــ لاتفسدنها واعط القوس باریها »

باری [ف] (هیچ اولمازسه) مآلنی مفید ادات اکتفا : « باری برقاچ کون حضور قلب ایله دنیـایه باق ــ باقی » « باری بزده کری سیر ایده لم صحراده ــ ندیم »

باریك [ف] اینجه : رشتهٔ باریك • فکر باریك • خیـال باریك • باریك بین = اینجه شیلری کوریجی ، کورن • باریکتر = دهاء اك ، پك اینجه •

باز [ف] طوغان دینیلن شکاری قوش : بازسفید • باز بالا ــ پرواز • « بازشـکار کیر چراکاه همتم ــ کام دوکون جنبش بال و پرمده‌در ــ نابی » § آچیق : « دهنك ایله شاشقین کبی باز ــ سنبلزاده » § بازنده ، اویناییجی • بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : شطرنج باز • قارباز • (جانباز) جانیله اوینایان دیمکدر •

بازار [ف] چارسو ، چارشی § امتعه وسـائره صاتانلرك محل اجتماعی : « بازارده کالای معارف صاتیلیرمی؟ ــ واصف » § یوم الاحد ، یکشنبه § بایع ایله مشتری بیننده‌کی معامله • محاورانده (پ) ایله تلفظ اولنور •

بازرگان [ف] آلش ویرش ایله مشتغل آدم ، تاجر • بازرکانی = بازرکانلق •

بازگشا [ف] قوهٔ ممیّزه .

بازگون [ف] و

بازگونه [ف] مقلوب، معکوس، ترس § منحوس ، اوغورسز . (واژگون) زیاده قوللا نیلیر .

بازمانده [ف] گری قالمش اولان: سوار باز مانده .

بازنده [ف] اوینایجی، اوینایان .

بازو [ف] قول: بازوی زور آور . ضعف بازو. بازوی سیمین . « تقدیر خدا قوت بازو ایله دونمز — لا » بازو بند = قوله باغلانیلان تعویذ، نسخه .

بازی [ع] طوغان دینیلن شکاری قوش . فارسیده اولدیغی کبی عربیده (باز) دخی دینیلیر .

بازی [ف] اویون، اکلنجه، لهو .

بازیچه [ف] اویونجاق : بازیچهٔ اطفال § اویون: « نیجه بازیچه‌سی وار دنیانك — لا »

بازیخانه [ف] و

بازیکده [ف] اویون، اکلنجه محلی ، دار اللهو .

بازیگر [ف] کوچك ، رقّاص، رقاصه . بازیگری = کوچکلك .

بازی کوش [ف] شوخ مشرب، لطیفه‌جی، مجلس‌آرا . راغبك « اوینادر عشاقنی اطفال بازی کوشلر » مصراعنده (لر) زائددر .

بأس [ع] ضرر، محذور، فنالق: بأس یوق . نه بأس وار ؟ لابأس به = آنده بأس یوق § عذاب: بأس شدید . ایمان بأس .

بأساء [ع] آفت ، داهیه .

باستون [ایتالیانجه‌دن] دکنك، صوپا .

باسِطْ [ع] یایيجی، یایان § دیله - دیکنلك رزقنی توسیع ایدن ، جناب حق .

باشَه [ف] آتماجه‌دینیلن شکاری قوش .

باصِرَه [ع] کوزده‌کی کورمه قوتی : قوهٔ باصره . مجازاً کوز معناسنده‌ده قوللانیلیر .

باطِلْ [ع] ذاتنده‌ثبات‌وحقیقت اولمیان شئ ، بوش شی : حق وباطل . نابینك « باطل همیشه باطل وبیهوده‌در ولی‌ـ مشکل بودرکه صورت حقدن ظهور ایده » بیت مشهورنده (بیهوده) زائددر . جاءالحق وزهق‌الباطل=حق‌کلدی، باطل کیتدی (محو اولدی) .

باطِنْ [ع] ایچ ، ایچ یوز : « یکدیکره یوق شرع وحقیقتده مباین ـ آیینه‌ایمش بربرینه ظاهر وباطن ـ کاظم » § ادراك ابصاردن منزه اولان ، جناب حق : « نورالظاهر ایتسه دلده بروز ـ اولور الباطن اسمی فیض افروز ـ شاکر احمد » § ایچده‌کی ، ایچ یوزده‌کی : حواس‌باطنه . باطنی، باطنیه =باطنه،منسوب،متعلق: حس‌باطنی. طائفهٔ باطنیه .

باعْ [ع] قولاج .

باعِثْ [ع] سبب اولیجی ، اولان : « دیللرده‌اوزلف داستاندر ـ (راغب) می بوقیل وقاله باعث ؟ » (بادی) یه‌ده باق .

باغْ [ف] یشیللك ، چیچکلی ، آغاجلی یر : « باقیك باغده قوه‌ار‌ه‌یه‌دلداره باقك ـ طالمیك کوثره فردوسده‌دیداره باقك » § اوزوملك . باغ قدس = جنت .

باغْبانْ [ف] باغجی ، باغچوان : « باغبان برکل ایچون بیك خاره خدمتکار اولور ـ لا » باغبانی = باغبانلق .

باغْچَه [ف] (باغ) هم طبیعی هم صنعی اولدیغی حالده (باغچه) یالکز صنعی اولور . بناءً علیه (صنعی باغ) دیه تفسیر اولنور . مع مافیه طبیعی باغه دخی مجازاً (باغچه)دینیله‌بیلیر . (بغچه) صورتنده یازلمالی .

بُاغوت [ع] خرستیانلرك بایرامی ، پاسقالیه .

بُاغی [ع] حقدن عدول ایله سرکشلك ایدیجی ، ایدن: « تجمع ایلدی میدان لحمه ـ ایدوب کفران نعمت بونجه باغی ـ یکیچری عصیانی حقنده ـ عزت ملا » باغیانه = باغیجه‌سنه : حرکات باغیانه .

بُاقر [ع] واسع . ائمهٔ اثنی‌عشردن محمد بن علی بن الحسین ابن المرتضی حضرتلرینك لقب شریفلریدر . علم وفضیلتده توسعلری باعث تلقیب اولمشدر .

بُاقل [ع] عجزهٔ عربدن برشخص کشعورڭ اسمیدر . برکون اون بر آقچه‌یه بر آهوبچه اشترا ایدوب قوجاغنه آلمش ایدی . یولده کوتوررکن تصادف ایدنلردن بری « بونی قاچه آلدڭ ؟ » دیدکده لسانیله « اون بر آقچه‌یه » دیمکی بجره‌میه‌رك اون بر عددینی کوسترمك ایچون اللرینی رفع ایله پارماقلرینی آچوب دیلنی چیقاردیغی صیره‌ده حیوان قوجاغندن فیرلایوب قاچدی . باقلدن دها عاجز ، دها بجریکسز دیمك اولان « اعیی من باقل » مثلی اکثریا افادهٔ مرامدن عاجز اولانلر حقنده ضرب اولنور . « بزم جهالده حسّان ایله باقل بردر ـ لا »

بُاقلاء [ع] باقلا . (بقـله) صورتنده یازلماسی اولادر .

بُاقَه [ع] چیچك وسائره دسته‌سی ، دمت ، طوتام . باقة النرجس = بدمنظر قوجه قاری .

بُاقی [ع] حالت اولاسی اوزره مستمر اولان ، فانی اولمیان: « باقی قالان بوقبه‌ده بر خوش صدا ایمش ـ باقی » آثار باقیه . معجزات باقیه § آرتان ، کری قالان ، بقیه . بوده (قالمق) ماده‌سیله قوللانیلیر .

بُاقی [شاعر مشهور] اصلی (عبدالباقی) در . مشار الیه (۹۳۳) سال هجریسنده استانبولده طوغمشدر . استعداد وسعی جامع بروجود اولدیغندن

سراج چراغی ایکن رئیس الشعرا اولمشدر ۰ طرز قدیم نظمی زمان مساعد اولدیغی مرتبه تجدیده چالشمشدر ۰ اوچ دفعه روم ایلی صدری اولدقدن صکره (١٠٠٨) ده ارتحال ایتمشدر ۰ « باقی افندی کتدی عقبایه بیك سكزده ـ هادی بغدادی» خاتمنده شو بیت منقوش ایمش : « فانیست جهان درو وفانیست ـ باقی همه اوست جله فانیست » (مواهب لدنیه) ، (فضائل الجهاد) ، (الاعلام فی احوال بلد الله الحرام) نامارنده کی کتابلر ایله حضرت ابو ایوب انصارینك روایت کرده سی اولان احادیث شریفه یی ترجمه ایتمشدر ۰ مرتب دیوانی اشهر آثاریدر ۰

باقیات صالحات [ف] عندالله اجری باقی اولان اعمال صالحه ۰ تعبیر قرآنیدر ۰

باك [ف] صاقنمه ، احتراز: «سنی تبریده بندن اولسه اغیار اتفاق اوزره ـ نه باکم وار خلوص البته غالبدر نفاق اوزره ـ نابی » (ایتمك) ماده سیله قوللانلمالی ۰ بی باك = باکسز : مرد بی باك ۰ بی باکانه = بی باکجه سنه ۰ بی باکی = باکسزلك ۰

باكوره [ع] اول یتیشن ، ترفنده میوه ۰ باکورة الحیاة = کنجلك ، شباب ۰

باکی [ع] آغلایيجی ، آغلایان ۰ آز قوللانیلیر ۰ باکیاً = آغلایه رق ۰

بال [ع] خاطر ، قلب ، کوکل : بخلوص البال = خلوص قلب ایله ۰ سلیم البال = قلب سلیم صاحبی ۰ مافی البال = کوکلده کی شی ۰

بال [ف] قاناد : « یاره طوقنور خدا نکرده ـ بالك نه سورورسین اوله یرده ـ کبوتره خطاب » بالکشا = قاناد آچیجی ، اوچیجی ۰ شکسته بال = قانادی قیریق : « دل مجروحه رحم ایله قالسون دام زلفکده ـ شکسته بال اولان مرغی ایدوب آزاد نیلرسین ـ بهایی » § قول ۰ قوی بال = قولی قوتلی ۰ اکثریا (بویون ،

بویون کوکی) دیمك اولان (یال) ایله برلکده (تناسب اندام) مقامنده قوللانیلیر : « اویال وبال اوتمایل اوشیوهٔ رفتار ـ ندیم »

بالا [ف] یوکسك ، عالی : رتبهٔ بالا • قد بالا ، قامت بالا = اوزون بوی • بالاتر = دها الك ، پك ، عالی • بالا پرواز = یوکسدن اوچان • انسان حقنده اکثریا (حدینی تجاوز ایدن) معناسنده قوللانیلیر § یوقاری ، اوست : بالای کهسار • بالا پوش = یاردهسو کبی اوسته کبیلن لباس • بالا خانه = اوك اوست قاتی • بالا دست = الی اوستون ، غالب • بالا دستی = بالا دستلك • دست بربالای دستست = الالدن اوستوندر • بالاخوان = برشیئی حدندن آشیری کوسترن ، اوچوران • بالا خوانی = بالاخوانلق § بوی • بالای بلند = اوزون بوی • بالا بلند = اوزون بویلو •

بالش [ف] یاصدیق : « مادر ویرهرك سکانواله ـ پهلوسنی ایتیورمی بالش ؟ ـ قوزی یه خطاب »

بالغ [ع] یتیشیجی ، ایریشیجی : سنی هنوز اون درده بالغ اولمش § سن رشده ، مرتبهٔ ادراکه واصل اولان : غلام بالغ • جاریهٔ بالغه • شیوهٔ عربی اوزره (جاریهٔ بالغ) دخی دینیلیر • بالغاً مابلغ = درجهٔ کفایهنك فوقنده ، زیادهسیله • (حکمت بالغه ، قدرت بالغه) کبی تعبیرلرده قوللانیلان (بالغه) ایلکده صونك درجهیه واصل دیمکدر •

بالقون [فرانسزجهدن] پنجرهلرك اوکنندهکی آچیق ویارماقلقلی شهنشین § تیاترووده صحنه جهتندهکی لوجهلر •

بالو [ایتالیانجهدن] رقص جمعیتی ، رقص محلی •

بالنه [فرانسزجهدن] معروف جسیم بالق •

بالون [فرانسزجه دن] هوا طولودریدن ویالاستیقدن طوب § هوایه قالقان معروف بالون.

باله [فرانسزجه دن] بر وقعه تصویر ایدن رقص § رقصلر وپانتومیما ایله قاریشیق تیاترو اویونی •

بالی [ع] اسکی ، کهنه : لباس بالی • البسهٔ بالیه •

بالیده [ف] بیومش ، نشوونما بولمش : نهال بالیده •

بالین [ف] یاصدیق : « درّ ایله سایه کده تزیین ایلدم بالیننکی — کوزلرمدن ایتدی تقطیر لآلی کوزلرك » بالین پرست = تنبل ، تن پرور • سربالین = یاصدیق اوجی ، باش اوجی : « سربالیننه کلسه‌ڭ ای حور — ایندی دیرلردی شهید اوسته نور — ثابت »

بالیه [ایتالیانجه‌دن] اشیای تجاریه دنکی •

بالیه‌مز [ایتالیانجه‌دن] برنوع طوپ ، منزل طوپی •
بو کلمه‌یی اوللری (بال یمز) یازوب (عسل یمی خورد) دیه ترجمه ایدرلرمش !

بام [ف] سقفڭ اوستی ، طام : « غرهٔ روزه‌یی کوردم فلکك بامنده — ندیم » بام چشم = کوز قاپاغی § قالین تل ، بم •

بامداد [ف] و

بامدادان [ف] و

بامگاه [ف] و

بامگه [ف] صباح ، سحروقتی •

بامه [ف] قابا ، کور ، اوزون صاقال •

بان [ع] صورغون آغاجی •
موزون اولدیغندن شعرای عرب قامت محبوبه‌یی بانه تشبیه ایدرلر • عجمڭ (سرو) ینه معادلدر • « نخل نازم ! بیله‌مم طوغریسنی هانکیسی راست — سروه بکزتدی عجم قدیکی عربان بانه — سروری »

بان [ف] فاعلیت ، تقید اداتی •
لسانمزده اکثریا (جی) ایله تعبیر اولنور : دربان • شتربان • باغبان •

باندرول [فرانسزجه دن] توتون پاکتلرینه یاپشدیریلان اوزون ، اکسز ، تمغالی کاغد •

باندو [فرانسزجه‌دن] طاقم ، موزیقه طاقمی .

باندیره [ایتالیانجه‌دن] بایراق .

بانق [فرانسزجه‌دن] بانقه .

بانق‌نوت [فرانسزجه‌دن] بانقه طرفندن چیقاریلان رسمی ورقهٔ نقدیه .

بانقه [ایتالیانجه‌دن] معاملات صرافیه صندوق § معاملات صرافیه اجراسنه مخصوص بنا .

بانك [ف] هایقیرمه ، شدتلی سس ، صیحه . بانك روارو = صور اسرافیلك امواتی حشر ایده‌جك نفخهٔ ثانیه‌سی . بانك نماز = اذان .

بانکر [فرانسزجه‌دن] بانقه صاحبی ، بیوك صراف .

بانو [ف] قادین ، خانم .

بانی [ع] بنا ایدن . اکثریا (بانیدیران) مقامنده قوللانیلیر : بومکتبك بانیسی فلان ذاتدر . مؤنثی : بانیه .

بانیو [ایتالیانجه‌دن] صویه کیرمه ، استحمام § بانیو ایتمکه مخصوص صوویا دیکر مایع § بانیو ایتمکه مخصوص محل § ایلیجه .

باور [ف] اینانمه ، اعتماد .

باهر [ع] آچیق ، روشن ، پارلاق : دلیل باهر . دلائل باهره .

بایسته [ف] لازم ، واجب .

بایض [ع] یومورطلایجی : ماکیان بایض .

بایع [ع] مال صاتیجی ، صاتان .

ببر [ع] هندستانه مخصوص بیرتیجی بر حیوان ایمش . ارسلان بوندن قورقارمش : «ازدرکش وادئ تخیل — ببرافکن کوهسار معنی — نفعی وصفنده — انبی »

« دل‌حاصلی قالدی شوقه مجلوب ــ شبل‌الاسد اولدی ببره مغلوب »

بَتات [ع] قطعی: بیع بتات = قطعی صورتده صاتمق • (بیع بات) زیاده قوللانیلیر •

بَتّات [ع] شالجی، شال صاتان •

بَتَر [ف] (بدتر) مخففی •

بَتْراء [ع] (ابتر)ك مؤنثی • خطبهٔ بترا = حمدله وتصلیه‌سز خطبه • عین بترا = قویروقسز عین، همزه •

بَتُول [ع] ارککلردن بالکلیه منقطع پاکدل خاتون: مریم بتول • فضل وحسب جهتلریله نسوان امت ایچنده ممتاز اولدیغی ایچون حضرت فاطمه‌یه‌ده اطلاق اولنور • محتشم کاشانی مرثیهٔ مشهوره‌سنده امام حسین افندمزك خواهر وفا پروری اولوب کربلا وقعه‌سنده برلکده بولنان جناب زینبی (بضعة البتول) تعبیریله یاد ایلمشدر (رضی‌الله عنهم) •

بَثّ [ع] اظهار مافی‌الضمیر: بث وشکوی •

بَجا [ف] یرنده، مناسب: «هر بیتنه بر کنج کهر دینسه بجادر» نابجا = یرنده دکل، مناسب دکل: « حقم دکلمی یالواریشم نابجا‌میدر؟ » بوکا بدل (نابمحل) قوللانیلیر • فقط (بجا) مقامنده (بمحل) قوللانلماز •

بَجایش [ف] ایکی مأمورك بربری یرینه کچمسی، مبادلهٔ مأموریت: وقوع بجایش § ایکی مأمورك بر بری یرینه کچیرلمسی، متقابلاً تبدیل مأموریت: اجرای بجایش •

بَچَگان [ف] (بچه) نك جمعی • اکثریا مرکب اوله‌رق قوللانیلیر: مغبچگان • بط بچگان •

بَچه [ف] انسان وحیوان یاوروسی • نظمده تشدیدیله‌ده قوللانیلیر: « نه زیبا الفت ایتمش دخترزر بچهٔ مغله! ــ ندیم »

بَحّاث [ع] بحث ایتمکی سون، چوق بحث ایدن: نجم‌الدین کبری اوائل حالنده بحاث ایدی •

بَحّار [ع] كميجى .

بَحْت [ع] خالص، اوز، محض، صرف: ذات بحت آلهيدن بحث اولنماز . صهباى بحت = خالص شراب . عربىٔ بحت = خالص عرب .

بَحْث [ع] سوز آچق: نه‌دن بحث اولندى؟ § بر ماده حقنده تفتيش وتحقيق طريقيله سوز سويلمك: امام فخرالدين رازى تفسيرنده حقيقت انساندن اطرافيله بحث ايتمشدر § معارضه طريقيله مكالمه: بينمزده بر بحث جريان ايتدى § اوكدول تعيين ايتمك صورتيله سوز و برشمك § تفتيش وتحقيق داعى اولان خصوص: « بو بحثى بيلمز ايدم بن مكر نه‌مشكل ايمش!— سيد وهبى » § بر ماده‌نك تفتيش وتحقيقنه دائر سوزلرى حاوى مقاله: منطقده برهان بحثى .

بَحْر [ع] دكيز: بحر سفيد . بحر سياه . بحرى، بحريّه = بحره منسوب: طائر بحرى . عساكر بحريه . « نظارت بحريه » « نظارت امور بحريه » ديمكدر . بحريّون = فنون بحريه‌يه منتسب اولانلر . نثرده (بحريّين) صورتنده قوللانلماز .

بَخّال [ع] پك بخيل .

بَخْت [ف] تصادف: بخت ايشى § حسن تصادف: بختم وار ايمش . بى بخت = بختسز . بى بختى = بختسزلق . بخت بيدار = اويانيق، آچيق بخت . بخت خوابيده، بخت خواب آلود = كوتو بخت .

بَخْتَرى [ع] صالنه صالنه يوريين، خرامان، خوش رفتار .

بَخْتيار [ف] بختلى، خوشحال: كندمى بختيارعد ايدرم . « بن يولجى اوشيوه كار يولجى — دينسون بكا بختيار يولجى » بختيارانه = بختيارجه‌سنه: « اوتيشورلردى بختيارانه — ويرمسونلرمى نشوه انسانه؟ » بختيارى = بختيارلق: « اولدك اى سرور ستوده شيم — باعث بختيارىٔ عالم »

بَخْش [ف] باغشلامه، بلابدل ويرمه، هبه ايتمه، احسان

ايته : « لازم دكل عنايتى اهل تكبرك
ــ بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه ــ
تحيفى » « غنـا كلمز حريصه عالم
امكانى بخش ايتسه‌ك » § بخشنده ،
باغشلايجى ، ويريجى ، عفوايديجى .
بو معنـاده وصف تركيبى صورتنده
قوللانيلير: صفابخش دل . حيرتبخش
عقول . « روحبخش اولدى مسيحا
صفت انفاس بهار ــ آچديلر ديده‌لرين
خواب عـدمدن ازهار ــ باقى »
(بخشا) دخى بومقامده مستعملدر:
« اى لوحهٔ يار نوحه بخشا ــ بيك
كره‌ده ايلسه‌م تماشا ــ طويماز سكا
چشم كربه معتاد ــ باقدقجه اولور
ودادى مزداد »

بَخْشٰايِشْ [ف] مرحمت، شفقت، احسان : بخشايش الٓهى . « تقديسـه احقدر بو ــ بخشايش حقدر بو »

بَخْشٰايِشْگَرْ [ف] رحيم، شفيق، محسن . بخشايشكرى = بخشايشكرلك .

بَخْشِشْ [ف] عطيـه . اكثريا جزئياتده قوللانيلير : « بخشش نابمحل جوددن اولماز معدود

ــ صفر معكوس ايله آرتارمى حسابى
رقمك ؟ ــ بليغ »

بَخْشَنْدَه [ف] باغشـلايجى ، ويريجى ، عفـو ايديجى .

بَخُورْ [ع] توتسو . § ياقيله‌جق كوزل قوقولو شى .
محاورانده بانك ضميله تلفظ اولنور .
بخور مريم = مريم آنا الى .

بَخُورْدٰانْ [ف] ايچنـده بخور ياقيلان ظرف مخصوص.
(بخوردانلق) غلط فاحشدر .

بَخِيلْ [ع] خسيس ، جرى .
بخيلانه = بخيلجه‌سنه :
بخشش بخيلانه . بخيلى = بخيللك.

بَخْيَه [ف] ديكش ، چانق .
بخيـه‌زن = ديكشيجى ، ترزى (درزى).

بَدْ [ف] فنـا ، كوتو ، چركين :
نيك وبد . بدتر = دها ،
اك ، پك فنـا . بونكله بر چوق
وصف تركيبى تشكيل اولنور : بدآيين

= عادتی ، معتادی فنا : مجوس بد آیین • بداخلاق = کوتو اخلاقلی : فسّاق بداخلاق • بداندیش = سوء فکرده بولنان : کشیش بداندیش • تنکٔ ریش بداندیش • بداندیشانه = بداندیشجه‌سنه • بد اندیشی = بد اندیشلك • بدپسند = کوتویی بکنن : نادان بدپسند • بدپسندانه = بدپسندجه‌سنه • « بد پسندی جان من برهان نادانی بود ـ حافظ » = عزیزم ! بدپسندلك برهان جهالتدر • بدبوی = فنا قوقولو • بدبین = هرشیئی فنا کورن ، هیچ بر شیئی بکنمین : حسود بد بین • بدبینانه = بدبینجه‌سنه • بد بینی = بد بینلك • بدچهره = چرکین چهره‌لی : رقیب بد چهره • بد حال = حالی فنا • بد خصال = خصلتلری کوتو : بد خوی = کوتو خویلو ، خویسز • بدخویانه = بدخویجه‌سنه • بدخویی = بدخویلق • بدخواه = فنالق ایستین : همراه بدخواه • بد خواهانه = بد خواهجه‌سنه • بد خواهی = بدخواهلق • بدزبان = آغزی بوزوق • بدزبانی = بدزبانلق • بدزهره = یورکسز ، قورقاق • بد سرشت = بد طینت • بد سگال = هرکس حقنده سوء ظنده بولنان • بد عهد = عهدنده طورمیان • بدعهدی = بدعهدلك • بدفرجام = عاقبتی فنا : ستمکار بدفرجام • بدفعال = ایشلری ، حرکاتی کوتو • بدکار = بدفعال • بدکاری = بدکارلق • بدگمان = سوء ظن صاحبی • بدگمانی = بدگمانلق • بدگوی = فنا سویلین ، برینكٔ علیهنده سوز سویلین • بدگویی = بدگولق • بدگوهر = صویسز • بد گوهری = بدگوهرلك • بدلقا = بد چهره • بدمنش = بد خوی • بد مهر = مروتسز • بدمهری = بدمهرلك • بدنام = کوتولکله آدی چیقان • بدنامی = بدناملق • بد نهاد = بد سرشت • بدنهادی = بدنهادلق •

بَدٰاعَت [ع] بدیعلك ، بدیع اولش •

بَدٰاوَت [ع] بدویلك ، بادیه نشینلك ، (حضارت)كٔ ضدی • « وفی البداوة حسنٌ غیر مجلوب ـ متنبی » = بداوتده بر حسن طبیعی واردر •

بَدَاهَتْ [ع] بديهيلك، بديهى اولش : عاقل بداهته قارشى سوز سويلمز § بردن بره سويلیش، حاضر جوابلق . بداهةً ، بالبداهه = بداهت صورتيله : كونشك منور برجسم اولديغى بداهةً ثابتدر . بالبداهه برقطعه سويلدى .

بَدَايِع [ع] (بديعه) نك جمعى: بدايع طبيعت . عربيده اولديغى كبى (بدائع) صورتنده تحرير ينه لزوم يوقدر .

بَدْر [ع] اون درت كيجه لك آى . صفت كاشفه استعمالى قبيلندن اوله رق (بدرتام ، بدركامل) ديئيله بيلير . ليلة البدر ، ليلهٔ بدر = آيك بدر اولديغى كيجه § مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره بيننده برموقع . غزوهٔ مشهوره اوراده وقوع بولمشدر . بدرى = بدرغزاسنده بولنان اصحاب كرامدن هر برى . بدريون = بوغزاده بولنان اصحاب كرام . بونلر (٣١٣) ذات شريفدر . غلبه ايتدكلرى مشركين (٩٥٠) قدر وار ايدى .

بَدْرَقَه [ف] قلاووز .

بَدْرَه [ع] آقچه ايله مملو كيسه ، صره .

بَدَلْ [ع] قارشيلق ، برشيئك يرينى طوتان ، يرينه ويريلن شى . بدل عسكرى . بدل شخصى . بدل نقدى . « بردر چيچكم فقط كوزلدر — بيك كلبنه بركلم بدلدر » (بدل اوله رق) مقامنده ده قوللانيلير : « خون دل نوش ايدرم بادهٔ گلگونه بدل — نفعى » بدلاً = بدلنى ، قيمتنى ويرملك صورتيله ، (عيناً) تعبيرينك ضدى . بدل مايتحلل = اعضاى بدندن يومى وقوع بولان صرفياته مقابل يئيلوب ايچيلن اطعمه واشربه . جمعى : بدلات : بدلات عسكريه .

بَدَنْ [ع] كووده : ضعف بدن . بدناً = شخصيله ، وجوديله : مالاً وبدناً خدمت ايتدى .

بَدُوحْ [ع] اسماء الٓهيه دندر ياخود مراسلاتى محللرينه ايصاله معاونت مأموريت معنويه سنده بولنان ملكك اسميدر . بناءً عليه مكتوب ظرفلرى اوزرينه يازيلير : « يازلسه‌م عرض حال دلبران اوزره بدوح اولسه‌م — عفت »

بَدَوی [ع] بادیه نشین، (مدنی)نك ضـدی • بدویت = بدویلك •

بَدید [ف] و

بَدیدار [ف] ظاهر • آشکار . فارسیده ایکیسی ده (پ) ایله مستعمل ایسـه ده لسـانمزده بوصورتده قوللانیلیر • ناپدید = بلیرسز • (ناپدیدار) قوللانلماز •

بَدیع [ع] برشـیئی نمونه سی اولمدیغی حالده ایجادایدن، جناب حق : بدیع السماوات § نظر دقت واستحسانی جالب اولان، نادیده: شعر بدیع • منظومهٔ بدیعه § فن ادبك مقتضـای حاله مطـابقتی ، وضوحی یولنده اولان کلامك صنایع معنویه ولفظیه ایله تزیینـه عائد مسائلی حاوی اولان قسمی •

بَدیعه [ع] نظر دقت واستحسانی جالب ماده، خصوص •

بَدیهه [ع] حاضرجوابلق یولنده بردن بره سویلنیلن کوزل سوز • بدیهه گو = بدیهه سویلیجی، سـویلین • بومقامده (ذوبدیهه) دخی قوللانیله بیلیر • علی البدیهه = بالبداهه •

بَدیهی [ع] محتاج اثبات اولمیان، عقل ایچون تصدیقی طبیعی اولان خصوص : برشیئك هم وار هم یوق اوله میه جغی بدیهیدر • امر بدیهی • امور بدیهیه • جمعی : بدیهیات : « حق بدیهیدر بدیهیـاته ایمانکمی یوق ؟ »

بَذر [ع] تخم ، حبه • «وحسن نبات الارض من کرم البذر — سعدی » = نبـات ارضك کوزللکی تخمك ایلـکـندندر •

بَذل [ع] حسن رضا ایله صرف ایتمك ، ایدلمك : بذل مال . بذل مامملك . بذل جان . (ابذال) دخی بو معناده قوللانیلیر •

بَر [ف] ادات استعلا . اوزره : بروجه بالا . برموجب اراده. بر معتاد . دست بر سینه § میوه ، ثمره : برك وبر • درخت بی بر • « فریاد که بر و برمدی بیدادن اوزکه — کوز یاشی ایله بسلادیکم

تازه نهالم — فضولی » § کوکس : برودوش . سینه . سینه بر § برنده ، کوتوریجی . بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : کبوتر نامه بر . خربار بر .

بَرّ [ع] قاره ، (بحر)ك ضدی : بحر وبر . بری ، بریه = برّه منسوب : مهندسخانهٔ بری . جنود بریه § ارض ، طوپراق : بر الشام .

بَرَائَت [ع] بریلك ، وارسته لك ، مدخلی اولمیش : اثبات برائت . برائت ذمت .

بَرَابَر [ف] برلکده : برابریازدق . برابر بولندق . (برابرنجه) تعبیری (یانجه) کبی قوللانلمازاولمشدر § مساوی ، یکسان : مرتد اولمق ایستمك شرعاً مرتد اولمقله برابردر . برابری = مساویلك : دعوای برابری § قارشی ، مقابل : « صبح وشام اول قبلهٔ ابرو برابر در بکا — ای (فضـولی) تکری کوزدن صاقلاسون اقبالمی »

بَرَات [ع] نشـان ، رتبه ، امتیاز وسائره فرمانی .

جمعی : بَرَوات . لیلة البرات ، لیلهٔ برات = شعبـانك اون بشنجی کیجه سی .

بَرّات [ع] توربو .

بَرّادَه [ع] صو ومشروبات سائره صوغوده جق قاب ، قارلق .

بَرَاطِیل [ع] رشوت معناسنه اولان (بِرطیل) لك جمعی . مفردی قوللانلماز .

بَرَاعَت [ع] اوصاف جمیله ایله اتصافده اقرانه تفوق . (براعت استهلال) (استهلال) ده کوسترلمشدر .

بَرّاق [ع] پارلاق : « وجه براقنك اصحـاب صفا — حیرتی غالب ایدی دیر حتی — حلیهٔ نبویه — خاقانی » § بولانیق دکل ، کدورتسز ، پاك : براق صو .

بَرّانی [ع] خارجی ، ظاهری ، (جوّانی) نك ضدی .

بَرَاهين [ع] (بُرهان) لڭ جمعى: براهين قاطعه • ايراد براهين•

بَرَاى [ف] ادات تعليل، ايچون • آز قوللانيلير • لازم الاضافه در • براى خاطر = خاطر ايچون • « براى خاطر ايكى كره قامت اولماز ايمش — شيخ رضا »

بَرَايَا [ع] (بريّه) نڭ جمعى • مخلوقات : « هر لحظه كورور بيلن جهانى — بر مكتب حكمت آسمانى — شاكرد فنونيدر برايا — برشعبه‌سيدر آنڭ بودنيا » « اوزاق اولمق ايچون بلايادن — اتقا ايليك برايادن »

بَرْبَاد [ف] بوزوق ، پريشان ، خراب ، محو ايدلمش ، يله ويرلمش • (اولمق) و (ايتمك) ماده‌لريله قوللانيلير : برباد اولدى • برباد ايتدى • نابينڭ « اولمه بادى كل كبى برخانه‌نڭ بربادينه » مصراعى بولنده استعمالى عاميانه‌در •

بَرْبَط [ع] لاغوته•

بَرْپَاى [ف] آياق اوزرنده ، آياقده ، قائم • رشته برپاى = آياغنده ايپلك باغلى اولان : « سبكٔ برواز دل فكر زلفكله مفيد اولماز — قاليربرنخلزار غمده مرغ رشته برپادر — صبرى »

بَرْتَر [ف] دهاءالڭ ، پك يوكسك ، عالى •

بَرْجَا [ف] برنده ، مناسب • (بجا) زياده قوللانيلير • نابرجا = برنده دكل ، مناسب دكل ، مناسبتسز • پابرجا = ثابت (پابرجاى ثبات) تعبيرى (انكشت بردهان حيرت) كبى تكرار معنوى‌يى مشتملدر •

بَرْجِيس [ع ف] مشترى‌دينيلن كوكب : « تدبير معظمات امور جهان ايچون — ياقشدى شمع فكرتى برجيس نكته دان — باقى » اصلى بانڭ كسريله‌در •

بَرْچِيده [ف] طوپلانلمش • برچيده دامن = كنديني چكمش ، آلايشدن برى :

زاهد برچیده دامن . (برچیده دامن استغنا) تعبیری امثالی کبی تکرار معنوی‌یی مشتملدر .

بَرْخُورْدار [ف] حسن حال وخدمتندن متمتع، بهره‌مند، فیضیاب ، مسعود . یالکز انسان حقنده قوللانیلیر: برخوردار اول اوغلم ! حافظك « خرم آن‌کز نازنینان بخت برخوردار داشت » مصراعنده اولدیغی کبی (بخت برخوردار) ی (طالع مسعود) مقامنده استعمال ایتمیز .

بَرْد [ع] صوغق . برد شدید =شدتلی صوغق . بردالعجوز، برد عجوز = قوجه قاری صوغغی .

بَرَد [ع] یاغان طولو ، حبّ الغمام .

بَرْدار [ف] آصلمش ، مصلوب .

بَرْدَوام [ف] دواملی ، دائم ، دائمی : ذوق بردوام .

بَرْدُوش [ف] اوموز اوزرنده ، اوموزده ، صیرتده . (ایتك) ماده سیله قوللانیلیر : «درویش ایسه‌ك ایشته برعبا بردوش ایت » خانه بردوش = نرده آقشام اوراده صباح طرزنده یاشایان آدم ، بی‌خانمان . |

بَرْز [ف] زراعت . برزکار ، برزگر = اکینجی، زارع .

بَرْزَخ [ع] حاجز ، حائل § موتدن قیامته قدر اولان زمان، دنیا ایله آخرت بیننده‌کی عالم § برشبه جزیره‌یی قاره‌یه ربط ایدن یر § جان صیقه‌جق یر .

بَرَص [ع] وجودده بریر لکه‌لر پیدا اولمقدن عبارت برعلت ، ابرشلك (آبراشلق) .

بَرْطَرَف [ف] اهمیتدن ساقط ، زائل : « تك اولمسون قواعد اخلاص برطرف — مانع دکل مراسمه دائر قصورمز — نابی » « برطرف اولسه الم روزکار — نفعی » § شویله طورسون ، لازم دکل : تکلف برطرف . لطیفه برطرف .

بَرْعَکْس [ف] عکسنه، ترسنه .

بَرْف [ف] قار: «غرفه‌دن خوش کور ینور منظرهٔ برف وتکرك ـ فیضی» برفاب = قار ضویی، قارلی صو، صوغق صو. برفین = برفه منسوب: شیر برفین = قاردن ارسلان.

بَرْق [ع] شیمشك: برق بهار. برق اورمق = پارلدامق.

بَرْقَرار [ف] بر حالده، برقرار اوزره.

بَرْك [ف] یاپراق: برك کل. برك‌وساز = لوازم، مالزم. برك‌ونوا = مدار تعیش، نعمت.

بَرَکَت [ع] زیاده‌لك، بوللق: فیض و برکت § سعادت: برکت صحبت نبویه. جمعی: برکات.

بَرْگُذار [ف] سویلن ذاته «بنی خاطردن چیقارمه» دیه و یریلن شی، هدیهٔ مختصره.

بَرْگُزیده [ف] منتخب، سچمه: آثار برکزیده.

بَرْگَشْتَه [ف] ترسنه دونمش، معکوس: بخت برکشته. برکشته بخت = طالعی معکوس.

بَرْکَشیدَه [ف] چکلمش، صیییرلمش: شمشیر برکشیده.

بُرْنا [ف] کنج، جوان: پیر وبرنا. ضم ایله‌ده لغتدر.

بَرُومَنْد [ف] حصه‌دار، مستفید. برومندی = حصه دارلق، مستفیدلك.

بَرْهَمْزَده [ف] قارمه قاریشیق ایدلمش، آلتی اوستنه کتیرلمش.

بَرْهَمْزَن [ف] قارمه قاریشیق ایدیجی، آلتنی اوستنه کتیریجی.

بَرْهَمَن [ف] پاپاس، مجوسی پاپاسی. نظمده (بَرَهْمَن) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

بَرْهَوا [ف] هوایه قالقان: قایا باروت ایله برهوا ایدلدی. برهوا اولدی.

بَری [ع] سالم، آزاده: بریءالذمه. «بریدر چرك تشویشات وشرك خود نمایدن

ـ ملامت اهلنی آزادهٔ زرق وریا بولدم ـ حکمت »

بَرِيدْ [ع] بریره کوندریلن خبرجی، تاتار، اولاق.

بَرِيعَه [ع] حسن وذکاده اقرانه فائق اولان محبوبه.

بَرِيق [ع] پارلتی.

بَرِينْ [ف] پك یوکسك، پك رفیع، اعلی: خلد برین. بهشت برین. عرش برین.

بَرِيَّه [ع] (برایا) کبی مخلوقات معناسنده قوللانیلیر. خیرالبریه = پیغمبرمز.

بَزّ [ع] بز، مادهٔ ثیاب، مانیفاتوره.

بَزَّازْ [ع] بزجی، مانیفاتوره‌جی.

بَزَّازَتْ [ع] بزجیلك، مانیفاتوره‌جیلق.

بَزَّازِسْتَانْ [ف] بدستان.

بَزْر [ع] (بذر) ایله مترادفدر.

بَزْمْ [ف] صحبت، محبت مجلسی: « کلیر هم بزمه تنها هم پشیمان کوستریر کندین ـ ندیم »

بَزْمْگَاهْ [ف] و

بَزْمْگَه [ف] بزم یری: بزمگاه جهان. (بزم) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

بَزَه [ف] کناه. بزه‌کار = کناهکار. بزه‌کاری = کناهکارلق.

بَسَائِطْ [ع] بسیط اولان شیلر، (مرکبات) ك ضدی.

بَسَاتِينْ [ع] (بستان) ك جمعی.

بَسَالَتْ [ع] دلاورلك، بهادرلق.

بَسَّامْ [ع] اکثریا تبسم ایدن، کولر یوزلو ذات.

بَساطَت [ع] بسيطلك : بساطت زمين § سلاست افاده ، طلاقت لسان ·

بَستَگى [ف] باغليلق ، مربوطيت § قاپاليلق ، قاپالى اولش · دلبستگى = ارتباط قلب ، عاشقلق ·

بَستَه [ف] باغلى ، باغلانمش § قاپالى ، قاپانمش § موسيقى اربابى طرفندن شرقى وسائره يه ويريلن آهنك · دلبسته = مربوط القلب ، عاشق ·

بَسط [ع] ياىمق ، يايلمق ، آچمق ، آچلمق ، اطرافلاندرمق ، اطرافلانديرلمق : بسط مقال · بسط مقدمات ·

بَسمَلَه [ع] بسم الله ديمك : بعد البسمله اوقومغه باشلادم § (بسم الله) ويا (بسم الله الرحمن الرحيم) كلام شريفى : « بسمله يله ايده لم فتح كلام — فتح اوله تا بو معماى بنام — خاقانى » بسمله كش = بسمله چكيجى ، چكن ·

بَسيج [ف] حاضرلق ، سفر حاضرلغى § لوازم ، لوازم سفر ·

بَسيط [ع] دوز ، عارضه سز : زمين بسيط § آچاق ، يوكسك دكل : بسيط بر ير § ساده ، مجرد ، تركيبسز ، (مركب) لك ضدى : صو بسيط دكلدر · ادوات بسيطه § بحور شعردن هر بيتى درت كره (مستفعلن فاعلن) دن متشكل بر بحر · بحر بسيط عربه مخصوص كبيدر · (امن تذكر جيران) قصيدهٔ مشهوره سى بو بحردندر · بو وزنده فارسى شعر آز بولنور · تركجه يه دها بيكانه در § انبساطلى ، منبسط · بسيط الوجه = كولج يوزلو ، بشوش · بسيط اليد = سخى ، كريم ·

بَسيم [ع] كولر يوزلو : شاعر بسيم § تبسملى ، متبسم : وجه بسيم ·

بَشارَت [ع] مژده · قادينلر طرفندن سوء استعماله اوغرادلمشدر · اصلى بانك كسريله در.

بَشاشَت [ع] كولر يوزلولك ، فرحليلق : « ماحیٔ اضطراب وحشتدر — بونه روح آشنا بشاشتدر ! » « موج اورمه‌ده بر بشوش و حشت — بر وحشت ایچنده بیك بشاشت » بشاشت نما = بشاشت كوستریجی : « ویرلد كجه یوز اولدی وحشت نما — نصل اولسون آدم بشاشت نما ؟ »

بَشاعَت [ع] ما كولات ومشروباتده آجیلق ، ایتیلك : بشاعت دوا ٠

بَشَر [ع] انسان جنسی ، انسان : « هر صاحب خسه یله نه وار پنجه‌لشیرسه‌م — آنلر دخی ای (خالقٔ) زار بشردر » بشریت = بشرلك ، انسانلق حالی . بشری ، بشریه = بشره منسوب : حال بشری ٠ احوال بشریه ٠ سیّد البشر = پیغمبرمز ٠

بَشَرَه [ع] انسانك ظاهر جلدی ، یوز دریسنك خارجی : بشره‌سنده آثار مسرت رونما اولدی ٠ بادی البشره = دریسی ظاهر ، توی ایله مستور دكل ٠

بَشَرِیَّت [ع] بشرلك ، انسانلق حالی . حسب البشریه = بشریت حسبیله ، انسانلق حالنك سوقیله ٠

بَشیر [ع] مژده جی ، مژده ویریجی . اوصاف نبویه‌دندر : نبیّ بشیر § كولر یوزلو ، خوبرو ٠

بَشیع [ع] بشاعتلی ، آجی ، ایتی : مطبوخ بشیع ٠

بَصائِر [ع] موجب انتباه اوله‌جق عبرتنما حالات § دلائل ، براهین ٠ (بصیرت) باشقه یولده قوللانیلیر ٠

بَصارَت [ع] كوز آچیقلغی ، دقت نظر ٠

بَصَر [ع] كوزده‌كی كورمه حاسه سی ، كوز ٠ حدت بصر = كوز كسكینلكی ٠ حدید البصر = كوزی كسكین ٠ كلمح بالبصر = چالوب آلمه باقق كبی ٠ كمال سرعتدن كنایه در : « كورمه چوق دیرسه‌م بودم آن قیامتدر بكا — نور چشمم چكدی یانمدن كلمح بالبصر »

بَصَلْ [ع] صوغان .

بَصِيرْ [ع] كوريجى ، صاحب بصر § بيليجى ، صاحب بصيرت § هرشيئى كوروب بيلمكده اولان ، جناب حق .

بَصِيرَتْ [ع] قلب كوزى آچيقلغى : بصيرتى باغلاندى . بصيرتكار = بصيرتلى . بصيرتكارانه = بصيرتكارجه‌سنه . بصيرتكارى = بصيرتكارلق .

بَطّ [ع] قاز § قاز شكلنده قاب ، صراحى : بط صهبا . مخففاً استعمال اولنور .

بَطَائَتْ [ع] آغيرلق ، آغير طاورانش ، (سرعت)ڭ ضدى .

بَطَّالْ [ع] ايشسز كوجسز § متروك ، حكمسز § ايرى ، قوجامان .

بَطَالَتْ [ع] ايشسزلك ، آواره‌لك .

بَطَانَتْ [ع] بيوك قارينلىلق § اكوللك .

بَطْشْ [ع] عنف وشدتله طوتش ، ياقالايش § قوت غالبانه .

بَطْنْ [ع] قارين : بطن كبير . عبدالبطن = شكمپرور ، تن پرور § سلاله .

بَطِىءْ [ع] آغير : بو آدم بطيدر . بو طعام بطيدر . بطىء الهضم = هضمى بطى . بطىء الحركه = حركتى بطى .

بَطِيرْ [ع] نعلبند .

بَطِيشْ [ع] بطشى شدتلى ، شديدالبطش .

بَعْثْ [ع] كوندرمك ، كوندرلمك : بعث رسل . بعث رسائل § اولوبى ديرلتمك ، اولو ديرلدلمك : بعث موتى . بعث اموات . بعث اهل قبور . يوم البعث = قيامت كونى .

بَعْدْ [ع] صكره . تراكيب عربيه‌ده اضافتله قوللانيلير . بعد زمان = برزمان صكره . بعد بعيد = برخيلى مدت صكره . بعدما ، من بعد = بوندن صكره ، بوندن

بويله . بعده = آندن صکره . بعد خراب البصره = ایش ایشدن کچدکدن صکره . بعداللتیّا والتّی = نیجه بلایا چکلدکدن صکره . مابعد = صکره‌سی . (بعدازین) تعبیرنده دال ساکندر . فارسیده (بعد صدسال) کبی تعبیرلرده فتح دال‌ایله دخی مستعمل ایسه‌ده لساننزده بويله تعبیرات قوللانلماز .

بَعْض [ع] جزء، پارچه، کیمی: بعض اشیا. بعض اشخاص. لساننزده صور استعمالی محتاج تدقیقدر. بعضاً = بعض کره، آره صیره .

بَعْل [ع] زوج ایله زوجه‌دن هر بری . بعله = زوجه .

بَعُوضَه [ع] سیوری سینك . مخّ البعوض = سیوری سینك ایلیکی ، بولنمیه‌جق شی . کلّفنی مخّ البعوض = بکا ممکن الحصول اولمیان شیئی تکلیف ایلدی.

بَنَات [ع] (بِنت) لك جمعی: « طورمش ایکی یانده قطارك — نورسته بناتی نوبهارك » بنات حوّا = طائفهٔ نسا . بنات الدهر = حادثات، مصائب، دواهی. بنات الفکر، بنات فکر = سانحات شاعرانه . بو مقامده (بنات الصدر، بنات صدر) دخی قوللانیلیر . بنات نعش = قطب شمالی جهتنده یدی کوکبدر . پریشانلقله ضرب مثل اولمشدر .

بَنَادِرْ [ع] (بَندر) لك جمعی.

بَنَادِق [ع] (بُندق) لك جمعی .

بَنَام [ف] ناملی، مشهور، متمیز: « نفعئ تیغ زبانم که زمانمده بنم — صفشکاف شعرای سخن‌آرای بنام »

بَنَان [ع] پارماق ویا اوجی، پارماقلر ویا اوجلری : « تابع جنبش بنانمسین — سن بنم عبد ناتوانمسین — قلمه خطاب » الدن کنایه دخی اولور . مشار بالبنان = پارماقله کوستریلیر ، مشهور وممتاز .

بَنْج [ع] بنك .

بَنْد [ف] باغ : « بندن بنده انتقال نه‌دن ؟ — باری

بر زلفه باغلانوب قالسه‌ك ! » § بو قاغی : بند آهنین § مفصل، بوغماق، بوغوم : بندِنی § ربط ایدیجی، باغلایجی . بو معناده وصف ترکیبی اوله‌رق قوللانیلیر : رشته بند . طهمورث دیو بند § فقره، ماده، مقاله § قوشاق : بندِ میان § صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مجراسی §(ایتمك) ماده‌سیله ربط، جلب، معنالرینی مفید اولور § مختلف القوافی برقاچ قسمدن مرکب بر منظومه‌نك هر قسمی نهایتنده تکرار ویا آیریجه ایراد ایدیلن بیت. (ترجیع) ده باق .

بَنْدَرْ [ع ف] تجارتگاه اولان اسکله . بوکا بدل (بندرگاه، بندرگه) دخی قوللانیلیر:
« هرمتاعك بر رواجی وار بوبندر- کاهده — راغب »

بَنْدَگانْ [ف] (بنده)نك جمعی.

بَنْدَگی [ف] بنده‌لك، بنده‌یه منسوب .

بَنْدَه [ف] قول، کوله § طرفدار، منتسب، مخلص . بنده پرور = بنده بسلیجی، بنده‌یه مساعد بولنیجی . بنده پرورانه = بنده پرورجه‌سنه. بنده پروری = بنده پرورلك، بنده پروره منسوب. بنده نواز = بنده تلطیف ایدیجی. بنده نوازانه = بنده نوازجه‌سنه . بنده نوازی = بنده نوازلق، بنده نوازه منسوب .

بَنَفْسَجْ [ع] و **بَنَفْشَه** [ف] منکشه . (بنفسج) بوندن معرّبدر :
« سنبله بنفشه‌یی کورر دون — اول کاکلی ایلین تماشا — اولسه‌مده تخیلیله مجنون — زنجیردیم او زلفه حاشا »

بَنْگْ [ف] اسرار، حشیش .

بَنْگی [ف] بنك ایچمکه آلشمش اولان، بنك تریاکیسی. شاعر مشهور خیالی بنکی ایمش . برکون زیاده جه ایچدیکندن باشی آغریمغه باشلاینجه شویله فریاد ایتمش:
« یتر اولدق غبار غمله بنکی — کتیرساقی شراب لاله رنکی ! »

بُنُونْ [ع] (اِبن) ك جمعی: مال وبنون .

بَنِی [ع] (بَنِین) لفظنك قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله نونی دوشمشیدر . اضافتسز قوللا نلماز . بنی آدم = آدم اوغللری. بنی نوع = نوع اوغللری، انسانلر. بنی اُمَیَّه = امیه اوغللری، امویلر . بو مقامده (بنو) استعمالنه احتیاج یوقدر .

بَنِینْ [ع] (اِبن) لك جمعی: بنین وبنات .

بَوّابْ [ع] قاپوجی .

بَوّابَتْ [ع] قاپوجیلق .

بَوادِی [ع] (بادیه) نك جمعی: « اوصـفاسز صوسز بوادیدن — کرچه کچمش ایدك مثال صبا — کچمکه تشنه اولسه‌ده رفقا — بکچه‌مم بن قولای بو وا- دیدن »

بَوارْ [ع] هلاك اولمه. دارالبوار = محل هلاك ، جهنم .

بَوارِقْ [ع] (بارقه) نك جمعی: بوارق سیوف .

بَواقِی [ع] (باقی) و (باقیه) نك جمعی . وقس علیه البواقی = قالانلری‌ده بوکا قیاس ایت .

بَوْنْ [ع] مسافه ، ایکی شی آره‌سنده‌کی آچیقلق. بونِ بعیـد = مسـافهٔ بعیده ، چوق آچیقلق .

بَها [ف] قیمت ، دکر ، بدل . بهـادار = قیمتلی، دکری زیاده . بهـاداری = بهـادارلق . بی بها = بهاسی تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده .

بَهائِمْ [ع] (بَهیمه) نك جمعی.

بَهادِرْ [ف] ییکیت، شجیع . بها- درانه = بهادرجه‌سنه.

بَهارْ [ع] پاپادیه ، صـاری پاپادیه .

بَهارْ [ف] کونشك حمل، ثور، جوزا برجلرنده بولندیغی مدت؛ مارت، نیسان،مایس آیلرینه مصادف اولان موسم لطیف: « بهار کلسه کلیر مطلقا اوغنجه دهانم — بهار کلیـه‌جکمی بهار کلیه‌جکمی ؟ — صفا » « سرور ایچنـده دخی بر مـلال حس ایدرم — بهـار کلسـه‌ده کیتمز خزان خیـالمدن » نوبهار = ایلك بهار : « برقاج پیاله نوش ایده لم نوبهاردر — باقی » « امان برکون مقدم آه فصل نوبهار

اولسه ! — ندیم » کهنه بهار =
صوك بهار : « پامال شتا اولمه‌دن
اقلیم چمن کل — ویر حکمنی ای
سرو روان کهنه بهارك — وله »
ابر بهار ، ابر بهاری = بهار بولودی :
« ظن ایدرلر بر کلستاندن کچن ابر
بهار — اوغرادقجه کوی یاره اشك
جوشانمله بن » « کلدی خروشان
حرم کویکه — ابر بهاری کبی
کریانلرك » (بهار) ه بدل (بهاران)
دخی قوللانیلیر : « کل ای فصل
بهاران مایهٔ آرام وخوابمسین —
ندیم » بهار حقنده سویلنیلن منظومه‌یه
(بهاریه) دیمکدن (ربیعیه) دیمك
اولادر .

بَهارات [ع] دارچین ، قرنفل
کبی کوزل قوقولو
مواد . باپادیه دیمك اولان (بهار)ك
جمعی اولمق اوزره بو معناده قوللا-
نلمشدر .

بَهانه [ف] وسیله : « قصدم
همان شکایت بخت سیاهدر
— ای دود آه سن آره‌ده بر بهانه‌
سین — نابی » § قصور ، نقصان .
بی بهانه = قصورسز ، نقصانسز .

بَهائی [شاعر مشهور] سلطان
محمد خان ثالث ایله

(اکری) ملحمهٔ مشهوره سنده
بولنه‌رق محاربه‌نك پك شانلی
بر صورتده قازانلمسنه سبب اول
اولان فاضل شهیر خواجه سعدالدین
افندینك دردنجی مخدومی اولوب
مکرراً صدرروم اولدقدن صکره
(۱۰۲۷) ده ارتحال ایدن عبد-
العزیز افندینك اوغلیدر . (۱۰۱۰)
ده تولد ایتمشدر . والده‌سی ابو-
السعود زاده مصطفی افندینك کریمه-
سیدر . بهائی پك او قدر عالم
اولمامقله برابر استعداد فوق‌العاده
اصحابندن معدود در . هله قوهٔ
حافظه‌جه نادرة الزمان اطلاقنه
شایان ایدی . بر قاج مدرسه
مدرسلکنده بولندقدن صکره
سلانیك ، حلب ، شام ، ادرنه
مولویتلرینی شرفیاب ایلدی . حلب
مولویتندن اوراده والی بولنان احمد
پاشانك استانبوله « شرب دخانه
مبتلی اولدیغندن ایفای وظیفه
ایده‌میور » کبی بر صورت غریبه‌ده
عرض شکایت ایتمسی اوزرینه عزل
اولندقده یرینه مشهور منطقی احمد
افندی نصب ایدلمشدر . (٥٦) ده
آناطولی صدارتندن منفصل اولان
مشهور جنجی خواجه‌نك یرینه
کچدی . سلفك غلطتیله خلفك

ظرافتی معکوساً متناسب اولدیغندن
السنهٔ ظرفا « دیو چوبیرون رود
فرشته در آید » مصراعنی کویا
اولدی . (٥٩) ده مسند مشیخته
رونق ویردی . براز صکره معزول
اولدی . (٦٢) ده ثانیاً مقام مشیخته
کلدی . (٦٤) صفرینك اون ایکنجی
جمعه کیجه‌سی وفات ایتدی . آثاری
بعض تقریضات عربیه ایله دیوانچهٔ
اشعارندن عبارتدر . غزلسرالقده
متمیز ایدی . (نیلرسین) غزل عا-
شقانه‌سی حافظه پیرای شعرادر .

بَهْت [ع] مدهوشلق، متحیرلك. فتحتین ایله‌ده لغتدر .

بَهْجَت [ع] کوزللك: « بهجت — افزای بهاران اولدی کل » § مسرت، بشاشت .

بَهْرَه [ف] نصیب، حصه، بضاعه : بهرهٔ علمی . بهرهٔ ادبی . بهره‌دار، بهره‌مند = بهره‌لی . بهره‌داری، بهره‌مندی = بهره‌دارلق، بهره‌مندلك. بی‌بهره = بهره‌سز . بی‌بهرکی = بهره‌سزلك . بهره بر = اورتاق، شریك .

بِهْزاد [ف] مشهور بر رسام قدیم : « کوزل تصویر ایدرسین خال وخط دلبری اما — فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین ؟ — بهایی »

بِهِشْت [ف] جنت . بهشتی = جنتلك ، بهشته منسوب : زاهد بهشتی. « هر آشیانه قونمه ای طائر بهشتی — جاندر سنك مقامك کوکلمدر آشیانك — نورس افندی » بهشتی رو—ی = کوزل یوزلو، حوری کبی. بادهٔ بهشتی = شراب کوثر .

بُهْلُول [ع] چوق کولن آدم § جامع المحاسن، ذی‌شان آدم § هارون رشیدك برادری مشهور عاقل مجنون نماء بهلول دانا .

بَهْلَه [ف] الدیون .

بَهْنانَه [ع] اطواری لطیف، خندان، سبکروح قادین.

بَهِی [ع] کوزل : « اولدی شرح نخبهٔ وهبی بهی — تاریخ — شیخزاده اسعد » هدیهٔ بهیه .

بَهِیج [ع] کوزل آدم § شن آدم .

بَهِیمَه [ع] درت آیاقلی حیوان، حیوانات .

بَهِيمِيَّتْ [ع] حيوانلق حالی: «بهيميت چراكاه صقادر — غم عالم بنی‌آدم ايچوندر — شيخ الاسلام عارف»

بَيَّابْ [ع] سقا § صوجی.

بَيابانْ [ف] صحراء، چول.

بَياضْ [ع] آقلق: بياضِ كردن § آق: بياضِ ديده. «وجودی خام كوموشدن بياض كلدن نرم — بوبی هنوز يتشمش نهالدن همواز — نديم»

بَيَّاعْ [ع] صاتيجی.

بَيانْ [ع] حسن صورتله بيلدرمك، بيلديرلمك § فن ادبك برفكرك يكديكردن اوضح برقاچ صورتله افادەسی خصوصندن بحث ايدن قسمی.

بَيْتْ [ع] او، اوطه، اوبه، مسكن: «كليشم دلكشا دكلمی نصل؟ — آچل ای‌شاعرانه بيتم آچل!» بيت‌الله، بيت‌الحرام، بيت حرام = كعبهٔ معظمه. بيت المقدس، بيت مقدس = قدس شريفده‌كی معبد مبارك § ايكی مصراعدن مركب نظم: «بر بيتم ايدرسه حزنی دعوت — برديكری بخش ايدر مسرت» بيت الغزل = غزلك اك ايی بيتی. بيت القصيد = قصيده‌نك اك ايی بيتی. ان الشاعر يرضی بهدم بيته لاباخلال بيته = شاعر بيتنك هدمنه راضی اولورده بيتنك اخلالنه راضی اولماز.

بَيْتُوتَتْ [ع] كيجه‌لمك.

بَيْداء [ع] صحراء، چول.

بَيْدَقْ [ع] شطرنج اويوننده‌كی پياده (پايتاق).

بَيْضاء [ع] (ابيض) لك مؤنثی: عمامهٔ بيضا. حلهٔ بيضا. منارهٔ بيضا. يدِ بيضا = حضرت موسانك برمعجزهٔ باهره اولمق‌اوزره پارلاق كورينن مبارك الی: «قيلماز دل فرعونی منور يد بيضا — فضولی» بيضاوی = انوار التنزيل فی اسرار التأويل نامنده‌كی تفسير شريفك مؤلفی، قاضیٔ مشهور.

بَيْضَه [ع] يومورطه: «چيقدك‌بيوبوب فضای

فیضه — خاطرده‌می تنکنای بیضه؟ — کبوتره خطاب » بیضة الدیك = خروس یومورطه‌سی » نادر الوقوع ، اندر .

بَیْضی [ع] یومورطه شکلنده .

بَیْطار [ع] و

بَیْطَر [ع] احوال وامراض فرس فننه واقف آدم .

بَیْطَرَه [ع] بیطرلق : فن بیطره .

بَیْع [ع] صاتمق ، صاتلمق : بیع مال ، مالك بیعی . بیع منعقد = انعقاد بولان بیع . بیع غیر منعقد = بیع باطل . بیع صحیح = بیع جائز ، ذاتاً ووصفاً مشروع اولان بیع . بیع فاسد = اصلاً صحیح اولوب ده وصفاً صحیح اولمیان یعنی ذاتاً منعقد اولوب‌ده بعض اوصاف خارجیه‌سی اعتباریله مشروع اولمیان بیع . بیع باطل = اصلا صحیح اولمیان بیع . بیع موقوف = بیع فضولی ، غیرك حق تعلق ایدن بیع . بیع نافذ = غیرك حق تعلق ایتمین بیع . بیع لازم = مخیرلكدن عاری اولان بیع نافذ . بیع غیر لازم = کندیسنده مخیرلك بولنان بیع نافذ . بیع بات = بیع قطعی . بیع بالوفا = برکیمسه برمالی آخره ثمنی رد ایتدکده کری ویرمك اوزره شوقدر غروشه صاتمقدرکه مشترینك مبیع ایله انتفاع ایلسنه نظراً بیع جائز حکمنده وطرفین بونی فسخه مقتدر اولدقلری جهتله بیع فاسد حکمنده ومشتری مبیعی آخره صاته‌مدیغی جهتله رهن حکمنده‌در . بیع بالاستغلال = بایع بر مالی استیجار ایتمك اوزره وفاءً بیع ایتمك . بیع صرف = نقدی نقده بیع ایتمکدرکه ترکجه‌ده آقچه بوزمق تعبیر اولنور . بیع مقایضه = عینی عینه یعنی غیر از نقدین مالی ماله مبادله ایتمکدرکه ترکجه‌ده طرانپه تعبیر اولنور . بیع سلم = مؤجلی معجله صاتمق یعنی پیشین پاره ایله ویره‌سی‌یه مال آلمقدر .

بَیْلَم [ع] پاموق قوزه‌سی .

بَیْن [ع] آره ، اورته : « قالدی بی‌چاره کوکل خوف ورجا بیننده — عونی » بین بین = نه ایی نه کوتو ، ایکیسی اورته‌سی . شیوۀ عربی اوزره مضاف اولنجه

نونی دائما فتح ایله اوقونور : بین الغزاة . بین الادبا . بین الاخوان . بینهم داء الضرائر = بینلرنده أورتاق دردی یعنی حسد وار § آیریلق . غراب البین = آیریلق قارغه‌سی ، شخص منفور .

بَیِّنْ [ع] واضح، آشکار: جهل بین . جهالت بینه .

بَیْنُونَتْ [ع] مفارقت .

بَیِّنَه [ع] حجت قویه، برهان قوی . جمعی : بینات . (بینات) (بین) ك مؤنثی اولان (بینه) نك جمعی اولمق اوزره دخی قوللانیلیر : آیات بینات .

ب

بِ [ع] ادات الصاق . ترکجه‌ده مُعادلی اواخر کلماته کلن (ه) حرف املاسیدر : یداً بید = الدن اله § ادات قسم : بالله . برب الکعبه . برب البیت § ادات مقارنت : بالدفعات = دفعات ایله . بالواسطه = واسطه ایله. سببیت، ظرفیت کبی معنالری‌ده واردر .

بِالْآخِرَه [ع] صوکنده: جهلا ایله الفت بالآخره موجب ندامت اولور .

بِالْجُمْلَه [ع] بتون، هپ : بالجمله اهالی مسرور اولدیلر. (فی الجمله) بو مقامده قطعا قوللانیله‌ماز .

بِالذّات [ع] کندی، کندك، کندم: بالذات کلدی. بالذات یازدك . بالذات اوقودم . جعنده (بالذّوات) دینیلیر .

بِالضَّرُورَه [ع] ضرورت سببیله، مجبوریت جهتیله ، ناچار . (بالضرور) یا کلشدر .

بِالطَّبْع [ع] سوق طبیعتله ، طبیعی اوله‌رق .

بِالْکُلِّیَّه [ع] بتون بتون .

بِالْفِعْل [ع] تصوری دکل ، حقیقی، (بالقوّه) نك ضدی .

بِاَیِّ حال [ع] هر حالده ، البته . اصلی (بای حال کان) در .

بِئْر [ع] قویو : بئر زمزم . عربیده اولدیغی کبی تأنیثی معتبر دکلدر : بئر معطل = کور قویو .

بِئْسَ [ع] فعل‌ذم. نه‌چرکیندر! نادراً تراکیب عربیه‌ده قوللانیلیر : بئس المصیر = جهنم.

بِحَارْ [ع] (بحر) لك جمعی .

بِدَایَتْ [ع] اوّل ، ابتدا : بدایت‌ونهایت§ باشلامه: محکمهٔ بدایت . اصلی (بداءت) در.

بِدَایَةً [ع] بدایت صورتیله : بدایةً اقامهٔ دعوی .

بِدَعْ [ع] (بِدعت) لك جمعی : اهل بدع .

بِدْعَتْ [ع] صکره‌دن حادث اولان شی § زمان سعادتدن صکره دینده حادث اولان شی. بدعت حسنه = بدعت مقبوله . بدعت سیئه = بدعت مردوده .

بِذْلَه [ف] لطیفه . بذله کو = ظریف، خوش صحبت ، لطیفه‌جی. یانك فتحیله‌ده لغتدر .

بِرّ [ع] خیر، حسنه: بروتقوی. بر الوالدین، برّوالدین = پدر ومادره اطاعت وخدمت .

بِرَادَرْ [ف] ارکك قارداش . برادرانه = قارداشجه‌سنه . برادری = قارداشلق ، قارداشه منسوب .

بْرَاوُو [ایتالیانجه‌دن] آفرین! عشق‌اولسون! اکثریا مقام استهزاده قوللانیلیر .

بِرِنْج [ف] حبوباتدن پرنج .

بْرُوشْ [فرانسزجه‌دن] مجوهراتدن اوزوبجه بر ایکنه ایله طاقیلیر صاالقملی بر نوع قادین زینتی .

بِرُونْ [ف] (بیرون) مخففی . نظمده قوللانیلیر .

بِرْیَانْ [ف] کباب . (پریان) یاکلشدر .

بْرِیقْ [انکلیزجه‌دن] ایکی دیرکلی بر نوع کمی .

بِسَاطْ [ع] کلیم ، کچه ، دوشه‌مه، دوشك کبی دوشه‌نن شی .

بِسْتَرْ [ف] دوشك : «یاتیرم بستر محنتده آچماز دهنم — ناامیدم سربالینمه قویدم کفنم — رفعت» «مسافر راحت ایستر

بالش وبستر خصوصنده — ندیم » (پ) ایله غلطدر .

بِسْمِلْ [ف] بوغازلانمش، مذبوح. بسملكاه ، بسملكه = سلخخانه، حیوان بوغازلانه‌جق یر .

بِسْیارْ [ف] چوق .

بِضاعَتْ [ع] و

بِضاعَه [ع] سرمایه : بضاعهٔ مزجات = آزسرمایه § سرمایهٔ علمی، معلومات : کمبضاعه = معلوماتی آز. (بضاعت) نظمده قوللانیلیر .

بِطانَه [ع] كیزلنیلن خصوص، سر § آستار : بطانهٔ ثوب .

بِطْنَه [ع] معده طولغونلغی ، امتلا. البطنة تمیت الفطنة = امتلا ذكایی محو ایدر . « امتلابار بدندر بی حضور ایلرسنی — فضولی »

بِطّیخ [ع] قاوونه وقارپوزه اطلاق اولنور. عربیده خاصهٔ قارپوزه (فجّ) دینلدیكی كبی (بطیخ شامی) دخی دینیلیر . بانك فتحیله لغت ردیئه‌در .

بِعْثَتْ [ع] طرف آلهیدن بر پیغمبرك كوندرلمسی، پیغمبرمزك كوندرلمسی: بعثت نبویه. قبل البعثه = پیغمبرمزك بعثتندن اول . بعد البعثه = پیغمبرمزك بعثتندن صكره .

بِغالْ [ع] قاطر معناسنه اولان (بغل) ك جمعی : حیر وبغال . اخلاق البغال، اخلاق بغال = كوتو خویلر .

بِكْرْ [ع] قیزلق § قیز، قیز اوغلان قیز : استعمال ایدلمكده اولان (باكره) غلطدر . مضمونِ بكر = برنجی دفعه اوله‌رق سویلنلمش مضمون، معنای نوظهور. بو مقامده (بكرِ مضمون) دخی قوللانیلیر : « بكر مضموندن‌ده دم اورمش باقك دیوانه‌یه! — حیرت » ١٢ ضربهٔ بكر = برده ایكی یه بولنن ضربه . امام علی افندمزك ضربه‌سی دائما بكر ظهور ایدردی .

بِلا [ع] ادات سلب. عربی كلماته داخل اولور . (بلاآرام، بلاپروا) كبی تعبیرلر یاكلشـدر . حال موقعنده ایراد اولنور . مثلا (بلاسبب) سببسز اوله‌رق دیمكدر.

فی الاصل تاء کرد ایله اولدیغی حالده صکره‌دن تاء طویله ایله قوللانیلان (اجرت، رخصت، مدت) کبی کلمه‌لره (بلا) ادخال ایدیلنجه تالرک اصله ارجاعیله (بلا اجرة، بلا رخصة، بلامدة) دینلمك اولادر .

بِلّوْر [ع] معروف جوهر، پك بیاض وپارلاق جام. بلورین = بلوردن، بلور کبی . بو صورتده مخففاً دخی قوللانیلیر : «اول قدر روشندر آنده اول بلورین جاملر — حقی» عربیده اولدیغی کبی (بلّوَر) شکلنده قوللانلماز . ایکی لام ایله یازلمالی .

بِناء [ع] یاپلمش یاپی : «ییقمق بو بنایی نا روا در — کیم بریوزی یاردن یکادر — غالب» § یاپی یاپمق : بر مکتب بنا ایتدی . بناءً = مبنی اوله‌رق، طولایی : بوکابناءً . بناءً علیه، بناءً علی ذلك، بناءً علی هذا = بوکا مبنی اوله‌رق، بوندن طولایی .

بِناگوش [ف] قولاق توزی: «زاهلر طاملامق ایستر کل تردن کویا — کورین در بناکوشی دکلدر یارك — باقی»

بِنْت [ع] قیز . بنت العنب ، بنت‌عنب = شراب انکور : «دکدی نشئه‌سی آلامنه بنت العنبك — رمزی» بنت الشفه، بنت شفه = سوز .

بِنْصِر [ع] سرچه پارماق ایله اورته پارماق بیننده‌کی پارماق، آدسز پارماق .

بِه [ف] ایی § آیوا : «سیب زنخدان ترابه زبه — یافت دلم متعه الله به — جامی»

بِهْبُوْد [ف] ایلك ، صاغلق، صحت : «مرهم بهبود وصلکله طبیبم قیل دوا — مبتلای درد هجران اولدیغم بیلمز میسین ؟ — حلیمکرای» ۱۳

بِهْتَر [ف] دها، اك، پك ایی : سانحات العرب عنوانی سانحات ادبیه‌نك بهترلرندندر — ابو الضیا .

بِهْتَرِین [ف] اك ایی : رسم بهترین .

بِهِین [ف] پك ایی : آیین بهین .

بی [ف] ادات سلب . سز . عربی وفارسی کلماته داخل اولوب آنلری صفت یاپار : بی‌خبر.

بی آرام. «قالمشلره باقیورمی راعی؟ — بی همره وبی نوامی قالدك؟ — قوزی یه خطاب»

بِیاعَت [ع] صاتیلق مال. جمعی: بیاعات.

بِیچُونْ [ف] کیفیتی عقل ایله ادراك اولنه میان، جناب حق: خدای بیچون. «ای صنع صفافزای بیچون — دل اولدی تنزلکله ممنون — کبوتره خطاب»

بِیخْ [ف] کوك، اصل.

بِیخُودْ [ف] کندینی غائب ایتمش، کندندن کچمش، مدهوش: «بیخودایلردی تماشای جمالك عالمی — دیده لردن اولمسه‌ك ای جان آکاهم نهان» بیخودی = بیخودلق. بیخودانه = بیخودجه سنه: «بیخودانه موافقت ایدیور — (اوبی) امرینه هنوز جبال»

بِیدْ [ف] سوکود آغاجی. بید کریان = صالقم سوکود. (Saule pleureur) ترجمه سیدر. بیدمشك = سلطانی سوکود، چیچکی کوزل قوقان سوکود.

بِیدادْ [ف] ظلم: «ایلر نکهی ایدرسه بیداد — عیسایی عروس مرکه داماد — غالب» مشار الیهك «قیلدی آنی ده سپهر بیداد — بر جنبش واژکونه معتاد» بیتنده یا کلش اوله‌رق (ظالم) معناسنده قوللا نلمشدر. بیدادکر = ظالم. بیدادکری = ظالملك.

بِیدارْ [ف] اویانیق، اویقوسز: «کوکلم لیال فرقتك بیدار یاربخوانیدر — فکر ایتدیکم بر آفتك دیدار نور افشانیدر» § متیقظ، بصیرت اوزره بولنان: دل بیدار. بیداری = اویانیقلق، تیقظ.

بِیدَسْتَر [ف] قوندوز دینیلن کوپکه شبیه حیوان. اکثریا دکزده یاشادیغندن (سك آبی) دخی دینیلیر.

بِیزْ [ف] یاتاق.

بِیرا [ایتالیانجه‌دن] معروف آرپه صویی.

بِیرُونْ [ف] طیش، طیشاری: «هر زاویه فیض حقله مشحون — پر نور خدا درون وبیرون — هاشم» «نه ناجیدر نه اسرار دل ناجی‌یه محرمدر — قالان دللر حریم خواجهٔ لولاکدن بیرون»

پرده بیرون = حد معروفدن خارجه چیقان، حدی تجاوز ایدن . پرده بیرونانه = پرده بیرونجه‌سنه. پرده بیرونی = پرده بیرونلق .

بیزار [ف] بیقمش، اوصانمش : «شرابسز طوره‌م نشئه‌دن‌ده بیزارم — اکرم» بیزاری = بیزارلق .

بیزر [ف] خسیس، جری.

بیژن [ف] رستم زالك حسن وجاستله مشتهر اولان همشیره زاده‌سیدر . تفصیلی شاهنامه‌ده مذکور اولدیغی اوزره بیژن برکون آرزوی صید ایله قیره چیقمغله تفرجده بولنان دختر افراسیاب (منیژه) آنی کوروب عاشق اولمش وبر خیلی عشرت ومحادثتدن صکره بیژنی بر صندوق دروننده سراینه کوتوروب کیزله‌مشدر . افراسیاب بو حالدن خبیر اولنجه منیژه‌یی طرد ایله برابر بیژنك اعدامنی امر ایتمش ایسه‌ده (پیران‌ویسه) شفاعتیله جزاسی تخفیف ایدیله‌رك بر قویونك ایچنه حبس اولنمشدر. صکره وقعه‌یی رستم طویار، تاجر صورتنده کیدوب کند ایله بیژنی قویودن چیقاره‌رق منیژه ایله برابر آلیر کوتورر . اساطیر شعرانه‌دندر . حافظ «شاه ترکان چو پسندید وبچاهم انداخت — دستگیر ار نشود لطف تهمتن چه کنم ؟» بیتنده بوکا اشارت ایتمشدر . خاقانینك شو بیتنده بو اشارت دها واضحدر : «چو بیژن داری اندرچه مخسب افراسیاب آسا — که رستم درکمینست وکنندی زیر خفتانش» «ایدر آویخته بیك جان ایله (عزت) کندین — کورسه چاه ذقن یاری روح بیژن»

بیست [ف] یکرمی .

بیستون [ف] عاشق مشهور فرهادك معشوقه‌سی شیرین عشقنه دلدیکی طاغ : «اولسیدی بنده‌کی غم فرهاد مبتلاده — بر آه ایله ویرردی بیك بیستونی باده — فضولی» «هرکسك حالنجه واردر بر تجلیکاه عشق — بیستون فرهاده کوه طور شکلن کوسترر — اسعد مخلص» «داغ غمدن یاندی کیتدی جوهر جانم (جلال) — بن او فرهادم که معدن بیستونمدر بنم»

بیش [ف] زیاده . بیشتر = دها زیاده .

بیشه [ف] اورمان، سازلق : « شرزه شیرانك كنام راحتی بیشه‌مده‌در — راغب » «هر بیشه گمان مبركه خالیست — شایدكه پلنك خفته باشد — سعدی»

بیعت [ع] حكمدارك حكومتنی قبول وتصدیق معامله‌سی . بیعة الرضوان ، بیعت رضوان = سورهٔ فتحده واقع (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونك تحت الشجرة) آیت كریمه‌سنده مذكور اولان وظهور اسلام تاریخنك اك پارلاق وقایعندن معدود بولنان بیعت جلیله‌در. رسول اكرم افندمز هجرتك آلتنجی سنه‌سی ذی القعده‌سنده اجرای عمره نیتیله مدینه‌دن چیقوب (حدیبیه) یی تشریف بیوردی . آلنان خبرلر قریش طرفندن مكه‌یه دخولنه ممانعت ایدیله‌جكنی كوستردیكندن مقصد بر زیارتدن عبارت اولدیغنی تبلیغ مأموریتیله (خراش بن امیة الخزاعی) یی مكه‌یه كوندردی. قریش خراشی طوتوب اولدرمك ایستدیلر. قبیله‌سنك حمایتیله قورتیلوب عودت ایتدی . افندمز بو دفعه حضرت عثمانی یوللادی. آنی‌ده مكه‌ده حبس ایتدیلر. او اثناده (عثمانی اولدردیلر) خبر كاذبی واصل سمع نبوی اولدی. نزد مقدسنده (۱۳۰۰) یاخود (۱۴۰۰) ویا (۱۵۰۰) صحابی موجود ایدی . مدینه‌دن حرب ایچون چیقلمدیغی جهتله یانلرنده بر قیلیچدن باشقه سلاح یوق ایدی. افندمز (سمره) ویا (سدره) دینیلن شجرهٔ مباركه‌نك آلتنده قاعد اولدیغی حالده اصحاب كرامی دعوت ایتدی. قریش ایله جنك ایدلمك لازم كلدیكی تقدیرده قطعا یوز چویرلمیوب اولنجه‌یه قدر ثبات كوسترلمك اوزره جمله‌سیله ال اله ویره‌رك تجدیداً بیعتلشدی . او بیوك ذاتلردن هر بری دیكرینه تقدم شرفنی قازانمق ایچون افندمزدن بیعت آلمغه قوشاردی . قریش كیفیت بیعتدن خبردار اولنجه خوفه دوشوب درحال عقد مصالحه مأموریتیله (سهیل بن عمرو) ی حضور پیغمبری‌یه كوندردیلر . آنك اوزرینه مشهور حدیبیه صلحی عقد ایدلدی. مدینه‌یه عودت بیوریلورکن سورهٔ فتح نازل اولدی . ایكی سنه صكره مكه فتح اولندی .

بیگانگی [ف] بیگانه‌لك.

بیگانه [ف] یابانجی : « آشنایه آشنا بیگانه‌یه بیگانه یز — جوری »

بیلاردو [ایتالیانجه‌دن]معروف اویون .

بیلت [فرانسزجه‌دن] واپور وسائره اجرتی ویرلدیکنی مشعر آلنان ورقه .

بیم [ف] قورقو . بیم جان . بیم‌وامید = خوف ورجا: « اولدی سرمایهٔ حیرت بکا بیم‌وامید — بیله‌ م ایلیه‌جك کریه‌میدر خنده‌میدر — نابی »

بیمار [ف] خسته : « صحت کبی بیمار غمه کچ کلیورلر— اولدردی بزی ناز اطبا نه بلادر ! — ثابت » بیمارخانه ، بیمارستان = دار الشفا. بیماری = خسته‌لك.

بینا [ف] کوریجی، بصیر: «ایلر اومرایاده بوکون دیدهٔ بینا — اوچ بیك سنه اول بکچن اقوامی تماشا — تاریخ حقنده » بصیرتلی معناسنده‌ده قوللانیلیر . بینایی = کوریجیلك، بصارت . نا بینا = اعمی . نا بینایی = اعمالق .

بینش [ف] کورش، رؤیت : « ظن ایتسه روادر اهل بینش — انوار قمر تکاثف ایتمش — بولوت حقنده » نقطهٔ بینش = کوزبکی§ تیقظ، بصیرت: دانش وبینش .

بیننده [ف] کوریجی، بصیر . آز قوللانیلیر .

بینی [ف] بورون .

بیو [ف] کووه دینیلن حیوانجغز .

بیور [ف] اون بیك .

بیوه [ف] طول قادین. بکر وبیوه . لذت انکورزن بیوه‌داند نه خداوندمیوه — سعدی = اوزومك لذتنی طول قادین‌بیلیر، میوه صاحبی بیلمز .

بیهده [ف] (بیهوده) مخففی : « سخن بیهده‌نك ثابت ومحذوفنه یوق! — عینی» بیهده‌کو = بیهوده سویلیجی. بیهده کویانه = بیهده‌کوجه‌سنه . بیهده‌کویی= بیهده‌کولق . بانك فتحیله غلطدر .

بیهوده [ف] بوش، فائده‌سز، باطل : « بیهوده می

چکدیکی امکلر ؟ » « بیهوده سخن بدین درازی نبود — علاء الدین سمنانی » بانك فتحیله غلطدر .

بُ

بُتْ [ف] پوت . بت پرست = پوته طابیجی، عابد الصنم. بت‌پرستی = بت‌پرستلك. بت‌تراش = پوت‌یاپان، عامل‌الصنم. حضرت ابراهیمك پدری آزر بت تراش ایدی . بت تراشی = بت تراشلق. بتخانه، بتکده = بت‌پرستلرك عبادتخانه‌سی، دارالصنم. بت شکن = پوت قیریجی، کاسر الصنم : خلیل بت‌شکن. بت‌شکنی = بت‌شکنلك § محبوبه ، دلبر : « حیرت ای بت صورتك کوردکده لال ایلر بنی — صورت حالم کورن صورت خیال ایلر بنی — فضولی » « کوکل که بوبجه بت بی ثباته کولمشــدر — کولمسه‌یوب بکا وعد ایتدیکك ثباته کولر »

بُحْبُوحَه [ع] اورته‌یر: بحبوحهٔ جنان .

بُحْرَان [ع] برخسته‌لکك بردن بره کسب شدت ایتمسی، شــدت مرضك صوك درجه‌سی : لیلهٔ بحران. لیالیٔ بحران § برایشك مشوش، تهلکه‌لی حالی .

بُحُورْ [ع] (بحر) ك جمعی . دیکر جمعلری اولان (بحار) ایله (ابحر) یالکز (دکیزلر) معناسنده قوللانلدیغی حالده (بحور) هم بو معنــاده همده (بحر شعر)ك جمعی اولمق اوزره قوللانیلیر .

بُحَیْرَه [ع] دکیزجك، کول .

بُخَارْ [ع] بوغو. کشتیٔ بخاری = واپور. عربیده واپوره (باخره) دینیلیور . جمعی (ابوا- خر) در .

بُخْلْ [ع] خسیسلك، جریلك. « بخــل بجا بهمت حاتم برابرست » = یرنده بخــل حاتم طائینك جودیله بردر .

بُخَلَاء [ع] (بخیل) ك جمعی .

بُدّ [ع] فراق . یالکز قوللا - نلماز . (لابد) مخففاً البته معناسنده مستعملدر .

بُدَلاٰء [ع] (بدیل) لـُك جمعی . عقلسز ، صافدرون آدملر . مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر . مفردی قوللانلماز .

بُذُورْ [ع] (بَذر) لـُك جمعی .

بُرّ [ع] بوغدای .

بُرْء [ع] خسته افاقت بولمه ، ایپلشمه ، صاغالمه .

بُرَاقْ [ع] لیلهٔ معراجده رکوب نبوی‌یه تخصیص بیوریلان دابهٔ مقدسه : « لازمی براقی مدح وتوصیف ؟ — کیم ایتدی آکا بو کاری تکلیف ؟ — نابی حقنده — غالب »

بُرّانْ [ف] کسکین: شمشیر بران . تیغ بران .

بُرَایَه [ع] یونیلان آغاجك دو- کنتیسی ، یونغه‌سی : برایهٔ قلم .

بُرْثُنْ [ع] ییرتیجی حیوان پنجه‌سی : برثن الاسد .

بُرْج [ع] حصار چیقنتیسی ، قله‌سی ، قله § مدار ارضك منقسم اولدیغی اون ایکی قسمدن هر بری .

بُرْجُمَه [ع] پارماق بوغومی .

بُرْدْ [ع] برنوع چبوقلو قماش: برد یمانی .

بُرْدْبَارْ [ف] حلیم ، جول . برد باری = حلیملك ، جوللك .

بُرْدَه [ع] عربلرك احرام کبی بورندکلری برنوع عباء ، خرقه : پیغمبرمز ، شاعر مشهور کعب بن زهیره — حضور مقدسنده انشادایلدیکی (بانت‌سعاد) قصیده‌سنی تقدیراً — بردهٔ سعادتنی احسان بیورمشدر .

بُرْغُو [ف] بورو . برغو زن = بوروزن .

بُرْغُوثْ [ع] پیره .

بُرْقَعْ [ع] یوز اورتوسی ، پچه ، نقاب . اتخاذ برقع . رفع برقع . « اولمشمی دیسه‌م ابرشفق بر قیزه برقع؟ » برقع فکن = نقابی بر طرف ایدیجی ؛ نقاب

آچیجی : « برقع فکن اول شعشعهٔ طور کورنسون — عالم دل موسی کبی پرنور کورنسون »

بُرْکَه [ع] مارتی قوشی .

بُرْکَه [ع] حوض ، کولجك . عربیده بو معناده بانك کسریله مستعملدر .

بُرْنُس [ع] مولوی کلاهی کبی اوزون برنوع سرپوش . اوللری علما کییرلرمش § باشلقلی اوست لباسی ، یاغمورلق .

بُرُوت [ف] بییق : ریش وبروت . « سنده مادام که واردر او تراشیده بروت — بییق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیکك »

بُرُوج [ع] (بُرج)ك جمعی . ذات البروج = سما : « طرهٔ طاق ورواقی همسر ذات البروج — سایهٔ سقف بلندی خوابگاه اختران — سرای وصفنده — نفعی »

بُرُودَت [ع] مادی ، معنوی صوغقلق : برودت هوا . قبائل عربك بینلرنده‌کی برو-

دت فیض نبوی ایله مبدل محبت اولدی .

بُرُوز [ع] ظهور ، کیزلندکدن صکره ظهور : بروز آفتاب .

بُرْهان [ع] دلیل ، حجت . بونلردن اقوی عد اولنور . منطقجه (یقینیاتدن مؤلف قیاس) دن عبارتدر .

بُرَهْنَگی [ف] چیپلاقلق . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بُرَهْنَه [ف] چیپلاق . برهنه پا — ی ، پابرهنه = یالین آیاق : کدای برهنه‌پا . فقیر پابرهنه . « برهنه‌پا مرو آنجا که خارست — سعدی » = دیکنلی یره یالین آیاق کیتمه . برهنه‌پایی = برهنه‌پالق . برهنه‌سر ، سربرهنه = باشی آچیق ، بی‌سرپوش . برهنه‌سری = برهنه سرلك . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بُرْهَه [ع] مدت ، مدت‌مدیده . بعد برهة = برمدت صکره ، مدت مدیده‌دن صکره . بانك فتحیله‌ده لغتدر .

بُرِیدَه [ف] کسلمش . بریده سر ، سر بریده = باشی کسلمش ، مقطوع الرأس .

بُزْ [ف] كچی : بزِ اخفش = اخفشك كچیسی .

بُزَاقْ [ع] توكروك، صالیه : دهانِ بزاق افشان .

بُزُرْگْ [ف] بیوك، اولو. اشخاص واشیاده قوللانیلیر : برادر بزرك . درخت بزرك . « در محفلی كه خورشید اندر شمار ذرست — خودرا بزرك دیدن شرط ادب نباشد — حافظ = كونشك ذره صایلدیغی بر یرده كندینی بیوك كورمك موافق ادب اولماز . بزركی = بیوكلك، اولولق .

بُزُرْگَانْ [ف] (بُزرك) ك جمعی . انسانه مخصوصدر. (اكابر) ك یرینی طوتار: بزركانِ طریقت . سخنِ بزركان = قولِ اكابر .

بُزُرْگْوَارْ [ف] بیوك، اولو، واجب‌التعظیم. انسانه مخصوصدر : استاد بزركوار. بزركواری = بزركوارلق .

بُزْغَالَه [ف] كچی یاوروسی ، اوغلاق .

بُسْتَانْ [ع] فارسی (بوستان) دن معربدر. (بوستان) دده باق .

بُشْرَى [ع] مژده. یابشری: = مژده ! مژده !

بُطْلَانْ [ع] باطللك ، باطل اولمه: بطلانِ دعوی.

خطِ بطلان = یازلمش یازینك اوزرینه ابطال ایچون چكیلن چیزكی.

بُطُونْ [ع] (بطن) ك جمعی . اكثریا (خفایا) مقامنده قوللانیلیر : « حسننده نهاندر اول مهك آن — مانند بطون نص قرآن — نعت شریف — علی روحی »

بُعْدْ [ع] اوزاقلق: قرب وبعد. بعدِ مجرد، بعدِ مطلق = مقدار معین قیدیله مقید اولمیان بعد . بعداً له = بزدن اوزاق اولسون، بردها یوزینی كورمیه‌لم. (بعدیت) استعماله احتیاج یوقدر.

بُعُولَتْ [ع] زوجلك وزوجه‌لك.

بُغَاتْ [ع] (باغی) نك جمعی . تشدید ایله غلطدر .

بُغْضْ [ع] سومه‌مه، (حُبّ) ك ضدی.

بُقْعَه [ع] قطعهٔ ارض، بر پارچه یر. جمعی اولان (بِقاع) ضم ایله غلطدر.

بُقُولْ [ع] (بقل)ك جمعی.

بُكاء [ع] آغلامق: بكای شدید. بكای سرور. «امید ایله دربكای اطفال — سود ویرمه‌ده بی‌املمی مادر؟»

بُكاتْ [ع] (باكی)نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

بُكْرَه [ع] صباح، سحر.

بُكْمْ [ع] (ابكم) ك جمعی.

بُلالَتْ [ع] و

بُلالَه [ع] یاشلق، نملیلك، نم.

بُلْبُلْ [ع] فخر الشعراسیدر طیورك. «نام بلبل زهوا داریٔ عشقست بلند—ورنه پیداست چه ازمشت پری برخیزد — صائب» = بلبلك نامی عشقه انتسابی جهتیله بلند اولمشدر یوقسه برآووج تویك نه قدر اهمیتی اوله‌بیله‌جکی معلومدر.

بُلْبُلَه [ع] امزیكلی صو وسائره قابی.

بُلْدانْ [ع] (بَلَد) و(بَلده) نك جمعی.

بُلْعُومْ [ع] بوغازده اطعمه واشربه نچه‌جك یر، غیرتلاق. بانك فتحیله غلطدر.

بُلَغاء [ع] حائز ملكهٔ بلاغت دیمك اولان (بلیغ) ك جمعی: بلغای عرب.

بُلْغَه [ع] كفایت ایده بیله‌جك قدر مدار تعیش.

بُلَنْد [ف] یوكسك، عالی. مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر: دیوارِ بلند. رأیِ بلند. «پست ایدر جمعیت اعدایی‌خاكستر كبی — فرقه‌مزدن دمبدم اولدقجه آتشلر بلند — برعسكر لساننده» بلندنظر = عالی همت. سربلند = سرفراز، ممتاز: «سایه‌سنده اولمسونمی عسكریلر سر بلند — شانلی شاهنشاهمزده سر بلند افسر بلند — كذا» بلندی = بلندلك. بانك فتحیله‌ده لغتدر.

بُلُوغْ [ع] مرتبهٔ ادراكه‌وصول: سنّ بلوغ.

بُنْ [ف] دیب، كوك: بنِ دیوار = دیوار دیبی. بنِ مژكان كیرپیك كوكی. (سر و بن) تعبیری لسانمزده (اوج اورته) تعبیرینه معادلدر. بی‌سروبن = اوجی اورته‌سی یوق، پریشان، صاچمه: سخنِ بی سروبن. گلبن = گل آغاجی، گل اوجاغی. گل دیبی معناسنده قوللانیله‌ماز. اومعنی (پایِ گل، بنِ گل) تعبیرلریله افاده اولنه بیلیر.

بُنْدُقْ [ع] و

بُنْدُقَه [ع] خرده یووارلاق، دانه، تفك دانه‌سی.

بُنْدُقْ [ف] فندق.

بُنْگاه [ف] ایچنه یوك ولوازم سفریه قونیلان بر وشی. استعمالی (باروبنگاه) تعبیرینه منحصر كبیدر.

بُنْیاد [ف] تمل: بی بنیاد = اساسسز. سست بنیاد = تملی كوشك، اعتماده شایان دكل: جهانِ سست بنیاد § بنا: بنیادِ متین. «عرشه نسبتله حبابه دینیلیرمی بنیاد؟ = نابی» (بنیاد ایتمك) تعبیری (بنا ایتمك) یرنده قوللانیلیر.

بُنْیان [ع] یاپی: بنیانِ رفیع. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز.

بُنْیَه [ع] بنای وجود. انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر: قویّ البنیه = بنیه‌سی قوی. ضعیف البنیه = بنیه‌سی ضعیف.

بُوی [ف] قوقو: بوی گل. خوشبوی = گوزل قوقولو. بوی پرست، بو پرست = آو كوپكی § امید.

بُوالْعَجَب [ف] زیاده عجیب: «بوالعجب مجموعهٔ كثرتنما دركائنات — جمله‌نك شیرازهٔ جمعیت اجزاسی بر — حكمت» بوالعجبتر = دها زیاده، پك زیاده، الڭ زیاده عجیب. بوالعجبی = بوالعجبلك. اصل اوزره (ابو العجب) صورتنده قوللانلماز.

بُوالْفُضُول [ف] بوش بوغاز، نابجا سوز سویلین، دانغالاق. بوالفضولانه

= بوالفضولجه‌سنه. بو الفضولی = بوالفضوللك. اصل اوزره (ابو الفضول) صورتنده قوللانلماز.

بُوالْهَوَس [ف] هوسانه تابع، جانك ایستدیكنی یاپمق آرزوسنده بولنان، ثباتسز: «ای‌نفس بوالهوس حذرك بوقیدر سنك؟ — بوقسه نتیجه‌دن خبرك بوقیدر سنك؟ — رامز ممیز» بو الهوسانه = بوالهوسجه‌سنه. بو- الهوسی = بوالهوسلك. اصل اوزره (ابو الهوس) صورتنده قوللانلماز.

بُودْجَه [فرانسزجه‌دن] بر دولتك ویا بر اداره‌نك سنوی واردات ومصارفی موازنه‌سی § برعائله ویابرآدمك واردات ومصا- رفی موازنه‌سی.

بُودُونَبُود [ف] وجود وعدم، واریوق: «ایلمشدر عالمك بودونبودندن فراغ — دل نه عقباسن خیال ایلر نه دنیاسن بیلیر — حكمت». «ادراك ایدن نتایج احوال عالمی — وارسته‌ٔ علائق بودونبود اولور — وله»

بُور [ع] دنیا و آخرته متعلق خیری اولمیان آدم، آدملر: قومِ بور.

بُورا [رومجه‌دن] پك شدتلی روزكار.

بُورْسَه [ایتالیانجه‌دن] اسهام عمومیه وامورصرافیه معاملاتنك اجرا اولندیغی محل مخصوص.

بُورِیا [ف] حصیر. بوریا باف = حصیر طوقیجی، حصیرجی. اسكی شاعرلر بونی تركی (بو) وعربی (ریا)دن مركب (بوریا) ایله جمع ایده‌رك جناس یاپار- لرمش. واصفك «بوریایی قوده صوفی شو كوچك مندره كچ» مصراعی بونلرك اهونلرندندر.

بُوزَه [ف] بوزه: بوزه فروش = بوزه‌جی.

بُوسْ [ف] اوپمه. دامن‌بوس — اتك اوپمه. دست بوس = ال اوپمه. پای بوس، پا بوس = آیاق اوپمه § بوسنده، اوپیجی. بو معناده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر.

بُوسْتان [ف] قوقو محلی دیمك اولەرق آغاجی، چیچكی، یشیلكی چوق اولان یره اطلاق اولنمشدر. نظمده ضمه‌سنك مدینه وزن مساعد اولمدیغی صورتنده

معربی اولان (بستان) ایراد اولنور. « ایکی ساحل سراپا باغ وبستان وکلستاندر» مصراعی بو یولده‌در . « ایتدی قیام قامتکه سرو بوستان » مصراعنده ایسه بالطبع (بستان) دینیله‌مز. بوستان‌سرا-ی ، بستان سرا-ی = باغچه ایچنده کائن کوشك § سبزه وسائره باغچه‌سی.

بُوسِشْ [ف] اوپش .

بُوسَنْدَه [ف] اوپیجی .

بُوسَه [ف] اوپمه، برکره اوپمه. بوسه زن = اوپیجی. بوسه‌کاه ، بوسه‌که ، بوسه جا-ی = اوپه‌جك یر: «خاك پاك آستانی بوسه‌جای انس وجان — نفعی » بوسه ربا، بوسه چین = بوسه آلیجی .

بُوغْچَه [ف] باصمه و سائره‌دن یاپیلوب ایچنه اشیا صاریلان درت کوشه‌لی بیوجك پارچه .

بُوقَلَمُونْ [ف] رنك رنك کورینور برنوع حیوان ویا بردرلو قماش ایمش § رنکدن رنکه کیرن، متلون آدم. عربیده اولدیغی کبی (ابوقلمون) صورتنده استعمالی پك‌ده خوش کورنمز .

بُومْ [ف] یر، زمین، طوپراق: بومِ شوره = چوراق یر.

بُومْ [ع ف] و

بُومَه [ع] بایقوش : بومِ شوم .

بُویَا [ف] کوزل قوقوجی، کوزل قوقولو: «کلبن باغ مصور کل بویا ویرمز — راغب »

بُویْچَه [ف] صارماشیق اوتی.

بُویْدَانْ [ف] عطریات محفظه‌سی.

بُهْتَانْ [ع] افترا: «بنی سومزدی دیمشسین بکا بهتاندر بو»

بُیُوتْ [ع] او، مسکن، اوبه، اوطه معناسنه اولان (بَیت)ك جمعی. ایکی مصراعدن مرکب نظم معناسنه اولان (بیَت)ك جمعی اولمق اوزره قوللانیلماز. (ابیات)ه‌ده باق .

بُیُوعْ [ع] (بیع)ك جمعی : کتاب البیوع .

پَ

پا ـ ى [ف] آياق: «يوق اوپمكه پايكى مجالم — اوپسون قطرات اشك آلم» § ديب: پاىِ درخت. پاىِ خُم. پابسته، پاى ـ بسته = آياغى باغلى. پابركاب، پا در ركاب = آياغى اوزنكيده، سريع الزوال: نشئهٔ پا درركاب شراب. «تيزتر درنشئهٔ پادرركاب باده‌دن — عونى» پاىِ تخت = حكمدار مقرى اولان شهر. (پايتخت) صورتنده يازلماملى. پاى ـ كوب = تپينه‌رك رقص ايدن: سرمستانِ پاى كوب. پاى كوبان = رقص ايده‌رك، رقص ايده ايده: «باش راهبه كيتدى پاى ـ كوبان — لا» پاى بند، پابند = آياق باغى، كوستك، مانع، مانعه: پابنـد تعلق. فضولينك «پاى بند اولدم سرزلف پريشانك كوروب» مصراعنده اولديغى كبى (پابسته) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير. پازده = آياق آلتنده قالمش، چيكنه‌نمش.

پاپا قاتوليكلرك وكيل حضرت عيسى اولمق اوزره طانيدقلرى رئيس روحانينك عنوانى. ابن خلدونك بيانـه كوره (ابو الآباء) ديمكدر.

پاپُوش [ف] آياق قابى، پابوج: «خلق جامعـده ال اوزره كوتورر پاپوشن — نابى» «پاپوشى بيوك يوقى اوقوت كنديكى بارى!» «پابوج كبى آچيلوب قالدى آغزى خفافك — نديم»

پاتَنْت [فرانسزجه‌دن] و

پاتَنْتَه [ايتاليانجه‌دن] اصناف تذكره‌سى.

پاجامَه [ف] طـون، شلوار، چاقشير كبى آياغه كييلن ثوب.

پاچَه [ف] قويون، كچى، صيغير آياغى § بونلردن پاپيلان طعام § آياغه كييلن ثوبك منتهاى سفليسى.

پاداش [ف] مكافات .

پادام [ف] آياقدن طوتان طوزاق § خارجدن قوش جلبی ایچون طوزاق كنارینه بند ايديلن قوش . قوشی قوش ايله آولارلر . اصل اوزره (پایدام) صورتنده ده قوللانيلير .

پادزهر [ف] پان زهر دينيلن تأثير سمی دافع دارو . (پاد) حافظ معناسنه كلديكندن (حافظ السم) ديمك اولور . مخففاً (پازهر) صورتنده ده قوللانيلير .

پادشاه [ف] بیوك حكمدار . (پاد) حافظ ، (شاه) ايسه اعظم معناسنه كلديكندن (حافظ اعظم) ديمك اولور . پادشاهانه = پادشاهه ياقيشه‌جق صورتده ، پادشاهه منسوب . پادشاهی = پادشاهلق ، پادشاهه منسوب .

پادشه [ف] (پادشاه) مخففی . نظمده قوللانيلير . فارسيده (پادشا) صورتنده دخی تخفيف اولنيور سه‌ده بونك استعمالی بزم سليقه‌مزه موافق دوشميور .

پاراتونر [فرانسزجه‌دن] ابنيه‌يی بيلديرمدن محافظه ایچون یوكسك بر ديركك اوزرينه قونيلوب جذب ايتديكی قوتی بر تل واسطه‌سيله يره ويرن آلت ، سپر صاعقه ، دافع الصاعقه .

پاراغراف [فرانسزجه‌دن] بر كتاب فصلنك سطر باشندن باشلار فقره‌لرندن هر بری § تفريق فقراتده قوللانيلان § اشارتی .

پاراكت [ايتاليانجه‌دن] كمينك سرعت حركتی درجه‌سنی آكلامغه مخصوص ايپ مقاره‌سی .

پارانتز [فرانسزجه‌دن] معترضه دينيلن ( ) اشارتی .

پارتی [فرانسزجه‌دن] قسم ، فرقه .

پاردسو [فرانسزجه‌دن] بتون البسه‌نك اوستنه كييلن لباس مخصوص .

پاردم [ف] پالدم ، قوسقون .

پاردون [فرانسزجه‌دن] عفو . اكثريا لطيفه يولنده (عفو ايدرسكز) مقامنده ايراد اولنور :

«پاردون! آزقالدی بلا اذن ایچه‌جکدم توتونی — وارسه رخصت ایچه‌یم بر سیغارت مادموازل! — علی‌علوی» «چکیلیری بو قباحت چلبی! پاردونله؟ — وله»

پارس [ف] فارس اقلیمی، ایران. پارسی = لسان فارسی § بو نام ایله معروف حیوان مفترس.

پارسا [ف] متقی، عفیف، صالح، صوفی. پارسایی = پارسالق.

پارسال [ف] بچن‌سنه، بیلدیر. فارسیده یالکز (پار) دخی بو معنایی افاده ایدرسه‌ده لسانمزده قوللانلماز.

پارسنگ [ف] ترازونك خفیف اولان کفه‌سنه تعدیل ایچون آصیلان شی. لسانمزده (پرسنك) صورتنده تخفیف اولنه‌رق (تتمهٔ کلام) مقامنده قوللانیلیر: «حدت ایتمه سودیکم هر برسوزك پرسنکی وار — وصفی»

پارسه [ف] حقه‌باز مقوله‌سنك ارباب تماشادن طوپلادقلری آقچه.

پارلامنتو [ایتالیانجه‌دن] حکومات مشروطه‌نك، خصوصیله انکلتره‌نك مجلس مبعوثان ومجلس اعیانی هیئتلری.

پارنج [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پاروله [ایتالیانجه‌دن] بر فرقه بیننده اشارت مخصوصه اولمق اوزره اتخاذ ایدیلن لفظ مخصوص.

پاره [ف] پارچه. پاره پاره = پارچه پارچه. دوپاره = ایکی پارچه: «بر ضربه‌ده کیم دوپاره اولماز؟ — باش کسمه‌دن اوزکه چاره اولماز» یکپاره = برپارچه‌دن عبارت، برقاچ پارچه‌دن مرکب دکل: «اولمازمی کوروب کوکل صفایاب — یکپاره کوموشدن آسمانی؟ — مهتابه دائر» سراپا، بوس بتون مقامنده‌قوللانیلیر: «یکپاره نزاکت ولطافت — غالب» پاره دوز = یامایجی، اسکیجی. پاره دوزی = اسکیجیلك. شمدی باقینك «طورسون اللهی سورسه‌ك هله بر پاره مدد!» مصراعنده اولدیغی کبی (بر پارچه) مقامنده (بر پاره)

قوللانیله‌ماز § آقچه ، مسکوکات : « جیبمده پاره وار کوررم البت التفات — هر التفات مبلغ مزبوره مستند — لوئید واپورلرندن برنده» § غروشك قرقده بر جزئی .

پارِنْ [ف] و

پارینَه [ف] بچن سنه‌کی ، بیلدر- کی : ملاقات پارینه . «کل کوکس ویرشتای پرکینه — یتش ای پوستین پارینه ! »

پازاج [ف] ابه قادین § دایه ، مرضعه .

پازِرْ [ف] مائل انهدام اولان دیوار وبنایه طایادقلری دیرك ، دستك .

پاساپُورتْ [فرانسزجه‌دن] مرور تذکره‌سی ، یول تذکره‌سی .

پاسارْ [ف] تپه ، تکمه .

پاسْبانْ [ف] کیجه بکجیسی ، حارس‌اللیل . پاسبانی = پاسبانلق .

پاسْتَه [ایتالیانجه‌دن] بر نوع شکرلمه .

پاسْدارْ [ف] حفظ ایدیجی ، کوزه‌دیجی .

پاسُخْ [ف] جواب .

پاسْقالْیا [روجه‌دن]خرستیان بایرامی .

پاسُوارْ [ف] یایا ، پیاده : « پاسواران عودت ایتمش سیر کاغدخانه‌دن » (پایْ‌سوار) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر .

پاشْنا [ف] آیاقده‌کی اوکچه . (پاشنه) دخی دینیلیر .

پاشَنْدَه [ف] صاچیجی .

پاشیبْ [ف] نردبان .

پاشیدَه [ف] صاچلمش .

پاكْ [ف] تمیز ، صاف ، خالص ، حیله‌سز : آبِ پاك . دلِ پاك . نظرِ پاك . « آفرین ای عشق کیم سیلدك کوکل آینه سن — خاطر پاکده دنیانك ملالی قالمدی — فضولی » پاکی = پاکلك : « اول حیا کلبرکنك پاکیٔ دامانی کورك — نائلیٔ قدیم » آنراکه حساب پاکست ازمحاسبه‌چه باکست؟ —

سعدی = حسابی پاك اولانك محاسبه‌دن نه پرواسی اولور ؟

پاکار [ف] جابی . پاکاری = جابیلك .

پاکان [ف] (پاك) ك جمعی . اولیا ، اصفیا ، قلوب صافیه اصحابی . «کار پاکانرا قیاس از خود مگیر — حضرت مولانا» = «کار پاکانی قیاس ایله کندی ایشکه»

پاکباز [ف] عاشق صادق ، جان عاشق . پاکبازانه = پاکباز اولانه یاقیشه‌جق صورتده . پاکبازی = پاکبازلق .

پاکت [فرانسزجه‌دن] برلکده باغلانمش شیلر ، دسته ، دمت .

پاکدامن [ف] بریء الذمه ، عفیف ، (آلوده دامن) ك ضدی . پاکدامنی = پاکدامنلك . نظمده (پاکدامان ، پاکدامانی) دخی قوللانیله بیلیر .

پاکی [ف] اوستوره .

پاکیزه [ف] پاك ، لطیف : «صفا کلدك جهانه ای مبارك طفل پاکیزه ! — اکرم»

پالان [ف] اکره بدل یوك حیوانلرینه اوریلان معروف شی . «آن یکی خر داشت پالانش نبود — یافت پالان کرك خررا دربود — حضرت مولانا» = بریسنك اشکی وار ، فقط پالانی یوق ایمش . بر پالان بولمش . دیرکن اشکی قورد قاپمش . آت بولنور میدان بولنماز ، میدان بولنور آت بولنماز . پالاندوز = پالانجی . پالاندوزی = پالانجیلق . پالانی = پالاندوز .

پالاوان [ف] سوزکو ، سوزکج .

پالاهنك [ف] دیزکین ، دیزکینه مربوط کند : «سپه‌انداز صف آراکه روادر اولسه — آفتاب اشهب چالاکنه زرپالاهنك — نفعی» «بلنه باغلادی عشقك فلکك پالاهنك — کاظم» (پالهنك) صورتنده مخففاً دخی قوللانیلیر .

پالتو [فرانسزجه‌دن] معروف اوست لباسی .

پالنك [ف] چاریق ، پوستال : پالنكِ فرسوده .

پالو [ف] سبکیل دینیلن دانه که بدن انسانده حادث اولور .

پالوده [ف] پالوده دینیلن طعام. «بخت چون بر کردد از پالوده دندان بشکند — لا» = طالع یوز چویرنجه پالوده‌دن دیش قیریلیر.

پانتالون یاخود

پانتولون [فرانسزجه‌دن] معروف شلوارتنك.

پانجور [فرانسزجه‌دن] طرز معروف اوزره یاپیلان پنجره قفسی.

پایاب [ف] صویك آیاغه طوقنه‌جق دیبی، قعر قریب: نهرِ بی پایاب = یکید ویرمز نهر. بحرِ بی پایاب = انکین دکیز.

پایان [ف] آخر، نهایت: «محنت هجرانـك بیلم نیچون پایانی یوق! — اکرم» بی پایان = نهایتسز.

پای انداز [ف] حکمدارانك کچه‌جکلری یول اوزرینه تعظیماً فرش اولنان چوقه وسائره: «چشم خونینم خیالك شاهنی اعزاز ایدر — هر کلشده بر قماش سرخ پای انداز ایدر — شیخ الاسلام یحیی» «طور پای انداز ایدر نور کلیم آشوبنی — اولسه ای جانان کذرکه وادیٔ ایمن سکا»

پایدار [ف] دائم، بر قرار: «اله آل بی قرار کوکلمزی — کیمسه دنیاده پایدار اولماز» پایداری = پایدارلق: «الدن کلن کرمله شاد ایتملی قلوبی — کیمدر ایدن جهانده امیـد پایداری؟» مخففاً (پادار) صورتنده قوللانلماز.

پایگاه [ف] و

پایگه [ف] مرتبه، منزلت.

پایمال [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیکنمش، محقر: «ای نی پرورده ایدن نونهال — سوکیلی غنچه‌لك اولیور پایمال» مخففاً (پامال) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

پای مزد [ف] آیاق تری، اجرت قدمیه.

پاینده [ف] دائم، باقی: «پاینده‌میدر بهار؟ هیهات!» پایندکی = پاینده‌لك.

پایوند [ف] پای بند.

پایه [ف] قدر، منزلت، مرتبه، رتبه: «شاعره همت ایله

اقبالی — ایلدی پایهٔ شعری عالی
— شیخ الاسلام یحیی وصفنده —
نوعی زاده » پایه‌دار = پایه‌لی .
پایه‌داری = پایه‌دارلق § باصاماق،
نردبان باصاماغی : « عرشی براقوب
مثال سایه — ذوالعرش دیدی
اوعرش پایه — نعت شریف —
غالب »

پاییز [ف] فصل خریف ، کوز
موسمی . بهارِ پاییزی =
کهنه بهار .

پَشگیر [ف] الك . (پرویزن)
زیاده قوللانیلیر .

پَچَتَه [ایتالیانجه‌دن] درت کو-
شه‌لی کوچك پشگیر .

پَچَل [ف] اوستی باشی ملوث
مردار حریف .

پَداوره [رومجه‌دن] کره‌مید-
لرك آلتنه دوشه‌نن
ویا کره‌مید یرینه چاتی‌یی اورتن
تخته ، قوطیجیلرك قوللاندقلری
اینجه چام تخته‌سی .

پَدَر [ف] آتا، بابا : « پدر دکل
بو بلای سیاهدر باشمه —
نفعی » « افتادهٔ راه سربلندی —
یعنی پدرم رشید افندی — غالب »
پدرانه = پدرجه‌سنه . پدری
= پدرلك ، پدره منسوب .

پَدْرُود [ف] وداع : « ایتمز
میسین ای روان‌مسعود
— محنتکدهٔ زمینه پدرود ؟ »

پَدَنْدَر [ف] اوکی بابا، بابالق .
(پدر اندر) مخففیدر .

پَدَه [ف] قاواق آغاجی .

پَذیرا [ف] قبول ایدیجی :
پذیرای ختام اولدی .
(ختام پذیر) دها زیاده قوللانیلیر.
ناپذیرا = قبول ایتمیجی : «بونجه
اولر ییقدك ای سیل جنون کوردکمی
هیچ — ناپذیرای عمارت قلب
ویرانم کبی ؟ — لا »

پَذیرِش [ف] قبول ایدش :
پذیرشِ دل .

پَر [ف] قاناد یلکی، قانادك بیوك
تویلری : « ارباب نظر
سووب اوپرلر — یرلرده سورنمسون
اوپرلر — کبوتره خطاب » (بال)
ایله برلکده ایراد ایدیلنجه دخی بو
معنی قصد اولنور . بو حالده بعضاً
تشدید ایله قوللانیلیر : « شوق
اوللیدر سبب بوحاله — توزلاندی
یازیق اوپر وباله — کذا » یالکز
اولدیغی وقت مشدداً استعمالی نادردر.
اکثریا علی الاطلاق قاناد معناسنی

مفید اولور. پرکشا = قاناد آچیجی، اوچیجی : « پرکشا اولدی درعدنه حسین معصوم — تاریخ — اشرف »

پَراگَنْدَه [ف] طاغینیق، متفرق : پراکنده اشیا . پراکنده اوله‌رق صاتیور . پراکنده کو = صاچه صاپان سویلین .

پَرّان [ف] اوچیجی : مرغِ پران. فی الاصل مخفف ایسه‌ده تشدید ایله قوللا نیلیر : « اشك باق اولدی پران ای کبوتر سن‌ده پران اول » « مرغ پرنارسته چوق پران شود — لقمهٔ هرکربهٔ دران شود — حضرت مولانا » = قانادی هنوز اوچه‌جق درجه‌یه کلمه‌مش اولان قوشجغز اوچغه قالقیشیرسه راست کلن ییرتیجی کدینك طعمهٔ دندانی اولور .

پَرَانْداخ [ف] سختیان .

پَرّآوَر [ف] سرعتله اوچان، سریع الطیران. شاهینِ پرآور .

پَرْتاب [ف] صیچرامه، کندینی آتمه، آتله، پرتاو .

پَرْتَوْ [ف] ضیاء، عکس ضیا : « خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین ! — باقی » « پرتو انوار خورشید حقیقتدر مجاز — فضولی» پرتو افشان، پرتو فشان، پرتو انداز ، پرتو پاش = پرتو صاچیجی. پرتو افشانی، پرتوفشانی، پرتو اندازی ، پرتو پاشی = پرتو صاچیجیلق . پرتو ریز = پرتو دوکیجی، یوقاریدن آشاغی‌یه پرتوویریجی : فانوس پرتوریز . پرتوریزی = پرتوریزلك § پارلاقلق ، رونق . (پرتو آلمق) ماده‌سنده بو معناده اوله‌رق استعمال اولنور .

پَرْتَوْسُوز [ف] کونشك شعاعلرینی بر نقطه‌یه جمع ایله اوراده بولنان موادی مشتعل ایدن بر نوع دائروی آیینه .

پَرْچَم [ف] کاکل : « سن دخی بر کردن بلوره‌می اولدك اسیر ؟ — سویله ای پرچم نیچون حالك پریشاندر سنك — عونی » § تپه‌ده براقیلان صاچ دمتی § مزراق، بایراق کبی شیلرك تپه‌لرینه قونیلان زلفه .

پَرْچِین [ف] قاقیلان میخك اوته یاندن چیقان اوجنی

قبویروب قالقق صورتیله تقویه § مادهٔ تقویه ، (پرچین ایتمك، پر-چینله‌مك) صورتلرنده قوللانیلیر .

پَرْخاش [ف] جنك : « جولان ایدر اول داهیة الحرب شرر پاش — بریر طوتیشور اوروپاده آتش پرخاش — ناپولیون بوناپارت حقنده» منازعه معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر . پرخاشجو — ی = پرخاش آرایجی، غوغاجی .

پَرْداخت [ف] پارلاقلق، جلا.

پَرْداخته [ف] ترتیب ایدلمش، نظامنه قونلمش § پارلادلمش، جلا ویرلمش .

پَرْدَگی [ف] مستوره قادین، مخدره § صاحب حیاء، اهل حجاب .

پَرْدَه [ف] اورتو ، آصلمش اورتو، آلت ستر . پرده‌دار = پرده‌جی، پرده آرقه‌سنده بکلین . پرده‌بردار = پرده آچیجی : « سوزمدر پرده بردار رخ معنی دیسه‌م نابجی — سراسر همزبان نغمهٔ اقرار اولور عالم » پرده‌برانداز = پرده‌یی قالدیروب آتان . اکثریا مذموماتده قوللانیلیر : « اوله صاقن پرده‌برانداز راز ! » پرده‌در = پرده ییرتیجی ، هتك ناموس ایدن . پرده کش = پرده چکیجی . پرده نشین = اهل عصمت، منزوی. پردهٔ نیلکون = آسمان . پرده شناس = خواننده، سازنده .

پَرَسْتار [ف] خدمتکار، خدمتجی : « جم اندیشه‌مك خورشید بر جام زر اندودی — عروس طبعمك ناهید بر چنكی پرستاری — نفعی » پرستارانه = پرستارجه‌سنه . پرستاری = پرستارلق . پرستارِ خیال = شاعر . پرستارانِ خیال = شعرا .

پَرَسْتِش [ف] طاپینش § میل کلی، محبت شدیده. پرستشکار = پرستش ایدیجی : « پرستشکاریدر هپ دلده‌کی تمثال یکتانك — تماثیل سوی کیم قالدی قلب پاکدن بیرون » پرستشکارانه = پرستشکارجه‌سنه . پرستشکاری = پرستشکارلق .

پَرَسْتَنْدَه [ف] پرستشکار .

پَرَسْتَه [ف] معبود .

پرگار [ف] یاخود

پرگال [ف] پرکل دینیلن معروف آلت: «پرکار کبی طولاشمه بر دائره‌ده»

پرگاله [ف] پاره، پارچه: «کوزم کیم باغرمك قانن دوکر پرکاله پرکاله — دمادم آرزوی لعل جانان ایتدیکمدندر — فضولی»

پرن [ف] اولکر دینیلن طوپ کواکب. (پروین) زیاده قوللا نیلیر.

پرند [ف] نقشسز، ساده‌قاش، اطلس.

پرندوش [ف] اولکی کیجه، بارحهٔ اولی.

پرنده [ف] اوچیجی. نظمده رانك تشدیدیله‌ده قوللا-نیلیر.

پرنیان [ف] نقشلی قماش، اطلس منقش، (پرند) مقابلی. پرنیان خو — ی = کوزل خویلو، ملایم مشرب، ناز-کمزاج.

پروا [ف] قورقو، احتراز، قید: «نه پروا تیر طعن ناسدن ای خاطر ناشاد — قو سویلنسون بزم افسانه‌مزده هرچه-بادا باد — حلمی» (ایتمك) ماده‌سیله قوللا نلماز، (چکمك) ماده‌سیله قوللا نیلیر: «استقامت مسلکن طوت چکمه پروا کیسه‌دن» بی‌پروا = پرواسز: «دوست بی پروا فلك بی رحم دوران بی سکون — فضولی» (پرواسز اوله‌رق) مقامنده‌ده قوللا نیلیر: «شعرا ایتمك ایچون استهزا — کیتدیبر خانه‌سنه بی‌پروا — برکیمیاجی حقنده — سنبلزاده»

پروار [ف] یاخود

پرواره [ف] یاخود

پرواری [ف] بسلنمش، بسیلی حیوان. کاوِپرواری.

پرواز [ف] اوچه: «بالالره طوغری ایتمه پرواز — تا اولمیه‌سین دوچار شهباز» پرواز-گاه، پروازگه = اوچه‌جق یر، محل طیران § روبه وسائره کناری.

پروانه [ف] شمع ایله اوغراشان معروف کوچك کلبك § رهبر، قاصد، مخبر § برات، خط جواز § چرخ.

پَرْوَرْدگار [ف] مربى، رب، جناب حق.

پَرْوَرْدَه [ف] بسلنمش، بيو- دلمش، تربيه ايدلمش.

پَرْوَرِشْ [ف] تربيه. پرورشياب = پرورش بولبجى: «پرورشياب اولديغچون دودمان عشقده — آه (نابى) پرده قالماز زينت افلاك اولور»

پَرْوَرَنْدَه [ف] بسليجى، بيو- ديجى، تربيه ايديجى.

پَرْوِزَنْ [ف] (پتكير) ه باق.

پَرْوِينْ [ف] (پرن) ه باق: عقد پروين. خوشهٔ پروين.

پَرَه [ف] كنار، اوج. اكثريا تشديد ايله قوللانيلير: پرهٔ بينى = بورون اوجى.

پَرْهِيزْ [ف] بعض مأكولات ومشروباتدن احتراز: «زاهدا سويله بو ترشى نه بو پرهيز نه‌در؟ — فيضى» § احتراز، اتقا. پرهيزكار = متقى، صوفى. پرهيز- كارانه = پرهيزكارجه‌سنه. پرهيز- كارى = پرهيزكارلق.

پَرِى [ف] جن طائفه‌سنك غايت كوزل عد اولنان صنف مخصوصى. اكثريا مجازاً انسان كوزللرينه اطلاق اولنور: «بر پرى كوردم آلايده ينه كيتدى عقلم — او كيدشدركه كيدر كلمدى حالايرينه — عزت» پرى‌پيكر، پرى رخسار، پرى روى = پرى صورتلى، پرى يوزلو. پرى‌وش = پرى كبى كوزل. پرى زاد = پرى زاده ايمش كبى كوزل.

پَرِى اَفْسایِ [ف] افسونجى، جن ديريجى، خدام صاحبى يم دبين شعبده كار. (پرى خوان) ايله (پرى سا ى) دخى بو معنايه كلير.

پَرِى دارْ [ف] پريلى، كنديسنى جن طوتمش اولان شخص، ديوانه. (پرى كرفته) دخى بو معنايه كلير.

پَرِيشانْ [ف] طاغينيق، قاريشيق: زلف پريشان. كيسوى پريشان. «عقل مانعدر صفاى عشقه مست شوق اولوب — سن طاغتسه‌ك زلفى بن عقلى پريشان ايلسه‌م! — روحىٔ بغدادى» «جمعيت خاطرمى قور افكار پريشان؟ —

نیلی » خواب پریشان = قاریشیق رؤیا : « رشك چین اولمقده فکرم کلمدی تعبیره لیك — وصفی اول کیسولرك خواب پریشانم کبی — ندیم » § بوزوق، انتظامسز، مکدر: حال پریشان. « حالنی بیلمز پریشانك پریشان اولمیان — ولی الدین اوغلی » پریشانحال = حالی پریشان: « سیر ایدن حال پریشانم پریشانحال اولور » بو مقامده (پریشانروزکار) دخی قوللانیلیر: « سیه بختز پریشانروزکارز خانه بردوشز — لا » پریشانی = پریشانلق.

پَژْمُرْدَه [ف] صولمش، صولوق: غنچهٔ پژمرده § رونقسز، پریشان، محقر: « اول عاشق پژمرده قیافت بودر ایشته ! »

پَسْ [ف] آرد: پس وپیش. پیش وپس. پس دیوار. پس پرده. فارسیده اولدیغی کبی وقتیله بزده ده (ایمدی، اویله ایسه) مقامنده قوللانیلان (پس) لسانمزدن طرد ایدلمشدر.

پَسادَسْت [ف] ویره‌سی‌یه آلش ویرش.

پَساوَنْد [ف] قافیهٔ نظم.

پَسْت [ف] آلچاق، (بلند) ك ضدی: « که بلندی پست ایدر گاهی ایدر پستی بلند — مقتضای گردش دولاب عالم بویله‌در — نابی » پستی = آلچاقلق: « فکر پستی خاطرمدن کچمسون سوزان اولور — همت آتش سینهٔ همت پناهم آتشین » « یکدیکرك افتاده سیدر پستی ومستی » پست فطرت = یارادیلیشی آلچاق: « پست فطرتلره زینت ایله رفعت کلمز — راغب »

پَسْمانْدَه [ف] کری قالان، کری قالمش. (قالمق) ماده‌سیله دکل، (اولمق) ماده‌سیله قوللانلملی. پسمانده خور = آرتیق ییجی: « شاعر دیمك اهل دل دیمکدر — خوش مشرب ومعتدل دیمکدر — یوقسه بر آلای اراذل ناس — پسمانده خور نوال وسواس — پیمانه‌کش ادا اولورمی ؟ — وحی‌دله آشنا اولورمی ؟ — غالب »

پَسَنْد [ف] بکنمه، سچمه: « پسند ایتدی طبعن فرنك وعجم — عزت ملا » § بکنیجی، سچیجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: « صد آفرین طبیعت دلبر پسندمه ! —

شیخ الاسلام شریف » « کل او قدر اولمه تغافل پسند — صورمه که دائم نیچون آه ایلرم » دلپسند = طبعه، آرزوی قلبه موافق : « دون سایه صالدی باشمه بر سروسر- بلند — کیم قدی دلربا ایدی رفتاری دلپسند — فضولی »

پَسَنْدیده [ف] بکنلمش، منتخب، مرغوب، مقبول . ناپسندیده = پسندیده دکل .

پَشْم [ف] یوك، یاپاغی: «بونجه دم پوشیده اولدك بن کبی بر آتشه — ای عبا پشم سمندر- سین که سوزان اولمدك» پشم دوات = لیقه . پشمین، پشمینه = یوکدن، یاپاغیدن معمول : کلاه پشمین . خرقهٔ پشمینه .

پَشَه [ف] سیوری سینك. اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر . پشه گیر = سینك آولایان، ایشسز آدم .

پَشیز [ف] و

پَشیزَه [ف] پول، منقر .

پَشیمان [ف] یاپدیغی ایشدن ندامت حس ایدن .

پشیمانی = پشیمانلق . « عاقلا مکن کاری کاورد پشیمانی — حافظ » = عاقل ! پشیمانلق کتیره جك هیچ بر ایشده بولنمه .

پَلاس [ف] عبا، چول مقوله سی شیلر، خصوصیله بونلرك اسکیسی . پلاسپاره = پلاس پار- چه سی . پلاسپوش = پلاس کیین، پلاسه بورین .

پَلَنْك [ف] قاپلان : « ایلدی زخم خدنکك بنی همرنك پلنك — کاظم » پلنگانه = پلنکجه- سنه : هجوم پلنکانه .

پَلَه [ف] ترازو کفه سی . اکثریا تشدید ایله قوللانیلیر .

پَلیتَه [ف] یاقه جق فتیل .

پَلیدْ [ف] مردار : یزید پلید .

پَناگاهْ [ف] و

پَناگَهْ [ف] صیغینه جق یر . (پناهگاه) دن مخففدر.

پَناهْ [ف] حفظ وحمایه : جمله مز حضرت رسول اللهك پنا- هنده یز. (ایتمك) ماده سیله قوللانلماز.

« ولی‌نعمتمسین کهف احسانڭ پناـ همدر » مصراعنده اولدیغی کبی (پناگاه) مقامنده استعمالی مقبول دکلدر . پناه آورده، پناه برده، پناهیده = صیغنمش ، التجا ایتمش. پناهنده = صیغنیجی، ملتجی § حافظ وحامی . بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : رسالتپناه = حافظ وحامی رسالت . عالمپناه = حافظ وحامی عالم .

پنبه [ف] پاموق: آتش وپنبه. پنبه درگوش = غافل، جاهل، طوغری سوزی دیکله‌مز، آکلاماز آدم .

پنج [ف] بش . پنج روزه = بش کونلك، قلیل الدوام، پك آز : « سزده ادراك یوقیدر ؟ نه روا — پنج روزه حیات ایچون غوغا ! »

پنجاه [ف] اللی : « احسانی‌ده پنجاه وچهلدر فقرایه — روحی بغدادی » پنجاه ساله = اللی یاشنده : عاشق پنجاه ساله .

پنج پا ـ ی [ف] ینکچ .

پنجره [ف] معروف مدخل ضیا وهوا . فارسی جیم ایله غلطدر .

پنجشنبه [ف] یوم الخمیس .

پنجگانه [ف] بشدن عبارت: نماز پنجگانه = بش وقت نماز .

پنجم [ف] بشنجی: « ناز ایتمه بکا سپهر پنجم ! — حیرت »

پنجه [ف] انسانده الك، حیوانده بش پارماقلی اوك آیاغك هیئت مجموعه‌سی. الده پارماق بش اولدیغی کبی آل عبا حضراتی‌ده بش اولدیغندن (پنجهٔ آل عبا) تعبیر تشبیهی قوللانلمشدر. پنجه‌زن = پنجه اوریجی، مخاصم . فارسی جیم ایله غلطدر .

پند [ف] نصیحت : پند پدر .

پنیر [ف] پینیر : نان وپنیر .

په په [ف] ادات استحسان. اکثریا مستهزیانه برصورتده ایراد اولنور: « کزیبوردك اشبه اشبه — دیدی کیمکه کوردی په په — واصف »

پَهْلُو [ف] بدنڭ ایکی یانندن هر بری، یان .

پَهْلَوانْ [ف] ایری، قوی البنیه، شجیع آدم § کولشجی، مصارع . پهلوانی = پهلوانلق .

پَهْنْ [ف] اکلی، یاصسی .

پَهْنا [ف] و

پَهْناوَرْ [ف] ککیش، وسعتلی : عرصهٔ پهنا . پهنایی، پهناوری = ککیشلك، واسعلك .

پَیْ [ف] ایز، آرد، عقب .

پَیاپَیْ [ف] و

پَیْ دَرْپَیْ [ف] بربری آردنجه، بربرینڭ آردی صیره، متوالیاً . نظمده بونلره بدل (پی‌اندرپی) قوللانیله بیلیر : « پیقملاز دل پی اندرپی چکرکن جام آزارك — بوبزمك باده نوشی مست اولور اما خراب اولماز — بهایی »

پَیام [ف] خبر . پیام آور = خبر کتیریجی، مخبر . پیامبر، پیمبر = پیغمبر . نظمده قوللا نیلیر .

پَیْدا [ف] آشکار : « نور حق خورشید رخسارکده پیدادر سنڭ — فضولی » § وار، موجود: خیلی بضاعه پیدا ایتمش . بوکلمه‌ده معنای مصدری اولمدیغندن مثلا (بر خیلی بضاعه پیداسندن صکره کتاب یازمغه باشلادی) دینیله‌مز . (پیدا ایتدکدن صکره) دینملی .

پَیْرَوْ [ف] برینڭ آردی صیره کیدن، مقتفی . اکثریا معنویاتده قوللانیلیر : فضولی‌یه پیرو اوله بیلیرمی‌یم ؟ خسرو نجسه‌نویسلکده نظامی‌یه پیرو اولمشدر . « بن اولمدم اول کروهه پیرو — غالب » پیروی = پیرولك .

پَیْ سِپَرْ [ف] آیاق آلتنده قالمش، چیکنمنش: « تشخیص ره‌خیر وشر اولسونمی اودلده — کیم لشکر غم بربرینی پی سپر ایلر؟ — نفعی »

پَیغامْ [ف] خبر .

پَیْغَمْبَرْ [ف] کتاب مخصوصی اولسون اولمسون جناب حقك اوامر ونواهیسنی قوللرینه تبلیغ مأموریت معنویه‌سیله طرف

آلهیدن کوندریلن ذات شریف . پیغمبری = پیغمبرلك ، پیغمبره منسوب . بز (پیغمبر) ویا (حضرت پیغمبر) تعبیریله — کمال نبوتنه مبنی — کندی پیغمبرمزی اراده ایدرز. بو کلمه‌نك (پیغامبر) صورتنده دخی استعمالنه قاعدةً برمانع یوق ایسه‌ده ذوقه کیتمز .

پَیْغُولَه [ف] کوشه بوجاق : پیغوله نشین = پیغوله‌ده اوطوران . پیغوله نشینی = پیغوله نشینلك .

پَیْك [ف] خبرکوتوروب کتیرن § سیّاره اطرافنده طولاشان جرم : قمر کرهٔ ارضك پیکیدر.

پَیْکار [ف] جنك.

پَیْکان [ف] اوق تمرنی .

پَیْکَر [ف] صورت، چهره : «برنکه‌ایتسه‌ك کورینور حال دل — کوکلمك آینه سیدر پیکرم» زن پیکر = قادین چهره‌لی.

پَیْمان [ف] عهد، معاهده. پیمان شکن = عهدنی بوزان ، عهدنده طورمیان. پیمان شکنی = پیمان شکنلك .

پَیْمانَه [ف] قدح . پیمانه پیما = شراب ایچن. پیمانه شکن = قدح قیران .

پَیْمُودَه [ف] اولچلمش : بادهٔ پیموده . مسافهٔ پیموده .

پَیْوَسْت [ف] اتصال .

پَیْوَسْتَه [ف] متصل § دائما : «ای کمان ابروسنه پیوسته قربان اولدیغم — زلف شوریده‌نك غمندندر پریشان اولدیغم — ولی‌الدین اوغلی» (متصل) دخی بو معناده قوللانیلیر .

پَیْوَنْد [ف] اتصال، تعلق، ارتباط ، رابطه، باغ .

پر

پِرِسْتُو [ف] قیرلانغیج قوشی : «بویله چابك کلدك‌ای خط سیه رخسارینه — وار ایسه پروازه مشق ایتدك پرستولرله سن — ندیم» «کیفکجه اوچارسین‌ای پرستو — هر برده نه‌بختیارلق بو!»

پرَنْس [فرانسزجه‌دن] بر خاندان حكمدارى‌يه منسوب آدم. عنوان دخى اولور.

پرَنْسَس [فرانسزجه‌دن] بر حكمدار ويا حكمدار-زاده‌نك زوجه ويا كريمه‌سى. عنوان دخى اولور.

پرُوتَسْتُو [ايتاليانجه‌دن] بر حكم ويا حركتى قبول ايتمينك ايلريده آنى طانيامق حقنى قازانمق ايچون تحريراً ويا شفاهاً ايتديكى اعتراض.

پرُوتُوقُولْ [فرانسزجه‌دن] دول مختلفه مر-خصلرندن مركب مجلس مختلطك مذاكراتى ضبطنامه‌سى.

پرُوژَه [فرانسزجه‌دن] بر شيئك ياپيله‌جغى شكلى مصوّر رسم § بعده تعديل واكمال اولنمق اوزره ايلك دوشونيلن ترتيب، لايحه.

پرُوغْرامْ [فرانسزجه‌دن] بر هيئتك اتخاذ ايده‌جكى مسلك وخط حركتى مبين بياننامه، ورقه.

پِسْتانْ [ف] ممه : پستان مادر. « يمورميدى شكل پستانك ؟ — كل ده آچش چچكلى فستانك » « زانولرين ايلمش نهاده — تسهيل رضاع ايچون زمينه — پستانده‌كى شير شكرينه — فطرت آنى ايلمش فتاده — قوزى‌وصفنده »

پِسْتَه [ف] فستق. فضولينك « بر پسته كوردم آنده دوكر ريزه ريزه قند » مصراعى كبى آثارده كورلديكى اوزره اوللرى دهن دلبران پسته‌يه تشبيه ايديليرمش. زمانمزده بو تشبيه دخى سائر بعض تشبيهات عجمانه‌كبى بكنلمز اولمشدر.

پلاقَه [ايتاليانجه‌دن] معدن صفحه‌سى، مغدنى لوحه.

پلانْ [فرانسزجه‌دن] ياپيله‌جق بر ايشك اولدن قوريلان صورت عموميهٔ اجراسى.

پِنْدارْ [ف] عجب، غرور، زعم.

پِنْگانْ [ف] بر نوع طاس. بعض بلدانده آى‌طو-تيلنجه طاس چالمغه باشلامق عادتى بولنديغنى حضرت مولانا « مه كرفت وخلق پنگان‌مى زنند » مصراعيله بيان بيورمشدر.

پِنْهانْ [ف] کیزلی . ضم ایله مشهور ایسه‌ده طوغری دکلدر .

پِیادَه [ف] یایا، آیاغیله یورییه‌رك کیدن § اقتداری پك آز، اقتدارسز : فلان سباحت خصوصنده پیاده‌در . بو مقامده (راجل) دها زیاده قوللانیلیر § معروف خفیف قایق : « ایکیمز بینوب آچیلسه‌ق نه اولور شو خوش هواده — یانمزده ایشته حاضر ایکی چفته بر پیاده » § شطرنجده طرفیندن اوك صیره‌یه دیزیلن طاشلردن هر بری. شطرنج اصولنجه بر پیاده بر خانه‌دن زیاده کیده‌مز - سه‌ده کیده کیده مثلا (فرز) اوله‌بیله‌جکی جهتله نابی « برکون کلیر که صدره چیقار سرفراز اولور — اول کوردیکك کمینه‌که نامی پیاده‌در » دیمشدر .

پِیازْ [ف] صوغان، طوغرانمش صوغان § تلطیف عامیانه : « باقوبده کریه‌سنه ویرمیك رقیبه پیاز »

پِیاتَه [ایتالیانجه‌دن] طبق .

پِیاسَه [ایتالیانجه‌دن] عمومك کزنمسنه مخصوص محل، میدان § کزنمه § معاملات صرافیه وتجاریه محلی § فیئ جاری .

پِیالَه [ف] قدح : « آل دسته اکر لاله بولنمازسه پیاله — ندیم » پیاله‌کش، پیاله‌نوش = شراب ایچن . پیاله‌کشی = پیاله - کشلك . پیاله نوشی = پیاله نوشلق .

پِیانْقُو [ایتالیانجه‌دن] برشیئك نامنه متعدد کیسه‌لردن آقچه آلوب نومرولرله قرعه چکه‌رك او شیئی بونلردن بر ویا بر قاچنه حصر واعطا معامله‌سی .

پِیانُو [ایتالیانجه‌دن] معروف چالغی .

پیچْ [ف] بوکلم، قیوریم، طولاشیق. پیچاپیچ = بربرینه طولاشمش، قارمه قاریشیق، اکری بوکری : « درون یوقلادم کوردم او ناهموار پیچاپیچ — سنبلزاده »

پیچانْ [ف] بوکیلیجی، قیوریلیجی، قیوریم قیوریم اولیجی : مارِ پیچان . ثعبان پیچان .

پیچْ پا [ف] ینکج .

پیچُ وتابْ [ف] اضطراب، تلاش، اندیشه :

« قانم سوزه شاعرانه اوهام — بوقدر او جهنجه پیچ وتابم »

پیچیده [ف] بوكلمش، طولانمش، صارلمش، طولاشمش .

پیر [ف] یاشلی، اختیار: « هپ بو معنایی بیلیر پیر وجوان — یاصدسی یاغریندلی ایدی فخر جهان — خاقانی » § طرق علیه‌دن هر برینك پیشوای اکبری: « مثنویده نه بیورمش باقکز حضرت پیر! » § برصنعت اربابنك رئیس اکبری: « حقی مجز بیاندر پیرمز استادمز — اسماعیل پاشازاده حقی بك حقنده — عونی » پیرانه = اختیاره یاقیشه‌جق صورتده: اطوار پیرانه. پیرانه‌سر = اختیارلق حالنده، وقت شیخوختده: پیرانه سر طالب تحصیل هنر اولدی . پیری = اختیارلق: ضعف وپیری .

پیرزن [ف] یاخود

پیره‌زن [ف] قوجه قاری: « واعظ! سنك فضیلتکی پیره‌زن بیلیر — لا »

پیراستگی [ف] پیراسته‌لك .

پیراسته [ف] ترتیب، تنظیم ایدلمش: مجلس پیراسته .

پیرامن [ف] چوره، اطراف: پیرامن گرداب . « آتشین بر قلعه تشکیل ایلیور پیرامنم » پیرامن گرد = چوره‌سنده، اطرافنده طولاشان: پیرامن‌کرد خاطر اولدی . پروانه پیرامن کرد شمع اولور .

پیرامون [ف] نظمده (پیرامن)ه بدل قوللانیله بیلیر: « بهار آباد پیرامون خیمه — درونندن کوزل بیرون خیمه »

پیراهن [ف] کوملك: « آتشین پیراهن اولدی کرمیٔ خجلت بکا — سامی » « ظن ایدرلر پردهٔ مهتابه کیرمش آفتاب — یوسفك نور رخندن اولسه پیراهن سکا »

پیرایش [ف] ترتیب، تنظیم. پیرایشده = پیرایش ویریجی، ترتیب وتنظیم ایدیجی .

پیراینده [ف] ترتیب وتنظیم ایدیجی .

پیرایه [ف] زینت، رونق: «قامتك ای بوستان لا مکان پیرایه‌سی — نوردن بر سرودر دوشمن زمینه سایه‌سی — نعت شریف — ذاتی» پیرایه‌بخش = زینت ویریجی.

پیرهن [ف] (پیراهن) مخففی: «کلکون اوقدرکه فرق اولنماز — برك کل ترمی پیرهنمی»

پیس [فرانسزجه‌دن] تیاترو کتابی، تیاترو اویونی. (پیه‌س) صورتنده یازلمسی اولادر.

پیش [ف] اوك، اوك طرف، حضور: پیش نظر. پیش خیمه. پیش استاد.

پیشادست [ف] پشین، نقدایله آلش ویرش.

پیشانی [ف] آلین. فرسوده پیشانی = آلنی آشنمش: «جهانبان معلا پایه‌کیم کردون کردنکش — زمین بوس جنابندن اولور فرسوده پیشانی — نفعی» گشاده پیشانی = آلنی آچیق. پیشانی‌دار = یوزسزلکله ایش بجرن.

پیش آهنك [ف] اوکه دوشن، اوکده کیدن، مقدمه: «کریه‌نك آه دل پرسوز پیش آهنکیدر»

پیشگاه [ف] حضور.

پیشکش [ف] پشکش.

پیشگه [ف] (پیشگاه) مخففی. نظمده قوللانیلیر: «آغوش نکاهمده کورنمك هوسیله — ابکارنکت جلوه‌ایدر پیشکهمده»

پیشگیر [ف] پشکیر.

پیش مزد [ف] اجرتدن مقدم ویریلن بر مقدار آقچه.

پیشوا [ف] بر طائفه‌نك اولوسی، مقتدی‌به.

پیشه [ف] صنعت، حرفت؛ عادت، معتاد: کرم‌پیشه = معتادی کرم اولان.

پیشه‌گاه [ف] یاخود

پیشه‌گه [ف] دارالصناعه، فابریقه.

پیشه‌ور [ف] اهل صنعت، صنعتکار. پیشه‌وری = صنعتکارلق.

پیشین [ف] اوّل، اولکی : زمان پیشین، روزکار پیشین § پشین .

پیشینه [ف] نظمده (پیشین)ه بدل قوللانیله بیلیر .

پیشینیان [ف] اول زمان آدملری، متقدمین.

پیل [ف] فیل . پیل تن = فیل وجودلو ، جسیم وقوی : پهلوان پیل تن .

پیلبان [ف] فیلجی .

پیله [ف] ایپك، ایپك قوزه‌سی. کرم پیله = ایپك بوجکی .

پیله‌ور [ف] ایکنه، بونجق کبی اوفاق تفك شیلر صاتان، چرچی . پیله‌وری = چرچیلك.

پینه [ف] یامه . پینه دوز = یامه‌جی ، اسکیجی . پینه دوزی = اسکیجیلك .

پیه [ف] ایچ یاغی .

پُ

پختگان [ف] (پخته)نك جمعی: پیشکین ، صاحب تجربه آدملر : پختکان طریقت . ناپختگان = تجربه‌سز، خام آدملر، خام ارواح : ناپختگان زهّاد .

پختگی [ف] پخته‌لك. ناپختگی = چیکلك، خاملق.

پخته [ف] پیشمش، پیشکین : نان پخته . ناپخته = پیشمه‌مش، پیشکین دکل ، چیك : رغیف ناپخته § پیشکین، صاحب تجربه آدم . ناپخته = پیشکین دکل، خام، تجربه‌سز : صوفیٔ ناپخته .

پر [ف] طولو: « جهان حکمتله پردر ساده امعان نظر لازم » « چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت — پر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی — نفعی » معنویانه عائداولان (پرشتاب) کبی ترکیبلرده (چوق، زیاده) معناسنی مفید اولور : پر حدت، پرغضب = حدتی، غضبی زیاده: «پرغضب، یوق جواب موساده — الی تیغ حیات فرساده »

بو يولده کي ترکيبلرك ماديانه عائد اولانلرنده اکثريا (طولو) معناسني افاده ايدر: پر آب = صو ايله طولو.

پُرْپايَه [ف] حشراتدن قرق آياق.

پُرْدِلْ [ف] يورکلی، جسور : « بر اويله زمانده مرد پردل — ظن ايتمه اولور فتوره مائل » پردلی = يورکليلك، جسورلق.

پُرْسانْ [ف] سؤال ايديجی : « دور کل کلديمی آيا ديه پرسان اولەرق — بلبلی کوچەدە کوردم که کلستانه کلير — نديم »

پُرْسِشْ [ف] صورش، سؤال: پرسش خاطر . « پرسش احواله خيالك کلير — خستەکی يوقسه کيم آرار کيم صورار »

پُسَرْ [ف] اوغل، ارکك چوجق.

پُشْتْ [ف] آرقه. پشت بر ديوار = متحير ، حيرتده . (پشت بر ديوار حيرت) تعبيری امثالی کبی تکرار معنوی‌يی مشتملدر .

پُشْتْوارَه [ف] بر آرقه‌لق يوك.

پُشْتَه [ف] ييغين، تپه .

پُشْتيبانْ [ف] ياخود

پُشْتيوانْ [ف] طاياق ، دستك § معين، ظهير .

پُفْکَرْدَه [ف] سوندرلمش: شمع پفکرده .

پُلْ [ف] کوپری .

پُوتَه [ف] ايچنده معدنيات اريتلکه مخصوص آلت : « ديديلر : چوق چاليشيردك چلبی — پوته‌دن ايشته چيقاردك ذهبی — سنبلزاده » عربی بائله‌ده لغتدر.

پُوچْ [ف] بوش شی، هيچدن عبارت : وعدهٔ پوچ . « پيغام پوچ وصل ايله دلشاد اولور-می‌يز ؟ — کوه غم نسيم ايله برباد اولورمی‌يز ؟ — راغب »

پُودْ [ف] منسوجاتده عرض جهتنه آتيلان تل، آرغاج. بالعکس طول جهتنه آتيلان تل يعنی ارش ديمك اولان (تار) ايله برلکده استعمال اولنور: «تاروپودی ترك تاروپود هستيدر آنك — شال درويشی طوقيماز کشور کشميرده — نديم »

پُورْ [ف] اوغل . پور آزر = حضرت ابراهيم، خليل الله.
پورِ مريم = حضرت عيسى . پورِ اعرابى = حضرت شيخ اكبر .

پُوزِشْ [ف] معذرت ، اعتذار، عذر ديله‌يش . پوزش‌پذير = معذرت قبول ايديجى : «كريم خطابخش پوزش پذير — سعدى »

پُوزِينَه [ف] مايمون . عربى با ايله ده لغتدر .

پُوژِينَه [ف] قنطار .

پُوسْتْ [ف] درى : اينانمه دوستكه، صامان طولديرر پوستكه ! § قويون وسائره‌نك يوزيلوب چيقارلمش تويلو دريسى . پوست نشين = پوستده اوطوران. مشايخ حقنده قوللانيلير: اوزبكيلر دركاه شريفى پوست نشينى. پوست پيرا = دبّاغ .

پُوسْتِينْ [ف] كورك. پوستين‌پوش=كورك كيين: «الن اوپمك ديلردم پورشيخ پوستين‌پوشك — فقط اولمشدى پنهان آستين پوستيننده » پوستينِ بازگونه، بازگونه پوستين = ترس كورك، عيب فاحش، آچيق مناسبتسزلك.

پُوسِيدَه [ف] چوريمش، چوروك : ميوهٔ پوسيده = چوروك ميوه . استخوان پوسيده = چوريمش كميك .

پُوشِشْ [ف] اورتو، اورتنه‌جك شى : « فراشم سنك خارا، پوششم شوك قتاد اولسون! — نائلئ قديم »

پُوشَنْدَه [ف] اورتيجى .

پُوشِيدَه [ف]اورتلمش، مستور: « اووه‌لر قار ايله پوشيده ايدى » « اولسه بر بزمده اغماض ايده‌جك شى بسيار— اويله بزمه وارانك بركوزى پوشيده كرك — نديم » رازِ پوشيده = سرّ مكتوم . پوشيده راز = سرى مكتوم اولان § اورتو : پوشيدهٔ كعبهٔ معظمه . پوشيدهٔ حضرت مولانا .

پُولْ [ف] آقچه .

پُولَادْ [ف] معروف بر نوع سردلشديرلمش دمير . قوى ، قاتى شيلر ايچون مشبه‌به اولور: پولادكبى. « نه‌جهالت بوكه

آندن اومارم داد هنوز —— اریدم
بن دل جانان ایسه پولاد هنوز»

پولادرك = قوی، طایانیقلی آت .

پولادسنج = استعمال اسلحه‌ده ماهر دلاور .

پویا [ف] سکیردیجی . اکثریا آت حقنده قوللانیلیر که یوکروك دیمك اولور : سمند پویا .

پویان [ف] سکیردیجی . اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر.

پویه [ف] سکیرتمه . پویه‌گر = سکیردیجی .

تَ

تَ [ع] ادات قسم : تالله .

تا [ف] ادات انتها. دك، قدر، دکین: تاسحر = سحروقتنه قدر . تا بگردن = بوغازه قدر. بو یولده‌کی تعبیرلردن بعضاً (ب)طی اولنور . مثلا (تاابد) مقامنده (تا ابد) دینیلیر . (سر تاپا) دیمك اولان (سرتاپا) دخی بو قبیلدندر . بو ادات بعضاً معنای انتهایی (دك، قدر، دکین) ایله تعبیر اولنه‌میه‌جق بر صورتده افاده ایدر : «صهبای خروشان کبی مینای فلکدن —— تا خارج خمخانهٔ امکانه دوکلسه‌لك! —— عونی» بعضاً دخی تأکیدایچون کتیریلیر : جاده‌نك تا اوبر اوجنه قدر § ادات تعلیل: «مهتابه‌اولوردی سایه‌کستر —— تا اولمیه نوری بار دلبر —— غالب» بو معناده بعضاً (که) ایله برلکده ایراد اولنور . بو تا بعض کره دخی (که) یرینی طوتار : «بر آه‌یله چکمدیلر موتی ایچون آه —— تا تسلیتچون اوله اول روح ایله همراه» § ادات توقیت: «منصور ایده هر پرده خدا رایت بختن —— تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر —— نفعی» نظمه مخصوص اولان بو صورتده دخی بعضاً (که) ایله برابر کلیر . اوچنجی معنی برنجی‌یه ارجاع ایدیله‌بیلیر.

تا [ف] قات، بوکلم : دوتا —— ایکی قات، ایکی بوکلم. قدّ دوتا. یالکز قوللانیلماز .

تاء [ع] (ت) حرفنك اسمی: تاء خطاب . مصدر تائی. قصیدهٔ تائیه . فتح تا ایله .

تائب [ع] توبه ایدیجی، توبه‌کار : تائب ومستغفر اولدم .

تاب [ف] طاقت : « قالمدی صبر ایلمکه دلده تاب » تاب آور = طاقت کتیریجی . تاب آور مقاومت = مقاومته مقتدر. بی‌تاب = طاقتسز: دل بی تاب . بی تابانه = بی تابجه‌سنه : رفتار بی تابانه . بی تابی = بی‌تابلق: فرط بی‌تابی § حرارت، ضیا : تاب می. تاب خورشید § بوکلم، قیوریم: تاب زلف § حرارت وضیا ویریجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر : خورشید جهانتاب .

تابان [ف] ضیالی، پارلاق : ماه تابان . وجه تابان .

تابدار [ف] ضیالی، پارلاق : رخسار تابدار§ بوکللو، قیوریملی: کیسوی تابدار . تابداری = تابدارلق .

تابستان [ف] یاز : موسم تابستان .

تابش [ف] پارلایش، ضیا پاش اولش : « تابش مهر جمالکله جهان غرقهٔ نور »

تابع [ع] برینك تحت اطاعتنده ویا مسلکنده بولنیجی، اویبجی، آردی صیره کیدیجی : بو بابده سزه تابعز . « معرفت التفاته تابعدر — مشتریسز متاع ضایعدر »

تابعیت [ع] تابعلك § بر دولتك تبعه‌سندن اولمق حالی: تابعیت نظامنامه‌سی .

تابعین [ع] (تابع) ك جمعی . اصحاب کرام زماننده یتیشوب مجلسلرینه داخل وآنلرك اقوال شریفه‌سنی ناقل اولان ذوات محترمه: اویس القرنی کبار تابعیندن اولوب (صفین) جنکنده طرف مرتضویده بولندیغی حالده احراز رتبهٔ شهادت ایتمشدر .

تابناك [ف] و

تابنده [ف] ضیالی، پارلاق : « ظلمتـه اصحاب عمی بنده‌در — نور ایسه بینالره تابنده‌در »

تابوت [ع] میت نقلنه مخصوص آلت معروفه .

تابه [ف] تاوه دينيلن مطبخ آلتى § اوزرنده يوفقه قيزارديلان ساج .

تاج [ع] اسكى حكمدارلرك كيدكلرى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى § مشايخدن اولان ذواتك كيدكلرى باش كسوهٔ مخصوصه‌سى .

تاجدار [ف] حكمدار . تاجدارانه = تاجدار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . تاجدارى = تاجدارلق، تاجداره منسوب .

تاجر [ع] تجارتله مشغول آدم .

تار [ف] قاراكلق : شبِ تار § تل: تارِ زلف . تارتار = تل تل § ارش ، آرغاج مقابلى : تار و پود .

تاراج [ف] يغما، يغما ايتمه . تاراجگر = يغمالايجى، يغماجى .

تارَك [ف] تپه، باش تپه‌سى .

تارِك [ع] ترك ايديجى، براقيجى: تارك صلات . « تارك اين وآن دهر اوله‌يم »

تارمار [ف] طاغينيق، پريشان. ماديا‌تده قوللانيلير : زلف تارمار . مثلا (حال پريشان) دينلديكى كبى (حال تارمار) دينلمز . (مار) اتباع قبيلندندر .

تارَه [ع] كرّه، دفعه .

تاريخ [ع] بر شيئك زمان وقوعى § مكتوبلره وسائر اوراقه قونيلان زمان معين اشارتى § دور، زمان § دنيا وانسانك احوال سابقه‌سندن بحث ايدن فن: «تاريخ تماشاگه ارباب نظردر — هر صفحه‌سى آينهٔ اطوار بشردر » § ابجد حسابنجه بر زمان معينى كوسترن منظوم ويا منثور عباره، او يولده سويلنمش بر مصراع ويا بيتى حاوى منظومه .

تاريك [ف] قاراكلق : شبِ تاريك . تاريك‌بخت = قاره بختلى . تاريكى = ظلمت .

تاز [ف] قوشمه، قوشش . (تك) ايله برلكده اوله‌رق قوللانيلير . (تك) ده باق .

تازَگى [ف] تازه‌لك .

تازنده [ف] قوشیجی : اسب تازنده .

تازه [ف] یکی، نوظهور: ادای تازه. اسلوب تازه § کنج، کوربه § بایات اولمیان .

تازی [ف] عربی: لغت تازی . زبان تازی . اسب تازی § معروف اینجه یاپیلی آو کوپکی .

تازیان [ف] (تازی) نك جمعی. عربان، عربلر .

تازیانه [ف] قامچی، قیرباج . (تازیانهٔ تشویق) جدیاتده قوللانیله‌جق بر تعبیر دکلدر .

تاسع [ع] طقوزنجی : جزء تاسع . مقالهٔ تاسعه .

تاسعاً [ع] طقوزنجی درجه‌ده، طقوزنجی درجه‌ده اوله‌رق .

تاسه [ف] غم ، کدر .

تاش [ف] ادات شرکت . مثلا افندیلری بر اولان ایکی کوله‌دن هر برینه (خواجه تاش) دینیلیر . سلیقهٔ ترکیه اوزره تاسی داله تبدیل اولنور : دینداش . وطنداش .

تاك [ف] اوزوم آغاجی، آصمه .

تاکی [ف] (تابکی) مخفف . نه وقته قدر ؟ : « می کی نی‌کی هی هی‌کی شبلر تاکی ؟ — هی کیدی صنعت تکرار مکرر دیدیکك ! — صفا » آز قوللانلمقه باشلامشدر .

تال [ف] زیل، چارپاره .

تالان [ف] یغما، یغما ایتمه . تالانگر = یغمالایجی، یغماجی .

تالد [ع] انسانك یتشدیکی خانه‌ده بولنان کوله، جاریه، دواب ومواشی کبی مال خانکی، مال قدیم، (طارف) مقابلی .

تالی [ع] آردی صیره کیدیجی، پیرو § عساکر ردیفه‌نك ایکنجی قسمی، (مقدّم) مقابلی § اوقویجی، تلاوت ایدیجی .

تامّ [ع] بتون ، نقصانسز، اکسیکسز : وقوف تامّ . معلومات تامه . تام الاعضا = اعضاسی تام . میم حرکه لنمدکجه تخفیف ایله اوقونور : « طبعمده‌کی

ذوق وشوقی تام ایت — مفتون
خرامکم خرام ایت »

تَأَبُّه [ع] تکبر § علو جناب سببیله بر شیدن متعظمانه اعراض .

تَأْبید [ع] باقی، مؤبد قیلمق، قیلنمق: تأیید وتأبید .

تَأَبّی [ع] بر آدمی بابا ایدیمك، باباليق اتخاذ ايتمك .

تَأَثُّر [ع] محزونیت وانفعال صورتنده حسلنمك ، ایچلنمك ، بر مؤثرك تأثیری آلتنده بولنمق : شدت تأثر . کمال تأثر . « بو تأثرله نصل ممکن اولور ضبط فغان ؟ — هرکه زخمی خورد البته فغانی دارد » تأثربخش = تأثر ویریجی، متأثر ایدیجی: «تأثر-بخش دلدر صوت بلبل» تأثرافزا، تأثر فزا = تأثر آرتیریجی : « بو عالمده هر نغمهٔ نوحه‌زا — اولور اهل دردہ تأثر فزا » سریع التأثر = تأثری سرعتلی، چابك متأثر اولان . جمعی : تأثرات : « بیهوده دکل تأثراتی — لکن کیمه آکلا-درسین ایواه ! — قلبه دائر »

تَأَثُّم [ع] کناهدن صاقنمق .

تَأْثیر [ع] اثر ایتمك، ایشلەمك. مادیات ومعنویاتده قوللا-نیلیر: قورشون نشانه تأثیر ایتمدی. بو سوز بکا تأثیر ایتدی . تأثیر بلیغ = مبالغه‌لی، زیاده تأثیر : قرآن کریمك تأثیر بلیغی . صاعقه تأثیر = یلدیریم تأثیرلی، یلدیریم کبی تأثیری تیز : « نظرهٔ صاعقه تأثیر سلیم اوّل — نجه آهندل بدخواهی مذاب ایتمشدر » پر تأثیر = چوق تأثیرلی : نکاه پرتأثیر. بی تأثیر = تأثیرسز: آه بی تأثیر . سریع التأثیر = تأثیری چابك، تیز تأثیر ایدن : دوای سریع التأثیر . جمعی : تأثیرات : تأثیرات حسنه .

تَأْثیم [ع] بریسنی کناهه نسبت ایتمك ، کناهکار اولدك دیمك .

تَأَجُّج [ع] طوتیشوب آلولنمك.

تَأَجُّل [ع] وقت معینه قدر مهلت ایستمك .

تَأْجیج [ع] طوتشدیروب آلولندرمك، طو-

تشديريلوب آلولنديرلمك : تأجيج نار .

تَأْجِيل [ع] تعيين مهلت، تأ- خير: تعجيل وتأجيل. جمعى : تأجيلات .

تَأَخّى [ع] بريسيله قارداش اولمق، بريسنى قارداش ايديمك .

تَأَخُّر [ع] صكره يه ، كرى يه قالمق، كچكمك : تأخر عزيمت . تأخر اجابت دعا . جمعى: تأخرات .

تَأْخِير [ع] صكره يه، كرى يه براقمق، براقلمق، كچكدر- مك، كچكديرلمك: «سير كاغدخانه يى بايرامه تأخير ايلدك» «بو يولده شيلرك بايرامه تأخيرنده در لذت» فى التأخير آفات = تأخيرده آفتلر واردر : «چالش مردانه ايله جبر مافات — تردد ايتمه فى التأخير آفات» جمعى : تأخيرات .

تَأَدُّب [ع] ادبلنمك، ادبنى طا- قنمق . تأدباً = تأدب صورتيله: تأدباً سوزينى رد ايتمدم .

تَأْدِيب [ع] ادبلندرمك، اد- بلنديرلمك: پدر اوغلنى تأديب ايدر . بو چوجغك تأديبى لازمدر . تأديباً = تأديب صورتيله، تأديب ايچون . من لم يؤدبه الابوان ادبه الملوان = والدينى طرفندن تأديب اولنميانى زمان تأديب ايدر . جمعى : تأديبات .

تَأْدِيَه [ع] ادا ايتمك ، ايدلمك؛ اوده مك، اوده نمك: دينمى تأديه ايتدم . هر بورجك تأديه سى واجبدر . تشديديله غلطدر . جمعى: تأديات .

تَأَذِّى [ع] اينجنمك، رنجيده اولمق .

تَأْذِين [ع] اذان اوقومق .

تَأَرُّب [ع] تكلفله كنديني ذكى كوسترمك، ذكافروشلق ايتمك : ارباب تأرب .

تَأْرِيق [ع] كيجه اويقوسز براقمق، اويقوسز برا- قلمق : عاشقى معشوقه سنك خيالى تأريق ايدر . بر صبينك تأريق حفظ الصحه يه مغايردر .

تَأَزُّر [ع] بورنمك، جارلانمق.

تَأَسُّس [ع] اساسلانمق، بر طوتوب قوتلنمك ،

برلشمك : دولت عثمانيه‌نك تأسسى اهل اسلام ايچون بر بيوك لطف الٰهى اولدى .

تَأَسُّفْ [ع] اسفلنمك، كدرلنمك، يانوب ياقلمق . جمعى : تأسفات .

تَأْسِيسْ [ع] وضع اساس : تأسيس مكاتب . تأسيس قوانين . جمعى : تأسيسات .

تَأَفُّفْ [ع] و

تَأْفِيفْ [ع] اوف ديه اظهار اضطراب ايتمك .

تَأْفِيكْ [ع] يالان سويلمك . جمعى: تأفيكات .

تَأَكُّدْ [ع] محكم اولمق، قوت بولمق. معنوياتده قوللانيلير : اول كلن امر صكره كلن امر ايله تأكد ايتدى .

تَأْكِيدْ [ع] محكم قيلمق، قيلنمق؛ قولتدرمك، قوتلنديرلمك . معنوياتده قوللانيلير: اول كلن امرى صكره كلن امر تأكيد ايتدى. او امرك بو امرايله تأكيدى موافق مصلحت كورينور.

تأكيداً = تأكيد صورتيله، تأكيد ايچون . جمعى : تأكيدات .

تَأْكِيلْ [ع] يدرمك، يديرلمك.

تَأَلُّفْ [ع] نظمده (ايتلاف) ه بدل قوللانيلير .

تَأَلُّمْ [ع] الملنمك : بني نوعمك تألمى انسانى متألم ايدر .

تَأْلِيفْ [ع] امتزاج ايتدرمك، ايتديرلمك: برادرلرمك بينلرينى تأليف ايتدم . بينلرينك تأليفى مطلوب ايدى . (تأليف بين) تعبيرى اكثريا بارشدرمق معناسنده قوللانيلير § كتاب وجوده كتيرمك، كتيرلمك: كشف الظنونى كاتب چلبى تأليف ايتدى . بو كتابك تأليفندن جمله‌مز مستفيد اولدق § تأليف اولنمش كتاب، مؤلَف: شرح مواقف سيد شريفك تأليفيدر . بو مقامده (تأليفكرده) تعبيرى ده قوللانيلير . جمعى اولان (تأليفات) اكثريت اوزره (مؤلفات) معناسنده مستعملدر .

تَأَمُّرْ [ع] آمرلنمك، تغلب، تسلط .

تَأَمُّلْ [ع] دقتله تفكر: «مزن بى تأمل بگفتاردم —

سعدی » = تأملسز سوز سویله‌مه.
جمعی : تأملات .

تَأَمُّمْ [ع] آنا ایدینمك، برقادینی کندینه آنالق ایتمك .

تَأَمّی [ع] جاریه ایدینمك .

تَأْمیتْ [ع] ذهناً تقدیر مقدار، تخمین ذهنی.

تَأْمینْ [ع] امین ایتمك، ایدلمك؛ امنیت ویرمك، ویرلمك: کندیسنی تأمین ایتدم. بنجه تأمینی ملتزم ایدی. بو کلمه (ویرمك، آلمق) ماده‌سیله مستعمل اولمدیغی حالده جمعی اولان (تأمینات) بونلرله قوللانیلیر: کندیسنه تأمینات ویردم. کندیسندن تأمینات آلدم.

تَأَنُّثْ [ع] قادین کبی حرکت ایتمك، قادینلاشمق .

تَأَنّی [ع] برایشده عجله‌یی، خفتی ترك ایله تمکینلی طاورانمق: تأنی ممدوحدر. جمعی اولان (تأنیات) ك تشدید یا ایله استعمالی غلطدر .

تَأْنیثْ [ع] مؤنث قیلمق، قیلنمق : (خصوص) کلمه‌سنك صفتنی تأنیث جائز دکلدر. صفات عربیه‌نك یرینه کوره تأنیثی لازمدر .

تَأْنیسْ [ع] مونس قیلمق، قیلنمق؛ آلشدرمق، آلشدیرلمق: شو حیوانی صاحبی تأنیس ایتمش. هر حیوانك تأنیسی ممکن دکلدر .

تَأَوُّدْ [ع] اکرلمك، دوتا اولمق.

تَأَوُّلْ [ع] تأویله کلمك، مؤول اولمق .

تَأَوُّهْ [ع] آه ایتمك، آه وانین ایتمك . جمعی: تأوهات .

تَأَوّی [ع] کندینه مسکن پیدا ایتمك، یوردلانمق .

تَأْویدْ [ع] اکرلتمك، اکرلدلمك؛ دوتا قیلمق، قیلنمق: دوچار اولدیغی الم شدید قدمستقیمنی تأوید ایلدی. بر شاخ میوه‌دارك تأویدی انکسارینی موجب اوله‌بیلیر.

تَأْویلْ [ع] معنای ظاهریدن عدول ایله باشقه معنایه حمل ایتمك، ایدلمك: متأخرین بعض آیات کریمه‌یی تأویل ایتدیلر. بو آیتلرك تأویلی قیل وقالی برطرف ایلدی. § رؤیا تعبیر ایتمك، ایدلمك. بو معناده (تعبیر) زیاده قوللانیلیر. جمعی: تأویلات .

تَأَهُّلْ [ع] اولنمك .

تَأْهِيلْ [ع] مسافرى (صفا كلديكز) يوللو سوز- لرله تلطيف : ايفاى رسم تأهيل § اهليتلى قيلمق، قيلنمق: برآدمى مجرد صاحب ثروت اولمسى علما ايله همپايه يولنمغه تأهيل ايده‌مز . برچوجغك تأهيلى تعليمه وابسته در § لايق كورمك، كورلمك: سز شو افندى‌يى تأهيل ايديورسكز فقط آندن اعلم اولان بو افنديك تأهيلى الزمدر .

تَأَيُّدْ [ع] قوتلنمك، قوت بولمق. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: دون آلنان خبر بو كون كلن تلغراف ايله تأيد ايتدى .

تَأْيِيدْ [ع] قوتلاندرمك، قوتلنديرلمك . اكثريا معنوياتده قوللانيلير : دون آلنان خبرى بو كون كلن تلغراف تأييد ايتدى . طوغرى بر مدعانك اقامهٔ دليل ايله تأييدى لازم كلير. جمعى : تأييدات : تأييدات آلهيه .

تَأْيِيسْ [ع] مأيوس ايتمك ، ايدلمك .

تَبْ [ع] صيتمه، حمى . تب‌زده = صيتمه‌يه، حابه طو- تلمش. تب‌لرزه = صيتمه تترمه‌سى : «قانون ونقاره صوت شيون — تب لرزهٔ جانكداز دفزن — غالب »

تَبَابْ [ع] زيان، خسار.

تَبَابِعَه [ع] (تُبَّع) ك جمعى . اسكى يمن ملوكنه اطلاق اولنور .

تَبَادُرْ [ع] بردن‌بره ذهنه كلمك: بهار دينيلنجه ذهنه ايلك بهار تبادر ايدر .

تَبَادُلْ [ع] بربرينه بدل اولمق، بربرينك يرينه كچمك : فارسيده (ف، پ) حرفلرينك تبادلى شايعدر .

تَبَارْ [ع] هلاك .

تَبَارْ [ف] اصل، صوى : عالى تبار ، والاتبار = كريم الاصل، صويى ايى .

تَبَارُزْ [ع] ايكى خصم جنك ايتمك اوزره بربرينه قارشى ميدانه چيقمق : عرب قهرمانلرى حين تبارزده رجزلر اوقورلردى .

تَبَارَكَ اللّٰه [ع] (بارك الله) كبى استحسان بليغ مقا-

منده ایراد اولنور : «ای طائر غیب صانكَ الله! — پروازیكه بیك تبارك الله ! »

تَباشیرْ [ع] مژده. تباشیرِ صبح، تباشیرِ فجر = صباحك قدومنی تبشیر ایدن اوائل صباح .

تَباشیرْ [ف] تبَشَیر دینیلن معروف بیاض معدن: «تبییضنه تباشیرایله اولسون چالیشیردم — مسرور ! بنم بخت سیاهم سن اولیدك» تباشیرِ صبح، تباشیرِ فجر = صباحك ایلك آیدینلغی .

تَباعُدْ [ع] اوزاقلاشمق: «کوزلرك بر لحظه کوکلمدن تباعد ایلمز — کوز کوز اتشدر دل سوداپناهی کوزلرك»

تَباغُضْ [ع] بغض ایدشمك، سوشمه‌مك : تباغض رقبا .

تَباکی [ع] آغلارکبی کورنمك، صنعی آغلامق : تباکیٔ واعظ .

تَباهْ [ف] بوزوق ، برباد ، خراب ، محو اولمش : «کرچه بن کندمی تباه ایدرم — باری ابقای نام ایدر کیدرم — موسی بن ابی الغازان لسانندن» تباهکار = تباه ایدیجی. تباهکاری = تباهکارلق: «تباهکاریٔ عشقه خرد دکل حائل — سید وهبی»

تَباهی [ع] تفاخر .

تَبایُنْ [ع] ضدیت، ایکی شیئك بربرینه ضد اولمسی : تباین قولین .

تَبَتُّلْ [ع] کسلمك، ماسوادن انقطاع ایله مخلصاً حقه توجه ایلمك .

تَبَثُّرْ [ع] انسانك جلدی سیویلجه‌لنمك، سیویلجه‌لر چیقارمق : تبثر چهره .

تَبْجیلْ [ع] تعظیم . (ابجال)دن اقوادر : «آیت نور رخك اول دمکه ترتیل ایلرم — روح داودی مناقبخوان تبجیل ایلرم — علی روحی » جمعی: تبجیلات .

تَبَحُّرْ [ع] دریالاشمق ، علمده دریاکبی توسع وتعمق ایتمك، علّامه اولمق .

تَبْخالْ [ف] و

تبخاله [ف] حرارتدن دوداقلرده، آغیزك اطرافنده پیدا اولان قابارجق، اوچوق.

تبختر [ع] صالنه‌رق متکبرانه یورپمك: تبختر قهرمانانه.

تبخر [ع] بخاره منقلب اولمق، بوغو حالنه کلمك: صو قایناپه قایناپه تبخر ایدر § توتسولنمك. جمعی: تبخرات.

تبخیر [ع] بخاره قلب ایتمك، ایدلمك؛ بخارحالنه کتیرمك، کتیرلمك § توتسولمه‌مك، توتسولنمك. جمعی: تبخیرات.

تبخیل [ع] بخله نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بخیلسین دیمك، دینلمك.

تبدع [ع] اهل سنت ایکن اهل بدعت اولمق.

تبدیع [ع] بدعته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ اهل بدعتسین دیمك، دینلمك.

تبدل [ع] دکشمك، باشقه بر حاله کلمك: تبدل هوا. جمعی: تبدلات.

تبدیل [ع] دکشدرمك، دکشدیرلمك؛ باشقه بر حاله کتیرمك، کتیرلمك: تبدیل مسلك ایتدم. بو مسلکك تبدیلی آندن دها ایستنلك وجودینه متوقفدر. تبدیل هوا = هوا دکشدرمك، ایی هوا بولمق مقصدیله نقل مکان ایتمك. تبدیل الشکل لاجل الاکل = خلق اغفال ایچون صلحا زینه کیرمك. تبدیلاً = دکشدرمك صورتیله. جمعی: تبدیلات.

تبذیر [ع] اسراف صورتیله طاغتمق، طاغیدلمق: تبذیر اموال. تبذیر نقود. قرآن کریم بزی تبذیردن تحذیر ایدییور. جمعی: تبذیرات.

تبر [ف] بالطه § سیاح درویشانك یانلرنده بولندردقلری بالطه‌یه مشابه آلت.

تبرئه [ع] بری قیلمق، قیلنمق: تبرئهٔ ذمت.

تبرا [ف] بری اولمق، سومیوب یوز چویرمك، (تولا) نك ضدی: «تبرا ایلمشدر الفت ارباب غفلتدن — انیس سافلین اولماز دل بیدار عالیدر» «سن صبر ایده‌جك صانیرسین اما — صبر ایلمم ایلرم تبرا» اصلی (تبری) در.

تَبَرُّدْ [ع] صوغومق : تبرد ماء مسخّن .

تَبَرْدارْ [ف] تبرلی : ابو مسلم تبر دار § بالطــهجی ، بالطه‌لی عسکر .

تَبَرُّرْ [ع] جنــاب حقه انقیاد وطــاعت اوزره بولنمق، ابراردن اولمق .

تَبَرُّزْ [ع] میدانه چیقمق: تبرز پهلوان کسوت پوش .

تَبَرْزَدْ [ف] نبات‌شکری، بیاض، اعلی شکر .

تَبَرُّعْ [ع] اوزرینــه واجب اولمیان عطیه‌یی ویرمك. تبرعاً = تبرع صورتیله . جمعی: تبرعات .

تَبَرْقُعْ [ع] پچه‌نمك، نقابلانمق.

تَبَرُّكْ [ع] مبــارك عد ایتمك . تبرکاً = تبرك‌صورتیله .

تَبَرُّؤْ [ع] و

تَبَرّی [ع] بری اولمق، سو- میوب یوز چویرمك . (تبری) نك اصلی (تبرؤ) در .

تَبْرِیدْ [ع] صوغوتمق، صوغو- دلمق : بنی سندن تبرید ایده‌مزلر . برمحب قدیمك تبریدی قولای دکلدر .

تَبْرِیكْ [ع] مبارکله‌مك ، مبا- رکله‌نمك؛ مبارك‌اولسون دیمك، دینلمك : موفقیتکزی تبریك ایدرم . بویله موفقیتــلرك تبریکی لازمه‌دندر . جمعی : تبریکات .

تَبَسُّلْ [ع] غضب ویا شجاعتدن چهره اکشیمك .

تَبَسُّمْ [ع] کولمسه‌مك : «کو- لمجه تبسم اولدی معتاد ــ چشممده جهــان تبسم آباد» (ابتسام) ه‌ده باق .

تَبَشْبُشْ [ع] کولر یوزکوستر- وب التفــات ایتمك . جدیاتده قوللانلماملی .

تَبْشِیرْ [ع] مژده‌له‌مك، مژده‌له- نمك ؛ مژده صورتنده خبر ویرمك، ویرلمك : تشریفکزی تبشیر ایتــدیلر . کیفیتك تبشیری موجب مسرت اولدی . جمعی : تبشیرات .

تَبَصْبُصْ [ع] بالطاقلانمق : تبصبص کلبی .

تبصبص کلبانه . جمعی: تبصبصات.

تَبَصُّر [ع] کوز آچیقلغی ، دقت نظر ، ایلریسنی کورش .

تَبْصِرَه [ع] نظر دقتی جالب عبرت آمیز خصوص، انسانك کوزینی آچه‌جق کیفیت .

تَبْصیر [ع] تعریف وایضاح.

تَبْصیل [ع] صویوب صوغانه چویرمك، صویلوب صوغانه چویرلمك .

تَبَعاً [ع] اتباع ایله، اویه‌رق .

تَبَعُّض [ع] جزء جزء اولمق.

تَبَعَه [ع] (تابع) ك جمعی . بر دولتك تحت تابعیتنده بولنانلر. لازم کلنجه مفرد مقامنده‌ده قوللانیلیر . مفردی بو معناده قوللانلماز .

تَبَعِیَّت [ع] اویمه، اتباع . تبعیةً = تبعیت صورتیله .

تَبْعید [ع] اوزاقلاشدرمق، اوزاقلاشدیرلمق .

تَبْعیض [ع] جزء جزء ایتمك، ایدلمك .

تَبَغُّض [ع] بغض کوسترمك.

تَبَکُّم [ع] سوز سویلرکن طوتیلوب قالمق .

تَبْکیت [ع] توبیخ، تکدیر § اقامهٔ برهان ایله غلبه واسکات .

تَبَلُّد [ع] آغیر، تنبل اولمق .

تَبَلُّر [ع] بلورلانمق، اجسامك بلور کبی انجمادی .

تَبَلُّل [ع] ایصلانمق .

تَبَلُّه [ع] ابله اولمق § ظاهرا ابلهلك کوسترمك، ابله کبی کورنمك .

تَبْلیغ [ع] یتشدرمك، یتشدیرلمك ؛ واصل ایتمك ، ایدلمك. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: امرکزی کندیسنه تبلیغ ایتدم . تبلیغی وظیفه‌م ایدی . جمعی : تبلیغات .

تَبْلیل [ع] ایصلاتمق، ایصلادلمق .

تَبْلِيَه [ع] اسکیتمك، اسکیدلمك.

تَبَنّی [ع] بریسنی اوغل ایدنمك، اوغللق اتخاذ ایتمك.

تَبَه [ف] (تباه) مخففی. (تباهکار) ایله (تباهکاری) دخی (تبهکار) و (تبهکاری) صورتلرنده تخفیف اولنور.

تَبْهِیج [ع] کوزللشدرمك، کوزللشدیرلمك.

تَبْییع [ع] تابع، یاردیمجی، یارداق.

تَبَیُّن [ع] آچیغه چیقمق، عیان اولمق، وضوح بولمق. معنویاتده قوللانیلیر: «بلایه قارشی ثباتم تبین ایتدیمی؟»

تَبْییض [ع] آغارتمق، آغارـدلمق § بیاضه چکمك، چکلمك.

تَبْیین [ع] آچیغه چیقارمق، چیقارلمق؛ عیان ایتمك، ایدلمك. معنویاتده قوللانیلیر.

تَتابُع [ع] و

تَتالی [ع] بربری آردنجه کیتمك، پی درپی اولمق: تتابع اضافات. تتالیٔ تبشیرات.

تَتَبُّع [ع] آردینه دوشوب آراشدرمق. معنویاتده قوللانیلیر. جمعی: تتبعات.

تَتِمَّه [ع] برشیئك نقصانی کندیسیله تمام اولان شی، ناقص اولان شیئه اتمام ایچون علاوه ایدیلن شی. جمعی: تتمات. ایکنجی تانك ضمیله غلطدر.

تَتْمیم [ع] تمام ایتمك، ایدلمك. (اتمام) دن اقوادر.

تَتَوُّج [ع] تاج کیمك.

تَتْویج [ع] تاج کیدرمك، کیدیرلمك.

تَثاؤُب [ع] اسنه‌مك.

تَثاقُل [ع] اوشنوب آغیرلاشمق § محاربه‌یه کیتمکه تشویق ایدلمش ایکن اویالانوب قالمق.

تَثَبُّت [ع] ثابت، برقرار اولمق، ثبات کوسترمك: تثبت غزات موحدین.

تَثْبیت [ع] ثابت، برقرار قیلمق، قیلنمق: جناب حق

برى دين اسلام اوزره تثبيت بيور-
دى . جمله‌نك دين حق اوزره تثبيتى
لطف الٓهيدن مستدعادر .

تَثْرِيب [ع] تعييب، توبيخ .

تَثْقِيب [ع] دليكلنمك، دلنمك : تثقب عقيق .

تَثْقِيب [ع] دلمك، دلنمك : تثقيب‌لؤلؤ . برانجونك تثقيبى .

تَثْقِيل [ع] آغيرلاشدرمق، آغيرلاشديرلمق : بر درهم وضعيله ترازونك كفه‌سنى تثقيل ايتدى . كفه‌نك تثقيلنه حاجت يوق ايدى .

تَثْلِيث [ع] اوچه ابلاغ § اوچه تقسيم § اقانيم ثلثه‌يه ايمان : ارباب تثليث .

تَثْمِير [ع] آغاجلرك چيچكلرينى دوشوروب يمش باغلامسى : موسم تثمير .

تَثْمِين [ع] سكزه ابلاغ § سكزه تقسيم .

تَثْنِيَه [ع] عربيده قاعدهٔ مخصوصه‌سى اوزره ايكى‌يه دلالت ايدن كلمه . (مثنّى) دخى دينيلير .

تَثَوُّب [ع] فرضدن صكره نافله نماز قيلمق § ثواب قازانمق .

تَثْوِيب [ع] اعطاى مكافات، اعطاى عوض .

تَثَيُّب [ع] قادين ثيب اولمق، طول قالمق .

تَجَادُل [ع] (مجادله) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَجَاذُب [ع] (مجاذبه) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَجَارِب [ع] (تجربه)‌نك جمعى . رانك ضميله غلطدر . (تجاريب) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير . « ان الرجال صناديق مقفلة — ومامفاتيحها الاالتجاريب — لا» = انسانلر كليدلى صندوقلردر . بونلرك مفاتيحى تجاربدر .

تَجَاسُر [ع] جسارتلنمك، جسارت ايتمك .

تَجَانُب [ع] نظمده (اجتناب) ه بدل قوللانيله بيلير .

تَجَانُس [ع] برجنسدن اولمق : تجانس حرفين .

تَجاوُبْ [ع] نظمده (مجاوبه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَجاوُرْ [ع] (اجتواره) باق .

تَجاوُزْ [ع] کچمك : سنّی یتمشی تجاوز ایتمش § حدمعروفی کچمك، ظلم ایتمك . تجاوزکار = تجاوز ایدیجی، ظالم . تجاوزکارانه = تجاوزکارجه‌سنه . تجاوزکاری = تجاوزکارلق. تجاوزی، تجاوزیّه = تجاوزه منسوب ، تجاوزلو، هجوملو: حرب تجاوزی . حرکات تجاوزیه . جمعی : تجاوزات .

تَجاوُلْ [ع] جولان ایدشمك: تجاولِ فرسان . تجاول نیسواران . جمعی : تجاولات .

تَجاهُلْ [ع] جاهل کبی کورنمك، بیلمزلنمك : تجاهلِ عارف. « کل عارف اول که معرفت اولسون تجاهلك — غالب » تجاهلکار = تجاهل ایدیجی . تجاهلکارانه = تجاهلکارجه‌سنه . تجاهلکاری = تجاهلکارلق . « ولمارأیت الجهل فی الناس فاشیا — تجاهلت حتی ظن انی جاهل — ابو العلا » = خلق آره‌سنده جهلك شیوعنی کورنجه تجاهل ایتدم، حتی بنی‌ده جاهل صاندیلر. جمعی : تجاهلات .

تَجَبُّرْ [ع] کبرلنمك، جباره طوری طاقنمق . جمعی : تجبرات .

تَجْبیرْ [ع] قیریق کمیکی صاروب اصلاح ایتمك، قیریق کمیك صاریلوب اصلاح ایدلمك : تجبیر عظم . تجبیر عظام .

تَجْبینْ [ع] قورقاقلغه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ قورقاقسین دیمك، دینلمك : فلان فلانی تجبین ایتدی . اویله بر قهرمانك تجبینی لایق دکل ایدی .

تَجَدُّدْ [ع] یکیلنمك: « اسکیوب کرچه خانه کیتمه‌ده در — فکرم اما تجدد ایتمه‌ده‌در » (Renaissance) مقامنده‌ده قوللانیورز . جمعی : تجددات : بوعالم دنیایه نظر اولنسه تجددات یومیه‌دن عبارت بر هنگامهٔ عبرت اولدیغی رونما اولور — جودت .

تَجْدیدْ [ع] یکیله‌مك، یکیلنمك: « شان وجاندن ایستسه‌م دنیایی تجرید ایلرم — فیضی

تجديدمله ملت جانلى دولت شانليدر
— فاتح لسـانندن » بايرام كلنجه
هركس البسه‌سنى تجديده چاليشير.
بايرامده البسه تجديدى اسكى عادتدر.
جمعى : تجديدات .

تَجْدِيرْ [ع] چوجق چيچـك چيقارمق .

تَجْذِيرْ [ع] بر عددك جذرينى آلمق، جذرى آلنمق .

تَجْرِبَه [ع] دنه‌مه، دنغه: تجربهٔ طالع. تجربهٔ قلم. «مرآته باقه بر ايكى كون ايله تجربه — صبر ايلمك فراقكه مشكل دكلميدر — نحيفى» بوصورتكده تجربه‌سى لازم كلير . رانك ضميله غلطدر .

تَجَرُّدْ [ع] صويغق، چيپلاق اولمق § متأهل اولمامق، اولنمه‌مك حالى § ماسوادن انقطاع ايله جناب حقه متوجه اولمق حالى.

تَجَرُّعْ [ع] تكلفـله ايچمك ، ايچلمك. تجرعِ غصه = غم يمك .

تَجْرِيدْ [ع] صويمق، صويلمق ؛ عريان ايتمك ، ايدلمك § نفسى ماسوادن قطع ايله جناب حقه متوجه اولمق حالى : « جان ودلدن كس تعلق رشته‌سن (كاظم) يورى — عالم تجريده اسـبابك مهيّادر سنك »

تَجْرِيعْ [ع] تكلفله ايچيرمك، ايچيرلمك : تجريع دوا.

تَجْرِيمْ [ع] برندن جريمه آلمق. آلنمق، مصادره. جمعى: تجريمات .

تَجْزِئَه [ع] جزء جزء ايتمك ، ايدلمك: تجزئهٔ مركبات. برمركبك تجزئه‌سى . (تجزيئ) دخى بو معناده قوللانيله بيلير .

تَجَزِّى [ع] جزء جزء اولمق. اصلى (تجزؤ) در. جزء لايتجزّى = قابل انقسـام اولميان جزء، جوهر فرد . « ياننده جزء لايتجزى جهان قدر » مبـالغه‌سى مشهوردر .

تَجَسُّدْ [ع] جسدلنمك ، جسد صاحبى اولمق : تجسد جنين . تجسد حشرات .

تَجَسُّسْ [ع] دقتله آراشدرمق، آراشديرلمق : تجسس احـوال . احوال خصوصيه‌نك تجسسى جائز دكل . قرآن كريمده

(ولاتجسسوا) بيورلمش. جمعى : تجسسات .

تَجَسُّم [ع] جسملنمك ، مجسم اولمق ، مجسم كورنمك .

تَجْسِيم [ع] مجسم ايتمك، ايدلمك؛ مجسم كوسترمك ، كوسترلمك .

تَجَعُّد [ع] صاچ قيويرجق اولمق .

تَجَشُّؤ [ع] ككيرمك .

تَجْعِيد [ع] صاچى قيويرجق ايتمك، صاچ قيويرجق ايدلمك .

تَجَفُّف [ع] ياش شى قوريمق: تجفف البسهٔ مبتله .

تَجْفِيف [ع]قورتمق، قوريدلمق.

تَجَلّا [ف] تجلّى : « نه طوطيدر نه آينه او بر سرّ الٓهيدر — كه هم نور تجلا هم كليم طور معنادر — صبرى » «كلام‌سرتسر شرح مزاياى تجلادر — نفعى »

تَجَلُّد [ع] تكلفله جـلادت كوسترمك .

تَجَلِّى [ع] عيان‌اولمق،كورنمك: « بر تجلى ايله كيم زير نقاب طره‌دن — جلوهٔ حسنك كليم اللهى مبهوت ايلسون — حكمت » § جناب حقك قابليات مختلفه‌يه كوره اشياده ظهور آثار قدرتى: « خلاق جهان عالمه ايتدكده تجلى — هر آدمى برحال‌ايله قيلمش متسلى ـ لا » تجليگاه، تجليگه = تجلى يرى . تجلى زار = پر تجلى اولان یر: « تجليدن نه‌در مقصودى يارك بن ده حيرانم — تجلى ديده سر كردان تجلى زار حيرتده » § مظهريت : « نه چاره بويله ايمش كوكلك تجليسى » § طور سيناده حضرت موسايه ظاهر اولان حال § قلب مؤمنده آثار فيض الٓهينك ظهورى . جمعى اولان (تجليات)ك تشديد يا ايله استعمالى غلطدر . شويله ايراد اولنملى : « كيمسين بيلنمدك شو قدر واركه ايلدك — شمع تجلياتكه پروانه عالمى »

تَجْلِيد [ع] جلدلەمك ، جلدلنمك : كتابى تجليد . كتابك تجليدى .

تَجْلِيل [ع] چول اورتمك، اورتمك : تجليل فرس .

تَجْلِيَه [ع] جلاويرمك، ويرلمك: تجليهٔ مرآت : تجليهٔ سيف . تشديد ايله غلطدر .

تَجَمُّع [ع] طوپلانمق ، بر يره كلمك . جمعى : تجمعات .

تَجَمُّل [ع] زينتلنمك، سوسلنمك: « ايلمش مولى تجملدن جهانى بى نياز »

تَجَمُّلات [ع] (تجمل)ك جمعى. اشياء، لوازم، تمات.

تَجْمِيل [ع] (تزيين) مقامنده قوللانيله بيلير . جمعى : تجميلات .

تَجَنُّب [ع] صاقنمق، چكنمك، اوزاقلاشمق. (اجتناب) زياده قوللانيلير .

تَجْمِيد [ع] طوكدرمق ، طوكديرلمق: تجميدماء.

تَجَنُّن [ع] دليرمك، دلى اولمق، چيلدرمق .

تَجَنِّى [ع] ميوه دوشيرمك ، دوشيرلمك . بو معناده (اجتنا) زياده قوللانيلير § بريسنك اوزرينه صوچ آتمق، اسناد جنايت.

تَجْنِيس [ع] ايكى شيئى بر برينه مشاكل قيلمق. جمعى : تجنيسات . (جناس) ده باق .

تَجَوُّز [ع] جائز اولميان شيئى جائز كورمك § سوزى مجاز طريقيله سويلمك . تجوزاً = مجاز طريقيله . جمعى : تجوزات .

تَجَوُّف [ع] ايچى بوشالمق، قوووق اولمق § ايچنه نفوذ ايتمك .

تَجْوِيد [ع] حسن تلاوت قرآن علمى .

تَجْوِير [ع] جوره نسبت ايتمك، ايدلمك؛ ظالمسين ديمك، دينلمك : تجوير خوبان .

تَجْوِيز [ع] جائز كورمك ، كورلمك . جمعى : تجويزات .

تَجْوِيع [ع] آجيقدرمق ، آجيقديرلمق (اجاعه) دخى بو معناده قوللانيلير : اجاعهٔ كلب . اجع كلبك يتبعك = كوپككى آجيقدركه آردك صيره كلسون .

تَجْویف [ع] اویوق، قوووق ایتمك، ایدلمك: آغاجی تجویف. آغاجك تجویفی.

تَجَهُّز [ع] لوازمی مرتب، منتظم اولمق: تجهز سفینه. تجهز ارباب سفر.

تَجْهیز [ع] لوازمی ترتیب وتنظیم ایتمك، لوازمی ترتیب وتنظیم ایدلمك: عساکری تجهیز. عساکرك تجهیزی. جمعی: تجهیزات.

تَجْهیل [ع] جهالته نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه جاهل دیمك، دینلمك: برآدمی تجهیل. برآدمك تجهیلی. جمعی: تجهیلات.

تَحاسُد [ع] نظمده (محاسده) یه بدل قوللا نیله بیلیر.

تَحاشا [ف] احتراز ایتمك، چکنمك: «دریا! بنی ایله بر تماشا — سندن ایده‌جکمی‌یم تحاشا؟» اصلی (تحاشی) در.

تَحاشی [ع] احتراز ایتمك، چکنمك: مهالکدن تحاشی ایتملی. بی‌تحاشی = احترازسز، احترازسز اوله‌رق.

تَحالُف [ع] حاکمك خصمیندن ایکیسنه‌ده یمین ویرمسی.

تَحامی [ع] نفسنی حمایه ایتمك، صاقنمق: «قبایحدن تحامی باعث نیل فضائلدر»

تَحاوُر [ع] نظمده (محاوره) یه بدل قوللا نیله بیلیر.

تَحایا [ع] (تحیه) نك جمعی: «اهدای تحایا ایده‌لم روح رسوله»

تَحَبُّس [ع] حبس نفس ایتمك، بر یره قاپانمق.

تَحْبیذ [ع] حبذا دیمك. جمعی: تحبیذات: تحبیذات قصیده کویان.

تَحْت [ع] آلت. مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر: تحتِ قدم. تحتِ تصدیق. قاعدهٔ عربیه اوزره اضافتله استعمالی حالنده نصب ایله اوقونوب ظرفیت معناسنی مفید اولور: تحتَ الارض = یرك آلتنده، یر آلتنده. تحتَ الجلد = دریك آلتنده، دری آلتنده. بو قبیلدن اولان تعبیراتك حال موقعنده استعمال ایدیلنلری ده واردر: تحتَ الحفظ = محافظه آلتنده

اوله‌رق . (تحتَ الثرىٰ) تعبيرى (يرك آلتى ، ير آلتى) معناسنده قوللانيلير . بونده معناى ظرفيت كوزه‌دلمز . (زير)ه ده باق .

تَحْتانى [ع] تحته منسوب ، آلتده بولنان، آلتده‌كى: بيت تحتانى . دائرهٔ تحتانيّه .

تَحَتُّم [ع] واجب اولمق، درجهٔ وجوبده بولنمق .

تَحَثُّر [ع] بيختيلانمق: تحثردم .

تَحَجُّر [ع] طاش كبى پكشمك، طاش اولمق، طاش كسلمك: هر نه دينلسه متأثر اولميوردى . كويا كه قلبى تحجر ايتمش ايدى .

تَحَجُّم [ع] حجملنمك، جثه‌لنمك.

تَحْجيل [ع] كلينى ويا كويكى‌يى زفافخانه قويمق، بونلردن برى زفافخانه‌يه قونلمق: تحجيل عروس . تحجيل داماد .

تَحَدُّب [ع] قانبور اولمق، قانبورلاشمق .

تَحَدُّث [ع] حادث اولمق، يوق ايكن پيدا اولمق . معنوياتده قوللانيلير: تحدثِ دعوى. تحدثِ نزاع .

تَحَدُّر [ع] اينشه طوغرى اينمك . (انحدار) زياده قوللانيلير .

تَحَدّى [ع] مغالبه طريقيله معارضه ايتمك: ابلغ الانبيا افندمز فصحاى عربه قارشى قرآن حكيم ايله تحدى بيوردى . جمعى: تخفيف يا ايله (تحديات) در .

تَحْديب [ع] محدّب ايتمك، ايدلمك؛ قانبورلاشدرمق، قانبورلاشديراق .

تَحْديث [ع] خبر ويرمك، ويرلمك؛ لسان‌شكران ايله بيان ايتمك، ايدلمك: تحديث نعمت. بعض نعم آلهيه‌نك تحديثى واجبدر § نقل وروايت . جمعى: تحديثات .

تَحْديد [ع] حد تعيين ايتمك، ايدلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: تحديد اراضى . تحديد حركت. جمعى: تحديدات.

تَحْديق [ع] كوزينى ديكوب باقمق، دقتله باقمق .

تَحَذُّر [ع] حذر اوزره اولمق، صاقنمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر.

تَحْذِیر [ع] حذر ایتدرمك، ایتدیرلمك؛ صاقندرمق، صاقندیرلمق: چوجقلری یالان سویلمکدن تحذیر. چوجقلرك تحذیری. جمعی: تحذیرات.

تَحَرُّز [ع] صاقنمق، قورنمق. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر.

تَحَرُّش [ع] صاقنمق، قورنمق. مادیاتده قوللانیلیر.

تَحَرُّك [ع] حرکت ایتمك، قیملدانمق: تحرك اوراق اشجار § حرکه‌لنمك: تحرك حرف ساکن.

تَحَرُّم [ع] ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورنمق: اهل تحرم حرامه میل ایتمز.

تَحَرّی [ع] آراشدرمق، آراشدیرلمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: تحرئ فراری. تحرئ مسئله. جمعی تخفیف یا ایله (تحریات) در.

تَحْرِیر [ع] یازمق، یازلمق: بر فقره‌یی تحریر. بر فقره‌نك تحریری. تحریراً = یازمق صورتیله، یازی ایله: تحریراً افادهٔ مرام. تحریری = تحریره منسوب، یازمق ایله، یازی ایله: امتحانِ تحریری § حر ایتمك، آزاد ایتمك، ایدلمك. بو معناده استعمالی نادردر. تحریرِ رقبه = کوله، جاریه آزاد ایتمك.

تَحْرِیرات [ع] (تحریر) لك جمعی. رسمی وغیر رسمی مکتوب. مفرد حکمنده‌در. توصیفنده تأنیثه رعایت اولنور: تحریرات وارده. (تحریرات کاتبی) تعبیرنده محررات رسمیه معناسنی مفید اولور. (تحریرات یازمق) تعبیری تحریرات دینیلن شیئی یازمق دیمك اولدیغی ایچون طوغریدر.

تَحْرِیص [ع] حریص ایتمك، ایدلمك؛ حرصلاندرمق، حرصلاندیرلمق. اکثریا مذموماتده قوللانیلیر: بر محتکری تحریص. بر مراجعه‌جینك تحریصی. جمعی: تحریصات.

تَحْرِیض [ع] تشویق ایتمك، ایدلمك. اکثریا ممدوحاتده قوللانیلیر: عسکری غزایه تحریض. ارباب اقتدارك معاونته

تحريضى . (تشـويق)دن اقوى عد اولنور . جمعى : تحريضات .

تَحْرِيف [ع] يازلمش شيئى افساد صورتيله تغيير، يازلمش شيئك بو يولده تغييرى : توراتى تحريف . انجيلك تحريفى . جمعى : تحريفات .

تَحْرِيق [ع] زيادەسيله ياقق، ياقلمق § پك صوصاتمق، صوصادلمق .

تَحْرِيك [ع] حركت ايتدرمك، ايتديرلمك؛ قيملداتمق، قيملدادلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : كهوارەيى تحريك . حدت مكتومەنك تحريكى . «تحريك غضبدنمى رجادنمى كليرسين ؟ — نابى» § فساده تشويق § حركەلى قيلمق، قيلنمق : تحريك حرف ساكن . جمعى : تحريكات .

تَحْرِيم [ع] حرام قيلمق، قيلنمق: شريعت قارى تحريم ايتدى . خمرك حكمت تحريمى ظاهردر. كراهت تحريميه = مكروهيت شديده . تحريمه = نمازده افتتاح تكبيرى .

تَحَزُّب [ع] كروه كروه جمع اولمق : تحزب حجاح.

تَحَزُّن [ع] محزون اولمق : « نەده جعلى ايمش تحزن يار ! — صوصەيم بارى كولمسون اغيار »

تَحْزِيب [ع] كروه كروه جمع ايتمك، ايدلمك: تحزيب غزات .

تَحْزِين [ع] محزون ايتمك، ايدلمك : «دل فرقتزده ذاتاً محزون — سنده بر قات دها تحزين ايتمه» بر قلب معصـومك تحزينى لايقميدر ؟ § حزين حزين اوقومق : قرآن كريم تلاوتنـده اختيار طرز تحزين ايديور .

تَحَسُّر [ع] حسرت چكمه، الدن كيـدن ويا الده ايدلمسى آرزو اولنـان شى ايچون اضطراب چكمه. (ايتمك) و (چكمك) مادەلريله قوللانلمالى: «كوكلم قالەجق تحسركله — بنم طولەجق تفكركله — ذكار» جمعى : تحسرات .

تَحَسُّس [ع] طلب خبر، طلب حوادث. (احتساس)

مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر. جمعی: محسسات.

تَحْسیر [ع] دوچار حسرت ایتمك، ایدلمك.

تَحْسین [ع] كوزل قیلمق، قیلنمق: تحسینِ لفظ § بكنمك، بكنلمك: كوزل شیئی هر كس تحسین ایدر. كوزل شیئك تحسینی طبیعیدر. تحسین خوان = بكنیجی، آفرین دییجی: «حسن خط عزتی كیم كورسه تحسین‌خوان اولور» تحسین خوانی = تحسین خوانلق. جمعی: تحسینات.

تَحَشُّد [ع] بیریكمك، طوپلانمق. انسانه مخصوصدر. اكثریا عسكر حقنده قوللانیلیر. جمعی: تحشدات.

تَحْشید [ع] بریره جمع ایتمك، ایدلمك. انسانه مخصوصدر. اكثریا عسكر حقنده قوللانیلیر. جمعی: تحشیدات.

تَحْشِیَه [ع] حاشیه یازمق، یازلمق؛ دركنار ایتمك، ایدلمك: برفقره‌یی تحشیه. برفقره‌نك تحشیه‌سی. تشدید یا ایله غلطدر.

تَحَصُّل [ع] حاصل اولمق، حصوله كلمك. معنویاتده قوللانیلیر: تحصل ایدن ممنونیت.

تَحَصُّن [ع] مستحكم برموقعه قاپانمق.

تَحْصیل [ع] حاصل ایتمك، ایدلمك؛ اله كتیرمك، كتیرلمك: تحصیل علم. ویركو تحصیلی. تحصیلدار = میری آقچه‌سی طوپلامغه مأمور آدم.

تَحْصین [ع] (احصان) ایله مترادفدر. آندن اقوی عد اولنملی.

تَحَضُّر [ع] حاضر، حضورده اولمق: تحضر خادم. تحضر طعام.

تَحَفُّظ [ع] كندینی حفظ ایتمك، قورنمق: صوغقدن تحفظ.

تَحَقُّد [ع] كینلنمك، كین طوتمق: تحقد مذمومدر.

تَحَقُّق [ع] حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقمق: شاعر مشهور ثابتك نظمده برطور مخصوص

صاحبی اولدیغی ارباب دقت نظرنده تحقق ایتمشدر .

تَحْقیر [ع] خوارلامق، خوارلانمق : بغیرحق کیمسه‌یی تحقیر ایتمه‌ملی . بربی‌کناهك تحقیری روا دکلدر . جمعی : تحقیرات . تحقیرآمیز = تحقیر ایله قاریشیق ، تحقیرلی . (استحقاره) ده باق .

تَحْقیق [ع] حقیقتنی آرایوب میدانه چیقارمق ، حقیقتی آرانیلوب میدانه چیقارلمق : «حقلی‌یی حقسزی امعان‌ایله تفریق ایده‌لم --- طور تلاش ایتمه افندی ایشی تحقیق ایده‌لم» کیفیتك تحقیقی لازم کلدی . جمعی : تحقیقات .

تَحَکُّم [ع] حاکملك طاقنمق ، بریسنی بغیرحق حکمی آلتنه آلمق . جمعی : تحکمات .

تَحْکیم [ع] محکم قیلمق، قیلنمق. (احکام) ه ده باق § حَکَم نصب ایتمك، ایدلمك . جمعی : تحکیمات .

تَحَلُّل [ع] اجزاسی آیرلمق ، جزء جزء اولمق : تحلل اجساد . جمعی : تحللات .

تَحِلّه [ع] کفارتله یمینك چکمندن چیقمق § کفارت یمین .

تَحَلّی [ع] زینتلنمك، طوناتمق: تحلیٔ نسوان . فضائل عالیه‌ایله تحلی. جمعی اولان (تحلیات) تخفیف یا ایله در .

تَحْلیف [ع] یمین ایتدرمك، ایتدیرلمك : شاهدلری تحلیف . شهودك تحلیفی . جمعی : تحلیفات .

تَحْلیق [ع] تراش ایتمك، ایدلمك: تحلیق رأس . تحلیق شارب .

تَحْلیل [ع] اجزاسی آییرمق، اجزاسی آییرلمق ؛ جزء جزء ایتمك، ایدلمك: تحلیل مرکبات. بر مرکبك تحلیلی. جمعی : تحلیلات.

تَحْلیم [ع] حلیم ایتمك، ایدلمك: بر غضوبی تحلیم . بر غضبناکك تحلیمی .

تَحْلیه [ع] تزیین ایتمك، ایدلمك؛ طوناتمق ، طونادلمق . اخلاق حمیده‌ایله تحلیهٔ ذات ایتمشدر. ظاهرك دکل باطنك تحلیه‌سی مقتضیدر .

تَحَمُّض [ع] اکشیمك، اکشیلك پیدا ایتمك : تحمض شیره .

تَحَمُّل [ع] قانلانمق ، مادی ومعنوی یوك آلتنده سس چیقارمامق : او حیوان بو قدر یوکه تحمل ایده‌مز . « او قدر نازه تحمل ایده‌مم — وصفی» تحمل‌سوز، تحمل گداز = تحمل محو ایدیجی . تحمل فرسا = تحمل آزالدیجی، تحمل براقمییجی. جمعی: تحملات .

تَحَمّی [ع] کندینی حمایه ایتمك، قورنمق : کثرت اکلدن تحمی .

تَحْمِید [ع] حمد ایتمك، الحمدلله دیمك. جمعی: تحمیدات.

تَحْمِیر [ع] اشکله نسبت ایتمك، ایدلمك ؛ بریسنه اشك دیمك ، دینلمك . جمعی : تحمیرات .

تَحْمِیس [ع] بر شیئی آتش اوزرنده قیز دیروب طاولامق. قاموس مترجمی لسانمزده دوکلمش قهوه صاتیلان محله (تحمیس) اطلاق بو مناسبته مبنی اولدیغنی بیان ایله برابر قاوورمق دیمك اولان (تحمیص) لفظنك دخی بو مقامده استعمالی یاقیشیق آله‌جغنی درمیان ایلمشدر. ایکنجیسی انسب کورینور. هر حالده « جابا بر قهوهٔ تحسین آکا بندن (واصف) — کیم اویوب کیفه بو بش بیتم ایدرسه تخمیس» بیتنده‌کی (تخمیس) ك قهوه ایله مناسبتی اولمامق لازم کلیر .

تَحْمِیق [ع] حمقه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه احمق دیمك، دینلمك . جمعی : تحمیقات .

تَحْمِیل [ع] یوکلتمك، یوکلدلمك. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : یوکی حاله تحمیل . بر خدمتك بریسنه تحمیلی . تحمیلِ منت = منت آلتنده براقمق ، منتدار ایتمك ایستمك . جمعی : تحمیلات .

تَحَنُّن [ع] شدتله آرزومند، مشتاق اولمق . انسان وحیوان حقنده قوللانیلیر . چوجغندن آیرلمش والده‌نك تحننی . قوزیسنی قورد قاپمش قویونك تحننی: « آیرلدی قوزی اولوب مکدر — اظهار تحنن ایتدی مادر »

تَحَبِّی [ع] نظمده (انحنا)یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَحْنیط [ع] حنوط دینیلن طیب ایله تعطیر کفن میت .

تَحَوُّل [ع] دکشمك، باشقه درلو اولمق : تحول حال . جمعی : تحولات .

تَحْوِیط [ع] دیوار چکمك ، چکلمك: تحویط حائط.

تَحْوِیل [ع] دکشدرمك ، دکشدیرلمك ؛ باشقه درلو ایتمك، ایدلمك: اندازه‌یی مترویه تحویل . پاره‌نك غروشه تحویلی § بورج سندی . جمعی : تحویلات .

تَحِیّات [ع] (تحیه)نك جمعی: اتحاف تحیات ایت — پیغمبر ذی‌شانه » « نماز شام غمك قعدهٔ اخیره‌سیدر — کوکل قاپوکده تحیات یأسه ابتدی قعود — ثابت »

تَحَیُّر [ع] حیران اولمق، حیرته دوشمك : « دلخسته ایدم تأثرمدن — دمبسته ایدم تحیرمدن» جمعی : تحیرات .

تَحَیُّز [ع] یر طوتمق، یر ضبط ایتمك: برجسمك تحیزی § موقع مخصوص طوتمق ، اعتبار واهمیت پیدا ایتمك : اصحاب تحیز .

تَحِیَّه [ع] سلام § سلام ویرمك§ خیر دعا ایتمك، حیاك الله دیه دعا ایتمك § بقاء، ملك، مالکیت: التحیة لله . تحیة المسجد = مسجده کیرنجه اوطورمه‌دن قیلنان ایکی رکعت نافله نماز. (تحیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

تَخَادُع [ع] آلدانمامش ایکن آلدانمش کبی کورنمك .

تَخَارُش [ع] خیرلداشوب طالاشمق: تخارش کلاب.

تَخَاصُم [ع] (مخاصمه) یه بدل قوللانیلیر .

تَخَاطُب [ع] (مخاطبه)یه بدل قوللانیلیر .

تَخَبُّر [ع] ایی بیلمك ، کنهنه واقف اولمق . بو معناده (اختبار) دها زیاده قوللانیلیر .

تَخْبِیر [ع] نظمده (اخبار) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَخْت [ف] مقام مخصوص حکمداری . تختگاه ،

تختگه = تخت محلی، پای تخت. (تخت) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر. تخت نشین = تختده اوطوران، حکمدار. تخت روان = بر نوع محفه.

تَخْتَه [ف] یونیلوب بیچلمش آغاج § لوح، لوحه: «بزده ایلر امتحان چشمانی هپ سحرین (ندیم) — تختهٔ مشق فسونز شمدی بز جادولره» تخته بند = اسیر، مقیّد. تخته پوش = تخته دوشه‌مه‌لی اوستی آچیق محل.

تَخَتُّم [ع] خاتم طاقمق.

تَخْتیم [ع] (تمهیر)ه بدل قوللانیلیر.

تَخْجیل [ع] اوتاندرمق، اوتاندیرلمق: برآدمی تخجیل. بریسنك تخجیلی. جمعی: تخجیلات.

تَحَدُّر [ع] اورتولنمك، اورتو طوتمق: تخدر ابکار.

تَخَدُّع [ع] بیله‌رك آلدانمق: «بو انخداع دکلدر بکم تخدعدر ـــ لا»

تَخْدیر [ع] اورتو طوتندرمق، طوتندیرلمق: دوشیزه‌ـ کانی تخدیر والده‌لرك وظائفندندر. نسوانك تخدیری وظائف رجالدندر.

تَخَدُّش [ع] طیرمالانمق، مضطرب اولمق: تخدش اذهان.

تَخْدیش [ع] طیرمالایوب مضطرب ایتمك، طیرمالانوب مضطرب ایدلمك: اذهانی تخدیش. اذهانك تخدیشی. جمعی. تخدیشات.

تَخْذیل [ع] ذلت ایچنده براقمق، براقلمق: بر ملحدی تخذیل. بر وجدانسزك تخذیلی.

تَخَرُّش [ع] طیرمالانمق، طیرمیق یمك.

تَخَرُّق [ع] ییرتلمق: تخرق لباس. (اختلاق) معناسنه‌ده کلیر.

تَخْریب [ع] خراب ایتمك، ایدلمك: بر بنایی تخریب. بر بنانك تخریبی. جمعی: تخریبات.

تَخْریش [ع] طیرمیقلامق، طیرمیقلانمق: بریسنك

یوزینی تخریش . چهره سنك تخریشی .

تَخْرِیق [ع] ییرتمق، ییرتلمق : جامه‌یی تخریق . جا-
مه‌نك تخریقی .

تَخْرِیف [ع] بوناقلغه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه بوناق دیمك، دینلمك : بر اختیاری تخریف . برکنجك تخریفی .

تَخْسِیر [ع] خساره دوچار ایتمك، ایدلمك: برتاجری تخسیر . برتاجرك تخسیری . (اضرار) دن اقوادر .

تَخَشُّع [ع] خشوع کوسترمك، خشوعلانمق .

تَخَشُّن [ع] خشونتلنمك ، درشت اولمق. اشخاص واشیاده قوللانیلیر .

تَخَشِّی [ع] خشیتلنمك ، تعظیم آمیز برصورتده قورقمق.

تَخْشِیَه [ع] خشیته دوشور- مك ، دوشورلمك : تخشیهٔ قلوب .

تَخَصُّص [ع] (اختصاص) ه بدل قوللانیلیر .

تَخْصِیص [ع] خاص قیلمق ، قیلنمق، (تعمیم) ك ضدی. بتخصیص = علی الخصوص، خصوصا . بالتخصیص = تخصیص ایله، تخصیص ایده‌رك، ایدیله‌رك . تخصیصاً = تخصیص صورتیله .

تَخْصِیصَات [ع](تخصیص)ك جمعی.(مخصّصات) معناسنده مستعمللدر . مفرد مقا- منده‌ده قوللانیلیر .

تَخَضُّع [ع] خضوع کوسترمك، خضوعلانمق .

تَخْضِیب [ع] بویامق، بویانمق: تخضیب لحیه. صاچلرك حنا ایله تخضیبی .

تَخَضُّر [ع] یشیللنمك، یشیل رنك باغلامق . (اخضرار) زیاده قوللانیلیر: اخضرار اشجار.

تَخْضِیر [ع] یشیل رنك ویرمك، ویرلمك؛ یشیللندرمك، یشیللندیرلمك .

تَخْطِئَه [ع] خطایه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسی حقنده خطا ایتدی دیمك، دینلمك: بر محرری تخطئه . بر مؤلفك تخطئه‌سی . بنی تخطئه‌یه شتاب ایته، احتمالکه خطا ایدن سنك دایبكك همشیره زاده ـ سیدر — زنی زاده .

تَخَطُّر [ع] درخاطر ایتمك ، ایدلمك: ماضی‌یی تخطر. ماضینك تخطری. جمعی: تخطرات.

تَخَطّی [ع] آتلایوب کچمك ، آتلانوب‌کچلمك: حدودی تخطی. حدودك تخطیسی. جمعی اولان (تخطیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَخْطیط [ع] چیزمك. چیزلمك: برخطی تخطیط . بر چیزکینك تخطیطی § ترسیم .

تَخَفُّف [ع] خفیفلنمك، خفیف اولمق § آیاغه مست ، چیزمه کبی قونجلو بر شی کیمك .

تَخْفیف [ع] خفیفلتمك ، خفیفلدلمك : جزایی تخفیف . جزانك تخفیفی . جمعی : تخفیفات .

تَخَلُّد [ع] بریرده دائمی صورتده قالمق: جهنمده تخلد جزای اثرا کدر .

تَخَلُّص [ع] قورتلمق، خلاص اولمق : غمدن تخلص § مخلص ایدنمك، مخلصلانمق: سلطان سلیم ثالث (الهامی) تخلص ایدردی .

تَخَلُّط [ع] قارشمق، قاریشیق اولمق. (اختلاط) اکثریا اشخاص حقنده قوللانلدیغی حالده (تخلط) دائما اشیا حقنده استعمال اولنور : شکرك سود ایله تخلطی .

تَخَلُّف [ع] خلاف اوزره بولنمق، اویغون کلمه‌مك ، اویمامق. اکثریا اشیده قوللانیلیر : ساعتلر تخلف ایدیور . بو طبیبك ویردیکی علاج تخلف ایتمز .

تَخَلُّق [ع] اخلاق پیدا ایتمك ، اخلاقلانمق: اخلاق‌نبویه ایله تخلق ایتملی‌یزکه « تخلّقوا باخلاق الله » سرینه مظهر اوله بیلهلم .

تَخَلُّل [ع] خلل بولمق، خلل‌پذیر اولمق § آره‌لغه صوقلمق، آره‌سنه کیرمك .

تَخَلّی [ع] بوشالمق، بوش‌قالمق: تخلیٔ صراحی .

تَخْلید [ع] دائمی صورتده مقیم قیلمق، قیلنمق : ارباب اشراکی جهنمده تخلید . مشرکلرك دوزخده تخلیدی .

تُخْلیص [ع] قورتارمق، قورتارلمق: دکیزه دوشنی تخلیص . طوتیشان اوده بولنانلرك تخلیصی . تخلیص گریبان = یاقه‌یی قورتارمق .

تَخْلیط [ع] قارشدرمق، قارشدیرلمق : شرابی صو ایله تخلیط. سودك صو ایله تخلیطی. افاده قاریشـیقلغی حقنده‌ده قوللانیلیر : مقاله‌یی تخلیط ایتمش ، مآل استخراجی ممکن اولمیور . جمعی : تخلیطات .

تَخْلیل [ع] خلاللامق، خلاللانمق : لحیه‌یی تخلیل . اصابعك تخلیلی .

تَخْلیَه [ع] بوشالتمق، بوشالدلمق: خانه‌یی تخلیه . اوطه‌نك تخلیه‌سی . تخلیهٔ سبیل = محبوسی، موقوفی صالیویرمك . تشدید ایله غلطدر .

تَخَمُّر [ع] (اختمار) ه بدل قوللانیلیر .

تَخْمیر [ع] یوغورمق، یوغورلمق § مایه‌لنـدرمك ، مایه‌لندیرلمك .

تَخْمیس [ع] بشـه ابلاغ § بشه تقسیم § برمنظومه‌نك ابیاتنـه اوچ مصراع ضمیله هر بیتنـك بش مصراعه ابلاغی § تخمیس ایدلمش منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی . جمعی : تخمیسات .

تَخْمین [ع] ظن ایله بیان رأی، ظن. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : تخمین طول مسافه . تخمینمه کوره حال بومرکزده‌در . تخمیناً = تخمین اولمق اوزره، حکم ظنی اوله‌رق : تخمیناً شو قدردر. تخمینی = تخمینه منسوب، تخمین ایله. تخمین‌کرده = تخمین ایدلمش. جمعی : تخمینات .

تَخَوُّف [ع] قورقو پیدا ایتمك، خوفه دوشمك .

تَخْویف [ع] قورقوتمق، قورقودلمق : بر خائنی تخویف . برملحدك تخویفی. تخویفاً

= تخویف صورتیله ، تخویف ایچون . جمعی : تخویفات .

تَخْوین [ع] خیانته نسبت ایتمك، ایدلمك ؛ بریسنه خائن دیمك، دینلمك . جمعی : تخوینات .

تَخَیُّل [ع] خیاله آلمق، آلنمق: «وار ایله او کلشنی تخیل — پروانه‌سی کل چراغی بلبل — غالب» برکیفیتك تخیلی. جمعی: تخیلات .

تَخْییب [ع] محروم ومأیوس قیلمق، قیلنمق: برامید-واری تخییب . برامیدوارك تخییبی.

تَخْییر [ع] ایکی شی بیننده مخیر قیلمق ، قیلنمق : بریسنی کیدوب کیتمه‌مکده تخییر . برچوجغك اوینایوب اوینامامقده تخییری .

تَخْییل [ع] ذهنده خیاله صورت ویرمك، ویرلمك : کچن بهاری تخییل . کله‌جك خزانك تخییلی . (تخیل) دن اقوادر : «جوش حیرتدن تجلی خانهٔ تخییلده — لال اولور دل بینات حسنکی ترتیلده» جمعی: تخییلات. حضرت مولانا فخر رازی حقنده «عقل وتخییلات او حیرت فزود» بیورمشدر.

تَدٰابیر [ع] (تدبیر) ك جمعی : تدابیر حکیمانه .

تَدٰاخُل [ع] بربرینه کیرشمك، ایکی شیدن هر بری دیکرینه داخل اولمق . اکثریا معاشات واوراق کبی شیلر حقنده (تأخر) معناسنی مفید اولور .

تَدٰارُك [ع] تهیئه، احضار . جمعی : تدارکات . فی الاصل لحوق ووصول معناسنه‌در . رانك کسریله تلفظی شایعدر .

تَدٰافُع [ع] ایتشمك ، قاقشمق . متقابل ایکی قوتك بربرنده اجرای تأثیر ایتمسی § دفع دشمن . تدافعی = دفع دشمنه متعلق، برنده طوروب کلن دشمنی دفع ایتمك صورتنده : حرب تدافعی . مقابلی (تعرضی) ویا (تجاوزی) در .

تَدٰاوُل [ع] الدن اله کزمك، بین الناس مستعمل اولمق. فی الاصل متعدی اولدیغی حالده لسانمزده لازم اوله‌رق قوللانیلیر . مثلا (تداول ایدن آقچه) دینیلیر، (تداول ایدیلن) دینلمز. (متداول) ده باق . جمعی : تداولات .

تَداوى [ع] دوا ايتمك، ايدلمك: بر خستەيى تداوى . بر علتك تداويسى . جمعى اولان (تداويات) تخفيف يا ايلەدر .

تَدَبُّر [ع] تفكر عاقبت، تفكر حقيقت : امور مهمەدە تدبر. تدبر قرآن . جمعى : تدبرات.

تَدْبير [ع] بر شيئك انجامنى تفكرلەتهيئۀلوازموترتيب اسباب : اتخاذ تدبير. حسن تدبير. سوء تدبير .

تَدَثُّر [ع] جامەيە بورنمك: تدثر نبوى .

تَدَرُّس [ع] درس آلمق، درس اولەرق اوقومق: فلان مدرسدن تدرس ايديورز . شافيه تدرس ايديورلر. جمعى: تدرسات.

تَدَرُّع [ع] زرهلنمك، زره كيمك، جوشن پوش اولمق .

تَدْريج [ع] درجه درجه حركت، تأنى . بالتدريج ، تدريجاً = تدريج ايله. على التدريج = تدريج اوزره. تدريجى، تدريجيه = تدريجه منسوب ، تدريجلى : تعليم تدريجى. تجاوزات تدريجيه. جمعى : تدريجات .

تَدْريس [ع] درس ويرمك، ويرلمك؛ درس اولەرق اوقوتمق، اوقودلمق : بر كتابى تدريس . ادبيات تدريسى .

تَدْريع [ع] زرهلندرمك، زرهلنديرلمك ؛ زره كيدرمك، كيديرلمك .

تَدْسيم [ع] دفع نظر ايچون كوچك چوجغك چكەسى چوقورينى سياه ايله بكلەمك . جناب ذى النورين بر كون نظر ربا برصبى يە تصادف ايدنجه بيوردى كه: دسّموا نونته = بونك چكەسى چوقورينى تدسيم ايدكز .

تَدْسِيَه [ع] اغواء، اضلال .

تَدَفُّن [ع] دفن اولنمق، مدفون اولمق .

تَدْفين [ع] (دفن) معناسندە قوللانيلير .

تَدْقيق [ع] دقتلە آراشدرمق، آراشديرلمق ؛ اينجه الكدن كچيرمك، كچيرلمك : مسئلەيى تدقيق . مسئلەنك تدقيق . جمعى: تدقيقات .

تَدَلّى [ع] نازلانمق. جمعی اولان (تدلیات) تخفیف یاایله‌در: تجلیات وتدلیات.

تَدْمیر [ع] هلاك، محو ایتمك، ایدلمك: اعدایی تدمیر. اشقیانك تدمیری. جمعی: تدمیرات.

تَدَنُّس [ع] کیر پیدا ایتمك، کیرلنمك: تدنس جامه.

تَدَنّی [ع] آشاغیلامق، کریله‌مك، (ترقی) نك ضدی. جمعی اولان (تدنیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَدْنیس [ع] کیرلتمك، کیرلدلمك: کاغدی تدنیس. ورقه‌نك تدنیسی. جمعی: تدنیسات.

تَدْویر [ع] دوندرمك، دوندیرلمك؛ چویرمك، چویرلمك: چرخی تدویر. دولابك تدویری. «طورمه اجق کبی دولابکی تدویره چالش — سعید» بومعناده (اداره) دخی قوللانیله بیلیر § ذکرمی، مدور قیلمق، قیلنمق: تدویر شکل مستطیل.

تَدْوین [ع] برعلمی، برفنی تشکیل ایدن مسائلی جمع وتوضیح ایله کتاب حالنه افراغ. تعبیر دیکرله: برعلمی، برفنی مجلداته ادراج: علم منطق تدوین. علم فقهك تدوینی. جمعی: تدوینات.

تَدَهُّن [ع] (ادّهان) ه بدل قوللانیلیر.

تَدَهّی [ع] داهیه‌لشمك، اصحاب دهاکبی حرکتده بولنمق.

تَدْهیش [ع] (ادهاش) ه بدل قوللانیلیر. بو اقوی عداولنور. جمعی: تدهیشات.

تَدْهین [ع] کوزل قوقولو یاغ سورمك، سورلمك: جامهٔ عیدی تدهین. صاچلرك تدهینی.

تَدَیُّن [ع] بورج ایدنمك، ایدینلمك: بر مبلغی تدین. برخدمتك تدینی § بردینك احکامنه تطبیق حرکت ایتمك، دیندار اولمق.

تَذاکُر [ع] (تذکره) نك جمعی: تذاکر وارده.

تَذَبْذُب [ع] تردد، قرارسزلق، نظامسزلق، قاریشیقلق: حال تذبذب. تذبذب امور. جمعی: تذبذبات.

تَذَرْوْ [ف] سوکلون دینیلن لطیف قوش : « کیمدر دوشورن هوایه سروی ؟ — آلماز قاناد آلتنه تذروی — غالب »

تَذْکارْ [ع] آکمق ، آکلمق ؛ یاد ایتمك ، ایدلمك : بر خصوصی تذکار . بر خصوصك تذکاری . کسر ایله غلطدر .

تَذَکُّرْ [ع] درخاطر ایتمك، ایدلمك: ماضی‌یی تذکر. ماضینك تذکری § بر ایشه دائر سویلشمك ، سویلشملك . اکثریا رسمیاتده قوللانیلیر : بر ماده‌یی تذکر . بر ماده‌نك تذکری. جمعی: تذکرات .

تَذْکِرَه [ع] وسیلهٔ تذکر ، یاد ایتمکه وسیله اولان شی: تذکرة الاولیا . تذکرة الشعرا § صورت معروفه‌ده یازیلان ورقه: « یادایت بنی کاهی دیه بر تذکره یازدم — وضع ایلر ایکن ظرفه دوشوندم کوله یازدم » § اصناف وسائره‌یه ویریلن ورقهٔ رسمیه . محاوراتده کافك فتحیله تلفظ اولنور.

تَذْکیرْ [ع] آکدرمق ، آکدیرلمق؛ یاد ایتدرمك، ایتدیرلمك: بر وقعه‌یی تذکیر. بر وقعه‌نك تذکیری § مذکر قیلمق، قیلنمق : تذکیر کلمه § وعظ ایتمك: تذکیر پر تأثیر . جمعی: تذکیرات.

تَذَلُّلْ [ع] کندینی ذلیل کوسترمك ، اظهار ذلت . (اظهار تذلل) دینیله‌من . جمعی : تذللات .

تَذْلیلْ [ع] ذلیل ایتمك، ایدلمك: بریسنی تذلیل. بریسنك تذلیلی. (اذلال) دن اقوادر. جمعی: تذلیلات .

تَذْنیبْ [ع] علاوه اوله‌رق ایراد ایتمك، ایدلمك: بر مسئله‌یی تذنیب . بر مسئله‌نك تذنیبی § علاوه، ذیل . جمعی : تذنیبات .

تَذَوُّقْ [ع] طاتمق ، طادلمق : تذوق شربت § ذوقیاب اولمق . جمعی : تذوقات .

تَذْویبْ [ع] (اذابه) یه بدل قوللانیله بیلیر. جمعی: تذویبات .

تَذْهیبْ [ع] آلتون‌سورمك، سورلمك؛ یالدیزلامق، یالدیزلانمق : برکتابی تذهیب .

بر کتابك تذهیبی. جمعی : تذهیبات.

تَذْییل [ع] ذیل اولەرق ایراد ایتمك، ایدلمك : بر بحثی تذییل . بر بحثك تذییلی .

تَرْ [ف] تفضیل، مبالغه اداتی . عربی، فارسی صفاته لاحق اولور : مشکلتر . نازکتر . بوکا بعضاً (ین) علاوه اولنور. بو صورت اکثریا اضافت حالنده قوللانیلیر : مشکلترین امور. نازکترین جواری. ابلهترین عوام § یاش، یاشلی، رطوبتلی : چشم تر § تازه، طراوتلی، مطرّی : میوهٔ تر. کل تر. رخسار تر. ترمزاج = جزئی شیدن منفعل اولان، بولوندن نم قاپان : ادیب تر مزاج .

تَرائِب [ع] (تریبه) نكٌ جمعی. کوکس کمیکلری، کوکس تختەسی . مفردی قوللانلماز .

تَراجِم [ع] (ترجمه) نك جمعی: تراجم احوال . جمعك ضمیله غلطدر . (ترجمه) یەده باق.

تَراخی [ع] کری چکلمك ، کری طورمق، کجکمك، آغیر طاورانمق .

تَرادُف [ع] یکدیکره تابع اولمق، بربرینك آردی صیره کیتمك : ترادف سفائن § ایکی ویا دها زیاده لفظ بر معنایه دال اولمق : (اسد) ایله (غضنفر) بیننده ترادف واردر .

تَرازُو [ع] معروف آلت وزن: «محشرده نەلر چکر ترازو ! — والی» (صو ترازوسی) بر تعبیر مجازیدر .

تَراسُل [ع] نظمده (مراسله) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَراضی [ع] بربرندن راضی اولمق . بالتراضی = رضای طرفین ایله .

تَرافُع [ع] (مرافعه) یه بدل قوللانیلیر . بالترافع = مرافعه ایله .

تَراکُم [ع] بیریکمك. ذیروح حقندهقوللانلماز. جمعی: تراکمات .

تَراکیب [ع] (ترکیب) نك جمعی . تراکیب مسجّعه .

تَرانَه [ف] نغمه، آهنك : ترانهٔ دلكش . ترانه‌پرداز == تغنی ایدیجی . ترانه پردازی == ترانه‌پردازلق § اقسام نظمدن رباعی: « ساحرمیسین ای ترانه‌پرداز شهیر — برنغمه ایله بیك كوكل ایتدك تسخیر — تهییج طبیعت ایتدی آهنك‌نوك — یكدن سكا برترانه ایتدم تحریر »

تَراویح [ع] (ترویحه)نك جمعی. رمضان شریف كیجه‌لرنده قیلنان یكرمی ركعت نماز : تراویح سنت مؤكده در .

تَربیع [ع] درده ابلاغ § درده تقسیم. تربیعاً == مربع اوله‌رق ، درت كوشه‌لی اوله‌رق § بربیت ویا مصراعك ایكی یاخود اوچ مصراع ضمیله درده ابلاغی ، بو یولده ترتیب ایدلمش بر منظومه‌نك هیئت مجموعه‌سی . جمعی : تربیعات .

تَربِیَه [ع] بسلیوب بیوتمك، بسلنوب بیودلمك : بر فدانی تربیه . برچیچكك تربیه‌سی § روحانی وجسمانی احوالی اصلاح ، تعلیم اخلاق واطوار : استاد شاكردینی تربیه ایدر . شاكردك تربیه‌سی استاده عائددر . تربیهٔ اطفال . (ویرمك) و (آلمق) ماده‌لریله‌ده قوللانیلیر: والده‌سی قیزینه تربیه ویرر . تربیه آلمیان چوجق بدبخت اولور § تعلیم اخلاق واطوارك ثمره‌سی اولان صفت حسنه، حسن حال : شو افندی پك تربیه‌لیدر . بو چوجق تربیه‌سزدر . تربیه‌لی مایمون كبی. طعام حقنده قوللانیلان (تربیه) بو معنادن مجازدر . بو كلمه (تربیت) صورتنده‌ده قوللانیلیر : تربیت بنات . « تربیت نا اهل را چون كردكان بر كنبدست — سعدی » == قابلیتسزی تربیه‌یه چالشمق قبه اوزرنده جوز طوردرمغه قالقشمق قبیلندندر . تربیه ایدلمش دیمك اولان (تربیه‌كرده) و (تربیت كرده) تعبیرلری انسان حقنده مستعملدر : بو چوجق شو ذاتك تربیت‌كرده‌سیدر . دائما (تربیه) یه بدل (تربیت) قوللانیله‌ماز . آنك مقام استعمالنی سلیقه تعیین ایدر . ایكیسی‌ده یانك تشدیدیله غلطدر .

تَرَتُّب [ع] بر سببله متعلق، عائد اولمق : عهده‌مزه ترتب ادن وظیفه‌یی ایفا ایدیيورز

§ بر شیئك نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولمق : مأموره سوء استعمالدن مسئولیت ترتب ایدر .

تَرْتیب [ع] دیزمك، دیزلمك ؛ یرلی یرینه قویمق، قونلمق، تنظیم : صفلری ترتیب . اشیانك ترتیبی § مرتب طاقم : ترتیب اوّل . ترتیب ثانی § پلان، پروژه، حاضرلق . ترتیب‌کرده = ترتیب ایدلمش . ترتیب ساز = ترتیب ایدیجی . ترتیب سازی = ترتیب سازلق . جمعی : ترتیبات .

تَرْتیل [ع] تأنی وتدبر ایله حسن قرائت : ترتیل قرآن . « باقدم اولمش پر کواکب آسمان — خالق اجرامی تبجیل ایلدم — طولدی کوکلم نور ایله بی اختیار — سورهٔ (والنجم) ی ترتیل ایلدم »

تَرْجُمان [ع] بر لسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن: « بیان مقصد ایچون یاره ترجانم وار — بلایه باق‌که آنی ترجانه آکلاده‌مم » « لسان عشق بیلیر ترجان بولنمدی هیچ — ابن‌النجار » ترجمان الاسرار = حافظ شیرازی. جمعی ضمیله‌ده لغتدر .

تَرْجَمه [ع] بر لسانی دیکر لسان ایله بیان : عربجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه ایتدم. لسان‌دل ترجمه‌یه کلمز . مترجم یعنی ترجمه اولنمش مقامنده‌ده قوللانیلیر : بو منظومه فرانسزجه‌دن ترجمه‌در . ترجمهٔ حال = بر آدمك حالنی مبین مقاله، رساله . جیمك ضمیله غلطدر .

تَرَجّی [ع] اومه، امیدایدش .

تَرْجیب [ع] هیبتی حس اولنان شیئه تعظیم: ترجیب عسکر منصور. ترجیب آتش طور. جمعی : ترجیبات .

تَرْجیح [ع] زیاده شایان اعتبار عد ایتمك، ایدلمك ؛ اوستون طوتمق، طوتلمق: علمی ماله ترجیح ایدرم. مالك علمه ترجیحی اثر غفلتدر . ترجیح بلا مرجح = وجهسز، سببسز ترجیح . جمعی : ترجیحات .

تَرْجیع [ع] سسی بوغازده اوینادوب نغمه پیدا ایتمك : ترجیع صوت § شهادتیندن هر برنی آهسته‌جه اوقودقدن صکره

تکرار رفع صوت ایله اوقومق : ترجیع مؤذن. ترجیع بند = مختلف القوافی برقاچ قسمدن مرکب اولەرق هر قسمنك نهایتنده یالکز بر بیت تکرار ایدیلن منظومه . قسملرك نهایتلرنده باشقەجه بر بیت ایراد اولنورسه آکا (ترکیب بند) دینیلیر. جمعی : ترجیعات .

تَرَح [ع] غم، غصه، (فرح) ك ضدی . ما الدنیا الا فرح وترح = دنیا فرح وترحدن عبارتدر . « ثباتی یوق بو عالمك آکا کیم اعتماد ایدر ؟ — فرح کلیر ترح کیدر ترح کلیر فرح کیدر »

تَرَحُّل [ع] بر یردن بر یره کوچمك: ترحل قافله . (ارتحال) معناسنده قوللانلمالی . جمعی : ترحلات .

تَرَحُّم [ع] مرحمت ایتمك، مرحمته کلمك، آجیمق : « شیرین ترحم ایلدی فرهاد نردەسین ؟ » ترحماً = ترحم صورتیله، ترحمدن ناشی . جمعی : ترحمات .

تَرْحیب [ع] مرحبا دیمك ، سلام ویرمك، آشنالق ایتمك . جمعی : ترحیبات .

تَرْحیل [ع] بر یردن بر یره کوچورمك ، کوچورلمك : عائلەیی ترحیل . قافلەنك ترحیلی .

تَرْحیم [ع] مولی رحمت ایلسون دیمك، رحمتله یاد ایتمك: دعاده عربی‌یی التزام ایدن غزتەلرك ایفای رسم ترحیمده « رحمة الله علیه رحمةً واسعة » دیملری طوغری دکلدر . « رحمه الله رحمةً واسعةً » دینلملیدر . جمعی : ترحیمات .

تَرْخیص [ع] رخصت ویرمك، ویرلمك؛ مساعده ایتمك، ایدلمك : مباحی ترخیص. مباحك ترخیصی. جمعی: ترخیصات.

تَرْخیم [ع] قاعدۀ عربیه اوزره حالت نداده اسمك حرف اخیرینی اسقاط : ترخیم منادی .

تَرْدامَن [ف] (آلوده دامن) مقامنده قوللانیلیر . تردامنی = تردامنلك .

تَرَدُّد [ع] ایکی جهتدن برینه قرار ویرەمیوب شویلەمی بوقسه بویلەمی یاپسەم یوللو ایکیرجینلك حالنده بولنمق : اجرای

خبرده تردد جائز دکل . بلا تردد = ترددسز اولەرق : « میدانه کیروب بلاتردد — دیرمش او دلیر مرتضی‌شان — اولمکدن اولورمی‌یم هراسان ؟ — اولمك ایچون ایلدم تولد» بی‌تردد = ترددسز، ترددسز اولەرق: «صاتیلق ایدوب اوجوزدر دیدیکك متاع فکری — مترددین آلیرلر دل بی تردد آلماز» « او دخی امتحانه کیرمش ایدی — بی تردد جواب ویرمش ایدی»

تَرْدَسْتْ [ف] الی ایشــه یاقیشان، ماهر، استاد. تردستی = تردستلك . « قطرەلر فیض اهلنك چشمنده عماندر بتون — نظرەلر تردستیٔ فیاضنه حیراندر بتون »

تَرْدِیدْ [ع] یا شــویله یا بویله دیه احتماللی صــورتده ادارهٔ کلام .

تَرْدِیفْ [ع] (ارداف) ه باق. تردیفــاً = تردیف ایدەرك، ایدیلەرك، تردیف‌صورتیله.

تَرْذِیلْ [ع] رذیل ایتمك، ایدلمك: بر ادبسزی ترذیل. بر خائنك ترذیلی .

تَرْذِیلِیّاتْ [ع] ترذیل ایچون سویلنیلن سوزلر.

تَرْزَبانْ [ف] حاضر جواب : شاعر ترزبان . خامهٔ ترزبان . « طبعمك بر ترجان ترزبانیــدر قلم — نفعی » ترزبانی = ترزبانلق : « ادعای ترزبانی . باقلی رسوا ایدر »

تَرَزُّنْ [ع] اظهار وقار .

تَرْسْ [ف] قورقو. ترسناك = قورقویه دوچار اولان.

تَرْسا [ف] خرستیان : « مربیٔ مسلمان ویهود وکبر وترسادر — نفعی » ترساچه = ترسا یاوروسی، ترسا چوجغی .

تَرْسانْ [ف] قورقوجی، خوف ایدیجی . (هراسان) زیاده قوللانیلیر . ترسان ترسان = قورقه قورقه : « کوردی کیم طورمغه یوقدر امکان — عزم‌راه ایلدی ترسان ترسان »

تَرْسانَه امور واعمالات بحریەنك محل اجراسی . (دار الصناعه) دن ویا ایتالیانجه

(دارسانه) دن محرفدر ديرلر . بعض ارباب تدقيقك بيانـنه كوره (ترساخانه) دن مخفف ايمش. اثنای فتح قسطنطينيه‌ده نصاری اسراسی عسكر اسلام ايله اختلاطدن منع ايچون بيلديكمز ترسانه موقعنده (ترساخانه) نامی ويريلن برمحلّه حبس اولنورمش. بوتعبير مؤخراً كثرت استعمال ايله او صورتده تخفيف اولنه‌رق شمديكی معناده قوللانلمغه باشلامش .

تَرَشُّب [ع] مايعك دينه چوكمك .

تَرَسُّم [ع] (ارتسام) ه بدل قوللانيلير : « پيكر روح پرور دلدار — لوح دلده ترسم ايتمشدر »

تَرْسِيل [ع] (ترتيل) ايله مترادفدر. (مرسّل)ه‌ده باق .

تَرْسِيم [ع] رسم ايتمك، ايدلمك؛ رسمنی يابمق، رسمی يابلمق: برسفينه‌يی ترسيم . برمنظره‌نك ترسيمی .

تَرَشُّح [ع] مايع صيزمق، ترکبی خارجه چيقمق. كلّ اناء يترشح بمافيه = هر قاب ايچنده بولنان شيدن صيزنتی ويرر، هركس دروننده اولانی اظهار ايدر. جمعی: ترشحات .

تَرْشِيح [ع] تربيه. بو معناده آزقوللانيلير § عباره‌ده مشبه‌به ملايم برشی ايرادی. جمعی: ترشيحات .

تَرَشُّف [ع] (ارتشاف) ايله مترادفدر .

تَرَصُّد [ع] دقتله كوزتمك، كوزه‌دلمك : دشمن پيشـدارلرينی ترصد . دمدارلرك ترصدی . جمعی : ترصدات .

تَرْصِيع [ع] اوزرينه جواهر اوطورتمق،اوطورتمه‌لی يابمق صورتيله تزيين : برنشانی ترصيع . برساعتك ترصيعی § ايكی فقره‌دن هر برينی تشكيل ايدن الفاظك وزن وقافيه‌جه بربرينه توافقندن عبارت برصنعت ادبيه : « منحصردر سوزلرم اوصافكه —— منتظردر كوزلرم الطافكه ـ لا » جمعی : ترصيعات .

تَرْصِين [ع] رصانت ويرمك، ويرلمك : برموقعی تر-

صين . بر حصارك ترصيني. جمعی : ترصينات .

تَرْضِيَه [ع] رضی الله عنه ديه دعا ايتمك : اصحاب كرامك اسملری ياد اولندقجه ترضيه ايدرز § كوجنديريلن آدمه عفو ورضاسنی جلب ايچون ايديلن معاملهٔ نادمانه . بو معناده (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز، (ويرمك) ماده‌سيله قوللانيلير : فلان فلانه ترضيه ويردی .

تَرْطِيب [ع] رطوبت‌ويرمك، ويرلمك : اوراقی ترطيب . اوراقك ترطيبی § طراوت ويرمك، ويرلمك : ترطيب لسان . ترطيب دماغ .

تَرَعُّد [ع] (ارتعاد) ايله مترادفدر .

تَرْعِيب [ع] (تخويف) ه بدل قوللانيله بيلير .

تَرْعِيش [ع] رعشه‌دار ايتمك، ايدلمك . بو معناده (ارعاش) دخی قوللانيله بيلير .

تَرْغِيب [ع] (ارغاب) ه باق . جمعی : ترغيبات .

تَرْغِيم [ع] (ارغام) ه باق .

تَرَفُّع [ع] يوقاری قالقمق، يوكسلمك . ماديات‌ومعنويانده قوللانيلير : ترفع بنيان. ترفع منزلت .

تَرَفُّق [ع] حلم ايله، ملايمتله معامله .

تَرَفُّه [ع] رفاه بولمق، وسعت حاله نائل اولمق .

تَرْفِيع [ع] يوقاری قالدرمق، قالديرلمق ؛ يوكسلتمك، يوكسلدلمك . ماديات ومعنويانده قوللانيلير : ترفيع بنا . ترفيع رتبه. ترفيعاً = ترفيع صورتيله. جمعی : ترفيعات .

تَرْفِيق [ع] آرقداش ايتمك، ايدلمك ؛ يانىنه قاتمق، قاتلمق. اكثريا انسان حقنده قوللانيلير : فلانی فلانه ترفيق . عليك ولی‌يه ترفيق . ترفيقاً = ترفيق ايده‌رك، ايديله‌رك .

تَرْفِيه [ع] (ارفاه) ه باق: ترفيه عباد . ترفيه رعايا .

تَرَقُّب [ع] (ارتقاب) ه باق .

تَرَقُّص [ع] بردوزی‌به‌یوقاری چیقوب آشاغی اینمك. ماکنه‌لرك بو یولده ایشلین آلتلری حقنده استعمالی پك یاقیشیق آلیر .

تَرَقّی [ع] ایلریله‌مك ، ایلری کیتمك ، اولکی حالدن دها ایی برحاله کلمك : «هر هانکی شیئه ایتسه توجه جهانیان — یوماً فیوماً آنده ترقی فزون اولور — بی ارتیاب هر نه‌دن اعراض ایدرسه خلق — بالطبع رفته رفته تدنی نمون اولور» ترقی جو ـ ی = ترقی آرایجی، ایستیجی، ترقی طرفداری . ترقی جویانه = ترقی جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ترقی جویی = ترقی جولق . ترقی شکن = ترقی‌یه مانع اولیجی. ترقی‌شکنانه = ترقی شکنجه‌سنه . ترقی شکنی = ترقی شکنلك . جمعی اولان (ترقیات) تخفیف یا ایله‌در : «ترقیات صنایع رفاهه باعثدر — بزم ایچون بوجهت اقدم مباحثدر»

تَرْقیش [ع] تزیین کلام . جمعی : ترقیشات .

تَرْقیص [ع] رقص ایتدرمك، ایتدیرلمك: بر رقاصی ترقیص . بر رقاصه‌نك ترقیصی .

تَرْقیع [ع] یامامق، یاماتمق؛ یامه اورمق، اورلمق: لباس کهنه‌یی ترقیع . ییرتیق جبه‌نك ترقیعی .

تَرْقیق [ع] صورت نازکانه‌ده ادارهٔ کلام : «نظم ایتدیکی هر غزل کوزلدر — ترقیق سخنده بی بدلدر»

تَرْقیم [ع] رقم آتمق، آتلمق : برعددی ترقیم. بریکونك ترقیمی § یازمق، یازلمق: بر ورقه‌یی ترقیم . بر جوابنامه‌نك ترقیمی .

تَرْقین [ع] بوزمق، بوزلمق؛ آره‌دن چیقارمق ، چیقارلمق: براسمی ترقین . برقیدك ترقینی .

تَرْك [ع] براقمق، براقلمق؛ واز کچمك ، واز کچلمك : برمسلکی ترك . بر عادتك ترکی . «خیلی مشکلدر کیشی ترك ایلمك معتادینی — خیالی» «ترك ایلدم قبالری کیدم عبالری — فصیح»

تَرَكُّب [ع] برشی دیکرشی ایله برلشوب امتزاج ایتمك،

مركّب اولمق . جمعی : تركبات .

تَرْكَش [ف] (تیرکش) مخففی : «ینه بو تیر بکا کندی ترکشمدندر — نابی»

تَرَكُّن [ع] ارکاندن اولمق، معنیً قوت بولمق: «بربلده‌ده وار تمکن ایله — کسب شرف ایت ترکن ایله»

تِرِكَه [ع] میتك میراثی، مخلفاتی. محـاوراتده رانك فتحیله مستعملدر .

تَرْكِيب [ع] مركّب قیلمق، قیلنمق: اجزایی ترکیب. بسـائطك ترکیبی § بربرینه مرتبط ایکی ویا دها زیاده لفظ، عباره § برقاچ شیئك برلشدیرلسندن وجوده کلمش دوا وسـائره . بو معنـاده (مرکّب) دیمك اوله‌رق قوللانیلیر . جمعی : ترکیبات . (ترکیب بنـد) (ترجیع) ده کوسترلمشدر .

تَرْكِيز [ع] (رکز) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَرْكِيك [ع] رکاکت ویرمك، ویرلمك؛ رکیك ایتمك، ایدلمك : عبـاره‌یی ترکیك . بیتك ترکیکی .

تَرَمْرُم [ع] سوز سویلیه‌جك کبی طاورانمقله برابر سویلیه‌میوب قالمق: ترمرم خائف. ترمرم الکن .

تَرْمِيم [ع] تعمیر: «خانهٔ قلبم ایلسون ترمیم — کعبه یاپمق دیلرسـه ابراهیم — باقی» جمعی : ترمیمات . (تعمیر) ده‌ده باق.

تَرَنُّح [ع] سرخوشلق ویا باشقه برعارضه‌دن طولایی ایکی طرفه تمایل ایده‌رك یوریمك . نبا‌تاتك روزکار ایله تمایلی دخی بونکله افاده اولنه بیلیر . جمعی : ترنحات: ترنحات اغصان .

تَرَنُّم [ع] دلکش بر صورتده اجرای آهنـك : ترنم خوانندکان . ترنم نی . «آچل ای فصل دی سن کلستانلردن آچلسون کل — ترنم ایله بلبـل ! مطربم جنکم ربابمسین — ندیم» «اثنـای ترنمده تکلم اولنورمی ؟» ترنم‌ساز = ترنم ایدیجی . ترنم سازی = ترنم سـازلق . ترنم سنج = نغمه سنج : «موسم کل کلدی بلبلر !

ترنم سنج اولمق — دیکلیك ای عاـ
شقان سالخورده کنج اولك» ترنمـ
سنجی = ترنم سنجلك . جمعی :
ترنمات : « مادام که بیتمیور حیاتم
— ظن ایتمه بیتر ترنماتم »

تَرَوُّحْ [ع] بر شیدن رایحه آلمق، رایحه‌لانمق: تروح ثیاب .

تَرْوِیجْ [ع] رواج ویرمك، ویرملك: رواجلاندرمق، رواجلاندیرلمق : بر لفظی ترویج . بر فكرك ترویجی . « ترویجه سعی ایدر کیشی البت متاعنی » جمعی : ترویجات .

تَرْوِیحْ [ع] رایحه ویرمك، ویرملك؛ رایحه‌لاندرـ مق، رایحه لاندیرلمق : بر جامه‌یی ترویح . برلباسك ترویحی . (اراحه) مقامنده‌ده قوللا نیله بیلیر . جمعی : ترویحات .

تَرْوِیحَه [ع] تراویح نمازینك هر درت رکعتی .

تَرْوِیقْ [ع] سوزوب طورلتمق، سوزیلوب طورلدلمق: صویی ترویق . شربتك ترویقی .

تَرْوِیَه [ع] دقتله تفکر § اروا . یوم الترویه، یوم ترویه = ثامن ذی الحجه، یوم عرفه‌دن مقدم اولان کون . حضرت خلیلـ اللهك کیجه کورمش اولدیغی رؤیای ذبحی تأمل بیوردیغی ویا حجّاجك نفسلریله دابه‌لرینی سیراب ایدوب صویی اولمیان منایه کیتدکلری کون اولدیغی ایچون اطلاق اولنمشدر .

تَرَهُّبْ [ع] راهب اولمق ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل اولمق .

تَرْهِیبْ [ع] (ارهاب)ه باق. اکثریا (تحذیر) مقامنده قوللا نیلیر : شاکردانی عطالتدن ترهیب ایله چالشمغه ترغیب ایدردی . ترهیباً = ترهیب صورتیله، ترهیب ایچون . جمعی : ترهیبات. « بو ترغیبات وترهیباتدن مقصود ربانی — بتون ابنای آدمده حصول استقامتدر »

تَرِیكَه [ع] کیمسه طرفندن تزوجنه رغبت اولنمیوب قالمش اولان قادینجغز .

تَزَاحُفْ [ع] محاربه‌ده طرفین عسکری بربرینه

يوريوب چاتمق: تزاحف كتائب. تزاحف افواج .

تَزاحُم [ع] غلبه‌لكدن صيقشمق: تزاحم ناس. تزاحم امور . تزاحم افكار . (ازدحام) اكثريا انسان حقنده قوللانيلير . جمعى : تزاحات .

تَزاوُر [ع] زيارت ايدشمك ، بربرينى زيارت ايتمك : رسم تزاور . ايام تزاور . جمعى : تزاورات .

تَزاوُل [ع] (مزاوله) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَزايُد [ع] (ازدياد) ه باق . جمعى : تزايدات .

تَزَبُّد [ع] كوپوكلنمك، كوپور-مك : تزبد ماء . تزبد فم § قايناقلانمق : تزبد لبن .

تَزْبير [ع] يازمق ، يازلمق . اكثريا (تحريراً اشعار) موقعنده ايراد اولنور : برخصوصى تزبير . كيفيتك تزبيرى . جمعى اولان (تزبيرات) جديانده قوللانلماز.

تَزْفيت [ع] زفتله‌مك، زفتلنمك: سفينه‌يى تزفيت . كمينك تزفيتى . مصارف تزفيت .

تَزَقُّم [ع] تكلفله‌يوتمق، يوتلمق: لقمه‌يى تزقم . بر مبلغك تزقى . ذمياتده قوللانيلير .

تَزَكّى [ع] اهل صلاح اولمق، صلحادن اولمق : تزكى ايدن فلاح بولور .

تَزْكيه [ع] حال صلاحه كتيرمك، كتيرلمك : تزكيهٔ نفس § بو آدم اهل صلاحدنميدر دكلميدر؟ ديه اربابنه صورمق معاملهٔ شرعيه‌سى : تزكيهٔ شهود . تزكيهٔ ميّت . تشديد ايله غلطدر. بريسى (تزكيه) يى (تسكيه) صورتنده يازمش . كورنلر « سنك تزكيه‌ك بوزوق » ديمشلر .

تَزَلْزُل [ع] تيرنمك، ايرغالانمق، صارصلمق، صاللانمق : تزلزل زمين . تزلزل اقدام. تزلزل دماغ .

تَزَلُّق [ع] قايمق، سورچمك : تزلق اقدام .

تَزْليق [ع] (ازلاق) ه باق .

تَزَمُّل [ع] جامه‌یه بورنمك : تزمل نبوی .

تَزْمیل [ع] ثوب ایچنه صارمق، صارلمق: چوجغی تزمیل. صبینك تزمیلی .

تَزَبُّر [ع] کبرلنمك ، قورلمق ، روحه ثقلت ویره‌جك بر طور طاقنمق .

تَزَنْدُق [ع] زندیق اولمق .

تَزَوُّج [ع] نکاح ایله آلمق، آلنمق؛ زوجه ایدینمك، ایدینلمك : بر ثیبی تزوج . بر دو-شیزه‌نك تزوجی .

تَزَوُّد [ع] یانه آزیق آلمق ، زادراه تدارك ایتمك .

تَزْویج [ع] قوجه‌یه ویرمك، ویرلمك : بر قیزی بر دلی‌قانلی‌یه تزویج . بر مخدره‌نك بر افندی‌یه تزویجی. جمعی : تزویجات .

تَزْوید [ع] زادراه ویرمك ، ویرلمك؛ آزیقلاندرمق، آزیقلاندیرلمق : تزوید رهروان .

تَزْویر [ع] یالانی ترویج ایچون تلله‌یوب پوللامق، تزیین دروغ . تزویراً = تزویر صورتیله . جمعی : تزویرات .

تَزَهُّد [ع] اختیار زهد ایتمك، زاهد اولمق : «پك کنج ایکن ایلمش تزهد — اولمق دیله‌مش ولیّ معصوم »

تَزَیُّن [ع] بزنمك ، سوسلنمك ، زینتلنمك: « زینتمی بولور چیچکله دستك؟ — دستکله چیچك تزین ایلر » جمعی : تزینات: تزینات زن مزاجانه .

تَزْیید [ع] آرتیرمق، آرتیرلمق، چوغالتمق، چوغالدلمق، زیاده‌لشدرمك ، زیاده‌لشدیرلمك : نقود موجوده‌یی تزیید . نقد مو-جودك تزییدی . تزیید مشقت . تزیید مسرت . جمعی : تزییدات .

تَزْییف [ع] قلبه چیقارمق، چیقارلمق؛ قلب اولمق اوزره کوسترمك ، کوسترلمك : بر آدمی تزییف . بر کتابك تزییفی . آقچه حقنده قوللانلماز . جمعی : تزییفات .

تَزْیین [ع] سوسله‌مك،سوسلنمك زینتله‌مك ، زینتلنمك :

بر اوطەیی تزیین . بر صالونك تزیینی . تزیین ذات . تزیین کلام . جمعی : تزیینات .

تَسَأُّلْ [ع] دیلنجیلك ایتمك ، دیلنمك .

تَسَابُقْ [ع] (مسابقه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَسَاقُطْ [ع] بربرینی متعاقب دوشمك ، دوششمك : ایکی قوتك تساقطی . ایکی دلیلك تساقطی .

تَسَالُفْ [ع] ایکی آدم بربریله باجاناق اولمق .

تَسَامُحْ [ع] (مسامحه) یه بدل قوللانیلیر . جمعی : تسامحات .

تَسَاوِی [ع] بر درجەده ، بر مقدارده اولمق ، یکسان اولمق : تساویٔ لیل ونهار . ایکی قوتك تساویسی . (مساوات)ەده باق .

تَسَاهُلْ [ع] (مساهله) یه بدل قوللانیلیر . جمعی : تساهلات .

تَسَایُفْ [ع] (مسایفه) یه بدل قوللانیلیر .

تَسَبُّبْ [ع] سبب اولمق ، تسبباً = سبب اولمق صورتیله .

تَسْبِیحْ [ع] تنزیه وتقدیس ایتمك ، سبحان الله دیمك . جمعی : تسبیحات : « ای موحدلر یك آهنك حریم شوق اولك — عرشی طوتسون نغمهٔ علیای تسبیحاتکز » § ایپلکه دیزلمش دانەلردن متشکل معروف تعداد اذکار آلتی : « کیرمش کر وحدته آلمش اله تسبیح — روحیٔ بغدادی » « بنی ترك ایلمه مانند نشان تسبیح — یسری »

تَسْبِیغْ [ع] یدی یه ابلاغ § یدی یه تقسیم .

تَسْبِیكْ [ع] اریدوب قالبه دوکمك ، اریدیلوب قالبه دوکلمك : برآلتون کولچەسنی تسبیك . بر پارچه کوموشلك تسبیکی . جمعی : تسبیکات .

تَسْبِیلْ [ع] (اسبال) ە بدل قوللانیله بیلیر .

تَسَتُّرْ [ع] کیزلنمك ، اورتنمك . اکثریا قادینلرك نامحرمه

کورنمه‌مك ایچون التزام ایتدکلری تقیدات مشروعه‌یه اطلاق اولنور: تستر مخدرات . تستر نسوان .

تَسَجُّد [ع] سجده ایتمك، سجده‌یه قاپانمق : « اس ای صبا لطیف اولور چنلرڭ تسجدی — جناب حقه آنلرڭ عجب بومی تعبدی »

تَسْجِیر [ع] (تفجیر) ایله مترادفدر .

تَسْجِیع [ع] کلامده سجع کتیرمك، کتیرلمك؛ کلامی سجعلی قیلمق، قیلنمق : بر عباره‌یی تسجیع . برفقره‌نڭ تسجیعی. جمعی: تسجیعات .

تَسْجِیل [ع] سجله قید ایتمك، ایدلمك : بر وقعه‌یی تسجیل. بردعوانڭ تسجیلی. جمعی: تسجیلات .

تَسْجِین [ع] زندانه قویمق، قونلمق : بر جانی‌یی تسجین . بر قاتلڭ تسجینی .

تَسْحِیر [ع] آلداتمق، آلدادلمق؛ مسحور ایتمك، ایدلمك: « تسحیر عیون ایدر نگاهڭ — تسخیر درون ایدر نگاهڭ » دقت نظر اصحابنڭ تسحیری کوجه‌در . جمعی : تسحیرات .

تَسَخُّن [ع] ایصنمق، قیزمق : تسخن طاس .

تَسْخِیر [ع] اطاعته کتیرمك، کتیرلمك ، الده ایتمك ، ایدلمك: برکشوری تسخیر. برقلبڭ تسخیری . « فتح خیبر اوله‌لی ایله‌مشدر کیمسه — زور بازو ایله بر بویله حصاری تسخیر — نفعی » جمعی : تسخیرات .

تَسْخِین [ع] ایصتمق، ایصیدلمق؛ قیزدرمق، قیزدیرلمق : قابی تسخین . صویڭ تسخینی .

تَسْدِید [ع] اوزونلغنه طوغرلتمق، طوغرلدلمق : سنانی تسدید . بازونڭ تسدیدی .

تَسْدِیس [ع] آلتی‌یه ابلاغ § آلتی‌یه تقسیم § بر منظومه‌نڭ ابیاتنه دردر مصراع ضمیمه‌له هر بر بیتنڭ آلتی مصراعه ابلاغی، تسدیس ایدلمش برمنظومه‌نڭ هیئت مجموعه‌سی. جمعی: تسدیسات.

تَسَرُّع [ع] شتاب ایتمك ، قوشمق. شرور حقنده قوللانیلیر .

تَسِرَّه [ع] (تسریر) ایله مترادفدر .

تَسَرّی [ع] (استسرار)ه باق: «عقلا آنده تحری ایلر — اکثری میل تسری ایلر — سنبلزاده — ازدواج حقنده»

تَسْرِیب [ع] کوندرمك، کوندرلمك . عادی شیلر حقنده قوللانیلیر: چوبانلری تسریب. گبه‌لرك تسریبی.

تَسْرِیج [ع] اکر اورمق ، اورلمق؛ اکرله‌مك، اکرلنمك : حیوانی تسریج . طایك تسریجی .

تَسْرِیح [ع] (تطلیق)معناسنده قوللانیلیر : تسریح زوجه .

تَسْرِیع [ع] سرعت ویرمك، ویرلمك ؛ سرعتلندرمك ، سرعتلندیرلمك : چرخك حرکتنی تسریع . جریان امورك تسریعی . تسریعاً = تسریع صورتیله، تسریع ایچون. جمعی: تسریعات .

تَسْرِیر [ع] سویندرمك ، سویندیرلمك : بر محزونی تسریر . بر بی چاره‌نك تسریری. عربیده مستعمل اولمیان بوکلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتیاج واردر. جمعی : تسریرات.

تَسْرِیق [ع] خرسزلغه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه خرسز دیمك ، دینلمك : برشخصی تسریق. بر مجهول الاحوالك تسریقی. جمعی : تسریقات.

تَسْرِیَه [ع] غمی برطرف ایتمك ، غم برطرف ایدلمك : تسریهٔ اکدار . تسریهٔ اندوه .

تَسْطِیح [ع] یاصسی، دوز ایتمك، ایدلمك؛ مسطح قیلمق، قیلنمق : برطوپراق یغیننی تسطیح. کره‌نك تسطیحی .

تَسْطِیر [ع] یازمق ، یازلمق. اکثریا شایان احترام اولان شیلر حقنده قوللانیلیر:

امرنامه‌يی تسطير . امر عالينك تسطيری .

تَسَفُّل [ع] سفيل ، آشاغی ، باياغی اولمق، آشاغيلامق، باياغيلاشمق . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : تسفل سئله . تسفل اعتبار.

تَسَفُّه [ع] سفيه اولمق.

تَسْفِير [ع] سفره كوندرمك، كوندرمك : بريسنی تسفير. برذاتك تسفيری .

تَسْفِيف [ع] توز حالنه كتيرمك، كتيرمك. اكثريا علاج حقنده قوللانيلير: اجزايی تسفيف. اجزانك تسفيفی .

تَسْفِيل [ع] سفيل، آشاغی، باياغی ايتمك ، ايدلمك . ماديات و معنوياتده قوللانيلير : بر آدمی تسفيل. برمزينك تسفيلی .

تَسْفِيه [ع] سفيهلكه نسبت ايتمك، ايدلمك ؛ بريسنه سفيه ديمك، دينلمك : بر ميراث يدی‌يی تسفيه. برشيقك تسفيهی .

تَسَقُّف [ع] بر خرستيان باپاسلغی طاقنمق، باپاس اولمق § بنا طاوانلانمق .

تَسْقِيف [ع] بر خرستيانی باپاس ايتمك ، بر خرستيان باپاس ايدلمك : فلانی تسقيف. فلانك تسقيفی § بنايی طاوانلامق، بنا طاوانلانمق : خانه‌يی تسقيف. اوطه‌نك تسقيفی.

تَسْقِيم [ع] خسته ايتمك، ايدلمك § سقامته نسبت ايتمك، ايدلمك؛ سقامتليدر ديمك، دينلمك : بر قولی تسقيم . بر رأيك تسقيمی.

تَسْقِيه [ع] (اسقا) يه بدل قوللانيلير . يانك تشديديله غلطدر .

تَسَكُّر [ع] سرخوش اولمق، مست اولمق .

تَسَكُّن [ع] كسب سكون ايتمك، ياتشمق : تسكن دريا . تسكن غوغا .

تَسْكِير [ع] (اسكار) ه بدل قوللانيلير . آندن اقوادر .

تَسْكِينْ [ع] سكون حالنه كتيرمك، كتيرلمك ؛ ياتشدرمق، ياتشديرلمق : « تسكين جوشش دل ايدن آب ديده‌در — باران اولنجه اولماز ايمش پايدارموج — سامی » حدتك تسكينی .

تَسَلُّبْ [ع] زوجه زوجی وفات ايتمك جهتيله ترك زينت ايده‌رك ماتم لباسی كيوب ياس طوتمق .

تَسَلُّحْ [ع] سلاح قوشانمق، سلاحلانمق .

تَسَلْسُلْ [ع] زنجيرواری بربرينه اولا شوب كيتمك : تسلسل اسباب . تسلسل جبال . تسلسل روايات. « بلبلر ايدنجه فصله آغاز — واديده ايدر تسلسل آواز » جمعی : تسلسلات .

تَسَلُّطْ [ع] صاتاشمق، مسلط اولمق، حاكانه معامله‌ده بولنمق : قانون وار ايكن كيمسه كيمسه‌يه تسلط ايده‌مز . جمعی : تسلطات .

تَسَلُّمْ [ع] تسليم اولنان شيئی اخذ وقبض: تسليم وتسلم معامله‌سی اجرا اولندی .

تَسَلِّی [ع] غمناك اولان كيمسه‌نك كوكلی نصيحت، تلطيف، تبشيركبی بعض اسباب ايله آچلمق، متسلی اولمق . (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز، (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير: سوزلركزدن تسلی بوليورم . كوكلم سزی بولمدقجه تسلی بوله‌ماز . (ويرمك) ماده‌سيله‌ده مستعملدر: «كوكلمی آلدك تسلی ويردك ای دلبر بكا — شمدی سن اولدك ولی نعمت اكبر بكا » تسلّی بخش = تسلی ويريجی: «يازيق ام الكتاب عشق ايچون تفسير يوقدر يوق — تسلی بخش اهل حال اولور تعبير يوقدر يوق — حكمت » تسلی پذير = تسلی قبول ايديجی : « نه‌در دردك ای روح علوی مسير ؟ — نيچون اولميورسين تسلی پذير ؟ » تسلی ياب = تسلی بوليجی : « آكوب عصيان بی پايانمی ديركن هزار افسوس — تسلی ياب اولور (لا تقنطوا) دن خاطر مأيوس» جمعی اولان (تسليات) تخفيف يا ايله در . أسلوب فارسی اوزره (تسلا) صورتنده‌ده استعمال اولنور: «ارسطو دانشا حكمت شناسا نشوۀ لطفك — مزاج كائناته كيف تركيب تسلادر — صبری »

تَسْلِيَتْ [ع] تسلی ویرمك، ویرلمك؛ متسلی قیلمق، قیلنمق: «بر دل محنت زده‌یی تسلیت» «بر مصیبت زده‌نك تسلیتی» (ویرمك) و (ایتمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: یاننه كیردم، كندیسنه تسلیت ویردم. كیتدم، كندیسنی تسلیت ایتدم. تسلیت بخش = تسلیت ویریجی: «تسلیت بخش آراردی قلب حزین — بولدی بر عاشق خرابه كزین» تشدید یا ایله غلطدر. ینه تخفیف یا ایله (تسلیه) صورتنده دخی استعمال اولنور.

تَسْلِیح [ع] سلاحلاندرمق، سلاحلاندیرلمق: عسكری تسلیح. نفراتك تسلیحی. جمعی: تسلیحات.

تَسْلِیخ [ع] دریسنی یوزوب چیقارمق، دریسی یوزیلوب چیقارلمق: حیوان مذبوحی تسلیخ. قربانك تسلیخی.

تَسْلِیط [ع] صاتاشدرمق، صاتاشدیرلمق؛ مسلط ایتمك، ایدلمك: كلبی خنزیره تسلیط. تازینك طاوشانه تسلیطی.

تَسْلِیف [ع] قهوه آلتی ایتمك: بعد التسلیف یوله چیقدی.

تَسْلِیل [ع] (سلّ) مقامنده قوللانیلیر: «صمصامه‌یی ایلدجه تسایل — تسلیم سیوف ایدردی اعدا — تاریخ دیور كه بی محابا — بر اردویی برار ایتدی تنكیل — عمرو بن معدی كرب وصفنده»

تَسْلِیم [ع] طاپشیرمق، طاپشیرلمق؛ ویرمك، ویرلمك: بر مبلغی بر آدمه تسلیم. بر آدمك ضابطه‌یه تسلیمی. تسلیم روح = جان ویرمك § بر مدعانك طوغری اولدیغنی اعتراف: قرآن عظیمك معجز اولدیغنی ذوق سلیم اصحابی تسلیم ایدر § امره بلااعتراض انقیاد، بویون اكه، رضا: مقام تسلیم. تسلیم تام § آفتدن مصون ایتمك: سلّمه الله § سلام ویرمك، سلامتله دعا ایتمك: تصلیه وتسلیم. جمعی اولان (تسلیمات) اكثریا «اعطا اولنان مبالغ و سائره» مقامنده قوللانیلیر.

تَسْلِیمِیَّتْ [ع] امره بلااعتراض انقیاد، بویون اکه، رضا: عرض تسلیمیت ایتدی . تسلیمیت کوستردی . (تسلیم) دخی بو معنایی مفید ایسه‌ده یرینه کوره دفع التباس ایچون (تسلیمیت) ك استعمالنه احتیاج کورنمشدر . « عربجه ده تسلیمیت یوقدر » دیمك بو احتیاجی برطرف ایده‌مز .

تَسَمُّمْ [ع] زهرلنمك ، زهردن متأثر اولمق .

تَسَمُّنْ [ع] سمن کتیرمك، سمیرمك. تسمن شکم پروران. تسمن انعام .

تَسَمّی [ع] بر آد ایله آدلانمق ، مسمی اولمق : حضرت ابوبکر قبل الاسلام (عبدالکعبه) اسمیله تسمی ایتمش ایدی . صکره (عبدالله) تسمیه بیورلدی .

تَشْمِیتْ [ع] آقصیران آدمه «یرحمك الله» دیه دعا اتمك: تسمیت عاطس.

تَسْمِیرْ [ع] چیویله‌مك ، چیویلنمك ، مخلامق ، مخلانمق: برتخته‌یی تسمیر. اوراقك تسمیری .

تَسْمِیعْ [ع] ایشتدرمك ، ایشتدیرلمك. (اسماع)دن اقوادر § خلقه طویورمق ، طویورلمق : بر قوماندانك غلبات واقعه‌سنی تسمیع . بر جانینك دوچار ایدلدیکی مجازاتك تسمیعی. جمعی : تسمیعات .

تَسْمِیمْ [ع] زهرله‌مك، زهرلنمك: مالك بن اشتری عسل ایله تسمیم ایتدیلر. مشارالیهك تسمیمی منسوب اولدیغی فرقه‌یه ضعف ویردی. تسمیماً = تسمیم صورتیله: تسمیماً اعدام.

تَسْمِینْ [ع]سمیرتمك، سمیردلمك: بر هندی‌یی تسمین . بر قازك تسمینی. تسمین بط.

تَسْمِیَه [ع] اسم‌ویرمك،ویرلمك؛ آد قویمق، قونلمق : بر نوزادی تسمیه. چوجغه محمدتسمیه‌سی § بسم الله دیمك: بعدالتسمیه ذبح قربان. تشدید یا ایله غلطدر.

تَسَنُّه [ع] کوفلنمك.

تَسْنیم [ع] جنت ایرماقلرندن بری: «سیر ایت هله باق نصل بیاندر — تسنیم جنان کبی رواندر — حیرت» «جبرئیل آسمان چوقدن بری سیرابدر — قائمدی تسنیم وحیه جبرئیل جان هنوز» § اورکج شکلنه قویمق، قونلمق: تسنیم قبر.

تَسَوّی [ع] دوزلنمك، دوز اولمق: تسویٔ طریق.

تَسْوید [ع] قارارتمق، قارار دلمق: دیوار سفیدی تسوید. بر چهره‌نك تسویدی. تسوید وجوه § مسوده اوله‌رق یازمق، یازلمق: برماده‌یی تسوید. بر جوابنامه‌نك تسویدی § مسوده. جمعی: تسویدات.

تَسْویف [ع] صورت غیر معقوله‌ده تأخیر، یولسز تأخیر: تسویف امور. تسویف عبادات. جمعی: تسویفات.

تَسْویل [ع] حقیقتده چیرکین اولان شیئی کوزل کوسترمك. جمعی: تسویلات: تسویلات شیطانیه. تسویلات نفس.

تَسْوِیَه [ع] دوزلتمك، دوزلدلمك: بر جاده‌یی تسویه. یوللرك تسویه‌سی. تسویهٔ طریق. تسویهٔ تراب § برابر ایتمك، ایدلمك؛ یکسان قیلمق، قیلنمق: بو معامله ایکیکزی تسویه ایدیور. سبحان ایله باقلك تسویه‌سی لایق دکلدر § یاپمق، یاپلمق، بجرمك، بجرلمك، بیترمك، بیترلمك: بر ایشی تسویه. ایشلرك تسویه‌سی. تسویهٔ کار. تسویهٔ امور. تسویهٔ دین = بورجی اوده‌مك. تشدید یا ایله غلطدر.

تَسَهُّر [ع] کیجه اویویه‌میوب اویانیق طورمق: تسهر بیمار. تسهر عاشق.

تَسْهیل [ع] قولایلاشدرمق، قولایلاشدیرلمق، آسان ایتمك، ایدلمك: تحصیلی تسهیل. مرور وعبورك تسهیلی. جمعی: تسهیلات.

تَسْیار [ع] کوندرمك، کوندرلمك. اشیا حقنده قوللانیلیر: برمکتوبی تسیار. بر کتابك تسیاری. تانك کسریله غلطدر.

تَسَیُّب [ع] قیدسزلق، اهمالجیلك. جمعی: تسیبات.

تَسْيِيرْ [ع] يورتمك، يوريدلمك: سفينه‌يی تسييرـ حيوانك تسييری . « قوپمشمی نه در قيامت ايواه — تسيير ايدييور جبالی الله! — امواج عظيمه يه دائر» § كوندرمك، كوندرلمك : نامه يی تسيير . هديه‌نك تسييری .

تَسْيِيلْ [ع] (اساله) يه بدل قوللا نيلير . آندن اقوادر . تسييل دماء .

تَشَابُهْ [ع] بربرينه بكزه‌مك : تشابه برادران . (مشابهت) ايله بينلرنده فرق واردر . مثلا « بو يازينك او يازی‌يه مشابهتی وار » دينيليرـ « تشابهی وار » ديمه‌يه‌لم . جمعی : تشابهات .

تَشَاتُمْ [ع] (مشاتمه) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَاجُرْ [ع] (مشاجره) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَارُكْ [ع] (مشاركت)ه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَاعُرْ [ع] شاعر طوری طاقنمق، متشاعر اولمق : « ارباب تشاعر چوغالوب . شاعر آزالدی — يوق اوبله دكل، شاعرك آنجق آدی قالدی »

تَشَاكُلْ [ع] (مشاكله)يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَاكِی [ع] بربرينه حاللرندن شكايت ايتمك .

تَشَأُّمْ [ع] اوغورسز عدايتمك، اوزرينه اوغورسزلق كليور كبی حسلنمك : بعض جهله حالا خسوف ايله تشأم ايتمكدن واز كچمديلر . نه خسوفدن، نه ده كسوفدن تشأم ايدرز . بو بابده‌كی تنبيه نبوی خاطرمزده‌در .

تَشَاوُرْ [ع] (مشاوره) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَشَبُّثْ [ع] ايشه ياپشمق، ايش طوتمق . جمعی : تشبثات : « او شامل الكرملك خيره‌در تشبثی هپ — موفق ايليه مولی تشبثاتنده ! »

تَشَبُّكْ [ع] اجزاسی بالق آغی كبی بربرينه كچوب صوقشمق، شبكه شكلی باغلامق : تشبك اغصان اشجار .

تَشَبُّه [ع] بکزه‌مك، آکدرمق: عالم قیافتنه کیرن جاهل علمایه تشبه ایتمش اولور.

تَشْبیب [ع] شاعرك نظم ایده‌جکی نشیده‌یه محبوبه‌سی وصفنده بر غزل یاخود حسب حال وتوصیف آثار طبیعت بوللو بعض ابیات ایله باشلامسندن عبارت بر صنعت ادبیه.

تَشْبیر [ع] اندازه وسائره ایله اولچمك، اولچلمك § قاریشلامق، قاریشلانمق.

تَشْبیع [ع] قارنی طویورمق، قارنی طویورلمق: فقرایی تشبیع. بعض کرسنه‌چشمانك تشبیعی ممکن اولماز.

تَشْبیك [ع] اجزاسنی بالق آغی کبی بر برینه کچیروب صوقشدرمق، شبکه شکلنه قویمق، قونلمق: یاسمن داللرینی تشبیك. ایکی الده‌کی پارماقلرك تشبیکی.

تَشْبیه [ع] بکزتمك، بکزه‌دلمك: انسانی ملکه تشبیه. بر کوزلك پری‌یه تشبیهی. جمعی: تشبیهات.

تَشَتُّت [ع] طاغلمق، متفرق، پریشان اولمق. معنویاتده استعمالی اکثردر: تشتت افکار.

تَشَتّی [ع] بر یرده قیشلامق.

تَشْتیت [ع] طاغتمق، طاغیدلمق، متفرق، پریشان ایتمك، ایدلمك. معنویاتده استعمالی اکثردر: تشتیت افکار.

تَشَجُّع [ع] شجیع کورنمك، ساخته شجاعت کوسترمك.

تَشْجیع [ع] شجاعتلندرمك، شجاعتلندیرلمك؛ شجاعت ویرمك، ویرلمك: عسکری تشجیع. مهاجملرك تشجیعی. جمعی: تشجیعات.

تَشْحیذ [ع] (اشحاذ) ه باق: ذهنی تشحیذ. قیلیجك تشحیذی. جمعی: تشحیذات.

تَشَخُّص [ع] شخص حالنه کلمك، تجسم ایتمك: زیارت ایتمکده اولدیغم قبرك صاحبی پیش نظرمده تشخص ایلمکده ایدی. تشخص خیال § شخصی درخاطر ایتمك، شخصی درخاطر ادلمك: کندیسنی

چوقدن بری کورمدیکم جهتـله تشخص ایده مدم . تشخصی ممکن اولمدی . جمعی : تشخصات .

تَشْخیص [ع] طانیمق، طانمق. بو معنـاده امراض حقنده قوللانیلیر : علتی تشخیص. خستەلکك تشخیصی. طبیب حاذق قبل التشخیص دوا ویرمز § شخص حالنـه کتیرمك، کتیرلمك ؛ تجسم ایتدرمك، ایتدیرلمك: شاعر بریسنی تشخیص ایله آکا خطـاب ایدر . خیـال یارك تشخیصی : جمعی : تشخیصات .

تَشَدُّد [ع] (اشـتداد) ایله مترادفدر .

تَشَدُّق [ع] آوورد چاتلاتمق دینیلن یولده تکلم ، فصاحت فروشلق .

تَشْدید [ع] شـدتلندرمك، شدتلندیرلمك ؛ شدت ویرمك، ویرلمك : علتی تشـدید . معاملەنك تشدیدی. تشدید سعی § شدەلەمك، شدەلنمك: برحرفی تشدید. برکلمەنك تشـدیدی § شدّه، (ّ) اشارتی .

تَشَرُّع [ع] شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنمق .

تَشَرُّف [ع] شرفلنمك، کسب شرف ایتمك. قدومکزله تشرف ایتدك . جمعی : تشرفات .

تَشْریح [ع] دیلم دیلم کسمك ، کسلمك : بر جسمی تشریح . برجسمك تشریحی . فن تشریح § اطرافیـله شرح ایتمك ، ایدلمك ؛ ایضاحات کامله ویرمك ، ویرلمك: بر مسئلەیی تشریح . برمادەنك تشریحی . جمعی: تشریحات .

تَشْرید [ع] اورکودوب قاچیرمق، اورکودیلوب قاچیرلمق : بر حیـوانی تشرید . حیواناتك تشریدی § طرد وتبعید : تشرید اشرا . تشرید آل یزید .

تَشْریع [ع] وضع قانون .

تَشْریف [ع] شرفلنـدرمك، شرفلندیرلمك؛ شرف ویرمك، ویرلمك . کعبهٔ معظمه ومکهٔ مکرمه حقنـده صرف اولنـان « شرّفها الله تعالی » دعاسی بو معنادندر . اکثریا « قدوم » مقامنده

قوللانيلير : حضرت پيغمبر خانهٔ ام هانى‌يى تشريف بيورديلر . جناب سيد الشهدانك كوفه‌يى تشريفى § لباس فاخر، خلعت: «بى‌تعب شايستهٔ تشريف اولورمى دوشلر ؟ — راغب» خواجه حافظ اوزون بويلو ايمش . حاجى قوام بركون كنديسنه برخلعت كيدرمش. قبصه كلديكنى كورنجه اويغونسزلغى خلعته اسناداً ايله «تشريف ما كوتاهى كرد» ديمش . خواجه بالبداهه شو بيت ايله مقابله ايتمش: «هرچه هست ازقامت ناساز بى‌اندام ماست — ورنه تشريف تو بر بالاى كس كوتاه نيست»

تَشْرِيفَات [ع] (تشريف) ك جمعى . دولت آدملرنجه حائز اولدقلرى مقام ورتبه‌يه كوره اجراسى مرعى اولان تقدم وتأخر اصولى. تشريفاتى = تشريفاتجى.

تَشْرِيق [ع] ضيالاندروب پارلاتمق، ضيالانديريلوب پارلادلمق. تكبير تشريق = الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله والله اكبر الله اكبر ولله الحمد. ايام تشريق = ذى الحجه نك اون برنجى ، اون ايكنجى، اون اوچنجى كونلرى.

تَشْرِيك [ع] شريك ايتمك، ايدلمك: بريسنى تجارته تشريك. بريسنك تجارته تشريكى .

تَشَعُّب [ع] شعبه پيدا ايتمك، شعبه‌لنمك : تشعب سلاله. تشعب قبيله. تشعب نهر. جمعى: تشعبات.

تَشَعْشُع [ع] شعشعه پيدا ايتمك، شعشعه‌لانمق.

تَشْعِيب [ع] شعبه‌لندرمك ، شعبه لنديرلمك : مسئله‌يى تشعيب. بحثك تشعيبى. جمعى: تشعيبات.

تَشْعِيل [ع] (اشعال) ه بدل قوللانيله بيلير.

تَشَفِّى [ع] حقنده غيظى اولان كيمسه‌دن انتقام آلمقله يوركى صوغومق. تشفئ صدر = بعد الانتقام يورك صوغومق. بو تعبيرك «تشفئ صدر ايتدم» يوللو استعمالى مناسبتسزدر. سادەجه «تشفى ايتدم» ديمليدر. اما «تشفئ صدر ايچون بويله يايدم» ديمك طوغريدر .

تَشْقیق [ع] پارچه پارچه یارمق ، یارلمق : صخره‌یی تشقیق. جبلك تشقیقی .

تَشَکُّر [ع] شکر ایتمك، نعمته، احسانه، ایلکه مقابل مدحده، ثناده بولنمق: «بیلمم نصل ایلیم تشکر ! — حیرت » جمعی : تشکرات .

تَشَکُّل [ع] شکله ، هیئته کیرمك، شکل باغلامق، شکللنمك: بو مجلس شو قدر اعضادن تشکل ایتمشدر . تشکل وجود انسان . تشکل ابدان . جمعی : تشکلات .

تَشَکّی [ع] (اشتکا) یه بدل قوللانیلیر.

تَشْکیك [ع] شکه دوشورمك، دوشورلمك: برآدمی تشکیك . بریسنك تشکیکی. جمعی: تشکیکات.

تَشْکیل [ع] شکله ، هیئته قویمق، قونلمق؛ شکل ویرمك، ویرلمك: بر مجلسی تشکیل. برمجلسك تشکیلی. جمعی: تشکیلات.

تَشَلْشُل [ع] (انشلال)ه بدل قوللانیله‌بیلیر. جمعی: تشلشلات .

تَشَمُّر [ع] ایشه حاضرلانمق، صیغانمق. تشمر عمله .

تَشَمُّس [ع] کونشه چیقمق، کونشلنمك: تشمس سرمادیده .

تَشَمُّل [ع] احرامه بورنمك : تشمل عربان.

تَشَمُّم [ع] (استشمام) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

تَشْمیت [ع] (تسمیت) ایله مترادفدر.

تَشْمیر [ع] صیغامق، صیغانمق: پاچه‌لری تشمیر. یکلرك تشمیری. (تشمیر ساق) و(تشمیر ساعد) تعبیرلری اکثریا (پاچه‌لری صیغامق) تعبیرینك معنای مجازیسنی افاده ایچون ایراد اولنور .

تَشْمیس [ع] کونشه سرمك، سرلمك ، کونشه قویمق، قونلمق، کونشه طوتمق،

طوتمق: حنطه‌یی تشمیس. چاماشیرك تشمیسی. تشمیس بادبان.

تَشْمِیع [ع] اریمش بال مومنه باتیرمق، باتیرلمق؛ مشمع ایتمك، ایدلمك: بر بزی تشمیع. بر کربا سپاره‌نك تشمیعی.

تَشْمِیم [ع] قوقلاتمق، قوقلادلمق: بر شکوفه‌یی تشمیم. بر چیچکك تشمیمی. (اشمام) ك ایکنجی معناسنده قوللانلماز.

تَشَنُّج [ع] بوروشمق، بوروشوق اولمق § تشنج دینیلن حالی کسب ایتمك: جلدك تشنجی. یاره‌نك تشنجی.

تَشَنُّف [ع] کوپه طاقنمق: «پرلانته کوپه تشنف ایتمش — سوسلنمه‌ده پك تکلف ایتمش»

تَشْنَگان [ف] (تشنه) نك جمعی: تشنکان کربلا. تشنکان زلال معرفت.

تَشْنَگی [ف] تشنه‌لك: دفع تشنکی.

تَشْنَه [ف] صوسز، صوصامش: «آدمك حالنی هم حالی بیلیر — تشنه‌نك حالنی بیلمز سیراب» «جان لعلن ایلر آرزو یار ایچمك ایستر قانمی — یارب نه وادیدر بوکیم جان تشنه جانان تشنه‌در! — باقی» لب تشنه، تشنه‌لب = دوداغی قوریمش صوسز، پك صوصامش: بادیه پیمایان تشنه لب. لب تشنکان بادیه. لب تشنکی، تشنه لبی = لب تشنه‌لك. دل تشنه، تشنه دل = یورکی حرارتلی: عاشق دل تشنه. دل تشنکی، تشنه دلی = دل تشنه‌لك § پك ایستکلی، پك آرزولو: تحصیل علمه تشنه ایدی.

تَشْنِیع [ع] زیاده سیله ذم و تقبیح. جمعی. تشنیعات.

تَشْنِیف [ع] کوپه طاقمق، طاقلمق، کوپه ایله تزیین: کوش کربه‌یی تشنیف. کوش جاریه‌نك تشنیفی.

تَشَوُّش [ع] مشوش اولمق، قارمه قاریشیق اولمق: تشوش امور. تشوش اذهان.

تَشَوُّق [ع] اظهار شوق ، اظهار آرزو: تشنه‌نك صو ایچمکه تشوقی. کمال تشوق.

تَشْوِیر [ع] استیعاب، احتواء اخفا: «میده تشویر حرارت نیده تأثیر صدا — فضولی»

تَشْوِیش [ع] قارمه قاریشیق ایتمك، ایدلمك: اموری تشویش. اذهانك تشویشی. جمعی: تشویشات.

تَشْوِیق [ع] شوقه کتیرمك ، کتیرلمك؛ شوقلاندرمك، شوقلندیرلمك: خلق تحصیل معارفه تشویق . چوجقلرك مکتبه دوامه تشویقی. جمعی: تشویقات .

تَشَهُّد [ع] قعده ده شهادتینی مشتمل اولان تحیاتی اوقومق: محله امامیله تشهدمقداری کورشدك.

تَشَهِّی [ع] اشتهالانمق .

تَشْهِیر [ع] شهرتلندرمك ، شهرتلندیرلمك: «حسنکی اشعار مشهورمله تشهیر ایلدم» غیر معروف بر آدمك غزته‌لر واسطه‌سیله تشهیری § میدانه قویمق، قونلمق : امتعه‌یی تشهیر. اشیانك تشهیری § میدانده خلقه کوسترمك، کوسترلمك : برجانی‌یی تشهیر. برقاتلك تشهیری § چکمك، چکلمك: برسلاحی تشهیر. برسلاحك تشهیری. تشهیر سلاح . جمعی : تشهیرات .

تَشَيُّخ [ع] اختیارلامق، قوجالمق § اختیارکبی‌کورنمك، اختیار طوری طاقنمق § مشایخدن ایمش کبی کورنمك ، شیخ طوری طاقنمق.

تَشَيُّد [ع] مرتفع ومحکم اولمق: تشید بنا .

تَشَيْطُن [ع] شیطانلق ایتمك، شیطنت کارانه حرکتده بولنمق .

تَشَيُّع [ع] شیعه‌لق ادعاسنده بولنمق، شیعه‌دن اولمق.

تَشْيِيد [ع] رفیع ومحکم قیلمق، قیلنمق : ارکان قصری تشیید. بنیاد قصرك تشییدی. جمعی : تشییدات .

تَشْيِيعْ [ع] بريردن آيريلوب كيدن آدمی یچیرملك، بريردن آيريلوب كيدن آدم یچیرملك: فلان ذاتی تشييع. فلانك تشييعی. ايفای رسم تشييع. (استقبال) ه ده باق.

تَصَابِی [ع] نسوانك كوكلنی جلب ايده‌جك صورتده معاملهٔ عشقبازانه‌ده بولنمق، اظهار عشق.

تَصَاحُبْ [ع] صاحب چيقمق، صحابت ايتمك، ايدلمك: برشخصی تصاحب. بريسنك تصاحبی. اكثريا مقام ذمده قوللانيلير. جمعی: تصاحبات. بومعناده (تصحب) دخی مستعملدر.

تَصَادُفْ [ع] راست كلمك: «بوسنه‌زهی تصادف رمضان بهاره دوشدی! — ضيا» جمعی: تصادفات. تصادفاً، بالتصادف = تصادف صورتيله، تصادف ايله. تصادفی = راست كله.

تَصَادُمْ [ع] (مصادمه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَصَارِيفْ [ع] (تصريف) ك جمعی.

تَصَاعُدْ [ع] يوقاری چيقمق، آغمق: اوچورتمه‌نك تصاعدی. بالونك تصاعدی. تصاعد بخار. جمعی: تصاعدات.

تَصَاغُرْ [ع] كوچك كورنمك، كوچلمك.

تَصَافُحْ [ع] (مصافحه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَصَالُحْ [ع] (مصالحه) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَصَالُحْ [ع] صاغير كبی كورنمك، صاغيرلق كوسترمك.

تَصَانِيفْ [ع] (تصنيف) ك جمعی.

تَصَاوِيرْ [ع] (تصوير) ك جمعی.

تَصَبُّرْ [ع] (اصطبار) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَصَبِّی [ع] چوجق طوری طاقنمق، چوجقلانمق. (تصابی) معناسنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

تَصْحِيحْ [ع] صحيح قيلمق، قيلنمق؛ درجهٔ صحته ايردرمك،

ایردیرلمك: تصحیح روایت. تصحیح نسب § یاكلشنی طوغرلتمق، یاكلشی طوغرلدلمق: بركتابی تصحیح. بر غزتەنك تصحیحی. تصحیح افكار. تصحیح ذهاب. (تصحیح مزاج) تعبیری ده بو معنادندر. جمعی: تصحیحات.

تَصْحِیف [ع] خطأً تغییر ایتمك، خطأً تغییر ایدلمك. استعمالی یازی‌یه مخصوصدر: كلمەیی تصحیف. كلمەنك تصحیفی. (كوز)ی (كور) ایتمك كبی. جمعی: تصحیفات.

تَصَدُّرْ [ع] صدر مجلسه كچمك، الك باشه اوطورمق.

تَصَدُّعْ [ع] طاغلمق، پراكنده اولمق § یاریلوب چاتلامق: تصدع جبل. (انصداع) دخی بو معناده مستعملدر.

تَصَدُّقْ [ع] صدقه اولەرق ویرمك، ویرلمك: بر مبلغی تصدق. بر شیئك تصدقی. «متكبرلره كبر ایتمه تصدق صاییلیر — لا» جمعی تصدقات.

تَصَدّی [ع] شروع، تشبث: «بل علی قیل صكره مداواته تصدی — ضیا» «جوابه ایتمه تصدی سؤالی آكلامەدن»

تَصْدِیرْ [ع] دیباجەلەمك، دیباجەلنمك: جناب كعب بن زهیر قصیدهٔ مشهورەسنی «بانت سعاد فقلبی الیوم متبول» مصراعیله تصدیر ایتمشدر. قصیدەنك بو یولده تصدیری تشبیب قبیلندندر. «یریدر ایلر ایسەك غیری دعایی تصدیر — حق» جمعی: تصدیرات.

تَصْدِیعْ [ع] باشنی آغیرتمق، باشی آغیردلمق: بریسنی تصدیع. بر ذاتك تصدیعی. (تصدیع‌سر) تعبیری باش آغریدان تعبیراتدندر. جمعی: تصدیعات.

تَصْدِیقْ [ع] كرچكدر دیمك، دینلمك؛ كرچكلەمك، كرچكلنمك: برآدمی تصدیق. بر سوزك تصدیقی. تصدیقاً = تصدیق صورتیله، تصدیق‌ایچون. بالتصدیق تصدیق ایله.

تَصَرُّفْ [ع] دیلەدیكنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره: موجوداتده تصرف الٰهی. «اسرار خفیه وار بیلنمز —

اطوار تصرف خداده » § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایتمك ، ایدلمك : بر ملك منزلی تصرف. املاکك تصرفی § اسرافسز اداره، اقتصاد : تصرفه رعایت ایدر § اقتصاده رعایتله آرتیرمق، آرتیرلمق: بر آیده شو قدر غروش تصرف ایتدی. دها زیاده سنك تصرفی ممکندر. بالتصرف = تصرف ایله. جمعی: تصرفات.

تَصَرُّم [ع] کسب صرامت ایتمك، جلادتلنمك : تصرم جنکاوران .

تَصْریح [ع] آچیق سویلمك، سویلنمك ؛ آچیقدن آچیغه بیان ایتمك، ایدلمك: مقصدی تصریح . کیفیتك تصریحی . « دل ویردیکمز یاره نکاه غضبندن — تصریحه مجال اولمدی ایما ایله بکجدك — نائلیٔ قدیم » « ایما ایله ممکنمی اولور مقصدی افهام — بیلمزمیسین اول طائفه تصریحی کوج آکلار » تصریحاً = تصریح صورتیله . بالتصریح = تصریح ایله . جمعی : تصریحات .

تَصْریف [ع] تقلیب ، کیف مایشا تحویل. حق

آلهیده مستعملدر . جمعی اولان (تصاریف) بو معناده قوللانیلیر : تصاریف صانع حکیم . تصریف ریاح = روزکارلری بر جهتدن دیکر جهته تحویل § صیغه‌لامق ، صیغه‌لانمق ؛ چکمك ، چکلمك : فعلی تصریف . کلمه‌نك تصریفی § صرف: علم تصریف. جمع دیکری: تصریفات .

تَصَعُّب [ع] کوچ اولمق، کوجلشمك : تصعب تعیش .

تَصَعُّد [ع] (تصاعد) ه بدل قوللانیلیر . جمعی : تصعدات .

تَصْعیب [ع] کوجلشدرمك، کوجلشدیرلمك : بر ایشی تصعیب . برایشك تصعیبی . جمعی : تصعیبات .

تَصْعید [ع] یوقاری چیقارمق، چیقارلمق؛ آغدرمق، آغدیرلمق . (اصعاد) زیاده قوللانیلیر.

تَصْعیر [ع] تکبردن ناشی قارشیسنده کی آدمه باقیوب یوزینی بر طرفه اکمك :

حضرت لقمان اوغلنى تصغيردن تحذير ايتمشدر .

تَصْغير [ع] كوچلتمك ، كوچلدمك : صحيفه‌يى تصغير . حرفلرك تصغيرى . جمعى : تصغيرات . اسم تصغير = تصغيره دلالت ايدن اسم : شويعر ، شاعرك ، شاعرجك .

تَصَفّى [ع] صافيلنمك ، صافيلك پيدا ايتمك ، كسب صفوت ايلمك : تصفئ ماء . تصفئ قلب .

تَصْفيح [ع] الايچلرينى بربرينه اورمق ، ال چيرپمق . جمعى : تصفيحات : تصفيحات بد مستانه . تصفيحات قبطيانه .

تَصْفير [ع] ايصلق چالمق ، ىسلنمك . جمعى : تصفيرات : تصفيرات پاسبان .

تَصْفيق [ع] قوش قسمى قادلرينى چيرپمق . (تصفيح) معناسنده‌ده قوللانيلير . جمعى : تصفيقات .

تَصْفيف [ع] ديزمك ، ديزلمك ؛ صف حالنه قويمق ، قونلمق : عساكرى تصفيف . مكتب شاكردانك تصفيفى . تصفيف جنود . جمعى : تصفيفات .

تَصْفِيَه [ع] طورى ، صافى قيلمق ، قيلنمق ؛ صفوت ويرمك ، ويرلمك : صويى تصفيه . مشروباتك تصفيه‌سى . تصفيهٔ قلب . تصفيهٔ ديون . يانك تشديديله غلطدر .

تَصْقيل [ع] صيقل اورمق ، اورلمق ؛ جلاويرمك ، ويرلمك : آيينه‌يى تصقيل . دميرك تصقيلى . جمعى : تصقيلات .

تَصَلُّب [ع] كسب صلابت ايتمك ، قاتيلاشمق : تصلب مايع . جمعى : تصلبات .

تَصَلُّف [ع] حدندن ، اقتدارندن خارج فضل وظرافت ادعاسنده بولنمق : تصلف شهرت‌پرستان . جمعى : تصلفات : غلظت مزاج اصحابنك تصلفاتى هيچ چكلمز . شاعرك نفعى كبى شعرنده كنديسنى اوكسنه يعنى فخريه سويلسنه‌ده تصلف اطلاق اولنور .

تَصْلِيب [ع] صلابت ويرمك، ويرلمك ؛ قاتيلاشدر- مق، قاتيلاشديرلمق: مايعى تصليب. لبنك تصليبى . جمعى : تصليبات .

تَصْلِيَه [ع] صلوات شريفه كتيرمك، صلّى الله عليه عبارهسى وامثالى ايله دعا ايتمك : پيغمبرمزك اسم شريفى ياد اولندقجه تصليه ايدرز . تصليه خوان == تصليه ايديجى : « نام نبوى منتقش لوحهٔ جاندر — دل پيش جليلنده آنك تصليه خواندر » § احراق ايچون آتشه القا : جحيمه تصليه. تشديد ايله غلطدر .

تَصْمِيت [ع] (اسكات) ايله مترادفدر .

تَصْمِيم [ع] صورت قطعيهده نيت ايتمك ، ايدلمك ؛ اجراسنه قطعياً قرار ويرمك ، ويرلمك: برايشى تصميم . برخصوصك تصميمى . جمعى : تصميمات .

تَصَنُّع [ع] تكلفله كندى اطوارنى كوزل، ظاهرينى مزين كوسترمك : تصنع زاهدانه . « نه تصنع بوكه يوق اهل كرامت ديهرك — كنديني اهل كرامت طانيدرمش خلقه ! — رئيس وهابيان حقنده »

تَصْنِيع [ع] برصورت صنعتكارانهده ياپمق، ياپلمق : برماكنهيى تصنيع. برآلتك تصنيعى § ساخته اولهرق ياپمق، ياپلمق : بروقعهيى تصنيع . بريالانك تصنيعى . اكثريا بو معناده قوللانيلير. جمعى: تصنيعات .

تَصْنِيف [ع] صنف صنف ايتمك، ايدلمك؛ طاقم طاقم آييرمق، آييرلمق : مسكوكات مخلوطهيى تصنيف. ذخائر مخلوطهنك تصنيفى § كتاب ياپمق ، ياپلمق : بر كتابى تصنيف . بركتابك تصنيفى . (تأليف) دن دون عد اولنور § تصنيف اولنمش كتاب ، مصنَّف . بو كتاب فلان ذاتك تصنيفيدر . جمعى اولان (تصنيفات) اكثريا (مصنفات) مقامنده قوللانيلير .

تَصَوُّر [ع] ذهنده صورت ويرمك ، ويرلمك ؛ ذهنده صورتلندرمك، صورتلنديرلمك . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير:

بر چنزاری تصور . الم فراقك تصوری . « هر تصور قابل اجرا میدر ؟ » « تنم نزار کوروب قاچه ای رمیده غزال — تصور ایت که هیولای روح مجنونم — نائلیٔ قدیم » تصوری ، تصوریه ≐ تصوردن عبارت، وجود خارجیسی یوق : امر تصوری . اموز تصوریه . جمعی : تصورات .

تَصَوُّفْ [ع] ظاهراً و باطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حال .

تَصْوِیبْ [ع] صوابه نسبت ایتمك ، ایدلمك ؛ صوابدر دیمك، دینلمك، (تخطئه)نك ضدی : بررأیی تصویب. بر قولك تصویبی. «بوسوزی تخطئه تصویبدن اولی کورینور» جمعی : تصویبات .

تَصْوِیتْ [ع] سسلنمك، سس چیقارمق، اظهار صوت : تصویت مزماز. تصویت ببغا .

تَصْوِیرْ [ع] صورت ویرمك، ویرلمك؛ بر صورته قویمق، قونلمق: برفکری تصویر. بر وقعه‌نك تصویری . جمعی : تصویرات : تصویرات شاعرانه § ترسیم : بر چهره‌یی تصویر . بر چهره‌نك تصویری. «نه زیباسین‌که صورت باغلاماز تصویر رخسارك! — تحیر صورت ایلر صورتك چکدکجه نقاشی — فضولی» «اهل بهشت جنته کیرمزدی اول پری — تصویر اولنسه طاق‌درجنت اوستنه — عونی» § ترسیم اولنمش صورت: تصویر جانان . «کعبة الآفاق اولوردی اولسه بر بتخانه‌نك — لوحهٔ دیوارینه پیرایه تصویرك سنك» بو معناده جمعی (تصاویر) کلیر .

تَصْوِیغْ [ع] صیغه پیدا ایتمك، ایدلمك؛ صیغه صورتنه قویمق، قونلمق : برکلمه‌یی تصویغ . برکلمه‌نك تصویغی. (اصاغه)مقامنده‌ده قوللا نیلیر . جمعی : تصویغات.

تَصَیُّفْ [ع] بریرده یازلامق، یازی کچیرمك .

تَضَاحُكْ [ع] قارشیلقلی کولوشمك : تضاحك اطفال .

تَضادّ [ع] بربرينه ضد اولمق § بر عبارهده متقابل ایکی معنایی جمع ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه : ای مالك الملك ! دیلهدیککی اعزاز، دیلهدیککی اذلال ایدرسین — مآل آیت کریمه. « دائم نظرمده سور وماتم — همدم بکا هم سرور هم غم »

تَضارُب [ع] (مضاربه) یه بدل قوللا نیله بیلیر .

تَضاعُف [ع] ایکی ویا دها زیاده قات اولهرق زیادهلشمك. مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر : تضاعف سیل. تضاعف غم . جمعی: تضاعفات .

تَضَجُّر [ع] ایچ صیقلمق، درونده اضطراب پیدا اولمق .

تَضَرُّر [ع] ضرره، زیانه اوغرامق .

تَضَرُّع [ع] تذلل ایله یالوارمق . جمعی : تضرعات .

تَضْعیف [ع] بر اوقدر دها زیادهلشدرمك، زیادهلشدیرمك . مادیات و معنویاتده قوللا نیلیر : بر مبلغی تضعیف . اضطرابك تضعیفی . جمعی : تضعیفات .

تَضْلیل [ع] (اضلال) ه بدل قوللا نیلیر . آندن اقوادر .

تَضَمُّن [ع] حاوی، مشتمل اولمق: برکتابك تضمن ایتدیکی مسائل . بر سوزك تضمن ایتدیکی کنایه .

تَضْمین [ع] سبب اولدیغی ضرری، زیانی اودهمك، ضرر، زیان اودتمك : مبالغی تضمین . اشیانك تضمینی § باشقهسنك منتخب بر سوزینی کندی سوزی آرهسنده ایراد ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه: « بحمد الله زمانکده بقول صبری شاکر — کریبان فلك مهجور دست آه شکوادر — نفعی » جمعی: تضمینات .

تَضَوُّع [ع] بر شیئك کوزل قوقوسی اطرافه یایلمق: تضوع مسك .

تَضْییع [ع] (اضاعه) یه باق . جمعی : تضییعات .

تَضَيُّق [ع] طارالمق، صيقشمق. ماديات ومعنوياتد قوللانيلير: تضيق مكان. تضيق زوار. تضيق معيشت.

تَضْييق [ع] طارالتمق، طارالدلمق، صيقشدرمق، صيقشديرلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: برقابى تضييق. هوايى تضييق. فكرك تضييقى. جمعى: تضييقات.

تَطابُق [ع] بربرينه اويمق، اويغون كلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيليير: تطابق طرفين. ايكى رأيك تطابق. جمعى: تطابقات.

تَطاوُل [ع] اوزون اولمق، اوزامق: تطاول شب هجران. بو معناده (استطاله) دن زياده قوللانيلير § ظلم، تعدى. جمعى: تطاولات.

تَطَبُّب [ع] كنديسنه طبيب سوسى ويرمك، طبيب كبى كورنمك.

تَطَبُّع [ع] طبيعتلنمك: بريسنك طبيعتيله تطبع. جمعى: تطبعات.

تَطْبيق [ع] اويدرمق، اويديرلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: قابى ظرفه تطبيق. اقوال وافعالك شرعه تطبيقى § قارشيلاشدرمق، قارشيلاشديرلمق. بو معناده (ايله) اداتيله استعمال اولنور: مكتوبى مسوده ايله تطبيق. كتابك اصلى ايله تطبيقى. جمعى: تطبيقات.

تَطْبيل [ع] ضرب طبل، طاوول چالمق: تطبيل خائف.

تَطْحين [ع] اوكودمك، اوكودلمك: حنطه‌يى تطحين. شعيرك تطحينى. جمعى: تطحينات.

تَطَرُّب [ع] طربلانمق، شوقه كلمك: تطرب مولويان.

تَطَرُّف [ع] برطرفه چكلمك: تطرف خجل.

تَطَرُّق [ع] يول بولمق، حلول ايتمك: تطرق خلل.

تَطْريب [ع] (اطراب) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَطْريز [ع] روبه وسائره‌يه كنار ايشله‌مك، ايشلنمك؛

كنار چكيرمك، چكيرلمك: باش يمنيسى اويا ايله تطريز. ماصه اورتوسنك دانتله ايله تطريزى.

تَطَفُّلْ [ع] طفيلى اولمق؛ تبعيت، اتباع.

تَطَعُّمْ [ع] طاتمق، طادلمق؛ طادينه باقق، باقلمق: تطعم طعام.

تَطْليقْ [ع] (اطلاق) ايله معناى اوّلده مترادفدر.

تَطْليَه [ع] طلا ايتمك، ايدلمك؛ سوروب صيوامق، سوريلوب صيوانمق. تشديد ايله غلطدر.

تَطْمينْ [ع] اطمينان ويرمك، ويرلمك؛ مطمئن ايتمك، ايدلمك: قلبى تطمين. نفسك تطمينى. جمعى: تطمينات.

تَطَوُّعْ [ع] نافله نماز قيلمق. تطوعاً = تطوع صورتيله، نافله اولەرق.

تَطَوُّقْ [ع] بويونه كردنلك وسائره طاقنمق، طاقيلمق: بر كردنلكى تطوق. بر ديزى اينجونك تطوقى.

تَطْويقْ [ع] بويونه كردنلك وسائره طاقمق، طاقلمق: بر كردنلكى تطويق. بر ديزى اينجونك تطويقى.

تَطْويلْ [ع] اوزاتمق، اوزادلمق. اكثريا سوز حقنده قوللانيلير: بحثى تطويل. مقالەنك تطويلى. تطويل كلام. جمعى: تطويلات.

تَطَهُّرْ [ع] مادى ومعنوى تميزلنمك، پاكلنمك: تطهر بدن. تطهر قلب. اوساخدن تطهر. مناهيدن تطهر. جمعى: تطهرات.

تَطْهيرْ [ع] مادى ومعنوى تميزله مك، تميزلنمك؛ پاكله مك، پاكلنمك: جامەيى تطهير. قابك تطهيرى. تطهير قلب. ادناسدن تطهير. ذنوبدن تطهير. جمعى: تطهيرات.

تَطَيُّبْ [ع] كوزل قوقولو شى ايله قوقولانمق،

قوقو سورنمك : تطيب سنت سنیه‌در .

تَطَیُّر [ع] (تشأم) ایله مترادفدر .

تَطْییب [ع] خوش ایتمك ، ایدلمك : خاطری تطییب. خاطرك تطییبی. «ممنونی‌یز صبانك کلدکجه کوی یاره — تطییب خاطر ایلر اوغرار بوخاکسارە — فصیح» § کوکلنی خوش ایتمك ، کوکلی خوش ایدلمك : بر ذاتی تطییب . برفقیرك تطییبی . جمعی : تطییبات .

تَظاهُر [ع] بربرینه کورنمك ، طرفیندن ظهور ایتمك : دکیزده ایکی فیلونك تظاهری . جمعی : تظاهرات .

تَظَرُّف [ع] ظرافت طاسلامق ، ظرافت صاتمق .

تَظَلُّل [ع] (استظلال) ایله مترادفدر .

تَظَلُّم [ع] ظالمك ظلمندن تشکی ، اظهار مظلومیت . (اظهار تظلم) دینیله‌مز . جمعی : تظلمات .

تَظْلیل [ع] کولکه لندرمك ، کولکه‌لندیرلمك؛ کولکه آلتنه آلمق ، آلنمق : برآغاج، آلتنده بولنانلری تظلیل ایدر . قویون سوریسنك تظلیلی . تظلیل ارباب تفرج .

تَظْلیم [ع] ظلمه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه ظالم دیمك، دینلمك : برمأموری تظلیم . بر مأمورك تظلیمی .

تَظَنُّن [ع] و

تَظَنّی [ع] ظن ایله ایش کورمك، اعمال ظن : تظنی مانع توفیق اوله بیلیر . ایکنجیسنك جمعی اولان (تظنیات) تخفیف یا ایله در .

تَظْهیر [ع] آرقه‌یه آلمق ، آلنمق، اهمال: تظهیر امرعسیر . جمعی : تظهیرات .

تَعادُل [ع] بربرینه عدیل اولمق ، بربرینه دنك کلمك . اشخاص واشیاده قوللانیلیر: ایکی مبارزك تعادلی . ایکی یوکك تعادلی . جمعی تعادلات .

تَعادی [ع] (معادات) ه بدل قوللانیلیر. جمعی اولان (تعادیات) تخفیف ایله‌در .

تَعارُض [ع] حکمجه بربرینه ضد، مخالف اولمق : تعارض دلیلین . ایکی ادعانك تعارضی . جمعی : تعارضات .

تَعارُف [ع] برشیئی هرکس بیلمك، برشی جمله‌جه معروف اولمق : حافظ شیرازینك تعارفی . بر وقعه‌نك تعارفی. (معارفه) یه بدل‌دخی قوللانیله بیلیر .

تَعاسُر [ع] (تعسر) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَعاشُر [ع] (معاشرت) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَعاضُد [ع] قول قوله طوتمق ، بربرینه قول ویرمك ، قول ویرشمك . اکثریا (تعاون) مقامنده قوللانیلیر .

تَعاطُف [ع] بربرینه محبت ، شفقت ایتمك؛ محبت، شفقت‌ایدشمك: تعاطف‌پدروفرزند. تعاطف مادر ودختر § معطوف ومعطوف علیه اولمق، عطفلاشمق : تعاطف کلمتین . جمعی : تعاطفات .

تَعاطی [ع] بربرینه ویرمك، ویرشمك : تعاطئ افکار . تعاطئ اوراق . تعاطئ اقداح .

تَعاظُم [ع] نظرده بیومك ، بیوك کورنمك : ایفل قله‌سنك تعاظمی . تعاظم جبال . تعاظم امواج . «کوکلم بیویور تعاظمکدن — پرجوش اولیور تلاطمکدن — دریایه خطاب»

تَعاقُب [ع] بربرینك آردی صیره یوریمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر : تعاقب امواج . تعاقب لیل ونهار . تعاقب تبشیرات . تعاقب غم وشادی .

تَعاقُد [ع] (معاقده) یه بدل قوللانیلیر .

تَعالُم [ع] برشیئی هرکس بیلمك ، برشی جمله‌جه معلوم اولمق. (تعارف) دن اقوادر : تعالم اختلاف مواسم . تعالم شمس.

تَعالی [ع] یوکسك اولمق، یوکسلمك . اکثریا

معنویاتده قوللانیلیر : « اعداسنك آچاقلغی ایتدکجه توالی — ایلر اوضیاء کستر آفاق تعالی — شان پیغمبریده » « تعالی ایلرم وحدتسرای یارعالیدر — وصفی » تعالی پرور = تعالی‌یی التزام وترویج ایدیجی : « تعالی‌پرورم نشر ایتدیکم افکار عالیدر » (تعلی) دن اقوادر .

تَعامُلْ [ع] تعشیر وسائره کبی خصوصاتده‌کی معامله، صورت اجرا : تعامل قدیم . جمعی: تعاملات .

تَعامی [ع] کورمزکبی کورنمك، کورمزنمك ، کورلك طاقنمق : خذلهٔ قریش معجزات نبویه‌دن تعامی ایدرلردی .

تَعانُقْ [ع] (معانقه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَعاوُنْ [ع] بربرینه معاونت ایتمك ، یاردیملاشمق : سعادت عمومیه‌نك یکانه مدار حصولی تعاوندر . « بو نه انجامی یوق تغابندر ! — بشره شان ویرن تعاوندر » جمعی : تعاونات . (تناصر) ده باق .

تَعاوِیذْ [ع] (تعویذ) لك جمعی . تعاویذ صبیان .

تَعاهُدْ [ع] (معاهده) یه بدل قوللانیله‌بیلیر . جمعی : تعاهدات .

تَعَبْ [ع] زحمت، مشقت : تعب‌راه . تعب‌تحصیل . استحقار تعب . « جوری کوکلمدر چکن کوزدر کورن رخسارینی — الله الله کام آلان کیمدر چکن کیمدر تعب ! — فضولی »

تَعَبُّدْ [ع] عبادت ایتمك، قوللق ایتمك: «جناب‌حقه تعبدله روح اولور متعالی — اولور آنکله میسر اولورسه نیل معالی » جمعی: تعبدات .

تَعَبُّسْ [ع] صورتی اکشیتمك ، اکشی یوز کوسترمك : «ایدوب تعبسی متروك وجه زاهد ایچون — جهانه خنده ایدر رند نشوه‌دار اوله‌لم » جمعی : تعبسات.

تَعْبِیرْ [ع] لفظ ایله، عباره‌ایله بیان : حسن تعبیر . سوء تعبیر . « هنر اول نکتهٔ سر بسته‌یی تعبیرده در — لا » « تعبیر

ایده‌یم دها نه‌لر وار ! — غالب » § لفظ، عباره : « حسنی بالاتر ایدر جامه دوشنجه چسپان — نوعروس سخنه رونق تعبیر ویرر — راغب » § دوش یورمق ، یورلمق: بر رؤیایی تعبیر. بر رؤیانك تعبیری . تعبیر رؤیا . تعبیر خواب. تعبیر واقعه . جمعی : تعبیرات .

تَعْبِیَه [ع] مواقعده عسکری یرلی یرینه قویوب آماده ایتمك، عسکر یرلی یرینه قونیلوب آماده ایدلمك: بربلوکی تعبیه . بر طابورك تعبیه‌سی . تعبیة الجیش = تعبیهٔ عسکر فنی . تشدید ایله غلطدر. (طابیه) بوندن محرفدر.

تَعَجُّب [ع] (استجاب) ایله مترادفدر .

تَعَجُّل [ع] عجله ایتمك، عجله‌جیلك ایتمك . جمعی: تعجلات .

تَعَجُّن [ع] خمیرلشمك ، خمیر حالنه گلمك: تعجن دقیق.

تَعْجِیب [ع] (اعجاب) ایله مترادفدر. آندن اقوادر.

تَعْجِیز [ع] صیقنتی ویرمك ، ویرلمك؛ جانی صیقمق، جانی صیقلمق؛ راحتسز ایتمك، ایدلمك: برآدمی تعجیز . بر ذاتك تعجیزی . جمعی : تعجیزات .

تَعْجِیل [ع] عجله ایتمك : نیچون تعجیل ایدیبور سکز ؟ بویله شیلرده تأنی اولادر § عجله ایتدرمك، ایتدیرلمك ؛ عجله ایله یاپلمسنی ایستمك، عجله ایله یاپلمسی ایستنلمك : ایشلری تعجیل . امور مهمه‌نك تعجیلی . جمعی : تعجیلات .

تَعْجِیم [ع] (اعجام) ایله مترادفدر .

تَعْجِین [ع] خمیرلشدرمك، خمیرلشدیرلمك ؛ خمیر حالنه گتیرمك ، گتیرلمك : دقیق تعجین . دقیقك تعجینی .

تَعْدَاد [ع] صایمق، صایلمق : آلتونلری تعداد . قندیللرك تعدادی. «اولور اوصاف کمالی رقه گنجیده — گونشك ذره‌سنی ممکن اولورسه تعداد — نعت شریف — نابی » « خلقك اوستنده اولان حقی اولنماز تعدادـوله »

تَعَدُّد [ع] بردن زیاده اولمق، برقاچ دانه اولمق: تعدد آله. تعدد زوجه .

تَعَدّى [ع] ظلم ایتمك: جنکیزك اهل اسلامه تعدیسی § تجاوز ایتمك، كچمك: بو فعل ایکی مفعوله تعـدی ایدر. جمعی اولان (تعدیات) تخفیف یا ایله‌در.

تَعْدید [ع] (اعـداد) ه بدل قوللانیله بیلیر: تعدید آلات. تعدید اسلحه.

تَعْدیل [ع] معتـدل قیلمق، قلنمق؛ ایکی طرفنی بر ایتمك، ایکی طرفی بر ایدلمك: ترازویی تعدیل. میزانك تعدیلی § اعتدال حالنه کتیرمك، کتیرلمك: تعدیل مزاج. تعدیل دم. تعـدیل حدّت. جمعی: تعدیلات.

تَعْدِیَه [ع] متعـدی قیلمق، قیلنمق: بر فعلی تعدیه. فعلك تعـدیه‌سی. ترکجه‌ده (در) ادات تعدیه اولور. تشـدید ایله غلطدر.

تَعَذُّر [ع] ممکن اولمامق، محال اولمق: تعـذر جمع اضداد. تعذر ارتفاع نقیضین.

تَعْذیب [ع] عذابه کرفتـار ایتمك، اشکنجه ایتمك، ایدلمك: روحی تعـذیب. روحك تعـذیبی. تعذیب حیوان. جمعی: تعذیبات.

تَعْذیر [ع] عذر کاذب ایراد ایتمك، سـاخته عذر درمیان ایتمك. جمعی: تعذیرات.

تَعْذیل [ع] لوم، تعییب. جمعی: تعذیلات.

تَعَرُّش [ع] زوج زوجه‌سنه اظهـار محبت ایتمك. جمعی: تعرسات.

تَعَرُّض [ع] ایلشمك، طاقلمق. تعرضی = (تدافعی)نك ضدی: جنك تعرضی. جمعی: تعرضات.

تَعَرُّف [ع] تتبع ثمره‌سی اوله‌رق وقوف، تتبعله کسب وقوف: تعرف اسرار قرآن.

تَعْرِفَه [ع] تعریفنامه، تعریفی مشتمل ورقه.

تَعَرُّق [ع] ترله‌مك.

تَعَرّی [ع] صویمق، چیپلاق اولمق. مادیات ومعنویاتده

قوللانيلير: البسه‌دن تعرى. رذا-
ئلدن تعرى. فضائلدن تعرى.

تَعْريب [ع] عربجه‌لاشدرمق، عربجه‌لاشديرلمق: بر كلمه‌يى تعريب. بر اسمك تعريبى. جمعى: تعريبات.

تَعْريض [ع] كنايه طريقيله ادارهٔ كلام، كنايه طريقيله افهام مرام: «تعريضدر رقيبه كوكل! سوز سكا دكل — نابى» «بزه تعريض ايدنه بز دخى تعريض ايدرز» جمعى: تعريضات.

تَعْريف [ع] اطرافيله آكلاتمق، آكلادلمق؛ اطرافيله بيلدرمك، بيلديرلمك: بر مسئله‌يى تعريف. برموقعك تعريفى. «كلى تعريفه نه حاجت نه‌چيچكدر بيليرز — لا» § بر شيئك ماهيتنى بيلدرن عباره: ادبياتك تعريفى § معرفه قيلمق، قيلنمق: كلمه‌يى تعريف. كلمه‌نك تعريفى. جمعى: تعريفات.

تَعْريق [ع] ترلتمك، ترله‌دلمك.

تَعْرِيَه [ع] صويمق، صويلمق؛ چيپلاق ايتمك، ايدلمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: صبى‌يى اثوابدن تعريه. بريسنك تهمتدن تعريه‌سى. تشديد ايله غلطدر.

تَعَزُّب [ع] اولنميوب اركن طورمق.

تَعَزُّز [ع] عزت، شرف كسب ايتمك، عزتمند اولمق § عزتلنمك، عزتفروشلق ايتمك.

تَعَزُّل [ع] (انعزال) ايله مترادفدر.

تَعْزير [ع] لوم، توبيخ، تأديب. جمعى: تعزيرات.

تَعْزيز [ع] (اعزاز) ايله مترادفدر. آندن اقوادر. جمعى: تعزيزات.

تَعْزيل [ع] (عزل) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَعْزِيَه [ع] برمصيبت وقوعنده صبر وتحمله ترغيب: برمصيبت زده‌يى تعزيه. پدرى وفات ايدن برذاتك تعزيه‌سى. اسلوب فارسى اوزره (تعزيت) صورتنده‌ده قوللانيلير. ايكيسى‌ده تشديد ايله غلطدر.

تعسّر [ع] كوج اولمق ، كوجلشمك: تعسر مرور. تعسر تحرير.

تعسّف [ع] (اعتساف)ه بدل قوللانيله بيلير. جمعى: تعسفات.

تعسير [ع] كوجلشدرمك، كوجلشديرلمك: امورى تعسير. امورك تعسيرى. (تصعيب) زياده قوللانيلير .

تعسيل [ع] بال قاتمق، باللامق، باللاندرمق : «جنت عسلن ايتمسه توصيفه تصدى — كيم دير ايدى تعسيل كلام ايلدى واعظ ؟»

تعشّق [ع] عاشق اولمق .

تعشير [ع] اونده برينى آلمق ، اونده برى آلنمق : مزروعاتى تعشير. محصولاتك تعشيرى § اونه ابلاغ § اونه تقسيم . جمعى: تعشيرات.

تعصّب [ع] عادات وسائره‌ده ثباتكارانه طرفدارلق، غيرتكشلك يولنى طوتمق : تعصب ايكى درلو اولور. برى ممدوح ، ديكرى مذمومدر . «معناسنزه معنالى دير اصحاب تعصب» تعصبكار = تعصبجى ، تعصب ايديجى . تعصبكارانه = تعصبكارجه‌سنه . تعصبكارى = تعصبكارلق .

تعصير [ع] ايچنده‌كى شيئى چيقارمق ايچون صيقمق، ايچنده‌كى شى چيقارلمق ايچون صيقلمق : زيتونى تعصير. اوزومك تعصيرى. جمعى: تعصيرات .

تعطّر [ع] كوزل قوقو ايله قوقولانمق: تعطر ثياب § كوزل قوقو، عطر سورنمك: تعطر نسوان .

تعطّش [ع] آقصيرمق .

تعطّف [ع] اسيركه‌مك، شفقت ايتمك، احسان ايتمك. جمعى: تعطفات.

تعطّل [ع] ايشسز قالمق : تعطل عمله § معطل اولمق، ايشله‌مز اولمق : تعطل آسياب.

تَعْطِیر [ع] معطر قیلمق ، قیلنمق؛ کوزل قوقولو ایتمك ، ایدلمك : جامه‌یی تعطیر . صاچلرك تعطیری. تعطیر مشام .

تَعْطِیس [ع] آقصیرتمق ، آقصیردلمق .

تَعْطِیش [ع] صوصاتمق، صوصادلمق. (اعطاش) دن اقوادر .

تَعْطِیل [ع] بوشلامق ، بوشلاتمق : ایشی تعطیل. ایشلرك تعطیلی. تعطیل اشغال § ایشدن کوجدن فارغ قیلمق، قیلنمق؛ ایشلتمه‌مك، ایشله‌دلمه‌مك: عمله‌یی تعطیل. فابریقه‌نك تعطیلی. تعطیل مکتب. ایام تعطیل. مدت تعطیل § طوردرمق، طوردیرلمق: تعطیل حرکت . تعطیل چرخ. جمعی: تعطیلات.

تَعَظُّم [ع] بیوکلك صاتمق، عظمت فروشلق ایتمك، قورلمق. جمعی : تعظمات .

تَعْظِیم [ع] بیوکله‌مك، اولولامق، برشیئی بیوك عد ایتدیکنه دلالت ایده‌جك صورتده طاورانمق : اهل قرآنه تعظیم. قرآن عظیمه تعظیم. «تعظیم ادبن بیلیر سرشکم — دامانکه سرپیلیر سرشکم» تعظیماً = تعظیم صورتیله، تعظیم ایچون : تعظیماً قیام. جمعی: تعظیمات .

تَعَفُّف [ع] عفتلی اولمق، التزام عفت ایتمك .

تَعَفُّن [ع] فنا قوقمق . جمعی: تعفنات .

تَعَقُّل [ع] (تفهم) ه باق .

تَعَقُّد [ع] دوکلنمك، معقد، مغلق اولمق: تعقدرشته. تعقد کلام .

تَعْقِیب [ع] آردی صیره کیتمك ، آردی صیره کلمك : منثور نظر بر قدم سکوت ادیبانه ایله تله‌ماقی تعقیب ایدر ایدی — کامل . «هر صفایی بر کدر تعقیب ایدر — وصفی» § آردینه دوشمك، دوشلمك : اشقیایی تعقیب . فراریلرك تعقیبی. جمعی: تعقیبات .

تَعْقِید [ع] دوکوملمه‌مك، دوکوملنمك § عبارەیی

مغلق ایتمك، عباره مغلق ایدلمك : كلامی تعقید . سوزك تعقیدی § عبارەده مغلقلق ، عدم وضوح : تعقید لفظی . تعقید معنوی . جمعی : تعقیدات .

تَعَكُّس [ع] معكوس اولمق ، ترسنه دونمك : روزكارك شدتندن شمسیه‌نك تعكسی .

تَعَلُّق [ع] ایلیشكی ، مناسبتی اولمق : او ایشك بزه تعلق یوق . بو آدمك سزه تعلق وارمیدر ؟ بو خدمت بزه تعلق ایدر وظائفدندر § سومك ، محبت ایتمك : قلبك بر شیئه تعلق . تعلق دل . فی الاصل (آصلمق) معناسنه‌در . جمعی اولان (تعلقات) (متعلقات) ه بدل قوللانیلیر .

تَعَلُّل [ع] برخصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایتمك ، بهانه درمیان ایده‌رك برخصوصك اجراسنی تأخیر . جمعی : تعللات .

تَعَلُّم [ع] علم حاصل ایتمك ، ایدلمك ؛ اوكرنمك ، اوكرنلمك : بر فنی تعلم . بر علمك تعلمی . تعلم علم كتابت .

تَعَلُّن [ع] علانیه چیقمق ، علنی اولمق ، آشكار اولمق : برخصوصك تعلنی . تعلن محاسده . تعلن خصومت .

تَعَلّی [ع] (اعتلا) ایله مترادفدر . جمعی اولان (تعلیات) تخفیف یا ایله‌در .

تَعْلیق [ع] آصمق ، آصلمق . اشیا حقنده قوللانیلیر : لوحه‌یی دیواره تعلیق . قیلیجك مسماره تعلیقی § آصنتیده براقق ، براقلمق : مذاكره‌یی فلان ذاتك ورودینه تعلیق . ایشك فردایه تعلیقی . « بز دیوردق كه بو ایشلر كوریلور بر كونده — ایتدی فردالره تعلیق بر آویختنی » § خط معروف . جمعی اولان (تعلیقات) بركتابك مندرجاتنی ایضاح واصلاح یوللو جابجا یازیلان ملاحظات معناسنده مستعملدر .

تَعْلیل [ع] علت اولمق اوزره كوسترمك ، كوسترلمك ، بیان علت ، بیان سبب : ارتكاب اولنان بر حركت نابجایی مجبوریتله تعلیل . عدم ورودك كیفسزلكله تعلیلی . حسن تعلیل = براعتبار

لطیفه مستند اوله‌رق بر خصوص ایچون غیر حقیقی علت مناسبه درمیان ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه: «کللر قیزارر شرم ایله اول غنچه کولنجه — فطنت» جمعی: تعلیلات.

تَعْلیم [ع] اوکرتمك، اوکره‌دلمك: برفنی تعلیم. بعض مسائلك تعلیمی. «کائناته بو ذوقی تعلیم ایت — رحمت حق خلقه تعمیم ایت» جمعی اولان (تعلیمات) اکثریا بر مأموره صورت حرکتنی مبین اولمق اوزره تحریراً ویا شفاهاً ویریلن اوامر وبو اوامری حاوی ورقه معناسنده قوللانیلیر.

تَعْلین [ع] علانیته چیقارمق، چیقارلمق؛ آشکار ایتمك، ایدلمك: معاشقه‌یی تعلین. منافرتك تعلینی. تعلین رذالت. تعلین کرامت.

تَعْلیه [ع] (اعلا) یه بدل قوللانیله بیلیر. آندن اقوادر. مکتوب حقنده (تحریر عنوان) معناسنده مستعملدر. تعلیهٔ نامه = تحریر عنوان مکتوب. تشدید ایله غلطدر.

تَعَمُّد [ع] بیله‌رك، عزم ذهنی ایله شروع. تعمداً = تعمد صورتیله: تعمداً قتل. تعمدی = تعمد ایله اولان: قتل تعمدی. جمعی: تعمدات.

تَعَمُّق [ع] درینلشمك: تعمق چاه. تعمق بحث § درینه کیتمك، درینه طالمق. بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر. بحثده تعمق. بر مسئله‌یی تحقیقده تعمق. جمعی: تعمقات.

تَعَمُّم [ع] عمومی اولمق، جمله‌یه شامل اولمق: تعمم احسان الٓهی. معارفك تعممی.

تَعَمّی [ع] کور اولمق، اعمی اولمق.

تَعْمیر [ع] بوزوق شیئی دوزلتمك، بوزوق شی دوزلدلمك: بربنایی تعمیر. برخطانك تعمیری. «هرکسی راروی در تعمیر دیوار خودست — صائب» = هرکس کندی دیوارینی تعمیر ایتمکه باقار. عربیده اولدیغی کبی معمر ایتمك معناسنده قوللانلماز. جمعی: تعمیرات.

تَعْمیق ° [ع] درینلشدرمك، درینلشدیرلمك: صیغلغی تعمیق. نهرك تعمیق. تعمیق فکر. تعمیق بحث. جمعی: تعمیقات.

تَعْمیم ° [ع] عمومی قیلمق، قیلنمق؛ جمله‌یه شامل ایتمك، ایدلمك: برامری تعمیم. معارفك تعمیمی. تعمیماً = تعمیم صورتیله: تعمیماً بیلدیرلدی. جمعی: تعمیمات.

تَعْمیه [ع] ستر، اخفا. ابجد حسابنجه ارائه سی مقصود اولان عدددن اکسیك یاخود زیاده کلن تاریخ منظومه ضمی ویا تنزیلی اقتضا ایدن. عددی ایما معناسنده استعمالی شایعدر. مثلا سرورینك (١٢٠٦) عددینی کوسترمسی مطلوب اولان «روح عیسی ایتدی افلاکه عروج» مصراعی (١٢٠٥) عددینی کوسترمکده اولدیغندن «آسمان تاریخه قیلدی سرفرو» تعمیه‌سیله یعنی (آ) نك دلالت ایتدیکی (١) عددینك ضمیله تاریخ اکمال ایدلمشدر. تشدید ایله غلطدر.

تَعَنُّت ° [ع] خطاجولق ایتمك؛ اوته‌کینك بریکینك خطاسنی طوتمق، یاکلشنی بولمق سوداسنده بولنمق.

تَعَنُّد ° [ع] عناد ایتمك، دیدیکندن دونمه‌مك. جمعی: تعندات.

تَعَنّی [ع] زحمت چکمك، زحمتلی برایشی اوزرینه آلمق: «چکمه بیهوده زحمت ای مطرب — بوتغنی دکل تعنیدر»

تَعْنیف ° [ع] شدتله تکدیر، شدتله توبیخ. جمعی: تعنیفات.

تَعَوُّج ° [ع] اکری اولمق، اکرلمك: تعوج نهال. (اعوجاج) (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلمدیغی حالده بوقوللانیلیر.

تَعَوُّد ° [ع] (اعتیاد) ایله مترادفدر.

تَعَوُّذ ° [ع] (استعاذه) ایله مترادفدر.

تَعَوُّض ° [ع] عوض، بدل آلمق، عوض، بدل اوله‌رق آلمق، آلنمق: برشیئی تعوض. برشیئك تعوضی.

تَعَوُّقْ [ع] اوپالانوب اکلنمك، گجکمك: بر ایش ایچون کوندریلن آدمك تعوقی. بر ایشك تعوقی.

تَعْوِیجْ [ع] اکك، اکلمك، اکرلتمك، اکرلدلمك: بر فدانی تعویج. بردالك تعویجی.

تَعْوِیدْ [ع] معتاد ایتدرمك، ایتدیرلمك: اطفالی تأدبه تعوید. کبوترلر عودته تعویدی.

تَعْوِیذْ [ع] نظر دکمك کبی مضراتدن مصون اولمق ایچون استصحاب اولنان نسخه، حمائل: تعلیق تعویذ. تعویذچشم بد. تعویذ عین کمال.

تَعْوِیضْ [ع] عوض، بدل ویرمك، عوض، بدل اولەرق ویرمك، ویرلمك: بر مبلغی تعویض. برمبلغك تعویضی. تعویضاً = تعویض صورتیله. جمعی: تعویضات.

تَعْوِیقْ [ع] اویالاندیروب اکلندرمك، گجکدرمك، گجکدیرلمك: بر آدمی تعویق. بر ایشك تعویقی. جمعی: تعویقات.

تَعَهُّدْ [ع] اوزرینه آلمق، اجراسی ایچون سوز ویرمك، ویرلمك: برخصوصی تعهد. بر ایشك تعهدی. جمعی: تعهدات.

تَعَیُّشْ [ع] یاشامق، کچنمك: مدار تعیش. طرز تعیش. تعیش مسعودانه. تعیش سفیلانه.

تَعَیُّنْ [ع] عیان اولمق، آشکار اولمق، میدانه چیقمق: تعین مقصد. تعین مسلك § قدرت الهیەنك مظاهرده عیان اولمسی § میدانه چیقمق، بللی باشلی آدم اولمق: «بولمسون یارب تعین نا- سزالردن بری! — راغب» جمعی: تعینات.

تَعْیِیبْ [ع] عیبلامق، عیبلانمق: برشخصی تعییب. بر حرکتك تعییبی. جمعی: تعییبات.

تَعْیِیرْ [ع] قباحتی یوزینه اورەرق اوتاندرمق، قباحتی یوزینه اوریلەرق اوتاندیرلمق: برمرتکبی تعییر. برمختلسك تعییری. جمعی: تعییرات.

تَعَيُّش [ع] (اعاشه) يه بدل قوللا نيله بيلير .

تَعَيُّن [ع] معين، بللى ايتمك، ايدلمك : برذاتى بر مأموريته تعيين. وقت ملاقاتك تعيينى § عسكره ويريلن مأكولات. جمعى اولان (تعيينات) بو معناده مستعملدر .

تَغابُن [ع] بربرينى آلداتمق ، آلدادشمق . يوم التغابن ، يوم تغابن = قيامت كونى : « بو- كون غابن اولان مغبون اولور يوم تغابنده »

تَغافُل [ع] غافل كورنمك، غافل كبى طاورانمق : تغافل خبير . تغافل مغفلانه . «كوزلرم ناجى نصل بيكانهٔ خواب اولمسون ؟ — كوزلرندن كورديكم يارك تغافل خوابيدر » جمعى : تغافلات .

تَغالُب [ع] (مغالبه) يه بدل قوللا نيله بيلير .

تَغامُز [ع] بربرينه كوزاوجيله اشارت ايتمك ، كوز اوجيله اشارت ايدشمك . جمعى : تغامزات .

تَغايُر [ع] (مغايرت) ه بدل قوللا نيلير . جمعى : تغايرات .

تَغايُظ [ع] (مغايظه) يه بدل قوللا نيلير . جمعى : تغايظات .

تَغَبُّر [ع] توزه بولامق ، بو- لانمق : سبرجيلرى تغبير . پيادهلرك تغبيرى . تغبير البسه . تغبير چهره § كوجندرمك ، مغبر ايتمك، ايدلمك : تغبير خاطر . تغبير احبا . جمعى : تغبيرات .

تَغَدّى [ع] غدالانمق، بسلنمك : صبى والدهسنك سوديله تغدى ايدر . اصلى (تغذى) در . جمعلرى اولان (تغديات) و(تغذيات) تخفيف يا ايلهدر .

تَغْدِيَه [ع] غدالاندرمق، غدا- لانديرلمق ، بسلهمك، بسلنمك: برصبى‌يى تغديه . برصبينك تغديهسى . اصلى (تغذيه) در . تشديد ايله غلطدر .

تَغَرُّب [ع] (اغتراب) ه بدل قوللا نيله بيلير .

تَغَرُّد [ع] لطیف بر صورتده نغمه‌پرداز اولمق. اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر: تغرد عندلیب. تغرد قمری. تغرد مرغان. جمعی: تغردات.

تَغَرُّر [ع] (اغترار) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَغْرِیب [ع] غربته کوندرمك، کوندرلمك، وطنندن جدا ایتمك، ایدلمك: وقتیله شانی‌زاده‌یی تغریب ایتمشلر. مشارالیهك تغریبی بعض ارباب حسدك نتیجهٔ القاآتی ایدی.

تَغْرِید [ع] (تغرد) ایله مترادفدر.

تَغْرِیس [ع] (اغراس) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَغْرِیق [ع] برنجی معناسنده (اغراق) ایله مترادفدر.

تَغْرِیم [ع] اداسی لازم اولان شیئی اودتمك، اداسی لازم اولان شی اوده‌دلمك: دینی تغریم. داینك تغریمی.

تَغَزُّل [ع] شاعر غزل سویلمك، غزل یازمق: تغزل تنزل دکلدر — اکرم. نفعی قصیده‌لرنده تغزل ایدر. جمعی: تغزلات: تغزلات فضولیانه.

تَغْزِیَه [ع] غزا ایتدرمك، ایتدیرلمك. (اغزا) مترادفیدر. تشدید ایله غلطدر.

تَغَسُّل [ع] (اغتسال) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَغَشِّی [ع] بورنمك، اورتمك § غشی اولمق، غشی حالنه کلمك: تغشیٔ مستمعین.

تَغْشِیَه [ع] اورتمك، اورتلمك. بو معناده (اغتشا) ایله مترادفدر § غشی ایتمك، ایدلمك؛ غشی حالنه کتیرمك، کتیرلمك. تشدید ایله غلطدر.

تَغَضُّب [ع] (اغتضاب) ه بدل قوللانیله بیلیر: تغضب اصحاب تعصب.

تَغَفُّل [ع] (تغافل) ایله مترادفدر.

تَغْفِیل [ع] غافل آولامق، آولانمق: دشمنی تغفیل. اشقیانك تغفیلی. جمعی: تغفیلات.

تَغْطِيَه [ع] (اغطا) ايله مترادفدر . آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر .

تَغَلُّب [ع] بغيرحق استيلا، تحكم: وقتيله دره بكلرينك تغلبى . « حقسز چيقارر حقلى يى ارباب تغلب » جمعى : تغلبات .

تَغَلُّط [ع] غلطه دوشمك ، ياكلمق : تغلط لغويون . جمعى : تغلطات .

تَغَلّى [ع] غايه سورنمك، تطيب .

تَغْلِيَه [ع] ايكنجى معناسنده (اغلا) ايله مترادفدر . آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر.

تَغْليط [ع] غلطه نسبت ايتمك، ايدلمك ؛ غلط ايتدى ديمك، دينلمك : حضرت شيخ اكبر جناب ابو حامدى تغليط ايتمشدر . بويله بيوك ذاتلرك تغليطى كوچكلرك حدى دكلدر § غلطه دوشورمك، دوشورلمك ؛ ياكلتمق، ياكلدلمق : اذهانى تغليط . ساده دلانك تغليطى. جمعى : تغليطات .

تَغْليظ [ع] (اغلاظ) ه بدل قوللانيلير . آندن اقوادر. جمعى : تغليظات .

تَغْليف [ع] غلافه قويمق ، قونلمق: برسيفى تغليف. برخنجرك تغليفى . اسلحه يه مخصوص دكلدر .

تَغْليق [ع] (اغلاق) ايله مترادفدر . آندن اقوادر. جمعى : تغليقات .

تَغْميد [ع] قيننه قويمق، قونلمق : تغميد سيف . تغميد خنجر. اسلحه يه مخصوصدر .

تَغْميس [ع] (غمس) ه بدل قوللانيله بيلير . آندن اقوادر .

تَغَنُّج [ع] نازلانمق، ناز كوسترمك . لطائفده استعمالى ياقيشيق آلير . جمعى : تغنجات .

تَغَنّى [ع] نغمه ايتمك، تعبيرقديم اوزره : ايرلامق . جمعى اولان (تغنيات) تخفيف يا ايله در .

تَغْنِيَه [ع] (اغنا) يه بدل قوللانيله بيلير. آندن اقوادر. تشديد ايله غلطدر .

تَغَوُّل [ع] غوللشمك، رنكدن رنكه كيرمك، تلون .

تَغْوِيَه [ع] (اغوا) يه بدل قوللانيله بيلير. آندن اقوادر . تشديد ايله غلطدر .

تَغَيُّب [ع] غائب اولمق، كوزدن نهان اولمق .

تَغَيُّر [ع] باشقه لاشمق ، باشقه درلو اولمق : تغير حال . تغيرلون. تغيرسيما . جمعى: تغيرات.

تَغَيُّظ [ع] (اغتياظ) ايله مترادفدر . جمعى: تغيظات.

تَغَيُّم [ع] بولوتلانمق : تغيم هوا . جمعى : تغيمات .

تَغْيِير [ع] باشقه لاشدرمق ، باشقه لاشديرلمق ؛ باشقه درلو ايتمك، ايدلمك : شيوهٔ لسانى تغيير . صورت افادەنك تغييرى . جمعى : تغييرات .

تَغْيِيظ [ع] (اغضاب) مقامنده قوللانيلير . آندن اقوادر .

تَف [ف] حرارت .

تَفَاخُر [ع] برينه كوره (افتخار) ايله مترادف عد اولنور. افتخار متكبرانه، نابجا افتخار مقامنده‌ده مستعملدر . (مفاخره) يه بدل دخى قوللانيلير . جمعى : تفاخرات .

تَفَارِيج [ع] (تفرجه) نك جمعى . بيرتماجلر ، آره لقلر : تفاريج البسـه . تفاريج اصـابع . مفردى قوللانلماز .

تَفَارِيق [ع] (تفريق) و يا (تفرقه) نك جمعى . بربرندن آيرى اولان شيلر، متفرق اشيا. اكثريا خوشه كيده‌جك اوفاق تفك شيلر معنـاسـنده قوللانيلير . مفردلرى بو معناده قوللانلماز .

تَفَاسِير [ع] (تفسير) ك جمعى: تفاسير شريفه .

تَفَاصِيل [ع] (تفصيل) ك جمعى .

تَفَاضُل [ع] فضـل ومزيت يار يشـنه چيقمق ، طرفين فضل ومزيته مالكيت ادعا سنده بولنمق § فضلهٔ مقدار .

تَفَاوُت [ع] ايكى شى بربرندن فرقلى اولمق . (ايتمك)

مادەسیله آز قوللانیلیر . اکثریا (فرق) مقامنـده ایراد اولنور . بینلرنده تفاوت یوق . بلا تفاوت، بی تفاوت = تفاوتسز ، تفاوتسز اولەرق .

تَفَادُ [ع] فائدەلشمك، بربرندن استفاده ایتمك : تفاید معلمین . تفاید شاکردان .

تَفَأُّل [ع] فال آچق، فال طوتمق. بو معناده (دن) اداتیله قوللانیلیر : حافظ دیواننندن تفأل § خیره یورمق، مقدمهٔ خیر عد ایتمك . بو معناده (ایله) اداتیله قوللانیلیر : قدومکزله تفأل ایتـدم . جمعی : تفألات .

تَفْئیل [ع] فال آچدرمق، فاله باقـدرمق . جمعی : تفئیلات : تفئیلات نسوان .

تَفَتُّت [ع] ریزه ریزه اولمق، اوفاق اوفاق پارچەلانمق.

تَفْتَه [ف] قیزمش ، قیزغین ، حرارتلی : آهن تفته . دل تفته .

تَفْتیت [ع] ریزه ریزه ایتمك ، ایدلمك: تفتیت حجر .

تَفْتیح [ع] (فتح) ه بدل قوللانیلەبیلیر. آندن اقوادر. معدەیی آچق معناسـنده استعمالی اکثردر .

تَفْتیر [ع] فتـور ویرمك ، ویرلمك : طبعی تفتیر . «قوهٔ شـاعرەنك تفتیری» جمعی : تفتیرات .

تَفْتیش [ع] کرکی کبی صوروب آراشدرمق ، صوریلوب آراشدیرلمق: احوالی تفتیش. بعض خصوصاتك تفتیشی . جمعی : تفتیشات .

تَفْتیق [ع] یارمق ، یارلمق ؛ شـق ایتمك، ایدلمك : تختەیی تفتیق . ورقەنك تفتیق .

تَفْتیك [ع] دیتمك ، دیدلمك : یوکی تفتیك . یوکك تفتیکی. (تفتیك) بوندن محرف اولملی. برهانده (تَفتیك) لفظی تِفتیك ایله تفسیر ایدلمشـدر . بو صـورتده فارسی اولمش اولور .

تَفْتیل [ع] بوکمك ، بوکلمك : تفتیل حبل. تفتیل رسن.

تَفْتين [ع] فتنه‌یه دوشورمك، دو شورلمك § مفتون ایتمك، ایدلمك: تفتین قلوب. تفتین اهل نظر.

تَفَجُّر [ع] (انفجار) ایله مترادفدر.

تَفَجُّع [ع] بر مصیبت وقوعنده آجیمق، دردناك اولمق. جمعی: تفجعات.

تَفْجير [ع] یردن قاینادوب آقتمق، یردن قاینادیلوب آقیدلمق: صویی تفجیر. صویك تفجیری.

تَفْجيع [ع] آجتمق، آجیدلمق، دردناك ایتمك، ایدلمك: بر عضوی تفجیع. بر قلبك تفجیعی. جمعی: تفجیعات.

تَفَحُّص [ع] ایچ یوزینی دقتله آراشدرمق، ایچ یوزی دقتله آراشدیرلمق: کیفیتی تفحص. کیفیتك تفحصی. جمعی: تفحصات.

تَفَخُّر [ع] (افتخار) ایله مترادفدر. جمعی: تفخرات.

تَفْخيم [ع] تعظیم § قابا، قالین تلفظ ایتمك، ایدلمك: بر حرفی تفخیم. بر حرفك تفخیمی. لفظهٔ جلاله‌نك لامی تفخیم اولنور.

تَفْدِیَه [ع] بریسنه سکا نفسم فدا اولسون، جانم قربان اولسون دیمك: تفدیهٔ عاشق. تشدید ایله غلطدر.

تَفَرُّج [ع] ازالهٔ غم، کسب فرح ایچون قیره چیقمق، گزمکه، سیره چیقمق § گزمکله ازالهٔ غم ایتمك، فرحلانمق، کسب فرح ایتمك. جمعی: تفرجات. تفرجگاه، تفرجگه = تفرج، سیر یری.

تَفَرُّح [ع] فرحلانمق، کسب فرح ایتمك.

تَفَرُّد [ع] تك اولمق، عدیلی، اقرانی اولمامق: ابن‌سینا زماننده تفرد ایتمش ایدی. انسان هر شیده تفرد ایده‌مز.

تَفَرُّز [ع] مفرز اولمق، آیرلمق: بر آلایدن بر طابورك تفرزی.

تَفَرُّس [ع] وجه مصیب اوزره ادراك: بر کیفیتی تفرس.

بر خصوصك تفرسى . اكثريا (سزمك) مقامنده قوللانيلير . جمعى : تفرسات .

تَفَرُّشْ [ع] مفروش اولمق، دوشنمك: تفرش بساط . تفرش برف .

تَفَرُّعْ [ع] اصل مسئله‌دن بر ويا بر قاج حكم منشعب اولمق، فرعلنمك، داللانمق: برمسئله‌نك ديكر مسئله‌دن تفرعى . جمعى اولان (تفرعات) (متفرعات) مقامنده قوللانيلير : مجله وتفرعاتى .

تَفَرْعُنْ [ع] فرعونلنمك ، فرعون طورى طاقنمق، فرعون كسلمك، تكبر، تجبر .

تَفَرُّغْ [ع] فارغ اولمق ، واز كچمك: مشاغلدن تفرغ .

تَفَرُّقْ [ع] ايكنجى معناسنده (افتراق) ايله مترادفدر.

تَفْرِقَه [ع] فكر باشقه‌لغى ، فكر آيريلغى ، اختلاف افكار .

تَفْرِيجْ [ع] ازالهٔ غم ، القاى سرور : تفريج هموم . تفريج قلوب .

تَفْرِيحْ [ع] فرحلاندرمق، فرحلانديرلمق: بر غم‌زده‌يى تفريح . بر دل غمناكك تفريحى .

تَفْرِيدْ [ع] علم دينده تبحر ايله امر ونهى الٰهى‌يى بر وجه كمال يرينه كتيرمك ايچون اختيار عزلت: (۱۲۵۲) ده ارتحال ايدن مشهور خواجه عبدالرحيم افندى اهل تفريد ايدى .

تَفْرِيشْ [ع] دوشه‌مك، دوشنمك : بر اوطه‌يى تفريش . بر دائره‌نك تفريشى . جمعى : تفريشات .

تَفْرِيطْ [ع] تقصير، (افراط)ك ضدى : تفريط ده افراط كبى مقبول دكلدر . انسانك اعتدالدن آيرلماملى . « اولور اهل كمال افراطدن تفريطدن خالى »

تَفْرِيعْ [ع] اصل مسئله‌دن فرع پيدا ايتمك، ايدلمك، فرعلنديرمك ، فرعلنديرلمك : بر مسئله‌دن بر حكمى تفريع . بر حكمك تفريعى . جمعى : تفريعات .

تَفْرِيغْ [ع] طولو قابى بوشالتمق، طولو قاب بوشالدلمق:

تفریغ صراحی § بمکی قوتارمق ، بمك قوتارلمق : تفریغ طعام . جمعی : تفریغات .

تَفْرِیق [ع] آییرمق، آییرلمق: نیك وبدی تفریق . عالمك جاهلدن تفریقی .

تَفْرِیع [ع] بلیکلاتمك، بلیکله‌دلمك : بر نائمی تفریع . بریسنك تفریعی .

تَفَسُّح [ع] (انفساح) ایله مترادفدر .

تَفَسُّخ [ع] (انفساخ) ایله مترادفدر .

تَفْسِرَه [ع] طبیب خسته‌نك بولنه بلقق § خسته‌نك طبیب طرفندن معاینه اولنان بولی .

تَفْسِیح [ع] (توسیع) ه باق .

تَفْسِید [ع] (افساد) ایله مترادفدر . آندن اقوادر .

تَفْسِیدَه [ف] حرارتلی ، قیزغین . تفسیده لب = یلك صوصامش .

تَفْسِیر [ع] معناسنی بیان ، ایضاح ایتمك ، معناسی بیـان ، ایضـاح ایدلمك : بر آیتی تفسیر . بر عبـاره‌یی تفسیر . بر لفظك تفسیری . جمعی: تفسیرات § قرآن کریمك معانیٔ منیفه سنی ایضاح ایچون تألیف اولنان کتاب: تفسیر کبیر . بو معناده جمعی (تفاسیر) در .

تَفْسِیق [ع] فسقه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه فاسـق دیمك ، دینلمك : بر آدمی تفسیق . بر شخصك تفسیقی . جمعی: تفسیقات .

تَفَصُّم [ع] (انفصـام) ایله مترادفدر .

تَفْصِیل [ع] اطرافیله، اطرافلی اوله‌رق بیان: کیفیتی تفصیل . وقعه‌نك تفصیلی . جمعی: تفصیلات .

تَفَضُّل [ع] ادعای فضـل، مزیت فروشلق ایتمك . جمعی : تفضلات .

تَفْضِیح [ع] رسـوای ایتمك، ایدلمك . بو معنـاده (افضاح) دخی قوللانیله‌بیلیر . جمعی: تفضیحات .

تَفْضِيض [ع] كوموشله‌مك، كوموشلنمك، كو-موشه قاپلامق، قاپلانمق: نیام تیغی تفضیضی. قبضهٔ سیفك تفضیضی.

تَفْضِيل [ع] سائرلرندن زیاده مزیت اثباتیله ترجیح: انبیایی اولیایه تفضیل. حضرت ابو بکرك حضرت عمره تفضیلی. جمعی: تفضیلات.

تَفَطُّر [ع] (انفطار) ایله مترادفدر.

تَفَطُّن [ع] (تفهم) ه باق.

تَفْطِين [ع] (تفهیم) ه باق.

تَفَقُّد [ع] آرایوب صورمق، آرانوب صورلمق: برینك حالنی تفقد. خاطر احبابك تفقدی. جمعی: تفقدات.

تَفَقُّه [ع] فقه تحصیل ایتمك، فقیه اولمق. (تفهم) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر.

تَفْقِيه [ع] تعلیم، تفهیم § تعلیم فقه.

تَفَكُّر [ع] دوشونمك، دوشو-نلمك: برماده‌یی تفکر. بر خصوصك تفکری. جمعی: تفکرات.

تَفْكِير [ع] (تفکر) ایله مترادفدر. دوشوندر-مك معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

تَفَلُّق [ع] (انفلاق) ایله مترا-دفدر.

تَفْلِيس [ع] مفلس اولدیغنه حکم ایتمك، ایدلمك § افلاسه نسبت ایتمك، ایدلمك؛ بریسنه مفلس دیمك، دینلمك.

تَفَنُّن [ع] فنون آشنا اولمق، فنوندن بهره‌دار اولمق § سوزی درلو درلو سویلمك، بر معنانك تکرار ایرادی لازم کلنجه عبارهٔ اخری ایله افاده ایتمك.

تَفَوُّض [ع] عهده‌یه آلمق، آلنمق: بر مأموریتی تفوض. بر خدمتك تفوضی.

تَفَوُّق [ع] اوسته چیقمق، اوستون اولمق، فائق اولمق: دعوای تفوق. اقرانه تفوق.

تَفَوُّه [ع] آغیزه، لسانه آلمق، آلنمق. سوء تکلمده مستعملدر: فنا بر سوزی تفوه. بر لاطخه‌نك تفوهی. جمعی: تفوهات.

تَفْویض [ع] احاله، سپارش ایتمك، ایدلمك: اموری جناب حقه تفویض. بر مأموریتك بر ذاته تفویضی.

تَفَهُّم [ع] تکلفله آکلامق، ادراك ایتمك، ایدلمك: برسوزی تفهم. برمسئله‌نك تفهمی. (تعقل) ایله (تفطن) ده تکلف معتبر دکلدر. (تفطن) ده سرعت، (تعقل) ده جزئیت ملاحظه اولنور.

تَفْهیم [ع] (افهاد) ایله مترادفدر. آندن اقوادر. (تفطین) سرعت ملاحظه اولنور. جمعی: تفهیمات.

تَقابُل [ع] قارشی قارشی‌یه اولمق، قارشی قارشی‌یه کلمك، قارشیلاشمق: ایکی آیینه‌نك تقابلی. ایکی فرقه‌نك تقابلی. تقابل صفین. تقابل نفع وضرر.
«اظهار ایچون امتیاز حسنی —
چرکینله کوزل تقابل ایتمش»
(مقابله) باشقه یولده قوللانیلیر. جمعی: تقابلات.

تَقاتُل [ع] (مقاتله) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تَقادُم [ع] اسکیمش بولنمق: تقادم زمان.

تَقادیر [ع] (تقدیر) ك جمعی.

تَقادیم [ع] (تقدمه) نك جمعی.

تَقارُب [ع] بر برینه یقین کلمك، یکدیکره یاقلاشمق: تقارب خصمین. دوئلاویه چیقانلرك تقاربی. (تقرب) مقامنده ده قوللانیله بیلیر.

تَقارُن [ع] بر برینه قرین اولمق، یکدیکرك یاننه کلمك: تقارن خیال وحقیقت. تقارن محبین. (مقارنت) مقامنده ده قوللانیله بیلیر.

تَقاریر [ع] (تقریر) ك جمعی .

تَقاسُم [ع] یمینلشمك، آندلاشمق: تقـاسم ارباب جهاد § بولشمك، بولیشملك : تقاسم غنائم . میراثك تقاسمی . بومعناده (مقاسمه) زیاده قوللا نیلیر .

تَقاسیط [ع] (تقسیط) ك جمعی .

تَقاصّ [ع] اودشمك ، آله‌جغنی ویره جکنـه طوتمق ، محسوب ایتمك .

تَقاصُر [ع] بر شیئی یاپمغـه قـدرتی وار ایکن چکینوب یاپمـامق : ایفای وظیفه خصوصنده تقاصر تجویز ایدلمه‌ملی.

تَقاضی [ع] صیقشـدرمق . اکثریا طلب دین یعنی مدیونی صیقشـدرمق معناسـنده قوللا نیلیر . اسلوب فارسی اوزره (تقاضا) صورتنده استعمالی اکثردر. « بتمنای کوشت مردن به — که تقا- ضای زشت قصابان — سعدی » = قصـابلرك چرکین تقاضاسـنی چکمکدن ات آرزوسیـله اولمك اولادر .

تَقاطُر [ع] قطره قطره دو- کلمك، طاملامق: تقاطر باران . تقاطر سرشك حسرت .

تَقاطُع [ع] بربرینی کسمك ، کسشمك : ایکی خطك تقاطعی .

تَقاعُد [ع] مأموریتدن چکیلوب چراغ اولمق . تقاعدیه = تقاعد معاشی .

تَقالیب [ع] (تقلیب) ك جمعی .

تَقامُر [ع] (مقامره) یه بدل قوللا نیله بیلیر .

تَقاویم [ع] (تقویم) ك جمعی .

تَقَبُّل [ع] قبول ایتمك، ایدلمك: تقبل دعا . صـدقه‌نك تقبلی .

تَقْبیب [ع] قبه‌له‌مك، قبه‌لنمك: تقبیب معبد . بربنانك تقبیبی .

تَقْبیح [ع] قبحه نسبت ایتمك، ایدلمك ؛ قبیحدر دیمك، دینلمك : برحرکتی تقبیح . برسوزك

تقبیحی . تقبیح محاسن اك بیوك قباحتدر . جمعی : تقبیحات .

تَقْبِیل [ع] اوپمك ، اوپلمك : مصحف شریفی تقبیل . دست استادك تقبیلی .

تَقْتِیل [ع] چوق اولدرمك، اولدیرلمك : تقتیل اشقیا . خوارجك تقتیلی .

تَقَدُّس [ع] زیاده‌سیله پاك اولمق، مقدس اولمق : تقدس كعبه . تقدس قرآن .

تَقَدُّم [ع] اوكه كچمك، ایلری كچمك، مقدم اولمق : بر ذاتك دیكرینه تقدمی . حضرت فاتحك زماناً یاووز سلطان سلیمه تقدمی .

تَقْدِمَه [ع] بر بیوك ذاته تقدیم اولنان بركذار، هدیه .

تَقْدِیر [ع] جناب حقك قبل‌الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنی لوح محفوظه ثبت ایلمسی، تعبیر دیكرله : علم الهینك قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله‌جغنه تعلق ایتمسی : «اولولرمی عارف حكم ازل دلبسته تدبیره — بدیهیدركه اویماز هر زمان تدبیر تقدیره » § قیمت بیچمك، بیچلمك : «برمتاعك بهاسنی تقدیر» «قیمت معرفتك تقدیری» «ایده‌مز قیمت عقد درنظمم تقدیر — نفعی » «تقدیر بها ایلیه‌مز صیرفیء دهر — برجوهره كیم خاك سیاه ایچره نهاندر — عونی » § بكنمك، بكنلمك، قدرینی بیلمك، قدری بیلنمك : برخدمتی تقدیر . بر منظومه‌نك تقدیری . « تقدیر اولنمیان هنرك اقتضاسی یوق » تقدیراً = تقدیر صورتیله : تقدیراً بر چوق آفرین ویرلدی § عباره‌یه ذهناً برلفظ ویا برتركیب علاوه ایتمك، ایدلمك : بر لفظی تقدیر. بر تركیبك تقدیری § احتمال ، صورت، حال : اویله اولدیغی تقدیرده . علی كلا التقدیرین = بو ایكی تقدیره كوره . جمعی : تقدیرات .

تَقْدِیس [ع] مقدس طوتمق ، طوتلمق ، مقدسدر دیمك، دینلمك: جناب حقی تقدیس. حضرت پیغمبرك تقدیسی . قرآن كریمك تقدیسی : « شایستهٔ تقدیسسین ای مرد قدر زور — ایتدك اوقضا اردولرین رجعته مجبور — صلاح الدین ایوبی‌یه خطاب » «كیم

كورسه ايدر صفاكى تقديس —
ديئسون سكا اقدس الفراديس —
بر حديقه‌يه خطاب» جمعى :
تقديسات .

تقديم [ع] اوكه كچيرمك ، ايلرى كچيرمك، كچيرلمك، مقدم طوتمق، طوتلمق : بر ذاتى ديكرينه تقديم . بر كلمه‌نك ديكرينه تقديمى . بر ايشك ديكرينه تقديمى . عرض ايتمك ، ايدلمك : بر تأليفى حضور نظارتپناهى‌يه تقديم . بر مؤلفك معارف ناظرينه تقديمى . جمعى : تقديمات .

تقرّب [ع] (اقتراب) ايله مترادفدر .

تقرّر [ع] قرار بولمق، قرار- لاشمق ، مقرر اولمق : تقرر عزيمت .

تقريب [ع] ياقلاشدرمق ، ياقلاشديرلق : برشيئى ديكر شيئه تقريب . بركيمسه‌نك ديكر كمسه‌يه تقريبى § تخمين . بو معناده اكثريا مادياتده قوللانيلير . تقريباً = تخميناً . تقريبى = تخمينى § يولنى بولمق : اورادن بر تقريب ايله تباعد ايتدم . بو مقامده (ايله) سز (بر تقريب) دخى قوللانيلير . (بولمق) ماده‌سيله‌ده مستعملدر : تقريبنى بولدم .

تقرير [ع] برلشدرمك، بر- لشديرلمك، ثابت قيلمق، قيلنمق : برمسئله‌يى بريسنك ذهننده تقرير . بر صورتك لوحهٔ مخيله‌ده تقريرى § افاده ، بيان : تقرير دعوى . بر مسئله‌نك تقريرى .
« اعتماد ايتمز ايسه‌ك ايلديكم دعوايه
— اقتدارم ايده‌يم فن سخنده
تقرير — نفعى» بو معناده اكثريا افادهٔ شفاهيه، بيان شفاهى مقامنده ايراد اولنور : تقرير وتحرير .
«بجانان درددل ناكفته ماند اى
نطق تقريرى — زبان را نيست
ياراى سخن اى خامه تحريرى —
يغما» = درددل جانانه سويلنمه‌مش قالدى . اى لسان سويله ! لسانده تكلمه اقتدار يوق . اى قلم يازا! § بعض مواد حقنده قلمه آلنان مقالهٔ مخصوصه : بر سفيرك تقريرى . بو معناده جمعى (تقارير) در، ديكر جمعى: تقريرات : تقريرات بليغانه . (شفاهى) يه‌ده باق .

تقريض [ع] مدح ايتمك، ايدلمك. مؤلفات حقنده قوللانيلير : بركتابى تقريض . برتأليفك تقريضى . «ابتدى تقريضنه صرف مكنت — كچه‌جى زاده محمدعزت» تقريضاً = تقريض صورتيله § بر تأليفى مدح يوللو يازيلان منثور ويا منظوم مقاله: تقريضى اصلندن اوزون كتابى اولور ؟ (تقاريض) صورتنده‌كى جمعى بومعنايه مخصوصدر. ديكر جمعى : تقريضات : اكثر تقريضات متعلق اولديغى كتاب كورلمكسزين يازيلير !

تقريظ [ع] (تقريض) ايله مترادفدر .

تقريع [ع] توبيخ ، تعنيف . جمعى : تقريعات .

تقرين [ع] قرين ايتمك، ايدلمك، برلكده بولندرمق ، بولنديرلمق : دفى قانونه تقرين . كريه‌نك آهه تقرينى .

تقسيط [ع] پارچه پارچه ادا ايديلن بورجك هربر قسمى .

تقسيم [ع] قسم قسم ايتمك، ايدلمك؛ بولمك، بولنمك: سكزى درده تقسيم . ميراثك ورثه‌يه تقسيمى. جمعى اولان (تقسيمات) اكثريا ابنيه بولمه‌لرى حقنده ايراد اولنور : برخانه‌نك تقسيماتى .

تقشير [ع] قابوغنى صويمق ، قابوغى صويلمق : كستانه‌يى تقشير. بادامك تقشيرى .

تقصّى [ع] (استقصا) ايله مترادفدر .

تقصير [ع] بر شيئى ياپمغه قدرتى وار ايكن چكينوب ياپمامق. بو معناده (تقاصر) ايله مترادفدر § بر شيئى ياپمغه قدرتى اولمديغندن ترك ايتمك . مثلا خسته اولان بر بنده‌يه كوره افنديسنك خدمتنده بولنه‌مامق بومعناجه برتقصير اولور § قصور ايتمك: اكمال وظيفه‌ده تقصير. جمعى: تقصيرات.

تقطّر [ع] (تقاطر) ه بدل قوللانيله‌بيلير .

تقطير [ع] قطره قطره دوكمك، دوكلمك ، طاملاتمق ، طاملادلمق : مايعى تقطير. كوزه كلاب تقطيرى. «در ايله سايه‌كده تزيين ايلدم بالينكى — كوزلرمدن

ابتـدى تقطير لآلى كوزلرك » § انبيقدن چكمك، چكلمك : صويى تقطير. صـويك تقطيرى. جمعى : تقطيرات .

تَقْطِيع [ع] پارچـه پارچه كسمك، كسلمك § كلام منظـومك هرجزئى واقع اولديغى بحرك افاعيل وتفـاعيلندن برينـه موازن كلمه‌جك صورتده پارچه ـ لانمسى : تقطيـع شعر . جمعى : تقطيعات .

تَقْفِيل [ع] كليدله‌مك، كليد ـ لنمك: تقفيل باب. در اميدك تقفيلى .

تَقْفِيَه [ع] قافيه‌له‌مك، قافيه ـ لنمك: بركلمه‌يى ديكر كلمه ايله تقفيه . برلفظك لفظ آخر ايله تقفيه‌سى § قافيـه‌لى، مقفى قيلمق، قيلنمق: تقفيهٔ شعر. بيتك تقفيه‌سى. تشديد ايله غلطدر.

تَقَلُّب [ع] دونمك ، دكشمك ، طرز آخره دوكلمك . (انقلاب) همان دائمـا معنوياتده قوللانلديغى حالده (تقلب) هم ماديانده هم معنوياتده قوللانيلير : ياتاغك ايچنـده نائمك تقلبى. تقلب مريض. تقلب حال. تقلب اصول. جمعى : تقلبات .

تَقَلُّد [ع] طاقنمق، طاقينلمق، قوشانمق ، قوشـانلمق : تقلد سيف. سيفك تقلدى § بوينينه آلمق، اوزرينـه آلمق ، درعهده ايتمك، ايدلمك: تقلد امور حكومت. امور حكومتك تقلدى .

تَقَلُّص [ع] چكيلوب طوپلا ـ نوب بوزشمك: تقلص عضلات. تقلص اعصاب.

تَقْلِيب [ع] ترسنه چويرمك، چويرلمك ، بر ياندن بر يانه دوندرمك، دونديرلمك: بربيوك طاشى تقليب . ياتاقده خسـته‌نك تقليبى. تقايب افكار. تقليب قلوب « دائم ايلر ظاهر وباطنـده تقليب امور — صانكه احكام شـئونك صانع ثانيسيدر — معرفت حقنده — كمال» جمعى: تقليبات .

تَقْلِيد [ع] طاقق ، طاقلمق ، قوشاتمق ، قوشادلمق : تقليد سيف. سيفك تقليدى § اصله بكزتمه يولنده اجراى عمل: «تقليد

زاغ كبك خراماني كولديرر ــــ شيخ‌الاسلام يحيى» «شعرى كوردكلرك اهل تقليد ــــ سنبلزاده» ايكى درلو مفعول آلير: فضولى‌يى تقليد. نفعى‌يه تقليد. «بنم اول شاعر حق كوى وجرى كيم ايده مز ــــ طبعمه نادره‌سنجان مزور تقليد ــــ نفعى» § تقليد يولنده ياپلمش شى: انكليز چاقيسنك تقليدى. جمعى: تقليدات.

تَقَلُّل [ع] آز اولمق، آزالمق: تقلل مياه انهار.

تَقْليع [ع] (قلع) ه بدل قوللانيله‌بيلير. آندن اقوادر.

تَقْليف [ع] قالافاتلامق، قالافاتلانمق: تقليف سفينه. سفينه‌نك تقليفى.

تَقْليل [ع] آزالتمق، آزالدلمق: تقليل مقدار. برمقدارك تقليلى.

تَقْليم [ع] كسمك، كسلمك. طيرناق، قامش كبى شيلر حقنده قوللانيلير: تقليم اظفار. خامه‌نك تقليمى.

تَقَمُّص [ع] كوملك كيمك: تقمص فرنكانه.

تَقْميص [ع] كوملك كيدرمك، كيديرلمك: تقميص طفل عريان.

تَقَوُّت [ع] (تغدى) يه بدل قوللانيله‌بيلير.

تَقَوُّس [ع] قوسلنمك، ياى شكلنه كيرمك، ياى كبى اكلمك: تقوس قامت پير. تقوس خط.

تَقَوُّل [ع] قريحه‌دن يالان سويلمك: «قول اصحاب تقول لايق اصغا دكل» جمعى: تقولات: تقولات مسيلمة الكذاب.

تَقَوُّم [ع] اكرى‌شى طوغرى اولمق، طوغرلمق: تقوم نهال تر.

تَقْوى [ع] جناب حقدن صاقنمه، مخافة الله ايله مناهيدن توقى: اهل تقوى. التزام تقوى. تقوى‌الله = مخافة الله. اسلوب فارسى اوزره (تقوى) صورتنده‌ده قوللانيلير.

تَقَوِّى [ع] قوت بولمق، قوتلنمك: تقوىٔ مريض. حرب اوزرنده بولنان بر فرقه‌نك يتيشن امداد ايله تقوى ايتمسى.

تَقْوِيد [ع] بدمك، بدلمك: تقويد اعمى. دابه‌نك تقويدى. بو معناده (اقتياد) دخى قوللانيله بيلير.

تَقْوِيس [ع] مقوس ايتمك، ايدلمك؛ ياى شكلنه قويمق، قونلمق: تقويس ابرو. بر آغاج دالنك تقويسى.

تَقْوِيل [ع] (اقوال) ايله مترادفدر. جمعى: تقويلات. تقويليات = اقواليات.

تَقْوِيم [ع] اكرى‌يى طوغرلتمق، اكرى طوغرلدلمق: تقويم غصون. بر دالك تقويمى § صورت معروفه‌ده شهور، مواسم وسائره‌يى كوسترمك اوزره سنه‌ده بر ترتيب اولنان رساله: «چيقاررلر سنه‌ده بر تقويم — اولمه سن طالب علم تنجيم — سنبلزاده» «آتمه يابانه صانوب ده بونى كهنه تقويم — نخبه حقنده —، وله» جمعى اولان (تقاويم) بو معناده مستعملدر. تقويمچه = كوچك تقويم: «بزه عرض ايلمسون سويلديكى اشعارى — باقيز روينه تقويمچهٔ سال قدر»

تَقْوِيَه [ع] قوت ويرمك، ويرلمك، قوتلندرمك، قوتلندرلمك: تقويهٔ بنا. بر حكمك تقويه‌سى. (ويرمك) و(ايتمك) ماده‌لريله مستعملدر. اسلوب فارسى اوزره (تقويت) صورتنده‌ده قوللانيلير: «التفاتى پشهٔ ناچيزه ويرسه تقويت — روزكاره حكمن ايلردى سليمان وش روان — كاظم» تشديد ايله غلطدر.

تَقْهِير [ع] قهر ايتمك، ايدلمك: اعدايى تقهير. خذله‌نك تقهيرى. جمعى: تقهيرات.

تَقِىّ [ع] تقوى صاحبى، تقوى ايله متصف آدم.

تَقَيُّح [ع] ايرينلنمك: تقيح جريحه.

تَقَيُّد [ع] قيدلى بولنمق، دقتلى طاورانمق: اجراى تقيد ايدر § قيدلانمق، مقيد اولمق:

اویله شیلرله تقید ایتمز . جمعی : تقیدات .

تَقْییدْ [ع] مطلق براقیوب قیدلامق ، مطلق براقلمیوب قیدلانمق : نابی «باقدم سطور نسخهٔ آفاقه سرتسر — یك حرف نابقاعده بوقدر میانه‌ده» بیتنده (حرف) ی (نابقاعده) ایله تقیید ایتمشدر . واقعا بوراده (حرف) ك تقییدی الزمدر § باغلامق ، باغلانمق ، بوقاغی‌یه اورمق ، اورلمق : برشی‌یی اخذ وتقیید . بریسنك اخذ وتقییدی . جمعی : تقییدات .

تَكْ [ف] قوشمه ، سکیرتمه . (پو — ی) یاخود (تاز) ویا (دَوْ) ایله برلکده قوللا نیلیر : تك وپو — ی . تك وتاز . تك ودو . « ایره‌مز غایتنه ساحهٔ اوصافنده — نه قدر ایلسه یکران خیالم تك وتاز » (تك وپو) (تکاپو) مقامنده‌ده قوللا نیله بیلیر .

تَكاپُو [ف] تلاش ایله تحری ، آردندن سکیرتمه : « تکاپویه دکز او سفلی مطالب — او سفلی مطالب تکاپویه دکز » § طالقاووقلق طرزنده موافقت ، تصدیق فعل وقول : « یکدیکره ایلیوب تکاپو — دیرلرکه افندی بوله‌در بو — غالب » « بر طاقم عاشق تکاپولرله خودبین ایتدیلر — عزت ملا »

تَكاثُرْ [ع] (تکثر) ایله مترادفدر .

تَكاثُفْ [ع] صیقلاشوب بربرینه کیره‌رك قالینلاشمق ، کثافت پیدا ایتمك ، کثیف اولمق : بخارك تکاثفی . سماده‌کی بولوت پارچه‌لرینه باقلدقجه مهتاب بریر تکاثف ایتمش ظن اولنوردی .

تَكاسُلْ [ع] اوشنمك ، تنبلجه‌سنه طاورانمق : ترك تکاسل . یازی یازمقده تکاسل . جمعی : تکاسلات .

تَكافُؤْ [ع] برابرلشمك ، بربرینه کفو اولمق : تکافؤ شوهروزن .

تَكالُبْ [ع] کوپك کبی بربرینك اوزرینه صیچرایوب آتلمق : تکالب اراذل .

تَكالِیفْ [ع] (تکلیف) ك جمعی .

تَکامُل [ع] (تکمل) ایله مترادفدر .

تَکاوَر [ف] قوشیجی، سکیر-دیجی، سریع الحرکه. اکثریا آته وصف اولمق اوزره قوللانیلیر .

تَکایُد [ع] بربرینه حیله ایتمك، حیله ایدشمك : تکاید حیله‌کاران . بو معناده (مکایده) دخی قوللانیلیر . جمعی : تکایدات .

تَکَبُّر [ع] کبرلنمك، بیوکلنمك، نفسنی بیوك کورمك : انسان تکبری نسبتنده کوچکلکنی بی‌خبرانه اعتراف ایتمش اولور .

تَکْبیب [ع] کباب یاپمق ، کباب ایتمك، ایدلمك: تکبیب صید . شکارك تکبیبی .

تَکْبیر [ع] الله اکبر دیمك : آوازهٔ تکبیر . افتتاح تکبیری . « پیش چشممده‌در اول جنـد جهانگیر هنوز — کوش جانمده در اول غلغل تکبیر هنوز — اصحاب بدر حقنده » « اول زمان کیم پیش محرابکده تکبیر ایلرم — یاد ایدوب ابرولرك تکبیری تکریر ایلرم — نعت شریف » جمعی : تکبیرات .

تَکَثُّر [ع] چوق اولمق، چوغالمق : تکثر اولاد . تکثر اموال .

تَکْثیر [ع] چوغالتمق ، چوغالدلمق : تکثیر واردات . تکثیر سواد . محصولاتك تکثیری .

تَکْثیف [ع] کثافت‌ویرمك، ویرلمك؛ کثیف‌قیلمق، قیلنمق : تکثیف هوا . وجودی تکثیف .

تَکَحُّل [ع] (اکتحال) ایله مترادفدر . « لیس التکحل فی العینین کالکحل — متنبی » = کوزلره سرمه چکمك قدرتدن سرمه‌لی اولمق کبی دکلدر .

تَکْحیل [ع] سرمه‌له‌مك ، سرمه‌لنمك : تکحیل عین . کوزلرك تکحیلی . بریسنك چشمانی تکحیل . چشمان صبیانك تکحیلی .

تَکَدُّرْ [ع] کدرلنمك : تکدر خاطر § بولانمـق : تکدر ماء .

تَکْدِیرْ [ع] آزارلامق، آزار- لانمق: چوجغی تکدیر. اوشاغك تکدیری . « تکدیر ایله اوصـلا نمیانك حق کوتکدر — ضیا » § بولاندرمق، بولاندیرلمق : آب صافی تکدیر . ماء نهرك تکدیری. « اما ینـه بعض کهنه تعبیر — (باقی) ده ایدر درونی تکدیر — ضیا » جمعی : تکدیرات .

تَکْذِیبْ [ع] کذبه نسـبت ایتمك، ایدلمك؛ یالانلدر دیمك، دینلمك : بر روایتی تکذیب. بر روایتـك تکذیبی . تصـدیق وتکذیب تحقیقه مستند اولملیدر . جمعی : تکذیبات .

تَکْرارْ [ع] ایکی ویا دها زیاده کره اجرا : برسوزی تکرار . بر رجانك تکراری . کثرت تکرار = ایکیدن زیاده تکرار : هرکثرت تکرار فصاحتی اخلال ایتمز . تکرار علی التکرار = بر چوق دفعـه . بوکا بدل (تکرار بتکرار) دخی قوللانیلیر : « آغلاتمیه جقدك بوله باقدرمیه جقدك — اول وعدهٔ تکرار بتـکراری اونوتمـه — اسرار » § مکرراً، مکرر اولهرق، ینه : « تکرار بنی نیچون سوزر سین ؟ — حیرت » « قوندی سر بامه بارك الله ! — تکرار هوالانبر سـه ایواه ! — کبوتر حقنده »

تَکَرُّرْ [ع] مکرر اولمق ، بردن زیاده وقـوع - بولمق : جنحه‌نك تکرری . تکرر الفاظ . تجلیء الٓهی تکرر ایتمز . جمعی : تکررات .

تَگَرْكْ [ف] یاغان طولو : باران وتکرك. «باران فرح تکرك آفات — غالب»

تَکَرُّهْ [ع] (اسـتکراه) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَکْرِیرْ [ع] تکرارلامق ، تکرارلانمق : تکریر التماس . برلفظك تکریری § عبا- رەدە حسن تکرار، تکرار مقبول. جمعی : تکریرات .

تَکْرِیمْ [ع] تعظیم . اکثریا مفعول‌به آلیر. «حق

بنی آدمی تکریم ایتمش» (بنی آدمه تکریم) دخی دینیله بیلیر . تکریماً = تعظیماً . جمعی . تکریمات.

تَکْرِیه [ع] کریه کوستروب سودرمه‌مك ، کریه کوستریلوب سودیرلمه‌مك: مناهی‌یی تکریه . قبایحك تکریهی . تکریه دروغ. جمعی: تکریهات. تکریهات حکیمانه .

تَکَسُّر [ع] برنجی معناسنده (انکسار) ایله مترادفدر: تکسرسبو. تکسرصراحی.

تَکْسِیب [ع] کسب ایتدرمك، ایتدیرلمك، قازاندرمق، قازاندیرلمق : تکسیب رزق حلال . بریسنه بر مالك تکسیبی .

تَکْسِیر [ع] زیاده‌سیله قیرمق، قیرلمق: تکسیراوانی . اقداحك تکسیری . تکسیر خاطر.

تَکَشُّف [ع] (انکشاف) ایله مترادفدر . تکشف سراپرده .

تَکْشِیف [ع] زیاده‌سیله آچق ، آچلمق : تکشیف سرائر . بعض اسرارك تکشیفی .

تَکَفُّل [ع] کفالت ایتمك ، کفیل اولمق: « فلك بنم کبی عاجزدر ایتم استمداد — کیم اعتماد ایده‌جك مفاسلك تکفلنه؟ — سید وهبی »

تَکْفِیر [ع] ازالهٔ کناه . صفت الٰهیه در : تکفیر سیئات = سیئاتی کأن لم یکن ایتمك § اعطای کفارت : تکفیر یمین = یمینك کفارتنی ویرمك . (اِکفار) معناسنده‌ده قوللانیلیر . جمعی : تکفیرات .

تَکْفِیل [ع] کفیل ایتمك، ایدلمك : بر آدمی تکفیل . بریسنك تکفیلی .

تَکْفِین [ع] کفنه صارمق، صارلمق ؛ کفنله‌مك، کفنلنمك : تکفین میت . میتك تکفینی . بعض شهدا تکفین اولنماز.

تِکِل [ف] شاب امرد ، چارابرو .

تَکَلُّفْ [ع] کلفتلی ایش طوتمق، اختیار زحمت: « پیرانه تکلف ایتمش الحق — ویرمش هله کاردزده رونق — نابی حقنده — غالب » بلاتکلف، بی تکلف = تکلفسز ، تکلفسز اوله‌رق: « اضطراب نابهنگام ایسترز تحصیل کام — موقعنده بی‌تکلف کار کندین کوسترر — راغب » جمعی: تکلفات . تکلفات منشیانه، تکلفات عادت پرورانه .

تَکَلُّمْ [ع] (سویلمك) و (سوز سویلمك) دیه تفسیر اولنور . برنجی تفسیره کوره مجهول یعنی (سویلنمك) معناسنه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: برلسانی تکلم . برلسانك تکلمی، عربجه‌نك تکلمی تحصیلی قدر کوج دکلدر . ایکنجی تفسیره کوره یالکز معلوم اوله‌رق قوللانیلیر: « اوکرن لسان عصر ورسوم زمانه‌یی — باق طبع ناسه حاله مناسب تکلم ایت — نورس قدیم » « محروم اوله‌لی تکلمکدن — قان آغلایورم تبسمکدن — تصویر جانانه خطاب » (اوج لسـان ایله تکلم ایدردی) کبی تراکیبده دخی ایکنجی تفسیره کوره قوللانلمش اولور، جمعی: تکلمات . (تلفظ)ه ده باق .

تَکْلِیفْ [ع] بریسنك برایشی ایشلمسـنی ایستمك ، برایشی ایشلمسی ایستنلمك: برایشی بریسـنه تکلیف . برخصـوصك بریسنه تکلیفی . « ماکلف الله نفساً فوق طاقتها ـ لا » = جناب حق هیچ برنفسه طاقتی فوقنده خدمت تکلیف بیورماشـدر . تکلیف مالایطاق = طاقت کتیریله‌میه‌جك شیئی. تکلیف § شریعتك امری ، حکومتك امری . (تکالیف) صورتنـده‌کی جمعی اکثریا بو معناده قوللانیلیر : تکالیف شرعیـه . تکالیـف امیریه . دیکر جمعی : تکلیفات § اشخاص بیننده بربرینی زحمته صوقه‌جق صورتده جریان ایدن معامله، تکلف. بومعناده اکثریا سلب و نفی صورتنده قوللانیلیر : تکلیفمز یوق . تکلیفمی وار ؟ تکلیفسز احباب .

تَکْلِیلْ [ع] (تتویج)ه بدل قوللانیلیر .

تَکَمُّلْ [ع] کماللنمك، کمال بولمق، کامل اولمق : تکمل

، چله . تکمل درویش . جمعی : تکملات .

تَکَمُّن [ع] کیزلنمك، پوصویه کیرمك، درکین اولمق: تکمن دمداران . تکمن عسکر . تکمن صیاد .

تَکْمیل [ع] بتیرمك، بتیرلمك؛ تمام ایتمك ، ایدلمك : تکمیل ثلاثین = اوتوز کونی تکمیل . تکمیل انفاس . درسك تکمیلی . «ذوقی برالله کلبانکیله تکمیل ایلرم» «کوکل تکمیل . فن عشق ایدن استاد کاملدر — آنك یاننده کیمدر کوهکن مجنون نه جاهلدر — باقی» § بتمش ، تام : انشاآت تکمیل اولدی . بومعناده (تکمیل) اسم مفعول دیمك ایسه‌ده « تکمیل اولدی » مقامنده « مکمل اولدی » دینیله‌مز، چونکه (مکمل) باشقه یولده قوللانیلیر . (تبدیل) دخی اسم مفعول یعنی (مبدّل) معناسنده قوللانیله‌بیلیر : «کیتدی باشکدن کوکل اول سروقدك سایه‌سی — آغلا کیم ادباره تبدیل اولدی اقبالك سنك — فضولی » لسانمزده بویله مصدرلر معدود در .

تَکْنِیَه [ع] کنیه وضع ایتمك، ایدلمك ؛ کنیه‌له‌مك ، کنیه‌لنمك : پیغمبرمزی قریش (ابو القاسم) ایله تکنیه ایتدیلر . افندمزك بو صورتله تکنیه‌سی جناب (قاسم) اکبر اولاد ذکوری اولدیغی ایچوندر . تشدید ایله غلطدر .

تَکَوُّن [ع] پیدا اولمق، وار اولمق، موجود اولمق. معنویاتده قوللانیلیر : تکون اختلاف . تکون محاسده .

تَکْوین [ع] اولدرمق، اولدیرلمق ؛ احداث ، ایجاد . صفت الهیه‌در: جناب‌حق اشیایی تکوین بیوردی . اشیانك تکویننده نیجه حکمتلر واردر . « ویردی فر عالم تکوینه مرایای حدوث — حکمت » جمعی : تکوینات .

تَکَه [ف] ارکك کچی: چوبانك کوکلی اولنجه تکه‌دن سود چیقارر .

تَکَهُّن [ع] کاهنلك، فالجیلق، باقیجیلق ایتمك : کهنه بر قبطیه‌نك تکهنی .

تَكَيُّس [ع] كياستلى كورنمك، ذكافروشلق ايتمك: تكيس مدار تميز اولەماز .

تَكَيُّف [ع] بركيفيتله متصف اولمق ، كيفيتلنمك : شرابك قيرمزيلقله تكيفى .

تَكْيَه [ف] درويشلره مخصوص اقامتگاه ، عبادتگاه : « تكيه مانندا رمدر دده سلطان ياهو! — تاريخ انشا — سرورى» (تكيه‌گاه) و (تكيه‌گه) تكيه‌يرى وتكيه مقامنده قوللانلديغى كبى طايانه‌جق ، استناد ايده‌جك ير معناسنده‌ده قوللانيلير . تكيه‌زن = طايانيجى ، استناد ايديجى . تكيه‌نشين = تكيه‌ده اوطوران .

تَلاحُظ [ع] كوز اوجيله بربرينه باقمق ، كوز اوجيله باقشمق : نيزنلرك تلاحظى .

تَلاحُق [ع] بربرينه ملحق اولمق، بربرينه قاتلمق، قاتشمق : هرفن تلاحق افكار ايله ترقى ايتمشدر — ضيا .

تَلّ [ع] تپه، كومه، ييغين : تلّ رفيع .

تَلاش [ع] اضطراب ايله قاريشيق‌عجله: «ايشتدكده تلاشمدن درو ديواره چار پلدم — سنبلزاده » «تلاش ايتدك بتون كتم ايتديكك اسرارى فاش ايتدك » اصلى (تلاشى) در .

تَلاصُق [ع] (ملاصقه) يه بدل قوللانيلير : تلاصق خطين .

تَلاطُف [ع] (تلطف) ه بدل قوللانيلير . جمعى : تلاطفات .

تَلاطُم [ع] طالغەلر اورشمق، چارپشمق: تلاطم امواج § زياده اوينايوب طالغەلانمق : تلاطم دريا . « اولكى وقار نرده قالدى ؟ — كيتدكجه تلاطمك چوغالدى — دريايه خطاب »

تَلاعُب [ع] (تلعب) و (ملاعبه) يه بدل قوللانيلير .

تَلاعُن [ع] (ملاعنه) يه بدل قوللانيلير : تلاعن ملاعين .

تَلَافِى [ع] الدن کیدن شیئی صکره‌دن تدارك ایتمك، الدن کیدن شی صکره‌دن تدارك ایدلمك : تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئی تلافی . فوت اولان شیئك تلافیسی . نا قابل تلافی .

تَلَافِيف [ع] (تلفیف) ك جمعی . طاقم طاقم بربرینه صارماشمش نباتات کثیره : تلافیف صحرا . مفردی بو معناده قوللانلماز .

تَلَاقِى [ع] بربرینه قارشی کلوب بولشمق، بربرله بولشمق . اکثریا اشخاص حقنده قوللانیلیر : موعد تلاقی . تلاقیٔ محبین . ایکی حسرتزده نك تلاقیسی . « اولدم متشرف تلاقی » « بر کون او امید پرستك یری — صدر طربکاه تلاقی اولور — بر حسرتزده حقنده » یوم التلاقی، یوم التلاق = قیامت کونی .

تَلَاكُم [ع] بربرینه یومروق اورمق، یومروق اورشمق، یومروقله مضاربه : انکلیزلرك تلاکی . اسکی یونانلیلرك تلاکی .

تَلَاهِى [ع] آلات لهو ایله اوغراشوب اوینامق : ساز شاعرلرینك تلاهیسی .

تَلَأْلُؤ [ع] پارلدامق، لمعان ایتمك: برقك تلألؤی .

تَلَبُّس [ع] کیمك، کیملك: لباسی تلبس . جامه‌نك تلبسی . جمعی : تلبسات : تلبسات خودنمایانه .

تَلْبِيس [ع] برشیئك عیبنی ستر ایتمك، حق ستر ایتمك، صورت حقدن حیله ایدوب آلداتمق: ابلیس پرتلبیس . جمعی : تلبیسات .

تَلْبِيَه [ع] لبیك دیمك ، لبیك چاغیرمق . تلبیهٔ حجاج مسلمین . عرفاتده تلبیه . تشدید ایله غلطدر .

تَلَثُّم [ع] یاشماق طوتمق ، یاشماقلانمق : « چهره کده نه‌در بو حسن تابش ؟ — صاندم‌که قمر تلثم ایتمش » « بر قیز چوجغی تلثم ایتمش — هر کور دیکنه تبسم ایتمش — انسان باقوب اولمسونمی حیران ؟ — یاشماقلی ملك تجسم ایتمش »

تَلْثيم [ع]. برينڭ آغزينى اورتمك، آغزى اورتمك: يكى سوز سويلمكه باشلايان طفلك دهانى تاثيم. دهان صبينك تلثيمى. مطلقا اوپمك معناسنده ده قوللانيلير. جمعى: تلثيمات.

تَلَجْلُج [ع] سوزى ديلى چيكنه‌يه‌رك سويلمك، آكلاشيلير آكلاشيلماز بر صورتده سويلمك: تلجلج متهم. تلجلج خائف.

تَلْجيم [ع] (الجام) ايله مترادفدر.

تَلَحُّ [ع] بريسى اكشى برشى يرايكن ديكرينڭ آغزى صولانمق.

تَلْحيد [ع] قبرى لحدله‌مك، قبر لحدلتمك: تلحيد قبر. قبرڭ تلحيدى. (تدفين) معناسنده ده قوللانيلير: تلحيد شهيد.

تَلْحين [ع] قرائتده تغيير كلمه‌ يا نغمه ايله، ازكى ايله قرائت. (تخطئه) معناسنده كلير. جمعى: تلحينات.

تَلْخ [ف] آجى، ايجى: تلخ وشيرين. تلخ وترش. «تلخ ايتدى عيشمى لبكى نوشخندايدن — آزرى» تلخاب، تلخابه = آجى، طعمى ناخوش اولان مشروب. (تلخابه) زياده قوللانيلير: نوش تلخابۀ هجران. نوش تلخابۀ مات. آجى صو ديمك اولان (آب تلخ) شرابدن كنايه‌دخى اولور. كفتار تلخ = آجى سوز. تلخ كفتار = آجى سوزلو. تلخكام = دماغى تلخ اولان، مذاقنده لذت قالميان، مكدر: «تلخكام ايتمز سنك شيرين كلامك (نورس)ى» تلخكامى = تلخكاملق: «تلخكاميدر نصيبى نوش صهبادن بيله — جورى» تلخى = آجيلق: «ناقص اولماز فيض ذاتى تلخئ ايامدن — باده‌تلخ اولدقجه آرتار نشئه‌سى قوتلنير — راغب» هندبا دينيلن نباته ده (تلخى) اطلاق اولنور. تلخى چشيده = آجى‌يى طاتمش، مشقت چكمش اولان: غريب تلخى چشيده.

تَلْخيص [ع] خلاصه‌سنى آلمق، خلاصه‌سى آلنمق، خلاصه ايتمك، ايدلمك: بركتابى تلخيص. برمقاله‌نك تلخيصى. تلخيصاً = تلخيص صورتيله، ملخص اوله‌رق.

بر ماده‌نك صدراعظم طرفندن حضور همايونه عرض اولنمسنه و بو يولده يازيلان كاغدده دخی (تلخيص) دينيليـر. جمعی: تلخيصات.

تَلَذُّذْ [ع] (استلذاذ) و (التذاذ) ايله مترادفدر. الك زياده بو قوللانيليـر: «نادانلر ايدر صحبت نادانله تلذذ — ضيا» جمعی: تلذذات.

تَلْذِيذْ [ع] لذتلندرمك، لذتلندـ يرمك، لذت ويرمك، ويرلمك: تلذيذ دماغ. تلذيذ طعام. ذائقه‌نك تلذيذی.

تَلَزُّجْ [ع] لزوجتلی اولمق: تلزج مايع.

تَلَسْقُوپْ [روجه‌دن] دورـ آزما، رصددوربينی.

تَلَطُّخْ [ع] بولاشمق، بولاشيق اولمق: لباسك چامورايله تلطخی.

تَلَطُّفْ [ع] نازكانه‌معامله‌ايتمك، لطف ايله معامله ايتمك: افنديك بنده‌سنه تلطفی. جمعی: تلطفات.

تَلْطِيخْ [ع] بولاشدرمق، بوـ لاشديرلمق، بولاشيق ايتمك، ايدلمك: لباسی چامور ايله تلطيخ. جامه‌نك ياغ ايله تلطيخی.

تَلْطِيفْ [ع] مظهر لطف ايتمك، ايدلمك: برآدمی تلطيف. بر مأمورك تلطيفی. تلطيفاً = تلطيف صورتيله، تلطيف ايچون. جمعی: تلطيفات.

تَلَظِّی [ع] آلو چيقارمق، آلولنمك: تلظیٔ نار. تلظیٔ حريق. (التظا) دخی بو معناده مستعملدر.

تَلْظِيَه [ع] آلولندرمك، آلوـ لنديرلمك: تلظيهٔ نيران. حريقك تلظيه‌سی. تشديد ايله غلطدر.

تَلَعُّبْ [ع] اوينامق، اويون ايله مشغول اولمق: تلعب اطفال.

تَلَعْثُمْ [ع] جواب ويرمسی لازم كليركن ويره‌ميوب ايركلمك § صاجه، صاپان جواب ويرمك، كم كوم ايتمك.

تَلْعِينْ [ع] زیادەسیله لعنت ایتمك، لعنده مبالغه ایتمك. جمعی: تلعینات.

تَلْغْرافْ [رومجەدن] دورنو- یس، صورت معروفەده اشارات مخصوصه ایله اوزاقدن مخابره ایتمك اصولی: تلغراف خطی. تلغرافخانه. تلغراف مأموری. (تلغرافنامه) معناسندەده قوللانیلیر: تلغراف یازدی. تلغراف کلدی. (تَلْغِراف) صورتنده تلفظی شایعدر. تلغرافنامه معناسنه اولان (تَلَغْرام) لك لسانمزده استعمالی نصلسه شیوع بولمامشدر. تلغراف چکمك، تلغراف کشیده ایتمك = تلغراف واسطەسیله اشعار. ینه بو مألده اولان (تلغراف اورمق) (تل اورمق) تعبیرلری عامیانه عد اولنور.

تَلَفْ [ع] تباه، هلاك. (اولمق) و (ایتمك) مادەلریله قوللانیلیر: «یازیق یازیق تلف ایتدم متاع جان ودلی — بو چارسوی محبتده کار اولور صاندم — چلبی زاده عاصم» (ایتمك) مادەسیله استعمالی حالنده (اتلاف) مقامنه قائم اولمش اولور. بو مادەدن مجرد اولدیغی وقت (اتلاف) لك یرینی طوتەماز. مثلا «مضر برحیوانی اتلاف جائزدر» دینیلیر. «مضر برحیوانی تلف جائزدر» دینیلەمز. (تلف نفس) (تلف عمر) کبی تعبیرلرده دخی (اتلاف نفس) (اتلاف عمر) معنالری قصد اولنمیوب (نفسك تلف اولمسی) (عمرك تلف اولمسی) معنالری قصد اولنمایدر. جمعی اولان (تلفات) اکثریا تلف اولانلر معناسنده قوللانیلیر.

تَلَفُّظْ [ع] اصواتی آغیزدن لفظ حالنده اخراج: برحرفی تلفظ. برکلمەنك تلفظی. قاموسده (تلفظ) لك (تکلم) معناسنه اولدیغی کوستریلەرك «یقال تلفظ الرجل اذا تکلم» دینیلیورسەده ترکجەده (تلفظ) ایله (تکلم) بیننده خیلی فرق اولدیغی کوریلیور. مثلا «شو چوجق کوزل تکلم ایدیور» دیمك باشقه، «شو چوجق کوزل تلفظ ایدیور» دیمك ینه باشقەدر. هر تکلمده تلفظ تحقق ایدر، فقط هر تلفظده تکلم تحقق ایتمز. جمعی: تلفظات.

تَلَفُونْ [رومجه‌دن] سسی اوزاغه نقل ایدن آلت مخصوصه، ناقل الصوت: «تلفونسین نه‌لر دییورسه‌ ازل — ابد ایلر سنکله آنلری حل — قلمه خطاب» بو آلته (دور شنو) دیمك ده مناسبتدن خالی دکلدر .

تَلْفیفْ [ع] (لفّ) ه بدل قوللانیله‌بیلیر . آندن اقوادر .

تَلْفیقْ [ع] بربرینه ضم ایتمك، ایدلمك : بر جامه‌یی تشکیل ایده‌جك پارچه‌لری جمع وتلفیق . بر فنی تشکیل ایده‌جك مسائلك جمع وتلفیق. تلفیق اجزای لباس . تلفیق اجزای نردبان . جمعی : تلفیقات .

تَلَقُّبْ [ع] کندی ایچون لقب اتخاذ ایتمك، لقب طاقنمق، لقبلنمك: فلان شاعر فلان‌نامی تلقب ایتمش ایدی . شاعر مشهور احمد پاشا هیچ برنام ایله تلقب ایتمه‌مشدر .

تَلَقُّمْ [ع] (التقام) ایله مترادفدر .

تَلَقّی [ع] ... نظریله باقق، باقلمق ؛ ادراکه، اعتقاده کوره قبول ایتمك، ایدلمك: قاموسی ناقص برلغت کتابی اولمق اوزره تلقی ایدرز . او کتابك بوصورتله تلقیسی اهل وقوفه کوره ضروریدر. (تلقی بالقبول) تعبیر قدیمك استعمالنه دکل، اهمالنه لزوم واردر . جمعی اولان (تلقیات) تخفیف یا ایله‌در . برشیئی هرقوم باشقه درلو تلقی ایده‌بیلیر. بو تلقیات متنوعه اختلاف طبع وتربیه‌دن ایلری کلیر .

تَلْقیبْ [ع] لقب وضع ایتمك، ایدلمك ؛ لقبله‌مك ، لقبلنمك: حضرت پیغمبر جناب طلحة ابن عبیداللهی ذات العشیره غزوه‌سنده (فیاض) ایله تلقیب بیوردی . حضرت حیدرك (کرار) ایله تلقیبی جنکده دونه دونه حمله ایتدیکنه مبنیدر . جمعی : تلقیبات .

تَلْقیحْ [ع] آشی اورمق، اورلمق؛ آشیلامق، آشیلانمق : تلقیح صبیان. تلقیح اشجار. چیچك علتنك اوکی آلنمق ایچون اولری (تلقیح جدری) (تلقیح بقری) ناملریله ایکی درلو تلقیح اجرا او-

لنوردی . تلقیح جدری ابتدا عثمانلی ملکنده ظهور ایتدی . شمدی هر طرفده مرعی الاجرا اولان تلقیح بقری اصولنی مؤخراً انکلتره اطباسندن (جنر) بولمشدر. چیچك علتنه دائر ابتدا رساله یازان (۳۲۰) سال هجریسنده وفات ایدن حکیم شهیر (محمد بن زکریا ابوبکر رازی) در. جمعی : تلقیحات .

تَلْقِیم [ع] لقمه ویرمك، ویرلمك، لقمه لقمه اوله رق یدرمك، یدیرلمك : جوجغه تلقیم طعام . طعامك چوجغه تلقیمی .

تَلْقِین [ع] ایچه آکلاتمق، آکلادلمق : تلقین دین مبین . مهم بر خصوصك بر آدمه تلقینی § بعد الدفن میته خطاباً قبرینك باشی اوجنده ایراد ایدیلن اخطارات دینیه : تلقین میت مشروعدر . جمعی : تلقینات .

تَلَمُّذ [ع] شاکردلك ایتمك صورتیله تعلم : تلمذ علم حقوق. براستاددن علم فقه تلمذی.

تَلَمُّس [ع] (لمس) ه بدل قوللانیله بیلیر .

تَلَمُّع [ع] (التماع) ایله مترادفدر. جمعی : تلمعات : تلمعات سیوف .

تَلْمِیح [ع] قولاً ایما : بر وقعه‌یی تلمیح . برسر کذشتك تلمیحی § سوز آره‌سنده برقصه‌یه، برمثله، برشعره اشارت ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه. مثلا میان کفت وکوده قبحنی ایهام ایدن بدمنشه قارشی « جناب حق قوسقه‌ده دفین خاك عطرناك اولان ذاته رحمت ایلسون! » دیین آدم قوجه راغبك « شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر» مصراعنی تلمیح ایتمش اولور . تلمیحاً = تلمیح صورتیله، تلمیح اوله‌رق، تلمیح ایچون: فلان ماده‌یی تلمیحاً شویله دیدی . جمعی : تلمیحات .

تَلْمِیع [ع] لمعان ایتدرمك، ایتدیرلمك: سیفی تسلیل وتلمیع . کونشه قارشی اسلحه‌نك تحریك وتلمیعی § رنکارنك ایتمك، ایدلمك : تلمیع البسه . بوغچه‌نك تلمیعی § شعری ایکی ویا اوچ لسانی مزج ایده‌رك سویلمکدن عبارت بر

صنعت ادبيه : «بر كهنه كوپريدر بوجهان كيم كلن كچر — بالامن والسلامة فاجعل عبور نا — ابن كمال» « سنسين ايدن امداد ايله ممنون ضعفايى — دل قطرهٔ سيماب شد اى صبر كجايى» جمعى : تلميعات : تلميعات شيخ سعدى .

تَلَوُّثْ [ع] بولاشوب مردار اولمق، ملوث اولمق .

تَلَوُّنْ [ع] رنكدن رنكه كيرمك : تلون بوقلمون § بر حالده طورميوب حالدن حاله انتقال ايتمك ، ثباتسز اولمق : تلون مزاج . « هزار احباب اولان اهل تلوندن وفا كلمز — راغب» جمعى : تلونات .

تَلْوِيثْ [ع] بولاشديروب مردار ايتمك، بولاشديريلوب مردار ايدلمك؛ ملوث ايتمك، ايدلمك. جمعى : تلويثات .

تَلْوِيحْ [ع] برنجى معناسنده (تلميع) ايله مترادفدر. اشارت ايتمك معناسنده‌ده كلير . جمعى : تلويحات .

تَلْوِيعْ [ع] ياقوب دردِ ناك ايتمك ، ايدلمك . محبت حقنده قوللانيلير : تلويع قلب . قلب عاشقك تلويعى. جمعى: تلويعات.

تَلْوِيمْ [ع] (لوم) ه بدل قوللانيلهبيلير. آندن اقوادر. جمعى تلويمات .

تَلْوِينْ [ع] رنك ويرمك ، ويرلمك ؛ ملون ايتمك ، ايدلمك : بر قاشى تلوين. چيچكلرك تلوينى . جمعى : تلوينات .

تَلَهُّبْ [ع] برنجى معناسنده (التهاب) ايله مترادفدر.

تَلَهُّفْ [ع] متحسر ومحزون اولمق، تحسر ومحزونيت حالنده بولنمق، يانوب ياقلمق : چوجغى وفات ايدن والده‌نك تلهفى. جمعى : تلهفات .

تَلَهِّى [ع] (تلاهى) ايله مترادفدر .

تَلْهِيبْ [ع] آلولندرمك، آلولنديرلمك: تلهيب نار . آتشك تلهيبى . (الهاب) دن اقوادر. جمعى : تلهيبات .

تَلْهيف [ع] مقتضاى تلهف اولمق اوزره (والهفاه) چاغيرمق ، متحسرانه ومحزونانه ندا ايتمك . جمعى : تلهيفات : تلهيفات عشاق .

تَلَثُّث [ع] ارسلان روشلى ، ارسلان يوركلى اولمق .

تَلَيُّد [ع] (تالد) ايله مترادفدر .

تَلَيُّن [ع] يوموشاق اولمق ، يوموشامق ، (تخشن) لك ضدى .

تَلْيين [ع] يوموشاتمق ، يوموشادلمق .

تَماثُل [ع] (مماثله) يه بدل قوللانيله بيلير .

تَماثيل [ع] (تمثال) لك جمعى : « مخصوص ناس تماثيل شاهنامهٔ صنع — نابى » « قونمش بو چارسو يه بر آيينهٔ حيات — صورتور اولمش آنده تماثيل كائنات — ضيا »

تَماجُد [ع] مجديى، شرفنى ياد ايله افتخار ايتمك § ايكى ويا دها زياده آدم مجد، شرف خصوصنده مفاخره ايتمك : تماجد ناكسان .

تَمادى [ع] زياده اوزامق ، زياده اوزون اولمق ، بيتوب توكنمه‌مك : تمادئ عمر ، تمادئ ابتلا .

تَمارُض [ع] خسته كبى كورنمك ، يالاندن خسته اولمق : اجرتسز خسته معاينه‌سنه چاغيريلان طبيبك تمارضى . جمعى : تمارضات .

تَماسّ [ع] دكمك ، طوقنمق : حين مصافحه‌ده اللرك بربرينه تماسى . قلمك كاغده تماسى .

تَماشا [ف] نظر ايله سير ؛ اكلنمك، عبرت آلمق كبى مقصدلر ايله نظر . معناى مصدريى متضمندر . معلوم ومجهول اوله‌رق قوللانيلير : بر سفينه‌يى اوزاقدن تماشا . بر رسمك يقيندن تماشاسى . « آيينه صفت سير اوله‌مازسين بو صوردن — ايتسه‌ك نه‌قدر عالم دنيايى تماشا — طالب » « قيل صنعت استادى تحيرله تماشا — ضيا » (شايان تماشا) (جالب

تماشا) موقعلرنده‌ده قوللانیلیر : «اوزکه حال اوزکه جال اوزکه تماشا. دربو — روحئ بغدادی» «الله الله نه تماشادر بو! — لا» تماشاخانه = اطرافی سیر ایده‌جك خانه : «کوکلك سیر ایت نه عالیدر تماشاخانه‌سی !» (تماشاگاه) و (تماشاگه) هم اطرافی تماشا ایده‌جك یر هم‌ده سیر یری معناسنده مستعملدر. تماشاگر = تماشا ایدیجی، سیرجی . تماشاگری = تماشا کرلك، سیره چیقمه : «اوزاقدن کوروب بر خرامان پری — کوکل ایتدی میل تماشا کری»

تمالُك [ع] نفسنه مغلوب اولمامق، نفسنی ضبطه مقتدر اولمق، کندینه مالك اولمق: مشتهیاته تمالك ایله فضیلت تمالك برلشمز .

تمام [ع] تام، نقصانسز : «اولمه‌دن بیك‌یدی تاریخی تمام — بو رساله‌مده تمام اولدی کلام — حلیه یه دائر — خاقانی» «نیم صون پیمانه‌یی ساقی تمام ایتدك بنی — ندیم» § تام اولمق، بتمك: تمام تحصیل . تمام کتاب. تمام‌عمر. تماماً = تام اوله‌رق ، نقصانسز اوله‌رق : بورجنی تماماً اوده‌دی . بالتمام، بتمامه = تماميله، بلانقصان. ماه‌تمام = تام، نقصانسز آی، بدر. (ماه تام) قوللانلماز. نا تمام = تام دکل، ناقص ، تمام ایدلمه‌مش : تألیف ناتمام . (نا تام) قوللانلماز .

تمامیّت [ع] تماملق، تاملق، نقصانسزلق، بتونلك: تمامیت عقل . تمامیت ملك . «دولتك قیلدی تمامیتی استکمال — ضیا» قاعدهٔ عربیه‌یه موافق کورنمین بو کلمه‌نك لسانمزده استعمالنه احتیاج واردر .

تمایُل [ع] میل ایتمك، میللنمك. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: هبوب نسیم ایله تازه نهاللرك تمایلی . قلبك بر شیئه تمایلی. جمعی: تمایلات : تمایلات صلح جویانه .

تمتُّع [ع] فائده‌لنمك، کار ایتمك: کاغدجیلقدن شو قدر تمتع ایتمش § فائده، کار : سرمایه چیقدقدن صکره کندیسنه شوقدر تمتع قالمش . معنویاتده قوللانلماز . مثلا «خواجه افندینك تقریرندن تمتع ایتدم» دینیله‌مز . (استفاده)

ایله (انتفاع) مادیات ومعنویاتده قوللا نیلیر . (انتفاع) لـُ مادیاتده استعمالی اکثردر. جمعی : تمتعات .

تَمْتِیعْ [ع] فائده‌لندرملك، فائده‌لندیرلمك؛ کار ایتدرملك، ایتدیرلمك: بر تاجری تمتیع . بر شریککـ تمتیعی . معنویاتده قوللانلماز . جمعی : تمتیعات .

تَمَثُّلْ [ع] بر شیئك صورتنه کیرملك: حضرت جبریلك انسان صورتنه تمثلی § بر سوزی مَثَل اوله‌رق ایراد ایتملك ، بر سوز مثل اوله‌رق ایراد ایدلملك : قول شاعری تمثل . قول شاعرایله تمثل. قول شاعرك تمثلی . جمعی : تمثلات.

تَمْثِیلْ [ع] مثال کتیرملك ، کتیرلملك ؛ مثال اوله‌رق ایراد ایتملك ، ایدلملك : برکلمه‌نك صورت استعمالنی برعباره ایله تمثیل. برعباره‌نك تمثیلی . « ایلمش اهل حکم موج ایله بحری تمثیل — تاکه معلوم اوله کیفیت معنای حدوث — حکمت» § بر شیئك صورتنی نقش ایتملك، صورتی نقش ایدلملك . بومعناده اکثریا (طبع) ه بدل قوللانیلیر : برکتابی تمثیل . بر رساله‌نك تمثیلی . تمثیل اوّل . حسن تمثیل. تمثیل ابوالضیاء. جمعی: تمثیلات .

تَمَجُّدْ [ع] مجد صاحبی اولمق، کسب مجد ایتملك : اهل سُوفدن برینك تمجدی .

تَمَجُّسْ [ع] مجوسی اولمق .

تَمْجِیدْ [ع] ثنا ایله تعظیم : تمجید رسول اکرم . تمجید آل عبا § ثنا ایله تعظیم یولنده اوقونان دعا : حضرت بلال طرفندن اوقونان تمجید . جمعی : تمجیدات .

تَمْجِیسْ [ع] بریسنی مجوسی ایتملك، بریسی مجوسی ایدلملك .

تَمْحِیصْ [ع] تجربه، امتحان: تمحیص الٓهی. جمعی: تمحیصات .

تَمْحِیقْ [ع] ابطال، امحا : تمحیق ابا طیل .

تَمَخُّطْ [ع] سومکورملك .

تَمَدُّح [ع] كنديني اوكمك، اوكنمك: تمدح ممدوح دكلدر. جمعی: تمدحات: تمدحات حسّان العجم.

تَمَدُّن [ع] كسب مدنيت ايتمك، مدنی اولمق: بدويلرك تمدنی آرزو اولنور.

تَمْدِيح [ع] (مدح) ه بدل قوللانيلير. آندن اقوادر.

تَمْدِيد [ع] اوزاتمق، اوزادلمق. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: حبلی تمديد. حياتك تمديدی. تمديد عشرت. تمديد مصاحبت.

تَمْر [ع] خرما. اسم جنسدر. واحدی (تمره) در. تمّار = خرماجی، خرما صاتان. تمری = خرمایی پلكسون. (دمير هندی)نك طوغريسی (تمر هندی) در.

تَمَرُّد [ع] عناد واستكبار ايتمك. (ديككلك) تعبيريله ده تفسير اولنه بيلير. جهل مركب اصحابنك تمردی.

تَمَرُّن [ع] ادمان ايتمك، ملازمت ايتمك، آلشمق ايچون دوام اوزره چالشمق: برفنی تحصيلده تمرن.

تَمْرِير [ع] مرارت ويرمك، ويرلمك؛ آجی ايتمك، ايدلمك: تمرير مايع. آجی بر شی خلطيله مايعك تمريری. تمرير كام. تمرير مذاق. عمری تمرير ايتمكسزين امرار ايتملی.

تَمْرِيض [ع] ضعفه نسبت ايتمك، ايدلمك؛ ضعيفدر ديمك، دينلمك. اكثريا اقوال حقنده قوللانيلير: مؤلف بو قولی تمريض ايتمشدر. برقولك تمريضی دليله مستند اولملی.

تَمْرِين [ع] ادمان ايتدرمك، ايتديرلمك؛ آلشدرمق ايچون دوام اوزره چالشدرمق، چالشديرلمق: طلبه‌يی تمرين. شاكردانك تمرينی. كرك (تمرين) كرك (تمرن) (Exercice) مقامنده ده قوللانيلير. جمعی: تمرينات.

تَمَزُّق [ع] ييرتلمق، پاره‌لنمك، پاره پاره اولمق: تمزق اوراق.

تمزيق [ع] ييرتمق ، ييرتلمق ؛ پاره‌له‌مك ، پاره‌لنمك ؛ پاره پاره ايتمك، ايدلمك : بر كتابی تمزيق. برمكتوبك تمزيقی . طرف اقدس رسالتپناهيدن جناب (عبدالله بن حذافه) ايله كنديسنه ارسال بيوريلان نامهٔ مقدسی ييرتمق ادبسز- لكنده بولنان (خسرو پرويز) حقنده «مزّق كتابی مزّق الله تعالی ملكه» «مكتوبمی تمزيق ايتمش . جناب حق‌ده آنك ملكنی تمزيق ايتسون!» بيورلمش ايدی . چوق كچمه‌دن خسروك ملكی اللدن چيقه‌رق طوائف ملوكه كچمك صورتيله پارچه پارچه اولمشدر .

تمسّح [ع] بر شيئه ال سور- مك ، مسح ايتمك § بر شيئه سورتمك .

تمسخر [ع] مسخره‌لنمق ، مسخره‌لق ايتمك § مسخره‌لق اجراسيله استهزاء. جمعی: تمسخرات .

تمسّك [ع] اهتمام ايله طوتمق. اكثريا معنوياتده قوللا- نيلير: شريعت غرايه تمسك . دليل قوی‌يه تمسك . بوكا بدل (استمساك) دخی قوللانيله بيلير § سند : شاعر مشهور (فاضل)ك پيرمغانه ويرديكی تمسك «وجه تحرير حروف اولدركه» مصراعيله باشلار . « باص مهری تمسكلره اصنافی طولاندر » لطيفهٔ مشهوره سنك ناظمی كيم اولديغنی بيلميورز .

تمسكن [ع] مسكين اولمق، مسكينلشمك، مسكينلك كوسترمك .

تمسح [ع] (مسح) ه بدل قوللانيله بيلير .

تمسيه [ع] بريسنه « الله آقشامكی خير ايتسون» ديه دعا ايتمك، « آقشاملك خير اولسون» ديمك . «شيقدر هنرنما بكم اعلی لسان بيلير — اجرای رسم تمسيه‌ده بون صوآردير ! » تشديد ايله غلطدر .

تمشّط [ع] صاچنی، صاقالنی طارامق، طارانمق . (امتشاط) مترادفيدر .

تمشّق [ع] مشق آلمق، مشق اتخاذ ايتمك § ورزش، تعلم .

تَمَشّی [ع] یوریمك . مادیاتده قوللانلماز: تمشیء مصالح. او دلیل بو دعواده تمشی ایتمز .

تَمْشِیَت [ع] یورتمك، یوریدلمك . مادیاتده قوللانلماز . تمشیت مصالح . ایشلرك تمشیتی . (تمشیه) صورتنده‌ده قوللانیلیر . (تمشیت) ك (ویرمك) ، (تمشیه) نك (ایتمك) ماده‌سیله استعمالی یاقیشیق آلیر : ایشلره تمشیت ویرلدی . ایشلر تمشیه ایدلدی . تشدید ایله غلطدر .

تَمْشِیط [ع] طارامق، طارانمق : تمشیط کاکل . کیسولرك تمشیطی .

تَمْصِیر [ع] بر موقعی شهر یاپمق ، بر موقع شهر یاپلمق : منتهای صحرایی تمصیر . دامن جبلك تمصیری .

تَمَطُّر [ع] سرینلەمك کبی بر مقصدله یاغموره چیقمق : نیسانده تمطر .

تَمَکُّن [ع] مکانلانمق، مکان طوتمق، یرلشمك : فلان ذات فلان یرده تمکن ایتدی . محبتکز قلبمده تمکن ایتمشدر .

تَمْکِین [ع] عدم خفت مزاج، آغیرلق ، وقار : « تمکینی ویروب جنونی آلمش — دریا بنه اضطرابه طالمش — تلاطمه دائر » « اهل تمکینم بنی بکزتمه ای کل بلبله — درده یوق صبری آنك هر لحظه بیك فریادی وار — فضولی » پرتمکین = چوق تمکینلی : رئیس پرتمکین .

تَمَلُّق [ع] یالطاقلانمق. (تبصبص) فی الاصل کوپك قویروغنی صاللایوب یالطاقلانمق معناسنه اولدیغندن (تملق) ایله بینلرینی تفریق ایچون دینیله بیلیرکه : (تبصبص) یالکز اوضاع ایله‌ده اوله بیلیر. (تملق) ایسه اوضاعه مقارن تکلم ایله اولور . هرحالده بو ایکی کلمه‌نك بربرینه بدل استعمالی تجویز اولنور. شو قدر وارکه (تبصبص) کلبه اولان نسبتی جهتیله (تملق) دن اقوی عد اولنملیدر : تملق بر فعل مذمومدر . « دل کیمسه‌یه ایلمز تملق — اول خلق ایله ایتمه‌مش تخلق » جمعی : تملقات .

تَمَلُّكْ [ع] ملك ايدينمك، ايدينمك، تحت تصرفه آلمق، آلنمق: بر عرصه‌يي تملك. برخانه‌نك تملكي. (مال ايدينمك) تعبيريله‌ده تفسير اولنه بيلير: تملك الفاظ اجنبيه. بر عاريتك تملكي. جمعي: تملكات.

تَمَلُّلْ [ع] بر ملته داخل اولمق، بر ملتك افرادندن اولمق، بر ملت ايله ملتلنمك: «شكر كيم ايتدك تملل ملت اسلام ايله» (امتلال) مترادفيدر.

تَمْليحْ [ع] طوزلامق، طوزلانمق: تمليح طعام. جلد مسلوخك تمليحي § سوز آره‌سنده خوش آينده بر مضمون ويا دلنشين برتعبير ايراد ايتمكدن عبارت بر صنعت ادبيه: شاعر مشهور نديم تمليح ايله تميز ايتمشدر. جمعي: تمليحات.

تَمْليكْ [ع] ملك ايتمك، ايدلمك: برباغچه‌يي بر آدمه تمليك. بردكانك بريسنه تمليكي. (مال ايتمك) تعبيريله‌ده تفسير اولنه‌بيلير. جمعي: تمليكات.

تَمَنّي [ع] ديله‌مك، آرزو ايتمك، ايدلمك: تمنئ ترقي. تمنئ تلاقي. تمنئ موفقيت. تمنئ محال. «محالك تمنيسي جائزميدر؟» اسلوب فارسي اوزره (تمنا) صورتنده‌ده قوللانيلير: «قديكه ايرمك اومار دل نه تمنادربو! — روحئ بغدادي» «مضمر دل دمبسته‌ده بر كام كرامي — كيم بيلمز آني عقده كشايان تمنا — جوري» كرك (تمني)، كرك (تمنا) تمني اولنان شي مقامنده‌ده ايراد اولنور: تمنيسي حصوله كلدي. «عجب عاشق عجب دلبر عجب اولماز تمنادر — نفعي» الني باشنه طوغري قالدرمقدن عبارت اولان آشنالق، سلام اشارتنه دخي (تمنا) دينيلير: «نعمت قربك تمني ايلمك حدم دكل — پيش دكاندن كچركن برتمنا اولسون ايت!» بو تمنانك ده انواعي واردر: باشدن صاومه تمنا. قنديللي تمنا. (تمني) نك جمعي اولان (تمنيات) تخفيف يا ايله‌در.

تَمَوُّجْ [ع] طالغه‌لانمق، طالغه طالغه اولمق: تموج دريا. تموج ديبا. تموج نباتات. تموج آواز. «دريا تموج ايتمه‌ده خاشاك بي خبر — روحئ بغدادي» «تموج

ایته ده بر بر چن لطیف لطیف »
جمعی : تموجات .

تَمُّوز : [سریانیدن] معروف آی . حرارت شدیده معناسنه اولدیغی برهان قاطعده مقیددر : تاب تموز . آفتاب تموز . « نیچون آتشلره دوشمش کبی پیچیده‌در زلفك؟ — (رضا) آسا مکر تموزده بغداده کلمشدر — اسبق والیء بغداد » نظمده تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر .

تَمَوُّل [ع] چوق مال صاحبی اولمق ، مالدار اولمق : فلان آدم تجارتله تمول ایتمشدر .

تَموِیل [ع] مالدار ایتمك ، ایدلمك: برآدمی تمویل . برتاجرك تمویلی .

تَموِیه [ع] سوزی یالدیزلامق صورتیله سویلمك ، باطل سوزه حق سوسی ویرمك . (تمویه) صورتنده تلفظی غلط فاحشدر . جمعی اولان (تمویهات) زیاده قوللانیلیر : تمویهات ارباب الحاد . تمویهات ایله فریبانه .

تَمَهُّد [ع] یایلوب دوشنمك : تمهدبساط . تمهد مقدمه.

تَمَهدِی [ع] مهدیلك دعواسنه قالقشمق ، مهدیلك دعواسنده بولنمق .

تَمَهُّر [ع] ماهر اولمق ، کسب مهارت ایتمك : کتابتده تمهر .

تَمهِید [ع] یایوب دوشه‌مك ، یایلوب دوشنمك : بساطی تمهید . مقدمه‌نك تمهیدی . تمهید مقدمات . جمعی: تمهیدات .

تَمهِیل [ع] (امهال) ایله مترادفدر . حق الهیده اکثریا (امهال) قوللانیلیر : امهال الهی . جناب حق اهمال ایتمز ، امهال ایدر . جمعی : تمهیلات .

تَمَیُّز [ع] معنیً امثالندن آیرلمق ، امثالی آره‌سندن آیریلوب آیریجه برموقع طوتمق ، متمیز اولمق ، سچلمك : فلان بین الاقران تمیز ایتمشدر . ما به التمیز = کندیسیله تمیز ایدیلن شی . جمعی : تمیزات .

تَمَیُّع [ع] صیوبق اولمق ، صیویقلاشمق ، مایع حالنه کلمك : طوکدرمه‌نك تمیعی . یوغوردك تمیعی .

تَمِيمَه [ع] ديل كوز، كوز بوجغى، نظر بوجغى.

تَمْيِيز [ع] آييرمق، آييرلمق، سچمك، سچلمك، فرق ايتمك، ايدلمك. معنوياتده قوللانيلير: تميز خيروشر. نيك وبدك تميزى. (محكمهٔ تميز) ما تحتنده‌كى محكمه‌لر طرفندن ويريلن حكملرك صحيح اولوب اولمديغنى تميزه مأموز اولديغى ايچون بو عنوانى آلمشدر § محكمهٔ تميزه عرض: تميز دعوى. دعواسنى تميز ايتدى. تميزاً = تميز صورتيله، محكمهٔ تميز معرفتيله: تميزاً رؤيت دعوى § قوهٔ مميزه، انسانده نيك وبدى، نفع و ضررى تميز ايدن قوت: اهل تميز. اصحاب تميز. شخص بى‌تميز. نه تميزسز آدم! § ذاتده ياخود نسبتده اولان ابهامى رفع ايدن اسم. (تميز) كلمه‌سنك نظمه مخصوص اوله‌رق فارسيده اولديغى كبى لسانمزده دخى (تميز) صورتنده مخففاً استعمالى بعض شعرا طرفندن تجويز اولنمشدر. از جمله سامى «تميز نيك وبد عين ضرردر خرده‌بينانه — بو دقت جسمنى سوراخ سوراخ ايتدى غربالك» ديمشدر. بو صورت مقبول طبع سليم اوله‌ماز صانيرز.

تَنْ [ف] وجود، كووده. باش داخل ويا خارج اعتبار اولنه‌بيلير: «تنده اى روح روان جان بر اولور — فصيح» «كثرت پيكانك اتمشدر دميردن تن بكا — فضولى» «درد چكمش سرم اول خال سيه قربانى — تاب كورمش تنم اول طرهٔ طراره فدا — وله» (بدن) بو استعمالده (تن) ايله مشتركدر. مع‌مافيه (تن) (قلعه بدنى) كبى يرلرده قوللانيله‌ماز. تناسان = استراحت وجودنى كوزه‌دن، كندى راحتنه باقان آدم: توانكران تناسان. اصل اوزره (تن آسان) صورتنده‌ده يازيله‌بيلير. تناسانى = تناسانلق. تناور = طولغون وجودلو، اتلى جانلى: تناور بر نوجوان ايدى — نعيا. اصل اوزره (تن آور) صورتنده‌ده يازيله‌بيلير. تناورى = تناورلك. تن پرور = وجودنى بسله‌مكله مشغول اولان، وجودنى بسله‌مكه اعتنا ايدن آدم: توانكر تن پرور. تن پرورانه = تن پرورجه‌سنه: تنعم تن پرورانه. تن پرورى = تن پرورلك: التزام تن

پروری. تن‌درست = صحیح الوجود، صحتی یرنده، وجودی صاغلام اولان آدم: سائل تن درست. تن‌درستی = تن درستلك، صحت وجود: موجب تن درستی. تن زده = ساکت، صوصمش: خطیب تن‌زده. آهن تن = پك قوی وجودلو: شمشیرزن آهن تن. «داود چرخ درد ایله موم ایلدی (ضیا) — عالمده کیمسه بن کبی آهن تن اولمسون» (آهن تن) ه بدل مشهور پهلوان ایرانی (اسفندیار) ك وصفی اولان (رویین تن) دخی ایراد اولنه‌بیلیر. نرم تن = یوموشاق تنلی: طفل نرم تن.

تَنَاثُر [ع] (انتثار) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَنَاجی [ع] فیسلدشمك، فیسلتی ایله اسرار سویلشمك.

تَنَادّ [ع] بربرندن اورکمك. یوم التناد = قیامت کونی. (تنادی) یه‌ده باق.

تَنَادُر [ع] نادرلشمك، کسب ندرت ایتمك.

تَنَادُم [ع] (منادمه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تَنَادی [ع] بربرینه ندا ایتمك، ندا ایدشمك. قرآن کریمده (یوم القیامه) مقامنده وارد اولان (یوم التناد) تعبیر شریفنده‌کی (تناد) حضرت ابن عباس واتباعنك قرائتنه کوره دالك تشدیدیله ایسه‌ده سائرلرینك قرائتنه کوره (تنادی) دن مخفف اولمق اوزره دالك تخفیفیله‌در. بناءً علیه قیامت کوننه (یوم التنادی) دخی دینیله‌بیلیر.

تَنَازُع [ع] (منازعه) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. (تنازع فعلین) بر تعبیر نحویدر.

تَنَاسُب [ع] بربرینه مناسب اولمق. وجود انسانی تشکیل ایدن اعضانك بربرینه مناسب اولمسی کبی: تناسب اندام. تناسب الفاظ. (مراعات نظیر) دینیلن صنعت ادبیه‌یه (تناسب) دخی دینیلیر.

تَنَاسُخ [ع] بر طائفهٔ ضاله‌نك قولی اوزره روحك بر جسمدن آیریلیر آیرلماز دیکر بر

جسمه تعلق ایتمسی: تناسخ ارواح. مذهب تناسخه سالك اولان آدم بر کون اولوب ده روحنك بر قودوق جسدینه تعلق ایده بیله جکنی البته دوشونور! تناسخی = تناسخ مذهبنده بولنان آدم. جمعی: تناسخیون.

تَنَاسُلْ [ع] بربرندن طوغوب اورەمك: بنی آدمك تناسلی. تناسل حیوانات.

تَنَاشُدْ [ع] (مناشده) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تَنَاشِیرْ [ع] چوجق یازیسی، عجمی یازیسی: تناشیر صبیان. جمع بی مفرددر.

تَنَاصُرْ [ع] بربرینه نصرت ایتمك، یاردیملاشمق. (تعاون) مادیات ومعنویاتده قوللانیلیور. (تناصر) ك مادیاته تعلق ایدن شیلرده قوللانلمسی یعنی صرف معنویاتده قوللانلمامسی مناسب اولور صانیرز. بو حالده مثلا (تناصر ارباب جهاد) دینیلیر. (تناصر افکار) دینلمز.

تَنَاطُحْ [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه بوینوزلریله اورمق، سوسشمك: تناطح کباش. ایکی قوچك تناطحی.

تَنَاظُرْ [ع] بربرینه باقمق، باقشمق، بربرینه ناظر اولمق: تناظر خصمین. ایکی خانه نك تناظری.

تَنَافُرْ [ع] بربرندن اورکمك، بربرندن نفرت ایتمك: تنافر عالم وجاهل. تنافر عندلیب وغراب. تنافر حروف = کلمه نك اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویره جك برحالده بولنمسی. تنافر کلمات = کلمه لرك — عدم امتزاج سببیله — اثنای تلفظده لسانه ثقلت ویره جك برحالده بولنمسی. هر تنافر مخل فصاحت دکلدر.

تَنَافُسْ [ع] (منافسه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

تَنَاقُصْ [ع] آزالمق، اکسلمك: سن تزاید ایتدکجه عمر تناقص ایدر.

تَنَاقُضْ [ع] انسانك ایکی سوزی بربرینه مخالف

اولمق : تناقض قولین § ایکنجی سوزی برنجی سوزینه مخالف اولمق: فلان بو سوزنده تناقض ایتدی. جمعی : تناقضات .

تناكُح [ع] نكاحلاشمق ، بربریله زوج وزوجه اولمق .

تناكُر [ع] (تجاهل) ایله مترادفدر .

تنانیر [ع] (تنّور) ڭ جمعی .

تناوُل [ع] آلوب یمك، آلنوب یمك : برطعامی تناول. برمیوه‌نڭ تناولی .

تناوُم [ع] اویور کبی کورنمك، یالاندن اویومق : تناوم کربه. تناوم صوفی.

تناهی [ع] نهایت بولمق : « ای قدرتنه اولمیان آغاز وتناهی — ممکن دکل اوصافکی ادراك کاهی — ضیا » بی تناهی = تناهیسی اولمیان، تناهیسز : « دوشون آتی‌یی حاله آلدانمه — بو نمکاه بی‌تناهیده — کون کلیر هیچه صایدیغڭ ذره — مهر اولور سایهٔ انتهیده » (انتها) ایله بینلرنده فرق واردر . (تناهی) ده دائما معنای مصدری ملاحظه اولنور . (انتها) ایسه (نهایت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. (غیرمتناهی) موقعنده قوللانیلان (لا یتناهی) تعبیرینی — یاسنه آلدانه‌رق — (لایتناهی) اوقومق عجمیلکدر .

تنباكو [ف] نارکیله ایله ایچیلن معروف نبات ، تومبکی : تنباکو کشان سرکران .

تنبُّت [ع] نابت اولمق ، یردن بتمك : تنبت سنبل . تنبت نباتات .

تنبل [ف] اوشه‌نیجی، اوشنکن: تنبله ایش بیور ، سکا عقل اوکرتسون .

تنبلیت [ف] حیوان یوکی ، کوچك یوك: «مرکب اوزره یوکله‌درلر تنبلیت — سروری »

تنبُّؤ [ع] نبوت کاذبه ادعا ایلمك ، یالان اوله‌رق

پیغمبرلك دعواسنده بولنمق: مسیلمة الکذابك تنبؤی .

تَنَبُّه [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تَنْبِیه [ع] اهتمام ایله امر یاخود نهی ایتمك ، ایدلمك : بر خصوصی برآدمه تنبیه . بر خصوصك بریسنه تنبیهی . فی الاصل اویاندرمق معناسنه‌در . جمعی : تنبیهات .

تَنْتَه [ایتالیانجه‌دن] کونشه ، یاغموره قارشی سفائن وسائره‌نك اوزرینه چکیلن بز . بو کلمه فارسیده اوروجك آغی معناسنه کلیور . معروف اولان معناسی بوندن مأخوذده اوله بیلیر.

تَنَثُّر [ع] (انتثار) ایله مترادفدر .

تَنْثِیر [ع] صاچمق، صاچلمق : تنثیر دنانیر. دراهمك تنثیری § نظمی نثره تحویل . بر مصراعی تنثیر. بربیتك تنثیری .

تَنْجِیه [ع] (انجا) یه بدل قوللانیله بیلیر . تشدید ایله غلطدر .

تَنَخْنُخ [ع] بوغازینی مکرراً خیرلدادوب سسلندرمك : نماز ایچنده بلا عذر تنخنخ مفسد صلاتدر . تریاکینك تنخنخی. جمعی : تنخنخات: تنخنخات جماعت .

تَنْحِیت [ع] (نحت) ه بدل قوللانیلیر.

تَنَحِّی [ع] آلارغه طورمق، برطرفه چکلمك .

تَنْخِیل [ع] الك ایله الهمك ، النمك : تنخیل دقیق . کپکنی اخراج ایچون دقیقك تنخیلی.

تَنَدُّم [ع] ندامت کتیرمك ، پشیمان اولمق: تندم آثم.

تَنْدِیَه [ع] نمناك ایتمك، ایدلمك: تندیهٔ جفون. ماکنه‌یه ویریله‌جك اوراقك تندیه‌سی. تشدید ایله غلطدر .

تَنْذِیر [ع] (انذار) ایله مترادفدر. آندن اقوادر .

تَنَزُّل [ع] آشاغی ایتمك ، آشاغیلامق: تنزل قیمت. تنزل اسعار . بالونك تنزلی . بو معناده تدریج ملاحظه اولنور .

مثلا (تنزل صاعقه) دینلمز § کوکل آلچاقلغی ایتمك، لطف کوسترمك، انسانك قدر حقیقیسندن آشاغی عد اولنه جق صورتده معامله سی: «خانهٔ اغیار وعشاقه تنزل ایلمز — نفعی» «دل تنزل ایلمز هر خوبه نام ونتکی وار — وصفی» تنزلاً = تنزل صورتیله: تنزلاً تشریف. جمعی: تنزلات.

تَنَزُّه [ع] کسب انشراح، کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزمك: تنزه ایچون چیقمش ایدك. تنزه ایتدك. (تفرج) ایله بینلرنده فرق واردر. (تنزه) (تفرج) دن نازك عد اولنمقله برابر معناسنده آنك کبی دائما (تباعد) ملاحظه اولنماز. مثلا خانه سنك باغچه سنده کزینن بر آدم «تنزه ایتدم» دیه بیلیر، فقط «تفرج ایتدم» دیه مز. (تنزه) فی الاصل (تباعد) معناسنه در. (بری اولمق) مقامنده ده قوللانیلیر. «تنزه ذاته عن النقصان» کبی عباره لرده بو معنی قصد اولنور.

تَنْزِیل [ع] قرآن کریم: تنزیل مبین. تنزیل جلیل. «سطرنا برجا بولنماز نسخهٔ تنزیلده» (انزال) بو معناده قوللانلماز § آشاغی ایندرمك، ایندیرلمك: تنزیل بها. قیمتك تنزیلی. (انزال کتاب) (تنزیل کتاب) دینیلیر. (انزال بها) (انزال قیمت) دینلمز § طرح: بر مقداری یکوندن تنزیل. برمقدارك تنزیلی. (انزل) بومعناده قوللانلماز. جمعی: تنزیلات.

تَنْزِیه [ع] قبایحدن بری قیلمق، قیلنمق: تنزیه نفس. برذاتك تنزیهی. حق آلهیده قوللانیلان (تنزیه) واجب الوجودك کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنه دائر سوز سویلمکدن، تعبیر دیکرله: کافهٔ نقائصدن بری اولدیغنی اعتراف ایلمکدن عبارتدر. جمعی: تنزیهات.

تَنْسُخ [ف] نفیس، نادر، بی نظیر: «ای کل دیه مم سکا قر رخ — مهده اوله ماز بو رنك تنسخ»

تَنَسُّق [ع] (انتساق) ایله مترادفدر.

تَنَسُّم [ع] روزکار استشمام ایتمك، ایدلمك: تنسم نسیم خوشبو. «حلول نوبهار ایله

کوکل هوا پرست اولور — نسیم کوی دلبرك تنسمیله مست اولور» (تنفس) کبی صولوق آلمق معناسنه‌ده کلیر. جمعی: تنسمات.

تَنْسِیق [ع] نظام اوزره دیزمك، دیزمك، نظامنه قویمق، قونلمق: تنسیق امور. اشیانك تنسیقی. تنسیق الصفات، تنسیق صفات = اوصاف متعدده‌یی بربرینی متعاقب ایراد ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه: «آفتاب بحر وبر صاحب قران شرق وغرب — شهسوار نامور رایتکشای صفدری — سلطان عثمان وصفنده — نفعی» «ادیب، ظریف، محبوب القلوب بر ذاتدر» کبی سوزلر هپ تنسیق الصفات قبیلندندر. جمعی: تنسیقات: تنسیقات عدلیه.

تَنْسِیَه [ع] (انسا) ایله مترادفدر. تشدید ایله غلطدر.

تَنَشُّب [ع] بر شیئه ایلیشوب طوتلمق: صیدك دامه تنشبی. قوشك اوکسه‌یه تنشبی. (انتشاب) مترادفیدر.

تَنَشُّر [ع] (انتشار) ایله مترادفدر.

تَنَشُّط [ع] نشاطلانمق: تنشط ارباب شباب.

تَنَشُّف [ع] صویی، رطوبتی کندینه چکوب ایچمك، امك: تنشف دیوار. تنشف تراب. سونکرك تنشفی.

تَنْشُو - ی [ف] تنشیر.

تَنْشِیر [ع] (نشر) ایله مترادفدر. آندن اقوادر.

تَنْشِیط [ع] نشاطلاندرمق، نشاطلاندیرلمق: تنشیط مجلس. اهل بزمك تنشیطی. «مکتوب ایله ویزدیکك حوادث — تنشیط قلوبه اولدی باعث»

تَنْشِیف [ع] صویی، رطوبتی ایچیرمك، صو، رطوبت ایچیرلمك؛ امدرمك، امدیرلمك: صویی طوپراغه تنشیف. رطوبتك سونکره تنشیفی.

تَنَصُّب [ع] برنجی معناسنده (انتصاب) ایله مترادفدر.

تَنَصُّح [ع] (انتصاح) ایله مترادفدر .

تَنَصُّر [ع] خرستیان اولمق .

تَنْصیر [ع] بریسنی خرستیان ایتمك، بریسی خرستیان ایدلمك .

تَنْصیص [ع] بعد التدقیق قرار ویرمك، ویرلمك: برمسئله‌یی تنصیص. برخصوصك تنصیصی. جمعی: تنصیصات.

تَنْصیف [ع] ایکی‌یه بولمك، ایکی‌یه بولنمك: سکز عددینی تنصیف. برمبلغك تنصیفی .

تَنْضیر [ع] نضارت ویرمك، نضارتلی قیلمق، قیلنمق: تنضیر حدیقه . بهارك کوه وصحرایی تنضیری .

تَنَظُّر [ع] دوشـونه‌رك دقتله باقمق ، دقتله باقه‌رق دوشونمك : بو منظره شایان تنظردر . تنظر عارف . تنظر حکیم .

تَنَظُّف [ع] مادةً تمیزلنمك ، پاکلنمك . تنظف تن. تنظف مسکن .

تَنَظُّم [ع] (انتظام) ایله مترادفدر .

تَنْظیر [ع] نظیرینی یاپمق ، نظیری یاپلمق . اکثریا شعر حقنده قوللانیلیر که نظیره سویلمك تعبیر اولنور: برمنظومه‌یی تنظیر . بر نشیده‌نك تنظیری . «آلدی میدانی بووادیده ندیم یکه‌تاز — اولمه چوق زفتاره (راغب) ساحهٔ تنظیرده» «غزلن ایتدی (سروری) ینه کندی تنظیر — آدنه بلده‌سنك حیف سخندانلرینه!» تنظیراً = تنظیر صورتیله، تنظیر ایچون : فضولینك غزلنی تنظیراً بویله برشی یازمش. جمعی: تنظیرات.

تَنْظیف [ع] مادةً تمیزله‌مك، تمیزلنمك ، پاکله‌مك، پاکلنمك : تنظیف لباس . تنظیف اسواق . تنظیف ازقه . جاده‌لرك تنظیفی . جمعی : تنظیفات .

تَنْظیم [ع] دیزمك ، دیزلمك : تنظیم لآلی. سبحهٔ صدداده‌نك تنظیمی § یاپوب یاقشدرمق ، یاپیلوب یاقشدیرلمق : تنظیم لایحه. استدعا تنظیم وتقدیمی § یولنه قویمق، قونلمق : باغچه‌یی تنظیم .

اموربيتيه‌نك تنظيمی. جمعی: تنظيمات: تنظيمات خيريه .

تَنَعُّم [ع] نعمت ايچنده بولنه‌رق راحت ايتمك: «ارباب تنعم نه بيليرمحنت فقری — ممكنمی اولور تجربه‌سز فهم حقيقت؟» جمعی: تنعمات .

تَنْعيل [ع] نعلله‌مك، نعللنمك: تنعيل فرس . حيوانك تنعيلی .

تَنْعيم [ع] نعمتلندرمك، نعمتلندرمك؛ نائل رفاه ايتمك، ايدلمك: بر فقيری تنعيم . بريسنك تنعيمی . «انسان اودركه ايسترهم‌نوعنك رفاهن — انسانلغه ياقشماز تنعيمسز تنعم» § اوت ديمك، اوت ديه جواب ويرمك. جمعی: تنعيمات: تنعيمات بنده‌پرورانه . تنعيمات مداهنه‌كارانه .

تَنَغُّم [ع] نغمه‌پردازلق ايتمك . جديانده ، مدحيانده قوللانلمامالی . جمعی: تنغمات: تنغمات بدآوازان . تنغمات خواننده مستثقل .

تَنْغيص [ع] زندكانيسنی مكدر ايتمك، زندكانيسی مكدر ايدلمك؛ ياشايشنده صفا براقامق، براقلمامق: تنغيص زندكانی. تعيشك تنغيصی .

تَنَفُّر [ع] نفرت ايتمك : قبايحدن تنفر .

تَنَفُّس [ع] صولوق آلمق : ذی روح تنفس ايدر § يورغونلق آلمق : بر آز تنفس بيوركز . وقت تنفس § طاك يری آچيلوب بياضی اطرافه يايلمق : تنفس صبح بهار. صباحك تنفسی § دكيز صويی تموج ايله ساحله سربلمك: تنفس دريا . جمعی : تنفسات .

تَنَفُّل [ع] نافله نماز قيلمق : تنفل شبخيزان .

تَنْفيخ [ع] زياده‌سيله اوفله‌مك، اوفلنمك . بو معناده (نفخ) ايله مترادف صاييلير§ اوفله‌يوب شيشيرمك، اوفله‌نوب شيشيرلمك: تنفيخ جلد مذبوح. طولومك تنفيخی . جمعی : تنفيخات .

تَنْفيذ [ع] (انفاذ) ايله مترادفدر. جمعی: تنفيذات.

تَنْفير [ع] نفرت ايتدرمك، ايتديرلمك : بر آدمی بر

شیدن تنفیر . بریسنك بر شیدن تنفیری . جمعی : تنفیرات .

تَنْفِیس [ع] نفسلندرمك ، نفسلندیرلمك ، فرحلاندرمق ، فرحلاندیرلمق : شاكردانی مكتبك باغچه‌سنه چیقاره‌رق تنفیس . طلبه‌نك تنفیسی . زمان تنفیس . جمعی : تنفیسات .

تَنْفِیش [ع] پاموق آتمق ، آتلمق ، یوك دیتمك ، دیدلمك : تنفیش پنبه . بر مقدار پشمك تنفیشی . پاموق آتار كبی آتمق ، یوك دیدركبی دیتمك مقامنده‌ده ایراد اولنور : قدرت قاهرهٔ الٰهیه ایسترسه طاغلری ، طاشلری تنفیش ایدر . او قدرته كوره تنفیش جبال برشی دكلدر . جمعی : تنفیشات .

تَنَقُّد [ع] (تنقید) ه باق .

تَنَقُّل [ع] بر یردن دیكر یره كوچمك : استانبولدن چاملیجه‌یه تنقل . جمعی : تنقلات .

تَنْقِیح [ع] طرح زوائد ، طرح زوائد ایله دوزلتمك ، دوزلدلمك . تنقیح كلام . جمعی : تنقیحات .

تَنْقِید [ع] ادبی ، فنی ، صناعی آثاری تدقیق ایله ایی وفنا جهتلرینی بالمحاكمه كوسترمك ، بو درلو آثار تدقیق اولنه‌رق ایی وفنا جهتلری بالمحاكمه كوسترلمك . آثار ادبیه حقنده استعمالی غالبدر : بر منظومه‌یی تنقید . بر رومانك تنقیدی . (تنقید) ك معناسنده تدقیق اولنان اثرك « ایی جهتلرینی كوسترمك » باتبع ملاحظه اولنور . بر اثرك یالكز فنا جهتلرینی كوسترمك‌ده (تنقید) در ، فقط یالكز ایی جهتلرینی كوسترمك (تنقید) دكلدر . دیمك كه تنقید بر اثرك هم ایی هم فنا یاخود یالكز فنا جهتلرینی كوسترمكدن عبارت اولمق اوزره ایكی درلو اولور . (تنقید) (انتقاد) ایله مترادفدر . بونلره بدل (تنقد) دخی قوللانیله بیلیر . (تنقید) لفظنك عربیده مستعمل اولماسی بزم استعماللرمزه مانع اوله ماز . حتی (تنقید) ی (انتقاد) ه ترجیحاً استعمال ایدرز . یرلرنده بعضلری كوسترلدیكی اوزره لسانمزده بویله بر خیلی كلمه موجود در . جمعی : تنقیدات .

تَنْقِيذ [ع] (انقاذ) ايله مترادفدر .

تَنْقِيش [ع] نقش ايتمك، نقش ايدلمك : بر صورتی لوحه‌یه تنقيش . بر منظومه‌نك ذهنه تنقيشی § نقشلامق، نقشلانمق: ديواری تنقيش . سقفك تنقيشی . جمعی : تنقيشات .

تَنْقِيص [ع] اكسلتمك، اكسلدلمك: تزييد وتنقيص. بر مقداری تنقيص . عملك تزييديله جهلك تنقيصی . جمعی: تنقيصات .

تَنْقِيط [ع] نقطه‌لامق ، نقطه لانمق : بر حرفی تنقيط . بركلمه‌نك تنقيطی . بو معناده (اعجام) ايله مترادفدر § يازی سهولتله وطبيعی بر صورتده اوقونمق ايچون اواخر جمل‌ايله بعض كلمات آره‌لرينه نقطه واشارات سائره وضعی . بو تعبيرده (نقطه) اصل اولديغی ايچون تغليب ايدلمشدر : تنقيط عباره . لسانمزده اصول تنقيط تقرر ايتدی .

تَنْقِيَه [ع] تطهير . عمليات طبيه‌ده مستعملدر . تشديد ايله غلطدر .

تَنْگ [ف] طار ، صيقنتيلی : خانهٔ تنك . قافيهٔ تنك . دلِ تنك . «يريدر اولسه منشرح دلِ تنك — چاليلق صوتكزله پرآهنك — قوشلره خطاب» «شويله‌در قحط تحمل سينهٔ تنكمده‌كيم — تمز اولمشدر نفس بر آتشين فرياده دك — نديم» «تهی پای رفتن به از كفش تنك — سعدی» = طار آياق قابی كيمكدن يالين آياق يوريمك اولادر . تنكدست = الی طار، زوكرد : عاشق تنكدست . تنكدستان محررين . تنكدستی = زوكردلك : بلای تنكدستی . تنك‌چشم = آچ كوزلو : تاجر تنك‌چشم. تنك چشمی = آچ كوزلولك. تنكدل، دلتنك = يوركی طار، مضطرب القلب . تنكدلی، دلتنكی = طار يوركليلك، اضطراب قلب. دهانِ تنك ، دهنِ تنك = كوچك آغيز. تنكنا = طار ير، صيقنتيلی ير . راغبك « نه قصر دلكش كلشن نه صحن باغ آرارز — شو تنكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز» بيتنده دنيادن كنايه اوله‌رق ايراد اولنمشدر . تنكی = طارلق : تنكیٔ دل . تنكیٔ معيشت . تنكیٔ حوصله .

تَنْگ [ف] دنك، بوك دنكى: «دوشسه بيك تنك شكر بحره حلاوت كلمز — سيد وهبى»

تَنُكْ [ف] بوفقه، اينجه، نارين، تحملسز. تنك رو ـ ى = يوزى طوتميان، ايديلن تكليفى رد ايده‌مين، يوزى يوموشاق آدم. تنك حوصله = حوصله‌سى تحملسز، حوصله‌سز آدم. بو تعبير (تَنْك حوصله) صورتنده‌دخى قوللانيله‌بيلير. اينجه اله‌ين قالبوز والكه اطلاق اولنان (تنك بيز) تعبيرى‌ده بويله‌در. تنك مزاج = رقيق المزاج.

تَنَكُّر [ع] بيلنميه‌جك، طانميه‌جق قيافته كيرمك: تنكر فرارى.

تَنَكُّس [ع] باش آشاغى اولمق، سرنكون اولمق: جانبازك تنكسى. تنكس انا.

تَنْكيح [ع] نكاح ايتمك، ايدلمك: بر مخدره‌يى بر ذاته تنكيح. بر دخترك بر سالخورده‌يه تنكيحى. جمعى: تنكيحات.

تَنْكير [ع] نكره قيلمق، قيلنمق: براسمى تنكير. براسمك تنكيرى. جمعى: تنكيرات.

تَنْكيس [ع] باش آشاغى ايتمك، ايدلمك؛ سرنكون ايتمك، ايدلمك: تنكيس عدو. كاسه‌نك تنكيسى.

تَنْكيل [ع] بريسنه سائرلره مدار خوف وعبرت اوله‌جق صورتده معامله ايتمك، بو يولده معامله ايدلمك: تنكيل اشقيا. ملاعينك تنكيلى. «دائما اغيار بى ادغانى تنكيل ايلرم — وصفى» جمعى: تنكيلات.

تَنَمُّر [ع] قاپلانلاشمق، قاپلان خويلو اولمق § بريسنى لسان ايله تهديد ايدركن كومورد نمك صورتنده سسنى اوزاتمق § اكشى چهره ولسان شديدايله تهديد ايتمك. جمعى: تنمرات. (تنمير) مترادفيدر.

تَنَمُّل [ع] قارينجه كبى قاينامق: تنمل ناس. تنمل خريداران.

تَنْميق [ع] يازمق، يازلمق: تنميق نامه. بر مكتوبك تنميقى. فى الاصل كوزل يازمق معناسنه‌در.

تنمیه [ع] نمالاندرمق، نمالاندیرلمق؛ برکتلندیروب آرتیرمق، برکتلندیریلوب آرتیرلمق: تنمیهٔ نقود . مزروعاتك تنمیه‌سی . تشدید ایله غلطدر .

تنوب [ع] چام آغاجی، چیره آغاجی، قطران آغاجی .

تنوح [ع] نوحه ایتمك: تنوح مرغ شب آویز. جمعی: تنوحات .

تنور [ع] نورلانمق، روشن اولمق، آیدینلق اولمق: تنور حجره . تنور دیده . تنور قلب .

تنور [ع] اتمك پیشیره‌جك اوجاق، فرون، صوبا، طاندیر . نظمده تخفیف ایله‌ده قوللانیله‌بیلیر . محمود غزنوی بر کون دائره‌سنی سمور ایله تفریش ایتدیره‌رك کیجه‌سی صباحه قدر اکلنجه ایله مشغول اولمش . بوحالی بیلن چیپلاق بر فقیر ایسه او کیجه جوارده بر تنور ایچنده وقت کچیرمش . صباحلین محموده خطاباً شویله ندا ایتمش : « شب سمور کذشت وشب تنور کذشت ! » == سمور کیجه‌سی‌ده کچدی تنور کیجه‌سی ده !

تنوره [ف] طریقت علیهٔ مولویه سالکلرینك آیین شریف اجراسی ایچون کیدکلری لباس واسع الذیل . تنوره پوش == تنوره کیین : درویش تنوره‌پوش .

تنوع [ع] نوعلنمك، نوع نوع اولمق، کوناکون اولمق: تنوع حیوانات . تنوع نباتات . تنوع مسائل . جمعی : تنوعات .

تنومند [ف] (تناور) ایله مترادفدر: جوان تنومند. تنومندی == تنومندلك .

تنویر [ع] نورلاندرمق، نورلاندیرلمق، روشن ایتمك، ایدلمك : بر شهری الکتریق ضیاسیله تنویر . قلبك نور ایمان ایله تنویری . « بی بصیرتلر ایدرلرسنزه اسناد افول — ایدیور شعشعه‌کز عالمی تنویر هنوز — اصحاب بدره خطاب » جمعی : تنویرات .

تنويع [ع] نوعلندرمك، نوعلنديرمك، نوع نوع ايتمك، ايدلمك، كونا كون قيلمق، قيلنمق : تنويع اثمـار . افكارك تنويعى . جمعى : تنويعات .

تنويم [ع] اويوتمق، اويودلمق: بر صبي‌يى تنويم . چوجغك تنويمى . جمعى : تنويمات .

تنوين [ع] ايكى اوستون، ايكى اسره، ايكى اوتره . جمعى : تنوينات .

تنها [ف] يالكز : اوده تنها ايدم . تنهالقدن بيزار اولدم § خالى، انساندن خالى : تنها ير . خانهٔ تنها . « تنها، ابدى خوابكهى دلبرك ايشته — كيزلنديكى مأوى او كوزللكلرك ايشته — مرثيه — مابنار » تنهارو = يالكز كيدن، يالكز باشنه كيدن : سياح تنهارو. تكاور تنهارو. تهمتن تنهارو. تنهاروى = تنهاروك . تنهانشين = يالكز اوطوران : درويش تنهانشين. تنهانشينى = تنها نشينلك . تنهايى = يالكزلق : وحشت تنهايى . تنهايىٔ غربت . (تنهايى) خاليلك معناسنده‌ده قوللانيلمز : تنهايىٔ خانه . تنهايىٔ مكان .

تنيده [ف] طوقنمش، منسوج .

توّاب [ع] قوللرينك توبه‌سنى قبول ايدن، جناب حق: توّاب رحيم . توّاب كريم . «ذنب ايله مغلوب يأس اولمم خدا توّابدر»

توابع [ع] (تابع) ك جمعى . بر ذاتك خدمتنده بولنانلر . معنىً (اتباع) ك فوقنده عد اولنور § بر ذاتك قولنه اويانلر، مسلكنى طوتانلر . بو معناده (اتباع) دن فرقى يوقدر . « اولمقسه مرامكز او باشقه — عاشق عمرك توابعندن ! — بعض متشاعرينه خطاب » (توابعات) قوللانلماملى .

تواتر [ع] كذب اوزرينه اتفاقلرى عقلاً جائز اولميان بر جماعتك خبرى : بو مسئله تواتر ايله ثابتدر § بر خصوصك افواه ناسده دورانى : بويله بر تواتر وار . تواتراً = تواتر صورتيله : بو مادهٔ شرعيه تواتراً ثابت اولمشدر . بو خصوص تواتراً سويلنيور . جمعى : تواترات .

تَوَاثُبْ [ع] بربری اوزرینه صیچرامق ، بربری اوزرینه آتلمق : تواثب هرّتین . کدی یاوریلرینك تواثبی .

تَوَاثُقْ [ع] بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشمك : عاشق ومعشوقه‌نك تواثقی .

تَوَاجُهْ [ع] (مواجهه) یه بدل قوللانیله بیلیر .

تَوَارُثْ [ع] برندن دیکرینه میراث قالمق ، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایتمك : علم توارث ایتمز . بعض امراض توارث ایدر . جمعی : توارثات .

تَوَارُدْ [ع] کلمك. اکثریا اوراق حقنده قوللانیلیر : توارد مکاتیب . بو کلمه اوراق متعدده حقنده قوللانلملی . مثلا «مکتوبلر توارد ایتدی» دینلملی . «برمکتوب توارد ایتدی» دینلمه‌ملی . (ورود) ده باق .

تَوَارِی [ع] کیزلنمك : کونشك طاغ آردنده تواریسی . قمرك بولوت آرقه‌سنده تواریسی «عرض انوارکمال ایله تواری تابکی؟ — فیضی»

تَوَارِیخْ [ع] (تاریخ) ك جمعی : تواریخ مختلفه . تواریخ سلف . تواریخ منظومه .

تَوَازُنْ [ع] ایکی طرفك وزنی مساوی اولمق ، ایکی طرف وزناً براولمق : توازن کفّتین . ایکی بوکك توازنی . جمعی : توازنات .

تَوَاصُلْ [ع] بربرینه واصل اولمق ، قاووشمق : تواصل خطین . ایکی مرمینك تواصلی . جمعی : تواصلات . (مواصلت) باشقه یولده قوللانیلیر .

تَوَاصِی [ع] بربرینه توصیه ایتمك : صبرایله تواصی . ثبات ایله تواصی .

تَوَاضُعْ [ع] آلچاق کوکللولك ایتمك . کوسترمك : اهل تواضع . «حق تواضع ایدنك قدرنی ترفیع ایلر» تواضعکار = تواضع ایدیجی : کبار تواضعکار . تواضعکارانه = تواضعکارجه‌سنه : معاملهٔ تواضعکارانه . تواضعکاری = تواضعکارلق: فائدهٔ تواضعکاری . جمعی : تواضعات .

تَوٰاعُدْ [ع] وعدلشمك، بربرینه سوز ویرمك: تواعد محبین. جمعی: تواعدات.

تَوٰافُرْ [ع] چوق اولمق، چو- غالمق: توافر نمل. توافر حشرات. توافر ماء نیل. توافر عقل تجربی. جمعی: توافرات.

تَوٰافُقْ [ع] اویمق، اویغون کلمك: بر سوزك دیکر سوزه توافقی. رأیکز رأیمه توافق ایدیور. جمعی: توافقات. (موافقت) باشقه یولده قوللانیلیر.

تَوٰاقیعْ [ع] (توقیع) لك جمعی

تَوٰاكُلْ [ع] بربرینی وکیل ایتمك: ائمهٔ جوامعك تواکلی.

تَوٰالُدْ [ع] (تناسل) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَوٰالی [ع] (تتالی) ایله مترا- دفدر. بو زیاده قوللا- نیلیر. علی التوالی = توالی اوزره: علی التوالی یاغمور یاغدی.

تَوٰانی [ع] کوشکلك، کوشك طاورانمه: ضعف وتوانی.

تَوْأَمْ [ع] ایکیز: «مجنون ایله دیوانه کوکل توأمه بکزر — وجدی» توأمان = ایکیز اولان ایکی ولد، ایکی ایکیز: «اول خداوند خداوندان فضل وجاه کیم — علم وعرفانیله اولمش عز ودولت توأمان — نفعی» «توأمان کلدی وجوده مهر ایله ساطان سلیم — تاریخ — حشمت» توأمی، توأمیت = توأملك. مؤنثی (توأمه) در.

تَوْبَه [ع] کناهدن، قباحتدن رجوع، «ایشلدم، فی- الحقیقه یولسزلق ایتدم، فقط بر دها ایشلمه‌مکه عزم ایلدم» دیمك: «نه دیدم، توبه‌لر اولسون، بوده فعل شردر — شناسی» «توبهٔ میده ثبات قدمدن صورمه — اوراسن ساقئ کلچهره‌نك ابرامی بیلیر — نابی» (دن) اداتیله قوللانلماز اولمشدر. مثلا «قهوه ایچمکدن توبه ایتمش» دینلمز. «ایچمکه توبه ایتمش» دینیلیر. روحئ بغدادینك «یتدکسه شراب ایچمه‌مکه توبه کوزاسنز» مصراعنده (ایچمه‌مکه) دکل، (ایچمکه) دینلملی ایدی. مرحوم بو مصراع ایله مقصودی اولان معنانك ضدینی افاده ایتمش اولیور.

توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه، توبهٔ قویّه، توبه‌لر توبه‌سی. (توبهٔ نصوح) مثنوئ شریفده بیان بیورلدیغی اوزره (نصوح) نامنده‌کی ذاتك توبه‌سی دیمكده اوله‌بیلیر. بونكده مآلی ینه توبهٔ صادقه اولور. توبه‌کار = توبه ایدیجی: باده خوار توبه‌کار. توبه‌کاری = توبه‌کارلق: فضیلت توبه‌کاری. توبهٔ شکسته = بوزلمش توبه. توبه شکن = توبه بوزیجی، توبه بوزدیریجی: رند توبه شکن. بهار توبه شکن.

تَوْبِیخ [ع] معایبنی تعداد ایله تکدیر: یارامازبرچوجغی توبیخ. بریسنك توبیخی. توبیخاً = توبیخ صورتیله، توبیخ ایچون: فلانی توبیخاً بویله سویلدی. جمعی: توبیخات: توبیخات شدیده.

تَوَتُّر [ع] کرلمك، کرکین اولمق: توتر اعصاب. توترحبال.

تَوَثُّب [ع] (وثوب) ایله مترادفدر.

تَوَثُّق [ع] وثوق ایله طوتمق، اعتماد ایله استناد ایتمك. معنویاتده قوللانیلیر: بر بی‌وفانك وعدینه توثّق اولنماز.

تَوْثِیق [ع] محکم قیلمق، قیلنمق. معنویاتده قوللانیلیر: عهدی توثیق. پیمانك توثیقی. جمعی: توثیقات.

تَوَجُّد [ع] وجده کلمك، حاللنمك: توجّد صوفیان. توجّد قلب. (تواجد) یاپمه اوله‌رق توجد معناسنده قوللانیلیر.

تَوَجُّع [ع] آغریمق، وجعلانمق: بر عضونك توجّعی. معنیً دردناك اولمق معناسنده‌ده قوللانیلیر: توجّع قلب. توجّع روح. جمعی: توجّعات.

تَوَجُّه [ع] یوزینی بر جهته دوندرمك، یونلمك: قبله‌یه توجّه. قلباً جناب حقه توجّه. «فکر حسنکله‌در تنزه دل — سکادر دائما توجّه دل» § بر آدمك دیکری حقنده پیدا ایتدیکی حس قلبی: حسن توجّه. سوءتوجّه. اکثریا بیونك عد اولنان ذواته اسناد اولنور. حسنیاتده استعمالی غالبدر: توجّه عالی.

ولی‌نعمتك بنده‌سی حقنده توجّهی. جمعی: توجّهات. (توجهات فیض آیات) (توجهات مکارم غایات) کبی تعبیرلر رسمیاتدن باشقه یرلرده قوللانلمامالی.

تَوْجیب [ع] واجب قیلمق، قیلنمق: عزیمتی توجیب. عودتك توجیبی. (ایجاب) کبی لازم اوله‌رق دخی قوللانلماز.

تَوْجیه [ع] بر شیئك یوزنی بر جهته دوندرمك، یوزی بر جهته دوندیرلمك: نظر دقتی سمایه توجیه. نگاه شوقك برذات الجماله توجیهی. توجیه‌حدقه. توجیه خطاب § سویلنمش برسوزی، اجرا ایدلمش بر حرکتی بر وجه‌ایله بیان ایتمك، اویله برسوزه برحرکت بروجه ایله بیان ایدلمك: بر بیوك ذاتك قولنی توجیه. بر قولك، بر معامله‌نك توجیهی § اعطا، احاله. رتبه، مأموریت، مقام حقنده قوللانیلیر: بررتبه‌یی برذاته توجیه. بر مأموریتك بر آدمه توجیهی. بر خطابت جهتنك ارباب استحقاقدن برینه توجیهی § سوزی مختلف ایکی وجهه محتمل اوله‌رق ایراد ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه. مشاهیر شعرای عربدن (بشّار) (عمرو) نامنده برخیّاط یکچشمه بر لباس دیکدرمش. خیاطك ایشنی تحسین یولنده «کاشکی بو آدمك کوزلری یکدیکره مساوی اولسه!» دیمش. ایشته بو سوز خیاطك کورمین کوزینك‌ده بینا ویا کورن کوزینك‌ده اعمی اولمسنی تمنی احتماللرینی مشتمل اولدیغندن (توجیه) ایچون بر مثال عد اولنور. بو صنعته (محتمل الضدّین) دخی دینیلیر. جمعی: توجیهات.

تَوَحُّد [ع] (تفرد) ایله مترادفدر. (تفرد) زیاده قوللانیلیر. ایکیسی‌ده حق الٓهیده دخی مستعملدر.

تَوَحُّش [ع] وحشتلنمك، اورکمك. انسان وحیوان حقنده مستعملدر: انسان ارسلاندن توحش ایدر. اکثر حیوانات انساندن توحش ایدر.

تَوْحید [ع] برقیلمق، قیلنمق؛ برلشدرمك، برلشدیرلمك: توحید افکار. دیونك توحیدی.

«همتله ديونى ايتــدى توحيد ـــ حيرت» § جناب حق برله‌مك، جناب حق برلنمك: رب الاربابى توحيد. الله ذو الجلالك توحيدى. توحيد بارى. لسان تصوفده توحيد اوچ درلو اعتبار اولنور: توحيد مؤمن. توحيــد عالم. توحيــد عارف. «توحيدى ســور او خالق الرّوح ـــ بردر بر او بى‌نياز سـبوح» § توحيد الٰهى‌يى مشتمل ذكر § توحيد الٰهى‌يى مشتمل مقــاله، منظومه: نابينك توحيدى شايان مطالعه‌در. جمعى: توحيدات.

تَوْحِيش [ع] وحشتلندرمك، وحشتلنديرلمك، اوركوتمك، اوركودلمك: بر انســانى توحيش. بر حيوانك توحيشى. توحيش قلوب. «بندن اول آهوى انس آموزى توحيش ايتــديلر». جمعى: توحيشات.

تَوَدُّدْ [ع] محبت، دوســتلق: التزام تودّد. اظهــار تودّد.

تَوْدِيع [ع] وديعــه اوله‌رق تسليم: برشيئى برآدمه توديع. برمبلغك پوسته‌يه توديعى.

توديعاً = توديع صورتيله: پوسته‌يه توديعاً كوندرلدى. (تشييع) معنا ـ ســنده‌ده قوللانيله بيلير. جمعى: توديعات.

تَوْرَاتْ [ع] حضرت موسايه نازل اولان كتاب سماوى: تورات شريف.

تَوَرُّثْ [ع] وارث اولمق: اولادك ابوينه تورّثى.

تَوَرُّطْ [ع] ورطه‌يه دوشمك، بر مشكل ايشه تصادف ايتمك: آنيبالك تورّطى.

تَوَرُّعْ [ع] ورع صاحبى اولمق، پرهيزكار اولمق: تورّع زهّاد. تورع مشايخ كرام.

تَوَرُّقْ [ع] ياپراقلانمق: تورّق اشجار. جمعى: تورقات.

تَوَرُّمْ [ع] ورم علتنه كرفتار اولمق.

تَوْرِيثْ [ع] (ايراث) ايله مترادفدر.

تَوْرِيَه [ع] (ايهــام) ه باق. تشديد ايله غلطدر.

تَوْريخ [ع] تاريخلەمك، تاريخلنمك؛ تاريخ قويمق، قونلمق: برمكتوبى توريخ. برسندك توريخى § تاريخ سويلمك: توريخ شاعر. جمعى: توريخات: توريخات شعرا.

تَوْريق [ع] ياپراقلاندرمق، ياپراقلانديرلمق: حرارت صنعيه ايله اشجارى توريق. ضياى شمسك مشجرەلرى توريقى. جمعى: توريقات.

تَوْريم [ع] ورم علتنه كرفتار ايتمك، ايدلمك: بر بىچارەيى توريم. بر زوالليتك توريمى.

تَوَزُّع [ع] طاغلمق: توزّع اوراق حوادث. توزّع حصص.

تَوْزيع [ع] طاغتمق، طاغيدلمق: توزيع مكاتيب. توزيع مكافات. غزتەلرك توزيعى. جمعى: توزيعات.

تَوَسُّخ [ع] (تدنس) ايله مترادفدر.

تَوَسُّد [ع] ياصديغه طايانمق: اوطه سنده باغچه يە قارشى توسّد ايتمش ايدى. يوز ياصديغنه توسّد. (استناد) مقامندەده قوللانيله بيلير.

تَوَسُّط [ع] آرەيه كيرمك، وساطت ايتمك، واسطه اولمق: جناب حق ايله عبادى بيننده انبياى كرامك توسطى. كتابك افندى يه ايصالى ايچون توسّط ايتدم. جمعى: توسّطات.

تَوَسُّع [ع] وسعتلنمك، كنكيشلنمك. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: توسع امعا. توسّع طريق. توسّع ذهن. توسّع معلومات. (اتساع) (وسعت) معناسندەده قوللانلديغى حالده بو قوللانلماز. توسّعاً = اتساعاً، مجازاً. جمعى: توسّعات.

تَوَسُّل [ع] وسيله اتخاذيله معنىٔ طوتنق، صارلمق: حضرت پيغمبرك روحانيتنه توسّل. توسّلاً = توسّل صورتيله، توسل ايله.

تَوْسَن [ف] سركش، سرد آت: «كرد پاى توسنى كور ايتدى چشم دشمنى»

تَوْسِیخْ [ع] (تدنیس) ایله مترادفدر .

تَوْسِیدْ [ع] یاصدیغه طایاندرمق، طایندیرلمق: بر نازنینی وساده‌یه توسید. برخسته‌نك بالینه توسیدی .

تَوْسِیطْ [ع] واسطه ایتمك، ایدلمك ؛ وساطت ایتدرمك، ایتدیرلمك: برایشده بر آدمی توسیط. بریسنك توسیطی . جمعی: توسیطات .

تَوْسِیعْ [ع] واسع قیلمق ، قیلنمق ؛ ککیشلتمك ، ککیشله‌دلمك . مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: توسیع دائره . توسیع خانه . خیالك توسیعی . معلوماتك توسیعی. جمعی: توسیعات .

تَوْسِیمْ [ع] علامتله‌مك ، علامتلمك، نشانلامق، نشانلانمق: برکوله‌یی توسیم . بر حیوانك توسیمی . اکثریا اسم ویرمك مقامنده قوللانیلیر: بو کتابی شو اسم ایله توسیم ایتدم § حاجیلرك موسم حجده اجتماعی: موسم توسیم. جمعی: توسیمات .

تَوَشُّحْ [ع] (تزین) مقامنده قوللانیلیر. بونده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور .

تَوْشِیحْ [ع] (تزیین) مقامنده قوللانیلیر . (توشح) کبی بونده ده طاقوب طاقشدرمق ملاحظه اولنور. جمعی: توشیحات.

تَوْشِیمْ [ع] بدنه ایکنه ایله شکل یاپمق، یاپلمق: بر شکلی توشیم. ارسلان صورتنك توشیمی. جمعی: توشیمات: زنجیلرك توشیماتی .

تَوَصُّلْ [ع]اولاشمق،قاووشمق، واصل‌اولمق: برغربت‌زده‌نك وطننه توصلی . ایکی خطك بربرینه توصلی .

تَوْصِیفْ [ع] وصف ایتمك ، ایدلمك؛ اوصافنی برر برر کوستره‌رك اطرافیله تعریف ایتمك ؛ بو یولده تعریف ایدلمك: توصیف غروب . نوبهارك توصیفی. جمعی : توصیفات : توصیفات شاعرانه .

تَوْصِیلْ [ع] (ایصال) ایله مترادفدر .

تَوْصِيَه [ع] برایشی بریسنه سپارش ایتمك، برایش بریسنه سپارش ایدلمك: برخصوصی برذاته توصیه. برمادهنك بریسنه توصیهسی. توصیهنامه = توصیهیی حاوی ورقه. تشدید ایله غلطدر. نظمده (توصیت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

تَوَضُّحْ [ع] وضوح پیدا ایتمك، واضح اولمق: توضح مقصد. توضح افاده.

تَوَضُّؤْ [ع] آبدست آلمق: توضؤ جماعت مسلمین.

تَوْضِيحْ [ع] (ایضاح) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر.

تَوْطِئَه [ع] ایلریده بیان اولنهجق مقصدی بسلر بعض کلماتك اول امرده ایرادی، ایلریده بیان اولنهجق مقصدی ضمناً کوسترهجك صورتده بسط مقدمه.

تَوَطُّنْ [ع] وطنلانمق، وطن طوتمق: فلان ازمیرده توطن ایتدی. بعض مهاجرینك بروسه حوالیسنده توطنی.

تَوْطِينْ [ع] وطن طوتدرمق، طوتدیرلمق: توطین مهاجرین. ملتجیلرك توطینی.

تَوْظِيفْ [ع] وظیفه تعیین ایتمك، ایدلمك؛ ارزاق اعطاسیله وظیفهلندرمك، وظیفهلندیرلمك: توظیف ائمهٔ جوامع. مؤذنلرك توظیفی.

تَوْعِيدْ [ع] کلهجکده شویله اولهجق بویله اولهجق دیه تخویف، وعید ایله تخویف. جمعی: توعیدات: توعیدات قرآنیه.

تَوَغُّلْ [ع] زیادهسیله مشغول اولمق، مشغول اولمقده ایلری کیتمك: ادبیات ایله توغل. ترجمه ایله توغل. (دن) اداتیله استعمالی ضعیفدر: طبده توغلی یوقدر. جمعی: توغلات.

تَوَفُّقْ [ع] موفق اولمق، توفیقه مظهر اولمق: توفق ارباب مساعی. جمعی: توفقات.

تَوَفّی [ع] قبض روح .

تَوْفير [ع] (تکثیر) ه . بدل قونلانیلیر .

تَوْفيق [ع] اویدرمق، اویدیرلمق. معنویاتده قوللانیلیر: بر امره توفیق حرکت. امورك شرعه توفیقی. توفیقاً = توفیق صورتیله: آلنان امره توفیقاً شویله یاپلدی § جناب حقك قولنك ایشنی راست کتیرمسی ، تعبیر دیکرله: جناب حقك کندی ارادهسنی قولنك مقصدینه اویدرمسی : توفیق الٰهی «حق یول آرامق واجبه‌در عقل سلیمه — توفیقی ایسترسه خدا راهبر ایلر — شناسی» جمعی : توفیقات: توفیقات صمدانیه .

تَوَقان [ع] آرزومند اولمق، ایستکلی اولمق . واوك سکونیله غلطدر.

تَوَقُّد [ع] طوتیشوب یانمق : توقد نار . توقد آتش غیرت .

تَوَقُّر [ع] وقار پیدا ایتمك ، وقارلانمق: توقر کدخدایان.

تَوَقُّع [ع] امید ایتمك، ایدلمك؛ اومق ، اوملمق : توقع کرم. حصول املك توقعی. جمعی: توقعات .

تَوَقُّف [ع] اکلنمك، طورمق: شوراده بر آز توقف ایده‌لم § تعلق ایتمك، آنسز اوله‌مامق: نهارك وجودی شمسك طلوعنه توقف ایدر. جمعی: توقفات .

تَوَقّی [ع] صاقنمق، چکنمك : «طعنهٔ اغیاردن (وصفی) توقی ایلم» «ایتمك بی‌جا تعرضدن توقی سویلیك»

تَوْقيت [ع] تعیین وقت .

تَوْقيد [ع] طوتشدیروب یاقق، طوتشدیریلوب یاقلمق : توقید آتش . توقید نار حسرت. جمعی : توقیدات .

تَوْقير [ع] آغیرلامق ، آغیرلانمق: توقیر مهمان . مسافرینك توقیری. مطلقا (تعظیم) مقامنده‌ده قوللانیلیر : «شان رخشانکی تقدیر ایدرز — سکا

حلیه‌نك كبی توقیر ایدرز — خاقانی‌یه خطاب» جمعی: توقیرات.

تَوْقیعْ [ع] اوامر سنیه‌یه کشیده قیلنان نشانهٔ پادشاهی: «قاشلرك توقیع طغرای شهنشاهیمیدر؟ — یاسپهر وجهك اوزره غرهٔ غرامیدر؟ — باقی» توقیعی = توقیعجی.

تَوْقیفْ [ع] طوردرمق، طوردیرلمق؛ آلیقویمق، آلیقونلمق: برشخصی توقیف. بر جانینك توقیفی. کاغدلرك شمدیلك توقیفی. جمعی: توقیفات.

تَوَکُّلْ [ع] جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد: توکلده «اسبابه تشبثی ترك» ماده‌سی بزه کوره قطعا ملاحظه اولنه‌ماز. توکل اسبابه تشبثدن صکره اولور. «الله قسمتمی کوندرسون!» دیه اوطورمق توکل دکل، تنبللکدر. «کفت پیغمبر باواز بلند — باتوکل زانوی اشتر ببند — حضرت مولانا» = حضرت پیغمبر صوت اعلی ایله اعرابی‌یه بیوردی‌که: «اللهه توکل ایله برابر دوه‌نك آیاغنی باغلا!» «بی کاری وتوکل دورست از مروت — بردوش خلق مفکن زنهار بار خودرا — صائب» = اختیار عطالتله اظهار توکل انسانیتدن خارجدر. صاقن خلقك بوینه بار اولمه!

تَوْکیدْ [ع] (تأکید) ایله مترادفدر. آندن افصح عد اولنور.

تَوَلُّدْ [ع] حقیقی و مجازی طوغمق: بر چوجغك آناسندن تولدی. برسوزدن نزاع تولدی. جمعی: تولدات.

تَوَلْوُلْ [ع] ولوله ایتمك: تولول نسوان. جمعی: تولولات.

تَوَلُّهْ [ع] وله‌کتیرمك، حیران، سراسیمه اولمق: توله عاشقان: قدرت الهیه‌یی تفکر ایدنك تولهی. جمعی: تولهات.

تَوَلّی [ع] بریسنی دوست ایدینمك، سومك. اسلوب فارسی اوزره (تولا) صورتنده

زياده قوللانيلير : تولا، تبرا .

تَوْلِيَت [ع] متوليلك: جهت توليت . متولى ايتمك معناسنه‌ده كلير . (توليه) صورتنده‌ده وارد اولور . تشديد ايله غلطدر .

تَوْلِيد [ع] حقيقى و مجازى طوغورمق ، طوغورلمق: توليد فرزند . بر چوجغك توليدى. توليد اختلاف. منازعه‌نك توليدى. (طوغورتمق) معناسنده‌ده قوللانيلير: قابله‌نك چوجغى توليدى. جمعى: توليدات .

تَوَهُّم [ع] وهمه دوشمك، وهم ايتمك، فاسد اوله‌رق ظن ايتمك. جمعى: توهمات.

تَوْهِيم [ع] وهمه دوشورمك، دوشورلمك : بر آدمى توهيم . بريسنك توهيمى . جمعى : توهيمات .

تَوْهِين [ع] ضعيف قيلمق ، قيلنمق § ضعفه نسبت ايتمك ، ايدلمك؛ ضعيفدر ديمك ، دينلمك: برروايتى توهين. بر قولك توهينى. جمعى: توهينات .

تَوَيُّل [ع] واويلا چاغيرمق : تويل مصيبتزده. جمعى: تويلات .

تَوْيِيل [ع] بريسى حقنده ويل ايله دعا ايتمك، الله بلاسنى ويرسون ديمك. معناسنده كثرت ملاحظه اولنور. جمعى : تويلات.

تَهْ [ف] ديب ، قعر ، جانب اسفل: ته دريا. ته جام. كسر ايله غلطدر .

تَهَاجُم [ع] بربرينه هجوم ايتمك . (مهاجمه) كبى سادەجه هجوم ايتمك معناسنده‌ده قوللانيلير. جمعى : تهاجمات .

تَهَاجِى [ع] بربرينى هجو ايتمك . (مهاجات) كبى سادەجه هجو ايتمك معناسنده‌ده قوللانيلير .

تَهَارُم [ع] اختيارلكى كورنمك، يالاندن اختيارلق كوسترمك .

تَهَافُت [ع] بر شيئك پى درپى اوزرينه‌دوشمك، كنديني پى‌درپى برشيئه چارپمق : عاشقك

آتش عشقه تهافتی. پروانه‌نك شمعه تهافتی. اکثریا شر حقنده قوللا- نیلیر.

تَهالُكْ [ع] میل عجولانه، میل بی صبرانه. جمعی: تهالکات.

تَهاوُنْ [ع] برایشی مهمسه‌میوب آغیر طاورانمق.

تَهَتُّكْ [ع] ییرتلمق: تهتك پردهٔ ناموس § صییریق اولمق، رسوایلقدن متأثر اولمیه‌جق بر حالده بولنمق.

تَهْتِيكْ [ع] (هتك) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهَجُّدْ [ع] کیجه اویانوب نماز قیلمق § کیجه نمازی.

تَهَجّی [ع] حروف هجایی صیره ایله تلفظ § هجا- له‌مك. بو معناده تخفیف ایله (تهجیه) دخی قوللانیله بیلیر.

تَهَدُّمْ [ع] (انهدام)ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهَدّی [ع] هدایتلنمك، هدایت بولمق. (اهتدا) کبی (مسلمان اولمق) دیه تفسیر اولنه‌ماز. «فلان فاسق تهدی ایتدی» دینیلیر. «اهتدا ایتدی» دینیله‌مز.

تَهْدِيدْ [ع] قورقوتمق، قور- قودلمق؛ قورقوویرمك، ویرلمك: برشخصی تهدید. بریسنك تهدیدی. (تخویف) دن اقوادر. تهدیداً = تهدید صورتیله، تهدید ایچون. جمعی: تهدیدات.

تَهْدِيمْ [ع] (هدم) ه بدل قوللانیلیر. آندن اقوادر. (خاك ایله یکسان ایتمك) دیه تفسیر اولنه بیلیر.

تَهْدِيَه [ع] (اهدا) ایله مترا- دفدر. تشدید ایله غلطدر.

تَهْذِيبْ [ع] طرح زوائد ایله اصلاح، خالص ومنقح ایتمك، ایدلمك. اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر: تهذیب اخلاق. اخلاق ملیه‌نك تهذیبی. جمعی: تهذیبات.

تَهْرِيبْ [ع] قاچیرمق، قاچیر- لمق؛ فرار ایتدرمك، ایتدیرلمك: دشمنی تهریب. خصمك تهریبی.

تَهْرِيمْ [ع] قوجالتمق، قوجالدلمق: دوران انسانی تهریم ایدر. کنجلرك تهریمی.

تَهَزُّجْ [ع] ترانه‌پردازلق ایتمك.

تَهَزُّزْ [ع] (اهتزاز) ایله مترادفدر.

تَهْزِيجْ [ع] (تهزج) ایله مترادفدر. جمعی: تهزیجات.

تَهْزِيزْ [ع] حرکت ایتدرمك، ایتدیرلمك، تترتمك، تتره‌دلمك: تهزیز نهال میوه دار. اوتارسازك تهزیزی. «بر شهك اندیشهٔ قهریله لرزاندرکه دل — تتره‌در بینك قلبی بر تهزیز مژکان ایتمه‌ده» «بن اولمسه‌م ای نهال نوخیز — کهواره‌کی کیم ایدردی تهزیز؟» جمعی: تهزیزات.

تَهْزِيلْ [ع] ضعیف ایتمك، ایدلمك: تهزیل وجود. حیواناتك تهزیلی § هزل صورتنه قویمق، قوتلمق: جدیاتی تهزیل. جدی بر سوزك تهزیلی. «بر ملك سیمابی کوزلر کوزلرم» مصراعنی «بر بشی بر برده کوزلر کوزلرم» صورتنه قویش تحف بر تهزیلدر. جمعی: تهزیلات.

تَهَكُّمْ [ع] استهزا. علم بیان تعبیراتندندر. تهکماً = تهکم طریقیله، استهزا ایچون. جمعی: تهکمات.

تَهْلُكَه [ع] سبب هلاك اولهبیله‌جك حال: قرآن حکیم تهلکه‌دن احترازی آمردر. لامك کسریله غلطدر.

تَهَلُّلْ [ع] مسرتدن یوز کولمك: تهلل وجوه مستمعین.

تَهْلِيكْ [ع] (اهلاك) ایله مترادفدر. بونده شدت ملاحظه اولنور.

تَهْلِيلْ [ع] لا اله الا الله دیمك: تسبیح وتهلیل. «هلالی هر نه زمان کورسه‌م ایلرم تهلیل — دکلمی وحدتنه صانعك دلیل جلیل؟» جمعی: تهلیلات.

تَهَمْتَنْ [ف] زال اوغلی رستمك لقبیدر. شجیع پهلوانه‌ده اطلاق اولنور: «مجلس عشرتده قورقاقلر تهمتندر بتون» مشهور

بر حكاك وار ايمش . بركون بونك دكاننه بريسی كلمش . برمهر حك ايتدرمك ايستديكنی سويلدكدن صكره شو وجه ايله تعريف نفس ايلمش : «اسمم جعفر بكدر . مولدم (لار) در . كرم ، خنجرم مرصعدر . اكرم آلتون يالديزليدر . لطف الٰهی اولمق اوزره تهمتنم ، صف شكنم ، اعدا فكنم» حكاكده شو بيتی حك ايتمش : « تهمتن صف شكن اعدافكن از لطف جباری — كمر خنجر مرصع زين طلا جعفر بك لاری »

تَهَيُّج [ع] ولد آناسنك قارننده يكيجه جانلانوب حركته باشلامق : جنينك تهيجی .

تَهْنِيَت [ع] تبريك ، استسعاد . (تهنيه) صورتنده ده استعمال اولنور . اصلی (تهنئه) در . تشديد ايله غلطدر .

تَهَوُّد [ع] يهودی اولمق .

تَهَوُّر [ع] شدت حدت ، صوكنی دوشونميه‌رك بردن بره حدتلنمش : غضبك اعتدالی (شجاعت) ، افراطی (تهور) در . جمعی : تهورات .

تَهْوِيد [ع] بريسنی يهودی ايتمك ، بريسی يهودی ايدلمك .

تَهْوِيع [ع] قوصدرمق ، قوصديرلمق . لازمی (تهوّع) در .

تَهْوِيل [ع] قورقويه كرفتار ايتمك ، ايدلمك : نزول صاعقه خلقی تهويل ايدر . ارسال صاعقه ايله خلقك تهويلی قدرت الٰهيه‌يه وابسته‌در . جمعی : تهويلات .

تَهْوِين [ع] اهونلشدرمك ، اهونلشديرلمك : بهايی تهوين . جزانك تهوينی . جمعی : تهوينات .

تَهی [ف] بوش ، خالی : كوزهٔ تهی . پيمانهٔ تهی . «بو كليش تهی دكل» كبی يرلرده (سببسز) (حكمتسز) مقامنده ايراد اولنور . (بوش) لفظی‌ده بعضاً بو موقعده قوللانيلير : «بوش دكل كلميشسك خوش كوردم» تهی دست = الی بوش ، صفرالید : سر مست تهی‌دست . تهی دستی = تهی دستلك . تهی ميان ، ميان تهی = ايچی بوش : انبان تهی ميان . طبل ميان تهی .

تهی میانی = تهی میانلق . تهی‌مغز = بوش قفالی، بینسز. تهی‌مغزی = تهی مغزلك . تهیگاه، تهیگه = بوش بوکور . تانك کسریله‌ده لغتدر.

تَهْیِئَه [ع] حاضرلامق، حاضرلانمق : تهیئهٔ لوازم . اسباب موفقیتك تهیئه‌سی. (تهیّه) صورتنده‌ده قوللانیله‌بیلیر. (تهییء) دخی بو معنایه کلیر.

تَهَیُّب [ع] اظهار هیبت § هیبت آلوب قورقمق.

تَهَیُّج [ع] هیجانه کلمك، هیجانلانمق : تهیج قلب . «بر مایع ایکن تهیج ایتمش — بیك بویله جبل تموج ایتمش» جمعی : تهیجات .

تَهَیُّم [ع] (تحیر) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَهْییم [ع] تهمتلی، متهم : غریم تهییم .

تَهَیُّؤ [ع] حاضرلانمق : عزیمته تهیؤ. جمعی : تهیؤات .

تَهْییب [ع] مهابتلی‌کوسترمك، کوسترلمك : بر ذاتی بر آدم نظرنده تهییب . رستم زالك فردوسی طرفندن تهییبی . جمعی : تهییبات .

تَهْییج [ع] هیجانه کتیرمك، کتیرلمك؛ هیجان‌ویرمك، ویرلمك : تهییج طبیعت . غضبك تهییجی . جمعی : تهییجات .

تَیَبُّس [ع] قورومق، کسب یبوست ایتمك : تیبس دماغ . تیبس میوهٔ تر . جمعی : تیبسات .

تَیْبیس [ع] قوروتمق، قورودلمق .

تَیْس [ع] ارکك کچی، تکه : تیس طویل اللحیه .

تَیَسُّر [ع] قولایلقله حصوله کلمك ، میسر اولمق : تیسر آمال . جمعی : تیسرات .

تَیْسیر [ع] قولایلقله حصوله کتیرمك، کتیرلمك : تیسیرامور. جناب حقك برخصوصی تیسیری . جمعی : تیسیرات .

تَیَقُّظ [ع] (انتباه) ایله مترادفدر.

تَیَقُّن [ع] یقیناً بیلمك، بیلنمك: بر حقیقتی تیقن. موتك تیقنی. جمعی: تیقنات.

تَیْقیظ [ع] (ایقاظ) ه بدل قوللانیله بیلیر.

تَیْقین [ع] یقیناً بیلدرمك، بیلدیرلمك: بر منکره آخرتی تیقین. بر ملحده بعثك تیقینی. جمعی: تیقینات.

تَیَمُّم [ع] آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت، یوز ایله دیرسکه وارنجه‌یه قدر اللره طوپراق مسحی. «صو بولنمازسه ضرورتده تیمم جائز — غباری» جمعی: تیممات.

تَیَمُّن [ع] بر شیئی یمنلو عد ایده‌رك آندن میمنت اومق: بر مرقدك زیارتیله تیمن. خاك کربلا ایله تیمن. (تبرك) دخی (ایله) اداتیله قوللانیلیر. تیمناً = تیمن صورتیله. جمعی: تیمنات.

تَیْمیم [ع] تیمم ایتدرمك، ایتدیرلمك: خسته‌یی تیمیم. مریضك تیمیمی.

تَیْمین [ع] (تسعید) مقامنده قوللانیله بیلیر.

تِ

تِبْن [ع] صامان. تبنی = صامان رنکنده اولان. فتح ایله‌ده لغتدر.

تِبْیان [ع] بیان، آچیق افاده. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانماز. فتح ایله‌ده لغتدر.

تِجارَت [ع] بازرکانلق، آلم صاتم. تجاری، تجاریه = تجارته متعلق: متاع تجاری. امتعهٔ تجاریه. تجارتگاه، تجارتگه = تجارت محلی: ازمیر بیوك بر تجارتگاهدر. (تجارت) آلم صاتمدن حاصل اولان استفاده معناسنده‌ده

قوللانیلیر : شوقدر تجارت ایتمش . (تجّار) ه‌ده باق .

تِراشْ [ف] یونتمه ، یونمه ، قازیمه : بر طاشی تراش ایتمك . صاقالنی تراش ایتمك . « خط رخن تازه تراش ایتدی یار — یکجدی قیلیجدن فتن روزکار — صبری » § یوزده قازینه‌جق توی : تراشی کلمش . تراشی آغارمش . وصف ترکیبی صورتنده استعمال ایدیلنجه (تراشنده) معناسنی مفید اولور : بت‌تراش . == صنم یونیجی . سرتراش == باش تراش ایدیجی ، بربر : سرتراش ماهر . سنك تراش == طاش یونیجی . قلم تراش == قلم یونیجی ، معروف آلت تقلیم . هیکل‌تراش == هیکل یونیجی . اصلی تانك فتحیله در . بونی (طراش) صورتنده یازمقدن تراشلی آدمه (مطروش) دیمك دها مناسبتسزدر .

تِراشَنْدَه [ف] تراش ایدیجی . آز قوللانیلیر .

تِراشَه [ف] یونغه ، طالاش ، یونتی ، قازینتی .

تِراشیدَه [ف] تراش ایدلمش : ریش تراشیده . سنك تراشیده . « سنده مادامکه واردر او تراشیده بروت — بییق آلتندن ایدر خنده قلندر دیدیکك » (آلمه) (چالمه) معناسنده ده قوللانیلیر . بو حالده اکثریا سوز حقنده صرف اولنور : بوفقره شو فقره‌دن تراشیده درن . « مجلسلره کچ کلیر اکا بر » مصراعی « عادت بو در آخرده کلیر بزمه اکا بر » مصراعندن تراشیده‌در . ناتراشیده == یونلمامش ، قابا آدم : «باقه تل قیرمسنه میر خط آور ! (سیمون) لك — ناتراشیده اولور چاره نه بربر دیدیکك » ناتراشیدگی == ناتراشیده‌لك .

تِرامْپِتَه [فرانسزجه‌دن] عسکرده چالنان معروف کوچك طاوول . اصلی بورو معناسنه اولان (ترومپت) (Trompette) در .

تِرامْپَه [ایتالیانجه‌دن] دکشمه ، مبادله .

تِرامْوایْ [انکلیزجه‌دن] شهرلرده عمومی آراباه‌لر ایشله‌دلمك اوزره یاپیلان معروف دمیر یول .

ترانسیت [فرانسزجه‌دن] امتعهٔ تجاریه نك بر شهرك، بر اولكه‌نك ایچندن حق مرور ویرلمكسزین كچیرلمسی صلاحیتی .

تراوَرش [فرانسزجه‌دن]دمیر یول چبوقلرینك آلتنه قونیلان اودون .

تِرَنْ [فرانسزجه‌دن] بر لوقوموتیف طرفندن تسییر اولنان دمیر یول آرابه‌لری، شمن‌دوفر قطاری : « دل زهرو عشق اولوب بچنده — دلبرله بولندی بر ترنده »

تِرْیاقْ [ع] و

تِرْیاكْ [ف] سمیاتی دافع بردوای مركب : تاتریاق ازعراق آورده شود مار گزیده مرده باشد — سعدی == عراقدن تریاق كتیریلنجه‌یه قدر یلان صوقمش اولان آدم اولور . « زهری تریاك ایلیوب تریاكی زهر ایلردی خلق — اولمسه تغییرماهیات اشیا ممتنع — عونی » عربیده قاف، فارسیده كاف ایله مستعمل اولان بو كلمه فی‌الاصل یونانیدر . چوجقلره یدیریلن تركیب معروفه‌ده اطلاق اولنور . تریاق فاروق == اعلی تریاق .

تِرْیاكی [ف] مكیفات استعمالنه آلیشقین اولان : « بر كیجه طالدی اجل اویقوسنه تریاكی — تاریخ — سروری » « تریاكیٔ هرزه خواب منحوس — آتشلر ایچنده پیر ققنوس — غالب » (تریاك) افیون معناسنه‌ده كلدیكندن (تریاكی) فی‌الاصل افیونكش دیمك ایدی . مؤخراً افیون معناسندن تجرید اولنه‌رق استعمالی تعمیم ایدلدی . بناءً علیه (افیون تریاكیسی) تعبیری یاكلش عداولنماز .

تِرِیدْ [ف] معروف طعام . اصلی تانك فتحیله‌در . یابوعربیسی اولان (ثرید) دن معرّس ویا (ثرید) بوندن معربدر . مجازاً (پك‌اختیار) معناسنده ده مستعملدر : آرتق ترید اولمش .

تِسْعَه [ع] طقوز . اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر : افلاك تسعه . آباء تسعه . موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (تسع) قوللانلماز .

تِسْعین [ع] طقسان. (تسعون) دخی دینیلیر.

تِشْرین [سریانیدن] معروف ایکی آی. برنجیسنه (تشرین اوّل)، ایکنجیسنه (تشرین ثانی) دینیلیر. فتح ایله غلط عد اولنور.

تِلال [ع] (تَلّ) ڭ جمعی: جبال وتلال.

تِلامِذَه [ع] و

تِلامیذ [ع] (تلمیذ) ڭ جمعی: ایکیسیده تانڭ فتحیله غلطدر.

تِلاوَت [ع] قرآن اوقومق، اوقونمق: برآیتی تلاوت. بر عشرڭ تلاوتی. مطلقا حسن قرائت معناسنده ده قوللانیله بیلیر: تلاوت نعت شریف.

تِلقاء [ع] طرف، جهت، حذا: تلقاء طور سینا. تلقاء کاظمه.

تِلمیذ [ع] شاکرد: تلمیذ رشید. تلمیذیّت = تلمیذلك.

تلمیذانه = تلمیذه یاقیشه‌جق صورتده: تعظیم تلمیذانه. فتح ایله غلطدر.

تِمْثال [ع] مجسم اولسون اولمسون مصنوع صورت: تمثال بی مثال. «ای مصور رهگذاری اوزره چك تمثالی — فضولی» فتح ایله غلطدر.

تِمْساح [ع] بلاد حاره‌ده واقع بیوك نهرلرده اولور بر نوع جانور جسیم. برشی چیکنرکن یالکز اوست چکه‌سنی اویناتمقله معروفدر.

تِنْبال [ع] قیصه‌جق بویلو، بودور آدم. تنبال بر احتیال.

تِنّین [ع] بیوك ییلان، اژدرها. تنین فلك = کهکشان.

تِهامَه [ع] مکهٔ مکرمه: «اول نور تهامه‌ده آچلدی — دنیایه شراره‌سی صاچلدی — نعت شریف ـ ضیا»

تیاترو [فرانسزجه‌دن] صورت معروفه‌ده ترتیب

اولنان اویون § بو درلو اویونلرك اجرا اولندیغی محل .

تیجانْ [ع] (تاج) لك جمعی : تیجان سلاطین سلف .

تیرْ [ف] اوق : تیر وکمان . « سنده اورادن آتمله ای تیر — حیرت » تیر انداز = اوق آتیجی : « آفرین ای خدیو تیر-انداز — تاریخ رمی تیر — نفعی » تیراندازی = تیراندازلق: صنعت تیر اندازی . تیر سَحَر، تیرسحری =سحر وقتنده چکیلن آه، ایدیلن انکسار . تیر زن = اوق آتوب اوران . تیرکش = اوق قابی ، اوقلق، ترکش . بو معناده (تیردان) دخی قوللانیله بیلیر . (تیر) عطارد دینیلن کوکبه‌ده اطلاق اولنور .

تیرازَه [ف] علائم السما ، قوس قزح .

تیرَه [ف] بولانیق : آب تیره . هوای تیره . تیره‌دل = قلبی قاره ، قاسی القلب . تیره دلی = تیره دللك . تیره رای = رأی سخیف صاحبی ، تدبیرسز . تیره رایی = تیره رایلق . تیره-شب، شبِ تیره = قاراكلق كیجه: تیره شب هجران . « بز خسته-حال تیره شب فرقتز کوکل — اولمقده شمع مجلس اغیار یار ایسه — فصیح » تیره بخت = بختی قاره، طالعسز. تیره بختی = تیره بختلق . تیره گون = رنکی بو-لانیق : آسمان تیره‌کون. تیرگی = تیره‌لك : تیرگیٔ ماه . تیرگیٔ شب . تیرگیٔ درون .

تیزْ [ف] کسکین : تیغ تیز . ذهن تیز . تیز چشم = کوزی کسکین ، حدید البصر § چابك ، چابوق . تیز پای = آیاغی چابوق . تیز پر، تیزپرواز = سریع الطیران، سرعتله اوچیجی : « تیز پرواز ایدی شاهین الله کلدی ناکاه — مشهور شاهینکرای حقنده تاریخ — سروری» تیزرَو، تیزرفتار = سریع السیر، چابوق کیدیجی، یوریجی : « تیز رفتار اولانك پاینه دامن طولاشیر — لا » تیز مشرب = تیز . تیزی = کسکینلك، چابوقلق : تیزیٔ شمشیر. تیزیٔ ذهن . تیزیٔ حرکت .

تیزاب [ف] غلطی اوله‌رق (کز آب) دینیلن صو.

تیشه [ف] کسر، کولنك: تیشهٔ فرهاد. «رجای وصل ایله کار ایتدی تیشه‌ك سنك خارایه — طوقندك خاطر شیرینه ای فرهاد نیلرسین! ــ لا»

تیغ [ف] قیلیج وقیلیجه مشابه آلات قاطعه: «تیغك بلاده اولسه چكلمز بلامیدر؟» «زخم تیغ وتبره کرمسه کوکسن مغفر — باشی اوزره یری شجعان آکا بی جا ویرمز — راغب» تیغ زبان = دیل قیلیجی، قیلیج کبی مؤثر اولان دیل. تیغ زبان = دیلی قیلیج کبی مؤثر اولان، قیلیج دیللی: نفعیٔ تیغ زبان. تیغ زن = قیلیج چالیجی، قیلیج استعمالنده ماهر اولان: «زینت خاك شهادت اولمسون بر تیغ زن — شان عثمانی‌یی دلخواه اوزره اعلا ایته‌دن» تیغ گوشتین = اتدن قیلیج، لسان. تیغ کوه = طاغك تپه‌سی، سیوریسی.

تیمار [ف] خسته‌یه، حیوانه، طوپراغه، نباتاته، یاره‌یه باقمق، تقیدده بولنمق § وقتیله سپاهه ویریلن اراضیٔ امیریه حصه‌سی. تیمار خانه = دار الشفا.

تین [ع] انجیر.

تیه [ع] بیابان، چول.

تیهو [ف] چیل قوشی: آهوی دام جسته. تیهوی قفس‌شکسته — کانی. فتح‌الله غلطدر.

تُ

تُبَّت چین حدودنده برمملکت. مسکك اعلاسی اوراده اولورمش: «کویا ایدوب طبیعت کوی زمینی تسطیح — تبت آشاغی دوشمش چین و ختن یوقاری — ندیم»

تُخم [ف] اکلدکده کندی جنسندن بر نبات حصوله

کتیرن دانه § مادهٔ وجود انسانی، نطفه . مادهٔ وجود حیوانی یه‌ده اطلاق اولنور. مجازاً اصل، منشأ معناسنده قوللانیلیر. تخم مرغ == یومورطه . تخمدان == دوشلك دینیلن برکه ابتدا فدان آکا دیکیلیر. وقتی کلنجه باشقه یره نقل اولنور.

تُخْمَه [ع] معده طولغونلغی : «کیرسه زورلچه‌یه او تخمه ایله — باربنی چکمکه کورکی قالیر ؟ — سنبلزاده»

تُرابْ [ع] و

تُرْبْ [ع] طوپراق: «ایدرسه وجهی وار بنی ایکی جهانده سر فراز — خدا بیلیر حبیبنك آیاغنك ترابی یم — نعت شریف» «نیچون آخر دمده منزلم زیر تراب ایتدم ؟ — کناهم چوقلغندن یرلره کیردم حجاب ایتدم — حبابی»

تُرْبَه [ع] بر ذاتك مدفون اولدیغی طوپراق، مرقد. مدفون اوزرینه یاپیلان بنا معناسنده استعمالی شایعدر. اسلوب فارسی اوزره (تربت) صورتنده‌ده قوللانیلیر : «عرفا کعبهٔ عشاق دیبور — تربت حضرت مولانایه» «بعد از وفات تربت ما در زمین مجوی — درسینهای مردم عارف مزار ماست — مشار الیه» == وفاتمزدن صکره تربه‌مزی یرده آرامه . بزم تربه‌مز صدور عرفاده در. حضرت فاطمه (رضی الله عنها) نك «ماذا على من شمّ تربة احمد — ان لایشم مدی الزمان غوالیا — صبّت علیّ مصائب لوانّها — صبّت علی الایّام صرن لیالیا» مرثیهٔ شریفه‌سنده (تربة احمد) تعبیر معنبری کوریلیورسه‌ده روضهٔ مطهره‌یه تبجیلاً (تربه) اطلاق اولنمیور. تربه‌دار == تربه محافظه‌سنه مأمور اولان.

تُرُبْ [ف] طورب .

تُرْسْ [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان.

تُرُوسْ [ع] (تُرس)ك جمعی.

تُرُشْ [ف] اکشی: دوغ ترش. روی ترش. «کس

نكويد كه دوغ من ترشست — لا» = كيسه آيرانم اكشيدر ديمز. ترش روى = اكشى يوزلو، عبوس الوجه. «عسل تلخ باشد ترش روى‌را — سعدى» = اكشى يوزلونك بالى آجى اولور. ترش رويى = ترش رولق. ترشى = اكشيلك. بو كلمه سكون را ايله (طورشو) معناسنده‌ده قوللانيليرر.

تُرُشُه [ع] قوزى قولاغى.

تُرُفَنْدَه [ف] موسمندن اول يتيشن ميوه وسبزه. موسمى كچديكى حالده بولنان ميوه وسبزه‌يه‌ده اطلاق اولنور. فى‌الاصل تانك فتحيله‌در.

تُرْكْ (ترك بن يافث بن نوح) سلاله‌سندن منشعب معروف صنف انسانى § بو صنفك افرادندن هر برى. تركى، تركيّه = تركه منسوب: لسان تركى. ادبيات تركيه. عادى شرقى‌يه‌ده (تركى) دينيليرر: كيمك آرابه‌سنه بينرسه آنك تركيسنى چاغيرر. تركيات = تركجه يازلمش آثار.

تُرْكْ تازْ [ف] قوشمه، سكيرتمه: «بيهوده‌مى بويله ترك تازك؟ — واردر بو ملال ايچنده اميد — مادر در ايدن اميدى توليد — بچمزمى او مهربانه نازك؟ — قوزى‌يه خطاب» (ترك تازى) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيليرر.

تُرْكْ جُوشْ [ف] يارى پيشمش، نيم پخته، تاتارى. حضرت مولانانك «ترك جوشى كرده ام من نيم خام — از حكيم غزنوى بشنو تمام» بيتى بين العرفا مشهوردر.

تُرْكْمانْ [ف] ترك طائفه‌سندن قوم معروف: تركمانه آرى آليرميسين ديمشلر. پاره‌م ايله ويزرتى‌يى نيده‌يم ديمش.

تُرُنْج [ع ف] معروف پورتقاله شبيه ميوه: «ترنجى باغ حسنك اى دل اعلادر كراسندن

ـــ ندیم» ترنجی = ترنج رنکنده اولان .

تُرَّهات [ع] (ترّهـه) نك جمعی. عبث، بیهوده، صاچه صاپان سوزلر . مفردی قوللانلماز .

تُسع [ع] طقوزده بر .

تُفّاح [ع] الما. تفاحه = بر الما: تفاحهٔ حمرا. تفاح الارض = یر الماسی .

تُفَك [ف] معروف آلت رمی. (تفنك) صورتنده ده قوللانیلیر : «چیقار جانی عدونك چیقمه‌دن قورشون تفنکمدن»

تُفو [ف] تحقیر ویا تأسف مفید اولان (تو!) مقامنده ایراد اولنور. تفوزن = بریسنك یوزینه توکورن، تودیین .

تُقیَه [ع] صاقنمه، احتراز . بر مذهبه منتسب اولان آدمك او مذهبه انتسابی اولدیغنی کیمسه‌یه سزدرمه‌مك ایچون اختیار ایلدیکی مواضعه‌یه اطلاق اولنور. (تقیّه) صورتنده تلفظی غلط فاحشدر .

تُکمَه [ف] اثوابه دیکیلن دوکمه : تکمهٔ زرین. تکمهٔ لعلین . «چسوز تکمه‌لرك عارضنك اولدقجه عرقریز»

تُنبان [ف] طون، ایچ طونی . (طومان) بوندن محرف ایمش .

تُنبَك [ف] دنبلك. تنبك زن = دنبلك چالان.

تُنتَه [ف] اشك آریسی .

تُند [ف] سرد، حدید، شدید: بادتند . طبع تند . تندخو ـ ی، تند مشرب = سرد خویلو، سرد مشربلی. تندرو ـ ی = عبوس الوجه، چاتیق‌چهره‌لی. تندلجام، تندلکام = باشی سرد آت . تندی = سردلك، حدت، شدت .

تو ـ ی [ف]قات، قثر. توبرتو، توی برتوی = قات قات، قثرلی: «که ظلمت اولوردی

توی بر توی — که نور یاغاردی سوی بر سوی — غالب » صد تو ـ ی = یوز قاتلی ، چوق قتمرلی: پردهٔ صدتو. ظلام صدتو.

توآلت [فرانسزجه‌دن] یوز ییقامه، باش‌طارامه، کینمه ایشی، سوسلنش، تزین. بونده اکثریا « ایکی ساعت آینه‌نك قارشیسنده قیریته » مفهومی‌ده ملاحظه اولنور: « پك یاقشمش بو دلارا توآلت مادموازل ! — علی علوی » § آینه، طاراق ، لکن، ابریق کبی آلاتك مجموعی .

توان [ف] کوج، قوت، طاقت. ناتوان = ضعیف ، زبون، طاقتسز : عاشق ناتوان . دل ناتوان . (بی توان) قوللانلماز . ناتوانی = ناتوانلق .

توانا [ف] کوجلو قوتلی ، مقتدر: توانا آدم. توانا آت. «توانا بود هر که دانا بود — فردوسی» = دانا اولان توانا اولور. توانایی = توانالق.

توانگر [ف] زنکین : تاجر توانکر . توانکری = زنکینلك. توانکری بهنرست نه بمال — سعدی = زنکینلك هنرله‌در، مال ایله دکل .

توت [ف] دوت‌دیدیکمز معروف میوه .

توتیا [ف] بو اسم ایله معروف طاشك کوزه چکیلن مسحوقی .

توده [ف] ییغین، کومه : تودهٔ خاك . تودهٔ ریك . تودهٔ کیاه . « باشنه ابنای جنسك باق نه لر کلمش نه‌لر ! — توده توده باصدیغك طوپراقلر انساندر بتون ! — فیضی » (توده بتوده) دخی (توده توده) مقامنده ایراد اولنور.

توشه [ف] سدرمق ایده‌جك ، اولمیه‌جك قدر ییه‌جك، کفاف نفس : « قناعت اهلنه (یحیی) یتر بر کوشه بر توشه » .

توف [ف] عکس ایدن سس، یانقی، Echo. (توفیدن) مصدرندن اسمدر. فردوسی « بتوفید کوه وبلر زید دشت — خروش سپاه از فلك درکذشت » دیمشدر .

تُونَل [انكليزجه‌دن] يرآلتندن آچلمش يول : غلطـه تونلى . « يار ايستديكم زمانْ قوللده — وارسون تونل اولمسون يولده» ضمهٔ مبسوطه ايله تلفظى ثقيلدر .

تُونى [ف] رذيل ، كلخن بكى .

تُهَم [ع] (تهمت) لك جمعى : اصحاب تهم .

تُهْمَت [ع] سبب اتهام اوله‌بيله‌جك شى، صوچ .

ث

ثاء [ع] (ث) حرفنك اسمى .

ثائِب [ع] ياغمور مقدمه‌سى اولان شدتلى روزكار ، ياغمور بوزه‌سى . ثائب البحر = دكيزك بعد الجزر مـد وقوعنـده ساحلى باصوب طولديران صويى .

ثابِت [ع] يرندن قيملدانميـان، برقرار اولوب طوران، ثبات ايدن . § ثبوت بولان، تحقق ايدن: بو دعوى شـو برهان ايله ثابت اولور . ثابت قدم = برنده وسوزنده طوران .

ثابِت [شاعر مشهور] بوسنه‌ده (اوزيجه) قصبه‌سـنده طوغمشدر. اسمى (علاءالدين) در. شعرده بر طرز خاص طوتمشدر . ابياتنده ضروب امثال ويا تعبيرات مشهوره ايراد ايتمك برنجى مراقيدر. هر كسك بيلديكى بر سوزى اويله ظريفانه بر صـورتده نظم ايدركه اوقوندقجه صفاياب ومتبسم اولمامق قابل اولماز . وادئ مخصوصـنده يكتا اولمقله برابر مضمون فروشلق درديله برخيلى بى‌نمك سوز سويلمشدر. اشعارينـك پك ده چوق بولنميـان كوزللرى فوق العاده شيرينـدر . عاديلرى ايسـه صـوك درجه‌ده طاتسزدر . كوزللرى نظيره قبول ايتمز. عاديلرينى تنظيره تنزل ايدلمز. طبعى تحفلغه ميال اولديغندن سوزشلى

سوز سویلیه‌مه مشدر . مشهور (نابی) ایله معاصر ایدی. استانبولده تدریجاً قطع مراتب علمیه ایده‌رك بوسنه، قونیه، دیاربکر مولویتلرینه نائل اولدقدن صکره (۱۱۲٤) ده ارتحال ایتمشدر . لساننده رکاکت اولدیغندن بك ده درست سوز سویلیه‌مزمش . مناسبت دوشدکجه «بن سوز سویلیه میورم . برکت ویرسون قلم برآز سویلیور. اوده سویلیه‌مسه چاتلاردم! » دیرایمش . مرتب دیوانی ومنظومات سائره‌سی واردر. بعض ابیات ومصارعی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر. «نسخه‌ٔ مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ — ای شیخ کرامات فروش ازده صوین ایچ» بیتیله «افندی‌کنج بکه خدمت ایلمك کوچ ایمش!» مصراعی کبی .

ثابتات [ع] (ثابته) نك جمعی. سیار اولمیان، ثابت اولان کواکب، (سیارات) مقابلی : «کرسی‌یه باصنجه پای رفتار — شوق ایلدی ثابتاتی سیار — معراج نبوی‌یه دائر — غالب»

ثابته [ع] (ثابت) ك مؤنثی : مدعیات ثابته ، کواکب ثابته . (سیاره) مقابلی اوله‌رق (کوکب ثابت) معناسنده‌ده قوللانیلیر . بو حالده تأنیثی موصوف محذوفی (کُرَه) اولمق اعتباریله اولور.

ثأر [ع] انتقام، اوج. اخذ ثار = اوج آلمق. (انتقام آلمق) دینلدیکی کبی (ثار آلمق) دینلمز . اصلی (ثَأْر) در.

ثاقب [ع] بریاندن بریانه دلوب کچن : سهم ثاقب. سهام ثاقبه . نجم ثاقب = کوکب تابان، پارلاق ییلدیز . کویا ظلامی دلوب اوته‌سنه کچر. زحله‌ده (نجم ثاقب) اطلاق اولنور.

ثالث [ع] اوچنجی : سلطان سلیم ثالث . فصل ثالث. رتبهٔ ثالثه. ثالثاً = اوچنجی درجه‌ده، اوچنجی اوله‌رق .

ثامر [ع] میوه طوتمش ، میوه‌لی : درخت ثامر . (مثمر)ده باق .

ثامن [ع] سکزنجی: جلد ثامن. مرتبهٔ ثامنه . ثامناً =

سکزنجی درجه‌ده، سکزنجی اوله‌رق.

ثانی [ع] ایکنجی: سلطان محمد ثانی. درجهٔ ثانیه. ثانیاً = ایکنجی درجه‌ده، ایکنجی اوله‌رق.

ثانیه [ع] دقیقه‌نك آلتمش جزءده بر جزئی. کرك بو معناده، کرك (ایکنجی) معناسنده تشدید ایله غلطدر.

ثبات [ع] ثابت، برقرار اولمه، بریرده، برحالده طورمه: موقع حربده ثبات. برفکرده ثبات. ثباتکار = ثبات ایدیجی. ثباتکارانه = ثباتکارجه سنه. ثباتکاری = ثباتکارلق. بی ثبات = ثباتسز: دهر بی‌ثبات. بی‌ثباتی = ثباتسزلق: «بی ثباتی موجب حرمان اولور»

ثبت [ع] یازمق، قید ایتمك، یکیرمك: نامی دفتره ثبت ایدلدی.

ثبیت [ع] ثابت، پایدار.

ثجاج [ع] شارلدایه‌رق، شورلدایه‌رق آقان: ماء ثجاج. سیل ثجاج.

ثجیر [ع] جبره، پوصه: ثجیر عنب. ثجیر زیتون.

ثخانت [ع] قالینلق، پکلك، صیقیلق: ثخانت سجاده. ثخانت کلیم.

ثخین [ع] قالین، پك، صیق: حصیر ثخین. منسوجات ثخینه.

ثدی [ع] قادینك وارككك ممه‌سی: ثدی کثیر اللبن. ثدی سمین.

ثرائد [ع] (ثرید) ك جمعی: «اذا صوت العصفور طار فؤاده — ولیث حدید الناب عندالثرائد — ابن عبدربه» = سرچه اوتسه عقلی باشندن کیدر. حالبوکه ترید یمکه کلنجه کسکین دیشلی ارسلان کسیلیر.

ثرثار [ع] شخص یاوه‌کو، هرزه وکیل.

ثَرْوَتْ [ع] زنكينلك، كثرت نقود واموال: اكتساب ثروت. تنزل ثروت.

ثَرٰى [ع] طوپراق، ارض: تحت الثرى. اين الثريا والثرى؟ = ثريا نرده؟ ثرى نرده؟ «اين الثرى والثريا؟» صورتنده‌ده ايراد اولنور.

ثَعَابِيبْ [ع] آغيزدن آقان صاليه.

ثَعَالِبْ [ع] (ثعلب) لك جمعى.

ثَعْلَبْ [ع] تيلكى. داء الثعلب = صاچ صاقال دوكلمه علتى. (سحلب) ده باق.

ثَقْبْ [ع] دلمك، دلنمك § اوته‌سى آچيق اولان دليك.

ثَقَلَيْنْ [ع] انس وجن: رسول الثقلين = حضرت پيغمبر: «قربانى‌يم الله ورسول الثقلينك — كاظم» (ثقلان) دخى دينيلير.

ثَقِيلْ [ع] آغير: حمل ثقيل = باركران § صحبتى مستثقل اولان شخص. ثقيل الروح = كرانجان.

ثَلاٰثَه [ع] اوچ. اسلوف فارسى اوزره صفت اوله‌رق قوللانيليير: ازمنهٔ ثلاثه. اقانيم ثلاثه. بلاد ثلاثه. موصوفك مفردى مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربيه اتباع ايله (ثلاث) قوللانلماز. (ثلثه) صورتنده‌ده يازيليير.

ثَلاٰثُونْ [ع] اوتوز. (ثلاثين) دخى دينيلير.

ثَلْجْ [ع] قار.

ثَمَاٰرْ [ع] (ثمره) يه بدل قوللانيله بيلير.

ثَمَاٰنْ [ع] سكز: صحن ثمان.

ثَمَاٰنِينْ [ع] سكسان. (ثمانون) دخى دينيلير.

ثَمَاٰنِيَه [ع] سكز: عجائب سبعه (ايفل) قله‌سيله عجائب ثمانيه اولدى. تشديد ايله غلطدر.

ثَمَرْ [ع] ميوه. بى‌ثمر = ميوه‌سز: درخت بى ثمر = ميوه‌سز آغاج.

ثَمَرَه [ع] میوه § محصول : ثمرهٔ سعی . ثمرهٔ اجتهاد . ثمرهٔ فؤاد = اولاد . جمعی: ثمرات .

ثَمَنْ [ع] قیمت، بها .

ثَمِینْ [ع] بهالی، قیمتدار: درّ ثمین. کوهر ثمین .

ثَنَاء [ع] (مدح) ایله مترادف عد اولنور . ثنا خوان، ثناکار، ثناکو ـ ی = ثنا ایدیجی. ثناکارانه ، ثناکویانه = ثناکار، ثناکو اولانه یاقیشه‌جق صورتده . ثناخوانی، ثناکاری ، ثناکویی = ثناخوانلق ، ثناکارلق ، ثناکولق . ثناخوانه، ثناکاره، ثناکویه منسوب . (شـقهٔ ثناوری) تعبیرنده کوریله کوریله دیدارندن بیقلمش اولان (ثناور) کلمه‌سی بونلردن قوتسز صاییلیر .

ثَنَوِی [ع] بری‌خیرك، دیکری شرك خالقی اولمق اوزره ایکی خالق تصور ایدن طائفهٔ ضاله افرادندن هر بری . ثنویّه = بو طائفه .

ثَوَابْ [ع] اجر : مجتهد اجتهادنده اصابت ایدرسه اون، ایغزسه برثواب آلیر . (کناه) مقابلی اوله‌رق دخی قوللا نیلیر که موجب اجر اولان فعل دیمك اولور: قلب قیرمق کناهدر . کوکل یاپمق ثوابدر .

ثَوَّابْ [ع] اثواب صاتان، اثوابجی .

ثَوَابِتْ [ع] (ثابته) نك جمعی. مرکزلرندن آیرلمیان کوکبلر: ثوابت وسیارات . (ثوابت) و (ثابتات) دائما موصوفسز قوللانیلیر. (ثابته) ایسه یالکز (کرهٔ سیّاره) دیمك اولان (سیّاره) یه مقابل‌ذکر اولندیغی وقت موصوفسز استعمال اولنور. « شو ایکی کوکبدن بری سیاره ، دیکری ثابته در » دینیلیر . بونك دخی تأنیثی محذوف (کره) یه صفت اولمق اعتباریله‌در .

ثَوْبْ [ع] روبه. مطلقا بزه‌ده اطلاق اولنور . مثلا بر انتاری‌یه (ثوب) دیه بیله‌جکمز کبی بر باش اورتوسنه‌ده دیه بیلیرز.

ثَوبَانْ [ع] خسته‌نك وجودی صحت کسب ایتمك ،

صاغالمق: ثوبان مریض. ثوبان جسم
خسته.

ثَوْر [ع] اوکوز: برج ثور.
عربیده سیّد، رئیس
معناسنده‌ده قوللانیلیر. مکهٔ مکرمه‌ده
شرفیاب قدوم رسالتپناهی اولان
غارك واقع اولدیغی طاغه (جبل
ثور) اطلاق وقتیله (ثور بن عبد
منات) ك اورایه نزول ایتمسندن
ایلری کلمشدر.

ثَیِّب [ع] طول قادین. مطلقا
ارکورمش قادینه‌ده اطلاق
اولنور. بو صورتده (بکر) مقابلی
اولور. (ثیبه) استعمالنه احتیاج
یوقدر. جمعی: ثیبات.

ثِ

ثِخَن [ع] (ثخانت) ایله مترا-
دفدر: برسفینه‌یه قونیلان
زرهك ثخنی. درت پوص ثخننده.
ثانك فتحیله غلطدر.

ثِقال [ع] (ثقیل) ك جمعی.
اشیا واشخاص حقنده
قوللانیلیر: سحاب ثقال. ثقال
اشخاص.

ثِقَل [ع] و

ثِقلَت [ع] آغیر اولمق حالی،
آغیرلق. مادیات ومعنو-
یاتده قوللانیلیر: ثقل جسم. ثقل
حرکه. ثقلت کلام. «زاهدا
معذور طوت جلدکده ثقلت وار
برآز — ندیم» «ویرمه ثقلت ظرفا
مجمعنه — سنبلزاده»

ثِقَه [ع] سوزینه اعتماد اولنور
آدم، سوزلرینه اعتماد اولنور
آدملر. اکثریا جمع مقامنده قوللا-
نیلیر: بو کیفیت ثقه‌دن منقولدر.
او آدم ثقه‌دن دکلدر. تشدید ایله
غلطدر.

ثِمار [ع] (ثمر) ك جمعی: ثمار
باغ. معنای مجازیده نه
مفردی قوللانیلیر، نه ده جمعی.
(ثمره) ایله (ثمرات) ایسه هم معنای
حقیقیده هم ده معنای مجازیده

استعمال اولنور . مثلا (ثمرهٔ سعی) (ثمرات خدمات) دینلدیکی حالده (ثمر سعی ، ثمار خدمات) دینلمز .

(اثمار) دخی (ثمار) کبیدر .

ثِیاب [ع](اثواب) کبی (ثوب)ك جمعی: ثیاب درویشانه .

ثُ

ثُبُوت [ع] ثابت اولمق، تحقق ایتمك، دیه‌جك قالمامق اوزره میدانه چیقمق : بردعوانك ثبوتی . ثبوت مدعی . (اولمق) ماده‌سیله قوللانلماز . (بولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر : « دعوی ثبوت بولماز اولنجه کواه مست — غالب »

ثُبُور [ع] عذاب ، هلاك . ثبور خوان = واویلا چاغیریجی، « الله جانمی آلسون » یولنده نفسنه ویل دعوت ایدیجی .

ثُخُونَت [ع] (ثخانت) ایله مترادفدر .

ثُرَیّا [ع] اولکر دینیلن طوب کواکب . عِقد ثریا = کردنلکه مشابه اولان اولکر .

ثُعْبان [ع] بیوك یلان، اژدرها: « که عصا ثعبان اولور اما ید بیضا ایله »

ثُغُور [ع] (ثَغر) ك جمعی . سرحدلر، دشمن آغزی اولان یرلر. مفردی قوللانلماز.

ثُفْل [ع] چوکنتی، طورطو: ثفل شراب .

ثُقْبَه [ع] دلیك . اوته‌سی آچیق اولسون اولمسون. جمعی : ثُقُبات .

ثُقَلاء [ع] (ثقیل) ك جمعی . صحبتی چکلمز، مستثقل اشخاص، کرانجانان .

ثُقُوب [ع] اوته‌سی آچیق دلیك معناسنه اولان (ثقب) ك جمعی .

ثُلاثی [ع] اوچلو § اوچ حرفلی .

ثُلْث [ع] اوچ بولوكده بر بو-
لوك، اوچده بر: طقوزك
ثلثى اوچدر.

ثُلْثان [ع] (ثلث) ك تثنيه‌سى.
اوچ بولوكده ايكى بولوك،
اوچده ايكى: اوچك ثلثانى ايكيدر.
(ثلثين) صورتنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

ثُلْمَه [ع] رخنـه، كديك،
چاتلاق.

ثُلَّه [ع] جماعت انسانيه، انسان
كروهى، بر طاقم انسان.

ثالك فتحيله قويون وكچى سوريسنه
اطلاق اولنور. «قويون سوريسيله
انسان كروهنى فرق ايتمز» مآلنده
اولان «لايفرق بين الثَّلة و الثُّلة»
سوزى امثال قبيلندندر.

ثُمْن [ع] سكز بولوكده بر بو-
لوك، سكزده بر: سكزك
ثمنى بردر. ميمك سكونيله‌ده لغتدر.

ثُنائى [ع] ايكيلى § ايكى
حرفلى.

ثُوم [ع] صارمصاق. (فوم)
دخى دينيلير.

ج

جا ـ ى [ف] ير، محل: دنيا
جاى بقا دكلدر. بورا-
سى جاى ملاحظه‌در. «الله الله چه
جاى اين سخنست — سعدى»
= الله الله بو سوزك يريمدر؟
«بنال بلبل عاشق كه جاى فريادست
— حافظ» = اى عاشق بلبل،
فرياد ايت كه فرياد يريدر. جابجا
= يريز: سماده جابجا بولوتلر پيدا
اولدى. بى جا = مناسبتسز، برنده
دكل: «اوكنمسون او قدر وسعتيله
بى‌جادر — كورنمسون صيقيلير
لامكان خيالمدن» بوسه‌جاى =
اوپه‌جك ير: «خاك پاك آستانى بوسه‌
جاى انس وجان — نفعى»

جائِر [ع] جور ايديجى، ظالم:
دلبر جائر. متغلب جائر.

جائِز [ع] ايشلنمسنده بأس
اولميان، اجراسنه

رخصت ویرلمش اولان : (جائز)ی (جایز) یازمق جائز دکل .

جائِزَه [ع] تقدیم اولنان بر شیئه مقابل ویریلن بخشش، عطیه. اکثریا شعر مقابلنده ویریلن بخششه اطلاق اولنور : «سروری جائزه استر شفاعت یا رسول الله — تاریخ جوهرین» «قیمت شعری ایدن همت شاعرك بی دون — شاعرك مسكنت جائزه جویانه‌سیدر»

جائِل [ع] جولان ایدیجی : شهسوار جائل . صیاد جائل . «ناکاه اوله‌رق زمینه نازل — برلکده اولور سنکله جائل — کوکل حقنده قیرلانغیجه خطاب»

جائِلَه [ع] درونده جولان ایدن خاطره: «برجائله‌درکه فکر چشمك — دلدن ابدا تباعد ایتمز»

جابِر [ع] قیریق بتوله‌ییجی، قیریق اصلاح ایدیجی : جابر عظم شکسته . جابر خاطر§ جبر ایدیجی، مجبر : آمر جابر .

جابُلوس [ف] یالطاقلانمه، تملق، تبصبص: «طوردی حضورنده ایدوب جابلوس — نابی» § یالطاقلا نیجی ، متملق ، متبصبص. جابلوسی = جابلوسلق.

جابی [ع] اوقاف اجاره‌لرینی طوپلامغه مأمور آدم : «قوینی دفترلی اوجابی نه بلا ! — سنبلزاده» ویرکو طوپلامغه مأمور اولان آدمه‌ده دینیلیر .

جاثَلیق [ع] باش پاپاس، بیوك پاپاس . (قاتولیك) دن معربدر .

جاحِد [ع] بیلیرکن انکار ایدن : خصم جاحد . جاحد نور آفتاب .

جادُو [ف] ساحر : «جادولر النده ایته بسته — اولدر بنی قویمه بویله خسته — غالب» جادوفن = ساحر صنعتلی، فن سحره واقف : خامهٔ جادو فن. «صاقن او نرکس جادوفن اولمسون ناجی — سنی بو مرتبه مسحور ایدن نه‌در بیلمم» جادو سخن = ادیب بلیغ. جادوانه = ساحرانه . جادویی = ساحرلك .

جادّه [ع] ایشلك اولو یول، شاهراه. نظمده تخفیف ایله استعمالی ذوقه وابسته‌در.

جاذب [ع] جذب ایدیجی: نگاه جاذب.

جاذبه [ع] (جاذب) لـ مؤنثی: لمحات جاذبه § جذب ایدیجی قوت. بو معناده (قوهٔ جاذبه) تقدیرنده در: «کونشده وارسه جاذبه‌سنك یوزکده یوقیدر؟ — جالکه کوکل کبی جهانك انجذابی وار — صفا» یرینه کوره موصوفی (قوی) دخی اوله‌بیلیر: جاذبه‌قانونی. جاذبه‌دار = جاذبه‌لی: دیدار جاذبه‌دار. جاذبه‌سوز = جاذبه‌محو ایدیجی: «ای جاذبه‌سوز دلفریبان — سودم سنی دلستانم اولدك»

جار [ع] قومشو. جار الجنب = جار ملاصق، بتیشیك قومشو. جار الجنب = انسانك اقرباسندن اولمیان قومشوسی، یابانجی قومشو.

جارّ [ع] جر ایدیجی، مجرور قیلیجی: جار ومجرور. حروف جارّه.

جارح [ع] جرح ایدیجی، مجروح قیلیجی: جارح طوتلدی. مجروح خسته‌خانه‌یه کوتورلدی. شمدیکی سوزکز اولکی سوزکزی جارحدر.

جارحه [ع] (جارح)لـ مؤنثی: آلات جارحه. دلائل جارحه § انسانك آلت کسب اولان اعضاسندن هر بری. اکثریا ال ایله آیاغه اطلاق اولنور § ییرتیجی حیوانلر وقوشلردن هر بری. اکثریا قوش حقنده قوللانیلیر.

جاری [ع] جریان ایدیجی: جوی جاری. امر جاری. شهر جاری. «ماء جاری طرف طرف چاغلر — باد خوشبو اسر خفیف خفیف» «امیر العاشقینك بندهٔ دیرینه‌سی (خیری) — زلال نعتن ایتدی ناودان خامه‌دن جاری»

جاریه [ع] (جاری) نك مؤنثی: میاه جاریه. انهار جاریه. وقوعات جاریه. حادثات جاریه § خلایق. انواعی واردر. تشدید ایله قوللانلماز.

جازم [ع] جزم ایدیجی: عقل جازم. رأی جازم. حرف جازم.

جاحِظ [ع] کوزینك یومورطه‌سی چیقیق، لقمه کوز آدم. مشاهیر فحول معتزله‌دن (عمرو بن بحر) بو صفتده اولدیغندن (جاحظ) ایله تلقیب اولنمشدر. پك چرکین ایمش. آنك ایچون بر شخصك چرکینلکنی مبالغةً افاده مقامنده «اقبح من الجاحظ» دیرلر.

جاسُوس [ع] اسرار تجسس ایدیجی. شرّه مخصوص دکلدر. «بر زماندر اولدی جاسوس اللیالی کوزلرك — دشمن خواب ایتدی هر صاحب خیالی کوزلرك — بر دلبره خطاب» جاسوس القلوب = کوکللرده‌کی اسراری تجسس ایدن، اسرار قلوبه واقف اولان. جاسوسانه = جاسوسجه‌سنه. جاسوسیت، جاسوسی = جاسوسلق.

جاعِل [ع] قیلیجی، یاپیجی، یارادیجی. جاعل الظلمات و النور = نور و ظلمتی یارادان، جناب حق.

جافی [ع] جفا ایدیجی: جهان جافی.

جالِب [ع] جلب ایدیجی، ایدن: جالب نظر دقت. جالب مرحمت.

جالِس [ع] جلوس ایدیجی، ایدن.

جام [ع ف] قدح: جامی. «نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بو غملری ینه بر جامدر سرور ایده‌جك — نائلیٔ قدیم» § پنجره وسائره‌یه طاقیلان معروف شیٔ شفاف: ورای جام.

جامِح [ع] باشی سرد حیوان.

جامِد [ع] طوکمش، طوکوق: ماء جامد. اسم جامد = مشتق اولمیان اسم.

جامِع [ع] جمع ایدیجی، ایدن: بو تعریف افرادینی جامعدر. جامع الفضائل بر ذات. کلام جامع = لفظی قلیل، معناسی جزیل اولان کلام. جامعیت = جامعلك، جمع ایدیجیلك § اسلام عبادتخانهٔ عمومیسی: «جامع کهنهٔ بی وقفه جماعت کلمز — نابی» مسجد الجامع، مسجد جامع = جمعه مسجدی، جمعه نمازی قیلنان مسجد.

جامگی [ف] خدمه ومتعلقاته
ویریلن وظیفه، معاش.
جامکی خوار = وظیفه‌لی، موظف
آدم .

جاموش [ع] صو صیغیری ،
مانده .

جامه [ف] لباس، خفتان: «بر
آتشین مشرب کوزل ـــ
کل یوزلو کلمکون جامه‌لی» جامهٔ
فنا = کفن: «لابس جامهٔ فنا
اولدی = اهل تجرید شیخ عریانی
ـ لا» جامهٔ مویی = کورك .
جامهٔ غوك = یوصون . جامه ـــ
خواب = یاتاق: «حیرت افزادر
قیامك جامه خوابکدن سنك ـــ
محمود ندیم» جامه خانه = دولاب
کبی البسه قونیله‌جق محل . جامه‌دان
= صندوق کبی البسه قونیله‌جق
ظرف . جامه شبوی = اثواب
یقایبجی. (چاماشیر) بوندن دکل،
(جامه‌شور) دن محرفدر .

جان [ف] روح. جان جان =
روح الروح ، حقیقت
محمدیه: «من زجان جان شکایت
می کنم ـــ حضرت مولانا» =
بن جان جاندن شکایتمی ایدرم؟ جان ـــ
بلب، جان برلب = جانی دودا ـ
غنده، تسلیم روح ایتمك اوزره
بولنان: «دون کیجه جانانی بکزتدم
باقنجه حالنه ـــ جان بلب بر عاشقك
امید استقبالنه» «ایلر اوله‌رق
کندیسنه بدرقه رؤیا ـــ برعاجزه
بر دولت جان برلبی احیا ـــ (ژان
دارق) ك فرانسه ایچون مدار
حیات اولمسنه دائر» جاندار =
جانلی، ذی روح . سلاحلی آدمه‌ده
اطلاق اولنور . (ژاندارمه) یه
(جاندار) دینیله‌بیلیر. (جانور) دخی
«انسان نه غریب جانوردر !»
مصراعنده اولدیغی کبی (حیوان)
یعنی ذی روح دیمکدر . جان شکر
= صیاد الروح، عزرائیل. جانباز
= جان فدا ایدیجی. ایپ جانبازی،
آت جانبازی جانی تهلکه‌یه قویمقده
اولدیغی ایچون بو نامی آلمشدر .
آت آلوب صاتمقله اشتغال ایدن
آدمه‌ده (جانباز) اطلاقنك مناسبتی
ظاهردر. جانبازانه = جانبازجه ـ
سنه . جانبازی = جانبازلق .
جانسپار = جان تسلیم ایدیجی،
جانی فدا ایدیجی. جانسپارانه =
جانسپارجه‌سنه . جانسپاری =
جانسپارلق .

جانّ [ع] جن طائفه‌سی: انس وجان.

جانان [ف] و

جانانه [ف] معشوقه: «جانی جانان دیله‌مش‌ویرمه‌مك اولماز ای دل — نه نزاع ایلیه‌لم اول نه سنکدر نه بنم — فضولی» «سوز دلدن بی خبر ظن ایتمیك جانانه‌یی — شیخ الاسلام یحیی» (جانان) زیاده استعمال اولنور.

جانِب [ع] طرف: جانب‌یمین. جانب یسار. «سنی سیر ایتمك ایچون رهکذر کلشنده — ایکی جانبده طورر سر وخرامان صف صف — باقی» جانبدار = طرفدار. جانبداری = طرفدارلق. لیّن الجانب = قولای اقناع اولنور، اویصال آدم.

جانی [ع] جنایت ارتکاب ایدیجی، ایدن، مرتکب جنایت، صاحب جنایت: «کورمه جانیلر کبی لایق بکا عدوانکی — بر جنایت ایتمدم ایتدمسه اعلا شانکی»

جانی [ف] عزیز، جاندن‌سویلن: صدیق جانی = جاندن دوست. «از دوستان جانی مشکل توان بریدن — حافظ» = جاندن دوستلردن آیرلمق کوچ اولور.

جاوِدان [ف] و

جاوِدانه [ف] و

جاوِدانی [ف] و

جاوید [ف] و

جاویدان [ف] و

جاویدانه [ف] دائمی، باقی، ابدی: «صحتم عمرم حیات جاودانمسین بنم — ذاتی» «بر قاعده‌در بو جاودانه — البته کیدر کلن جهانه — فضولی» «درد ایله اولمك حیات جاودانیدر بکا — تك طبیب دهردون منتله درمان ایتمسون — جوری» «لطف ایله‌که سنده شمدی امید — آرتق کورین ای جهان جاوید» استعمالی نظمه مخصوص اولان (جاویدان)

ایله (جاویدانه) آز قوللانیلیر. خواب جاوید = موت.

جاه [ع] و

جاهه [ع] منصب: «نه جاه ایله‌در نه مال ایله‌در — بکم اولولق کمال ایله‌در — شاهدی» «هوس جاه ایله جاهل مثلاشی کورینور — نائلئ قدیم» (قدرو منزلت) مقامنده ده ایراد اولنور. (جاهه) نظمده قوللانیله‌بیلیر.

جاهد [ع] جهد ایدیجی، ایدن: «تحصیل علومه جاهد اولمش — معراج کماله صاعد اولمش»

جاهل [ع] جهل ایله متصف اولان: جاهلك صوفیسی شیطانك مسخره‌سیدر. «عاقل نه شاد اولور بو جهانده نه غم چکر — جاهل همیشه شاد اولورم دیر الم چکر — لا» جاهلانه = جاهلجه‌سنه: عناد جاهلانه. جاهلیت، جاهلی = جاهلك: زمان جاهلیت. الجاهل جسور = جاهل جسور اولور.

جایع [ع] آج اولان، قارنی آجیقان: کدای جایع. کلب جایع.

جبابره [ع] (جبّار) ك جمعی. ظلمهٔ ملوك: تیمورلنك جبابره‌دن ایدی.

جبّار [ع] علو وعظمت، قهر وعزت صاحبی، جناب حق § ظالم خونریز § یاننه مرحمت اوغرامامش اولان قلبه وصف اولور: قلب جبار § الندن ایش کلیر، اتمکنی طاشدن چیقارر، بجریکلی، جربزه‌لی آدم. جبارانه = جبارجه‌سنه = جباریت = جبارلق. جباری = جبارلق، جباره منسوب.

جبان [ع] قورقاق: شخص جبان. «فکر کز بوشدر ای کروه جبان» (کوپکی قورقاق) دیمك اولان (جبان الکلب) تعبیری پك کریم، مسافرپرور آدمدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر. دار الضیافه‌سنه کلن کیدن اکسیك اولمدیغی ایچون کوپکلرینك آلیشقینلق جهتیله هاولامیوب طورملری قورقویه حل اولنیور. جدیاتده قوللانملی. تشدید ایله ده لغتدر.

جَبانَتْ [ع] قورقاقلق .

جَبْر [ع] قیریغی بتــونلەمك، قیریق بتونلتمك، اصلاح: جبر عظم مکسور . اناء شکسته‌نك جبری. جبر مافات = فوت اولان شیئك یرینی طولدرمق، الدن کیدن شیئك یرینی طوته‌بیله‌جك دیکر شی تدارك ایتمك. جبر خاطر = قیرلمش قلبی یاپمق، کوکل یاپمق § زورلامق، زور . انســان حقنده مستعملدر. جبراً، جبری = زور ایله ، قهر طریقیله . جبریّه = انســاندن اراده‌یی ســلب ایله افعال بشریه‌یی رعشهٔ اضطراریه قبیلندن عدایدن طائفه . مقابلی اولان (قَدَریّه) ایله مشاکله حصولی ایچون بعضاً فتح با ایله تلفظ اولنور: مذهب جبریه. مذهب جبر. منتســبنه (جبری) دینیلیر § ریاضیاتدن اصول وعملیات معروفه: جبرجی‌اشرف‌بك. جبریات = مسائل جبریه .

جَبْرائیل (اربعهٔ مدبّره) تعبیر اولنـان درت ملك مقربدن انبیای عظامه وحی انزالنه مأمور اولانی. (جَبْرائِل) (جَبْرَئِل) (جِبْرِیل) صورتلرنده‌ده قوللانیلیر:

«آیت عشق ایلسه‌ك ترتیل — جان آثاردی زمینه جبرائیل» «نبی بیرون ایده‌مز دائرهٔ حیرتدن — جبرئیل اولسه مددکار دل مبهوتم — عونی»

«دوشــدی حسین آتندن صحرای کربلایه — جبریل! وار خبر ویر سلطان انبیایه — مرثیه ــ فیضی»

جَبَرُوت [ع] کبر، عظمت، جلالت. مبــالغه‌یی متضمندر. حقیقتده صفت الٓهیه‌در. انســان حقنــده استعمالی ذم افاده ایدر.

جَبَلْ [ع] طاغ .

جَبَه [ع] زره. جبه‌پوش = زره کیین. جبه‌خانه = باروت، قورشون، کله کبی لوازم حربیه . بودرلو لوازمی محافظه‌یه مخصوص بنایه‌ده اطلاق اولنور . (جبخانه) مخففیدر.

جَبْهَه [ع] آلین: «قهرمان بی‌محابانك کورك جولانی — جبههٔ پاکنده نور غالبیت منجلی — سلیم‌اول‌حقنده» جبه‌ســی =

آننی سوریجی ، سورتیجی : خاك پای ولی نعمته جبهه‌سای اولدی . عفیف‌الجبهه = بی‌نماز. جنکه آماده اولان فرقهٔ عسکریه‌نك اورته‌ده و ایلریده اولان طاقمك بولندیغی جهته‌ده (جبهه) اطلاق اولنور . فرقه‌نك آلنی مثابه‌سنده‌در : جبهه اوزرینه هجوم .

جَبِیرَه [ع] قیریق ویا چیقیق اولان عضوه صاریلان تخته، تخته‌لر.

جَبِین [ع] آلین: «بر شهنشاه جهانگیر که ایلر بولسه — پادشاهان جهان درکهنه وضع جبین» واسع الجبین = آلنی کنیش: حضرت فخر المرسلین واسع الجبین ایدی. چین جبین = آلین بوروشوغی، اثر غضب : اظهار چین جبین . ارائهٔ چین جبین . «بلبلی عاشق سرمست غزلخوان کبی شوخ — کللری دلبر رعنا کبی پرچین جبین — نفعی» «چه پروا آتش از چین جبین بوریادارد — صائب» = حصیرك چین جبیننده آتشك نه پرواسی اولور؟ ماه‌جبین، مه‌جبین = آلنی آی کبی، پارلاق آلینلی. زهره جبین = آلنی زهره کبی پارلاق.

جبین سا ـ ی = جبهه سا ـ ی.

جُبْن [ع] قورقاق . (جبان) کبی .

جَحْد [ع] بیله‌رك انكار .

جُحُود [ع] بیله‌رك انكار ایدیجی، ایدن . یهودیلره (جحود) اطلاقی نبوت رسالتپناهی‌یی بیلدكلری حالده انكار ایتدكلرینه مبنیدر . جحودانه = جیفیتجه‌سنه . (جهود) ه ده باق .

جَحِیم [ع] جهنم: نار جحیم. « آغالر ایلدی جحیمه سفر — یکی‌چری رؤسای عصاتی حقنده — عزت ملا » «تیغ منتله دل اولنجه دونیم — کورینور جنتك ایچنده جحیم »

جَدّ [ع] بابانك ویا آنانك باباسی، بیوك بابا، دده : « قیل شفاعت (عارف) ه جدك محمد عشقنه — عرصهٔ محشرده مقبول‌الرجاسین یا حسین — کدخدا زاده» جدبجد = جددن جده انتقال صورتیله ، سلسله طریقیله .

جَداوِل [ع] (جَدْوَل) ك جمعی .

جَدَری [ع] چوجقلرك چیقار- دقلری چیچك . جیمك ضمیله ده لغتدر .

جَدَفَه [ع] قوشه رق كیدركن ظهور ایدن سس . جمعی : جدفات : جدفات فرسان غزات .

جَدَل [ع] نزاع . شدتی متضمندر : «كسمش آتمشدر آنی ایته جدل — تیغ «لایسئل عمایفعل» — خاقانی» جدل منطق «مشهورات ویا مسلماتدن مؤلف قیاس» دن عبارتدر .

جَدْوَل [ع] صورت مخصوصه ده خانه خانه بولنه رك چیزلمش ورقه § دكیزدن ویا بیوك بر نهردن منشعب كوچك نهر، دره: «جدول سیم ایچره آدم بنسه بر زورقچه یه — اینسته ممكن وارلمق جنتك تایانه — كاغدخانه دره سنه دائر — ندیم» «دورانیله آب خوش — جریان — ایكی اوج جدول ایلمش پیدا »

جَدّه [ع] (جدّ) ك مؤنثی . بابانك ویا آنانك آناسی، بیوك والده: (وهب بن عبدمناف) ك والده سی اولان (عاتكه بنت اوقص) حضرت پیغمبرك من جهة الام جده سیدر. جمعی : جدّات .

جَدْی [ع] اركك اوغلاق § بونام ایله معروف برج .

جَدید [ع] یكی : لباس جدید. البسهٔ جدیده. «طبعمه كلدی عجب شوق جدید — سنبلزاده» «سخن آرای جهان مخترع طرز جدید — نفعی» جدیدان = كیجه ایله كوندوز. (جدیدَین) دخی دینیلیر.

جَدیر [ع] لایق: «فرش خاك حرمی اطلس چرخ اولسه جدیر — حق»

جَذّاب [ع] زیاده جذب ایدیجی، ایدن: «چشم روحانی نكاهك جانلرك جذابیدر»

جَذْب [ع] كندینه طوغری چكمك، چكلمك: كهربا- نك صامان چوپنی جذبی. كهربا ایله صامان چوپنك جذبی . «نرده برق

— انداز اولورسه پرتو فیض خدا — جذب ایدر اول سویه نور دیدهٔ عرفانمی — وصفی »

جَذْبَه [ع] جناب حقك قولنی طرف معنویسنه جذب ایتمسندن حصوله کلن حالت معنویه: جذبهٔ رحانیه § جوشش طبیعت، هیجان روح : « بر جذبه ویردی طبعمه بحرك خروشی کبی — صاندم محیط فیض الهی خیالمی » جذبه افکن، جذبه فکن = جذبه القا ایدیجی، جذبه ویریجی : «ای جذبه افکن دل ناشاد نردەسین ؟ — ایمز میسین خرابکی آباد نردەسین ؟ » جذبەدار = جذبەلی : سالك جذبەدار. جذبەدارانه = جذبەدار اولانه یاقیشەجق صورتده: صیحهٔ جذبەدارانه. جذبەداری = جذبه دارلق : آثار جذبه داری . جمعی : جَذَبات .

جَذْر [ع] اصل ، کوك § بر عددی تشکیل ایدن مساوی مضروبلردن بری . مثلا اون عددی نفسنه ضرب ایدلدکده یوز اولور . ایشته بو اون عددی جذردر.

جُذوبْ (جذّاب) ایله مترادفدر.

جَرّ [ع] چکمك، اوتەدن بری یه چکمك. جرّ اثقال، الکلام بجر الکلام = سوز سوزی چکر § پاره وسائره چکمك، جلب منفعت: « جر ایچون آب رخ واعظ نادان دوکیلور — سروری » نحوعربیده برغا ملك معمولنی مجرور ایتمسندن عبارتدر .

جَرائِدْ [ع] (جریده) نك جمعی. (جراید) صورتنده یازلمالی .

جَرائِمْ [ع] (جریمه) نك جمعی. (جرایم) صورتنده یازلمالی .

جَرّاحْ [ع] یاره تیمار ایتمك، وجود انسانده عملیات اجرا ایتمك فنی بیلن. جرّاحی = جراحلق : فن جراحی .

جَراحَتْ [ع] یاره § یارەده پیدا اولان، یارەدن آقان مایع . جمعی : جراحات . « جراحات السنان لها التیام — ولایلتام ماجرح اللسان — امام علی»

= مزراق پارەلری اوكولور. دیل پارەسی اوكولماز . اصلی جیمك كسریلەدر.

جَرادْ [ع] چكیركە.اسم جنسدر. مفردی (جرّادە) در : جراد منتشر كبی. رِجل جراد = پای ملخ . «نملة جاءت برجل من جراد — تو سلیمانی كن ای عالی نژاد — جامی» = برقاریجە برچكیركە آیاغی كتیردی. ای عالی نژاد، سن سلیمانلق ایت .

جَرّارْ [ع] جرایدیجی، مقابلسز كندیسنە منفعت مادیە جلب ایدیجی، ایدن: جرار خلیع العذار . «جرار دیە ویرخن اولور تكری سلامن — روحیٔ بغدادی» § كلیتلی عسكرە وصف اولور : لشكر جرار. «كارها راست كند مردم دانا بسخن — كە بصد لشكر جرار میسر نشود ــ لا» =مرد عارف سوز ایلە اویلە ایشلر تسویە ایدركە نیجە لشكر جرار ایلە تسویەسی میسر اولماز . بو معنادە موصوف ایلە ویا بلا موصوف (جرّارە) دخی مستعملدر : جرارۂ اسلام . فرقۂ جرارە .

جَرایَتْ [ع] جاریەلك حالی .

جَرَبْ [ع] اویوز علتی: «رقیب كلب نهاد اولدی مبتلای جرب»

جَرِبْ [ع] و

جَرْبانْ [ع] اویوز علتنە مبتلی اولان، اویوز : كلب جرب . شخص جربان .

جَرْبَزَه [ع] عیارلق، بجریكلیلك. اكثریا لسانە عائد اولور. قوۂ مدركەنك اعتدالی (حكمت) ، افراطی (جربزە)، تفریطی (غباوت) در . مقبول اولان (حكمت) در . جربزە دار ، جربزە كار = جربزەلی ، جربزەجی ، جربزە صاحبی .

جَرْحْ [ع] پارەلەمك، پارەلنمك: برشخصك دیكرینی جرحی. بریسنك دیكری طرفندن جرحی § مقبول طوتمامق، طوتلمامق، رد ایتمك، ایدلمك: برسوزی جرح. بر ادعانك جرحی .

جَرَسْ [ف] چاك، چینغیراق : صوت جرس. بانك جرس. «کردن ناقهٔ لیلایه صارلسه مجنون — صالالانیردی یورکی عشق ایله مانند جرس — ثابت»

جَرْغَنْدْ [ف] مومبار دینیلن طعام.

جَرْو [ع] حیوان یاوروسی، انیك. «لقد ربیت جرواً طول عمر — فلما صار ذئباً عضّ رجلی — امام ابوحنیفه» = مدت مدیده بر قورد یاوروسی بسلدم. بیویوب قورد اولنجه آیاغمی ایصیردی.

جَرْی [ع] و

جَرَیانْ [ع] آقق : صویك جریانی. جریان دم. بطیءُ الجریان = آقیشی آغیر : نهر بطیءُ الجریان. سریع الجریان = آقیشی سرعتلی: سیل سریع‌الجریان. خوش جریان = آقیشی خوش : جوی خوش جریان § یوریمك، بكمك : جریان امور. جریان مصالح. جریان مباحثه. جریان هوا. مثلا بر پرکارك دائره اوزرنده دونوب طولاشمسنه ده (جریان) دینیله بیلیر. قرآن حکیمدن مقتبس اولان (جریان شمس) تعبیری بو قبیلدندر. (جِریَه) دخی جریان معناسنه اولدیغندن کامل پاشانك تله‌ماق ترجه‌سنده (کلوکبیرءِ کریهٔ کثیر الجریه‌دن ادارهٔ کلامه قادر اوله‌مدیغم حالده» دینلمش ایسه‌ده بو لفظك — سمعه خوش کلمه‌مکده اولمسنه مبنی — استعمالی ترویج اولنه‌ماز. (جری) نظمده قوللانیله بیلیر.

جَرِیءْ [ع] جرأتلی، یورکلی، بهادر : مرد جری. جریءُ اللسان = لسانی جرأتلی، سوزینی اسیرکه‌مز: نفعی جریءُ اللسان ایمش. جریءُ القلم = قلمی جرأتلی، یازمقدن چکنمز: محرر جریءُ القلم.

جَرِیبْ [ع] بر نوع بیوك اولچك § دونم، تارلا وسائره دونمی.

جَرِیحْ [ع] یاره‌لنمش، یاره‌لی. جریح القلب، جریح‌الفؤاد = یورکی یاره‌لی.

جَرِیحَه [ع] یاره: جریحهٔ مرهم‌ناپذیر = مرهم قبول

ایتمز جریحه . جریحـه دار = یاره‌لی .

جَریدَه [ع] کتاب، دفتر، روزنامه، غزته § مجرد، مجرد اوله‌رق: «جریده روکه کذرکاه عافیت تنکست — حافظ» = مجرد اوله‌رق کیت که عافیت کذرکاهی طاردر. جریده‌رو = مجرد اوله‌رق، یالکز باشنه کیدن: سیاح جریده‌رو . جریده‌روی = جریده‌رولك .

جَرِیم [ع] جرم صاحبی، مجرم، صوچلو .

جَرِیمَه [ع] جرم، صـوچ § جرم صاحبندن آلنان آقچه .

جَزاء [ع] صـوچ صـاحبنه چکدیریلن اذیت، ویریلن تربیه : « رقیبك ایلسه‌مده شمدیلك تأدیبنی امهال — جزای مستحقن ایلمك اهمـال قابلمی ؟ — وصفی » جزای سزا = لایق اولان جزا . جزای شرط = شرطك حصولنه تابع اولان کیفیت، بو کیفیتی حاوی اولان قضیه. (جزا) لفظی عربیده (مکافات) ده اطلاق اولنور: لانرید منکم جزاءً ولاشـکوراً. حال بوکه لسانمزده قطعا بو معناده قوللانیله‌ماز. جزای نقدی = جزاءً آلنان آقچه. باقلسه بو بولده آلنان آقچه‌یه (جزای نقدی) دکل، (نقد جزائی) دینلملی ایدی . چونکه بحسب اللفظ (جزای نقدی) دن (اخذ نقد ایله ایدیلن جزا) معناسی مستفاد اولیور. جزاءً = جزا اوله‌رق .

جَزائِر [ع] (جزیره) نك جمعی. (جزائر) ایله (جزایر) فرق ایدلملی . (جزائر) آطه‌لر معناسنه، (جزایر) قطعهٔ معلومه‌یه تخصیص اولنملی: جزائر بحرسفید. جزائر سبعه . جزایر دایره‌سی .

جَزّار [ع] دوه قصابی. وقتیله عکا اوزرندن فرانسز اردوسـنی فنا حالده پوسـکوردن جزار احمد پاشا مشاهیر غزاتدندر.

جَزالَت [ع] رکیك اولمیوب راست، درست اولمه، رکاکتسزلك . اکثریا لفظ ومعنی حقنـده قوللانیلیر : جزالت لفظ ومعنی .

جَزْر [ع] بحر ونهرده صویك سـاحله کلدکدن صکره

ارتفاعی تناقص ایدمجك صورتده چکلمسی، (مدّ) مقابلی .

جَزْر [ع] هاووج . (فارسی) (گزر) دن معرّبدر.

جَزَع [ع] صبرسزلق سائقه سیله تأثر و تلاش اظهاری : ترك جزع خصائص مردان خدادندر.

جَزْل [ع] رکیك اولمیوب راست ، درست اولان لفظه وصف اولور : لفظ جزل . کلمهٔ جزله .

جَزْم [ع] حکم قطعی ویرمك، ویرملك؛ کسدیروب آتمق، کسدیریلوب آتلمق: بوخصوصك شویله اولدیغنی جزم ایتدم . بوصورتك جزمی عقلاً ضروری ایدی. جزماً = جزم صورتیله . جزماً حکم ایتدی § نحو عربیده بعض عوامل آخر کلمه‌ده‌کی حرکه ویا حرفی اسقاط ایتمسی § (ْ) اشارتی .

جُزُوع [ع] جزع ایدیجی ، ایدن. (جزِع) و (جازع) دخی دینیلیر . (جزوع) مبالغه‌یی متضمندر.

جَزیره [ع] آطه : جزیرة العرب. شبه جزیره. نیم جزیره .

جَزیل [ع] جزالتلی : لفظ جزیل . معنای جزیل § چوق : ثواب جزیل . « روح شهدای غم ایچون اجر جزیل ایت — کاظم »

جَسارَت [ع] جسورلق، یورکلیلك، قورقامه، صاقنمامه .

جَسامَت [ع] معنیً و مادةً بیوکلك : جسامت سفینه . ایشك جسامتی .

جَسْته [ف] صیچرامش، فیرلامش: «چیقدی مجلسدن اوله حدتله — فوران دم حیتله — که کورن ظن ایدردی کیم بر شیر — اولمش اول دمده جستهٔ زنجیر — موسی بن ابی الغازانه دائر». بر جسته = ایی، لطیف، اعلی . اکثریا اشعار وافکار حقنده قوللانیلیر: شعر برجسته . مصراع برجسته . فکر برجسته . «اکر مقصود اثر سه مصرع برجسته

كافيدر — عجب حيرتده يم بن سدّ اسكندر خصوصنده — راغب » انسان بعضاً كمال سهولتله بر شعر سويلركه باشقه وقت نه‌قدر چالشسه آنك كبي سويليه مز . كذلك بعضاً كندى كندينه ذهنه اوبله بر فكر كليركه معتاده نظراً فوق‌العاده عد اولنور. ايشته اصل (بر جسته او درلو شعرلره، او درلو فكرلره دينيلير . جسته جسته = قسم قسم، پارچه پارچه .

جَسَدْ [ع] وجود، كووده : جسد بى روح. صورت شاعرانه‌ده استعمال اولنماز . مثلا لطيف بر وجوده (جسم لطيف) مقامنده (جسد لطيف) دينلسه كولنج اولور.

جَسُورْ [ع] جسارت صاحبى، جسارتلى . جسورانه = جسورجه‌سنه: هجوم جسورانه. بوكلمه‌نك مقامنه كوره تلقيسنده احتياط اولنمليدر . مثلا «جسورسكز» خطابنك مخاطبى اولان ذات كنديسنك جسارتله مدح اولنديغنه پك‌ده ذاهب اولماملیدر . احتمال كه متكلمك مرادى « الجاهل جسور » قول مشهورينه تلميح طريقيله «جاهلسكز» ديمكدر.

جَسِيمْ [ع] معنىً ومادةً بيوك: جسيم جسيم ييلان . ابنيهٔ جسيمه. امر جسيم. امور جسيمه .

جَصّ [ع] كيرج. كسر ايله‌ده لغتدر.

جَصّاصْ [ع] كيرج ايشلين، كيرججى .

جَعادَتْ [ع] قيويرجيقلق : جعادت شعر . جعادت كيسو. جعادت لحيه .

جَعْد [ع] قيويرجيق: كيسوى جعد . ريش جعد . موصوفى محذوف اوله‌رق (قيويرجيق صاچ) مقامنده‌ده قوللانيليرِ : جعد مشكين. جعد معنبر. جعد قطط = قيصه قيويرجيق صاچ .

جَعْلى [ع] ياپمه ، دوزمه ، ساخته: جعلى اطوار . اوضاع جعليّه . جعليّات = جعلى خصوصات . جيمك ضميله‌ده لغتدر.

جَفا [ع] اينجتمه ، اذيت . اكثريا دلبرلره اسناد

اولنور : « جفالرڭ بزه ای بی وفا صفا کلیور — فصیح » جفا پرور = جفایی التزام ایدیجی، ایدن : دلبر جفا پرور. جفاپیشه = عادتی، معتادی جفا اولان . جفاکار = جفا ایدیجی، جفاجی . جفاکارانه = جفاکارجه‌سنه . جفاکاری = جفاکارلق. (جفاجو) دخی (جفا-کار) مقامنده استعمال اولنور . جفاکَش = جفا چکیجی، چکن، جفایه متحمل : عاشق جفاکش . بعض احوالده جفا کشلك کشلك اولور.

جَفاف [ع] (جُفوف) ایله مترادفدر.

جَفْجَفَه [ع] عسکر کورلتیسی: جفجفة الجیش. جفجفهٔ کتائب .

جَفْن [ع] کوز قاپاغی .

جَفیف [ع] قورومش، قورو: کیاه جفیف . نباتات جفیفه .

جَفْوَه [ع] جفاء، آزار .

جَلاْء [ع] وطنندن آیرلمق، غربته دوشمك : جلای وطن .

جَلائِل [ع] (جلیله) نڭ جمعی. بیوك اولان شیلر : جلائل امور.

جَلابیب [ع] (جِلباب) ڭ جمعی : جلابیب نسوان .

جَلاّد [ع] اولدیرلیه جك اشخاصی اولدرمکه مأمور اولان شخص منحوس. وقتیله غمزهٔ خوبانه (جلاد) دینیلیردی . شمدیکی دور ادبی او بارد توصیفی منع ایتدی .

جَلادَت [ع] شدت ومتانته مقارن بهادرلق : حضرت فاروق جلادت وعدالتی جمع ایتمش ایدی . « برق خاطف صاعقه، اولمشدر سلیم اولك — دست پرزورنده شمشیر جلادت منجلی » « معنیٔ لفظ جلادت سنسین ای کشورکشا — قولمی اثبات ایچون دنیایی اشهاد ایلرم »

جَلاٰفَتْ [ع] قابا طاسلاقلق، قابالق، ناتراشیده‌لك: جلافت اندام. جلافت طبیعت.

جَلاٰلْ [ع] و

جَلاٰلَتْ [ع] نهایت درجه‌ده عظمت. بونلرله جناب حق دخی موصوف اولور. بوبابده اکثریت استعمال (جلال) ده در. اسم جلال، لفظهٔ جلاله = الله اسم شریفی. ذوالجلال = جلال صاحبی، جناب حق. شان آلهیده (جلال) بعضاً (جمال)ه مقابل استعمال اولنور. (جمال) جناب حقك لطف ایله، (جلال) ایسه قهر ایله تجلیسندن عبارتدر. (جلال) انسانده ظهور ایدن غضب حالنه‌ده دینیلیر. جلالی = جلاللی.

جَلْبْ [ع] کندی طرفنه چکمك، چکلمك، کتیرتمك، کتیردملك: جلب منفعت. جلب دنیا. برآدمی جلب. اوراقك جلبی. جلبنامه = محکمه طرفندن مدعی ویا مدعی علیه یازیلان دعوت ورقه‌سی.

جَلَبْ [ع] مواشی آلوب صاتمقله مشتغل آدم. فی الاصل (مواشی) معناسنه‌در.

جَلْسَه [ع] اوطورمه: جلسهٔ خفیفه. جمعی: جَلَسات.

جَلی [ع] روشن، عیان، میدانده، بللی: امر جلی. برهان جلی. امارات جلیه. « لمعة اللهـدر او نور جلی — امام علی حقنده » جلیّات = میدانده اولان شیلر، (خفیّات) مقابلی.

جَلیدْ [ع] جلادت صاحبی، جلادتلی: مرد جلید.

جَلیدْ [ع] قیراغی، چی.

جَلیسْ [ع] برابر، برلکده اوطوران، همنشین: « وحدت ایدی کوکلمك انیسی — برکولرك اولمدم جلیسی » « مکثیر وذمیم برجلیسك — غیبوبتی برعظیم نعمت » جلیس سوء = کوتو جلیس.

جَلیلْ [ع] جلالتلی، بیوك: رب جلیل. امر جلیل. ارادهٔ جلیله.

جَمْ [ف] سليمان نبی § سلاطين پيشداديانك دردنجيسی اولان جمشيد . آثار تركيه‌ده همان دائما (جمشيد) مقامنده ايراد اولنمشدر . باده‌يی بو ايجاد ايتمش ديرلر. اشعار قدماده (جام جم) چكلميه‌جك درجه‌ده چوقدر . جم جاه = جم مسندلی، جم كبی حشمتلی . يعنی مشاهير شعرا طرفندن استعمال اولنان (جم جناب) تعبيری ايی دكلدر .

جَمّ [ع] چوقلق، غلبه‌لك، كروه، جماعت . (غفير) سترو احاطه ايديجی معناسنه اولديغندن (جمّ غفير) جمع كثير يعنی چوق اوله‌رق طوپلانمش اولان انسانلر معناسنده قوللانيليور .

جِماح [ع] (جُموح) ايله مترادفدر.

جَماد [ع] طاش كبی حياتسز اولان جسم . جمعی: جمادات : حيوانات، نباتات، جمادات.

جَمّاز [ع] سريع السير اولان اركك دوه. مؤنثی (جمازه) دره. جمازه سوار = جمازه‌يه راكب اولان. حليهٔ خاقانيده حضرت پيغمبر (داورجمازه‌سوار) ديه توصيف ايدلمشدر .

جَمّاش [ع] زندوست § نظر تجسس صاحبی ، متجسس : شخص جماش . چشم جماش .

جَماعَت [ع] انسان كروهی ، بر طاقم انسان: جماعت فقها. جماعت نسا. جماعت مسلمين. جمعی : جماعات .

جَمال [ع] ظاهری وباطنی كوزللك : انّ الله جميل يحب الجمال = جناب حق جميلدر، جمالی سور. لساننمزده اكثريا چهره‌ده ظاهر اولان كوزللك معناسنده قوللانيليور. بومناسبتله كوزل يوزه‌ده اطلاق اولنوركه استعمال مجازيدر: عرض جمال . (حُسن) ده‌ه باق .

جَمّال [ع] دوه‌جی .

جَماهير [ع] (جُمهور) لك جمعی: جماهير متفقه .

جَمَدْ [ع] ماء منجمد ، بوز . (ثلج) كبی قارەدە اطلاق اولنور.

جَمْرَه [ع] آتش‌قوری§ شباطدە هوایه، صویه، طوپراغه عارض اولان حرارتلردن هر بری: جمرۀ اولی. جمرۀ ثانیه . جمرۀ ثالثه§ اوفاق چاقل طاشی. جمی: جَمَرات.

جَمْع [ع] طوپلامق، طوپلانمق، بیریکدرمك، بیریکدیرلمك: جمع مال . متفرق اشیانك جمعی . اسم مفعول معناسـنه اولەرق دخی قوللانیلان مصـدرلردندر . مثلا «جمع اولدی» دینیلیر . «مجموع اولدی» دیمك اولور . بو صورت یالكز (اولمق) مادەسیله استعمال اولنور. مثلا (خاطر مجموع) مقا۔ مندە (خاطر جمع) دینیلەمز . فضولی «جمع كوكلك دور جوروندن پریشان اولمسون» مصراعنـدە (جمع) ی شمدیکی شـیوەیه مخـالف اولەرق (مجموع) موقعندە ایراد ایتمشـدر. (جمع) جماعت، جمعیت معناسندەدە قوللانیلیر. بو استعمال دخی (مجموع) دیمك اولمسنه نظرآدر : «او ماهه كیم دیدی كیم شمع جمع رندان اول» § كلمەنك بردن ویا ایكیـدن زیادە شیئه دلالت ایدەجك هیئتی، (مفرد) و (تثنیه) مقابلی § بر قاچ عددی بر یرە طوپلایوب بر عـدد معلوم قیلمقدن عبارت اولان قارە جمله .
جمعاً = جمع ایتمك صورتیله،مجموع اولەرق : جمعاً شو قدر ایدر.

جَمْعِیَّت [ع] هیئت ، متعدد اشخاصـك بر یرە طوپلانمسندن حاصل اولان هیئت: جمعیت‌بشریه. جمعیت علمیه. جمعیت طبیه : «بیت ناجیدن پریشان ایت شوغم جمعیتی — فرد ایسەك ای عشق جمعیت پریشـان ایتمـەدە» «جمعیتی سیرایت كیدیور صـانكه جهادە ! — اهل صلیب حقندە» § طوپلولق، عدم پریشانی: جمعیت خاطر. «سـكا ای بی وفا سرمایۀ جمعیت اولدم بن ــ لا» (جمعیت) سوزك معنی جهتیله بر قاچ وجهی ویا الفاظ متناسبەیی حاوی اولمسنەدە دینیلیر: جمعیتلی بیت. جمی: جمعیات: جمعیات فنیه . جمعیات غربیه .

جَمَلْ [ع] اركك دوە .

جَمِیع [ع] بتون، هپ : جمیع ناس. جمیع ملل. جمیعاً = بتون بتون، هپسی .

جَمِيلْ [ع] كوزل . ماديات ومعنوياتده قوللانيلير : روی‌جمیل. صبرجمیل. وسیلهٔ‌جمیله. « مصحف حسن ایدی اول وجه جمیل — خط رخسارەسی نص تنزیل — نعت شریف — خاقانی »

جَنَابْ [ع] فی الاصل سرای وخانه‌نك حولیسی ، چورەسی، بنادن خالی اولان یرلری معناسنه‌در. بو مناسبتله کلمهٔ تعظیم اولەرق قوللانلمشدر: جناب رب‌الار-باب. جناب عمر بن الخطاب § امور خسیسه‌یه تنزل ایتمیوب بیوکلمکه یاقیشه‌جق صورتده طاورانمق آرزوسنده بولنمق حالی، حیثیت، شرف : علو جناب . بو معامله کندیسنك جنابنه طوقنمش . (عالی جناب) (والا جناب) کبی تعبیرلرده بومعنی ویا معنای اصلی قصد اولنه‌بیلیر . بو کلمه‌یه حافظ شیرازی طرفندن «پیداست نکاراکه بلندست جنابت» صورتنده فارسی تاء خطاب الحاق اولنمسی پك چرکین دوشمشدر. (جناب) ك (حضرت) ایله جمعی ممنوعدر . قدمای ادبامزك آثارنده تصادف اولنان (جناب حضرت مولی) (جناب مولانا حضرتلری) کبی تعبیراتده (جناب)لر یاخود (حضرت)لر حشو قبیلندندر . (حضرت) ده باق .

جَنَاحْ [ع] قاناد: جناح طائر. جناح ماهی. جناح‌باب. اردونك ایکی جهتندن هر برینه‌ده (جناح) اطلاق اولنور . قانادلری مشابه‌سنده‌در : صاغ جناح . صول جناح . جناحَین = ایکی جناح . ایکی جناحلی دیمك اولان (ذوالجناحین) حضرت جعفر بن ابی طالبك لقبیدر. سبب تلقیب مشهور (مؤته) جنکنده ایکی قولی مقطوع اولدیغی حالده احراز دولت شهادت ایتمسی اوزرینه « جناب حق آکا قوللرینه بدل ایکی قاناد احسان بیوردی. آنلرله جنتده ایستدیکی یرده طیران ایدر» مألنده‌کی حدیث شریفك صدوریدر. مشارالیهك (طیّار) ایله تلقیبی‌ده بو حدیثه مبتنیدر. ظاهر وباطنی معمور اولان ذاته دخی (ذوالجناحین) دینیلیر : مولانا جامی ذو الجناحین ایدی. جناح بعوضه = سیوری سینك قانادی، جزئی، اهمیتسز شی. باجناح = قاناداش، با جاناق .

جَنازَه [ع] انسان میتی. کسر ایله (تابوت) معناسنه‌در.

جَنان [ع] یورك، کوکل: خالص الجنان. صدقِ جنان. بو معناده کسر ایله غلطدر.

جَنْب [ع] یان طرف، یان، نزد: «بزده آصفلانیرز جنب سلیمانیده ــ صادق»

جَنَّت [ع] جناب حقك بعد الحشر مؤمنلره احسان ایده‌جکی نزهتگاه دائمی: «بیلەلم قدرینی جنت کبیدر استانبول ــ سنبلزاده» جنة الدنیا = شام. جنت مکان = مکانی جنت اولان: جنت‌مکان عبدالمجید خان. بوکا بدل (جنت‌مقام) (جنت‌مقر) کبی تعبیرلر دخی قوللانیلیر.

جَنْدَرَه [عف] منکنه: جندرهٔ اضطراب.

جَنْك [ف] دوکش، صاواش، حرب: «بلای سفر به که در خانه جنك ــ سعدی» = اوده دوکش ایتمکدن سفر بلاسنی اختیار ایتمك اولادر. «سودیکم، امداده کل کوکلمله عشقك جنکی وار» حضرت (عمار بن یاسر) صفین جنکنده شهید اولدی. جنکاور = جنك اهلی، جنکجی: مردان جنکاور. جنکاوران اسلام. نظمده بوکا بدل (جنکی) دخی قوللانیله‌بیلیر: جنك‌ورانه = جنکاورجه‌سنه. جنکاوری = جنکاورلك. جنك‌جو = جنك آرایجی، غوغاجی. جنك‌جویانه = جنك‌جو اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جنك‌جویی = جنك‌جولق. جنك‌آزموده = تجارب حربیه صاحبی. جنك‌آزمودگی = جنك‌آزموده‌لك. جنك زرگری = ساخته جنك: «ایلرم هر لحظه اندیشه‌مله جنك زرکری ــ نفعی» در جنكِ اوّل = ایشك ابتداسنده، ایشه کیریشیر کیریشمز: ایرانلیلر در جنك اوّل منهزم اولدیلر ــ تاریخ جودت.

جَنُوب [ع] (شمال) مقابلی: جنوب جهتی. جنوبی، جنوبیه = جنوبه منسوب: باد جنوبی، جهت جنوبیه. ممالك جنوبیه. جیمك ضمیله غلط فاحشدر.

جَنیب [ع] و

جَنیبه [ع] یدك حیوانی. جنیبه‌کشی = یدك حیوا

نی چكوب كوتورن، يدكجی .
(جنيبت) صورتنده‌ده قوللانيلير.

جَنين [ع] رحده اولان ولد، آناسنك قارننده‌كی جو-
جق: جنين‌ساقط = دوشن چوجق، دوشوك .

جَو [ف] آرپه. جوين = آرپه‌دن عبارت: نان جوين =
آرپه اتمكی . جوجو، جوبجو =
آزآز، آزار آزار. جونمانده = هيچ
برشيئی قالمامش، مفلس. جوفروش
گندم نما = آرپه صاتوب بوغدای
كوسترن، حيله‌كار، مغفل.

جَوّ [ع] سما بوشلغی، هوادن عبارت بوشلق: «شاعراو
همادركه ايكی عالمه پنهان — برجو
مقدسده خفی الطيراندر — عونی»
جوّی، جوّيه = جوّه متعلق :
حادثات جويه. (جوّهوا) تعبيرنده
(جوّ) يالكز بوشلق معناسنی
مفيددر. مأل‌تعبير (هوابوشلغی)در.

جَوائز [ع] (جائزه)نك جمعی.

جَواب [ع] بر سوزه مقابل سويلنيلن ديكرسوز.
بعضاً سكوت جواب مقامنده قائم
اولور: «نصل سكوت ايله قطعی
جواب ويرميه‌يم ؟ — لاقيردی
آكلاميور آكلادم سؤالندن»
(ويرمك) (آلمق) ماده‌لريله قوللا-
نيلير: «بن اولمك ايسترم بكا قطعی
جواب وير — لا» «مريمی بستر
حسرت بو كون قطعی جواب آلمش
— راغب» آثار قدماده كورلديكی
وجه‌ايله (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز.
مثلا «شوبله جواب ايتدی» دينيله‌مز.
جواباً = جواب اوله‌رق: «نصلمش
حال دنيا ديرسه مولی خلقه محشرده
— عمومندن جواباً برحزين فرياد
اولور پيدا» جوابنامه = جوابی
حاوی ورقه. جمعی: جوابات .

جَواد [ع] سخاوتلی، كريم: مرد جواد. زن‌جواد.

جَوادّ [ع] (جادّه) نك جمعی .

جَوارِح [ع] (جارحه) نك جمعی : جوارحدن
صدور ايدن حركات . جوارح
طيور .

جَواری [ع] (جاريه)نك جمعی.

جَوازْ [ع] جائزاولمه، جائزلك: «مذهب عشاقـده باق بوكا يوقدر جواز» (ويرمك) ماده‌سيله قوللانيلير : «ويريلير عشق مجازى‌يه‌بوصورتله جواز — اشرف»

جَواسيسْ [ع] (جاسوس)لك جمعى: جواسيس القلوب = انسانك افكارينه واقف اولان عرفا.

جَوالْ [ع] زياده جـولان ايديجى، ايدن. فكر جوال. آتش جوال. «بن‌بو آتشلرله دوندم شـعلۀ جواله‌يه»

جَوامِدْ [ع] (جامد) لك جمعى.

جَوامِعْ [ع] (جامع) و(جامعه) نك جمعى : جـوامع شريفه. جوامع الكَلِم = الفاظى قليل، معانيسى جزيل اولان سوزلر.

جَواميشْ [ع] (جاموس) لك جمعى.

جَوانِبْ [ع] (جانب)لك جمعى: جوانب‌اربعه. معمور الجوانب = هر جهتـدن معمور اولان ذات.

جَواهِرْ [ع] (جوهر) لك جمعى .

جَوْدَتْ [ع] فنا اولميوب ايى اولمه، ايلك، بوزوقلغك عدمى: جودت ذهن. جودت قريحه. جودت كلام . « فكرمك علوتى افكاره جودتبخش اولور »

جَوْرْ [ع] اذى، ظلم . اكثريا دلبرلره اسناد اولنور : « اغيارى جور ايله نه وار اى شوخ اولديروب — ارباب عشق لطف ايله شرمنده ايلسـه‌لك ! — نائلئ قديم » «جورك فضلايه هر زمانمى؟ — جور ايتمكه توبه‌مى، امانمى ؟ — فلكه خطاب — حيرت »

جَوْرَبْ [ع] چوراب .

جَوْزْ [ع] معروف ميوه،قوز: « شيطان ايله جوز اوينامه، لازمى چوجقلق ؟ »

جَوْزاء [ع] معروف برج .

جَوْشَن [ع ف] زره: «تيغ تيز الده، آرقه‌ده جوشن — پيش دشمنده قلعهٔ آهن — موسى بن ابى الغازان حقنده» جوشن پوش = زره كيين ، زرهلى آدم . جوشن شكاف = زره ياريجى، زره پاره‌ليجى : «ضربهٔ جوشن شكاف مرتضى»

جَوْغان [ع] (جابع) ايله مترادفدر.

جَوْف [ع] ايچ، ايچ بوشلغى، ايچـده‌كى بوشـلق : جوف خم . جوف انسان .

جَوَلان [ع] و

جَوْلان [ع] طولانمق، طولاشمق، دونوب طولاشمق: صحراده جولان. جولان فرسان . «جولانك هيجان ويردى دله — هيجان ويردى دله جولانك» خاقانينك «اوخديوانه خرام اول جولان» مصراعى كبى وزن مساعد اولان يرلرده ايكى صورتله تلفظ اولنه‌بيلير. (سريع الجولان) كبى عربى تركيبلرده واوك فتحيله اوقونور. (جولانكر) كبى فارسى تركيبلرده ايسه واوك اسكانى انسب كوريلور. جولانگاه، جـولانگه = جـولان يرى ، جولان ايده‌جك ير : «حزم ايله تيز مهميز ايت بو جولانكاهده — ايلمشدر صدهزاران شهسوارى سرنكون» «عالم قالير اورته‌سنده ارزن — جولانكهى بويله ايسترم بن» جولانگر = جولان ايديجى : صفدر جولانكر. جولانكرى = جولانكرلك : «ايلدكجه تيغ‌خون‌افشان ايله جولانكرى — نفعى»

جَوْهَر [ع] فارسى (گوهر)-دن معرّبدر. بنفسه قائم اولان شى، متحيز بالذات، (عَرَض) مقابلى § اصـل ، مايه، جبلت : «كيمياى قابليت جوهرندن بلليدر — نائلئ قديم» جوهردار = جوهرلى، مايه‌سى ايى. جوهردارى = جوهردارلق § ذى‌قيمت طـاش : «ديكله جوهر كبى بيل قدرينى ايتمه ضايع — كوشـوار اولسـه سزا بويله درناسفته — سنبلزاده» جوهرفروش = جوهر صـاتان ، جوهرجى . بوكا بدل (جوهرى) دخى دينيلير: «جوهرى دنيـايه عرض ايلر درناديده‌يى» §

قیلیج دمیرنده‌کی طالغه‌لی خطوط: «قیلیجك جوهری یوزی صویدر — لا» «تیغ خون آشام نقش جوهرندن بللیدر — وجدی» § نقطه‌لی حرف. تاریخ جوهرین، تاریخ جوهردار = یالکز نقطه‌لی حرفلری حساب ایدیله‌رك سویلنیلن تاریخ. جـوهر فرد = جسمی ترکیب ایدن غیر قابل انقسام جزءلردن هر بری. جمعنـده (جواهر فردیه) دینیلیر. جوهره = جوهر منفرد، تك جوهر.

جَهابِذَه [ع] (جِهبِذ) لـ جمعی. خبیر، نقاد، حقایق‌بین، عارف آدملر: جهابذهٔ متکلمین. جهابذهٔ امم. مفردی قوللانلماز.

جَهارَتْ [ع] سس یوکسك اولمه، سس یوکسکلکی: جهارت صوت.

جَهازْ [ع] برکلین ایچون لازم اولان اشیا. (تزیینات) مقامنده‌ده قوللانیلیر. اسلوب فارسی اوزره (جهیز) صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر. کسر ایله‌ده لغتدر.

جَهالَتْ [ع] جهل ایله اتصاف، جاهللك: هر فنالق جهالتدن چیقار. (جهل) ه‌ده باق.

جَهانْ [ف] صیچرایجی، فیرلایجی، سریع الحرکه: اسب جهان. مار جهان: «شوق رؤیتدن نصل برق جهان اولماز کلیم — سینه بر آتش، نظرگاهنـده سینا غرق نور!» «دوشونلسون نه‌در او برق جهـان — فکری اعلا ایدر علوّ علی»

جَهْد [ع] چالشمق: جهـد مقدمانه. (سعی) دن اقوادر. ضم ایله‌ده لغتدر.

جَهْر [ع] سسی یوکسلتمه، رفع صوت: جهر واخفا. جهراً = جهر صورتیله، جهر ایله: جهراً قرائت. جهری، جهریّه = جهرلی، جهر ایله اولان: تهلیل جهری. نماز جهری. صلات جهریه.

جَهْرَةً [ع] آشکار اوله‌رق، آچیقدن آچیغه: جهرةً ارائه.

جَهْل [ع] بیلمه‌مك، (علم) لـ ضدی. بعضـاً مجهول

صورتنده‌ده قوللانیلیر : هر شیئك علمی جهلندن اولادر § بیلمزلك ، جاهللك . جهل بسیط = بیلمدیکنی بیلمك صورتیله اولان جاهللك . جهل مرکب = بیلمدیکنی ده بیلمه‌مك صورتیله اولان جاهللك. «آنکس که نداند وندانکه نداند — در جهل مرکب ابدالدهر بماند ـ لا» = بیلمه مکله برابر بیلمدیکنی ده بیلمین الی الابد جهل مرکب ایچنده قالیر . (جهل) هم مصدر هم‌ده اسم اوله‌رق قوللانلدیغی حالده (جهالت) یالکز اسم اوله‌رق قوللانیلیر.

جَهَلَه [ع] (جاهل) ك جمعی: جهلهٔ عوام. جهلهٔ اقوام.

جَهَنْدَه [ف] (جهان) ایله مترادفدر: اسب جهنده. برق جهنده . جهندگی = جهنده‌لك .

جَهَنَّم [ع] جناب حقك رضاسنه مخالف حرکتده بولنان بعض عبادینی بعد الحشر ادخال ایده‌جکی دار العذاب. فی الاصل درین قویو معناسنه‌در. «جهنم اول!» طردغضوبانه‌سی «داخل جهنم اول!» دیمك اوله‌جق. جهنمی = جهنملك .

جَهُود [ع] دین اسلامك میدانه آلماسی ایچون زیاده جهد ایتدکلرینه مبنی طائفهٔ یهود افرادینه اطلاق اولنور.

جَهُول [ع] پك جاهل: «جهوله شانمی ویرر جهلنی ایلمك اظهار؟ — نیچون معارض اولورسین مألی آکلامه‌دن؟» جهولانه = جهولجه‌سنه: طورجهولانه.

جَیْب [ع] یاقه: جیب تفکر. سربجیب تفکر § البسه‌نك مناسب یرلرینه دیکیلن کیسه طرزنده‌کی ظرف . درجیب = جیبده. درجیب ایتمك = صورت حیله‌کارانه‌ده آلوب جیبنه قویمق، مال ایدنمك .

جَیِّد [ع] ایی ، بوزوقلقدن عاری: قول جید. شعر جید. آثار جیده . اشعار جیده.

جَیْش [ع] عسکر کروهی . (مقدمة الجیش) (قلب الجیش) کبی تعبیراتده قوللانیلیر . باشقه یولده استعمالی جدیته کوره مقبول دکلدر . آکا بدل (جُند) دینیله بیلیر .

ج

جِبال [ع] (جَبَل) لك جمعی : جبال متسلسله . « دوشمشدی شواهق جبالك — تا نصف فضابه‌دك ظلالی — حالا او جبالك اول ظلالك — پیش‌نظر مده‌در خیالی » همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن قوپارر .

جِباه [ع] (جبهه) نك جمعی : جباه ساجدین . جباه منیرهٔ مؤمنین .

جِبایَت [ع] اجاره کبی شیلری طوپلامق، بویله شیلر طوپلانلمق: اجارات وقفیه‌یی جبایت. وارداتك جبایتی § جابیلك . (جباوت) صورتنده‌ده لغتدر.

جِبت [ع] صنم، معبود باطل: جبت وطاغوت .

جِبس [ع] قانسز، حسسز، خیرسز، آلچاق شخص § آلچی .

جِبِلَّت [ع] اصل، مایه، یارادیلش. اکثریا مقام ذمده ایراد اولنور: جبلت ردیئه. جبلت خبیثه. یزید ملعنت شعار جبلتنده‌کی خباثتی اظهار ایلدی . (جبلیت) صورتنده استعمالی غلطدر .

جِبِلّی [ع] طبیعی ، یارادیلش اقتضاسی . مدح وذم مقامنده ایراد اولنور : « یکانه سوکیلیمزدر لسان عثمانی — لسان محبتی هر قوم ایچون جبلیدر » خبث جبلی . خباثت جبلیه .

جِدّ [ع] بر ایشی کرچکدن ایشلمه، (هزل) مقابلی. اسع بجد اودع = یا جد ایله چالش یاخود براق. جدّاً = جد صورتیله، کرچکدن : جداً ممنون اولدم . جدّی = کرچکدن طوتیلان ایش، ایشی کرچکدن طوتان آدم: تشبث جدی . مرد جدی . جدّیات = جدی اولان خصوصات : متمادیاً جدیات ایله اشتغال طبعه کلال ویرر.

(جد) (جهد) مقامنده ده ایراد اولنه‌بیلیر .

جِدار [ع] دیوار: جدار مائل. ورای جدار.

جِدال [ع] شدتله مخاصمه ایتمك، غوغا ایتمك: «اظهار کین شعار دل زارمز دکل — اغیار ایله جدال بزم کارمز دکل — نابی»

جِذع [ع] خرما آغاجنك بدنی، ساق: جذع نخل. جذع نخله.

جِرم [ع] وجود، جثه. اکثریا جماداتده قوللانیلیر: حوضك جرمی. جرم شمس. جرم قمر. اللسان صغیر الجِرم وکبیر الجُرم = دیلك جِرمی کوچك، جُرمی بیوکدر.

جِرّیث [ع] ییلان یاخود ساز ان بالغی.

جِزیَه [ع] ذمّیلردن آلنان ویرکو.

جِسر [ع] کوپری: «بچرز جسر صراطی‌ره خلده صاپارز — عینی» جسرَین = ایکی کوپری. (قنطره) یه‌ده باق.

جِسم [ع] کووده: جسم نزار. جسم وجان. «کل ای روح روانم جسمه کلسون ینه جانم — سنبلزاده» § طولی، عرضی، عمقی اولان شی: جسم لطیف. جسم کثیف. جسم نامی. جسم جامد. جسماً = جسم جهتیله: جسماً بیوك. معلوم الاسم، معدوم الجسم = اسمی وار، جسمی یوق.

جِسمانی [ع] جسمه متعلق، (روحانی) مقابلی: مرض جسمانی. عوارض جسمانیّه. بوکا بدل (جسمی) قوللانلماز.

جِفر [ع] کویا انسانی غیبه مطلع ایدن بر علم. فی الاصل فتح ایله‌در. (جَفر) یتشمش قوزی معناسنه‌در. کویا بو علمك موجدی آکا متعلق مسائلی جفر دریسنه یازدیغندن اونام ایله شهرت بولمش. «جفر ایسه اهل کرامت ایشیدر — کیم کورر اهلی آنك کیم ایشیدر؟ — سنبلزاده» جفری = جفر ایله مشتغل آدم، جفرجی.

جفريّات = جفره متعلق خصوصات .

جِگَرْ [ع] معروف آلت داخلیه. ترکجه‌سی (باغر) در . برزماندن بری آثار ادبیه‌ده (جکر) ایرادی، حتی اولاده (جکر پاره) اطلاقی بکنلمز اولدی . سببی خیاله (جکرجی) (جکر کبابی) کبی شیلر کثیرمکده اولمسیدر . اما (باغر) بویله دکلدر. «اوغلنی باغرینه باصمش آغلار» کبی سوزلردن استکراه ایدلمز. جکرفروش = جکرصاتان، جکرجی .

جِلاء [ع] صیقل زده‌لك، پارلاقلق: «هرفکر شعله‌داردن اوراق آلیر جلا» جلابخش = جلا ویریجی: جلابخش عیون . جلابخش قلوب . جلادار = جلالی: تیغ جلادار. مرآت جلادار. جلاداری = جلادارلق .

جِلْباب [ع] کوملك § چارە، فراجه .

جِلْد [ع] دری : جلد انسان. جلدکلب. جلدی، جلدیّه = جلده متعلق : جلدی اولان امراض . امراض جلدیه § کتابك اوزرینه کچیریلن قاب § برکتابك هیئت مجموعه‌سی § بیوك برکتابك آیری آیری قابلر ایچنده آلنمش اقسامندن هر بری .

جِلْوَه [ع] عمومیت اوزره اوضاع دلبرانه: «شیرین کلماتی شعره زیور — موزون حرکاتی شاعر آشوب — هرنظره‌سی قلبه لرزه آور — هر جلوه‌سی عقله دائر آشوب» § صورت لطیفه‌ده کورنمه، حسن ظهوره. بومعنی اکثریا دلبرلره اسناد اولنور : «عرض دیدار ایله اولدم انتظار جلوه‌دن!» «جلوهٔ حسنك فریب غمزهٔ جادوفنك — بایزیدی برهمن جبریلی هاروت ایلسون — نائلیٔ قدیم» § تجلی : «بوده بر جلوهٔ الٓهیه» جلوه‌گاه، جلوه‌گه = جلوه ایده جك یر، جلوه‌یری . جلوه‌گر، جلوه‌ساز = جلوه ایدیجی: «صحن صحراسنده بیك لیلی ومجنون جلوه‌کر — کوهساری اوزره بیك فرهاد وشیرین باده‌خوار — بغداد وصفنده — فضولی» جلوه‌کری، جلوه‌سازی = جلوه‌کرلك، جلوه‌سازلق . جلوه‌نما =

جلوه كوستريجى . جلوه نمايى == جلوه نمالق . جلوه كُنان == جلوه ايدەرك : جلوه كنان كچدى .

جِمَالْ [ع] (جَمَل) لـ جمعى .

جِنّ [ع] روحانيوندن بر صنف: « جن كبى ديدەدن نهـان اولدك — موجب اضطراب جان اولدك » روحانيون اوچ صنفدر : اخيار = مـلائكه . اشرار = شياطين. اوساط = جن طائفەسى. بو طـائفه‌يه (جنّه) دخى دينيلير . هر برينه (جنّى) اطلاق اولنور.

جِنَاسْ [ع] ايكى لفظك بر برينه بكزەمسندن عبارت بر صنعت ادبيه . انواعى واردر . (تجنيس) (جناس) مقامنده قوللا- نلديغى كبى (جناس يابمق) معناسنده- ده قوللانيلير.

جِنَانْ [ع] (جَنّت) لـ جمعى: « اوجدى صحن جنانه طوطى شيخ — تاريخ ـ سروزى» (باغ جنان) (كلزار جنان) كبى تعبيرلره (حدائق جنان) (رياض جنان) كبى تعبيرلر ترجيح اولنور.

مضافك دخى جمع اولمسى البته اولا- در . بو معناده فتح ايله غلطدر .

جِنَايَتْ [ع] بريسنه طوقنور صوچ ايشلەمك § مجا- زات ترهيبيه‌يى مستلزم اولان صوچ. جنايتكار = جنايت ايديجى. جنا- يتكارانه = جنايتكار جەسنه . جنايتكارى = جنايتكارلق .

جُنَّت [ع] دليلك، چيلغينلق. (جنون) دەه باق .

جِنْس [ع] صـنف، نوع : جنس فَرَس . جنس واحد. فى الاصل (نوع) دن اعمدر . مثلا انسان قسمى حيواناتدن برجنسدر. عرب آنك بر نوعيدر. استعمالمزده بو اعميته اهميت ويرلمز . جنسيت = برجنسدن اولمه حالى : مقتضاى جنسيت . سائقۀ جنسيت . الجنس الى الجنس يميل = جنس جنسه ميل ايدر. « الجنس الى الجنس كما قيل يميل — حبى قادين »

جِوَارْ [ع] يقين، يقين ير : جوار حضرت خالد . « نەدر او نوحـه شـو ويرانه‌نك جوارنده ؟ — طوقندى خاطرمه حال انكسارنده » فضولينك « بر

طوتشمش آتشم قرب وجوارمدن صاقن » مصراعنده (قرب) ایله (جوار) دن بری لزومسزدر. (جواریّت) استعمالنه احتیاج یوقدر.

جِهاد [ع] اعدا ایله محاربه. لسان تصوفده اعدا ایله محاربه‌یه (جهاد اصغر)، نفس ایله محاربه‌یه (جهاد اکبر) دینیلیر. بو تعبیرلر بر حدیث شریفدن مقتبسدر. مصرك حربیه نظارتی (جهادیّه) نامیله یاد اولنیور.

جِهار [ع] (جهر) ایله مترادفدر. جهاراً = جهراً، جهرةً.

جِهان [ف] دنیا: «جهانه کلمه‌ده کیتمکده اختیارم یوق — نابی» «جهان بی ثبات ایچره غم وشادی برابردر — شیخ الاسلام یحیی» § علی الاطلاق عالم: «هم مجلسك اولدیغم زمانلر — کوزدن چیقه‌رق بتون جهانلر — بر باشقه جهان اولوردی منظور — تعریف اولنورمی عالم نور؟» جهان آرا = جهانی تزیین ایدیجی، ایدن: خورشید جهان آرا. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور. جهان آفرین = جهانی یارادان، جناب حق. جهانبان = صاحب جهان، جهانی کوزه‌دیجی، کوزه‌دن، پادشاه. جهانبانی = جهانبانلق، جهانبانه منسوب. جهان بین = جهانی کوریجی، کورن، متبصر: «قیلمه‌ضایع سرمهٔ چشم جهان بینم بنم — فضولی» جهان‌پناه = حافظ وحامئ جهان، پادشاه. جهان پناهی = جهان‌پناهلق، جهان پناهه منسوب. جهانتاب = جهانه حرارت ویا ضیا ویریجی، ویرن: مهر جهانتاب. جهانتابی = جهانتابلق. جهاندار = مالك جهان، پادشاه. جهاندارانه = جهاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جهنداری = جهاندارلق، جهانداره منسوب. جهاندیده = جهانی کورمش، کورمش کچیرمش، اسکی قورد: پیرجهاندیده. «جهاندیده بسیار کوید دروغ — سعدی» = جهاندیده یالانی چوق سویلر. جهاندیدگی = جهاندیده‌لك. جهانستان = جهانی ضبط ایدیجی، ایدن، قوی الشوکه پادشاه. جهانستانی = جهانستانلق، جهانستانه منسوب. (جهانگیر) آندن اقوادر. جهانکیرانه = جهانکیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده. جهانکیری

= جهانكيرلك، جهانكيره منسوب.

جهانگَرْد = جهانی طولاشیجی، طولاشان : « نصل طورر شو جهانكرد قهرمانه باقك! — نه قهرمانلره ویرمش سكون زمانه باقك! — سليم اول حقنده» جهانكردی = جهانكردلك . جهانِیان = اهل جهان، جهان خلق . جهانِ جان = عالم ارواح . جهان جهان = كلیتلی ، پك چوق اولمق اوزره طاقم طاقم : «قدم قدم كیجه تشریفی (نائلی) یارك — جهان جهان الم انتظاره دكزمی ؟ » « طبعمده جهان جهان معانی — خامه‌مده نوای آسمانی » فتح ایله‌ده لغتدر.

جِهَت [ع] طرف : آناطولی جهتی. «اول قدر كاكل دلداره صارلدی دل كیم — شش جهتدن كوزمه زلف مسلسل كورینور — ابن النجار» § سبب : شویله اولدیغی جهتله — یاخود — شویله اولمق جهتیله بویله اوله‌مدی. مِن جهةٍ = بر جهتدن : من جهةٍ حقلی كورینور . جمعی : جهات : جهات ستّه .

جِیادَت [ع] ایيلك، صاغلاملق، بوزوقلغك عدمی : جیادت هوا .

جِیْد [ع] بويون .

جِیران [ع] قومشو معناسنه اولان (جار) ك جمعی .

جِیَف [ع] (جیفه) نك جمعی.

جِیفه [ع] لاشه .

جُ

جُبّ [ع] قویو. جبّ یوسف = برادرلرینك حضرت یوسفی ایچنه القا ایلدكلری قویو . غَیابة الجبّ = قویونك دیبی .

جُبْن [ع] (جبانت) ایله مترادفدر.

جُبَّه [ع] معروف اوست لباسی.

جُثام [ع] اویقوده عارض اولان آغیرلق ، آغیر باصمه . (کابوس) زیاده قوللانیلیر.

جُثَّه [ع] کووده ، جسد ، قالب .

جُحود [ع] (جحد) ایله مترادفدر.

جُدا [ف] آیری: «سکا نصیحتم اولسون نه عاشق اول نه جدا دوش !» «ایلمز خلوتسرای سرّ وحدت محرمی — عاشقی معشوقدن معشوقی عاشقدن جدا — فضولی» جدایی = آیریلق، فرقت: درد جدایی .

جُدُر [ع] و

جُدْران [ع] (جِدار) لک جمعی: جدرِ منهدمه . جدران اربعه .

جُذاذَه [ع] کسینتی، قیرپنتی. جمعی: جـذاذات : جذاذات ذهب . جذاذات فضه .

جُذام [ع] مسکینلک دینیلن علتکه وجودده چیبانلر، یاره‌لر پیدا ایدر.

جُذُور [ع] (جذر) لک جمعی.

جُرْأَت [ع] جسارت: «جرأت نه‌دیمکدر آکلاشلسون» «باری سن ای نکه حسرت ایدوب بر جرأت — شونی بر سویلسه‌لک اولمازمی قدحکاره عجب؟ — ندیم» جرأتکار = جرأت ایدیجی ، جرأتلی . جرأتکارانه = جرأتکارجه‌سنه : حرکات جرأتکارانه . جرأتکاری = جرأتکارلق . (جَرائت) دخی بو معنایه‌در.

جُرْثومَه [ع] کوك : جرثومهٔ درخت . جرثومة الشجره .

جُرح [ع] یاره .

جُرز [ع] فارسی (گُرز) دن معرّبدر.

جُرُز [ع] منبت اولمیان یر، چوراقیر: ارض جرز.

جُرْعَه [ع] یودم، ایچم. اکثریا ایچلدکدن صکره قابك دیبنده قالان جزئی مایعه دینیلیر: « شربنا واهرقنا علی الارض جرعةً — وللارض من کأس الکرام نصیب — بدیع همدانی » = ایچدکدن صکره زمینه جرعه پاش اولدق. اصحاب کرمك قدحندن یره ده حصه‌دار اولور.

جُرُف [ع] یالچین طاغلك یالیی، یار، اوچوروم.

جُرْم [ع] صوچ، کناه: « مور مدح ایتـدی سلیمانی بنم — شرم جرمدن آچلماز دهنم — خاقانی » بی‌جرم = جرمسز.

جُرُوح [ع] (جُرح) لك جمعی.

جُزْء [ع] پارچه، قسم. جزئی = آز، اهمیتسز: وقوف جزئی. امور جزئیّه. جزئیّات = اهمیتسز شیلر: جزئیات امور. جزء لایتجزی = قابل انقسام اولمیان جزء، جزء فرد. « یانده جزء لایتجزی جهان قدر» مبالغه‌سی مشهوردر. نظمده همزه‌سی اسقاط اولنه بیلیر: « یدی یوز کره یاکلمق نه دیمك بر جزده — بویله اولماز آ بنم حافظم ازبر دیدیکك ! » « هر اوبونجاق وار ایدی یانـنـده — حاجی یاتماز دخی جزداننده — سنبلزاده »

جُغْد [ع] بایقوش، بوغوقوشی: « جغده ویرانه خوش کلیر دیرلر »

جُفاء [ع] کوپوك § صو اوز- رنده‌کی چورچوب.

جُفْت [ف] چفت.

جُفْتَه [ف] چفته. چفته انداز = چفته آتیجی: خر جفته انداز.

جُلّ [ع] چول: « خرار جلّ اطلس بپوشد خرست — سعدی » = اشك اطلس چول اورتنسه ینه اشکدر. تخفیفی جائزدر: « پارسا بین‌که خرقه دربر کرد — جامهٔ کعبه‌را جل خرکرد — وله » « جل منقش اولوری خره مدار شرف ؟ »

جُلاب [ع] فارسی (گلاب) دن معرّبدر. تشدیدایله‌ده مستعملدر.

جُلّاس [ع] (جالِس) لڭ جمعی. نظمده (جلسا) یه بدل قوللانیله بیلیر.

جُلْجُل [ع] کوچك چاك. اوشاق چاغیرمق ایچون قوللانیلان چینغیراغه (جُلجله) اطلاقی مناسبدر § دف پولی. بو معناده جمعی اولان (جَلاجِل) زیاده قوللانیلیر: «باشلادی جنبشه جلاجل دف — چوقمی شوقندن اویناسه دل دف؟»

جُلَساء [ع] (جلیس) لڭ جمعی: لطیفه کویان جلسا.

جُلّنار [ع] فارسی (گلنار)دن معرّبدر. لامڭ تخفیف واسکانیله‌ده قوللانیله بیلیر.

جُلوس [ع] اوطورمق § پادشاهمزڭ تخت عالیٔ عثمانی‌یه چیقمسی: «ایتدی شهنشاه معظم جلوس — فیضی» جلوسیّه = جلوس همایونه دائر سویلنیلن منظومه، یازیلان مقاله.

جُمادَی الآخِره [ع] و **جُمادَی الاُولی** [ع] معروف ایکی آی. (جَمادِی الآخر) (جَمادِی الاوّل) صورتلرنده استعماللری غلطدر. بونلره (جمادی) اطلاقنه سبب هنکام تسمیه‌ده عربستانده انجماد وقوعی یعنی یاغمورسزلقدن قایناقلرڭ قوریمسیدر.

جُمّاع [ع] بر آرایه کلەرك طورطوپ اولمش شی. جماع الثریا = اولکر کواکب مجتمعه‌سی، اولکر طوپی. جماع الکف = یومروق.

جُمْجُمَه [ع] باش طاسی، کاسهٔ سر: جمجمة الرأس.

جُمْعَه [ع] معروف کون. عیدالمؤمنین عد اولنور. سبب اطلاق او کونده مؤمنلرڭ جامعلرده اجتماعیدر. میمڭ ضمیله‌ده لغتدر. جمعی: جُمُعات، جُمَعات، جُمْعات.

جُمَل [ع] (جمله) نڭ جمعی: جمل حکمیه.

جُمْلَه [ع] مجموع، هپ: «جمله‌مز برپادشاهڭ زیردستانندنز»

§ بتون خلق: « جمله‌نك مقصودی بر اما روایت مختلف — سلیمان قانونی» § فعل ایله فاعلدن ویا مبتدا ایله خبردن مترکب سوز: جمله فعلیه. جمله اسمیه. جملةً = جمیعاً. ازجمله، من الجمله = برخیلی امثالندن بری اوله‌رق. (ازجمله) زیاده قوللانیلیر. فی الجمله = آز، آز اوله‌رق.

جُمُوح [ع] آتده سرکشلك، راکبنی دیکله‌میه‌جك صورتده باش سردلکی.

جُمْهُور [ع] جماعت کثیره، کروه عظیم: جمهور فقها. جمهور متکلمین. «کفت وکوچوق صدد عشقده جمهوره کوره — حق کندکده آرا مذهب منصوره کوره — منیف» § بر دولتی تشکیل ایدن جمعیت: مدبر امور جمهور § اهالی طرفندن انتخاب اولنان بر رئیسك تحت اداره‌سنده بولنان بر دولتی تشکیل ایدن جمعیت: رئیس جمهور. حکومت جمهوریّه. جمهوریت = او یولده اداره اولنان حکومت: فرانسه جمهوریتی.

جُمُود [ع] طوکوق اولمه، طوکوقلق: جمود عین. جمود قریحه.

جُناح [ع] کناه.

جُنْبان [ف] قیملدایجی، حرکت ایدیجی، اوته‌یه بری‌یه صاللانیجی: «ایلر همه‌یی باشیله تهزیز — دنباله ایسه همیشه جنبان — سود قوزیسی وصفنده» § قیملدادیجی، حرکت ایتدیریجی، صاللایجی. بو معناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: دنباله‌جنبان = قویروق صاللایجی. سرجنبان = باش صاللایجی.

جُنْبُدَه [ع] و

جُنْبُذ [ع] قبّه. فارسی (کنبد) دن معرّب اولملی. (جنبذ بن سبع) برکیمسه‌درکه بر کونك صباحنده کافر اولدیغی حالده حضرت پیغمبره، آقشامنده ایسه مؤمن اولدیغی حالده اعداسنه قارشی جنك ایتمشدر.

جُنْبِش [ف] قیملدانمه، حرکت: جنبش ابرو. جنبش

مژکان . جنبش گهواره § ذوق، اکلنجه . بانڭ ضمیله غلطدر . (افیون جنبشلنمك) کبی تعبیرات بکتاشیلره عائددر .

جُنْبیده [ف] قیملدانمش، حرکت ایتمش .

جُنْد [ع] عسکر ، عسکر گروهی : « انهزام جند اعدا کلدی پیش چشمه — جدی» جیمڭ کسریله ماهر بیلیجی معناسنده قوللانیلان (جندی) نڭ فی الاصل ضم جیم ایله (عسکری) معناسنه اولمسی ظن غالبدر : « اوغراردی قضایه طبع تندی — اولسیدی یرمده باشقه جندی — حیرت » جندیانه = جندیجه‌سنه : جولان جندیانه .

جُنُود [ع] (جُند) ڭ جمعی : جنود موحدین . جنود اسلام . « صف شکاف جنود اعدایز »

جُنُون [ع] دلیرمه، چیلدرمه، دلیلك: «بش اون‌کون بش‌اون‌کون کتیردم جنون — عزت ملا» «جنون اقلیمی سیر ایلینلر راحتن سویلر — راغب» (جِنّت) دائما مذمومدر . آنی کیمسه نفسنه اسناد ایتمك ایستمز . (جنون) ایسه لسان شعر وتصوفده (غلبهٔ عشق) (غلبهٔ جذبه) مقاملرنده ایراد اولنور .

جُنَّه [ع] اسکی ادوات حربیه‌دن قالقان § قادینلرڭ اوموز وباش اورتوسی .

جُوال [ف] چوال . جوالدوز معروف بیوك ایکنه .

جُوان [ف] کنج، تازه: «جوان مهربانسین شوخسین نازنده دلبرسین — ندیم» مطلق اوله‌رق ذکر اولندقده اکثریا ارککه مصروف اولور . زنِ جوان = کنج قادین . جوانی = جوانلق : ایام جوانی . موسم جوانی . نوجوان = پك کنج، پك تازه . نوجوانی = نوجوانلق . جوانمرد = سخی، کریم، مروتلی . جوانمردانه = جوانمرد اولان یاقیشه‌جق صورتده . جوانمردی = جوانمردلك . جوان‌بخت = طالعی مساعد . فتح ایله‌ده لغتدر . کسر ایله غلطدر .

جُود [ع] کریملك، جومردلك، مروتلیلك: ای صاحب

جود، حامدكم. اى يكانه معبود، ساجدكم — امام على.

جُودِىّ [ع] طوفانده موصل قربنده سفينهٔ نوحك اوطورديغى طاغ.

جُوش [ف] قاينامه، جوشمه: «جوشه باشلاركوربجه سيل دلم — لا ابالى روشلى انهارى» «دريا كبى بردن ايليوب جوش — اى عشق ديدى واولدى خاموش — غالب» جوش بهار = بهارك جوشقونلغى، كمال فيضى: «باق نه خوش جوش بهار اولمش محيط قصريار — بر تموج واركه صحراسنده درياسنده يوق» پُرجوش = جوشى زياده، زياده جوشقون: «سرتابقدم بهار كلبوش — صهبا كبى لعل رنك وپر جوش — آت وصفنده — غالب»

جُوشان [ف] جوش ايديجى، ايدن: سرشك جوشان. «كليور بانك آب جوشانى — كوش تحسينه دقت ايتدكجه — بر دره حقنده» جوشانى = جوشانلق.

جُوشِش [ف] قاينايش، جوشش: جوشش دريا. جوشش طبيعت. «جوششى واردر ينه عمانلرك»

جُوشيدَه [ف] قاينامش، جوشمش.

جُوع [ع] آجلق: دفع جوع.

جُوى [ف] ايرمامق: جوى جارى. «نه‌در اى جوى خوش روش بو شتاب؟ — عجبا بصره كورفزنده نه وار! — دجله‌يه خطاب» «واريورى ايسترسه‌ك اى اشك روان جولره‌سن — نديم» لب‌جوى = ايرمامق كنارى. «بنشين برلب جوى وكذر عمربيين — حافظ» = ايرماق كنارينه اوطور، عمرك مرورينى سير ايت. § جوينده، آرايجى، آرايان. بو معناده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: عربده جو = عربده آرايجى، آرايان: زن‌پرستان عربده جوكانى. «فرقتله حيانه دشمن اولدم — ديوانهٔ مرگجو بن اولدم»

جُويا [ف] آرايجى، آرايان: جوياى كمال. «اولسه

شایسته جهان جان ایله جویای عدم — عاکف»

جُویْبارْ [ف] ایرماق، بیوك ایرماق: دلکش جو-یبار! طالعجه سنکله بینمزده مشابهت واز. سن بحر بی کرانه طوغری روانسین. بن مرکِ بی درمانه طوغری دوانم — مادام ده زوایِر. «بن اولسه‌م برده مطرب برده طرف جویبار اولسه! — ندیم»

جُویَنْدَه [ف] (جـویا) ایله مترادفدر: «جوینده صدر مجلس اولم — سحبان کبی اولسه ارتجالم» «عاقبت جوینده یابنده بود — حضرت مولانا» = آرایان عاقبت بولور. جویندگی = جوینده‌لك.

جُهّالْ [ع] و

جُهَلاٰء [ع] (جاهل) ك جمعی: «فهم ایدر آنلری ارباب کمال — طعن وتشنیع ایده طورسون جهال — سنبلزاده»

جُیُوبْ [ع] (جَیب) ك جمعی.

جُیُودْ [ع] (جید) ك جمعی.

جُیُوشْ [ع] (جَیش) ك جمعی: جیوش مسلمین.

چَ

چابُكْ [ف] چابوق. چابك دست = الی چابوق.

چابك رَو = چابوق کیدیجی، کیدن.

چادَرْ [ف] چادر: «بر عجب دریا در اردوی همایونك سنك — کیم حباب برقرار اولمش آکا هر چادری — نفعی» § قا. دینلرك بورندکلری چار.

چارْ [ف] (چهار) مخففی: چار جهت. چار چشم: «ای نور دیده صانمه عبث کوزلکم

كوروب — تشريف يارى بكليورم
چار چشم ايله » چار بالش = جاه
والا، بيوك مسند، مقام. چاربا =
درت آياقلى حيوان. چارچوبه =
چرچوه . چارده = اون درت:
« چارده معصـوم پاكه مقتداسين
يا على — اشرف » چارسـو =
چارشى. (درت طرف) معناسنده‌ده
قوللانيله بيلير . چارشب = چار-
شاف . چارطاق = چارداق. چار-
گوشه = درت كوشه‌لى، مربع .
(درت كوشه) معناسـنده‌ده قوللا-
نيلير . چارم = دردنجى : چرخ
چارم. چارم كتاب = قرآن كريم.
(چارمين) دخى (چارم) معناسـنده
مستعملدر. چار ناچار = ايسـتر
ايستمز . چار يك = دردده بر ،
چيرك .

چاره [ف] علاج، تدبير : «كار
تقديره نه‌در چاره رضا-
دن غيرى ؟ — راشـد مورخ »
چاره جو = چاره آرايجى، آرايان.
چاره‌جويانه = چاره‌جو اولانه يا-
قيشـه‌جق صورتده . چاره جويى
= چاره‌جولق . چاره‌ساز = چاره
بوليجى، بولان . چاره‌سـازى =
چاره‌سازلق.

چاشت [ف] قوشـلق وقتى §
قوشـلق طعـامى .
(چاشتدان) مخففى اولان (چاشدان)
اتمك و سائر ييه‌جك قونيلان سپده
اطلاق اولنور.

چاشنى [ف] لذت، چشنى .

چاك [ف] ياريق، ييرتيق ،
ييرتماج : « چاك اوله‌جق
رتبه‌ده‌در سينه‌لر — الده‌مى ابقاسى
كريبانلرك ؟» چاك كريبان = ياقه
ييرتماجى: «كوررلرسه كوكلر چاك
اولور چاك كريبانك — آنلماز
اللرندن اهل عشقك صكره دامانك
— فصيح» (چاك كريبـان ايتمك)
تعبـير مشهورنده (چاك) (ييرتمه)
معناى مصدريسنى متضمن عد اولنمشدر:
«كل كوروب يادك ايله چاك كريبان
ايتدم — فضولى» چاك چاك =
زياده ييرتيق، پارچه پارچه: «خاك
كوى يارى قيلمش اشـك جوشان
چاك چاك — فائق ممدوح » چاك-
چاكى = چاك چاكلك.

چاكر [ف] قول . چاكرانه =
چاكرجه‌سنه. چاكرى

= چاکرلك ، چاکره منسوب .
چاکر پرور = چاکر قایریجی .
چاکر پرورانه = چاکر پرورجه-
سنه. چاکر پروری = چاکرپرور-
لك، چاکر پروره منسوب. چاکر-
نواز = چاکر تلطیف ایدیجی .
چاکر نوازانه = چاکر نوازجه-
سنه . چاکر نوازی = چاکر
نوازلق، چاکرنوازه منسوب .

چالاك [ف] حرکتی سرعتلی، روشی عیارانه اولان:
طبع چالاك . «ای خرده شناس
معنیٔ پاك — کوش ایت که نه دیر
بو کلك چالاك — غالب» چالاکی
= چالاکلك .

چالش [ف] و

چالیش [ف] رفتار متکبرانه § مقابله ، منازعه،
خصومت. حضرت مولانا یوکسکدن
پرده‌کی دامك دانه‌سنی کورن بر
قوشجغزك برسمایه، بر اوغدایه باقه
باقه نهایت مغلوب سوق طبیعت
اوله‌رق دانه جهتنه کیندیکنی حکایه
ایتدیکی صیره‌ده «این نظر باآن نظر
چالیش کرد — ناکهانی ازخرد
خالیش کرد» بیورمشدر .

چاه [ف] قویو، چوقور: «پیش قدمنده کوره‌من چاهی
منجم — کاظم» مخففی: چه: «چه
دکل سیب زنخداننده برقالمش (ندیم)
— زخم انکشت نکاه انتخابکدن
سنك»

چای [ف] قاینادیلوب ایچیلن معروف یاپراق: «شمدی
ایرانده قناعت ایدرز چای ایله بز
— منیف»

چپ [ف] صول: چپ وراست. چشم چپ. دستچپ .
چپ انداز = غدار، حیله‌کار :
«بن اومهرو ایله (راغب) ایشمی
صاغ ایتدم — امتنان ایلسون
چرخ چپ انداز بکا» چپ‌اندازی
= چپ اندازلق . «اولوری را-
ستکاران مائل طورچپ اندازی ؟»

چتر [ف] کولکه‌لك ، چادر، شمسیه . چتر عنبرین =
قاراکلق کیجه .

چَرا [ف] اوتلامه . چراگاه ، چراگه = حیوان اوتلایه‌جق یر ، اوتلاق ، چاییر . کسر ایله غلطدر .

چَرْب [ف] سمیز ، یاغلی : چرب وشیرین . چرب وخشك = غث وسمین .

چَرْخ [ف] سماء فلك : چرخ پیر : « چرخك سكا مقصدی یماندر — غالب » « نه لطف ایلرسه‌ك ایت بر ابلهك حقنده تك ای چرخ — بولندرمه آنكله اهل استعدادی بر یرده — سالم » § تكرلك كبی حركت دوریه‌سی اولان شی ، چرق : چرخ دوار . چرخ‌گردان . چرخ شكسته . چرخ اورمق = دائره تشكیل ایده‌رك دونمك . چرخ زن = چرخ اوریجی ، اوران . چرخ زنان = چرخ اوره‌رق : « ذره‌لر محفل خورشیده چیقار چرخ زنان» (چرخ زنان) (چرخ زن) لك جمعی‌ده اوله‌بیلیر . (چرخ فلك) تعبیر كهنه‌سندن ادبا یوز دوندرمشدر .

چَرْخَه [ف] المبه ، چیقریق كبی دور ایدن شی § برفرقهٔ عسكریه‌نك ایلریسنده بر طاقنك دشمن ایله محاربه‌یه باشلامق اوزره ایتدیكی حركت : چرخه‌جی . چرخه طوبی .

چَرْغَنْد [ف] (جرغند) ایله مترادفدر .

چَرَنْدَه [ف] اوتلاییجی ، اوتلایان .

چَسْپان [ف] یاقیشیجی ، لایق ، مناسب .

چَشْم [ف] كوز : چشم سیاه . چشم كریان . « اوچار او چشم كبودك خیالی چشممده — نائلیٔ قدیم » چشم آشنا = كوز آشناسی . چشم آشنایی = كوز آشنالغی . چشم آویز = نقاب ، پچه . چشم چراغ = روشنیٔ دیده ، نور دیده ، نورعین . چشم‌زخم = اصابت عین ، نظر دكه . چشم‌دریده ، دریده چشم = بی ادب ، حیاسز .

چَشْمَه [ف] پیكار ، صوقاینانی ، صورت مخصوصه‌ده یاپیلان صو مقسمی . چشمه‌سار = چشمه‌سی چوق اولان یر . اكثریا (چشمه) و (چشمه باشی) موقعنده

ایراد اولنور. چشمهٔ حیوان، چشمهٔ خضر = آب حیات چشمه‌سی: «بن سنك آب حیات لبكك تشنه‌ سی‌یم — طالب چشمهٔ حیوان‌ایسه‌م انسان دکلم — عونی»

چَشْن [ف] دوکون، ضیافت : چشن عظیم .

چَشَنْدَه [ف] طادیجی، طادان

چَغانَه [ف] برنوع ساز. اکثریا (چنك) ایله برلکده ایراد اولنور: «چنك وچغانه ذوقی برآز طورسون الامان — ندیم» «ویرر باشقه حالت دل عاشقانه — بو دلکش هواده بوچنك وچغانه»

چَغْز [ف] قورباغه .

چَكْ [ف] پولیچه . فی الاصل (برات) معناسنه‌در . (صك) بوندن معرّبدر.

چَكاچاكْ [ف] اجسام صلبه‌نك، خصوصیله اسلحه‌نك تصادمندن حاصل اولان سس : چکاچاك رماح . چکاچاك سیوف . فردوسینك «چکاچاك خنجر بکردون رسید — زهندوستان خون بجیحون

چکید» بیتی بین الادبا مشهوردر .

چَكیدَه [ف] طاملامش .

چَلیپا [ف] خاچ : «کردننده کافرك اولمش چلیپا غرق نور — جلال»

چَمانْ [ف] صالنیجی، صالنه‌رق یوربین : «میل چمن ایتمزمیسین ای نخل چانم ؟»

چَمَنْ [ف] آغاجلی، چیچکلی، یشیللك اولان یر: «خیمه‌لر قوردی ینه صحن چمنده ازهار — باقی» «ایتدی تشریف چمن ملکنی سلطان بهار — وله» § تازه یشیل اوت : «لب جوده کمال صنعی هر برك چمن سویلر — نابی» چمنزار، چمنستان = ایکی معناسنه کوره چمنلك . چمن صفّه = چمن قابلی صفه، سد. جیمك کسریله غلطدر.

چِنارْ [ف] معروف آغاج. مرور زمان ایله کندی کندینه طوتشور یانار دیرلر : «چنار آسا دروندن طوتشمش نخل زیبادر — صبری» شاعرك بری مقام تمدحده «سالخورده چناردر قلمم» دیمش ! کسر ایله غلطدر.

چَنْبَرْ [ف] بر دائره‌یی احاطه ایدن شی: دف چنبری. چنبری = چنبر بیچمنده، چنبریسی: «بر بیچم ویرمش رقیبك خط چیچکلی رویته — چهره‌سن غرباله دوندومش اوریش چنبری» درچنبر = چنبر ایچنده، ضبط آلتنده. ندیمك «بیکیتمی اولدك آجانم نه در بو قرمزی شال؟ — باشکده دون دها باغلیدی قرمزی چنبر» لطیفه‌سنده اولدیغی کبی باش یمنیسنه‌ده (چنبر) دینیلیر.

چَنْد [ف] بر قاچ. قوللانلمامغه باشلامشدر. یکی بولده یازی یازانلر «چند روز اقدم» کبی عباره‌لری کولنج عد ایدییورلر. نظمده استعمال اولنه بیلیر.

چَنْدانْ [ف] او قدر. استعمال جهتیله (چند) لك اشیدر.

چَنْگ [ف] پنجه: «کوکلم الدن کیتدی سوداتك نه غالب چنکی وار!» § برنوع ساز. چنکی = چنك چالان سازنده. ذاتینك «بر چنکی کوزل سودم شرمایه‌یی چالدردم» مصراعنده اولدیغی کبی چالوب چاغیران مختاله‌یه‌ده اطلاق اولنور.

چَنْگالْ [ف] چنکل: چنکال اهمال. (پنجه) معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر: چنکال شاهین.

چَنْگُلْ [ف] (چنکال) ایله مترادفدر: چنکل شهباز.

چَوْگانْ [ف] اوجی اکری بر نوع جرید.

چَهارْ [ف] درت. چهار بالش = چار بالش. چهارپا = چارپا. چهار پاره = چارپاره: «النده مطرب بزمك چهار پاره کوره — ندیم» چهارشنبه = معروف کون. چهارم، چهارمین = چارم، چارمین. کسرایله غلطدر.

چَهْرَه [ف] یوز، انسان یوزی، صورت: «آغلامش چهره‌لی صوفی نه بلا! — جنته کیرسه‌ده کولمز مثلا — سنبلزاده» چهره‌پرداز = مصور، رسام. چهره‌گشا = چهره آچیجی، چهره‌سنی آچیجی. (چهره پرداز) مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر: «آکا ویرمشدی کمال زینت — کاتب چهره کشای فطرت — خاقانی» فی‌الاصل جیمك کسریله‌در.

چ

چرا [ف] (چون) ه باق .

چراغ [ف] فتیل، موم، قندیل: « دشمنلرڭ چراغی دیمم روشن اولمسون — حقدن بولور ایدن کوتولك بندن اولمسون — لا» § چراق : « حیرت کبی بیك چراغڭ اولسون » چراغان = قنادیل وسائره ایله ترتیب ایدیلن دونغا . چراغِ چشم = روشنئ دیده ، نورعین . فتح ایله‌ده لغتدر .

چرك [ف] کیر، پاس: «چیقماز اول چرك که پیرا هن بقالده‌در — نابی » چرکاب = کیرلی صو، چرکف .

چرکین [ف] حسنسز، (کوزل) مقابلی. فی الاصل کیرلی پاسلی معناسنه‌در.

چکل [ف] ترکستانده کوزلی چوق بر شهر ایمش .

چل [ف] (چهل) مخففی .

چله [ف] ایپلك دسته‌سی § درویشلرڭ خلوته قاپاندقلری، خدمت مخصوصه‌ده بولندقلری مدت . اکثریا قرق کون اولور . تشدید ایله استعمالی غالبدر : « ای چلهٔ عشق طولمدکمی ؟ — فیضی» حسن طبیعت اصحابندن بعض خواندگان بو مصراعی « ای چلهٔ عشق دها طولمدکمی ؟ » صورتنده تصحیح ایدرلر. چله شکن = چله‌قیریجی، چله قیران درویش . چله‌کش = چله چکیجی، چکن . (چله) مطلقا بلاء مشقت موقعنده‌ده ایراد اولنور. یای کیریشی معناسنه‌دخی کلدیکندن اشعار قدماده اکثریا (ابرو، تیر، کمان) کلمه‌لریله جمع اولنوردی . فطنت بیله « چلهٔ سختن چکرهردم کمان ابرولرڭ» دیمشدر.

چِمْ [ف] کسلمش چنلی طوپراق قطعه‌لرینه اطلاق اولنور. فی الاصل یوصون معناسنه‌در.

چِه [ف] نه. (چه سود) (چه فائده) کبی بعض تعبیراتده قوللانیلیردی. شمدی کیمسه‌یه بکندیریله‌میور. «نه وار ایکن چه‌یه نه لزوم وار؟» سؤالنه جواب ویرمك مشکلجه‌در. نظمده (نه فائده) یرنده (چه سود) دینیله‌بیلیر: «طعن اعدادن نه غم مدح احبادن چه سود؟ — اشرف» (کیفیت) کلمه‌سی موجود ایکن نثرده (چه گونگی) تعبیری غریب کورینور.

چِهِلْ [ف] قرق: چهل سال.

چِیدَه [ف] طوپلانمش، دوشیرلمش: میوهٔ چیده. (بَرچیده) میوه حقنده قوللانلماز. مثلا چکیلوب طوپلانمش اتکه (دامن برچیده) دینیلیر. (برچیده دامن) تعبیری اکثریا (مستغنی) موقعنده ایراد اولنور. بو حالده قویروغنه برده (استغنا) طاقه‌رق (برچیده دامن استغنا) دیمك یولسز اولور.

چیرَه [ف] غالب، مستولی. چیره‌دست = طوتدیغی ایشی مکملاً یاپان، ماهر، استاد. چیره دستی = چیره دستلك.

چیزْ [ف] شی. ناچیز = بر شی دکل، پك اهمیتسز. اشیا واشخاصه وصف اولور: هدیهٔ ناچیز. بندهٔ ناچیز. ناچیزی = ناچیزلك. ناچیزانه = ناچیز اولان آدمه یاقیشه‌جق صورتده: تألیف ناچیزانه. بو تعبیرلر اکثریا مقام تواضعده ایراد اولنور.

چیسْتانْ [ف] بیلمه‌جه. (چیست آن) دن مخففدر.

چینْ [ف] قیوریم، بوکلم، بوروشوق: چین‌زلف. چین گیسو. چین ابرو. چین جبین. § چیننده، طوپلاییجی، دوشیریجی. بومعناده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: میوه‌چین.

چینَه [ف] قوش یمی: «مرغ آنجا رود که چینه بود — سعدی» = قوش یم اولان یره کیدر. چینه‌ریز = یم دوکیجی، دوکن: صیاد چینه ریز.

چُ

چُسْت [ف] سريع الحركه، چويك. چستى = چستلك. عربى جيم ايله غلطدر.

چُمْچُمَه [ف] چامچاق دينيلن قاب.

چُنْبَكْ [ف] صيجرامه، آتلامه، پرنده آتمه. چنبك‌زن = پرنده آتيجى، آتان.

چُوبْ [ف] آغاج پارچه‌سى، اودون، صوپا: چوب خشك. چوب تأديب. چوبين = آغاجدن: پاى چوبين. كاسهٔ چوبين. بوكا بدل (چوبينه) دخى قوللانيليير. چوبخوار = آغاج قوردى.

چُوبانْ [ف] معروف. «چونكه چوبان خفت‌كرك ايمن شود — حضرت مولانا» = چوبان اويوينجه قورد امين اولور.

چُوبَكْ [ف] دكنك، صوپا، چوماق. چوبك زن = بكجى، پاسبان، طاوولجى: چوبك زن محله.

چُوبَه [ف] اوقلاغى.

چُوخَا [ف] چوقه.

چُونْ [ف] نون وزننده. نصل. دائما (نيچون) معناسنه اولان (چرا) ايله برلكده استعمال اولنور. برى كيفيتدن، ديكرى علتدن سؤال ايچوندر. (چون وچرا) نصل؟ ونيچون؟ ديمك اولور: «بحر افكاره طالوب چكمه املك — نكتهٔ چون وچرادن ال چك — خاقانى» يالكز اوله‌رق هيچ برى قوللانلماز. فارسيده تشبيه وتوقيت اداتى اوله‌رق قوللانيلان (گون) وزننده (چون) ومخففى اولان (چو) ايله يالكز ادات تشبيه اوله‌رق قوللانيلان (همچون) ومخففى اولان (همچو) لسانمزده قوللانلماميدر.

چُونْكِه [ف] ادات تعليل: قارداش كبی سويشيورز، چونكه بر وطن اولادی يز. «ملت بختيار يكدل اولور — چونكه آماله اويله نائل اولور» § ادات توقيت. (مادامكه) يرينی طوتار: «چونكه بلبلسين كوكل بر كلستان لازم سكا — نديم» (چونكيم) صورتنده قوللانيلماملی.

حَ

حٰاء [ع] (ح) حرفنك اسمی.

حٰائِرْ [ع] حيرتده قالان، متحير.

حٰائِزْ [ع] مالك: فلان رتبه‌يی حائز. فلان نشانی حائز. حائز اهميت. حائز فضيلت. «درسه‌ك اوله‌يم كالی حائز — تضييع زمانی كورمه جائز»

حٰائِطْ [ع] ديوار: حائط مائل.

حٰائِكْ [ع] جولاه، جولهه.

حٰائِفْ [ع] ظالم. الحائف خائف = حائف خائف اولور.

حٰائِلْ [ع] ايكی شی آره‌سنه كيرن شی: آغاجلق حائل اولديغندن دكيز كوريله ميور.

حٰاتَمْ [ع] سخوتله مَثَل اولان ابن عبد الله بن سعد: «جم جامنی نوش ايتدی سوردی دمنی حاتم — مجلس بنه اول مجلس عالم بنه اول عالم — رجی» منسوب اولديغی قبيله‌نك اسمی عد اولنان (طَیِّء) حقيقتده — اعظم قبائل عرب اولان — اوقبيله‌نك پدرينك ناميدر. نسبتنده (طائی) دينيلير. (طیّء) لفظنی (طَیْ) صورتنده تخفيف ايتديكمزدن (حاتم طائی) ديديكمز كبی (حاتم طی) دخی ديرز. نفعينك «جم بزم وحاتم مكرمت ممدوح اصناف امم» مصراعنده‌كی

(حاتم مکرمت) کبی بر خیلی وصف ترکیبیلرك مدار تشکلیدر . بونلر یاء نسبتله (حاتمی کرم) صورتنده‌ده تشکیل اولنه بیلیر . حاتمانه = حا- تمجه‌سنه : کرم حاتمانه . فی الاصل تانك کسریله‌در .

حاجِب [ع] قاپوجی، پرده‌جی: « ملکك حاجبی ابو- القاسم — دیدی : رعنا بیلیر که هر مسلم » § قاش . حاجبین = قاشلر، ایکی قاش : « وار ایدی بر خالی بین الحاجبین »

حاجَت [ع] انسانك محتاج اولدیغی شی، لزوملو خصوص : عرض حاجت . طلب حاجت . اسعاف حاجت . جمعی : حاجات . قاضی الحاجات = حاجتلری اسعاف ایدن، جناب حق. (حاجت) احتیاج، لزوم مقامنده‌ده قوللانیلیر: آکا حاجتی وار؟ آکا حاجت یوق. « آکلادك حال دلی تعریفه حاجت قالمدی » (نه حاجت ؟) یاخود (حا- جت‌نه؟) تعبیری (نه احتیاج وار؟) (نه لزوم وار؟) مقامنده ایراد او- لنور: « حال دلی سؤاله نه حاجت‌که دمبدم — سویلر زبان حال ایله هر بر نگاهمز — فصیح » « بر واقعه کیم خیر اوله تعبیره نه حاجت؟— عارف » « ضمیر صافه اسرار دلی اعلامه حاجت نه؟— اولور مرآته صورت مرتسم رسامه حاجت نه ؟ — سید وهبی »

حاجّ [ع] حاجی . (الحاج) صورتنده قوللانیلیر . حرمین شریفینی موسم مخصوصنده زیارت ایدن ذاته (حاجّ الحرمین) دینیلیر .

حاجی [ع] حج ایدن ذات : «حاجی‌ده صبحه‌دك طورر اول آستانه‌ده — ثابت» اصلی مدغمی (حاجّ) اولان (حاجج) در .

حادِث [ع] حدوث ایله متصف، حدوث ایدیجی، ایدن: عالم حادثدر. متکلمین بیننده اختلاف حادث اولدی . اختلاف حادث . اختلافات حادثه .

حادِثَه [ع] حدوث ایدن حال: خسوف بر حادثه‌در . انسانك وجودنده چیبان پیدا اولمسی بر حادثه‌در § کوچك وقعه . جمعی اولان (حادثات) اکثریا (یکیدن یکی‌یه وقوع بولان احوال) مقامنده

ایراد اولنور: «حکمت! تقابل اوزره‌ در احکام حادثات — البت ایدر ورای صفادن کدر ظهور »

حادّه [ع] تل وصیرمه دوککه مخصوص بر آلت. (حادهٔ تدقیق) تدقیق حاده‌سی یعنی حاده کبی اولان تدقیق معناسنه بر تعبیر تشبیهیدر : مسئله‌یی حادهٔ تدقیقدن کچیردی. بومعناده (حدّه) استعمالی غلطدر. ذاتاً (حادّه) کسکین دیمك اولان (حادّ) ك مؤنثیدر : سیوف حاده. رایحهٔ حاده. زاویهٔ قائمه‌دن کوچك اولان سیوری کوشه‌یه (زاویهٔ حاده) اطلاق بومناسبتله‌در.

حادی [ع] برنجی: بادیٔ حادی § حیواناتی، خصوصیله دوه‌لری نغمه ایله سوریجی، سورن.

حاذِرْ [ع] حذر ایدیجی، یدن: رهرو حاذر.

حاذِقْ [ع] حذاقت صاحبی، حذاقتلی: طبیب حاذق. حکیم حاذق. ادیب حاذق. صنعتکار حاذق. حاذقانه = حاذق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : مداوات حاذقانه. حاذقیّت = حاذقلق.

حارّ [ع] حرارتلی: علاج حار. اقلیم حار. اشربهٔ حارّه. بلاد حارّه.

حارِثْ [ع] حراثت ایدیجی، ایدن.

حارِسْ [ع] حراست ایدیجی، ایدن: حارس ممالك. حارس دار.

حارِقْ [ع] نظمده (مُحرق) ه بدل قوللا نیله‌بیلیر : خیال حارق. اندیشهٔ حارق. افکار حارقه. تصورات حارقه.

حارِقَه [ع] آتش : حارقهٔ سودا. حارقهٔ عشق. حارقهٔ ندامت.

حازِمْ [ع] حزم ایدیجی، ایدن: مرد حازم. امیر حازم. حازمانه = حازمجه‌سنه: حرکت حازمانه. تحمل حازمانه.

حاسِدْ [ع] حسد ایدیجی، ایدن : خصم حاسد. « لطف ایله حاسد بدخواهه ندامت کلمز — نابی » «آز بلا صانمه افندی حسدی — محو ایدر حاسدی کندی

حسدی » حاسدانه = حاسدجه‌سنه: اضطراب حاسدانه . تلاش حاسدانه . مؤاخذهٔ حاسدانه .

حاسِمْ [ع] حسم ایدیجی، ایدن: حاکم حاسم . حکم حاسم.

حاسَّه [ع] حس ایدیجی، ایدن. (حاسّ) لك مؤنثیدر : قوای حاسه. اکثریا موصوفی حذف اولنه‌رق (قوهٔ حاسه) مقامنده قوللانیلیر: حاسهٔ ذوق. حاسهٔ رؤیت. حاسهٔ سمع . حاسهٔ شم. حاسهٔ لمس.

حاشا [ع] ادات تنزیه . ایراد ایدن «آنی بویله اوصافدن تنزیه ایدرم» دیمش قدر اولور: حاشا! جناب حق ظلم ایتمز. حاشا! حضرت پیغمبر شاعر دکلدر. استفهام انکاری‌یی متضمن اولان جمله‌لرده اکثریا تأخیر اولنور: قرآن کریمه شعر دینیلیرمی ؟ حاشا ! ابتداده بعضاً (که) ویا (کیم) ایله ایراد اولنور. بوحالده جمله برفعل التزامی ویا آنك یرینی طوتان بر امر غائب صیغه‌سی ایله بیتر: حاشا که او ذات بویله بر سوز سویلمش اوله — یاخود — اولسون! نظمده فعلك تقدیمی جائزدر : « هر جهتدن فارغم عالمده حاشا کیم اوله — رزق ایچون اهل بقا اهل فنانك چاکری — فضولی »

حاشِرْ [ع] حشر ایدیجی ، ایدن : ندای حاشر . نفخهٔ حاشره .

حاشَ لِلّٰه [ع] قرآن کریمدن مقتبس تعبیراتدندر. (حاشا) مقامنده ایراد اولنور : « حاش لله که اهدایه سزادر دیه‌یم — شانه عرض ایلدم آنجق او کریم الشانه — ثابت »

حاشِیَه [ع] کنار، پرواز § کتاب ویا مکتوب کنارینه یازیلان یازی، در کنار § برکتابك مندرجاتنه دائر جابجا ایضاحات وملاحظات یازمق صورتیله وجوده کتیریلن تألیف .

حاصِبْ [ع] اورته‌لغی توز طوپراق ایچنده براقان شدید روزکار .

حاصِدْ [ع] اکین بیچن آدم ، اوراقجی .

حاصِرْ [ع] حصر ایدیجی ، ایدن .

حاصِلْ [ع] حصوله کلیجی ، کلن؛ حصول بولیجی، بولان : « نامهٔ دلزاره واصل اولدی — اوق دکدی ویاره حاصل اولدی — غالب » « حاصل ایتدك آرزوسن کوکلك لطف ایلدك » جمعی اولان (حاصلات) بر ایشدن، بر یردن حصوله کلن شیلره اطلاق اولنور: غزته‌جیلك حاصلاتی. پوسته حاصلاتی .

حاصِنْ [ع] و

حاصِنَه [ع] عرض اهلی، عفتلی قادین. جمعی: حاصنات.

حاضِرْ [ع] حضورده، کوز اوکنده اولان شخص: « مادام که دلبر آنده حاضر — موقعـده در احسن المناظر » جمعی: حاضرون، حاضرین § اجرا ایتك وایدلمك ایچون لازم کلن حال وکیفیت اوزره بولنان شخص وشی: «آیت سجده کلدی حاضر اولك — وحید» طعـام حاضردر . حاضر بالمجلس = مجلسـده حاضر اولان شخص. حاضر جواب = برسوزه درحال جواب ویرن، بر سـوزك چارچابوق قارشیلغنی بولان : « بر سـؤاله برقوماز اول غمزهٔ حاضر‌جواب — نفعی » « هر بر سؤاله غمزه‌ك حاضر جواب کوستر — وجدی » حاضر جوابی = حاضر جوابلق .

حاضِنَه [ع] چوجقلری تربیه ایدن قادین، دایه : حاضنهٔ شفیقه .

حاطِبْ [ع] اودون دوشیریجی، دوشیرن . کیجه وقتی اودون دوشیرن دیمك اولان (حاطب‌اللیل) تعبیریله صاچه صاپان سویلین آدم اراده اولنور . (حاطب لیل) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر.

حافِرْ [ع] قازیجی، قازان : حافر بئر § دابه قسمنك طیرناغی .

حافِظْ [ع] صاقلایجی، صاقلایان: حافظ اموال. حافظ نقود. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: حافظ حقیقی. حافظ مطلق § ازبر-

لهیجی، ازبرله‌ین : «حافظ اشعار حافظ رند اولور» «حافظ الفاظ بی معنی جناب ازبری» مطلق ذکر اولندقده (حافظ قرآن) دیمك اولور: «کتابك رازمکتومندن اولماز محفظه آگاه — بنه اخلاصی بیلمز اولسه‌ده اهل ریا حافظ — سنبلزاده» حافظ سـوزهٔ یوسف = علمی آز اولان ذات .

حافِظَه [ع] حس اولنان شیئك اثرینی ذهنـده حفظ ایدن قوت، ازبرله‌یوب اونوتمامق قوتی : قوهٔ حافظه . موصـوفسز اوله‌رق دخی قوللانیلیر: «صوره‌یم سویلدیکك سوزلری اصحابکدن — آنلرك حفظنه وقف ایلیه‌یم حا- فظه‌می» حافظه تزیین ایدیجی دیمك اولان (حافظه پیرا) کبی ترکیبلرده موصوف دائما محذوفدر.

حافَه [ع] قیی، کنار : حافة- الوادی . حافهٔ طریق .
جمعی : حافات .

حافی [ع] یلك آکرامجی بشوش آدم § یالین آیاق یورین.
حافیاً = یالین آیاق اوله‌رق .

حاقَّه [ع] بلیهٔ ثابته § قیامت، قیامت کونی .

حاکِم [ع] حکم ایدیجی، ایدن: «آره‌دن بیك بو قـدر سـال مرور ایتمش ایکن — دل حساسـده حاکمدر او تأثیر هنوز — غزوهٔ بدر حقنده» § بین‌الناس وقوع بولان دعوالره باقان مأمور شرعی . جنـاب حقه‌ده اطـلاق اولنور: حاکم حقیقی. حاکم مطلق. حاکمانه = حاکمجه‌سنه: طور حا- کمانه . حاکمیّت = حاکملك .

حاکی [ع] حکایه ایدیجی، ایدن: بو ذات فلان حکایه نك حاکیسـیدر . بو تحریرات فلان ماده‌یی حاکیدر.

حال [ع] هر شیده کی وصف متغیر، صـفت متغیره، هر شیئك ایچنده بولندیغی کیفیت: «عجبدر حال عالم کل کولر ابر بهار آغلار — نوعی» «حال دلی اول آفته تقریره حاجت؟ — عارف» درویشـلره عارض اولان کیفیته (حال) اطـلاق دوامسز اولدیغی ایچـوندر . دواملی اولنجه (مقام)

تعبیر اولنور. « هست بسیار اهل حال از صوفیان — نادرست اهل مقام اندرمیان — حضرت مولانا » = صوفیلر ایچنده اهل حال چوقدر، فقط اهل مقام نادر بولنور § الآن ایچنده بولندیغمز زمان، ماضی ایله مستقبل آره‌سی: زمان حال. حالاً = حال جهتیله، حاله کوره § حاله دلالت ایدن صیغه، تعبیر. درحال، فی‌الحال = همان. چارچابوق: «بو اثر صفحهٔ تبییضه چکلدی فی‌الحال — جودت» بهمه‌حال = هرحالده، البته. علی کلّ حال = اولدیغی قدر، اولوزیله. عربیده بعضاً مؤنث اعتبار اولنان (حال) ك تأنیثی لسانمزده معتبر دکلدر. حال بو که دیمك اولان (حال آنکه) تعبیر کهنه‌سی مردوددر. هنوز معناسنده قوللانلمقده اولان (حالا) (حالاً) مخففیدر. تخفیف ایله موقع استعمالی دکشمشدر: « شیخمز حالا بزی ارشاد سوداسنده‌در» وقتیله هنوز وشمدیلك معناسنده مستعمل اولان (حالیا) متروکدر. تشدیدایله (حالّ) (حلول)دن اسم فاعلدر. حلول ایدن سنه وآنی دیمك اولان (سال حال) (شهر حال) تعبیرلرنده مخففدر. مؤنثی (حالّه) اولدیغنه کوره (سنهٔ حالّه) دینلمك لازم کلیرسه‌ده تسهیل تلفظ ایچون (سنهٔ حالیه) تعبیرینه انتقال ایدلمشدر. بونده‌کی (حال) (حلول)دن اوله‌ماز. (حالیّه) بیلدیکمز حاله منسوب یعنی شمدیکی دیمکدر.

حالَتْ [ع] (حال) ایله مترادف، حتی آنك مؤنثی عد اولنورسه‌ده اکثریا (شایان‌دقت اولان حال) مقامنده قوللانیلیر: « قلبمه ای (حالتی) بیلمم نه حالتدر کلن!» « یوری دونمش ساغرك صهباده حالت قالمامش — نیلی» «دواسازین براقش حالت بیمار حیرتده »

حامِدْ [ع] حمد ایدیجی، ایدن: عبد حامد. جمعی: حامدون، حامدین.

حامِضْ [ع] اکشی. حامضیّت = اکشیلك.

حامِلْ [ع] طاشییجی، طاشییان، کوتوریجی، کوتورن: حامل نشان. حامل ورقه. حامل بارکران. حاملاً = حامل اوله‌رق، اولدیغی حالده.

حامِلْ [ع] و

حامِلَه [ع] كبه قادينْ .

حامی [ع] حمايه ايديجی، ايدن: حامیٔ دين مبين . حامیٔ ضعفا .

حانِثْ [ع] ايتديكی يمينی يرينه كتيرميجی، كتيرمين .

حانُوتْ [ع] دكّان : حانوت كبير. حانوتِ پرعنكبوت. ميخانه‌يه‌ده دينيلير.

حانَه [ع] ميخانه . جمعی: حانات .

حانِيَه [ع] شراب .

حاوی [ع] شامل، جامع : مسائل نافعه‌يی حاوی بر كتاب .

حَبّ [ع] دانه . حبّ الغمام = ياغان طولو § دانه حالنده يوتيلان دوا .

حَبائِلْ [ع] (حِباله) نكْ جمعی. حبائل الشيطان، حبائل شيطان = نسوان. حبائل الموت، حبائل موت = اسباب موت .

حَبابْ [ع] صو اوزرنده پيدا اولان قابارجق : « حباب باده آسا كوزلرم قالدی مل اوستنده — بليغ » « بی دل و بی‌خانمان بی چاره بر بن بر حباب — فانی » (شبنم) معناسنده‌ده قوللانيله بيلير .

حَبّالْ [ع] ايپ، اورغان صاتان؛ ايپجی، اورغانجی.

حَبَّذا [ع] نه كوزل! نه سويملی! مآلنی مفيد ادات تحسين: « حبذا باغچهٔ پادشه روی زمين! — كورسه رضوان ايدر استادينه يوز بيك تحسين — نفعی » قوللانلماغه باشلامشدر.

حَبْس [ع] بر يره قاپامق، قاپاتمق: برجانی‌يی حبس. برمتمك حبسی. (محبس) معناسنده قوللانلديغی كبی آليقويمق مقامنده‌ده قوللانيلير. حبسه القا. حبس دموع .

حَبْل [ع] ايپ، اورغان: حبل متين. حبل الله = قرآن كريم، شرع قويم، دين اسلام. حبل الوريد، حبل وريد = بويون طامارى، شاه طامار.

حَبَّه [ع] دانه. حبهٔ سودا = چورك اوتى. حبهٔ خضرا چيتلنبك.

حَبيب [ع] سوكيلى، محبوب: «صانمه كيم احباب حالندن اولور غافل حبيب — فضولى» «سودى اول نورى حبيبم ديدى حق — خاقانى» حبيب الله = حضرت پيغمبر.

حَتْف [ع] موت. قدمانك قوللاندقلرى (حتف انفه وفات) اورته‌ده ضرب، جرح كبى بر سبب اولمقسزين اجل موعود يله اولمكدن عبارتدر.

حَتّى [ع] عطف تنبيهى اداتى. معطوفى باشقه‌جه نظر دقته عرض ايدر: چوق ياغمور ياغمش، حتى اولرى صو باصمش. كورمه‌مش، حتى ايشتمه‌مش. (حتى) دن صكره ذوقاً لزوم كورلمدكجه (بيله) اداتى ايراد ايدلمه مليدر.

حَثّ [ع] ترغيب، تشويق.

حَجّ [ع] مبناى اسلام اولان اركان خمسه‌دن برى بولنان فريضه‌يى ادا ايچون مكهٔ مكرمه‌يه كيتمك. قصد وتوجه معناسندن مأخوذدر.

حَجّاج [ع] مشهور ظالم. دليل ايله غلبه ايتمك معناسنه اولان (حجّ) دن مأخوذدر. حجاجانه = حجاجه ياقيشه‌جق صورتده.

حَجّام [ع] حجامت ايديجى، حجامجى: «اولمه لب تشنهٔ خون شيشهٔ حجام كبى — نابى»

حِجامَت [ع] صورت معروفه‌ده قان آلمه. فى الاصل حانك كسريله‌در.

حَجَبه [ع] (حاجب) ك جمعى.

حَجْر [ع] مالنده تصرفدن منع. حجراً = حجر صورتيله.

بو معناده (حَجز) دخی قوللانیله بیلیر. (حجر) آغوش معناسنده‌ده کلیر: فلانك حجر تربیتنده بیودی. کسر وضم ایله‌ده لغتدر.

حَجَرْ [ع] طاش: حجر شجر. حجرِ اسود = کعبهٔ معظمه دیوارنده‌کی معروف سیاه طاش. (حجر اسعد) دخی دینیلیر.

حَجْم [ع] ال ایله یوقلانه‌جق جثه، مقدار. اشیا حقنده قوللانیلیر: کتابك حجمی. چکمجه‌نك حجمی. حجماً = حجم جهتیله: حجماً بیوك.

حَدّ [ع] صینیر. ایکی دولت طوپراغنك بر برینه بیتشدیکی یره (سرحد) تعبیر اولنور § درجه، مرتبه: «آچالیر البته حدندن زیاده یوکسلن — ژیلبر» «بیل حدیکی اول شان حقیقی ایله خرسند — نفسه خطاب» § بر شیئك کسکین اولان یری، آغزی: حد سیف § مجرمك کندیسنی وباشقه‌لرینی ارتکاب جرمدن منع ایده‌جك یولده تعزیر وتأدیبی: حد شرعی.

حَدائِق [ع] (حدیقه) نك جمعی. (حدایق) صورتنده یازلمالی.

حَداثَت [ع] اوّل، ابتدا. تازه‌لك، کنجلك مقامنده قوللانیلان (حداثت سِن) تعبیرینه بدل سادەجه (حداثت) دخی دینیله بیلیر.

حَدّادْ [ع] دمیرجی، چلنکیر.

حَدَبْ [ع] قانبور اولمه، قانبورلق.

حَدْس [ع] ظن و تخمین. حدسیات = ظنیات، تخمینیات.

حَدَقْ [ع] بادنجان.

حَدَقه [ع] کوزك قاره‌سی، کوز ببکی.

حَدیث [ع] حضرت پیغمبرك کلام شریفی § آندن بحث ایدن علم § خبر، قصه، سوز: حدیث هول قیامت. حدیث درد فرقت § یکی، تازه. حدیث السِنّ

= گنج، نوجوان. (حدث السنّ) دخی قوللانیلیر.

حَدیدْ [ع] حدتلی، تیز. حدید المزاج = تیزمشربلی §کسکین: سیف حدید. بصر حدید. حدید البصر = کوزی کسکین § دمیر. حدیدیّه = دمیره متعلق، دمیردن: ادوات حدیدیّه.

حَدیقَه [ع] آغاجی چوق صولو باغچه.

حَذاقَتْ [ع] مهارت، استادلق. اکثریا طبیبلره اسناد اولنور.

حَذَرْ [ع] صاقنمه، قورنمه: «شمشیر زبانمدن احبا حذر ایلر — نفعی» «قلب درویشه طوقنمه حذر ایت — سنبلزاده»

حَذْفْ [ع] آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: بر کلمه‌یی حذف. بر حرفك حذفی.

حَذُورْ [ع] زیاده حذر ایدیجی، ایدن. متبصر، متیقظ مقامنده‌ده ایراد اولنور.

حَرّ [ع] حرارت: حرّ شدید. حر نار جهنم.

حَرّاثْ [ع] اکینجی، چفتجی.

حَرارَتْ [ع] صیجاقلق: حرارت شدیده.

حَراضَتْ [ع] دردك، علتك اوزابوب کیتمسی، مزمن اولمسی.

حَرّاقَه [ع] ادوات محرقه ایله مجهز حرب کمیسی.

حَرامْ [ع] ممنوع، شرعاً ممنوع اولان شیء، (حلال) مقابلی. (حرام اولسون!) تعبیری ایجنه سینسون! حقنده مضر اولسون! مقامنده ایراد اولنور: «چنده ناسزالره او شوخك — حرام اولسون خرام نازی بنسز! — نیلی» «حرام اولور بکا کیفمجه اولمیان عشرت — شرابی نیلیم احباب مشربجه دکل! — عونی» حرام زاده = پیچ.

حَرْبْ [ع] جنك: فن حرب. میدان حرب. حرباً = حرب ایله، حرب ایتمك صورتیله:

حرباً ضبط اولندی . حربگاه، حربگه = حرب یری، جنك میدانی. دار الحرب = اهل اسلام ایله بینلرنده صلح اولمیان مشرکین بلادی. داهیة الحرب = ناپولیون بوناپارت کبی قوماندانلقده ماهر اولان .

حَرْبَه [ع] قیصه مزراق طرزنده بر نوع سلاح .

حَرْف [ع] کلمه‌لری تشکیل ایدن اشارتدن هر بری § سوز : « حرف رجا زبانم ایله آشنا دکل — نابی » حرف انداز = سوز آتیجی، آتان . حرف اندازی = حرف اندازلق. حرفگیر = سوزده عیب آرایجی، آرایان: « حرفگیر اولمه ظرافت صاتمه — سنبلزاده » حرفگیری = حرفگیرلك .

حَرْق [ع] (احراق) ایله مترادفدر.

حَرَکَتْ [ع] تپرنمه، قیلدانمه: حرکت وسکون. حرکت حشرات § ایش، ایشلنیلن ایش : حرکت ناپسندیده. جمعی : حرکات. تراکیب عربیه‌ده (حرکه) صورتنده قوللانیلیر: سریع الحرکه. بطیء الحرکه .

حَرَکَه [ع] اوستون، اسره، اوتره دینیلن اشارات خطیه‌دن هر بری: وضع حرکه § حرفك ساکن اولمامسی حالی . بو معنالرده (حرکت) صورتنده قوللانلماز .

حَرَمْ [ع] مکهٔ مکرمه‌ده معروف مواضع شریفهٔ محدوده . حرمین = مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره : « دیرلر ایکی عالمده بزه خازن اسرار — ارباب دلز محرم راز حرمینز » § بیوت اسلامیه‌نك قادینلره مخصوص دائره‌سی § برذاتك زوجه‌سیله محرمی اولان سائر نسوان طاقمی § زوجه . حرم سرا ـ ی = قادینلره مخصوص دائرهٔ فاخره .

حَرُورْ [ع] کیجه اسن صیجاق روزکار. کوندوزاسنه‌ده دینیله بیلیر § حرارت شمس § حرارت مدیده .

حَرُوقْ [ع] قاو .

حَرُونْ [ع] ایلری سورلدکده کری کری کیتمك کبی مناسبتسز حاللری اولان حیوان : اسب حرون. استر حرون. حرونی = حرونلق .

حَرِیّ [ع] لایق .

حَرِیرْ [ع] ایپك : لبس حریر . لباس حریر § حرارتلی، پر حرارت : قلب حریر . عاشق حریر .

حَرِیصْ [ع] حرصلی : حریص مال . حریص شهرت . حریص تحصیل . « حریص رانکند نعمت دو عالم سیر — صائب » = حریصی ایکی عالمك نعمتی طویورماز . حریصانه = حریصجه‌سنه .

حَرِیفْ [ع] همصنعت، همکار، بر صنعتده ، بر ایشده بولنان آدملردن هر بری . براصناـ فك افرادندن هر بری دیکرینـك حریفیدر . اکثریا اصناف طرفندن باپیلان اورتاقلاشی ضیافت وتفرجه (حریفانه) تعبیر اولنور . (عارفانه) غلطدر § تکلفسز آرقداش : « حریف باده رسید ای رفیق توبه وداع ! — حافظ » « بزم دهرایچره حریف لاابالی قالمدی — فضولی » § شخص عادی، باباغی آدم : « نادان اولان حریف سخندانی نیلسون؟ — سامی » « حرف آثار بلکه سکا برایکی بدلهجه حریف — سنبلزاده » « غیری واز کچ نه زمان اوصلانه ـ جقسین آ حریف ! — واصف »

حَرِیقْ [ع] یانغین .

حَرِیمْ [ع] خانه حولیسی کبی غیرك تعرضندن مصون اولان یر ، مکان محفوظ ، حرم : « بچر صبا کبی عاشق هزار جنتدن — حریم کویکه چیقمازسه رهکذارامید — جوری » « سریر دولتنه آسمان سراپرده — سرای حشمتنه لامکان فضای حریم — نفعی »

حَزَامَتْ [ع] و

حَزْمْ [ع] رشدوبصیرتله صورت مضبوطه‌ده ادارهٔ امور : انسانك عزمی حزمه مقارن اولملی . الحزم سوء الظن .

حَزَنْ [ع] غم، غصه: «ایلر بنی طورمیوب زیارت — بیت الحزنمده بیلك مسرت» «اشعار دلفریبی اولور دافع حزن»

حَزِيرانْ [سریانیدن] معروف آی.

حَزِينْ [ع] حزن ایله متصف، حزنلو: عاشق حزین. قلب حزین. آواز حزین. انین حزین. «عکس ایلدکجه کوکلره ناله‌ك حزین حزین — اولمقده‌در مشارك حزنك مقرّبین» (محزون) ه ده باق.

حَسادَتْ [ع] حسودلك، حسدجیلك.

حَسّاسْ [ع] حس ایدیجی، ایدن، حس صاحبی، حسلی: جسم حساس. دل حساس. حساسانه = حساس اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

حَسْبْ [ع] فی الاصل سینك فتحیله (مقدار) معنا سنه‌در. لسانمزده تراکیب عربیه‌ده (جهت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. (بِ) آلدیغی وقت سین مفتوح، آلمدیغی وقت ساکن اوقونور: بحَسَبِ الاستطاعه، حسبِ الاستطاعه = اقتدار مقدارنجه. (جهت) مقامنده استعمالی اکثردر: بحسب الاقتضاء حسب الاقتضا = اقتضا جهتیله. اکثریا (بِ) سز ایراد اولنور: حسب الحمیه. حسب اللزوم. حسب الحال. حسب البشریّه. (صورت حال، موافق حال، مصوِّر حال) موقعلرنده قوللانیلان (حسبِ حال) تعبیرنده سین دائما ساکندر: حسب حالنی سویلیور. شو بیت بنم حسب حالمدر. بو منظومه آنك حسب حالیدر: «غزلده سویلیه‌لم باری حسب حالمزی — سیدوهبی» «حسب حالك ایتمه هر نادانه عرض — ابن النجار» (حسبحال) صورتنده یازلمامليدر. (الله رضاسی ایچون) مقامنده قوللانیلان (حسبةً لله) تعبیرنده فی الاصل کسر حا ایله اولان (حسبه) اجر، ثواب معناسنه‌در.

حَسَبْ [ع] آباواجدادجهتندن اولان شرف، حیثیت، اصالت.

حَسَدْ [ع] بریسنك مالك اولدیغی نعمتك زوالنی

ايسته: «حسد بر معنوی تعریضدر الطـاف مولايه — عزت ملا» (غبطه) يه‌ده باق.

حَسَدَه [ع] (حاسد) لڭ جمعی.

حَسْرَتْ [ع] الدن كيدن ويا اله كلمسی مطلوب اولان شی ايچون كمال آرزودن حصوله كلن تأسف، اضطراب: حسرت ـ ديدار. حسرت ياران. «حسرت بكا يادكار قالدی — فيضی» (متحسر) مقـامنده‌ده مستعملدر: «حسرت اولدم ذوقه دائر صحبته — واصف» «دكل مكتوبه شمدی بر سـلامه حسرت اولدم بن ـ لا» حسرتزده = حسرته كرفتار اولمش، حسرته اوغرامش: عاشـق حسرتزده. حسرتزدگی = حسرتزده لك. حسرتزدگان = حسرتزده‌لر. حسرتكش = حسرت چكيجی، چكن: «بونده حسرتكش اولور ذوق جنونه هوشلر — راغب» حسرتكشانه = حسرتكش اولانه ياقيشه‌جق صورتده. حسرتكشی = حسرتكشلك.

حَسْم [ع] كسمك، كسلمك. (اعطای حكم قطعی) مقامنده مستعملدر: حسم دعوی. برمسئله‌نك حسمی. حسماً = حسم صورتيله: حسماً اعطای جواب.

حَسَنْ [ع] حُسنلو، كوزل: قول حسن. فكر حسن. صورت حسـنه. نيت حسنه. «حليهٔ پاكی كيم كورسه بنم — اوله كورمش كبی وجه حسنم — خاقانی» ابو الحسن = امام علی. حسنَيْن = حسن، حسين افنديلرمز. جدّ الحسـنين، جد حسنين = حضرت پيغمبر. حسن الوجه = كوزل يوزلو. حسن الصّوت = كوزل سسلی.

حَسْناء [ع] كوزل قيز، قادين: جاريهٔ حسنا.

حَسَنَه [ع] ايلك، ايی حال، ايی عمل. جمعی: حسنات: حسـناتی سيئاتنه غالب اولان آدم ايی آدم صاييليبر. انّ الحسنات يُذهبنَ السّيّئات = حسـنات سيئاتی ازاله ايدر.

حَسُودْ [ع] حسدجبلی صاحبی، خلقةً حسد ایدیجی اولان: « متابعــان سیهکارهٔ رجیم حسود — ثابت.» الحسود لایسود = حسود برخودار اولماز. حسودانه = حسودجه‌سنه. حسودی = حسودلك.

حَسِیبْ [ع] حَسَب صاحبی § محاسب.

حَسِیرْ [ع] فری کیتمش، طونوقلانمش: بصر حسیر. چشم حسیر § متحسر، حسرتکش: محروم حسیر. مفلس حسیر.

حَشْر [ع] بر میتی ویا بالجمله امواتی دیرلدوب محشره چیقارمق، برمیت ویا بالجمله اموات دیرلدیلوب محشره چیقارلمق. صفت مخصوصهٔ الهیه‌در: حشر اموات. اجســادك حشری. یوم الحشر. روز حشر. « اومارم حشر ایدر اول رب غنی — آنی دنیاده کورنلرله بنی — خاقانی » « زعم المنجم والطبیب کلاهما — لن تحشر الاجساد قلت الیکما — ان صح قولکما فلست بخــاسر — ان صح قولی فالخسار علیکما — امام علی » = منجم ایله طبیب « اجســاد حشر اولنماز » زعمنده بولندیلر. دیدمکه: بندن ایراق اولك! سزك سوزکز صحیح چیقارسه بن ضررلی چیقمم. بنم سوزم صحیح چیقارسه سزضررلی چیقارسکز. (زمان حشر) موقعنده‌ده ایراد اولنور. (حشره‌دك) حشر زمانه قدر دیمك اولور. بو استعمالده (زمان) ك حذفی واجبدر. نابینك « زمان حشره‌دك کرداب برکرداب اولور پیدا » مصراعنــده اولدیغی کبی اثباتی بلاغت ترکیه‌یه منافیدر. حشو صــابیلیر § حشر اولنمش، محشور: شهید اولان شهدا ایله حشر اولور. غلبه لکدن کنــایه اولان (حشردرحشر) و (حشراندرحشر) تعبیرلرنده (لَحْد) ی (لَحَد) اوقومق قبیلنــدن اوله‌رق شــینلر مفتوح قیلنمشدر. بونلرده‌کی (حشر) کوچك بوجك معناسنه اولان (حَشَره) نك جمع جنسی اولمق احتمالی بعید کورینور: « خورشــید کواکب حشم روی زمین کیم — عسکرله جهانی حشراندر حشر ایلر — نفعی »

حَشَرات [ع] (حَشَره) نك جمعی. قارینجــه،

اورمجك كبى بوجكلر. (هوام) ايله بينلرنده فرق واردر . مفردى قوللانلماز.

حَشْرَجَه [ع] حال احتضارده بولنان خسته‌ده‌كى غرغرۀ نَفَس .

حَشَم [ع] بر آدمك دشمنلرينه قارشى غضبناك اوله‌جق درجه‌ده غيرتى كودن متعلقات واتباعى : خدم وحشم. حشم نشين = كوچبه .

حَشْمَت [ع] حَشَمدن حاصل اولان هيبت، عظمت.

حَشْو [ع] ياصديق، مندركبى شيلرك ايچنه طولديريلان پاموق، قيتيق وسائره § سوزده زائد، سوزك زائدى . انواعى واردر: حشو مليح. حشو متوسط. حشو مفسد. حشو قبيح. «چراغ ايتدى بنى اما ولكن باقدى ياندردى» مصراعنده‌كى (ولكن) حشو قبيح قبيلندندر . حشويّات = سوزده زائد اولان شيلر، سوز زوائدى.

حَشيش [ع] قورى اوت . بعضاً مكيفاتدن

(اسرار) ه ده اطلاق اولنور .

حَشيم [ع] حشمتلى، محتشم .

حَصات [ع] اوفاجق طاش، چاقل طاشى . جمعى: حَصَيات .

حَصاد [ع] اكين، چايير بيچمك، بيچلمك: حصاد مزروعات . تارلالرك حصادى . بيچم زمانى يعنى (وقت حصاد) موقعنده‌ده ايراد اولنه بيلير .

حَصافَت [ع] متانت عقل، قوت رأى، درايت كامله .

حَصانَت [ع] بر بنا ويا سائر مكانك ضبط اولنه‌ميه‌جق درجه‌ده متانتى : حصانت موقع .

حَصْبَه [ع] قيزامق . صادك فتحيله‌ده لغتدر .

حَصْحَصَه [ع] عيان اولمق . الآن حصحص الحقّ = شمدى حق ميدانه چيقدى § بر شيئى ديكر شيئك ايچندن ـ ايچه يرلشمسى ايچون ـ صاللامق .

حَصْر [ع] اطرافنى قوشادوب صيقشدرمق ، اطرافى قوشاديلوب صيقشديرلمق : حصر۔ قلعه. برموقعك، برفرقه نك حصرى § مخصوص قيلمق ، قيلنمق ، باشقه يره تجاوز ايتدرمه مك، ايتديرلمه مك: برجهتـه حصر نظر . فصاحت عربيه نك بدويلره حصرى § سويليوب، اوقويوب طورركن طوتلمق . بومعناده صفت مقامنده قوللانيلير: خطيب حصر اولدى .

حَصُور [ع] غصـه دن دلتنك اولان § كتم اسرار ايدن § مجاهـده طريقيله تأهله ، تقرب نسوانه رغبت ايتمين. قرآن كريمده بوكلمه ايله حضرت يحيي توصيف بيورلمشدر.

حَصير [ع] معروف دوشه مه : « يانسه جهان ايچنده حصيرى بولنميه — نائلئ قديم » § سـويليوب، اوقويوب طورركن طوتيلان : خطيب حصـير. امام حصير .

حَصيف [ع] حصافتله متصف، حصافتلى آدم: وزير حصيف . حكيم حصيف .

حَصين [ع] حصـانتلى ير : مكان حصين . موقع حصين. بناى حصين. قلعهٔ حصينه.

حَضارَت [ع] (غيبت) مقابلى اولان (حضور) ه بدل قوللا نيله بيلير .

حَضَر [ع] مقيم اولمق حالى، (سفر) مقابلى § شهر ، قريه، (باديه) مقابلى. حضرى = مقيم، شهرلى، كويلو .

حَضْرَت [ع] فى الاصل قرب، پيشگاه معناسنه در. بو مناسبتله كلمهٔ تعظيم اوله رق قوللا۔ نلمشدر: حضرت پيغمبر . حضرت على . « سن الم چكمه كوكل ! حضرت الله يارار — كانى » مثلا (حضرت عمر) اصله نظراً (عمرك حضـورى) ديمكدر . (حضـور) (ذات) دن كنايه در . (جناب) ده بوكا قياس اولنسون . (حضرت) اشخاصه مخصوص دكلدر. (حضرت قرآن، حضرت مثنوى) دينيله بيلير. (جناب) ك بو صـورتده استعمالى نادردر. ساده جه (حضرت) بربيوك ذاتدن كنايه اوله رق دخى قوللانيلير: « باشقه برقوت ويرر جنكاورانك

قلبنه — قلب لشکر کاهده اولدقجه حضرت منجلی — سلیم اول‌حقنده» (جناب) بو یولده قوللانلماز. یرینه کوره (حضرت) (جناب) دن اقوی عد اولنور. جمعی اولان (حَضَرات) هم جمع هم ده تثنیه مقامنده مستعملدر: آل عبا حضراتی. حسنین حضراتی.

حَضِیض [ع] (اَوج) مقابلی.

حَطّاب [ع] اودونجی.

حَطَب [ع] اودون.

حَطِیبَه [ع] اودونی چوق، اودونلق یر: جبال حطیبه. اودیهٔ حطیبه.

حَطِیم [ع] کعبهٔ معظمه‌نك جانب شمالیسنده‌کی محل مخصوص.

حَظائِر [ع] (حظیره) نك جمعی. (حظایر) صورتنده یازلماملی.

حَظّ [ع] خیر جهتندن اولان نصیب، بهره: حظ وافر. حظ جز یل § خوشه کیتمه، خوشلانمه: «کیشی غربت دیارنده ایدرمش آشنادن حظ — باقی»

حَظِیرَه [ع] آغیل § اطرافی محفوظ محل دفن، قبرستان. حظیرة القدس: حظیرهٔ قدس = جنت. (خطیره) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.

حَظِیظ [ع] بهره‌دار، برخوردار، سعادتمند.

حَفائِر [ع] (حَفیره) نك جمعی. (حفایر) صورتنده یازلماملی.

حَفْر [ع] قازمق، قازلمق: بر یری حفر. قویونك حفری. «کنار جوی فراوانده حفر چاه عبث — سامی» حفریّات — حفر ایتمه‌لر، قازشلر.

حَفَظَه [ع] (حافظ) ك جمعی. انسانك اعمالنی یازمغه مأمور اولان ملکلر: حفظهٔ کرام.

حَفِید [ع] طورون: «اولسه‌ك صاری زیبکك حفیدی

— بوقدر ينه قورتيلش اميدى — بر متشاعره خطاب » مؤنثنده (حفيده) دينيلير. (حفيد) لك جمعى اولان (احفاد) ارككه، قيزه شامل‌در. لازم كلنجه (حفيده) نك جمعى مقامنده (حَفَدَه) ده بيليرز.

حَفير [ع] و

حَفيرَه [ع] درينجه قازلمش‌ير، چوقور. قبره‌ده اطلاق اولنور.

حَفيظ [ع] اسماء حسنادن. حافظ: «خامهٔ قدرت (رضا) نك جبههٔ آمالنه — ايلمش تحرير « اللهم سهّل يا حفيظ ! »

حَفيف [ع] آت قوشاركن، قوش اوچاركن، روزكار اسركن حاصل اولان سس، خيشلامه، خاشيرتى، خيشيرتى: حفيف اسب تازى. حفيف كبوتر. حفيف اوراق اشجار.

حَقّ [ع] الله: «عدم بن صفتمدر وجود حقكدر — نابى» § نفس الامره مطابق، طوغرى، ثابت، متحقق، باطل دكل: اعتقاد حق. قول حق. «حقدر بوكه دنك ولال ايدم بن — غالب» بو معناده (حقّه) صورتنده مؤنث قيلينير: اعتقادات حقه. مذاهب حقه § انسان اوزرينه لازم، كنديسنه عائد اولان شى، خصوص: حق صريح. كيمسه حقنك ضايع اولديغنى ايستمز. «فلان شى حقنده نه ديرسين؟» كبى يرلرده (فلان شيئه دائر، متعلق) معناسى قصد اولنور. بو تعبير دائما (ده) ايله قوللانيلير. «حقنده بويله ديورلر» دينيلير. «حقنه بويله ديورلر» دينلمز. حق بين = حق كوريجى، حق كوريجى، كورن: چشم حق بين. حاكم حق بين. «طبيعت روشن اولماز اولمدقجه ديدهٔ حق بين — آليرمى بيت بى روزن ضيا خورشيد انوردن؟ — فطنت» حق بينانه = حق بينجه‌سنه. حق بينى = حق بينلك. حق پَرَسْت = حقه طاپيجى، طاپان. حق پرستانه = حق پرست اولانه ياقيشه‌جق صورتده. حق شناس = حق طانييجى، طانيان، حقه رعايت ايديجى، ايدن.

حق شناسانه = حق شناسجه‌سنه.
حق شناسی = حق شناسلق .
حقگو = حق سویلیجی، سویلین.
حقگویانه = حقگوجه‌سنه. حقگویی
= حقگولق. بحقّ = حقلی او-
له‌رق، حقیله، کرچکدن . نا حق
= حق دکل، حقسز: حکم نا حق.
« کیشی نا حق یره عالمده بر دار
اولمسون یارب ! — عونی » الحقّ
مرّ = حق سوز آجیدر . الحقّ
احقّ ان یتّبع = حق اتباع اولنمغه
الیقدر. الحقّ یعلو ولا یعلی علیه =
حق غلبه ایدر. آکا غلبه ایدلمز .

حَقّا [ع] طوغریسی : « نزول
ایتدی زمینه آیت رحمت
ایدی حقا — نعت شریف —
ثابت » بعضاً (که) ایله قوللانیلیر.
او حالده (طوغریسی بوکه) مقامنه
قائم اولور : « حقا که قصیده‌ده
ظهیره — نظم ایتدی کیمسه‌لر نظیره
— ضیا » بوکا بدل (الحق) دخی
دینیلیر § حق اوله‌رق، کرچکدن :
حقا مؤمنم . (حقاً) دن مخففدر .

حَقارَت [ع] تحقیر : « ایته
درویش عبا پوشه
حقارتله نظر — لا » « فلانی تحقیر
ایتمش » دینلدیکی حالده « فلانی
حقارت ایتمش » دینلمز. « فلانه حقارت
ایتمش » دینیلیر. حقیرلك معناسنده‌ده
قوللانیلیر: حقارت ایچنده یاشامش.

حَقّانی [ع] حقی التزام ایدیجی،
ایدن، عادل: مرد حقانی
§ حقه مقرون ، موافق حق :
حکم حقانی .

حَقّانِیَّت [ع] حقانیلك، عدا-
لت .

حَقایِق [ع] (حقیقت) لك جمعی.
واقف حقایق. « بندن
صورت حقایق اسرار عالمی —
نابی » اصلی (حقائق) در. تراکیب
عربیه‌ده بویله یازلملی: حقیقة الحقائق.
خلاصة الحقائق .

حَقُود [ع] پك کیندار، کینجی:
شخص حقود. لئیم حقود.
حقودانه — حقود جه‌سنه :
تصورات حقودانه .

حَقیر [ع] حقارتله متصف،
خوار، اعتبارسز، بایاغی:
عبد حقیر. شیء حقیر. حقیرانه =
حقیر اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

حَقيق [ع] لايق .

حُقَيقَتْ [ع] طوغرى اولان اصل: حقيقتحال. « بر حقيقت قالمسون عالمده اللهم نهان ! » « حقيقت اهلنه توفيق رهنمايتيشير — راغب» § وفادارلق، حقوقشناسلق: « حقيقتدر همان لازم اولان عالمده آدمده — شيخ الاسلام يحيي » « حقيقتسزلك ايتدك سوديكم رنجيده يز سندن — لا » § اصل وضع اوزره استعمال اولنان كلمه . بعضاً (طوغريسى) مقامنده ايراد اولنور : حقيقت ، انسان نه غريب مخلوقدر! حقيقةً = حقيقت اولەرق، كرچكدن. فى الحقيقه = حقيقتده، كرچكدن. حقيقتشناس = حقيقتى طانيان، بيلن. حقيقت شناسانه = حقيقت شناس اولانه ياقيشەجق صورتده . حقيقتشناسى حقيقتشناسلق. المجاز قنطرة الحقيقه = مجاز حقيقت كوپريسيدر . حقيقى = حقيقته منسوب، كرچكدن: معبود حقيقى .

حَكّ [ع] قازيمق ، قازمق : حك مهره . برغلطك حكى؛

حَكّاكْ [ع] حك ايله مشتغل صنعتكار: « نا مجويانك ايدر حكاك چرخ بدكهر — جسمنى پرشرحهٔ آلام مانند نكين — حامى» « درون پر هوس مجموعهٔ حكاكه دونمشدر — نابى » حكاكى = حكاكلك : صنعت حكاكى .

حَكَمْ [ع] ايكى خصمك بينلرنده كى دعوايى فصل ايچون حاكم اتخاذ ايتدكلرى كيمسه: صفين وقعەسنك نتيجەسنده (ابو موسى الاشعرى) ايله (عمرو بن العاص) حكم تعيين قيلنمشلر ايدى. آنلره (حكمين) دينيلير.

حَكيم [ع] حكمت ايله متصف، واقف حكمت : حكيم ذو فنون ابن خلدون. «وار ايمش روز قيامت قيلمه انكاراى حكيم — فضولى» « مال و فرزنده باغلانيرمى حكيم ؟ — پاشا سون سينەسنده قلب سليم !» § طبيب : « نافع اولماز مرض عشقه مداواى حكيم — نوعى» حكيمانه = واقف حكمت اولانه ياقيشەجق صورتده: فكر حكيمانه. قول حكيمانه.

حَلّ [ع] چوزمك، چوزلمك: حل عقده. عقده‌نك حلی. § دیه‌جك قالمیه‌جق صورتده ایضاح ایتمك، ایدلمك: حل مسئله. مسئله‌نك حلی. « عاقل کتاب عقلی حل ایلمکده غافل — نابی » (تحلیل) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

حَلائِل [ع] (حلیله) نك جمعی. (حلایل) صورتنده یازلمالی.

حَلّاج [ع] پاموق آتان صنعتکار.

حَلّاف [ع] چوق یمین ایدن: کذاب حلاف.

حَلّاق [ع] بربر.

حَلال [ع] حرام اولمیان شی: «سکا حلالدر ای مغبچه شراب سکا — فضولی» حلال‌زاده = ولد زنا اولمیان.

حَلّال [ع] حل‌ایدیجی، ایدن: حلال المشکلات. حلال مشکلات.

حَلاوَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: حلاوت‌میوه. حلاوت کلام. « حلاوت اولماز او نعمتده‌کیم لسانه دوشمز — راغب» حلاوتبخش = حلاوت وریجی: حلاوتبخش مذاق. حلاوتیاب = حلاوت‌بولیجی: «حلاوتیاب اولورمی نعمت الوان دنیادن — دهن شوی اولمیانلر بوس دامان مدارادن ؟ — وله»

حَلَزُون [ع] قابوقلو بوجك. بو مناسبتله شکل معروفه (حلزونی) دینیلیر.

حَلْف [ع] یمین ایتمك.

حَلْق [ع] بوغاز، حلقوم. (تحلیق) معناسنه‌ده‌کلیر.

حَلْقَه [ع] دائره شکلنده اولان شی: حلقهٔ انکشتر. حلقهٔ در. حلقهٔ زلف § انساندن دائره: حلقهٔ درویشان. حلقهٔ رندان. بو معناده لامك فتحیله‌ده قوللانیلیر. حلقوی = حلقه شکلنده.

حَلْوا [ع] معروف طعام: «حلواجی دکاننده پیازك ایشی یوقدر — نابی» حلوافروش = حلوا صاتان، حلواجی. بوکا

بدل (حلوایی) دخی قوللانیله بیلیر: حلوایئ ترشرو.

حَلِیبْ [ع] صاغلمش سود.

حَلِیفْ [ع] آند ایچه‌رك بریسیله عهدلشن آدم. بو یولده یمین ایدنلردن هر بری دیکرینك حلیفی اولور.

حَلِیقْ [ع] تراش ایدلمش: ریش حلیق. عذار حلیق. تذکیر وتأنیثی مساویدر: لحیهٔ حلیق.

حَلِیلْ [ع] زوج.

حَلِیلَه [ع] زوجه.

حَلِیمْ [ع] حلم صاحبی، حلملی: حکیم حلیم. اتقوا غضب الحلیم = حلیمك غضبندن صاقنکز. «اللهه صیغن شخص حلیمك غضبندن — ضیا» حلیمانه = حلیم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مقابلهٔ حلیمانه.

حَمَائِدْ [ع] (حمیده) نك جمعی. افعال محموده، برذاتك مدحه شایان اولان افعالی. (حماید) صورتنده یازلمامل.

حَمَائِلْ [ع] (حماله) و(حمیله) نك جمعی. قیلیچ باغی § بو یونه آصیلان نسخه. مفرد حکمنده‌در. مفردلری قوللانلماز.

حَمَائِمْ [ع] (حمامه) نك جمعی: حمائم بیوت. (حمایم) صورتنده یازلمامل.

حَمَاسَتْ [ع] جبلّی اولان شجاعت: سلیم اولك حماسی.

حَمَاقَتْ [ع] احمقلق: «حکمتن انکار ایدر واعظ حماقت بونده‌در — نفعی» «لکل داء دواء یستطب به — الا الحماقة اعیت من یداویها — لا» = هر درد ایچون آرانه‌جق دوا واردر. فقط علت حماقت تداوی ایدنی عاجز براقیر.

حَمَّالْ [ع] یوك طاشیق صنعتی اولان آدم: «یوك دکلدر کندینه صیرتنده حالك سمر — سروری» حمالانه = حمالجه‌سنه.

حَمّام [ع] معروف : « هزار ضعف ایله جامه طوغری عزم ایتدم — ندیم » حامی = حامجی.

حَمامَه [ع] کوکرجین : حامهٔ دلکش ترانه — نرکسی.
(حَمام) دخی دینیلە بیلیر. قری معناسندەدە مستعملدر.

حَمْد [ع] فضیلت ایله ثنا. جناب حقه مخصوصدر .
(مدح) ه ده باق.

حَمْدَلَه [ع] الحمد لله دیمك : « خطبه ابتر صاییلیر جدلەسز »

حَمْراء [ع] (احمر) ك مؤنثی : سحابهٔ حمرا . فارسی اسملره (احمر) صفت اولدیغی کبی (حمرا) ده اولور: گل حمرا. لالهٔ حمرا . موزهٔ حمرا = قرمزی چیزمه .

حَمْقاء [ع] (احمق) ك مؤنثی : جاریهٔ حمقا.

حَمْل [ع] آناسنك قارنده اولان ولد: وضع حمل § کبه اولمه، کبەلك : مدت حمل. ظهور آثار حمل § اسناد : سکوتی جهلنه حمل اولندی. نابینك «حملدن سایەسنی عاجز اولور کاو زمین» مصراعنـده اولدیغی کبی یوکلنمك معناسندەده قوللانیلە بیلیر.

حَمَل [ع] قوزی § معروف برج : «جلوەکاهن ایده خورشید فلك برج حمل — نفعی»

حَمْلَه [ع] صالدرمه، صالدیرش: حملهٔ حیدرانه. حملهٔ اولی.
جمعی: حَمَلات: حملات متوالیه.

حَمَلَه [ع] (حامل) ك جمعی : حملهٔ عرش. حملهٔ قرآن = قرآن کریمی مآل آشنا اولەرق حفظ ایله مقتضاسنجه عامل اولمغه چالیشانلر. حقلرنده « اشراف امتی حملة القرآن » بیورلمشـدر. مآل آشنا اولمیان حافظلرەده تبرکاً (حملهٔ قرآن) دینیلیر.

حَمُول [ع] تحمللو، حوصلەسی ککیش آدم : حـمول ملول . حولانه = حولجەسنه . حولی = حوللك.

حَمُولَه [ع] يوك. اكثريا مرا- كب بحريه يوكلرينـه اطلاق اولنـور: اخراج حموله. اخذ حموله.

حَمِيَّتْ [ع] انسانيته، خصو- صيله مليته عائد فضا- ئلك خلاصهٔ معـانيسنى جامع بركلمهٔ مقدسـه‌در. متصفى مشـاربالبنان اولور. (حميت جاهليه) ديدكلرى بوس بتون باشقه برشيدر. ايشك ايچنه جهل قاريشنجه حال دكيشير. حميتمند = حميتلى. حميتمندانه = حميتمنداولانه ياقيشه‌جق صورتده. حميت مندى = حميت مندلك.

حَمِيدْ [ع] اسماء حسـنادن: رب حميد. حميد مجيـد § جالب حمد اولان خصـائل ايله متصف بولنان.

حَمِيمْ [ع] يقين خصم § صيجاق صو.

حَنَاجِرْ [ع] (حنجره) نك جمعى.

حَنَانْ [ع] مرحمت، رأفت، رقت قلب.

حَنَّانْ [ع] اسماء حسنادن. رحيم.

حَنْجَرَه [ع] بوغاز، حنقوم. حنجرى = حنجره‌يه متعلق.

حَنْظَلْ [ع] ابوجهل قارپوزى.

حَنَفِى [ع] امام اعظم ابوحنيفه‌نك مذهبنـه تابع اولان: فلان: حنفيدر. حنفى المذهبدر. رجال حنفـيه. فقهاى حنفيـه. جمعى: حنفيون.

حَنَكْ [ع] آغيز طـاوانى، داماق. آغـيزك آلت جهتنه‌ده دينيلير: حنك اعلى، حنك اسفل.

حَنِيفْ [ع] دين اسلامه ميلى درست اوله‌رق آنده ثابت اولان ذات.

حَنِينْ [ع] شـوق، آرزو، اشتياق § شدت اشتياقدن آغلايوب فرياد ايتمه: حنين حزين.

حَوّاءْ [ع] حضرت آدمك زوجـهٔ محترمه‌سى، ام البشر.

حَوٰاجّ [ع] (حاجّ) ك مؤنثى اولان (حاجّه) نك جمعى. حج ايدن قادينلر.

حَوٰاجِبْ [ع] قاش معناسنه اولان (حاجب) ك جمعى: تحريك حواجب. «حواجبنا تقضى الحوائج بيننا — ونحن سكوت والهوى يتكلم — لا» = قاشلرمز بيثمزده تفهيم مقاصد ايدييور. بز خاموش طوريورز. عشق سويليور.

حَوٰادِثْ [ع] (حادثه) نك جمعى. ايى كوتو يكيدن يكى يه وقوعه كلن حاللر: حوادث سارّه. حوادث مؤلمه § كدر ويريجى وقوعات: «دوران حوادثندن يوق باكز فضولى!» بو معناده (حادثات) زياده قوللانيلير. (حوادث) مفرد مقامنده ده مستعملدر. (بر حوادث) دينيلير. (بر حادثه) دينلسه باشقه معنى آكلاشيلير. (حوادثات) استعمالنه احتياج يوقدر.

حَوٰارِيُّونْ [ع] حضرت عيسانك انصار واصحابى. مفردى فى الاصل ناصر، مددكار معناسنه اولان (حوارى) در.

حَوٰاسّ [ع] (حاسّه) نك جمعى: حواس خمسه. «قوىِ وديعهٔ قدرت، حواس وضع حكيم — نابى»

حَوٰاشِى [ع] (حاشيه) نك جمعى.

حَوٰاصِبْ [ع] (حاصب) ك جمعى: هبوب حواصب.

حَوٰاصِنْ [ع] (حاصن) و (حاصنه) نك جمعى.

حَوٰافِرْ [ع] دابه طيرناغى معناسنه اولان (حافر) ك جمعى.

حَوٰالَه [ع] سپارش. حوالهٔ = حواله اولەرق. حواله نامه = حواله‌يى حاوى كاغد.

حَوٰالِى [ع] (حَول) ك جمعى. اطراف، اقطار: حوالئ حجاز.

حَوٰانِيتْ [ع] (حانوت) ك جمعى.

حَوٰائِجْ [ع] (حاجت) ك جمعى. ماديانده قوللانيلير: حوائج ضروريه. حوائج سفريه. حوائج شتائيه. (حاجات) بو يولده قوللانلماز.

حَوْزَه [ع] بر حكمدارڭ حكم ايتديكى ممالكڭ مجموعى. حوزة الاسلام = ممالك اسلاميه § دائره: فلان يرى حوزهٔ تصرفنه بكچيردى.

حَوصَلَه [ع] قوش قورصاغى § انسانڭ اقتدار وتحمل ودرونيسى. «دعوئ حوصله تنها بقدح نوشى نيست — صائب» = حوصله دعواسى يالڭز قدح نوشلق ايله اولماز. تَنْگ حوصله = حوصله‌سى طار. تُنُكْ حوصله = حوصله‌سى يوفقه.

حَوض [ع] معروف صو مجمعى: كنار حوض. حوض كبير. حوض سابح. «بلبل خموش، حوض تهى، گلستان خراب — عزت ملا»

حَوْقَلَه [ع] سرعتله يوريمك: حوقلهٔ عجول.

حَوْل [ع] ييل: حول كامل. حولَين كاملَين § اطراف، چوره: حول بيت. حول كعبه. (حولى) تعبيرى بوندن مأخوذدر. (لاحول) ده‌كى (حول) قوّت ديمكدر.

حَوْلَقَه [ع] لاحول ولاقوة الابالله ديمك، لاحول چكمك.

حَىّ [ع] اسماء حسنادن: حى لايموت § حيات ايله متصف اولان،ديرى: حى وميّت. يخرج الحى من الميت ويخرج الميت من الحى = جناب حق اولودن ديرى، ديريدن اولو چيقارر. حيّاً = ديرى اوله‌رق، اولديغى حالده.

حَيا [ع] اوتانمه: اطفالده ظهور آثار حيا مبشر حسن خلقتدر — امام غزالى»

حَيات [ع] ديريلك: حال حيات. مدت حيات. حيات افزا = حيات آرتيريجى، آرتيران. حيات‌بخش = حيات ويريجى، ويرن. حيات جاودان = دائمى حيات: «ويرمين جانڭ سكا بولماز حيات جاودان — فضولى»

حَيّاكْ [ع] (حائك) ايله مترادفدر.

حَيّاكَ اللّٰه [ع] الله عمريكى اوزون ايتسون! كمال تحسين موقعنده ايراد اولنور.

حَيْثِيَّت [ع] شرف، اعتبار: اصحاب حيثيت.

حیثیت ذاتیه . حیثیت عرضیه . « نه حیثیتله استکبار ایدرسین ؟ — حکمت »

حَیْدَر [ع] ارسلان § امام علی: «بز محب خاندان حیدرز یا سن نه سین ؟ — لا » حیدرانه = حیدرجه‌سنه . حیدری = حیدرلك، حیدره منسوب .

حَیْدَرَه [ع] ارسلان .

حَیْرَان [ع] (حائر) ایله مترادفدر: « بن آنك حیرانی یم یا اول کیمك حیرانیدر ؟ ـ لا»

حَیْرَت [ع] شاشیرمه، شاشیروب قالمه، نه یاپه‌جغنی بیلمه‌مه : « بزده یوقدر بیان حاله مجال — مست صهبای حیرتز شمدی — عزت بك » (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . مثلا « حیران اولدم » مقامنده « حیرت ایتدم » دینلمز . حیرت افزا = حیرت آرتیریجی، آرتیران . حیرتبخش = حیرت ویریجی ، ویرن . حیرتزده = حیرته کرفتار اولان : « سمت دل حیرتزده وادیٔ جنوندر — نائلیٔ قدیم»

حَیِّز [ع] مکان، موقع : حیز اعتبار.

حَیْف [ع] ادات تأسف . یازیق! : «حیف سلطان سلیمه یوز بیك حیف! — هم قلم آغلاسون آکا هم سیف ! — ابن کمال» «بیکانه چیقدی حیف بنم یار صاندیغم! — حلیمکرای» (حیفا) دخی دینیلیر . بعضاً ایکیسندن صکره ده (که) ویا (کیم) کتیریلیر.

حَیْلُولَت [ع] آره‌یه کیرمك: حیلولت موانع .

حَیْنُونَت [ع] وقت یاقلاشمق: حینونت موسم .

حَیْوَان [ع] جانلی مخلوق § انساندن ماعدا جانلی مخلوق. جمعی: حیوانات§ادراکسز، احمق § حیات: آب حیوان. فی الاصل یانك فتحیله‌در .

حَیَّه [ع] ییلان. جمعی: حیّات: حیات وعقارب .

ح

حِبَال [ع] (حَبل) ك جمعی : حبال سحرهٔ فرعون.

حِبَالَه [ع] طوزاق، آغ .

حِبْرْ [ع] يازى يازه‌جق مركّب § عالم، دانا : كعب الحبر. بو معنـاده فتح ايله‌ده لغتدر. جمعى اولان (احبـار) ك على الاطـلاق (علما) مقامنده استعمالى نادردر.

حِجابْ [ع] صيقلمه، اوتانمه : « مهمانمى كليور خانهٔ ناپاكه؟ حجـاب ايت ! ــ نابى » « حجاب ايت كندى وجدانكدن آدم ! » § پرده، حائل : « حجاب چهرهٔ مقصود اولور حيا كاهى»

حِجارَه [ع] (حَجَر)ك جمعى: رامى الحجـاره . رمى حجاره. (احجار) زياده قوللانيلير.

حِجازْ [ع] مكه ، مدينـه ، طائف وحواليسـندن عبـارت اولان اقليم معروف § موسيقيده معروف مقام.

حِجالْ [ع] زفافخانه معناسنه اولان (حَجله)نك جمعى. ربّات الحجال = حجال صاحبه‌لرى، كلينلر : «زهى مشـاطهٔ زينت‌فزاى طبع نظم آرا ! ــ عروس بكر فكرم رشـك ربات الحجـال ايلر ــ نيلى»

حِجّه [ع] بركره حج ايتـمه. حجة الوداع = هجرتك اونيجى سـنه‌سى حضرت پيغمبرك ايفا بيورديغى حج. بو حج شريف يوز بيكدن زياده اهل ايمـان ايله برلكده ايفا بيورلمشـدر. ايرتسى سنه ارتحال نبوى وقوع بولدى . اكثريا حانك فتحيله تلفظ اولنور . ذى‌الحجه = معروف آى.

حِدَّتْ [ع] انسـانه عارض اولان طـارغينلق ، تيزلك، اوفكه : شدت حدت § كسكينلك: حدت سيف .

حِذاء [ع] (ازا ــ ء) ايله مترادفـدر. ايكيسى ده ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. بونك استعمالى اكثردر.

حِراء [ع] مكه جـوارنده بر طـاغ . حضرت پيغمبر قبل البعثه آنده واقع غار شريفده تنهاجه عبادت ايدردى.

حِراثَتْ [ع] اكين اكمك ، اكلك: تارلايى‌حراثت. مزارعك حراثتى .

حِراسَتْ [ع] قوريمق ، قورنمق : بر موقعى حراست. برخانه‌نك حراستى .

حِرْباء [ع] قايا كلرى دينيلن حيوان . كرتنكله‌دن بيوك اولورمش. دائما كونشه توجه ايدرمش. فارسـيده آكا (آفتاب‌

پرشت) تسمیه‌سنك وجهی بودر. «اغیار توجه ایتدی یاره — حربا دونر البت آفتابه»

حِرْز [ع] محافظهٔ نفسه وسیله اوله‌جق شی: «فارغ ایتدی مهرك اوزکه مهلقالردن بنی — حرز ایمش عشقك سنك صاقلار بلالردن بنی — فضولی» محافظهٔ نفسه وسیله اولور اعتقادیله نسخه، طلسم کبی شیلره ده اطلاق اولنور: حرز جان.

حِرْص [ع] برشیئی لزومندن زیاده طلب، بر شیئه زیاده‌سیله رغبت. اکثریا مذمومانده قوللانیلیر: حرص‌جاه. حرص‌مال.

حِرَف [ع] (حِرفت) ك جمعی: اصحاب حرف.

حِرْفَت [ع] مدار جلب رزق اولان صنعت: اهل حرفت. (صنعت) ه ده باق.

حِرْمان [ع]محروملق: حرص نابجا موجب حرمان اولور. عربیده اولدیغی کبی (محروم ایتمك) معناسنده قوللانلماز.

حِزْب [ع] طائفه، انسان کروهی: حزب قلیل. حزب مجاهدین. کلّ حزب بما لدیهم فرحون = هرطائفه کندی مسلکیله مسرور ومفتخر اولور § بولوك، قسم: حزب قرآن § مداومت اوزره قرائت اولنان شی، ورد.

حِسّ [ع] روحده‌کی طویمه قوتی، طویغو: حس داخلی. حس خارجی. حس رقیق حس آنی § روحك طویمسی، طویمه. بو معناده اکثریا (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: النك آلتنده برکتاب بولندیغنی حس ایدیوردی. بوسوزدن مخاطبك منفعل اولدیغنی حس ایتدی. حسّی، حسّیه = حسه متعلق.

حِساب [ع] صایمق: سرعت حساب. حساب سریع § صایی: ابجد حسابی. بی حساب § قواعد مخصوصه‌سی واسطه‌سیله معلومات عددیه‌دن مجهولات عددیه‌یی استخراج ایدن علم. جمعی: حسابات: حسابات صحیحه. مالیه حساباتی. علی‌الحساب = عدد کلینك بر قسمی اولمق اوزره. عندالحساب، لدی الحساب = حساب ایدلدکده. یوم‌الحساب، روز حساب = قیامت کونی. حسابی = حسابه منسوب، حسابجی، خسیس آدم. حسابیّه = حسابه متعلق: مسائل حسابیه.

حسابیّات = حسابه متعلق خصوصات. حانڭ فتحیله غلطدر.

حِسّیّات [ع] حواس واسطه‌سیله روحده حصوله کلن طویغولر، ادراکات روح: حسیات عاشقانه. حسیات شدیده.

حِصار [ع] قلعه.

حِصان [ع] آیغیر.

حِصَص [ع] (حصّه) نڭ جمعی: تقسیم حصص.

حِصّه [ع] پای: «ابریشیر هر نه ایسه حصهٔ استحقاقڭ — نابی» حصه‌دار = حصه‌سی اولان، حصه‌لی. حصه‌داری = حصه‌دارلق. حصه یاب = حصه بولیجی، بولان. حصه یابی = حصه‌یابلق.

حِضانت [ع] دایه‌لك.

حِفاظ [ع] محافظهٔ حقوق، وفادارلق.

حِفظ [ع] صاقلامق، صاقلانمق: بر شیئی حفظ. بر مبلغڭ حفظی § ازبرله‌مك، ازبرلتمك: حفظ قرآن. برمنظومه‌نڭ حفظی. معاصرین ظرفادن بری «انسانڭ سلامتی دیلنی طوتمقده‌در» مآلنده اولان «فی حفظ اللسان سلامة الانسان» قول مشهورینه — حفظڭ ایکی معناده مستعمل اولمسندن بالاستفاده — «انسانڭ سلامتی لسان بلله‌مکده‌در» دیه معنی ویرمش ایدی.

حِقد [ع] کین: حقد وحسد.

حِکایه [ع] نقل، بیان: بر وقعه‌یی حکایه. بر خصوصڭ حکایه‌سی § بعض وقوعاتڭ هیئت مجموعه‌سی: «ذوق آکلام حکایهٔ گیو وپشنده بن — واصف» حکایه نویس = حکایه یازان، رومانجی. حکایه نویسی = حکایه نویسلك. یرینه کوره (حکایت) صورتنده ده قوللانیلیر. جمعی: حکایات.

حِکَم [ع] (حکمت) ڭ جمعی: حکم الٓهیه. حکم خفیه. «طرفه دکان حکمدر بوکهن طاق سپهر — نه آرارسه‌ڭ بولنور درده دوادن غیری! — راغب»

حِکْمَت [ع] علم و عدلڭ اجتماعندن متحصل صفت شریفه: «حکمت آموز ایدی اوضاع رسول — خاقانی» § معرفت حقایق موجودات، معرفت

حقایق اشیا: «فن حکمتده منافات اسالیب اولماز — نابی» (حکمت طبیعیه) کبی تعبیراتده بو معنی ملاحظه اولنور § آداب واخلاقه متعلق مختصر سوز، نصیحت صحیحه‌دن عبارت کلام مختصر § کیزلی سبب، منشأ خفی: «اولدردی بزی آه بیلنمزمی بو حکمت! — روحیٔ بغدادی» نسبتنده قاعدهٔ عربیه اوزره (حِکَمی) دیمك لازم کلدیکی حالده سلیقهٔ ترکیه (حِکمی) دیمکی ایجاب ایدییور. بز بو نسبتی یرینه کوره (حکمت) ك جمعی اولان (حِکَم) ه ده ارجاع ایده‌بیلیرز. جعلره یاء نسبت الحاقنده تردد ایتمیز. ذاتاً بوخصوص عرب قاعده‌سنه‌ده بوس بتون مخالف دکلدر: حکَمی سوزلر. مواد حکَمیّه. مسائل حکَمیّه. حکَمیّات = حکمته دائر سوزلر: حکمیات سعدی.

حِلّ [ع] حلال § حلال اولمه: فلان شیئك حلنه فتوی ویرلدی. علما حلنه قائل اولدی § ارض مکه‌ده حرم شریف حدودی خارجنده اولان محل: حل وحرم.

حِلْم [ع] انسانده طبیعت یاواشلغی: حلم حکیمانه انسانی خیره سوق ایدر بر صدیق شفیقدر — امام علی. حلم جاری = شرعاً وعقلاً مذموم اولان حلم.

حِلْیَه [ع] زینت § خلقت حسنه، صورت حسنه، صفت حسنه § حضرت پیغمبرك صفات شریفه‌سی، بو صفاتی حاوی کتاب، لوحه: «دل که آیینهٔ سبحانیدر — لوحهٔ حلیهٔ خاقانیدر»

حِمَار [ع] ارکك اشك: «سوف تری اذا انجلی الغبار — افرس تحتك ام حمار — لا» = هله برکره توز آچلسون: آلتکده‌کی آتمی، اشکمی کوررسین! مؤنثی (حماره) در.

حِمَایَه [ع] موذی شیلردن قوریمق، قورتمق. اکثریا انسان حقنده قوللانیلیر: برشخصی حمایه. بر بیچاره‌نك حمایه‌سی. (حمایت) صورتنده ده مستعملدر.

حِمْل [ع] طاشینان یوك: حمل ثقیل.

حِمْیَه [ع] یوب ایچمکده احتیاط، پرهیز. الحمیة رأس کل دواء = حمیه دوالرك باشیدر.

حِنَّاء [ع] قناء. حنائی = قناجی. فی الاصل تشدید ایله‌در.

حِنْث [ع] يمينك عهده سندن كله‌ميوب حكمى آلتنده قالمه، خلف يمين .

حِنْطَه [ع] بوغداى .

حِوَلْ [ع] (زوال) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

حِيَاضْ [ع] (حوض) لك جمعى .

حِيطَانْ [ع] (حائط) لك جمعى. للحيطان آذان = ديوارلرك قولاغى وار .

حِيَلْ [ع] (حيله)نك جمعى.

حِيلَه [ع] دك، دوباره. حيله‌باز، حيله ساز، حيله كار = حيله ايديجى، حيله‌جى. حيله‌كارانه = حيله‌كارجه‌سنه. حيله كارى = حيله كارلق .

حِينْ [ع] وقت: حين عزيمت. حين عودت. حين حاجت .

حُ

حُبّ [ع] سوكى: حب على. حب وطن. حب نفس.
«طوتاردى بشر حبى كوكلده ير
محب فضيلت اوليدى بشر — زيلبر»

حُبُبْ [ع] (حَباب) لك جمعى.

حُبْلىٰ [ع] گبه. صيحة الحبلى = مخاطره‌يه دال اولان فرياد. الليلة حبلى = كيجه كبه‌در.
«كونده بيك شى طوغورر ليله‌ٔ حبلاىِ عدم — عاكف»

حُبُوبْ [ع] (حَبّ) لك جمعى. جمع الجمعى اولان (حبوبات) آربه، بوغداى كبى دانه‌دن عبارت اولان ذخائره اطلاق اولنور .

حُبُورْ [ع] (سرور) ايله مترادفدر .

حُجّابْ [ع] قاپوجى معناسنه اولان (حاجب)لك جمعى.

حُجّاجْ [ع] (حاجّ) لك جمعى: قافلهٔ حجاج .

حُجُبْ [ع] پرده معناسنه اولان (حجاب) لك جمعى .

حُجَّتْ [ع] دليل، رهان: «آدمك دعوانى عرفان

حجت خسرانیدر» «هر مصرعی مـوج لجهٔ الله — هر بیت متینی حجة‌الله» § حکمنامهٔ شرعی: «غیبه ایمان کتیر ای ملحد فاجرکه سکا — آخرتدن خط تعلیق ایله حجت کلمز! — ثابت»

حُجَج [ع] (حجت) ك جمعی.

حُجْرَه [ع] کوچـك اوطه § کوچك دولاب. جمعی: حُجُرات، حُجَرات، حُجْرات.

حُجَیْرَه [ع] بك کوچك حجره. جمعی: حجیرات.

حُدُوث [ع] صکره‌دن پیـدا اولمه: «قدم اللهمك حدوث بنم»

حُدُود [ع] (حدّ) ك جمعی: حدود ممـالك. حدود شرعیه. حدود الله.

حُرّ [ع] کوله اولمیان § کندی فکرنجه حرکت ایده‌بیلن: «حرایکن دوشدم بلاکردابنه» حر مطلق = هر جهتله حر اولان. مؤنثی (حره) در.

حُرّاس [ع] (حارس) ك جمعی.

حُرْقَت [ع] احتراق اثری، یانیق. (احتراق) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: «نفحهٔ زلفك ایله کلدکجـه باد — حرقت قلبم ایدیبور ازدیاد»

حُرْمَت [ع] حیثیت، شرف: هتك‌حرمت. «مرتضی عشـقنه! شاه شهدا حرمتنه!» § احترام: «حرمت ایتزمیسین شـو مهمانه؟» § حرام اولمه، حراملق: حرمت خمر. بوکلمه شعرا به سرمایهٔ ایهام اولمشدر: «حرمتك انکارایدن عالمده حرمت بولمسون! — باده‌یه خطاب — نفعی»

حُرُوب [ع] (حرب) ك جمعی: حروب جسیمه.

حُرُوف [ع] (حرف) ك جمعی. بعضاً جمع الجمعی اولان (حروفات) دخی قوللانیلیر.

حُرِّیَّت [ع] حرلك: «براویله ملیکه ای اسیران — حریتم اولمسونمی قربان؟»

حُزْن [ع] محزونلق عارضه‌سی: حزن وسرور. حزن آور = حزن کتیریجی، کتیرن: نغمهٔ حزن آور.

حُسام [ع] کسکین قیلیج. حسام‌اللیالی = بك اوزون کیجه.

حُسْنْ [ع] كوزللك : حسن وقبح . حسن صوری. حسن معنوی. بعض تراكیبده مأله نظراً (كوزل) معناسنیده مفید اولور. مثلا (حسن اداره) تعبیرندن (اداره‌نك كوزللكی) معناسی آكلا- شیله بیله‌جكی كبی (كوزل اداره) مألیده آكلاشیله بیلیر. حسنیات = كوزل اولان خصوصات. (سوء) ده باق .

حُسْنیٰ [ع] عمل صالح، خصلت ممدوحه .

حُسُومْ [ع] اوغورسزلق .

حُشاشَه [ع] خسته ویا مجرو- حك وجودنده قالان بقیهٔ روح . (رَمَق) ده باق .

حُصُولْ [ع] حاصل اولمه، وجوده كلمه : «اول نشئه كیم طلبده‌در اولماز حصولده — راغب» (بولمق) و(كلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: حصول بولدی. حصوله كلدی .

حُصُونْ [ع] (حِصن) لك جمعی.

حُضّارْ [ع] (حاضر) لك جمعی. اشخاصه مخصوصدر : حضـار مجلس. حضار كرام .

حُضُورْ [ع] حاضر اولمه، غائبده اولمامه: شاهدلرك محكمه‌ده حضوری § اوك، پیشگاه: حضور پیغمبری . حضور وزیر § راحت، اضطرابسزلق : اكتساب حضور. انسلاب حضور. بی‌حضور = راحتسز، اضطرابلی. (حضور- قلب) برایشك دوامی هنكامنده فكرك اشتغالی متمادیاً آكا منحصر اولمقدن عبارتدر. اكثریا نماز حقنده صرف اولنور: «میدانه كالدی نعش رقیب نمیمه‌ساز — قیلدم حضور قلب ایله عمرمده بر نماز — ثابت»

حُطامْ [ع] آزفائده، نفع قلیل، متاع قلیل: حطام دنیا .

حُطَمَه [ع] شـدتلی آتش § جهنم .

حُظُوظْ [ع] (حظّ) لك جمعی . اكثریا جمع الجمعی اولان (حظوظات) قوللانیلیر .

حُفّاظْ [ع] (حافظ) لك جمعی : حفاظ حدیث .

حُفَرْ [ع] (حُفره) نك جمعی : حفر جهنم. حفر نیران.

حُفْرَه [ع] قازلمش چوقور.

حُفَيْرَه [ع] قازلمش کوچك چوقور، چوقورجغز .

حُقُوق [ع] (حقّ) لـُك جمعی : حقوق دیرینه. حقوق شخصیه .

حُقَّه [ع] معروف قاب: مرکب حقه‌سی . وقتیله شـعرا دهان دلبرانی حقه‌یه بکزه‌درلرمش. مثلا « آچ حقهٔ دهانك درّ خوشاب کوستر» دیرلرمش. شمدیکی شاعرلر بکز تمیورلر . فی الواقع (حقه کبی آغیز!) تشبیه عامیانه‌سی ادبیاتده یاقیشیق آلماز .

حُکّام [ع] (حاکم) لـُك جمعی : مفتش حکام .

حُکْم [ع] بو بویله‌در ویا دکلدر دیمك: شویله اولدیغنه ویا اولمدیغنه حکم ایتدم. بو حکم طوغری دکلدر § امر، اراده: حکم الٰهی § تأثیر، اهمیت: حرارت حکمنی اجرا ایدییور . حکمی یوق . حکمسز § قیمت، منزله ، مشابه : عمجه پدر حکمنده‌در. حکماً = حکم جهتیله، حقیقةً دکل: تیزه حکماً والده‌در.

حُکُومَت [ع] اهالی اوزرنده آمرلك : اجرای حکومت. حقوق حکومت § اجرای حکومته مخصوص دائره .

حُلْقُوم [ع] ذی روح بوغازی.

حُلَل [ع] (حُلّه) نك جمعی .

حُلَّه [ع] بری بلدن آشاغی، دیکری بلدن یوقاری تلبس اولنان ایکی پارچه‌دن عبارت لباس: حلهٔ بهشت .

حُلْو [ع] طاتلی، (مُرّ) مقابلی. حلویّات = طاتلی‌یه متعلق یه‌جکلر .

حُلُول [ع] کلوب چاتمـق : حلول بهار. حلول عید § اعتقاد باطله کوره جنـاب حقك برجسمه ویا بر روحك دیکر جسمه کیرمسی. حلولی = حلول اعتقادنده بولنان .

حُلِیّ [ع] (حَلِی) لـُك جمعی. آلتون کوموش، الماس، یاقوت کبی زینتلره اطلاق اولنور: حلی نساء. مفردی قوللانلماز. (حلیات) استعمالنه احتیاج یوقدر.

حُمَات [ع] (حامی) نك جمعی: حمات معارف . تشدید ایله غلطدر.

حُمّاض [ع] قوزی قولاغی .

حُمْرَت [ع] قرمزیلق، قزللق: حمرت حجاب. حمرت رخسار. حمرت شفق. حمرت شدیده.

حِمِّص [ع] نخود. اسم جنسدر. واحدی (حمصه) در.

حُمْق [ع] (حماقت) ایله مترادفدر.

حُمَقاء [ع] احمق معناسنه اولان (حمیق)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

حُموضَت [ع] اکشیلك .

حُمّی [ع] خستهلك اثری اولهرق وجوده عارض اولان شدتلی حرارت § صیتمه: «اکثری خلط کلامك هذیان محموم — عجبا طوتدیمی شاعرلری حای سخن؟ — سنبلزاده» حمی الروح، حمای روح = کرانجان آدم، ثقیل حریف .

حُمَیّا [ع] شدت. حمیا الشباب = جوانلق چاغنك اك نشاطلی زمانی. حمیا الکأس = شرابك اك نشئهلی دمی .

حُنَفاء [ع] (حنیف) ك جمعی.

حُوت [ع] بالق: «یونسی حوت اجل ایلدی آه التقام !— تاریخ — سروری» § معروف برج.

حُور [ع] جنت قیزی ، جنت قیزلری. تشبیه طریقیله حسنالرهده اطلاق اولنور. فیالاصل آهو کوزلو معناسنه کلن (اَحْوَر) ایله آنك مؤنثی اولان (حَوْراء)نك جمعیدر. لسانمزده مفرد مقامنده استعمالی جمع اولهرق استعمالندن اکثردر: «سربالینه کلسهك ای حور — ایندی دیرلردی شهید اوستنه نور — ثابت» یاء نسبتله (حوری) ینه بومعناده یالکز مفرد اولهرق قوللانیلیر . اسلوب فارسی اوزره (حور) ك جمعنده (حوران)، (حوری)نك جمعنده (حوریان) دینیلیر.

حُوَیْنات [ع] خرده بینی حیوانجقلره اطلاق اولنور.

برنجی جلدك نهایتی

بو مطبعه سهوینه مبنی (بَ) فصلنه قونیله‌میان پارچه:

بَعیدْ [ع] اوزاق . مادیات و معنویاتده مستعملدر: منزل بعید. مسافهٔ بعیده. «درخت یأسدن اظهار برك وبارامید — تصرفات الٓهیه‌دن بعیدمیدر؟ — نابی»

بَعیرْ [ع] دوه. فضولی «بوغملر کیم بنم واردر بعیرك باشنه قویسه‌ك — چیقار کافر جهنمدن کولر اهل عذاب اوینار» بیتنده (حتی یلج الجمل فی سم الخیاط) آیت کریمه‌سنه تلمیح ایتمشدر.

بَغّالْ [ع] قاطرجی.

بَغایا [ع] چرخه‌جی طاقمی، عسکر چرخه‌جیلری.

بَغْتَةً [ع] بردن بره، آکسزین: «بغتةً ثابت اولوب‌غره، فراشنده امام — خواب ایچون یاتمش ایکن ایتدی تراویحه قیام — ندیم» «اولدك ینه بغتةً پریده — بوندن نه چیقار آنور دیده؟»

بَغْضاء [ع] شدت بغض: عداوت وبغضا.

بَغْلْ [ع] قاطر. بغله = دیشی قاطر. بغلهٔ ابودلامه = کثیرالعیوب، جامع‌العیوب، پرعیب. خلفای عباسیه‌دن منصور ومهدی‌یه ندیملك ایدن شاعر لطائف پرداز ابو دلامه مالك اولدیغی استر بی‌هنره دائر بر قصیدهٔ مخصوصه یازه‌رق بونده بی چاره‌نك عیوبنی تعداد وتشهیر ایلدیکندن ظرفای عرب پك معیوب اولان حیوان وانسان حقنده (ما هو الابغلة ابی‌دلامه) دیمکه باشلامشلردر.

بَغَلْ [ف] قولتوق. زیر بغل = قولتوق آلتی. بغلگیر = قولتوغه کیریجی: «دوشنجه برك گله مهر اولور بغلگیری — چنده قطرهٔ شبنمدن آل فتاده‌لکی — راغب»

بَغْی [ع] تجاوز، ظلم § حقدن عدول ایتمك صورتیله سرکشلك. فئهٔ باغیه = امام عادلك اطاعتندن خروج ایدن طائفه. خوارج کبی § فاحشه‌لك.

بَغِىّ [ع] فاحشه .

بَغيض [ع] خلقه بغض ايدن، كيمسه‌يى سومين . (مردمگريز) كبى (Misanthrope) معناسنده قوللانيله بيلير .

بَقاء [ع] باقيلك، فانى اولمىش: عالم بقا . دار بقا . بقاى روح § دوام : بقاى توجه . بقاى عافيت : «وارسه اوچ بش كون بقاسى عمرمك — اولمسون مختل صفاسى عمرمك — سنده اولسون انتهاسى عمرمك — بچمه عمرم بچمه‌دن اى نو بهار!»

بَقّال [ع] ارزاق وسائره صاتان دكانجى. «جامه آلوده‌لكى زينتيدر بقالك — نابى» اذا اصطلح الفارة والسنور خرب دكّان البقال = فاره ايله كدى باريشنجه بقالك دكانى خراب اولور .

بَقايا [ع] (بقيّه) نك جمعى .

بَقَرْ [ع] و

بَقَرَه [ع] صيغير . ارككنه، ديشيسنه شاملدر . سورة البقره، سورهٔ بقره — قرآن كريمده فاتحه‌يى تعقيب ايدن سورهٔ شريفه. « فما على اذالم تفهم البقر» = صيغير آكلامازسه بكا نه ؟

بَقْل [ع] و

بَقْلَه [ع] اوزرندن دوكيلن تخمدن موسمنده بيتن نبات. بقلة الحمقاء، بقلهٔ حمقا = سميز اوت.

بَقَّم [ع] بونام ايله معروف بويا آغاجى .

بَقَّه [ع] تخته كهله‌سى§ سيورى سينك .

بَقيّه [ع] آرتان ، كرى قالان شى: بقيهٔ مال. بقيهٔ مبلغ. بقيهٔ عمر. بقية السيوف، بقية السيف = قيليجدن قورتيلانلر، قتل او-لنميانلر: «اشعارى آلوب كوتورديلر حيف ! — قالدق هله بز بقية - السيف — غالب»

بَكارَتْ [ع] قيزلق، قيز اوغلان قيز اولمق حالى.

بَكامْ [ف] مطلوبنه واصل اولان، مراديته ايرن.

بَكامَتْ [ع] ابكملك، ديلسزلك.

بَكْرَه [ع] قويو وسائره‌ده قوللانيلان چرخ، چيقريق، ماقاره.

بَلاء [ع] مغموميت واضطرابى داعى اولان حادثه، خصوص، شى: «ادراك دكل باشه بلادر — غالب» «بيان مقصد ايچون ياره ترجمانم وار — بلايه باق كه آنى ترجمانه آكلادهم!» بلازده = بلايه اوغرامش، كرفتار بلا: «اى عشق بيلديكك كبى ياق ييق درونمى — بركيمسه‌سز بلازده‌نك خانمانيدر» بلاكش = بلا چكيجى: عاشق بلاكش. بلاندربلا = قتمرلى بلا.

بَلادَتْ [ع] اذعانسزلق، قلب كورلكى.

بَلاغْ [ع] ايرشدرمه، تبليغ. بلاغ مبين = تبليغ بليغ.

بَلاغَتْ [ع] كلامك — فصيح اولمقله برابر — مقتضاى حاله مطابق اولمسى § متكلمك كلام بليغ ايله افادهٔ مرام اتمك ملكه‌سنى حائز بولنمسى. بلاغت‌فروش = بليغلك طاسلايان. بلاغت‌فروشانه = بلاغت‌فروشجه‌سنه. بلاغت فروشى = بلاغت فروشلق.

بَلاهَتْ [ع] ابلهلك.

بَلْبال [ع] خدشه، تاسه، وسوسه: بلبال بال.

بَلَدْ [ع] و

بَلْدَه [ع] شهر، مملكت. بلد الله = مكهٔ مكرمه. قرآن كريمده واقع (بلدة طيّبة) ابجد حسابنجه تاريخ فتح قسطنطينيه اولان (٨٥٧) رقمنى كوستررر.

بَلَدى [ع] (بلد) ويا (بلده)يه منسوب، شهرلى، مملكتلى، (بدوى) مقابلى.

بَلَدِيَّه [ع] برشهرك، برقصبه‌نك نظافتنه، معموريتنه، انتظامنه خدمت ايدن دائره.

بَلَسْان [ع] بلسـنك آغاجی ، یاغی .

بَلْغ [ع] یوتمق، یوتلمق : بلع. لقمه .

بَلْعَمْ [ع] آج کوزلو اکول .

بَلْغَمْ [ع] اخلاط اربعه‌دن بری. بلغمی = بلغمی غالب اولان : بلغمیّ المزاج .

بَلْکِه [ف] (بل) ایله (که) دن مرکبدر. ادات احتمال : «عفو ایلیه‌لم که بلکه بیلمز — بر سورچن آتك باشی کسیلمز — نابی حقنده — غالب» § ادات انتقال: «دیدیکم یار غمکسار دکل — بلکه شدتفزای حسرتدر» (بلکیم) صورتنده استعمالی عامیانه‌در.

بَلْوی [ع] بلیه .

بَلٰی [ع] اوت. عربیده اکثریا صورت نفیده اولان استفهامه جواباً استعمال اولنور . جناب حق بیوردی که : «الست بربکم» = ربکز دکلی یم؟ «قالوا بلی» = اوت، ربمزسین دیدیلر . لسانمزده آنجق بو جلوۀ ازلیه مناسبتیله قوللانیلیر. (الست) لفظ شریفی‌ده بویله در . مثلا (اسرار الست ، روز الست ، بزم الست ، دم الست) دینیلیر : «هر نعره‌ده تجدید ایدرم عهدالستی — کاظم»

بَلی [ف] اَوَت . عربیدن بوزمه‌در. قوللانلامغه باشلامشدر .

بَلید [ع] اذعانسز، قلبی کور.

بَلیغ [ع] بلاغتله متصف ، بلاغتلی : شاعر بلیغ . شاعرۀ بلیغه . شعر بلیغ . نشیدۀ بلیغه . بلیغانه = بلیغجه‌سنه : توصیف بلیغانه .

بَلِیَّه [ع] طبعه خوش کلمین حالت، حادثه . جمعی : بلایا، بلیات .

بَمّ [ع] طنبور کبی چالغیلرك قالین تلی : مخففاً قوللانیلیر. زیروبم .

بَنّاء [ع] بنا انشا ایدن، یاپی یاپان، قلفه، معمار .

خَ

خاء [ع] (خ) حرفنك اسمى : خاء معجمه. خاى مفتوحه.

خائب [ع] بى بهره، محروم، مأيوس قالیجى ، قالان § ضرره، زيانه اوغرايیجى، اوغرا- يان § سعيى هبا اولیجى ، اولان ؛ مطلوبنه نائل اوله‌میجى، اوله‌میان. خائباً = خائب اوله‌رق ، اولدیغى حالده: خائباً عودت ايلدى. جمعى: خائبون، خائبين.

خائف [ع] قورقیجى ، قور- قان، قورقاق. الخائن خائف = خائن خائف اولور. خائفاً = خائف اوله‌رق، اولدیغى حالده: خائفاً يوله چیقدى . خائفانه = خائفجه‌سنه: مقابلهٔ خائفانه. (خايف) صورتنده يازلماملى. جمعى: خائفون، خائفين.

خائن [ع] خيانت ايديجى ، ايدن، خيانتله متصف اولان: خادم خائن . خائنانه = خائنجه‌سنه: حركت خائنانه. (خاين) صورتنده يازلماملى. جمعى: خائنون، خائنين .

خاتَم [ع] مهر : نقش خاتم . وضع خاتم. «طوته‌ماز مهر سليمان يرين آخر خاتم — باقى» § يوزوك: خاتم الماس § صوك، الك صوك. خاتم الانبياء، خاتم النبيين = پيغمبرلرك الك صكره كلنى ، حضرت پيغمبر . تانك كسريله ده لغتدر. لسانمزده دائما فتح تا ايله قوللانيلير. (خاتمه) يه‌ده باق .

خاتِم [ع] مهرليیجى، مهرلين: خاتم اوراق § ختم ايديجى، ايدن: خاتم قرآن.

خاتِمَه [ع] صوك: خاتمهٔ كلام. خاتمهٔ حيات. حسن خاتمه. «سعيك خوش اولور خاتمه‌سى فاتحه‌سندن». خاتمه كش = خاتمه

چکیجی، چکن؛ نهـایت ویریجی، ویرن: نطقنه مشوش بر صورتده خاتمه کش اولدی. (خاتَم) یالکز انسـان حقنده قوللانلدیغی، مثلا (خاتمهٔ کتاب) یرنده (خاتم کتاب) دینلمدیکی حالده (خاتمه) ایکی صورتله ده قوللانیلـیر. مثـلا (خاتم المفسرین) مقامنده (خاتمة المفسرین) دینیلیر.

خاتُونْ [ع—ف] قادین. فی الاصل مفهومنده شرف معتبردر. محرفی اولان (قادین) دخی اکثریا بو یولده ایراد اولنـور. (قادین) ایله (قاری) بیننده‌کی فرق معلومدر. خاتون قیامت = حضرت فاطمة الزهرا: «کربلادشتنده خاتون قیـامت آه اکر — غرق خـون کورسیدی شاه کربلانك حالنی — هیچ شك یوق کیم قیلاردی کربلا طوپراغنی — غرق خون کوزدن دوکوب سـیلاب اشـك آلنی — فضولی»

خادْ [ع] چایلاق: «هنرنهفته چوعنقا بماند از انکه نماند — کسی‌که‌باز شناسد همای‌را ازخاد — ظهیر»

خادِعْ [ع] خدعـه ایدیجی، ایدن، خدعه‌جی: بایع خادع. خادعانه = خادعجه‌سـنه: معاملهٔ خادعانه.

خادِمْ [ع] خـدمت ایدیجی، ایدن، خدمتجی. سید القوم خادمهم = بر قومك اولوسی خدمتلرنده بولنـاندر § حرم خدمتنده بولنان شخص بی رجولیت.

خارْ [ف] دیکن. «جای کل کل باش جای خار خار — سعدی» = کل اوله‌جق یرده کل، دیکن اوله‌جق یرده دیکن اول. خارِ اشـتر = دوه دیکنی. خارپشت = کیرپی. خارخار = یورك راحتسزلکی، بی حضوریٔ قلب. قاشنمه معناسـنه ده کلدیکی ایچون جدیاتده معنای اولده استعمالی مقبول دکلدر.

خارا [ف] بك طاش، مرمر. (سنك خارا) صورتندهده قوللانیلیر. خارا شکاف = خارا یاریجی، یاران: ضربهٔ خارا شکاف § بر نوع موجلی قماش: «نورمواج معانیمی سـوزمده برق اوران — یالباسی نظمـك بر آتشی خارامیدر ؟ — نفعی»

خارِجْ [ع] طیشاری چیقیجی، چیقان § طیشده، طیشاریده: وظیفه‌مدن خارجدر § طیش، طیشاری: «خارجدن اکر اولسه تماشاسنه امکان — مدهش کوریتور هیکل مستعجب عالم — ضیا». خارج قسمت = بر عدده بر عددك قاچ دفعه بولندیغنی کوسترن عدد. خارجاً = طیشدن، طیشاریدن: خارجاً احاطه . خارجاً تزیین. خارجی = خارجه منسوب، طیش طرفه متعلق: آرایش خارجی. تزیینات خارجیه. امور خارجیه . وقتیله امام علی یه قارشی اعلان عصیان ایدن بر فرقهٔ باغیه افرادندن هر برینه‌ده (خارجی) دینیلیر.

خارِشْ [ف] قاشیش، قاشیمه § قاشینش، قاشینمه : خارش سر .

خارِقْ [ع] ییرتیجی، ییرتان. خارق العاده، خارق عاده = عادتك خارجنده. بو تعبیر (فوق العاده) تعبیرندن اقوادر.

خارِقَه [ع] عادتك خارجنده اوله‌رق یتشمش، غایتله ممتاز انسان: خارقهٔ ادب. بسمارق بر خارقهٔ سیاسیدر. «سائره بکزرمی سخنداندرك؟ — هر بری بر خارقه‌در آنلرك». بو معناده آخرنده‌کی (ه) مبالغه افاده ایدر . (خارقه) (خارق)ك مؤنثی اوله‌رق قوللانلدیغی وقت (ه) بالطبع علامت تأنیث اولور . فقط بو صورتده انسانه وصف اولماز. مثلا (امور خارقه) (کیفیت خارقه) دینیلیر . (رجال خارقه) دینلمز. «اوبر خارقه‌در» کبی جمله‌لرده ایکی احتمال واردر : اشارت بر انسانه ایسه (ه) مبالغه ایچون، بر کیفیته ایسه تأنیث علامتی اولمش اولور. (خوارق)ده باق .

خارَه [ف] (خارا) ایله ایکی معناسنده‌ده مترادفدر : «مالك اولسه‌م کاشکی بر قلبه سنك خاره‌دن!» «کل یا کاقلی کلکلی کراکه‌لی مورخاره‌لی — ندیم»

خاَزْ [ف] زوجه قیز قارداشی، بالدیز. (خواهرزن)دن مخففدر. (خازنه) دخی دینیلیر.

خازِنْ [ع] خزینه محافظی، خزینه‌دار: خازن کنج دانش. خازن اسرار.

خاسْتَه [ف] قالقمش ، آیاغه قالقمش، قیام ایتمش .

اکثریا (بَرخاسته) صورتنده قوللانیلیر. نوخاسته = تازه یتشمش دلیقانلی. بو ترکیب اکثریا مقام ذمده ایراد اولنور: نوخاستهٔ نادان.

خاسِر [ع] ضرره، زیانه اوغرایجی، اوغرایان: قوم خاسر. تاجر خاسر. خاسراً = خاسر اوله‌رق، اولدیغی حالده: خاسراً ترك تجارت ایلدی. جمعی: خاسرون، خاسرین.

خاشاك [ف] چورچوپ، سوپورنتی. نابینك «دلده بر سوز محبت وارکه تقریر ایلسه‌م — شوقدن اجزای عالم سربسر خاشاك اولور» بیتی بر مضمون عجیبی حاویدر.

خاشِع [ع] خشوع ایدیجی، ایدن، خشوع ایله متصف اولان: عبد خاشع. قلب خاشع. قلوب خاشعه. خاشعاً = خاشع اوله‌رق، اولدیغی حالده: خاشعاً کعبهٔ معظمه‌یه توجه ایتدی. خاشعانه = خاشع اولانه یاقیشه‌جق صورتده: ذکر خاشعانه. نماز خاشعانه. جمعی: خاشعون، خاشعین.

خاصّ [ع] برقاچ شیئه شمولی اولمیوب بر شیئه مخصوص اولان: اسم خاص. طرز خاص. شیوهٔ خاص. بو ادا کندیسنه خاصدر. مؤنثنده (خاصه) دینیلیر: خزینهٔ خاصه. عساکر خاصه § متمیز، ممتاز انسان: خاص وعام. خاصان حق. خاصان حرم. خاص الخاص = اك خاص، خاصدن خاص.

خاصّه [ع] برشیده بولنوب سائرنده بولنمیان قوت، کیفیت؛ حالت مخصوصه: مقناطیسده جذب حدید خاصه‌سی واردر. خاصّةً، بالخاصّه = مخصوص اوله‌رق: «بالخاصه نخبهٔ منتخبدر — کشاف بلاغت عربدر — ضیا» (خاصکی) عنوانی اصله نظراً فارسی کاف ایله اوقونمق لازم کلیر. چونکه بو کاف (خاصه) ده‌کی هانك مقلوبیدر.

خاصیّت [ع] فائدهٔ مخصوصه، تأثیر مخصوص: «بو خاصیتله سن زخم درونه مرهم اولمازسین — ثابت»

خاضِع [ع] خضوع ایدیجی، ایدن، خضوع ایله

متصف اولان: بندهٔ خاضع. خاضعاً = خاضع اوله‌رق، اولدیغی حالده: خاضعاً عرض تحیت. جمعی: خاضعون، خاضعین.

خاطِر [ع] کوکل: «نامه‌وقاصد پیامیله خوش اولماز خاطرم — فضولی» «نه قیرارسین ایکیده برده بنم خاطرمی؟ — واصف». خاطری قالمش‌دیمك اولان (خاطرمانده) تعبیری جدیاتده قوللانلماملی. درخاطر ایتمك = کندی‌خاطرینه کتیرمك، خاطرلامق. خاطر نشان = خاطرده قالمش، کوکلده یراتمش اولان شی. خاطر شناس = خاطر اله‌آلیجی، کوکل یاپان. خاطر شناسانه = خاطر شناس اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ خاطر شناسانه. خاطر شناسی = خاطر شناسلق: فضیلت خاطر شناسی. (دل)ه‌ده باق.

خاطِره [ع] خاطره کلن خصوص، فکر: بوراسنی بر خاطره اولمق اوزره عرض ایدیورم § خاطرده قالمش اولان خصوص، کیفیت: خاطرهٔ عهد شباب. جمعی: خاطرات. (خواطر)ه‌ده باق.

خاطِف [ع] کوزقاماشدیریجی، قاماشدیران. (برق)ه وصف اولور: برق خاطف § ابلیسانه دیکله‌یوب آغیزدن سوز قاپان: خاطف الکلام.

خافِض [ع] اسماء حسنادن. آلچالدیجی، آلچالدان، آلچاق ایدیجی، ایدن، مذلّل، مذل: «ای حافظ صبّاران! ای خافض جبّاران!» § عربیده حرف جر. نزع خافض = حذف حرف جر. خافض الجناح = متواضع. خافض الطیر = وقور.

خافِقان [ع] مغرب ایله مشرق. (خافقین) دخی دینیلیر: «نصرةالدنیا معزالدوله کهف الخافقین — جامی». نعیما تاریخنك عنوانی (روضة الحسین فی خلاصة اخبار الخافقین)در.

خافِیَه [ع] «قارده‌کز امابلیورسز اولسون ایز» یولنده حرکت ایده‌رك حقایق اعمالی کیمسه‌یه سزدرمین آدم § کیزلی حالت، کیزلی سر.

خاقان پادشاه عظیم الشان. فی الاصل ترکستان

حکمدارلرینه مخصوص علمدر. (تخقین) مصدری بوندن یاپمه‌در که برآدمی خاقان ایلمك دیمکدر. خاقانی = خاقانلق، خاقانه منسوب.

خاقانی [شاعر مشهور] منظوم حلیهٔ شریفه صاحبیدر. هم شاعرانه هم عاشقانه اولان بو اثر لطیف ایله ابقای نام ایتمشدر. (محمد بك) عنوانیله یاد اولنوردی. صدراعظم اولان ایاس پاشانك اقرباسندندر. حلیه‌نك مقطعی اولان «اولمه‌دن بیك یدی تاریخی تمام — بو رساله‌مده تمام اولدی کلام» بیتندن آکلاشلدیغی اوزره اوفرخنده اثری (١٠٠٧) سالی ایچنده اکمال ایلمشدر. ارتحالی (التفات بقا) ترکیبنك ابجد حسابنجه کوستردیکی (١٠١٥) تاریخنه مصادفدر. کندیسنك آثار سائره‌سی دخی اولدیغی مروی ایسه‌ده آنلر رسیدهٔ نظر استفاده‌مز اولمامشدر. حلیه (واحد کالف) قبیلندن اوله‌رق علو طبعنه شهادت ایتمکده‌در. ادرنه قاپوسی جامع شریفی قبرستاننده مدفوندر. سنك مرقدینه — طوغری اولمق شرطیله — ایکی سوز یازیلهمامش اولمسنه تأسف اولنور.

خاك [ف] طوپراق: خاك پاك. خاك انداز = فراش که آنکله سوپورنتی دوکرلر. خاکدان = کرهٔ ارض، عالم سفلی. خاکروب = سوپورکه. (جاروب) دخی دینیلیر. خاکسار = توز طوپراق ایچنده قالمش، پریشانحال، دوشکون، حقیر، محقر. خاکساری = خاکسارلق. خاکنشین = فقیر، حقیر. خاك نشینی = خاك نشینلك. خاکی = طوپراغه منسوب، طوپراقدن: وجود خاکی. بونك جمعی اولان (خاکیان) — که تخفیف ایله‌در — عالم سفلی سکنه‌سی یعنی انسانلر موقعنده ایراد اولنور. آکا بدل (خاکیلر) دخی دینیلیر. خاکی‌نهاد = متواضع. (خاكِ پای) تعبیری (خاکپای) صورتنده یازلمامللی.

خاکِستَر [ف] کول، آتش کولی: «اخکری خاکستر ایدر روزکار». خاکستری = خاکستره منسوب، خاکستر کبی: رنك خاکستری.

خال [ع] والده‌نك ارککك قارداشی، دایی: خال وعم. «خال خالیمی اولور شفقتدن؟»

§ بدنده اولان نقطه، بنك، بك: خال سیاه. خال مشکین. «اولورمی باصره خالی خیال خالندن؟». خالدار = بکلی: رخسار خالدار.

خالِدْ [ع] باقی، دائم. خالداً = خالد اوله‌رق، اولدیغی حالده: جنتده خالداً مقیم اولمق. جمعی: خالدون، خالدین. علم شخص اولان (خالد) کچ قوجامق، چوق یاشامق معناسنه کلن (خلود)دن مأخوذدر.

خالِصْ [ع] صافی، قاریشیق دکل، مغشوش دکل: قلب خالص. زر خالص. نیت خالصه. خالصاً = خالص اوله‌رق، اولدیغی حالده: خالصاً جناب حقه عبادت ایدردی. خالصاً لوجه الله. خالصانه = خالص اولانه یاقیشه‌جق صورتده: محبت خالصانه. اخطار خالصانه. خالصیت = خالصلق.

خالِعْ [ع] قوجه‌سندن بوشانمش زوجه‌یه وزوجه‌سنی بوشامش زوجه اطلاق اولنور. زوجه حقنده استعمالی غالبدر.

خالِقْ [ع] اسماء حسنادن. یارادیجی، یارادان: خالق زمین وآسمان. «خالق! نه غریب خلقتم وار — سینه‌مده نه‌در بو بحر زخار؟». خالقیت = خالقلق.

خالَه [ع] پدرك قیز قارداشی. عربیده والده‌نك قیز قارداشنه یعنی تیزه‌یه اطلاق اولنور.

خالی [ع] بوش، تنها: اناء خالی. مکان خالی. ایکیدن خالی دکل. مونثی اولان (خالیه)نك تشدید ایله استعمالی غلطدر: ایام خالیه. بیوت خالیه. خالیاً = خالی اوله‌رق، اولدیغی حالده: خانه‌یی خالیاً ترك ایتمش. خالی الذهن = ذهنی بوش: خالی الذهن عوام مقوله‌سندن.

خامْ [ف] چیك، پیشمه‌مش، اولمامش: میوهٔ خام § ایشلنمه‌مش، صنعت کورمه‌مش، حال طبیعیده: خام اشیا § بوش، بیهوده: خیال خام. «طمع خامه دوشوب سرکه‌لنیرمش زاهد — به قوروق یوق کوزیکه بونده‌می ناب دکل! — ثابت». خام طمع = طمع خام صاحبی: عاشق خام طمع § تربیه کورمه‌مش، پیشکین دکل: خام آدم. خامی = خاملق، چیکلك.

خامِدْ [ع] قوری سـونمديكی حالده آلوی ساكن اولان آتش: آتش خامد. نیران خامده. شعلهٔ خامده .

خامِسْ [ع] بشنجی : جلد خامس. دفعهٔ خامسه. خامساً = بشنجی، بشنجی درجه‌ده اوله‌رق: خامساً شویله یاپیلمیدر.

خامُشْ [ف] (خاموش) مخففی.

خامِلْ [ع] بین الناس شهرت وشانی اولمیان، گمنام اولان آدم. خاملاً = خامل اوله‌رق، اولدیغی حالده : خاملاً یاشـامغی ترجیح ایلدی.

خامُوشْ [ف] صوصیجی، صو- صان، ساكت: «سن بو مجلسده نه دیرسین دیدیلر — دیه‌جك یوق دیدی خاموش اولدی». (خامش) و(خوش) و(خمش) بوندن مخففدر. بونلر فارسیده (صوص!) مقامنـده‌ده ایراد اولنور: «یاسخن دانسته كو ای مرد عاقل یاخوش! — حافظ». فضولینك «لیلی سوزی سویله یوقسه خاموش!» مصراعنده اولدیغی كبی بو ادا وقتیله بزده تقلید اولنوردی. زمانمزده مهجور در. (خامش) ایله (خمش) نادراً قوللا- نیلیر: «خامشكن شاعر هجاكو — غالب» «ای جهلای روترش — خرمنشان مرده‌هش — ایلیه‌من- سكز خمش — خامهٔ حق شعارمی». خاموشی = خاموشلق، سكوت : فضیلت خاموشی . وادیٔ خاموشان = قبرستان: «عاقبت منزل ماوادیٔ خاموشانست — حافظ» = «عاقبت منزل بزه وادیٔ خاموشان اولور»

خامَه [ف] قلم. خامه‌ران = قلم یوریدیجی ، یوریدن ، یازان: شو یولده خامه‌ران اولدی. خامه‌زن = اوزرنده قلم كسه‌جك آلت، مقطع، مقط . خامهٔ موی، خامهٔ مویی، خامهٔ مویین = قیل قلم .

خانْ [ف] شهرلرده وخارجده صورت معروفه‌ده یاپیلان بنا: «صاندك ای خواجه مكر كعبه‌یی سن خان خلیل! — راغب». برده بو كلمه فی الاصـل خطا وتركستان حكمدارلرینـه مخصـوص عنوان اولدیغی حالده مؤخراً مطلقـا حكمدار مقامنده قوللانلمشدر .

خانَدانْ [ف] اصـیل بر ذاتك اهل بیتیـله اقرباسی

طاقمی: خاندان نبوت. خاندان عثمانی § صوی، اوجاق. اصیل ومعتبر ذواتده اطلاق اولنور. مفردی، جمعی مساویدر. «بو ذات شهرمزك خاندانندندر» دینلدیکی کبی «بو آغا شو کویك خاندانیدر» دخی دینیلیر.

خانِق [ع] بوغیجی، بوغان: سارق خانق.

خانْقاه [ع] تکیه: خانقاه مولوی. (خانگاه)دن معربدر. اسلوب فارسی اوزره (خانقه) صورتنده تخفیف اونور.

خانَگی [ف] خانه‌یه منسوب، اوده بولنان، اوده‌کی: کبوتر خانکی. دشمن خانکی.

خانُمان [ف] او بارق، خانه وخلق، اهل وعیال، مامَلك: «ای عشق یاقارسه‌ك ایشته جانم! — یاق دیردم اولیدی خانمانم». خانمان بر انداز = خانمان برباد ایدیجی، ایدن. خانمان براندازانه = خانمان بر انداز اولانه یاقیشه‌جق صورتده. خانمان براندازی = خانمان براندازلق. خانمانسوز = خانمان یاقیجی، یاقان: حریق خانمانسوز. «خانمانسوز تحملدر جفای دائمی — واصف»

خانَه [ف] او: خانهٔ واسع. خانهٔ خدا = بیت الله، کعبه. خانه خدا = رب البیت، خانه صاحبی. بونك اصلی (خدایِ خانه) در. خانه برانداز = خانه برباد ایدیجی، اوییقیجی: «بلکه برخانه‌برانداز چیقار — اویکی باشکه برکونده ییقار — سنبلزاده». خانه‌براندازانه = خانه براندازجه‌سنه. خانه براندازی = خانه براندازلق. خانه خراب = جاهل، مفلس، بی‌مایه، پریشانحال: «بیت دلنی دانش ایله ایتمین آباد — معمور صانیر صدرینی هر خانه خرابك». خانه‌خرابی = خانه خرابلق. خانه‌پرورد = اوده بیومش، دنیایی کورمه‌مش: مخدوم خانه پرورده. «بك قصهٔ بی کسان یازلسه — بیلمز بونی شخص خانه پرورد». خانه‌پروردی = خانه پروردلك. خانه‌زاد = افندیسنك اونده طوغمش کوله ویا جاریه چوجغی: غلام خانه‌زاد. پرستار خانه‌زاد. خانه‌باز = باته‌سی‌یه اوینایان قارباز. خانه بازی = خانه بازلق. خانهٔ فردا = دارعقبی. خانه‌کَن = ناخلف، سفیه میراث یدی. بعض اسما ومصادره الحاق اولنان (خانه) لفظی

فی‌الاصل مضاف اولمق اوزره تصور اولنور . مثلا (اجزاخانه) خانهٔ اجزا دیمکدر.

خاوَر [ف] شرق ، مشرق . خاوری = شرقی ، مشرقی : «ایلدی دریایه غوطه آفتاب خاوری — نفعی»

خاوِیَه [ع] شنلکسزیر: ارض خاویه. اراضیٔ خاویه. تشدید ایله غلطدر. (خاوی) دخی قوللانیله‌بیلیر : زمین خاوی.

خایَندَه [ف] آغیز ایله چیکنه‌ین، چیکنه‌ین . نظمده قوللانیله‌بیلیر.

خایِیدَه [ف] آغیز ایله چیکنتمش. اکثریا آغیزدن آغیزه طولاشمش ، مبتذل اولمش سوز حقنده صرف اولنور: «خاییده سخن مرد سخندانه یاقشماز — ابن‌النجار». خاییده‌گو = خاییده سوز سویلین، بایاغی شاعر.

خَبائِث [ع] (رذائل)ك مفردی اولان (رذیله) معناسنه کلن (خبیثه) نك جمعی. شرابه (ام الخبائث) اطلاقی منشأ رذائل اولدیغنه مبنیدر. مفردی قوللانلماز. (خبیث)ك مؤنثی اولان (خبیثه) — که مستعملدر — باشقه‌در.

خَباثَت [ع] خبیثلك.

خَبّاز [ع] اتمكجی، اتمك صاتان، خباز حیله‌باز.

خَبایا [ع] (خبیئه) نك جمعی . کیزلی شیلر، کیزلی ایشلر، مخفی خصوصات : واقف خبایا . خبایای مسئله. خبایای امور. مفردی قوللانلماز. (خفایا) یه‌ده باق .

خَبَر [ع] نقل اولنان سوز : خبر صادق. خبر کاذب. خبر واحد. «خبر خیر ویرر نشئه یالان اولسه دخی — رئیس واصف» § علم، وقوف، معلومات: خبری وار. خبری یوق. خبری اولمامش. (آلمق)(ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر. «خبر آلدق او طرفدن بزه آدم کلدی — لا» «صبا لطف ایتدك اهل دردە درماندن خبر ویردك — فضولی» . صبرینك «اول سنکدله سوز دلمدن خبر ایله» مصراعنده اولدیغی کبی ادبیاتده (ایلمك) ومعناجه آنك عینی اولان (ایتمك) ماده -

لريله قوللانلماز اولمشـدر. نفعينك «هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ايلر» مصراعى ده استعمال قديم شـواهـدندندر. خبردار = خبرى، معلوماتى اولان: «هجوم نالهٔ شبگيردن ظـالم! خبردار اول — نديم». خبردارانه = خبردارجه‌سـنه: استفسار خبردارانه. خبردارى = خبردارلق. (خبردار)ه بدل بعضاً (باخبر) تعبيرى ايراد اولنور. نفعينك «انديشهٔ عقل بشرى باخبر ايلر» مصراعنده (انديشه) حشو قبيحدر. بى‌خبر = معلوماتسز، طويغوسز. بى خبرانه = بى خبرجه‌سنه. بى خبرى = بى خبرلك. خبرى = خبره منسـوب، خبردن عبارت: كلام خبرى. جملهٔ خبريّه.

خَبْط [ع] كورجه‌سنه راست كله باصه‌رق يوريمك. (خطا) مقامنده مستعملدر: خبط وخطادن عارى. (خَبْط عَشوا) اوكنده‌كى شيئى كورميوب كوره‌له‌مه‌دن يوريين ناقه ديمك اولديغندن (خبط عشوا) تعبيرى (خطاى فاحش) موقعنده ايراد اولنور.

خَبيث [ع] ناخوش، ناپاك، مردار: شئ خبيث. افكار خبيثه § انسانيتسز، صويسز، فرومايه: شخص خبيث. خبيثهٔ حسناء. بو معناده (خبيث)ك جمعى (خبيثون) و(خبيثين)، (خبيثه)نك (خبيثات) كلير. «الخبيثات للخبيثين والخبيثون للخبيثات» آيت كريمه‌سى مثل حكمنده‌در. خبيثانه = خبيثجه‌سنه: آمال خبيثانه.

خَبير [ع] خبردار: «سـن‌ده اولمازسه‌ك كيم اولسون انكسارمدن خبير؟». جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: خداوند خبير. «بوكا راضيى اولور رب خبـير؟ — سنبلزاده». خبيرانه = خبردارانه.

خَتّار [ع] غـدار خدعه‌كار: ختار فخور.

خَتّان [ع] سـنت ايديجى، سنتجى: ختان حاذق.

خَتْم [ع] مهرله‌مك، مهرلنمك: ختم مكتوب. سندك ختمى. بو معناده (تختيم) زياده قوللانيلير. ختم القلب، ختم قلب = جناب حقك قلوب اهل كفرى سد ايله ايمانه متعلق هيچ برشى حس ايتميه‌جك بر حاله قويمسى § اتمام، اكمال: ختم قرآن. ختم كتاب. ختم حيات.

حضرت پیغمبر حقنده توصیف اوله‌رق ایراد ایدیلن (ختمیت پناه) تعبیرینه بدل (خاتمیت پناه) قوللا- نلملیدر .

خَتْمَه [ع] بر کره ختم ایتمه ، ختم. جمعی: خَتَمات: ختمات قرآن. ختمات شریفه.

خَتْن [ع] اجرای ختان: ختن صبی. ختن ماهرانه.

خَتَنَه [ع] زوجه‌نك والده‌سی، قاین آنا: ختنهٔ شفیقه. ختنهٔ خائنه. جمعی: ختنات: ختنات بی حسنات.

خَتُور [ع] (ختّار) ایله مترا- دفدر: ختور کفور . بونلره بدل (ختیر) دخی قوللانیله- بیلیر .

خَثارَت [ع] صیویق شی قویولانوب قاتیلاشمق: خثارت مایع. خثارت لبن.

خَجالَت [ع] و

خَجَل [ع] و

خَجْلَت [ع] اوتانمه ، اوتانوب شاشیرمه : «بر قاچ غروشه مدت عمرکجه خجالت — ضیا» «ایلدی رنك رخك کلمره ایراث خجل» «نه‌قدر یوزله‌سه‌لر یوز سزه خجلت کلمز»

خَدّ [ع] یاناق : خداسیل . لاله خد = لاله‌رخ = لاله یاناقلی. وقتیله (کوفه)شهرینه — پك کوزل کورندیکی ایچون — قیز یاناغی دیمك اولان (خدعذرا) عنوانی ویرلمش ایدی.

خَدّاع [ع] خدعه‌جی، خدعه- کار. (خادع) دن اقوا- در. خداعانه = خداعجه‌سنه .

خَدایع [ع](خدیعه)نك جمعی: بدایع نامیله خدایع قبول اولنماز. (خدائع) صورتنده یازلمامل .

خَدْشَه [ع] راحتسزلك ، وسوسه ، مراق : موجب خدشهٔ درون . خدشه- بخش اذهان . فی الاصل (تخدیش) کبی طیرمالامق دیمك اولان (خدش)- دن بناء مره‌در . لسانمزده (ذهن

طيرمالامق) تعبيرى معروفدر . كانبلر مثلا « ذهنمى طيرمالايور » ديه‌جك يرده « ذهنمى تخديش ايدييور » ياخود « ذهنمه خدشه ويرييور » ديرلر . طيرمالامه مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير . جمعى : خدشات .

خَدَمْ [ع] و

خَدَمَه [ع] خدمت ايديجى ، خدمتكار معناسنه اولان (خادم) ك جمعى: «نه بلادر سفهاى خدمه! — كوندرر آدمى ملك عدمه — سنبلزاده » . (خدمه) مفرد مقامنده‌ده مستعملدر . مثلا « بو آدم جامع خدمه‌سندندر » دينلديكى كبى « بو آدم جامع خدمه‌سيدر » دخى دينيلير .

خَدَنْك [ف] اوق . فى الاصل قاين آغاجى معناسنه . دركه آندن اوق ياپيلير .

خَدُوشْ [ع] سينك § پيره : « خدشات خدوش بى پروا — چشم عاشقدن اولدى خوابربا »

خَديجْ [ع] مدت حمل تمام اولمه‌دن طوغان ولد . (خديجه) بونك مؤنثيدر .

خَديشْ [ف] خانه‌ده‌كى بيوك قادين ، بيوك خانم . ضم ايله‌ده لغتدر .

خَديعَه [ع] (خدعه) ايله مترادفدر . آندن اقوى عد اولنملى . (خديعت) صورتنده‌ده قوللانيلير .

خَدينْ [ع] دوست ، همدم ، غمكسار: خدين امين . خدين حزين .

خَذَلَه [ع] (خاذل) ك جمعى . اراذل ناس ، آلچاق اشخاص . مفردى ضرورتسز قوللانلماز .

خَذُولْ [ع] خذلانه مبتلى اولان ، اهل خذلان: ابليس خذول . خذول مسئول . خذولانه = خذولجه‌سنه : انصراف خذولانه .

خَذيمْ [ع] سرخوش . مؤنثى (خذيمه) در . خذيمانه = سرخوشانه : رفتار خذيمانه .

خَرْ [ف] اشـك : « خاصيت صحبتلرى انسانى خر ايلر — نفعى » « شـيوه‌هاى كند كه خر نكنند ـ لاه » = اويله شيوه‌لر ايدركه اشك ايتمز . بيچاره‌يى برده (لايفهم) صفت كاشفه‌سيله توصيف ايدرلر: خرِ لايفهم. خربان = اشكجى: خربان بى اذعان . خربنده = بندهٔ خر ديمكدركه اشكه وسائر يوك‌ويننك حيوانلرينه باقمقله اشتغال ايدن شخصه اطلاق اولنور . « ســالها خربنده بودى بس بود — زانكه خربنده زخر واپس بود — حضرت مولانا » = بونجه ييلدر خربنده‌يسين، الويرر! زيرا خربنده خردن كرى قاليرِ. خربندگان = خربنده‌لر. خربندگى = خربنده‌لك. خرِ دشتى = يابان اشكى. خركرّه = اشك ياوروسى، صيپا. خر منش = خرطبيعتلى: «چكنلر خرمنشــدر خارج از طوق بشر چكمش — راغب». خرى = اشـكلك . (خر) لفظى ديكر بر كلمه ايله مركب صورتنـده اولديغى حالده اكثريا تغليظه دلالت ايدر يعنى قرينى اولان كلمه‌نك معناسنده بيوكلك، ايريلك اولديغنى كوسترر. (خربط ، خربله ، خرتوت، خر- چنك، خرگله) كلمه‌لرى بوقبيلدندر.

خَرائِدْ [ع] (خريده) نك جمعى. جدياتده (ابكار افكار) و (لآلئ افكار) مقامنــده (خرائد افكار) دينلمه‌ملى. (خرايد) صورتنده يازلماملى .

خَرائِطْ [ع] (خريطه) نك جمعى: خرائط منتظمه. خرائط سقيمه. (خرايط) صورتنده يازلماملى .

خَراب [ع] ويران ، معمور دكل : دار خراب . شهر خراب . بلدهٔ خراب . بلاد خراب. مؤنثنده (خرابه) دينلمز . خرابى ، خرابيت = خرابلق : خرابئ خانه . قريه‌نك خرابيتى . (خراب) لفظى ييقلمق ، ويران اولمق معناسـنه مصدرده اولور . «شو وقف خرابندن صـاتيليور» كبى يرلرده بومعنايه‌در. شومصراع مشهورده‌ده بويله‌در: «لدوا للموت وابنـوا للخراب» = اولمك اوزره طـوغوركز، ويران اولمق اوزره بنا ايدكز. ابجد حسابنجه (٨٠٣) عدديني كوسـترمكده اولان بو كلمه تيمور طرفندن سيواسـك تخريب ايدلديكنه تاريخ دوشمش . بچكين

سرخوشه (خراب) اطلاق مجا-
زيدر. اكثريا (مستِ خراب)
دينيلير: «ميمدر ساقيميدر مست
خرابى ايكلەدن؟ — شيخ الاسلام
يحيى». (مست وخراب) صورتنده
استعمالى ياكلشدر.

خَرابات [ع] ميخانه، جسيم ميخا-
نه، ميخانه‌لر مجموعى:
«خراباتك ميان ميكشانده نامى
قالمشدر — لا». راغبك «خراباتى
كورنلر هر برى برحالتن سويلر»
مصراع مشهورى ضعف تأليفى
مشتملدر. خرابات مفهومنده غازينو،
قافه شانتان كبى يرلرده داخلدر.
خراباتى = خرابات مداومى:
«اولدك آواره بر خراباتى — يازيق
اى خانمان خراب سكا!». بونك
جمعى اولان (خراباتيان) تخفيف
ايله‌در. «توپندارى كه رندى در-
خرابات؟ — خراباتى شدن هيهات
هيهات! — بهاء الدين». (خرابات)
لفظى (خرابه)نك جمعى اولمق اوزره
قوللانلمامالى. مثلا (تدمر خرابه‌لرى)
مقامنده (تدمر خراباتى) ديمك منا-
سبتسز اولور.

خَرابه [ع] ويرانه: «اى خرابه!
مطاف آهمسين — مركز
حيرت نكاهمسين». خرابه‌زار =
ويرانه‌لك، خرابه‌سى چوق ير:
«خرابه‌زار جهانده بولور فنا هر
شى — ضيا». خرابه‌نشين =
خرابه‌ده اوطوران، ساكن اولان:
فقير خرابه‌نشين.

خَراج [ع] رعايانك طرف
سلطانى‌يه ادا طريقيله
تقديم ايتدكلرى مبالغ. خراجگذار
= خراج ويريجى، ويرن، خراجه
كسلمش.

خَراش [ف] حيوان ايله
دونديريلن دكرمن.
اصلى (آس‌خر)در. خراس خراب
= دنيا، فلك.

خَرآستَر [ف] موذيانه، حشراته
اطلاق اولنور.

خَراطين [ع] صوغلجان.
فارسى (خراتين)دن
معرّبدر.

خَرْبَط [ف] ايرى قاز. اكثريا
احمق، خصوصيله قالبى،

قیافتی پرنده اولان کوسترشلی احمق معناسنده قوللانیلیر. حضرت مولانانك (طعنه زنندهٔ مثنوی)یه جواب صورتنده ایراد ایلدیکی ابیات آره‌سنده شو بیته تصادف اولنور: «خربطی ناگاه ازخرخانهٔ — سر برون آورد چون طعانهٔ». (خربطه) دخی دینیلیر.

خَرْبُزَه [ف] قاوونه وقاربوزه اطلاق اولنور. تخفیف ایله (خربز) دخی دینیلیر. (قارپوز) بوندن محرفدر. بالخاصه قارپوزه (خربزهٔ هندی) دیرلر. (خربزهٔ روباه) ابو جهل قارپوزیدر. شو قاوون وقاربوز بیلمه‌جه‌سی مشهوردر: «آن چیست که پاوسرندارد — گردست ودرازودر ندارد — اندرشکمش ستار کانند — جزنام دو جانور ندارد — لا» = او نه درکه باشی وآیاغی یوقدر، مدوردر، سوبوجه‌در، مدخلسزدر، قارننده کواکب واردر، ایکی حیواندن زیاده‌سنك نامنه مالك دکلدر؟. (خربزه) و (خربز)ده‌کی ایکی حیواندن بری (خر)، دیکری‌ده بکجی دیمك اولان (بز) در. خربزه‌زار = قاوون قاربوز بوستانی. خربزه فروش = قاووبجی وقاربوزبجی.

خَرْبَلَه [ف] صودولابی، بوستان دولابی: خرکلهٔ خربله‌کردان.

خَرْتُوتْ [ف] ایری، لذتسز قاره‌دوت: فرتوت خرتوت خور.

خَرْجْ [ع] مصرف: خرج یکروزه. وکیل خرج § صرف: شوقدر پاره خرج ایتمش § بر مخلوط تشکیل ایده‌جك اجزا: طعام خرجی. دیوار خرجی § البسه اوزرینه ایشلنیلن قایطان وسائره. (خرج عالم) تعبیری (هر کسك ایشنه کلیر) مقامنده قوللانیلیر. خرج راه = یول مصرفی، رسماً ویریلن یول خرجلغی.

خَرْچَنْكْ [ف] ینکج: «براولور طبع سمندرله مزاج خرچنك — نفعی»

خَرْخِشَه [ف] غوغا، کورلتی، پاتیردی. (قارغاشه) بونك محرفیدر.

خَرْدَلْ [ع] معروف دانه، خاردال. مجازاً معجون حالنه کتیرلمشنه دخی اطلاق اولنور. خردله = خردل دانه‌سی.

خَرَش [ع] دیلسز اولمه، دیلسزلك : مبتلای خرس.

خَرْط [ع] ال ایله آغاجك داللرندن یاپراق صییرمق. اصعب من خرط القتاد = خرط قتاددن دها کوج. (پك کوج) دیه‌جك یرده ایراد اولنور. (قتاد) برنوع آغاجدرکه متین ودیکنلی اولور.

خَرْق [ع] یاروب ییرتمق، یاریلوب ییرتلمق : خرق اثواب. خرق عادت. البسه‌نك خرقی § یاریق، ییرتیق : دکرمن خرقی. اتّسع الخرق علی الراقع = دلیك بیوك، یامه کوچك.

خَرْگاهْ [ف] بیوك چادر، اوتاق § ککیش محل: «بیلدم که بو خرکاهده نادر ایمش آدم — نورس افندی». (خرگه) دخی دینیلیر. خرکاه ماه = آی آغیلی، هاله. بوکلمه‌یی بعض ارباب نزاهت کسر ایله اوقورلر.

خَرْگَلَه [ف] بینلمکه، قوشلمغه آلشمامش جنس فرس. § صبویسز، خویسز بینك حیوانی. فی الاصل بیوك سوری دیمکدر.

خَرْگُوش [ف] طاوشان : «خدا قادردر ایلر کربه‌دن خرکوشلر پیدا — لا». فی الاصل بیوك قولاقلی دیمکدر. خرکوشك = طاوشان یاوروسی.

خَرْمُهْرَه [ف] قاطیر بونجعی : «لیك خرمهره قدر قیمتنی بیلمزلر — نفعی»

خَرْنُوبْ [ع] کچی بوینوزی دینیلن میوه.

خَرْوارْ [ف] اشك یوکی. مشتی نمونهٔ خرواری — سعدی = بر آووج شی بر اشك یوکندن نمونه اولور.

خَرُّوبْ [ع] (خرنوب) ایله مترادفدر.

خَرِيدَه [ع] دلنمه‌مش اینجو، درِ ناسفته § اركك الى طوقنمامش قيز اوغلان قيز.

خَرِيطَه [ع] معروف: خريطهٔ عالم. آسياخريطه‌سى. فى‌الاصل قولپلو كيسه وطاغارجق كبى شيلره اطلاق اولنور. «خريطه‌ده بويوق ايدى» يوللو تعبيراتده بومعنى دخى ياقيشيق آلير.

خَرِيفْ [ع] فصول اربعه‌نك بازدن صكره كلنى، كوز: فصل‌خريف. موسم خريف.

خَرِيمْ [ع] لا ابالى مشرب، قيدسز آدم: خرسوار خريم.

خَزّ [ع] تفتيكدن ويا تفتيكله ايپكدن‌معمول برنوع قماش: خز دمياطى.

خَزائِنْ [ع] (خزينه) نك جمعى: كتبخانه‌لر خزائن علومدر. (خزاين) صورتنده يازلماملى.

خَزّافْ [ع] چاناق، چوملك كبى‌شيلر ياپوب صاتان.

خَزانْ [ف] ياپراق دوكومى موسمى، كوز: خزان ياپراغى. اكثريا (بهار) ه مقابل اوله‌رق ايراد اولنور: «صيفى قيلار شتا وخزانى بهار ايدر — ضيا» «او يكانه عالم عشرتك طوبيلورى ذوق بهارينه ؟ — نظرمده كلشن كويكك بو قدر صفالى خزانى وار». خزانى = خزانه منسوب: رنك خزانى. «بن اولمه‌ده‌يم هزاره ثانى — دينسون بكا بلبل خزانى». خزانديده = خزان كورمش، صارارمش صولمش: برك‌خزانديده.

خَزّانْ [ع] نظمده (خازن) ه بدل قوللانيله‌بيلير.

خَزَفْ [ع] چاناق، چوملك كبى چاموردن ايشلنوب آتشده پيشيريلن شيلره اطلاق اولنور. خزفپاره = خزف پارچه‌سى، قيريغى: «پست ايدر قدرينى مانند خزفپاره كساد — اشرف»

خَزِينَه [ع] نقد ومال وضع وحفظ اولنان محل. مجازاً هر شيئك زياده بيريكديكى

برده دینیلیر: صو خزینه‌سی § کلیتلی نقد ومال. خزینه‌دار = خزینه محافظه‌سنه مأمور اولان. خزینه‌داری = خزینه‌دارلق، خزینه‌داره منسوب.

خَسْ [ف] فائده‌سز اوت § چوپ. خس وخار = چورچوپ. خسپوش = مرائی، مزور، حیله‌کار. خسپوشی = خسپوشلق § صویسز، آلچاق، ناکس، بایاغی آدم.

خَسائِسْ [ع] (خسیسه) نك جمعی. (خسایس) صورتنده یازلمالی.

خَسارْ [ع] و

خَسارَتْ [ع] ضرر، زیان. اکثریا مادیاتده قوللانیلیر: خسار عظیم. خسارت جسیمه. جمعی: خسارات.

خَساسَتْ [ع] ناکسلك، فرومایه‌لك، آلچاقلق، بایاغیلق: برشخصك خساستی. برفکرك خساستی. برمشغله‌نك خساستی. (خِسّت) ه ده باق.

خَسْتَه [ف] کیفسز، مزاجی برنده اولمیان. ترکجه‌سی (صایرو) درکه مهجوردر: «اولور میل دل افزون آستانك طاشنه هر دم — اکرچه رسمدر یاصدیقدن اکراه ایلمك صایرو — فضولی». (خسته) فی الاصل (خستن) مصدرندن اسم مفعول اولملق اوزره مجروح دیمکدر. (دلخسته، خسته‌دل، خسته خاطر) کبی ترکیبلرده بومعنی قصد اولنه‌بیلیر. جمعی: خستگان. خستگی = خسته‌لك. خسته‌بند = قیریق، چیقیق اعضا باغی، جبیره.

خَسَنْدَه [ف] سینك، آری کبی ایصیریجی اوفاق حیواناته اطلاق اولنور.

خَسیرْ [ع] (خاسر) ایله مترادفدر: اسیر خسیر.

خَسیسْ [ع] بخیل، جری: توانکر خسیس § بایاغی، التفاته شایان دکل: شغل خسیس. مشاغل خسیسه. بو معناده اشخاصده وصف اوله‌بیلیر. مثلا (شخص خسیس) صویسز، آلچاق شخص دیمك اولور. بو کلمه برنجی معناده (خِسّت) دن،

ایکنجیسنده (خساست) دن مشتق عد اولنور.

خَسِیسَه [ع] خصلت ردیئه، کوتو خوی، فنا کیفیت: خسیسهٔ تنك چشمی. خسیسهٔ خودستایی. خسیسهٔ شهرتپرستی.

خَشَب [ع] قالین قوری آغاج که آندن کرسته یاپیلیر. کأنهم من ذهب علی سیف من خشب — تفتازانی = آغاج قیلیج اوزرنده آلتون قین کبی. مشارالیه بو تشبیهی لفظی پارلاق، معناسی بایاغی اولان سوز حقنده صرف ایتمشدر. کندی سوزی ایکی جهتله ده پارلاقدر.

خَشَبَه [ع] آغاج پارچه‌سی. جمعی: خشبات: خشبات سابحه.

خَشْخاش [ع] معروف نبات. (خرد و خشخاش) تعبیری مهجوردر.

خَشَن [ف] ساز نوعندن بر نبات که بعض فقرا آندن لباس یاپارلر. خشن پوش = مرائی، منافق: «زینهار ازخرقه‌آرایان مشو غافل که من — هر خشن پوشی که دیدم خانهٔ صیاد بود — صائب». خشن پوشی = خشن پوشلق. محلنده کوسترلدیکی اوزره بونلره بدل (خسپوش، خسپوشی) دخی قوللانیله‌بیلیر.

خَشِن [ع] خشونتلی، خشونتله متصف اولان: شخص خشن. شئ خشن. (خشین) دخی دینیلیر: بساط خشین. مفروشات خشینه.

خَشْیَت [ع] تعظیم ایله قاریشیق قورقو، خوف تعظیم‌آمیز: استیلای خشیت. خشیت کلیم الله. «قلبنده طورردی خشیة الله — ضیا» § او صورتده قورقه: مخلوقك خالقدن خشیتی. قولك افندیسندن خشیتی. خشیةً = خشیت صورتیله، جهتیله: خشیةً قیام. خشیةً غشی اولدی.

خَصائِص [ع] (خصیصه)نك جمعی: خصائص جلیله. خصائص انسانیه. (خصایص) صورتنده یازلماملی. (خواصّ)ه ده باق.

خَصائِل [ع] (خصلت) ك جمعی : خصائل ممدوحه. خصائل عالیه. (خصایل) صورتنده یازلمامل.

خَصاص [ع] و

خَصاصَت [ع] فقر، احتیاج، زوکردلك: سائقهٔ خصاصت ایله ارتکاب سرقت. (خصاصه) صورتنده دخی قوللانیلیر. خصاصهٔ شدیده. حسب الخصاصه = زوکردلك حسبیله.

خَصلَت [ع] انسانك یارادیلیشنده اولان صفت، خوی. حسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر : خصلت حسنه. خصلت قبیحه. حسنیاتده استعمالی اکثردر : خصلت سخا. ملك — خصلت.

خَصم [ع] دشمن : «خصمه قارشی هر صف سیار آتش پوسکورر». خصم جان = جانه قصد ایدن خصم § بریسنه غلبه ایتمکه چالیشان، مخالف، مخاصم : «خصمکز برقوهٔ فکریه‌در فکر ایسترم !». هرکز دوخصم بحق راضی پیش قاضی نروند — سعدی = هیچ بروقت حقنه راضی ایکی دعواجی حاکم حضورینه چیقماز. خصمانه = خصمجه‌سنه : نظر خصمانه. تنقید خصمانه : «بزه خصمانه نگاه ایله خصمك دکلز». خصمی = خصملق، خصومت : موجب خصمی. خصمیٔ زبونکشانه.

خَصِیّ [ع] خادم ایدلمش ارکك § بوردیرلمش حیوان، اکدیش، ایمليق.

خَصیب [ع] اوجوزلق، بوللق یر : بلد خصیب. شهر خصیب. بلدهٔ خصیبه.

خَصیصَه [ع] برشیئه مخصوص اولوب باشقه‌سنده بولنمیان کیفیت، حالت مخصوصه. (خاصّه). اکثریت اوزره اشیا حقنده‌قوللانلدیغی حالده (خصیصه) اکثریا اشخاص حقنده قوللانیلیر : شو قلمده خاصه ایله خصیصه بیننده‌کی فرقی بیلمه‌مك بو افندی ایچون بر خصیصه عد اولنه بیلیر.

خَصِيم [ع] مخاصم ، ایکی خصمدن هر بری : خصیم مبین . خصیم لئیم. خصیمانه = خصمانه.

خَضْراء [ع] (اخضر) ڭ مؤنثی: عمامهٔ خضرا. حدیقهٔ خضرا . «بهار کلشنه کیدردی حلهٔ خضرا — فضولی». فارسی اسملره (اخضر) صفت اولدیغی کبی (خضرا) ده اولور : دشت خضرا . درخت خضرا § سبزه، اکل اولنان یشیللك. جمعی: خضراوات = سبزوات. خضراء دِمن = سوپورنتیلکده بیتن فیلیز، سوپورنتیلك فیلیزی. «خضراء دمندن صاقنکز» مآلنده اولان «ایاکم وخضراء الدمن» حدیث شریفنده کی (خضراء دمن) فرومایه اولان کوزل قیز وقادیندن کنایه‌در. «طراوت بین صورت اولمه خضراء دمندن کچ — علی‌روحی». (دمن) سوپورنتیلك دیمك اولان (دِمنه)نك جمعیدر .

خَضِيب [ع] بویانمش، بویالی، ملوّن § قنالانمش ، قنالی. مذکری مؤنثی مساویدر : ریش خضیب ، لحیهٔ خضیب = قنا قونمش صاقال . بنان خضیب = قنالی پارماق اوجلری. کف خضیب = قنالی ال. برده (کف خضیب) بر کوکبه دینیلیرکه هرکیم آنی بیلوب بریسنه کوسترسه من بعد بینلرنده ائتلاف محال اولورمش. بو کلمه‌یی (خضیبه) صورتنده مؤنث یاپمق المزده‌در : اصابع خضیبه .

خَطّ [ع] چیزکی: خط مستقیم. خط منحنی. خط وصل. خط فاصل. مجازاً صیره، صف، طریق معنالرنده‌ده قوللانیلیر : آتش خطی. خط رجعت § یازی: حسن خط. خط جلی. خط تعلیق. خط دست = ال یازیسی § تازه یتشمش صاقال: خال وخط. «ویرر رونق عذار یاره خط مشکبار البت — طراوتبخش اولور کلزاره ابر نو بهار البت — فطنت» . خط نو، خط نوخیز = هنوز کورنمکه باشلامش اولان صاقال. نوخط = صاقالی هنوز کورنمکه باشلامش اولان: «آفرین ای شوخ نوخط سن‌ده‌می اولدك ادیب؟». خط آور = صاقالی بلیرمش اولان : مير

خط آور. بوكا بدل (خط آورده، خط برآورده) دخی قوللانيلير: «خط برآورده‌يه ميل ايتدم اصلا واصف!»

خَطاء [ع] ياكلش، ياكلشلق: بوسوز خطادر. بونده خطا وار. خطايی تصحيح ايتلی. اويله بركتاب ايچون خطا صواب جدولی نه لازم. بيچاق طاشيمق ممنوع اولديغی برصيره‌ده ضابطه مأموری طلبه‌دن برينك يانده قوجه كسكين بر بيچاق بولمش. بينلرنده شويله بر محاوره جريان ايتمش: بو سنك نه ايشكه يارار؟ — آنكله خطا حك ايدرم — خطا بونكله دكل، قلمتراش ايله حك اولنور — اويله خطالر بولنيوركه بونكله بيله اصلاحی قابل اولميور! § ياكلمه: «كلدك بو دهر دونه خطامز بودر بزم—لا». خطابخش = خطا باغشلاييجی، باغشلايان. خطابخشانه = خطابخش اولانه ياقيشه‌جق صورتده. خطابخشی = خطا بخشلق. خطاپوش = خطاستر ايديجی، ايدن: كريم خطاپوش. خطاپوشانه = خطاپوش اولانه ياقيشه‌جق صورتده: مروت خطاپوشانه. خطاپوشی = خطاپوشلق: هرخطاكار لايق لطف خطاپوشی اوله‌ماز. خطاكار = خطا ايديجی، ايدن: محاسب خطاكار. خطاكارانه = خطاكارجه‌سنه. خطاكاری = خطاكارلق. (خَطَأْ) دخی ياكلمه معناسنه‌در. يالكز (خطأً) شكلنده قوللانيليركه ياكيله‌رق، ياكلمه صورتيله ديمكدر: خطأً جرح. بوكا بدل (خطاءً) ديلديكی يوقدر. مترجم قاموسك بيانه كوره خطا اوچ درلو اولور: برنجيسی اراده‌سی قبيح اولان برشيئی اراده ايله قوه‌دن فعله كتيرمكدر. ايكنجيسی فعلی مستحسن اولان برشيئی اراده ايتمكله برابر بلا قصد خلافنی ايشله‌مكدر. اوچنجيسی فعلی مستحسن اولميان برشيئی اراده ايتديكی حالده نصلسه خلافنی ياپمقدر. (سهو) ه ده باق.

خَطّاب [ع] دونورلك خصوصنده ماهرانه كار كذار اولان آدم.

خَطّاط [ع] مشق و سائره يازمقله اشتغال ايدن آدم: شعرای عثمانيه‌دن جوری

«كل خطاط جاهل» قضيه‌سنى جرح ايدنلردندر. «خوشنويس اولسه نه رتبه علما عندنده — طوتيلور مردم نقاشه مماثل خطاط — هوايى»

خَطَايَا [ع] (خطيئه)نك جمعى: عفو خطايا. خطايای سابقه.

خَطَر [ع] هلاكه تقرب، تهلكه: راه پر خطر. خطرناك = خطرلى: طريق خطرناك. (خطر)ك جمعى اعتبار اولنان (خَطَرات) فى الاصل (مسّ جن) معناسنه اولان (خطره)نك جمعيدر: «نهايت خطرات طريق مأمندر — توقف ايلمه (عونى) عليك عون‌الله!». «قيسه دكلدر خطراتم مقيس — محبس شاهين‌بلادرسرم»

خَطْف [ع] شيمشككك پارلداسى كوزى آلمق، قاماشدرمق: خطف ابصار. خطف بصر.

خَطَل [ع] چوق وفاسد سوز: خطل شاعر. خطل حكايه نويس. مبتلاى خطل. «اصالة الرأى صانتنى عن الخطل — طغرائى» = اصالت رأى بنى خطلدن صيانت ايدر.

خَطْمى [ع] معروف چيچك.

خَطْوَه [ع] آديم: خطوهٔ اولى. خطوهٔ واحده. فسيح الخطوه = آديمى كنكيش، كنكيش آديم آتان. خطوه انداز = آديم آتيجى، آتان: خطوه‌انداز جرأت اولدى. خطوه اندازى = خطوه اندازلق: مانع خطوه‌اندازى. خطوه شُمار = خطوه صايجى، صايان؛ احتياط ايله، محترزانه يوريين: «اى خطوه‌شماران چكيلك رهگذرمدن!». خانك ضميمه‌له ده لغتدر. جمعى: خُطُوات، خُطْوات. خطوات الشيطان، خطوات شيطان = شيطانك مسلكى، طريق ضلالت. ولا تتبعوا خطوات الشيطان.

خَطِيئَه [ع] كناه. (خطيئت) صورتنده‌ده قوللانيلير. جمعى: خطيئات.

خَطیب [ع] خطبه اوقویان: خطیب خوش آواز. «کتاب وسنته اوی ای خطیب خوش نغمه! — ثابت» § بر مستمعین جماعتی اوکنده نطق ایراد ایدن آدم، نطوق، ناطقه پرداز. (Orateur). خطیبانه = خطیبجه‌سنه، ناطقه پردازانه.

خَطیر [ع] شرف وشان صاحبی آدم: مرد خطیر. کامل خطیر. علامهٔ خطیر § رفیع، عالی: رأی خطیر. تألیف خطیر. § مخاطره‌لی، خطر ناك: طریق خطیر. تشبث خطیر.

خَفاء [ع] گیزلی اولمه، گیزلیلك: ظهور وخفا. خفای معنی. کمال خفا. بوشعرك معناسنده خفا وار.

خَفّاف [ع] چیزمه، مست، پابوج کبی شیلر صاتان اصناف، قواف.

خَفایا [ع] (خفیّه) نك جمعی: گیزلی خصوصات، گیزلی اولان جهتلر: خفایای امور. خفایای وجدان. آثار ادبیه‌یه زادهٔ طبیعت دینلر خفایای قلبه نه بیوك وقوف گوسترمشلر! — کمال. مفردی بو معناده قوللانلماز.

خَفْتان [ع] اوزون لباس مخصوص، قفتان: خفتان نیلگون. فی‌الاصل جنگده زره اوزرینه تلبس اولنان بر نوع پاموقلو لباسه دینیلیر: «چوبیرن داری اندرچه مخسب افراسیاب آسا — که رستم درکمینست وکمندی زیر خفتانش — خاقانی»

خَفَقان [ع] یورك اوینامسی. فی‌الاصل مطلقا تحرك واضطراب معناسنه اولدیغی حالده صکره‌دن یورکه تخصیص ایدلمشدر. بناءً علیه (خفقان قلب) دینلمه‌ملك لازم گلیر.

خَفی [ع] گیزلی: خفی وجلی. سرّ خفی. اسرار خفیه. الطاف خفیّه. خفیّات = گیزلی اولان شیلر. عالم الخفیات، عالم خفیات = جناب حق. خفیاً = گیزلی اوله‌رق، گیزلیجه: خفیاً فرار.

خَفیف [ع] یینی، آغیر دکل، ثقیل دکل: جسل

خفيف . اشياى خفيفه. تكديرات خفيفه . خفيف المزاج = مزاجى خفيف ، تمكينسز ، دليشمن : بر خفيف المزاج برثقيل الروحه ترجيح اولنور .

خَفِيَّه [ع] حكومتــه تعلق ايده جك كيزلى ايشلرك تحقيـــق واخبارينـــه مأمور آدم. (امور خفيه مأمورى) دينيله جك يرده يالكز (خفيــه) ويا (خفيــه مأمورى) دينمكله اكتفا ايديليور.

خَلّ [ع] سركه : خمرك خله تحولى .

خَلَائِق [ع] (خليقــه) نك جمعى . مخلــوقات ، خصوصيله انسانلر . كافهٔ خلائق. بو معنــاده (خلايق) صورتنــده يازلمامليدر. مفردى قوللانلماز. خدمتجى جاريه معناسنده قوللانيلان (خلايق) تركيبــه لشمش بر كلمه در . مفرد حكمنده در .

خَلَاص [ع] قورتارمــه : «خــلاص ايلمردى جانى درد مندك اولسه درمانى — شيخ الاســلام يحيى» § قورتلمه : امكان خلاص. چارهٔ خــلاص § قورتلمش، قورتيلان . بو معنــاده يالكز (اولمق) ماده‌سيله قوللانيلير. خلاص اولمق = قورتلمق.

خَلَاعَت [ع] كســتاخلق ، حياسزلق، يوزسز- لك . اكثريا (خلاعت عــذار) صورتنده قوللانيلير .

خَلَّاف [ع] وعــدنده خلف ايديجى، ايدن، وعدنى يرينه كتيرمه‌مك معتادى اولان : شخص خلاف .

خَلَّاق [ع] اسماء حســناددن. خالق: خلاق عالم . خلاق عليم . شــاعر مشهور كمال اصفهانى‌يه (خلاق المعانى) عنوانى ويرلمشدر: «دفع زخم چشم خلاق معانيدر سوزم — نفعى»

خَلَاقَت [ع] كوزل‌خويلولق، خلوقلق : خلاقت اولاد § مهره تخته‌سى كبى دوم دوز اولمه، دوزلك : خلاقت سطوح .

خَلَالَت [ع] (خُلّت) ايله مترادفدر .

خَلَجَان [ع] اضطراب، رعشه- لنمه، تتره‌مه . اكثريا

قلبه اسناد اولنور: «ساقی ! بزه می صـون که دل تجربت آموز — اندیشهٔ انجام ایله وقف خلجاندر — ضیا»

خَلْخالْ [ع] عربستان قادینلرینك آیاقلرینه طاقدقلری زینت، آیاق بیله‌زیکی: اهتزاز خلخال. آواز خلخال. «پای زیبای زنان اوزره نه لازم خلخال!»

خَلْطْ [ع] قاتوب قارشدرمق، قاتیلوب قارشـدیرلمق: خلط اجزا. اجزانك یکدیکره خلطی § فنا، غلیظ، مضر سوز سویلمه: «منطقه ایله ولکن اقدام — خلط ایدر دیکلمه کیم دیرسه حرام — سنبلزاده». (مزج) ه ده باق.

خَلْعْ [ع] صویوب چیقارمق، صـویلوب چیقارلمق: خلع ثوب. لباسك خلعی.

خَلْفْ [ع] آرد، آرقه، آرقه طرف: خلف امام.

خَلَفْ [ع] پدرندن صـکره قالان ولد: «اوقومازکن اوخلیـلك خلفی — ایتـدی ملزم علمـای سلفی — خاقانی». خیر الخلف، خیر خلف = صالح، ایی خلف § برینك یرینـه کچن ویا کچه‌جك اولان: «جانان ایله جان خلف سلفدر — غالب». خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه انتقال صورتیله. ذکور حقنـده استعمالی غالبدر.

خَلْقْ [ع] یاراتمق، یارادلمق: کائنـاتی خلق ایدن. کائنـاتك خلقی § بریرك اهالیسی، انسـانلر: «خلق عالم دائمـا بی‌غم اولیدی کاشکی ! — شیخ الاسـلام یحیی» «نزاع خلقه سبب آرزوی رفعتـدر = نابی». خلقـاً = خلقت ظاهریه، صورت ظـاهره جهتیله: «خلقاً وخُلقاً مشـابهسین رسول اللهه سن — امام حسینه خطاب — عارف»

خَلَلْ [ع] ضعف، بوزوقلق، اکسیکلك: عبارده خلل. ترتیبده خلل. عقلده خلل. اکثریا (کلمك، کتیرمك، ویرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: بعضاً برحرکه ایله وزنه خلل کلیر. کاهی بر سـوز محبته خلل کـتیرر. «ویره‌مز بادخزان رونق کلزاره خلل — نفعی». خلل پذیر = خلل قبول ایدیجی،

خلل بولیجی: محبت صمیمیه قولایلقله خللپذیر اولماز.

خَلْوَتْ [ع] یالکز قالمه، تنهایه چکلمه، تنهالق: فوائد خلوت. اختیار خلوت § خالی محل، تنها اوطه وسائره: خلوته کیردی. خلوته قاپاندی. «غیردن بزمی خلوت ایتمش ایدك — بر پریچهره دعوت ایتمش ایدك — وحید». خلوتسرا ـی = مکلف خلوت محـلی: خلوتسرای خاص. خلوتگاه، خلوتگه = خلوت محلی: «اوکونه ظـاهر اول کیم شـاهد خلوتگه لاهوت — جمالن صورت انسانده اظهار ایتدی صانسونلر — عونی». خلوت گُزیده = خلوت اختیار ایتمش اولان: عابد خلوت گزیده. خلوت گزین = خلوت اختیار ایدیجی، ایدن: زاهد خلوت گزین. خلوت‌نشین = خلوتده اوطوریجی، اوطوران: صوفیٔ خلوت نشین. خلوت نشینی = خلوت نشینلك.

خَلُوقْ [ع] اخـلاق جیـده صاحبی: حکیم خلوق.

خَلِیّ [ع] فارغ، غائله‌سز، قیدسز. خلی البال = یورکی اندیشه‌سز § اولنمه‌مش، زوجه‌سز، ارکن آدم.

خَلِیجْ [ع] دکیزك نهر شکلنده قاره ایچنـه طـوغری اوزامش کیتمش قسمی، اوزون‌کورفز: خلیج قسطنطینیه. مدللی آطه‌سنده یره خلیج لطیفی.

خَلِیدَه [ف] کندیسی دورتیلوب باتیرلمش، صانجلمش: خارخلیده. خنجر خلیده. «تابقبضه خلیده بر خنجر» § کندیسنه دورتیلوب باتیرلمش، صـانجلمش: پای خلیده. کباب خلیده.

خَلِیطَه [ع] بر قاچ شـیئك، خصوصیله معدنیاتك یکدیکرله امتزاجندن حاصل اولان مرکب: باقیر وکوموش خلیطه‌سی. صو وشراب خلیطه‌سی.

خَلِیعْ [ع] کسـتاخ، بی ادب، حیاسز. اکثریا (خلیع العذار) صـورتنده قوللانیلـیرکه (یوزسز) دیه تفسـیر اولنه‌بیلیر: سـنی کیدی خلیع العذار بی عار اختیار! — تله‌ماق ترجمه‌سی.

خَلِیفَه [ع] پادشـاه اسـلام. (خلیفهٔ رسـول الله)

دیمکدر . اسلام پادشاهلرینه (خلیفة الله) اطلاقی‌ده تجویز ایدلمشــدر § قلفه: قلم‌خلیفه‌سی. مکتب خلیفه‌سی.

خَلِیلْ [ع] صادق دوست. لقاء الخلیل شفاء العلیل = خلیلك لقاسی خستـه‌یه شـفادر. مؤنثنـده (خلیله) دینیلیر. خلیل‌الله = حضرت ابراهیم (علیـه السـلام) : «اولوردی وادئ ایمن گلستان خلیل الله — نفعی» «شمدی گلزار خلیل الله مسکندر بکا — جلال». مشارالیه ساده‌جه (خلیل) دخی اطلاق اولنور: برکات خلیل. (خلیل آزر) خلیل بن آزر دیمکدر: «کعبه بنیاد خلیل آزرست — لا»

خَمْ [ف] اکری، بوکلمش: قدخم. ابروی‌خم. «خم ایتدی قامتم اول‌چین‌ابروکوسترشیجکلر — عارف» «سنبل خم اولور رشك ایله کاکل بوکیلنجـه — فطنت» § بوکلم، قیوریم: خم زلف. خم گیسو. خم بخم، خم درخم، خم اندرخم = بوکلم بوکلم، قیوریم قیوریم: «بر الده جام لاله فام بر الده زلف خم بخم — نفعی». خم شده، خم گشته = اکرلمش ویا بوکلمنمش: قامت خم شده. کاکل خم گشته.

خَمّارْ [ع] خمر صاتیجی، میخانه‌جی، باده‌فروش: خمار مخمورنواز. «مخموری مست ایدرمش خمارك التفـاتی». دار الخمار، خانهٔ خمار = میخانه، خرابات: «طار گلیر سرخوشه دار الخمار» «اورادن آیریله‌ماز خانهٔ خماره باقلك»

خَمْخَمَه [ع] سوزی گکیزدن سویلمه، تخم طرزنده تکلم: خمخمهٔ عجوزانه.

خَمْرْ [ع] سرخـوش ایدیجی اوزوم شیره‌سی، شراب. مطلقا سرخوش ایدیجی مشروبه‌ده اطـلاق اولنور. ارباب تحقیقـك بیانه کوره اصح بودر. دییورلرکه: تحریم خمر آیتی نازل اولدیغی وقت مدینهٔ منوره‌ده اوزوم شیره‌سی یوق ایدی. موجوداولان آنجق (نبیذتمر) ایدی. خمر منحصراً مسکر اوزوم شیره‌سی دیمك اولسه نبیذتمرك حرام اولمامسی لازم گلیردی». بو حالده خمر (مشروب مسکر) دیمك اوله‌رق عرق وسائره‌یه شامل اولمش اولور: «عیاشنه یوف خمرینه خمارینه هم یوف! — روحئ بغـدادی» «بو عشرتخانهٔ فانیده خمر بی‌خمار اولماز»

خَمْسَه [ع] بش: اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانیلیر: اصابع خمسه. موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ایله (خمس) قوللانلماز. مثلا (بدایع خمسه) دینیلیر، (بدایع خمس) دینلمز. (عشره)یه‌ده باق.

خَمْسِین [ع] اللی. (خمسون) دخی دینیلیر. قیش اربعینی تعقیب ایدن اللی کونه (خمسین) تعبیر اولنور.

خَمُشْ [ف] و

خَمُوش [ف] (خاموش) مخففی.

خَمْیازَه [ف] اسنه‌مه: خمیازهٔ بی‌اختیار. خمیازهٔ کمان. خمیازه‌رسن. خمیازه‌کش = اسنه‌ییجی، اسنه‌ین: خمیازه‌کش خمار. (خمیازه) اطوار ثقیله، اوضاع منفوره مقامنده‌ده ایراد اولنور: «چکلمز مقبلك خمیازه‌سی اقبال ضمننده»

خَمِیدَه [ف] اکرلمش، بوکلمش: نهال خمیده. قدخمیده. پیر خمیده قامت. خمیدگی = خمیده‌لك.

خَمِیر [ع] و

خَمِیرَه [ع] خمور: «خمیرکار جهانی قدر یاپاز بوغورر لا» — «قر خمیره‌سی یاخود کونش مرباسی — ندیم». خمیرکار = یوغوریجی، خمورجی. خمیرمایه = مایه خوری. بو تعبیر اکثریا اصل طینت، اجزای طینت مقامنده قوللانیلیر.

خَنازِیر [ع] (خنزیر)ك جمعی: «اعناق خنازیره جواهر طاقیلیرمی؟»

خَنّاس [ع] شیطان.

خَنّاق [ع] بوغیجی، بوغان § بوغمق صورتیله اعدام ایدن جلاد.

خَنْجَر [ع] معروف آلت جارحه. فارسی جیم ایله یازلاملی. خنجری اللحیه = اینجه اوزون صاقاللی: عسکری خنجری اللحیه.

خَنْداخَنْد [ف] عمومیتله سوركلی كوله‌یی تصویر ایدر. مثلا (مجلس خنداخند) تعبیری اربابنك بر دوزی‌یه کولمکده اولدقلری بر مجلسی کوستریر.

كذلك «خنداخند دينيله‌جك بر صورتده وقت كچيردك» دينلسه «هپمز همان بر دوزي‌يه كولمكله امرار زمان ايتدك» مألي آكلاشيلير.

خَنْدان [ف] كوليجي، كولن، كوله‌كن: روي خندان. لب خندان. دلبر خندان. خندان روي = كولج يوزلو، بشوش. خندان خندان = كوله كوله، كوله‌رك: «التفات ايلدى خندان خندان»

خَنْدَق [ع] قلعه، تارلا كبي يرلرك اطرافنه قازيلان اوزون چوقور، هندك.

خَنْدَه [ف] كولمه: خندهٔ مستهزيانه. «صداى خندهٔ بي اختيارى بز بيليرز — نابى» «اولمدى سوز سويلمك ممكن هجوم خنده‌دن!». خندهٔ جام = قدحده ايچنه شراب قونيلنجه حاصل اولان رونق. خواجه‌نك «خندهٔ جام مى وزلف كره‌كير نكار — اى بسا توبه كه چون توبهٔ حافظ بشكست» بيتي مشهوردر. خندهٔ زمين = يرك يشرمسي، ظهور آثار بهار: آسمانك كريه‌سي زمينك خنده‌سني موجب اولور. خنده‌فرما = كولدريجي، مضحك: اطوار خنده‌فرما.

خَنْق [ع] بوغازيني صيقوب بوغمق، بوغازي صيقيلوب بوغلمق. خنقاً = بوغمق صورتيله: خنقاً اعدام. نونك كسريله ده لغتدر. (اِخناق) زياده قوللانيلير.

خوابْ [ف] اويقو. خواب گران = آغير اويقو. خواب نوشين = طاتلي اويقو: خواب نوشين سحر. خواب آلود، خواب آلوده = اويقوسي كلمش، اويقو باصمش: مست خواب آلود. چشم خواب آلوده. خواب آلودگى = خواب آلوده‌لك. خوابِ خرگوش = حيله، اغفال، يالان وعده، وعد كاذب. خوابگاه، خوابگه، خوابستان = اويقو اويويه‌جق محل، ياتاق اوطه‌سي. خوابناك = خواب آلود: ديدهٔ خوابناك. خوابناكي = خوابناكلك. § رؤيا، دوش: تعبير خواب. «كورمك ميسر اولمدى جاناني

خوابده — لا». خـواب دیده = بلوغه ایرمش، بالغ. خواب نادیده = بلوغـه ایرمه‌مش، نابالغ: طفل خواب نادیده.

خوابیده [ف] اویومش، اویقویه طالمش: طفل خوابیده. جمعی: خوابیدگان.

خواتم [ع] و

خواتیم [ع] (خاتم)ك جمعی: خواتم رسمیه. خواتیم خلفا. (خاتمه‌لر) مقامنده‌ده مستعملدر: خواتم امور. خواتیم اعمار.

خواتین [ع] (خاتون)ك جمعی: خـواتین حرمسرای عصمت.

خواجه [ف] افنـدی، آغا، معتـبر ذات، خانه صاحبی، رئیس خانه: «ای خواجه لسـان شعرا باشقه لسـاندر — عونی». خواجه تاش = برافندینك بندکانندن هر بری، برافندی بنده‌سی. خواجـهٔ دوسرا، خواجـهٔ عالم، خواجهٔ کائنات = حضرت پیغمبر. خوجه سرا = خادم آغا § استاد، معلم: «خواجه که ایله بغایت تعظیم — سنبلزاده» «اوقوتسون کندینی دیوانه اولمش خواجهٔ مکتب! — ثابت». جمعی اولان (خـواجگان) بو معنـالرده قوللانلماز اولمشـدر. یالکز رتبـهٔ معلومه صـاحبنه واصحابنه اطلاق اولنور. خواجگی = خواجه‌لك، افندیلك: «بولای توکه کر بندهٔ خویشم خوانی — ازسر خواجگیٔ کون ومکان برخیزم — حافظ» = محبتـك حقیجون که اکر بکا کندی بندهم دیر ایسه‌ك کون ومکانك خواجه‌لکندن بچرم!

خوار [ف] حقـیر، ذلیـل، خور: حریص خوار. ضیا پاشانك «مانند لاشـه نعش توانکر ذلیل وخوار» مصراعنده (وخوار) حشو قبیحدر. خوارکار = تحقیر ایدیجی، حقارت ایدیجی، محقّر. (خوارکاره) دخی دینیلیر. خـوار کاری = خـوارکارلق. خواری = خوارلق، خورلق، ذلت.

خوارج [ع] حضرت امام علی‌یه قارشی اعلان

عصیان ایدن فرقهٔ معلومه: خوارج بصره.

خَوارِق [ع] (خارقه) نڭ جمعی: انبیادن بر طاقم خوارق ظهور ایتمشدر. فلان ذات عصرینڭ خوارقندندر.

خوارَه [ف] ییه‌جك، ییجی: خوار بی‌خواره.

خواستكار [ف] ایستییجی، ایستین، طالب: خواستكار اشتهار. خواستكاری = خواستكارلق.

خواستَه [ف] ایستنلمش، ایستنیلن، مطلوب: خواستهٔ خدا.

خَواصّ [ع] (خاص) و (خاصه) نڭ جمعی: خواص بندكان. خواص اخوان. خواص ادویه. خواص قرآن. بعض تأثیرات معنویه اجراسی ایچون اوقونان عزیمتلرده اطلاق اولنور: «عوام اوقور سنی تسخیر ایچون همیشه خواص — لا»

خَواطِر [ع] (خاطره) نڭ جمعی. (خاطره) ممدوحات ومذموماتده قوللانلدیغی حالده (خواطر) بالكز مذموماتده قوللانیلیر. مثلا اثنای عبادتده ذهنه كلن مناسبتسز بعض افكاره (خواطر) دینیلیر. (خواطر دور اقبال) دینلمز.

خَوافی [ع] (خافیه) نڭ جمعی: خوافیٔ دهات. خوافیٔ وقوعات.

خَوان [ف] یمك سفره‌سی، اوزرینه یمك قونیلان تپسی، سینی: «ای بنی محروم ایدوب بزم وصالندن مدام — غیری خوان التفاتی اوزره مهمان ایلین — فضولی». خوانچه = كوچك خوان § طعام، مائده: پروردهٔ خوان احسان. خوان یغما = اصحاب احتیاج كروهنه ویریلن اطعمه، عمومه كشیده قیلنان مائده. خوانسالار = سفره‌جی باشی. اوقومق، چاغیرمق، دعوت ایتمك معناسنه كلن (خواندن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: صلا خوان = صلا چاغیریجی، چاغیران.

خَوّانْ [ع] پك خائن، معتادى خائنلك اولان: خوان كفور.

خوانَنْدَه [ف] شرقى، غزل كبى شيلرى موسيقى اصولى اوزره اوقومق اعتيادنده بولنان: «خوانندۀ گلستان ايدك سن — وجدآور عاشقان ايدك سن». جمعى: خوانندگان.

خواهْ [ف] «ميوۀ مقصود ايستر اولسون ايستراولمسون» بولنده (ايستر) مقامنده مكرر اوله‌رق قوللانيليردى: «خواه كافر خواه مؤمن طوت بودر دينم بنم — فضولى» «خواه صونسون باده ساقى خواه امدرسون لبن — نورس افندى». شمدى نظمده بيله قوللانيليرسه ده نثرده قوللانلماز اولمشدر. (طوعاً وكرهاً) معادلى اوله‌رق ايستر ايستمز ديمك اولان (خواه ناخواه) نثرده‌ده مستعملدر. (خواه) ايستمك معناسنه اولان (خواستن) مصدرندن امر حاضرده اولوز. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير. خير خواه. بد خواه. خاطر خواه، دلخواه = مطلوب قلب، كوكل مرادى.

خواهَرْ [ف] قيز قارداش، همشيره: «خواهرا! اوبوآرتق ايله آرام — ال ايشلرى چوقجه‌در بوآقشام — ننى». خواهرزاده = همشيره زاده. خواهرى = خواهره منسوب، خواهرلك: مهر خواهرى.

خواهِشْ [ف] ايستيش، ايستك: خواهش طعام. «محشرده دخى خواهشـك اولمازسه ديرلم — نورس افندى». بو كلمه‌نك ماديات حقنده استعمالى انسبدر. خواهشكار، خواهشگر = ايستيجى، ايستكلى. (خواهشكار) آز قوللانيلير: خواهشكر سياحت. خواهشكر ترقى.

خَوَرْنَقْ [ع] (نعمان بن منذر)ك بناكرده‌سى اولان قصر عجيبك اسمى: قصر خورنق. «كهنه‌مضمون‌سنمار خورنق آسا — بيتدن بيته كيروب چيقمه‌دن اولدم بيزار — لا». (سنمار) ده باق.

خَوضْ [ع] صويه كيرمك: دريايه خوض § صا-

قينيله‌جق ايشه صوقلمق، كيرشمك : قتاله خوض. تهلكه‌يه خوض. ذمياته خوض.

خَوْف [ع] قورقو: خوف هلاك . خوف جان . خوف حرمان § قورقه: «خوف ايتمه‌كه وقت خوف يكجدى» «نه‌سر آزاده ايدرسين نه هلاك ايلرسين — قالدى بى چاره كوكل خوف ورجا بيننده — عونى». خوفاً = قورقه جهتيله، قورقودن: جناب حقدن خوفاً تعبد.

خَوَنَه [ع] (خائن)ك جمعى : خونهٔ منافقين . «حق نعمت كوزه‌درمى خونه؟»

خَيَّاط [ع] ترزى : خياط ماهر . خياط چيره‌دست. (خائط) دخى دينيلير.

خَيَال [ع] (متخيله) دينيلن حاسهٔ باطنه‌ده مرتسم اولان صورت: خيال جانان. خيال وطن. «اى خيال يار طورمه دلده قيل چشمم مقام — كاظم» «عرشم ديمسونمى دل كه اولدى — سلطان خيالك سريرى؟» § متخيله‌نك بالترسيم كوز اوكنه كتيرديكى صورت: «ديده‌دن بر لحظه آيرلماز خيال چشم يار» «كيتمز كوزمدن بر دم خيالى — شوقى» «خيالك كلمز اولدى ديدهٔ فرسوده مژكانه — نديم» «جهان افسانه‌در آلدانمه (باقى) — غم وشادى خيال وخوابه بكزر» § قورتى: خيال ترقى. خيال جاه. «زهى تصور باطل زهى خيال محال! — وله» § قوهٔ متخيله : «اوبله وحشى او پرى چهره‌كه امكان اولسه — عاشق زاره كورنمزدى خيالنده بيله — عونى» «طبيعتم باقه‌لم هانكيكزله اكلنه‌جك — برر برر بكجك اى كارخان خيالمدن» § تخيل، تصور. بو معناده (ايتمك، ايلمك) ماده‌لريله قوللانيلير: «دل ايدر ميكده‌ده عالم لاهوتى خيال» «صورت حالم كورن صورت خيال ايلر بنى — فضولى». راغبك «امتياز ثابت وسيارى مشكلدر خيال — ظن ايدر سكان كشتى ساحل دريا يورر» بيتنده (خيال)ى متعاقب (ايتمك) ويا (ايلمك) دينيله‌مديكى ايچون ضعف تأليف تحقق ايتمشدر § صورت

تخیل، صورت تصور : خیال شاعرانه § عکس، صورت موهومه: آیینه‌ده کورینن خیال . آب صافه دوشن خیال. خیالی = خیاله متعلق، خیال ایله، تخیل ایله اولان: امر خیالی. امور خیالیّه. خیالیّات = خیاله متعلق شیلر : شاعرك خیالیاتی. خیالاً = خیال جهتیله، خیالده اوله‌رق : خیالاً خزینه‌لره مالك اولمق. خیالاً اجرای سیاحت. جمعی: خیالات: ادراك حقایقدن ذهنه کلن فتوری خیالات تعدیل ایدر.

خَیالَتْ [ع] کوزه کورینن خیال : «کوردیکك جن دکل خیالتدر» . جمعی : خیالات: خیالات مخوفه.

خَیْبَتْ [ع] محروم ، مأیوس اولمه ، محروملق ، مأیوسلق: «بامال خیبت ایلمه امیدواریمی». خیبت‌زده = محروملغه، مأیوسلغه دوچار اولمش : عاشق خیبت‌زده .

خَیْرْ [ع] (شرّ) مقابلی. «خلقك محبت و رغبت ایلدیکی شی» دیه تعریف اولنمشدز. ایکی نوعدر : برنجیسی (مطلق) ایله توصیف اولنانذر که هرکسه کوره خیر اولور، جنت کبی. ایکنجیسی (مقید) ایله توصیف اولنانذرکه بریسنه کوره خیر اولدیغی حالده دیکرینه کوره شر اولور، مال کثیر کبی. بوکلمه ترکجه‌ده اکثریا اسم اوله‌رق قوللانیلیر. صفت مقامنده ایرادی لازم کلنجه (خیرلی) دینیلیر. مثلا «هذا خیرمنه» جمله‌سی «بو آندن خیرلیدر» دیه ترجمه اولنور. «بوآندن‌خیردر» دینیله‌مز. (خیر الامور، خیر الناس) کبی عربی ترکیبلرده صفتدر. (خیرِ خبر) و(خبرِ خیر) خیرلی خبر دیمکدر . خیر اندیش = خیرلی ایش دوشونیجی ، دوشونن : درویش خیراندیش. خیر اندیشانه = خیر اندیشجه‌سنه: تشبثات‌خیراندیشانه. خیراندیشی = خیر اندیشلك : مزیت خیراندیشی . خیر خواه = بریسی حقنده خیر ایستیجی ، ایستین . خیرخواهانه = خیرخواهجه‌سنه. خیرخواهی = خیرخواهلق .

خَیِّرْ [ع] خیری چوق آدم، کثیر الخیر .

خَیْرات [ع] خیرلی ایش ، خیرلی عمل معناسنه اولان (خَیْره) نك جمعی . اکثریا چشمه وسائره کبی فی سبیل الله یاپیلان شیلره اطلاق اولنور. مفرد حکمنده‌ده طوتیله بیلیر . مفردی قوللانلماز .

خَیْشُوم [ع] ککیز. خیشومی = خیشومه منسوب ، ککیزدن کلن : صوت خیشومی. اصوات خیشومیه .

خَیْط [ع] ایپلك، ایپلك تلی. خیط الشعاع ، خیط شعاع = ایپلك ایپلك کورینن شعاع شمس. خیط ابیض = فجر ظهورنده افقده کورینن بیاض. خیط اسود = غروب شمسی متعاقب افقده کورینن سواد. خیط باطل = احمق طویل القامه، اوزون احمق.

خَیْطَه [ع] ایپ ، اورغان § قازیق: خیطهٔ خیمه.

خَیْل [ع] آت سوریسی § آتلی عسکر ، سواری کروهی § کروه ، فرقه ، زمره ، طاقم. ذی روح حقنده اوله‌رق اکثریا بو معناده قوللانیلیر : خیل عاشقان. خیل حجاج. خیل مرغان. «کوکده افغان ایده‌رك صانمه بچر خیل کلنك — باقی». سرخیل = سرکرده ، فرقه باشی : سرخیل غزات. سرخیل فضلا. خیلتاش = فرقه آرقداشی ، بر فرقه‌یی تشکیل ایدنلردن هر بری. ایچه، چوقجه معناسنده قوللانیلان (خیلی) (خیل) ك فارسی یاء تنکیر الحاق ایدلمشیدر. فی الاصل (بر طاقم) دیمکدر .

خَیْلَت [ع] کبر ، غرور: رذیلهٔ خیلت. (خیله) دخی دینیلیر .

خَیْمَه [ع] چادر . خیمه نشین = چادرده اوطوریجی، اوطوران، کوچبه. خیمه نشینی = خیمه نشینلك . خیمه‌گاه ، خیمه‌گه = چادرلر قوریلان محل . خیمهٔ ازرق، خیمهٔ کبود = کوك، آسمان.

خَیُو [ف] توکروك ، سالیا. (خیو) دخی دینیلیر .

خ

خِبازَتْ [غ] اتمكجيلك ، اتمكجيلك صنعتى.

خِبْرَه [ع] بر شيئى كنهيله بيلمه. (خبرت) دخى دينيلير: اصحاب خبرت. اهل خبره = برشيئه دائر معلومات كاملهسى اولان واولانلر. بوكا بدل (اهل قبله) ديمك طوغرى دكلدر.

خِبّيثْ [ع] پك خبيث حريف، كثير الخبث.

خِتامْ [ع] صوك: ختام كلام § بتمه، نهايت بولمه: ختام انشاآت. «نقصانكى بيل بر ايشه يا باشلامه اول — يا باشلاديغك كارى پذيراى ختام ايت — ضيا». (بولمق) و(ايرمك) مادهلريله استعماللنده بو ايكى معنادن هر برى قصد اولنه بيلير: ختام بولدى. ختامه ايردى. ختام پذير = ختام بوليجى، بولان: ختام پذير اولدى. (ختام) فى الاصل (ختم) معناسنه مصدر و بر شيئى مهرليهجك (مهر موى كبى) شى معناسنه اسمدر. (مسكىّ الختام) و (ختامه المسك) تركيبلرى حسن ختام موقعلرنده ايراد اولنور. تركيب ثانى شيخ غالبك (حسن وعشق) منظومهسنى اتمامنه تاريخدر كه ابجد حسابنجه (۱۰۹۷) رقمى كوستررر.

خِتانْ [ع] سنت ايتمه: اجراى ختان. ختان جمعيتى.

خِتانَتْ [ع] سنتجيلك، سنتجيلك صنعتى.

خِداعْ [ع] حيله. (مخادعه) معناسندهده كلير.

خِدَمْ [ع] (خدمت)ك جمعى. (خدمات) زياده قوللانيلير.

خِدْمَتْ [ع] ايش، وظيفه: خدمت معينه. خدمت كتابت § ايش كورمه، بريتك ايشنى كورمه: «فكر ايت قلماً نه خدمت ايتمش — هر نامهيى درس حكمت ايتمش». خانك فتحيهلهده لغت اولديغندن جعنده (خِدمات) دينلديكى

كبی (خَدَمات) دخی دینیلیر . خدمتكار = خدمتجی. خدمتگذار = شونك بونك ایشنی كوریویرن .

خِدیوْ [ف] اعاظم وزرایه، علی الخصوص مصر والیسنه اطلاق اولنور. وقتیله پادشاهلره‌ده دینیلیردی . خاقانی «او خدیوانه خرام اول جولان» مصراعنده (خدیوانه)یی (شاهانه) مقامنده ایراداتمشدر. خدیوی = خدیولك، خدیوه منسوب. (خدیویّت)غلطات ضروریه‌دن معدوددر .

خِذْلانْ [ع] مددسز، معاونتسز، یالكز باشنه قالوب ذلیل اولمه : دوچار خذلان اولدی. وادئ خذلانه دوشدی. (مخذول)ه‌ده باق.

خِرامْ [ف] صالنمه ، صالنه‌رق یوریمه، ادا ایله یوریمه، حسن مشی : «سن خرام ایتسه‌ك كلیر جوشه ملكلر شوقدن — ضیا »

خِرامانْ [ف] خرام ایدیجی ، ایدن: طاوس خرامان . (صالنه‌رق، صالنه صالنه) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر: «التفات ایتمزكذر ایلرخرامان شیرنر— باقی»

خِرامَنْدَه [ف] نظمده (خرامان)ه بدل قوللانیله بیلیر.

خِرَدْ [ف] عقل. خردمند = عقللی. خرد مندانه = عاقلانه . خردمندی = عاقللك . بی خرد = عقلسز . بی خردانه = عقلسزجه‌سنه . خرد فرسا = عقل ییپرادیجی ، عقلی زیاده یوران: مشاغل خرد فرسا.

خِرْسْ [ف] آیی: خرس وقبطی . خرسك = آیی یاوروسی .

خِرْقَه [ع] معروف لباس . درویشانه‌سی‌ده اولور. فی الاصل بز پارچه‌سی معناسنه‌در. خرقه‌پوش = خرقه‌ كیین، درویش: «خرقه‌پوش خانقاه بی‌نیازیدركوكل — راغب» . خرقه‌پوشانه = خرقه پوش اولانه یاقیشه‌جق صورتده. خرقه‌پوشی = خرقه‌پوشلق.

خِرْمَنْ [ف] خارمان. خرمن ماه = آی آغیلی ، هاله . خرمن سوخته = سرمایه‌سی تلف اولمش: زراع خرمن سوخته.

خِریدارْ [ف] مشتری: خریدار متاع. خریدار خواهشگر = ایستکلی مشتری. «نقدجان برکف جهان اولمش خریدارك سنك — علی روحی». خریداری = خریدارلق. خریدارگیر = مشتری جلب ایدیجی، ایدن، رواجلی: متاع خریدارگیر.

خِریدَه [ف] صاتین آلنمش، آلنان: کوهر خریده.

خِزانَتْ [ع] خزینه‌دارلق: خدمت خزانت.

خِزانَه [ع] خزینه: «لبریز کوهر اولمسه کوکلم خزانه‌سی — دوکزدی بویله چشم ترم اینجو دانه‌سی». خانك فتحیله غلطدر. (خزانت) صورتنده قوللانلماز.

خِزیْ [ع] و

خِزْیَه [ع] رسوایلغه دوچار اوله‌رق ذلیل اولمه، رسوایلقدن ایلری کلن ذلت: خزی عظیم. خزیهٔ عظیمه.

خِسَّتْ [ع] بخیللك، جریلك: خست طبع. خست جبلیه. بوکلمه بومعنایه مخصوصدر، (خساست) بوکا، بو (خساست)ه بدل قوللانیله‌ماز.

خِشْتْ [ف] کرپیج، طوغله: خشت خام. خشت بخته. خشتك = کرپیجك، طوغله‌جق. خشت تابه = کرپیج اوجاغی. خشت‌زن = کرپیج ایشلین، طوغله‌جی. (سروخشت) تعبیری سوز آکلاماز کیمسه‌یی توبیخ مقامنده ایراد اولنور. (باشی طاشه!) مآلنده‌در: «مدعی کرنکند فهم سخن گوسرو خشت — حافظ». کوچك مزراق شکلنده بر نوع سلاحه‌ده (خشت) دینیلیر: «شب اونجه اوشیر شرزهٔ مست — دور اطراف ایدردی خشت بدست». خشت‌خشت = طیقیرتی، خیشیرتی: خشت خشت موش. خشت خشت لباس. (خش‌خشت) و(خش‌خش) صورتلرنده تخفیف اولنور: خش‌خش دامن.

خِشْعَه [ع] وقت تولدینك حلولنده وفات ایدن

والدەسنك قارنى يارلەرق چيقاريلان چوجق.

خِشْم [ف] غضب. خشم آلود، خشمناك، خشمگين، خشمين = غضبناك.

خِصاء [ع] انسانى خادم ايتمك، حيوانى انەمك: خصاء حيوانات.

خِصالْ [ع] (خصلت)لڭ جمعى: خصال حيده. ممدوح‌الخصال. ممدوحة الخصال.

خِصامْ [ع] (مخاصمه)يه بدل قوللانيله‌بيلير: خصام بر دوام.

خِصبْ [ع] اوجوزلق، بوللق: خصب ورفاهيت.

خِضابْ [ع] بويا: خضاب آسمانى. خضاب لعلين. خضاب خوشنما.

خِضرْ [ع] و

خِضِر [ع] بونامله معروف پيغمبر ذى‌شان. حالا برحيات وشهادت پارماغى اورته پارماغيله مساوى ايمش. باشى صيقيلان اصحاب اخلاصڭ امدادينه يتشديكى مشهوردر: خضر كبى يتشدى. «يتش اى خضر مددرس‌كه عنايت دميدر — نابى» «خضره محتاج اولمامق عين‌هدايتدر بكا — راغب» «خضر آراركن كنديني غائب‌ايدن درويشه يوق!» «خضردر خوابه وارمش چشمهٔ حيوان كنارنده — رحى». رومى نيسانڭ يوم معروفنه (روز خضر) اطلاق بين الناس مشهور اولديغنه كوره خضرڭ كنديسى كبى حيات جاودانه مظهر اولان حضرت الياس ايله اوكونده برلشوب كورشملرينه دكل، اوموسمده اخضرار ارضڭ كاله كلمسنه مستند اولمق معقولدر. عوام بيننده زبانزد اولان (خضر اللز) (خضر والياس) غلطيدر.

خِطابْ [ع] توجيه كلام، شخصه، شيئه توجهله سوز سويلمه: ناسه خطاب. جباله خطاب. «اتمه‌مكله بورأيى استصواب — ايلدى هيئته شويولده خطاب». خطاباً = خطاب صورتيله: فلانه خطاباً شويله ديدى § خطاب صنو-

رتنده سویلنیلن سوز: خطاب «لن ترانی». «الست بربكم» خطابی. خطابیات = خطابدن عبارت اولان، خطاب اوله‌رق سویلنیلن سوزلر. فصل الخطاب = خطاب فاصل، حكم قطعی، خطاب معقول، دیه‌جك بولنمیه‌جق خطاب، خطاب معتدل: «هر خیالك صیقل آیینهٔ حسن ادا — هر كلامك كوهر كنجینهٔ فصل الخطاب — نفعی». جمعی: خطابات: خطابات حكیمانه.

خِطابَتْ [ع] خطیبلك ایتمه، خطیبلك: جهت خطابت. حسب الخطابه § نطوقلق، ناطقه‌پردازلق: خطابت عسكریه.

خِطْبَه [ع] تزوج ایچون طلب اولنان قیز، قادین: خطبهٔ حسنا.

خِطَّه [ع] مملكت، دیار، اولكه: خطهٔ مصریه. یمن خطه‌سی. خطهٔ جسیمه.

خِفَّتْ [ع] خفیفلك، یینیلك: خفت احمال. خفت بار § وقارسزلق، تمكینسزلك: خفت عقل. خفت مزاج. خفت مشرب. «اولماز ایسه‌ده خلاف عفت — البته اولور دلیل خفت — ایاس»

خِلافْ [ع] یالان: «رقیبه سویلیكز اوبله لاف سویلمسون — ره صداقته كیتسون خلاف سویلمسون» § عكس، مخالف: «خلاف طینتمدر طبع احبابه كدر ویرمك — راغب» «بیقدق خلاف حكمت اولان ترهاتدن — علی روحی» (خلاف مأمول) كبی بعض تعبیرات حال موقعنده قوللانیلیر. مثلا «خلاف مأمول یاغمور یاغمدی» عباره‌سی خلاف مأمول اوله‌رق... دیمكدر § مخالفت، اختلاف: بیلرنده خلاف یوقدر. خلافاً = مخالف اوله‌رق: شاعر كاتبه خلافاً شو ادعاده بولندی. خلافگیر = مخالفت ایدیجی، مخالفت التزام ایدیجی، ایدن، علیهنده بولنیجی، بولنان: عاكف پاشا پرتو پاشانك خلافگیری ایدی. خلافگیرانه = خلافگیرجه‌سنه. خلافگیری = خلافگیرلك.

خِلافَتْ [ع] بر بیوك ذاته خلیفه اولمه، خلیفه‌لك: حضرت پیغمبردن صكره خلافت جناب صدیقده تقرر ایتدی.

خلافت کبری = اللهك، رسول اللهك خلافتی ، اسلام پادشاهنك حائز اولدیغی صفت مقدسه. خلافتپناه = حافظ وحامئ خلافت، پادشاه اسلام . خلافتپناهی = خلافتپناهلق، خلافتپناهه منسوب. دار الخلافه = ممالك اسلامیه پای تختی، مرکز پادشاه اسلام : دار الخلافهٔ قسطنطینیه.

خِلاْلْ [ع] دیش قارشدرمق کبی ایشلرده قوللانیلان معروف آلت: استعمال خلال. «بر خلالی یوق ایکن کوشهٔ دستارنده — لا» § آره، آره‌لر ، آره‌لق ، آره‌لقلر: خلال خطوط . خلال اشجار. خلال سطور. ییل وآی کبی زمانه دلالت ایدن کلمه‌لرله‌ده برلکده کلدیکی واردر. مثلا (خلال رمضانده) (بوسال خلالنده) رمضان ایچنده، بوسال ایچنده دیمك اولور.

خِلْطْ [ع] بر شیئه قارشمش اولان شی: خلط صفرا. اجزای ثلاثه‌دن مرکب اولان بر معجونك ایکی‌خلطی. (جزء)قارشمش وقارشمامش اولان قسمه دینلدیکی حالده (خلط) یالکز قارشمشنه دینیلیر .

خِلَعْ [ع] (خلعت)ك جمعی : البسه خلع. خلع کونا کون .

خِلْعَتْ [ع] بیوکلر طرفندن شایان التفات کوریلن ذاته کیدیریلن مکلف اوست لباسی: خلعت فاخره . «شاهنشه آسمان جباله — کیدردی بر سفید خلعت»

خِلْقَتْ [ع]یارادلمه، یارادیلش: خلقت عالم . خلقت آدم . مقتضای خلقت . خلقت بشریه. خلقت حیوانیه. خلقهٔ = خلقتجه، یارادیلش جهتیله: خلقهٔ بیوك آدم. خلقهٔ خبیث.

خِلْقِیّ [ع] خلقته منسوب، یارادیلشده اولان: کرم خلقی. مزیات خلقیه. خلقیات = خلقته متعلق، یارادیلشده اولان اوصاف : خلقیات فاضله . خلقیات ذمیمه . بوکا بدل (جبلیات) دخی دینیله‌بیلیر .

خِلْقِیَّتْ [ع] خلق اولمه ، خلقیلك : بر آدمده بعض اوضاعك خلقیتی . صولاقلغك

خلقیتی . بو کلمه (خلقت) مقامنده ایراد ایدیلیرسه غلط عد اولنور . بوکا قیاساً (جبلیت) قوللانلمالی.

خِناثْ [ع] (خُنثی)نك جمعی.

خِنْزیرْ [ع] طوموز : لحم خنزیر . مؤنثی اولان (خنزیره) اکثریا (خنزیرهٔ فتانه) یوللو ایراد اولنور . بونك جمعی (خنزیرات) کلمك طبیعیدر .

خِنْسیرْ [ع] فرومایه ، لئیم ، صویسز: خنسیر خنزیرمنش .

خِنْصِرْ [ع] کوچك پارماق ، سرچه پارماق. ضادك فتحیله‌ده لغتدر .

خِنكْ [ع] قیرآت.

خویشْ [ف] اقربادن، متعلقا تدن هر بری، خصم: خویش و بیکانه. خویشی == خصملق، قرابت § کندی . (خویشتن) ده بو معنایه‌در .

خویشاوَنْدْ [ف] برنجی معناسنده (خویش) ایله مترادفدر . شو قدر وارکه بو جمع مقامنده‌ده قوللانیلیر . مفرد اعتبار اولندیغنه کوره جمعی (خویشاوندان) اولور. بوکا بدل (خویشان) دخی دینیلیر . اسکی کاتبلرجه (اقرباسندن) یاخود (خویشانندن) دیمکله اکتفا ایتمیه‌رك (اقربا وخویشانندن) دیمك هنر صاییلیرمش . خویشاوندی == خصملق، قرابت،

خویشْتَنْ دارْ [ف] و

خویشْدارْ [ف] وجودینی نظر دقت آلتنده طوتان، حفظ الصحه قواعدینه رعایت ایدن: طبیب خویشتن‌دار § هیچ برشیئه اهمیت ویرمیه‌رك وجودینه باقان ، نفسندن باشقه کیمسه‌یی دوشونمین: شخص خویشدار.

خِیابانْ [ف] ایکی طرفی آغاجلی منتظم یول، باغچه‌ده‌کی یول، باغچه یولی: خیابان جنت‌نشان .

خِیارْ [ع] معروف سبزه خیار. چنبر = خیار شنبه دینیلن دارو § مخیرلك . (خیر)ك جمعیده اولور: خیار مال . خیار ماملك .

خِیاطْ [ع] بر شی دیکیله‌جك ایپلك، ابریشم وسائره § ایکنه : سمّ الخیاط، سم خیاط = ایکنه دلیکی .

خِیاطَتْ [ع] ترزیلك ، ترزیلك صنعتی.

خِیامْ [ع] (خَیمه)نك جمعی : خیام عساکر اسلام . ضرب خیام. رکز خیام . نصب خیام. رفع خیام. فك خیام.

خِیانَتْ [ع] بریسی نزدنده حاصل ایتدیکی امنیته مغایر قصداً حرکت، خائنلك ایتمه، خائنلك: «صادق کوربنور کسوه‌ده ارباب خیانت — ضیا». مبالغهً (خائن) معناسنده‌ده قوللانیلیر. بونکله برابر (خیانتلك) دیمك جائز دکلدر. خیانهً = خیانت طریقیله، صورتیله: خیانهً اضاعهٔ امانت. جمعی: خیانات: خیانات واقعه.

خِیَرَه [ع] تفضیل ، ترجیح ، اختیار ، انتخاب : حق خیره. اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر: خیرة الله = کزیدهٔ الٰهی. خیرهٔ ناس = منتخب خلق.

خیره [ف] قاماشمش، طونوق، فرسز: چشم خیره . خیره چشم = خیره کوزلو: راصد خیره چشم. خیرکی = خیره‌لك. قاماشیقلق ویریجی، قاماشدیریجی معناسنده قوللانیلان (خیرکی بخش) تعبیرینه بدل (خیره‌بخش) دینیله‌مز. (خیره) حیران، مبهوت، شاشقین، جسور، کستاخ، معاند، بی معنی ، بیهوده معنالرینده‌ده کلیر: خیره‌دست = الی اوز دکل . خیره‌سر = سرسم، آلیق : خر خیره‌سر. خیره‌سرانه = خیره‌سرجه‌سنه. خیره‌سری = خیره‌سرلك. خیره‌رای = رأیی مضر، فنا رأیلی : نادان خیره‌رای. خیره‌رایی = خیره‌رایلق .

خیزابْ [ف] طالغه. خیزاب‌انکیز = طالغه قالدیریجی ، طالغه پیدا ایدن: باد خیزاب انکیز.

خَيزْرانْ [ف] هزارن دينيلن معروف آغاج.

خيزانْ [ف] اكثريا (افتان) ايله برلكده ايراد اولنور. (افتان وخيزان)ه باق. (خيزنده) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير.

خيزَنْدَه [ف] قالقيجى، صيچرايجى، آتيلىجى،

فيرلاييجى: اسب‌خيزنده. مارخيزنده. امواج خيزنده.

خيفَه [ع] (خوف) ايله مترادفدر: خيفهٔ موسى. خيفهٔ خفيه.

خيكْ [ف] طولوم: خيك شراب.

خينا [ف] تغنى، ترنم. خيناگر = خواننده، سازنده.

خُ

خُبّازْ [ع] و

خُبّازَه [ع] ابه‌كومجى: قبطيهٔ خبازه فروش.

خُبثْ [ع] (خباثت) ايله مترادفدر: خبث ظاهرى. خبث باطنى. خبث نفس.

خُبَثاء [ع] (خبيث) لك جمعى: خبثاى قوم. خبثاى عوام.

خُبزْ [ع] اتمك: خبزحنطه. خبز شعير. كل اداة الخبز

عندى غيره = اتمك يايه‌جق ادوانك كافه‌سى يانمده اما اتمك يوق.

خُبْزَه [ع] بر اتمك، بر پارچه اتمك § كولده پيشيريلن اتمك، كول چوركى.

خُتُونْ [ع] و

خُتُونَتْ [ع] داماد اولمه، دامادلق. دامادە(خَتَن) دينيلير § اولنمك، تأهل.

خُجَسْتَه [ف] قوتْلو، اوغورلو، مبارك: دم خجسته. وقت خجسته. نام خجسته.

خُدا [ف] الله، آله. خداپرست = جناب حقه عبادت ایدیجی، ایدن. خداپرستانه = خداپرست اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مدافعهٔ خداپرستانه. خداپرستی = خداپرستلك: وظیفهٔ خداپرستی. خداداد = الله ویرکیسی، موهبهٔ الٰهیه اولان: استعداد خداداد. ذکای خداداد. عقل خداداد. حسن طبیعت خداداد بر سرمایه‌در که حسن تحصیل ایله نما بولور. خدافروش = مرائی صوفی: «خودفروش اول خدافروش اولمه!». خدافروشی = خدافروشلق: «خدافروشیٔ زهادپاره ایتسونمی؟». خدارا = الله ایچون، الله عشقنه. خدایی = خدالق، الوهیت، خدایه منسوب: دعویٔ خدایی. سیلیٔ خدایی. خدایی سله. خدایی نابت = اکه‌دن کندی کندینه بتمش، تربیه ایتمه‌دن کندی کندینه یتشمش: خدایی نابت ازهار. خدایی نابت ارباب قلم. خدایی فروش = فرعون کبی الوهیت دعواسنده بولنان: نمرود خدایی‌فروش. خدایی‌فروشانه = خدایی‌فروشجه‌سنه: تعظم خدایی فروشانه. خدایی فروشی = خدایی‌فروشلق. خداشناس = جناب حقی طانیان، اهل توحید، موحد. خداشناسی = خداشناسلق. خدایا = ای خدا، یا الله: «براخلاص وجدانمز وار خدایا — بکرمی براخلاص مقبوله آیا!» § صاحب، مالك: خدای خانه. خانه خدا. خانه خدایی = خانه خدالق، صاحب خانه‌لك.

خُدّام [ع] خدمت ایدیجی، خدمتکار معناسنه اولان (خادم)ك جمعی: خواص خدام. اوفوروکجی خواجه‌لرك کویا جن طائفه‌سندن اوله‌رق جلب ایتدکلری خدمتجیلره‌ده (خدام) دینیلیر. بو خادملرك — موهوم اولمقله برابر — اوخواجه‌لره اولان خدمتلری انکار اولنه‌ماز!

خُداوَنْد [ف] افندی، صاحب، مالك، حاکم مطلق، پادشاه، الله: خداوند خانه. خداوند جهان. خداوند یکانه. «ای عالمی وار ایدن خداوند — ای آدمی زار ایدن خداوند — ضیا».

خداوندانه = خداوندجه‌سنه: «بو نه اطوار خداوندانه!». خداوندی = خداوندلك، خداوندە منسوب: منصب خداوندی. التفات خداوندی.

خُداوَنْدْگار [ف] برینه‌کوره (خداوند). بدل قوللانیلیر. اعاظم سلاطین عثمانیه‌دن مراد اوّل حضرتلرینه عنوان اولمشدر. بومناسبتله بروسه ولایتی اونامی آلمشدر.

خُدایْگان [ف] حکمدار بی‌نظیر، اعظم السلاطین، ملك الملوك، شهنشاه. (خدایکانه) دخی دینیلیر.

خُدْعَه [ع] حیله. خدعه‌کار = حیله‌کار. خدعه‌کاری = خدعه‌کارلق. «الحرب خدعة» جملهٔ مشهوره‌سنده اوچ درلو اوقونمشدر: خُدعه، خَدعه، خُدَعه. برنجیسنه کوره «حرب حیله‌دن عبارتدر»، ایکنجیسنه کوره «حرب بك آلدادیجیدر»، اوچنجیسنه کوره «حرب بر کره آلداتمه‌دن عبارتدر» دیمك اولور.

خُراجْ [ع] چیبان.

خُرافَه [ع] عربك (عذره) قبیله‌سنه منسوب بر شخصدرکه کویا برآره‌لق کندیسنی جن طائفه‌سی قاپوب کوتورمش اولدیغندن عودتنده نقل غرائب اتمکه باشلامش‌ایسه‌ده‌مبالغه‌ده التزام اعتدال اتمدیکندن کندیسنه کیمسه اینانمامشدر. بومناسبتله کذب صریحه (حدیث خرافه) دینلمکه باشلامشدر. (خرافات) بونك جمعیدرکه صاچه صاپان روایات واقواله اطلاق اولنور. (خرافه) بو معناده قوللانلماز.

خُرْجْ [ع] هکبه‌نك بیوکی اولان قاب، خورج.

خُرْجِینْ [ف] (خُرْج) معادلیدر.

خُرْدْ [ف] کوچك، اوفاق. خردومرد = اوفاق تفك. خردی = خردلك. اشیا واشخاص حقنده مستعملدر: خردسال = کوچك یاشلی. دانهٔ خرد.

خُرْدَه [ف] بر شیئك اوفاقمشی، پارچه پارچه ایدلمش اوفاغی: خردۀ زر. خردۀ مینا § نکته، دقیقه. خرده‌دان = صاحب دقت، نکته شناس، اینجه شیلری بیلن. خرده‌دانی = خرده‌دانلق. خرده‌گیر = سوزده عیب طوتیجی، سوزك عیبنی آرایوب بولان: میر خرده‌کیر. خرده‌کیرانه = خرده‌کیرجه‌سنه: اعتراض خرده‌کیرانه. خرده‌کیری = خرده‌کیرلك: نقیصۀ خرده‌کیری. خرده‌بین = اینجه شیلری کوریجی، کورن: حکیم خرده‌بین. خرده‌بینانه = خرده‌بینجه‌سنه: ملاحظات خرده‌بینانه. خرده‌بینی = خرده‌بینلك. کوچك شیلری بیوك کوسترن آلت معروفه‌یه‌ده (خرده بین) اطلاق اولنور. خرده فروش = اوفاق تفك شیلر صاتان، چرچی.

خُرْسَنْد [ف] قناعت ایدیجی، قناعتکار، قانع: «بیل حدیکی اول شان حقیقی ایله خرسند». خرسندانه = قانعانه. خرسندی = قانعلك، قناعت.

خُرْطُمْ [ع] و

خُرْطُوم [ع] فیل بورنی § انسان وسائر حیوان بورنی: اطالۀ خرطوم § طولومبه‌یه طاقیلان معروف آلت.

خُرَّم [ف] سوینجلی، مسرور: دل خرم § طراوتلی، مسرت ویریجی، دلکشا: زمان خرم. مکان خرم. خرمی = خرملك. خرمگاه، خرمگه = مسرتلی محل، جای دلکشا.

خُرْما [ف] معروف میوه.

خُرُوج [ع] چیقمق، طیشاری چیقمق: قاپودن خروج. اطاعتدن خروج.

خُرُوس [ف] طاووغك زوجی: خروس خوش آواز. «ایلری خروسلر طاووقلق ؟». خروس صحرایی = سوکلون.

خُرُوش [ف] شماته، کورلتی، چاغلتی: خروش جماعت. خروش دریا.

خُرُوشان [ف] خروش ایدیجی، ایدن: باده نوشان خروشان. سیل خروشان.

خُزّانْ [ع] (خازِن) ك جمعى. (خَزَنَه) زياده قوللا- نيلير.

خُسْر [ع] و

خُسْرانْ [ع] (خسار) ايله مترادفدر . اكثريا ضلالت معناسنده قوللانيلير: خسران مبين.

خُسْرَوْ [ف] پادشاه. خسروانه = پادشاهانه . خسروى = خسرولك، خسروه منسوب . خسروانى = نفيس، فاخر، عظيم : لباس خسروانى. خُم خسروانى. خسروانجم، خسرو- خاور، خسروسيارگان=كونش.

خُسُوفْ [ع] آى طوتلمسى .

خُشْكْ [ف] قورى، يبوستلى: خشك وتر . كياه خشك § قابا، صوغق : زاهد خشك. مزاج خشك. خشك‌پى= اوغورسز، دوز طابان. خشك‌جان = علمى، عرفانى، اذعانى اولميان. خشك سر = دماغى يبوستلى، قاچيق، ديوانه. خشكى=خشكلك.

خُشْنُودْ [ف] راضى، قانع، ممنون : «بر غزا ايتدك كه خشنود ايلدك پيغمبرى — نفعى» . خشنودى = خشنودلق. (خشنوديت) غلطدر.

خُشُوعْ [ع] تواضع كوسترمه، آشاغيدن آلمه، سكون وتذلل.

خُشُونَتْ [ع] سردلك، قاتيلق، درشتلك: خشونت بساط. خشونت طبع .

خُصَماء [ع] (خصيم)ك جمعى.

خُصُوصْ [ع] ايش، كيفيت، جهت : «عجب حيرتده‌يم بن سد اسكندر خصو- صنده — راغب» § مخصوص اولمه، مخصوصلق . خصوصا، بالخصوص، على‌الخصوص = آيريجه، باشقه‌جه اوله‌رق ، هله : «اول صفدر دشمن‌كش نظمم كه خصوصا — نفعى» . خصوصى = بريسنه، برصنفه، بر شيئه، بر زمانه ، بر صورتله مخصوص :

مکتوب خصوصی. مکتب خصوصی. مکاتیب خصوصیه. مکاتب خصوصیه. خصوصیت = خصوصیلك، خصوصی اولمه، اختصاص، انتساب: خصوصیت حال نسوان. خصوصیت قدیمه. جمعی اولان (خصوصات) امور، کیفیات، جهات مقامنده قوللانیلیر.

خُصُومْ [ع] (خَصْم)ك جمعی.

خُصُومَتْ [ع] خَصم اولمه، خصملق: خصومت شدیده. ازالهٔ خصومت.

خُضارَه [ع] سبزه، سبزوات.

خُضْرَتْ [ع] یشیل رنکلی اولمه، یشیللك، یشیل رنکلیلك.

خُضُوعْ [ع] (خشوع) ایله مترادف صاییلیرسه‌ده بینلرنده فرق بولنور.

خُطّافْ [ع] قیرلانغیج: خطاف وهما.

خُطَبْ [ع] (خطبه) نك جمعی.

خُطَباء [ع] (خطیب)ك جمعی.

خُطْبَه [ع] خطیبك منبرده اوقودیغی کلمات § بر جماعته قارشی ایراد اولنان مقاله، نطق: خطبهٔ بلیغه. حضرت عمرك خطبهٔ تشویقیه‌سی.

خُطُوبْ [ع] ایش، مصلحت معناسنه اولان (خَطْب)ك جمعی: خطوب عظیمه. مفردی قوللانلماز. آکا بدل (امر) قوللانیلیر.

خُطُورْ [ع] خاطره کلمك. (خاطر) لفظیله مستعملدر: خاطرمه خطور ایتدی. نظمده (قلب) و(درون) لفظریله‌ده قوللانیله‌بیلیر.

خُطُوطْ [ع] (خطّ)ك جمعی.

خُفّ [ع] آبدست آلنیرکن اوزرینه مسح ممکن اولان آیاق قابی، چیزمه، مست، چدیك کبی.

خُفّاشْ [ع] یاراصه: «رنجیده اولور دیدهٔ خفاش

ضـيادن ـــ ضيا». خانك فتحيله غلطدر.

خُفْتَه [ف] ياتمش، اويومش: مارخفته = اويوريلان.
« اى خفتــه چشم اويان‌كه عبادت زمانيدر ـــ نابى». جمعى: خفتگان.
خفتگى = خفته‌لك.

خُفْيَه [ع] كيزلنجه، صاقلانمه. خفيةً = اختفا صو- رتيله، كيزليجه: خفيةً تضرع.

خُلاصَه [ع] برشيئك صافيسى، كزيده‌سى، روحى: نباتات خلاصـه‌سى. خلاصهٔ قوم عرب. خلاصةً = خلاصه‌اوله‌رق، زوائدسز اوله‌رق: خلاصةً تحرير مرام. خلاصة الخلاصه = خلاصه‌نك خلاصـه‌سى. (خلاصـه) لفظى (حاصل كلام) مقامنده‌ده قوللانيلير: «عالمده قصورسز خلاصه ـــ انسانه كمال ايدر رفاقت»

خُلَّت [ف] صميمى دوسـتلق، محبت صميميه.

خُلْد [ع] جنت. (خلود) معنا- سـنه‌ده كلير. ينه جنت ديمك اولان (دار الخلد) تركيبنده بو معنى ملاحظه اولنور.

خُلْف [ع] ويرديكى سـوزى برينه كتيرمه‌مك: خلف وعد. وعدنده خلف ايتدى.

خُلَفاء [ع] (خليفه) نك جمعى. خلفاى راشدين = ابو- بكر، عمر، عثمان، على حضراتى. بعضلر مشـاراليهمه (عمر بن عبد العزيز) ى‌ده الحاق ايتمشلردر.

خُلْفَت [ع] بونامه، بوناقلق. (خلفه) دخى دينيلير.

خُلْق [ع] خوى، طبيعت: خلق حسن. خلق سيّئ. خلق عظيم. خلقاً = خلق جهتيله: هر اوغل خلقاً پدريـنه بكزه‌مز. ضمتين ايله‌ده لغتدر.

خُلُوّ [ع] بوش اولمه، خاليلك: خلو ذهن. خلو مكان.

خُلُود [ع] دائمى صـورتده، الى الابد قالمق: جنتده خلود.

خُلُوص [ع] خالصلق، صا- فيلك، مغشـوش

اولمامه: خلوص نيت. خلوص قلب. «باغ عالمده اولور ميوه دكل بار خلوص — حشمت». خلوصكار = ساخته اولەرق عرض خلوص ايديجى، ايدن: مكار خلوصكار.

خُمْ [ف] كوپ: خم باده. خمخانه = ميخانه، شراب كوپلرى محلى.

خُمَارْ [ع] ايچكينك نشئەسى بچدكدن صكره عارض اولان باش آغريسى، راحتسزلك، سرسملك: «ثابت! نه باش بلاسى بو اولدك خاردن!» «شب شراب نيرزد بامداد خار — سعدى» = شراب كيجەسى خار صباحنه دكز.

خُمَاسِىّ [ع] بش حرفلى: مصدر خماسى. كلمات خماسيه.

خُمْبَرَه [ف] قومباره. (خنبره) دخى دينيلير.

خُمْس [ع] بش بولوكده بر بولوك، بشده بر.

خُمُودْ [ع] آتشك قورى سونمەرك آلوى ساكن اولمق: خمودنار.

خُمُولْ [ع] آدى صانى باتمه، گمنام اولمه، كمناملق: ارباب فنا خمولى اشتهاره ترجيح ايدرلر.

خُنَّاقْ [ع] معروف علت كه بوغازه عارض اولور. فى الاصل تخفيف ايلەدر.

خُنْثَىٰ [ع] كنديسنده هم اركك‌لك هم ديشيلك علامتى موجود اولان شخص.

خُنَّسْ [ع] (خانس)ك جمعى. سبعهٔ سيارەيە ياخود (خمسهٔ متحيره) دينيلن زحل، مشترى، مريخ، زهره، عطارد يلديزلرينه ويا مطلقا كواكبه اطلاق اولنور. مفردى قوللانلماز.

خُنُكْ [ف] سعادت، بختيارلق. § سعادتلى، بختيار.

خُنْكَارْ [ف] سلطان، پادشاه. فى الاصل سعادت معناسنه اولان (خنك) ايله (آر)دن مركب وصف تركيبيدر. حضرت مولانايه (ملاخنكار) دينيلير. پدرى ده (سلطان العلما) لقبيله معروفدر.

خُوارْ [ع] حیــوان سسی ، سسلنمه‌سی، بوکورمه ، ملهمه: خوار عجل سامری.

خُوّانْ [ع] (خائن)ك جمعی.

خُوبْ [ف] کوزل : روی خوب . زن خوب . آواز خوب. خوبی = کوزللك.

خُوجْ [ف] قوش تاجی، ایبیك: خوج خروس . خوج هدهد.

خُودْ [ع] نازك اندام محبوبهٔ نازنده معناســنه اولان (خَوْد)ك جمعی. مفردی قوللانلماز.

خُودْ [ف] جنکده کییلن معدنی سرپوش، توغلغه.

خُودْ [ف] (واو معدوله ایله) کندی. خود بخود = کندی کندینــه ، کندیلکندن . خودبین = متکبر، مغرور. خود-پرست = کندینی پك بکنن. خود-پسند = کندینی بکنن . خودرای = مستقیم وسقیم کندی رأیيــله عامل اولان ، کیمسه‌نك رأینی قبول ایتمین، دیك باشلی . خودرو ـــ ی = کندی کندینــه بیتن، خدایی، ثابت: کل خودرو. سبزهٔ خودرو. خودستا ـــ ی = کندینی مدح ایدن، متمدح . خودسر = کندی باشنه. کیدن، کیمــه‌یه تابع اولمیان. خود-فروش = کندی مدایحنی اورته‌یه قویان. خودکام = کندی مقصدندن باشقه بر شی دوشونمین. خودنما = کندینی اورته‌یه ســوره‌رك عرض، آلایش ایدن . خــودی = نفس وارلغی، بنلك .

خُورْ [ف] (واو معدوله ایله) کونش : پرتوخــور § بیــه‌جك، ییتی : خواب وخور . یمك وایچمك معناسنه اولان (خوردن) مصــدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف ترکیبی صورتنــده قوللانیلیر : کوفته خور. میخور . (خوار) و(خــواره) لفظلری ده بعضاً بونك یرینی طوتار: میخوار. میخواره .

خُورْدْ [ف] (واو معــدوله ایله) و

خُورْدَنی [ف] (واو معدوله ایله) ییه‌جك، ییتی: خورد وخواب. شراب وخوردنی.

خُورْدَه [ف] (واومعدوله ایله) یمش، ایچلمش: طعام خورده . شراب خورده . ترکیب ایله یمش، ایچمش معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: رند باده خورده.

خُورْشیدْ [ف] کونش. خورشید اشتهار = آفتاب اشتهار.

خُوشْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف. خوش آمدی = خوش کلدك: ایفای رسم خوش آمدی. خوش آمد گو ی = طالقاووق. خوش‌نما = خوش کورینیجی، کورین: مشجرهٔ خوش نما . بو ترکیب خوش کوستریجی معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: مرآت خوش‌نما. خوشا = نه‌خوش! نه قدر خوش!

خُوشابْ [ف] (واو معدوله ایله) معروف بولده پیشیریلن شربت، خوشاف: «چوربه نوش ایلیه‌جك یرده خوشاب ایسترلر — هوایی»

خُوشَه [ف] باشاق ، صالقم : بوغدای خوشه‌سی . خوشهٔ انکور. خوشه‌چین = خوشه طوپلاییجی ، طوپلایان ، خرمن صوکی مستفیدی. خوشه‌چینی = خوشه‌چینلك. شونك بونك آثارندن اقتباسی ایله اثر میدانه کتیرن محرر وشاعره‌ده (خوشه‌چین) دینیلیر.

خُوكْ [ف] طوموز : خوك سترك. خوك زخم خورده . خوکبان = طوموز چوبانی .

خُولِیا [ف] قورنتی، تخیل: «نیل وصال یار اوله‌جق خولیا دکل». (خلیا) صورتنده یازلماملی .

خُونْ [ف] قان: خون شهدا. خوناب، خونابه = قانلی صو. خون آلود ، خون‌آلوده = قانه بولاشمش . خونبار = قان یاغدیریجی: چشم خونبار. خون بها = قان بهاسی. خون‌چکان = قان طاملادیجی ، کنندیسندن قان طاملایان: خامهٔ خون‌چکان. خونریز = قان دوکیجی : ظالم خونریز. خون افشان، خون‌فشان = قان‌صاچیجی: تیغ خون‌افشان. خونی = قانلی، قاتل : «سندن آیرلمق همان اولمکدر ای خونی بکا — نائلی قدیم». خونین = قانلی، خون آلود: دیدهٔ خونین .

خُویْ [ف] طبیعتده تقرر ایدن صفت: خوی بد. (خو) صورتنده تخفیف ترکیباته مخصوص کبیدر: خوشخو. بدخو. خوکرده = آلشمش، الفت ایتمش: خوکردهٔ ناز. آلیشلمش، مألوف معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر: عادت خوکرده.

خُویْ [ف] (واو معدوله ایله) تر: «می ایچ که روی آلك اولسون ینه خوی افشان — وجدی». خوی کرده = ترله‌مش، ترلی: عارض خوی کرده.

خُیُوطْ [ع] (خَیط)ك جمعی: خیوط رقیقه.

خُیُولْ [ع] (خَیل)ك جمعی: خیول مهاجِه.

دَ

داء [ع] مرض، درد. داء الکلب = قودوز علتی.

دائِر [ع] دور ایدیجی، ایدن: دولاب دائر. دوالیب دائره. دائراً مادار = چپ چوره § متعلق: فن هیئته دائر بر تألیف.

دائِرَه [ع] معروف شکل هندسی: بر دائره‌نك مرکزندن محیطنه وصل ایدیلن خطوط مستقیمه‌نك کافه‌سی بربرینه مساوی اولور § برطاقم اوطه‌لری وتقسیماتی مشتمل رسمی وغیر رسمی بنـا § دف: «اوله اول دائره‌ده دائره‌زن — سنبلزاده»

دائِم [ع] دوام اوزره، بر قرار اولان: دور دائم. عافیت دائمه. بوکا بدل یرینه کوره (دائمی) دخی دینیلیر: تجسس دائمی. دائما = دائم اوله‌رق، هر زمان: «دائما بویله مفرحی بوجای دلکشا؟ — نفعی». اصل اوزره (دائماً) صورتنده ده قوللانلدیغی واردر. (دائما) مقامنده (دائم) دخی دینیله‌بیلیر. (هر دائم) دیمه‌ملی.

دابَّه [ع] اوزرینه بینیلن هر حیوانه اطلاق اولنور.

داخِل [ع] ایچری کیریجی، کیرن: شهره داخل اولدی.

§ ایچری کیرمش، ایچریده : اوده حسابده داخلدر § ایچ، ایچری: داخل بلده. داخل خانه. داخلاً = ایچدن، ایچریدن: داخلاً تعمیر. داخلی = ایچه، ایچ طرفه متعلق، ایچریده‌کی : آسایش داخلی. امتعهٔ داخلیّه. امور داخلیه.

داخِنَه [ع] باجه.

داد [ف] عدالت. دادگر = عادل: شهریار دادگر. داد-خواه = شکایتچی، مشتکی، عدالت ایستین § تظلم یولنده فریاد، فغان: «داد الندن کوکلك فریاد الندن کوکلك! — نوعی». داد وستد = آلش ویرش.

دادا [ف] دادی: دادای درشت-ادا.

دادار [ف] جناب حق: «دادار جهان ایلمسون عالمی سنسز! — باقی». عادل پادشاهه‌ده اطلاق اولنور.

دادَر [ف] برادر.

دادَه [ف] ویرلمش، ویرکی: دادهٔ خدا.

دار [ع] بنا وعرصه‌یی جامع محل، بر قاچ اوطه وسائره ایله حولی‌یی حاوی یر: دار التعلیم. مجازاً توسیع اولنور: دارفنا. دارِ-بقا. دارین = دنیا وآخرت.

دار [ف] (گیر) ایله برلکده قوللانیلیر: داروکیر، کیرو-دار = جنك، غوغا، کورلتی.

دارا [ف] (کیانیان) دینیلن ملوکك طقوزنجیسی. مجازاً سائر پادشاهلره‌ده اطلاق اولنور.

دارات [ف] شان، شکوه، حشمت، دبدبه: دارات اسکندر.

دارُو [ف] علاج: داروی شفا-بخش.

داس [ف] اکین بیچمك ایچون قوللانیلان آلت، اوراق.

داسار [ف] و

داستار [ف] دلال، سمسار.

داستان [ف] قصه، حکایه، ماصال: «بن آغلادم

ینه تأثیر داستانمدن» «داستان‌ایتسون بتون دنیایه دیوانم سنی — یحیی بك»

داسَه [ف] (داس) ایله مترادفدر.

داشتَه [ف] اسکیمش، آشنمش، ییپرانمش: جامهٔ داشته.

داعی [ع] دعوت ایدیجی، ایدن: داعی الله § سبب اولیجی، اولان: «فرقتمی بو اضطرابی داعی؟» § دعا ایدیجی، ایدن: داعیٔ دیرینه.

داعِیَه [ع] دروندە انسانی بر خصوصه تشویق‌ایدیجی حالت: داعیهٔ تفوق. تشدید ایله غلطدر.

داغْ [ف] انسان وحیوانك جسدنده قیرغین دمیر وسائره ایله پیدا ایدیلن نشان، یاقی. (داغ درون، داغ دل) کبی تعبیرلرده اونودلمیه‌جق تأثردن کنایه اوله‌رق ایراد اولنور. داغدار = بك متأثر، تأثر دائم صاحبی.

دافِعْ [ع] دفع ایدیجی، ایدن: دافع غم. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: یا دافع الثقلاء!

دافِقْ [ع] آتیله‌رق دوکیلن: ماه دافق.

دالْ [ع] (د) حرفنك اسمی.

دالّ [ع] دلالت ایدیجی، ایدن: شو حال ذکایه دالدر. بو کلمه سائر بر چوق اسم فاعللر کبی اسلوب فارسی اوزره مضاف اوله‌رق قوللانلماز.

دام [ف] طوزاق، آغ: دام طائر. دام ماهی. دامگاه، دامگه = طوزاقلر قوریلان یر: «کوردکمی بو دامکهده آزاد؟ — بر دامك اسیری صید وصیاد»

داماد [ف] کویکی. دامادخانگی = زواللی ایچ کویکیسی.

دامان [ف] و

دامَنْ [ف] اتك. دامن کوه. «دامانه سرپیلیر سرشکم». دامن درمیان = خدمته حاضرلانمش. دامن‌گیر = خصم، مدعی، دعواجی.

دانْ [ف] ظرف مکان اداتی: سرمه‌دان. قلمدان. بیلمك

معناسنه اولان (دانستن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: سخندان. دقیقه‌دان. نادان = جاهل.

دانا [ف] عالم، علیم: دل دانا. مرددانا. دانایی = عالملك، بیلگیچلك.

دانش [ف] بیلش، علم. دانشور = صاحب علم. دانشمند = علمادن معدود اولان ذات.

داننده [ف] بیلیجی: داننده‌ٔ سرائر.

دانه [ف] آرپه، بوغدای کبی محصولاتی تشکیل ایدن اوفاجق میوه: دانهٔ خردل § چکیردك: دانهٔ سیب. مجازاً هر اوفاق یووارلاغه‌ده دینیلیر: قورشون دانه‌سی. (عدد) مقامنده‌ده قوللانیلیر: اقرانی ایچنده بر دانه‌در. دانه‌چین = دانه دوشیریجی: «دانه‌چین اولمق ایدی مقصدمز غربتدن — دانهٔ خالنی کوردکده طوتلدق قالدق — لا»

داو [ف] شطرنج، طاوله کبی اویونلرده تداول ایدن نوبت: داو اوّل.

داور [ف] حکم اللنده اولان، حاکم. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور.

داهی [ع] غایت ذکی، ذکاوت خارق العاده صاحبی. (داهیه) زیاده قوللانیلیر.

داهیه [ع] بیوك آفت، بلای عظیم. (داهی) معناسنده‌ده قوللانیلیر. تشدید ایله غلطدر.

داین [ع] آله‌جقلی.

دایه [ف] چوجغه باقان جاریه، قادین: «همشیره‌کی سوکه اولدی دایه‌ڭ». دایگی = دایه‌لك.

دأب [ع] عادت، اصول: دأب دیرین. دأب معایده.

دبابج [ع] (دیباج)ڭ جمعی. (دیابیج) دخی دینیلیر.

دبابیس [ع] (دبّوس)ڭ جمعی.

دبّاغ [ع] طاباق دینیلن اهل صنعت.

دَبْدَبَه [ع] كوتورتی، پاتیردی، كورلتی: دبدبهٔ كوس § حشمت، عظمت.

دَبِسْتَانْ [ف] مكتب. دبستانی = مكتبلی: طفل دبستانی.

دَبُورْ [ع] باطی روزكاری.

دَبُّوسْ [ع] طوپوز: دبوس آهنین.

دَبِيبْ [ع] یك آهسته یو‌ریش. اكثریا حیوانات حقنده قوللانیلیر: دبیب نمل.

دَبِيرِسْتَانْ [ف] قلم، قلم اوطه‌سی. (دبستان) معنا‌سنه‌ده كلیر: «دبیرستانه آلمق ایستیور اول طفلی روز وشب — ثابت»

دَجَّالْ [ع] آخر زمانده ظهور ایده‌جك كذاب مشهور: خروج دجال.

دَخْلْ [ع] قارشمه، تأثیر: آنك بونده دخلی یوق§ایراد: دخل و خرج § طوقنمه، ایلشمه، تعییب، تعریض: «دخل ایدن‌ده سوزمه باری بر استاد اولسه — نفعی» «دخل ایدن دیمزه باری مسلمان اولسه — لا»

دَخْمَه [ف] میت‌وضعنه مخصوص سرداب، تربه، قبر.

دَخِيلْ [ع] خارجدن كلوب بریسنك سایه‌سنه صو‌قیلان: دخیل دوشمك.

دَرْ [ف] قاپو: درمسجد. درسعادت = استانبول. بونك عامیا‌نه‌سی عد اولنان (درعلیه) (دردولت علیه) دیمكدر § ادات ظرفیت، (اندر) مخففی: درجنك اول. بوكلمه بیرتمق معناسنه اولان (دریدن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: جكردر. صفدر.

دَرّ [ع] فعل مستحسن، كوزل اثر. (لله درّه) جلهٔ دعا‌ئیه‌سی مدح بلیغ مقامنده واكثریا سوز حقنده ایراد اولنور. «بوكا مقابل اجرای مكافاته بشر مقتدر دكلدر. جناب حقه حواله قیلنیر» مألنده‌در.

دَرا [ف] چاك، چینغیراق: آواز. درا. درای قافله.

دَرا-ی [ف] د. لامق، چان چان ایتمك معناسنه اولان (درایيدن) مصدرندن امر حاضر اوله‌رق وصف ترکیبی صور. تنده قوللانیلیر: هرزه‌درا. یاوه‌درای.

دَراری [ع] (دُرّی)نك جمعی.

دَرّاك [ع] سریع الادراك، کثیر الادراك: شخص دراك. عقل دراك. قوهٔ دراکه.

دَراهِم [ع] (دِرهم)ك جمعی.

دَرایَنْدَه [ف] چان چان ایدیجی، ایدن، لقلقه‌جی.

دَرْبَنْد [ف] سرحدده بولنان کوچك قلعه § قاره‌ده طار بوغاز.

دَرج [ع] داخل ایتمك، ایدلمك. اشخاص حقنده قوللانلماز: بر مسئله‌یی کتابه درج. برفقره‌نك مکتوبه درجی § بر یره جمع: درج دراهم.

دَرَجه [ع] یوقاری چیقه‌جق باصاماق، قدمهٔ صعود: درجهٔ مرقات § بولوك: بر دائره‌نك متساویاً اوچ یوز آلتمش درجه‌یه تقسیمی § مرتبه: درجهٔ علیا. جمعی: درجات.

دَرْخواست [ف] طلب.

دَرْخُور [ف] (واو معدوله ایله) لایق.

دَرد [ف] آغری، صیزی، مادی، معنوی ناخوشلق، انسانی متأذی ایدن هر درلو احوال: درد. چشم. درددندان. دردفراق. «درد. درونی سویلسه‌م باشقه درد اولور — عزت ملا». درد مند، دردناك = دردلی.

دَرْدَست [ف] الده، یاپلمق اوزره: دردست اوراق. دردست تسویه بولنان مصالح § طوتمه، یاقالامه: اشقیایی دردست ایتمك.

دَرز [ف] بز، آغاج وسائره‌ده اولان یيو.

دَرْزی [ف] ترزی. (درز)ه منسوبدر.

دَرْس [ع] اوکره‌نملك اوزره اوقونان پارچه: «کیشی بر درسی اوکرنسون‌ده تك دشمندن اوکرنسون —— ضیا»

دَرْك [ع] تفهم: درك حقایق § آشاغی طبقه: جهنمك درك اسفلی. بو معناده رانك فتحیله‌ده لغتدر.

دَرْكار [ف] بللی، بدیهی. زمانمزده (آشکار) ایله برلشمز اولمشدر § ایشده، ایش اوزرنده. بو معناده استعمالی اندردر.

دَرْگاه [ف] فی الاصل قاپو یری دیمك اوله‌رق بیوك ذواتك آستانه‌لرینه، تکیه‌لره اطلاق اولنور: درکاه الٰهی. درکاه مولانا. «درکاه دکل صومعه‌سی ولوله کاه». (درگه) صورتنده تخفیف ایدیلیر.

دَرْكنار [ف] مکتوبك کناره‌ینه یازیلان یازی § قوجاقلامه، قوجاغه آلمه: «مادری معصومی ایتمش درکنار»

دَرَكه [ع] آشاغی اینه‌جك باصاماق، قدمهٔ نزول: درکهٔ مرقات § آشاغی طبقه: درکهٔ جحیم. جمعی: درکات.

دَرْمان [ف] علاج، چاره: «شاد ایلدی دردمندی درمان» § قوت، طاقت: «باقدك برکره اولسون دردمند عشقکه — بوقسه ای چشم تغافل پیشه درمانکمی یوق؟»

دَرْمانده [ف] عاجز. درمانده‌گی = عاجزلك.

دَرَنْده [ف] ییرتیجی، ییرتان. رانك تشدیدیله استعمالی غالبدر: گرك درنده.

دَرْوازه [ف] بیوك قاپو، بر بیوك دائره‌نك بیوك صوقاق قاپوسی.

دَرُون [ف] برشیئك ایچی، داخل: درون خانه § ایچ یوز، جوف صدر، قلب: درد درون. اضطراب درون. درونی = داخلی، ایچدن، صدردن، قلبدن: آه درونی.

دَرْویش [ف] فقیر: درویش وتوانگر § طرق علیه‌دن برینه انتساب ایتمش اولان ذات.

زنکین‌ده اولسه بأس یوقدر. ساده قیافت‌ده صاحبنه درویش دیدیره‌بیلیر.

دَرَه [ف] معروف. رانك تشدیدیله ده‌قوللانیله بیلیر. درهٔ آسمان = کهکشان.

دَرْهَم [ف] قارمه قاریشیق، مضطرب: «صوفی‌که صفاده‌کچینیر مالك‌دینار — بردرهمنی آلسه‌ك اولور خاطری درهم — روحیٔ بغدادی»

دَری [ف] لسان فارسینك فصیحی. اسلوب عربی اوزره (دریّه) دخی دینیلیر: لغت دریه. (دری) برده دره‌یه منسوب دیمکدر. بونکله کبك یعنی ککلك توصیف اولنور: کبك دری.

دَرْیا [ف] دکیز. دریا دل = واسع الهمه، قلبی واسع، حوصله‌سی کنکیش: «بیك یاشا ای وزیر دریا دل — شناسی». دریاکش، دریانوش = چوق ایچکی ایچن.

دَریچَه [ف] پنجره.

دَریدَه [ف] ییرتلمش، ییرتیق: کریبانِ دریده.

دَرْیوزْ [ف] و

دَرْیوزَه [ف] دیلنجیلك: «اولمه جویای کرم کف لئام عصردن — نشوه‌خواه اولمق روامی کاسهٔ دریوزه‌دن؟ — ندیم». دریوزه‌گر = دیلنجی.

دَسائِسْ [ع] (دسیسه)نك جمعی.

دَساتیرْ [ع] (دستور)لك جمعی.

دَسّاسْ [ع] دسیسه‌کار.

دَسْت [ف] ال. دستکش = ال‌چکیجی، فارغ اولان. دستگیر = ال طوتیجی، معین، ظهیر. دست آموز = یاورودن بسلنوب اله آلشدیرلمش: «مرغ دست آموزی صید ایتك قولایدر دامسز — لا»

دَسْتارْ [ف] صاریق. دستاربند = صاریق صاران، صاریقلی. دستارچه = مندیل، یاغلق.

دَسْتانْ [ف] حیله، تزویر.

دَسْتاوِیزْ [ف] هدیهٔ جزئیه، کوچکدن بیوکه تقدیم اولنان هدیه.

دَسْتبُرْدْ [ف] قدرت غالبانه، غلبه.

دَسْتْرَسْ [ف] نائل، موفق، ظفریاب. فی الاصل اقتدار معناسنه‌در. لسانمزده بو معناده استعمالی اندردر.

دَسْتْرَه [ف] ال بیچقیسی. (دستر) دخی دینیلیر.

دَسْتْگاهْ [ف] تزگاه. اصل اوزره قدرت، اقتدار معناسنده‌ده قوللانیله بیلیر.

دَسْتْمالْ [ف] ال سیله‌جك یاغلق.

دَسْتْمایَه [ف] سرمایه.

دَسْتُورْ [ف] اذن، رخصت.

دَسْتَه [ف] دمت.

دَسْتی [ف] معروف قاب.

دَسْتْیارْ [ف] معین، ظهیر. دستیاری = معاونت.

دَسْتینَه [ف] ال بیله زیکی.

دَسَمْ [ع] چرویش یاغی.

دَسیسَه [ع] حیله، کیزلی حیله. دسیسه‌کار = دسیسه‌جی.

دَشْتْ [ف] اووه، صحرا.

دَشْنَه [ف] خنجر.

دَعائِمْ [ع] (دعامه)نك جمعی. (دعایم) صورتنده یازلاملی.

دَعاوی [ع] (دعوی) نك جمعی.

دَعْوَتْ [ع] چاغیرمه. (مستجاب الدعوه) تعبیرنده دعا معناسنه‌در § ضیافت.

دَعْوی [ع] بو بویله‌در یاخود دکلدر ویا شو شی بنم

حقمدر دیه ادعا § بو بولده ایکی کیشی بیننده پیدا اولان ادعا . اکثریا مؤنث اعتبار اولنور . نظمده اسلوب فارسی اوزره (دعوی) صورتنده قوللانیلیر .

دغا [ف] حیله، خباثت § حیله‌کار، خبیث.

دغدغه [ع] اضطراب، راحتسزلك: دغدغهٔ حیات .

دغل [ف] (دغا) ایله مترادفدر. بچمز آقچه معناسنده ده قوللانیلیر. دغلباز = حیله‌کار، اویونده حیله ایدن: «غالب اولماز نه قدر اولسه دغلباز بکا — راغب»

دف [ع] معروف آلت لهو، تف. دفزن = دف‌چالان.

دفائن [ع] (دفینه) نك جمعی. (دفاین) صورتنده یازلماملی .

دفاتر [ع] (دفتر) ك جمعی.

دفتر [ع] صورت مخصوصه‌ده بربرینه ربط اولنمش اوراق، مجموعه .

دفع [ع] صاومق، صاولمق: دفع دشمن. غوائلك دفعی. اسم مفعول معناسنده‌ده قوللانیلیر: دفع اولدی .

دفعه [ع] کرّه: دفعهٔ اولی . جمعی: دفعات . بالدفعات = دفعات ایله. دفعةً = بردن، بردن بره، آکسیزین.

دفن [ع] یره کومك، کوملك: دفن میت. امواتك دفنی.

دفه [ع] یان، یوز . کتاب جلدینك ایکی جهتندن هر بری حقنده قوللانیلیر. دفتین = جلدك ایکی جهتی: بین الدفتین.

دفین [ع] (مدفون) ایله مترادفدر.

دفینه [ع] یره کوملمش مال: «چاتلاسه یرده دفینه بوله‌ماز — سنبلزاده»

دق [ع] اورمق، چالمق، اورلمق، چالنمق: دق باب. قاپونك دقی.

دَقایِقْ [ع] اکثریا آکلاشلمسی کوچ، محتاج دقت اولان کیفیت معناسنه کلن (دقیقه) نك جمعی اولمق اوزره قوللانیلیر: دقایق ادبیه.

دَقیقْ [ع] اینجه. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فکر دقیق. افکار دقیقه § اون: دقیق حنطه.

دَقیقَه [ع] آکلاشلمسی کوچ، محتاج دقت اولان کیفیت: بر دقیقهٔ فنیه § ساعتك آلتمش جزءده برجزئی، آلتمشده بری.

دَکاکینْ [ع] (دکّان)ك جمعی.

دَلائِلْ [ع] (دلیل)ك جمعی. (دلایل) صورتنده یازلماملی.

دَلّاكْ [ع] حامده آدم او-غشدیروب یقامق خدمتنده بولنان: دلاك ناپاك.

دَلالْ [ع] ناز، عشوه، جلوه.

دَلّالْ [ع] صاتیجی ایله آلیجی بیننده واسطه اولان، برینك مالنی ندا ایده‌رك صاتان: دلال محتال. «غنا ویرمز متاع مستعاری دوش دلالك — سامی»

دَلالَتْ [ع] یول کوسترمك، قلاووزلق ایتمك، کوسترمك: «بن عقلدن ایسترم دلالت — عقلم بکا کوسترر ضلالت — فضولی». شو کلمه بو معنایه دلالت ایدر. (دلیل) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر: «انسانلغه انسانده بودر ایشته دلالت — ضیا»

دَلْقْ [ف] اسکی لباس، جامهٔ کهنهٔ درویش: دلق پوش = دلق کیین.

دَلْكْ [ف] ال سورتمك، اوغمق، اوغشدرمق، اوغشد-یرلمق: بر شیئی دلك. بر شیئك دلکی. تماس ودلك.

دَلْوْ [ع] قوغه.

دَلیلْ [ع] قلاووز: دلیل راه صواب. بومعناده جمعی (اَدِلّاء) کلیر § مجهولی کشفه ومعلو-مك صحتنی اثباته مدار اولان خصوص: دلیل قوی. «اوله‌ماز محض

مباهات بودعوایه دلیل — راغب». بو معنـاده جمعی (ادِلّه) و(دلائل) کلیر.

دَمْ [ع] قان: سفك دم. «دم کلیر حسرت ایله چشم تره‌نم یرینه — ابن النجار»

دَمْ [ف] صولوق: دمواپسین = صوڭ نفس § آن، وقت، زمان: «او نه خوش دم نه قـدر نشوه‌لی بر عالم ایدی!»

دَمادَمْ [ف] صـیق صـیق، متصل، دائما، دائمی: گریهٔ دمادم. «کوکل ایدر او بچن دملری دمادم یاد»

دَمارْ [ف] هلاك: مدار دمار § انتقـام. دمارآور = منتقم.

دَمانْ [ف] هیجانلی، غضـبلی. کوکره‌مش: پیل دمان.

دَمْبَدَمْ [ف] (دمادم)ه بدل قوللانیلیر.

دَمْبَسْتَه [ف] نفسی طوتلمش، صـولوغی کسلمش. اکثریا سویلیه‌جك سوز بوله‌میوب قالانه وصف اولور: خطیب دمبسته. دمبستگی = دمبسته‌لك.

دَمْدَمَه [ع] بریســنه حدتله سوز سویلمه، آلابانده ویرمه § خلقی استیصال صورتیـله قیروب کچیرمه: دمدمهٔ الٓهیه.

دَمْسازْ [ف] محب، مونس، سرداش، رفیق موافق: «دمساز خوش آوازدر اربابی ایچون نی». دمسازی = دمسازلق.

دَمْعْ [ع] کوز یاشی: «سن طور، یوریسون دمع دمادم جریانم»

دَمْعانْ [ع] پك طولو، لبریز، لبالب: قدح دمعان.

دَمْعَه [ع] بر طامله کوزیاشی، کوز یاشی طـامله‌سی: دمعهٔ عاشق.

دَمْگُذارْ [ف] وقت کچیریجی، کچیرن: «یاد زمان وصلك ایله دمگذاردر». دمگذاری = دمگذارلق.

دَمَوِیّ [ع] قانی چوق، قانلی. شخص ومزاجه وصف

اولور: دموى آدم . مزاج دموى. دموى المزاج.

دَمَنْدَه [ف] اوفله‌يجى، اوفله‌ين: «اوراقه نى دمنده‌يازار ابتسه اقتضا — لا». (دمان) مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

دَمَه [ف] آتش ياقه‌جق كوروك.

دَميدَه [ف] بتمش، تنبت ايتمش: سبزهٔ دميده.

دَنّ [ع] كوپ، بيوك كوپ: دن صهبا .

دَنائَتْ [ع] دنيلك، آلچاقلق: بر شخصك دنائتى . دنائت خلقت.

دَناسَتْ [ع] كيرليلك، ملوثلك: دناست لباس. دناست اخلاق.

دَنانير [ع] (دينار)ك جمعى: دنانير مسروقه .

دَنْدان [ف] و

دَنْدانَه [ف] ديش: دندان پير. دندان سين. «نان‌وبردى شمدى آه‌كه دندانه‌قالمدى! — ضيا». (دندانه)نك غيرذى روحده استعمالى غالبدر . دندان مزد = ديش كراسى .

دَنْدَنَه [ع] آكلاشلميه‌جق صورتده تكلم، خوموردانمه: دندنهٔ نائم؛ ويزلامه، ويزيرتى: دندنهٔ ذباب .

دَنَس [ع] كير، پاس. ماديات ومعنوياتده قوللانيلير .

دَنِس [ع] كيرلى، پاسلى . ماديات‌ومعنوياتده قوللانيله‌بيلير .

دَنْك [ف] حيران، متحير: «روح قدسى نكه مستكه آشفته ودنك — كاظم»

دَنْگِل [ف] ديوث.

دَنِیء [ع] آلچاق، صويسز: شخص دنى.

دَنيئَه [ع] عيب، نقيصه: دنيئهٔ دنياپرستى .

دَوْ [ف] قوشمه، سكيرتمه. (تك) ايله برلكده قوللانيلير: تك ودو .

دَوَاء [ع] علاج : داء بی دواء

دَوَائِرْ [ع] (دائره)نك جمعی . (دوایر) صورتنده یازلمالی .

دَوَابّ [ع] (دابه)نك جمعی .

دَوَاتْ [ع] دیویت.

دَوَاجْ [ف] اوسته اورتنه‌جك شی، یورغان .

دَوَارْ [ع] باش دونمسی خسته‌لکی . دالك ضمیله ده لغتدر .

دَوّارْ [ع] دور ایدیجی ، دونیجی، چوق دونن، دائما دونن: مهر دوار، چرخ دوار .

دَوّارَه [ع] پرکل دینیلن آلت، پرکار .

دَوَاعِی [ع] (داعیه) نك جمعی.

دَوَالِیبْ [ع] (دولاب)ك جمعی.

دَوَامْ [ع] دائم اولمه، دائملك: دوام اقبال. عمر بی‌دوام. «ذوقم كدرم دوامسزدر» § ملازمت ایتمه، ترك ایتمه‌مه : «هر هانكی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا». (بَرْدوام) ایله (علی الدوام) بیننده استعمالجه فرق واردر . (علی الدوام) اكثریا حال موقعنده ایراد اولنور . مثلا «اوچ كون علی الدوام یاغمور یاغدی» عباره‌سنده (علی الدوام)ه بدل (بردوام) كتیریله‌مز .

دَوَانْ [ف] قوشیجی ، سكیردیجی : شخص دوان . اسب دوان .

دَوَاوِینْ [ع] (دیوان)ك جمعی. دواوین اشعار.

دَوَاهِی [ع] (داهیه)نك جمعی.

دَوْحَه [ع] اولو آغاج.

دَوْرْ [ع] دونمك ، چرخ كبی دونمك: «دور ایتمه‌ده دست قدرتنده — یوز بیك كره ملك حكمتنده» § دونوب طولاشمق ، دونیلوب طولاشلمق : دور ولایت.

دور ابواب . بر قضانك دوری § برينك عهده‌سندن ديكر ينك عهده‌سنه كچيرمك، كچيرلمك، نقل: دور اوراق. اشيانك دوری § بر مدت، زمان، وقت، موسم: دور سلیمی . دور گل.

دَوَرانْ [ع] دونمك، چرخ كبی دونمك: دوران رأس. واوك سكونيله اكثريا دهر، فلك، زمان، دور مقاملرنده ايراد اولنور: «باق نه‌حاله قويدی عهدندن‌دونوب دوران بنی» «دوران طربناك جه خنده‌لر ايلر — نفعی»

دَوْلَتْ [ع] بيوك سعادت: دولت شهادت. «اولمیه دولت جهانده برنفس صحت كبی — سليمان قانونی» § ممالك مستقله وسكنه‌سی مجموعی.

دَونْدَه [ف] (دوان)ه بدل قوللانيله‌بيلير.

دَويتْ [ف] ديويت.

دَهْ [ف] اون: ده ساله = اون سنه‌لك، اون ياشنده.

دَهاء [ع] خارق العاده ذكا.

دَهاقينْ [ع] (دِهقان)ك جمعی.

دَهالِيزْ [ع] (دِهليز)ك جمعی. ابناء الدهاليز = صوقاغه، جامع قابوسنه آتلمش پيچلر.

دَهانْ [ف] آغيز: دهان تنك. (دهانه) غير ذی روحه مخصوصدر: دهانۀ تنور.

دَهرْ [ع] زمان، زمان مديد. جهان، دنيا مقامنده‌ده قوللانيلير: «كلستان دهره كلدك رنك يوق بو قالمامش — نابی» «اقبالنه ادبارينه بل باغلامه دهرك — ضيا». دهری = دهرك بقاسنه قائل، آخرتی منكر اولان، ملحد.

دَهَشْ [ع] و

دَهْشَتْ [ع] زياده قورقونج اولمه، زياده قورقونجلق: دهشتلی بر قهرمان . دهشتلی بر اورمان § زياده قورقه،

زیاده قورقو: «موقع حالم خیال اربابنه دهشت ورر»

دَهُمْ [ف] اونبجی.

دَهَنْ [ف] (دهان) مخففی.

دَهْیاء [ع] تأکید ایچون (داهیه) لفظنه صفت بایبلیر: داهیهٔ دهیا. (دهواء) دخی دینیلیر.

دَیْ [ف] قیش: «آچل ای فصل دی سن کلستانلردن آچلسون کل — ندیم»

دَیّارْ [ع] صاحب دیر، مناستر صاحبی § کیمسه، فرد: «یوق دارده‌سندن اوزکه دیار — ضیا»

دَیّانْ [ع] اسماء حسنادن. قهار، محاسب، مجازی.

دَیْجُورْ [ف] قاراکلق: شب دیجور. عربی اولمق اوزره ظلمت معناسنده‌ده قوللانیلیر: دیجور لیل.

دَیْدَنْ [ع] و

دَیْدَنَه [ع] عادت: دیدنهٔ دیرینه.

دَیر [ع] مناستر. دیرانی = صاحب دیر.

دَیْمُومَت [ع] دائم اولمه، دائملك، برقرارلق: دیمومت عافیت.

دَیْنْ [ع] بورج.

دَیُّوثْ [ع] عیالنه یزه‌ونکلك ایدن آلچاق. دیوثی = دیوثلق.

دِ

دِباغَتْ [ع] دری‌یی سپیله‌مك، دری سپیلنمك: دری‌یی دباغت. درینك دباغتی § دباغلق صنعتی: صنعت دباغت.

دِبْق [ع] اوكسه.

دِثارْ [ع] اوست لباسی. اكثریا تركیب ایله استیعاب وكثرتدن كنایه اوله‌رق قوللانیلیر. مثلا (مرحمت دثار) پر مرحمت دیمك اولور.

دِرازْ [ف] اوزون: مژكان دراز. عمر دراز. درازی = اوزونلق. فی الاصل دالك فتحیله‌در.

دِرايَتْ [ع] تمكین وتجربه به مقارن ذكا: «بیلمز ایدك اول بو درایت یكی چیقندی — ضیا». درایتكار = درایتلی.

دِرَخْتْ [ف] آغاج: درخت سیب.

دِرَخْشْ [ف] نور، ضیا، پرتو، پارلق: درخش برق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرَخْشانْ [ف] پارلدایيجی، لمعان ایدیجی: مهر درخشان. كوهر درخشان. درخشانی = درخشانلق. فی الاصل دالك ضمیله‌در.

دِرِعْ [ع] زره كه جنك لباسیدر: «فوتنده بولندی درعی مرهون — ضیا»

دِرَفْشْ [ف] بایراق، سنجاق. درفش كاویانی = دمیرجی كاوه‌نك ضحاك علیهنه آچدیغی بایراق كه اوكنه طوتدیغی سختیان پارچه‌سندن عبارت ایدی.

دِرَمْ [ف] آقچه، پاره. درم مسرا — ی = ضربخانه. درمكزین = صراف § درهم دینیلن مقدار.

دِرَنْكْ [ف] اكلنمه، آرام، قرار: «اولورم حق اداده بنده بی تاب ودرنك — نفعی». بو كلمه چاك، چینغیراق كبی شیلرك صداسندن كنایه اوله‌رق دخی قوللانیلیر: درنك ناقوس. بر شیئك متصل چالنمسندن حاصل اولان اصوات متسلسله (درنكادرنك) تعبیریله حكایه اولنور.

دِرَوْ [ف] اكین بیچمه، بیچم، حصاد: موسم درو. هنكام درو. دروكر = اكین بیچن، اوراقجی.

دِرَّه [ع] طوره، قیرباج.

دِرْهَمْ [ع] آقچه، پاره § وزن معروف.

دِرِيغْ [ف] اسیرکه‌مه: «ساقی بزم دریغ ایتمز الندن کلنی — ریاضی». بی دریغ = دریغسز، مبذول § بازیق، ایواه! : «باقدم دیدم دریغ بنی اولدرر بو دردا!». دریغا = حیفا: «دریغا صورمدك بر کره حالم!»

دِزْدارْ [ف] قلعه محافظی. (دز) حصار دیمکدر.

دِغامَه [ع] بنایه اوریلان دیرك، دستك، پاینده.

دِقّ [ع] اینجه آغری: مرض دق.

دِقَّتْ [ع] اینجه‌لك: دقت نظر § اهتمام ایله صرف ذهن، اهتمام ایله اماله نظر: «شمعك یاننده کردننه دقت ایلدم — ثابت»

دِلْ [ف] یورك، کوکل. (خاطر) ایله بینلرنده فرق واردر. (خاطر) مادی اولان یورك مقامنده قوللانلماز. دلارا = کوکل تزیین ایدیجی، کوکل زینتی اولان، محبوب قلب: وجه‌دلارا. موقع دلارا. نظم دلارا. دلارام = کوکل اکلندیریجی، قلبه آرام وصفا ویریجی. اکثریا کوزللره وصف اولور. دل آزار = کوکل اینجیدیجی. دل آشوب = قلبه اضطراب ویریجی. دل‌آگاه = قلبی اویانیق، بصیر، ثکار. دلاور = یورکلی. دلاویز = کوکل آصیجی، کوکل جذب ایدیجی، کوکل تعلق ایتدیریجی. دلبر = کوکل کوتوریجی، کوزل. دلبسته = کوکلی باغلی، عاشق. دلپذیر = مقبول قلب. دلپسند = قلبك بکندیکی، کوکل مستحسنی، مطبوع. دلجویی = کوکل آرایجی، کوکل جذب ایدیجی. دلخون = پك متأثر. دلداده = کوکل ویرمش، عاشق. دلدار = بریسنك کوکلنه مالك اولان، معشوقه. دلربا = کوکل قاپیجی، محبوبه. دلریش = کوکلی یاره‌لی، مجروح القلب. دلساز = کوکل یاپیجی، تطییب خاطر ایدیجی. دلستان = کوکل آلیجی. دلسوخته = کوکلی یانمش. دلسوز = کوکل یاقیجی. دلشاد = کوکلی مسرتلی، مسرور الفؤاد. دلشده = کوکلی کیتمش، عاشق. دلشکار = کوکل آولایجی، کوکل الده

ایدیجی. دلشکاف = کوکل یاریجی. دلشکسته = کوکلی قیریق. دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی. (دل افروز) دخی دینیلیر. دلفریب = کوکل آلدادیجی. دلفگار = مجروح القلب، عاشق. (دل افگار) دخی دینیلیر. دلکش = کوکل جذب ایدیجی. دلگشا = کوکل آچیجی. دلگداز = کوکل اریدیجی، قلبه زیاده احتراق ویریجی. دلگیر = خاطری قالمش، کوجنمش. دلمرده = قلبی اولو، حسسز. دلنشین = کوکلده یر طوتان. انسان حقنده قوللانلماز. دلنواز = کوکل تلطیف ایدیجی. (دل) کلمه‌سی اورته، یاری مقامنده‌ده مستعملدر. دل شب = کیجه یاریسی.

دِلیرْ [ف] جسارتلی، جسور: امیر دلیر. دلیری = دلیرلك.

دِماء [ع] قان معناسنه اولان (دم)ك جمعی: سفك دماء.

دِماغْ [ع] بین: «بر تمایلدر دماغم نغمهٔ دوشینه‌دن»

دِمَنْ [ع] (دِمنه)نك جمعی.

دِمْنَه [ع] سوپورنتیلك.

دِهْ [ف] کوی: ده خدا = کوی رئیسی. بو معناده (دیه) مخففیدر. ویرمك معناسنه اولان (دادن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: «آرامده عقل ملامتزدکاندر — ضیا»

دِهانْ [ع] قرمزی سختیان.

دِهِشْ [ف] ویرش، اعطاء، احسان.

دِهْقانْ [ع] چفتجی § کوی آغاسی.

دِهْلیزْ [ع] قاپو ایله خانه آره‌سی، قاپو آره‌لغی. دالك فتحیله‌ده مستعملدر.

دی [ف] دون، دونکی کون: دی وفردا. دی روز.

دِیارْ [ع] مملکت، اولکه: «غریبه بر بولنورمش

عدم دیارنده». فی الاصل (دار)ڭ جعیدر. بناءً علیه (خانه‌لر) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

دِیانَتْ [ع] احکام دینیه یه رعایت، مقتضای دین اوزره حرکت، دیندارلق. دیانتکار = دیانتلی، دیندار.

دیبا [ف] و

دیباج [ع] معروف حریر قاش: دیبای زیبا.

دیباجه [ع] مقدمه، کتاب مقدمه‌سی.

دِیَتْ [ع] نفس ویاعضو بدلی اوله‌رق جانی طرفندن تأدیه‌سی لازم کلن مال: «اتمزدی وفا آلدیغی نقددل عشاق — ابرولرینڭ کشته‌لرنده دیت اولسه — نابی». تشدید ایله غلطدر. جمعی: دیات.

دیدارْ [ف] رؤیت‌جال: آرزوی دیدار § حسن ایله کورنمه، ظهور جال: دیدار دیده فروز § کوزل یوز، چهرهٔ‌خوب: عرض دیدار § جناب حقڭ جنتده مؤمنلره موعود اولان معنوی کورینشی: «طالبڭ کوثره فردوسده دیداره باقڭ!»

دیدانْ [ع] قورد، جغز معناسنه اولان (دوده)نڭ جمعی.

دیدَه [ف] کوز: «دیده الڭ سودافزا بر صورتڭ حیرانیدر». دیده‌بان = کوزجی. (دیدبان) دخی دینیلیر. بو افصحدر. (دیده) کلمه‌سی کورمش معناسنه‌ده کلیر. بو حالده ترکیب ایله قوللانیلیر: احساندیده.

دیرْ [ف] کج: دیروزود.

دیرینْ [ف] و

دیرینَه [ف] اسکی، قدیمی: عادت دیرین. بندهٔ دیرینه.

دیكْ [ع] خروس: آواز دیك.

دیگْ [ف] چوملك، طوپراق تنجره: دیك جوشان.

دیگَر [ف] باشقه: طرزدیگر. (دگر)صورتنده تخفیف

اولنور. دیگر گون، دکر گون = متغیر، بوزلمش، بوزوق: «باقیٔ بی‌چاره‌نك احوالی دیگر کون اولور — باقی»

دِیکَه [ع] خروس معناسنه اولان (دِیك)ك جمعی.

دِین [ع] برملتك عموماً طوتدیغی طریقت: دین حق. دین باطل. «بویله‌میدی عهدمز ای‌دینی یوق ایمانی یوق؟ — اصولی»

دِینار [ع] سکه‌لی آلتون، لیرا: «فقرجاویده دوشمز دینی دیناره ویرن!»

دِیو [ف] شیطان: «کندك ای دیو منش خلقه ملك کوسترمه — شمدی اول خدعه‌لره آلدانه‌جق آدم یوق! — انور» § انسانه مضرتی اولان جنیٔ خبیث، مخلوق عجیب اساطیری، دو. دیوچه = آغاج قوردی، کووه. دیوباد = قاصیرغه.

دِیوار [ف] دووار. دیوارگر = دیوارجی.

دِیوان [ع] دعاوی دیکله‌نوب احکام لازمه اجرا قیلنان مجلس، حضور عالی: دیوان الٓهی. دیوان حرب. خط دیوانی. (دیوان طورمق) تعبیری بو معنادندر § اسکی یولده مرتب مجموعهٔ اشعار: «بن کیدرسه‌م مجلس دورانه دیوانم کلیر — ضیا». جمعی اولان (دواوین) اکثریا بومعناده قوللانیلیر. دیوانچه = اویولده کوچك مجموعهٔ اشعار.

دِیوانَه [ف] دلی: «دیوانه‌لرك همدمی دیوانه کرکدر — ضیا». دیوانه رو = مجنونانه حرکت ایدن، بچیلغین: «عاقل‌دیوانه‌رودر عاشق بی باکدر». دیوانگی = دیوانه‌لك.

دِیه [ف] (دِه)، باق.

دِیهیم [ف] تاج. نفعینك «رونق سلطنت آرایش تاج ودیهیم» مصراعنده حشو قبیحدر.

دُ

دُبّ [ع] آیی. مؤنثی (دبّه)در.

دُثُور [ع] محو اولمق، اثری قالمامق: دثور نشانهٔ دار.

دثور القلب = اذكار آلهيه‌نك دروندن محو اولمسی ، اذكار آلهيه نسيان كلیسی. دثور النفس = هر شيئی چابق اونوتمق حالی.

دُجاجَه [ع] طاووق : بيضهٔ دجاجه. دجاجهٔ هنديه. دالك فتح وكسريله‌ده لغتدر.

دُجُجْ [ع] (دجاجه)‌نك جمعی.

دُجُرْ [ع] بوكرلجه.

دُجَّه [ع] زياده قارا كلق ، شدت ظلمت: دجهٔ لجّه.

دُجیٰ [ع] (ظلمت) معناسنه اولان (دُجيه)‌نك جمعی. ظلمت وظلمات مقاملرنده مستعملدر. مفردی قوللانلماز.

دُحورْ [ع] طرد وتبعيد ، دفع .

دُخانْ [ع] دومان ، توتون : دخان آتش. شرب دخان.

دُختْ [ف] و

دُخْتَرْ [ف] قيز ، بريسنك قيزی. دختِ رز ، دختر رز = شراب. دختری = بريسنك قيزی اولمه وبكارت ، قيزلق .

دُخْتَرَه [ف] قيزلق ، بكارت .

دُخْتَنْدَرْ [ف] اوكی قيز .

دُخورْ [ع] حقير ، ذليل اولمه ، ذلت ، خواری.

دُخولْ [ع] ايچری كيرمك ، ايچنه كيرمك ، داخل اولمق: قاپودن دخول. خانه‌يه دخول. بر مبلغك حسابه دخولی.

دُرّ [ع] اينجو . تخفيف ايله‌ده مستعملدر : درگر انمايه . درناسفته. دريتيم = صدفده يالكز متكون اولان شهدانه اينجو. بو تعبير حضرت پيغمبردن كنايه‌ده اولور.

دُرّاجْ [ع] بو نام ايله معروف ككلكه مشابه لطيف قوش. (دراجه) دخی دينيلير.

دُرّاعَه [ع] فراجه ، بنش: «صوفی! بنه دراعه

ودستار بولنده ! » . تخفیف ایله ده مستعملدر .

دُرْج [ع] قوطو، قوطوجق، حقه: درجدر، درج کهر. (درجه) دخی دینیلیر.

دُرَجَه [ع] نردبان.

دُرْدْ [ف] طورطو : «غالبا بر اهل دل طوپراغیدر درد شراب — فضولی» . (درده) دخی دینیلیر .

دُرْدُورْ [ع] کرداب. لطائفده قوللانیله بیلیر: «افنا ـ دهٔ دردور دحور اولدی اومغرور»

دُرْدِیّ [ع] (دُرد) ایله مترا ـ دفدر .

دُرَرْ [ع] (دُرّه) نك جمعی . (درّات) جمع دیکریدر.

دُرُسْتْ [ف] صاغ ، صحیح ، سالم ، طوغری : جسم درست. رأی درست. درست اوقومق. درستی = درستلك : درستیٔ عهد.

دُرُشْتْ [ف] سرد ، قالین ، قابا : قماش درشت. کلام درشت . درشتی = درشتلك.

دُرْگَرْ [ف] دولکر. (دروگر) مخففی .

دُرُودْ [ف] دعا.

دُرُوسْ [ع] (درس)ڭ جمعی. نظمده مصدر اولمق اوزره (اندراس) مقامندهده قوللانیله بیلیر .

دُرُوگَرْ [ف] دولکر. (درود ـ گر) مخففی. بوراده (درود) آغاج یونمق معناسنه اولان (درودن) دن اسم مصدردر.

دُرُوعْ [ع] (دِرع) لك جمعی .

دُرُوغْ [ف] یالان : « اوصافی دروغدن فزوندر — غالب» . دروغزن = یالانجی : زن دروغزن . دروغزنی = یالانجیلق . دروغی = دروغه منسوب. ایی شاعر مخلصی اولور.

دُرَّه [ع] اینجو، اینجو دانه‌سی، بیوك اینجو دانه‌سی:

« هر زمان دره چیقـارماز غواص»

دُرِّیّ [ع] پارلاق.ییلدیزه وصف اولور: «کوکب دریٔ حکمت بر زمان ایتمز غروب — وصفی»

دُزْد [ف] خرسز: دزدزن. یمزد. دزدی = خرسز- لق. سرقت ایتمك معناسنه اولان (دزدیدن) مصدرندن امرحاضر ده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: دلدزد = کوکل چالیجی.

دُزْدیده [ف]چالنمش، مسروق: کوهر دزدیده. نکاه- دزدیده = چالوب آلمه باقش.

دُسْتُور [ع] قوانین مجموعه- سی. دستور العمل = مقتضاسیله عمل اولنه‌جق قانون، قاعده § قاعدهٔ اساسیه: دستور ریاضی § وزیر: دستور مکرم.

دُشْمَن [ف] صاحب عداوت: اسکی دوست دشمن اولماز دیرلر. دشمن کام = دشمن مراملی، مرامی دشمنك مرامنه موافق: مرك دشمن کام.

دُشْنام [ف] سوکه، سوکوب صایمه.

دُشْوار [ف] کوج: کار دشوار. دشواری = کوجلك.

دُعاء [ع] درکاه الٓهیدن خیر ورحمت رجاسی: «یارب دعالرم نه زمان مستجاب اولور؟» § بو یولده ترتیب وقرائت اولنان عبارات: «آزدر سخن کرانبهاسی — باقیسی عجوزه‌لر دعاسی — ضیا». دعا گو = دعاجی. دعا- خوان = دعا اوقویجی.

دُعات [ع] (داعی) نك جمعی. تشدید ایله غلطدر.

دُکّان [ع] معروف. دکانجه = دکانجق. تخفیف ایله‌ده قوللانیلیر.

دُلْدُل [ع] اسکندریه ملکی (مقوقس)ك طرف رسا- لتپناهی‌یه اهدا ایلدیکی قبر استرکه حضرت علی‌یه احسان بیورلمشدر.

دُلُوكْ [ع] كونش باتمسی : دلوك شمس .

دُمْ [ف] قويروق : دم گاو. دمچه = كوچك، قبصه قويروق.

دُمَلْ [ع] و

دُمَّلْ [ع] چيبان.

دُمُوعْ [ع] (دَمع) ك جمعی : اسالهٔ دموع .

دُنْبالْ [ف] و

دُنْباله [ف] قويروق. دنباله‌رو = بريسنك آردی صيره كيدن، تابع : «دنباله رو خر اولدی اشتر»

دُنْيا [ع] بوعالم : « دنيا نه‌در آكسه‌ق اونوتسه‌ق! »

دُنْيَوِیّ [ع] دنيايه متعلق : كام دنيوی . آمال دنيويه .

دُو [ف] (واو رسميه ايله) ايكی: دوجهان. دو پا ـ ی = ايكی آياقلی : خردوپا . دورو ـ ی = ايكی يوزلو .

دُوتا [ف] (واو رسميه ايله) ايكی قات، بوكلمش، اكرلمش: قامت دوتا.

دُوچارْ [ف] (واو رسميه ايله) چاتيجی ، چاتان . معنويات ومحذوراتده قوللانيلير: «او دخی اولدی بربلايه دوچار» . واو اصليه ايله استعمالی خطادر.

دُوخْتَه [ف] ديكلمش : جامهٔ دوخته § صانجيلوب، قاقيلوب برلشديرلمش: نيزهٔ دوخته. مسمار دوخته § صاغلمش : لبن دوخته .

دُودْ [ع] قوردجغزكه اوفاق بوجكدر .

دُودْ [ف] دومان، توتون: دود ممدود. مبتلای دود .

دُودْمانْ [ف] صوی صوپ ، خاندان، قبيله .

دُودَه [ع] قوردجغزكه اوفاق بوجكدر . دودة القزّ = ايپك بوجكی .

دُودَه [ف] (دودمان) ايله مترادفدر .

دُورْ [ف] اوزاق: دور ودراز. راه دور. دورادور = اوزون اوزادی‌یه: فكر دوزادور. دور انديش = ايلريسنی دوشونن. دوری = اوزاقلق .

دُورْباشْ [ف] دكنك، عصا.

دُوزَخْ [ف] جهنم. دوزخی = جهنمی .

دُوزَنْدَه [ف] ديكيجی، ديكن: دوزندهٔ موزه .

دُوسْتْ [ف] محب حقيق : «دوست بولمق زياده مشكلدر — وحيد» § سوكيلی. دوستی = دوستلق. دوستدار = محب. دوستكام = دوست مراملی، مرامی دوستك مرامنه موافق: اقبال دوستكام .

دُوشْ [ف] اومـوز § دون كيجه .

دُوشابْ [ف] پكمز .

دُوشَنْبِه [ف] (واو رسميه ايله) پازار ايرتسی كونی: روز دوشنبه.

دُوشيزَه [ف] قيز، قيز اوغلان قيز .

دُوشينْ [ف] و

دُوشينَه [ف] دون كيجه‌يه متعلق، دون كيجه‌كی: صحبت دوشينه .

دُوغْ [ف] آيران.

دُوكْ [ف] ايپلك اكيرمكده قوللانيلان ايك .

دُوگانَه [ف] (واو رسميه ايله) اكثريا ايكی ركعت نماز معناسنده قوللانيلير: ادای دوكانه.

دُولابْ [ع] معروف : صو دولابی. يمك دولابی: «آبلر غالب كلنجه دونديلر دولابلر — شيخ الاسلام يحيی» § حيله، دك.

دُومْ [ف] و

دُومينْ [ف] ایکنجی .

دُونْ [ع] آشاغی : دون بها : بو آندن دوندر § آلچاق، صویسز، دنی: دشمن دون.

دُومُو-ی [ف] (برنجی واو رسمیدر) صاچنه صاقالنه قیر سرپمش اولان آدم .

دُونیم [ف] (واو رسمیه ایله) ایکی پارچــه ، ایکی‌یه بولنمش : «سیف غیرتله مقرردر دونیم اولمق بکا — عونی»

دُویستْ [ف] ایکی یوز .

دُهاتْ [ع] (داهی) نك جمعی: دهات اسلام. تشدید ایله غلطدر .

دُهْرِیّ [ع] پك اختیار، پیر فانی .

دُهنْ [ع] سورینه‌جك یاغ .

دُهُورْ [ع] (دهر) لك جمعی: مرور دهور .

دُیونْ [ع] (دَین) لك جمعی.

ذَ

ذا [ع] شو، بو، او: بعدَ ذا = بوندن، آندن صکره. کذا = بویله ، اویله . ترکیبسز قوللانلماز. عربیـــده مفرد مذکره مخصوص اسم اشارتدر . لسانمزده مذکره اختصاصی یوقدر. عربیده بر(ذا) دها واردرکه صاحب معناسنه اولان (ذو) نك حالت نصبیدر. بو لسانمزده مستعمل دکلدر. (ذو)یه‌ده باق.

ذائِبْ [ع] اریییجی، اریین : معدن ذائب . (ذایب) صورتنده یازلمالی .

ذائِقْ [ع] طادیجی، طادان : ذائق تلخ وشـیرین .

ذائق موت . «کل نفس ذائقة الموت» ده تأنیثی مؤنث سماعی اولان (نفس) ه اسنادینه مبنیدر. (ذایق) صورتنده یازلماملی.

ذائقه [ع] انسانده مادی ومعنوی طادیجی قوت: بوشربت آنڭ ذائقه‌سنه خوش کلمدی . بو شعر آنڭ ذائقه‌سنه اویمدی. (قوهٔ ذائقه) دخی دینیلیر. (ذایقه) صورتنده یازلمامل.

ذابح [ع] ذبح ایدیجی، ایدن: ذابح ذبیحه .

ذات [ع] صاحبه معناسنه. درکه صاحب معناسنه اولان (ذو) نڭ مؤنثیدر. امرأة ذات الزوج = قوجه‌لی قادین. (ذات) عین وحقیقت معناسنه‌ده کلیر : ذات باری . ذات مسئله. اشخاصدن کنایه اوله‌رق استعمالنده تذکیر وتأنیثی اشخاصڭ نوعنه تابعدر. بر ارککڭ حقنده (ذات عالی)، بر قادین حقنده (ذات عالیه) یاخود (ذات علیا) دینیلیر. ذات الصدور = مضمرات قلبیه. ذاتاً = اصلنده، اصل اوله‌رق. ذاتی = ذاته منسوب: فضل ذاتی. مزیت ذاتیه. ذاتیات = ذاته متعلق خصوصات .

ذاتی [شاعر مشهور] بالیکسر لیدر. اسمی (عوض). درکه تاریخ تولدی اولان (۸۷۶) سنه‌سنی کوسترر. اوائل حالنده دیکیجیلك ایدردی. مؤخراً بوصنعتی ترك ایله بایزید ثانی دورنده استانبوله کلدی. سلیم اول، سلیمان قانونی زمانلرینه ده یتشدی. بو اوچ پادشاهی قصائد ایله مدح ایده‌رك احسانلرینه نائل اولمشدر. اول امرده قاضیلك طریقنه سلوك ایتمك ایستدی ایسه‌ده مبتلی اولدیغی صمم جهتیله بو یولده موفق اوله‌میه‌جغنی آکلادی. باشقه بر ایش ایله اشتغاله لزوم کوردی. بایزید جامع شریفی حولیسنه کیرنلر ذاتی‌یی اوراده ایچه پژمرده بر قیافتله بر دکانچه‌ده قاعد بولورلردی. دیکیجی بودفعه رمّال اولمش ایدی. وفقده یایه بیله جکنی سویلیوردی . دکانچه‌سنی زیارت ایدنلر آز دکل ایدی . رمل دوکدرمك، وفق یابدرمق ایستینلر بوکاهن مشهوره مراجعت ایدرلردی .

دکانچه نوهوسان شعر ایچون دخی برمرجع اولمش ایدی . آره صیره اورایه کیده‌رك شعر نامیله یازمش اولدقلری سطرلری تصحیح اولنمق اوزره رماله کوستررلردی . اوده هر برینه دائر بردرلو ملاحظه بیان ایدردی . نه فائده‌که زوارك کثرتی شاعرك ضرورتدن بری بر حالده یاشایه بیلمسنی تأمین ایتمزدی. خلقك دکانچه‌یه کوستردیکی توجه برآزده ذاتینك طبعاً بشـوش ، خوشکو اولمسندن نشأت ایدییوردی. ارباب مراجعته شاعرانه سوزلر سویلر ، اکلنـدیرردی . بعضـاً مؤثرجه لطیفـه‌لر ایتـدیکی‌ده اولوردی . ازجـله چرکین یوزلولردن علی نامنده برپاشانك دعوتیله حضورینه برنجی دفعه اوله‌رق داخل اولنجه پاشـا بونك یوزینه باقدقده بعض حضاره « ذاتی کوزل بر ذات دکل ایمش ! » دیمکله شـاعر « ییکیت ییکیـدك آینه‌سیدر!» جـوابنی ویرمشدر. وفاتی (٩٥٤) سنه‌سنه مصادفدر. کندندن مروی اولدیغی اوزره (١٦٠٠)غزل، (٤٠٠)دن زیاده قصیده سویلمشدر . مشهور (شمع‌وپروانه) منظومه‌سی(٥٠٠٠) بیتی حاویدر . (احمد ومحمـود) نامنده‌کی دیکرمنظومه‌سی(٢٠٠٠) بیتـدن متشکلدر . آثارنده کرك لفظاً، کرك معنیً قابا عد اولنه‌جق برخیلی شیلره تصادف اولنورسه‌ده کندیسـنك دقایق شعریه‌یه واقف برمرد قوی طبیعت اولدیغنی اثبات ایده‌جك برچوق ابیاتده بولنور. کندیسندن یاریم عصر قدر صکره کلمش اولان (باقی) کبی سن کالده اولسون ضرورتدن وارسته بولنه‌. بیلمش اولیـدی بزه دها قیمتـدار اثرلر براقه بیلیردی.

ذاکِرْ [ع] ذکـر ایدیجی، ایدن : ذاکر اسم‌حق. تکیه‌لرده اثنای ذکرده درویشانی تشـویق ایچون الهیات اوقویان ذاته‌ده اطـلاق اولنور. جمعی : ذاکرون، ذاکرین .

ذاکی [ع] کسکین قوقولو . مسك وعنبر کبی شیلره. وصف اولور : مشك ذاکی .

ذالْ [ع] (ذ) حرفنك اسمی : ذال معجمه .

ذاهِبْ [ع] کیدیجی، کیدن. اکثریا ذهنیـا تده.

قوللانیلیر : اومذهبه ذاهب اولدی. اوراده بولنمدیغکزه ذاهب اولمش ایدم . « بن ده بو طریقه ذاهب اولدم — ضیا »

ذاهِل [ع] ذهول ایدیجی، ایدن. ذهن ذاهل . کاتب ذاهل .

ذَبائِح [ع] (ذبیحه) نك جمعی .

ذَبح [ع] بوغازلامق ، بوغازلانمق : ذبح قربان . بر قوزینك ذبحی .

ذَبیح [ع] بوغازلانمش حیوان، فی سبیل الله قربان ایدلمکه صالح اولان حیوان . اسماعیل پیغمبر ایله پدر مکرم نبوی حضرت عبدالله (ذبیح) ایله تلقیب ایدلمشلردر. « انا ابن الذبیحین » حدیث شریفی بونی معلندر . جناب اسماعیلك بولقب ایله مناسبتی محتاج ایضاح دکلدر . کلهلم حضرت عبداللهه : مشار الیهك پدری اولان عبد المطلب — ارککك اولادی اولمدیغی حیره لرده — اولاد ذکوری اون نفره بالغ اولدقده برینی قربان ایتمك اوزره عهد ایتمش ایدی . عبدالله اونجی اولهرق تولد ایدنجه ذبح ایتمك ایستدی . بعض چاره جویانك دلالتیله اونی دوه اوزرینه قرعه آتلدی . اونجی دفعه ده قرعه دوه اولمق اوزره ظهور ایتدی . عبدالمطلب یوز دوه قربان ایدمرك ایفای نذر ایتمش اولدی .

ذَبیحَه [ع] ارکك اولسون دیشی اولسون فی سبیل الله قربان ایدلمکه صالح اولان حیوان § ذبح ایدلمش حیوان .

ذَخائِر [ع] (ذخیره) نك جمعی . (ذخایر) صورتنده یازلماملی .

ذَخیرَه [ع] حین اقتضاده صرف اولنمق اوزره حفظ اولنان حبوبات ومأکولات سائره .

ذَرَّه [ع] بر آریه نك یوزده بر جزئی، پك اوفاق پارچه، شی : « کیسه انجنمدی وضعندن آنك ذره قدر — عاکف » . جمعی : ذرّات : ذرات کائنات .

ذَریعَه [ع] وسیله : ذریعهٔ بدیعه .

ذَقَنْ [ع] چكه كمیكلرینـك آشاغی طرفده قاووشدیغی یر، اكك .

ذَكَاء [ع] آكلایشی تیزاولمه، آكلایشــده تیزلك : اصحاب ذكا .

ذَكِیّ [ع] ذكالی، ذكاصاحبی: ذكی وغبی .

ذَلَالَت [ع] (ذِلّت) ایله مترادفدر .

ذَلِكَ [ع] شو، او : كذلك = شونك كبی، آنك كبی . مع ذلك = شونكله برابر، بونكله برابر . كافك سكونیله قوللانیلیر . تركیبسز قوللانلماز . عربیده مفرد مذكره مخصوص اسم اشارتدر . لسانمزده مذكره اختصاصی یوقدر .

ذَلُول [ع] سركش اولمیان، مطیع، یاواش اولان حیوان وانسان .

ذَلِیل [ع] خوار، حقیر . اكثریا انسانه وصف اولور . ذلیلی = ذلیللك .

ذَمَائِم [ع] (ذمیمه) نك جمعی . (ذمایم) صورتنــده یازلمامل .

ذَمّ [ع] یرمك، یرلك : برآدمی ذم . بریسنك ذمی . مدح وذم .

ذَمَّام [ع] ذم ایدیجی، ذم ایله اشتغال ایدن : نمام ذمام .

ذَمِیم [ع] (مذموم) ایله مترادفدر : خلق ذمیم . اخلاق ذمیمه .

ذَنْب [ع] كناه : ذنب عظیم .

ذَنَب [ع] قــویروق : قطع ذنب .

ذَنَن [ع] انســان سو موكلو اولمه ، ســوموكلولك : عیب ذنن .

ذَنِین [ع] سوموك .

ذَوَائِب [ع] (ذؤابه) نك جمعی . (ذوایب) صورتنده یازلمامل .

ذَوَات [ع] (ذات) ك جمعی : ذوات كرام . « الا ای ذوات لطائف مرام — لا »

ذَوبْ [ع] و

ذَوَبانْ [ع] اریمك : ذوبان رصاص. ذوبان برف .

ذَوقْ [ع] بر شیئك لذتی طویمق خصوصی :ذوق شراب . ذوق بلاغت . « ذوقه کیتمشدی کلش کلشنه — کوج کلیور شمدی کیدش مدفنه » § اکلنجه، اکلنتی، جنبش. ذوقاً = ذوق جهتیله، ذوقجه : بلاغتده ذوقاً اقرانه تفوق . ذوقی = ذوقه متعلق : بو بر امر ذوقیدر، حقیله تعریف اولنه‌ماز . ذوقیّات = ذوقه، اکلنجه‌یه متعلق خصوصات.

ذَوی [ع] (ذُو) نك اضافت سببیله نونی دوشمش جمعیدر. اضافتسز قوللانلماز. ذوی‌العقول = اصحابِ عقول .

ذَهابْ [ع] کیتمك : ذهاب وایاب § ذهناً بر یوله کیتمكکه ذاهب اولمق تعبیر اولنور: ذهاب صواب .

ذَهَبْ [ع] آلتون دینیلن معدن .

ذَهیبْ [ع](مُذَهّب) ایله مترادفدر .

ذَیْل [ع] اتك : ذیل ازار § آخر، صوكی، علاوه : ذیل کتاب . ذیل قانوننامه. ذیلاً = ذیل اوله‌رق: ذیلاً شویله یازلدی. ذیلیّات = ذیله متعلق محررات .

ذِ

ذِئابْ [ع] (ذئب) لك جمعی : ذئاب گرسنه .

ذِئْبْ [ع]قورد دینیلن یرتیجی حیوان. ذئب یوسف = صوچی اولمدیغی حالده اتهام ایدیلن ، متهم بی‌کناه. داء الذئب = آجلق .

ذِبْحَه [ع] اکثریا چوجقلرك بوغازینه عارض اولان قوش پالازی علتی .

ذِرَاعْ [ع] آرشين § انسانك دیرسکی اوجندن اورته پارماغی اوجنه قدر اولان مقدار . جمعی: ذراعات .

ذِرْوَه [ع] برشیئك یوقاریسی، تپه‌سی: ذروهٔ جبل. ذروهٔ علم .

ذِکْر [ع] آکق ، آکلمق ، یاد ایتمك، ایدلمك: ذکر اسماء احبا. برشیئك عباره آره‌سنده ذکری § یاد اسم الٰهی : ذکر درویشان § موعظه .

ذِکْرٰی [ع] آکه، یاد ایتمه § عبرت § موعظه .

ذِلَّتْ [ع] ذلیللك، حقیرلك، خوارلق : «ای داهیه سین شمدیلك اول صابر ذلت»

ذِمَّتْ [ع] عهده : مترتب ذمت اولان وظیفه § عهده‌ده بولنان شی، بورج : اهل ذمت .

ذِمِّی [ع] اهل ذمت، رعیه، خراجگذار.

ذِهِ [ع]شو،بو. مؤنثه مخصوص اسم اشارتدر. تنبیه افاده ایدن (ها) ایله قوللانیلیرکه کتابتده الفی اسقاط اولنور: هذه = ایشته شو: الحالة هذه .

ذِهْن [ع] قوهٔ مدرکه ، قوهٔ حافظه: ذهناً = ذهن جهتیله، ذهن ایله: ذهناً یورغون. برحسابی ذهناً بولمق. ذهنی = ذهنلی، ذهنه منسوب: مرد ذهنی. حساب ذهنی. ذهنیات = ذهنه متعلق خصوصات .

ذِی [ع] (ذو)یه باق .

ذُ

ذُبَابْ [ع] و

ذُبَابَه [ع] سینك: طنین ذباب.

ذُبَالَه [ع] موم فتیلی. لاتکن کالذبالة تضئ للناس وهی تحترق = ذباله کبی خلقه آیدینلق ویروبده کندك یانمه !

ذُبُولْ [ع] پژمرده اولمق، صاراروب صولمق: ذبول شکوفه. ذبول چهره.

ذُخْرْ [ع] وقت حاجت ایچون اتخاذ وحفظ اولنان شی. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: اعمال صالحه انسانك ذخریدر.

ذُرَارَه [ع] صاچیلان شی، صاچنتی: ذرارهٔ عنبر.

ذُرِّیَّتْ [ع] انسانك ولدی، نسلی. جمعی: ذرّیّات.

ذُکْرَانْ [ع] و

ذُکُورْ [ع] ارککك معناسنه اولان (ذَکَر)ك جمعی. مفردی بومعناده قوللانلماز.

ذُکُورَتْ [ع] ارککلك: ذکورت وانوثت.

ذُلّ [ع] (ذِلّت) ایله مترادفدر.

ذُنُوبْ [ع] (ذَنْب)ك جمعی.

ذُو [ع] صاحب. قاعدهٔ عربیه اوزره حالت رفعده بوصورتده بولنور. حالت نصبی (ذا)، حالت جری (ذی) در. لسانمزده یالکز (ذو) ایله (ذی) قوللانیلیر. بو استعمالده حکم سلیقه‌یه تابعدر. نره‌ده (ذو)، نره‌ده (ذی) قوللانیله‌جغنه دائر قاعده‌مز یوقدر. مثلا (نبیّ ذی‌شان، حکیم ذوفنون) دیرز. (نبیّ ذوشان، حکیم ذی فنون) دیمیز. دیله هانکیسی طاتلی کلیرسه او ترجیح اولنور. بونلر (لی، لو) اداتلریله ترجمه اولنه‌بیلیر: ذوالوجهین = ایکی وجهلی. ذی‌حیات = جانلی.

ذُهُولْ [ع] اونودر کبی قصداً ترك ایتمك § مشغولیت سببیله غفلت ایدوب اونوتمق. (دن) اداتیله مستعملدر: مؤلف بوکلمه‌دن ذهول ایلمش.

ذُیُولْ [ع] (ذَیل)ك جمعی.

رَ

رَاء [ع] (ر) حرفنك اسمى : راء مهمله. راى متصله. فتح را ايله .

رَائِفْ [ع] رأفتلى، صاحب رأفت . (رايف) صورتنده يازلمالى.

رَائِقْ [ع] خالص ، صافى : لبن رائق. بحيات رائقه. (رايق) صورتنده يازلمالى .

رَائِى [ع] كوريجى ، كورن ، رؤيت ايديجى ، ايدن . را حرفنه منسوب ديمكده اولور. بوحالده ياسى مشدد اعتبار اولنور: قصيدهٔ رائيّه . (رايى) صورتنده يازلمالى .

رَابِحْ [ع] آلش ويرشده فائده قازانان: تاجر رابح .

رَابِحَه [ع] فائدهلى تجارته وصف اولور: تجارت رابحه .

رَابِطْ [ع] ربطايديجى، ايدن: حبل رابط . حرف رابط .

رَابِطَه [ع] باغ، بند . اكثريا معنوياتده قوللانيلير كه (مناسبت) يرينى طوتار : رابطهٔ محبت. فلكّ رابطه § نظام، انتظام، ترتيب، دوزكونلك، حسن حركت: رابطهلى ايش . رابطهسز آدم § درويشك شيخنه صورت مخصوصهده توجهى § ربط ايديجى ادات : (كه) رابطهسى .

رَابِعْ [ع] دردنجى : فصل رابع. دفعهٔ رابعه . رابعاً = دردنجى اولهرق، دردنجى درجهده .

رَابَّه [ع] اوكى آنا.

رَاتِبَه [ع] معاش ، تعيين ، وظيفه .

رائق [ع] بر شیئك یاریغنی قاووشدیروب بیتشدیرن: رائق وفائق.

راجح [ع] رجحانلی، معنیً ویا مادةً اوستون: قول راجح. متاع راجح. مرویّات راجحه.

راجع [ع] رجوع ویا رجعت ایدیجی، ایدن: بو ضمیر شو کلمه‌یه راجعدر. بونك فائده‌سی سزه راجعدر. بو مقامده (عائد) زیاده قوللانیلیر. فرقهٔ راجعه.

راجف [ع] تتره‌دیجی حمی، صیتمه.

راجفه [ع] صور قیامتك برنجی نفخه‌سی که آنکله کافهٔ ذی‌روح اماته اولنور.

راجل [ع] یایا: فارس وراجل. بو فنده راجلدر. راجلاً = یایا اوله‌رق: راجلاً سیاحت.

راجی [ع] رجا ایدیجی، ایدن: متوسط راجی § امیدلی، امیدوار: عبد راجی.

راح [ع] شراب: «لطف ایله کتیر راحی روحم ساقی!»

راحت [ع] اضطرابسز، کدرسز اولمه: راحت جسم. راحت جان: «کل مهد صفاده راحت ایله — غالب» § مستریح: «جهانده عاشق مهجور صانمه راحت اولور — شیخ الاسلام یحیی»

راحل [ع] رحلت ایدیجی، ایدن: رجل راحل. نفوس راحله.

راحله [ع] یوك دوه‌سی، یوك حیوانی: راحله‌ران طریق حجاز اولدی.

راحم [ع] رحم ایدیجی، ایدن: حاکم راحم. جمعی: راحون، راحمین.

راحه [ع] آووج ایچی، ال آیه‌سی. «الکأس فی راحة والقلب فی تعب — لا» = قدح الده اما کوکل المده.

راد [ف] سخی، کریم، فاضل، حکیم: «ای ضیاء الحق

حسام‌الدين‌راد— حضرت‌مولانا »

رادّ [ع] رد ایدیجی، ایدن: راد السلام.

رادِفه [ع] صور قیامتك ایکنجی نفخه‌سی‌که کافهٔ امواتی دیرلدر.

رادّه [ع] صیره، درجه، کرته: ساعت ایکی راده‌لرنده. سنّی اوتوز راده‌لرنده § خط، چیزکی: راده چکمك.

راز [ف] سر، کیزلنیلن‌خصوص: راز درون. راز نهان.

رازِقی [ف] اوزومك معروف نوعی.

رازی [ع] ری شهرینه منسوب، ریلی: حکیم رازی. فخر رازی.

رازِیانَج [ع] و

رازِیانَه [ف] رزنه دینیلن معروف نبات.

راسِب [ف] مایعك دیبنه چوکیجی، چوکن: جسم راسب. اجسام راسبه.

راست [ف] طوغری: نهال راست. سخن راست.
راستی = طوغریلق. راستکار = اهل استقامت، مستقیم الاطوار. راستگو = طوغری سویلین، صادق القول.

راسِخ [ع] ثابت، پایدار، متین، محکم: جبل راسخ. اعتقاد راسخ. عقائد راسخه. جمعی اولان (راسخون) و (راسخین) علوم نافعه‌ده ملکهٔ کامله‌سی اولان علمای امته اطلاق اولنور.

راسی [ع] ثابت، پایدار، متین، محکم: جبل‌راسی. جبال راسیه § دمیر اوزرنده طوران. کمی‌یه وصف اولور: فلك راسی. سفینهٔ راسیه.

راشِد [ع] رشادلی، صاحب رشاد: سالك راشد. جمعی: راشدون، راشدین.

راشی [ع] رشوت ویرن: راشیٔ متلاشی.

راصِد [ع] رصد ایدیجی، ایدن: راصد قمر.

راضی [ع] رضا کوستریجی، رضا ویرن: «صانمیك معترض قاضی یز — سویلسون حقمزه راضی یز»

راعب [ع] کوز باغیجی، افسونکار: هنرمند راعب.

راعد [ع] رعداظهار ایدیجی، کورلده ین: آسمان راعد. سحاب راعد. سحائب راعده.

راعده [ع] رعد اظهار ایدیجی، کورلده ین بولوت: راعدهٔ مظلمه.

راعی [ع] حیوانات اوتلادیجی، چوبان: «قالمشلره باقیورمی راعی؟»

راغ [ف] طاغ اتکی، چاییرلق، چنلك. اکثریا (باغ) ایله برلکده ایراد اولنور.

راغب [ع] رغبت ایدیجی، ایدن: راغب حسنات.

راغب [شاعر مشهور] قوجه راغب پاشا عنوان ملیسنی حائزدر. کندی زادهٔ طبعی اولان «بحمد یرجو الامان محمد — مما یخاف وفی نوالك راغب» بیتی خاتمنده منقوش ایدی. دفترخانه کتبه‌سندن محمد شوقی افندینك اوغلیدر. (۱۱۱۰) تاریخنده تولد ایتمشدر. اوائل شباننده برباندن تحصیل معارفه اهتمام، بر یاندن‌ده دفترخانه‌یه دوام ایدردی. ثمرهٔ تمیز اوله‌رق اولاً روان والیسی عارفی احمد پاشانك مکتوبجیلغی خدمتنده، ثانیاً تبریز جهتی سرعسکری علی پاشانك معیتنده دفتر امینی وکالتنده بولندقدن صکره روان دفترداری اولدی. استانبوله عودتنده رئیس الکتاب وکالتیله وتیمار و زعامت توزیعی خدمتیله همدانه اعزام ایدلدی. بعده کندیسنه بغداد دفتردارلغی ویرلدی. ینه استانبوله عودتنده مالیه تذکره‌جیلکنه رونق ویردی. برآز صکره عهده‌سنه ارضروم سرعسکرلکی تفویض اولنان سابقا بغداد والیسی احمد پاشا معیتنده ینه ریاست وکالتیله اردو دفتردارلغنه نصب اولندی. تکرار درسعادته کله‌رك بر قاچ مهم مأموریتده دها بولندقدن صکره صدارت مکتوبجیلغنه کچدی. بر مدتده رئیس الکتابلقده بولندی. نهایت رتبهٔ

وزارتله مصر واليلكنه تعيين قيلنـدی. اوراده بش‌سنه قدر غایت مدبرانه بر صورتده ایفای وظیفه ایلدیکندن نشانجیلق ایله عتبهٔ علیایه دعوت بیورلدی. صکره‌لری آیدینده، صیداده، رقه‌ده، حلبده والیلك ایتدی. بر آره‌لق شام ایالتی وامیرالحاجلق ایله مبشر اولدیغی حالده مسند صدارته چاغیرلدی. (٦٨) سنه‌سی جمادی‌الآخره سنك سکزنجی کونی دارالخلافه‌یه مواصلتله اوته‌دن بری اثبات لیاقت ایده کلدیکی مقام سامی‌یه شرفبخش اولدی. زمان سلطان عثمان ثالث زمانی ایدی. مؤخراً سلطان مصطفای ثالث دوری حلول ایتمکله راغبك نیر اقبالی تمامیله ضیاپاش اولمغه باشلامش، حتی پادشاه مشار الیهك خواهری صالحه سلطانه اقتران ایله شرف صهریت سنیه‌یه دخی نائل اولمشدر. تاریخك شهادتیله ثابت اولدیغی اوزره بش آلتی سنه دوام ایدن مدت صدارتنده دولته بك بیوك خدمتلر ایتمشدر. (٧٦) رمضانك یکرمی دردنجی کونی ارتحال ایتدی. مدت عمرنده جمع ایتمش اولدیغی کتب نفیسه ایچون قوسقه‌ده

انشا ایتدردیکی کتبخانه ایله چشمه وسبیلك یانده آماده ایلدیکی تربه‌یه دفن ایدلدی. انتقالی ختام انشاآتی تعقیب ایتمشدر. مرتب دیوانی ومنشآتیله (سفینة الراغب) نامنده مباحث فنون شتایی مشتمل مجلهٔ جلیله‌سی متداولدر. (راغب پاشا مجموعه‌سی) عنوانیله یاد اولنان یازمه مجموعهٔ نفیسه‌سی جیدیه کتبخانه‌سنده محفوظدر. پاشا سیاسیاتجه (وزیر حکیم) نامنی آلمش اولدیغی کبی ادبیاتجه دخی (شاعر حکیم) عنوانینی قازانمشدر. اسکی صدراعظملر ایچنده کندینه مخصوص بر موقع طوتمش اولان راغب ادبامز، شعرامز آره‌سنده‌ده بر مقام عالی احراز ایتمشدر. منشآتی انقلاب زمان ایله اهمیتنی محافظه ایده‌مه‌مش ایسه‌ده اشعار حکیمانه‌سی قیمتدن دوشمك مخاطره‌سندن مصون بولنمقده‌در. برخیلی سانحاتی امثال عثمانیه صیره‌سنه کچمشدر. مثلا محض حکمت اولدیغی مسلم اسافل واعالی اولان «شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر» مصراعنی صیره‌سی کلدکجه هرکس یاد ایدر. پاشانك اکثر اشعار منتخبه‌سی حفظه شایان حکیمانه

سوزلردر. هیچ برشاعرمز بویولده کندیسی قدر اثر موفقیت کوسترەمەمشدر دینیلەبیلیر. طبعی مألوف حکمت اولدیغندن عاشقانه، رندانه ابیاتی بالنسبه آزدر. شعری تکلفله سویلر، فقط (سامی) کبی لطافتدن خالی برلقاز. (نابی) کبی ارسال مثله مائلدر. بوده آثار ایران ایله اشتغالندن، خصوصیله (صائب) ە امتثالندن ایلری کلیر. صائبی تقدیر وتقلید ایتسنه برشی دینیلەمسه بیله (شوکت) کبی صرف خیالات ایله اوغراشانلره کوستردیکی تمایل جالب تکلمدر. دیواننده سویمسز بعض تصوراته تصادف اولنمسی بوتمایلك نتایجندندر. راغب معانیدە تقلیددن، الفاظده مسامحەدن برآز دها متحاشی بولنیدی ترکی اشعارینك قسم اعظمی انتخابه شایان کوریلوردی. شمدیکی حالده دخی منقحیتده دیواننه معادل طوتیله بیلەجك بردیوان همان بولنەماز.

رافض [ع] ترك ایدیجی، ایدن: رافض راه صواب.

رافضه [ع] شیعەدن برفرقه درکه اولدن حضرت (زید بن علی) یه بیعت ایتدکلری حالده صکرەدن بعض اسباب غیر مشروعەیه مبنی کندیسنی ترك ایلمشلردر.

رافضی [ع] (رافضه) فرقەسنه منسوب: شخص رافضی. جمعی: رافضیون. تخفیف یا ایله اسلوب فارسی اوزره (رافضیان) صورتندەده جمعلنیر.

رافع [ع] رفع ایدیجی، ایدن. جناب حقه ده اطلاق اولنور: یا رافع!

رافه [ع] رفاه ایله یاشایان: مؤمن رافه. (مرفّهاً) مقامنده (رافهاً) دینیلەبیلیر.

راقم [ع] یازیجی، یازان: راقم الحروف.

راکب [ع] بینیجی، بینن: راکب جازه. راکب البحر. راکباً = بنمش اولەرق: سفینەیه راکباً عزیمت.

راکد [ع] جریان ایتمیوب طوران: ماء راکد. میاه راکده. هوای راکد.

راكِع [ع] ركوع ايديجى ، ايدن: مصلىٔ راكع . راكعاً = ركوع حالنده اولەرق: راكعاً سلام ويرمك.

رام [ف] مطيع، منقاد. انسان وحيوان حقنده قوللانيلير.

رامِشگَر [ف] و

رامِشى [ف] مطرب، سازنده، خواننده : « ميكشان مدهوش نى خاموش رامشكر حزين »

رامى [ع] آتيجى، آتان: رامىٔ تير. رامى الحجاره.

رامى [ف] رامه منسوب ، يك مطيع . (رام) آرام، قرار معناسنەدە كلديكندن (آرامى، قرارى) ديمكدە اولەبيلير .

ران [ف] اويلوق: «زير راننده رخش اژدرسر» . سورمك، سوق ايتمك معناسنه اولان (راندن) مصدرندن امر حاضرده اولور . بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير : اسبران، خامه ران .

راوَند [ع] معروف دارو : راوند چينى. فى الاصل (روند) در .

راوى [ع] روايت ايديجى ، ايدن : « راستكو اولمليدر بر راوى». العهدة على الراوى = بو روايتك صحت وعدم صحتى راويسنه عائد .

راه [ف] يول: راه مكه . راه محبت. (رَه) صورتنده تخفيف اولنور. راهبر، رهبر = يوله كوتوريجى، قلاووز، دليل. راهزن، رهزن = يول اوريجى، قاطع طريق. راهنما، رهنما = يول كوستريجى ، قلاووز ، دليل . راهوار ، رهوار = صورت معروفەدە كوزل يوريين حيوان، راهوان .

راهِبَه [ع] بال آريسى.

رأى [ع] (رأى) ملبّنى: تيره‌راى. نظمده (را) صورتنده تخفيف اولنور : خودرا.

رايَت [ع] سنجاق . نظمده (رابه) صورتنده ده قوللانيلەبيلير. جمعى: رايات.

رائج [ع] خلق آره‌سنده سوریلور، بکر.: رائج آقچه. فی الاصل (رائج) در.

رائحه [ع] قوقو: رائحهٔ طیبه. فی الاصل (رائحه) در.

رایگان [ف] بادهوا، عوضسز، زحمتسز الهگچن شی.

رائش [ع] رشوت ویرن ایله رشوت آلان بیننده واسطه اولان شخص.

رَأسْ [ع] باش: رأس وقدم. رأس الحکمه. اوج رأس قوزی. رأس المال = سرمایه.

رَأْفَتْ [ع] اسرگه‌مه، بك اسیرگه‌مه، مرحمت، شدت مرحمت.

رَأْیْ [ع] نتیجهٔ تفکر اولان حکم، حکم فکری، حکم نظری: رأی فاسد. رأی سدید. رأیَ العین = کوزیله کورمك. رأی العین کورمش = کوزیله کورمك صورتیله کورمش.

رَئیس [ع] باشده بولنان آدم، برجاعتك باشی: رئیس مجلس. رئیس روحانی.

رَبّ [ع] جمله مخلوقاتی بسلین، تربیه ایدن جناب حق، پروردکار: رب العالمین. رب الارباب. § صاحب، مالك: رب الدار = او صاحبی. جناب حقه اطلاق اولنان (رب عزت) عزت حقیقیه صاحبی دیمکدر. (یارَبْ) (یارَبِّ)-دن، (یارَبِ) دخی (یاربّی) دن مخففدر. عرب (یا ربّی) دن یاء متکلمی اسقاط ایله (یارَبِ) دیر. عجم بونی برقات دها تخفیف ایله (یارَب) صورتنده قوللانیر. بز صور ثلاثه‌یی استعمال ایدرز. فقط نظمده اکثریا قوللاندیغمز (یارَبْ)در: «مبارك ملکدر اول ملك ویران اولمسون یارب! — فضولی»

رَبابْ [ع] و

رَبابه [ع] کمانچه: «مستغنیٔ نغمهٔ ربابم» «اربابنه خوش کلیر ربابه». ربابی = رباب چالان.

رَبّانی [ع] متألّه، متعبد، عارف بالله اولان ذات: امام ربانی، عالم ربانی. (محمد بن

الحنفیه) (عبد الله بن عباس)ك ارتحالنده «الیوم مات ربانی هذه الامة» بیورمشدر. (رضی الله عنهما). جمعی: ربانیون، ربانیین. فی الاصل رب حقیقی اولان جناب حقه منسوب دیمکدر. (امر ربانی، الطاف ربانیه) کبی تعبیرلرده بو معنی ملاحظه اولنور.

رَبْط [ع] باغلامق، باغلانمق: ربط قلب. رشته‌نك ربطی. «کچ هردوسرادن دلکی خالقه ربط ایت»

رَبْع [ع] حولی‌یی مشتمل خانه، دار.

رُبُوب [ع] اوکی اوغل.

رُبُوبِیّ [ع] ربّه منسوب، خدایی: علم ربوبی = الهام طریقیله ویریلن علم، علم لدنی.

رُبُون [ع] آلش ویرشده ویریلن پی.

رَبِیب [ع] اوکی اوغل. (رابّ) کبی اوکی بابایه‌ده اطلاق اولنور.

رَبِیبَه [ع] اوکی قیز. دایه‌یه دخی اطلاق اولنور.

رَبِیط [ع] (مربوط) ایله مترادفدر.

رَبِیع [ع] بهار، موسم بهار: «بتدی نهال (کلبن خانان) ربیعده — تاریخ — سروری». ربیع اوّل = ایلك بهار. ربیع ثانی = صوك بهار. ربیعی = ربیعه منسوب: «یوق کرچه کشایش ربیعی — سویلتمه‌ده جوشش طبیعی». (ربیع الاول) و (ربیع الآخر) معروف آیلردر.

رَتَائِم [ع] (رتیمه) نك جمعی. (رتایم) صورتنده یازلمالی.

رَتْق [ع] بر شیئك یاریغنی قاووشدیروب بیتشدرمك، یاریق قاووشدیریلوب بیتشدیرلمك: رتق چاك روزنه. بر یاریغك رتقی. اکثریا (فتق) ایله برلکده ایراد اولنور.

رَتَل [ع] و

رَتِل [ع] منتظم، خوش، دلکش، روشن کلام: رتل شاعر.

رَثْمَه [ع] و

رَتِيمَه [ع] بر شیئی اونوتمامق ایچون انسانك كندی ویا باشقه‌سنك پارماغنه باغلادیغی ایپلك .

رَثَاثَتْ [ع] اسكیمش، ییرانمش اولمه، اسكیلك، كهنه‌لك: رثاثت البسه. رثاثت مفروشات .

رَثْی [ع] میتك محاسنی تعداد ایده‌رك آجییوب آغلامق، مرثیه خوان اولمق: رثی میت.

رَثِیث [ع] اسكیمش، ییرانمش: لباس رثیث. اثواب رثیثه.

رَجّ [ع] صاللایوب صارصمق، صاللانوب صارصلمق: رج اجسام. رج شدید. كرهٔ ارضك رجی. (ارتجاج) معناسنه‌ده كلیر .

رَجَاء [ع] اومه، امید ایتمه. منقطع الرجا=مأیوس، نومید. كسر ایله غلطدر.

رَجَب [ع] معروف آی . رِجِش رجباً تَرَجّباً .

رَجَز [ع] عروضده بحر مخصوصدركه فی الاصل هرمصراعی درت كره (مستفعلن)دن تشكل ایدر. (اُرجوزه) معناسنده‌ده مستعملدر.

رَجْس [ع] و

رَجْسَه [ع] شدتلی كوك كورلتیسی .

رَجْع [ع] (ارجاع) ه بدل قوللانیله بیلیر.

رَجْعَه [ع] بعد الموت دنیایه رجوع : فلان ملحد رجعه‌یه قائلدر.

رَجْف [ع] و

رَجَفَان [ع] شدتله صاللانوب صارصلمه : رجفان ارض. بومعناده متعدی‌ده اولور § شدتله كورلدمه: رجفان رعد .

رَجُل [ع] بالغ اولان اركك انسان: رجلِ صالح.

رَجْم [ع] طاشه طوتمق، طاشه طوتلمق، طاشلامق، طاشلانمق: رجم شیطان. بر ملعونك رجمی § بریسنه آتیلان طاش.

رَجُولِیَّت [ع] اركك اولمه، اركككلك، ارلك.

رَجِیل [ع] چوق یوریین، یورییجی آدم.

رَجِیم [ع] قوغلمش، طرد اولنمش، مطرود: شیطان رجیم.

رَحْل [ع] سمر، پالان. شدّ رحل = سفره چیقمق، یولجی اولمق § انسانك یاننه آلدیغی یاغمورلق وسائره كبی یول لوازمی: القای رحل.

رَحْلَه [ع] اوزرینه كتاب وسائره قونلمق اوزره صورت معروفه‌ده یاپیلان صیره: رحلهٔ تدریس.

رَحْم [ع] مرحمت: «احوالمه رحم ایلر ایدك دشمنم اولسه‌ك — عونی». فی الاصل ضم ایله افصحدر.

رَحِم [ع] نسوانده ودیشی حیوانده اولان دول یاتاغی: رحم مادر § خصملق، قرابت، اخوت كبی وسائل قرابت: صلهٔ رحم. لسانمزده اكثریا حانك سكونیله قوللانیلیر.

رَحْمان [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق. مخلوقه اطلاق اولنماز. رحمانی = رحمانه منسوب، شیطانی دكل: رحمانی رؤیا: «طوندی آفاق او دمده نفس رحمانی — حقی». (رحمن) صورتنده‌ده یازیلیر.

رَحْمَت [ع] جناب حقك قولنه بعد الموت اولان احسانی، حسن معامله‌سی: «الله رحمت ایلیه بیمار حسرته! — عونی». قبل الموت اولان احسان الهی یه ده اطلاق اولنه بیلیر § یاغمور.

رَحَمُوت [ع] بیوك مرحمت، مرحمت عظیمه: رحموت حق.

رَحَی [ع] دكیرمن. فرس الرحی = دكیرمن بارگیری.

رَحِيبْ [ع] كنكيش ، بول. رحيب الراحه = الی آچيق.

رَحِيقْ [ع] ابی شراب ، شراب ناب : «باقيكز رحيق بيانمك نه صفافزا جريانى وار!»

رَحِيلْ [ع] كوچه ، كوچ ايتمه، كوچ: يوم رحيل. «رضينا من نوالك بالرحيل — لا»

رَحِيمْ [ع] صاحب رحمت اولان جناب حق: رب رحيم. (رحان) بوندن ابلغدر. بو مخلوقده اطلاق اولنور: «شونكته قلب رحيمكدن ايتميوری كذر؟»

رَخَاء [ع] وسعت معيشت ، بوللقله كچينش : نعمت رخاء.

رَخَاصَتْ [ع] تازه‌لك، ملايمت ، نازكلك : رخاصت بدن . رخاصت اصابع.

رَخَامَتْ [ع] سسك وياسوزك اينجه وياواش، نرم ولطيف اولمسی : رخامت صوت. رخامت كلام.

رَخَاوَتْ [ع] كوشكلك ، سولپوكلك : رخاوت بدن . ايفای وظيفه‌ده رخاوت.

رَخْتْ [ف] آت طاقمی، يول، سفر طاقمی، تجملات.

رَخْشْ [ف] كوسترشلی ، سريع الجولان آت : «رخشی ايتدكجه ضبح ايله جولان — سر» «والعاديات» اولوردی عيان» § زال اوغلی رستمك آتی: «رخش می‌بايدكه رستم‌را بميدان آورد — صائب»

رَخْشَا [ف] و

رَخْشَانْ [ف] (درخشان) ايله مترادفدر : كوكب رخشان. شان رخشان.

رَخْشَنْدَه [ف] (رخشان) ه بدل قوللانيلير .

رَخْنَه [ف] كديك ، ياريق ، ييرتيق، آره‌لق: رخنۀ ديوار § ضرر، زيان. رخنه‌دار = رخنه‌لی، متضرر، ضررديده .

رَخْو [ع] رخاوتلی، کوشك، سولپوك: جسم رخو. اجسام رخوه.

رَخيص [ع] اوجوز: متاع رخيص. امتعهٔ رخيصه. § نازك، ملايم ثوب: لباس رخيص. § آکسيزين اولان اولوم: موت رخيص.

رَخيم [ع] و

رَخيمَه [ع] سسی اينجه وياواش، سوزی نرم ولطيف اولان قيز: جاريهٔ رخيمه.

رَدّ [ع] کری دوندرمك، دوندرلمك، قبول ايتمه‌مك، ايدلمه‌مك: برهديه‌يی رد. برسوزك ردی. « زعمنجه اولور هر کيشينك رد وقبولی — لا». رد سلام = سلام ويرنه سلام ايله مقابله، سلام آلمق.

رَداءَت [ع] باياغيلق، کوتولك، فاسدلك: رداءت خلقت. رداءت لباس.

رَدّت [ع] چرکينلك، مدار مردوديت: ردت منظره. ردت قيافت.

رَدْع [ع] کری طوردرمق، طوردرلمق: ردع اطفال. اطفالك مهالکدن ردعی. ردع الجيب، ردع جيب = درونی کدردن تخليه.

رَدْم [ع] قاپو وکديك کبی شيلری اهتمام ايله قاپامق، بويله شيلر اهتمام ايله قاپانمق: ردم در. رخنه‌نك ردمی. (سدّ) دن ابلغدر.

رَدَم [ع] سد، بند: هدم ردم. رفع ردم.

رَدیء [ع] باياغی، کوتو، فاسد: متاع ردیء. اخلاق رديئه. بومعناده (ردیّ) و(رديّه) غلطدر.

رَديغ [ع] يره اورلمش: پهلوان رديغ § احمق: شخص رديغ.

رَديف [ع] حيوانده برينك آردينه بينن، برينك آردی صيره کيدن § عسکرك صنف معروفی: عساکر رديفه § کافهٔ ابيات اواخرنده مستقل اوله‌رق تکرر ايدن بر ويا دها زياده لفظ.

رَذائِل [ع] (رذیله)نك جمعی: فضائل و رذائل . (رذایل) صورتنده یازلمالی .

رَذالَت [ع] رذیللك ، بك زیاده چرکین اولان حالت .

رَذیل [ع] آلچاق، صویسز، فرومایه، رسوای.

رَذیله [ع] فنا خصلت، شیمهٔ ردیئه : یالانجیلق بر رذیله‌در.(رذیل)لك مؤنثی ده اوله بیلیر.

رَز [ف] اوزوم آغاجی، آصمه، چوتوق .

رَزّاق [ع] جمله‌نك رزقنی ویرن جناب حق : رزاق عالم.

رَزانَت [ع] آغیرلق، وقارلیلق، تمکینلیلك : رزانت اطوار. رزانت رأی.

رَزایا [ع] (رزیئه) نك جمعی.

رَزم [ف] جنك: رزم رستمانه. «عزم رزم ایلدك ارباب غزایز شمدی — عزت بك » .

رزمگاه، رزمگه = جنك یری، محاربه میدانی .

رَزّه [ع] قاپویه کلید کچیرمك ایچون یاپیلان دمیر، لسانمزده تخفیف ایله مستعملدر.

رَزیئه [ع] مصیبت، بلیه.

رَزین [ع] رزانت ایله متصف، رزانتلی: رئیس رزین. رأی رزین.

رَسّ [ع] ایچریسی طاش ایله اورلمش قویو § قوم ثمود بقیه‌سنك استعمال ایتدکلری بر قویو. کندیلرینه مبعوث اولان پیغمبری آنك ایچنه القا ایده‌رك آغزینی طاش ایله اورمشلردر : اصحاب الرس .

رَسا [ف] ایریشیجی، یتیشیجی: «دست کوتاهمزی ایتمه‌مش الله رسا — عزت ملا». نارسا = رسا دکل، یتشمز، الویرمز .

رَسائِل [ع] (رساله) نك جمعی . (رسایل) صورتنده یازلمالی.

رَسّام [ع] رسم یاپان صنعتکار.

رَسْتگار [ع] قورتیلیجی، قورتیلان. رستکاری = رستکارلق، نجات.

رَسْتَه [ف] قورتلمش، خلاص اولمش. نورسته = یکی یتشمش: نهال نورسته. جوان نورسته. جمعی: رستگان.

رَسْم [ع] اثر، نشان، بقیه: رسم خانهٔ خراب § صورت معروفه‌ده یاپیلان شکل، هیئت: انسان رسمی. آت رسمی. § یازمه، چیزمه: بو کلمه شویله رسم اولنور. چهره‌یی کوزل رسم ایتمش § عادت، اصول: رسم کشاد. § دأب دولت، اصول دولت. رسماً = اصول اوزره، اصوله، عادته موافق اوله‌رق. ظاهرا کوسترشدن عبارت اوله‌رق مقامنده‌ده قوللانیلیر. رسمی = رسمه منسوب: امر رسمی. اوامر رسمیه. معاملات رسمیه. رسمیات = رسمی اولان خصوصات § ویرکو: دخان رسمی.

رَسَن [ف] ایپ، اورغان. زلف ایچون مشبه‌به اوله‌ماز.

رَسُول [ع] ایلچی § جانب حقدن کتاب ایله کوندریلن پیغمبر § حضرت پیغمبر.

رَسِیّ [ع] خیرده یاخود شرذه. ثابتقدم، صاحب مسلك آدم.

رَسِید [ف] دفترده بر مبلغك آلندیغنی یاخود حکمدن ساقط اولدیغنی کوستریر بر درلو اشارت. (ایتمك) ماده‌سیله‌ده قوللانیلیر: «بر ویرمیه‌لم پاره‌یی سن بوربجی رسید ایت — لا». فی‌الاصل ایرشدی، واصل اولدی معناسنه‌در.

رَسِیدَه [ف] ایرشمش، واصل اولمش، یتشمش، اولمش: پیام رسیده. میوهٔ رسیده. نو رسیده = یکی یتشمش: نهال نورسیده. شاعر نورسیده. جمعی: نورسیدگان.

رَسِیل [ع] ایلچی، مخبر معتبر.

رَشّ [ع] مایعی سرپمك، مایع سرپلك: رش گلاب. رش دموع. صویك رشی § چیسنتی، سرپنتی یاغمور.

رَشاشْ [ع] و

رَشاشَه [ع] سرپنتی: رشاشهٔ ماء.

رَشْح [ع] ترله‌مه، صیزمه: رشح بدن. رشح انا.

رَشْحَه [ع] صیزنتی، طامله: رشحهٔ خامه. جمعی: رَشَحات.

رَشْف [ع] مایعی امه‌رك ایچمك، مایع امیله‌رك ایچملك: رشف زلال. شرابك رشفی. صونكر صویی رشف ایدر. الرشف انقع = صویی آزار آزار ایچمك تسكین حرارت خصوصنده پك مؤثردر.

رَشْك [ع] حسد. رشك‌آور = حسد ایتدیریجی، حسده دوشوریجی: «رنك رخساره‌سی رشك‌آور كل». رشكین = حاسد، حسود. (رشك) محسود معناسنده‌ده مستعملدر: رشك ارم.

رَشیح [ع] تر: رشیح وجه ملیح. رشیح سبو.

رَشید [ع] طوغری یوله‌سلوك ایدن: سالك رشید§عاقل، بالغ: ولد رشید. (مرشد) معناسنه اوله‌رق جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رشید. (رشیدیه) دینیلن حلوا هارون رشیده منسوبدر.

رَشیق [ع] بوبی موزون ولطیف اولان: جوان رشیق. رَشیق القد.

رَصّادْ [ع] (راصد) ه بدل قوللانیلمیز. آندن ابلغدر: «كیمی صیاد ماهیدر كیمی رصاد ماه اولمش — صفا»

رَصاصْ [ع] قالای: رصاص مذاب. رصاصی = قالایجی.

رَصافَتْ [ع] و

رَصانَتْ [ع]متینلك، محكملك: رصانت بنا.

رَصَايِغ [ع] (رصیعه) نك جمعی : رصایع نیام. رصایع لجام. (رصائع) صورتنـده یازلمالی.

رَصَدْ [ع] کوز دیکوب کوزتمك، کوز دیکیلوب کوزه‌دلمك: رصدکواکب. سیاراتك رصدی. رصدخانه. رصدگاه. «بویله رمز ایتمش آنی اهل رصد — سنبلزاده»

رَصْف [ع]قالدیریم دوشه‌مك، دوشمك،قالدیریملامق، قالدیریملانمق. (ترصیف) زیاده قوللانیلیر: ترصیف طرق. اسواقك ترصیفی.

رَصَفْ [ع] و

رَصَفَه [ع] قالدیریم، قالدیریم طاشلری. جمعی : رصَفات: تنظیم رصفات.

رَصِیعَه [ع] قاباره § قاباره کبی یریر وضع اولنان زینت.

رَصِیفْ [ع] و

رَصِینْ [ع] متین ، محکم : بنای رصین. قلعهٔ رصینه.

رَضَاعْ [ع] و

رَضَاعَتْ [ع] ممه‌دن سود امه : رضاع صبی. مدت رضاعت. «زانولرین ایلمش نهاده — تسهیل رضاع ایچون زمینه». رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَضِیعْ [ع] سود قارداش.

رَطَابَتْ [ع] (رُطوبت) ایله مترادفدر.

رَطَانَتْ [ع] لسان عربیدن باشقه لسان ایله تکلم. مثلا فارسی سویلمك رطانتدر. رانك کسریله‌ده لغتدر.

رَطْبْ [ع] یاش، نملی: میوهٔ رطب. رطب و یابس

= مناسبتلی مناسبتسز ، صاچه صاپان سوز § تازه ، ملایم : جسم رطب. رطب اللسان = لسانی تازه‌لك بولمش، لذتیاب اولمش.

رَطَبْ [ع] خطا ، صواب دیله نه کلیرسه سویلمك حالی: مبتلای رطب.

رُطْبَه [ع] بونجه اوتی. (رَطْب) ك مؤنثی ده اوله بیلیر : ثمرات رطبه.

رَطِیبْ [ع] ایکی معناسنده‌ده (رَطْب) ایله مترادفدر: چشم رطیب. جسم رطیب.

رَعَایَا [ع] (رَعِیّه) نك جمعی : ترفیه رعایا.

رَعْد [ع] کوك کورلتیسی ، صوت سحائب: رعد وبرق.

رَغْدَه [ع] و

رَعْشَه [ع] تترەمه . رعشه‌دار = رعشه‌لی : «بر رعشه‌دار اله طولو پیمانه ویردیلر — لا»

رَعْنَا [ع] کوزل، لطیف، خوش نمایشلی : محبوبهٔ رعنا . سرورعنا . فی الاصل (ارعن) ك مؤنثی اولمق اوزره احمق، چولپه ، سونه‌یه قادین معناسنه‌در . بوراسنی بیلمن بر محبوبه‌یه رعنا دیمك مخاطره‌لی کورینور. قاموس مترجمی دییورکه: «لسان شعراده محبوبه‌یی رعنا ایله توصیف استرخادن ناشی نهال تازه کبی تمایلی اعتباریله‌در». سنبلزاده «احمق قاری‌یه رعنا دینیرمش — محبوبه دیمك بیلمم نه معنی» دیه تجاهل ایتمشدر. «رعنا معلومکزدر» یوللو تعبیرلر کوزل کورنمه‌مکه باشلادی. گل رعنا = نصفی قرمزی ، نصفی صاری اولان کل: «دلم زبیم خزان می‌طپد خوشا کل رعنا — که دربهار پس سر نمود فصل خزان را — صائب». «ایکیسندن برکل رعنا کورینوردی کوزه — لاله رخسارکله جمع اولسه رخ زردم بنم — ابن‌کمال». مطلقا کوزل کله‌ده وصف اولور.

رَعْی [ع] اوتلاتمق، اوتلادلمق: رعی مواشی . حیواناتك رعیی. اوتلامق معناسنه‌ده کلیر .

رَعِيب [ع] (مرعوب) ايله مترادفدر .

رَعِيَّه [ع] بر حكومتك الى آلتنده اولان عامهٔ ناس. «كلكم راع وكلكم مسئول عن رعيته» حديث شريفی مشهوردر . (رعيت) صورتنده ده قوللانيليلر .

رَغائِب [ع] (رغيبه) نك جمعی . ليلهٔ رغائب = خاتم الانبيا افندمزه والدهٔ مكرمه‌لری حضرت (آمنه) نك حامل قالدقلری شب مقدس كه رجب شريفك ايلك جمعه كيجه‌سيدر . عطايی جزيله كيجه‌سی ديمكدر . (رغايب) صورتنده يازلماملی .

رَغْبَت [ع] ديله‌مك، ايستمك، ايستك ايتمك، ميل قوی : « اولدی عصرنده علم وصنعت وفن — مترقی كمال رغبتدن » . راغبك « فهم ايلمدك معنئ رغبت نه‌يه ديرلر » مصراعی بی (معنئ) اولسه دها مرغوب اولوردی . رغبةً = رغبت صورتيله: رغبةً عبادت. جمعی: رَغَبات .

رَغَد [ع] سهولت ، وسعت، رفاهيت اوزره اولان ديرلك : عيشهٔ رغد § ديرلكده سهولت ووسعت : رغد معيشت .

رَغْم [ع] بريسنك خوشنه كيتميه‌جكی معلوم اولان حركتك بالالتزام اجراسی، كورلك: « ثابت اول عزمكده دهر بی ثباتك رغمنه — لا» . رغماً = رغم اوله‌رق، رغم طريقيله. رغماً على‌انفه = كوستردبكی عظمتی تحقير ايچون، تحقير مقصديله. على‌رغم العدو = دشمنك كورلكنه . رغميّات = رغم صورتيله اولان خصوصات .

رَغِيبَه [ع] رغبت اولنان شی § چوق ويركی، عطيهٔ كثيره . (رغيبت) صورتنده ده قوللانيله بيلير .

رَغِيف [ع] كرده دينيلن اتمك، يوفقه، پيده .

رَفّ [ع] راف: رف رفيع.

رَفاقَت [ع] رفيق اولمه ، يولداشلق، آرقداشلق:

حسن رفاقت. حسب الرفاقه.

رَفَاهْ [ع] و

رَفَاهَتْ [ع] و

رَفَاهِيَتْ [ع] وسعتلی، سهو-لتلی دیرلك، وسعتله، سهولتله خوش کچینمش، وسعت حال، وسعت معیشت. (رفاه) عربیده مستعمل اولمدیغی حالده لسانمزده قوللانیلیر. (رفاهیت) یانك تشدیدیله غلطدر.

رَفْتْ [ف] کیتمه. (آمد) ایله برلکده قوللانیلیر. آمد ورفت = کیدوب کلمه، کلوب کیتمه.

رَفْتَارْ [ف] صالنه‌رق یوریمه، کوزل یوریش، حسن مشی: «رفتارینه دقت ایت نه موزون!»

رَفْتَه [ف] کیتمش، کچمش، ماضی: عیش رفته. ایام رفته. عمر رفته. رفته رفته = کیده کیده، تدریج ایله: «رفته رفته عدو زوال بولور»

رَفَثْ [ع] بی ادبانه تعبیرات ایله تکلم § چاپقینجه‌سنه سویلنیلن سوز.

رَفْرَفْ [ع] و

رَفْرَفَه [ع] پرده ودوشه‌مه یاپیله‌جق یشیل بز، قاش § اینجه، نازك قاش، دیبا § پرده، اورتو کبی شیلرك صاچاق یرلرینه کلن فضله‌سی، صاچاق § دوشك، مندر، یاصدق، دوشه‌مه. § صالقم سوکود کبی داللری صار-قیق اولان نازك، لطیف آغاج.

رَفْشْ [ع] چاپا. «من الرفش الی العرش» مثلی بی اقتدار ایکن مساعدهٔ روزکار ایله پك مقتدر اولان آدم حقنده ضرب اولنور.

رَفَشْ [ع] قولاغی بیوك اولمه، بیوك قولاقلیلق: عیب رفش.

رَفْضْ [ع] ترك § رافضی اولمه، رافضیلك. فتحتین ایله‌ده لغتدر.

رَفْعْ [ع] یوقاری قالدرمق، قالدیرلمق: رفع درجه.

حضرت مسیح [illegible] رفعی § اورته‌دن قالدرمق، قالدیرلمق : رفع نزاع . مناسبتسزلکك رفعی.

رَفُو [ف] یامه، اورکو: «رفوی عافیت چاك گریبانمله دشمندر — نابی» . رفوگر = اورکوجی.

رَفُوشَه [ف] شاقه، لطیفه § صوچ، گناه .

رَفْهان [ع] (رافِه) ایله مترادفدر.

رَفیض [ع] (متروك) ه بدل قوللانیله‌بیلیر.

رَفیع [ع] یوکسك: بنای رفیع. رتبهٔ رفیعه.

رَفیق [ع] یولداش، آرقداش: رفیق شفیق § اوصلو، اذعانلی، تربیه‌لی آدم .

رَفیه [ع] (رافِه) ایله مترادفدر.

رَقّ [ع] کاغده بدل اوزرینه یازی یازیلان‌دری، جیلان دریسی § صحیفه، بیاض صحیفه.

رَقابَت [ع] رقیبلك، رقیبلك ایتمه، دیکرینی منع ایله کندینی‌اورته‌یه چیقارمغه چالیشمش: «او مهی یانمده طوتدم قهره رقابتندن — کمال» . حسب الرقابه.

رَقّاص [ع] رقص ایدیجی، ایدن، کوچك § ساعتك ایچنده صاغه صوله حرکت ایدن آلت مخصوصه: «رقاصی تماشا ایدرز ساعتمزده — سید وهبی»

رَقایِق [ع] (رقیقه) نك جمعی: رقایق شعریه .

رَقَبَه [ع] بویون : ضرب رقبه § قول، کوله، جاریه : اعتاق رقبه. فكّ رقبه = قول آزاد ایلمك. جمعی: رقبات.

رَقَدان [ع] شوق ونشاط ایله صیچرایوب اوینامه : رقدان صبیان.

رَقْش [ع] (نقش) ایله مترادفدر .

رَقْص [ع] قالغیبوب، صیچرایوب اوینامق : رقص نسوان. رقص مدید. رقص کنان = رقص ایدیجی، رقص ایده‌رك، رقص ایده ایده .

رَقْصانْ [ف] رقص ایدیجی ، ایدن : « عالم امکانده رقصان اولمدق جان قالمسون»

رَقْطاء [ع] قاره‌لی بیاضلی آلاجه حیوان دیمك اولان (ارقط)ك مؤنثی: هرۂ رقطاء. دجاجۂ رقطا § عباره‌نك برحرفی نقطه‌لی ، دیکر حرفی نقطه‌سز اولمقدن عبارت برصنعت ادبیه . (اصطلاحات ادبیه) ده ایضاح اولنه‌جغی اوزره اهمیتی یوقدر .

رَقَم [ع] حسابده عدد اشارتی: (۱) رقمی . صبرینك « بن شبنم اشکم دوکه‌یم سن رقم ایله » مصراعی کبی بعض آثارده رقم قویمه معناسنده‌ده قوللانلمشدر. رقمزن = یازیجی . رقمزده = یازلمش .

رَقیب [ع] دیکرینی منع ایله کندی ایشنی ترویج ایتمکه چالیشان، انکل: « انصاف اولنسه بزده رقیبك رقیبی یز — نابی». حافظ، نکهبان، کوزه‌دیجی معناسنه اوله‌رق جناب حقه‌ده اطلاق اولنور.

رَقیق [ع] رقتلی، اینجه : رشتۂ رقیق . قلب رقیق. نظم رقیق.

رَقیم [ع] یازی یازه‌جق لوحه: رقیم طفل مکتب.

رَقیمَه [ع] یازلمش کاغد، مکتوب، تذکره .

رَگْ [ف] طامار. بدرك = طامارسز . رکزن = قان آلیجی، فصاد .

رَکاکَتْ [ع] ضعیفلك، کوشکلك، قصورلولق: رکاکت لسان . رکاکت طبع . رکاکت عباره.

رَکانَتْ [ع] وقار ، تمکین صاحبی اولمه، وقارلیلق، تمکینلیلك: رکانت مشرب. رکانت اطوار.

رَکْب [ع] سواران کروهی، سواری طاقمی : رکب غزات .

رَکْز [ع] یره‌صاپلایوب دیکمك، صاپلانوب دیکلمك: رکز علم. سنجاغك رکزی.

رَكْض [ع] هارل هارل تپمك، تپلمك : ركض ارض. زمينك ركضى . حيوانى يورتمك ، قوشدرمق ايچون تپمك معناسنده‌ده مستعملدر: ركض دابه.

رَكْعَت [ع] نمازده بر ركوعى حاوى اولان اعمال مخصوصه‌نك مجموعى: ركعت اولى. « قيلدى اقصاده ايكى ركعت نماز — سليمان افندى». جمعى: رَكَعات.

رَكيك [ع] ركاكتلى: لسان ركيك. نظم ركيك . افادهٔ ركيكه . « الفاظى ركيك وپرتنافر — ضيا»

رَكين [ع] ركانتلى : ركن ركين . وضع ركين. مرد ركين .

رَم [ف] اوركه . رمكرده = اوركمش: رخش رمكرده.

رَماد [ع] آتش كولى: «ياز-سه‌لر روضه‌سنك نامنى آتشدانه — زير آتشده اولور برچمن سبز رماد — نابى». رمادى = كول رنكنده: لباس رمادى.

رَمّال [ع] رمل دوكن، رملجى: «بن نكته شناسم بنى رماللى صاندك؟ — خيالى »

رَمان [ف] اوركيجى، اوركك: اسب رمان .

رَمَد [ع] كوز آغريمه ، كوز آغريسى: «ديدهٔ كلكون بياضن صانمه سرخ ايتمش رمد — نديم »

رَمز [ع] كيزليجه اشارت : «صراحتله‌در صانمه رمز ايلدى — عزت ملا »

رَمَضان [ع] معروف آى، اوروج آيى : «صيق بوغاز ايتدى كلوب شحنهٔ شهر رمضان — ثابت »

رَمَق [ع] وجودده قالان بقيهٔ حيات. پك جزئى، پك آز مقامنده ده مستعملدر: شويله اولمسنه رمق قالدى . سدّ رمق = اولميه‌جك قدر چكنمه.

رَمل [ع] قوم: رمل وادى. § معهود علم غريب .

رَمَل [ع] عروضده بحر مخصوص.

رَمَنْدَه [ف] (رَمان) ايله مترادفدر.

رَمَه [ف] سورى: رمۀ آهو. رمۀ فيل.

رَميدَه [ف] اوركمش: دل رميده. آهوى رميده.

رَميم [ع] چوريمش. اكثريا كميكه وصف اولور: عظم رميم. عظام رميمه.

رَنْج [ف] آغرى، درد، علت، محنت: رنج شديد. رنج فراق.

رَنْجبَر [ف] چفت سورمك، اكين اكمك، باغ چاپالامق كبى آغير ايشلرله مشغول اولان آدم.

رَنْجِش [ف] اينجينش: «نه بو رنجش سكا كستاخ نگاه ايلمدك — نابى»

رَنْجُور [ف] رنجلى، خسته. عاشق رنجور. دل رنجور. رنجورى = رنجورلق.

رَنْجه [ف] اذيت § رنجلى، املى، متألم.

رَنْجيدَه [ف] اينجنمش، اينجيدلمش: شخص رنجيده. قلب رنجيده. رنجيدگى = رنجيده‌لك.

رَنْدَه [ف] بواسم ايله معروف آلت.

رَنْديدَه [ف] رنده‌لنمش: تختۀ رنديده.

رَنْك [ف] معروف، بويانك كورينيشنده‌كى كيفيت: «رنك رخسارك كبى هر رنكنك حيرانى يم — وجه باقينك بو حيرتكهده يوز بيك رنكى وار» § طرز، صورت: وقوعاتك رنكى. § حيله: «بلبل شوريده‌يه كللر عجب رنك ايتديلر — باقى». رنكارنك = درلو درلو رنكلى: «ابره شرمندن كيرر خورشيد رنكارنك اولور — غالب بك»

رَنْكين [ف] رنكلى، بويالى: قرطاس رنكين § كوزل، لطيف، نظر ربا: «بيك چرخ دكر او بيت رنكين — غالب»

رَوا [ف] جائز، لايق: «قربانى اولديغم! بو تردد روامى‌در؟»

رَوابِطْ [ع](رابطه) نڭ جمعی: روابط قویه. روابط معنویه.

رَواتِبْ [ع] (راتبه) نڭ جمعی: «رواتب نعم مطبخ قضادندر — نابی»

رَواجْ [ع] بکم، سورم: رواج متاع. «برکون بزم دخی اولور البت رواجز — نورس قدیم». رواجدار = رواجلی: «هرشی رواجدار اولەماز بی رواج ایکن»

رَواحْ [ع] مجهول اولان شیئه وقوف تحصیلندن حاصل اولان سوینج: ذوق رواح. رواح متتبع § آقشام: وقت رواح. صباح ورواح. صباحاً و رواحاً. زوالدن کیجەیە قدر اولان وقتەده اطلاق اولنور.

رَواعِدْ [ع] (راعده) نڭ جمعی: رواعد آتشبار.

رَوافِضْ [ع] (رافضه) نڭ جمعی. رافضیلره اطلاق اولنور.

رَوانْ [ف] یوریێجی، کیدیجی، آقیجی: «زلالی ماوراء النهره دریادن روان اولدی — تاریخ — سنبلزاده». «کویا چن عالمه بر آب رواندر — نفعی» § روح انسانی: «قوت رواندر قدسی صریری». «دون فضولی عارضڭ کورکج روان طاپشیردی جان — لاف ایدوب دیردی که جانم وار امانتدار ایمش» یتنده اولدیغی کبی (سرعتله، فی‌الحال) معناسنده قوللانلماغه باشلامشدر.

رَوانَه [ف] برنجی معناسنده (روان) یرینی طوتار. اکثریا (اولمق) مادەسیله قوللانیلیر: «کزمك هوسیله خانه خانه — اول پیر ایله اولدیلر روانه — فضولی»

رَواهِی [ع] (راهیه) نڭ جمعی: «رواهی دکلمش دواهی ایمش!»

رَوایِحْ [ع] (رایحه) نڭ جمعی: روایح ازهار. فی‌الاصل (روائح) در.

رَوحْ [ع] راحت، آسایش، صفا: روح روح. «نیلسون بویله رند خوش مشرب — خودنمالرله روح وریحانی؟»

§ سرین و ملایم روزکارك وجوده ویردیکی خوشلق: روح نسیم. روح صبا. روح الله = رحمت الٓهیه . لاتیأسوا من روح الله.

رَوْحانی [ع] خوش، دلکش، دلکشا مقامه وصف اولور: مکان روحانی . سرای روحانی. روحانیّت = روحانیلك: روحانیت کاشانه.

رَوْزَنْ [ع] و

رَوْزَنَه [ع ــ ف] پنجره : «صانکه روزن جحیمه ناظر ایدی» «کلستانه آچیلیر روزنه‌سی»

رَوِش [ف] کیدش، طرز، طور، اسلوب : «غریبه‌در روشم مهربان آرار کزرم ــ سالم» «رتبه شناس روش ساده‌یم». نفعینك «نه طریق روش تازه نه وادیٔ قدیم» مصراعنده (طریق) یاخود (روش) حشو عد اولنه‌بیلیر .

رَوْض [ع] (رِیاض) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

رَوْضَه [ع] چاییرلق، چنلك، آغاجلق وصولو یر، مرغزار، باغچه. روضهٔ رضوان = جنت : «نائل روضهٔ رضوان اولسون ــ خاقانی» . روضهٔ مطهّره = حضرت پیغمبرك مرقد مقدسی .

رَوْع [ع] و

رَوْعَه [ع] خوف، خلجان.

رَوْغَن [ف] یاغ: روغن زیت. روغن گل.

رَؤُف [ع] (رائف) ایله مترادف صایلیر. بو جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: رب رؤف.

رَوْق [ع] پرده : رفع روق. القای روق § او اوکی: روق الدار. روق البیت § خالص، صافی: ماء روق. روق الشباب = کنجلکك اولی § بوینوز . ذات روقین = داهیه، بلای عظیم .

رَوَنْدَه [ف] کیدیجی، کیدن § یوروییجی، چوق یورین: اسب رونده. رونده آت.

رَوْنَقْ [ع] لطافت، پارلاقلق، آب‌وتاب: رونق جمال. رونق بهار. رونق سيف.

رَوِىّ [ع] قافيه‌نك حرف اصلئ اخيرى اولان ويا حرف اصلئ اخيرى منزله‌سنده بولنان حرف.

رَوِيَّتْ [ع] فكر، تفكر. بلا رويةٍ = دوشونمكسزين. § فكر سديد، تفكر اصابتكارانه: اصحاب رويتدندر.

رَهْ [ف] (راه) مخففى. ره آورد = يول ارمغانى، سفردن كلنك كتيرديكى هديه.

رَهَا [ف] قورتلمه، خلاص. رها ياب = قورتيليجى. رها يافته = قورتلمش. (رها) يه بدل (رهاى) دخى قوللانيلير.

رَهَائِنْ [ع] (رهينه) نك جمعى. (رهاين) صورتنده يازلماملى.

رَهَابِنَه [ع] و

رَهَابِينْ [ع] (راهب)ك جمعى: رهابنهٔ نصارى. قدماى رهابين.

رَهْبَانِيَّتْ [ع] راهبلك. «لا رهبانية فى الاسلام» حديث شريفنده رهبانيتدن مراد رجوليتى ازاله ايتمك، بوينته زنجير كچيرمك، اصلا ات يمه‌مك كبى اوصاف غير معقوله ايله متصف اولمقدركه نهى بيورلمشدر.

رَهْبَتْ [ع] قورقه، احتراز. اكثريا (رغبت) مقابلنده ايراد اولنور: جنته رغبت، جهنمدن رهبت. رهبةً = رهبت صورتيله: رهبةً عبادت. جمعى: رَهَبات.

رَهْبَرْ [ف] قلاووز: «آوارهٔ هامون هزار آفت عشقز — بر عالمه دوشدككه نه ره بللى نه رهبر». رهبرى = رهبرلك.

رَهْرَوْ [ف] يوله كيدن، يولجى، سالك: «اى رهرو حقجوى محب حسنين اول — تحصيل رضاى شه كونينه بودر يول». رهروى = رهرولك. (راهرو) صورتنده‌ده قوللانيلير.

رَهْط [ع] بريسنك قوم وقبيله‌سى § جماعت، كروه.

رَهْگُذار [ف] و

رَهْگُذَر [ف] كچه‌جك يول، كچيد: «بورهكذار نيجه يولجيلر كچيرمشدر» «بو رهكذرده هزاران سلام آلير بولنور — نابى». (راهكذار) و (راهكذر) صورتلرنده ده قوللانيلير.

رَهَل [ع] ولادت عقبنده ظهور ايدن صولق.

رَهْن [ع] اودنج ويا عاريت اوله‌رق آلنان شيئك برينه ويريلان شى، طوتو: «مالك شيخم! بتون خرقه رهن اولمش كبى — نديم» «جوهر عقلى ويردم رهنه — فاضل»

رَهْنُمون [ف] (رهبر) ه بدل قوللانيلير: «آه بيلمم نيليم يوق بر موافق رهنمون — فضولى». رهنمونى = رهنمونلق. (راهنمون) صورتنده‌ده مستعملدر.

رَهين [ع] رهن ايدلمش، مرهون. (قرين) مقامنده‌ده قوللانيلير: بوصورب رهين جواز اوله‌ماز.

رَهينَه [ع] رهن ايدلمش شى.

رَيّا [ع] كوزل قوقو، رايحهٔ طيبه، بوى خوش: رياى صبا. رياى قرنفل.

رَياحين [ع] (ريحان) ك جمعى: شم رياحين.

رَيّان [ع] صويه قانمش: «برمى عطشان ايله ريان آبكم!»

رَيْب [ع] شبهه: «مرآت جمال شاهدغيب — اول حوض جلى ايدى بلا ريب — غالب». حوادث دهر، حادثات زمان معناسنده قوللانيلان (ريب المنون) تعبيرنده (ريب) حادثه، (منون) دهر ديمكدر.

رَيْحان [ع] فسلكن. ريحانه = برطوتام، بردسته فسلكن § رزق، مدار معيشت: روح وريحان.

رَيْعان [ع] آرتمق، بركتلنمك: ريعان مزروعات §

کنجلکك اولی: موسم ریعان. ریعان شباب. یانك سکونیله‌ده لغتدر.

رَیْن [ع] برشیئی قاپلایان کیر، پاس § کناه ایشلمکدن حاصل اولان قسوت قلب.

ر

رِئَه [ع] آق جکر. جمعی: رئات.

رِبا [ع] معامله‌ده اولان مقدار مشروعی متجاوز زیاده. آقچه ربحی کبی. رباخوار، رباخور = رابیین.

رِباط [ع] کندیسیله بر شی باغلانه‌جق شی، باغ: رباط محبتله یکدیکره مربوط اولان قلوب § تکیه، منزل، خانه، قوناق: رباط خراب.

رِباطَت [ع] قوی القلب اولمه، قوی القلبلك. § قلب قویلکی، قوت قلب: اصحاب رباطت. رباطت قلب.

رِبح [ع] تجارتدن قازانیلان فائده، تجارتله اولان قازانج: ربح مشروع. ربح عظیم.

رِبْقَه [ع] ایلمك: ربقهٔ اسارت.

رِبّی [ع] بیکلرجه آدم، جماعت کثیره. جمعی: ربّیون.

رِثاء [ع] و

رِثایَت [ع] (رثی) ایله مترادفدر.

رِجال [ع] (رَجُل) ك جمعی: «هر حصه‌دن رجاله نسادن فزون دوشر — نابی» «قالسه راجل ینه دیر نحن رجال — سنبلزاده». (رجل) مرد کامل، مروتی تام معناسنه‌ده کلدیکندن (رجال)ده بو معنی کوزه‌دیلیر: رجال دولت. باب عالی رجالی. (راجل) ك جمعی‌ده اولور.

رِجْز [ع] عذاب § عبادت اصنام ، بت پرستلك § جناب حقه شريك اسنادى ، شرك § مادى ومعنوى مردارلق .

رِجْس [ع] عذابى مؤدى اولان عمل ، فعل مكروه ، كوتو ايش § عذاب § مادى ومعنوى مردارلق.

رِجْعَت [ع] كرى دونمك . اكثريا محاربه‌ده عسكرك كرى دونمسنده قوللانيلير: خط رجعت. منتظماً رجعت. رانك فتحيله‌ده لغتدر .

رِجْعَه [ع] بر ياخود ايكى دفعه تطليق ايدن كيمسه‌نك مطلقه‌سنه رجوعى . رانك فتحيله‌ده لغتدر. رجعى = رجعه‌يه منسوب: طلاق رجعى.

رِجْل [ع] آياق: رجل طاوس. غسل رجلين .

رِحَال [ع] (رَحل) ك جمعى: تنظيم رحال.

رِحَالَه [ع] اكر، سمر: «دوزكون اولماز رحاله خرلنك»

رِحْلَت [ع] دنيادن آخرته كوچه : دم رحلت. فى‌الاصل مطلقا كوچه معناسنه ايسه‌ده لسانمزده بويله خصوصى اوله‌رق قوللانيلير.

رِدَاء [ع] بلدن يوقارى‌يه مخصوص اورتو، چار، شال كبى شيلر .

رِدَّت [ع] دين اسلامدن دونمه ، مرتد اولمه ، مرتدلك: اهل ردت.

رِدْف [ع] قافيه‌ده آره‌لرنده برحرف متحرك بولنمامق اوزره (روى) دن اول واقع اولان الف ياخود ماقبلى مضموم واو ساكنه ويا ماقبلى مكسور ياء ساكنه.

رِزْق [ع] يه‌جك، ايچه‌جك شى: «زياده قبض ايدمم رزقى مقدردن — نابى» «رزق مقسومه قناعتدر مآلى حكمتك — ضيا» . مطلقا كنديسندن انتفاع اولنان شيئه‌ده اطلاق اولنور.

رِسَالَت [ع] رسوللك ، پيغمبرلك. رسالتپناه = حضرت پيغمبر. جمعى: رسالات. رانك فتحيله‌ده لغتدر .

رِسالَه [ع] مختصر، كوچك كتاب: رسالهٔ مرغوبه. § نامه، مكتوب: ارسال رساله.

رِشْتَه [ف] تل، ايپلك.

رِشْوَتْ [ع] معروف: «كبرِ ملك اولماز بهشته رشوت ايله — فضولى». رانك فتح وضميله‌ده لغتدر.

رِضا [ع] راضى اولمه، راضيلك: تحصيل رضا. رضاى طرفين. «ثابتقدم اول مركز مأمون رضاده — ضيا»

رِضْوانْ [ع] (رضا) ايله مترادفدر: رضوان الله. خازن جنته دخى اطلاق اولنور: «حور وغلمانى قالير كنديسنه رضوانك — فضولى»

رِطْلْ [ع] بر نوع اولچك. بيوك قدح معناسنده قوللانيلير: «رطل پيابى صون بزه كيتسون كوكللردن الم — نفعى». اكثريا (گران) ايله توصيف اولنور: «نشوه‌مى دستمده‌كى رطل كرانم سويليور — وصفى». فتح ايله‌ده لغتدر.

رِعايَتْ [ع] كوزتمك، حرمت ايتمك: برعادته رعايت. برآدمه رعايت. رعايةً = رعايت صورتيله.

رِفْدْ [ع] عطيه، بخشش، جائزه: رفد وفير.

رِفْعَتْ [ع] رفيعلك. اكثريا معنوياتده قوللانيلير: رفعت مرتبه. رفعت مقام. «نه ديسه‌م رفعتك اول مرتبه‌دن برتردر — نابى»

رِفْقْ [ع] ملايمت، شدتسزلك: رفق ايله معامله.

رِقّ [ع] مملوكيت، قوللق، كوله‌لك، جاريه‌لك. عبد الشهوة اذلّ من عبد الرق § مملوك، قول، كوله، جاريه.

رِقابْ [ع] (رَقَبه) نك جمعى: «اول در چاكر نواز وبنده پرور كيم ايدر — حلقه‌سن بى اختيار آزاده‌لر طوق رقاب — نفعى»

رِقاعْ [ع] (رُقعه) نك جمعى.

رِقَّتْ [ع] يوفقه‌لق، اينجه‌لك: رقت قلب. رقت شعر.

رِقِّيَّتْ [ع] برنجی معناسنده (رِق)ك يرينی طوتار.

رِكابْ [ع] اوزنكی: «دارا طوتار ركابنی خسرو عنان ویرر — نفعی»

رِماحْ [ع] (رُمح)ك جمعی: رماح لامعه.

رِمالْ [ع] قوم معناسنه اولان (رَمْل)ك جمعی: «عاقلك كاربمیدر عد رمال؟»

رِمایَتْ [ع] اوق، قورشون كبی شیلری آتمه‌ده ماهر اولمه، آتیجیلق: فن رمایت.

رِنْدْ [ع] عارف لاابالی نما، روش لاابالیانه صاحبی فیلسوف، باطنی عرفان ایله مزین اولدیغی حالده ظاهری ساده كورینن حكیم: «حیاته خنده ایدن رند، كائناته كولر»

رِنْدَكْ [ع] رندجكز، رند مقلدی، ساخته رند.

رِواقْ [ع] او اوكنده‌كی سقف، صاچاق، شهنشین، قبه، كمر. رانك ضمیله‌ده لغتدر.

رِوایَتْ [ع] خبر نقل ایتمك، ایدلمك: بر حدیثی روایت. بروقعه‌نك روایتی. روایت كاذبه. روایت اخری.

رِهانْ [ع] (مراهنه) یه بدل قوللانیله بیلیر.

رِیاءْ [ع] كندینی متصف اولمدیغی حاللرده كوسترمه، ساخته صورتلرده كورنمه: «زاهدلرك اطواربنه آلدانمه ریادر». عربیده (رئاء) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رِیاحْ [ع] (ریح)ك جمعی: ریاح شدیده. مرسل‌الریاح = جناب حق: «ای مظهری مرسل الریاحك — آقشامكه اویمیور صباحك — دریایه خطاب»

رِیاسَتْ [ع] رئیسلك: مقام ریاست. عربیده (رئاسه) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رِیاضْ [ع] (روضه)نك جمعی: ریاض خلد.

رِیاضَتْ [ع] ییوب ایچمکی آزالتمق صورتیله تربیهٔ نفس.

رِیاضی [ع] ریاضه منسوب § ریاضته منسوب. بومناسبتله فن معروفه وآنك اهلنه اطلاق اولنمشدر: علم ریاضی. ریاضی برآدم. ریاضیوندن بری. ریاضیات ایله مشتغل بر ذات.

رِیبَتْ [ع] شبهه یه دوشمه، شبهه‌یلك ، بدكانلق. (ریبه) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رِیحْ [ع] یل، روزکار: ریح طیار . ریح شدید. لسانمزده تأنیثی معتبر دکلدر.

رِیخْتَه [ف] دوكلمش، آقیدلمش: خون ریخته.

رِیزانْ [ف]دوكیلیجی، دوكیلن: «جانان کیده رندان طاغیله می اوله ریزان — ضیا»

رِیزِشْ [ف] دوکیلش: ریزش خون شهدا.

رِیزَه [ف] دوکنتی ، قیرنتی: ریزهٔ الماس. ریزهٔ نان.

رِیسْمانْ [ف] ایپ ، اورغان: «مهری اسطرلاب ایدوب قیلمش شعاعن ریسمان — نفعی».

رِیشْ [ف] یاره. مجروح معناسنده ده قوللانیلیر. (دلریش) کبی تعبیرلرده بو معنایه‌در. § صاقال: ریش سفید. ریش دراز. «آغاردی ریش سیاهم جوان آرار کزرم — سنبل» . ریشدار = صاقاللی.

رِیشْخَنْد [ف] استهزا ایله کولمه، صاقاله کولمه.

رِیشَه [ف] صاچاق، پوسكول: ریشهٔ پرده. آغاجك کوکنده اولان لیف کبی صاچاغه‌ده دینیلیر: ریشهٔ درخت.

رِیقْ [ع] آغیز یاری، صالیه. علی الریق = آج قارننه.

رِیگْ [ف] قوم: ریك بیابان. ریك روان = آقارقوم. ریکدان = ریك قابی.

رِیمْ [ف] ایرین: ریم جریحه.

ریمه [ف] چاپاق : ریمهٔ چشم رمد دیده .

ریو [ف] حیله: ریو دیو .

رُ

رُباعیّ [ع] درت حرفلی مصدر § مصدری درت حرفلی اولان فعل § درت مصراعدن متشکل بر نوع شعر .

رُبْع [ع] درت جزءده بر جزء ، درتده بر . ربع مسکون = کرهٔ ارضك قاره قسمی : « ربع مسکونده اولان دودهٔ شمع عصیان — بریره کلسه رخ رحته برخال اولماز — راشد»

رُبوده [ف] قاپلمش ، قاپیلان : « بیلمز بیسین ربودهٔ چوکانك اولدیغم ؟ — ندیم»

رُتَب [ع] (رتبه) نك جمعی : رتب علمیه.

رُتْبَه [ع] پایه، منزلت، درجه، قدر: رتبهٔ عسکریه. « قلبی اول رتبه بولمش استحکام ». (رتبت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

رُتْبیّ [ع] رتبه‌یه متعلق: تقدم رتبی. تشریفات رتبیه.

رُجْحان [ع] اوستون اولمه، اوستون کلمه : بر شیئك دیکر شیئه رجحانی. (رجحانیت) غلطدر .

رُجُوع [ع] دونمك ، کری دونمك : جناب حقه رجوع. برسوزدن رجوع. ضمیرك رجوعی § بر نکته‌یه مبنی کلام سابقی نقض ایتمکدن عبارت بر صنعت ادبیه : « ارباب تشاعر چوغالوب شاعر آزالدی — یوق اویله دکل شاعرك آنجق آدی قالدی»

رُجُوم [ع] بریسنه آتیلان طاش معناسنه اولان (رجم)ك جمعی.

رُخ [ع] شطرنج ادواتندن بری . رخ الشطرنج = معتبر، والاقدر.

رُخ [ف] یاکاق: «اول رخلری ایتدی دل تخییل — کللر

آره‌سنده قالدی بلبل». مجازاً یوز معناسنده‌ده قوللانیلیر.

رُخام [ع] مرمر: «بیتمك هر بری بر بتكده در کیم یاراشیر — اولسه سنك دل خوباندن آکا فرش رخام — نفعی». رخامی = مرمره متعلق، مرمردن یاپلمش: هیکل رخامی.

رُخسار [ف] و

رُخساره [ف] یاکاق معناسنه اولان (رخ) مقامنده قوللانیلیر: «رخسارهٔ عشق وعشق رخسار — غالب»

رُخسوده [ف] یوزسورمش: «اك شانلی اکابری جهانك — رخسودهٔ خانك آستانك». رخسودگی = رخسوده‌لك.

رُخصت [ع] اذن: «تحمیدده عجزه ویردی رخصت — غالب»

رُذَلاء [ع] (رذیل)ك جمعی.

رُستاخیز [ف] قیامت، محشر: روز رستاخیز. «مست بی پروا بچر میدان رستا-خیزدن — شوقی»

رُستاق [ع] کوی، کویلر، ایل. فارسی (روستا)-دن معرّبدر. رستاقی = کویلو.

رُستخیز [ف] (رستاخیز) مخففی.

رُسته [ف] بتمش، تنبت ایتمش: سبزهٔ رسته. نورسته = یکی بتمش: نبات نورسته.

رُسغ [ع] انسان وحیوانك بیلکی.

رُسُل [ع] و

رُسلاء [ع] (رسول)ك جمعی: «سلطان رسل نبیّ اکمل»

رُسوای [ف] ناس بیننده حیثیتی قالمیان، رذیل اولان: مرتشئ رسوا. رسوای عالم. «فضولی رند وشیدادر همیشه خلقه رسوادر» مصراعنده اولدیغی کبی وقتیله شاعرلر

کندیلرینه عشق یولنده رسوایلق اسنادندن چکنمزلرمش. شمدی بو فداکارلقدن واز کچلدی. رسوایی = رسوایلق.

رُسُوب [ع] مایعك دیبنه چوکمك: صویه آتیلان دمیرك رسوبی.

رُسُوخ [ع] محکم، ثابت، پایدار اولمق. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: رسوخ اعتقاد. برفنده کسب رسوخ.

رُسُوم [ع] (رسم) ك جمعی: تحصیل رسوم. علمای رسوم. (رسومات) جمع الجمعدر.

رُشْد [ع] طوغری یول بولوب سلوك ایتمه: اهل رشد § عاقل، بالغ اولمه: اثبات رشد.

رُطُوبَت [ع] نملیلك، نمناکلك، یاشلق: رطوبت هوا.

رُعاف [ع] بورون قاناسی: منع رعاف.

رُعْب [ع] قورقو، انسانی حرکت و اقدامدن آلیقویه‌جق قورقو: رعب مشرکین. استیلای رعب.

رُعُونَت [ع] بونالق، چولپه‌لق، سونه‌په‌لك § انسانه آغیر کله‌جك اوضاعده بولنمه: «ای دلبر رعنا چکیلیرمی بو رعونت؟»

رُفات [ع] چوریوب ریزه ریزه اولمش شی: عظم رفات.

رُفْت [ف] سوپورمه. (روب) ایله برلکده قوللانیلیر: رفت وروب خانه.

رُقاد [ع] اویومه، اویقو: ترك رقاد.

رُقَباء [ع] (رقیب) ك جمعی: دفع رقباء

رُقْعَه [ع] یازی یازیله‌جق کاغد ودری پارچه‌سی § یازلمش کاغد: رفع رقعه. رقعهٔ منشأت سعدی.

رُقْیَه [ع] اوقونان افسون. رقیه‌خوان = افسونجی، اوفوروکجی.

رُکَب [ع] (رُکبه) نك جمعی.

رُکْبانْ [ع] (راکب)ڭ جمعی: کروه زکبان.

رُکْبَه [ع] دیز.

رُکْنْ [ع] محکم اولان طرف، کوشه، ضلع: رکن کعبه § موقعاً قوی، ثابت، متین اولان آدم: رکن دولت. رکن مجلس.

رُکُوبْ [ع] بنمك: کمی‌یه رکوب. آته رکوب.

رُکُودْ [ع] راکدلك: رکود ماء. رکود هوا.

رُکُوعْ [ع] اوکه طوغری اکلمك: «معذور ایدر جنونی رکوع وسجوددن — ضیا» § نمازده بو صورتله اجرا اولنان رکن مخصوص.

رُکُونْ [ع] جان ودلدن میل، میل صمیمی: اهل هوایه رکون موجب اضطراب درون اولور.

رُکُونَتْ [ع] (رکانت) ایله مترادفدر.

رُمّانْ [ع] نار. رمانی = نار رنکنده: یاقوت رمانی.

رُمُوزْ [ع] (رمز)ڭ جمعی. بعضاً (رموزات) صورتنده جمع الجمع یاپیلیر.

رُو — ی [ف] یوز: روی خوب. روی التفات. روی بروی، رو برو = یوز یوزه، یوزینه قارشی.

رُواتْ [ع] (راوی)نڭ جمعی. تشدید ایله غلطدر.

رُوبْ [ف] سوپورمه. (رُفت) ایله برلکده قوللانیلیر.

رُوباهْ [ف] و

رُوبَهْ [ف] تیلکی: «روباه ایله شیر اولورمی سیان؟»

رُوپُوشْ [ف] یوز اورتوسی § یوز اورتیجی.

رُوحْ [ع] مادهٔ حیات اولان ودیعهٔ الٓهیه. روح القدس = جبرائیل. روح الله = حضرت عیسی.

رُوحانیّ [ع] روحه متعلق، جسمانی دکل: ذوق

روحانی . ملك وجنسه‌ده اطلاق اولنور . جمعی : روحانیون، روحانیین. اسلوب فارسی اوزره جمعی اولان (روحانیان) تخفیف ایله‌در . روحانیت = روحانیلك حالی.

رُودْ [ف] ایرماق § برنوع ساز، چنك، كمانچه § ساز كیریشی، ساز تلی .

رُودَه [ف] باغیرصاق .

رُوزْ [ف] گون. روز افزون = كوندن كونه آرتان. روزمرّه = هركونكی.

رُوزَه [ف] اوروج : « شویله بی تاب اولمش اول مهپاره تاب روزه‌دن — ندیم » . روزه‌دار = اوروجلو .

رُوزِی [ف] رزق، نصیب : « اكر اولمازسه پریشانیٔ زلفك روزی — حشره‌دك بار كراندر بر آووج خاك بكا — نائلیٔ قدیم » . روزی رسان = جناب حق، رزاق.

رُوزِینَه [ف] كونده‌لك ، یومیه. (یومی) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر.

رُؤُسْ [ع] (رأس)ك جمعی § معروف پایهٔ علمی .

رُؤَسَاء [ع] (رئیس)ك جمعی.

رُوسْتَا [ف] كوی. روستایی = كویلو.

رُوشَنْ [ف] آیدین، ضیادار، رونقلی § آچیق ، بللی. روشنی = روشنلك.

رُوشَنَا [ف] (روشن) ه بدل قوللانیلیر. روشنایی = روشنالق .

رُوگَرْدَانْ [ف] یوز دوندیریجی، یوز چویریجی. روكردانی = روكردانلق. (روی كردان) دخی دینیلیر .

رُومَالْ [ف] یوز سوریجی. رومالی = رومالك. (رویمال) دخی دینیلیر .

رُونُمَا [ف] یوز كوستریجی، ظهور ایدیجی § یوز كورملكی. (روی نما) دخی دینیلیر.

رُونُمُونْ [ف] برنجی معناسنده (رونما) یه بدل قوللانیلیر .

رُوی [ف] تونج. رویین = تونجدن.

رُویا [ف] بیتیجی، تنبت ایدیجی: گیاه رویا.

رُؤیا [ع] اویقو ایچنده کوریلن کیفیت، دوش. لسانمزده تذکیر وتأنیثی مساویدر: رؤیای صادق. رؤیای کاذبه.

رُؤیت [ع] کورمك، کورلمك: برایشی رؤیت. هلالك رؤیتی.

رُهبان [ع] (راهب) ك جمعی.

رُهن [ع] و

رُهون [ع] (رهن) ك جمعی.

زَ

زائد [ع] آرتیق، صکره‌دن قاتیلان: حرف زائد. حروف زائده § لزوم خارجنده، لزومسز: «غیری برهان قوی وار ایسه‌ده زائددر — شناسی». (زاید) صورتنده یازلماملی.

زائر [ع] زیارت ایدیجی، ایدن: زائر کعبه. «ای زائر اعتبار پرور — سیر ایت نه کوزل طورر شو مقبر — اکرم». (زایر) صورتنده یازلمامل.

زائل [ع] زوال بولیجی، بولان: ظلّ زائل. حادثهٔ زائله. (زایل) صورتنده یازلمامل.

زاجر [ع] زجر ایدیجی، ایدن: آمر زاجر.

زاحف [ع] زحف صورتیله یوریین: حیوان زاحف. حیوانات زاحفه. بودرلو حیواناته ساده‌جه (زاحفه) دخی دینیلیر.

زاخر [ع] طاشقین دکیزه وصف اولور: بحر زاخر. بحار زاخره.

زاد [ع] آزیق: زاد راه. «مرد راه اولمیانه زاد سفر ویرمزلر — نائلیٔ قدیم»

زاد [ف] (زاده) يه بدل تركيب ايله قوللانيلير: پرى زاد. ملكزاد. نوزاد.

زادگى [ف] زاده‌لك، اصالت: ادعاى زادكى.

زاده [ف] ولد، اولاد، ذريت. اكثريا تركيب ايله قوللانيلير: «آفتابم خاكدن رفع ايت كه مردم زاده در — لا». جمعى اولان (زادگان) اصحاب اصالته اطلاق اولنور. زادهٔ طبع، زادهٔ خاطر = شعر، شعر بليغ، سانحه.

زار [ف] اسم مكان اداتى. كثرت افاده ايدر: كلزار = كللك. لاله زار = لاله‌لك § ضعيف، نحيف: «جسم زارم خاكده پنهان اولنجه ايسترم — بر زمان اولسون ضيا! عالمده نامم پايدار». بو معناده (نزار) مخففيدر. § ايكله‌يجى، آغلايوب ايكله‌يجى، كريان ونالان: عاشق زار. عندليب زار § سوزشله آغلامه: «حكمت! جهانده اكلنه‌يم آه وزارسز». زار زار = يانيق يانيق، حزين حزين: «ايتديم تپاعد ايايه‌رنك كريه زار زار».

زارع [ع] زرع ايديجى، زراعتله مشغول اولان، چفتجى.

زارى [ف] آغلايوب صيزلامه: زارئ دل. زارئ عاشقانه.

زاغ [ع — ف] قارغه: زاغ سياه. «زاغ رفتارين اونوتدى كبكه تقليد ايتمه‌دن — لا»

زاكى [ع] صالح، صافى، خالص، پاك: صوفئ زاكى. صلوات زاكيه.

زال [ف] اختيار، آق صاقاللى. § رستمك پدرى. (رستم زال) رستم بن زال ديمكدر: «ديسه عقباده سزا غبطه ايله رستم زال — ضيا»

زامر [ع] دودوك چالان، نيزن: زامر ماهر.

زانو [ف] ديز: «قان اوطوردى سيلئ افسوسدن زانولره — نديم». زانو بزانو = ديز ديزه: «يار ايله زانو بزانو جام ايله لب برلبز — لا». زانوزن = ديز چوكن: زانوزن پيش استاد.

زانوزده = دیز چوکش: زانوزدهٔ تعظیم .

زانی [ع]زنا ایدن ارکك. مؤنثی تخفیف ایله (زانیه)در.

زاویه [ع] کوشه § تکیه، حجره.

زاهد [ع] حقیقی ویا صوری زهدایله متصف اولان: « زاهد اولسهم دیر ایمش وارث پاپوش پدر — سروری »

زاهر [ع] پارلاق: کوکب زاهر . طرف زاهر الشرف. نجوم زاهره .

زاهق [ع] مضمحل اولیجی، محو اولیجی : باطل زاهق اولور.

زاهل [ع] اضطرابی سکونه مبدل اولمش اولان : شخص زاهل. قلب زاهل.

زبان [ف] دیل : زبان شیرین بیان . زبان فارسی . زباندراز = دیلی اوزون ، اطالهٔ لسان ایدن . زبانزد = لاقیردی آره‌سنده مستعمل اولان : « اول کونه زبانزد سوزی کیم بولمغه قادر؟ — نابی »

زبانه [ف] ترازو وسائره دیلی. § آتش یالینی ، آلو : «سوز کیم زبانه کله کویا زبانه‌در — شیخ الاسلام یحیی»

زبانی [ع] اهل جهنمی آتشه آتمغه مأمور اولان عذاب ملائکه‌سندن هر بری .

زبانیه [ع] زبانیلر، ملائکهٔ عذاب. تشدید ایله غلطدر .

زبد [ع] کوپوك.

زبر [ف] اوست . زبرین = اوستده‌کی: لب زبرین = اوست دوداق. زبر دست = الی اوستون، غالب: « ای زبر دست زبر دست آزار — سعدی»

زبرجد [ع] زمرد نوعندن معروف جوهر .

زبور [ع] کتاب، مکتوب § حضرت داوده (علیه السلام) نازل اولان کتاب سماوی: زبور شریف .

زَبُونْ [ع — ف] ضعیف ، قوتسز. زبونكش == مدافعه‌یه اقتداری اولمیانی ازن : لئیم زبونكش .

زَبِیبْ [ع] قوری اوزوم § قوری انجیر . ضرب الحبیب زبیب .

زَجّاجْ [ع] صیرچه ایشلین ، شیشه‌جی، جامجی.

زَجْرْ [ع] كرك سس ایله ، كرك سسسز اوله‌رق منع ونهی ایتمك ، ایدلمك : زجر اهل تجاوز. برمتجاوزك زجری.

زَحْفْ [ع] آیاقلرینی سوریه‌رك یوریمك § امكله‌مك: زحف صبی .

زَحْمَتْ [ع] صیقنتی، صیقلمه، صیقنتی: « رحم قیلدك خلقه افغانكله زحمت ویرمدك — فضولی »

زَحِیرْ [ع] ایچ آغریسی.

زَخّارْ [ع] پك طاشقین دكیزه وصف اولور: بحر زخار.

زَخارِفْ [ع] (زُخْرُف) ك جمعی. آرایش وآلایشه اطلاق اولنور : زخارف دنیویه .

زَخْمْ [ف] یاره : زخم تیغ . زخمین ، زخمناك == یاره‌لی .

زَخْمَه [ف] ساز چاله‌جق آلت، تازنه.

زَرْ [ف] سكه‌لی ، سكه‌سز آلتون. مطلقا آقچه معناسنده ده قوللانیله‌بیلیر.

زَرابِیّ [ع] (زربی)نك جمعی. بساط فاخر ، مفروشات نفیسه. تعبیر قرآنی اولان (زرابیّ مبثوثه)-ده (مبثوثه) یایلمش دیمكدر .

زَرافَه [ع] معروف بوینی اوزون، اوك آیاقلری آرد آیاقلرندن یوكسك حیوان . تشدید ایله ده لغتدر: « زرافه‌یه بكزردی ككز كركدن اولسون! — نفعی »

زَرّاقْ [ع] مرائی، ریاكار، ریا معتاد: زاهد زراق.

زَرْد [ف] صاری: روی زرد. زردی = صاریلق، صفرت.

زَرْدالُو [ف] معروف میوه.

زَرْع [ع] تارلایه، یره تخم صاچق، صاچلمق، اکمك، اکلمك: زرع حبوبات. تخمك زرعی § اکلمش اکین: زرع سرنما.

زَرْق [ع] ریاء نمایش عابدانه، حیلهٔ صوفیانه.

زَرْقاء [ع] (ازرق) لك مؤنثی. § کوك کوزلو قادین. (زرقاء الیمامه) حدت باصره ایله مشهور یمامه‌لی برقادیندر. «ابصر من زرقاء الیمامه» مثلدر.

زَرْگَر [ف] قویومجی: «قدر زر زرگر شناسد قدر کوهر کوهری — لا». زرکری = زرکرلك.

زَرّین [ف] آلتوندن، آلتوندن یاپلمش: خاتم زرین § آلتون کبی صاری وپارلاق: تار زرین. ضیای زرین.

زَعْفَران [ع] معروف: «زعفران نوع نباتك خواجه نصر الدینیدر — نابی». زعفران الحدید = دمیر پاسی. زعفرانی = زعفران کبی، زعفران رنکنده: رنك زعفرانی.

زَغَن [ف] چایلاق: زاغ وزغن.

زَفیر [ع] کوکس کچیرمه.

زَقُّوم [ع] معروف آغاج جهنمده برآغاج § اهل جهنمك طعامی.

زَكاء [ع] اهل صلاح اولمه، صلاح حال: ذکا ایله زکایی جمع ایدنلر دارینده مسعود اولورلر.

زَكات [ع] انسانك مالندن وجه شرعی اوزره اخراج وانفاق ایلدیکی مقدار معین: «هپ کندینه چکدی زر اصحاب زکاتی — ثابت»

زَكی [ع] اهل صلاح، صالح، دیندار: ذکیٔ زکی.

زَلازِل [ع] (زلزله) نك جمعی: زلازل مشهوره.

زَلْزَلَه [ع] ابرغالانمه، صاللانوب صارصلمه: زلزلهٔ شدیده. اکثریا حرکت ارض معناسنده قوللانیلیر: «بر ولوله سقف آسمانده — برزلزله سطح خاکدانده — غالب». زلزلة الساعه = قیامت زلزله‌سی. فی‌الاصل ابرغالامق معناسنه‌در.

زَلَق [ع] و

زَلْقَه [ع] سورچه، آیاق قایمه: دوچار زلقه.

زَلَّه [ع] سورچوب قایمه: زلة القدم § خطیئه، جنحه، بادره، جزئی کناه: بعض انبیادن زله صادر اولمشدر. جمعی: زلات.

زَمَانْ [ع] آز، چوق وقت: مرور زمان.

زَمَانَه [ف] وقت، دور. اکثریا زمان فساد آمیز مقامنده ایراد اولنور: ابنای زمانه. «لال ایتدی بنی شیوهٔ بی جای زمانه — نفعی» «زمانه خلق بی وفا — نه‌در بو چکدیکم جفا!»

زَمْزَمْ [ع] کعبهٔ معظمه قربنده‌کی معروف قویونك صویی: بئر زمزم. «بر رشحه دیوب بچاه زمزم — غالب» «درون دلده نیت آب زمزمدن مصفادر — باقی». فی‌الاصل چوق صو معناسنه‌در.

زَمْزَمَه [ع] ازکیلی آواز، متموج نغمه، ترانهٔ منعکس: زمزمهٔ آب روان. زمزمهٔ کهسار. زمزمهٔ مطرب. «بلبللره کیم ایلدی تعلیم زمزمه؟ — ضیا»

زَمِسْتَانْ [ف] قیش، قیش موسمی: «زمستان کلدی حکم زمهریر ابردی جهان اوزره — ضیا». (زم) برودت معناسنه‌در.

زَمَنْ [ع] (زمان) ایله مترادفدر. آز قوللانیلیر.

زَمْهَرِيرْ [ع] پك صوغق، شدت برد، برد شدید § قیش موسمنك الك صوغق قسمی: «دینلسه کندینه شایسته زمهریر مجسم!»

زَمِينْ [ف] یر، ارض، کرهٔ ارض: روی‌زمین. زمین حجاز. زمین خانه. کرهٔ‌زمین. «یك

ییل یاشاسه‌لك یئه جهان بو — كردش بو زمین بو آسمان بو — ضیا» § اوزرینه دیكر رنكلر نقش اولنان رنك اصلی: زمینی آسمانی برلوحه § طرز بیان، اسلوب افاده: «ششپر طبع ایله آچدم بو زمینی راغب!» «زمان مساعداولنجه زمین قولای بولنور». نوزمین = یکی زمینلی: «سویلیه‌لم بز دخی برغزل نوزمین»

زَنْ [ف] قاری، قادین، زوجه: زن خوشخوی. زن مرد‌افکن § اورمق معناسنه اولان (زدن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: شمشیرزن = قیلیج اوریجی.

زَنابیر [ع] (زُنبور)لك جمعی: مهاجهٔ زنابیر.

زَنابیل [ع] (زنبیل)لك جمعی.

زَنادِقه [ع] و

زَنادیق [ع] (زندیق)لك جمعی: تفوهات زنادقه. تضییق زنادیق.

زَنانیر [ع] (زُنّار)لك جمعی: قطع زنانیر.

زَنْبَق [ع] معروف چیچك: «بوکا زنبق صیغارمی قیل انصاف! — لا»

زَنْبیل [ع] معروف: زنبیللی علی افندی. فی‌الاصل کسر زای ایله‌در.

زَنْج [ع] قاره‌لر دینیلن اسود اللون طائفه § بونلرك مملكتی، سودان.

زَنْجَبیل [ع] زنجفیل § شراب.

زَنْجی [ع] زنج طائفه‌سندن هر بری: غلام زنجی. جاریهٔ زنجیّه.

زَنْجیر [ف] زنجیر. زنجیری = زنجیر ایله باغلانمغه لایق دلی.

زَنَخ [ع] و

زَنَخْدان [ف] چکه، اکك: «لب تشنهٔ حیرته زنخدان — پیمانهٔ سیم آب حیوان — غالب»

زَنْد [ع] چاقماق .

زَنْدَقَه [ع] حشری، آخرتی، واجب الوجودی انکار ایتمه ، دینسز اولمه ، دینسزلك ، زندیقلق .

زَنْك (ف) پاس: « صیقل اور اوسر آینه‌که پر زنك المدر — روحی بغدادی » . § قاره‌لر مملکتی ، سودان . (زنج) بوندن معربدر . بو معناده (زنکبار) زیاده قوللانیلیر .

زَنْگَار [ف] برنجی معناسنده (زنك)ایله مترادفدر: « آیینهٔ درونکی زنکار قاپلامش»

زَنْگُل [ف] و

زَنْگُلَه [ف] و

زَنْگُول [ف] چاك، چینغیراق، دف پولی . حکیم شفائی مشهور مؤمن خان هجونده «بابای کله زنکله جنبان بکجارفت؟» دیمشدر .

زَنْگِی [ف] زنجی : « موی زنکی کبی قارمه قاریشیق »

زَنِیم [ع] بر قومه صکره‌دن قاتیلان، فی‌الاصل آنلردن اولمیان: زنیم ذمیم § دنائتله مشهور اولان فرومایه، لئیم معروف .

زَوَائِد [ع] (زائده)نك جمعی: زیاده ، فضله شیلر . (زواید) صورتنده یازلمالی .

زَوَائِل [ع] (زائله)نك جمعی: زوال بولیجی شیلر . (زوایل) صورتنده یازلمالی.

زَوَال [ع] یرندن آیریلوب کیتمه ، یتوب کیتمه: « هر کمالك زوالی وار مطلق — کل شئ یزول الا الحق — فیضی » § کونشك وسط فلکدن، نصف نهاردن غروب سمتنه میلی: وقت زوال .

زَوَایَا [ع] (زاویه) نك جمعی: زوایای صوامع .

زَوْج [ع] چفت ، تك دکل : زوج وفرد § دیشی واركك اش، بر چفتدن هر بری. فی الاصل قاری قوجه‌دن هر برینه

اطلاق اولنور. تصریح تأنیث ایچون قاری‌یه (زوجـه) دخی دینیلیر. لسانمزده (زوج) علی‌الاطلاق ذکر اولنـدقده ارکك مقصود اولور. جمعی اولان (ازواج) لسـانمزده (زوجلر) معناسـندەده قوللانیله‌بیله‌جکندن (زوجه) نك جمعنـده اکثریت اوزره (زوجات) دینیلیر. قرینه بولندیغی حالده (زوجات) ە بدل (ازواج) دیمکده بأس یوقدر. زوجین = دیشی ایله ارکك، بر جفت.

زَوْجَه [ع] (زوج) ە باق.

زَوْجِیَّتْ [ع] زوجلك و یا زوجه‌لك، اشلك.

زَوْرَقْ [ع] قایق، اوفاراق صندال. زورقچه = کوچك زورق.

زَهادَتْ [ع] زاهدلك، زهد ایله اتصاف.

زَهْدانْ [ف] دول‌یاتاغی، رحم. (زه)دول معناسنه‌در.

زَهْر [ف] معروف. ترکجه‌سی (آغو) در. مشـهور نسیمی «سـندن آیری دوشدیکم آغولر ایچیرذی بکا» دیمشـدر. زهراب، زهرابه = زهرلی‌صو، سملی مایع. زهر خند = آجی‌آجی کولمه، خندۀ منفعلانه. زهر دارو = پان زهر.

زَهْراء [ع] (ازهر)ك مؤنثی. چهره‌سی هم کوزل هم آق، براق، پارلاق اولان خاتون. حضرت فاطمه‌یه (رضی الله تعـالی عنها) بوجهتله وصف اولمشدر.

زَهْرَه [ع] چیچـك. زهرة الدنیا= دنیانك رونق ولطـافتی. قرآن کریمده «زهرة الحیوة الدنیا» واقع اولمشدر.

زَهْرَه [ف] جـکره ملاصق اولان اود: «نعره‌سندن چاك اولوردی زهره‌لر» § جسـارت، جرأت: «اقتحـام ایلمکه زهره‌سی یوق»

زَهُوقْ [ع] (زاهق) ایله مترادفدر. ان الباطل کان زهوقاً.

زَهی [ع] نه خوش! نه کوزل!: «تعالی الله زهی

رخش همایون هما سایه! — نفعی» § نه غریب ! نه عجیب ! : «زهی تصور باطل! زهی خیال محال! — احمد پاشا»

زَیْت [ع] زیتون باغی .

زَیْتُونْ [ع] معروف میوه : شجرهٔ زیتون. آغا جنه‌ده اطلاق اولنور. زیتونی = زیتون رنکنده .

زَیْغْ [ع] و

زَیَغانْ [ع] میل ایتمه. اکثریا سوء میل مقامنده ایراد اولنور : زیغ‌نکاه . زیغان قلب. § قاماشمه: زیغ نظر. زیغان بصر. § حق واستقامتدن عدول ایتمه: زیغان حاکم .

زَیْف [ع] مغشوش ، قلب آقچه: نقد زیف.

زَیْن [ع] زینت . باقینك «هنکام شب‌که کنکرهٔ قصر آسمان — زین اولمش ایدی شعله‌لنوب شمع اختران» بیتنده اولدیغی کبی (مزیّن) معناسنده قوللانلماز اولمشدر.

زِ

زِبْر [ع] مکتوب § کتاب.

زِحافْ [ع] شعرده اثبات وجود ایتمسی لازم کلن حرفك سقوطی . عیوب شعردندر : «اولدر اغیاری وبالی وارسنه صار (یار) بوینده — واصف». جمعی: زحافات: «اسلافده کرچه وار زحافات — ضیا»

زِحامْ [ع]غلبه‌لك، صیقیشیقلق: زحام ناس. «کوك صو برناخوش هوا شمدی چبوقلو بك زحام — ندیم»

زِراعَتْ [ع] اکینجیلك ، چفتجیلك. مصدر اولان (زرع) مقامنده‌ده قوللانیلیر.

زِرْنیخْ [ع] و

زِرْنيق [ع] معروف مخلوط.

زِرِهْ [ف] اكثريا دميردن ياپيلان معروف جنك لباسى: فاتح محاربانده زره كيير ايدى. زره پوش = زره كيين، زرهلى.

زِشْت [ف] چركين: روى زشت. كار زشت. زشتى = زشتلك: زشتئ چهره. زشتئ اعمال.

زِفاف [ع] كلينى ياخود كوييكى كردكه قويمه، كلينك ياخود كوييكنك كردكه كيرمسى: اجراى رسم زفاف. ليلهٔ زفاف.

زِفْت [ع] معروف قاره ساقيز.

زِلْزال [ع] (زلزله) ايله مترادفدر: زلزال شديد. فتح ايله‌ده لغتدر.

زِمام [ع] يولار: تسليم زمام. زمامدار = يولار النده اولان: زمامداران امور.

زِناد [ع] (زَند)ك جمعى.

زِنْدان [ف] حبسخانه، جانيلر حبسخانه‌سى. (زندانى) زندانجى و زندانده محبوس اولان معنالرنده قوللانيلير.

زِنْدَگانى [ف] حيات، تعيش، معيشت: مدار زندگانى.

زِنْدَگى [ف] زنده‌لك، ديريلك، حيات.

زِنْدَه [ف] ديرى، حياتده، تندرست، چويك.

زِنْديق [ع] آخرته، ربوبيته اينانميان.

زِنْهار [ف] (زينهار) مخففى: «زنهار غافل اولمه سنى امتحان ايدر!» — باقى»

زِه [ف] كيريش، ياى كيريشى § شريت، قايطان § برشيئك كنارينه چكيلن خط.

زِىّ [ع] هيئت، قيافت، قيليق: زىّ علما. (زىء) صورتنده استعمالى غلطدر.

زِيادَه [ع] چوق، آرتيق.

زِیارَتْ [ع] كورمكه كیتمك ، كورشمكه كیتمك ، كیدلمك : زیارت احبا . اخوانك زیارتی § تبرك قصدیله برشیئه تقرب: «زیارت ایلدم بر تار پاك خرقهٔ پیری — اسرار»

زِیانْ [ف] ضرر § حیاتده ، یاشامقده اولان: پیرزیان.

زِیبْ [ف] زینت .

زِیبا [ف] یاقیشیقلی ، رونقلی : روی زیبا. جامهٔ زیبا. زیبایی = زیبالق.

زِیبَقْ [ع] جیوه .

زِیبَنْدَه [ف] (زیبا) مقامنده قوللانیلیر .

زِیجْ [ع] علم سیر کواکب کتابی . (زایجه) بوندن مأخوذدر .

زِیرْ [ع] طنبور کبی چالغیلرك اینجه تلی. نغمینك «حافظ اولور لب بسته دم خامه‌م ایدنجه زیر وبم» مصراعنده یا (لب) یاخود (دم) حشودر .

زِیرْ [ف] آلت ، آشاغی : زیر پای. زیر اداره . زیرین = آلتده‌کی، آشاغیکی: لب‌زیرین.

زِیرا [ف] تعلیل اداتی : «اوقو زیرا اوقومق نافعدر» . (که زیرا) و(زیراکه) صورتلرنده قوللانلماملی .

زِیرْدَسْت [ف] الی آلتنده ، حکمنده، تبعه‌دن. بو معناده اضافتله استعمالی طوغری دکلدر .

زِیرَكْ [ف] عاقل ، ذکی ، قورناز . زیرکی = زیرکلك.

زِیرَه [ف] کمون، کیمیون.

زِینَتْ [ع] سوس ، بزەك ، طوناق: زینت عظمی.

زِینْ [ف] اکر: زین زرین .

زِیوَرْ [ف] (زیب) ایله مترادفدر .

زِینْهارْ [ف] صاقن ! امان ! (زنهار)زیاده قوللانیلیر.

زُ

زُبْدَه [ع] خلاصه، اڭ منتخب: زبدهٔ افكار. زبدهٔ اشعار.

زُبُر [ع] كتاب و مكتوب معناسنه اولان (زبور) ڭ جمعى.

زُجاج [ع] و

زُجاجَه [ع] صيرچه، جام، شيشه، قدح. زجاجى = صيرچه‌جى، صيرچه‌دن.

زُحَل [ع] معروف يلديز.

زُخْرُف [ع] يالديز، سطحى نمايش، ساخته زينت.

زُرّاع [ع] (زارع) ڭ جمعى.

زُرُوع [ع] اكلمش اكين معناسنه اولان (زرع) ڭ جمعى: زروع مصفرّه.

زُعْم [ع] ظن مرجوح، ظن فاسد: «سن‌ده زعمكجه شاعر اولمشسين!». زعميّات = زعمه متعلق خصوصات.

زُقاق [ع] صوقاق.

زُكام [ع] نازله، نزله. تشديد ايله غلطدر.

زُلال [ع] صافى، خفيف، صوغق، كوزل صو.

زُلْف [ع] كوزل يوزڭ ايكى جهتندن صارقان صاچ.

زُلْفَه [ع] اوفاق صاچاق: زلفهٔ الف. زلفهٔ علم.

زُلْفى [ع] تقرب، قربت، درجه، منزلت.

زُلَيْخا حضرت يوسفڭ (عليه السلام) زوجه‌سى. عربيده (زَلِيخا) ديئيليبر.

زُمَر [ع] (زُمره) نڭ جمعى: زمر اهل نار.

زُمُرُّد [ع] معروف يشيل طاش. زمردى، زمردين = زمرد كبى، زمرد رنكنده:

نباتات زمردین. محاوراتده (زمرد) صورتنده تلفظ اولنور.

زُنّار [ع] معهود پاپاس قوشاغی: قطع زنار.

زُوّار [ع] (زائر)ك جمعی: زوار بیت المقدس. زوار مریض.

زُود [ف] تیز، چابوق. زودی = زودلك.

زُور [ع] یالان، یالان سوز: قول زور. شاهد زور. «کندی شاهد اوده واحد اوده زور — لا»

زُور [ف] قوت: زور بازو § جبر: زور ایله.

زُهّاد [ع] (زاهد)ك جمعی: «زهاد ایچنده معنیٔ زهدی بیلنمی وار؟»

زُهْد [ع] دنیایه رغبت ایتمه‌مه، پرهیزکارلق: «بن سنك زهدیکه ای شیخ دکلم کنهم — نورس‌قدیم» «ایدرسه زهد صاتوب صورت ریا اظهار — ندیم»

زُهْرَه [ع] معروف ییلدیز.

زُهُور [ع] پارلدامه: زهور زهره.

زُهُوق [ع] مضمحل اولمق، محو اولمق، حکمی قالمامق: زهوق باطل.

زُیُوف [ع] آقچه‌قلب، مغشوش اولمه. (زَیف)ك جمعی‌ده اولور. بو صورتده قلب، مغشوش آقچه‌لر معناسنه کلیر.

ژَ

ژاژ [ف] و

ژاژَه [ف] باطل، بی‌ادبانه سوز، هذیان. ژاژخا—ی = اوبولده سوزلر سویلین، هذیانجی. «مبتدیان هرزه‌کرد منتهیان ژاژ خا — فیضیٔ هندی»

ژالَه [ف] چی: «ژاله‌می دوشدی ورق آلمه؟ — آغلادیمی بوقسه فلك حالمه؟»

ژَرْف [ف] و **ژَرْفا** [ف] درین: دریای ژرف. نهر ژرفا. (ژرفا) صویك درین یری معناسنده‌ده قوللانیلیر: ژرفای دریا. ژرفی = ژرفلك.

ژَنْدَه [ف] یامه‌لی، اسکی، اسکی پوسکو. ژنده پوش = ژنده کیین: درویش ژنده پوش.

ژَنْك [ف] (آژنك) مخففی.

ژَنْگَلَه [ف] حیوانده چاتال طیرناق § چاتال طیرناقلی حیوان.

ژِ

ژِیان [ف] خشملی، قیزغین، کوکره‌مش. اکثریا ارسلانه وصف اولور: «ای سباع مفازهٔ کنعان — کرك وببر وپلنك وشیر ژیان — حمد الله»

ژِیوَه [ف] جیوه.

ژُ

ژُولیدَه [ف] بربرینه کیرمش، طاغینیق، قارمه قاریشیق. اکثریا صاچه وصف اولور: موی ژولیده.

سَ

سائِبَه [ع] دابهٔ مهمله، باشی بوش براقلمش حیوان.

سائِرْ [ع] باقی، باشقه، غیری: سائر مواد. موادِ سائره، § یورییجی، یوریین: ابر سائر. سحابهٔ سائره. (مَثَل سائر) تعبیرنده مشهور دیمکدر: «بیستونی زور فرهاد ایلدی سائر مثل — راغب»

سائِرَه [ع] اشخاص، اشیا، موادکبی محذوف جملره صفت اوله‌رق قوللانیلیر. دائما معطوف اوله‌جغندن (و) سز ایرادی جائز اولماز: احمد، محمد وسائره. صراحی، بارداق وسائره. ادبیات، حکمیات وسائره.

سائِغْ [ع] بوغازدن قولایلقله کچن یه‌جك وایچه‌جك: طعام سائغ. شراب سائغ. اطعمهٔ سائغه. اشربهٔ سائغه.

سائِقْ [ع] سوق ایدیجی، ایدن: «سوبسو سوق ایلین هب سائق تقدیر در — راغب»

سائِقَه [ع] سوق ایدن حالت، کیفیت. موصوفی دائما محذوف اولور: سائقهٔ حدتله ایلری کیتمش. (سائقهٔ شوق) کبی تعبیرلری طوغری عد ایتمیوب ده (سائق شوق) دیمك صرف وهمدن ایلری کلیر. (حدت)ده‌کی تأنیثك، (شوق)ده‌کی تذکیرك (سائقه) یه تعلق یوقدر. بونکله برابر (سائق شوق) دخی دینیله بیلیر.

سائِلْ [ع] دیلنجی § صوریجی، صوران: سائل ایله مجیب § آقیجی، آقان: دم سائل.

سائِمَه [ع] کندی باشنه اوتلاغه، چاییره صالیویرلمش حیوان وحیوانات.

سابِحْ [ع] صوده یوزیجی، یوزن: شخص سابح. حوض سابح.

سابِحَه [ع] کمی. جمعی: سابحات.

سابِعْ [ع] یدنجی: جلد سابع. دفعهٔ سابعه.

سابِقْ [ع] کچیجی، کچن، ایلرله‌یجی، ایلریله‌ین: سال سابق. سنهٔ سابقه. مأمور سابق. سابقا = اولدن.

سابِقُونْ [ع] و

سابِقِینْ [ع] (سابق)ك جمعی. ایلریده بولنان ذوات کرام، اکابر دین، اعاظم امت: «همعنان سابقون اولمق تمناسنده‌در»

ساتِرْ [ع] اورتیجی، اورتن: ساتر مکشوف. ساتر عیب. لحاف ساتر. البسهٔ ساتره.

ساجِدْ [ع] سجده ایدیجی، ایدن: عابد. ساجد. جماعت ساجده.

ساحِرْ [ع] سحر ایدیجی، ایدن: ساحرى. ساحر. شاعر ساحر. جمعى: ساحرون، ساحرين.

ساحِرَه [ع] (ساحر)ك مؤنثى: فاجرهٔ ساحره. جمعى: ساحرات: ساحرات النسا.

ساحِل [ع] صوكنارى، يالى: ساحل دريا. ساحل نهر.

ساحَه [ع] عرصه، ميدان، حولى، دوزوكيكش ير. (ساحت) صورتنده‌ده قوللانيله بيلير.

ساخْتَگى [ف] ساخته‌لك: ساختگئ اطوار. التزام ساختگى.

ساخْتَه [ف] يابمه، قلب، كوسترشدن عبارت: «بركونده دوام ايتديمى ساخته ماتم؟ — يارنى»

ساخِطْ [ع] پك كوجنوب غضبناك اولان: آمر ساخط.

سادَتْ [ع] (سيّد)ك جمعى. (سادات) جمع الجمعيدر: سادات كرام.

سادِسْ [ع] آلتنجى: قسم سادس. ليلهٔ سادسه. سادساً = آلتنجى درجه‌ده اوله‌رق.

سادَگى [ف] ساده‌لك: سادگئ لباس. ساده‌گئ افاده.

سادَه [ف] نقشسز، زينتسز، كلفتسز: البسهٔ ساده. افادهٔ ساده § مخلوط دكل: ساده قهوه § يالكز: «ساده سنسين نقش لوح خاطرم». ساده دل = يوركى تميز، قورناز دكل، بون. (ساده لوح) ده ديليلر: سوداى ساده لوحانه. بومقامده ساده‌جه (ساده) دخى قوللانيله بيلير: «سن هنوز اى ساده اول مضمونى ادراك ايتمدك — فضولى»

ساذَج [ع] (ساده)دن معرّبدر: «سوز برنفس ساذج بى رنكدر اما — برهمزن صورتكدهٔ كون ومكاندر — عونى»

سارّ [ع] سرور ويريجى، ويرن: پيام سار. اخبار ساره.

سارا [ف] خالص: عنبر سارا.

ساربان [ف] دوه‌جی.

سارق [ع] خرسز.

ساری [ع] سرایت ایدیجی، ایدن: فیض ساری. ساری خسته‌لك. علت ساریه.

ساز [ف] چالغی آلتی، چاله‌جق چالغی § معروف چالغی: «آلوب دستکه سازیکی چال براز — عزت ملا». یاپمق، ایتمك معناسنه اولان (ساختن) مصدرندن امر حاضرده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خاطرساز = کوکل یاپیجی. ناساز = اویغونسز، مناسبتسز: همراه ناساز. طالع ناساز. ناسازی = ناسازلق.

سازکار [ف] اویغون، موافق: بخت سازکار. سازکاری = سازکارلق: سازکاریٔ طالع.

سازنده [ف] اینجه چالغی چالان، اینجه چالغیجی: سازنده جعیتی. «فصل منفور اولورمی عالمده — ایکی سازنده‌نك نزاعی کبی؟» § یاپیجی، تطبیب ایدیجی: «مطرب! ینه همدم رباب اول — سازندۀ خاطر خراب اول»

ساطع [ع] ظاهر ومرتفع اولان، میدانه چیقوب یوکسلن: برق ساطع. علم ساطع. انوار ساطعه. رایات ساطعه.

ساطور [ع] بیوك قصاب بیچاغی § ات قیمقده قوللانیلان معروف آلت قاطعه. نائلی قدیمك «وقف قربانکه عشق ایدی کوکل، بیلمز ایکن — دست قصاب اجل قبضهٔ ساطور هنوز» بیتنه ثقلت ویرمشدر.

ساعت [ع] معروف وقت بیلدیرن آلت: جیب ساعتی § معروف جزء وقت، آلتمش دقیقه‌دن عبارت زمان § وقت حاضر، وقت، آن: «سنك دشمنله پیکار ایتدیکك ساعت قیامتدر — نفعی». جمعی: ساعات § قیامت: اشراط ساعت. قیام ساعت.

ساعد [ع] بیلك: ساعد سیمین.

ساعی [ع] چالیشیجی، چالیشان: «تحصیل علومه

اولدی ساعی» § یوریبیجی، سرعتله یوریبیجی، یوریین: «ساعیٔ راه راست‌الداعی — ساعی». بو ایکی معناده (سعی) دن مشتقدر § قوغبجیلق ایدیجی، ایدن: ساعیٔ پرمساعی. بو معناده (سعایت) دن مشتقدر. غلط اوله‌رق (سایی) دینیلن شخصه‌ده (ساعی) دینیلیر: «ساعی دکلن، آغیر آغیر کیت»

ساغَر [ف] قدح: ساغر زرّین. ساغر گلفام. «کنار ساغره یازمش بو بیتی پیر مغان — ضیا»

سافِر [ع] سفر ایدیجی، ایدن، سفر حالنده بولنان، سفربر: مرد سافر. قافلهٔ سافره. عساکر سافره.

سافِل [ع] آشاغی، آلچاق: طرف سافل. فکر سافل. شخص سافل. «انیس سافلین اولماز دل بیدار عالیدر»

ساق [ع] اینجیك، بالدیر: ساق انسان. ساق حیوان. ساق سمین. سائر شیلرك بالدیر مقامنده بولنان طرف اسفلنه‌ده اطلاق اولنور. ساق شجر. ساق نبات. ساق عرش.

ساقِط [ع] دوشیجی، دوشن: حکم ساقط. احجار ساقطه. اعتباردن ساقط.

ساقَه [ع] (سائق) ك جمعی. عسکرك کریدن کلن، دمدار طاقی: ساقة الجیش.

ساقی [ع] قدح صونان: «اوراسن ساقیٔ کلچهره‌نك ابرامی بیلیر — نابی»

ساقِیَه [ع] (ساقی) نك مؤنثی. جمعی: ساقیات: «نیچون اولسون بنات بسته‌نقاب — بزم اعداده ساقیات شراب؟». باغچه، تارلا صولامق ایچون آچیلان جدول وصو دولابی معناسنه اولان (ساقیه) نك جمعی (سواقی) در.

ساکِب [ع] دوکیلیجی، دوکیلن: دمع ساکب. ماء ساکب. میاه ساکبه.

ساکِت [ع] سکوت ایدیجی، ایدن: شخص ساکت. زبان ساکت. جماعت ساکته.

ساكِنْ [ع] حركتسز اولان، حالی اوزره طوران: هوای ساكن § كندی حالنده اولان: ساكن آدم § اوطوریجی، اوطوران: فلان محلّه‌ده ساكن § حركه‌سز، جزملی: حرف ساكن. حروف ساكنه.

سالْ [ف] ییل: سال سابق. سال جدید. سالخورده = پك اختیار، چوق یاشلی.

سالارْ [ف] باش، سركرده: سالارقوم. سالارسپاه.

سالِبْ [ع] سلب ایدیجی، ایدن: سالب آرام.

سالِفْ [ع] كچن، كچمش: ذكری سالف. سالف الذكر. دور سالف. اعصار سالفه.

سالِكْ [ع] سلوك ایدیجی، ایدن: «سالك مسلك صواب اوله‌لم» «باشقه طریقك اوله‌لم سالكی» § بر طریقت علیه‌یه منتسب اولان: طریقت مولویه سالكی.

سالِمْ [ع] سلامت ایله متصف اولان: خطادن سالم. عیبدن سالم. سالماً = سلامت ایچنده اوله‌رق: «سالماً واصل اولدیلرمی؟ دیدم — دیدی: كیمدر او سالماً بیلمن!»

سالُوسْ [ف] ریا: ترك سالوس. § ریاكار: صوفیٔ سالوس.

سامانْ [ف] طاقم، اسباب، ترتیب، انتظام، انتظام حال: «بوزدی سامانمی بر بیلمدیكم لغظ سقیم — نورس افندی»

سامِحْ [ع] سماحتلی، سماحت ایله متصف اولان: صالح سامح.

سامِعْ [ع] ایشیدیجی، ایشیدن: گوش سامع. شخص سامع § دیكله‌ییجی، دیكله‌ین. جمعی: سامعون، سامعین.

سامِعَه [ع] انسانده ایشتمه قوتی، ایشیدیجی قوت. (قوهٔ سامعه) دخی دینیلیر.

سامَّه [ع] زهرلی حیوانه اطلاق اولنور.

سامی [ع] (عالی) ایله مترادفدر. استعمالجه بینلرنده فرق بولنور: امر سامی. رتبهٔ سامیهٔ وزارت.

سانِح [ع] سنوح ايديجى، ايدن: فكر سانح. افكار سانحه.

سانِحَه [ع] سنوح ايدن فكر، سوز: «بر سانحه نك اولمسى حقيله مجمل — اولمقله اولور سبك ومؤداسى مكمل». جمعى: سانحات: «سويله خامه‌م! سانحات عشق پنهان قالمسون»

ساهِر [ع] كيجه‌لرى دائما اويانيق طوران، مبتلاى سهر: عاشق ساهر. پاسبان ساهر. جاريهٔ ساهره.

ساهِرَه [ع] ير، ير يوزى. § قيامتده تجديد بيوريله‌جق ارض § بيابان: ساهرهٔ خاليه.

ساهُور [ع] كيجه وقتى اويانيق اولمه، كيجه اويانيقلغى § آى آغيلى، هاله.

ساهى [ع] سهو ايديجى، ايدن: حافظ ساهى. محرر ساهى.

سايبان [ف] كولكه‌لك § بيوك چادر. (مستظِل) مقامنده استعمالى غلطدر. (سايه‌بان) صورتنده ده يازيله بيلير.

سايِس [ع] آتك تيمار وسائره‌سيله مشتغل آدم، سَيس.

سايَه [ف] كولكه: «نوردن بر سرودر دوشمز زمينه سايه‌سى — ذاتى» § حمايه، صيانت.

سَبّ [ع] سوكمك، سوكوب صايمق. سبّك من بلّغك = سكا سوكن تبليغ ايدندر.

سَبا [ع] بلقيسك يمنده وقتيله بك معمور اولان شهرى: «اى هد هد اميد سبادنمى كليرسين؟ — نابى». (سَبَأْ) دخى دينيلير.

سَبائِك [ع] (سبيكه) نك جمعى. (سبايك) صورتنده يازلمالى.

سَبّابَه [ع] شهادت پارماغى.

سَبّاح [ع] يوزكچ.

سَباحَت [ع] صوده يوزمك. فى الاصل كسر ايله‌در.

سَبّاكْ [ع] اریدوب قالبـه دوكن .

سَبایا [ع] (سبی) نك جمعی .

سَبَبْ [ع] واسطهٔ توصل ، واسطهٔ ظهور : سبب تفیض . سبب عزل . سبّبیت = سبب اولمه، سببلك.

سَبْح [ع] (سباحت) ایله مترادفدر .

سَبْحَلَه [ع] سبحان الله دیمك .

سَبْز [ف] یشیل، رنكی یشیل: برك سـبز . بومقـامده (سبزین) دخی دینیلیر : «اوبولور جامهٔ سـبزین ورقله رونق — ابن كمال»

سَبْزَه [ف] یشیللك، یـیـه‌جك یشیللك .

سَبُع [ع]ییرتیجی جانور ، حیوان مفترس. سبعیّت = ییرتیجیلق. بانك سكونیـله ده لغتدر .

سَبْعَه [ع] یدی: عجائب سبعه. سبعهٔ سیّاره.

سَبْعِین [ع] یتمش. (سبعون) دخی دینیلیر.

سَبْق [ع] ایلری كچمك: سبق ایدن اشعار.

سَبَق [ع] درس. سبق آموز = معلم، معلمه. سبقخوان = شاكرد .

سَبْك [ع] اریدوب قالبـه دوكمك، اریدیلوب قالبه دوكلمك: سـبك ذهب. كوموشك سبكی § عباره‌نك طرز ترتیبی .

سَبُك [ف] خفیف. سبكبار = یوكی خفیف، غائله‌سز. سبكمغز = بینی خفیف، بینمسز. سبكروح = روحی خفیف، آغیر جانلی دكل .

سَبَل [ع] كوزه عارض اولان اورومجك آغی كبی پرده علتی § كوز قاپاقلرینك اچ یوزنده قیل بتمكدن عبارت اولان علت .

سَبْلا [ع] اوزون كیرپیكلی كوزه وصف اولور : عین سبلا . چشم سبلا .

سَبَلَه [ع] بییق . اكثریا (سبلت) صورتنـده

وسکون با ایله قوللانیلیر : سبلت دراز . ریش وسبلت .

سَبُو [ف] دستی: سبوی شکسته . سبوی تهی . «شیشیرن دامن پرفیضی سبوی میدر — شیخ کشف ایتمسه‌ده سرّ عبائی بیلیرز — ثابت»

سَبُوح [ع] بوزکج : ملاح سبوح .

سَبُّورَه [ع] مشق یازوب بوزمق ایچون چوجقلره مخصوص تعلیم تخته‌سی، یازبوز تخته‌سی .

سَبْی [ع] اسیر ایتمك، ایدلمك : سبی عدو . اعدانك سبیی . سبی واسترقاق .

سَبِیّ [ع] اسیر ایدلمش اولان، اسیر اولان : محارب سبی .

سَبِیکَه [ع] اریدیلوب قالبه دوکلمش پارچه : سبیکهٔ زر .

سَبِیل [ع] یول، آچیق یول، اولو یول، جاده : فی سبیل الله = الله یولنده . بومعناده (سبیله) دخی قوللانیله بیلیر § خیراتدن اولمق اوزره صواولشدیریلن محال معروفه . سبب تسمیه بونلرك جاده‌لر اوزرنده اولمسی ویا فی سبیل الله یاپلمش بولنمسیدر § فی سبیل الله طاغیدیلان صو . (سبیل ایتمك) ماده‌سی (صو یرینه ویرمك) مقامنده قوللانیلیر : «صهبای صفا کستری لله سبیل ایت ! — کاظم»

سَپا [ف] اوچ آیاقلی معروف یوکسك اسکمله که اکثریا کزدیریجی صاتیجیلر قوللانیر . اصل اوزره (سه‌پا) صورتنده ده یازیله بیلیر .

سَپَد [ف] معروف قاب: «کذیمك هرکیجه بوبرکله طولاردی سپدی — کمال» . سپدك بوزنده، یعنی اك اوستنده بولنان گل دیمك اولان (گلِ روی سپد) ترکیبی لطائفده (منتخب، مقبول، بوزده) مقامنده ایراد اولنور . ثابتك «سرمایهٔ ایمانی چالمش سپدندن» سوزی بی ادبانه‌در .

سَپید [ف] (سفید) ه بدل قوللانیلیر .

سَپیده‌دَم [ف] صباح وقتی، وقت صبح صادق،

صباحلین: «سپیده دم که اولوب دیده خوابدن بیدار — خروشه باشلادی ناگاه سرده درد خمار — ندیم». (سفیده دم) صورتنده قوللانلماز.

سِتا [ف] اوچ تللی ساز. اصل اوزره (سه‌تا) صورتنده‌ده یازیله‌بیلیر. اکثریا طنبور مقامنده قوللانیلیر.

سَتّار [ع] قوللرینك عیوب وذنوبنی ستر وعفو ایدن جناب حق: «خدا ستاردر طعن ایتمه رنده عیب بین اولمه — شیخ الاسلام یحیی» «ندیم مجلس اسرار حضرت ستار — ضیا»

سَتیر [ع] (مستور) ایله مترادفدر: امر ستیر. امور ستیره. «گنجینه‌لرز خرقهٔ پشمینه‌ده ستیرز»

سَتیره [ف] (ستیر) ك مؤنثی. مستوره خاتون: «ای ستیره هیچ تو برخاستی — خویشتن را بهر کور آراستی؟ — حضرت مولانا» = ای مستوره، سن هیچ قالقدڭده کندیکی اعمی ایچون تزیین ایتدکمی؟

سَجّادَه [ع] معروف: «سکوت زهد ایله زانوزن سجاده‌یم شعدی»

سَجایا [ع] (سجیّه) نڭ جمعی: «مرضیّة السجایا محمودة الخصائل — حافظ»

سَجْدَه [ع] عبادت ویا تعظیم طریقیله آلننی یره قومه: «آدم سکا ایتمسونمی سجده؟» «سهو ایله سجده ایدوب اجر عظیم ایسترلر — روحیٔ بغدادی» § او یولده آلننی یره قومه‌دن عبارت وضع مخصوص: «نظرڭ یارده، سن سجده‌ده زاهد! بیلسه‌ڭ — بو توجه خم ابروبه‌ی محرابه‌میدر! — لا»

سَجْع [ع] قمری، کوکرجین کبی قوشلرڭ متموج آواز ایله اوتمسی: سجع بلبل § نثرده فواصل و فقرات اواخرینڭ قافیه طرزنده توافقی: عدن دریالرنده، یمن صحرالرنده... — کمال. یاکلش یوله کیدیورسکز. حقیقتدن غفلت ایدیورسکز § فواصل وفقراتڭ بووجه ایله توافق ایدن کلمات اخیره‌سی.

سَجَنْجَلْ [ع] و

سَجَنْجَلَه [ع] آيينه. فى الاصل يونانيدر.

سَجِيَّه [ع] خوى، طبيعت، ملكه: سجيهٔ مرضيه. سجيهٔ شعريه.

سَحَائِبْ [ع] (سحابه) نڭ جمعى: سحائب مظلمه. (سحايب) صورتنده يازلماملى.

سَحَابْ [ع] بولوت: سحاب مطير. فى الاصل (سحابه) نڭ جمعى اولديغندن (سحائب) موقعنده‌ده قوللانيله‌بيلير: «سو بسو كريان سحاب، آفاق سرتا سر حزين»

سَحَابَه [ع] بولوت، بر بولوت، تك بولوت: سحابهٔ رفيعه.

سَحَّارْ [ع] پك ساحر: طبع سحار. محتاله، سحاره.

سَحَّاقَه [ع] صورت مخصوصه‌ده اركك طاسلايان عورت.

سَحَرْ [ع] طاڭ يرى آچلمازدن اولجه اولان وقت: «سحر-ده سيره كلدى باغه جانان — نه‌لر سير ايلدى بيدار اولانلر! — اسرار». سحرى = سحره منسوب، سحرده اولان: دعاى سحرى. بلبل سحرى. (سحر وقتنده) مقامنده‌ده قوللانيلير: «كيتدم سحرى طاعت ايچون مسجده ناكاه — روحئ بغدادى»

سَحْقْ [ع] دوكوب ازمك، دوكيلوب ازلمك: سحق اجزا. اجزانڭ سحقى. سامينڭ «اولماز مسيح ايدر ايسه اجزاسنى‌ده سحق — شمشير غمزه يارەلرى مرهم آشنا» بيتنده پك فنا يره دوشمشدر.

سَحْلَبْ [ع] سالب. سحلبى = سحلبجى، سحلب فروش.

سَحُورْ [ع] تمجيد يمكى: «الده اشكمبه فنار آرقه‌ده زنبيل سحور — ثابت». واصفڭ «جانم نينه! بو شب بنى ساحوره اوياندر» مصراعنده اولديغى وجه ايله استعمالى غلطدر. (وقت سحور) مقامنده‌ده قوللانيلير. سحور طاووقجيسى ايله سحورده‌كى طاوول

ولولەسنه (سحوری) دینیلیر: «محله بکجیسی اولمش سحوری»

سَحیق [ع] (بعید) ایله مترادفدر: مکان سحیق. (مسحوق) معناسندەدە قوللانیله بیلیر.

سَخاء [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك: فضیلت سخا. اهل سخا. همزەسز دخی لغتدر.

سَخافَت [ع] ضعیفلك، خفیفلك، بوققەلق، بوزوقلق. معنویاتده قوللانیلیر: سخافت عقل. سخافت رأی.

سَخانَت [ع] صیجاقلق، قیزغینلق: سخانت ماء. سخانت معدن.

سَخاوَت [ع] (سخا) ایله مترادفدر.

سَخت [ف] قاتی، پك، قوتلی، شدتلی: دل سخت. روی سخت. بازوی سخت. بلای سخت. سختی = سختلك.

سَخْتِیان [ف] معروف. سختیانی = سختیانجی. اعلام علمادن ایوب سختیانی سختیانفروش ایدی.

سَخِی [ع] سخا ایله متصف اولان: مرد سخی. اصیلهٔ سخیّه.

سَخیف [ع] سخافت ایله متصف اولان: عقل سخیف. آرای سخیفه. اشخاصه وصف اولماز.

سَخین [ع] سخانت ایله متصف اولان: ماء سخین. مایعات سخینه.

سَدّ [ع] قاپامق، طیقامق، قاپانمق، طیقانمق: سد باب. سد رخنه. قاپونك سدی. کدیکك سدی. «سکندر سیر ایسەك ده سد نطق ایت پیش کاملده — ارسطوی حقیقت بینه نقل ماجرا اولماز — فنی» § حائل، حاجز، مانع: سد اسکندر. «سزه اقوام سدراه اولەماز — کیسەلر رهزن آله اولەماز»

سَداجَت [ع] سادەلك: سداجت قلب. سداجت افاده. (ساده) دن معرّب اولان (ساذج) دن مأخوذدر. ذالك نقطەسی کثرت استعمال ایله دوشمشدر.

سَداد [ع] صوابلق، طوغرولق، خطاسزلق: رشد وسداد. طریق سداد. سداد قول. «کوهر بحر خرد پادشه ملك سداد — نابی»

سَدید [ع] سداد ایله متصف اولان: رأی سدید. شدید اولمیان قول سدید سدید اولمیان قول شدیددن مؤثردر. آرای سدیده.

سَدیر [ع] قاریوله وبوکسك مندر کبی زمین مکاندن مرتفعجه اولان یرلره اطلاق اولنور. فی الاصل کوشك معناسنه‌در.

سَر [ف] باش: «پامال اولسون یولنده دشمن دینك سری — نفعی» § اوج: سر زلف. سر تیغ.

سَرای [ف] بیوك قوناغك بیوکی. تغنی ایتمك معناسنه اولان (سرایيدن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: نغمه سرا.

سَرّاء [ع] وسعت، سهولت، یسر حالی: سرا وضرا.

سَرائِر [ع] (سریره) نك جمعی: سرائر سرزده. سرائر صوفیه. سرائر قلبیه. (سرایر) صورتنده یازلماملی.

سَراب [ع] چولده صو کبی کورینن اشعهٔ شمس: «سیراب اولورم صانمه قوری بر کورینشدر — چوق تشنه یورلدی هوسیله بو سرابك»

سَرابیل [ع] (سِربال) ك جمعی: اکسای سرابیل.

سَراپا [ف] باشدن آیاغه قدر، تماماً، کاملاً: سراپا کوزلدر. سراپا مطالعه ایتمش.

سَراپَرده [ف] پادشاه اوتاغی § اوك اورته‌سنه چکیلن پرده، حرم پرده‌سی § چادر پرده‌سی، توزلق.

سَرّاج [ع] اکر وسائره یاپان اهل صنعت.

سَراچه [ف] اوجکز: سراچهٔ دماغ.

سَراح [ع] تطلیق، طلاق: سراح جمیل.

سَراسَر [ف] باشدن باشه: «سراسرچشم عبرتدن كچيردم نسخهٔ دهرى — ايچنده معنئ آرامه دائر براشارت يوق — نابى» § بواسم ايله معروف قماش: سراسره قاپلانمش كورك.

سَراسيمه [ف] ادارهٔ عقليه سنه خلل كلمش، شاشير- مش، حيرتزده. (آسيمه سر) صورتنده استعمالى نظمه تخصيص ايدملى.

سَرآمَد [ف] باشده، ايلريده بولنان، ايلريده او- لان، ايلرى كلن: «شيوه ونازده سرآمد ايدى — وحيد». سرآمدان بلدان.

سَرانجام [ف] باشه كلن وقعهٔ عبرتبخش: «ديديلر عارفان: مؤثردر — بر سرانجام بيك نصيحتدن». (انجام) مقامنده قوللانلملى.

سَرانداز [ف] فداكار، بى باك، باشندن قورقماز: «صوك شدتى طورمه ايله ابراز — قارشيكده وار ايشته بر سر- انداز» «رهبر فرقهٔ سراندازان». سراندازى — سراندازلق.

سَراويل [ع] ايچ طونى. جمعى: سراويلات.

سَرآهنك [ف] باش چالغيجى، چالغيجى باشى، خوانندكان وسازندكان طاقمى رئيسى.

سَرايا [ع] (سريّه)نك جمعى: سراياى غالبه.

سَرايَنده [ف] تغنى ايديجى، ايدن: «سراينـدهٔ نغمهٔ دلكشا»

سَرباز [ف] جسارتلى، قور- قوسز، بى پروا: عاشق سرباز. سربازى = سربازلق: «سربازئ طبعمه شاشلسون»

سَرپاش [ف] چوماق، كرز: سرپاش رستم.

سَربَست [ف] آزاده، مقيد دكل، مانعسز. سربستى = سربستلك: سربستئ تجارت.

سَربَسته [ف] باشى باغلى § اورتولو، كيزلى: «دردك بيلنميور بو نه سربسته رازدر!»

سَرْبَسَرْ [ف] (سراسر)ه بدل قوللانیلـیر . (باش باشه) مقامنده‌ده ایراد اولنه‌بیلیر .

سَرْبُلَنْدْ [ف] مادةً ویا معنیً عالی اولان شیلره وصـف اولور: درخت سربلند . مرصاد سربلند. خطیب سربلند . دانشـور سربلند. سربلندی = سربلندلك.

سَرْپَنْجَه [ف] قوت بازو صاحبی، زورلو، کربز. سرپنجگی = سرپنجه‌لك : لاف سرپنجکی .

سَرْپُوشْ [ف] باشه کییلن هر درلوشی: «سرپوشن آثار سمایه شوقم — حیرت»

سَرْجْ [ع] اکر: سرج فرس.

سَرْدْ [ع] سـوزی حسن ادا وانسجام ایله سوق ایتمك، سوز بو صورتله سـوق ایدلمك : سرد براهـین . دلائلك سردی . «سرد ایلدیکم سوزلری اس الحرکات ایت»

سَرْدْ [ف] صـوغق : هوای سرد. ادای سرد § قانی، ملایمتسز، سرکش، سرت. سردی = سردلك.

سَرْدَابْ [ف] و

سَرْدَابَه [ف] یر آلتنده اولان سرین اوطه، بودروم: «اولمش اوده سردابه نشین عربستان»

سَرْدَارْ [ف] فرقه باشی، قوماندان ، الك بیـوك قوماندان: سردار حیدری کردار. سردار اکرم . «باقـدقجه او کنج اردو قوماندانته پیران — دیرلردی دیسونلر سـکا سردار دلیران» . سرداری = سردارلق .

سَرْرِشْتَه [ف] ایپ اوجی ، معنوی طوتاماق : «سررشتهٔ عشق الده‌در المنة‌لله— شیخ الاسـلام یحیی» . اصل اوزره اضافتله استعمالی نادردر.

سَرْزَدَه [ف] اوج ویرمش ، باش کوسـترمش ، ظهور ایتمش : سرّسرزده . (سرزدهٔ ظهـور) تعبـیرینی بکننلر «سرزده اولان» و «سرزدهٔ ظهور اولان» تعبیرلری بیننـده بر فرق بوله‌رق (ظهور)ك حشو اولمدیغنی اثبات ایتمیلیدرلر.

سَرْزَنِشْ [ف] (توبیخ) معناسنه دلیدر.

سَرْسامْ [ع ـ ف] انسانی سرسم ایدن برنوع بین علتی: علت سرسام. بو معناده (سرسم) صورتنده قوللانلماز § یینی برنده دکل، آلیقلاشمش، آلیق. بو معناده ایکی صورتله‌ده قوللانیلیر: «اتمه‌ده ابخرهٔ عزل دماغم سرسام — نابی» «خانقاهك نه‌باقارسین برایکی سرسمنه — شیخ الاسلام یحیی». (سرسم عربی عد اولنه‌ماز.

سَرْسَری [ف] اوته‌ده بریده بوش کزن، اولدم اوله‌سی‌یه طولاشان: سرسری یورودی. سرسریانه = سرسریجه‌سنه: باشدن چیقمش، سرسریانه‌کزییور. § ناپخته، بوش، بیهوده سوز: «عارفم دوشمز بکا لاف وکذاف سرسری — نفعی». بو معناده آز قوللانیلیر.

سَرْشارْ [ف] دوکیله‌جك درجه‌ده طولو: ساغر سرشار § زیاده، حددن زیاده، طاشقین: مستئ سرشار: «بی محابا نشوهٔ سرشار کندین کوستررـ راغب» § حدی آشیرمش، طولغون: مست سرشار. «سرشارلق خراب ایدر انجام آدمی — لا». سرشاری = سرشارلق.

سَرَطانْ [ع] ینکج § معروف برج § معروف علت.

سَرَفْ [ع] اسراف: لاخیر فی السرف و لا سرف فی الخیر. (اتمك، ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانلماز.

سَرْفِرازْ [ف] (سرا فراز) مخففی. مادةً ویامعنیً عالی: شاخ سرفراز. غالب سرفراز. «سرفراز ایتدك لواء الحمد دین احمدی — نفعی». سرفرازی = سرفرازلق.

سَرْفُرُو [ف] باش اکه. (اتمك، ایلمك، قیلمق) ماده‌لریله قوللانیلیر: «سرفرو اتمدك ادانی‌یه». مثلا « سکا سرفرودن مقصدی نه‌در؟» دینیله‌مز. سرفروبرده = باش اکش: «سرفروبردهٔ شکر اولدی نهال عرجون — منیف»

سَرَقَه [ع] (سارق)ك جمعی: مشاهیر سرقه.

سَرْکَرْدَه [ف] کروه باشی، باش، رئیس. اعالی‌یه اطلاق اولنماز.

سَرْکَشْ [ف] اطاعتسز، عنادجی: سرکش آدم. اسب سرکش. «سرکشلك ایتدی توسن بخت ستیزه‌کار — باقی». سرکشی = سرکشلك.

سَرْگُذَشْتْ [ف] باشه کلن، باشدن کچن وقعه، وقایع: آه سرکذشتی تکرار سویلسه! — کامل. «کچدی زمانی دیکلیه‌م سرکذشتکی»

سَرْگِرانْ [ف] کچکینجه سرخوش: «سرکران همتز بر جام آتشنا کدن — کیم چراغ مجلس جمشیددر هرقطره‌سی — حکمت» § مخمور: «سرکران ایتدی بزی پیمانهٔ غم نشوه‌سی — شیخ الاسلام یحیی». سرکرانی = سرکرانلق.

سَرْگَرْدانْ [ف] باشی دونن، متحیر، نه‌یاپه‌جغنی بیلمز: «اوده دشت بلاده سرکردان — آرایورکندی دردینه درمان». سرکردانی = سرکردانلق.

سَرْگَرْمْ [ف] دماغی حرارتلی: سرکرم غرام اولمش. § نشئه‌لی، سرخوش: سرکرم باردنوا. سرکرمی = سرکرملك.

سَرْگَشْتَه [ف] (سرکردان) ه بدل قوللانیلیر: سیاح سرکشته. عاشق سرکشته. سرگشتگی = سرکشته‌لك.

سَرْگِینْ [ف] فیشقی.

سَرْمَا [ف] قیش، قیش موسمی، صوغق: شدت سرما. «بولن کرمابه‌ده سرماده، کرماده سرِ ماده — شاکر»

سَرْمَایَه [ف] اصل مال که آنکله قازانیلیر: سرمایهٔ تاجر. «سرمایهٔ شاعران توکنمز — دنیا توکنیر یالان توکنمز — غالب»

سَرْمَدْ [ع] و

سَرْمَدِیّ [ع] دائم، دائمی: عیش سرمد. عمر سرمدی. حیات سرمدیّه. سعادت سرمدیّه.

سَرْنُوِشْتْ [ف] باش یازیسی، تقدیر الٰهی: اوت، سرنوشت ازلی قابل تغییر دکلدر — جامی.

سَرْوْ [ع] معروف آغاج: سرو آزاد. سرو سهی. سرو ناز.

سَرْوَرْ [ف] رئيس، سيد، اولو: سرور انبيا. سروری = سرورلك: «دستگیر دين ودولت كامبخش سروری — نفعی»

سَرْهَنْك [ف] چاوش، قواس، ياساقجی، قابو بكجيسی: سرهنك بی فرهنك.

سَرِيرْ [ع] تخت: سرير عثمانی. § اوطوره‌جق يوكسك، مكلف یر: «مسند معدلته آصف جشيد سرير — نفعی» § قاريوله، يوكسك ياتاق.

سَرِيرَه [ع] درونده اخفا ايديلن سر، سرّ مكتوم: عارف سريره‌دان.

سَرِيرِيّات [ع] خسته‌خانه‌ده وخسته‌لرك يا-تاقلری يانده ويريلن طب درسلری: سريريات معلمی. ياتاق معناسنه اولان (سرير)ه منسوبدر.

سَرِيعْ [ع] سرعتلی، چابوق: سير سريع. حركت سريعه. سريعاً = سرعتله، چابوق اولەرق: سريعاً ارسال.

سَرِيَّه [ف] دشمن اوزرينه كونديريلن فرقهٔ قليله، آزجه عسكر، چته.

سَزَا [ف] و

سَزَاوَارْ [ف] لايق: «اولمدمی بو فسته بن حالا سزای مرحمت؟ — لا» «هر درلو ستايشه سزاوار». (سزاوار) حسنياتده قوللانيلير.

سَطْحْ [ع] برشيئك دوز اوستی: سطح زمين. سطح دريا. سطح مائل.

سَطْحِی [ع] سطحه منسوب: امتدادسطحی. مساحهٔ سطحيّه § ايچ يوزه متعلق دكل، يالكز طيشدن، شويله‌جه، اوستون كورون: نظر سطحی. تحقيقات سطحيّه. سطحی نظر = نظری سطحی، مدققانه دكل: «اولمسون سطحی نظر معنی شناس ايت چشمكی». سطحيّات = سطحی شيلر.

سَطْرْ [ع] يازی صيره‌سی: سطر مكتوب.

سَطْوَتْ [ع] قوهٔ قاهره، اقتدار قاهرانه،

اخذ وقهر مقتدرانه: سطوت عسکریه. «سیر ایدك عثمانیانك حملهٔ شیرانه‌سن — بردن اولمشدر هزاران سیف سطوت منجلی»

سَعادَتْ [ع] بختلیلق ، نیکبختی : سعادت ازلیّه. «هرخانه کورلسه پرمسرت — یارب نه‌قدر بیوك سعادت!»

سَعْدْ [ع] قوتلولق، مبارکلك: سعد طالع § قوتلو ، مبارك: طالع سعد. سال سعد. «اوبله بر کوکب سعد اولمش آکا تاب افکن — عزت ملا»

سَعَه [ع] (وسعت)ه بدل قوللانیلیر : سعهٔ حال . کسر ایله‌ده لغتدر.

سَعْی [ع] چالشمق: سعی بلیغ. محصول سعی. «انسان کامل اولمغه سعی ایله آدم اول — باقی» § یوریمك، سرعتله یوریمك : صفا ایله مروه بیننده سعی.

سَعیدْ [ع] سعادت ایله متصف اولان: شهید سعید . شقی وسعید § قوتلو، مبارك: عید سعید. «بارك الله زهی کوکبهٔ بخت سعید! — نفعی»

سَعیرْ [ع] آتش ، آلولنمش آتش ، یانار آتش § جهنم: عذاب سعیر .

سَفائِنْ [ع] (سفینه)نك جمعی: سفائن تجاریه . سفائن حربیّه. (سفاین) صورتنده یازلمالی.

سَفارَتْ [ع] ایلچیلك، ایلچیلك مقامی.

سَفّاكْ [ع] زیاده قان دوکیجی، دوکن، ظالم خونریز: سفاك بی باك. حجّاج برسفاك ایدی.

سَفالَتْ [ع] دوشکونلك، حقیرلك : سفالت کامله .

سَفاهَتْ [ع] عقل خفیفلکی، خفت عقل ، عقلسزلك § ذوق عالمنده یاشایش، بیهوده پاره صرف ایدش: سفاهت انسانی کرفتار سفالت ایدر.

سَفَرْ [ع] قطع مسافه ، یولجیلق § عسکرك دشمن قارشیسنه کیتمك اوزره حرکتی. سفر بر = سفر حالنده بولنان عسکر: سفر بر عسکر. سفر برلی = سفر برلك: حال

سفر برى § دفعه، كرّه : « دنيايى برافقده ايكن قانلى ايچنده — قالمش بو سفر كنديسى وولقانلر ايچنده » — بوناپارتك مسقوه محاربه‌سنه دائر ». سفرى = سفر حالنده بولنان آدم .

سَفَرْجَلْ [ع] آيوا .

سَفْسَطَه [ع] صادق كبى كوروندیكى حالده حقيقتده كاذب اولان قياس، طوغرى كبى كورينن سقيم النتيجه اقوال : « بيك سفسطه بر مصرع بر جسته‌يه دكز — عونى » . سفسطه پرداز = سفسطه‌جى .

سَفْك [ع] قان دوكمك، دوكلك : سفك دم . خون قربانك سفكى . « سفك‌دم ايتمه‌نك نه لذتى وار؟ »

سَفَه [ع] برنجى معناسنده ، (سفاهت) ايله مترادفدر : اصحاب سفه .

سَفيدْ [ف] (سپيد) ايله مترادفدر . بوزياده قوللانيلير : ريش سفيد . باز سفيد . سفيدى = سفيدلك .

سَفيرْ [ع] ايلچى : سفير كبير .

سَفينَه [ع] كمى : سفينهٔ مجهزه .

سَفيه [ع] سفاهت ايله متصف اولان : مالدار سفيه . غنيهٔ سفيهه .

سَقّاء [ع] صو طاشيجى، صو اولشديريجى : «شكل سقاده كزر ديدهٔ كريان صف صف — باقى »

سَقامْ [ع] خسته‌لك : اندفاع سقام .

سَقامَتْ [ع] بوزوقلق : تكلمده سقامت . عبارەده سقامت . سقامت كلام .

سَقَرْ [ع] جهنم . سقر مقر = مكانى سقر اولان ، جهنمه كيدن .

سَقَطْ [ع] بر عارضهٔ جسمانيه‌يه اوغرامش، حال اصليسنده دكل : سقط آدم . سقط قول § كلامده خطا ، بوزوقلق :

عبارەده سقط وار § خطالی ، بوزوق: سقط سوز.

سَقَطات [ع] کلامده خطا، بوزوقلق معناسنه اولان (سقطه) نك جمعی : اصلاح سقطات .

سَقَطی [ع] عادی، کوتو متاع صاتان صاتیجی § سقطاتی چوق اولان محرر وشاعر. جمعی: سقطیون .

سَقف [ع] طاوان : سقف بیت . سقف منقش . «یقلدی مکتبك سقفی یاپلدی کوکلی صبیانك — تاریخ — سروری»

سَقَم [ع] (سَقام) ایله مترادفدر. بوزیادەقوللانیلیر.

سَقَنْقُور [ع] بو اسم ایله معروف جانور § مکاتیب محترمه وسائره صارمقده قوللانیلان تول : «بی تکلفلر هدایاسی سقنقور ایستر»

سَقی [ع] (اسقا) ایله مترادفدر: سقی نباتات. تشنەلرك سقیی . سقی ماء = صو طاغتمق ، صو اولشدرمك .

سَقیم [ع] سقامت ایله متصف اولان، بوزوق : رأی سقیم. افکار سقیمه. «نیجه معنای درستی بوزه برلفظ سقیم — نفعی» § سقم ایله متصف اولان، مریض: طبیب سقیم. افراد سقیمه. «اندیشهٔ صحیح نباشد سقیم را — صائب» = سقیمده فکر صحیح اولماز.

سَگ [ف] کوپك : سك شکاری. سك بازاری . سك بچه = کوپك یاوروسی ، ایت انیکی: خانه خراب سك بچه ! بوسنك کندی یاپدیغك یالاندر . سوینه سوینه نه سویلیورسین! — عاکف. سك جان = ایت جانلی: صیاد سك جان.

سَگابی [ف] (سك آبی) مخففی. قوندوز دینیلن صو جانوری .

سَکب [ع] مایعی دوکمك ، مایع دوکلمك : سکب ماء . شرابك سکبی .

سَکبه [ع] باشه کیبلن اورمه، طاقیه .

سَكَبَه [ع] باشده حاصل اولان كپك كبی شیء، قوناق. جمعی: سكبات.

سَكْت [ع] سسی صولوق آلمقسزین فصل ایتمه: «من مرقدنا هذا» = سكت ایله اوقونور§ كلام موزونده بر حركه‌نك سقوطندن حاصل اولان آهنك قیریقلغی: سكت ملیح. «دریا دریا دوكردی یاشن — فضولی»

سَكْتَه [ع] كسیلمه، طورمه، طورغونلق: ایشه سكته كلمك. «سكته ویردی حافظان خود فروشك كارینه». سكتهٔ قلبیه. (سكت) مقامنده‌ده قوللانیلیر. سكته دار = دوزنی بوزلمش، دوزنی بوزوق: كار سكته‌دار.

سُكْر [ع] سرخوشلق: حد سكر. حال سكر. سكر جزئی. غزته‌لرمزدن بعضلرینك «سكر حال اوله‌رق» یوللو تعبیرلر قوللانملری موافق هشیاری دكلدر.

سَكْرَان [ع] سرخوش: «اك صكره كی مملو قدح سكرانی سگران ایلدی»

سَكْرَه [ع] سرخوشلق، صاحبنه غلبه ایدن سرخوشلق: سكرهٔ سودا§ حیرت، شدت: سكرة الموت. سكرهٔ موت. (سكرت) صورتنده‌ده قوللانیله بیلیر. جمعی: سكرات: سكرات موت.

سَكَنَات [ع] ساكنلك، سكون معناسنه اولان (سكنه) نك جمعی: حركات وسكنات. مفردی قوللانلماز.

سَكَنَه [ع] (ساكن) ك جمعی. ساكن اولانلر، اوطورانلر: سكنهٔ محله. سكنهٔ شهر.

سَكِينَه [ع] وقار، تمكین، قوت قلب، آرام درون: «قایصه‌لرده بزی سفینه‌مزدن — كیتمز بو سكینه سینه‌مزدن — دریایه خطاب». (سكینت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

سَلّ [ع] صییرمق، صییرلمق: سل سیف. سیفك سلی.

سَلَاسَت [ع] كلامده روانلق، سهولت و آهنك ایله تلفظ اولنمق خاصه‌سی: سلاست الفاظ. سلاست كلام. «نه سلاست

بوكه منظومهٔ بى معناسن — اوقويان افصح دهر اولسه‌ده مطلق كه‌كه‌لر! »

سَلاٰسِلْ [ع] (سلسله) نك جمعى. وقتيله كوزل صاچلره (مشكين سلاسل) ديرلردى.

سَلاٰطينْ [ع] (سلطـان) ك جمعى : سـلاطين عثمانيه. مخدرات سلاطين.

سَلاٰمْ [ع] عيوب و آفاتدن سالم اولمه. ويريلوب آلنان سلام بو معناده عرض دعادن عبـارتدر: «زمانه‌ده غزلى كيمسـه آلميور ثابت — كوزلره ويريلن تحفهٔ سلام كبى» . سلام ويردم، رشوت دكلدر، ديه آلمديلر! — فضولى. دار السـلام = جنت. مدينة السلام = بغداد.

سَلاٰمَتْ [ع] بلايا واكداردن برى اولمه، سالملك: نعمت سلامت. «كيت سلامتله، كل سلامتله!» ؛ (سالم) معناسـنده‌ده قوللانيلير: «برسلامن آلان سلامت اولور — باقى» «سن صاغ كوزلم، كوكل سلامت! — اياس»

سَلْبْ [ع] نفى، محو ايتمك ؛ ايدلمك: سلب عقل. امكانك سلبى. «ماسوىِ اللهى دلكدن سلب ايت — خاقانى». (استلاب) معناسنده‌ده قوللانيلير.

سَلَبْ [ع] بريسندن قاپيلوب آلنان شى: سلب قتيل.

سَلْجَمْ [ع] شالغم.

سَلْخْ [ع] دريسـنى يوزمك، دريسى يوزلمك: سلخ مذبوح. قربانك سلخى § هرشهر عربينك صوك كونى: سلخ رمضان.

سَلْسٰالْ [ع] طـاتلى، كوزل صـو: « روضة ماء نهرها سلسال — سعدى»

سَلْسَبِيلْ [ع] طاتلى، خفيف، لطيف صو. سلساله فائق عد اولنور § جنتده برچشمه.

سَلَفْ [ع] يرينه بچيلن آدم، مأمور. (اسلاف) مقامنده‌ده قوللانيلير. اخبار حقنـده استعمالى غالبدر: سلف صالحين.

سَلْوَتْ [ع] آرام دل، فراغ بال، استراحت قلب:

هر صاحب ثروت نائل سلوت اوله‌ماز .

سَلْوىٰ [ع] بال § بيلدير جينه شبيه بر قوش كه بنی‌اسرائيله ترزيق بيورلمش ايدی : «يری وار عالمه من ايلسه سلوای عدم — عاكف»

سَلَّه [ع] تخفيف ايله (سله) ديفيلن سپد . سله‌باف = سپدجی ، كوفه‌جی .

سَلِيب [ع] عقلی سلب ايدلمش آدم ، مسلوب‌الشعور . (مسلوب) ه بدل دخی قوللانيلير : سليب العقل .

سَلِيس [ع] سلاستلی : «اولمسه نظم سليسمده عجبمی تعقيد ؟ — نفعی» . افصحی عد اولنان (سلس) (سلس البول) تعبيرينی اخطار ايده‌جكی جهتله بو مقامده قوللانلماملیدر .

سَلِيط [ع] كوتو سوزلرله حلقی اينجيدن ، بدزبان ، زباندراز : محرر سليط . زوجهٔ سليطه .

سَلِيطَه [ع] صالاطه . مترجم قاموسك بيانه كوره زيتون ياغيله ياپيلديغی ايچون اطلاق اولنمشدر . (سليط) زيتون ياغی معناسنه‌ده كلير . فصيحی بو ايمش ديه (صالاطه) يرنده (سليطه) يازمق كولنج اولور .

سَلِيقَه [ع] طبيعتده حاصل اولان انشای كلام ملكه‌سی .

سَلِيقی [ع] سليقه‌يه منسوب : ادای سليقی . لطافت سليقيه .

سَلِيم [ع] عيب و آفتدن ، غل وغشدن بری اولان . اكثريا معنويانه وصف اولور : عقل سليم . فكر سليم . طبع سليم . «يوم لاينفعده قلب سليم ايسترلر — زوجیٔ بغدادی»

سَم [ع] زهر : سمّ قاتل . «عشق اهلنه آينه و زهد اهلنه سمدر — كاظم» . سم الفار — صيچان اوتی .

سَماء [ع] كوك : «ايلدی نور ايچنده عزم سما» . جمعی : سماوات : «آغوشمه صيغسه‌ده سماوات — يانده وجود اولنماز اثبات» .

سماوی = سمایه منسوب: کتاب سماوی. کتب سماویه. «آچدقجه سنی سپهر ماوی — کوکلم نصل اولمسون سماوی؟». سماویات = سماوی شیلر.

سَمَاجَتْ [ع] چرکینلك، بدمنظرلق. اکثریا کلام حقنده قوللانیلیر. مثلا سوزك باشلانغیجنده اولان چرکینلکه (سماجت ابتدا) دینیلیر.

سَمَاحَتْ [ع] جومردلك ایتمه، جومردلك. (سخاوت) ایله بینلرنده فرق واردر: (سخاوت) ده طبیعیلك تصور اولنور. (سماحت) غیر طبیعیده اوله بیلیر.

سَمَاسِرَه [ع] (سمسار) لـ جمعی. سماسرهٔ سائره.

سَمَاع [ع] ایشتمه. سماعاً = ایشتمه صورتیله: سماعاً محبت ایتمك § ارباب طریقتك صور مخصوصه‌ده ذکر ایتمسی، خصوصیله مولویلرك دونمسی: «قونیه‌لی قیلدی علی پاشا قدومندن سماع — تاریخ — سروری»

سَمَانَتْ [ع] سمیرمه، سمیزلك: سمانت غنم. بسمانت لحم.

سَمْت [ع] طرف: «جست وجو ایلر سنی ای سرو بالا سمت سمت — باقی» «ای نو نهال عشوه بهاریه سمتنه — بو سنبلی هواده خرامان اولورمیسین؟ — شناسی» § سیرت: حسن سمت.

سَمْع [ع] ایشتمه § قولاق: «ابتدی تکرار او لفظ ممتازی — ایردی سمع زبیره آوازی»

سَمَكْ [ع] و

سَمَكَه [ع] بالیق: سمك نهری. سمکهٔ بحریه. «یمك نه دیمك بی نمك اولنجه سمك! — سروری»

سَمْن [ع] تره یاغی.

سِمَن [ع] سمیزلك: سمن کاذب. «رجائی به سمن کلدی بو مخزنده او طور. قدن — رجائی». فی‌الاصل سینك کسریله‌در.

سَمَنْ [ف] یاسمین: برك سمن.

سَمَنْد [ف] آت، قوله آت: سوق سمند. «اندامنی سودیکم کیتمش — برجلوه‌نما سمنده بنمش»

سَمَنْدَر [ع.ف] اساطیری بر حیوان که آتشده متکون اولور، آتشدن چیقنجه اولور ایمش.

سَمُوح [ع] سماحتی چوق، کثیر السماحه: نصوح سموح.

سَمُّور [ع.ف] بو اسم ایله معروف حیوان که دریسندن کورك یاپیلیر. دریسنه، تویننه‌ده اطلاق اولنور: «سموریکی قاپلات بو سنه قرمزی شاله — ندیم» «دوننك زلفکی سمور کبی عارضنك اوزره — وله»

سَمُوم [ع] سام یلی: سموم بادیه.

سَمِیّ [ع] آداش، همنام: سمیّ نبی. سمیهٔ بتول. «وکم من سمیّ لیس مثل سمیه — وان‌کان یدعی باسمه فیجیب — لا»

سَمِیر [ع] کیجه‌لری بربرلریله صحبت ایدن آدملردن هر بری، مصاحب شب. (فضائل‌سمیر) کبی تعبیرلرده (همدم) مقامنده بولنور. مثلا (درایت سمیر) همدمی درایت اولان دیمك اولور.

سَمِیع [ع] قوهٔ سامعه‌سی قوتلی اولان، زیاده‌ایشیدیجی: شب زنده‌دار سمیع. جناب حقه‌ده اطلاق اولنور: سمیع الدعا.

سَمِین [ع] سمیز: سمین محمدکرای. بازوی سمین. لحم سمین.

سَنا [ع] شیمشك پارلتیسی: «برق‌ربانی سنایم، اولمسونمی تاابد — اهل وحدت رخشش وجد آورمدن مستنیر؟ — شیخ اکبر لساننده § سنامکی دینیلن نبات مسهل. بو معناده همزه ایله‌ده لغتدر. بو اعتباره کوره (سنامکی) فی الاصل (سناء مکّی) در.

سَنابِك [ع] حیوان طیرناغی اوجی معناسنه اولان (سُنبُك) ك جمعی: سنابك خیول. سنابك عادیات. سنابك افراس. مفردی قوللانلماز.

سَنابِل [ع] (سُنبله)نك جمعی: سنابل پردانه.

سَنْجیده [ف] طارتلمش، موازنتلی، منتظم: سخن سنجیده. فکر سنجیده. « قدرینی آکلار یوق بیلیر یوق مردم سنجیده‌نك — نابی »

سَنَدْ [ع] بورج وسائره ایچون صورت مخصوصه‌ده یازیلان کاغد: «سنی بونلر نه‌یه شق ایلدیلر یا سندی!» § دلیل، برهان: هر عالمك سوزی سند اتخاذ اولنه‌ماز § ملجأ، استنادگاه: «ای بنم شانلی سیدم، سندم !»

سَنْگ [ف] طاش : «طارتیلیر جوهر ماهیت انسان ایله سنك — نفعی»

سَنَوی [ع] سنه‌یه منسوب، ییللق، بر ییللق: ربح سنوی. واردات سنویه.

سَنَه [ع] ییل: سنهٔ سابقه. سنهٔ حاضره. سنهٔ آتیه. «ای طرفدار مقالات نویس ونه‌ده! — عجبا قاچ (ونه‌ده) صرف اولنور بر سنه‌ده! »

سَنی [ع] رفیع، عالی: امرسنی. نبیّ سنی. سنت سنیه. ارادهٔ سنیه .

سَوابِق [ع] (سابقه) نك جمعی . حسنیات وقبحیاتده قوللانیلیر: سوابق احوال. بر آدمك سوابقی.

سَواحِل [ع] (ساحل) ك جمعی : « عجباهانکی عصرك آثاری ! — نه‌بوویرانه‌لر سواحلده ! »

سَوادْ [ع] سیاهلق، قارالتی . تکثیر سواد == فائده‌سز اوله‌رق یازی‌بی چوغالتمق، تحریر بی فائده . سواد اعظم == بیوك شهر : « موی ژولیده مده‌در جمعیت اصناف غم — ملك سودانك بودر کویا سواد اعظمی — فضولی » . سواد خوان == یازی اوقویه‌بیلن، چیقاره‌بیلن . سواد العین ، سواد عین==کوز قاره‌سی، کوز ببکی .

سَوامّ [ع] (سامّه) نك جمعی: دفع مضرت سوام .

سَوانِح [ع] (سانحه)نك‌جمعی: سوانح صوفیانه .

سَوْداء [ع] هوس، آرزو : «شیخمز حالا بزی ارشاد سوداسنده‌در!» § شدت میل، عشق § اخلاط اربعه‌دن بری. § (اسود) ك مؤنثی: صحیفهٔ سودا. حبهٔ سودا.

سَوْط [ع] قامچی، قیرباج.

سَوْق [ع] ایلری سورمك، سورلمك: سوق‌عسکر. کلامك سوقی. «اوغلکی راه شانه سوق ایتدك — قلبنی نشوه‌یاب شوق ایتدك»

سَوْگَنْد [ف] یمین: سوکند منافق. «سوکندینه اعتماد اولنماز»

سَوِیّ [ع] دوز، طوغری: صراط سوی. طرق سویه.

سَوِیَّه [ع] برابرلك، مساویلك: علی السویه = مساوات اوزره.

سَه [ف] اوچ: سه‌زبان. سه‌خوان = اقانیم ثلاثه‌یه قائل اولان، مثلث.

سَهَر [ع] کیجه‌لری اویویه‌میوب اویانیق طورمه: علت سهر. مبتلای سهر.

سَه‌شَنْبِه [ف] صالی کونی.

سَهْل [ع] قولای: «جهلك اول مرتبه‌سی سهل اولماز — لا». سهل ممتنع = قولای کورندیکی حالده تنظیری زیاده‌سیله مشکل اولان سوز: شیخ سعدینك اکثر آثاری سهل ممتنع قبیلندندر. «باشدن باشه سهل ممتنعدر — ضیا»

سَهْم [ع] اوق § حصه.

سَهْم [ف] قورقو. سهمگین، سهمناك = قورقونج.

سَهِی [ف] طوغری. مادیاتده قوللانیلیر: سر وسهی. قد سهی.

سَیّاح [ع] چوق سیاحت ایدن، سیاحت ایتمك معتادی اولان: «سیاح بی قرارك اولور آشناسی چوق — شیخ الاسلام یحیی». جمعی: سیاحین.

سِیاحَت [ع] بلده‌دن بلده‌یه طولاشوب کزمك:

سیاحت بریه. سیاحت بحریه . فی الاصل سینڭ کسریله‌در .

سَیّارْ [ع] یوریییجی، کزیجی: «وار وجهی کولوب آچلسه دلدار — جنتده‌ده یوق بو قصر سیار». کشتیء سیار، سفینهٔ سیاره .

سَیّارَه [ع] یوریین، ثابت اولمیان‌یلدیز: «فرقتیله برمهك رشك آور سیاره‌یم» § کاروان، قافله: سیارهٔ حجاج . جمعی: سیارات .

سَیّالْ [ع] آقیجی، آقان: نور سیال . انوار سیاله. «جان دکل تنده، نور مهر جلال — قان دکل رکده، آتش سیال »

سَیّالَه [ع] آقیجی ماده: سیالهٔ برقیه. جمعی: سیالات .

سَیِّیءْ [ع] کوتو، فنا: خلق سیئ. اخلاق سیئه.

سَیِّئَه [ع] کوتو، فنا ایش: برسیئه بیك حسنه‌یی محو ایده‌بیلیر. جمعی: سیئات .

سَیِّدْ [ع] اولو، بر قومڭ اولوسی: «بر کلیر اویله سید صابر» «دنیایه رغبت ایلمدی سید البشر — ضیا» § حضرت پیغمبرڭ سلالهٔ طاهره‌سندن اولان ذات.

سَیرْ [ع] یوریمك: سیر سریع. سریع السیر. سیر متوسط§ کزمه، کشت وکذار: «البته قالیر سیره چیقانلر توز ایچنده» § تماشا: «یاری هرکوشه‌ده بر صورت ایله سیر ایله — بیداری »

سَیفْ [ع] قیلیج: سیف صارم. «سیف اسلامه دکل صاعقه تعبیری سزا — اویله بر صاعقه ایندرمدی تقدیر هنوز »

سَیلْ [ع] و

سَیلابْ [ع] و

سَیلابَه [ف] کثرتله آقان صو، خصوصیله یاغموردن بیریکه‌رك کثرتله آقان صو: سیل منحدر . «خاك درکاهن نظردن سورمه ای سیلاب اشك — فضولی». سیلابهٔ خروشان .

سَیَلانْ [ع] آقق: سیلان ماء . سیلان دم.

س

سِباعْ [ع] (سَبُع) ڭ جمعی: سباع جبال. سباع بیابان.

سِباقْ [ع] عبارەنڭ اوست طرفی: سباق كلام.

سِبْطْ [ع] طورون: «سبط ذی‌شان سید الثقلین — نور عین علی امام حسین».

سِبْطَیْن = حضرت پیغمبرڭ ایکی طورونی، حسن وحسین حضراتی: سبطین مکرمین.

سِپارِشْ [ف] ایصمارلامە، ایصمارلایش.

سِپاسْ [ف] حمد، شکر، ثنا: سپاس بی قیاس.

سِپاهْ [ف] عسکر: سپاه ظفر پناه.

سِپَرْ [ف] قالقان: «شمشیری قور اندیشهٔ زره وسپر ایلر — نفعی» § آردینه کیزلنەجك، آردینە صیغینەجق شی: «خصمانه چکوب تیغ زبانی سپر ایلر — وله».

سِپَرْغَمْ [ف] فسلکن: «نه سپرغم چیچکدر بو کلستانده سپرغم بیلبرز — سنبلزاده»

سِپَنْجْ [ف] مسافر، قونوق. سرای سپنج، سرای سپنجی — دنیا.

سِپَنْدْ [ف] اوزرلك تخمی که آتشه آتیلنجه چیتردی احداث ایدر. اشعار قدماده چوق ایراد اولنمشدر.

سِپَهْ [ف] (سپاه) مخففی. سپهسالار = سرعسکر. (سپهدار) دخی دینیلیر.

سِپِهْر [ف] کوك: سپهر نیلکون. «طبع نا اهله موافقدر سپهرڭ کردشی — فطنت». نابینڭ «نه قدر عالمی دور ایتسه سپهر — بولماز استانبوله بکزر بر شهر»

بیتنده اولدیغی کبی فتح ایله قوللا-
نیلاملی .

سِتارَه [ف] ییلدیز : ستارهٔ
رخشان .

سِتایِش [ف] مدح ایدش ،
اوکش: ستایش پاد-
شاهی .

سِتَبْر [ف] قالین، غلیظ : قاش
ستبر.

سِتْر [ع] پرده.

سِتَم [ف] ظلم § کوجه کیده جك
معامله : «خصمك ستمك
آکلامامق خصمه ستمدر — لا»

سِتّه [ع] آلتی : جهات ستّه.
ستّهٔ ثور. (عشره) یه ده
باق .

سِتیز [ف] و

سِتیزَه [ف] غوغا ، جدال :
«دهشتلیجه‌در بنم ستیزم
— قوردون بوبی طار کلیر
عزیزم!». ستیزه‌کار = غوغاجی.

سِتّین [ع] آلتمش: ستّین سنه!
(ستون) دخی دینیلیر .

سِجال [ع] طولو قوغه معنا-
سنه اولان (سَجل)ك

جمعی. «الحرب سجال» مثلی «غلبه
گاه بر طرفده ، گاه دیکر طرفده
کورینور » دیه‌جك یرده ایراد
اولنور. «دکدی عارضنه لطمهٔ
الحرب سجال — ضیا»

سِجِلّ [ع] محکمه دفتری .
جمعی: سجلات .

سِجْن [ع] زندان : سجن
مظلم .

سِحْر [ع] جادولق ، کوز
باغجیلق، بویوجیلك :
سحر مبین .

سِدْرَه [ع] طربزون خرماسی
نوعندن بر آغاج، عر-
بستان کراسی . کولکه‌سی خفیف
ولطیف اولور. سدره المنتهی =
کوکده بر مقام: «اول سیرده ماورا
کورندی — تا سدرهٔ منتها کورندی
— غالب». آکا ساده‌جه (سدره)
دخی دینیلیر : «سدره‌دن قدینه
ایتدکجه نگاه — روح قدسی دیر
ایدی طال بقاه — خاقانی»

سِرّ [ع] کیزلی خصوص :
افشای سر. سراً =
کیزلیجه، کیزلی اوله‌رق .

سِراج [ع] قنـدیل ، موم ، یانار فتیـل : سراج وهاج .

سِراجه [ف] معروف علت .

سِرایَتْ [ع] بچمك، بولاشمق: برعلتك سرایتی.

سِرْبالْ [ع] کوملك .

سِرْخانْ [ع] ییرتیجی حیوانلر- دن قورد .

سِرِشْتْ [ف] طبیعت، خلقت، طینت : سرشت خوب .

سِرِشْتَه [ف] یوغورلمش ، مخمر : «نهـاد آب وخاکنده سرشته عدل فاروقی — نفعی»

سِرِشْكْ [ف] کوز یاشی: «دود آهم کوزك یوزین طوتمش سرشکم یر یوزین — فضولی»

سِرْقَتْ [ع] چالمق، چالنمق، اوغریلامق ، او- غریلانمق : سرقت کتاب . اشیانك سرقتی § خرسزلق : «شجـاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر — راغب»

سِرْکَه [ف] معروف . سرکه- فروش = اکشی یوزلو . سرکه فروشی = سرکه- فروشلق .

سِعایَتْ [ف] قوغمجیلق ایتمك، ایدلمك، قوغیلامق ، قوغیلانمق: برآدمی سعایت. بریسنك سعایتی. «اقبال ایچون احبابی سعایت یکی چیقدی — ضیا»

سِفالْ [ف] و

سِفالَه [ف] چاناق چـوملك پارچه‌سی .

سِفالینْ [ف] چاموردن یاپلمش شی، چاناق چوملك: کوزهٔ سفالین .

سِفْرْ [ع] کتاب، جزء: تورا- تك برنجی سفری.

سِفْلَه [ع] فرومایه، آلچـاق : «راست کردش آسمان سفله خصم واهل دوست— نفعی» «هر سـفله خریدار لآلئ عـدن اولماز — نابی»

سِقَایَه [ع] صو ایچه‌جك قاب.

سِقْط [ع] دوشن ولد ، دوشوك. سقط الزند = چاقماق چاقیلیرکن صیچرایان قیغلجملر.

سِکَالْ [ف] فکر، اندیشه ، قورنتی . بدسکال = فکری کوتو .

سِکَالِشْ [ف] فکر ایدش ، دوشونش، قورش: سکالش بدخواهانه .

سِکَّه آقچه اوزرینه ضرب اولنان نقش § مولوی کلاهی § صوقاق . سکة الحدید = دمیر یول .

سِکِّینْ [ع] بیچاق .

سِلَاحْ [ع] قیلیج ، تفك کبی حرب آلتی : استعمال سلاح. (سلحدار، سلحشور) کبی کلمه‌لرده مخففدر .

سِلْسِلَه [ع] زنجیر § بربرینه اولا شوب کیدن شیلرك هیئت مجموعه‌سی: سلسلهٔ جبال، سلسلهٔ خواجگان . «بر سلسله‌درکه صوت مرغان — حر اولسه دخی اسیریدر جان»

سِلْعَه [ع] متاع ، تجارت متاعی.

سِلْكْ [ع] ایپلك: سلك سبحه. § صیره، دیزی: سلك عسکری .

سِلْمْ [ع] صلح : سلم وسلامت . فتح ایله‌ده لغتدر .

سِمَاتْ [ع] نشان، علامت معناسنه اولان (سِمَه) نك جمعی. اکثریا وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (فضائل‌السمات) علائمی فضائلدن عبارت اولان دیمك اولور. مفردی قوللانلماز .

سِمَاطْ [ع] سفره‌یه دیزلمش اطعمه، سفره : سماط خسروانه. ترتیب سماط.

سِمْسَارْ [ع] صاتیجی ایله آلیجی بیننده توسط ایدن شخص، متاع میانجیسی: «دلال باشقه، سمسار باشقه»

سِمْط [ع] دیزی ، دیزلمش دیزی: سمط لؤلؤ .

سِنّ [ع] ديش: سن سفيد § ياش: سنی تجاوز. سناً — یاشجه: سناً بیوك.

سِنانْ [ع] مزراق: «تن اعدایی ایتدی خیلی زمان — غازیان ضربه‌گاه سیف وسنان»

سِنْجابْ [ع] معروف حیوان که دریسندن کورك یاپیلیر. سنجابی = سنجاب رنکنده.

سِنِمّارْ نعمان ایچون خورنق کوشکنی یاپان معمار مشهور. قصری اتمام ایدنجه نعمان «کیدرده سائر ملوکه دخی بویله قصرلر بنا ایدر» ملاحظه‌سیله بیچاره‌یی کوشکك کنکره‌سندن آشاغی آتدرمش. (جزاء سنمار) مثلدر. «فضای جنون سمت مبنا-سیدر — سنمار اندیشه بناسیدر — عزت ملا»

سِنَّوْرْ [ع] کدی: سنور مغلوب.

سِنَه [ع] اویوقلامه، اویقو ابتداسی.

سِنِینْ [ع] (سَنَه) نك جمعی: سنین سالفه.

سِوارْ [ع] بیله‌زیك: سوار زرین.

سِهامْ [ع] اوق معناسنه اولان (سهم) ك جمعی: سهام قضا.

سی [ف] اوتوز: «سی و دو حرفدر اول دندانلر — نابی»

سِیادَتْ [ع] سیدلك.

سِیاسَتْ [ع] امور تبعه‌یی، مصالح دولتی محور لایقنده جریان ایتدرمك صورتیله اولان حاکملك § مجرمین اوزرینه ترتب ایدن مجازاتلرك اجراسی.

سِیاسِیّ [ع] سیاسته، امور دولیه‌یه متعلق: امر سیاسی. امور سیاسیه. «هر سیاسی ایش اولور منجر نهایت سنزلره — اکرم». سیاسیات = امور دولیه‌یه متعلق خصوصات.

سِیاقْ [ع] سوق کلام، سوزك کلیشی: سیاق وسباق.

سِیاقَتْ [ع] معروف بر نوع یازی: خط سیاقت.

سِيّانْ [ع] ایکی مساوی ، مساوی ایکی شی . تثنیه‌در . مفردی (سی) درکه قوللانلماز .

سِیاهْ [ف] قاره: خاك سیاه. روی سیاه. سیاهی = سیاهلق، قاره عربلردن هر بری.

سیبْ [ف] الما .

سیخْ [ف] دمیر شیش.

سیرْ [ف] طوق: سیر وکرسنه. «نه بیلیر کرسنه‌نك حالنی سیر!» § صارمصاق: سیروپیاز.

سِیَرْ [ع] (سیرت) ك جمعی : سیرنبویه. سیر اصحاب . کتب سیر.

سیرابْ [ف] صویه قانمش: «خاك بر مرتبه کرم اولدی که دوران ایده‌مز — نیجه طوفان ایله بر ذره غبارین سیراب — نفعی» «جهانده وارمیدر اولمش سراب ایله سیراب؟» § تازه، طراوتلی ، لطافتلی : کل سیراب. لالهٔ سیراب .

سیرَتْ [ع] انسانك معنیٰ طوتدیغی یول ، مسلك، کیدش: سیرت جنسنه . «سیرت و صورتی شاهانه ایدی — خاقانی» «اکثر کیشینك صورتنه سیرتی اویماز — ضیا»

سیلی [ف] شامار : سیلئ خدایی.

سیمْ [ف] کوموش. سیمین = کوموشدن، کوموش کبی: پیالهٔ سیمین . سروسیمین . سینهٔ سیمین.

سیما [ع] چهره ، چهره‌نك طرز مخصوصی : «هر کسك حالنی اولو الابصاره سیما سویلیور »

سِیَّما [ع] باخصوص، علی‌الخصوص، خصوصا، خصوصیله . (ولاسیما) و(لاسیما) صورتلرنده‌ده مستعملدر. آز قوللانلمغه باشلامشدر.

سیمابْ [ع] جیوه : «دروننده بنم بر معدن سیماب اولور پیدا — نابی»

سیمرغ [ف] عنقا: «تا که پرواز ایده آفاقده سیمرغ وهما — ضیا»

سیمیاء [ع] معروف علم موهوم: «سیماسیمه باتیرماز بیلنی — سنبلزاده»

سین [ع] (س) حرفنك اسمی: «لبلرك مجروح اولور دندان سین بوسه‌دن — ندیم»

سیناء [ع] حضرت موسایه تجلیٔ الٰهی واقع اولان طاغ، طور سینا: «بر تجلی وارکه موساسنده سیناسنده یوق». سینك فتحیله‌ده لغتدر.

سینه [ف] کوکس. (درون) مقامنده‌ده ایراد اولنور: «بر صحیفه آچسه‌م آغلارسین کتاب سینه‌دن»

سینی [ف] بو اسم ایله معروف تپسی نوعی، بیوك تپسی.

سینین [ع] (سینا) یه بدل قوللانیله‌بیلیر. (طورسینین) صورتنده ایرادی ترجیح ایدلملی.

سیه [ف] (سیاه) مخففی: بلای سیه.

سیهروز [ف] بختسز، بدبخت: «کوردکمی بنم کبی سیهروز؟» «نه سیهروز روزکار اولدم!»

سیهکار [ف] فاسق، حرکاتی کوتو: مکارسیهکار.

سُ

سُبات [ع] اویقو، خفیف اویقو.

سُباعی [ع] یدی حرفلی.

سُبحان [ع] جناب حق. سبحان الله = جناب حقه تسبیح ایدرم. استغراب واستعظام موقعنده‌ده ایراد اولنور.

سُبحه [ع] چکیلن تسبیح: «قالدی آره‌ده سبحهٔ مرجان متردد — نابی»

سُبع [ع] یدی جزءده برجزء، یدیده بر. بانك سكونیله‌ده لغتدر.

سُبُل [ع] یول معناسنه اولان (سبیل) لك جمعی: «چیقاـ ران طوغری‌یه هادیٔ سبلدر یوقسه — کیم که برراهه کیدر اول رهی شهراه بیلیر — عزت ملا»

سُبُّوح [ع] جناب حق: «روح اعظمدن مددـ خواه اول، صیغین سبوحکه»

سُتُرده [ف] یولنمش، تراش ایدلمش: روی سترده. موی سترده.

سُتُرك [ف] بیوك، ایری: کرك سترك.

سُتْره [ع] پرده، اورتو: سترهٔ خضرا.

سُتوده [ف] مدح اولنمش، ممدوح: سیرت ستوده.

سُتور [ف] بینك حیوانی: تربیت ستور.

سُتون [ف] دیرك: ستون سنکین § بر صحیفه‌نك منقسم اولدیغی ایکی ویا دها زیاده بولوكلردن هربری: غزته ستونی.

سُجُود [ع] سجده ایتمه، سجده: سربسجود.

سُخَن [ف] سوز. (سَخُن) و(سُخُن) صورتلرنده‌ده لغتدر.

سُخُونت [ع] صیجاقلق، قیزغینلق: سخونت اناء. سخونت بیت.

سُداسی [ع] آلتی حرفلی.

سُدُس [ع] آلتی جزءده بر جزء، آلتیده بر. دالك سكونیله‌ده لغتدر.

سُدّه [ع] قاپو، قاپو اشیکی § بعض اعضایه عارض اولان طوتقونلق علتی.

سُرادِق [ع] (سراپرده) معرّبی. جمعی: سراـ دقات.

سُرّاق [ع] (سارق) لك جمعی.

سُرخ [ف] قرمزی: روی سرخ. سرخ. سرخسر = قیزلباش.

سُرُرْ [ع] (سریر) ڭ جمعی .

سُرْعَتْ [ع] چابوقلق: سرعت حرکت.

سُرْفه [ف] اوکسوروك .

سُرْمَه [ف] کوزه چکیلن معروف دارو: «سرمه مخفی ایده‌مز انسانی — سنبلزاده»

سُرْنا [ف] زورنا. سرنازن = زورنا چالان .

سُرُوج [ع] (سَرج) ڭ جمعی.

سُرُودْ [ف] تغنی، ترنم. سرود حزین .

سُرُور [ع] سوینج: «دلده غم وار شمدیلك لطف ایله کلمه ای سرور — راسخ»

سُرُوش [ف] ملك: نزول سروش .

سُسْت [ف] کوشك . سستی = کوشکلك.

سُطُوح [ع] (سطح) ڭ جمعی: سطوح مستویه . سطوح بحار .

سُطُورْ [ع] (سطر) ڭ جمعی: سطور صحیفه. سطور منحنیه . «عکس خامه‌یله سطوری ایده‌مز فرق اوهام — نفعی». «سطور حادثات دهردر ابعاد نا محدود — خواجه تحسین»

سُعَال [ع] اوکسوروك: مبتلای سعال. دافع سعال.

سُعَداء [ع] سعادتله متصف آدم معناسنه اولان (سعید) ڭ جمعی : سعدای قوم . «سعدادن صایلیردی قوجه نمرود پلید — کاظم»

سُفْته [ف] دلنمش: درسفته.

سُفَراء [ع] (سفیر) ڭ جمعی: سفرای اجنبیه.

سُفْره [ع] اوزرنده یمك ینیلن یایغی وسائره: آداب سفره .

سُفَلاء [ع] (سفیل) ڭ جمعی. سفلای شهر .

سُفْلی [ع] آلچاق ، بایاغی ، دوشکون ولاابالی: فکر سفلی. شخص سفلی. افکار سفلیه.

اشخاص سفلیه. سفلیّات = سفلی افکار وامور. سفلیّت = سفلیلك.

سُفُنْ [ع] (سفینه)نك جمعی. (سفائن) دها زیاده قوللانیلیر.

سُفَهاء [ع] (سفیه)نك جمعی: سفهای اغنیا.

سُقاطَه [ع] قیرنتی، دوکنتی: سقاطهٔ سفره. سقاطه‌چین.

سُقُوطْ [ع] مادةً ویا معنیً دوشمك: بر جسمك سقوطی. ناپولیون بوناپارتك سقوطی. «سقوط ایتدیسه کوکب مهرانور پایدار اولسون — لا»

سُقُوفْ [ع] (سقف)ك جمعی: سقوف منقشه.

سُکاری [ع] (سَکران)ك جمعی: مدارای سکاری. جمعیت سکاری.

سُکّانْ [ع] شخصه وصف اولان (ساکن)ك جمعی: سکان قریه. دومن معناسنده ده قوللانیلیر: سکان سفینه. ادارهٔ سکان. بو معناده مفرددر.

سُکَّرْ [ع] شکر.

سُکْنی [ع] ساکن اوله‌جق یر، مسکن: بر عائله‌نك سکناسی § ساکن اولمه: بو خانه قابل سکنی دکل.

سُکُوتْ [ع] صوصمه: سکوت دائم. سکوتی = صوصمه‌یی التزام ایدن.

سُکُونْ [ع] اضطرابسزلق، حرکتسزلك: حال سکون. سکون دریا. بو معناده (سکونت) دخی قوللانیلیر § حرکه‌سزلك: واوك سکونیله. بو معناده (سکونت) قوللانلماز.

سُلافْ [ع] و

سُلافَه [ع] شراب: سلاف صاف. سلافهٔ محبت.

سُلالَه [ع] ذریت: سلالهٔ طاهره.

سُلْطانْ [ع] پادشاه: سلطان جهان. سلطان البرّین. § پادشاهك والده و یا کریمه‌سی § سطوت شاهانه، قدرت عالیه: سلطان مبین.

سُلَّم [ع] مردیون ، نردبان : «بختی بالا سلم ادراکدن — بختی اعلا عالم افلاکدن ضیا»

سُلُوك [ع] بوله كيرمك، يول طوتمق: طريق حقه سلوك. برطريقته سلوك .

سُم [ف] حیوان طیرناغی : سم سمند . تشدید ایله ده قوللانیلیر .

سُمْرَت [ع] اسمرلك : سمرت لون، سمرت وجه .

سُمْعَه [ع] ایشیداسون دیه ریاكارانه ایشله نیلن ایش : فلانك ایتدیكی فداكارلق سمعه‌در § برایشی بویولده ایشله‌مه: سمعه طریقیله شویله یابدی .

سُمُوّ [ع] یوكسكلك: سمو پایه. (علوّ) دها زیاده قوللانیلیر .

سُمُوم [ع] (سَمّ) ك جمعی : سموم غیر مهلكه.

سُنْبُل [ف] معروف چیچك : «آب ناب ایچره طورر تازه و خوشتر سنبل — باقی» . زلف دلبران ایچون مشبه‌به اولور . سنبلی = سنبل رنكنده . اكثریا قاپانیقجه و یاغمورسز هوایه وصف اولور : سنبلی هوا . «هم حزین هم حزنی دافعدر هوای سنبلی»

سُنْبُلَه [ع] باشاق : سنبلهٔ صددانه. جمعی: سنبلات.

§ معروف برج .

سُنَّت [ع] سیرت حسنه ، خصوصیله حضرت پیغمبرك سیرت حسنه‌سی: سنت مؤكده . سنة الله = حكم الٰهی، عادت الٰهیه § ختان .

سُنْدُس [ع] اینجه دیباء نازك اطلس. سندسی = سندسدن: بالین سندسی .

سُنَن [ع] سیرت حسنه معناسنه اولان (سنت) ك جمعی: سنن سنیه. الفرار مما لایطاق من سنن المرسلین.

سُنُوح [ع] حسن صورتله خاطره كلمه : قلبمه اویله سنوح ایتدی . جمعی اولان (سنوحات) سانحات معناسنده ده قوللانیلیر .

سُنّی [ع] اهل سنتدن اولان ذات: مرد سنی. جاریهٔ سنیه.

سُو-ی [ف] طرف: سوی سما. هرسوی. هر سو. سو بسو = طرف طرف، هریانه، هریاده.

سُوء [ع] کوتولك. معنویاتده قوللانیلیر. اضافتسز قوللانلماز. بعض تراکیبده مآله نظراً (کوتو) معناسنی ده مفید اولور. مثلا (سوء اداره) تعبیرنده (ادارهنك کوتولکی) معناسی آکلاشیله بیلهجکی کبی (کوتو اداره) مآلیده آکلاشیله بیلیر. (حسن) لفظی ده ایکی معنایه دلالتده بویله ایسهده او اضافتسز دخی قوللانیلیر.

سُوار [ف] بنمش: سوار مسلح. اشترسوار = دوه‌یه بنمش.

سُؤال [ع] صورمق، صورلمق: برکیفیتی سؤال. بر مسئلهنك سؤالی § دیلنمك: ذل سؤال. جمعی: سؤالات.

سُوخته [ف] یانمش، یانیق: نان سوخته.

سُود [ف] فائده: «ایتمز حساب سود وزیانی غریب حال! — سالم»

سُور [ع] حصار: خارج سور.

سُور [ف] دوکون: سور همایون. سورپرسرور. § ضیافت: ترتیب سور. بوکلمه فارسی اولدیغی حالده خندق غزوهسنده «قوموا فقد صنع جابر سورا» صورتیله لسان پیغمبریدن صدور ایتمشدر.

سُوَر [ع] (سوره) نك جمعی: اوائل سور. سور شریفه.

سُورَه [ع] قرآن کریمك منقسم اولدیغی یوزاون درت باشدن هربری: سورهٔ فاتحه. نظمده (سورت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

سُوز [ف] حرارت، احتراق، یانمه: سوز دل. شعرپرسوز. یاقق معناسنه اولان (سوختن) مصدرندن امر حاضر ده اولور. بوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر: خانمانسوز = خانمان یاقیجی.

سوزان [ف] یاقیجی ، یاقان : آتش سوزان § یانیجی، یانان: دل سوزان.

سوزش [ف] محرقلق، مؤثرلك: «یارب او نه سوزش اول نه سوزدر — ضیا». «مأل محرق اولور سوزش بیانمدن». (سوز) مقامنده‌ده قوللانیلیر : سوزش درون.

سوزن [ف] ایکنــه. چشم‌ســوزن = ایکنه دلیکی. سوزندان = ایکنه‌لك.

سوزنده [ف] (ســوزان) ه بدل قوللانیلیر .

سوس [ف] کووه : ســوس منحوس .

سوسمار [ف] کلر.

سوسن [ف] صوصام دینیلن چیچك .

سوفار [ف] ایکنــه دلیکی § اوق کزی .

سوق [ع] چارشی ، بازار : سوق عکاظ. ســوق صحافین. سوقی = چارشی‌یه منسوب شی، چارشی آدمی .

سومنات هندده بر بتخــانه ایمش : «که دیر گاه کعبــه کهی ســومناتده — حقجوی نرده اولسه خداسن آرار بولور — راغب»

سویداء [ع] یورکده اولان سیاه نقطه ، حبة‌القلب ، دانهٔ دل. اکثریا قلبــدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر: «سوداك ایله زنده‌در سویدا — روح دل‌ناتوانم اولدك»

سها [ع] بنات النعش صغری ایچنده غایت کوچك کوـرینور بر ییلدیز.

سهولت [ع] قولایلق: «هر کارده عاقل کوزه‌در سمت سهولت — سامی»

سهیل [ع] بر پارلاق ییلدیز . یمندن پك پارلاق کوـرندیکی ایچون (سهیل یمنی) و(سهیل یمانی) دیه توصیف ایدرلر .

سیوف [ع] (سـیف) ك جمعی: سیوف صارمه.

سیول [ع] (سَیل) ك جمعی : سیول منحدره .

ش

شائبه [ع] اثر، اماره، شبهه: شائبهٔ امتناع. شائبهٔ نفاق، اعتقاد بی شائبه. (شایبه) صورتنده یازلمالی.

شائق [ع] شوقلی، آرزولی، آرزومند: قلب شائق. قلوب شائقه. (شایق) صورتنده یازلمالی.

شاب [ع] کنج آدم، جوان: «طبعمه کلدی فتور اوضاع شیخ وشابدن — حلیمکرای»

شاباش [ف] آفرین، تحسین: سزاوار شاباش.

شاتم [ع] شتم ایدیجی، ایدن: نادان شاتم.

شاخ [ف] دال: شاخ میوه‌دار. «شاخ کلدهٔ ژاله دوشمش غنچهٔ زیبامیدر؟ — باقی». شاخ شاخ = پارچه پارچه: «شاخ شاخ ایلدی بر صدمه حصارك بابن» § بوینوز: شاخ آهو.

شاخسار [ف] داللق، آغاجلق، قورولق: «بر نغمه کلدی کوشمزه شاخساردن»

شاخه [ف] بیوندوروق کبی آغاجدن یاپیلان ضبط وتضییق آلتی.

شاد [ف] سوینجلی: «ناشاد کوکل برکون اولور شاد اوله‌جقدر — ضیا». شادی = شادلق: بادیٔ شادی.

شاداب [ف] طراوتلی، تر، تازه: مرغزار شاداب. «آب نظممله کلستان تخیل شاداب — نفعی». شادابی = شادابلق.

شادان [ف] (شاد) ه بدل قوللانیلیر: «بر لطف ایله شهریار دوران — قیلدی ینه اصدقابی شادان»

شادکام [ف] زیاده سوینجلی. آنجق شخصه وصف اولور. مثلا (دل شادکام) دینلمز. شادکامی = شادکاملق.

شادمان [ف] (شاد) ه. بدل قوللانیلیر: «شادمان اول که سن آنلردنسین». شادمانی = شادمانلق.

شادی [ع] علم وادبدن حصه‌دار اولان § نغمه ایله شعر اوقویان.

شاذّ [ع] قاعده‌دن خارج، قاعده خارجنده: بو کلمه شاذ در. کلمات شاذه.

شارب [ع] ایچیجی، ایچن: شارب شراب. شارب اللیل والنهار = کیجه کوندوز ایچن سرخوش، بکری § بییق: شارب دراز.

شارح [ع] شرح ایدیجی، ایدن: شارح قول حکیم. شارح مثنوی. «شارح دیسه‌لر فهم اولنور انقروی — غالب»

شارع [ع] شروع ایدیجی، ایدن: شارع تحریر § واضع شریعت، جناب حق یاخود حضرت پیغمبر: اذن شارع.

شارق [ع] پارلایبجی، پارلایان: نجم شارق. نجوم شارقه.

شاطر [ع] شطارتلی، چویك آدم: برید شاطر.

شاعر [ع] شعر سویلین: شاعرانه‌بی شاعر سوه بیلیر.

شافع [ع] شفاعت ایدیجی، ایدن: نبیّ شافع. شافع روز جزا.

شافی [ع] شفا ویریجی، ویرن: داروی شافی. ادویهٔ شافیه § قناعت ویریجی، ویرن: جواب شافی. اجوبهٔ شافیه. «مریض بستر حسرت بوکون شافی جواب آلمش = راغب»

شاقّ [ع] زحمتلی، مشقتلی. اکثریا مؤنثی اولان (شاقّه) قوللانیلیر: اعمال شاقه. عملیات شاقه.

شاکر [ع] شکر ایدیجی، ایدن: «شاکر لطف مستعان اولهلم»

شاگرد [ف] چراق، تحصیلده بولنان: شاگرد اولمیان استاد اوله‌ماز.

شاکله [ع] مذهب، مسلك، خلقت، طبیعت:

شاکلهٔ مرضیه. «قربان رضا شاکلهٔ خنجر عشقم». قل کل یعمل علی شاکلته.

شاکی [ع] شکایت ایدیجی، ایدن: شاعر شاکی. (مشتکی) دها زیاده قوللانیلیر. شاکی السلاح = آلات حربیه‌سی مکمل اولان آدم.

شام [ف] آقشام: شام هجران. «شامدن چیقدیغم آقشامه دیدم شام شریف — کاظم»

شآم [ع] قوقو طویجی، طویان. اکثریا مؤنث اولان (شامّه) قوللانیلیر: قوهٔ شامه.

شامخ [ع] یوکسک: جبل شامخ. جبال شامخه.

شامل [ع] شمول‌لو، احاطه ایدیجی، ایدن: شو عباره بو معنالری شاملدر. لطف شامل. عنایت شامله.

شامه [ع] بک دیدیلن لکه: شامهٔ سودا. جمعی: شامات.

شآمت [ع] اوغورسزلق: شأمت مقدم.

شان [ع] خلق نظرنده بیوک کورینن و صاحبی ایچون مدار افتخار اولان حالت: «شانی هیچ اولمدی مقارن شین» § حال: «آ کلامق برشیئی شانندن دکل»

شانه [ف] طاراق: «باری اولسون سودیکم پیوسته شانه‌م زلفکده». شانه‌زن = طارایجی: شانه زن زلف دلبران.

شاه [ف] بیوک آمر، حکمدار: شاه جهان.

شاهباز [ع] ایری طوغان: «شاهباز ومکس دکل سیان». تشبیهاً انسانه‌ده اطلاق اولنور: «شاهبازم، یوق ایدی سنده بو حالت اوّل — فهیم قدیم» «شاهبازم، غیری مرغ دل شکارکدر سنک — عاصم»

شاهبال [ف] قانادک اک اوزون تویلری: ظل شاهبال جبریل.

شاهبندر [ف] نظمده (شهبندر).

بدل قوللانیله بیلیر: «شاهبندر نصب اولنمش ناز شهرستانه — ندیم»

شاه بیت [ف] بر منظومه‌نك اك كوزل بیتی: شاه بیت دیوان فطرت.

شاهپر [ف] (شاهبال) ه بدل قوللانیلیر.

شاهد [ع] شهادت ایدیجی، ایدن: شاهد عادل. شاهد زور § محبوب، محبوبه. شاهد بازار = مبتذل كوزل.

شاهدانه [ف] ایری دانه، ایری دانه‌لی. اكثریا اینجو حقنده قوللانیلیر.

شاهراه [ف] ایشلك، بیوك یول، جاده: شاهراه شریعت.

شاهسوار [ف] آته پك كوزل بینن، پك ایی بینیجی: «ای رسول‌قرشی شاهسوار مدنی — جامی»

شاهق [ع] (شامخ) ایله مترادفدر: جبل شاهق. جبال شاهقه.

شاهنشاه [ف] الكبیوك پادشاه، پادشاهلرك پادشاهی، ملك الملوك: «انبیانك یا رسول الله شاهنشاهیسین»

شاهنشه [ف] (شاهنشاه) مخففی: شاهنشه دوران.

شاهنشین [ف] صوقاغه ناظر اوطه چیقمه‌سی: «زیور شاهنشین اولدی شه ماهوشان»

شاهوار [ف] شاهه، پادشاهه لایق. اكثریا اینجو حقنده قوللانیلیر: «شهلر خزینه‌سنده كرك درّ شاهوار — نوعی»

شاهین [ف] معروف آوجی قوش: شاهین چابكپرواز.

شایان [ف] لایق: شایان مطالعه. «خصوصیله بهاری مطلع مخصوصه شایاندر — ضیا»

شاید [ف] ادات احتمال. اكثریا احتمال بعیده دلالت ایدر.

فی الاصل (لایق اولور، منـاسبت آلیر، یاقیشـیر، اوله بیلیر) کبی معنـالری مفید معنـارعدر. ینه ادات احتمال اولان (بلکه) جمل شرطیه ایله بكده اوبوشـه‌مدیغی حالده (شاید) اکثریت اوزره جمل شرطیه‌ده بولنور: «سیر ایت بونی کورمدکسـه شاید — محزونلق ایچنده شاد بریر — اکرم»

شایسته [ف] لایق. حسنیاتده استعمالی غالبـدر: «شایسـته یز اولسه‌ق ایکی عالمده سر افراز»

شایع [ع] شیوع بولمش، بولان: قول شـایع. اقوال شایعه.

شایعه [ع] شـیوع بولمش ماده، کیفیت: تکذیب شایعه. جمعی: شایعات.

شایگان [ف] چوق، بول: قافیهٔ شایکان.

شب [ف] کیجـه: شب قدر. شب تاریك.

شباب [ع] کنجلك، جوانلق: «عمرك بهـار موسمی عهدشبابدر — شیخ‌الاسلام حکمت».

بعض شعرا (سکون) ایله (سکونت)ه قیاساً (شبابت) استعمال ایدرلر.

شبانگاه [ف] کیجـه وقتی: آه شـبانگاه. (شبگاه) دیبلمز.

شبانه [ف] کیجه‌لك، کیجه‌وقتی اولان: ضیافت شبانه.

شب‌بوی [ف] معروف چیچك: «بکزه‌در کندیسنی کاکل یاره شـببو — سنبج» «شببویی کورکه برك سمندن قباسی وار — ندیم»

شبپره [ف] یاراسه: «شبپره خصم طبیعیسی ایمش خورشیدك»

شبچراغ [ف] برکوهر ایمش‌که کیجـه وقتی چراغ کبی شعله فشان اولورمش: «اول فهیم مه ضمیرم کیم نقاط خط نظمم — شبچراغ ایتدم شعاع مهر طبع روشنمدن — فهیم قدیم»

شبح [ع] جسد، جثه، جسم، شخص: شبح مرئی.

شبخون [ف] کیجـه باصقینی: اجرای شبخون.

شَبْخیز [ف] کیجه وقتی اویانوب قالقان: زاهد شبخیز.

شَبْدیز [ف] یاغیز آت § خسرو پرویزك آتی.

شَبْرَو [ف] کیجه وقتی یورویین، کزن، سائر اللیل: دزد شبرو.

شَبْ زِنْدَه دار [ف] کیجه‌ه اویومیان: «آرزوی وصل ایله شب زنده دار اولدقلرم — کریهٔ حسرتله چشم انتظارم سویلسون — نابی» § کیجه اویومیوب عبادت ایدن، محیی اللیل: عابد شب زنده دار.

شَبِسْتان [ف] حرم دائره‌سی § خلوتخانه § یاتاق اوطه‌سی.

شَبْعان [ع] طوق، طویمش: بطن شبعان. شخص شبعان.

شَبَکَه [ع] آوجی آغی، بالق آغی § قفس کبی دلیك دلیك اولان پارماقلق وسائره.

شَبْگیر [ف] کیجه وقتی ایشله‌نیلن ایشه وصف اولور: نالهٔ شبگیر. آه شبگیر.

شَبْنَم [ف] کیجه یاغان رطوبت، چی: «کوکلمه کیر ای کوکل اول غنچه‌نك شبنم کبی — شیخ الاسلام یحیی»

شَبیخُون [ف] (شبخون) ه بدل قوللانیلیر: «دشمن آکاهه تدبیر شبخون ایستمز — سامی»

شَبیکَه [ع] (شبکه) یه بدل قوللانیلیر.

شَبیه [ع] بکزه‌ییجی، بکزه‌ین: فلان فلانه شبیهدر.

شَتْم [ع] سوکمك، سوکوب صایمق، سوکش.

شَتّی [ع] (شتیت) ك جمعی: آیری آیری، باشقه باشقه: مواد شتی. مسائل شتی.

شَتیت [ع] طاغینیق: شیء شتیت. اشیای شتیته.

شَجاعَت [ع] انسانده قورقه‌جق احوالده قورقمامق خاصه‌سی، یوركلیلك: شجاعتك افراطی تهوردر.

شَجَر [ع] آغاج: شجر زیتون.

شَجَرَه [ع] جدول سلاله ، سلسلهٔ سلاله: شجرهٔ آل عثمان. (شجر) مقامنده ده قوللانیلیر .

شَجِیع [ع] شجاعتلی . شخصه وصف اولور: محارب شجیع. مثلا (قلب شجیع) دینلمز.

شَحْنَه [ع] صو باشی، شهر ضابطی، ضابطه مأموری: «درمیخانه‌یی شحنه قاپامق ایستر ایمش — سنبلزاده». فی الاصل شینك کسریله‌در.

شَحْم [ع] ایچ یاغی: لحم وشحم.

شَحْمَه [ع] بر پارچه ایچ یاغی، ایچ یاغی پارچه‌سی: شحمة العین.

شَخْص [ع] انسانك هیئت جسمانیه‌سی: «شخصی انسان ایدرمی برقوری نام؟» . شخصیات = بریسنك شخصنه متعلق اویغونسز سوزلر.

شَدّ [ع] صیقی باغلامق، صیقی باغلانمق: شد رحل .

شَدائِد [ع] (شدیده) نك جمعی: شدائد روزکار .

(شداید) صورتنده یازلماملی .

شَدِید [ع] شدتلی: عذاب شدید. ضربهٔ شدیده.

شَدِیدَه [ع] بلا ، مصیبت ، شدتلی حالت مکدره.

شَرّ [ع] خیر دکل ، خیر اولمیان، خیرلی اولمیان شی، خصوص: «یالکز خیری دکل شری‌ده اوکرنمکه باق»

شَرائِط [ع] (شریطه) نك جمعی: شرائط اشترا.
(شرایط) صورتنده یازلمامل‌ی.

شَراب [ع] ایچیله‌جك شی ، ایچه‌جك: طعام وشراب § سرخوشلق ویرن معهود مایع: «صو ایچمك نه لازم شراب اولسون آبم — صفا»

شَرافَت [ع] شرف صاحبی اولمه، شرفلیلك : شرافت علما .

شَرائِع [ع] (شریعت) ك جمعی . (احکام شریعت) معناسنده قوللانیلیر : علم شرایع .

شَرْبَت [ع] طاتلی ایچه‌جك: «شربته رغبت ایلمز مستان»

شَرْح [ع] آچق، آچلق: بر کتابی شرح. کتابك شرحی، شرح صدر § ایضاح ایچون سویلنیلن سوزلر وبو یولده یازیلان کتاب: شرح عقائد علامهٔ تفتازانینك اثریدر.

شَرْحَه [ع] یاریق: شرحهٔ سینه. شرحهٔ خونین.

شَرَر [ع] قیغلجم: «خاکستر اولور صاعقه ادنی شررمدن»

شَرْط [ع] برشیکه دیکر شیئك وجودی آنك وجودینه توقف ایدر، آنسز اولماز: شرط بولنمینجه مشروط بولنماز.

شَرْع [ع] طرف الهیدن وضع اولنان امر ونهی کبی احکامی مشتمل اصول مقدسه، پیغمبرمزك تبلیغ بیوردیغی اصول مقدسه: شرع شریف. «آچماز کسدیکی پارماق شرعك — شناسی»

شَرَف [ع] معنوی یوکسکلك، اولولق: شرف ذاتی. شرف عارضی. شرف المکان بالمکین.

شَرْق [ع] کونشك طوغدیغی جهت: «آفتاب بحر و بر صاحبقران شرق وغرب — نفعی»

شَرْم [ف] اوتانمه: شرم جبلی. شرم جعلی.

شَرْمسار [ف] اوتانان، اوتانمش: شرمسار احسان. شرمسار اولدی.

شَرْمگین [ف] اوتانغاج: دختر شرمگین.

شَرْمَنْدَه [ف] (شرمسار) کبی قوللانیلیر.

شَرَه [ع] زیاده حرص، پك دوشکون اولمه، زیاده دوشکونلك: اصحاب شر وشره.

شَرْهان [ع] زیاده حریص، پك دوشکون: شریر شرهان.

شَرِیر [ع] شرلی، شری سون: لئیم شریر.

شَرِیطَه [ع] شرط، شرط مخصوص.

شَرِیعَت [ع] (شرع) ایله مترادف صایلیر: شریعت غرا.

شَرِيفْ [ع] شرفلى : ذات شريف. نعت شريف.
§ سلالهٔ پيغمبريدن اولان ذات .

شَرِيكْ [ع] اورتاق، همكار: شريك تجارت. درس شريكى.

شَسْتْ [ف] تيراندازلرك باش پارماقلرينه كچيردكلرى يوكسوك، زهكير § بالق اولطهسى.

شَشْ [ف] آلتى : دو شش . شش جهت.

شَشْپَرْ [ف] آلتى باشلى معروف آلت: «اوله دشمنلرينك باشنه ششپر سنبل — باقى»

شَشْخانَهْ [ف] آلتى يولى تفنك وطوپ. (ششخانه تفنك) كبى تعبيرلرده (ششخانهلى) استعمالى طوغرى اولمامق لازم كلير.

شَصْتْ [ف] آلتمش. (شست) مقامنده ده قوللانيله بيلير .

شَطارَتْ [ع] شنلك، شوخلق: شطارت موقته.

شَطْرَنْجْ [ع — ف] معروف اويون: «نردهكوردك ايسه نرد وشطرنج — مبتلاسنده هويدا صدرنج — سنبلزاده»

شَعائِرْ [ع] علامت معناسنه اولان (شعيره) نك جمعى: شعائر اسلام. مفردى بو معناده قوللانلماز. (شعاير) صورتنده يازلمالى.

شَعْبانْ [ع] معروف آى : «شعبانده كلدى عالمه شهزاده مصطفى — تاريخ — سرورى»

شَعْرْ [ع] قيل: شعر شارب.

شَعْشَعَهْ [ع] پارلاقلق : كونشك شعشعهسى . شعشعهلى سوز .

شَعِيرْ [ع] آرپه: خبز شعير.

شَعِيرَهْ [ع] آرپه دانهسى، بر دانه آرپه .

شَغالْ [ف] چقال ديديلن حيوان .

شَغَفْ [ع] چيلديرهسىيه سومه، محبت مجنونانه: مبتلاى شغف .

شَفاعَتْ [ع] صوچلو ويامحتاج اولان ايچون عفو

وَیا احسان رجاسی . فی الاصل اعانه معناسنه‌در .

شَفّاف [ع] باقلدقده اوته طرفی کوریتن براق اجسامه وصف اولور: جسم شفاف. اجسام شفافه . بلور شفافدر .

شَفْتالو [ف] معروف میوه .

شَفَق [ع] کونش باتدقدن صکره افقده قالان قیزل آیدینلق . کونش طوغمازدن اول افقده ظاهر اولان آیدینلغه‌ده اطلاق اولنور: ظهور شفق. شفق‌سوکدی.

شَفَقَت [ع] آجیبوب اسیر-کمه: شفقت‌مادرانه. فانك سکونیله‌ده مستعملدز .

شَفَوی [ع] شفه‌یه منسوب: حرف شفوی . حروف شفویه .

شَفَه [ع] دوداق: «زیر شفه‌دن کلمر ایدر خنده بوحاله». آغیز آچق دیمك اولان (شق شفه) تعبیری اکثریا منفیاتده قوللانیلیر: شق شفه ایتمدی .

شَفیع [ع] شفاعت ایدیجی ، ایدن، شفاعتجی: شفیع روز جزا .

شَفیق [ع] شفقتلی : رفیق شفیق . مادر شفیق .

شَقّ [ع] یارمق، یارلمق: شق سند. کاغدك شقی § یاریق، چاتلاق : شق دیوار .

شَقاء [ع] شقیلك ، بدبختلق، بدطینتلك: اصحاب شقاء

شَقاوَت [ع] فی الاصل (شقاء) ایله مترادف ایسه‌ده هایدودلق معناسنده‌ده قوللانیلیر : شقاوت مستمره .

شَقایِق [ع] کلینجك چیچکی . (شـقائق النعمـان) و (شقایق نعمانیه) دخی دینیلیر .

شَقی [ع] شقاوتلی ، شـقاوت صاحبی : سعید وشقی . شقیٔ مشهور .

شَقیق [ع] اورته سندن یارلمش برشیئك هر بر پارچه-سی § اوز ارکك قارداش .

شَقیقه [ع] یاریم باش آغریسی § اوز قیز قارداش .

شَكّ [ع] شبهه : شك ویقین .

شَكَرْ [ف] معروف . نظمده كافك تشدیدیله‌ده قوللانیله‌بیلیر : «كویاكه قارشدی شیر وشكر — ضیا»

شَكْل [ع] بیچم ، قیلق : شكل مستطیل . شكل قبیح § منطقده قیاسك هیئت ترتیبی .

شَكُورْ [ع] شكر ایتمك معتادی اولان : عبد شكور .

شَكْوَه [ع] و

شَكْوی [ع] شكایت : «كیمدن كیمه شكوی ایده‌یم بن دخی شاشدم — ضیا»

شَكیمَه [ع] انسانده بریسنك تحكمنه ، ظلمنه ، قهرینه تحمل ایتمیوب بی‌پروا مقاومت ایتمك حالی : شدید الشكیمه .

شَلْوارْ [ف] معروف .

شَمّ [ع] قوقلامق ، قوقلانمق : شم ریاحین . كلمك شمی .

شَمائِل [ع] خوی معناسنه اولان (شِمال) ك جمعی . اخلاق : شمائل كریمه . اشكال وصفات معناسنده‌ده قوللانیلیر . مفردی بو معنالرده قوللانلماز . (شمایل) صورتنده یازلمالی .

شَماتَتْ [ع] دشمنك دشمنه اصابت ایدن بلادن طولایی اظهار سرور ایتمسی : شماتت اعدا . «تسلیٔ شماتت كونهٔ احبابدن فریاد — راغب»

شَماتَه [ع] كورلتی ، باغریشوب چاغرشمه .

شَمْس [ع] كونش . تأنیثی معتبر دكلدر : شمس منیر .

شَمَّه [ع] بر جزئی مقدار : شمهٔ وفا . فی‌الاصل بركره قوقلامه معناسنه‌در .

شَمْشیرْ [ف] قیلیج : شمشیر تیز . كسر ایله‌ده لغت صاییلیر .

شَمْع [ع] ياقەجق موم § بال مومى .

شَمِيم [ع] كوزل قوقو، رايحهٔ طيبـه : شميم صبـا . شميم زلف .

شَنَاعَت [ع] زياده چركينلك. اكثريا افعال حقنده قوللانيلير: شناعت فعل. شناعت كار.

شَنَايِع [ع] كوتو ايش معناسنه اولان (شـنيعه) نك جمعى: ارتكاب شنايع .

شَنْبِه [ف] جمعه ايرتسى كونى.

شَنِيع [ع] شناعتلى: كار شنيع. افعال شنيعه .

شَوَائِب [ع](شائبه)نك جمعى: شوائب تردد .

شَوَّال [ع] معروف آى: شوال مكرم.

شَوَاهِد [ع] (شاهد) و(شاهده) نك جمعى . بر مسئلهٔ لسانيه‌يى اثبات ايچون آثار بلغادن كتيريلن مثاللر.

شَوَاهِق [ع] (شـاهق) و (شاهقه)نك جمعى. يوكسـكلر ، يوكسـك جهتلر ، تپه‌لر . اكثريا طـاغ حقنده ايراد اولنور : شواهق جبال . يوكسك طاغلر مقامنده‌ده قوللانيله‌بيلير .

شَوْق [ع] كوكل ميلى، آرزو: شوق شديد .

شَوْك [ع] ديكن .

شَوْكَت [ع] پادشـاه اسلامه مخصوص اولان قدرت وهيبت .

شَوْهَر [ف] قوجه ، زوج : شوهر وزن .

شَه [ف] (شاه) مخففى .

شَهَادَت [ع] شاهدلك ايتمه ، شاهدلك : شهادت صـادقه . « اثرى فضلنه شهادت ايدر » § شهيد اولمه ، شهيدلك : حضرت عمرك شهادتى . « طالب دولت شهادتدر » § كوزه كورينن اشياء جهان: عالم شهادت . جناب حق عالم الغيب والشهاده‌در .

شَهَامَت [ع] شجاعت وحشمته مقارن شدت ذكا §

نفوذ اوامره مقارن رياست وحاكميت: «اورنك شهامتمدن ايتدم — آت صيرتنه نقل مركز شان — كمال»

شَهْباء [ع] (اشهب) ك مؤنثى: بغلهٔ شهبا. حلب شهرينه‌ده اطلاق اولنور. (حلب الشهبا) صورتنده استعمالى غالبدر.

شَهْباز [ف] (شاهباز) مخففى.

شَهْبال [ف] (شاهبال) مخففى.

شَهْ بيت [ف] (شاه‌بيت) مخففى.

شَهْپَر [ف] (شاهپر) مخففى.

شَهْد [ع] بال، كومج بالى.

شَهْداب [ف] و

شَهْدابه [ف] شربت، بال شربتى.

شَهْدانَه [ف] (شاهدانه) مخففى.

شَهر [ع] يكى آيدن يكى آيه قدر اولان مدت: شهر شوّال. رومى آيلره شهر اطلاق مدت جهتيله بونلرك شهور عربيه‌يه مشابه اولمسنه مبنيدر.

شَهر [ف] بيوك قصبه: حلب شهرى. شهر غرا.

شَهْراه [ف] (شاهراه) مخففى.

شَهْريار [ف] بيوك حكمدار، قدرتلى پادشاه.

شَهْسُوار [ف] (شاهسوار) مخففى.

شَهْلاء [ع] (اشهل) ك مؤنثى: چشم شهلا. (شاشى) معناسنده‌ده مستعمل اولديغندن جدياتده استعمالى روا كورلمز.

شَهَنْشاه [ف] و

شَهَنْشَه [ف] (شاهنشاه) مخففى.

شَهْنِشين [ف] (شاهنشين) مخففى.

شَهْوارْ [ف] (شاهوار) مخففی.

شَهْوانیّ [ع] شهوته متعلق: فکرشهوانی. هوسات شهوانیه.

شَهِیدْ [ع] دین حق اوغرنده قتل اولنان و بو یولده سائر بعض اسباب شدیده ایله اولن آدم: شهید سعید. شهیدهٔ سعیده.

شَهِیرْ [ع] (مشهور) ایله مترادفدر: شاعر شهیر. شهر شهیر.

شَهِیقْ [ع] صولوغی ایچری آلهرق سسلنمه: شهیق حار. شهیق جهنم.

شَهِیمْ [ع] شهامتلی: شاه شهیم.

شَیْء [ع] نسنه. قاعدهٔ فارسیه اوزره مضاف اولدیغی وقت دائما همزه‌سی اثبات اولنور: شیٔ واحد. همزه حرکه‌لنمیه‌جك ایسه دائما حذف ایدیلیر. مثلا (شیلر) دینیلیر، (شیئلر) دینلمز. حرکه‌لنه‌جك ایسه اثباتی مرجح اولمقله برابر حذفی دخی جائز اولور. مثلا (شیئه) دینلدیکی کبی (شیه) دخی دینیله‌بیلیر.

شَیاطِینْ [ع] (شیطان) لك جمعی: شیاطین انس. شیاطین بدآیین.

شَیْبْ [ع] صاچ صاقال آغارمه، قوجامه، اختیارلق: شیب وشباب. موسم شیب.

شَیْخْ [ع] اختیار، قوجامش آدم: شیخ الوزرا § قبیله رئیسی. § برطاقم درویشلرك مقتداسی اولان ذات.

شَیْخُوخَتْ [ع] اختیارلق: کمال شیخوخت.

شَیْدا [ف] دلی: «شیدا الغی بیك عقله دکشمز دل شیدا — روحیٔ بغدادی»

شَیْطانیّ [ع] شیطانه متعلق: خواب شیطانی. وسوسهٔ شیطانیه.

شَیْطَنَتْ [ع] شیطنلق، قورنازلق.

شَیْنْ [ع] عیب معنوی، لکه: «خاکدن پرتو خورشید جهانتابه نه شین — باقی»

شِ

شِبْرْ [ع] قاریش .

شِبَعْ [ع] طویمه ، طوقلق : حصول شبع .

شِبْه [ع] بر شیئك بکزری : شبه جزیره .

شِتاء [ع] قیش : موسم شتا . « صیفی قیلار شتا وخزانی بهار ایدر — ضیا »

شِتابْ [ف] عجله : «کیتدیکك وقت آکلادم عمرم شتابکدن سنك — ندیم »

شِتابانْ [ف] عجله ایله کیدن : « بچمه ای روح روان عمر شتابانم کبی — ندیم »

شِدَّتْ [ع] سردلك ، قاتیلق ، زیاده‌لك : کمال شدت . شدت کامله . شدت ضرب . شدت شتا . شدت ذکا .

شِراء [ع] صاتین آلمه ، صاتین آلنمه . (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز . بیع و شرا = آلوب صاتمه ، آلنوب صاتلمه . «ضروریدر بتون بیع وشراسی سوق ایجادك — عونی»

شِرارْ [ع] و

شِرارَه [ع] (شَرر) ایله مترادفدر . (شراره) تك قیغلجم مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر .

شِراعْ [ع] یلکن : فتح شراع .

شِرَّتْ [ع] شریر اولمه ، شریرلك ، شرلیلك : «کیم جلب ایدر نکاهنی ارباب شرتك — صیت بلندی اولمسه اهل عدالتك — هوغو » . مبالغهٔ صفت مقامنده‌ده قوللانیله بیلیر .

شِرْذِمَه [ع] آز اولان انسان کروهی ، جماعت قلیله . «نه‌دیمکدر یهودشرذمه‌سی؟» . ایجابی حالنده (قلیله) ایله توصیف اولنورکه بوصورتده ساده‌جه کروه انسانی دیمك اولور .

شِرْكْ [ع] جناب حقه شریك قوشمه ، اللهه شریك اثبات ایتمه : خدای بی انباز شرکی عفو ایتمز .

شِرْكَتْ [ع] اورتاقلق : عقد شرکت. فسخ شرکت. شرکت مفسوخه § بر برلریله اورتاق اولان بر هیئتك اداره‌سی ، اداره‌خانه‌سی. عربیده اولدیغی کبی (شرك) ه بدل قوللانلمامللی .

شِرْيانْ [ع] بدنده متحرك طامارلردن هر بری، آتار طامار ، عرق نابض . فتح ایله ده لغتدر .

شِرّیرْ [ع] شرلی چوق ، پك شریر اولان ، کثیر الشر : « قویمدی هیچ صفا دلده بو چرخ شرّیر — حقی »

شِعارْ [ع] علامت، مدار تمیز اولان علامت : شعار عفت § عادت ، مدار تمیز اولان عادت: «اظهار کین شعار دل زارمز دکل — نابی» . (ظفر شعار) کبی وصف ترکیبلر ده بو ایکی معنادن هر بری ملاحظه اولنه‌بیلیر: تیغ ظفر شعار. سردار ظفر شعار .

شِعْرْ [ع] موزون ومقفی سوز: شعر بلیغ § اك بلیغ، پك بلیغ سوز: هرموزون سوزه شعر دینیله‌مز .

شِفاءْ [ع] خسته‌لکدن قورتلمه ، صاغالمه: شفا بولدی.

شِفاهْ [ع] (شفه) نك جمعی. شفاهاً = آغیز ایله ، دیل ایله: شفاهاً افاده ایتدی . شفاهی = آغیز ایله ، ذیل ایله اولان: شفاهی افاده. افادهٔ شفاهیه. شفاهیات = شفاهی اولان افادات.

شِقّ [ع] مسئله‌نك ایکی جهتندن هر بری: ایکی شقدن برینی ترجیح. شق اول. فی الاصل ایکی‌یه بولنمش شیئك بر پارچه‌سی دیمکدر . لسانمزده مادیاتده استعمالی اندردر .

شِقاقْ [ع] اتفاقسزلق، جدال آمیز اختلاف: نفاق وشقاق .

شِکارْ [ف] آو : شکار شیر. شکاری = آوه متعلق، آوجی : کلب شکاری § آولامه :

«که بر سنك کبی سرکش پری‌یی قیلدی شکار — ندیم» § دکرلی، جالب طمع: شکار بر شی دکل. آولاق معناسنه اولان (شکردن) مصدرندن امر حاضر عد اولندیغی وقت وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (دلشکار) کوکل صید ایدیجی دیمك اولور.

شِکافْ [ف] یاریق، ییرتیق، ییریق، چاتلاق: شکاف دیوار. شکاف جامه. یارمق، ییرتمق معناسنه اولان (شکافتن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (زرهشکاف) زره ییرتیجی دیمك اولور.

شِکایَتْ [ع] عدم خشنودی صورتنده‌کی افاده، خشنود اولمدیغنی سویلمك: برآدمدن شکایت. «ال دکدی شکایته شکر وصالدن — حالتی». جمعی: شکایات: شکایات محققه.

شِکَسْتْ [ف] قیرلمش، قیریق. بو معناده (اولمق) ماده‌سیله قوللانیلیر: «غیرتله رنك دلبر کنعان شکست اولور» § قیرمه: «برخلیل اول کلوب اصنامی ایتمشدی شکست — حقی» § قیرلمه: شکست جام. شکست توبه.

شِکَسْتَه [ف] قیرلمش، قیریق: ساغر شکسته. توبهٔ شکسته. خاطر شکسته.

شِکَمْ [ف] قارین: شکم مادر.

شِکَنْ [ف] قیوریم، قیرمه، بوکلم: شکن کاکل. قیرمق معناسنه اولان (شکستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (خاطر شکن) کوکل قیریجی دیمك اولور.

شِکَنْجْ [ف] برنجی معناسنده (شکن) ایله مترادفدر: شکنج زلف.

شِکیبْ [ف] صبر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلماز. (ناتوان) قبیلندن اوله‌رق صبرسزه (ناشکیب) دینیلیر: «کرکس مثال وارث وغسال ناشکیب — ضیا»

شِکیبا [ف] و

شِکیبَنْدَه [ف] صابر.

شِمال [ع] صول § کونشك طوغدیغی طرفه توجه اولندقده صولده قالان طرف: شمال وجنوب .

شِمْشاد [ف] چشیر آغاجی. اوللری قامت خوبان شمشاده بکزه‌دیلیردی.

شِنا [ف] (شناه) ه بدل قوللانیله‌بیلیر .

شِناوَر [ف] صوده یوزیجی ، یوزمه بیلن، یوزکج.

شِناه [ف] صوده یوزمه: «محیط عرقده ایدردم شناه — عزت ملا »

شِنیدَه [ف] ایشیدلمش. ناشنیده = ایشیدلمه‌مش .

شِهاب [ع] کوك یوزنده بعضاً آقوب کیتدیکی کوریلن آتش پارچه‌سی : شهاب ثاقب § جرأتلی، کارکذار، آتشپاره آدم .

شِیر [ف] ارسلان : « شیرك دخی قصد ایتمسی جانه کوله‌ر کدر — ضیا» § سود : شیر مادر. شیر جوشان.

شِیرازَه [ف] کتابك یاپراقلرینی صورت منتظمه‌ده ضبط ایدن باغ، اورکو : « معتدل اولسون کتابك چیقمسون شیرازه‌دن » . مجازاً دخی قوللانیلیر .

شِیرَه [ف] اوزوم صویی. سائر میوه‌لرك صیقیله‌رق چیقاریلان صولرینه‌ده اطلاق اولنه‌بیلیر.

شِیرین [ف] طاتلی: آب شیرین. خواب شیرین § سویملی، محبوب القلب : شیرین چهره‌لی .

شیشَه [ف] صیرچه قاب : «دوکیلن می قیریلان شیشهٔ رندان اولسون — ندیم»

شیعَه [ف] بر ذاتك متفق و ناصری اولان طاقم . § حضرت امام علی ایله خاندان کریمنی سووب التزام ایدن فرقهٔ مسلمین.

شیفته [ف] نه یاپدیغنی بیلمیه‌جك درجه‌ده كلمش اولان. اكثریا وصف تركیبی صورتنده قوللانیلیر: شیفته‌دل، شیفته‌حال.

شِیَم [ع] (شیمه) نك جمعی: شهریار حمید الشیم.

شیمه [ع] خوی، خصلت. معناسنده همان دائما كوزللك ملاحظه اولنور: شیمهٔ كریمه. شیمهٔ مهماننوازی.

شین [ع] (ش) حرفنك اسمی: شین مكسوره.

شیون [ف] ماتم: روز شیون. شیونگاه = ماتمخانه، ماتم یری.

شیوه [ف] كوزللرك طبیعته خوش كلن، قلبی جذب ایدن طوری § طرز، طور، اسلوب. شیوهٔ لسان = برلسانك طرز تكلم وتحریری.

شُ

شُئون [ع] (شأن) ك جمعی. احوال: شئون یومیه. «حیثیت حوادث و كیفیت شئون — ضیا» (شئونات) صورتنده‌ده قوللانیلیر: «شئونات طبیعتده بدایت یوق نهایت یوق — حكمت»

شُباط [سریانیدن] معروف آی: «دم شباطده‌كی نوبهاره آلدانمه — لا»

شُبان [ف] چوبان: «ازهار ایچنده اویقویه طالمش اولان شبان»

شُبّان [ع] (شابّ) ك جمعی. اكثریا كنجلر مقامنده قوللانیلیر: شبان اهل جنت. ریشداران شبان ادبا. «شبان وطن، سعی ایدك اقدام ایله یوقسه — بر فائده ویرمز قوری دعوای ترقی»

شُبَه [ع] (شبهه) نك جمعی. نظمده قوللانیله‌بیلیر.

شُبْهَه [ع] اویله‌می یوقسه دكلمی دیه بر خصوصی

کسدیره‌مه‌مك حالی : « شبهه یوق مظهر لطف حقسین — خاقانی».
جمعی: شبهات .

شُتُرْ [ف] (اشتر) مخففی. شترگربه = اطرادسز، ایلیقنالی:
« اوضاعی شترکربه ایدی مجنونك — ثابت »

شُتُومْ [ع] (شتم) ك جمعی : شتوم غلیظه. راغبك
« نه‌در گناهی سپهرك که بز شتوم ایده‌لم؟» مصراعنده اولدیغی کبی (ایتمك) ماده‌سیله قوللانلمالی .

شُجْعانْ [ع] شجاعتلی: رجل شجاع .

شُجْعانْ [ع] (شجیع) ك جمعی: شجعان عرب. «الرأی قبل شجاعة الشجعان — متنبی»

شُخُوصْ [ع] (شخص) ك جمعی. (اشخاص) زیاده قوللانیلیر .

شُذُوذْ [ع] شاذ اولمه، شاذلق: بو کلمه شذوذاً بویله قوللانیلیر .

شُرْبْ [ع] ایچمك، ایچلمك: شرب شراب. ماء باردك تدریج ایله شربی .

شُرَفا [ع] نسل پیغمبریدن اولان ذات معناسنه گلن (شریف) ك جمعی: کبار شرفا.

شُرْفه [ع] یوکسك محلك چیقینتیسی ، مناره‌نك اذان اوقونان محلی. جمعی: شرفات.

شُرَکاء [ع] (شریك) ك جمعی: فلان وشرکاسی .

شُرُوحْ [ع] بر اثری ایضاح ایچون یازیلان دیکر اثر معناسنه اولان (شرح) ك جمعی: شروح شافیه .

شُرُورْ [ع] (شرّ) ك جمعی : اهون شرور. شرور نفس .

شُرُوطْ [ع] (شرط) ك جمعی: شروط مقاوله . شروط مرعیه .

شُرُوعْ [ع] باشلامق: مقصده شروع . بسمله ایله شروع .

شُسْت [ف] يقامه. (شو-ى) ايله برلكده قوللا-
نيلير: شست وشوى جامه.

شُسْتَه [ف] يىقانمش: جامهٔ شسته. روى ناشسته.

شُشْ [ف] آق جكر.

شُعاعْ [ع] ضيا، تل تل كو-رينن ضيا: شعاع شمس. جمعى: شعاعات.

شُعْبَه [ع] بولنتى، بولوك، طاقم: نهرك شعبه‌سى. شعبهٔ مسئله. شعبهٔ قوم. جمعى: شعبات.

شُعْبَدَه [ف] ال چابوقلغى كبى وسائط ايله كوستريلن هنر، حقه‌بازلق: «الامان اول آلامان دلبرينك شعبده‌سى — نورس افندى»

شُعَراء [ع] (شاعر)ك جمعى: شعراى عرب. ياوه-كويان شعرا.

شُعْلَه [ع] آلو: شعلهٔ آتش. شعلهٔ جوّاله. «آه كيم يالدق طوتشدق شعلهٔ ادراكدن! — سامى»

شُعُورْ [ع] طويمه، حس اتمه، آكلامه، بيلمه: شعورى يوق. مختل الشعور. بى-شعور. (ايتمك) ماده‌سيله قوللانلماز.

شُغْلْ [ع] مشغول اوله‌جق شى، ايش: شغل بى-فائده.

شُفَعاء [ع] (شفيع) ك جمعى: شفعاى امت. «اوله‌لر وهبى زاره شفعا — سنبلزاده»

شُقَّه [ع] پارچه. اكثريا كاغد پارچه‌سى ومكتوب معنا-سنده قوللانيلير.

شُقُوقْ [ع] ياريق معناسنه اولان (شق)ك جمعى: شقوق جدار.

شُكاتْ [ع] (شاكى)نك جمعى: شكات اهل درد.

شُكْرْ [ع] و

شُكْرانْ [ع] كوريلن نعمته مقابل اظهار اولنان

قیمتشناسلق: «سکا ای لطفکار بیك شکران». (شکران) (ایتمك) مادەسیله قوللانلماز.

شُکُفتَه [ف] آچلمش: کل شکفته. لالهٔ شکفته.

شُکُوفَه [ف] چیچك: «یکی چیقمش شکوفەلر بر یر»

شُمار [ف] صایی، حساب: بی‌شمار § صایمه، حساب ایتمه، عد ایتمه: شمار اعداد. «دل جور بی‌حسابکی احسان شمار ایدر». صایمق معناسنه اولان (شمردن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر. مثلا (خطوه شمار) آدیم صاییجی دیمك اولور.

شُمارَنْدَه [ف] صاییجی، صایان: شمارندهٔ امواج.

شُمُرْدَه [ف] صایلمش، حساب ایدلمش: نقود شمرده. «عمردن اولماز شمرده بزجه ایام فراق»

شُمُوس [ع] (شمس)ك جمعی: فضادەکی شموس.

شُمُوع [ع] (شمع)ك جمعی: شموع موقده. شموع پفکرده.

شُمُول [ع] معنیً ایچنه آلمه: بو سوزك آکا شمولی یوقدر.

شُو-ی [ف] یقامه. (شُست) ایله برلکده قوللانیلیر: شست وشو. یقامق معناسنه اولان (شستن) مصدرندن امر حاضر دخی اولور. بو حالده وصف ترکیبی اولەرق قوللانیلیر. مثلا (دست شوی) ال یقاییجی دیمك اولور.

شُور [ف] ککرمسی، طوزلو: آب شور § شماته، چیغلق، قاریشیقلق: شور دریا.

شُورِش [ف] قاریشیقلق، بربرینه کیرش، پریشانلق، انتظامسزلق: «شورش مجنون مادرزادی حیران ایتمەده»

شُورَه [ف] منبت اولمیان، چوراق یر: زمین شوره.

شُورٰی [ع] مشورت، مشاوره: اهل شوری.

شُوریدَه [ف] حالی پریشان، حرکتی مجنونانه اولان: دلشوریده. عاشق شوریده.

شُومْ [ف] اوغورسز: طالع شوم.

شُویْ [ف] قوجه: زن وشوی. شوی بیوفا. «شوی زن زشت روی نابینابه — سعدی»

شُهَدٰاء [ع] (شهید)ك جمعی: شهدای بدر. شهدای کربلا.

شُهْرَتْ [ع] خلق آره‌سنده سویلنمه، اوگلنمه، اون: شهرت کامله. شهرت بولدی.

شُهُودْ [ع] شهادت ایدن معناسنه اولان (شاهد)ك جمعی: شهود عادله. اقامهٔ شهود.

شُهُودْ [ع] وجود بولمه، موجود اولمه، میدانه گلمه، گوزه گورنمه: عالم شهود. مهد شهود § گورمه، مشاهده ایتمه: اصحاب شهود.

شُهُورْ [ع] (شهر) ك جمعی: شهور عربیه. شهور ثلاثه.

شُیُوخْ [ع] (شیخ) ك جمعی: شیوخ قبائل. طریقته متعلق اولان شیخك جمعنده اکثریا (مشایخ) دینیلیر.

شُیُوعْ [ع] خلق آره‌سنده بیلنمه، هر کسجه طویلمه. اشخاص حقنده قوللانلماز: شیوع کیفیت. شیوع بولدی.

صَ

صٰائِبْ [ع] صواب ایله، خطاسزلق ایله متصف، خطا ایتمین، طوغریجه نشانه واران: رأی صائب، سهم صائب. افکار صائبه. (صایب) صورتنده یازلمامالی.

صٰائِلْ [ع] صالدیریجی، صالدیران: دفع صائل.

جاهل صائل. فرقهٔ صائله. (صایل) صورتنده یازلماملی.

صائم [ع] اوروجلو: رجل صائم. صالحهٔ صائمه. (صایم) صورتنده یازلماملی.

صابر [ع] صبرایدیجی، ایدن، صبرلی: ایوب صابر. آسیهٔ صابره. «بر کلیر اویله سید صابر»

صاحب [ع] بر شی حقنده «بندر» دیمکده صادق، مالك، متصرف. قاعدهٔ فارسیه اوزره مضاف اولدیغی وقت اضافتدن منقطع اوله‌رق استعمالی غالبدر: صاحب خانه. صاحب ورقه § صحبت ایدیجی، ایدن. بو معناده استعمالی اندردر. حضرت یوسفك جمالنی کورنجه حیرتله اللرنی کسمش اولان قادینلره (صاحبات یوسف) تعبیر اولنور.

صاد [ع] (ص) حرفنك اسمی: صاد مفتوحه.

صادر [ع] صدور ایدیجی، ایدن: کلام صادر. کلمات صادره.

صادق [ع] طوغری، کرچك: مرد صادق. قول صادق. قضایای صادقه.

صارم [ع] کسیجی، کسکین. اکثریا قیلیجه وصف اولور: سیف صارم. سیوف صارمه.

صاعد [ع] صعود ایدیجی، ایدن: دود صاعد. ادخنهٔ صاعده.

صاعقه [ع] ییلدیریم: نزول صاعقه. سپر صاعقه.

صاف [ع] و

صافی [ع] صفوت ایله متصف، خالص، تمیز، طورو: قلب صاف. آب صاف. قلوب صافیه. (صاف) صافی مخففیدر.

صالح [ع] صلاح ایله متصف، صلاح صاحبی: رجل صالح. صالحه بر قادین § یارار، الویرشلی: کرسته اعمالنه صالح آغاج.

صامت [ع] (ساکت) ایله مترادفدر.

صَبا [ع] لطيف روزكار: هبوب صبا. «صبا كوينده دلدارڭ نه‌در افتاده‌لر حالى؟ — فضولى»

صَبابَتْ [ع] عاشق اولمه، عاشقلق: صبابت برنوع صباوتدر.

صَباحْ [ع] كون ابتداسى: «اويان اى ديدهٔ جان خواب غفلتدن صباح اولدى — رضايى»

صَباحَتْ [ع] كوزللك، دلبرلك. اكثريا چهره حقنده صرف اولنور: صباحت‌سيما.

صَبّارْ [ع] صبرى چوق، چوق صبرلى: مبتلاى صبار.

صَبّاغْ [ع] بويايان، بوياجى: «صباغنه صد هزار تحسين!»

صَباوَتْ [ع] صبيلك، چوجقلق: حال صباوت «تمكن اولينمدى عودت ايدردم صباوته»

صَبْرْ [ع] شدائد و لذائذده ضبط نفس: «هپ صبر ايله بولديلر اكابر»

صَبْغْ [ع] بويامق، بويانمق: صبغ البسه. كرباسڭ صبغى.

صَبُوحْ [ع] صباحلين ايچيلن شراب، صباح شرابى: «صبح اولدى مهيامى صبوحم ساقى؟»

صَبُورْ [ع] (صبّار) ايله مترادفدر. جناب حقده اطلاق اولنور: «زاهد چكيربودمرى وار ياصبور ايله — نشأت»

صَبِىّ [ع] كوچك اركك چوجق. صبىّ ذكى. صبيّهٔ باكيه.

صَبِيحْ [ع] صباحت صاحبى، صباحتلى: طفل صبيح. صبيهٔ صبيحه. وجه صبيح.

صَحائِفْ [ع] (صحيفه) نڭ جمعى: صحائف مطبوعه. (صحايف) صورتنده يازلماملى.

صَحابَتْ [ع] صاحب چیقمه، بتمسه‌یوب یاردیم ایتمه: صحابت صحیحه. صحابت اهل حق. بر بیچاره‌یه صحابت.

صَحابیّ [ع] اصحاب کرامدن اولان ذات: ابن مسعود صحابیدر. ام ایمن صحابیه‌در.

صَحارَی [ع] و

صَحاری [ع] (صحرا)نك جمعی: صحارای خالیه. صحاری بی‌آب. صورت ثانیه دها زیاده قوللانیلیر.

صَحّاف [ع] کتاب آلوب صاتان، کتابجی: صحاف بی انصاف. «نهایتی کتبك اسمنی اوکرنیر صحاف — لا»

صَحراء [ع] اووه: صحرای کربلا. صحرای واسع. تأنیثی ملتزم دکلدر. «کوردم آثارین بهارك اولدی صحرالر بنم». جمعی: صحراوات.

صَحن [ع] مکانك اورته‌سی، اورته یر: صحن صفه. «صحن صحراسنده بیك مجنون ولیلی جلوه‌کر — فضولی» § زیل. صحنین = چفته زیل: ضرب صحنین. بیوك کاسه معناسنه‌ده کلیر. بو مناسبتله لسانمزده فحتین ایله معروف یمك قابنه اطلاق اولنور.

صَحنَه [ع] تیاتروده اویونجیلرك اویون اوینادقلری محل مخصوص: هیچ بر اویونجی حقیقتده صحنه اوزرنده کورندیکی کبی دکلدر.

صَحو [ع] آیلمه، آییلمق: سرخوش صحوه کلدی. حال استغراق صحوه متحول اولدی. سکر صحوه منقلب اولدی.

صَحیح [ع] صحت ایله متصف، صحتلی: فکر صحیح. وجود صحیح. افکار صحیحه. ادبیات صحیحه.

صَحیفَه [ع] کاغد یوزی: صحیفهٔ ثانیه. صحیفهٔ خالیه.

صَخرَه [ع] بیك وبیوك طاش، قایا: صخرة الله. صخرهٔ مندکه.

صَد [ف] یوز: صد کلمهٔ علی. «محو ایدر بیك دقیقه صد سالی»

صَدا [ع] مطلقا سس: صدای مؤثر. صدای مؤذن § سسلنلدكده طاغ وقبه كبی شیلره منعكس اولان سس، یانقی: « باقی قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش — باقی» « هر طاغده‌كی قلبی ضدا افغانمك افغانیدر» « ایكی یاندن صدا ویرر طاغلر»

صَدارَت [ع] صدراعظملق: مقام صدارت. مسند صدارت. صدارت عظمی § الك باشده بولنمه: جمله‌ده بر كلمه‌نك صدارتی § روم ایلی یاخود آناطولی قاضی عسكرلكی.

صَداقَت [ع] طوغریلق، یورك طوغریلغی: صداقت مجربه. «واردر آنلرده صداقت الحق — سنبلزاده»

صَدَد [ع] لاقیردی صیره‌سی: صدد بحث. بحویل صدد. صدددن چیقدی.

صَدْر [ع] كوكس: صدر واسع. علل صدریّه § الك باش، الك یوقاری، اوست باش: صدر جمله. صدر كلام. صدر مجلس § وزیر اعظم: صدر عالی. صدر كزین § روم ایلی یاخود آناطولی قاضی عسكری: صدرین.

صَدَف [ع] اینجی قابوغی: « هر صدفده‌دریكدانه بولنماز الحق — ندیم»

صَدَقَه [ع] فی سبیل‌الله كوكل خوشلغی ایله فقرایه ویریلن شی: صدقهٔ نقدیه. صدقهٔ جزئیه. جمعی: صدقات.

صَدْمَه [ع] چارپمه: صدمهٔ شدیده. جمعی: صدمات.

صَدِیق [ع] كرچك دوست: صدیق شفیق § طوغری سوزلو، راستكو: رفیق صدیق.

صَراحَت [ع] سوز آچیق اولمه، سوزده آچیقلق: صراحت كامله. افاده‌ده التزام صراحت.

صَرّاف [ع] پاره بوزمق، فائضله پاره ویرمك كبی ایشلرله مشغول اولان اهل تجارت: «صافدل وار ایسه صراف اوله‌ماز»

صَرْصَر [ع] پك شدتلی، پك كورلتیلی روزكار: باد صرصر. صرصر سرعتیله.

صَرْف [ع] خرج ایتمك، ایدملك: صرف نقود. صرف ذهن. صرف نفس. بر مبلغك صرفی § چویرمك، دوندرمك، چویرلمك، دوندیرلمك: صرف نظر. نظر دقتك اوجهتدن صرفی § کلماتك تبدلاتندن بحث ایدن علم: «صرفه صرف ایلیوب مدرسه‌لرده عمرین — سنبلزاده»

صَرِیح [ع] صراحتلی: قول صریح. تعریضات صریحه. «قلبه قوت ویرر مقال صریح»

صَعْب [ع] کوچ، چتین: کار صعب. امور صعبه. صعب الحصول.

صَعْقَه [ع] بایلمه، بایغینلق: صعقهٔ شدیده.

صَعْوَه [ع] قوبروق صالان قوشی: «هوالاندك یتر ای صعوهٔ دل دیده باز اول کیم — ثابت».

صَغائِر [ع] کوچك کناه معناسنه اولان (صغیره)نك جمعی: ارتکاب صغائر. (صغایر) صورتنده یازلماملی.

صَغِیر [ع] کوچك: اناء صغیر. اجسام صغیره. «بزه حرمت ایلر صغیر وکبیر — شیخ الاسلام یحیی»

صَغِیرَه [ع] کوچك کناه: عند الله توبه سز صغیره‌نك عفوی مأمول قویدر.

صَفّ [ع] بر چیزییده دیزلمش شیلرك هیئت مجموعه‌سی، دیزی، صیره: صف عسکر. صف اطفال. اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر: «قورلدقجه صف هیجای معنی روحی بی باك — دیوب «هل من مبارز؟» هرچه باداباد اولور پیدا — علی روحی». صف نعال = قاپوده پابوشلرك طوردیغی یر، پابوشلق.

صَفاء [ع] صافیلك، کدرسزلك، کوکل شنلکی: صفای ساعت. صفای خاطر. موسم صفا. صفای تام. «صفا کوردیکم یوقدر اسمم صفادر — صفا»

صَفْح [ع] یوز چویرمه، یوز دوندرمه: عفو وصفح. صفح جمیل. عفو معناسنه‌ده کلیر.

صَفْحَه [ع] بر شیئك یاصی‌سی یوزی: صفحهٔ قرطاس.

صفحهٔ سینه . صفحهٔ واسعه . « باقی بو شعری صفحهٔ چرخ برینه یاز — باقی »

صَفْدَرْ [ف] صف ییرتیجی معناسنه وصف تر- کیبیدر : دلاور صفدر .

صَفَرْ [ع] معروف آی : صفر- الخیر . خروج صفر .

صَفْوَتْ [ع] صافیلك : صفوت قلب . صفوت سما . صفوت کامله .

صَفِیّ [ع] تمیز ، پاك ، پاکیزه : قلب صفی . صفیّ القلب . صفیّ الله = حضرت آدم : « بیلیر- میدی بیلم بو سرّی صفی — اکرم »

صَفِیرْ [ع] ایصلیق . اکثریا اینجه وکوزل سس مقا- منده قوللانیلیر : صفیر بلبل .

صَكّ [ع] قاضی حجتی : علم صك . اصول صك .

صَلَا [ع] میدان اوقومه : « غمده دشمن بلای تیغندن — الامانخوان صلای تیغندن » . (الصلا) صورتنده‌ده قوللانیلیر : « الصلا هر کیم یانارسه نار عشقه الصلا — نیازی »

صَلَابَتْ [ع] پکلك ، قاتیلق : صلابت اجسام § معنوی متانت ، قوت قلبدن ایلری کلن متینلك : صلابت دینیه .

صَلَاتْ [ع] نماز : ادای صلات . صلات فجر § پیغمبره دعا : صلات وسلام . جمعی : صلوات : صلوات مفروضه . صلوات شریفه .

صَلَاحْ [ع] فاسد اولمیوب ایی اولمه ، ایلك : صلاح حال : حال صلاح . صلاح نفس . صلاح تام .

صَلَاحِیَّتْ [ع] وظیفه‌سنك خارجنده اولمیوب حقلی اولمه ، وظیفه داخلنده حقلی حرکت : بر پدرك لزومی حالنده اوغلنی تکدیره صلاحیتی واردر .

صَلْبْ [ع] آصمق ، بردار ایتمك ، آصلمق ، بردار ایدلمك : برجانی‌یی صلب . برمفسدك صلبی . صلباً اعدام .

صَلِیبْ [ع] خاچ : اهل صلیب . تعلیق صلیب . القاء الصلیب فی الماء .

صَمْتْ [ع] سکوت . (صمت و سکوت) تعبیرنده بری حشودر : « یا سویله سوزی

کهر نثار ایت — یاصمت وسکوتی
اختیار ایت — ضیا »

صَمَدْ [ع] صوك درجه‌ده عالی اولمقله برابر دائم اولان. اسماء حسنادندر : « ایمه درد اهلنی ای فرد صمد — هیبت « ثم رددنا » ایله رد — خاقانی » . الله الصمد .

صَمَدانی [ع] صمده منسوب ، الٓهی : عون صمدانی . عنایت صمدانیه .

صَمْصام [ع] و

صَمْصامَه [ع] یوزی دونمز کسکین قیلیج : « هر منکره صمصام بلند ایلدك ابراز » . قهرمانان عربدن عمرو بن معدی کربك معروف قیلیجنه دخی (صمصامه) دینیلیر .

صَمْغ [ع] بواسم ایله معروف آغاج صیزنتیسیدر که صکره قویولاشوب اوزلنیر : صمغ عربی .

صَمُوت [ع] سکوته ملازمت ایدن . اکثریا چهره‌سنی اکشیده‌رك ضوصوب طوران معناسنده قوللانیلیر : جاهل صموت .

صَمیم [ع] یورك ایچی ، باطن قلب ، درون دل . عن‌صمیم . عن صمیم القلب . میل صمیمی . محبت صمیمیه .

صَنادید [ع] بهادر وعالیشان ، اولو و نافذ الحکم معناسنه اولان (صِندید) ك جمعی : صنادید قریش . صنادید عجم . « آثار پدیدست صنادید عجم را — عرفی »

صَنادیق [ع] (صندوق) ك جمعی : صناديق مقفله .

صَنایع [ع] (صنیعه) نك جمعی اولدیغی حالده (صنعت) ك جمعی عد اولنور : صنایع نفیسه . صنایع شعریه .

صَنْدَل [ع] معروف قوقولو آغاج : صندل صداعی دافعدر .

صَنْدَلی [ع] صندالیه : صندلی‌نشین تعظم . « صندلی‌زیب داستان خیال — وحید »

صَنْدوق [ع] صندق : صندوق آهنین . مال صندوقی . « ایلدی تقدیر صندوق تحذرده نهان — نابی »

صَنْدُوقَه [ع] تربه‌لرده مزار اوزرینه قونیلان صندوق سرنکون. صندوقهٔ مزینه.

صَنْعَت [ع] برآدمك معتاد اوزره ایشلدیکی ایش که آنکله كچینیر: صنعت صیدله. صنعت مقبوله § دوام ایله حاصل ایدیلن ملکه: صنعت کتابت § کلامده اعتبار مقبول: مراعات نظیر صنعتی. «ایتمز غزلنده فکر صنعت — صنعت اولور آنده بی صناعت — ضیا»

صَنَم [ع] بت، پوت: «صمد پرست اول افندی صنم‌پرست اولمه» § محبوبه: «بیك جفا کورسه‌م ای صنم سندن — لا»

صَنَوْبَر [ع] چام آغاجی. قوزالاغنه ده اطلاق اولنور: شکل صنوبری. صنوبری‌الشکل.

صَنِیع [ع] ایشلنیلن ایش، عمل: صنیع شنیع.

صَنِیعَه [ع] دوزمه ایش، حیله طریقیله ایشلنیلن ایش، حیله: صنیعهٔ زهدیه.

صَوَاب [ع] طوغری، یاکلش دکل: قول صواب. طریق صواب. جواب صواب.

صَوَارِم [ع] (صارم)ك جمعی: صوارم لامعه. التماع صوارم.

صَوَاعِق [ع] (صاعقه) نك جمعی: صواعق مخربه. نزول صواعق.

صَوَامِع [ع] (صومعه) نك جمعی: صوامع معموره. اعمار صوامع.

صَوْب [ع] طرف: صوب والا. صوب عالی. ضم ایله غلطدر.

صَوْت [ع] سس: صوت بلبل. صوت اعلی. صوت شدید.

صَوْلَت [ع] صالدرمه، اوزرینه یوریيوب صالدرمه: صولت شدیده.

صَوْم [ع] اوروج: صوم داود. صوم وصال.

صَوْمَعَه [ع] خصوصی عبادتخانه، وحدتخانه: صومعهٔ خالیه. صومعهٔ راهب. صومعهٔ زاهد. «درصومعه رفته‌دل ببازار چه سود — لا»

صَوْن [ع] (صیانت) ایله مترادفدر: صون صمدانی.

صَهْبا [ع] شراب: عاکف پاشانك صهبانامه‌سی. «نشوه مینانك دکل رنکنده صهباسنده‌در». فی‌الاصل عربیده مؤنث اعتبار اولنان (خمر) ك صفتیدرکه صهو بتلی، یعنی آل دیمکدر. فضولینك «بن کیم ساقی اولان کیمدر می صهبا نه‌در» مصراعنده (صهبا) او اعتباره کوره (حمرا) موقعنده ایراد اولنمشدر.

صَهِیل [ع] آت کیشنه‌مسی: طنین صهیل. صهیل دمادم. «آواز صهیلی نفخهٔ صور — غالب»

صَیّاد [ع] آوجی: صیاد حیله‌معتاد. «صیاد بوناتوانه قییه — قیل جانکه رحم جانه قییه — فضولی»

صَیّاغ [غ] قویوجی. (صوّاغ) دخی دینیلیر.

صَیْحَه [ع] صوك درجه‌ده بلند آواز ایله هایقیرمه، هایقیرش، یك سس: صیحهٔ جبریل. صیحهٔ حبلی. صیحهٔ واحده.

صَیْد [ع] آو: صید مقید. العلم صید والکتابة قید.

§ آولامق، آولانمق: صید ماهی. بر قوشلك صیدی.

صَیْدَلانی [ع] اسپنجیار.

صَیْدَله [ع] اسپنجیارلق: فن صیدله.

صَیْرَف [ع] و

صَیْرَفی [ع] قورناز، متبصر، کارکذار § صراف: «تقدیر بها ایلیه‌مز صیرفی دهر — برجوهره کیم خانهٔ سیاه ایچره نهاندر — عونی» «جواهر چالوب کوز کوره صیرفی — عزت ملا»

صَیْف [ع] یاز: موسم صیف. الصیف ضیعت اللبن.

صَیْقَل [ع] پرداخت ایدیجی، ایدن، جلا ویریجی، ویرن آدم وآلت: «صیقل اور او مرآته که پرزنك المدر — روحی بغدادی» «اولدی کوکلم عشق ایله آیینهٔ صیقلزده»

صِ

صِباغْ [ع] و

صِبغْ [ع] و

صِبْغَه [ع] بويا: صبغهٔ حسنه. صبغة الله = فطرة الله، فطرت اسلام. صبغة الله ومن احسن من الله صبغة ؟

صِبْيانْ [ع] (صبی) نك جمعی: صبیان محله .

صیتْ [ع] شهرت ، اون : صیت نی. صیت سخن. صیت جمیل .

صِحَّتْ [ع] صحیحلك، صاغلق: صحت املا . صحت وجود . حفظ الصحه . صحت تامه. «صحت بوزیلور شباب قالماز — ضیا »

صِداقْ [ع] زوجه نك مهری، نكاح آقچه سی: تأدیهٔ صداق .

صِدقْ [ع] طوغریلق: صدق افاده. صدق نیت. صدق تام .

صِدّیقْ [ع] صدق تام صاحبی: یوسف صدیق. ابو بكر صدیق. عائشهٔ صدیقه.

صِراطْ [ع] یول : صراط مستقیم § جهنمك اوزرینه قوریلان كوپری: قنطرهٔ صراط. جسر صراط .

صِرفْ [ع] ساده ، صافی، ایچنده باشقه شی یوق: صرف یالان. كذب صرف. مداهنهٔ صرفه .

صِغارْ [ع] (صغیر) ك جمعی : صغار وكبار . اولاد صغار .

صِغَرْ [ع] كوچكلك : صغر جرم . صغر سن .

صِفَتْ [ع] حال ، كیفیت ، صورت موجودیت : صفت ممدوحه § بر شیئی توصیف ایدن كلمه وتركیب : صفت كاشفه. ادات تشبیه مقامنده دخی قوللانیلیر. بو حالده وصف تركیبی صورتنه كیرر. مثلا (حیدر صفت) دینیلیركه حیدر صفتلی، یعنی حیدر كبی دیمك اولور .

صِفْر [ع] بوش: صفراليد == الی بوش § رقم نقطه‌سی: صولده صفر. صفر معكوس. «صفر آلاف اوله یارب همهٔ نجم سما — اشرف»

صِلَه [ع] وطننه كیتمه، اقرباسنه اولاشمه: صلهٔ رحم § بخشش، جائزه: صلهٔ قصیده. صلهٔ وفیره. جمعی: صلات.

صِمَاخ [ع] قولاق: «كذار باشتاب عمری اشرابه كلیر دائم — لب جودهٔ صماخ جانه جوش آبدن فریاد — راغب»

صِنَاعَتْ [ع] صنعتكارلق حال و كیفیتی، صنعتكارلق، صنعت: صناعت انشا. جمعی: صناعات.

صِنَاعی [ع] صناعته منسوب، طبیعی اولمیوب صنعت سایه‌سنده حصوله كلن: شكوفهٔ صناعی. اشیای صناعیه. جمعی: صناعیات.

صِنْف [ع] بولوك، طاقم: مكتبك برنجی صنفی. صنف ثانی.

صِهْر [ع] قاین آتا، قاین آتا، بالدیز، داماد، انشته كبی قیز ویروب آلمقله اقربادن معدود اولان ذواته اطلاق اولنور. امام علی‌یه منسوب اولان «محمد النبی اخی و صهری» مصراعنده قاین آتا دیمكدر. صهریت == صهر اولمق صورتیله اولان قرابت.

صِیَاغَتْ [ع] قویومجیلق: صنعت صیاغت.

صِیَام [ع] اوروج طوتمه، اوروجلولق: شهر صیام. «زاهد ایتزمی كورنجه اومهی ترك صیام — اشرف»

صِیَانَتْ [ع] قوریمق، قورنمق: صیانت صبیان. برصبینك تهلكه‌دن صیانتی. صیانت جعلیه.

صِیَغ [ع] (صیغه) نك جمعی: صیغ ناقصه.

صِیغَه [ع] فعلك آلدیغی هیئات مختلفه‌دن هر بری: صیغهٔ مجهوله.

صُ

صُبْح [ع] صباح: صبح کاذب. صبح صادق. عمود صبح.

صُحْبَتْ [ع] کوریشوب قونشمه: صحبت مدیده. آداب صحبت. برکت صحبت نبی. الصحبة مؤثرة.

صُحُفْ [ع] (صحیفه) نك جمعی. بعض پیغمبران عظامه نزول ایدن رسائل الٰهیه‌یه اطلاق اولنور: صحف ابراهیم. صحیفه‌لر معناسنده اکثریا (صحائف) قوللانیلیر.

صُداعْ [ع] باش آغریسی: دعوت صداع. دفع صداع.

صُدُورْ [ع] (صدر)ك جمعی: صدور ناس. روم‌ایلی وآناطولی صدوری.

صُدُورْ [ع] چیقمق، صادر اولمق: صدور اراده. صدور کلام.

صُراحیّ [ع] صورت معروفه‌ده یاپیلان قاب: صراحیٔ شفاف.

صُرَّه [ع] آقچه کیسه‌سی، پاره چیقینی: صره امینی. «لایألف الدرهم المضروب صرتنا — لا»

صُعُوبَتْ [ع] کوجلك: صعوبت تحصیل. صعوبت مندفعه.

صُعُودْ [ع] یوکسکه چیقمق: صعود بخار. بالونك صعودی.

صُغْرٰی [ع] (اصغر)ك مؤنثی: زینب صغری § قیاس منطقینك کوچك مقدمه‌سی: «اقتران ایلسه صغراسنه کبرای عدم — اشرف»

صُفْرَتْ [ع] صاریلق: صفرت وجوه. کسب صفرت.

صُفُوفْ [ع] (صف)ك جمعی: ترتیب صفوف. صفوف مرتّبه.

صُفَّه [ع] اوطوره‌جق سدلی محل: صفهٔ باغ. چمن-

صفه § خانه‌لرده صوفه دینیلن محل.

صُکوك [ع] (صك)ك جمعی: صکوك مقبوله .

صُلْب [ع] آرقه کمیکی ، او- کورغه: صلب پدر . صلبی اوغل .

صُلْب [ع] پك ، قاتی : زمین صلب . جسم صلب . اجسام صلبه .

صُلْح [ع] بارشمه ، باریشیقلق : صلح نافع . « حاضر اول جنکه اکر ایستر ایسه‌ك صلح وصلاح — لا ». الصلح خیر . الصلح سید الاحکام .

صُلَحاء [ع] صلاح صاحبی معناسنه اولان (صالح) ك جمعی: صلحای امت. صلحای سالفه.

صُنْع [ع] یاپش ، عمل ، اثر قدرت : صنع باری . « لب جوده کمال صنعی هربرك چمن سویلر — نابی ». صنعی = یاپمه: صنعی چیچك .

صُنُوف [ع] (صنف)ك جمعی: صنوف عالیه .

صُور [ع] دودوك کبی چالنان بوینوز ، نفیر : صور اسرافیل . نفخ صور .

صُوَر [ع] (صورت)ك جمعی: صور مختلفه . صور جمیله : « آیینه صفت سیر اوله‌مازسین بوصوردن — طالب »

صُورَت [ع] شکل ظاهری ، قیلق: صورت حسنه . § حال ظاهری: « صورتده اکرچه پك وضیعم — معناده شوسرودن رفیعم » § رسم : صورت مرتسمه § طرز ، کیفیت : حسن صورتله تسویهٔ امور § برشیئك عینی: صورت مکتوب .

صُورِی [ع] صورته متعلق ، معنایه تعلق یوق : علوّ صوری . مدایح صوریه .

صُوف [ع] یوك § یوك طوقومه سی : شرابی صوف .

صُوفِی [ع] اهل تصوفدن اولان ویا آنلردن کچینن ذات . چوغی قابا اولور : صوفیٔ صافی . صوفیٔ تیره دل .

صُوفِیّه [ع] اهل تصوف طائفه سی : کلمات صوفیه . ترهات صوفیه .

ضَ

ضابِطْ [ع] (ظ) ضبطه مأمور. اکثریا عسکر حقنده صرف اولنور. اسلوب فارسی اوزره جمعنده (ضابطان عسکری) دیئیلیر، (ضابطان عسکریه) دینلمز.

ضابِطَه [ع] (ظ) ضبطه مأمور اداره: انتظام ضابطه§ قاعده: «اصل معناسی غلط ضابطه‌سز — سنبلزاده»

ضاحِكْ [ع] کولیجی، کولن: رجل ضاحك. عجوز ضاحکه.

ضادْ [ع] (ض) حرفنك اسمی: ضاد مفتوحه.

ضارِبْ [ع] ضرب ایدیجی، ایدن: شخص ضارب. اشخاص ضاربه.

ضالّ [ع] ضلالتده قالان: هم ضال هم مضل. فرق ضاله. امام علی پدری ابو طالبك وفاتی حضرت پیغمبره «ان عمك الشیخ الضال قدمات» عبارەسیله خبر ویرمش ایدی.

ضامِنْ [ع] (ظ) کفیل: ضامن امین. صدیق ضامن. اصدقای ضامنه.

ضایِعْ [ع] (ظ) الدن چیقان، تلف اولان: متاع ضایع. اشیای ضایعه. جمعی: ضایعات.

ضَبْطْ [ع] (ظ) حسن تدبیر و بصیرت ایله حفظ: ضبط افاده. سرکش حیوانك ضبطی§ حسن تدبیر وبصیرت ویا قوت ایله کندی دائرهٔ تصرفنه ادخال: ضبط ممالك. برمملکتك ضبطی.

ضَخامَتْ [ع] ایریلك: ضخامت عظام.

ضَخْمْ [ع] ایری: ضخم العظام = ایری کیکلی.

ضَرّ [ع] (ضرر) ایله مترادفدر: نفع وضر. «ضر و نفع کفرودین آخر اولور عائد سکا — صانع عالم غنیدر کفر ودینکدن سنك». ضم ایله‌ده لغتدر.

ضَرّاء [ع] محنت، شدت، بلا: اصابت ضراء. مس ضراء.

ضَرائِرْ [ع] (ضَرّه)نك جمعی: بينهم داء الضرائر = بربرلرینی پك قیصقانیورلر، آره‌لرنده محاسـدهٔ شدیده وار. (ضرایر) صورتنده یازلماملی.

ضَراعَتْ [ع] تواضع، تذلل، مسكنت: ضرا۔ عتنامه. عرض ضراعت. «سورمز یره جبههٔ ضراعت — ضیا»

ضَرْبْ [ع] (صادی اكثریا (ظ) كبی اوقونور) اورمق، اورلمق: ضرب تیغ. بر عددك بر عدده ضربی § دوكمك، دوكلمك: بریسنی ضرب. بریسنك ضربی § قوت، قدرت: ضرب دست. ضرب نطق. ضرب طبل = طاوول چالمه. ضرب مَثَل = ایراد مثل. بو تعـبیر مثل مقامنده‌ده قوللانیلیر.

ضَرَبانْ [ع] اورمق، اورش: نبضك ضربانی. شدت ضربان. ضربان شدید.

ضَرْبَه [ع] اورش، اورمه: ضربهٔ شدیده. «بر ضربه‌ده كیم دوپاره اولماز؟ — باش كسمه‌دن اوزكه چاره اولماز». جمعی ضَرَبات.

ضَرَرْ [ع] (ظ) نقصان، بدحاللك. (ضرر ایتمك) مصدر مركبی ضرر ایرشـدرمك معناسندن زیاده ضرره دوچار اولمق معناسنده قوللانیلیر: «حاشا كه بو اندیشـه‌ده نفعی ضرر ایلر — نفعی». شیخ غالبك «زكاتی یوق ضرر ایتمز توكنمز اكسلمز» مصراعنده ایكی معنایه‌ده حل اولنه‌بیلیر.

ضَرُورَتْ [ع](ظ) محتاجلق، چاره‌سزلك: ضرو۔ رت شدیده. بالضروره. قاتل الله الضرورة = الله ضرورتك بلاسنی ویرسون. جمعی: ضرورات. الضرورات تبیح المحظورات = ضرورت محرّماتی مباح قیلار.

ضَرُورِیّ [ع] (ظ) ضرورته منسوب، ناچار، چاره‌سز: قبول ضروری. تمایلات ضروریّه. جمعی: ضروریّات: ضروریات امور.

ضَرَّه [ع] برآدمك ایكی یاخود دها زیاده زوجه‌سندن هر بری، اورتاق: ضرهٔ شریره.

ضَرِیحْ [ع] قبر، مزار: نوّر الله ضریحه .

ضَرِیرْ [ع] آنادن طوغمه کور، اعمای مادرزاد، کور مادرزاد: «اوله خفاش کبی دولتنك خصمی ضریر — حقی»

ضَعْفْ [ع] (ظ) ضعیفلك، قوتسزلك: ضعف بازو . ضعف ادراك . «واردر اول زمره‌ده ضعف ایمان — سنبلزاده». (ضعفیت) غلطدر.

ضَعِیفْ [ع] (ظ) ضعف ایله متصف، قوتسز، زبون: جسم ضعیف . قول ضعیف .

ضَفَادِعْ [ع] (ضفدع)ك جمعی: ولولهٔ ضفادع .

ضَلاَلْ [ع] و

ضَلاَلَتْ [ع] طوغری یولدن چیقمه، صاپمه، صاپیقلق: «حافظ دولت ودرهم کن اوثان ضلال — ضیا» «مرشد صانیلیر وهله‌ده اصحاب ضلالت — وله». ضلال بعید = ضلال کامل، طوغری یولدن بتون بتون اوزاقلاشمه .

ضَمّ [ع] (ظ) قاتمق، قاتلمق: ضم معاش . بر مقدارك ضمی § اوتره ایله اوقومق، اوقونمق: ضم ضاد . ضادك ضمی .

ضَمَائِرْ [ع] (ظ) (ضمیر)ك جمعی: ضمائر شخصیه . واقف ضمائر . (ضمایر) صورتنده یازلماملی .

ضَمَائِمْ [ع] (ظ) (ضمیمه) نك جمعی: ضمائم عشریه . (ضمایم) صورتنده یازلمامالی .

ضَمَانْ [ع] (ظ) کفالت: ضمان قوی . زمان ضمان .

ضَمَّه [ع] (ظ) اوتره: ضمهٔ خفیفه .

ضَمِیرْ [ع] (ظ) قلب، درون . مافی الضمیر . «چوقدن ضمیرمزدن امید اولدی منفصل — لا» «نحوی مفلس شکسته ضمیر» § کوکلده کیزلی اولان سر: کشف ضمیر § اسمك یرینی طوتان کلمه که متکلم یاخود مخاطب ویا غائبه دلالت ایدر .

ضَمِیمَه [ع] (ظ) قاتیلان شی: ضمیمهٔ جدیده .

ضَوَابِطْ [ع] (ظ) قاعده، معنا سنه اولان (ضابطه)نك جمعی: ضوابط نحویه .

ضَوْءْ [ع] (ظ) ضیا: ضوء شمس .

ضَیاع [ع] (ظ) ضایع اولمه: ضیاع کلی. ضیاع سرمایه. ضیاع شعور.

ضَیف [ع] مسافر، قونوق: ضیف مکرم.

ضَیِّق [ع] پك طار: مکان ضیق.

ضِ

ضِحك [ع] کولمك: ضحك ضروری. ضحك مدید. «ضحکی قوبسون ظرفا کریه‌دن اورسون دمی کیم — اولدی همبزم خوشان او لطائف کانی — سروری»

ضِدّ [ع] (ظ) برشیئك عکسی، مخالفی، خلافی: ضداکبر. «برعارفم که ضدینه کیتدم بوعالمك —لا» «جمع ضدین مألی هله بونده درکار — لا»

ضِعف [ع] (ظ) بر شیئك مقدارجه مثلی، بر اوقدری: ضعف عذاب. ضعفین.

ضِفدَع [ع] قورباغه: صوت ضفدع.

ضِلع [ع] قابورغه کمیکی، یان: ضلع‌ایسر § شکلك بر جانبی.

ضِمن [ع] (ظ) قول‌وفعلك‌ایچ یوزی: «لذتی انکار اولنماز بذل و اسراف ایتمه‌نك — آه ضمننده اکر اندیشهٔ وام اولمسه! — نابی» § مقصد، حقیقت مقصد: «سویله ای شوخ جفاپیشه نه‌نك ضمننده؟ —لا»

ضِیاء [ع] (ظ) پارلاقلق، آیدینلق: ضیای شمس. «طولدردی ضیاسی کائناتی — ضیا» «ضیا ویر کلبهٔ احزانمه ای ماه کنعانم — ابن البخاری»

ضِیافَت [ع] (ظ) بر قاچ ذاتی‌دوستانه و اکرام ایله اطعام: ضیافت چکمك. ضیافت مکمله.

ضِیفان [ع] (ضَیف)ك جمعی: ضیفان‌محترمه. ضیفان حضرت ابراهیم.

ضِيْق [ع] (ظ) طار اولمه ، طارلق: ضيق معاش. ضيق نفس § طار: ضيق یر.

ضُ

ضُجْرَتْ [ع] ایج صیقنتیسی ، تنكئ دل : « مخنی ایدی ضجرت شدیده‌م — اکرم »

ضُحٰی [ع] قوشـلق وقتی : ســورهٔ ضحی. نور ضحی . صلات ضحی .

ضُرُوبْ [ع] (ضرب) ك جمعی: ضروب امثال.

ضُعَفاء [ع] (ظ) شخص ضعیف معناسنه اولان (ضعیف) ك جمعی : ضعفای امت. حمایت ضعفا. ضعفای محقره.

ضُیُوفْ [ع] (ضیف) ك جمعی: اكرام ضیوف.

طَ

طٰاء [ع] (ط) حرفنك اسمی: طاء مفتوحه .

طٰائِرْ [ع] اوچیجی ، اوچان: خیال طائر. خیــالات طائره § قوش: طائر فرخنده . طائر خیال . طائر جنت . (طایر) صورتنده یازلمالی .

طٰائِفْ [ع] طواف ایدیجی ، ایدن . طائف کعبه . (طایف) صورتنده یازلمالی .

طٰائِفَه [ع] بولوك ، کروه ، طاقم : طائفهٔ صوفیه § کمی ایشجیلرینك جمله‌سی ویاهر بری: برسفینه‌نك طائفه‌سی. برقاچ طائفه. (طایفه) صورتنده یازلمالی .

طٰائِلْ [ع] فائده . سلب مقامنده قوللانیلیر : سعی بی‌طائل. (طایل) صورتنده‌یازلمالی.

طٰارِقْ [ع] صباح ییلدیزی : لمعان طارق.

طارم [ف] قبه . طارم فیروزه، طارم نیلکون = کوك، فلك : «هوای جنبشندن چاك اولور بو نیلکون طارم — نفعی»

طاس [ع] معروف قاب: «آرتق یتیشیر طوپلایه‌لم طاسی طاراغی — کانی»

طاعت [ع] جناب حقك امر ونهیی یرینه کتیرمه ، رضای الٰهی‌یی طلبده بولنمه: طاعت دائمه . انسانه اولان انقیادده نادر قوللانیلیر . لاطاعة للمخلوق عند معصیة الخالق . جمعی: طاعات : طاعات شب.

طاغی [ع] طغیان ایله متصف، آزغین : شخص طاغی. طائفهٔ طاغیه.

طاق [ع] بنا کمری ، کمرلی بنا، کمر : طاق عالی. طاق ظفر. چار طاق . «انهدامی اوبر ترین طاقك» «طاق ایدر طاقتمی ذره‌جه بار منت— راغب» § تك : طاق نعل . طاق نعلین. جمعی : طاقات.

طاقت [ع] قدرت حیوانیه، قدرت بشریه. اکثریا نفی مقامنده قوللانیلیر : طاقتی قالمدی. طاقت کتیره‌مدی . «بوکا طاقتمی کلیر یا بوکا جانمی طایانیر؟ — عاکف». جمعی: طاقات .

طاقیه [ع] صورت معروفه‌ده یاپیلان سرپوش. (طاق) باشه اورتیلن شی معناسنه‌ده کلیر .

طالب [ع] طلب ایدیجی ، ایدن : طالب علم . طالب مساعی پرور. «کیسه‌نك لطفنه اولمه طالب — کمال» . جمعی: طالبون، طالبین . مؤنثی اولان واکثریا مکتبلی قیز معناسنده قوللانیلان (طالبه) نك جمعی (طالبات) کلیر .

طالح [ع] ایی دکل، صلاح ایله متصف دکل، یارامز، یاووز: صالح وطالح .

طالع [ع] طلوع ایدیجی ، ایدن: نجم طالع، نجوم طالعه § بخت : طالع مسعود. «طالع اولسون مساعد یار یار اولسون هله — شیخ الاسلام یحیی»

طامات [ع] مناسبتسز/ لاقیردیلر، صاچمه صاپان: طامات متشیخین.

طَامِعْ [ع] طمع ایدیجی، ایدن، طمعکار: شخص طامع. اشخاص طامعه .

طَاوُسْ [ع] معروف قوش: پر طاوس. «طاوس کشاده باله دوندی — شیخ الاسلام یحیی»

طَاهِرْ [ع] تمیز، پاك: مکان طاهر. قلب طاهر. قلوب طاهره.

طَايِعْ [ع] بر ایشی کندی ایستکیله یاپان: مقر طایع. طائعاً اقرار .

طَبَابَتْ [ع] طبیبلك ایتمه، طبیبلك: اجرای طبابت . طبابت دائمه. «لکن بر اوزکه درده دوشوردك طبابتی — بهجت»

طَبَّاخْ [ع] آشجی: طباخ ماهر .

طَبَايِعْ [ع] (طبیعت)ك جمعی: اختلاف طبایع. طبایع مختلفه .

طَبَّالْ [ع] طاوول چالان، طاوولجی: طبال بطال.

طَبْخْ [ع] پیشیرمك، پیشیرلمك: طبخ طعام. لحمك طبخی.

طَبْعْ [ع] طبیعت: لطف طبع. طبع نازك § باصمق، باصلمق: طبع کتاب. بر رساله‌نك طبعی. طبع ثانی .

طَبْعَه [ع] باصمه، باصش: طبعهٔ اولی.

طَبَقْ [ع] معروف قاب. طبقچه = کوچك طبق. طبق‌الارض = وجه ارض، روی‌زمین.

طَبَقَه [ع] قات: طبقهٔ ثانیه. بر طبقه کاغد. جمعی: طبقات: طبقات‌الارض.

طَبْلْ [ع] طاوول: ضرب طبل. طبل بلند آواز. طبل تهی.

طَبْلَه [ع] معروف قاب: «اشکوفه فروش طبله برسر» «حلواجی‌یه طبله‌کار لازم — ضیا»

طَبِيبْ [ع] طب عالمی، طب علمنی بیلن، خسته‌لره باقان حکیم: طبیب حاذق. طبیب

خسته كش. « طبيبك اولسه‌ده كذبى مريضك صحتن سويلر — راغب» «طبيب يداوى الناس وهو مريض — لا»

طَبيعَتْ [ع] يارادیلشده‌کی کیفیت، مشرب، مزاج: طبيعت اشيا. طبيعت شعريه. «چونكه هركسده طبيعت باشقه — سنبلزاده» «ممنون دكلم طبيعتمدن»

طَبيعى [ع] طبيعته منسوب، صنعى دكل، مقتضاى طبيعت اوله‌رق: ميل طبيعى. تمايلات طبيعيه. جمعى: طبيعيات.

طَحّانْ [ع] دكيرمنجى: طحان كرانجان.

طَحْن [ع] اوكودمك، اوكودلمك: طحن حنطه. آرپه‌نك طحنى. (تطحين) دها زياده قوللانيلير. «الناس فى غفلاتهم ورحى المنية تطحن — ابو العتاهيه»

طَرائِقْ [ع] (طريقت) ك جمعى، مسالك معناسنده قوللانيلير: طرائق مختلفه. (طرايق) صورتنده يازلمالى.

طَرّارْ [ع] يان كسيجى، كيسه بر: طرار عيار. (طرۂ طرار) تعبيرى جديا‌تده بكنلمز اولمشدر.

طَراوَتْ [ع] تازه‌اولمه، تازه‌لك: طراوت نباتات. طراوت بدن. طراوت رخسار. طراوت جعليه.

طَرَبْ [ع] شنلك، سوينجليلك: طرب تام. موجب طرب. طربناك = طربلى.

طَرْحْ [ع] آتمق، آتلمق: طرح اساس. بر عددك بر عدددن طرحى. « فرزى طرح ايتمكه قادر كچينير — سنبلزاده» § ترتيب ايتمك، ياپمق: «بر غزل طرح ايده‌يم لعل لبك وصفنده — كاظم» § ياپلمش، قورلمش بنا: طرح لطيف. طرح دلجو.

طَرْدْ [ع] خارجه سوروب ايراق ايتمك، بو صورتله ايراق ايدلمك، قوغمق، قوغلمق: بر مأمورى طرد. بر خدمتكارك طردى. « طرد ايتدى جنود بى‌حسابى — تأثير دعاى مستجابى — وصاف »

طَرْزْ [ع] شـكل ، هیئت ، اصول ، اسلوب ، یول: طرز معماری. طرز افاده. طرز جدید .

طَرْفْ [ع] (طَرَف) مخففی: «طرف رخنده كاكلن اول‌مه كوروب دیمش — شریف» § كوز ، نظر: امالهٔ طرف. ارسال طرف. طرف‌الفتی یخبرعن‌ضمیره = كیشینك كوزی كوكلندن خبرویرر.

طَرَفْ [ع] صاغ، صول، اوك ، آرد ، اوست ، آلت جهتلرندن هربری ، یان : شرق طرفی. طرف عالی. طرفدار = بریسنی یاخود برفكری التزام‌ایدن. بی طرف — طرفدار اولمیان.

طَرْفَه [ع] كوز قاپاقلرینی بر كره ایـنـدرمه یاخود اوینائمه: طرفة العین. طرفهٔ عین. « طرفة العـین ایچره اول شـاه حرم — سلیمان»

طَرِیّ [ع] طراوتلی، تازه : ورد طری. لحم طری.

طَرَیَانْ [ع] عارض اولمق، كلیـویرمك : طریان خلل. طریان مرض.

طَرِیدْ [ع] (مطرود) ایله مترادفدر: یزید طرید.

طَرِیفْ [ع] غریب، نادیده : شئ طریف. هدایای طریفه .

طَرِیقْ [ع] مادی و معـنوی یول: طریق مستقیم. طریق واسع. طریق حق. اهل طریق. طریق تعلیم. «آچشـدر اومثنوی‌طریقن — ضیا». الرفیق ثم الطریق.

طَرِیقَتْ [ع] اعزهٔ كـرام طرفندن طوتیلوب كوستریلن معنوی یول: پیرطریقت. طریقت علیـهٔ مولویه . بعضـاً (طریقه) صورتنده دخی قوللانیلیر.

طَشْتْ [ف] لكن : طشت زرین.

طَعَامْ [ع] یمك : اكل طعام. طعام نفیس.

طَعَّانْ [ع] طعن ایتمك معتادی اولان: حسود طعان. حاسدهٔ طعانه .

طَعْمْ [ع] طاد: تغیر طعم.

طَعْن [ع] زباندرازلق صور-
تیله بریسنی ذم وتعییب:
طعن حسود. «عاشقه طعن ایتمك
اولماز مبتلادر نیلسون — نفعی»

طَعْنَه [ع] طعن ایتمه، طعن.
«کارکر دوشمز خدنك
طعنـهٔ دشمن بکا — فضـولی».
(ایتمك) مادهسیله قوللانلماز. طعنه‌-
زن = طعن ایدن : «کنـدین
بیلن ارباب دله طعنه زن اولماز»

طَفْرَه [ع] بی وجه متـعالی
کورنمه، کندینی عالی
کوسترمه: طفره فروش § ارتفاع
رتبـهٔ علمیـه . جمعی : طَفَرات:
طفرات متوالیه .

طَلاق [ع] زوجه زوجندن
بوشانمه، بوش اولمه.
طـلاق ثلاثه. طلاق ویرمك =
بوشامق .

طَلاقَت [ع] دوزکون سوز-
لولك، فصیحـلك :
طلاقت لسـان . طلاقت نادره §
کولر یوزلولك: طلاقت سیما .

طَلاوَت [ع] کوزللك جهتیله
مقبولیت ، محبوب-
القلوبلق : حـلاوت و طلاوت.
طلاوت ادا. طلاوت کلام .

طَلَب [ع] ایستمك، ایستنمك،
رغبت ایتمك، ایدلمك :
طلب حق. آلهجغك طلبی. «ایدن
ارباب شوقی نائل مطلب طلبدر
هپ »

طَلَبَه [ع] (طالب) ك جمعی:
طلبهٔ علوم . برمکتبك
بعض طلبهسی. برینه کوره مفرد
مقامنده دخی قوللانیلان جمعلردندر.

طَلْعَت [ع] چهره، دیدار :
اشتیاق طلعت یار.

طَمَع [ع] حریصانه ایستمك :
«خالی نه زمان قالدی
جهان اهل طمعدن ؟ — ضـیا»
«دلبرا معـذور طوت دنیـا طمع
دنیاسیدر — فغانی»

طَنّاز [ع] قول وفعلی استهزا-
آمیز اولان: دلبر طناز.
ناز طنازانه .

طَنْبُور [ع] معروف چالغی:
« هر مویی طربده
تار طنبور — غالب». فی الاصل
ضم طا ایلهدر.

طَنْز [ع] قول وفعلده استهزا آمیزلك: طنز بی‌جا. طنز منافقانه.

طَنْطَنَه [ع] طان طان یاخود طین طین دیه‌سسلنمه: طنطنهٔ طبل. طنطنهٔ طنبور § کورلتی، هارلتی، کلفت، آلایش: طنطنهٔ سور.

طَنِینْ [ع] طینلامه، چینلامه: طنین‌طاس. طنین‌کاسه. § ویزلامه، ویزلتی: طنین ذباب.

طَوائِفْ [ع] کروه معناسنه اولان (طائفه) نك جمعی: طوائف ناس. طوائف ملوك. (طوایف) صورتنده یازلمامالی.

طَوافْ [ع] اطرافنی طولاشمق، اطرافنی طولاشلمق: طواف کعبه. بیت اللهك طوافی.

طَوامیر [ع] (طومار) ك جمعی: طیّ طوامیر. طوامیر مطویه.

طَوْر [ع] اداء، صورت حرکت: طور عالمانه. «کولر انسان بو طور بی سببه»

طَوْع [ع] ارادهٔ ذاتیه، ایستك: طوعاً اقرار.

طَوْف [ع] (طواف) ایله مترادفدر. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیله بیلیر: «کل طوف ایده‌لم کعبهٔ اصحاب دهادر»

طَوَفانْ [ع] (طواف) ایله مترادفدر.

طَوْق [ع] کردنلك، کردن حلقه‌سی: طوق‌زرین. قرینه‌نك طوقی § طاقت: قرآن کریمده طوق بشردن خارج بر اعجاز واردر.

طَوِیَّتْ [ع] کوکلده کیزلی اولان قصد، نیت: حسن طویت.

طَوِیلْ [ع] اوزون: حَسَن طویل. ذیل طویل. طویل الذیل. مقالهٔ طویله.

طَوِیلَه [ع] حیوان طاوله‌سی: طویلهٔ خر.

طَهارَتْ [ع] تمیزلك، پاکلك: طهارت ذیل.

طَهُورْ [ع] کندیسی پاك اولدیغی حالده پاك ایدن: ماء طهور § زیاده‌سیله پاك: شراب طهور.

طَیّ [ع] دوروب بوکمك، دو-ریلوب بوکلمك: (طیّ مسافه) تعبیری بو معنادندر. کویا که یول دوریلوب بوکیلور § آره‌دن چیقارمق، چیقارلمق: طیّ فقره. بر عباره‌نك طیّ.

طَیّارْ [ع] اوچیجی، اوچان، چوق اوچان: ریح طیار. برك طیار.

طَیِّبْ [ع] ایی، کوزل، خوش: قول طیب. کلمات طیبه.

طَیْبَه [ع] مدینهٔ منوره: اهل طیبه. «خاك طیبه توتیای دیدهٔ عشاقدر — اشرف»

طَیْرْ [ع] قوش: «بونلرك اك رحیمی قاتل طیر». طیر-الدوله = هما.

طَیَرانْ [ع] اوچق: طیران طیور. «طیران ایتدی سماوانه همای والا»

طَیْف [ع] اویقوده عارض اولان خیال: طیف یار. طیف هائل.

طَیْلَسانْ [ع] باشه صاریلان صاریغك اوموزلر اوزرینه صالیویریلن اوجی: طیلسان دراز. طیّ طیلسان § باشه و بیونه اورتیلن شال وسائره.

طِ

طِبّ [ع] حکیملك: فن طب. امر طبی. کتب طبیه.

طِباخَتْ [ع] آشجیلق: صنعت طباخت.

طِباعْ [ع] طبیعت معناسنه اولان (طبع) ك جمعی: طباع سلیمه. اختلاف طباع. «وارسون اولسون شیوهٔ ایران طباع ناسده»

طِبْقْ [ع] موافق، مطابق، فرقسز: بو آنك طبقیدر.

طِرازْ [ع ـ ف] اثوابه دیکیلن علامت: طراز عسکری.

طراز شاكردان. طرز معناسنده‌ده قوللانيله بيلير: طراز انسياق. طراز اصطفاف جنود. بوندن وصف تركيبى دخى ياپيلير: بليغ حريرى‌طراز. فارسى اولديغى تقديرده زينت ويرمك، دوزوب قوشمق معناسنه اولان (طرازيدن) مصدرندن امر حاضر اولور. بو حالده وصف تركيبى صورتنده قوللانيلير: بديعه‌طراز. ياوه طراز. بونده طانك فتحيله دخى لغتدر.

طِفْل [ع] چوجق: طفل نائم. مذكر و مؤنثه شاملدر. مؤنثنده (طفله) دخى دينيلير.

طِلاء [ع] سوريله‌جك وسورينه‌جك مايع. زر طلا = يالديز آلتونى. طلا ايتمك = سورمك. طلا فارسيده آلتون معناسنده دخى قوللانيلير: طلاكار = يالديزجى.

طِلِسْم [ع] سحر نوعندن بر امر موهوم كه اوبوزلدجه. مثلا بر دفينه ضبط اولنه‌ماز ايمش. جمعى: طلسمات.

طِناب [ع] چادر ايپى كه قازيغه باغلانير: «عرصهٔ عالمده برپابى ستون وبى طناب — نفعى»

طِيب [ع] سورينه‌جك كوزل قوقولو شى: استعمال طيب. «محبوس كنج محفظهٔ تنكناده طيب — ضيا»

طيره [ف] انفعال: طيرهٔ عقل. § منفعل: طبع طيره.

طِيَرَه [ع] كنديسيله تشأم اولنان شى، فال بد: تصادف طيره.

طِين [ع] چامور، بالچيق: ماء وطين.

طِينَت [ع] مايه، خمير مايه، اصل خلقت: طينت رديئه.

طُ

طُبُولْ [ع] (طبل) لك جمعى: ضرب طبول.

طُرْفَه [ع] غريب، نادیده، تحف، کولنج. اکثريا ذمياتده قوللانيلير: جحود طرفه‌اذعان.

طُرُقْ [ع] (طريق) لك جمعى: تسويهٔ طرق. طرق عليه.

طُرَّه [ع] آئين صاچى، جبهه‌ده‌كى صاچ: طرهٔ لطيفه.

طُعْمَه [ع] يمنى: طعمهٔ نار اولدى. بالغك بيوكى كوچكنى طعمه ايدر. «مرغ هوايه طعمه اولور ماهئ بحار — ضيا»

طُغَاتْ [ع] (طاغى) نك جمعى: طغـات مشركين. تشديد ايله غلطدر.

طُغْرا [ع] نام عالئ پادشاهى يى مشتمل اوله‌رق شـكل مخصوص اوزره ترسيم اولنان خط معروف: طغراى همايون. طغراى غرا.

طُغْيانْ [ع] حدى تجـاوز، آزمه، آزغينلق: اهل طغيان. طغيان مياه.

طُفُولَتْ [ع] و

طُفُولِيَّتْ [ع] چوجقلق: هنكام طفوليت. مقتضـاى طفوليت. (طفولت) نوظهورلق وتازه‌لك معناسـنده‌ده قوللانيلير: طفولت نباتات. طفولت ازهار.

طُفَيْلى [ع] طالقـاووق. (طفيل الاعراس) ياخود (طفيل العرائس) عنوانيله ياد اولنان وطالقاووق زمره‌سـنك پيرى اولان (طفيل بن زلّال الكوفى) يه منسوبدر. دعوت اولنمقسزين بريسيله طعامه كيدن شخصه دخى طفيلى دينيلير.

طُلّابْ [ع] (طالب) لك جمعى: زمرهٔ طلاب. طلاب حطام دنيا.

طُلُوعْ [ع] طوغمق: طلوع شمس. طلوع قمر.

طلوع کوکب. بر فکرك قلبه طلوعی. بر مولودك طلوعی. جمعی: طلوعات.

طُنُب [ع] (طناب) ك جمعی: قطع طنب.

طُوبٰی [ع] کوزللك، ایيلك، خوشلق، سعادت، دولت: طوبی‌لك = نه موتلو سکا! «حورلر دیرلر ایدی طوبی‌له — خاقانی» § جنتده بر آغاج: «سایهٔ طوبایی آکمم نونهالم وار ایکن». بو معناده اسلوب فارسی اوزره کسرایله دخی قوللانیلیر.

طُور [ع] طاغ § حضرت موسایه تجلیٔ الٓهی واقع اولان طاغ. (طورسینا) و (طورسینین) دخی دینیلیر.

طُوطی [ع] معروف قوش: طوطیٔ کویا. «نه طوطیدر نه آیینه او برسر الٓهیدر — صبری»

طُوفان [ع] هر یری قاپلایان چوق صو، پك زیاده یاغان یاغمور: طوفان نوح.

طُول [ع] اوزونلق: طول مسافه. طول عمر. ایکی مترو طول. طولاً = اوزونلق جهتیله، اوزونلغنه.

طُولٰی [ع] (اطول) ك مؤنثی: ید طولی.

طُومار [ع] دفتر، اوزون دفتر. فضولینك «آچلدی غنچه طوماری ومعلوم اولدی مضمونی» مصراعنده‌کی تشبیه شمدی غریب کورینیور.

طُیُور [ع] (طیر) ك جمعی: مهاجرت طیور. طیور اهلیه.

ظَ

ظاء [ع] (ظ) حرفنك اسمی: ظای مفتوحه.

ظالِم [ع] ظلم ایدیجی، ایدن: شخص ظالم. حاکهٔ ظالمه. جمعی: ظالمون، ظالمین.

ظاهِر [ع] کورینیجی، میدانده: نور ظاهر. صورت ظاهره. ظاهر اولدی.

ظَبْی [ع] کییك: ظبی صحرا. جمعی: ظبیات.

ظَرافَتْ [ع] ذکایه مقارن خوش آینده قول وفعل ایله اتصاف: ظرافت نادره§ یاقیشیقلیلق ، خوشمالق: ظرافت قیافت. ظرافت البسه.

ظَرْفْ [ع]قاب: ظرف ظریف§ زمانه یاخود مکانه دلالت ایدن کلمه: ظرف زمان. ظرف مکان. (ایکی آی ظرفنده) کبی تعبیرلرده‌کی (ظرفنده) ایچنده دیمکدر.

ظَرِیفْ [ع] ظرافت ایله متصف، ظرافتلی: ظریف بر آدم. ظریف برساعت. جاریهٔ ظریفه.

ظَفَرْ [ع] مقصوده وصول: قیدده ظفریاب اولمق (یاخود) ظفر بولمق§ غلبه: دشمنه (یاخود) دشمن اوزرینه ظفر بولمق.

ظَلامْ [ع](ظلمت)ایله مترادفدر: ظلام لیل. ظلام شدید. ضم ایله غلطدر.

ظَلّامْ [ع] ظالم ، زیاده ظالم: ظلام بدفرجام.

ظَلُومْ [ع] پك ظالم: انسان ظلوم وجهولدر.

ظَلِیلْ [ع] کولکه‌لی : مکان ظلیل. (ظل ظلیل) تعبیری قویو کولکه یاخود دائمی کولکه موقعنده قوللانیلیر .

ظَنّ [ع] اماره‌دن حاصل اولان علم غیر قطعی، صانمه، سزمه: ظن غالب. سوء ظن. حسن ظن.

ظَواهِرْ [ع] (ظاهر) و(ظاهره)نك جمعی. کوزه کورینن، کوریله‌بیلن جهتلر: ظواهر احوال. ظواهر حرکات.

ظَهْرْ [ع] آرقه: ظهر انسان. ظهر کتاب. «باغلایوب ظهرینه دوبازوسن»

ظَهِیرْ [ع] آرقه چیقان ، معین: ظهیر مقتدر.

ظِ

ظِلّ [ع] کولکه: ظل ممدود. «ظلی ممدود اولور ضیاسی قصیر — ابن کمال». ظل الله = پادشاه اسلام.

ظِلالْ [ع] (ظل) ڭ جمعی: ظلال سیوف. ظلال اشجار.

ظُ

ظُرَفا [ع] ظرافتلی شخص معناسنه اولان (ظریف)ڭ جمعی: ظرفای روزکار.

ظُروفْ [ع] (ظرف)ڭ جمعی: ظروف خالیه. ظروف زمان. ظروف مکان.

ظُفْرْ [ع] طیرناق: قطع ظفر. ضمتین ایله ده لغتدر.

ظُلْمْ [ع] برشیئڭ محل حقیقیسندن باشقه بریره وضعی، عدالته مغایر حرکت: ظلم صریح.

ظُلْمانی [ع] ظلمته منسوب، ظلمتلی: چاه ظلمانی. مواقع ظلمانیه.

ظُلْمَتْ [ع] قاراکلق، ضیاسزلق: ظلمت لیل. ظلمت شدیده. جمعی: ظُلُمات، ظُلْمات.

ظُنُونْ [ع] (ظن)ڭ جمعی: ظنون باطله. «باقیلیرمی ظنون کاذبه یه؟»

ظُهْرْ [ع] اوکله: وقت ظهر. قبل الظهر. بعد الظهر. صلات ظهر.

ظُهُورْ [ع] ظاهر اولمق، میدانه چیقمق، بللی اولمق: ظهور دخان. ظهور صرصر. ظهور لطف الهی. جمعی: ظهورات.

ع

عائِدْ [ع] دونوب كلن، دونوب كيدن: ضمير عائد. فائده‌سى آكا عائددر. اشخاص حقنـده آز قوللانيـلير: قاصد عائد. (عايد) صورتنده يازلمالى.

عائِدَه [ع] بريسنه عائد اولان حصه: اعطاى عائده. قطع عائده. عائدهٔ جزئيه. (عايده) صورتنده‌يازلمالى. جمعى: عائدات.

عائِقْ [ع] آليقويجى، منع ايديجى، ايدن: امر عائق. وقعهٔ عائقه. (عايق) صورتنده يازلمالى.

عائِقَه [ع] آليقويجى، منع ايديجى خصوص، كيفيت: بر عائقـه ظهوريله وقت معينـده كيديله‌مدى. (عايقـه) صورتنده يازلمالى.

عائِلَه [ع] خانه خلقى، فاميليا: عائلهٔ بى غائله. (عايله) صورتنده يازلمالى.

عابِدْ [ع] عبادتله اشتغال ايدن، عبادت ايتمك معتادى اولان: مرد عابد. عفيفهٔ عابده.

عابِرْ [ع] عبور ايديجى، ايدن: شخص عابر. اشخاص عابره. جمعى: عابرون، عابرين.

عاجْ [ع] فيل ديشى: شانهٔ عاج.

عاجِزْ [ع] عجز ايله متصف: عبدعاجز. عبادعاجزه. بر عاجزه.

عاجِلْ [ع] سرعتـلى: دواى عاجل. تداركات عاجله.

عادَتْ [ع] كوره‌نك: عادت حسنه. عادت قبيحه. جمعى: عادات.

عادِلْ [ع] عدالت ايله متصف، عدالتلى: پادشاه عادل. سلاطين عادله.

عادِىّ [ع] عادت اوزره كورلديكى صورتده، باياغى: شعر عادى. آثار عاديّه.

عارْ [ع] خلقـك تعييبنه سبب اوله‌جق بر شيئك ارتكا-

بندن حاصل اولان انفعال نفس : موجب عار اولور. کبرای مشرکین « النار ولا العار » دیرلردی. « عار ایتدی شهید غم کفندن ـــ فضولی»

عارِض [ع] برشیئه صکره‌دن تعلق ایدن، صکره‌دن کلن : اویقو عارض اولمش. خلجان عارض اولدی § یاکاق: عارض آل. بو معناده اسلوب فارسی اوزره فتح را ایله دخی اوقونور .

عارِضَه [ع] عارض اولان حالت : باش آغریسی بر عارضه‌در . جمعی : عارضات .

عارِف [ع] عرفان ایله متصف، عرفانلی : مرد عارف. عابدهٔ عارفه. « حیرانم اولور نکاه عارف »

عاری [ع] چیپلاق، خالی : عیبدن عاری. شبهه‌دن عاری .

عارِیَت [ع] حاجت بتیرمک ایچون موقتاً آلنان یاخود ویریلن شی: عاریت کتاب . تشدید ایله‌ده لغتدر.

عازِم [ع] عزم ایدیجی، عزیمت ایدن: یازمغه عازم اولدی. او طرفه عازم اولدی .

عاشِر [ع] اوننجی : سطر عاشر . صحیفهٔ عاشره.

عاشِق [ع] عشق ایله متصف، صاحب عشق : عاشق برذات . عاشقه برعابده . «کورمه‌مشکن وفایه عاشقدر »

عاشُوراء [ع] شهر محرمك اوننجی کونی : یوم عاشورا § محرمده پیشیریلن معروف طعام : طبخ عاشورا .

عاصِف [ع] و

عاصِفَه [ع] شدتله اسن روزکار : ریح عاصف . ظهور عاصفه . جمعی : عاصفات .

عاصِم [ع] عصمت ایله متصف، عصمتلی : زاهد عاصم. عابدهٔ عاصمه .

عاصی [ع] عصیان ایله متصف، عصیانلی : عبد عاصی. جاریهٔ عاصیه .

عاطِر [ع] عطرلی ، کوزل قوقولو ، خوشبو : نسیم عاطر. (معطّر) زیاده قوقولانیلیر. (عاطر) عطری‌سون، محب عطر معناسنه‌ده کلیر. (خاطر عاطر)

تعبیری مشهوردر . حافظ شیرازی « من که باشم که بران خاطر عاطر کذرم ؟ » دیمشدر .

عاطِسْ [ع] آقصیران: تشمیت عاطس .

عاطِفْ [ع] شفقتلی، مهربان: عارف عاطف § عطف ایدیجی: حرف عاطف. واوعاطفه.

عاطِفَتْ [ع] اسیرکه‌مه ، شفقت ، مرحمت ، احسان : عاطفت عظیمه .

عاطِلْ [ع] عطالت ایله متصف، عطالتلی: جاهل عاطل.

عافِیَتْ [ع] وجود صاغلغی : عافیت کامله . کسب عافیت .

عاقِبَتْ [ع] صوك ، نتیجه : عاقبت کار . عاقبت حسنه. حسن عاقبت. اك صکره، اك صوکنده مقامنده دخی ایراد اولنور: عاقبت: نائل موفقیت اولدی.

عاقِرْ [ع] قیصیر : زوجهٔ عاقر .

عاقِلْ [ع] عقللی ، عقل صاحبی: زوج عاقل. زوجهٔ عاقله .

عاکِفْ [ع] اعتکاف ایدن: زاهد عاکف § اصلاح ایدیجی ، ایدن : عارف عاکف .

عالَمْ [ع] مجموع مخلوقات : خالق عالم § احوال خصوصیه‌یی حاوی موجودیت : عالم آب . « بر عالم مهتاب ایده‌لم بزده فلکده — واصف » (عالمین) صورتنده جعلنمسی ذوی العقولك تغلیبنه مبنیدر : رب العالمین. «جان چیقمه‌ده رب عالمینه »

عالِمْ [ع] علم ایله متصف، علم صاحبی: عالم بر آدم. ادیبهٔ عالمه § بیلیجی، بیلن : عالم الغیب. عالم الخفیات.

عالی [ع] یوکسك: قدر عالی. عالی بنا. افکار عالیه. ابنیهٔ عالیه.

عامْ [ع] ییل : عام فیل. عام الحزن.

عامّ [ع] عموم افاده ایدن : اسم عام . اسماء عامه .

عامِرْ [ع] معمور ایدیجی، ایدن : عامر مساجد. معمور معناسنه‌ده کلیر . دوائر

امیریه‌دن بعضلرینه وصف اولان (عامره) بو معنادندر: مطبعهٔ عامره.

عامِل [ع] عمل ایدیجی، ایشله‌یجی: عمله عامل. عالم عامل § نحوده رفع، نصب، جر، جزم حالاتندن برینی وقوعه کتیرن شی: عامل قیاسی.

عَباء [ع] معروف ثوب: تلبس عبا. آل عبا. حضرت پیغمبرك عبا کیدیکی اولوردی.

عَبَث [ع] بوش، بیهوده، مناسبتسز: عبثله اشتغال. «حکیم کامله کار عبث نقیصه ویرر — نجیفی»

عَبْد [ع] کوله، قول: عبد آبق. «عبد عاجز نه یاپار قادر مطلق سنسین — عزت ملا»

عَبَدَه [ع] (عابد) لك جمعی: عبدهٔ اصنام.

عَبُوس [ع] ناخوش، کریه، اکشی، چاتلمش: یوم عبوس. وجه عبوس. چهرهٔ عبوس.

عَبْهَر [ع] نرکس: عبهر اصفر.

عَبیر [ع] (عنبر) مقامنده قوللانیلیر: «دامنن بادصبا ایلسه پرمشك وعبیر — نفعی»

عَتَبَه [ع] قاپو اشیکی: عتبهٔ علیه. عتبهٔ فلکمرتبه. جمعی اولان (عتبات) بعضاً امام حسین افندمزك مشهد مقدسندن کنایه اولور: عتبات علیه.

عَتَه [ع] بوناله، بوناقلق. اکثریا (کلمك) و (کتیرمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: آرتق آکا عته کلمش. عته کتیرمش. بر اختیاره «سن عته کتیرمشسین» دیمشلر. «بن کتیرمدم، کندی کلدی» دیمش.

عَتیق [ع] اسکی: طرز عتیق. ادبیات عتیقه § آزاد ایدلمش کوله: حضرت بلال ابوبکر صدیقك عتیقیدر. عبد عتیق. جناب صدیق دخی (عتیق) ایله توصیف اولنور: «ظل حق حضرت صدیق عتیق — خاقانی». بیت عتیق = کعبهٔ معظمه.

عَثْرَه [ع] سورجه: عثرهٔ واحده. جمعی: عثرات: عثرات متتالیه.

عَجائِبْ [ع](عجيبه)نڭ جمعى: عجائب سبعه. مقام تعجبده دخى ايراد اولنور.

عَجائِزْ [ع] (عجوز) ڭ جمعى: صحبت عجائز. (عجايز) صورتنده يازلماملى.

عَجَبْ [ع] تعجب اولنەجق شى، عجيب: «قالسه باطل عجبمى بى رونق؟». (عجبا) مقامندەده ايراد اولنور: «كلزارده هزار نەعالمدەدر عجب! — عزت على»

عَجَبا [ع] فارسى (آيا) معادلیدر كه مراق متضمن تردد اداتیدر. استفهام ايله قوللانیلیر: «حركات سفله نوازينه فلكڭ سبب عجبا نەدر؟ — فيضى»

عَجْز [ع] عاجزلك، اقتدارسزلق: عجز تام. «عجزم سكا قارشيدر الٓهى»

عَجَزه [ع] (عاجز) ڭ جمعى: اقدار عجزه. حمايهٔ عجزه. دار العجزه.

عَجَلَه [ع] تركجەده (ايوملك) دينيلن حالدركه صبرسزلق ايله حركت ايتمكدر: «عجله اكثر احوالده ممدوح اولماز». (على العجله) مقامندەده ايراد اولنور: عجله كلسون.

عَجُوزْ [ع] و

عَجُوزَه [ف] قوجه قارى: افسانهٔ عجوز. «مجو درستئ عهد از جهان سست نهاد — كه اين عجوزه عروس هزار دامادست — حافظ»

عَجُولْ [ع] عجلەجى: همراه عجول.

عَجيبْ [ع] موجب تعجب اولان: طور عجيب. احوال عجيبه.

عَجيبَه [ع] تعجب اولنەجق شى، كيفيت: عجيبهٔ طبيعت. عجيبهٔ رؤيت. ردوس هيكلى بر عجيبه ايدى.

عَدّ [ع] صايمق، صايلمق، اعتبار ايتمك، ايدلمك: ناموزونى موزون عد ايتمك. اصحاب قلمك علمادن عدى. (تعداد) مقامندە آز استعمال اولنور.

عَدالَتْ [ع] كافهٔ فضائلى جامع بر خصلتدركه

سعادت دارین آنکله حصوله کلیر: عدالت دائمه.

عَداوَتْ [ع]دشمنلك: عداوت شدیده . عداوت ایدنه عداوت ایدرلر .

عَدَدْ [ع] صایی: عدد معلوم. اون عددی.

عَدْلْ [ع] (عدالت) ایله مترادفدر: عدل شامل . عدل الٓهی .

عَدَمْ [ع] یوقلق ، اولمامه : وجودیله عدمی مساوی. عدم التفات. عدم رغبت. «وجهی وار دینسه بنی آدمه ابنای عدم— عاکف »

عَدْنْ [ع] جنت: «محفل عدنی مقر ایتسون بلال — تاریخ — سروری». فی الاصل اقامت وتمکن معناسنه اولدیغندن (جنت عدن) (جنات عدن) (بهشت عدن) تعبیرلری دخی قوللانیلیر .

عَدُوّ [ع] دشمن: عدوّ اکبر. اکثریا تشدیدی اسقاط اولنه‌رق واوی حرف مد حکمنده بولنـدیریلور: عدوی جان. فلان فلانك عدوسیدر .

عَدِیدْ [ع] (متعدد) ایله مترادفدر. اکثریا مؤنثی قوللانیلیر: دلائل عدیده.

عَدِیلْ [ع] مساوی، دنك: «جهانده عدیلی عدیم الوجود — عزت ملا »

عَدِیمْ [ع] عدم ایله متصف، یوق: «بیم قهریله وجود ستم وفتنه عدیم — نفعی »

عَذابْ [ع] اذیت: عذاب الیم. عذاب عظیم، عذاب مهین.

عَذْبْ [ع] طاتلی، خوش، خوشگوار: لسان عذب البیان . ماء عذب . «هر شربت عذبم که دهی عین عذابست — — حافظ»

عَذْراءْ [ع] قیز اوغلان قیز: مریم عذرا .

عَرائِسْ [ع] (عروس) لك جمعی: تزیین عرائس. عرائس معانی. (عرایس) صورتنده یازلمامیلی.

عَرائِضْ [ع] (عریضه) نك جمعی: تقدیم عرائض. (عرایض) صورتنده یازلمامیلی .

عَرْبَدَه [ع] غوغا، سرخوش غوغاسی : عربدهٔ مضحکه .

عَرْش [ع] طاوان : «سجدهٔ شکر ایتدی عرشی فرشی اوزره خانه‌نڭ — لا» § فلك اعظم : عرش اعلی . عرش الٓهی. «دکل کرسی‌یه واعظ عرشه چیقسه‌ڭ آدم اولمازسین — ثابت»

عَرْصَه [ع] بنادن خالی یر، میدان: عرصهٔ واسعه. عرصهٔ قیامت. جمعی: عَرَصات .

عَرْض [ع] کوسترمك، کوسترمك : «عرض حقیقت ایلدم افسانه صاندیلر» . حقیقت حالك عرضی . «نوبت عرض هنر سنده‌می شاهینکرای ؟ — شاهینکرای» . اکثریا کوچکدن بیوکه اولمق اوزره قوللانیلیر.

عَرْض [ع] اڭ، اکلیلك : ایکی مترو عرضنده. عرضاً شوقدر.

عَرَض [ع] بنفسه قیامی اولمیوب جوهر ایله قائم اولان شی. الوان کبی: «اولماز نمایشی عرضڭ جوهر اولمسه — لا»

عَرْعَر [ع] سرو، طاغ‌سروی، دیکنلی آردیج. وقتیله قامت خوبانه مشبه‌به اولوردی.

عَرَفات [ع] مکهٔ مکرمه‌ده عرفه کونی حجاجڭ وقوف ایتدکلری موقف شریف: جبل عرفات .

عَرَفَه [ع] حجاجڭ عرفاتده وقوف ایتدکلری کون‌که شهر ذی‌الحجه‌نڭ طقوزنجی‌کونیدر: یوم عرفه. رانڭ کسریله غلطدر.

عَرَق [ع] تر : عرق جبین . عرقیه = معروف سرپوش § راقی: «میدن اول عرقڭ حکمی کچر ملك دله — لا»

عَرُوس [ع] کلین : عروس شرمکین .

عَرُوض [ع] بیتڭ برنجی مصراعنڭ جزء اخیری § علم اوزان شعر .

عَرِیض [ع] اکلی، یاصدی، ککیش: کفِ عریض، اظفار عریضه .

عَرِیضَه [ع] کوچکدن بیوکه کوندریلن مکتوب : عریضهٔ ملفوفه .

عَرِيف [ع] شخص حقنده (معروف)ه بدل قوللا- نيلير.

عَزَاء [ع] بلا وقوعنده صبر ايتمه: عزا وماتم.

عَزَائِمْ [ع] دعاء افسون معناسنه اولان (عزيمت)ك جمعى: عزائم عظيمه. (عزايم) صورتنده يازلماملى.

عَزَبْ [ع] بكار. مؤنثى (عزبه)در.

عَزْرَائِيلْ [ع] قبض ارواحه مأمور اولان ملك: «خستهٔ هجران اولان قورقارمى عزرائيلدن؟ — اشرف». وكيل عزرائيل = خسته اولديريجى دوقتور، طبيب خسته‌كش.

عَزْلْ [ع] منصبدن چيقارمق، چيقارلمق: عزل مدير.

عَزْمْ ربط قلب ... ـسله مكه ... متحمل ... مادياتده كيتمك معناسنى ... ه. تحصيل علومه عزم ايتدى ... راه ايلدى.

عَزْوْ [ع] نسبت ايتمك، ايدلمك، اسناد: عزو نقصان. بر قباحتك بريسنه عزوى.

عَزِيزْ [ع] صاحب عزت، عزت ايله متصف: رب عزيز. محب عزيز. عمر عزيز. عزيز الوجود. محبهٔ عزيزه.

عَزِيمَتْ [ع] كيتمك: بريره عزيمت ايتمك § دعاء افسون: عزيمتخوان. (عزم) مقامنده‌ده قوللا- نيلير.

عَسَاكِرْ [ع] (عسكر)ك جمعى: عساكر شاهانه. عساكر منصوره.

عَسَسْ [ع] بر محلك محافظه‌سى ايچون كيجه كزوب طولاشان، ضابط ليلى: «مست باتمكينه رهزنمى اولور بيم عسس؟ — راغب»

عَسْكَرْ [ع] بلده محافظه‌سى ايچون مسلح ومرتب طوتيلان آدملر: سوق عسكر. ادارهٔ عسكريه. مفرد مقامنده دخى قوللانيلير: بن عسكرم. برعسكر.

عَسَلْ [ع] بال: عسل مصفى. شمع عسل.

عَسيرْ [ع] كوج: امر عسير. امور عسيره.

عَشائِرْ [ع] (عشيرت)ك جمعی: عشائر سياره.

عَشَرَه [ع] اون: عقول عشره. عشرهٔ مبشره. (اربعه) وامثالنده اولديغی كبی اسلوب فارسی اوزره صفت اوله‌رق قوللانلديغی وقت موصوفك مفردی مؤنث اولسه‌ده قاعدهٔ عربه اتباع ايله (عشر) ديئلمز. بوقبيلدن اولان ملاحظاتمز نثره عائددر. اما نظمده مثلا (معلقات سبعه) ديئلديكی كبی (معلقات سبع) دخی ديئلـه بيلير. جمعی: عشرات.

عِشْقْ [ع] پك زياده سومه، افراط محبت. «عشق اولسون» تعبيری فی‌الاصل مثلا بر قدح شراب ايچن بر ذاته قارشی «بو ايچديككز كوكلكزده عشقه منقلب اولسون، محبت كسلسون» ديمك اولديغی حالده تحسين مقامنده دخی قوللانلمشدر: «عشق اولسون او پيرمی پروردهٔ عشقه — ضيا». فی‌الاصل عينك كسريله‌در. لسانمزده اكثريا فتح ايله قوللانيلير.

عَشيرْ [ع] اونده بر: عشير ذراع.

عَشيرَتْ [ع] بر اصلدن منشعب اولان كروه انسانی، قبيله: عشيرت اصيله.

عَصا [ع] دكنك، صوپا، اوزون باستون: «مستم طوره‌مم ديرسه عصاسيله طاياق باص — ثابت». العصا لمن عصی.

عَصَبْ [ع] سيكير: مرض عصبی. امراض عصبيه.

عَصَبِيَّتْ [ع] اقربا و قومنه نصرت ايتمك قيدنده بولنمه، غيرت كودمه: عصبيت شديده.

عَصْرْ [ع] بوز سنه‌دن عبارت زمان: اوندردنجی عصر. اوزونجه مدت معناسنده‌ده قوللانيلير: عصر سعادت § ايكينديی: صلات عصر. بعدالعصر. (تعصير) مقامنده‌ده قوللانيله بيلير.

عَصافيرْ [ع] (عصفور) ك جمعی: عصافير مجتمعه.

عَضَلَه [ع] بدنده اولان سيكيرلی قاپا ات، بالق اتی. جمعی: عضلات.

عَطٰاء [ع] (عطيّه) ايله مترادفدر: عطای جزیل.

بخشش اولەرق ويرمه معناسندەده قوللانيلير: «يا محمد بن سكا قيلدم عطا — سليمان»

عَطّٰارْ [ع] عطريات و سائره صاتان اهل صنعت: عطار حيلەكار.

عَطٰايا [ع] (عطيّه)نك جمعى: عطايای سنيه.

عَطْسَه [ع] آقصيرمه، آقصيريق: عطسهٔ اولى.

عَطَشْ [ع] صوصامه، صوسزلق: دفع عطش.

عَطْشٰانْ [ع] صوصامش، صوسز: ارواى عطشان.

اشتر عطشان.

عَطْفْ [ع] ميل ايتدرمك، ايتديرلمك: عطف نظر.

برنظر مرحمت عطفيله. كلمەلر، تركيبلر، جملەلر بيننده جريان ايدن عطف بومعنادندر § اسناد: كندى قباحتنى باشقەسنه عطف ايدييور.

عَطُوفْ [ع] زيادە اسيركەيجى، مرحتلى، شفقتلى:

اب عطوف.

عَطِيَّه [ع] بخشش: عطيهٔ عظيمه.

عَظٰائِمْ [ع] (عظيمه)نك جمعى: عظائم امور. (عظايم) صورتنده يازلاملى.

عَظْمْ [ع] كيك: عظم مكسور.

عَظَمَتْ [ع] بيوكلك، اولولق: عظمت آلهيه. عظمت جبال. عظمت فكر.

عَظِيمْ [ع] بيوك، اولو: امر عظيم. فوز عظيم. جبال عظيمه.

عَظِيمَه [ع] بيوك ايش، مصلحت جسيمه: قوم عربه هر صورتله انقلاب ويرمك عظيمەسى برمعجزهٔ محمديەدر.

عَفٰارِيتْ [ع] (عفريت)لك جمعى: عفاريت انس.

عَفٰافْ [ع] و

عَفافَتْ [ع] (عفّت) ايله مترادفدر .

عَفْو [ع] صوچندن بچمك ، بچلمك : عفو كناه . بر جرمك عفوى . عفو الٰهى . عفو عالى .

عَفيف [ع] عفت ايله متصف ، عفتلى : زوج عفيف . زوجۀ عفيفه .

عَقائِدْ [ع] (عقيده)نك جمعى : عقائد صحيحه . (عقايد) صورتنده يازلمامالى .

عَقارْ [ع] خانه ، خان ، دكان ، تارلا ، باغ ، بوستان كبى ملك . جمعى : عقارات .

عَقارِبْ [ع] (عقرب) ك جمعى : عقارب مهلكه .

عَقارَتْ [ع] قيصير اولمه ، قيصيرلق : عقارت نسوان . عقارت حيوان .

عَقاقيرْ [ع] معالجاتده قوللانيلان اوت كوكى معناسنه اولان (عقّار) ك جمعى .

عَقِبْ [ع] اوكجه . عقبكير = تعقيبجى § بر زمانى تعقيب ايدن زمان : عقبنده يتشمك . درعقب = همان : « باقلى درعقب نهايتنه » . محاوراتده قافك فتحيله تلفظ اولنور .

عَقَبَه [ع] تهلكه لى كچيد : عقبه آتلاتمق . جمعى : عقبات .

عَقْد [ع] باغلامق ، باغلانمق : عقد نكاح . رشته نك عقدى § قورمق ، قورلمق : عقد انجمن . مجلسك عقدى .

عَقْرَبْ [ع] معروف مضر حيوان : نيش عقرب . § فلكده بر برج : برج عقرب .

عَقْلْ [ع] انسانده مادۀ ادراك اولان وديعۀ الٰهيه : عقل كامل . عقل ايتمك = عقلنه كتيرمك ، درخاطر ايتمك .

عَقُورْ [ع] قودورمش ، قودوز : كلب عقور .

عَقيدَه [ع] دروندهكى مادۀ اعتقاد : عقيدۀ صحيحه . « انسان دكل عقيدهسنى قدسيان بوزار — كاظم » § معروف بر نوع شكر .

عَقيقْ [ع] معروف قرمزى طاش : عقيق يمانى .

عَقیم [ع] قیصیر: جاریهٔ عقیم. زوجهٔ عقیمه. حیوانات عقیمه.

عَکس [ع] خلاف، مخالف، ضد: ایش عکسنه کیتمك § سس، آیدینلق، کولکه کبی شیلرك بریرده اثر پیدا ایتمسی: کولکه دیواره عکس ایتدی § بوکبی شیلردن حاصل اولان اثر: قبه‌ده‌کی صدا بوسسك عکسیدر § ترسنه چویرمك: (باب) عکس ایدیلنجه بنه (باب) اولور.

عَلاء [ع] یوکسکلك. اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: «سومن اهل علایی آلچاقلر»

عَلائِق [ع] (علاقه)نك جمعی: ایلیشیکلر، تعلق اولنان شیلر معناسنده قوللانیلیر: علائق دنیویه. ترك علائق.

عَلائِم [ع] (علامت)ك جمعی: علائم خیر. علائم ظاهره. علائم السما.

عَلاقَه [ع] ایلیشیك، تعلق، مناسبت: علاقهٔ قلب. علاقهٔ کلیه. قطع علاقه. جمعی: علاقات.

عَلّام [ع] هرشیئی بیلن جناب حق: حکیم علام. علام الغیوب.

عَلامَت [ع] برشیئك بیلنمسنه وسیله اولان شی، نشان: علامت فتحه. علامت فارقه.

عَلّامَه [ع] چوق بیلن، هر فنی بیلن: علامهٔ شیرازی. علامهٔ تفتازانی. «علامه وحده ابدا لاشریك له — کانی»

عَلانِیَت [ع] ظاهر اولمه، ظاهرلك، آشکارلق: میدان علانیته چیقدی. سرّاً وعلانیةً. تشدید ایله غلطدر.

عَلَف [ع] حیوان ییه‌جکی، حیوان یمی. خوش‌علف = بولدیغنی ییین، عبدالبطن.

عَلَم [ع] سنجاق، بایراق: علمدار. «الفوز للعلم لیس الفوز للعلم — لا» § طاغ § اسم خاص.

عَلَن [ع] (علانیت) ایله مترادفدر. علناً = آشکار، میدانده اوله‌رق: علناً عرض شکران. علنی = آشکار، میدانده: شکر علنی. شکایت علنیه. «علنیدر بو انجلا علنی»

عَلی [ع] حرف جر. اوزره، اوزرینه، اوزرنده. علی‌الحساب، علی‌العمیاء، علی ملأ الناس کبی ترکیباتده قوللانیلیر.

عَلی [ع] اسدالله بن ابی طالبك اسم عالیسی § یوکسك: اکثریا مؤنث صورتنده قوللانیلیر: اوامر علیه.

عَلیل [ع] علتلی: شخص علیل. چشم علیل. اشخاص علیله.

عَلیم [ع] چوق بیلن، علمی چوق. وفوق کل ذی علم علیم. اکثریا (علام) ه بدل قوللانیلیر: رب علیم.

عَمّ [ع] عمجه: عم نبی. عم اکرم. عمه = خاله.

عَمائِم [ع] (عمامه) نك جمعی: عمائم علما.

عَمْد [ع] برایشه ملاحظه ایله، بیله‌رك باشلامه. عمداً = عمد صورتیله: عمداً جرح.

عَمَش [ع] کوز ضعیف وباشلی اوله: مبتلای عمش.

عَمَل [ع] ایش: عمل صالح § ایش ایشـلمه: «ایله علمکله عمل تااولمیه سعیك هبا — سنبلزاده»

عَمَلَه [ع] (عامل) ك جمعی: ایشجیلر. مفرد مقامنده دخی قوللانیلان جمعلردندر. مفردی بو معناده قوللانلماز.

عَمُود [ع] دیرك: عمود قائم.

عَمی [ع] کوزسزلك، کورلك: عمای صوری. عمای قلب.

عَمیق [ع] درین: بحر عمیق. فکر عمیق. ملاحظات عمیقه.

عَمیم [ع] جمله‌یه شامل، عمومی: احسان عمیم. عمیم‌الاحسان. الطاف عمیمه.

عَنْ [ع] حرف جر. دن: عن قصد، عن الغیاب، عن قریب کبی ترکیباتده قوللانیلیر.

عَنادِل [ع] (عندلیب) ك جمعی: نغمات عنادل.

عَناصِر [ع] (عنصر) ك جمعی: عناصر کثیره کشف اولندی. عناصر اربعه آتش وهوا ایله آب وترابدن عبارتدر.

عَنْبَر [ع] معروف كوزل قوقولو ماده: «بيلمز اصلى چوق سوز سويلنير عنبر خصوصنده — نيلى»

عَنْدَلِيبْ [ع] بلبل: فرياد عندليب.

عَنْعَنَه [ع] برخصوصك آدمدن آدمه حكايه اولنه‌رق خيلى كيمسه‌لردن منقول اولمسى: عنعنه ايله مرويدر. (عن فلان وعن فلان) تعبيرلرندن آلمه‌در.

عَنْقَاء [ع] معلوم الاسم ومعدوم الجسم بر بيوك قوش: «عنقانك اصلى اولسه ده كورسه‌ك نصل اوچار!»

عَنْكَبُوتْ [ع] اورمجك: پردهٔ عنكبوت. بيت عنكبوت.

عَنُودْ [ع] عنادجى: نمرود عنود.

عَنِيدْ [ع] (عنود) ه بدل قوللانيلير: وليد عنيد.

عَنِيفْ [ع] عنف ايله متصف، خشونتلى، سرد: خطاب عنيف. كلمات عنيفه.

عَوَائِدْ [ع] (عائده)نك جمعى: عوائد منقطعه.

عَوَائِقْ [ع] (عائقه) نك جمعى: عوائق متواليه.

عَوَارِضْ [ع] (عارضه) نك جمعى: ازالهٔ عوارض. عوارض جديده.

عَوَاصِفْ [ع] (عاصف) و (عاصفه)نك جمعى: هبوب عواصف.

عَوَاقِبْ [ع] (عاقبت) ك جمعى: عواقب اموره عواقب حسنه.

عَوَالِمْ [ع] (عالم) ك جمعى: عوالم علويه. «شهود ربوبيتكدر عوالم»

عَوَامّ [ع] (عام) ك جمعى. آحاد ناس، آياق طاقمى: عوام ناس.

عَوَامِلْ [ع] (عامل) نحوينك جمعى: عوامل قياسيه.

عَوْدْ [ع] و

عَوْدَتْ [ع] كرى دونمك: حجازدن عودت.

عَوْعَوَه [ع] هاولامق : عوعوهٔ کلاب .

عَوْق [ع] آلیقویمق، آلیقونمق: عوق وتأخیر.

عَوْن [ع] یاردیم ایتمه، یاردیم: عون الٰهی.

عَهْد [ع] سوز ویرمه، اجراسنی اوزرینه آلمه: عهد ایتدی § بر خصوصك اجراسی ایچون ویریلن سوز: عهدینی بوزدی. نقض عهد ایتدی § زمان، دور: عهد شباب. عهد خلافت فاروق .

عَیّٰارْ [ع] اوته‌یی بری‌یی چوق طولاشیر، چویك، ذکی، قورناز : عمروعیار .

عَیّٰاشْ [ع] عشرته مبتلی، چوق عشرت ایدن : عیاش بدمعاش .

عَیٰانْ [ع] آچیق، آشکار : عیان اولدی . عیان ایتدی. عینك کسریله‌ده قوللانیلیر.

عَیْب [ع] چرکین‌کوریننحال: «یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایستین — احمد پاشا»

عَیْش [ع] ییوب ایچوب ذوق وصفا ایتمه: التزام‌عیش. § یاشامه: عیش خوش. محاوراتده کسر ایله قوللانیلیر .

عَیْن [ع] کوز: نور عین § کندیسی: عین حقیقت § طبق: بو آنك عینیدر § قایناق : عین خلیل الرحمن § (ع) حرفنك اسمی .

عِ

عِبٰادْ [ع] (عبد) ك جمعی . اللهه نسبتله قوللر: عبادالله. اضعف العباد .

عِبٰادَتْ [ع] قوللق ایتمك ، طاپمق، طاپنمق: اللهه عبادت . عبادت اصنام . عبادت خالصه. جمعی: عبادات .

عِبٰارَتْ [ع] مجموع‌موجودیت: بو ایش شوندن عبارتدر. نظمده (عباره) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر : «دیر عقله عقل عبارتنده — ضیا»

عِبٰارَه [ع] کلام یاخود ایکی ویا دها زیاده کلمه‌دن

متركب جزء كلام: عبارهٔ واضحه. نظمده (عبارت) صورتنـده دخی قوللانیله‌بیلیر. «بو بوندن عبارتدر» مقامنده «بو بوندن عباره‌در» دینیله‌مز. جمعی: عبارات.

عِبَر [ع] (عـبرت) لك جمعی: عبر مؤثره. مرآة العبر.

عِبْرانی [ع] اسکی یهود لسانی: لسان عـبرانی. کلمات عبرانیه.

عِبْرَت [ع] موجب انتبـاه اوله‌جـق وقعـه، خصوص: عبرت مؤثره. عبرت آلمق = عـبرت اولان شیئی ملاحظه ایله تربیهٔ نفس ایتمك.

عِبْرِیّ [ع] (عبرانی) یه بدل قوللانیله‌بیلیر: لسـان عبری.

عِتَاب [ع] آزارلامه، تکدیر: عتـاب عنیف. «ایلمه عاشق بی‌تابه عتاب»

عِتْرَت [ع] نسـل، ذریت، اقربا، عشـیرت: عترت رسول. «عترت طـاهرهٔ پیغمبر»

عِتْق [ع] قـول آزاد اولمه، آزادلق: عتقنامه.

عِجْل [ع] ارکك بوزاغی: عجل سـامری. مؤنثی (عجله) در.

عِدَاد [ع] حسـاب، صایی. مثـلا «اهل خـیردن معـدوددر» دینیله‌جك یرده «اهل خیر عدادندندر» دینیلیر.

عِدَّت [ع] زوجه‌نك زوجندن بوشـاندیغی صورتده بوز کون، زوجی وفات ایتـدیکی تقدیرده یوز اوتوز کون اوله‌رق بکله‌دیکی مدت‌که آنك انقضاسندن اول شرعاً قوجه‌یه وارەماز: ختام عدت.

عِذَار [ع] یاناق: عذاریار، گلعذار. «عذارنده عرق گویا که شبنمدر گل اوسـتنده — بلیغ»

عِرْض [ع] انسانك نفسـنه وحرمنه‌متعلق حیثیت که جاندن عزیزدر: محافظهٔ عرض.

عِرْفان [ع] مساعـدهٔ خلقتله حاصل اولان معرفتمند‌

لك‌كه استعدادی اولمیانلرده علم ایله حصـوله کلمز. «عرفانده مقـدم جهانسین — وار وجهی دیدکسه ماعرفنا — حمدالله»

عِرْق [ع] طـامار § صوی. ضیانك «هرکیم‌که خساست اوله عرق وکهرنده» مصراعنده (عرق) ویا (کهر) حشودر.

عِزّ [ع] و

عِزَّتْ [ع] عزیز اولمه، عزیزلك، عالیقـدرلك: عزّ شـهادت. عزت نفس. (عزت) قدرت وغلبه معناسـنده‌ده قوللانیلیر. (رب عزت) قدرت وغلبه صاحبی دیمکدر.

عِشاء [ع] یاتسی: وقت عشاء. صلات عشاء.

عِشْرَتْ [ع] استعمال مسکرات: اهل عشرت. عشرت دائمه.

عِشْرُونْ [ع] و

عِشْرِینْ [ع] یکرمی.

عِشْوَه [ع] (ع ـ ف) دلبرلرده‌کی دلفریب اطوار وادا.
عشوه‌کر = عشوه‌جی.

عِصْمَتْ [ع] معصوملق: عصمت انبیا § عرض وناموسه مغایر اولان ایشـلردن اجتنـاب: اهل عصمت. عصمت مجسمه.

عِصْیانْ [ع] امره انقیاد ایتمه‌مه، اطاعتسزلك، عاصیلك: عصیان جزئی.

عِطارَتْ [ع] عطـارلق: صنعت عطارت.

عِطْر [ع] کوزل قوقولو یاغ وترکیب. اوقبیلدن اولان شیلره (عطریّات) دینیلیر: استعمال عطریات.

عِظامْ [ع] (عظیم)ك و(عظم)ك جمعی: سلاطین عظام. عظام رمیمه.

عِظَمْ [ع] بیوکلك، اولولق: عظم قدر.

عِفَّتْ [ع] عفیفلك، پرهیزکارلق، منهیاتدن اجتناب، اهل عرضلق: عفت متوارثه.

عِفْرِيت [ع] جن طائفه‌سندن مقتدر، شریر، مهیب برنوع.

عِقَابْ [ع] (عذاب) ایله مترادف صاییلیر: عقاب شدید.

عِقَالْ [ع] باغ، بنـد، پابند: عقـال عقل. «نهاية اقدام العقول عقال — فخر رازی»

عِقْدْ [ع] کردنلك: عقدزرین. عقد ثریا.

عِلَاجْ [ع] دفع مرض ایچون استعمال اولنـان شی: علاج مؤثر. (معالجه) مقامنده‌ده قوللانیلیر: علاج ایتمك.

عِلَاوَه [ع] بر شیئه قاتیـلان شی: علاوهٔ فائقـه. غزته علاوه‌سی § قاتمه: علاوه ایتمك.

عِلَّتْ [ع] مرض: علت مزمنه. § سبب: علت خلقت.

عِلَلْ [ع] (علت) ك جمعی: علل ساریه. علل امور.

عِلْم [ع] بیلمه، بیلمه: علم الٓهی. هرشیئك علمی جهلنـدن اولادر § برطاقم مسائل مخصوصه‌نك هیئت مجموعه‌سندن عبارت معلومات: علم حقوق.

عِلِّيُّونْ [ع] و

عِلِّيِّينْ [ع] فوق السمـاوات یاخود اشرف مقامات جنات اولان برمقام که ارواح عرفای مؤمنین اورایه صعود ایدر: «فخر ایله سیر ایلیور اعلای علیین سنی»

عِمَادْ [ع] دیرك: نماز دینـك عمادیدر § استناد ایده‌جك شی: عماد الملك.

عِمَارَتْ [ع] معمورلق: عمارت بلدان § طلبهٔ علوم وسائره‌یه طعام توزیع ایدیلن محل مخصوص.

عِمَامَه [ع] صـاریق: عمـامهٔ خضرا. محـاوراتده فتح ایله قوللانیلیر.

عِنَادْ [ع] مخالفتـده ثبات: «اوله‌ماز حقلینك ثباتی عناد»

عِنَانْ [ع] دیزکین: عطف عنان.

عِنَايَتْ [ع] ایلك ایتمك خصوصنده التزام اهتمام»

بالاهتمام احسان: عنایت جلیله.

عِنَبْ [ع] اوزوم. بنت العنب = شراب.

عِنْدْ [ع] یان، حضور معنوی: عند الله = نزد الهیده. من عند الله = طرف الهیدن. عندی = براسه مستند اولمیوب قائلنك كيفنه تابع اولان: عندی سوز. عندیات = او مقوله سوزلر.

عِوَجْ [ع] اكریلك: خط بی عوج. صحرای بی‌عوج.

عِوَضْ [ع] بدل، قارشیلق: عوض خدمت.

عِیادَتْ [ع] خسته‌نك حال و خاطرینی صورمق: عیادته كیتمك: ایفای وظیفهٔ عیادت.

عِیاذْ [ع] صیغنمق. عیاذاً بالله = اللهه صیغینیرز.

عِیارْ [ع] آلتون وكوموش كبی شیلرك درجهٔ صفوتی: خالص العیار. كمعیار. محاوراتده فتح ایله اوقونور.

عِیالْ [ع] (عیّل)ك جمعی. بر آدمك بكینه جكلرینی وبر دیكی اشخاص، ازواج وانساب واتباع: اولاد وعیال.

عیدْ [ع] بایرام: عید فطر. عید اضحی. عید سعید.

عیْنْ [ع] ایری وكوزل كوزلو معناسنه اولان (عینا)نك جمعی: حور عین.

عُ

عُبُودِیَّتْ [ع] قوللق، بنده‌لك: عبودیت كامله. عرض عبودیت.

عُبُورْ [ع] برطرفدن اوبرطرفه كچمك، كچلمك: نهردن عبور ایتدیلر. نهرك عبوری.

عُبُوسْ [ع] و

عُبُوسَتْ [ع] یوز اكشیلكی: عبوست چهره. اظهار عبوست.

عُتَقاء [ع] آزادلی معناسنه اولان (عتیق)ك جمعی: عتقای بنی هاشم.

عُتُوّ [ع] سرکشلکله مقارن تکبر: عتو کبیر.

عُجْب [ع] کندینی برشی صانمق صفتی: عجب عجیب.

عُدْوان [ع] تجاوز، ظلم. عدوان عظیم. «کورمه جانیلر کبی لایق بکا عدوانکی»

عُدُول [ع] صاپمق: طریق مستقیمدن عدول. قول اولدن عدول § (عادل)ك جمعی: شهود عدول. شهادت عدول ایله ثابت اولدی.

عُذْر [ع] بر ایشك ایشلنلمسنه یاخود ایشلنلمه مسنه سبب اولان خصوص: عذر شرعی. عذر مقبول. بیان عذر. «العذر عند کرام الناس مقبول — لا». عذرلنك = مناسبتسز، نامـلایم عذر.

عُذُوبَت [ع] طاتلیلق، شیرینلك: عذوبت لسان. عذوبت افاده.

عُرْبان [ع] (عرب)ك جمعی: عشائر عربان. عربان بادیه.

عُرْف [ع] حکم اولو الامر: ادارهٔ عرفیه § عادت: مجاز عرفی. حقیقت عرفیه.

عُرُوض [ع] عارض اولمق: عروض مرض.

عُرْیان [ع] چیپلاق: طفل عریان. صبیهٔ عریانه.

عُزْلَت [ع] ناس ایله اختلاط ایتمیوب چکلمك: اختیار عزلت. عزلت دائمه.

عُزُوبَت [ع] عزبلك، ارکنلك: ترجیح عزوبت. عزوبت موقته.

عُسْر [ع] و

عُسْرَت [ع] کوجلك: حال عسر. عسرت تحصیل.

عُشّاق [ع] (عاشق)ك جمعی: عشاق عرب. «عشاق ملامتزده رسوا اولەکلمش — لا»

عُشْر [ع] اون جزءده برجزء، اونده بر: عشر شرعی. عشر مزروعات.

عُصات [ع] (عاصى) نك جمعى: عصات امت . شفاعت عصات. تشديد ايله غلطدر .

عُصارَه [ع] صيقيلان شيئك صو وياغ وسائره‌سى: عصارهٔ عنب .

عُضالْ [ع] اطبابى عاجز برا‌قان مرض: داءعضال.
« اول درد عضالك بوله‌ماز كيمسه علاجن — كاظم »

عُضْو [ع] ال، آياق كبى بدنك برجزئى: عضو بصر.

عُطارِدْ [ع] معروف كوكب. كتابته منسوبدر :
« زحلدر ستاره‌ك عطارد دكلدر — عطارد دكلدر زحلدر ستاره‌ك »

عُظَماء [ع] ظاهرا بيوك آدم معناسنه اولان (عظيم) ك جمعى: عظماى قوم . عظماى ترشرو .

عُظْمى [ع] (اعظم) ك مؤنثى: صدارت عظمى . معرفت عظمى .

عُفُونَتْ [ع] چوريوب قنا قوقه: عفونتسبزه. كسب عفونت .

عُقابْ [ع] طاوشانجيل قوشى: پر عقاب . تشديد ايله غلطدر .

عُقْبا [ع] آخرت . فى الاصل عقبى مجازات ومكافات معنا‌سنه‌در . (دار عقبى) تعبيرنده بو معنى ملاحظه اولنور . نظمده اسلوب فارسى اوزره (عقبى) صورتنده دخى اوقونه بيلير.

عُقَدْ [ع] (عقده) نك جمعى : حلال العقد .

عُقْدَه [ع] دوكم: عقدهٔ دشوار‌كشاد. حل عقده .

عُقَلاء [ع] (عاقل) ك جمعى : عقلاى محله . مقام تهكمده مفرده بدل اوله‌رق دخى قوللانيلير : عقلا دنبلكى. عقلالق.

عُقُوبَتْ [ع] عذاب، عذاب ايجه : اجراى عقوبت. عقوبت الهيه .

عُقُوق [ع] آنایه، بابایه عاصی اولمه: عقوق والد. عقوق والده. عقوق والدین.

عُقُول [ع] (عقل) لك جمعی: عقول ضعیفه.

عُکُوس [ع] (عکس) لك جمعی: عکوس مرایا. نهرده عکوس اشجار.

عُلَماء [ع] (عالِم) لك جمعی: علمای امت. علمای عاملین. علمای عامله.

عُلُوّ [ع] یوکسکلك: علوّ افکار. علوّ همت. علوّ جناب.

عُلُوفه [ع] عسکر و سائره یه اوقات معینه ده ویریلن معاش: علوفهٔ سپاهیان.

عُلُوم [ع] (عِلم) لك جمعی: علوم دینیه. تحصیل علوم.

عُلْوِیّ [ع] (عُلْو) ه منسوب، یوکسك: فکر علوی. جان علوی. «دیدیکم روح روح علویدر». علویت == علویلك: علویت افکار.

عُلْیا [ع] (اعلی) نك مؤنثی: کعبهٔ علیا.

عُمّان [ع] بیوك دکیز: عمان عدم.

عُمْدَه [ع] محل اعتماد، معتمد علیه: عمدة الاکابر.

عُمُر [ع] مدت حیات: عمر عزیز. شتاب عمر.

عُمْران [ع] معمورلق: آثار عمران. عمران ممالك.

عُمْرَه [ع] افعال حجدن فعل معروف: ایفای عمره.

عُمْق [ع] درینلك: عمق بحر.

عُمُوم [ع] هپ، جمله: عموم حضار. عمومه بردن § شامل اولمه: عموم و خصوص. عموماً == جملةً، هپ بردن: عموماً سعی ایدش. عمومی == عمومه منسوب، جمله یه متعلق: عفو عمومی. منافع عمومیه. عمومیت == عمومیلك: بر امرك عمومیتی.

عُنّاب [ع] معروف میوه: دانهٔ عناب.

عُنْصُر [ع] اصل، اساس، ماده، مادهٔ خلقت: عنصر اسلام. عنصر خاك.

عُنْف [ع] سردلك، ملایمتسزلك: عنف ایله خطاب ایتدی.

عُنْفُوان [ع] كوزللك هنكامنك ابتداسی: عنفوان شباب. عنفوان جوانی.

عُنُق [ع] بویون: ضرب عنق.

عُنْوان [ع] اسم، وصف، لقب: عثمانلی عنوانی. § سرنامه، دیباجه: عنوان كتاب.

عُود [ع] معروف كوزل قوقولو آغاج: رایحهٔ عود. عود پردود.

عُهْدَه [ع] دائرهٔ حق ومالكیت: بریسنك عهدهسنه بر مأموریتك توجیهی. برایشك عهدهسندن كلمك = حقنی ادا ایتمك، حقیله یاپمق § اوزر ینه، بوینه آلمه، كفالت: العهدة على الراوی = صدق وكذبی راویسنه عائددر.

عُهُود [ع] ویریلن سوز معناسنه اولان (عهد) ك جمعی: عهود مرعیه. عهود قدیمه.

عُیُوب [ع] (عیب) ك جمعی: افشای عیوب. عیوب جسمانیه.

عُیُون [ع] كوز وقاینا‌ق معناسنه اولان (عین) ك جمعی: عیون ناظره. عیون جاریه.

غ

غائِب [ع] كورنمیجی، كورنمین، حاضر دكل: غائب اولمق. غائب ایتمك. شیٔ غائب. اشیای غائبه.

غائِلَه [ع] صیقنتی ویریجی كیفیت، بلا: دفع غائله. غائلهٔ زائله.

غابِنْ [ع] معاملاتده حیله ایدیجی ، ایدن : بایع غابن .

غابَه [ع] ارسلان یاتاغی اولان صیق اورمان: شیر شرزهٔ غابه. اسد الغابه.

غادِرْ [ع] غدر ایدیجی، ایدن: غادر نفس .

غارْ [ع] مغاره : غار شریف. یار غار.

غارَتْ [ع] یغما: غارت ایتمك. غارتکر = یغماجی.

غازَه [ف] دوزکون : « یاره ایتمز یوزنده‌کی غازه »

غازی [ع] غزا ایدیجی، ایدن، اهل غزا: «سن زره‌ـ پوش ایمشسین ای غازی»

غاشِیَه [ع] قیامت : حدیث غاشیه § آت طاقندن معـدود اولان معروف اورتو ، خاشه .

غاصِبْ [ع] غصب ایدیجی، ایدن : « غاصب حق برآز اوتانسه ایدی »

غافِرْ [ع] مغفرت ایدیجی، ایدن، جناب‌حق: غافر‌ـ الذنب. غافرِ ذنوب عباد .

غافِلْ [ع] غفلت ایدیجی ، ایدن، غفلت‌ایله متصف، غفلتلی: شخص‌غافل. قلوب غافله .

غالِبْ [ع] غلبـه ایدیجی ، ایدن، غلبه‌ایله متصف: مرد غالب. فرقهٔ غالبه. « غوغای سخنده غالبم بن — غالب» . غالبا = ظن ایتدیکم وجه ایله ، ظنمه کوره : غالبا کلدی .

غالی [ع] بهالی : متاع غالی . اشیای غالیه .

غالِیَه [ع] کوزل قوقولو بر ترکیب: غالیه سا.

غامِضْ [ع] آکلاشلمسی کوچ: سؤال غامض. مسئلهٔ غامضه .

غامِضَه [ع] غامض اولان کیفیت : غامضـهٔ تشکل ارض.

غاوی [ع] غوایتله متصف ، آزغین : غافل غاوی. غافلهٔ غاویه .

غَایَتْ [ع] صوك، صوك درجه: « غلهٔ نعمت بی‌غایتی بیلمز مکیال — ضیا » . غایت تشنکی. بو معناده (غایه) صورتنده دخی قوللانیلیر: جد بی‌غایه § ادات مبالغه: غایت کوزل. بوکا بعضاً (بـ) ادخال اولنه‌رق (بغایت) دینیلیر که صوك درجه‌ده دیمك اولور .

غَباوَتْ [ع] عقلسزلك، آکلا یشسزلق : غباوت مجسمه .

غَبْراء [ع] یر، یریوزی: «تن شهیداً دوشنجه غبرایه»

غَبْغَبْ [ع] چکه آلتی: غبغب سمین .

غَبْنْ [ع] معامله‌ده آلداتمق : غبن فاحش .

غَبیّ [ع] غباوت ایله متصف، غباوتلی: شاکرد غبی.

غَثَیانْ [ع] قوصمق : غثیان صنعی.

غَدّارْ [ع] غدر ایتمك معتادی اولان، غدرجی : روزکار غدار.

غَدْرْ [ع] وفاسزلق، خیانت، ظلم: غدر کلی .

غَرّاء [ع] پارلاق ، کوزل ، کوسترشلی، نمایشلی : غرهٔ غراء. شهر غراء. ماکیان غراء.

غَرائِبْ [ع](غریبه)نك جمعی: غرائب وقوعات . ومن الغرائب .

غَرامْ [ع] عشق شدید، محبت شدیده: «حرم‌ده‌اسیری‌یم غرامك»

غَرامَتْ [ع] اداسی لازم اولان شی. دین ودیت کبی.

غَرْبْ [ع] کونشك باتدیغی جهت ، کون باتیسی : غرب شمالی.

غَرْسْ [ع] آغاج دیکمك ، دیکلمك: غرس اشجار. برفدانك غرسی.

غَرَضْ [ع] مقصد: «بازیٔ طفلانمیدر تأسیس مکتبدن‌غرض؟» § مقصد بدخواهانه: اجرای غرض.

غَرْغَرَه [ع] صوبى بوغازده اوينــاتمق : غرغرۀ شديده .

غَرَق [ع] صويه باتمق: بركيمنك غرقى§ باتمش، مستغرق: «هر شب مهتابده اولدقجه دريا غرق نور». غرق ايتمــك = باتيرمق، مستغرق ايلمك .

غَرْقاب [ف] صويه باتان، باتمش اولان: «ايتسه فرعو-نى خدا بويله هواده غرقاب — نفعى»

غَرْقَه [ف] صويه باتمش، باتمش، مستغرق: غرقۀ درياى رحمت .

غَرِيب [ع] يابانجى: بو آدم بو شهرك غريبيدر§ غرا-بتلى، موجب تعجب: حال غريب. كيفيت غريبه.

غَرِيبَه [ع] غريب كيفيت: كوكدن حنطـه ياغمق غريبه‌سى .

غَرِيزَه [ع] انســانك مجبول اولــديغى طبيعت .

غريزى = غريزه‌يه منســوب : غريزى بر قوت. قوۀ غريزيه.

غَرِيم [ع] آله‌جقلى ، صـاحب غرامت: غريم لئيم.

غَزاء [ع] دشمن دين ايله جنك: غزا ايتمك. غزايه كيتمك.

غَزال [ع] و

غَزالَه [ع] آهو ، كنج آهو ، آهو ياوروسى. (غزاله) ديشيسنه‌ده اطلاق اولنور.

غَزَل [ع] برنوع شعر عاشقانه كه اقلى درت ويا بش بيت اولور : «عاشق عمر غزللرى هپ ازبرمه‌دردر — لا »

غَزْوَه [ع] جنك: غزوۀ بدر. غزوۀ كبرى . جمعى : غَزَوات.

غَسّال [ع] اولو يـيـقاييجى ، مرده شوى : غســال كهنسال. « كركس مثال وارث وغسال ناشكيب — ضيا». مؤنثى (غساله) در.

غَشْی [ع] كنددن كچمش، بی‌خود: غشی اولدم. غشی ایتمك = بی خود ایلمك § كنددن كچمه، بی خودلق: غشی كلدی.

غَصْب [ع] ظلم وزور ایله آلمق، آلنمق: غصب اشیاء. برشیئك غصبی.

غَضَب [ع] طارغینلق، طارلمه، قیزغینلق، قیزمه: نگاه غضب. «لطف ایله دیسه‌م روحیٔ زاره غضب ایلر — روحیٔ بغدادی»

غَضْبان [ع] طارغین، قیزغین: قهرمان غضبان.

غَضَنْفَر [ع] ارسلان: غضنفر غضوب.

غَضُوب [ع] غضبی چوق، غضبجی: مربیٔ غضوب.

غَطْس [ع] صویه طالدرمق، طالدیرلمق: غطس‌ید. الك ماء بارده غطسی.

غَفّار [ع] مغفرتی چوق اولان، جناب حق: غفار الذنوب. رب غفار.

غَفْلَت [ع] بی خبرلك، سهو وترك: غفلت جعلیه.

غَفُور [ع] (غفار) ایله مترادفدر.

غَلاء [ع] بهالیلق، قیمت یوكسكلكی: قحط وغلا. غلای اسعار.

غَلَبَه [ع] اوستون كلمك: غلبهٔ كامله. غلبه ایتمك. غلبه چالمق.

غَلَط [ع] یاكلش: غلط فاحش. غلط مشهور. جمعی: غلطات: «وار ایمش بزده مكر چوق غلطات — سنبلزاده»

غَلْطان [ف] یووارلانیجی، یووارلانان: سر غلطان. كوی غلطان.

غَلَّه [ع] ذخیره، محصول: انبار بی غله.

غَلَيانْ [ع] قاينامق: غليان ماء. «ايلدى عشـق الهى غليان — خاقانى»

غَلِيظْ [ع] قالين، قابا: لسان غليظ. بسـاط غليظ. طباع غليظه.

غَمّ [ع] قايغو، تاسه: «چكمه غم دسـتكيردر الله — غالب» «غم عالم بنى آدم ايچوندر — عارف»

غَمّازْ [ع] غمز ايتمك معتـادى اولان: شخص غمـاز. جاريهٔ غمازه. غمازيت = غمازلق.

غَمامْ [ع] و

غَمامَه [ع] بولوت: غمام غم. غمام نازل. غمامهٔ بيضا. (غمامه) تك بولوت مقامنـده ده قوللانيلير.

غَمْز [ع] قوغولامق، غمازلق ايتمك: برشخصى ديكرينه غمز ايتمك. بريسى حقنده اجراى غمز.

غَمْزَه [ع] كـوزل كوزده، خصوصيله قوبروغنـده كوريلن دلفريب حركات: غمزهٔ فتان. غمزهٔ فتانه.

غَنائِمْ [ع] (غنيمت) لك جمعى: غنائم مأخوذه.

غَنّاجْ [ع] شيوه كار: «روامى اكرم اونوتمق او مهر غناجى؟ — اكرم»

غَنَمْ [ع] قويون: لحم غنم.

غَنى [ع] زنكين: شخص غنى. صالحهٔ غنيه.

غَنيمَتْ [ع] حربده دشمندن آلنـان مال: غنيمت مصيبه. مجـازاً دخى قوللانيلير: فرصت غنيمتدر.

غَوائِلْ [ع] (غائله) نك جمعى: غوائل مندفعه.

غَواشى [ع] (غاشـيه) نك جمعى: حامل الغواشى.

غَوّاصْ [ع] طالغيج: «عمرى اولدقجه عدن بحرينه طالسه غواص — عاكف»

غَوامِضْ [ع] (غامض) و (غامضه)نك جمعى: غوامض فقهيه .

غَوايَتْ [ع] آزغينلق ، كمراهلق: غوايت نفس، غوايت كليه .

غَوْثْ [ع] فى الاصل مدد، نصرت معناسنه‌در . مددكار ، ناصر معناسنده وكبار اولياء الله حقنده قوللانيلير: غوث اعظم . غوث الواصلين.

غَوْرْ [ع] ديب، اساس، كنه: غور عميق. بئر عميق الغور. غور مسئله‌يه واصل اولمق.

غَوْصْ [ع] صويه طالمق: غوص ماهرانه.

غَوْغا [ف] جنك ، نزاع ، دوكشمه، كورلتى: غوغاده احراز شهادت . « چرخ نعمتمى ويرر غوغامز؟ = نابى »

غَوِىّ [ع] (غاوى) ايله مترادفدر .

غَيْبْ [ع] كورنمين ، بيلنمين حال واحوال : عالم الغيب . عالم غيب . ايمان بالغيب. (غائب ايتمك) مقامنده (غيب ايتمك) دينيلمه‌ملى .

غَيْبَتْ [ع] غائبلك : فعل مضارعك غيبت حالى. § ايشيدنجه منفعل اوله‌جغى صورتده بريسنك غيابنده واقعه مطابق اوله‌رق سوز سويلمك : غيبت ايتمك .

غَيْبُوبَتْ [ع] كوزه كورنمه‌ملك ، كورنمز اولمق: غيبوبت ايتمك . غيبوبت موقته .

غَيْثْ [ع] ياغمور: غيث نافع.

غَيْرْ [ع] باشقه: سندن غيرى. سنك غيرك § دكل : غير منتظم .

غَيْرَتْ [ع] نام وناموسه خلل ويره‌جك شيلره قارشى اولان حس انسانى‌كه پك ممدوحدر: بو حال آنك غيرتنه طوقندى. « غمدن اولمم قورقارم غيرت هلاك ايلر بنى — نشأت » § اهتمام ايله سعى : يازمغه غيرت ايديبور .

غَيْظ [ع] غضب ، مقدمهٔ غضب، فوران غضب: كظم غيظ. كاظم غيظ.

غَيْم [ع] بولوت: غيم شباط. غيم زائل.

غَيْن [ع] (غ) حرفنك اسمى: غين مفتوحه.

غَيُور [ع] غيرت ايله متصف، غيرتلى: طابع غيور. غيور بغدادى.

غِ

غِبْطَه [ع] بريسنك نائل اولديغى نعمتـه آنك زوالنى ايستمكسزين نائل اولمغى آرزو ايدش: غبطه ممنوع دكلدر. «غبطه ايتدم شرف طالعنه ملانك — عزت ملا»

غِذاء [ع] و

غِذاء [ع] ييه‌جك، ايجه‌جكدن وجودك قوام ونماسنه مدار اولان شى: غداى كافى.

غِرار [ع] و

غِرارَه [ع] قيل‌چوال، خرار: «هزار كلب ملوثله بر غرارده‌در — عونى»

غِرْبال [ع] قالبور: «بودقت جسمنى سوراخ سوراخ ايتدى غربالك — سامى»

غِرَّه [ع] مغرور: «غره اولمه حسنكه جانا ديدم — حليمكراى». فتح ايله‌ده مستعملدر.

غِرْيو [ف] فرياد، شماته، چيغرشمه، چيغلق: غريو صبيان.

غِشّ [ع] حيله، قاريشيقلق، صفوتسزلك، خيانت. سليقهٔ عجمانه اوزره فتح ايله اوقوندقده اصله نظراً مصدر اولور: دل بى غش. بادهٔ بى غش. زر بى غش.

غِشاوَه [ع] و

غِطاء [ع] اورتو، پرده: غشاوهٔ قلب. غشاوهٔ غليظه. غطاى بصر. غطاى رقيق.

غِلّ [ع] كوكل صفوتسزلكى، خيانت قلب: دل بى‌غل. غل كلى.

غِلاف [ع] قيـليف، قين: غلاف مذهب. غلاف شمشير.

غِلْظَت [ع] قالينلق، قابالق: غلظت طبيعت. غلظت مزاج. غلظت كلمه.

غِلْمان [ع] (غلام) ك جمعى: غلمان جنان.

غِمْد [ع] قين: غمد سيف. غمد مذهب.

غِنا [ع] زنكينلك: استحصال غنا. غناى تام. غنـاى طبع § اوصـانج: محرره بعضـاً يازمقدن غنا كلير § نغمه، ازكى: مجلس غنا.

غِياب [ع] غائب اولمه، غاـئبلك: غياباً فلان ذاتك ثناسـنده بولنديلر. غيابنده بويله سويلديلر. عن‌الغياب اظهار محبت.

غيبَت [ع] ايشيدنجه منفعل اوله‌جـغى صـورتده بريسـنك غيابنده واقعـه مطابق اوله‌رق سويلنيلن سوز: بوسوزلرك آره‌سنده غيبت يوقدر.

غُ

غُبار [ع] توز: غبـار پاى. غبـار طريق. غبـار منتشر.

غُدّه [ع] كووده‌ده درى ايله ات آره‌سـنده حاصـل اولان يومروجه، بز.

غُراب [ع] قارغـه: نعيب غراب. « ديديلر اى غراب طرفه نعيب — اك زياده بو اعتذار غريب». غراب البين = شخص مشئوم.

غُرّان [ف] خـوموردانيجى، كوموردنيجى، خشم ايله هايقيريجى: شير غران.

غُرَباء [ع] ديار يابانجيسى معناـسنه اولان (غريب) ك جمعى: غربا خسته خانه‌سى.

غُرْبَت [ع] وطندن باشقه يرده بولنمه، غريبلك: ديار غربت. كربت غربت. مجازاً (ديار غربت) مقامندهده قوللانيلير: «كاه اولور غربت وطن كاهى وطن غربتلنير — لا»

غُرَر [ع] (غرّه) نك جمعى: غرر زاهره.

غُرَف [ع] (غرفه) نك جمعى: غرف جنان. غرف عاليه.

غُرْفَه [ع] چارطاق، كوشك: غرفهٔ منهدمه. جمعى: غرفات: غرفات جنات.

غُرَماء [ع] (غريم) ك جمعى: تقسيم غرما. بين الغرما تقسيم.

غُرَنْدَه [ف] (غران). بدل قوللانيلير: پلنك غرنده.

غُرُوب [ع] باتمق: غروب شمس. غروب كوكب.

غُرُور [ع] قورلمه، مغرورلق: غرور منفور § بيهوده شيئه اعتماد ايله آلدانمه: دارالغرور = دنيا.

غُرَّه [ع] يوزدهكى نورانيلك: «غرهٔ جبههكه مغرور اولمه» . § آتك آلننده‌كى صباح‌الخير تعبير اولنان بياض: غرهٔ لطيفه § عربى آيك برنجى كيجه‌سى وكونى: غرهٔ شوال § ابتدا كورين آى پارچه‌سى: غرهٔ غراء. رومى آيلرده غره اولماز.

غُزَات [ع] (غازى) نك جمعى: غزات كرام. بين‌الغزاة. تشديد ايله غلطدر.

غُسْل [ع] ييقانمق، صورت مشروعه‌ده ييقانمق: غسل مفروض.

غُصَص [ع] (غصه) نك جمعى: غصص متواليه.

غُصْن [ع] دال: غصن شجر. غصن مكسور.

غُصَّه [ع] قلبه طارى اولان صيقنتى، قايغو، تاسه: غصهٔ دائمه. «قصهٔ غصهٔ زلفن نه دراز ايليه‌لم — لا»

غُصُونْ [ع] (غصن)ك جمعی: غصون اشجار. غصون مائله.

غُفْرانْ [ع] يارلىغامه: غفران حق. غفران بی‌پایان. «قولکی نائل غفران ايله»

غُلّ [ع] متهمك بوينته و بيلكلرينه كچيريلن دمير طوقه، تعله: غل آتشين.

غُلاتْ [ع] غليان ايديجى معناسنه اولان (غالى)نك جمعی. بعض مذاهبك آزغين طاقمنه اطلاق اولنور: غلات شيعه. تشديد ايله غلطدر.

غُلامْ [ع] تازه دلى قانلى، جوان § كوله: «غلام مشرب عرفانی‌یم اول رند عشقك كيم — نه صونمش دستنى تسبيحه نه زناره باغلانمش — عونى»

غُلْغُلْ [ف] و

غُلْغُلَه [ف] كورلتى، شماته، چيغرشمه: غلغل اطفال. غلغلهٔ تكبير.

غُمُومْ [ع] (غم)ك جمعی: غموم زائله.

غُنْجْ [ع] ناز، شيوه، عشوه.

غُنْچَه [ف] ياپراقلرى هنوز آچلمامش ويا آز آچلمش چيچك طومسوغى. اكثريا كل طومسوغنه اطلاق اولنور: «غنچه آچاز سرو شاد ايتمز قاپانمش كوكلمى — فضولى». فارسى جيم ايله غلطدر.

غُنُودَه [ف] ايميزغانمش، اويومش: مادر غنوده.

غُورَه [ف] قورروق: «نه‌لر كورر سرغوره شراب اولنجه‌يه دك — غالب»

غُوطَه [ف] صويه طالمه. غوطه‌خور، غوطه‌خوار = صويه طالان.

غُوكْ [ف] قورباغه: آوازغوك. غلغلهٔ غوكان.

غُولْ [ع] تنها يرلرده اشكال مختلفه ايله انسانه كورينور

عد اولنان مخلوق: غول بیابانی.

غُیُوبْ [ع] (غیب)ك جمعی: علام الغیوب. استطلاع غیوب.

غُیُومْ [ع] (غیم)ك جمعی: غیوم سائره.

فَ

فائِزْ [ع] فوز بولیجی، بولان: سالك فائز. سالكهٔ فائزه.

فائِضْ [ع] فیضان ایدیجی، ایدن: حضور فائض النور § اودنج آلنان آقچه ایچون ویریلن اجرت، كذشته: فائض مركب.

فائِقْ [ع] معنوی اوله‌رق فوقنده بولنان، اوستون اولان: بو افندیلردن بری ذكاجه دیكرینه فائقدر. تعظیمات فائقه.

فاتِحْ [ع] فتح ایدیجی، ایدن: فاتح اندلس § سلطان محمد خان ثانی. فاتح قسطنطینیه مخففیدر.

فاتِحَه [ع] باشلانغیج: فاتحهٔ كلام § قرآن كریمك برنجی سوره‌سی: سورهٔ فاتحه. فاتحهٔ شریفه. فاتحة الكتاب.

فاتِرْ [ع] فتور ایله متصف، فتورلو: نظر فاتر. نظرهٔ فاتره. جرهٔ فاتره.

فاجِرْ [ع] فجور ایله متصف، معاصی ایله مشتغل: شخص فاجر. محتالهٔ فاجره.

فاجِعْ [ع] خلقی دردناك ایدیجی، ایدن: فاجع بر وقعه. وقعهٔ فاجعه.

فاجِعَه [ع] خلقی دردناك ایدن حادثه § اویولده مؤثر اوله‌رق ترتیب اولنان اویون، تیاترو.

فاحِشْ [ع] بك چركین ومنكر: فعل فاحش. خطای

فاحش. خطيئات فاحشه .

فاخته [ف] اوكيك : آواز فاخته . «صبحدم اى فاخته بيهوده افغان ايلمه — باقى»

فاخر [ع] فخر ايديجى، ايدن. بوكا بدل اكثريا (مفتخر) قوللانيليير § كوزل ، شعشعه‌لى ، احتشاملى : لبـاس فاخر. خلعت فاخره. دائرهٔ فاخره.

فارس [ع] آتلى: فارس تيزرو.

فارغ [ع] آزاده ، مشـتغل دكل : نمـازدن فارغ اولدى . «فارغ اول بزدن سنكله يوق نزاعى كيسه‌نك — نائلى»

فارق [ع] فرق ايديجى، ايدن: فارق نيك وبد. علامت فارقه.

فاروق [ع] حق وباطلى فرق ايتمكده مشار بالبنان اولان حضرت عمر: عمر الفاروق.

فاسخ [ع] فسخ ايديجى، ايدن: فاسخ شركت .

فاسد [ع] بوزوق، صحيح دكل: فكر فاسد. اقوال فاسده.

فاسق [ع] فسق ايله متصف، فسق ايله مشـتغل : فاسق محروم. مؤمن فاسق .

فاش [ع] ميـدانه چيقـان، ظاهر اولان. اكثريا سر حقنده قوللانيليير : فاش ايتمك = ميـدانه چيقارمق : «چشمم ياشى فاش ايلدى اسرار نهانم». اصلى : فاشى.

فاصل [ع] بوليجى ، بولن : ايكى خانه بيننى فاصل . خطوط فاصله.

فاصله [ع] ايكى شى آره‌سنى آييران شى: فاصلهٔ بيت.

فاضل [ع] فضل ايله متصف، فضيلتلى : مرد فاضل . زوجهٔ فاضله .

فاطر [ع] يارادیجى، يارادان، خالق : فاطر السماوات. قدرت فاطره.

فاعل [ع] ايشله‌يجى، ايشله‌ين: فاعل خير. فاعل مختار.

فاقه [ع] فقيرلك: فاقهٔ شديده. شدت فاقه.

فاكِهَه [ع] ميوه: فاكهۀ لذيذه. فاكهة الشتاء.

فال [ع] منتظر اولان خصوصى استخراج مقصديله كتاب آچه‌رق كبى تشبث وبويله بر تشبثك كوستردیكى نتيجه: فال آچق. فاله باقق. فال خير. فال بد.

فام [ف] رنك. تركيب ايله قوللانیلیر: كلفام=كل رنكلى.

فانوس [ع] چراغ اوزرینه شعله‌سنى خارجه عكس ايتديره‌جك برحالده قونيلان شى: فانوس شمع. فانوس خيال.

فانى [ع] بقاسى اولميان، زوال بوليجى، بولان: عالم فانى. حظوظات فانيه. پك اختيارە (پير فانى) دينيلير.

فتّاح [ع] قوللرينك قاپالى ايشلرينى آچان، جناب حق: فتاح كريم.

فتّان [ع] فتنه قوپاريجى، فتنه انكيز: چشم فتان. غمزهٔ فتان.

فَتاوٰى [ع] و

فَتاوِى [ع] (فتوى)نك جمعى: فتاواى شريفه.

فَتْح [ع] آچق، آچلمق: فتح باب. دريچه‌نك فتحى. (فتح بلاد) تعبيرى بو معناده‌در § اوستون اوقوتمق، اوقودلمق: فتح فا ايله. فانك فتحيله.

فَتْحَه [ع] اوستون: فتحهٔ خفيفه.

فَتْرَت [ع] ايكى پيغمبر بينده‌كى زمان: زمان فترت. ايكى وقعه آره‌سنده‌كى زمانه ده اطلاق اولنور.

فَتْق [ع] يارمق، يارلمق: فتق ورتق امور. امورك فتق ورتقى.

فَتْوٰى [ع] سؤال مشروعه ويريلن جواب رسمىٔ شرعى: فتواى شريف. نظمده اسلوب فارسى اوزره (فتوى) صورتنده‌ده قوللانيلير.

فتی [ع] دلی قانلی، یکیت «لافتی الاعلی لاسیف الاذوالفقار ـ لا» «بکزر روشك حیدره برشانلی فتاسین ـ ناجی» § سخی، جومرد.

فتیل [ع] و

فتیله [ع] فتیل، موم فتیلی: «نور آلدی فتیلهٔ سحردن ـ غالب» § بوکولمش: فتیلهٔ کیسو ═ صاچ اورکوسی

فجر [ع] کونش طوغمه‌دن اول افق شرقیده پیدا اولان قزیللق، طاك یرینك آغارمسی: «بر صباح روشن و مسعودك ایتمش انعطاف ـ فجر نور انیسی دهرك افق استقبالنه». فجر صادق. فجر کاذب. فجرده وجه تسمیه کیجه‌یی کوندزدن آییرمسیدر

فجره [ع] (فاجر)ك جمعی: کفرهٔ فجره. هلاکو بغداده قتل عامه باشلادیغی اثناده مشهور نجم الدین کبری «ایها الکفرة اقتلوا الفجرة» دیه خطاب ایتمشدر.

فجیع [ع] فاجع، آجیقلی: کربلا حقنده: «بر اشی وار ایسه جهانده صلا ـ هر بلادن فجیعدر بو بلا ـ ناجی»

فجیعه [ع] مصیبت. بلا (drame ـ مؤثر اویون) کلمه‌سنه مقابل قوللانیلان (فاجعه) کلمه‌سیله ایکیسی براصلدن مشتقدر.

فحاش [ع] کثیر الفحش آدم: عیاش فحاش.

فحاوی [ع] (فحوا)نك جمعی: «اثرك آتشین فحاویدر ـ چوق دل افروز نظمی حاویدر ـ ناجی»

فحشاء [ع] طبع سلیم و عقل مستقیمك تنفر ایتدیکی شی، فحش؛ رخصت شرعیه خارجنده اولان لذائذ شهوانیه: «شیاطین دیده‌بان فرصت ینهی عن الفحشا ـ نابی» «ولی اذن عن الفحشاء صما ـ لا» ═ بنده برقولاق واردرکه فحشایه قارشی صاغیردر. § ادای زکاتده بخل.

فحص [ع] برشیئك ایچ یوزینی آراشدیرمق، تفحص: فلاسفهٔ طبیعیون یالکز بحث و فحصی عالم شهود موجوداتنه حصر ایدوب ـ رموز الحکم

فحم [ع] کومور.

فحوی [ع] و

فحواء [ع] معنی، کلامك سیاق وسباقندن ذهنك انتقال ایده‌جکی مدلول.

فخ [ع] آلت صید، قاپان، طوزاق. فخ الفار ═ فاره قاپانی.

فخار [ع] بالچیقدن معمول چناق، دستی، بارداق.

فخار [ع] زیاده اوکونیجی ، اوکونن ، تعداد فضائل ایله فخر ایدیجی، ایدن: نفیٔ فخار.

فخامت [ع] قدر وشانی عظیم ورفیع اولمق، اولولق. § فخامتلو: القاب رسمیه دندر. صدر اعظملره، خدیوه، پرنسلره یازیلیر.

فخذ [ع] اویلوق .

فخر [ع] تعداد مناقب صورتیله اظهار فضل ، اوکونمك: « فخر ایتملیسین ای شرف نامتناهی - زیرا سکا مظهردر او محبوب الهی - ناجی» § مدار افتخار: فخر کائنات ، فخر الوزرا ، فخر الادبا. «اولدی اخلاصکله فخر دودمان - اوغلك ارطغرل کبی بر قهرمان - ناجی » § تعظم، تکبر «مانندهٔ ماکیان غرا - یك بیضه هزار فخر ودعوی - شیخ غالب»

فخریات [ع] (فخریّه)نك جمعی.

فخری [ع] پاره‌سز ، شرف ایچون ایفا ایدیلن خدمت ومأموریت: فخری شهبندرلك، فخری مأموریت . § اویله برخدمت و مأموریتی ایفا ایدن : فخری کاتب ، فخری معلم .

فخریه [ع] تمدح یولنده سویلنن شعر : زمانمزده تمدح ممدوح کورلمه‌مکده‌در . نفعینك فخریه‌لری مشهوردر .

فخور [ع] دها، پك فخر ایدیجی، ایدن: فرح وفخور. بوندن بشقه یرده استعمال اولندیغی یوقدر.

فخیم [ع] فخامتله متصف، عظیم: دول فخیمه. فخیمانه = فخیم اولانه یاقیشیر صورتده .

فداء [ع] بر شیئه مقابلةً ذکرلی برشیدن وازکچمك. اختیاری محرومیت. بومعناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر : فدا ایتمك، فدا ایلمك § فدا اولنمش: «عندمده خدابیلیر فدادر - برلحظه صفایه ماسوی الله - ناجی » § قربان: «حاصلی ای شه اقلیم وفا - سکا جانم ده فدا بنده فدا - خاقانی». «دیدم که ای کل نوخیز ناز وعشوه سکا - فدا ندیم کبی بنده‌لر هزار هزار» § اسیرکه‌مه‌مك، ایثار ایتمك : « جانی راه‌حقده قیلدی فدا - ناجی» فی الاصل فانك کسریله‌در. « روحی فداك عرفت ام لم تعرف - ابن فارض» لسانمزده فتحیله قوللانیلیر.

فدائی [ع] بر چوق کیمسه‌نك باعث حیاتی اوله‌جق برامر خطیر ایچون فدای نفس ایدن مرد دلیر: لسانمزده (فدایی) صورتنده قوللانیلیر: حرب فداییلری . « او فدایی غضنفر شرزه - دشمن اردوسین ایتدی پرلرزه - ناجی »

فَداكار [ع] كنديني ، ياخود دكرلى برشيئي اسير كمين: فداكاران وطن، فداكاران حميت. فداكار آدم. فداكارى == فداكارلق. فداكارانه == فداكارجه‌سنه. فداكارى خصائل عاليه‌دندر .

فَدّان [ع] مصردو نميدركه تقريباً ايكى بيك بشيوز آرشوندن عبارتدر .

فَذلَكه [ع] نتيجه، خلاصه، اجمال: « برفذلكهٔ حيات شاعر - كوز ياشلرى، برده‌عشق وسودا - لا » § حسابات ، استجوابات خلاصه‌سى § اجمال مقررات .

فَرّ [ع] نور، ضيا : « فر ويردى جهانه مهر حسنك » § زيب وزينت: « شاهد صيفه زيب وفرسندن - خسرو صبحه تاج زرسندن - سنان پاشا تضرعاتندن ». « نور و حدندن اولوب شعله‌پذيراى حدوث - ويردى فر عالم تكوينه سراياى حدوث - هرسكلى حكمت‌بك » § شان وشوكت : فرّ دولت. بويله بركلمه‌يه مضاف ويا معطوف عليه اولديغى صورتده تشديد ايله قوللانيلير: « يارب بفيض نورظهور محمدى - يارب بفرّ سلطنت سيدا نام - حمدى بك». « ساقى ويراول پياله‌ٔ الماسه فرّوتاب - شيخ غالب »

فَرّ [ع] فرار . كروفر .

فَرائِد [ع] (فريد وفريده) نك جمعى .

فَرائِض [ع] (فريضه)نك جمعى § مستحقلر بينه تركه‌نك كيفيت تقسيمنى بيلديرن علم .

فَراخ [ف] واسع، بول، كنيش : ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: آسمان فراخ. « طاق اياوينى قوس فلكدن فراخ و رنكين . . . - تحفة الحرمين، نابى». « بهيچ يارمده خاطر و بهيچ ديار - كه برو بحر فراخست و آدمى بسيار - سعدى » == هيچ بريارو دياره كوكل ويرمه. زيرا قره ، دكز واسع و بنى آدم چوقدر . غالب دده‌نك « اولورمى آدمه خوليا كبى حساب فرح » مصراعنده‌كى «حساب فرح» ياكلشدر. طوغريسى «حساب فراخ» در . فراخ دست == كريم، جوانمرد . فراخ كام == دولتمند ، مسعود . فراخى == بوللق ، اوجوزلق .

فَراديس [ع] (فردوس)ك جمعى: « كيم كورسه ايدر صفا كى تقديس - دينسون سكا اقدس الفراديس - ناجى »

فَرّاش [ع] ياتيجى، دوشه‌يجى § كعبهٔ معظمه جاروبكشى § خادم: «هر رخام فرشى بر آيينهٔ عالمنما - هركزن فراشى بر اسكندر كيتى‌ستان - نفعى »

فَراشَت [ع] كعبهٔ معظمه فراشلغى: فراشت براتى. (فراشيت) غلطدر .

فَراشَه [ع] پروانه .

فَراعِنَه [ع] (فرعون)ك جمعى: فراعنهٔ مصريه .

فَراغ [ع] ترك اشتغال § راحت، استراحت : « كنبج فراغ اهل دله قهوه خانه‌در ـ نابى » . « شو تنكناده همان كوشهٔ فراغ آرارز ـ راغب پاشا » § آسوده‌لك، آزاده‌لك : فراغ بال، فراغ خاطر: « شعر اولمق ايچون جديد وفاخر ـ شاعرده كرك فراغ خاطر ـ خرابات » § واز كچمه . قطع تعلق : « خاطر اغيار ايچون بن ياردن قيلمام فراغ ـ غالب ». « روح محض خاكدان شوردن قيلدم فراغ ـ مهر بالايم شب ديجوردن قيلدم فراغ ـ اسرارده‌ده »§ بر ملكك حق تصرفنى آخره ترك ايتمك .

فَراغَت [ع] فراغ ، راحت : « جهانده جاى فرح كوشهٔ فراغت ايمش ـ فطنت خانم » § واز كچمه ، ال چكمه: « فراغت كوزل سومه‌دن ، توبه‌ميدن ـ باقى »§ بعد الدعوى بر حقدن فراغت§ استغنا: اظهار فراغت. (دستكش فراغ) ياخود (دستكش فراغت اولدى) تعبيرلرينى استعمالدن فراغت ايتمليدر .

فَرامُوش [ع] اونوتمه ، نسيان: « شوقندن او رتبه اولدى مدهوش ـ عرش ايلدى صاحبنى فراموش ـ معراج وصفنده ـ غالب ». فراموش كلمه‌سى فرمش، فرامش، فرموش، صورتلرنده تخفيف ايديليرسه‌ده بو استعمال نظم عجمه مخصوصدر .

فَراهَم [ف] طوپلانمق ، تحشد : « فراهم شد ازشام چندان سپاه ـ كزان خيره شد ديدهٔ مهر وماه ـ هاتفى » = شامدن اوقدر عسكر تجمع ايتدى كه ديدهٔ مهر وماه قاماشدى § طوپلو، دوشيريلى : « پيش حكمنده اوشاه رسلك ـ دامن انبيا فراهمدر ـ نظيم »

فَربِه [ف] سميز ، اتلى ، بسيلى : ابله فربه. فربهى = فربهلك.

فَرتُوت [ف] بوناق . پير . § كهنه: سپهر فرتوت.

فَرَج [ع] طارلقدن ، صيقينتيدن قورتولمق. ظفر. (شدت) مقابلى: الصبر مفتاح الفرج.

فَرجام [ف] صوك ، عاقبت، انجام: بسيط اوله‌رق قوللانلماز. بد فرجام = منحوس، سيئ العاقبه: طالع بد فرجام . بخت نافرجام . فرجامكاه = مزار.

فَرَح [ع] سونمه، براملة نائليتدن ويا تماشاى طبيعتدن حصوله كلن لذت روحانيه: فرح وترح. « نصل فرح

بوله یم بن که بی صفا بولورم ـ کلن زمانمی ناجی کیدن زمانمدن ـ ناجی » بوکلمه یالکز (بولمق) مصدریله ترکب ایدر. فرح بخش = فرح باغشلا یجی. فرح افشان یاخود فرح فشان = فرح صاچیجی. فرح آور = فرح کتیریجی. فرح افزا ، فرحفزا = فرح آرتیریجی ، صفالی: «عالم شکفته باغ مفرح هوا لطیف ـ دللر کشاده نفحهٔ بادصبا لطیف ـ جوری »

فَرِح [ع] و

فَرْحان [ع] شاد ، مسرور : کل حزب بمالدیهم فرحون = هر طائفه کندی مسلکیله مسرور ومفتخردر. (فرح) یالکز (فخور) ایله برلکده وآز قوللانیلیر . فرح وفخور = ممنوناً ومفتخراً .

فَرْحَت [ع] مسرت ، سوینج ، زمان فرحت نشان.

فَرَحْناك [ف] فرحلی، مسرور : «عشق اولدی بومژده‌دن فرحناك ـ غالب» § مقامات موسیقیه‌دن برینك اسمی: فرحناك فصلی.

فَرُّخ [ف] مبارك ، اوغورلو : «ایلدی مقدم فرخفالی ـ پایهٔ آل قریشی عالی ـ خاقانی ». فرّخزاد = ولد مسعود. فرخی = میمنت.

فَرْخال [ف] قیویرجق وطولا‌شیق اولمیان صاچ: «آز کوررکن نور اسود نامنی فرخالنه ـ ناجی »

فَرْخُنْدَه [ف] مبارك ، متیمن ، مسعود: «سایهٔ فرخندهٔ رب رحیم ـ جانشین صاحب خلق عظیم ـ ناجی» فرخنده طالع = مسعود طالعلی: « همین جاهل شود فرخنده طالع ـ فلك بردولتش رانیست مانع ـ میرنظمی » . فرخنده پای : آیاغی اوغورلو . فرخنده رای = رأیی مصیب. فرخنده فال = فالی متیمن.

فَرْد [ف] نظیری اولمیان ، تك : « قیلمه درد اهلنی ای فرد صمد ـ هیبت « ثم رددنا » ایله‌رد ـ خاقانی» § جنسنده نظیری اولمیان ، فرید ، بیهمتا : « بر کللیسی وارمی هپسی پرورد ـ آنجق آراده بنم قالان فرد ـ ناجی» § بنی آدمدن هر بری ، برآدم: فرد آفریده. «اوغراشمغه هر فرد ایله‌دکمز بودنیای اخس ـ سامی پاشا» بومعناده جمعی (افراد) کلیر . افراد بشر ، افراد امت. § مصرع اولمیان تك بیت. § تك ، ایکی‌یه تقسیم ایدیله‌مین عددلر .

فَرْدا [ف] یارین ، کونك ایرتسی: « هرشبی کویم که فردا ترك این سودا کنم ـ باز چون فرداشود امروز را فردا کنم ـ » = هرکیجه

دیرم که یارین بوسودادن وازکچه‌یم. فردا حلول ایدر. بوکونی‌نه فردایه تعلیق ایدرم . « نیست یك وعده‌که شرمندهٔ صدفردانیست‌لا» = بروعده یوقدرکه یوز فردانك شرمنده‌سی اولمسون . اندیشهٔ فردا = یارینی دوشونمه . اندیشهٔ فردا شعار ارباب ذکادر. § قیامت: «فردا المن چکمه کوکل باق رخ خوبه‌ـ عاشقلره فردادە دخی وعد لقا وار ـ علی روحی » تابفردا = قیامته قدر موقعنده استعمال اولنور .

فردانیت [ع] برلك . صفات الٓهیه‌دندر : واحد سین. سرادقات لم یزلیده فردانیتله موصوف ـ تضرعات ـ سنان پاشا.

فردیت [ع] وحدانیت ، تکلك: « کنج پنهان کبی تا اولدن ـ ذاتی فردیت ایله قائم ایکن‌ـ خاقانی»

فرز [ف] شطرنج اویونی طاشلرندن شاهك وزیری مقامنده برآلت؛ « فرزی طرح ایتمکه قادر کچینیر ـ سنبلزاده » . اصلنده فانك کسریله‌در .

فرزانه [ف] حکیم ، فیلسوف ، عارف، ذوفنون: « بر جمعیت شناس فرزانه ـ پایه‌ماز جنبش فرنکانه‌ـ ناجی». «اقبال وبخت جاهلی فرزانه کوسترر ـ ادبار سخت عاقلی دیوانه کوسترر ـ عزت ملا»§ قیو-

ذات نفسانیه‌دن عاری اولان ذات.

فرزند [ف] اوغل ، ولد : فرزند ارجمند. « مال وفرزنده باغلانیری حکیم ؟ ـ ناجی»

فرس [ع] آت ، بارکیر . جمعی افراس.

فرسا [ف] فرسودندن فعل امر. ترکیب حالنده قوللانیلیر . جانفرسا. طاقت فرسا. خردفرسا. «بزم جمدر بونده‌حکم جام غم‌فرسا یورر ـ راغب پاشا »

فرسخ [ع] و

فرسنك [ف] اوچ میللك مسافه: مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . اورادن بورایه بش فرسخدر. معنویاتده اکثریا تکرارایله (بول بول) معناسنده قوللانیلیر: شیخ غالب شاعرلکده خواجه‌سی نشأتی فرسخ فرسخ کچمشدر .

فرسوده [ف] اسکیمش، آشنمش، ییرانمش: جامهٔ فرسوده. ندیمك : « خیالك کلمز اولدی دیدهٔ فرسوده مژکانه» مصراعنده مجازاً (دوکلمش)معناسنده‌استعمال ایدلمشدر. بومعناده اولان (فرسود) مرکب اوله‌رق استعمال اولنور. فرسوده‌کی = فرسوده‌لك .

فرش [ع]دوشه‌مك، دوشه‌نمك، یایمق ، یایلمق : سجاده‌نك

فرشی. «یوزنی ایتمش ایدی پاینه فرش - بوقدر عزت واجلال ایله عرش - خاقانی» § دوشك، خالی، سجاده کبی یره سریله‌جك شی: «رخشنده چراغی نور تنزیل - فرش چمن آنده بال جبریل - غالب» § زمین: عرش و فرش. «شاه ملکوت عرشپایه - ماه جبروت فرش سایه - غالب» «سجدهٔ شکر ایتدی عرش وفرشی اوزره خانه‌نك - لا»

فَرْض [ع] دلیل قطعی ایله ثابت اوله‌رق شبهه ایدیله‌مین واجرا‌سی واجب ترکی معصیت اولان اوامر الٓهیه: صوم وصلات کبی. فرض عین = اداسی هرفرده لازم اولوب بعض افرادك اداسیله دیکرلرندن ساقط اولمیان اوامر. فرض کفایه = اداسی بالجمله مسلمینه لازم اولمیوب بعض افرادك اداسیله باقیسندن ساقط اولان اوامر. § لازم، واجب «فرضدر تحصیل علمه اعتنا». «کلك دعا ایده‌لم پادشاه دورانه - ادای فرضه شتابان دکلمی مکتبمز - ناظم الحکم احمد حمدی» بو معناده (اولمق) مصدریله ترکب ایدر: آرتق سلاح مدافعه‌یه صارلمق فرض اولدی. § تقدیر، تخمین. بو معناده (ایتمك، ایلمك) مصدرلریله ترکب ایدر «فرض ایلیه‌لم که همت ایتمش».

فَرْضًا = طوته‌لم که: «غفلت مدار معذرت جرم اولورمی هیچ - معفو اولورمی ایلسه فرضا کناه مست - راشد مورخ» رانك فتحیله فَرَضًا صورتنده استعمالی غلطدر. بالفرض = مثلا. فرضی = امر اعتباری.

فَرْضِیّه [ع] تصویر مدعا ایچون ایراد اولنوب حکمی قطعی اولمیان مسئلهٔ فنیه. جمعی فَرْضِیّات.

فَرْط [ع] زیاده‌لك، شدت، فوق العاده‌لك، افراط. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: فرط ذکا. فرط سوزش. فرط سمن. «عاشقه باقدیغی فرط محبتدندر - صاقینیر کندی کوزندن دخی دلداده‌سنی - ثابت». «فرط تحسرمله بوشب پك چوق آغلادم - آکدم ینه وطنده‌کی حال آشنالری - لا» (افراط) کبی بسیط اوله‌رق قوللانیلماز.

فَرْع [ع] براصله ابتنا ایدن هر شی، شعبه، قول: فرع اصله تابعدر. جمعی فروع. فروع مسئله.

فَرْق [ع] باشقه‌لق، باشقه‌لق علامتی، تفاوت: «بحکم فن هیأت شمسی کوردم زیر پایمده - کناه اولماز دیسه‌م ارضك سمادن فرقی وار بوقدر...» مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: شوایکی قماش آراسنده نفاستجه فرق بوقدر، شو

ایکی فکر بیننده فرق یوقدر . بو معناده جمی فروق کلیر. § آییرمق، آییراق ، تمییز: « حق وباطل نور عدل ایله نمایاندر سعید ـ فرق اولنماز نیك وبد کیتسه نظردن آفتاب ـ دیاربکرلی سعید پاشا »

فَرْق [ع] باش ، تپه « الحاصل فرق اقتدارمی افسر قناعت و قالب اعتبارمی خلعت عزلت ایله مزین قیلوب . . . فضولی »

فَرْقَد [ع] قطب شمالی‌یه یقین دائما بولندیغی یردن طلوع وغروب ایدن ایکی پارلاق کوکبدن هر بری . صیغهٔ مثنی ایله (فرقدان) قوللانیلیر. « اول ظل خدا که خاك پایی ـ پیرایهٔ فرق فرقداندر ـ عونی بك »

فَرمان [ف] امر ، اراده: فرمان آلهی «آلهی پادشهلر پادشاهی ـ نه حیرت بخشدر صنعك الهی ـ ازلده جلوهٔ فرمانك اولمش ـ وجودك مصدر عزتپناهی ـ اکرم بك » § یرلیغ ، حکم پادشاهی: والیلك فرمانی ، قرعه فرمانی. کلمه فارسی اولدیغندن جمی اولمق اوزره استعمال ایدیلن (فرامین) بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز .

فَرمانبَر [ف] و

فَرمانبَردار [ف] تابع فرمان ، مطیع: « یارب بونه قدرت که سراپای ممالك ـ فرمانبر شمشیر جهانگیر زباندر ـ عونی بك»

فَرمانْدِه [ف] و

فَرمانْرَوا [ف] و

فَرمانْفَرما [ف] حکمی نافذ پادشاه، مطاع: فرمان فرمای اقلیم روم وعرب. «فرمانده عوامدر افکار باطله ـ وولتر »

فَرمایش [ف] امر ، سپارش . بعض اسکی محرراتده والیوم عجم منشأتنده کوریلن (بحسب الفرمایش) ترکیبنده‌کی سقامت محتاج بیان دکلدر.

فَرموده [ف] امر . فرمودهٔ عالیلرینه امتثالاً . آز قوللانیلان کلماتدندر .

فَرْوَرْدین [ف] سنهٔ جلالیه‌نك یعنی فصل ربیعك ایلك آیی: « باغه رشك ایتسه روا روضهٔ فردوس برین ـ اول قدر زینت وفر ویردی بنه فروردین ـ باقی ».

فَرْوه [ف] کورك : فروهٔ سمور: فروهٔ بیضا.

فَرْهَنك [ف] ادب ، معرفت «سجده‌کاه عرفا کعبهٔ اهل فرهنك ـ کاظم پاشا » § هنر،

« قیلدی مغلوب اسارت طبعملك حریتن ـ باق نكاه شوخنك معجزنما فرهنكنه ـ ناجی» فرهنك شعوریده (فرهنك) كلمه‌سنك لغات فارسیه‌یی جامع كتاب معناسنه‌ده دلالت ایتدیكی بیان اولنیورسه‌ده بو قول عنداللغویون ضعیف‌عد اولنمقده‌در.

فریاد [ف] استمداد ایچون چیقاریلان آوازهٔ بلند : فریاد عاشقانه. « فریاد بسی كردم وفریادرسی نیست ـ كویا كه درین قبهٔ فیروزه كسی نیست ـ لا» = چوق فریاد ایتدمسه‌ده برفریاد رس بوله‌مدم. صانكه بوكوك قبه‌ده بركیمسه یوقدر. § الحان : فریاد عندلیب. § سس، شارلتی « كذار باشتاب عمری اشرابه كلیر دائم ـ اب ـ جوده صماخ جانه جوش آبدن فریاد ـ راغب پاشا» § یایغره : « برو بكار خودای واعظ این چه فریادست ـ حافظ » = واعظ ایشكه كیت بونه یایغره‌در. فریاد رس = امدادجی : « فریاد ایدرم بیهوده فریاد رسم یوق ـ فریادكه فریاده دخی غیری سسم یوق ـ . . . » فریادخوان = متظلم، دادخواه.

فرید [ع] امثالسز، بی‌نظیر. فرید الزمان. فرید العصر. § دیزلمش اینجی. عقد منظوم. جمعی (فرائد) كلیر.

فریضه [ع] فرمودهٔ الٓهی § لازم، واجب: « فریضه در بشره اكتساب علم وهنر ـ انكله حاصل اولور دلده ذوق روحانی » § بورج، وظیفه: دعای پادشاه اسلام فریضهٔ ذمت خاص وعامدر.

فریق [ع] بولوك، فرقه: «چاره‌سز شهری ایلدم تضییق ـ التجا ایتدیلر فریق فریق ـ ناجی» § فرقهٔ عسكریه قوماندانی. فریقین = ایكی فرقه، ایكی طرف. تقابل فریقین.

فساد [ع] چوروملك، بوزلق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. فساد معده، فساد اخلاق. § شورش § بطلان: قضیه‌نك فسادی بدیهیدر. § فنالق (صلاح) مقابلی: « می مبدأ فتن ایسه خم منبع الفساد ـ لا ». « عیبدر عاقله شیطانی بنی آلداتدی دیمك ـ كندی نفسمدر ایدن كندمه القای فساد ـ نابی» عالم كون وفساد = وجود وفنا عالمی یعنی دنیا.

فسان [ف] بیلكی طاشی : سنك فسان. «پارهٔ الماسدرسنك فسانی نیلر اول ـ چرخه چكمه بر دخی شمشیر والا كوهری ـ نفعی ». « اول داور اعجاز كه شمشیر زبانه ـ خاصیت الماس‌ده سنك فساندر ـ عونی بك ».

فسانه [ف] (افسانه) مخففی. « بو رتبه دیللره دوشدك عجب

فسانه‌میسك ـ علی روحی »

فسخ [ع] عقد وعهدی بوزمق: عهد وعقد بوزلق: فسخ مقاوله، فسخ شرکت، فسخ نکاح. فسخ بیع§ اولجه مقرر اولان‌اوامر رسمیه دکشدیرلمك : مواد قانو- نیه‌نك فسخی.§ استیناف محکمه‌سنك بر اعلام ابتدائی حکمنی بوزمسی.

فسده [ع] (فاسد) ك جمعی. لسانمزده(مفسد)ك جمعی کبی قوللانیلیر.

فسقه [ع] (فاسق)ك جمعی.

فسیح [ع] فسحتلی، کنیش، آچیق: صحرای فسیح. ساحهٔ فسیحه.

فشافش [ف] آتیلان اوقك سسی: فشافش تیر.§ خیشیلتی: فشافش لباس. « پرایتدی کوچه‌یی صیت فشافش دامان ـ ایرشدی ذروهٔ ناهیده چن چن خلخال ـ ندیم »

فشان [ف] (افشان) مخففی. (فشاننده) مرخمی‌اوله‌رق صاچیجی، صاچان. ترکیبسز قوللا- نلماز: کوه آتش فشان. « مشرق اودم تلاطم امواج نوردن ـ دریای رنك جوش جواهر فشان اولور». « نه عشق سوزش تأثیر حالتندندر-

شرر فشان نغمات نی وترانهٔ عود ـ سامی »

فص [ع] یوزوك طاشی: فص نکین « بن‌ده فوأد عصر ایدم ـ فص نکین صدر ایدم ـ سامی پاشا » جمعی (فصوص).

فصاحت [ع] روشنائی§ کلمه‌ده تنافر حروفدن، غرا- بتدن، قیاسه مخالفتدن؛ کلامده کلماتك فصاحتیله برابر ضعف تألیفدن، تنافر کلماتدن سلامت: کلمهٔ فصیحه، کلام فصیح. متکلمده الفاظ فصیحه ایله افادهٔ مرام اقتداری: فصاحت متکلم§ کلامده، متکلمده بالفعل تجلی ایدن حال: بلاغتسز فصاحت جاری اولسه‌ده فصاحتسز بلاغت کیده‌من ـ اکرم بك. فصاحت پرداز = فصاحتله سوز سویله‌ین. اڭ‌كثريا مقام تهکمده استعمال ایدیلیر.

فصاد [ع] قان آلیجی، آلان، حجامتجی: « دردمند کنهه خارر هك نافعدر ـ نه قدر انفع ایسه خسته‌یه نیش فصاد ـ نابی »

فصال [ع] فصل ایدیجی، ایدن؛ پك زیاده آدم ذم ایدن.

فصد [ع] قان آلمه.

فصل [ع] آییرمق، آییرلمق (وصل) مقابلی. § حق

و باطل بيننى تميز ايله اولان حكم: فصل دعوى، دعوانك فصلى§ ذم، آدم چكشديرمه، چكشديرلمه : بو ايكى معناده (ايتمك، ايلمك) مصدرلريله تركب ايدر.§ كتابك ديكرلرندن مستقل ومنفصل اولان قسمى: « افتراقك فصلنى يازدقجه دل ايلر انين - كلك حزن انكيز، كوكلم سازينك مضرابيدر - ناجى »§ سنه نك اقسام اربعه سندن هر برى. موسم: فصول اربعه. فصول زندكانى. « تا كى كوكل چكرسين اندوه روز كارى - فصل بهار كلدى سير ايله لاله زارى - . . . »§ مقامات موسيقيه دن هر برى. حجاز كار فصلى. « كاسون بهار، فصلنى سير ايله بلبلك - احمد نيلى » بو معنالرده جمعى (فصول) كلير§ ترك عطف، كلمه لر، تركيبلر، جمله لر آراسنده عطف و تشريك ادواتى بولنمه مه. فصل الخطاب = خطاب فاصل. ايكى كلام بيننى فصل ايدن « اما بعد، بعدذا » كبى سوزلر: « هر خيالك صيقل آيينهٔ حسن ادا - هر كلامك كوهر كنجينهٔ فصل الخطاب - نفعى » . فصل الجسد = بدنك اويناق يرلرى .

فَصيح [ع] فصاحتله متصف اولان : كلمهٔ فصيحه ، كلام فصيح، متكلم فصيح .

فصيح دده [احمد] استانبوللودر. مشاهير شعراى مولويه دندر . اوائل حالنده كوپريلى زاده احمد پاشانك خدمت كتابتنده بولنمش ، صوكره « غوثى » دده يه انتساب ايله غلطه مولويخانه سنده حجره نشين اولمشدر . حسن خطى اولديغندن كتابتله تعيش ايدردى . « جلوه كاه اوله فصيحه كلشن دارالنعيم » مصراعندن اكلاشيلديغنه كوره (١١١١) ده ارتحال ايتمشدر. شعرى كبى انشاسى ده كوزلدر. مرتب ديوانيله « مناظرهٔ كل ومل »، « مناظرهٔ شب وروز » « خسرو وشيرين»، « محمود و اياز » ، « تنبا كونامه » ناملرنده اثرلرى واردر . بونلردن يالكز « مناظرهٔ كل و مل » عنوانلى اثرى مطبوعدر. دده جذبه داران عرفاى مولويه دن معدوددر .

فَصيله [ع] خواص مميزه سنده مشابهت تامه بولنان نباتاتك هيأت مجموعه سى .

فَضاء [ع] بعد مجرد ، اوجى بوجاغى اولميان بوشلق ، ساحهٔ بيكران كائنات : « نه عالى كتاب بديع المتوندر - شوبى حد فضا كيم كواكب نموندر » § مكان واسع: « چيقدك بيويوب فضاى فيضه - خاطرده مى تنكناى بيضه - ناجى »§ كنيش ، آچيق صحرا ، اووه : « كيمى كنار چمنده كناره كير حبيب - كيمى فضاى محنده كزر غريب

غريب ـ سامی » . فضا نورد = فضاده کیدیجی ، کیدن: « شوقکله فضا نورد عشقم ـ هر لیل مثال نجم سیار ـ عندلیب ». اذاجاء القضا ضاق الفضاء = قضا کلنجه فضا طارالیر .

فَضائِل [ع] (فضیلت)ك جمعی . خصائل عالیهٔ ذاتیه : « سنسك اول فارس میدان دنائت کیم اولور ـ اشهب قهریکه ارباب فضائل پامال ـ ناظم الحکم حمدی بك »

فَضاحَت [ع] رسوایلق، کشف مساوی : فضاحت لسانیه .

فَضایِح [ع] (فضیحه)نك جمعی : عربیده اولدیغی کبی ترکجه ده (فضائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر .

فَضْل [ع] (نقص) مقابلی ، زیاده لك، مزیت ذاتیه § کرم وعاطفت ، احسان: اکر ازلده بنی قوللغه قبول ایتدکسه فضل سنك نعمت بکا ـ سنان پاشا . § کمال ، علم ، معرفت: توحیدندن «درفضلنده مستعمل سخن ماهیت عالم ـ ره جودنده پاشیده کهر خاصیت اشیا ـ نابی »

فَضَلات [ع] (قاذورات)معناسنه اولان (فضله) نك جمعی .

فَضْلَه [ع] زائد، زیاده § آرتیق، بقیه § قاذورات .

فَضِیح [ع] رذیل، رسوای .

فَضِیحَه [ع]فضاحت،رسوایلق .

فَضِیلَت [ع] خصلت ممدوحهٔ ذاتیه ، یارادیلیشده کی اییلك : ای روح مقدس! برلطف دائمی وبر انبساط درونینك تجلیکاهی اولان بو سیما اوزرنده لمعانی کوردیکم بونجه فضیلت ـ نك ایچون بر خیال کاذبدنمی عبارت قاله جقدر ـ لامارتین § فضل جهتیله اولان درجهٔ رفیعه: « برفضیلت یاراتمامش مولی ـ حسن ختم حیاتدن اعلی ـ ناجی »§ علم ومعرفت: صاحب علم وفضیلت. فضیلت پرور = صاحب فضیلت. فضیلتمند = فضیلتلی. جمعی فضائل . فضیلتله (مزیت) بیننده فرق واردر .

فَطانَت [ع] (غباوت)مقابلی . ادراك جبلی، ذهنك تعلق ایتدیکی شیئ ادراك خصوصنده کی جودت استعدادی.

فَطُور [ع] اوروج آچه جق شی. « دخی غدا وعشاسی هنوز باقیدر ـ نهنك تیغنه بو فتحدر کمینه فطور ـ نابی »

فَطِین [ع] فطانتله متصف اولان.

فَظّ [ع] غليظ ، كوتو سوزلو، خويلو آدم، ناتراشيده.

فَظاظَت [ع] غلظت، ناتراشيده لك، كوتو سوزلولك : فظاظت لسانيه .

فَعّال [ع] چالشقان ، غيور : « كلسون بر كون فتور انديشهٔ فعالمه - شيخ وصفى افندى» مرد فعال = چاليشقان آدم . فعالانه = فعالجه سنه. فعال لما يريد = هر ايستديكنى ايشله ين جناب حق.

فَغْفُور [ف] چين ايمپراطورلرينك علم مخصوصيدر . ايران حكمدارلرينه (شاه) حبش حكمدارلرينه (نجاشى) دينلير . وقتيله هندستان حكمدارلرينه ده (راى) نامى ويريليردى . لسانمزده « همايونامه » ناميله بر ترجمه سى موجود اولان مشهور (كليله ودمنه) يى حكيم بيدپاى ، راى دابشليم نامنه تأليف ايتمشدر . « زمستى مى تلخ حمايتت درچين - بسى پياله شكستند بر سر فغفور - عرفى »

فَغْفُورى [ف] فغفوره منسوب§ اوانىٔ چين : « كاسهٔ لبريز ، فغفور اولسه ده ويرمز صدا - راغب پاشا» . «نشئه اميد ايتديكك ساغرده سندن غمليدر - بر طوفن بيك آه ديكله كاسهٔ فغفوردن - عالى پاشا »

فِقار [ع] (فقارة) نك جمعى . آرقه ده ياغريندن قويروق صوقنه قدر استيف استيف ديزيلى اولان قبورغه كميكارى. ذوالفقار = عاص بن منبهك قيلنجيدر. بدر ملحمه سنده اغتنام ايدلمكله طرف اشرف رسالتپناهيدن امام على « رضى الله عنه» حضرتلرينه احسان بيورلمشدر. (فقاره) لرى حاوى اولمغله بو اسم ايله تسميه ايدلمشدر. «هر على حيدر دكل هر سيفه ديمز ذوالفقار - لا» فانك كسريله غلطدر .

فَقاهَت [ع] فقيهلك. علم فقهده رسوخ . فقاهتلو = مفتيلره مخصوص عنوان رسمى.

فَقْد [ع] فقدان. فقد نقد .

فَقْر [ع] يوقسوللق ، احتياج : الفقر قميص من النار = فقر آتشدن كوملكدر . « دوزخ نشين آتش فقر اولديغك قالير - اى آخرت خراب تهيدر توكلك - غالب دده ». « نوب فقرى زيب دوش افتخار ايتدم بوعيد - مشربمجه بنده تحصيل مسار ايتدم بوعيد - رشاد بك» اشخاص واشياده قوللانيلير : فقر حال، فقردم .

فَقَط [ع] (فا) ايله (قطّ) لفظلرندن مركب ادات استدراك: بيچاره .... بك ضروب امثال

نشرينه قالقيشوب فقط درجنك اول آتالردن قالمه ضروب امثال تركيبنى هيچ مناسبتى يوق ايكن موقع اعترا- ضه وضع ايتديكندن ... سعيد بك. بعضاً عربيده اولديغى كبى معناى حصرى يعنى (يالكز) مفهومنى متضمن اولور . « ضائعه اهل سمعه فريادم فقط رقت ويرر - اك حليم انسانلرك افكارينه حدت ويرر - ناجى »

فَقِير [ع] يوقسول ، محتاج § سائل ، ديلنجى § زواللى ، بى چاره ، عاجز: « طوپراقدى هر مزار فقيرانه بى رخام - فقرمله بنده زائر ذى- ابتصارايدم - اكرم » فقيرناموسپرور. فقيرانه == فقيرجه‌سنه .

فَقِيه [ع] فقاهتله متصف اولان.

فَكّ [ع] آييرمق ، كسمك: فك رابطه . § تخليص: فك رهن == رهنك تخليصى § اعتاق : فك رقبه § چكه ، زنخ: فك اعلى ، فك اسفل.

فَلَاة [ع] چول ، بيابان .

فَلَاح [ع] فوز وظفر ، نجات: « بو مثل ايله بولور جمله دول فوز وفلاح - حاضر اول جنكه اكر ايسترايسه‌ك صلح و صلاح - عبدالحق ملا » نصيحت ديكلمين چوجق فلاح بولماز . فلاح كلمه‌سى يالكز (بولمق) مصدريله تركب ايدر.

فَلّاح [ع] اكينجى ، حراث .

فَلَاحَت [ع] اكنجيلك ، حراثت. فصيحى (فا) نك كسريله‌در.

فَلَاخَن [ف] طاش آتمغه مخصوص آلت ، صپان: بيت آتيده (فاضل) بانك ضميله اوقونان (كابن) كلمه‌سيله ياكلش تقفيه ايتمشدر : « بر غنچهٔ تردى كابن ايچره - چرخ آنى قودى فلاخن ايچره »

فَلَاسِفَه [ع] (فيلسوف) ك جمعى. فلاسفهٔ اسلاميه.

فَلَاطُون [ع] (پلاطون) مشهور حكيم يونانى: « سكندر سير ايسه‌كده سدنطق ايت پيش كامله - فلاطون حقيقت بينه نقل ماجرا اولماز - فنى ». « بيك سفسطه برمصرع برجسته‌يه دكمز - عندمده اساطير فلاطون هذياندر - عونى بك »

فَلَاكَت [ع] مصيبت ، داهيه ، اقبالك ادباره تحولى ، بدبختى: « فلاكت كورمه‌مشسين دردى ايلرسك استخفاف - فلاكت اولسه لايقدر بو خلقه سنده‌كى اوصاف - حامد بك ». « هر فلاكت شعله‌بخش انتباهمدر بنم - ضيا بك » . فلاكتزده ، فلاكتديده == كرفتار مصيبت اولان .

جمعی فلاکتزدکان، فلاکت دیدکان. بو کلمه عربجه‌ده مستعمل دکلدر. فقط لسانمزده استعمالنه محتاج اولدیغمز اك کوزل کلماتدندر.

فَلَج [ع] اینمه، نزول، بدنده‌کی اعصاب محرکه‌نك وظیفه‌سنی اجرا ایده‌مه‌مسندن متولد آفت. عضوك حرکتدن محرومیتی.

فَلْسَفَه [ع] حکمت § اعاظم حکمادن هر برینك اصول حکیمانه‌سی: محیی الدین عربینك فلسفه‌سی، بوخنه‌رك فلسفه‌سی § هر کسك فکر مخصوصی، مسلکی: بنم فلسفه‌م بودر، بویله‌در. § بر علمك حکم وحقایقندن بحث ایدن علم: فلسفهٔ دینیه، فلسفهٔ اخلاقیه، فلسفهٔ تاریخیه § منطق، آداب، اخلاق وطبیعیات والٓهیات قسملرینه منقسم بر علم مخصوص.

فَلَق [ع] صبح، فجر: قل اعوذ برب الفلق آیت کریمه‌سنده‌کی (فلق) کلمه‌سنی بعض محققین مجموع مخلوق ایله تفسیر ایتمشلردر § طوس‌وق، فلقه.

فَلَك [ع] کوك، سما: ماهتاب فلك آرا. هیأت عتیقه‌یه کوره فلك دوّار اعتبار ایدلدیکندن اسکی شعرلرده هپ اویولده مضمونلر صرف اولنمشدر «مدت دور فلك بر دمدر آدم بر نفس - باقی» بو معناده جمعی افلاك. افلاکیان = ملکلر، ساکنان سما. § زمان، دهر، اجل: «فلك دیدکاری اول نابکار چروردن - نه‌در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم - نفعی». «بنه دیرم که فلك قیامق کرکدی آکا - حیاتنك بوزماننده کیم بهاری ایدی - اکرم بك» بو اعتباره کوره کافهٔ احکام حادثات وشئون فلکه یعنی زمانه اسناد اولنمشدر. § عالم، دنیا «فلکده برکون ایسه کورمك ای کوکل قصدك - او ماهپاره‌یی کور آفتابی نیلرسین - لا»

فَلَوات [ع] (فلاة)ك جمعی. «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات - توقدر آب چه دانی که‌در کنار فراتی - سعدی» = مصانعك قدرینی فلواتده متحیر اولان سواراندن صور. سن صویك قدرینی نه بیلیرسین که کنار فراتده بولنیورسین.

فَکاهَت [ع] خوشخولق، لطیفه کولق.

فَم [ع] آغز، دهان: فم لطیف، فم نازك. کلفم = آغزی کل کبی اولان. غنچه فم = آغزی غنچه کبی اولان. «هر نورسیده شاخ کل آلدی الینه جام مل - لطف ایت آچل سن داخی کل اك سروقد وغنچه فم - نفعی» اصلی (فوه) در.

جمعی اولان (افهام) لسانمزده مستعمل دکلدر.

فَنّ [ع] چشید، درلو، نوع: بو معناده یالکز جمعی اولان (فنون) قوللانیلیر. § معارف بشریه‌نك عملیات ایله ثابت اولان قسمی، هنر وصنعت: فن زراعت. فن کیمیا. فناً، بالفن = فن واسطه‌سیله. فنی = فنه منسوب. مسائل فنیه. حقایق فنیه. ارباب فن. آشنایان فن. «بر کشف ایدن حقایق اکوانی وارمیدر - ظنم بودرکه ظنده‌در ارباب فن دخی - روحی بك». علومدن برشعبه: فن تشریح. فن صیدلی. فن طبقات الارض. فنون ریاضیه، فنون طبیعیه § حیله‌کارلق، معامله‌ده آلداتش: اونك فننه آلدانمامليدر. هزارفن = هر شیئه آشنا اولان، هر تلدن چالان. پرفن = مکار، حیله‌کار: «کیدیرمه‌ده روزکار پرفن - هر طالعه‌یه بر قبا کوپوکدن - ناجی»

فَناء [ع] یوق اولمق، زوال بولمق: «فنا بقایه مقابل عدم وجوده ردیف - جهان یوق اوله‌ده مانند شمع وار اوله‌لی - حامی» یالکز (بولمق) مصدریله ترکیب ایدر. فنایاب، فناپذیر = فنا بولیجی، بولان. ناقبول ایدیجی، ایدن، قابل فنا. دارفنا = دنیا. آغوش فنا = مزار. «هیچ کیمسه کلوب دوکمیه‌جك اشك تأثر - آهسته روان اولدیغم آغوش فنایه - ژیلبر» فنافی الله = تجرید، ماسوادن کلیاً قطع رشتهٔ تعلقله دریای احدیته استغراق. § ایینك ضدی. کوتو: فنا سوز، فنا آدم. فناسوز کم آقچه صاحبنکدر. «بو کون بنم صانیرم کوردیکم فنالقدر - دیمم که بویله فنالق خدایه لایقدر - حامد بك»

فَنْد [ف] دك، حیله، دسیسه.

فَواحِش [ع] (فاحشه)نك جمعی. دار الفواحش = عمومخانه.

فَواخِر [ع] (فاخره)نك جمعی.

فَوارِس [ع] (فارس)ك جمعی.

فَوّارَه [ع] فسقیه، دروننده صو فوارن ایدن شی: «آب روی فیض جویان اولسه عنوانم نه وار - خاك پاك معرفتدن فشقیرر فواره‌یم - ناجی»

فَواکه [ع] (فاکهه)نك جمعی.

فَوْت [ع] وصول و ادراکی بر دها ممکن اولمیه‌جق صورتده برشیئك الدن چیقوب کیتمسی: انسان فرصتی فوت ایتمه‌ملیدر.

فَوْج [ع] بولوك، جماعت: فوج فوج = بولوك بولوك.

فَوْر [ع] همان، فى الحال: على الفور، فوراً = درحال، چارچابوق، بردنبره.

فَوَران [ع] قاينايوب فشقيرمق: ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: فوران آب خوشجريان. وزو وولقانڭ فورانى. فوران دم حميت. فوران حدت. فوران غضب.

فَوْز [ع] نجات وظفر: حسناتده قوللانيلير. فوز ونصرت.

فَوْق [ع] اوست: (تحت) مقابلى. ماديات و معنوياتده قوللانيلير. سناً او بونڭ فوقنده‌در. افقڭ فوقنده كورونن نجم پرتوزا. ما كلف الله نفساً فوق طاقتها = جناب حق كيمسه‌يه اقتدارينڭ فوقنده بر شى تكليف بيورمه‌مشدر. «عذاب چكمه‌ده‌يم اصطبار فوقنده ـ اكرم بك» § اكثريا قهر وغلبه اعتباريله قوللانيلير: «بيك مهاجم قارشى چيقمشكن لواى خامه‌مى ـ ديكدى طبع عالم سحر البيانڭ فوقنه ـ ناجى». فوقانى يوكسك، اوست طرفده بولنان: خانه‌نڭ جهت فوقانيسى.

فَوْقَ العاده [ع] عادتڭ فوقنده، كورلمه‌مش: «سن نه سين سن آه فوق العاده بر دلبر ملك ـ صفا»

فَهارِس [ع] (فهرس) ڭ جمعى.

فَهّام [ع] پك، الڭ زياده آكلايان. غايت ذكى.

فَهْم [ع] آكلامق. (ايتمك) (اولنمق) مصدرلريله تركب ايدر: «اولمسه نازوتمنا ترجمان حسن وعشق ـ فهم اولنماز نكتهٔ شرح وبيان حسن وعشق ـ جورى»

فَيّاض [ع] زياده فيض ويريجى، ويرن: فياض مطلق، فياض ازل. حكيم فياض. شاعر فياض. فياضانه = فياضه لايق.

فَيالِق [ع] (فيلق)نڭ جمعى. «تهور كنان ايتدى آغاز جنك ـ فيالقى ايكلتدى آوازجنك ـ ع نادر»

فَيْصَل [ع] حق وباطل بيننى تميز ايله حكم § ايكى شى بيننى آيران شى § ايكى شى بيننى تفريق.

فَيْض [ع] نفس انسانيه‌يه وقوع بولان القاآت الٓهيه، واردات: فيض الٓهى، فيض ربانى، فيض ازل. «فيض حق برق اورر آيينهٔ انديشه‌مدن ـ چشم جان روشن اولور مشرق ادراكمدن ـ نفعى» § تأثير: فيض غرام. فيض محبت، فيض انفاس. فيض باران. «بويله كويا لبكى اى يوزى كل ملمى ايدر ـ فيض كيفيت مل غنجه‌يى بلبلمى

ایدز - اکرم بك »§ یمن وبرکت ، بوللق : باران فیض رسان . فیض محصولات « لطف اطوارکله احسان وعدالت کامکار - فیض آثار کله‌در بو دین وامت پایدار - اکرم بك » §احاطه ، عمومیت: « فیض‌استعداد ذاتن کورکیم ایتمش تا ازل-جذبه‌سی خورشید وماه وآسمانی ·مولوی-نفمی» § ظهور وتجلی: « فیض حسنکدن کوکلر نوره غرق اولمقده‌در-انعکاسندن اولور ماهك مرایا غرق‌نور - ناجی »§ جوش وخروش: فیض میاه . فیض جویبار . § کمال تمی وتجدد: فیض بهار. فیض چمن . § علم ومعرفت: فیض‌و عرفان.ازدیاد فیض وکمال §ترقی،معناً ایلریله‌مك. فیضیاب = فیض بولیجی ، بولان § کیفیت روحانیه ، صفای روحانی : فیض عبادت. فیض سحر «نه‌در بو فیض‌مکمل نه‌دربوحال‌سحر-اکرم»§ فضل‌وکرم: فیض‌واحسان.§فیضناك =فیضلی . خاك فیضناك = منبت طوپراق . «ای خوشه‌لر یتیشدیریجی خاك فیضناك- ای انجیلر نثار ایدیجی بحر سینه چاك - ناجی » .

فیض‌بخش = فیض باغشلایجی ، باغشلایان. فیضرسان = فیض ایرشدیریجی ، ایرشدیرن. فیض‌افزا فیض آرتیریجی آرتیران. فیض آور = فیض کتیریجی ، کتیرن. فیضافیض = فیض ایله‌مالامال اولان. جمعی فیوض. فیض‌اقدس ، فیض مقدس اصطلاحات اهل‌تصوفدندر.

فیضان [ع] صویك طاشمه‌سی ، جوشمه‌سی: فیضان میاه. طونه‌نك فیضانی . نهر نیلك فیضانی مصرك موجب ثروت وعمرانیدر .

فیفاء [ع] دوز، بیوك صحرا§ چول ، بیابان : فیفای واسع الانحا .

فیلسوف [ع]حکیم ، محب حکمت § کفت وکوی عالمدن اوزاق اوله‌رق لاقیدانه دمکذار اولان ذات حکمت سمات § ادیانه معتقد اولمیان ، دهری : «فیلسوفك کندیسی نا قابل اصلاح ایکن -قائلر اصلاح ایتمکه زعمنجه حال عالمی - شیخ وصفی »

فیال [ع] فیلجی . پیلبان.

ف

فئه [ع] طائفه ، کروه ، جماعت: فئهٔ قلیله .

فتراك [ف] ترکی، آت اکرینك آردنده‌کی تصمه .

فتن [ع] (فتنه)نك جمعی. تحریك دریای فتن .

فتنه [ع] اختلاف آراء، شورش، شقاق و غوغا : اسکیدن

هالەده هلال، آفاقده فتنه ظهورینه دال عد اولنوردی . القای فتنه. فتنه جو = فتنه آرایجی، آرایان. دروغ مصلحت آمیز به ازراست فتنه انگیز - سعدی = موافق مصلحت اولان یالان موجب فساد اولان طوغریدن ایبدر .

فتنه انگیز = فتنه قوپاریجی، قوپاران. «عشوه طوتمش دامنندن فتنه گیرمش آره‌یه - کلمش ابرولرینه مستانه خنجر خنجره - ندیم» § محنت، بلیه : هر بار که کفار ، اهل اسلام اوزرینه نار فتنه ایقاد ایلیه حق تعالی کندی لطفندن اول آتشی سوندیرر - نعیما. فتنه کار = مضل § حسن وجاذبهٔ دلبران : « کوزل تصویر ایدرسین خال وخط دلبری اما - فسون وفتنه‌یه کلدکده ای بهزاد نیلرسین - بهایی » برکوزل چهره ، برکوزل کوز، برقامت موزون بعضاً قلب وفکره مورث شور و جنون اولدیغی ایچون بو معناده استعاره طریقیله مستعملدر .

فتیان [ع] (فتی) نك جمعی.

فخام [ع] (فخیم)ك جمعی. وکلای فخام .

فرار [ع] قاچق ، صاووشمق ، بلا اذن غیبوبت: ارتکاب عار فرار. فراره قدم باصمق. «لشکر نصرت شعاری دست بر تیغ ثبات - دشمن ناپایداری پای درراه فرار - نظیم» فراری = قاچاق ، عسکر فراریسی .

فراز [ف] یوقوش. فراز و نشیب = یوقوش اینیش § موقع بالا، نقطهٔ رفیعه: «نادان فراز عز وسعادتده سرفراز - دانا حضیض عجز ومذلتده سرنکون - . . . » فراز عرش . فراز آسمان.

فراست [ع] آکلامق ، ادراك. فتح فایله غلطدر .

فراش [ع] یتاق ، دوشك : فراش عطالت . فراش استراحت. فراش نومیدی . فراش بیماری، اسیر فراش = خسته، بی تاب. « خسبیدهٔ فراش اماندر نفوس هپ - بر طوپ شعله ناکده بی قید وهم وباك - . . . » . « دوا نه‌در عجبا درد بی دوا که سنك - فراش هجرده بیمار اولان کوکلجکزم - سنبیح افندی »

فراق [ع] آیریلق . . هجران: سوزش فراق. محن فراق. لیل فراق . دکوکلم شب یلدای فراقکدن اوصاندی - هر کوردیکی مهپاره‌یه باقدی سنی صاندی - صفا»

فرانق [فرانسزجه‌دن] تقریباً درت بچق غروش قیمتنده بر فرانسز سکه‌سی .

فردوس [ع] جنت ، بهشت : فردوس آشیان = مقامی جنت اولان. § بوستان. باغچه.

فرستاده [ف] رسول ، پیغمبر : فرستادکان = پیغمبران § کوندرلمش: بومعناده(افاده)کلمه‌سیله تسجیع ایدیله‌رك پك نادر قوللانیلیر .

فرشته [ف] ملك. فرشته خصلت = ملك خویلو. فرشتکان = ملکار . فرهنك شعوری و جهانکیری بو لغتی (فا) نك فتحیله قید ایتمشلردر .

فرعون [ع] متکبر § موسی علیه السلامه ایمان ایتمین ولید بن معصب . ولکل فرعون موسی = هر فرعونك بر موساسی واردر. § اسکی مصرحکمدارلرینك علم مخصوصی: فراعنهٔ مصریه .

فرق [ع] (فرقه) نك جمعی .

فرقت [ع] آیریلق . فراق : « فرقتیله بر مهك رشك آور سیاره‌یم - هیچ بر منزلده اکلنمم غریب آواره‌یم - ناجی ». « جانا، نه قزاندم الفتکدن - قهر اولدم عذاب فرقتکدن - معلم فیضی »

فرقتزده = سودیکندن آیرلمش اولان. فی‌الاصل (فا)نك ضمیله‌در.

فرقتین (انکلیزجه‌دن) قروتدن بیوك بر نوع سفینهٔ حربیه.

فرقه [ع] بولوك: فرقهٔ ناجیه . «دیرلر سکا بر فرقه ادیبان سبکسر - اعجاز نه‌در باق نه دیمش شاعر اکبر-ناجی » § فریق رتبه‌سنی حائز بر قوماندانك معیتی افرادی: فرقهٔ‌عسکریه.فرقه‌مرکزی.

فریب [ف] آلداتمق معناسنه‌اولان (فریفتن)دن فعل امر . ترکیبسز قوللانلماز. دلفریب = کوکل آلداتیجی، آلداتان. نکهفریب ، نظر فریب = کوز آلداتیجی ، آلداتان . ابلهفریب = ابله آلداتیجی، آلداتان. بقال مشتری فریب .

فریفته [ف] آلداتلمش . فریفته دل .

فستان [یونانجه‌دن] قادینلره مخصوص بر نوع لباس .

فسق [ع] طریق حقدن چیقمق، جناب حقه قارشی عصیان ایتمك : مجلس فسق.

فصاد [ع] قان آلمق.

فضه [ع] کوموش. فضهٔ خالصه.

فطام [ع] چوجغك سوددن كسلمسی .

فطر [ع] اوروج آچمق § اوروج آچان. عید فطر = رمضان بایرامی .

فطرة [ع] صدقهٔ فطر § یارادیلیش آفرینش ، طینت: « علو فطرتمك بر نشانیدر ناجی - جهانده هرکسی عالیجناب ظن ایتدم - آلای بك زاده ناجی » § قوهٔ فاطره: « طورمه سامح نغمه پرداز اول كه دائم ، فطرتك - اك بیوك احسانی فیض ارتجال اولمشسكا - سامح ». « دیده‌دن چیقماز خیالك بر زمان ای مه جمال - سیلسه‌ده فطرت خیالمدن خیال عالمی »

فطنت [ع] ذهنك تعلق ایتدیکی شیئی ادراك خصوصنده‌کی جودت استعدادی. (غباوت) مقابلیدر.

فطنت (زبیده) قدیم شاعره‌لرمزدن ایچنده نظیری اولمیان شاعرهٔ مشهوره‌در . شیخ الاسلام شاعر محمد اسعد افندینك کریمه‌سیدر. غرائبدن عد اولنه‌جق واقعاتدندرکه برخاندان معرفت ایچنده پرورش بولمش اولان مشارالیها مؤخراً روم ایلی قاضیعسکری ونقیب الاشراف اولدیغی حالده شعر ایله توغلی اولمیان درویش افندی‌یه زوجه اولمش ایدی . دیوانی مطبوع و اشعاری مردانه‌در . (۱۱۹٤) ده وفات ایتمشدر .

فعال [ع] (فعل)ك جمعی : بد فعال = افعالی کوتو اولان. پسندیده فعال = افعالی مستحسن .

فغان [ف] آوازهٔ استیمان، فریاد: « تسلی بولمه پك مشکل رضادن - فغان یارب فغان حکم قضادن - اکرم بك ». « مؤثر بر فغان اشتکادن دم اوروب کیتمش - کورنلر هپ بوسقف بی ستون کهنه بنیادی »

فقدان [ع] یوق اولمق. یوقلق: فقدان نقود .

فقرات [ع] (فقره) نك جمعی.

فقره [ع] جملهٔ کلامیه § حکایه، قصه، (nouvelle).

فقه [ع] بیلمك § حضرت امام اعظمه کوره : نفس انسانیه‌نك له وعلیهنده‌کی شیئی بالتفکر بیلمسیدر . امام مشارالیه فقهك وجدانیات واعتقادیاته شمولنی تجویز وحتی علم کلامه فقه اکبر تسمیه ایتمش وبناء علیه تعریفده (عمل) قیدینی زیاده‌یه لزوم کورمه‌مشدر . § علم شریعت.

فکار [ف] آزرده ، مجروح : دلفکار = مجروح الفؤاد. « نه دلفکارمز اولسون نه دلفکار اولەلم - سالم بك »

فکر [ع] دوشونمك، اعمال نظر. «فکر ایله اولوری بر سمن تن ـ تاب آور حملهٔ تهمتن ـ ناجی» § قوهٔ مفکره، ذهن، خاطر § دوشونیلن شی، مطالعه § اندیشه، محترزانه دوشونمه. جمعی افکار. افکار عالیه.

فکرة [ع] فکر.

فلاما [ایتالیانجه‌دن] انجه، اوزون باندیره، بیراق.

فلاوطه [ایتالیانجه‌دن] بر نوع چالغی.

فهرس [ع] بر کتابك مشتمل اولدیغی فصول و ابوابی کوسترن مفردات جدولی § اسامیٔ کتبی حاوی دفتر. قاتالوغ. (فهرست) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر.

فی [ع] ادات ظرف و حرف جردر. (ده) لفظیله ترجمه اولنور. فی الاصل = اصلنده. فی الحقیقه = حقیقتده. فی الحال = بو آنده. فی سبیل الله = الله یولنده. فیه = آنك حقنده، اکا دائر. منازع فیه = اکا دائر منازعه واقع اولان. مانحن فیه = اکا دائر مباحثه ایدیلان خصوص. فیها مفرد مؤنثه مخصوصدر. § بدل، بها: بوکلمه بومعناده مولداتدن معدوددر. ظن اولنورکه مثلا (باع الکتاب بخمسة قرش) عباره‌سنده عوض ایچون کلن (با) حرفنه بدل فی اداتی قوللانلمش و بو صورت عربلردن بزه انتقال ایدوب (بخمسة) مقامنده مجروری محذوف اوله‌رق (فی ه) یازلمغه باشلانمشدر. فقط یالکز بونکله قالامش. بوکلمه‌یه برده جمع اویدرمق لازم کلمش، اورته‌یه غلط فاحش اوله‌رق (فیئات) کلمه‌سی چیقمشدر.

فیروز [ع] سعید، خرم § منصور ومظفر: فیروز بخت = مسعود، نیك بخت. فیروزمندی = غلبه، ظفر. (پیروز) کلمهٔ فارسیه‌سنك معربیدر.

فیروزه [ع] کوك رنکلی قیمتدار بر نوع یوزوك طاشی: (پیروزه) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. فیروزه‌رنك، فیروزه فام = فیروزه رنکلی. قبهٔ فیروزه فام، فیروزه رواق = آسمان. «بوقدر سپر بوقبهٔ فیروزه فامده ـ ذرات جمله تیرقضایه نشانه‌در ـ . . . »

فیل [ع] معروف خرطوملو بیوك حیوان. دیشلری مقبولدر.

فیلو (فرانسزجه‌دن flotte) دونمه § قوهٔ بحریه.

فیلورین [فرانسزجه‌دن] سکهٔ خالصه اعتباریله طقوز غروش قیمتنده آوستریا سکه‌سی.

فیلوقـەرا [فرانسزجـەدن] کوتوکارك کوکنه عارض اولەرق باغلری خراب ایدن غایت کوچك بوجك .

فیلەتو [فرانسزجەدن محرف] filet .قیون وصیغیرك آرقه کمیکنك ایکی یانندن چیقاریلان اوزون ات پارچەسی .

فیلیغران [فرانسزجەدن] کاغدك ایچندەکورونن خطوط و نقوش.

ف

فتادە [ف] (افتادە) مخففی .

فتوت [ع] سخا، کرم، احسان: « سخن ازمن آفریده چو فتوت ازمروت ـ هنر ازمن آشکارا چوطراوت ازجـوانی ـ نظامی » . فتوتلو = رتبـهٔ رابعه اصحابنـه یازیلیر القاب رسمیەدندر .

فتوح [ع] آچمق، آچـلمق § فرحلنمق، کشایش خاطر: « صبح اولدی مهیای صبوحم ساقی ـ آچ شیشەیی محتاج فتوحم ساقی ـ ناجی » § ظفر ونصرت « برموکب فتوح که همم تابش نجوم ـ صف صف جنود صف‌شکن آمادهٔ‌هجوم » § قلب ایله علم لدنی‌یی کشف‌واظهار. جمعی: فتوحات.

فتور [ع] کوشه کلك، فرسزلك، ضعف وسکون: بدنه عارض اولان فتور. § یأس ونومیدی: فکره عارض اولان فتور . « اکرچه بر نیجه دم اقتضای حکمت ایله ـ مزاج عالمی چرخ ایتدی پایمال فتور ـ نابی » « ساغر امیدیمی سنك فتور ایتدی شکست». امارهٔفتور = علامت‌فتور. بلافتور = فتورسز. بوکلمه لساننزده مادیاتدن زیاده معنویاتده قوللانیلیر.

فجاءة [ع] آنسزین، بردنبره: فجاءة وفات ایتمك = بردنبره اولمك. (فجئةً) یازمالی .

فجار [ع] (فاجر)ك جمعی .

فجور [ع] طریق حقدن رجوع، ارتکاب معصیت: فسق و فجور.

فحش [ع] حدی تجاوز§ کوتولك، خلاف عفت و ناموس حرکت: ارتکاب فحش ورزالت .

فحول [ع] فضل وکمال جهتیله امثالنه فائق اولانلر، متحیزان، سر آمدان: فحول علما . فحول محدثین . فحـول مفسرین . « وار ایسه شبهەك اکر اورمحك

تجربه‌یه ـ اشته لوح، اشته قلم، اشته کتب، اشته فحول ـ حامی». ابوالسعود مرحوم فحول علمادن ایدی. فحول شعرا = اثنای مشاعره‌ده معارضلرینه غلبه ایدن، تفضیل اولنان شاعرلر. بوکلمه‌نك مفردی اولان (فحل) اسانمزده مستعمل دکلدر.

فُرات [ع] طاتلی صو. بو مناسبتله کوفه نهرینه علم اولمشدر. «نامبارك قدمی نیل وفراتی قورودور ـ لا»

فُرجه [ع] یاریق، ایکی شی بیننده‌کی آچیقلق: فرجهٔ باب. فرجهٔ دیوار.§ وقت فرصت: خرسزك خانه‌دن فرجه یاب فرار اولمسی. بو عباره‌ده‌کی (فرجه) کلمه‌سی ایکی معنایه‌ده توجیه اولنه‌بیلیر. فرجه یاب فرار اولدی. مقامنده دائما، فراره موفق اولدی. جمله‌سنی یازان بزم غزته‌جیلر امتثالاً «موفقیت» کلمه‌سنی سوء استعماله اوغراتمامليدر.

فُرصت [ع] نوبت§ برخصوصك اجراسنه مساعد وقت، حال: «فرصت دیدیکك دم سحردر ـ کویا که صبای خوش اثردر ـ افسوس اولور اول نسیم نافع ـ بر غفلت یکدم ایله ضایع ـ نرکسی» «فرصت کفتار یارب! دوشمسون بدکولره ـ ندیم» فرصت‌جو = فرصت آرایجی، آرایان. فرصتیاب = فرصت بولیجی، بولان.

فُرقان [ع] قرآن کریم. حق وباطل بینی تفریق ایتدیکی ایچون بواسم شریف ایله تسمیه ایدلمشدر. یوم بدره یوم الفرقان دینیلیر.

فُروق [ع] (فرق)ك جمعی.

فرومایه [ف] صویسز، بدطینت، ناکس: «بافرومایه روزکارمبر ـ کزنی بوریا شکرنخوری ـ سعدی» = فرومایه ایله دمکذار اوله. زیرا حصیر قامشندن شکر ییه‌مزسك.

فروز [ف] (افروز) مخففی. ترکیبسز قوللانیلماز. جهان فروز = جهانی تنویر ایدیجی، ایدن. آفتاب جهانفروز. انجمن فروز = انجمنی رونقلندیریجی، رونقلندیران. شمع انجمن فروز. دلفروز = قلبه شوق وفرح ویریجی، ویرن. خاطر فروز = خاطره فرح ویریجی، ویرن. «عرش مسرته بوزمین منورك ـ هرطاق دلفروزی برر کهکشان اولور ـ جلال بك»

فُروزان [ف] پارلایجی، پارلایان. ضیادار: نجم فروزان. مصباح فروزان. «آفتاب آفلسه‌ده مغرب فروزاندر هنوز ـ کیتدی جانان رهکذر چشممده حالا غرق نور ـ هاشم بك»

فروغ [ف] ضیا، شعله، آب وتاب: فروغ آفتاب. فروغ ماه. فروغ حسن. فروغ باده . «کسمه بندن التفاتی ساقیا بیلمزمیسك-روح عصمتدر فروغ عشرتك پروانه‌سی».

فزود [ف] (افزود) مخففی: محنت فزود = محنت آرتیریجی ، آرتیران.

فزون [ف] (افزون) مخففی .

فستق [ع] فستق ، (پسته) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر .

فسحة [ع] کنیشلك. وسعت: فسحتسرای = سرای عظیم. فسحتسرای آسمان. فسحتکده = محل واسع: «فسحتکدهٔ سپهر ایچنده - دریای ضیای مهر ایچنده- ماهی کبی خوش سیاحتك وار - طور طور نه ده چوق سیاحتك وار - ناجی »

فسرده [ف] (افسرده) مخففی. فسرده دل ، فسرده مغز، فسرده بیان .

فسوس [ف] (افسوس) مخففی.

فسون [ف] (افسون) مخففی ، سحر: فسونکر = محیل، ساحر. نکاه‌فسون‌پناه. طبع فسونساز. کلك فسونساز. «سن حسن وفسون بن سکا کوندن کونه مفتون-فکرت بك» § عزیمت، اوفوروك: فسونکر = عزیمت خوان .

فصحاء [ع] (فصیح) لك جمعی. فصحای عرب. فصحای ترك .

فصوص [ع] (فصّ)ك جمعی.

فصول [ع] (فصل) لك جمعی . فصول کتاب ، فصول اربعه = بهار، صیف، خزان ، شتا فصللری .

فضلاء [ع] (فاضل) لك جمعی ، فضلای ارباب قلم.

فضولی [ع] بوش بوغاز ، مالا یعنی ایله مشتغل، حدندن، وظیفه‌سندن خارج سوز سویلین ، ایشه قاریشان آدم . § بغیر اذن شرعی آخرك حقنده تصرف ایدن: فضولی ضبط اموال . (فضول) فضلك جمعی اولدیغی حالده مفرد مقامنده استعمال ایدیله‌رك لفظنه نسبتله (فضولی) اولمشدر .

فضولی [محمد بن سلیمان] اسلاف ایچنده شرقك یکانه شاعر حساسیدر ، بغداد مضافاتندن حله قصبه‌سنده طوغمشدر. بو سبیله

فضولی بغدادی دیه یاد اولنه گلمشدر. تاریخ ولادتی معلوم دکلدر، سلطان سلیمان قانونی بغدادی فتح ایتدیکی زمان فضولی تقدیم ایتدیکی قصائدله التفات شاهانه‌یه مظهر اولمشدر. بغدادده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره کربلاده اختیار انزوا ایدرك (٩٧٢) تاریخنده وفات ایتمشدر. مشارالیه کربلاده مرقد مقدس حضرت سیدالشهداء جوارنده مطموره گزینی خاك فنادر. دیوان ترکی، دیوان فارسی، حدیقة السعداء، لیلی و مجنون نامنده‌کی اثرلریله دها بعض آثاری واردر. نظم ونثری کندینه مخصوص بر واديده‌در. بو عراق عندلیب غریبك نای آلهی نوای طبعندن جوشان اولان او محرق زمزمه‌لر شمدی‌یه قدر هیچ برشاعر طرفندن حقیله تقلید اولنه‌مامشدر. صنعتله ساده‌لکی تکلفسز برصورتده امتزاج ایتدیرمشدر. اسلاف ایچنده آثاری حالاك زیاده لذتله اوقونان فضولیدن عبارتدر. مشارالیه (فضولی) تخلص ایتمسنك سببنی بیان ایدرکن شویله دییور: «بیلیرم که بو مخلص کیمسه‌نك خوشنه گیتمز. بو سببله بکا شریك ظهور ایتمیه‌جکندن امینم».

فقّاع [ع] شربت.

فقراء [ع] (فقیر)ك جمعی. فقراء صابرین.

فقهاء [ع] (فقیه)ك جمعی. فقهاء حنفیه. فقهاء شافعیه.

فکاهة [ع] لطیفه، مزاح.

فکاهات [ع] (فکاهه)نك جمعی.

فکن [ف] (افکن)، مخففی.

فلان [ع] اسم بنی آدمدن، اسمای اعلامدن کنایه‌در. «ابنای زمانك طلبی نام ونشاندر ـ هر بیری تصورده فلان ابن فلاندر ـ روحی بغدادی»

فلس [ع] پول، منقر، وقتیله تداول ایتمش برنوع آقچه: فلس احمر = قزل منقر. جمعی (فلوس).

فلفل [ع] بوبر: (فلفل خال) تشبیهی زمانمزده بکنلمین تشبیهات مهجوره‌دندر.

فلك [ع] کمی، سفینه: فلك مشحون. «توکل باد بانن قیل کشاده فلك اخلاصه ـ اسیر بحر املده برموافق روزگار البت ـ فطنت خانم»

فندق [ع] فندق: (پندق) معربیدر.

فنون [ع] [فن]ك جمعى: ذوفنون = صاحب فنون. «فنونه منتسبم آشنا دكلسه‌م‌ده - رضا توفيق»

فؤاد [ع] قلب، كوكل: مسرور الفؤاد = قلبى مسرور اولان. مجروح الفؤاد = قلبى يارە‌لنمش اولان. روشن فؤاد = منور القلب. «فؤادى وافؤادى وافؤادى - فؤادى هائم فى كل وادى - لا»

فوته [ف] پشتمال.

فورطنه [ايتاليانجه‌دن] كورولتولى اسن روزكار.

فورمه [فرانسزجه‌دن] مطبوع كتابك قطعه‌سى، هر جزئنك مقدار صحايفى § شكل، صورت، هيئت.

فوسفور [رومجه‌دن] اجسام بسيطه‌دن ياننغه غايت مستعد وظلمتده پارلايان صاريمتراق بر عنصر: «بر فوسفور ايمش او نور عرفان - حامد»

فوطوغراف [رومجه‌دن] معروف. پرتونويس § رسم، صورت.

فوطه [ع] فوته، پشتمال.

فول [ع] حبوباتك نخوده شبيه بر نوعى. بقله‌يه‌ده دينور.

فولاد [ع] [پولاد] معربى. «فراقك اودينى كوردكجه موم تك اريدى - ثبات و صبرده فولاد كورديكك كوكلم - فضولى»

فوليسپيد [انكليزجه‌دن] واپور قپودانك چرخجى‌يه ويرديكى سرعت امرى.

فوندو [ايتاليانجه‌دن] حصه سندى. اسهام عموميه. بورسه اصطلاحاتندندر.

فونوغراف [رومجه‌دن] هر نوع اصواتى حفظ ايدوب آرزو اولنديغى زمان عينى تكرار ايدن نو ايجاد ماكنه. صداانويس ياخود معكس اصوات.

فيوض [ع] فيض: «مقيم راغ اول اى كوكل فيوض نوبهارى كور - شكوفه‌لرده موج اوران صفاى حسن يارى كور - اكرم بك»

فيوضات [ع] [فيوض] جمعى: فيوضات الٓهيه.

فيول [ع] (فيل)ك جمعى.

ق

قائد [ع] يديجى : قائد فرس § سرعسكر، عسكر قوماندانى: « قائد الجيشكدر امداد رسل - فيض تأييد سماوى ياورك - حمدى بك » قائد الجبل = طاغك چيقينتيسى ، برونى .

قائل [ع] سويليجى ، سويلين : « غم وشادئ فلك بويله كلير بويله كيدر » مصراعنك قائلى واصفدر . « كچمش زمان اولوركه خيالى جهان دكر » مصراعنك قائلى مجهولدر . § راضى : جريان ايدن مذاكره نتيجه سنده افندى ده بو صورته قائل اولدى. « تك كسمه ده التفاتى كاهى - ايتدير بكا منتكله آهى - اى غمزه سى جانمك پناهى - هر جوركه قائل اولدى كوكلم - اكرم بك »

قائم [ع] آياقده طوريجى، طوران§ موجود، باقى . § بر ايشده ثبات ايدن . قائمقام = تقسيمات ملكيه جه لوانك مادوننده بولنان قضانك الك بيوك آمرى . جهت عسكريه جه بيكباشيدن بر درجه بيوك رتبه يى حائز اولان ذات .

قائمه [ع] نقد مقامنده متداول اولوب ناطق اولديغى مبلغ عائد بولنديغى محلده موجود ومحفوظ اولان سند، كاغد پاره: بانقه قائمه سى.

قاأن [ف] چين ايمپراطورلرينك علم مخصوصى : قاأن چين.

قابض [ع] قبض ايديجى، ايدن: قابض ارواح = عزرائيل عليه السلام. قابض مال = تحصيلدار. § طبيعته پكلك كتيريجى، كتيرن . انقباض ويريجى، ويرن .

قابل [ع] قبول ايديجى، ايدن§ مستعد، سخن شناس: ناقابل = ادراكسز، لايفهم، بداصل. ناقابلان = بداصلان، تهى مغزان. § ممكن: «كرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر - وجدى » . ناقابل = غير ممكن. § ابوالبشرك بيوك اوغلى كه برادرى هابلى قتل ايتمشدر : «قابل درين زمانه زآدم نشان مخواه - چندين هزار سال زآدم كذشته است - قابل » = قابل ! زمانه ده آدمدن نشان آرامه. آدم كچه لى بو قدر بيك سنه اولمشدر .

قابلو [فرانسزجه دن] دكز آلتنده تلغراف خطى .

قابله [ع] ابه قادين .

قابليات [ع] (قابليت) ك جمعى . قابليات متخالفه .

قابليت [ع] قابللك § استعداد فطرى : « قابليت اثرين محوايدهلم قابل ايسه ـ سنبلزادهوهبى ». « شخصك استعدادى لطف پيكرندن بلليدر ـ كيمياى قابليت جوهرندن بلليدر ـ نائلى قديم ». قابليتك بيوك بخشايش فطرتدر.

قابينه [فرانسزجهدن] خلوت اوطهسى § يازى يازمغه ، حساب كورمكه و سائر ايشلره مخصوص حجره ، قلم § مجلس وكلا § هيئت وكلا § دولت ، حكومت § بر حكمدارك معيتنده بولنان مجلس .

قاپوت [فرانسزجهدن] ياغمورلق ، عبا .

قاپيتولاسيون [فرانسزجهدن] تسليم شرائطى ، مقاولهسى § بر دولتك ملكنندهديكر بر دولت تبعهسنه بعض حقوق وامتيازات ويرن معاهده .

قاتل [ع] جسددن روحى ازاله ايدن برفعل و ثرك مرتكبى :

بو ، تعريف شرعيسيدر . كرك سلاح وتسميم ايله كرك صور سائره ايله اولديرن . بو ، تعريف قانونيسيدر . « اموال خلقى سارق آلوب سارقم ديمز ـ قاتل وبال قتله دخى ويرمز احتمال ـ . . . . . »

قادح [ع] قدح ايديجى ، ايدن ، طعنه زن :

قادر [ع] ثروت ويسار ، قدرت وقوت صاحبى § جناب حقك اسماء شريفهسندندر : قادر مطلق ، خداوند قادر .

قادمه [ع] ايلرى قرهغـول ، مقدمة الجيش .

قاذورة [ع] پيسلك § مردار پر ، مزبله : جمعى قاذورات .

قارابينا [ايتاليانجهدن] قيصه ششخانه تفنكى .

قارت دو ويزيت [فرانسزجهدن]

زيارت كاغدى . مختصراً (قارت) ده دينيلير . عربجه بونك مقابلى اولمق اوزره قوللانيلان (بطاقة الزياره) بزه قارت دو ويزيتدن دها غريب كلير .

قارتوچ [فرانسزجهدن] نشنك . خرطوچ cartouche .

قارعه [ع] اشد شدائد روزكار ، بلا : قارعهٔ زمان § بلادن خلاص اولمق ايچون حالت فزعده اوقونان آيت كريمه . آية الكرسى كبى .

قارناوال [لاتینجه دن] خرستیانلرك بیوك پرهیزدن اول اجرا ایتدكلری مسخره‌لقلر § ات کسیمی، آپوقوریا.

قارورة [ع] صرچه‌دن معمول شیشه.

قارون [ع] حضرت موسی علیه السلامك اقرباسندن مشهور برمتمردك نامیدر. ابتداپك فقیر ایكن نبی مشارالیهك فیض دعاسیله ثروت بی‌پایانه مالك اولمشیدی. صكره‌دن طغیان ایتمكله ینه مشارالیهك دعاسیله كندیسی و مال و اشیاسی منخسف اولمشدر. نامی السنه‌ده ضرب اولنور. قارون كبی زنكین، قارون قدر مالی واردیرلر. «ویرمدی كندیسنه فائده كنج مخزون آندی قارونی عدم چاهنه چرخ وارون»

قاری‌ء [ع] قرائت ایدیجی، ایدن: قاری‌ء مثنوی.

قاری [ع] قریه‌ده ساكن اولان، كویلو.

قاسر [ع] زوراكی ایشلدیجی، ایشلدن.

قاسم [ع] تقسیم ایدیجی، ایدن.

قاسی [ع] طاش كبی پك، قاتی: قلب قاسی.

قاصد [ع] پیك، نامه‌بر § متوجه عازم § قصد ایدیجی، ایدن. قاصد چرخ = شمس وقمر.

قاصر [ع] عاجز.

قاصرة الطرف [ع] زوجندن بشقه‌سنه نظر ایتمین قادین: جمعی قاصرات الطرف. «بكر فكرم قاصرات الطرف ربات الجمال - حق بك»

قاصف [ع] پك كورلییجی، كوزلین، شدیدالصوت: رعد قاصف، ریح قاصف.

قاصه [ایتالیانجه‌دن] درونده آقچه‌واوراق نقدیه حفظنه مخصوص دمیر صندوق.

قاضی [ع] حاكم، دعاویده حكم و قضا ایدیجی، ایدن: قاضی الحاجات = حاجات عبادی ویرن جناب حق. قاضی عسكر = شیخ‌الاسلاملق رتبه‌سنك مادوننده‌كی رتبه‌ٔ علمیه‌یی حائز اولان ذات. قاضی‌ء كیرنك = خوشكو.

قاطبة [ع] جمیع، جمله، كافه: قاطبة = جمیعاً، عموماً.

(قطب) كلمه‌سندن مأخوذ اولان بو كلمه عربجه‌ده آنجق حال اوله‌رق قوللانیلیر. ذوالحالك دائما ارباب عقولدن اولمسی شرطدر. مثلا (جاء

القوم قاطبةً) دينيلير . بز ايسه قاعدهٔ مبحوثه‌يه رعايت ايتميه‌رك بو مقامده (قاطبه) كلمه‌سنه بدل (جمله، كافه) كلمه‌لرني قوللانير (قوم قاطبةً كلدى) دكل ، (قوم عموماً كلدى - ياخود - قومك جمله‌سى كلدى) ديرز. (قاطبه) كلمه‌سنى (عاقبه) وزننده مصدر بمعنى مفعول اوله‌رق (مجموع) معناسنه اكثريا بشقه‌موقعده، بشقه صورتله استعمال ايدرز. مثلا: قاطبهٔ احوالده‌ديرزكه جميع احوالده، احوالك جمله‌سنده ديمك اولور .

قاطِع [ع] كسيجى، كسن: سيف قاطع .

قاعِد [ع] اوطوريجى، اوطوران.

قاعِدَه [ع] تمل، اساس. § دستور، بر شيئك وقوعنه شرط اولان خصوص، بوخصوصك تعريفى: قاعدهٔ صرفيه. قاعدهٔ نحويه. قاعدهٔ رياضيه. قاعدهٔ اساسيه . « الفاظنه باقسه‌م بوسوزك قاعده‌سزدر ـ معناسنه باقسه‌م او دخى فائده‌سزدر ـ ناجى». قاعده‌شكن = قاعده‌يه رعايت ايتمين، قاعده‌يى بوزان. قاعده شكنانه = قاعده شكنه لايق. برلسانك قاعده لرى مضبوط اولمدقچه خطاسز يازى يازيله‌مز . § ضلع اسفل : بر مثلثك قاعده‌سى ، قاعده‌سندن ارتفاعنه قدر.

قاف [ع] اعتبار قدمايه‌كوره كرهٔ ارضى محيط اولان طاغ . « لانه‌كير قاف استغنا اولور عنقاى عشق ـ لا » .

قافِلَه [ع] قطار ، كاربان : قافلهٔ حجاج. قافلهٔ غنم. قافلهٔ يمن. قافلهٔ امواج . « ينه فراش صبا صحن رباط چمنه ـ كلدى برقافله‌قوندوردى يوكى جمله بهار ـ باقى». شمار قافلهٔ انفاس حجابدن بيرون شكر ومنت اول حضرت منعم بى علته كه ـ نابى . « ايكلتدى بتون كوه بلند غرفاتى ـ هرقافله‌دن عكس ايدن آوازهٔ لبيك» § زمره، فرقه: قافلهٔ ادبا. قافلهٔ شعرا. قافلهٔ عشاق. قافلهٔ رندان . قافله سالار = رئيس قافله. قافله‌سالار انبيا = فخر كائنات افندمز .

قافِيَه [ع] هم لفظ هم معنى ياخود يالكز لفظ ويا يالكز معنى حسبيله مختلف اولدقلرى حالده مصراعلرك ياخود بيتلرك اواخرنده ويا بونلرك اواخرى منزله‌سنده بولنان يرلرده ـ تلفظده استقلالى مشروط اولمامق ورويى، تأسيس، دخيل، ردف، قيد، وصل، خروج، مزيد، نائره‌دينيلن حروف وحركاتدن عبارت اولمق اوزره ـ تكرر ايدن شيئك مجموعيدر. (قافيه) مسئله‌سى كتب ادبيه‌ده مفصل بربحث تشكيل

اتمكده اولديغندن هوسكاران ادبه اونلره مراجعت ايتملريني توصيه ايدرم . « بلاى شاعر بى وايه‌در ضرورت وزن ـ دها بلاسى آنك اضطراب قافيه‌در ـ لا»

قافيه سنج [ف] شاعر . قافيه سنجان = شعرا . قافيه سنجان عرب = شعراى عرب .

قاقله [ع] بواسمله معروف اولان علاج. قاقله .

قال [ع] سوز: قال وحال. اكثريا قيل ايله برلكده قوللانيليير. قيل وقال = بيهوده سؤال وجواب، مالايعنى .

قالب [ع] قيو مجيلرك اريمش جوهر آقتدقلرى ظرف، قالب. § نمونه: قوندوره قالبى. شكر قالبى. § بدن: قالب انسان. قالب بى روح . « قالب هر سخن دلكشه جاندر معنى ـ بليغ ». فتح لام ايله‌ده لغتدر.

قالع [ع] كوكندن چكوب قوپاريجى، قوپاران.

قاليچه [ف] كوچك خالى : قاليچهٔ زمردين .

قاماره [ايتاليانجه‌دن] حجره ، واپور حجره‌سى.

قامبيال [فرانسزجه‌دن] پوليچه.

قامت [ع] بوى ، قد : قامت موزون = دوز ، لطيف قامت. « قامتك اى بوستان لامكان پيرايه‌سى ـ نوردن برسرو دردوشمز زمينه سايه‌سى ـ ذاتى »

قامع [ع] قمع ايديجى، ايدن.

قاموس [ع] انكين ، دكزك اورته‌سى . وسط البحر. § مفصلات كتب لغات : قاموس عربى. قاموس فرانسوى .

قانال [فرانسزجه‌دن] صو يولى، جدول، مجرا : سويش قانالى .

قانچلاريه [لاتينجه‌دن] سفارات اجنبيه معيتلرنده‌كى هيئت حاكمه .

قانط [ع] نوميد ، مأيوس.

قانع [ع] حالندن خشنود اولان، رزقنه راضى اولوب زياده‌سنى ايسته‌مين : قانعين = قانعلر . فخر القانعين = قانعينك مدار افتخارى.

قانغرن [فرانسزجه‌دن] برعضوك ديكر اعضايه سرايت ايده‌جك صورتده چوروسى.

قانون [ع] قاعده، قضیهٔ کلیه: قانون ریاضی. قانون ادبی. § عادت، رسم: قانون قدیم = اسکی عادت § فارابینك اختراع اکردهسی اولان بر نوع ساز. «قانون محبت چالنیر مجلسمزده - نابی». نغمهٔ قانون بشفابخش خستهدلان محبت اولوب ... وله § برحکومتك صلاحیتدار اولان هیئتلری طرفیدن اصول ادارهٔ داخلیه و مصالح عامهیه دائر تنظیم اولنهرق جمعیتجه مجبوری الاجرا قواعد وضع وتعیین ایدن اعلان رسمیسی، بو اعلان رسمیی حاوی اولان کتاب: قانون جزا. قانون تجارت. اصول محاکمات حقوقیه قانونی. (قانوننامه) دیمکه حاجت یوقدر. «هر بلدهده احوالی یماندر ضعفانك - قانون جزا عاجزهمی خاص دیمکدر...» «یالکزمی بورایه منحصر اولمش قانون - یوقمی قانون الٰهی اوتهکی دنیاده - رشاد بك» قانونسز دولت پایدار اولهماز. قانون حقوق انامك محافظهسنی متکفلدر. قانونی = موافق قانون. قانون شناس = دقایق قانونیهیه واقف. قانون شناسان = قانون شناسلر. حکم قانون. تفسیر قانون. لایحهٔ قانونیه. احکام قانونیه، دلائل قانونیه.

قاهر [ع] قهر ایدیجی، ایدنی. غالب: قوهٔ قاهره، سطوت قاهرهٔ عثمانیه. قاهر الاشرار = اشراری قهر ایدیجی، ایدن.

قاهره (ع) مصرك مقر حکومتی: «یتر شو قاهرهنك قهری عزم روم ایدهلم - راغب پاشا»

قباء [ع] روبه، قفتان: «النده کل - باشنده تول - قبای آل زیب دوش - ریاض خلدی کیم آرار کلیرمی خاطره سروش - چمنده نازایله کزن بنات مهعذاری کور - اکرم بك». قبای آهنین = زره. جمعی (اقبیه). اقبیهٔ مزینه = زینتلی قفتانلر.

قبائل [ع] (قبیله) نك جمعی. قبائل عرب. رؤسای قبائل.

قباحة [ع] صوچ. فنا عمل. فعل ناسزا: § قانوناً معاملهٔ تکدیریهیی استلزام ایدن افعالدرکه یکرمی درت ساعتدن بر هفتهیه قدر حبس و نهایت یوز غروشه قدر مجازات نقدیهیی موجبدر.

قباله [ع] التزام تمسکی § حجت قاضی.

قبان [ع] بیوك ترازو. (کپان) کلمهٔ فارسیهسندن معربدر. (اون قپانی)، (یاغ قپانی) تعبیرلرندهکی (قپان) لفظی بوندن محرف اولسه کرکدر.

قبایح [ع] (قبیحه) نك جمی . ارتکاب قبایح .

قبر [ع] مزار ، قرارگاه اخیر بشر ، مغرب حیات : انسان دنیایه کلدیکی دقیقه‌ده قبره طوغری بر آدیم آتمش اولور . « سیر ایله قبر ورسم (فره‌دریق) عبرت آل ـ نولسه‌ك بو در جهانده حیاتك نهایتی ـ سعدالله پاشا » قبرستان == مزارلق . اسکی ترکجه‌ده قبرستانه (صاووری) دیرلرمش . (صاوو) آغلامه معناسنه اولدیغی ایچون «محل بکاء» دیمك اولور . « مرحبا ای غریب قبرستان ـ مرحبا ای جهان تنهایی ـ ایدیورسك فنای دنیایی ـ برسکوت بلیغ ایله اعلان ـ صفا » .

قبض [ع] پنجه ایله طوتمق § ضبط ایتمك § دورمك دوشیرمك : قبض وبسط .§ تحصیل : سندك حاوی اولدیغی مبلغی قبض ایتمك . § پکلك ، عملسزلك .

قبضه [ع] برطوتام ، برآوج شی : «یارب بو نه عزت وعلادر ـ یارب نه کمال وکبریادر ـ برقبضه ترابه جان ویررسین ـ طوپراغه طاشه لسان ویررسین ..... » § پنجه : « محیط دائرهٔ عشقدن خروج محال ـ نه چاره قبضهٔ تقدیر کرد کارده‌یز ـ عونی بك» § قلیجك الده طوتیله جق یری : قبضهٔ سیف

قبقبه [ع] کوکرمه ، حایقرمه : قبقبهٔ شیر ، قبقبهٔ ابل ..

قبل [ع] اوّل معناسنه ظرف زماندر . (بعد) مقابلیدر . قبل المیلاد == میلاددن اول قبل الهجره == هجرت سنه‌سندن اول . قبل الزوال == زوال وقتندن اول . «صبحه قارشی زهره‌لر ای ماه! قبل الانکشاف ـ بر تبسم لمعه‌سی بکار نکاهکدن سنك »

قبول [ع] آلمق ، تلقی : مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . کوندریلن هدیه‌یی قبول ایتدی . نصیحت قبول ایدر طاقمدن اولمدیغی ایچون کندیسنی پریشان ایتدی . «اوکلزارکه آتشدر کلی شبنم قبول ایتمز ـ رامی پاشا » § رضا : اول رد ایتمشیکن صکره‌دن ینه قبول ایتدی . درمیان اولنان تکلیفی اونلرده قبول ایتدیلر . § انشای تصرف ایچون ایجابدن صکره سویلنیلن سوزدرکه عقد بونکله تمام اولور . ایجاب وقبول . (قبول) کلمه‌سی منحصراً (ایتمك) مصدریله ترکب ایدر .

قبیح [ع] و

قبیحه [ع] چرکین ، فنا شی . ناسزا حال : انسان صباحلین قالقنجه آیینه‌یه باقملی .

جیرکین ایسه برفعل قبیح ارتکابیله ایکی چرکینلکی برلشدیرمه‌ملیدر ـ لا· اویله بر قبیحه‌یی ارتکاب ایتدی . افعال قبیحه = قبیح اولان فعللر.

قبیله [ع] بر پدرك ذریتندن منشعب جماعت .

قپودان [فرانسزجه‌دن محرف] گمی رئیسی . اصلی capitaine در.

قتّال [ع] زیاده قتل ایدیجی، ایدن.

قتل [ع] اولدیرمك . نفس انسانی‌یه تعلق ایدن جنایت. شرعاً جسددن روحی ازاله ایدن برفعل مؤثردن، قانوناً کرك سلاح وتسمیم ایله کرك صور اخری ایله برینی اولدیرمکدن عبارتدر. منْ قتلَ قتل = قتل ایدن قتل اولنور . وقتیله زوالی نفی حقنده: «آن شاعر هما کوکه نام اوست نفی ـ قتلش بجاز مذهب واجب چو قتل افعی» دنیلمشدر.

قحبه [ع] زانیه . فاحشه، روسپی.

قحط [ع] قیتلق ، قوراقلق : قحط رجال = آدم قیتلغی .

قحیط [ع] شدتلی قیتلق اولان سنه. سال قحیط.

قدّ [ع] بوی، قامت: قد موزون. «چیقمدی بر نیتن قد بلند همته ـ اطلس گردونی بر قاچ کره تخمین ایتدیلر ـ نورس قدیم»

قداحة [ع] قدحجیلك صنعتی.

قدّاح [ع] قدح یاپان، یاپیجی.

قَدَح [ع] آغاجدن، طوپراقدن، بلوردن معمول کاسه، بارداق § درونته مسکرات قونیلان کوچك بارداق، پیمانه: «قدح میله دلم شوق ایله‌مالی ـ دکل کوکلم کبی برلاابالی ـ رفعت بك» قدح پیما = شراب ایچن . قدح شکن = قدح قیران. «قدح قیرارسه‌ده ارباب دل کوکل قیرماز ـ طوقنمه خاطره آداب عشرت اویله دکل ـ ناجی» . قدح لاجوردی = آسمان. قدح مهیم = ساقسی کوزلی دنیلن چیچك. زرّین قدح = برنوع چیچك .

قَدْح [ع] عرضه، نسبه دخل وطعن، سوکوب صایمق . آتوب طوتمق.

قدر [ع] ذکر، مقدار: رحم الله امرءاً عرف قدره ولم یتعدّ طوره = جناب حق کندی مقدارینی بیلن، طورینی تجاوز ایتمین آدمه

رحمت ایتسون. «فکر هر کس بقدر همت اوست - حافظ» = هر کسك فکری مقدار همتنه کوره اولور. § اعتبار، حیثیت، شرف و مزیت: «قدر و شرف شاعری شاعر بیلیر آنجق - روح القدسك سری سرافیله عیاندر - عونی بك». «تعیشی متناسبدی قدر و شانی ایله - حقیقةً شودمك اعظم کبـاری ایدی - اکـرم بك». قدردان = قدر بیلیجی، بیلن. قدردانی = قدردانلق. قدرشناس = قدر طانییجی، طانیان. قدرشناسی = قدرشناسلق. قدرشناسان = قدرشناسلر. قدربخش = قدر باغشلایجی، باغشلایان.

قَدَرْ [ع] ازلدن ابده قدر جاری اولان احوال وشئونك لوح محفوظده صورت ثبوتی وجه ایله اعیان موجوداتده وقوعه کلن حکم کلیءِ الٓهیدر. دیکر بر تعریفه کوره (قضاء) صور جمع اشیانك علم اعلاده وجه کلی اوزره ثبوتندن عبارتدر. حکمای متقدمین بوکا (عقل اول) دیرلر. (قدر) لوح محفوظده صور جمع موجـوداتك حصولیـدر. بوکاده حکمای مشـارالیهم (نفس کلیه) دیرلر. بعضلری قضایی من الازل الی الابد اعیـان موجودات اوزرینـه اونلرك احوالیله حکم کلیءِ اجمالیدن، قدری اعیان موجوداتك ایجـادینی اوقات و ازمانه تخصیص واحـوال اعیـاندن هر حالی بر زمان معـین وسبب مخصوصه تعلیق وتعیین اسباب ایله بو حکمك تفصیلندن عبـارت اولمق اوزره تعریف ایتمشـلردر. بعض محقـقین بر حدیث نبـویدن استدلالاً قضا ایله قدر بینی بالتفریق (قدر) جناب حقك ازلدن ابده قدر خلق ایده جکی کافهٔ شئون و موجوداتی قبل الایقاع لوح محفوظده اوله جغی وجه ایله تحریرندن، (قضاء) ایسـه مقدراتی عدمدن ساحهٔ فعل وظهوره اخراج ایلمسندن عبارتدر دیمشلردر. هرحالده حکم قدر تزاید سن وسال وتجارب احوال ایله بیلنیر بر امر لایتـغیردر. «کیم اولور زور ایله مقصودینه رهیاب ظفر - کلیر البته ظهوره نه ایسـه حکم قدر - حقه تفویض امور ایت نه الم چك نه کدر - قیل سوزم عارف ایسـهك کوش قبوله کوهر - مجنی کندینـه ذوق ایتمه‌در عالمده هنر - غم وشادیءِ فلك بویله کلیر بویله کیدر - واصف» § قدرت، طاقت: قرنجه قدرنجه.

قَدَرِیّه [ع] معتزله‌دن قدری انکار ایدن، قول افعالنك خالقیدر دیین طائفه. (جبریه) مقابلیدر.

قَدَمْ [ع] آیاق. «خاك اول که خدام رتبـه‌کی ایلیـه عالی -

تاج سر عالمدر او کیم خاك قدمدر ـ روحی بغدادی.» قدم بوس = آیاق اوپیجی او پن. قدم کش = آیاق چکیجی، چکن. قدم نهاده = آیاق باصمش اولان. ثابت قدم = فکرندن، نیتندن جایمیان: ثبات ایدن: «ثابت قدمز تو بهمز او ستونده نصوحز ـ روحی» § اون ایکی پارمق طولنده، یاریم آرشون: بورادن اورایه قدر یکرمی بش قدمدر. § قدملی = اوغورلو، یمنلو. قدمسز = یمنسز. جمعی اقدام. خاك اقدام. صدای اقدام.

قَدَمِيّه [ع] آیاق تری: اجرت قدمیه.

قَدَمه [ع] مردیون باصامغی. برنجی قدمه. بشنجی قدمه.

قَدِيم [ع] زمان جهتیله اسکی شی. دیرین. (حادث) مقابلیدر: «نه طریق روش تازه نه وادی قدیم ـ نفعی». آشنای قدیم = اسکی آشنا. عبد قدیم = اسکی قول. بنای قدیم. سرای قدیم. جامع قدیم. ادبیات قدیمه. مخالصت قدیمه. مودت قدیمه. § اولنی بیلیر کیمسه بولنمیان، اولی بیلنمین شی: قدیم قدمی اوزره ترك اولنور. ـ مجله.

قَدِيد [ع] قوریدلمش ات. حیوانك قورومشی. § قورومش شی.

قَدِير [ع] قادر. اسماء الهیه دندر. «قدیر و مقتدر و قادر و مقدر وحی ـ علیم و عالم و علام واعلم واعلی ـ فضولی».

قِذافه [ع] صپان. فلاخن.

قَذَر [ع] پیسلنمك، مردارلنمق.

قَذْف [ع] آتمق § عفیفه قادینه تهمت زنا ایله بهتان. حدّ قذف.

قَرّ [ع] قرار. یوم القر = قربان بیرامنك حاجك مناده آرام ایتدیکی ایکنجی کونی. افضل الایام یوم النحر ثم یوم القر. حدیث = کونلرك افضلی یوم نحردن صکره یوم القردر.

قَرّاء [ع] کوزل اوقویجی، اوقویان. حافظ قراء. جمعی قرّائون.

قَرابَت [ع] رحم جهتیله یاقینلق. خصملق: بینلرنده قرابت موجود اولدیغی حالده فکرلرنده اختلاف جهتیله پك بیوك برغرابت کورلمکده در.

قَرابه [ع] بیوك دستی، قربه § بیوك شیشه: «ساقی نه دم قرابه سنی می نثار ایدر ـ بزمی عکوس

نشئه‌سی نقش نکار ایدر - اسرار دده».

قرابین [ع] (قربان)ك جمعی.

قرار [ع] طورمق، سکون و آرام: صحراده قرار. شاهقهٔ جبلده قرار. ساحل دریاده قرار. «کوکل بریرده ای آرام جان سنسز قرار ایتمز - . . . »لانهٔ قرار = لانهٔ حضور. قراریاب = قرار بولیجی، بولان. بی قرار = قرارسز. «قراریاب اولمام کرچه مست سرشارم - حسد اوزنده که آسوده درمزارنده - ناجی». «تن اوندن رختکی چهد ایله ای جان طشره چك - آفت سیل سرشك بی قرارمدن صاقین - فضولی». قرارکاه = محل قرار، آرامکاه. قرارداده = قرار ویرلمش، مقرر. قرارکیر = قرار طوتیجی، طوتان. مقرر. § حدلایق: برشیئك قرارینی بولمسی. § طرفینك ادعالرینه نهایت ویرمك اوزره اثنای محاکمه‌ده محکمه جانبندن سویلنیلن سوز. قرار اعدادی = دعوانك تحقیق ورؤیتنی تسهیل و نتیجهٔ حکمنی حاضرلیان بر تدبیری مبین قرار. قرار قرینه = دعوانك رؤیتنی تسهیل ونتیجهٔ حکمنی اعداد ایله برابر بوحکمك نه اوله‌جغنی احساس ایدن بر تدبیری مبین قرار. قرار قطعی = دعوایه نهایت ویرن قرار. قرار موقت = دعوی صورت قطعیه‌ده فصل اولنمه‌دن اول موقتاً اتخاذ اولنمسی لازم کلن بر تدبیری متضمن قرار. قرارنامه = مظنون علیهك بعد الاستنطاق کندیسنه اسناد اولنان جرمده علاقه‌دار و یا بریء الذمه اولدیغنه دائر مستنطق طرفندن تنظیم ایدیلن مهرلو ورقه.

قراطیس [ع] (قرطاس)ك جمعی.

قراول [ف] قراغول.

قرائن [ع] (قرینه) نك جمعی. قرائن حالیه.

قرح [ع] یاره‌لمق، یاره‌لنمق. § بدنده آریتان چیبان.

قرض [ع] اودونج ویرمك، آلمق § اودونج ویریلن، آلنان شی. قرضاً = قرض اوله‌رق «قرض خدا و قرض خلایق بکردنم - ایا اداء فرض کنم یا ادای قرض - عبید زکانی».

قرن [ع] بوینوز. قرن کوسفند = قیونك بوینوزی. قرن الجراد = چکرکه‌نك باشنده‌کی اوزون توی. § باشلك ایکی طرفلی

تپه‌سی § اصح اقواله کوره یوز سنه‌دن عبارت زمان: قرناً بعد قرن = عصراً بعد عصر. دولت عثمانیه آلتنجی قرن هجری اواخرنده ظهور ایتمشدر. فن طبع سکزنجی قرن هجری اواسطنده اختراع اولنمشدر § تاریخ عمومینك منقسم اولدیغی دورلردن هربری § بر امتدن صکره کلن دیکر امت : قرناً بعد قرن § بر زمان، بر وقت : کچن قرن رجالنك تمایلات فکریه‌سی .

قَرَنْفُل [ع] معروف چیچك . « اذا قامتا تضوع المسك منهما ـ نسیم الصبا جاءت بریا القرنفل ـ امرؤالقیس» = او ایکی دلبر قیام ایتدکاری زمان نسیم صبا قرنفل رایحه‌سی کتیردیکی کبی کندیلرندن مسك قوقوسی منتشر اولور . (قُرُنْفُل)ده دینیلیر . لسانمزده بوکلمه (قَرَنْفِل) صورتنده تلفظ اولنور.

قَرِیب [ع] یاقین . (بعید) ك ضدی : مکان قریب . مسافهٔ قریبه. عن قریب = یاقینده § نسب جهتیله یاقین، خصم.

قَرِیح [ع] مجروح، چیبانلی، مرد قریع .

قَرِیحَه [ع] طبیعت، فکر: جودت قریحه = قریحه‌نك ایلیکی. وسعت قریحه = قریحه‌نك وسعتی. تنکئ قریحه = قریحه‌نك طارلغی . قریحهٔ صبیحه = کوزل قریحه . محررلك ایده‌جك ذواتك وسعت قریحه اصحابندن اوله‌لری شرطدر.

قَرِیرُالْعَیْن [ع] مسرور، روشن چشم . (قریر العین ابتهاج) ، (قریر العین انشراح) کبی ترکیبلری استعماله حاجت یوقدر ظن اولنور .

قَرِین [ع] یاقین § آرقداش ، رفیق : کشی‌یی کندندن دکل، قرینندن صور- لا . سوء قرین = قرینك فنالغی § حکمدارانك یاقینلرنده بولنان سرای مأمورلرندن هربری، مابینجی : قرین اول، قرین ثانی . (شوکت قرین) کبی ترکیبلرده صاحب شوکت معناسنی افاده ایدر.

قَرِینَه [ع] سوزك معنای مقصوده دلالت ایدن سیاق وسباق: قرینه ایله کشف مرام . § برشیئك حقیقتنه دلیل اولان شی. قرینهٔ قاطعه = حد یقینه بالغ اولان اماره. الندە قانلی بچاقله برینك برخانه‌دن چیقدیغی صرەده خانه‌ده هنوز کسیلمش بری کورلنجه او کیمسه‌نك مقتولك قاتلی اولدیغنه یقین حاصل اتمك کبی .

قَرْيَه [ع] كوى . تشديد ايله (قرّيه) صورتنده استعمالى غلطدر .

قَزْ [ع] خام ايپك . (كز) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر .

قَزّاز [ع] ايپك صاتان قزاز .

قَسّام [ع] تركه‌يى تقسيم ايدن مأمور شرعى .

قَسامه [ع] قاتلى معلوم اولميان و كنديسنده قتل، ياضرب و يا بوغولق اثرى بولنان و ياخود كوزندن ، قولاغندن قان آقه‌رق اثر قتل ظاهر اولان، بر محله ويا قريه وياخود بركيمسه‌نك ملك ويا مسكننده وياخود برقريه ويا قصبه‌يه صوت استماع اولنه‌بيله‌جك مرتبه‌ده ياقين اولوب كيمسه‌نك ملكى اولميان خالى يرده جسدينك نصفندن زياده‌سى ويا جسدينك نصفيله برابر باشينك تمامى بولنان قتيلك بولنديغى يرلر اهاليسندن اللى كشينك وبومقداردن دون اولديغى حالده - اللى‌يه بالغ اولنجه‌يه قدر - اولنه‌رق جمله‌سنك مكرراً يمين ايتمسندن عبارت برمعاملهٔ شرعيه‌دركه - قاتل ميدانه چيقمازسه - بعدالتحليف مشتركاً قتيلك ديتنى ادايه مجبور اولورلر . قسامه بنى آدمه مخصوص اولديغى كبى ولى قتيلك دعواسى‌ده شرطدر .

قَساوَة [ع] غم، غصه: قساوت قلب . قساوت كلمه‌سى يالكز اولديغى حالده (چكمك) مصدريله استعمال اولنور . قساوت چكمك .

قَسْر [ع] زورا كى ايشلتمك، جبراً ايش كورديرمك : قسرى = جبرى . حركات قسريه = قسرى حركتلر . «يتمزمى بوقسرى روش اغرب عالم — برمنزله ايرمزمى عجب كوكب عالم — . . . .»

قَسَم [ع] آند، يمين .

قَسْوَة [ع] صيقينتى، غصه، كدر: «اويله پامال ظلام قسوت اولمش كيم قلوب - محو آثار ظلامه بيك ضيا كافى دكل - آطنه‌لى ضيا بك» . قسوت افزا = قسوت آرتيريجى ، آرتيران . قسوت انكيز = قسوت قوپاريجى ، قوپاران . بوكون هوا پك قسوت افزادر . بوراسى پك قسوت انكيزدر .

قَصّاب [ع] معروف . «قصاب ملك عدوى جاندر - ايلر سنى عن قريب معدوم - ناجى» قصابيه = اجرت ذبحيه .

قصائد [ع] (قصیده)نك جمعی: «نابی دخی سویلمش قصائد - اما كه مقولهٔ زوائد - خرابات».

قصب [ع] قامش، ساقی بوغوملی نباتات § نفس بوریلری. § قصب السبق = اسكیدن عربلر قوشی میدانڭ نهایتنه بعض قیمتدار اشیا ایله مزین برقارغی نصب ایدرلر و سواران آكا طوغری هپ بردن فرسران اولورلردی. میدان مسابقه‌ده امثالنه تقدم ایدن جندی قارغی‌یی یرندن سوكرك اوزرنده‌كی اشیایی اخذایدردی. اشته بوكا (قصب السبق) دینمشدر. صكره بوتركیب برخصوصده امثالنه تفوق ایدن ارباب فضل وكمال حقنده استعمال اولنمغه باشلامشدر. مثلا (حائز قصب السبق اعجاز) ویا (حائز قصب السبق كمال) دینیلیركه بوندن مقصد موصوفك اعجاز ویا فضل وكمال خصوصنده امثالنه متفوق اولدیغی بیاندر.

قصبه [ع] (قصب) ك مفردی. بوغوملی نبات § نفس بوریلرندن هر بری. قصبات رئه = آق جكر داخلنه ممتد اولان نفس بوریلری.

قصبه [ع] قریه‌دن بیوك، شهردن كوچك یر: باندرمه قصبه‌سی قره‌سی سنجاغنك یكانه اسكله‌سیدر. جمعی قصبات. قرا وقصبات.

قصد [ع] نیت، تصور: اكثریا سیئاتده قوللانیلیر: قتل قصدیله تشهیر سلاح. § نیت ایدیلن شیئك اجراسنه تشبث: اورادن فراره قصد ایتدی ایسه‌ده طیشاری چیقار چیقماز یقایی اله ویردی. § صالدیرمق: «یاقدی نیجه جانلر اونزا كتله تبسم - شیرك دخی قصد ایتمسی جانه كوله‌ركدر - .....» قصداً = نیت ایدرك، التزاماً: یاپیلان شیلری قصداً بوزییور. عن قصدٍ = نیت ایله، بالالتزام. قصد خائنانه = خائنجه‌سنه قصد. شرعاً (قصد) ایله (عمد) بیننده فرق یوقدر. لسان قانونده ایسه قصد (تهور)، عمد (تصمیم وتصور) معناسنه قوللانیلمشدر. مثلا قصداً قتل بالتهور، عمداً قتل بالتصمیم برینی اولدیرمك دیمكدركه اولكیسی نهایت اون بش سنه حبس، ایكنجیسی اعدام جزاسنی استلزام ایدر.

قصر [ع] قیصه كسمك، قیصالتمق: لحیه‌نك لزومندن زیاده قصری وجاهت سیمایی اخلال ایدر. افاده‌نك اودرجه قصری فهمی اشكال ایده‌جكی جهتله خوش كورلمز. قصرید = ال چكمك، فراغت،

قَصْر [ع] کوشك، کاشانه: کاغدخانه قصرعالیسی. قصر بهرامِ کورتاریخده عظمت و آرایشیله مشهوردر. «قصر روحافزا دکل حسن وبها مأواسیدر — ندیم». قصر جنت = جنت کوشکی.

قَصْعَه [ع] چناق، طباق. قصعه لیس = دال قاووق، مداهن. قصعه‌لیس رزالت انیس.

قَصید [ع] قصیده. بیت قصید ـ یاخود ـ بیت القصید = برقصیده‌نك الك کوزل بیتی: «قصیده‌ده بر اولور بیت نادر المضمون ـ لا»

قَصیده [ع] مطلعی مصرّع اوله‌رق اون بشدن زیاده برقافیه اوزره سویلنلمش بیتدن متشکل اولان نظم. اللی بیتی حاوی قصیده. قصیده اکثریا مدایح اکابری متضمن اولور. بزده الك ایی قصیده سویلین شاعر نفعیدر. قصیده‌کو = قصیده سویلیجی، سویلین. قصیده‌کویی = قصیده کولق. قصیده سرا = قصیده‌کو. قصیده‌سرایان = قصیده‌سرالر. قصیده سرایان عجم. قصیده پرداز = قصیده تنظیم ایدیجی، ایدن. قصیده‌پردازان = قصیده پردازلر. قصیده‌پردازی = قصیده پردازلق. زمانمزده قصیده پردازلق موده‌سی کچمشدر.

قَصیر [ع] قیصه، بویسز: فتنه جونقده بی‌نظیر برقصیر.

قصیر القامه = قیصه بویلی. قصیر النسب = تعیین نسبده ـ پدری نامدار اولمغله ـ اجدادینی تعداددن مستغنی اولان آدم.

قَصیره [ع] اونده حبس ایدیلن، طیشاری‌یه چیقارلمیان قادین.

قَصیل [ع] وقتندن اول بیچیلن کوك اکین. آکا لسانمزده تحریف ایله (حاصیل) دینیلیر.

قَضاء [ع] مقدراتك ساحهٔ ظهوره کلمسی: «وفا ایدربزی‌ امور کریهٔ حسرت ـ اکرچه چاره‌سی یوق امردرقضاوقدر ـ اکرم بك». شامده طاعون اولدیغنی حضرت عمر (رضی الله عنه) ایشیدنجه داخل شهره کیرمیه‌رك بشقه طرفه توجه بیورمشیدی. ابوعبیده: «یا امیر المؤمنین قضادن فرارمی ایدییورسنك» دیدی. مشارالیه «قدر مادام‌که قضا صورتنی بولمامشدر. دفعی جناب حقدن مستدعادر» جوابنی ویردی.

قضا شخصیست پنج انکشت دارد
چو خواهد از کسی کامی برآرد
دو بر چشمش نهد دو نیز درکوش
یکی برلب نهد کویدکه خاموش

— مألی —

قضا عادتا بش پارمقلی برشخصدرکه

بر كيمسه‌دن كام آلمق ايستديكى زمان پارمغنك ايكيسيله كوزينى قاپار، ايكيسيله ده قولاقلرينى طيقار. بريسنى ده دوداغى اوزرينه قويه‌رق (صوص!) دير.

بعضاً قضا قدر مقامنده قوللانيلير: «احكام قضا موقع تحقيقه كلنجه ـ هيچ كيمسه حقيقتده كنهكار بولنماز ـ عونى بك» § قاضيلك، حاكملك: «توجه ايلسه دانشوران دهره قضا ـ ويرر افندى ضرورى همان قضايه رضا ـ ثابت» امضاى قضا = حكم واقعى تنفيذ واجرا: قصاصده امضاى قضا تتمهٔ قضادندر. § امرايله ثابت اولان شيئك مثلنى تسليم: نمازوقتنده قيلنيرسه ادا، وقتندن صكره قيلنيرسه قضا ايدلمش اولور. ديون امثاليله قضا اولنور اعيانيله اولنماز. بر شيئى مستحقنه تسليم و واجبى اسقاط خصوصلرنده مشترك اولدقلرندن مجاز شرعى اوله‌رق ادايه قضا، قضايه ادا دنيلديكى واقعدر. § تقسيمات ملكيه‌جه ملحقاتيله برابر بر قائممقامك يد اداره‌سنه توديع ايدلمش اولان محل: قائممقام قضا، مجلس ادارهٔ قضا، مأمورين قضا. مرزيفون اهميت موقعيه‌يى حائز بر قضادر. § خرابيت، مصيبت، بلا: او قضانك باشنه كلن قضا قابل انبا دكلدر. § قصداً وقوع بولميان، خطادن ايلرى كلن حال: باشقه‌سنه اورمق ايچون قالديريلن باستونك افنديسنك باشنه اصابتى اثر قضادر. قضاءً = قضا اوله‌رق. قضاء مرديوندن سقوط. ازقضا = قضا اوله‌رق، موقعنده قوللانيلير. قضارا = قصداً اولميوب خطا اوله‌رق: «قضارا بر صبيان طاشى بر آلتون كاسه‌يى قيرسه ـ نه آرتار قيمتى طاشك نه قيمتدن دوشر كاسه ـ لا». قضاى حاجت = دفع حاجت. § تهلكه: «قضاليدر اوچوروملر يقين طولاشميه‌لم ـ فكرت». قضازده = قضايه اوغرامش. § حادثه: كچن بر قهوه‌خانه طاوانك بغتةً سقوطيله آلتنده درت بش كشى تلف اولمسى شايان تأسف بر قضا ايدى.

قَضَايَا [ع] (قضيه) نك جمعى. قضاياى منطقيه.

قَضِيب [ع] اينجه دال، چبوق. § آلت تناسل ذكور.

قَضِيَّه [ع] صدقه، كذبه احتمالى اولان سوز: قضيهٔ منقطيه.

قضيهٔ كليه = حكمى موضوعنك جميع افرادينه شامل قضيه. انسانلرك جمله‌سى ناطقدر. جمله‌سى بر قضيهٔ كليه‌در. قضيهٔ محكمه = مواد جزائيه‌ده اساس ماده حقنده صلاحيتى اولان بر محكمه‌دن ويريلوب استيناف وتمييز مدتلرينك مروريله لايتغير حالنه

كلمش اولان حكم. (امر مقضى)ده دينيله بيلير.

قطار [ع] بر صره يه ديزلمش اولان حيوان سوروسى: دوه قطارى، مركب قطارى. § مطلقا ديزى: برقطار آلتون. برقطار اينجو. شمندوفر قطارى. «ديزلمش نهالان كلسون بسون ـ قطاريله كلمش مكررنك وبو ـ نديم» اصلنده قافك كسريله در.

قطاع [ع] پك، اك قطع ايديجى، ايدن.

قطايف [ع] معروف طاتلى.

قطرات [ع] (قطره) نك جمعى. قطرات باران = يغمور قطره لرى. قطرات عيون = كوز ياشلرى: جمعيات بشريه ده مصائبديده كان افرادك زخم اضطرابنه اك مؤثر دواى تسكين، عيون مرحمت عامه دن ريزان اولان قطرات صافيه در. فى الحقيقه كوزلر آغلانجه الده جوهر د اولور ـ اكرم بك. «درو ياقوت ايله برنخل مرصع صاندم ـ ارغوان اوزره دوكولمش قطرات امطار ـ باقى».

قطران [ع] آرديج، چام آغاجلرندن چيقاريلان فنا قوقولى ياغ. لسانمزده ده بونام ايله معروفدر. قطران طباً نافع بر دوادر.

قطره [ع] طامله. قطرهٔ باران، قطرهٔ تأثر. «سرگران همتز برجام آشنا كدن ـ كيم چراغ مجلس جمشيددر هر قطره سى ـ هرسكلى حكمت بك». قطر = قطره لر: القطر تصير غديراً = طامله طامله كول اولور. «اهل دقت قطره دن عمانه ايلر انتقال ـ لا»

قطع [ع] كسمك، كسلمك: ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. آغاجك قطعى. كراسته نك قطعى. قطع مناسبت. قطع علاقه. قطع اميد. «چاره سازم! كيتمه كيم روز فراقك دردمه ـ قطع اميد ايتديكم كوندر حصول چاره دن ـ ناجى». «سرقت شعر ايدنه قطع زبان لازمدر ـ بويله در شرع بلاغتده فتاواى سخن ـ سنبلزاده وهبى». § قراروير مك، فصل ايتمك: قطع دعوى. § كچمك، ايلريله مك: قطع مسافه. قطع ايتديكم دريا برحوض بهشتيدن نشانه نما ايدى. واپور دكزده تقريباً برساعتلك مسافه قطع ايتمشدر. قطع طريق = يول كسمك، رهزنلك. قطع رحم = صلهٔ رحمى ترك ايتمك، اونوتمق. قطع نظر = باقمامق، نظر اعتباره آلمامق. قطعى = كسوب آتيجى، آتان، ترددده محل براقميان: دليل قطعى. قطعياً = قطعى اوله رق،

اكِ صوك دفعه، اصلا شبهه و تردده محل براقیه‌رق. قطعیاً بیان اولنور. قطعی المفاد. قطعی المفاد امرنامه.

قَطْعاً [ع] اصلا، هیچ بر وقت: کندیسنك بو بابده قطعاً خبری یوقدر. (قطعاً) مقامنده (قطعیاً) کلمه‌سنی استعمال ایتمه‌ملیدر.

قُطَیرة [ع] قطره. جمی قطیرات،

قَطِیفه [ع]. معروف قماش. § برنوع چیچك

قَعاره [ع] درینلك: قعارهٔ دریا.

قَعْده [ع] برکره اوطورمق. ذی القعده = شوال آینده‌ن صکره کلن آی.

قَعْر [ع] دیب، نهایت، درینلك: قعر دریا. قعر چاه. قعر نایاب = بولنمیجی، بولنمیان قعر.

قَعْقَعه [ع] سلاح سسی، چکاچاك، ایکی شیئك تماسندن حاصل اولان صدا: «طوپولور قعر بیانکده صدای آهن : ـ ضرب ششپرله چیقان قعقعه مغفرلردن ـ فکرت».

قَعور [ع] و

قَعِیر [ع] پك، اك درین: بحر قعور. دریای قعیر. بئر قعیر.

قَفا [ع] اکسه، بوینك آرقه جهتی: قفادار = آرقداش، همدم.

قَفّال [ع] چلنکیر.

قَفْر [ع] ارض خالی، چول، بیابان.

قَفَس [ف] معروف محبس طیور: «بلبله دام بلا اولدی لسانیله قفس ـ راغب».

قَفَص [ع] (قفس) معربیدر.

قَقْنُس [ف] و

قَقْنُوس [ف] پروبالی منقش بر بیوك قوش ایمش که هندستان جزیره‌لرنده اولورمش، قاغه‌سی اوزرنده گویا اوچیوز آلتمش دلیك وارمش. شاهقهٔ جبلده روزکاره قارشی طورنجه بو دلیکلرك هر برندن بلند و پست الحان لطیفه چیقارمش. بو مرغ هزاران آهنکك ترنماتی ایشیدن طیور باشنه طوپلانیر واوده بو صره‌ده آنلردن یقالادیغی قوشلرله کچینیرمش. حکمای متقدمین گویا موسیقی‌یی بونك الحانندن آلمشلر! ققنوسك ارککی دیشیسی اولمازمش! ختام عمرنده خاروخس

جمع ایدرك اوستنه چیقار، کمال وجد ایله ترنمه باشلارمش . قنادلرینی شدتله چارپەرق چیقاردیغی شراره ایله چورچوبی طوتشدیرر وبو صورتله مترنمانه آتشك ایچنده یانارکیدرمش! صکره رمادندن بر یموړطه حاصل اولەرق ایچندن کندی کبی بر قوش یاوریسی چیقارمش! حقندەکی روایت اساطیر شرقیەدندر .« زعممنجه سخنور زمانه- سجادەنشین قهوەخانه- تریاکیٔ هرزه خواب منحوس - آتشلر ایچنده پیر ققنوس - شیخ غالب ». «همچو ققنس بناله وافغان - سوختم خویش را بر آتش عشق - لطیفی » = ققنس کبی ناله وافغان ایله کندمی آتش عشق اوزرنده یاقدم.

قَلّاش [ع] دوبارەجی ، خراباتی ، مفلس ، بالدیری چیبلاق: قلاش بد معاش .

قَلائِد [ع] (قلادە) نك جمعی. قلائد الشعر = ناظمنك ارتجالندن صکره روزکاره یادکار قالان شعر. آکا (مقلدات الشعر) دەدینیلیر.

قَلائِل [ع] (قلیل) ك جمعی.

قَلْب [ع] یورك، کوکل: بو کلمه لسانمزده مادی و معنوی (یورك) معناسنه قوللانیلیر. قلبندەکی خلجانی تسکین ایدەمدی. قلبك بر ثانیه انقطاع ضربانی روحك بدندن سبب طیرانیدر. قلب داخل بدنده اك مهم بر وظیفهٔ حیاتیەیی ایفا ایتمکدەدر. قلب مؤمن نظرکاه آلهیدر. فقرانك قلبنه اصلا طوقونمەملیدر. «وقتا که طوروب شو قلب غمناك - طوپراقده نهان اولور وجودم - وقتا که طولوب دهانمه خاك - شوقکله تمام اولور سرودم - اکرم بك». «فکرکده-میدرکه اشکریزان -بر دیده سکا نکاه ایدردی - یادکدەمیدرکه زارو کریان - بر قلب سنکچون آه ایدردی - فکرت ». قلب عندالحکما نفس ناطقه دنیلن حقیقت انسانیەیه، عند العرفا (یورك) دنیلن لحم جسمانی یه متعلق لطیفهٔ ربانیەیه دینیلیر. بناءً علیه (قلب) سکون وحرکت ومیل واستکراه کبی حالاتك مداری اولان (کوکل) مقابلی اولمش اولور. قلب سلیم = غل وغشدن بری اولان قلب. § جناحینك اورتەسنده بولنان صف عسکری: قلب دشمن. قلبکاه دشمن. «قلب لشکرکاهده اولدقچه حضرت منجلی- ناجی» § قاریشیق، مغشوش: نقد قلب = قلب اقچه. § بر شیئی کری یه چویرمك ، دوندرمك : بو معناده مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر. § بازیچه نوعندن بر صنعت ادبیەدرکه

كلمه‌نك آلتى اوستنه چويرمكدن عبارتدر. داماد، ربك فكبر كبى. لفظين متجانسين، ترتيب جهتيله مختلف اولورسه (جناس قلب) دنيلير. بوده ايكيدر. قلب (كلف). (فلك) كلمه‌لرنده اولديغى كبى تام اولورسه (قلب تام)؛ (احمال) (امهال) كلمه‌لرنده اولديغى كبى ناقص اولورسه (قلب بعض) نامنى آلير. قلبزن = قلب آقچه ياپان. § قلباً = قلب ايله، قلبدن اوله‌رق. قلباً محبت. قلبى = قلبه منسوب. محبت قلبيه.

قلتبان [ع] ديوث.

قلع [ع] قوپارمق، قوپارلمق يرندن آييرمق، آييرلمق. باغچه‌ده‌كى آغاجلرك قلعى. قلع اسنان.

قلعه [ع] مملكتى تسلط اعدادن محافظه ايچون اطرافنه ياپيلان محكم ديوار، بنا: قلعه بندلك = مجازات ترهيبيه‌دن اوله‌رق دولتجه تعيين اولنان قلعه‌لرك برنده محبوسيت جزاسى. قلعه‌بند = بوجزايى چكن آدم. موقت قلعه‌بند، مؤبد قلعه‌بند.

قلق [ع] كوكل طارلغى، اضطراب قلب. «ادعوك ربى حزيناً هائماً قلقاً ـ فارحم بكائى بحق البيت والحرم ـ امام زين العابدين» = ياربى! محزون، متحير، مضطرب اوله‌رق سكا يالواريورم. بيت مكرم وحرم محترم حقى ايچون كوز ياشلرمه مرحمت ايت.

قلقله [ع] سسلنمك.

قلم [ع] قامش، معروف آلت تحرير: «توصيف اولندى نص ومايسطرون ايله ـ شايان ترين رتبهٔ اعزاز درقلم ـ هرسكلى حكمت بك». «ارباب قلم تربيت آموز امم‌در ـ آداب امم ماحصل فيض قلمدر ـ عونى بك» ارباب قلم دينيلديكى زمان يازديغى بيلير، بيلديكنى يازار مزيتلى ذوات خاطره كلير. يوقسه اوكرنديكى برقاچ جمله‌يى بربرينه ربط ايدرك محدود بر واديده يازى يازانلره «يازيجى» نامى ويريلير. § دوائر دولتده كتبه‌نك اوطورديغى حجره‌لردن هربرى: محاسبه قلمى. مكتوبى قلمى. ايستاتستيق قلمى. «كندى بعضاً كلير اما سوزى كلمز قلمه ـ لا» § مفردات دفترينك هر بر قسم مخصوصى. برقلم اشيا. جمى: اقلام. اقلام دولت. اقلام ادبا.

قلمتراش [ف] معروف قلم آچمغه مخصوص آلت.

قلمدان [ف] قلم قويمغه مخصوص آلت.

قلمرو [ف] بر حكمدارك تحت حكومتنده بولنان، فرمانى جارى اولان بلاد: «عزم ايتمشيدم

قلمروده ـ ترك ایتمه‌مكه خراب بر بر ـ . . . »

قلمزن [ف] كاتب.

قلمكار [ف] قلمله ایش ایشله‌یجی، ایشله‌ین. هنرور، نقاش: قلمكاری استاد طبیعت. قلمكاری = قلمكارلق.

قلمكش [ف] قلم چكیجی، چكن، كاتب.

قلندر [ف] ایلیشیكسز، لاقید، لاابالی، علائقدن مجرد آدم: «كیروب بیك عالمه هرعالمی برعالم ذوق ایت ـ قلندر اول حكیم اول عالمك هرعالمندن كچ ـ جلال پاشا». تبیان نافعده قلندر شویله تعریف اولنمشدر: «... لكن اصل قلندر اول ذاتدركه نقوش واشكال ورخوت واثقال وامانی وآمال قیوداتندن مبرا وروحانیت درجه‌سنه ارتقا ایلمكله شعاع آفتاب آسا مصفا اولوب الحاصل تكلفات رسمیه وتعرفات اسمیه‌دن منزه وماسوادن منقطع وطالب جمال وجلال حق وواصل فیوضات سنیهٔ احد مطلق اوله. اكرمقدار ذره كونین واهل كونین طرفنه ركون وامالهٔ درون ایدرسه عداد اصحاب غروردن معدود وسلسلهٔ قلندراندن خارج ومطرود اولور. بونلرك خلاصه‌سی تجرید وتفریدده كمال وتخریب عادات وعباداتده قصد وقصر اعمالدر. وملامی طائفه‌سی اغیاردن كتم اعمال حسنه ایدوب صورت سیئه‌ده جلوه‌نما افعاللرینی اخفا صددنده اولمازلر وصوفی زمره‌سی قطعا قلوبنی خلقله مشتغل وآنلرك رد وقبولی جهتلرینه ملتفت ومائل اولمازلر وبونلرك خلاصه‌سی تفرید وتجریدك وجودیله مطیع پیغمبر وپیر وآنلر ایله قدم بر قدم رهرو ومنزل اثیر اولورلر. پس بونلرك مرتبه‌سی فرقتین مذبورتین مرتبه‌لرندن ممتازدر». «قلندری نه بریش است وموی ویا ابرو ـ حساب راه قلندربدان كه موی بموست ـ حافظ» قلندرانه = قلندرجه‌سنه، قلندرانه بر ذوق.

قلیان [ف] نارگله.

قلیل [ع] آز شی. (كثیر) لك ضدیدر.

قماری [ع] (قمریه)نك جمعی.

قمر [ع] آی. اوچنجی كیجه‌یه قدر (هلال)، صكره نهایتنه قدر (قمر) دینیلیر. قمر كونشدن اقتباس انوار ایدرك كرهٔ ارضك حولنده دور ایدر. قمر، لقای نورانی وجمال روحانیسیله ملكة اللیال اطلاقنه سزادر.

لیلهٔ قمراء = شب مهتاب. قمری = قمره منسوب. جمعی (اقمار) اقمار کائنات.

قَمَرِیّه [ع] مهتاب کیجه‌لرنده او- طورمق ایچون باغچه‌ده رونده تلدن و سائره‌دن یاپیلوب اطرافی صارماشیق وسائر ازهار لطیفه ایله اور- تیلن تپه‌سی قبه شکلنده چادر. § قمره منسوب. حروف قمریه = (القمر) ده اولدیغی کبی بر کلمه‌نك اولنه الف لام کلدیکی زمان قمرك قافی مقامنده اولان کلمه‌نك اول حرفی تشدیدسز اوقنوب لام حرفنك‌ده تلفظ اولنمسی. بونك نقیضی حروف شمسیه‌در.

قَمْطَرِیر [ع] شدتلی، سخت.

قَمْع [ع] قهر وتذلیل.

قَمِیص [ع] کوملك. پیراهن.

قَنَاة [ع] یرآلتنده بولنان کونك، مجرای ما. جمعی: قنوات.

قَنَّاد [ع] شکرجی. قناد سخن. قناد ادب.

قَنَادِیل [ع] (قندیل) ك جمعی.

قَنَاطِیر [ع] (قنطره) نك جمعی.

قَنَاعَة [ع] قسمته راضی اولمق: قناعت فنا بولماز بر خزینه‌در. § مطلقا رضا: «فهیما شاعران بوالهوسده قالمامش انصاف - قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چارپار - فهیم». قناعتکار = قناعت ایدیجی ایدن. قناعتبخش = قناعت ویریجی، ویرن.

قَنْبَر [ع] امام علی رضی الله عنه افندمز حضرتلرینك کوله‌سی ایدی. مشارالیهه اولان صداقت ومحبتیله مشهوردر. زمان خلافت علیه‌لرنده حاجبلری ایدی. حجاج بن یوسف زماننده شهید ایدلمشدر. «قدر کل بلبل شناسد قدر قنبر را علی - لا» = کلك قدرینی بلبل، قنبرك قدرینی‌ده حضرت علی بیلیر.

قَنْد [ع] شکر، شکر قامشنك منجمد عصاره‌سی. (کند) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر. قند مکرر = محبوبه‌نك ایکی ذوداغی.

قَنْدِیل [ع] درونده فتیل ایله زیتون یاغی یاقیلان، معابده وسائر محللره تعلیق ایدیلن آلت تنویر. قندیل ترسا = خرستیان کلیسالرنده صورت دائمه‌ده یاقیلان قندیل.

قنطار [ع] ترازو ایله طارتیله‌جق اشیایی وزنه مخصوص بر نوع میزان. اصلی کسر قاف ایله‌در.

قنطره [ع] طاشدن یاپیلان کمرلی بیوك کوپری: قنطرهٔ حقیقت. قنطرهٔ حیات.

قنوع [ع] اك ایلك قناعت ایدیجی، ایدن.

قواد [ع] پزونك، دیوث بی ناموس.

قوارع [ع] (قارعه) نك جمعی. قوارع قرآن = اثنای فزعده اوقونان آیات کریمه.

قواریر [ع] (قاروره) نك جمعی.

قواصف [ع] (قاصف) ك جمعی. شدتله اسن روزکارلر: قواصف طوفان انگیز.

قواعد [ع] (قاعده) نك جمعی. قواعد لسانیه. قواعد اساسیه.

قوافل [ع] (قافله) نك جمعی. «ای باد! ای قوافل امواج بیقرار ـ ای کائنات ایچنده کی الحان بی شمار ـ ناجی». قوافل کذران = کچیجی، کچن قافله‌لر.

قوافی [ع] (قافیه) نك جمعی. «شعری رنکین کوسترن فیض قوافیدر کوکل ـ شیخ وصفی»

قوّال [ع] فصاحتله چوق سوز سویلین آدم. § کوه‌زه، پرکو. قوّالده دینیلیر.

قوالب [ع] (قالب) ك جمعی: الفاظ قوالب معانیدر.

قوانین [ع] (قانون) ك جمعی. قوانین ریاضیه، قوانین جزائیه. «وجدانیدر اسائت فعلنده آدمك ـ دعواجیسی، شهودی، قوانینی، حاکمی ـ اکرم بك»

قوائم [ع] (قائمه) نك جمعی. قوائم نقدیه.

قوس [ع] یای. § محیط دائره‌نك برپارچه‌سی. § برج تاسع. قوس قزح = هواده‌کی یاغمور قطراتی آراسندن کچن شعاع آفتابك بالتحلل مرکب بولندیغی یدی رنکدن هر برینك آیری آیری نصف ویا قوس دائره شکلنده کورنمسندن عبارت علامت سماویه، تیراژه: «فرش پای نازیدر پیشنده ازهار زمین ـ

قوس رنکین قزح کویا سماوی افسری »

قَوْصَرَه [ع] بواسم ایله معروف اولان سپد.

قَوْل [ع] سوز، کلام، جمله: صاحب مسلك، قولی فعلنه توافق ایدن آدمه دینیلیر. قول مجرد = دلیلسز، برهانسز لقردی. جمعی اقوال. جمع الجمعی اقاویل. اقوال حکما = حکمانك سوزلری.

قَوْم [ع] جماعت، ملت: قوم عاد. قوم یهود. «یکانه سو کیلمزدر لسان عثمانی - لسان محبتی هرقوم ایچون جبلّیدر - ناجی». قوم محصور = یوز نفردن آز اولان قریه اهالیسی. جمعی اقوام: اقوام فاضله. آفریقا اقوام وحشیه‌سی.

قَوِیّ [ع] کوجلو، قوتلی: مرد قوی.

قَوِیم [ع] طوغری، راست: راه قویم. مسلك قویم.

قَهّار [ع] پك، الك قهر ایدیجی، ایدن: صفات الٰهیه‌دندر. خداوند قهار. قهارانه = قهارجه‌سنه.

قَهْر [ع] تذلیل صورتیله غلبه. قهراً = قهر ایله.

قَهْرَمان [ف] کارفرما، صاحب حکم، ولی الامر: «شرق وغربی برق شمشیرکله تنویر ایلدك - قهرمانلر قهرمانی دهری تسخیر ایلدك - محمد جلال بك» § یکیت، شجیع، بهادر: قهرمان برآدم. قهرمان بر ضابط. قهرمانی = قهرمانلق. قهرمانانه = قهرمانجه‌سنه. قهرمانان = قهرمانلر. قهرمانان امت.

قَهْقَرَه [ع] رجعت قهقری ایله دونمك.

قَهْقَرَی [ع] بردنبره کری‌یه دونمك، ایز اوزرینه رجوع.

قَهْقَهَه [ع] زیاده کولمه: «باییلیر قهقهه‌دن حالنه ارباب هوا» § برنوع چیچك. § ایرانده برقلعه اسمی: قهقهه قلعه‌سی. «درقهقهه‌ام ولیك خون میکریم - لا» = قهقهه‌دادیم اما قان آغلایورم.

قَهْوَه [ع] معروف. قهوه‌خانه = اجتماعکاه‌تن پروران.

قَیْءٔ [ع] قوصمق.

قياصره [ع] (قيصر) ڭ جمعى. قياصرۀ روم.

قيد [ع] باغلامق، باغلانمق. § باغ : قيدك چوزولمسى. § بوقاغى. § اوراقك صورتنى دفتر مخصوصنه تحرير، تحرير اولنان شى: قيده مراجعت. § انديشه، امل، رابطۀ قلبيه: « اولهيم قيددن آزاده دين قيده دوشر - راغب پاشا ». § حصر وتخصيص: مؤلف عبارهيى قيد ايتمشدر. § شرط. لاقيد، بى قيد = انديشه‌سز. بى قيدانه = بى قيدجه‌سنه. بى قيدى = بى قيدلق.

قيس [ع] مشهور مجنون عامرينك عنوانى: « مژه‌سين هول قيامت ايده‌مزدى تحريك - فكر ليلى ايله اول مرتبه حيران ايدى قيس - فصيح دده »

قيصر [ع] اسكى روم حكمدارلرينك علمى. « پرده‌دارى ميكند درقصر قيصر عنكبوت - لا »

قيم [ع] بر وظيفه‌يه نظارت ايدن § جامع خدمه‌سندن هربرى.

قيوم [ع] اسماء حسنادندر.

ق

قباب [ع] (قبه)نك جمعى: قباب آسمان. ضم قاف ايله غلطدر.

قبالة [ع] [ع] ابه‌لك: فن قباله.

قبطى [ع] مصرك اهالئ اصليه‌سى اولان (قبط) قومنه منسوب. § چنكانه طائفه‌سنه منسوب: « شجاعت عرض ايدركن مرد قبطى سرقتن سويلر - راغب پاشا». قبطيان = قبطيلر.

قبل [ع] عند، جانب: من قبل الرحمن = طرف الٓهيدن.

قبله [ع] توجهگاه اسلاميان اولان بيت الٓهى، كعبۀ معظمه. § قبله‌يه توجهله اداى صلاة. § طرف جنوبى: قبله‌دن اسن روزگاره (لدوس) دينيلير. § توجه ايديلن طرف، ير: قبلۀ حاجتمندان = حاجتمندانك توجهگاهى. قبلتين = بيت معظم ايله بيت مقدس. قبله‌گاه = كعبۀ مكرمه‌نك بولنديغى خاك مقدس. قبله‌نما = قبله طرفنى كوسترن بر آلت: « مستغنئ ارشاد اولور ارباب حقيقت - سكان حرم نيلر ايمش قبله‌نمايى - سيد وهبى ». (قبله‌نامه) غلط فاحشدر.

قِتال [ع] بربرینی اولدرمك . (مقاتله) ایله مترادفدر.

قِحف [ع] بینك ظرفی اولان کمیك، کاسهٔ سر.

قِدَم [ع] اسکیلك، قدیملك . § بر خصوصده سائرلرینه تقدم .

قُدوَة [ع] کندیسنه اویوله جق، اقتدا ایدیله جك کیمسه : قدوة العلما. قدوة الحکما. قافك حرکات ثلاثه سیله اوقونمسی جائز اولان کلماتدندر .

قِرائة [ع] اوقومق. قرائت کتابی (lecture) = مقابلی اوله رق چوجقلری اوقومغه الشدیره جق رسائله دینیلیر.

قِراب [ع] قلیچ قینی : « یاد ایلسون هنرلرکی قانلر آغلاسون ـ تیغك بونجه قاره یه باتسون قرابدن ـ باقی».

قِران [ع] ایکی شیئك برلشمسی، مقارنت. سیاراتدن ایکیسنك بر برجده اجتماعی : قران نیرین ، قران کواکب . صاحبقران = سعدین دینیلن زهره و مشتری یلدیزلرینك قرانده تخت سلطنته جلوس ایدن حکمدار فرخنده بخت. « آفتاب بحر وبر ، صاحبقران شرق وغرب ـ شهریار نامور ، رایت کشای صفدری ـ نفعی » جمعی قرانات: منجم اولیدم احکام قرانات علویه دن استخراج ایدردم ـ . . . .

قِربة [ع] صو قابی .

قِرد [ع] مایمون.

قَرزام [ع] قالدیرم شاعری ، هرزه کو. ثابتك: «قالدیرم طاشلری آلتنده برر شاعر وار» دیدیکی کروه افرادینه دینیلیرکه غریب ایسه ده زمانمزده استعمالنه احتیاج حس ایدیلن کلماتدندر : شاعر قرزام.

قِرطاس [ع] کاغد. قرطاسیه = کاغد بدلی.

قِرمِز [ع] قزل بویه.

قِسط [ع] حصه، نصیب: قسط الیوم = کونده لکه دوشن حصه . معاشك قسط الیوم قطعی . § جسته.

قسطاس [ع] ترازو.

قسم [ع] پارچه، بولوك: جمی اقسام.

قسمة [ع] بولمك. § نصیب، مقدر: «ایتمسەم حق نوله عالمده آرام وسکون ــ سهم آلام اولدی چون روز ارادت قسمتم ــ حقی بك»

قسیس [ع] کشیش، پاپاس: (کشیش) دن معربدر.

قشر [ع] قبوق: قشر شجر، قشر ارض.

قصار [ع] (قصیر) ك جمی.

قصاص [ع] قاتلی مقتول مقابلنده قتل ایتمك، یاخود مجروحك تلف ایدیلن عضوی مقابلنده جارحك آكا مماثل عضوینی تلف ایتمكدن عبارت بر جزای شرعیدر. قصاصده حیات واردر.

قصص [ع] (قصه) نك جمی. قصص انبیا.

قصه [ع] فقره، حكایه: قصه‌پرداز = قصه ترتیب ایدیجی، ایدن. مصالحی.

قطعه [ع] بولوك، پاره، جزء: السفر قطعة من السقر = سفر سقردن بر قطعه‌در. (بر قطعه نشان) تعبیری معناسز عد اولنور. § مطلعی مصرّع اولمدیغی حالده یكقافیه اولان نظم. اقلّی ایكی بیت اولور.

قلاده [ع] گردانلق.

قلاع [ع] (قلعه) نك جمی.

قلّة [ع] آزلق. (كثرت) مقابلیدر. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: قلت بضاعه. قلت نقود.

قناع [ع] باش اورتوسی. نقاب، پچه.

قنب [ع] اینجه سیجم.

قوام [ع] دیرك § بر شیئك وجودی كندیسیله قائم

اولان شی، نظام، مدار قیام: قوام دین.

قیاس [ع] برشیئی دیکر برشیله تقدیر ایتمك، ایکی شیئی ذهناً بربرینه بکزتمك، ایکی شی ذهناً بربرینه بکزه‌دلمك: «کل سر قبرمده طور برلحظه ای سیمین بدن - نوردن بر سرو دیکمشلر قیاس ایتسون کورن - عونی بك». هر خصوصده قیاس‌نفس جائز دکلدر: بوراسی عندالقیاس آکلاشیلیر. علی غیرالقیاس = قیاسه موافق اولمامق اوزره: علی‌غیرالقیاس ثابت اولان شی سائره مقیس علیه اولەماز - مجله.

قیافة [ع] شکل، هیئت، صورت: قیافت فقیرانه. علم قیافت = اعضای خارجیه‌دن اوصاف باطنیه‌یی استخراج علمی.

قیام [ع] آیاق اوزره قالقمق، طورمق: «اولسون دعای شاه جهان آخر الکلام - ایفا ایچون شو رسمی عموماً قیام ایدك - حمدی بك» § نظام: § عصیان. روز قیام = روز آخرت.

قیامة [ع] عموم اولولرك دیریلسی: روز قیامت = قیامت کونی. (قیامت) کلمه‌سی بعضاً یالکز اوله‌رق (روز قیامت) مقامنده قوللانیلیر. قیام قیامت = حلول قیامت. «کوسترمك اوزره بن دخی برکره قامتم - موقوف انتظار قیام قیامتم - اکرم بك».

قیر [ع] زفت، قطران: «ز کرد سواران و از کرزو تیر - سرکوه شد همچو دریای قیر - فردوسی» = سوارانك غبارندن، کرزدن، تیردن طاغك تپه‌سی دریای قیر کبی اولدی.

قیراط [ع] قیومجیلر بیننده مستعمل کوچك بروزن. شرعیسی بش متوسط آرپه آغیرلغندن عبارتدر.

قیروان [ف] اطراف عالم، شرق وغرب: «سنسن اول خورشید اوج آرای شوکتکیم سنك - طوتدی دهری نور عدلك قیروان تا قیروان - حقی بك».

قیل وقال [ع] (قال) ماده‌سنه مراجعت.

قیم [ع] (قیمت) ك جمعی.

قیمة [ع] دکر، بر مالك حقیقی بهاسی. § شرف، قدر،

اعتبار : انسانك قيمت حقيقيه‌سی حائز اولدیغی فکر ایله متناسب اولور ـ ناجی . ذی قیمت = دکرلی ، بهالی . قیمت شناس = قیمت بیلیجی ، قیمت شناسی = قیمت‌شناسلق . قیمت ناشناس = قیمت بیلمیجی ، بیلمین . قیمت ناشناسان = قیمت ناشناسلر .

قُ

قُبّه [ع] تپه‌سی یووارلاق بنا ، نصف کره شکلنده طاوان ، کنبد : «باق قالان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش ـ باقی» قبهٔ فیروزه فام ، قبهٔ مینا = سما . قبهٔ زربفت = سمای مکوکب .

قُبْح [ع] چرکینلك : تمیز حسن و قبح الك کوج شیدر . قبحیات = چرکین اولان خصوصات .

قُبُور [ع] (قبر)ك جمعی .

قُتّال [ع] (قاتل)ك جمعی .

قُتَلاء [ع] (قتیل)ك جمعی .

قُدّام [ع] اوك ، پیش .

قُدْرَة [ع] ثروت ، غنا : ذی قدرت = صاحب یسار .

قدرت علمیه ، قدرت ادبیه . § قوت : سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانك الك بیوك علامه‌لرندن برینی .... ـ ... «یارب بو نه قدرت بو نه تأثیرکه بر سوز ـ رونق شکن معرکهٔ سیف وسناندر ـ عونی بك» § تاب ، طاقت ، اقتدار : «قدرتم یوق حالمی عرض ایتمکه جانانمه ـ اصولی» . بی‌قدرت = بی‌اقتدار . ید قدرت = ید الله . «عبارتدر ید قدرتده بر بازیچه‌دن عالم» .

قُدِّسَ [ع] (مقدس اولسون) معناسنه دعادر . قدس سرّه = سرّی مقدس اولسون . اولیاء الله حقنده استعمال اولنور . محی‌الدین عربی قدس سره . بو مقامده قدس الله سره = عبارەسی‌ده قوللانیلیرکه (جناب حق سرینی تقدیس ایلسون) دیمکدر .

قُدْس [ع] پاکلك ، تمیزلك ، طهارت . روح‌القدس =

جبریل علیه السلام «روح القدسك صریعه نفخ ایتدیکی روحز - روحی». حظیرة القدس = جنت. قاف ودالك ضمیله‌ده تلفظی جائزدر.

قُدسی [ع] (الٓهی) معناسنه قوللانیلیر: قدسی بر آهنك. قدسی برعشق.

قُدسیان [ف] ملکلر.

قُدَماء [ع] (قدیم)ك جمعی: قدمای ادبا، قدمای محررین. «قدمانك کوروب آثارینی بز ذوق ایتدك - قدما کورمدی حیفا بزم آثارمزی - نابی».

قُدّوس [ع] پاك، معایبدن بری: اسماء الٓهیه‌دندر.

قُدوم [ع] کلمك، وصول: «مجربدر رقیبك میمنت یوقدر قدومنده - نابی».

قُراضه [ع] آلتون، کوموش قریندیسی. قماش وسائره قریندیسنه‌ده دینیلیر.

قُرآن [ع] روح الکائنات افندمزه نازل اولان کتاب جلیل سماویدرکه دینی، دنیوی هر درلو سعادتمزك اسباب حصولنی بزه تعلیم ایدن اودر. اوبر نیر قدسیدرکه شعشعهٔ بی‌زوالیله کرهٔ زمینی اوزرندن ظلام جهل و ضلالتی قالدیرمش، عالم انسانیته نورانی برطریق سلامت وهدایت آچمشدر.

قُرب [ع] یاقین، جوار: آیا صوفیه جامعنك قربنده. قرب مولاناده مدفوندر. § یاقینلق: «قرب معنی چو بود بعد مکانی سهلست - لا» = قرب معنی اولورسه مکانجه اوزاقلغك اهمیتی یوقدر. (قرب) کلمه‌سی لسانمزده زمانده، مکانده، نسبده استعمال اولنور.

قُربان [ع] جناب حقه وسیلهٔ تقرب اولان شی. § ذبیحه.

قُربة [ع] رحم جهتیله یاقینلق، خصملق. § جناب حقه یاقینلق.

قُرّة العین [ع] کوزك کندیسیله آیدینلانه‌جغی؛ روشن روشن اوله‌جغی شی؛ قرة العینم مقابلنده لسانمزده (کوزمك نوری) دینیلیر. «قرة العینی مجاهد امتك -

روح جسمی غازیان صفدرك — حمدی بك».

قرحه [ع] پاره، چیبان : قرحهٔ افرنجیه = فرنكی علتنك چیبانی . فتح قاف ایله استعمالی غلطدر .

قرشی [ع] (قریش) قبیله‌سنه منسوب . (قریشی) ده دینیلیر .

قرص [ع] جرم، دائره، كره: قرص آفتاب = كرهٔ شمس . قرص قمر = كرهٔ قمر . § چورك، كولچه : قرص نان .

قرطه [ع] كوپه: قرطهٔ كوش.

قرعه [ع] نومرو كشیده‌سی صورتیله افراز وتقسیم ایدیله‌جك شیئه — تجربهٔ طالع مقصدیله — اشتراك : قرعه چكمك . § پیانقونك هر وقت چكیلیشی . § نومرو كشیده‌سی صورتیله اجرا اولنان اخذ عسكر معامله‌سی .

قرناء [ع] (قرین) ك جمعی.

قروح [ع] (قرحه) نك جمعی.

قرون [ع] (قرن) ك جمعی . شئون قرون . «سربهم دادهٔ دست احد یتدر هپ — یك بیك سلسلهٔ نسبت انشای قرون — منیف» .

قروی [ع] كویلو.

قری [ع] (قریه) نك جمعی.

قریش [ع]حجازده‌عرب‌مستعربه‌دن برقومدر. حضرت‌اسماعیل بن ابراهیم (علیهما السلام) نسلندن اولدیغی مرویدر . قریش قبیله‌سی بر چوق اقسامه منقسم اولوب ، كندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنوردی. رؤسای قریشدن بری كعبة‌اللهه‌نظارت وظیفه‌سنی‌ایفا ایتمكله دیكر قبائلدن زیاده شهرت بولمش، فخر كائنات افندمزك قبیلهٔ قریشده ظهوری‌ده قریشك شهرتنی بر قات دها آرتیرمغه سبب اولمشدر . «آفتاب قریش اولنجه عیان — ظلمات اوزره اولدی نور افشان — ناجی». صنادید قریش = قریشك اولولری.

قزح [ع] (قوس) ماده‌سنه مراجعت.

قسطنطينيه [رومجه‌دن معرب] مقر سلطنت سنيه اولان استانبول شهری : خليج قسطنطينيه. Constantinople

قشور [ع] (قشر)ك جمعی : قشور اشجار.

قصور [ع] بر شيئی يابمغه مقتدر كن ياپماموق، ياپمقدن امتناع ايتمك : زيارتده قصور. § صوچ ، قباحت : ارتكاب قصور ، « سنی سومكميدر بيلمم قصورم » § تدبيرسزلك: اوروپا جزائيونندن بعضلری آرابه‌جينك قصورندن نشأت ايدن بر فعلدن إفنديسنكده مسئول طوتولمسی لازم كله‌جكی رأينده‌در. § عجز، نقصان : اعتراف قصور . قصورينی اعتراف ايله ايشدن چكيلدی. § فضله، بقيه: پاره‌نك قصورينی فقرايه توزيع ايتدی.

قصور [ع] (قصر)ك جمعی: قصوربهشت قصورجنان.

قصوی [ع] صوك درجه‌ده بولنان § نهايت، آخر.

قضاة [ع] (قاضی) نك جمعی. قضات مسلمين.

قطاع [ع] (قاطع)ك جمعی . قطاع طريق = يول كسيجيلر. رهزنان.

قطب [ع] دكرمنك آلت طاشنده بولنان اوزون دميردركه اوست طاشنك دليكی آكا گچيريله‌رك دور ايدر، ايك ، مبيخ آسيا . § فخر كائنات افندمز حضرتلرينك بر يوزنده خليفهٔ ذيشانی اولان ذات عالی‌صفات. § قومك اولوسی، رئيسی، سيدالقوم. § برشيئك مدار قوامی‌اولان شی. § مرشد، مقتدا: «مركز پركار دانش قطب كردون هنر - مالك ملك فضائل مفتئ دور زمان - نفعی » قطب العارفين = پيشوای عرفا. § دمير قازيق كوكبی § محور ارضك نهايت نقطه‌لری : قطب‌شمالی = شرقه باقان كيمسه‌نك صول طرفنده قالان، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه . قطب جنوبی = شرقه باقان كيمسه‌نك صاغ طرفنده قالان ، خط استوانك هر جزئندن طقسان درجه بعدنده بولنان نقطهٔ ارضيه. جمعی اقطاب. قطبين = ايكی قطب.

قطر [ع] طرف، جانب، ناحیه. § بر دائره‌نك مركزندن كچه‌رك محیطك بر نقطه‌سندن دیكر نقطه‌سنه قدر اوزانان خط مستقیم: قطر دائره.

قطن [ع] پاموق، پنبه. قطنی = پاموق ایله ایپكدن یاپیلان برنوع قماش.

قعود [ع] اوطورمق: نمازده قعود. § اجنبی حكمدا-رانك تخت حكمرانی‌یه اوطورمسی: انكلتره قرالیچه‌سنك تخت‌حكمرانی‌یه آلتمش برنجی سنهٔ دوریهٔ قعودی.

قفل [ع] كلید: قفل گنجینهٔ حكمت.

قفول [ع] (قفل)ك جمعی.

قفول [ع] كری دونمك، سفردن عودت.

قلاب [ع] اوجی اكری اولان شی، چنكال: «طرهٔ سودا پناهك دللرك قلابیدر ـ چشم روحانی نكاهك جانلرك جذابیدر ـ ناجی».

قله [ع] طاغ تپه‌سی، شاهقهٔ جبل. § هر شیئك اوست طرفی، تپه‌سی. جمعی: قلل.

قلزم [ع] دكز. § بحر احمر. فتح قاف ایله غلطدر.

قلوب [ع] (قلب)ك جمعی، محبوب‌القلوب = قلبلرك سودیكی. معشوق عمومی.

قلوب [انكلیزجه‌دن] clube مصالح‌عمومیه مذاكره‌سی ایچون ایدیلن اجتماع. § قونوشمق، اوینامق ایچون واقع اولان مقنن وخصوصی اجتماع. § بو اجتماعاتك واقع اولدیغی محل. انجمن الفت.

قمار [ع] ایكی طرفدن آقچه ویا بشقه شی اوزرینه كاغد وسائره ایله اوینانان اویون: قمار اوینامق شرعاً حرام اولدیغی كبی قانوناً ده افعال ممنوعه‌دندر. قمارك صوكی خرابیتدر. قمارباز = قمار اوینایجی، اوینایان: قماربازلق زیانی سود بشكلنده كورمكدن عبارت غریب بر ابتلادركه قمارده قازانیلان پاره دائماً سفاهت عالملرنده مصروف، الده‌كی سرمایه ایسه ینه اویولده الدن كیدرك قمارباز ـ سائقهٔ اعتیاد

و ضرورتله - هر درلو فضاحت و جنایتی ارتکابه مألوف اولور. قمارخانه == قمار اوینانیلان او، محل. (قمار) کلمه‌سی اصلنده قافك کسریله در. (قومار) غلط فاحشدر.

قمری [ع] معروف قوش: قمریٔ سوخته‌بال. «دکل چشم کبود اول ابروانك زیر طاقنده - ایکی آواره قمریدرکه کلمش آشیان طوتمش - ندیم».

قندز [ع] دریسندن اعلا کورك یاپیلان بر جانور.

قنوت [ع] طاعت، عبادت. § صلوة وتر. § صلوة وتر دعاسی.

قنوط [ع] مأیوسیت، نومیدی.

قواد (قائد) ك جمعی.

قوپون [فرانسزجه‌دن] اسهام وتحویلاتك هر تقسیطك تأدیه‌سنده کسیلوب براقیلان پارچه‌سی.

قوپه [فرانسزجه‌دن] یالکز بر طرفنده اوطوره‌جق یری اولان قپالی آرابه. § coupe دن محرف اولدیغنه کوره بارداق.

قوپیه [فرانسزجه‌دن] copier صورت چیقارمق، استنساخ § تبییض ایتمك. قوپیه‌جیلق.

قورده‌له [فرانسزجه‌دن] ایپ، شریت.

قوردون [فرانسزجه‌دن] اینجه ایپ، سجیم. § غیطان قوردونی. § شریت، نشان شریتی. § چیقندیلی طاشلر صره‌سی. ریختم § قره‌غول خطی.

قورسه [فرانسزجه‌دن] corset قادین کوکسنی صیقی، دوزکون طوتمغه مخصوص بالنه‌لی یلك.

قورصان [فرانسزجه‌دن محرفدر] اثنای حربده دشمن سفائننی اورمق ایچون چیقاریلان سفینه. (دکز خرسزی) بشقه‌در.

قورنش [فرانسزجه‌دن] cor- niche صاچاق. پنجره‌لرك مربوط اولدیغی یالدیزلی آغاجلر.

قوزموغرافیا [یونانجه‌دن] علم هیئت.

قوستوم [فرانسزجه‌دن] قیا فت، کسوه، § تبدیل البسه‌سی . § بر چشید قاشدن تکمیل اثواب طاقمی.

قوله [فرانسزجه‌دن محرف colle] چریش، نشاسته.
قوله‌لی کوملك.

قولرا [یونانجه‌دن] مهلك، ساری برخسته‌لك.

قوماندا [فرانسزجه‌دن] امر، حکم.

قوماندان [فرانسزجه‌دن] آمر، حاکم، رئیس. § قائد، بیکباشی.

قومپانیه [ایتالیانجه‌دن] compagnie هیئت رفقا . § زمره . § جمعیت . § جماعت . § شرکت. § هیئت شرکا.

قومدیا [ایتالیانجه‌دن] comédie کولنج تیاترو اویونی، مضحکه . § بو اویونی اجرایه مخصوص تیاترو. § مضحکه اجرا ایدن تیاتروجیلر. § مضحکه ترتیب وتحریری. § کولنج شی.

قومیته [فرانسزجه‌دن] comité مجلس شعبه‌سی . § قومیسیون.

قومیسر [فرانسزجه‌دن] commissaire مأمور مخصوص. § فوق‌العاده مأمور، مرخص .

قومیسیون [فرانسزجه‌دن] commission اصمارله، سپارش. § مجلس شعبه‌سی، انجمن . § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش مجلس. § صورت مخصوصه‌ده تشکیل اولنمش محکمه. § تجارت توسطی ، دلاللق . § اجرت دلالیه.

قومیق [فرانسزجه‌دن] مضحکه‌یه متعلق. § تحف، کولنج. § تیاترو اویونلرینك مضحك نوعی. § مضحکه محرری . § تیاترو اویوننك مضحك شخصنی تقلید ایدن اویونجی. § کولنج طور وحال. § مقلد، ضویتاری.

قونت [فرانسزجه‌دن] comte مارکی ایله بارون آراسنده بر اصالت عنوانی حائز آدم.

قونتس [فرانسزجه‌دن] com- tesse قونتك زوجه‌سی.

قونترول [فرانسزجه‌دن] con- trôle مقابله دفتری. § قید رسمی، قیدیه. § حکومت طرفندن بر مأمور ویا دائره‌نك احوال وحرکاتی حقنده اجرا اولنان تفتیش، مراقبه. § یوقلامه. § کومش وآلتون معمولاتی اوزرینه باصیلان تمغا. § مواخذه، اعتراض.

قوندوکتور [فرانسزجه‌دن] conducteur یول کوستریجی، قلاوز. § تراموای وعمومی آرابه مأموری. § مدیر. § امور نافعه مهندس معاونی.

قونسر [فرانسزجه‌دن] موسیقی جمعیتی، چالغی طاقمی: «طوپلانوب اهل هوا هر بری بر ساز چالار - چلبی! بویله اولور بزده‌ده قونسر دیدیکك - ناجی»

قونسلوس [فرانسزجه‌دن محرف] consul شهبندر. جنرال قونسلوس = consul général باش‌شهبندر. ویس‌قونسلوس = vice consul شهبندر وکیلی.

قونسولتو [فرانسزجه‌دن] consultation استشاره، مشاوره. § اطبانك برخسته‌یه باقمق ایچون واقع اولان اجتماع واستشاره‌لری، مشورت.

قونسول [فرانسزجه‌دن] console اوزرینه آیینه وسائره وضع اولنان چکمجه‌لی بر نوع ماصه.

قونسولید [فرانسزجه‌دن] consolidé اسهام عمومیه

قونشمنطو [ایتالیانجه‌دن] بر سفینه‌یه تحمیل اولنان اشیانك جنس و مقدارینی بیلدیرن جدول، مفردات جدولی.

قونطراتو [ایتالیانجه‌دن] مقاوله‌نامه.

قونغره [فرانسزجه‌دن] congrès مسائل سیاسیه تسویه‌سی ایچون منعقد و دولتلر مرخصلرندن مرکب مجلس. §

مصالح عموميه‌يه ويا علوم ومعارف وصنايعه متعلق مذاكرات ايچون منعقد انجمن مخصوص. مؤتمر.

قونفرانس [فرانسزجه‌دن con-férence] مشورت، مذاكره. § ديپلوماتلر بيننده مصالح دوليه‌نك قرارلشديرلمسی ايچون منعقد مجلس: لاهی قونفرانسی.

قوّه [ع] قدرت، زور. (ضعف) مقابلی. قوّة الظّهر == آرقه ويرن قوت، ياردمجی، امدادجی. جمعی (قوی). قوای نفس اوچدر: برنجيسی (نطق) در. بونك اعتدالی (حكمت)، افراطی (جربزه)، تفريطی (غباوت)در. ايكنجيسی (غضب)در. بونك‌ده اعتدالی (شجاعت)، افراطی (تهور)، تفريطی (جبن) در. اوچنجيسی (شهوت)در. بونك دخی اعتدالی (عفت)، افراطی (فجور)، تفريطی (جود)در. افراط ايله تفريط بيننده اولان ملكات (فضائل)، افراطه ويا تفريطه مقارن بولنان ملكات (رذائل) ناميله ياد اولنور.

قواء خمسهٔ ظاهره [ع] بش حس ظاهری.

قوّهٔ باصره [ع] كوزده‌كی كوريجيلك قوتی.

قوّهٔ ذائقه [ع] آغزده‌كی داديجيلق قوتی.

قوّهٔ سامعه [ع] قولاقده‌كی ايشيديجيلك قوتی.

قوّهٔ شامّه [ع] بورونده قوقويی حس ايدن قوت.

قوّهٔ لامسه [ع] اشياء خارجيه‌نك قاتيلغنی، يومشاقلغنی حس ايدن قوت اعضا.

قواء خمسهٔ باطنه [ع] بش حس باطنی.

قوّهٔ حافظه [ع] برشيئی ذهنده حفظ ايدن قوت.

قوّهٔ متخيّله [ع] حس اولنان شيئی غيابنده رسم وتصوير قوتی.

قوّهٔ متصرّفه [ع] متخيله واسطه‌سيله ذهنده احضار ايديلن شيلری ترتيب قوتی.

قوّهٔ مدركه [ع] ظاهرده‌كی قوتلردن برينه

مخصوص اولان شیئی ذهناًده حس ایدت قوت.

قوهٔ ممیزه [ع] باطناً محسوس اولان شیلری بربرندن تمییز قوتی.

قوهٔ جاذبه [ع] کرهٔ ارضك اجسامی جذب ایتمسی قوتی. قوهٔ جاذبهٔ عمومیه = اجرام سماویه‌نك یکدیکرینه اولان تأثیر جذبیسی.

قوهٔ دافعه [ع] بر شیئك دیکر شیئی بولندیغی نقطه‌دن تبعید ایتمسی قوتی. (جاذبه)نك ضدیدر.

قوهٔ قدسیه [ع] اسرار ملکوت کندیسیله متجلی اولان قوت. انبیا واولیایه مختصدر.

قوت [ع] غدا، توشه: «غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار - ...»

قولنج [ع] باغرصاقلرده حاصل اولوب بدنك هر طرفنی طولاشان بر مرض. فارسیدن معربدر.

قوی [ع] (قوت)ك جمعی: قوای عسکریه. قوای عقلیه.

قیود [ع] (قید)ك جمعی. «ناجییم ایلمش بنی وارستهٔ قیود - ربط ایلین عناصر امکانه عالمی - ناجی» دام قیود.

قیودات [ع] (قید)ك جمع الجمعی. دفاتر ومحررات رسمیه. قیودات عتیقه.

ك

کائن [ع] اولیجی، وار، موجود اولان. دائما محسوسانده قوللانیلیر: باب عالی جاده‌سنده کائن عصر مطبعه‌سی. بروسه‌ده کائن امیر سلطان تربهٔ شریفه‌سی. بو مقامده (واقع) کلمه‌سنی قوللانمامليدر.

کائنات [ع] وار اولان شیلرك جمله‌سی. موجودات، عوالم: کتاب کائنات. اجزای کائنات بی‌نهایه مرایای تجلیاتدر. «سنی مزاره براقدم حیاته کوسدم بن - دکل حیاته بتون کائناته کوسدم بن - وفا». کائنات افروز = کائناتی تنویر ایدیجی، ایدن. مهر کائنات افروز. فخر کائنات = کائناتك مدار افتخاری اولان پیغمبرمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلری. مفردی اولان (کائنة) لسانمزده مستعمل دکلدر.

كالاول [ع] اولکی کبی: كالاول خدمت نشریه‌یه دوام

ایدیيورز. (کألاول) کاف حرف تشبیهی لام حرف تعریفیله (اول) لفظندن مرکبدر.

کأنَّ [ع] ادات تشبیهدر. (صانکه ـ کبی) معناسنه‌در. اکثریا تشبیه تعریضیده قوللانیلیر: کأن بزی کورمیور. یالکز اولدیغی حالده لسانمزده دائما بویله مشدداً قوللانیلیر. کأن لم یکن = صانکه اولمدی معناسنه اهمیتسز، حکمسز موقعنده ایراد اولنور. «هرسخنك نجه کأن لم یکن ـ ناجی» بوترکیبده ایسه اصلنده اولدیغی کبی مخففاً قوللانیلیر.

کابِر [ع] بیوك، اولو، کبیر: فطرةً کابر اولان آدمه متکبر دیمك خطادر.

کابوس [ع] اویقوده عارض اولەرق انسانده حرکته مجال براقمیان آغیراق، آغیر باصمه: «سوز آکلامیور نه شخص منحوس! ـ چوکدی باشمه مثل کابوس»

کابن [ف] و

کابین [ف] کلینه ویریلن آغیرلق، پاره، اشیا، مهر مؤجل: «دخترانی که بکر فکر منند ـ هریکی را بشوهری دادم ـ آن که کابین ندا دعنین بود ـ زوکرفتم ـ بدیکری دادم ـ انوری»

کاتِب [ع] کتابت ایدیجی، ایدن: افندی ایی کاتبدر. (مثنی) بشقه موقعده قوللانیلیر.

کاتبِ وحی [ف] حضرت عثمان بن عفان رضی‌الله عنه.

کاتِم [ع] کتم ایدیجی، ایدن: کاتم اسرار هر درلو ستایشه سزاواردر.

کاثِر [ع] چوق، کثیر.

کاذِب [ع] یالانجی: شخص کاذب. § حقیقی اولمیان شی، اویدورمه: خبر کاذب. خیال کاذب. اخبار کاذبه. حوادث کاذبه. صبح کاذب = کونش طوغمدن اول برمدت پیدا اولوبده زائل اولان بیاضلق. «صباحك بر نفسده نصفی صادق، نصفی کاذبدر ـ نابی»

کاج [ف] چام آغاجنك کوچك نوعی.

کاخ [ف] کوشك، قصر: ساحل دریاده بر کاخ دلارا. § یوکسك خانه.

کار [ع] ایش کوج، شغل وصنعت: «حلواجی‌یه طبله کار لازم - اول کاره ده اقتدار لازم - خرابات» § قزانج، تمتع، سود: «بتم نه کارم اولور دهره التفاتمدن - حامد» § جنك.

گار [ف] ادات فاعلیتدر. اواخر کلماته لاحق اولور. (ایدیجی) معناسنی افاده ایدر. ستمکار = ستم ایدیجی، ایدن. گنهکار = گناه ایدیجی، ایدن. خدمتکار = خدمت ایدیجی، ایدن. § لایق: رستکار = قورتولمغه لایق. § سبب معناسنه دلالت ایدر: روزکار = روز وشبك سببی. یادکار = یاده کتیرمك ایچون سبب. سبب تخطر.

کار آزموده [ف] ایش بیلیجی، تجربه‌دیده آدم. مردکار آزموده. کار آزمودکی = کارآزموده‌لك. کارآزمودکان = کار آزموده‌لر.

کارآگاه [ف] ایش بیلیجی، صاحب وقوف وتجربه، حقیقت آشنا: کارآگاهی = کارآگاهلق. جمعی کارآگاهان = کارآگاهلر.

کاروبار [ف] ایش کوج، کسب وکار.

کاربان [ف] دوه، قاطر، اشك قطاری. § قافله، کاروان: کاربان غم. جمعی کاربانان. کاربانان عرب.

کاربانسرای [ف] شهرلرده، قصبه‌لرده، یول اوزرنده یولجیلرك، مسافرلرك اقامت و بیتوتنه مخصوص اوتاق اوزره انشا ایدیلن خان.

کارپرداز [ف] ایش دوزیجی، دوزن. ایش کوریجی، کورن. § عجم شهبندری: کارپرداز خداوندکار. جمعی کارپردازان.

کارپرورد [ف] ایش ایشلیجی، ایشلین. صحیح الفکر آدم.

کارخانه [ف] ایش محلی. دستکاه، دکان، فابریقه. کارخانهٔ دنیا.

کارد [ف] بچاق.

کاردان [ف] ایش بیلیجی. بیلن: کاردانی = کاردانلق. جمعی کاردانان = کاردانلر.

کاردیده [ف] ایش کورمش، صاحب تجربه آدم.

کاردیدکی = کاردیده‌لك. جمعی کاردیدکان.

کارزار [ف] جنك وجدال ، محاربه : فضای کارزار = میدان جنك.

کارساز [ف] موافق ایش دوزیجی ، دوزن. فاعل.

کارشناس [ف] صاحب تجربه و وقوف ، حکیم ، صاحب فراست . کارشناسی = کارشناسلق . جمعی کارشناسان . کارشناسان عالم. کارشناسان دولت.

کارفرما [ف] ایش بیوریجی ، بیوران . امری نافذ حکمدار. کارفرمایی = کارفرمالق. جمعی کارفرمایان.

کارگاه [ف] کارخانه . نظمده تخفیف ایله (کارگه) ده دینیلیر. کارگاه کن فکان = دنیا ومافیهادن کنایه‌در .

کارگذار [ف] ایشکذار . کارگذاری = کارگذارلق. جمعی کارگذاران.

کارگر [ف] ایش ایشلیجی، ایشلین § مؤثر، نافذ : (کارگر تأثیر) دیمه‌ملی. یا یالکز (کارگر) ، یاخود (مؤثر) دیملیدر.

کارگیر [ف] ایش طوتیجی . طوتان . عجملرك قالفه‌یه (کلکار) دیدکلرینه نظراً متین ومستحکم بنا معناسنه اولمق اوزره قوللانديغمز (کارکیر) تعبیری (کارکل) دن محرف اولمیدر.

کاروان [ف] کاربان. جمعی کاروانان.

کاروانسرای [ف] کاربانسرای.

کاریز [ف] یر آلتنده باغچه‌لری صولامق ایچون یاپیلان صو یولی § یر آلتنده چرکابك جریاننه مخصوص اولمق اوزره یاپیلان لغم ، کریز، مجرا. بز بو کلمه‌یی شمدیلرده آنجق بوموقعده قوللانیورز.

کأس [ع] ایچی طولو قاب ، چناق. § چیچکی خارجاً احاطه ایدن یشیل ظرف . جمعی کؤس وکاسات .

کاسب [ع] کسب ایدیجی، ایدن: الکاسب حبیب الله.

کاسته [ف] اکسیلمش.

کاسد [ع] قیمتسز، رواجسز . کچمز اولان شی: متاع کاسد. بضاعهٔ گفتار مدعیانی کاسد بازار اعتبار ایلدیلر— سامی پاشا.

كاسه [ف] معروف قاپ. كاسهٔ آب. كاسهٔ سر.

كاسه‌بند [ف] كاسه وسائر قيريق اوانى تعمير ايدن.

كاسه‌گر [ف] كاسه ياپيجى، ياپان § موسيقيده بر نوا.

كاسه‌ليس [ف] دالقاووق، مداهن.

كاشانه [ف] مكلف خانه: اودلنشين كاشانه دريايه قارشى مثلى بولنمز بر تماشا خانه‌در. (كاشانه) كلمه‌سى فى الاصل (كلبهٔ فقيرانه) ديمكسه‌ده بز اومعناده قوللانمز. § اوطه، حجره § يووا، آشيانه: كاشانهٔ مرغان. كاشانهٔ كبوتران.

كاشف [ع] كشف ايديجى، ايدن: كاشف اسرار نهان.

كاشكى [ف] ادات تمنيدر. دائما (كلسه — كيتسه — اوليدى — بوليدى) كبى تمنى‌يه موافق افعال ايله برلكده بولنور: «كاشكى سوديكمى سوسه بتون خلق جهان — سوزمز جمله همان قصهٔ جانان اولسه — شيخ الاسلام يحيا افندى». «كاشكى جهلمى حفظ ايتسه ايدم - او سلامتلى يوله كيتسه ايده - ناجى» محاوراتده دائما (كشكه) صورتنده تلفظ اولنورسه‌ده لسان ادبده بو وجه ايله استعمال اولنماز. (كاش) مهجوردر.

كاظم [ع] اوفكه‌سنى، غضبنى هضم ايديجى ايدن.

كاظمين [ع] (كاظم)ك جمعى. كاظمين غيظ «يارم چو دائم با غيظ وكينست — ورد زبانم والكاظمين است - زهاوى‌زاده‌غنى» والكاظمين الغيظ... آيت كريمه‌سنه تلميحدر.

كاعب [ع] طومورجق ممه‌لى قيز. كاعب سيمينبر. جمعى كواعب.

كاغذ [ف] معروف. (كاغد) بونك معربيدر. بزده معربنى استعمال ايدرز.

كافه [ع] هپ، جمله، جميع: كافهٔ احوالده = احوالك جمله‌سنده. يوجيلرك كافه‌سى كيتدى. كافةً = جميعاً.

كافر [ع] مؤمن اولميان، نعم الهيه‌يى انكار ايدن: عجملر بونى فتح (فا) ايله (كافر) تلفظ ايدرلر. «كافران ازبت بى جان

چه تمتع دارید ـ باری این بت بپرستید که جانی دارد ـ سعدی» کافرانه = کافرجه‌سنه. کافرستان = محل کفار.

جمعی کفّار، کَفَرَه کلیر. کافر نعمت = نانکور. کافره = مؤمنه اولمیان. جمعی (کوافر)، (کافر) کلمه‌سی لسانمزده بشقه معنالرده قوللانیلمیاز.

کافِل [ع] بوینه آلیجی، آلان. درعهده ایدیجی، ایدن:

کافل اعاشهٔ ایتام § ضامن، کفیل: قانون آسایش عمومینك خللدن وقایه‌سنه کافلدر.

کافور [ع] بیاض، کوزل قوقولی برعلاجك اسمی: کافور بیاض. «برعکس نهند نام زنکی کافورـلا» = عکسنه اولمق اوزره زنجینك آدینی کافور قورلر. § جنتده برپیکار اسمی. کافوری = کافوره منسوب.

کافی [ع] کفایت ایدیجی، ایدن. § الویرر، یتیشیر.

کاکُل [ف] باشك تپه‌سنده‌کی صاچ، پرچم § زلف، یناقلره طوغری اوزانان صاچ: «شمیم کاکلن آلمش نسیم کلشنده ـ دیمش که سنبله‌سنده امانت اولسون بو ـ فغانی»

کالا [ف] قماش، متاع: کالای کرانبها. «بزه عرض ایلمه کالای وصالك یتیشیر ـ بیلدك ای شوخ سنك بزنه قماش اولدیغککی ـ لا» § اثاث البیت.

کالبد [ف] قالب، جسد، هیئت مشخصه، تمثال: «سوزکالبد قدر بنی آدمه جاندر ـ سوز واسطهٔ رابطهٔ عالمیاندر ـ عونی بك» فتح با ایله (کالبد)ده لعتدر.

کالوس [ف] احمق، ابله.

کاله [ف] کالا: کالهٔ سخن § قباق: کالهٔ شراب § خام قاوون، کالك.

کام [ف] مطلوب، مقصود، امنیه: نائل کام اولمق. کام آلمق. § آغزك طاوانی. طماق.

کامبخش [ف] کام باغشلایجی، باغشلایان.

کامبین [ف] کام کوریجی، کورن، بختیار، صاحب عزوجاه: کامبینی = کامبینلك. جمعی کامبینان.

کامپرور [ف] صاحب کام واقبال. تاجدار کامپرور. کامپروری = کامپرورلك. جمعی کامپروران.

کامران [ف] کام سوریجی، سورن. بختیار، صاحب دولت واقبال. کامرانی = کامرانلق ایام کامرانی. سریر کامرانی. جمعی کامرانان.

کامکار [ف] حکمدار صاحب اقبال: سلطان کامکار. کامکاری = کامکاراق. تخت کامکاری کامکارانه = کامکارجه‌سنه، کامکارانه بر عالم.

کامل [ع] اجزاسی تام اولان، نقصانسز، صفت کمال ایله متصف بولنان. § صاحب علم وکمال، فاضل، ادیب، تربیه‌لی: مرد کامل. کامل بر آدم. «کامل خطا ایدرکه آنی جاهل ایلمز ـ غالب دده» § بحور عروضدن برینك اسمی: بحر کامل.

کاملاً [ع] تماماً، نقصانسز: کاملاً اوقودق.

کاملیه [ع] روافضك اشری بر طائفه درکه (ابو کامل) نامنده برشخص پلیدك پیروانیدر. ابو کامل، امام علی رضی الله عنه حضرتلرینه بیعت ایتمدیلر دییه جمیع صحابهٔ کرامی وطلب حقنی ترك ایتدی دیه مشارالیه امامی اکفاره جرأت ایتمشدر. تناسخه قائل ایمش.

کامن [ع] گیزلی، صاقلی، بلیرسز.

کامور [ف] کاملی، صاحب کام، بختیار، مسعود. شهریار کامور. کاموری = کامورلك. جمعی کاموران.

کامیاب [ف] کام بولیجی، بولان بختیار، طالعلی: «سایهٔ لطفکده اولدق پادشاهم کامیاب». کامیابی = کامیابلق. جمعی کامیابان.

کامه [ف] کام. بلکامه = کثیر المطلوب، کثیر الامنیه آدم.

کان [ف] معدن: کان هنر. کان فضائل.

کانون [ع] دمیردن، باقیردن، طوپراقدن یاپیلان آتش اوجاغی، صوبه: کانون سینه. § قیش فصلنك ایکی آیی. کانون اول = مارتدن اعتباراً شهور رومیه‌نك اونجی آیی. کانون ثانی = ینه بو اعتبار ایله اون برنجی آیی. قیشك اك شدتلی زمانی. «کانونه موافق اولدی کانون»

کانی [ع] کنایه سویلیجی، سویلین.

کانی (ابوبکر) توقادلی برمنشیدرکه هزل ومزاح طرزنده یازدیغی لطیف مکتوبلرله شهرت بولمشدر.

مشارالیه صدراعظم حکیم اوغلی علی پاشا ایله استانبوله کلمش، طریق خواجکانی‌یه ادخال اولنمش ایسه‌ده دوام ایده‌میه‌رك کاه دیوان قلمنه منسوبیت صورتیله استانبولده، کاه دیوان کتابتی خدمتیله خارجده وقت کچیرمشدر. سروری‌نك:

چوق هواییلری وار ایدیکه یازلسه بتون
بوش قالیر بونجه مرکبجیلرك دکانی
شهری دوراتمشیدی دف چاله‌رق سورکبی
رقصی قیلمشدی کذر دائرهٔ امکانی »

دیمش اولمسندن آکلاشیلدیغنه کوره کانی عمرینی بتون بتون لاابالیکله امرار ایتمشدر. شعری عادیدر. فقط مزاح طرزنده یازمش اولدیغی مکتوبلر فوق العاده‌در. تأسف اولنورکه منشأتی طبع اولنه‌مامشدر. سروری‌نك:

«هرسوزی معدن جوهر ایدی کندی کانی» مصراعندن آکلاشیلدیغی اوزره (١٢٠٦)ده وفات ایتمشدر.

گاو [ف] اوکوز. کاو مشرب.

گاوبان [ف] صیغیر تماچ: کاو - بان بی اذعان.

گاودشتی [ف] یبان صیغیری.

گاودم [ف] اسکیدن چالنان بر نوع بوری: «خروش آمد ازنالهٔ کاودم - فردوسی»

گاوزمین [ف] اعتبار قدمایه کوره ارضی صیرتنده کوتورن اوکوز. آکا (کاوارض)ده دینیلیر. «اویله قیلیج اوردرکه فرضی - ایلرایکی پاره کاوارضی - خرابات»

کاوه [ف] ایرانلی مشهور بر دمیرجینك اسمیدر.

کاه [ف] صمان، چوپ.

کاه [ف] اکسلتمك معناسنه اولان (کاستن)دن فعل امر. ترکیبسز قوللانیلماز. جانکاه = جان اکسیلدیجی، اکسیلدن. آه جانکاه. بومقامده کاف فارسی ایله اوقومق خطادر.

گاه [ف] ادات زمان اولور: سحرگاه = سحر وقتی. شبانگاه = کیجه وقتی. نالهٔ شبانگاه. «بندن سزی ایتدکجه خبر آه شبانگاه - سزدن ده بکا باد سحر نفحه بر اولسون - اکرم بك» § ادات مکان اولور: سجده‌گاه = سجده محلی. نخجیرگاه = آو محلی. تختگاه = تخت محلی. تختگاه سلطنت «کعبه جویان محبت خضری رهبر ایلمز - سجده‌گاه اهل دلخك

درندن بللیدر ـ وجدی» وقت، زمان: «کورمك ایستردك فرقتزده هر کاه‌سنی ـ نجیفی » § بعضاً : « کاه بر جرف سقوطیله ایدر ناصری نار ـ کاه بر نقطه قصوریله کوزی کورایلر ـ فضولی» بعضاً نظمده (که) صورتنده تخفیف اولنور : کاهی = بعضاً (کاهیجه) مهجوردر . کاه‌کاه = بعضی بعضی. ناکاه = وقتسز، آکسزین، بردنبره: « کویا اویویورمشم اویاندم ـ ناکاه سنی کورنجه صاندم ـ ناجی »

کاه کاه [ف] وقت وقت، زمان زمان.

کاه‌وبی‌کاه [ف] وقتلی، وقتسز. صره‌لی صره‌سز.

کاهبان [ف] خرمن بکجیسی.

کاهدان [ف] صمانلق.

کاهربا [ف] صمان قاپیجی، قاپان دیمکدر. الکتریق قوتی حاوی صاری برماده‌در که سیغاره آغزلغی، چبوق اوجی، تسبیح کبی شیلر اعمال اولنور. (کهربا) صورتنده تخفیف اولنور. لسانمزده دائما مخفف قوللانیلیر.

کاهکشان [ف] کوك یوزنده کیجه‌لری بیاض، یول شکلنده کورونن کوکبلر درکه ارضدن میلیونلرجه مسافه اوزاقده بولندقلری ایچون اویله‌خرده کورینورلر. هیئت شناسان بونلردن هر برینك کونش کبی بر عالم عظیم اولدیغنی بیان ایتمکده درلر . (کهکشان) صورتنده تخفیف اولنور. لسانمزده همان دائما مخفف قوللانیلیر، «دکل خالی عموماً آسمانلر کهکشانلردن» کهکشانه ترکجه‌ده (صمان اوغریسی) دینیلیر.

کاهل [ع] (کهولت) ایله متصف اولان. بومناسبتله تنبل، غیرتسز معناسنه قوللانلمشدر . کاهلانه = کاهلجه‌سنه .

کاهن [ف] فالجی، باقیجی، غیبدن خبرویرن: کاهن ابلهفریب. کاهنانه = کاهنجه‌سنه . جمعی (کَهَنَه) و(کُهّان) .

کاهواره [ف] بشیك ، مهد : (کهواره) صورتنده تخفیف اولنور. لسانمزده اکثریا مخفف قوللانیلیر: جنبش کهوارهٔ صفا. کهواره پیرای وجود.

گاهی [ف] بعضاً : « کاهی او نکاه وحشت آثار ـ حس ایتدیریبیورکه برغمك وار ـ ناجی » نظمده (کهی) صورتنده تخفیف

اولنور. «زلفکه، سینه‌که دوشدکجه کهی برك خزان - تره‌دیر روح غریبانه‌کی بر آه نهان - سیرت بك»

کباب [ع] اتی صوسز اوله‌رق آتش اوزرنده پیشیرمك § بو صورتله پیشیریلن طعام. «کباب جکر» تشبیهی زمانمزده بکنلمین تشبیهاتدندر.

کبابه [ع] برنوع علاج. (کبابیه) غلطدر.

کباده [ف] تعلیم یایی. کباده کش = کباده چکیجی، چکن، تیراندازلغه هوسکار. کباده کشی = کباده کشلك.

کبائر [ع] (کبیره) نك جمعی. بك گناه اولان افعال: اهل کبائر. ارتکاب کبائر.

کبان [ع] بیوك ترازو. (کپان) کلمهٔ فارسیه‌سندن معربدر.

کبد [ع] قره جکر. جمعی اکباد، کبود کابر. کسربا ایله ده لغتدر. کبدالبحر = دکزك انکین یری. کبد کلمه‌سنی دوقتورلر غلط اوله‌رق فتح‌بااایله استعمال ایدییورلر.

گبر [ف] مجوسی، آتش پرست: «اکر صد ساله گبر آتش فروزد - اگر یکدم دروافتد بسوزد — سعدی».

کبش [ع] دردینه کیرمش ارکك قیون، قوچ، چپش.

کبك [ف] ککلك: کبك خرامان. «روشی زاغ اونودر کبکی ایدرکن تقلید — ثابت». «تقلید زاغ کبك خرامانی کولدیرر — یحیا».

کبوتر [ف] کوکرجین: کبوتر منقش‌پر. کبوترنامه بر. «بکا طوغری میل ایدرکاه اوکبوتر ملاحت — چیقار آشیان دلدن آکا بیك ترانه قارشی — فکرت» کبوترباز = کوکرجین بسله‌ین، صاتان. جمعی کبوتران. کبوتران خوش آواز.

کبوتر حرم [ف] مکهٔ مکرمه‌ده حرم کعبه‌ده بولنان، صیدی ممنوع اولان کوکرجین: کبوتران حرم § صید و وصلی مشکل محبوبه.

کبود [ف] کوك، مائی: سپهر کبود. چشم کبود. «مائی کوزلك نه روا عین کبودکده سنك — علوی».

کبیر [ع] بیوك، اولو § یاشلی، سالخورده آدم.

کبیسه [ع] طولدیرلمش § سنهٔ شمسیه‌نك خلالدن وقایه‌سی ضمننده هر درت سنه‌ده بر کسور ایامی جمع ایله شباط آینه علاوه ایدرلرکه او سنه شباط یکرمی طقوز کون اعتبار ایدلمش اولور. اشته او سنه‌یه (سنهٔ کبیسه) نامی ویریلیر. تأنیثی موصوفی اعتبارییله‌در.

کبیکج [ف] برنوع نبات § سر یانیده حشرات اوزرینه مؤکل برملك اسمی اولدیغندن کووه طوقونمسون دییه بو اسمی بعض کتابلره یازارلر.

کپچه [ف] کپچه.

کتائب [ع] (کتیبه) نك جمعی. «عرشه اولنور سنکله اعلا — کلبانك تضرعی عبادك — شوقك غلیان ایدردی پیدا — خونده کتائب جهادك — قدسیتی کوترن بوشیلر — علویتکه دلالت ایلر — اکرم بك» (کتایب) صورتنده یازلماملی.

کتّان [ع] معروف. لسانمزده تخفیف ایله مستعملدر. کتان کیجه ماهتابه قارشی آچیق بر محلده براغلسه چوررمش. «آن پرتورونیااورم تاب — مانند کتان به پیش مهتاب — لا»

کتب [ع] یازمق.

کتبه [ع] (کاتب)ك جمعی. دوائر دولت مداوملرندن اولان کوچك مأمور افندیلر: کتبه‌دن فلان افندی. (کتبه) کاتبك جمعی اولدیغی حالده مثلا دوائر رسمیه‌یه انتسابی اولمیان بر ذاتك کتابتده‌کی اقتدارینی بیان ایچون افندی ایی کتبه‌دندر دینیله‌مز بو مقامده ایی کاتبدر دینیلیر. (کتبه) دینیدیمی مطلقا دوائرده مستخدم کوچك مأمورین خاطره کلیر. کتبهٔ اقلام.

کتم [ع] بر سوزی، بر خبری کیزله‌مك، برشیئی صاقلامق: کتم سر. کتم نفوس.

کتوم [ع] سری پك، اك کتم ایدیجی، ایدن.

کتیبه [ع] عسکر، آلای: کتیبهٔ شان واجلال § اردودن آیرلمش طوپلو آلای § دشمنه چاپول ایدن یوزدن بیك نفره قدر سواری عسکری.

کثافت [ع] لطافتك ضدی § قالینلق، صیقلق، چوقلق،

کورلك: کثافت اشجار، کثافت نفوس. § مایعاتك قویولغی، برشی شفاف اولمیوب ایچندن آیدینلغك کچه‌مه‌مسی.

کَثْرَة [ع] چوقلق (قلت) مقابلیدر. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کثرت نقود. انسانی مسعود ایده‌مز. «وحدت حسنکله قطع ایتدی علائق رشته‌سین — کثرت شوق خردسوزم دل دیوانه‌دن»

کَثیر [ع] چوق اولان شی. کثیرالوقوع.

کَثیف [ع] کثافتله متصف اولان: جیش کثیف، ابر کثیف. ماء کثیف: «بن آغلارم دوکیلور ابرلر کثیف کثیف — کولنجه سن آچیلیر بیك کوزل بهار کوزل وفا» § قویولمش مایعات، ضیانك درونندن کچمسی ممکن اولمیان شی.

کَج [ف] اکری، منحنی، اعوج کژ.

کَجابه [ف] و

کَجاوه [ف] محفه، کعبهٔ معظمه یوللرنده دوه اوزرینه قوردقلری شی، هودج: کجابهٔ شان واجلال. کجاوهٔ اقبال.

کَجْباز [ف] اویونده حیله‌کارلق ایدن.

کَجْبین [ف] شاشی، احول.

کَجْرأی [ف] سقیم الرأی.

کَجْرَو [ف] اکری کیدیجی، کیدن، مسلك سقیم صاحبی.

کَجْفَهم [ف] ترس آکلایجی، آکلایان، جمعی کجفهمان.

کَجْمزاج [ف] مزاجی ناخوش، متغیر.

کَجْنَظَر [ف] اکری باقشلی، حسود.

کَجْنهاد [ف] طینتی بوزوق.

کَجْکول [ف] کشکول. کاسهٔ سائلان.

کَحّال [ع] کوز حکیمی. § سرمه‌چکیجی، چکن.

کَحْل [ع] کوزه سرمه چکمك.

کَحیل [ع] سرمه چکلمش: عین کحیل = سرمه چکلمش کوز.

كَدْ [ع] برشیئك حصولی ایچون مشقت، محنت، امك چكمك: «ومن طلب العلی من غیر كد ـ اضاع العمر فی طلب المحال ـ ابو الفتح البستی» = مشقتسز معارج كماله یوكسلمك ایستین طلب محال ایله عمرینی اضاعه ایدر. كدّ یمین = ال امكی.

گدا [ف] یوقسول، دیلنجی، سائل: «محبت اهلی هپ ساغر گدادر ـ حكمت بك». گدایی = گدالق. گدایانه = سائلانه. گدایان = گدالر.

كدبانو [ف] خانه‌نك امورینه مدبرانه نظارت ایدن بیوك قادین. كهیا قادین. بی بی.

كَدَر [ع] بولانقلق (صفوت) مقابلیدر. بو مناسبتله اضطراب قلب، غم، غصه معناسنه قوللانیلمشدر. كدر افزا = كدر آرتیریجی، آرتیران. كدر انگیز = كدر قوپاریجی، قوپاران.

كدو [ف] قباق: یاش اولسون قوری اولسون هر ایكیسنه ده دینور. «كدو افتاد بادنجان بر آمد»

كده [ف] ادات محلدر.: آتشكده = آتش پرستلرك عبادتخانه‌سی. میكده = می صاتیلان. محل، میخانه. محنتكده = محل محنت.

كَذّاب [ع] پك، الك یالان سویلییجی سویلین: كذاب بی حجاب.

كَرّ [ع] برشیدن رجوع ایتدكدن صكره یكیدن اوزرینه میل وتوجه: كروفر = دشمن اوزرینه هجوم و برمدت قاچامق كوستردكدن صكره دونه‌رك تكرار حمله ایتمك صورتیله جنك. بوندن بشقه یرده قوللانیلدیغی یوقدر.

كَرّار [ع] دشمن اوزرینه دونه دونه حمله ایدن مبارز: حیدر كرار.

گر [ف] (اگر) اداتنك مخففیدر. استعمالی نظمه مخصوصدر: «گر بو عهدنده وفا ایلرسه جانان ایشته بن ـ یحیا» § ادات فاعل اوله‌رق اسمه لاحق اولور: زرگر = قیومجی. كفشگر = پاپوشجی § اویوز علتی.

كَرّات [ع] (كره) نك جمعی. كرات عدیده. كرّتان = صبح وشام. جدول كرات = اعدادك یكدیكرینه ضربیله حاصلنی بیلدیرن جدول.

كَراسته [ف] معروف.

كَرامة [ع] صفت كرم واحسان ایله اتصاف § عزیزلك §

اولیاء اللهدن صادر اولان خارق العاده بعض امثال واقوال: «کرامت کوستروب خلقه صویه سجاده صالمشسك — یقاسین روم ایلینك پنجهٔ همتله آلمشسك — سلیمان دده ».

كَرانْ [ف] اوج ، صوك ، كنار، نهایت . دائما (بی) اداتیله برابر قوللانیلیر: بی کران = نهایتسز. افق بی کران تفکرات . دریای بی کران تأثرات : کوزلرم فضانك فسحت بی کران اشعه نثارینه قاریشان صولرك سطح بی پایان ضیاداری اوزرنده سرسریانه طولاشیردی — لامارتین . بوکلمه‌یی بو معناده اولمق اوزره کاف فارسینك کسریله تلفظ غلط فاحشدر. (کرانه) ده لغتدر.

كَراهَة [ع] و

كَراهِيَة [ع] بر شیدن خوشلانمامق ، ایکرنمك .

كَرْب [ع] غم ، غصه ، اندوه : جمعی کروب .

كَرْبَلا [ع] عراقده حضرت حسین افندمزك نوش جام شهادت بیوردقلری محلدر که مشار الیه افندمزك وجود مقدسلری اوراده دفین خاك عطرنا كدر .

كَرَّه [ع] دفعه ، مرّه « حالی تو بر ایلدم بیك کره ای آیینه‌رو ـ سنده اولمازسه‌ك کیم اولسون انکسارمدن خبیر ـ ناجی»

گَرْچه [ف] (اگرچه) مخففی .

گَرْد [ف] توز، طوپراق، غبار : کرد آلوده = توزه ، طوپراغه بولاشمش .

گَرْدان [ف] دونیجی ، دونن : چرخ کردان . سپهر کردان. «تفو باد بر چرخ کردان تفو ـ فردوسی» فانوس کردان = بورنجکدن یاپیلوب ایچنه درلو اشکال وضع ایدیلرك مومك شعله‌سی قوتیله دوندکجه طرف طرف اواشکال نمایان اولان فانوس. آکا (فانوس خیال) ده دینور . « بکزر فلك اول چنبر فانوس خیاله ـ کیم نقش تماثیلی سریع الجریاندر ...»

گَرْدِش [ف] دونش، طولانش: کردش افلاك . کردش زمین . کردش اجرام. «بیك ییل یشاسه‌ك ینه جهان بو ـ کردش بو ، زمین بو، آسمان بو ـ . . . » کافك کسریله استعمالی یا کلشدر .

گَرْدَن [ف] بیون: بلور کردن. «کردنندن، سینه‌سندن

بوسه‌لر ایتمشدی وعد ـ جمله‌سندن نیله‌یم . کافر پشیمان اولدی هپ ـ ندیم » «کردنندن جوش ایدر صبح تجلی موج موج ـ ازدحام ایلرطولار نورالهی قوینه ـ . . . . »

گردن بسته [ف] بیونی باغلی، مطیع ، منقاد .

گردن بند [ف] کردنه باغلانان شی. قلاده .

گردن‌فراز [ف] بیونی‌قالدیریجی. قالدیران. فخرایدیجی، ایدن.

گردنکش [ف] سرکش،معاند.

گردون [ف] دونیجی، دونن § فلك ، دنیا ، سما : چرخ کردون . کردون حشمت = کردون کبی صاحب حشمت .

گردونه [ف] آرابه : کردونهٔ سلطنت. کردونهٔ اجلال. آرابه دونه‌رك کیتدیکی ایچون (کردونه) نامی ویرلمشدر .

گردیده [ف] دونمش. حالی تغیر وانقلاب ایتمش.

کرفس [ع] معروف سبزه . کرویز .

کرگدن [ف] بربیوك جانوردر . آلننده‌بربیوك بوینوزی اولورمش . عربلر بونی کاف عربی وتشدید نون ایله تلفظ ایدرلر.

کرکس [ف] آق بابا . نسر .

کرم [ع] اوزوم‌چبوغی، کوتوك. جمعی کروم .

کرم [ع] نفاست، عزت، شرف، علو جناب . (خساست) مقابلیدر . (کرم) کلمه‌سیله جناب حق توصیف اولنورسه الطاف واحسانی، انسان توصیف اولنورسه اخلاق حمیده وافعال پسندیده‌سی قصد اولنور. اثری ظهور ایتدکجه کریم‌اطلاق‌اولنماز کرم‌اصلی‌ونفسیدر . بی‌کسانه دستکیر اولمق، ضعفایه‌ترتب ایدن تکالیفی درعهده ایتمك اثر کرم‌پروریدر .

گرم [ف] صیجاق، حار: مقابلی (سرد) در. کرمسار = آتی، دوابی پك سوریجی، سورن. کرمخیز = جست وچابك. کرمند = عجول. کرمیٔ تام . (کرمیت) غلطدر.

گرما [ف] صیجاق، حرارت : موسم کرما = فصل صیف.

گرمابه [ف] صیجاق صو حمامی : « کرمابهٔ وصلنده بابیلدق

اوپرینك - کانی یتیشیر طوپلایه‌لم طاسی طرانجی- کانی » دکز حاملرینه گرمابه دیمز.

گرما گرم [ف] قیزیشوب، ایصنمش اولان، پرسوز وشوق: مجلس گرما گرم اولدی. گرما گرمی = گرما گرملك.

کرمکار [ف] کرم ایدیجی، ایدن، کرمکاری = کرمکارلق کرمکارانه = کرمکارجه‌سنه. الفات کرمکارانه. کرمکاران = کرمکارلر.

کرمکستر [ف] کرم دوشه‌یجی، یاییجی، مکرم، کرمکستری = کرمسترلك. کرمکسترانه = کرمکسترجه‌سنه. کرمکستران کرم کسترلر.

کرمپرور [ف] صاحب کرم واحسان: کرمپروری = کرمپرورلك. کرمپرورانه = کرمپرورجه‌سنه. کرمپروران = کرمپرورلر.

گرمی [ف] صیجاقلق، حرارت: گرمیٔ صحبت، گرمیٔ مباحثه

کرنای [ف] اسکیدن قوللانیلان بر نوع عسکر بوریسی: « آل کرنابی دستکه چال روز کاره یوف - شیخ غالب». «خروشان یلان ودم کرنای- چنان شدکه چرخ اندر آمد زجای- فردوسی » تخفیف را ایله‌ده لغتدر.

کرنك [ف] آل آت: « بن‌نه خاکم که اوله بنده بو آثار کمال - فارس طبعمه احسان اولنه بویله کرنك § لشکرگاه، اردو § محل توقف § میدان جنك.

کروبیون [ع] اشراف ملائکهٔ کرام، مقرب درگاه جناب الٓهی اولان ملکلر: فارسی جمعی (کرّوبیان). مفردی اولان (کروبی) آز قوللانیلیر: ذات کروبی صفات، تخفیف را ایله‌ده لغتدر.

کره [ع] خوشلانمامق، تکسینمك § جبر ایتمك، اکراه ایتمك، زورلق: کرهاً = ایسته‌میه‌رك، خوشلانمیه‌رق: کرهاً ارتکاب قباحت.

کری [ع] قازمق.

کریم [ع] کرمله متصف: کریم فضائلپرور. کریمانه = کریمجه سنه، معاملهٔ کریمانه § عفو ومسامحه‌سی غالب: مرد کریم = مرد صفوح. جمعی: کرماء، کرام، کرایم.

کریمه [ع] قرآن عظیم الشانك هرآیت جلیله‌سی § قز اولاد.

کریه [ع] مکروه، طبیعته ایکرنمه کتیرن: کریه المنظر. کریه الصوت.

کَرِیهَه [ع] شدت حرب § مصیبت § نفسه حالت اکراه ایراث ایدن جنحه، بادره.

کَژ [ف] ایپك. (قز) بوندن معربدر.

گَزا [ف] کزیدندن مشتق کزاینده مرخمی اوله‌رق ایصیریجی، ایصیران معناسنه. ترکیبسز قوللانیلماز: جانگزا، لبگزا.

گَزَند [ف] ضرر، زیان، الم، آفت، مصیبت: «وجود نازکت آزردهٔ گزند مباد - حافظ»

گَزِیده [ف] ایصیرلمش.

کَژْ چَشْم [ف] شاشی، احول.

کَژْدُم [ف] عقرب. قویروغی اکری اولدیغی ایچون بو نام ویرلمشدر.

کَس [ف] کیمسه، کشی: یالکز اولدیغی حالده باشنه برهر ویا (بی) کتیرلمدکجه قوللانیلماز: هرکس، جمعی اولان (کسان) یالکز رسمیاتده قوللانیلیر. (فلان کس) کبی سوزلر لسان ادبه یاقشه‌جق شیلردندکلدر. هله (کسان) هیچ یاقشماز. بی‌کس = کیمسه‌سز.

کَساد [ع] آلیش ویریشده طورغونلق، متاعك چکمه‌مسی، اعتباردن سقوطی: «ایله بازار جهانه برآلیر کوزله نظر - کیمی همدست رواج وکیمی همکرد کساد - نابی»

کَسالَت [ف] تنبللك، اوشنملك: کسالت موجب ندامتدر.

کَسانَه [ف] کسه‌لایق، کسجه‌سنه، دائما (بی) ادات سلبیله برابر قوللانیلیر: بی‌کسانه = بی‌کسجه‌سنه، کیمسه‌سز کبی. بی‌کسانه آغلامق. بی‌کسانه حیات. «سنی یاد ایلدم صباحه قدر - آغلادم بی‌کسانه حسرتله»

کَسْب [ع] چالیشوب قازانمق. مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: کسب ثروت، کسب قدرت. کسب کمال. کسب شرف. کسب شهرت. «سرشار غمم فهم مآل ایلدیکمدن - خوندر جکرم کسب کمال ایلدیکمدن - رامی پاشا» کافك کسریله‌ده لغتدر.

کَسْر [ع] قیرمق، قیرلمق: اعضانك کسری. شیشه‌نك کسری § سهم تامه بالغ اولمیان جزء، اجزاء واحددن جزء غیرتام: نصف، عشر، خمس کبی. کسر عادی. کسر اعشاری § بك آزشی. § اسره.

کَسْرَه [ع] اسره. حرفی مجرور اوقوتدیران حرکه.

کَسَلْ [ع] کوشکلك، برایشه آغیر دورانمق؛ اوشنمك.

کَسَلانْ [مولد] کسل: کسلان روح. بوکلمه عربجه‌ده یوقدر. (فلاکت) و سائره کبی بزم اختراع ایتدیکمز مصادردندر. هم بو صورت قاعدهٔ عربیه‌یه توافق ایتمز. چونکه (فَعَلان) وزننده‌کی مصادر عربیه‌ده معنای حرکت ملاحظه اولنور. دوران، جریان، خفقان، جولان، سیلان کبی. فقط بزجه استعمالنده بأس یوقدر.

کَسْلانْ [ع] اوشه‌نیجی، اوشه‌نن، تنبل. طفل کسلان.

کَسُوبْ [ع] پك، الك کسب ایدیجی، ایدن.

کَسِید [ع] کچمز، قیمتسز § هر شیئك آشاغیسی، ادناسی.

کَسِیر [ع] قیرلمش § وجودینه ضعف عارض اولمش ناقه.

کَشْ [ف] چکمك معناسنه اولان (کشیدن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز: محنتکش = محنت چکیجی. چکن. سوداکش = سودا چکیجی، چکن. جفاکش = جفا چکیجی، چکن. جفاکش امید. جفاکشان = جفا چکنلر.

کَشّاف [ع] پك، الك کشف ایدیجی، ایدن. کشاف حقایق. «کشاف دقایق معانی»

کَشاکَشْ [ف] ایکی کشینك بر شیئی اوجندن طوتوب هر بری کندی طرفنه چکمسی § جنك، غوغا: «کشاکش چوکار خردمند نیست — لا» § پهلوانلرك بربریله صواشمه‌لری، مصارعه. § غم، غصه، فلاکت متعاقباً عارض اولوب کوز آچدیرمامسی.

کَشانْ [ف] چکیجی، چکن. § ادرنه داخلنده برقضا اسمی: «کشانك‌ده کورسون کوزی میکشان — عزت منلا»

کَشانْ بَرْکَشانْ [ف] عنف ایله، زور ایله کوتورمه. چکه چکه کوتورمه.

گَشْتُ وگُذارْ [ف] کزمه، طولاشمه. سیاحت: «حقیقت فرقی یوق عمرك مثلدن — خیال و خواب گشت و گذارم — حامد بك»

کَشْتی [ف] کمی، سفینه: کشتی نشین = کمیده بولنان. کشتی نشینان = کمیده بولنانلر.

کشتیٔ نوح = نوح علیه السلامك كمیسی . «كوكل سیار بر كشتی ، جهان عمان بی پایان — كوزمدن ساحل امید پنهان اولدی كیتدكجه — آصف» كاف فارسی ایله استعمالی طوغری دكلدر .

کَشْتیبان [ف] كميجی ، ملاح ، قپودان .

کَشْتیگاه [ف] لیمان ، مرسی : كشتیكاه پهنا .

کَشْتیگر [ف] كمی یاپان . مرانغوز .

کَشْف [ع] بر شیئك یوزنده‌كی پرده‌یی قالدیرمق ، آچیغه چیقارمق : كشف نقاب . كشف غطاء ، كشف سدول . «كشف ایت نقابكی یری ، كوكی منور ایت — بو عالم عناصری فردوس انور ایت — زینب خانم» § كیزلی برشیئی میدانه چیقارمق : «كشف اسرار ایلمه اغیاره الله عشقنه — شیخ الاسلام اسحاق افندی» . «كشف ایلدك حقایقی‌ده ایشمی ایلدك — دنیایی جاهل ایلدك ای خرده‌بین اوتان — حیرت افندی» مادیات و معنویاتده قوللانیلیر : كشف پردهٔ راز . كشف حقیقت . كشف عیوب . كشف مساوی . § تخمین ایله بر شیئك انشاسنه لازم اولان مصرفی حساب ایتمك : او بنانك انشاسی مصرفی یوز بیك غروش كشف اولنمشدر . كشف مضبطه‌سی . § اولیاء اللهك مغیباتدن خبردار اولمسی : ارباب كشف و كرامت . «دیرمش بكا كشف اولدی رموزات حقیقت — والله یالاندرسوزی بالله یالاندر — روحیٔ بغدادی»

کَشَف [ف] قبلومبغه : «عاجز ایكن عقابه كرفتار اولور كشف — غوك ضعیفی قوت ایدینور بی وسیله مار — . . . »

کَشْکُول [ف] كچكول ، دیلنجی كاسه‌سی .

کَشْمَکَش [ف] نزاع ، مجادله ، جنك : «یارب نه در بوكشمكش درد احتیاج — انسانك احتیاجی كه برلقمه نانه در — . . .»

کَشَنْده [ف] چكیجی ، چكن .

کَشیده [ف] چكلمش ، طارتلمش § یازلمش ، یازیلان : كشیده بیوریلان تلغرافنامه آلنمشدر .

کَشیده قامَت [ف] اوزون بویلو .

كَشيده رُو ـ ى [ف] سوبو يوزلو .

كَشيش [ف] باپاس ، راهب . جمعی کشیشان. ترکجه‌دن معجمدر .

كَظْم [ع] غيظ وحدتی اظهار ایتمه‌مك ، اوفکه‌یی هضم ایلمك .

كَظيم [ع] حدتی، غضبنی حبس ایدیجی، ایدن.

كَعْب [ع]اعضا کمیکلرینك اویناق یرلری، مفاصل، پیوندکاه § طوپوق § آشیق § طاوله زاری § مجذوری بر دفعه دها جذره ضرب ایتمك § مجد، شرف وشان: علو کعب § کنج قیزك ممه‌سی یومرولنمق § کعب بن زهیر = مداح حضرت پیغمبر.

كَعْبَه [ع] قبلهٔ اهل اسلام اولان بیت الحرام : « حاجی بره کعبه رو دکین ره‌دین است ـ خوش می‌رود اماره مقصودنه این‌است‌ـلا». کعبة الآمال، کعبهٔ ارباب تحقیق .

كَفّ [ع] منع ایتمك، امتناع ایتمك کف ید = ال‌چکمك، بر کیمسه‌نك قبل‌الدعوی مطلوبندن واز کچمسی. کف‌ید آنجق حقوق‌شخصیه دعوالرنده جاریدر . حقوق عمومیه دعواسندن کف ید اولنه‌ماز.§ ال، ید، بش پارمنی مشتمل اولان آوج، پنجه: جمعی کفوف.. ظاهر کف = الك اوستی، صیرتی. باطن کف = الك‌ایچی، آیه§ اصطلاح‌عروضیونده یدنجی حرف ساکنی اسقاط.

كَفْ [ف] کوپوك: امواج کف فشان. موجهٔ کف نثار .
« پیش عزممده کف نثار هجوم ـ موج طوفانخروشی دریانك »

كَفّارَه [ع] کناهلری ستر ایدیجی، ایدن شی، بدل جنایت: مثلا کفارهٔ‌قسم بربنده‌آزاد ایتمکدر. «کفارهٔ شراب خوریهای بی‌حساب ـ هشیار درمیانهٔ مستان نشستن است ـ صائب »

كَفاف [ع] بر شیئك مثلی ، مقداری § احتیاجی دفع ایلیه‌جك قدر رزق ، معاش. کسر کاف ایله غلطدر.

كَفالَة [ع] بوینه آلمق ، برینه عائد اولان شیئك ایفاسنی تعهدایتمك § بر شیئك مطالبه‌سی حقنده ذمتی ذمته ضم ایتمکدر . یعنی بر کیمسه ذاتی دیکرك ذاتنه ضم ایدوب آنك حقنده لازم کلن

مطالبه‌یی کندی دخی التزام ایلمکدر ـ مجله .

کَفالَت بالتَّسلیم [ع] بر مالك تسلیمنه کفیل اولمق.

کَفالَت بالدَّرك [ع] مبیع بالاستحقاق ضبط اولندیغی تقدیرده آقچه‌سنی ادا وتسلیمه یاخود بایعك نفسنه کفیل اولمقدر .

کَفالَت بالمال [ع] بر مالك اداسنه کفیل اولمقدر.

کَفالَت بالنَّفس [ع] بر آدمك شخصنه کفیل اولمقدر . بو کفالت امام شافعی حضرتلرینك عندنده باطلدر.

کَفالَت مُنَجَّزه [ع] شرطه معلق وزمان مستقبله مضاف اولمیان کفالتدر.

کَفالَت مُعَلَّقه [ع] شرطه معلق اولان کفالت. فلان آدم سنك آله‌جغنی ویرمزایسه اداسنه کفیلم دیمك کبی.

کَفالَت مُوَقَّتَه [ع] زمان موقت ایچون عقد ایدیلن کفالت. بوکوندن فلان وقته قدر کبی.

کَفالَت نَقدیّه [ع] برخصوصی تأمین ضمننده معین اولان برآقچه بر صندوق ویا بانقه‌یه دیپوزیتو ایدلمك یعنی او خصوص مطلوب درجه‌ده جریان ایدرسه کری‌یه آلنمق اوزره آقچه ترهین اولنمق . عکسی صورتده تضمینات بو آقچه‌دن آلنیر.

کَفج [ف] آغزدن جریان ایدن صو وکوپوك.

کَفچه [ف] کپچه .

کَفَره [ع] (کافر)ك جمعی : کفرهٔ فجره .

کَفش [ف] پاپوش، آیاق قابی.

کَفش دوز [ف] پاپوش دیکیجی، دیکن .

کَفشگر [ف] پاپوش دیکیجی ، دیکن ، پاپوشجی.

کفگیر [ف] کوپوك آلمغه مخصوص معروف دلیکلی ظرف.

کفچه.

کفن [ع] اولویه صاریلان بز، انسانك دنیادن الك صکره کوتوره جکی شی، جامهٔ عدم: «ازبیابان عدم تا سربازار وجود ـ بتلاش کفنی آمده عریانی چند ـ لا». کفن بدوش = کفنی اوموزنده. کفن بدوش جنون. کفنپوش = کفن قوشانیجی قوشانان. «صویوندی ثوب فانیدن کفنپوش اولدی عریانی ــ لا» جمعی اکفان. اکفان موتا.

کفة [ع] ترازو کوزی. کفة الصائد = دکرمی آوجی آغی. کفة الدف = دائره قصناغی، دکرمی شی. کافك کسر وضمیله ده لغتدر.

کفیل [ع] بوینه آلیجی، آلان. درعهده ایدیجی، ایدن: «امورینه قاریشان آخرك وکیل کبی ــ نتیجه‌سنده غرامت چکر کفیل کبی ــ ثابت § کندی ذمتی آخرك ذمتنه ضم ایدن یعنی آخرك متعهد اولدیغی شیئه کندی دخی متعهد اولان کیمسه در ــ مجله. کفیل بالتسلیم = برمالك تسلیمنه کفیل اولان کیمسه در. کفیل بالمال = برمالك اداسنه کفیل اولان کیمسه‌ذر. کفیل بالدرك = مبیع بالاستحقاق ضبط اولندقده آقچه‌سنی ادا وتسلیمه یاخود بایعك نفسنه کفیل اولان کیمسه‌در. کفیل بالنفس = برآدمك شخصنه کفیل اولان کیمسه‌در. بو کفالت عندالشافعی باطلدر.

کلاء [ع] یشیل اوت.

کلاغ [ف] قوزغون: «طفیل خوار مشو چون کلاغ بی پروبال ـ لا».

کلال [ع] یورغونلق، بی تابلق: کلال آور = کلال کتیریجی کتیرن. کلال روح. «بوکون زواللی کوکلمك غریب برملالی وار ــ مماتدن توحشی، حیاتدن کلالی وار ــ اکرم بك». (کلالة) ده لغتدر.

کلام [ع] سوز، قول، سخن: کلام عارفانه. «کلامندن اولور ظاهر کشینك کندی مقداری ـ لا». کلام الله، کلام قدیم = قرآن عظیم الشان. علم کلام = علم عقائد.

کلان [ف] هیبتلی، جثه‌لی، ایری کوده‌لی: خردوکلان.

کلب [ع] کوپك، سك: کلب عقور. § ییرتیجی جانور، انسانی، حیوانی طالایان آرسلان، قپلان، قورد وامثالی. جمعی کلاب. کلاب محله = محله‌نك کوپکلری. §

کوپك بالغی . کلب الماء = قندز. § برقبیله اسمی.

کلبتان [ع] نعلبند و دولکر آلتلرندن دمیر قیصقاج : (کلبتین)ده دینیلیر .

کلك [ف] خام، اولمامش قاوون، قارپوز .

کلم [ع] (کلمه) نك جمعی. یاخود اسم جمعدر: الیه یصعد الکلم الطیب.

کلمات [ع] (کلمه) نك جمعی . کلمات فصیحه.

کلمه [ع] لفظهٔ واحده. کرك اسم، کرك فعل وحرف اولسون : کلمهٔ فصیحه. § بعضاً بر جملهٔ مخصوصه یه ده اطلاق اولنور: کلمهٔ شهادت. کلمهٔ توحید. کلمهٔ باقیه = کلمهٔ توحید اعلای کلمة الله .

گلو [ف] انسان، حیوان بوغازی. حلقوم . ضم کاف ایله ده لغتدر .

گلوبند [ف] گردن بند.

گلوگیر [ف] طاغ ارمودی ، خلط § بوغازدن کچمسی کوج اولان شی: «لقمهٔ غم که گلوگیر ملال اولدی ـ شیر مادر کیبی شمدی مَی

حلال اولدی بکا ـ عونی »

گله [ف] سوری، قیون وسائره سوریسی .

کلّه [ف] باش، باشك تپه سی.

کلیسا [ف] معبد نصاری. مناستر.

کلیل [ع] کسمز قلیچ، بچاق : سیف کلیل § یورولمش :

«وعین الرضاء عن کل عیب کلیلة ـ کما ان عین السخط تبدی المساویا ـ لا»

کلیم [ع] مکالمه ایدیلن کیمسه. کلیم الله = جبل طورده مظهر خطاب الٓهی اولان موسی علیه السلام. «خامهم اول معجزطراز صد هزاران پیشه‌در ـ کیم نظیر اولمازا کا الا کلیمك اژدری ـ نفعی»

کم [ف] ذاتاً اکسك، ناقص اولان شی. (بیش) مقابلیدر: کمبضاعه = بضاعه سی آز، ناقص. ادیب کمبضاعه. کمبها = بهاسی آز، قیمتسز. کمپایه = پایه سی دون . « تحصیل کمالات کم آلات ایله اولماز ـ لا»

کما [ع] (ك) ایله (ما) دن مرکب ادات تشبیهدر : کما کان = اولدیغی کبی. کما فی السابق = سابقده کی کبی. کما فی الاول = اولکی کبی .

کمایلیغی = لایق اولدیغی کبی. کماهی = اولدیغی کبی .

کَمال [ع] برشیئك جمیع اجزاسنك تمامی § تمام اولمق. نقائصدن خالی اولمق، صفات عالیه ایله متصف بولنمق . § علم، عرفان، فضیلت : «تحصیل کماله خیلی مدت — محنت چکه‌رك چالشدم اما — محسود افاضل اولدی فضلم — شاهد آرانیرسه اشته اعدا — ناجی» عین الکمال = اصابت عین. وقتیله هذیل قبیله‌سندن (کمال) نامنده مشئوم بر حریف وارمش . هر نه‌یه باقارسه درحال هلاك اولورمش. بوملابسه ایله اصابت عینه (عین الکمال) دینلمش. «آفت عین الکمال اعتبارمدن صاقین — نائلی قدیم»

کَمالات [ع] (کمال)ك جمعی ؛ کمالاتپرور = صاحب کمالات .

کَمان [ف] یای، قوس: کمان ابرو = کمان قاشلی « ای کمان ابرو شهید خنجر مژکانکم — بولمشم فیض نظرسندن سنك قربانکم — فضولی» § کماندار = یای طوتیجی، قواس . کمانکش = کمان چکیجی، چکن. تیرانداز. « تو کمان کشیده و در کمین که زنی بتیرم ومن غمین — همهٔ غمم بوداز همین که خدانکرده خطا کنی — لا » § برنوع چالغی . « روحم ده‌هم آهنك اوله‌رق ناله کناندر — هرنغمهٔ کریان حزینیله کمانك، کمانچه = معروف کوچك کمان، رباب .

کَمائِن [ع] (کمین)ك جمعی .

کَمتَر [ف] اکسیك، ناقص § عاجز حقیر، بی اعتبار . عبد کمتر. کمترانه = کمترجه‌سنه . آثار کمترانه .. کمترین = اك آز، اك اکسیك، اك دون: کمترین پایهٔ عرفان § پك عاجز، حقیر : بندهٔ کمترین. « عرض ایدر خاکسار بی مقدار — بندهٔ کمترین فضولی زار»

کَمخا [ف] ایپکدن طوقونمش قماش: « یا بستر کمخاده یا ویرانه‌ده جان ویر- چون بای وکدا خاکه برابر کیره‌جکدر — .... »

کَمَر [ف] قوشاق، کمر بسته، کمر بند خدمت = خدمته آماده، § طاق، قوس شکلنده بنا : بنانك کمرلری بتون رهین انهدام اولدی.

کمسال [ف] کنج : کمسال خوش جمال .

کمعقل [ف] عقلی آز، احمق.

کمعیار [ف] ناقص العیار، مغشوش.

کمقیمت [ف] دکرسز.

کمگو [ف] آزسویلیجی، سویلین. کمکویی = کمکولق. کمکویانه = کمکوجه‌سنه. کمکویان = کمکولر. (کمفتار) ده دینیلیر.

کمایه [ف] دنی، فرومایه، ناکس: «کم مایه‌لرك جوری آچار جوهر ذاتی ـ اسربله تراشیده اولور جوهر الماس ـ شیخ غالب»

کمنام [ف] نامی، شهرتی اولمیان: بندۀ کمنام. کمنامی = کمناملق. کمنامانه = کمنامجه‌سنه. کمنامان = کمناملر.

کمند [ف] ایلمك، باغ: کمند محبت. «ندیم نامنه برشاعر جهان‌وار ایمش ـ کمند زلفمه دوشسون الٓهی اول عیار»

کمون [ع] کیمیون.

کمیّ [ع] شجیع بهادر. جمعی کُماة.

کمیاب [ف] آز بولنان، نادر.

کمیّت [ع] مقدار.

کمین [ف] جنك زماننده پوصویه کیرمش عسکر، آدم: قوم کمین.

کمین [ف] پوصو: درکمین احتیال. § اکسیك، ناقص.

کمینگاه [ف] پوصویری. نظمده (کمینکه) صورتنده تخفیف اولنور.

کمینه [ف] ناقص § عاجز، حقیر. بندۀ کمینه. «ویرمز بنای فقره خلل جوش حادثات ـ محو ایده‌مز کمینه خسی صد هزار موج ـ سامی»

کن [ف] (کندن) مصدرندن امر حاضر. ترکیبسز قوللانلماز: کورکن = مزار قازیجی، قازان.

کنار [ف] اوج، نهایت، صوك: کنار صحرا § قیی: کنار کتاب. مکتوبك کناری § ساحل: کنار دریا. § قوجاق، آغوش: زیب کنار. درکنار = محرراتك کنارینه یازیلان شی. کنارگیر = فوچی وسائره چنبری.

كناره [ف] كنار، اوج § قوجاق § قيون آصيلان دمير چنكال، سلخخانه، قناره.

كنّاس [ع] سپوريجى.

كنائس [ع] (كنيسه)نك جمعى. معابد نصارى.

كنج [ف] خزينه: كنج قناعت. كنج احسان. «سخن بر كنج لايفناى اسرار الهيدر — كه طبع نكته‌دانمدر او كنجك شمدى كنجورى ـ نفعى» كنجدار، كنجور = خزينه‌دار. § مال مدفون، دفينه: «يوقسه ويرانه‌لرده كنج نهان ـ يوقمى كنجينه‌لر دكر انسان ـ ناجى»

كنجينه [ف] كنج، خزينه: كنجينهٔ لطف‌واحسان. § دفينه: كنجينه‌لر اكثريا خرابه‌لرده بولنورمش.

كندم [ف] بغداى.

كندم كون [ف] بغداى رنكلى.

كندم نما [ف] يوزه كولوب آدم آلدادان.

كنده [ف] چوقور، خندق.

كنده‌خايه [ف] خادم آغاسى، عنين.

كنز [ع] مال مدفون، دفينه: كنز مدفون. كنزعرفان. (كنج) كلمهٔ فارسيه‌سندن تعريب ايدلمشدر.

كنف [ع] جانب، طرف، بو معناده يالكز جمعى اولان (اكناف) قوللانيلير. § صيغينه‌جق ير.

كنعان [ع] يعقوب عليه السلامك مملكتى. ماه كنعان = يوسف عليه السلام.

كنود [ع] كفران نعمت ايديجى، ايدن، ناسپاس § اوغراديغى مصائب وبليات ايله نعم الهيه‌يى انكار ايدرك ـ حاشا ـ جناب حقه اعتراض ايدن تبهكار، عاصى، كنهكار § بخيل، ناكس § برشى بتيرمين طوپراق، شوره‌زار: ارض كنود.

كنه [ف] حيوانك قانى امن معروف بوجك.

كنيز [ف] و

کنیزك [ف] جاریه.

کنیسه [ع] معبد نصاری. (کلیسا) دن تعریب ایدلمشدر.

کنین [ع] اورتیلو، کیزلی، مکنون.

کواعب [ع] (کاعب) ك جمعی.

کواعب انجم [ف] بنات النعش.

کواکب [ع] (کوکب) ك جمعی: کواکب سما. کواکب رخشان.

کواکب شناس [ف] منجم. اختر شناس.

کوثر [ع] جنتده برنهرك اسمیدر: آب کوثر. شراب کوثر. «دوزخ فرقتده قویمه یاندم ایمام علی - کوثرك ساقیسیسین قاندر بنی جام علی - خیری» اسانمزده بشقه معنالرده قوللانیلماز.

کودن [ف] احمق، ادراکسز، کجفهم: «بن سنی بیلمیه جك مرتبه کودن دکلم - لا» § بو لغتی بعض فرهنکلر کاف فارسی ایله قید ایتمشلر در.

کوکب [ع] اختر، نجم: کوکب دری = پارلاق کوکب. ستارهٔ رخشان. کوکب شان واقبال. کوکب طالع. «هر تفنکندن فروزان نور جوال ظفر - هر طوپندن کوکب اقبال ملت منجلی - ناجی» کوکب الحدید = جلالی چلیکك پارلتیسی.

کوکبه [ع] اختر § انسان جماعتی، آلای: کوکبهٔ عظیمه. § درخشان.

کوکبه [ف] طنطنه، دارات واحتشام، صیت وشهرت: کوکبهٔ اقبال. کوکبهٔ شان واجلال. کوکبهٔ خاقانی § اسکی ایران حکمدارانك رکابنده چکیلیر باشنه پولاددن مجلا بر طوپ مربوط چوکان شکلنده اوجی اکری اوزون بر آغاج § غلبه، کثرت، انسان جمعیتی.

کوهر [ف] جوهر. (جوهر) بونك معربیدر § طینت وجبلتك اوزرینه خلق اولندیغی شی. اصل، نژاد: پاك کوهر = اصلی، نسلی پاك. بد کوهر = بد اصل، صویسز. § اینجی § بذاته قائم اولان شی. بو معناده (عرض) مقابلیدر.

کوهرتاب [ف] آلتون تل ایله ایشلنمش نسوانه

مخصوص باش اورتوسی : «سیر ایدوب کیسوی مشکیننده کوهرتابنی — لیلی‌تتویج ایلمش نوریله صاندم ماهتاب» § غایت اینجه دلبند.

گوهرریز [ف] کوهردوکیجی، دوکن: کوهر ریز ادب.

گوهرفشان [ف] کوهرصاچیجی، صاچان. کوهرفشانی = کوهرفشانلق. کوهرشارده بومعنایه‌در.

گوهری [ف] جواهرجی، جوهر فروش.

گوهرین [ف] جوهرلی، مرصع. تاریخ کوهرین = یالکز نقطه‌لی حرفلر حساب اولنه‌رق سویلنیلن تاریخ.

کون [ع] اولمق، حدث. برشیئك حدوث ووقوعی § وارلق، موجود اولمق، وجود: عالم کون وفساد.

کونین [ع] عالم جسمانی ایله عالم روحانی: «کونینی کچرکن ایدرز غرقهٔ انوار — ناجی»

که [ف] صمان معناسنه اولان (کاه)دن مخففدر.

گه [ف] (گاه) مخففیدر. نظمده قوللانیلیر.

گهان [ف] وقت، زمان: سحر کهان = سحر وقتی. اکثریا (نا) ادات نفی ایله برابر قوللانیلیر: ناکهان = وقتسز، بردنبره، آکسزین: قضای ناکهانی

کهانت [ع] غیبدن خبر ویرمك. فالجیلق، باقیجیلق ایتمك.

کهربا [ف] (کاهربا)یه باقکز.

کهف [ع] طاغلرده اویولمش یر، اویوق، مغاره، بیوك غار § صیغینه‌جق یر، پناه: کهف امان. § صیغینه‌جق آدم. کهف القوم = قومك ملجائی، پناهی.

کهکشان [ف] (کاهکشان)ه باقکز.

کهل [ع] صقالنه قیر دوشن، وجودنده اختیارلق اماره‌سی ظهور ایدن کیمسه. § برقوله کوره اوتوز یاخود اوتوز درت یاشندن اللی بر یاشنه قدر (کهل) دینیلیر، جمعی کهول، کهال، کهلان. مؤنثی (کهله) جمعی کهلات، کهلات.

کهنه [ع] (کاهن)ك جمعی: کهنهٔ هند.

کَهوارَه [ف](کاهواره) یه‌باقکز. «عارف اول عارف که اصلا فرق یوقدر عارفه — کوشهٔ لحدك كنارمادر وكهواره‌دن—...»

کَهوارَهٔ فَنا [ف] دنیا ، عالم فانی.

کَیْ [ف] ادات استفهامدر. نه‌زمان، نه وقت معناسنه. اسکی ترکجه‌ده بو مقامده (قچان) قوللانیلیردی. (نه زمانه قدر)معناسنه اولملق‌اوزره دائما (تا) اداتیله برابر قوللانیلیر: تا کی عزیزم! «تا کی کوکل چکرسك اندوه روزکاری - فصل بهار کلدی سیر ایله لا له‌زاری - . . .»

کَیّ [ع] قزغین دمیر و سائره ایله بدنك بر یرینی ویا بر یاره‌یی داغلامق: کی عشائرك الك برنجی دواسیدر.

کَیّال [ع] کیله ایله اولچیجی ، اولچن.

کَیّالِیَّه [ع] کیله‌جینك اجرتی ، اجرت کیال.

کَیان [ف] و

کَیانیان [ف]بو، (کیانی)نك، اولکی بیوك حکمدار معناسنه اولان (کی) لك جمعیدرکه حکمداران ایراندن ایکنجی فرقه‌نك لقبیدر. دولت کیانیانی کیقباد تأسیس ایتمش، مؤخراً کیکاوس، کیخسرو، وکیلهراسب نامنده اوچ حکمدار دها کلمش اولمغله دیکرلرینه دخی بطریق التغلیب کیان وکیانیان دنیلمشدر. (قباد)ك نامنه بو کلمه‌یی اضافه ایدن رستمك باباسی زالدر.

کَیْخُسْرو [ف] کیانیان ملوکنك اوچنجیسی اولان حکمدار مشهوردر. کیکاوسك تورونی، سیاوشك اوغلیدر. یونان قدیم مورخلری کیخسروه (کیروس) نامنی ویرمشلردر. مشارالیه اسکیتلرله محاربه ایتدیکی اثناده (توماریس) اسمنده برملکه‌طرفندن قتل ایدلمشدر.

کَیْد [ع] مکر وحیله ایتمك § مکر وحیله، خیانت.

کَیْس [ع] ذکا ، فطنت . (حمق و بلاهت) مقابلیدر.

کَیِّس [ع] ظریف ، زیرك.

کَیْف [مولد] حال، صحت، عافیت: کیفسز خسته ، مزاجی متغیر. کیفکز ایبدر ان شاءالله. §

سرور انشراح: كيفلنمك = دلشاد، مسرور اولمق، كيف قاچمق = تكدر. § نشئه، مسكرات تأثيرندن حصوله كلن حال، سرخوشلق: كيف اولمق. «نه نامه در بو كه كيف رحيق مضمونى — ويرر ملاحظه يه بر نشاط روحانى — نفعى» § رأى، اختيار: كيفنه كوره حركت. «كيفنجه اوچارسك اى پرستو — هر يرده نه بختيارلق بو — ناجى»

كَيْفَ مَا اتَّفَقَ [ع] نصل تصادف ايدرسه.

كَيْفَ مَا يَشَاءُ [ع] نصل ايسترسه، ايستديكى كبى: انسان خصوصات مشروعه ده كيف مايشاء حركت حقنه مالكدر.

كَيْفَر [ف] جزا، مكافات.

كَيْفِيَّت [ع] نصل معناسنه اولان (كَيْفَ) اسم مبهم عربيسندندر. نصللق، نصل اولديغى ديه ترجمه اولنور: «بونك كيفيتى تعبير اولنماز ذوقه دائردر — نوعى» «بيلنمز قدرى مخمور اولمدقجه نشوۀ جامك — شباب ايامنك كيفيتن پير دوتادن صور — فطنت خانم». § نشوه، مسكرلك خاصه سى: كيفيت مل. كيفيت باده. § ايش، امر، خصوص: كيفيتك تدقيق ضمننده مجلسه حواله سى. كيفيتدن خبردار اولمق. جمعى اولان (كيفيات) اكثريا (حالات) معناسنه قوللانيلير: كيفيات روحانيه. كيفيات نفسانيه. كيفيات وجدانيه.

كَيْل [ع] اولچمك § اولچك.

كَيْلِى [ع] كيل ايله اولچيلان شى.

كَيْلُوس [ع] معده ده هضم اولنان مواد اميله رك طمارلره كچديكى صره ده اوعيۀ لنفاويۀ معائيه دنيلن باغيرصاقلره مخصوص بياض قان طمارلرى ايچنده دوران ايدن سود رنكنده كى مايع.

كَيْمُوس [ع] معده ده مأكولاتك هضمه خدمت ايدن افرازات ايله اختلاط ايدرك خمير قوامنده بولنمسى حالى.

كَيْنُونَت [ع] وار اولمق، موجوديت.

كَيْوان [ف] زحل يلديزى: اوج كيوان.

كَيُومَرْث [ف] وقتيله ايرانده ظهور ايتمش اولان پيشداديان دولتنك مؤسسيدر.

ك

كِبار [ع] (كبير)ك جمعى. صغار وكبار = كوچكلر، بيوكلر.
كبار مفسرين = مفسرينك اولولرى، اعاظمى. كبار امت = امتك بيوكلرى، اولولرى. بو معناده دائما جمع اوله‌رق قوللانيلير. بعضاً صفت اوله‌رق استعمال اولنور: انبياء كبار «شرع حفظنده اتم معجزات مصطفى — دين ظهورنده شريك اجر اصحاب كبار - فضولى» § نازك، تربيه‌لى، نجيب: كبار آدم. كبار بر ذات. كبارانه = كبارجه‌سنه. وضع كبارانه. معاملهٔ كبارانه. هيئت كبارانه. § ظريف، لطيف، خوش نما: نه كبار شى. نه كبار منظره. § زنكين، بلندجاه. بو اوچ معناده دائما مفرد كلمه كبى قوللانيلير.

كِباش [ع] (كبش)ك جمعى.

كِبْر [ع] بيوكلك، اولولق، عظمت تجبر: كبرلى آدم. صاحب كبر و غرور. كبر، اخلاق مذمومه‌نك اشنعيدر.

كِبَر [ع] بيوكلك، اولولق: (صغر)ك نقيضيدر. كبرسن. كبر اخلاق.
كبر عقل. كبر قدر = جلالت قدر.
كبر جسم. كبر جثه.

كِبْرِياء [ع] زياده بيوكلك، اولولق، عظمت: صفات الٓهيه‌دندر. درگاه كبريا پناه. كبريا گاه رحمت پناه. كبريائى = كبريايه منسوب. § بعضاً موصوف اوله‌رق قوللانيلير. جناب كبرياء.

كِبْريت [ع] قرمزى ياقوت، آلتون § كوكورد.
كبريت احمر = قرمزى كوكورد، اسكى كيمياگرلره كوره پك آز بولنور بر اكسير. § اوجى كوكوردلو ويا سائر اجزالى چيره: چاقماقسز كبريت، شمعه‌لى كبريت. كبريتى = آچيق ليمون رنكى.

كِتاب [ع] معروف: «لال اولورسك سويلسه‌م بر فقره تاب سينه‌دن - بر صحيفه آچسه‌م آغلارسك كتاب سينه‌دن - ناجى». كتاب الله = قرآن عظيم الشان. اهل كتاب = كتب سماويه‌دن برينه ايمان ايدن ملتلر. جمعى كتب.

كِتابَة [ع] يازى يازمق، سويله‌نيلن برماده‌يى شرائطنه

موافق قلمه آلمق : ایفای وظیفهٔ کتابت . قوپیه‌جیلغه کتابت نامی ویریلمز .

کتابه [ف] ایوانلرك طاقنه، قپو باشلرینه، چشمه‌لره، مبانیٔ عالیه‌فوقنه وسائر محلّره وضع اولنان یازیلی لوحه، اولوحه‌اوزرنده‌کی یازی: «صدر اقبال را کتابه نوشت» و «مانده جاوید آن کتابه بجای» مصراعلرندن بو ایکی معناده قوللانیلدیغی آکلاشیلیر . بناءً علیه (کتابهٔ سنك مزار) ترکیبنده‌کی (سنك) یرینه کوره بی لزوم عد اولنه‌ماز. کتابهٔ مزارده دینیلیر کتابهٔ سنك مزارده .

کتمان [ع] کیزلمك ، صاقلامق : معنویاتده قوللانیلیر. کتمان سر. ضدی (اظهار) در.

کذب [ع] یالان سویلمك : ارتکاب کذب. § یالان. دروغ. (صدق)ك ضدیدر.

کراء [ع] طوتیلان برشی‌مقابلنده ویریلن اجرت ، مستأجرك ویردیکی اجرت، بدل اجاره: حیوانك کراسی. خانه‌نك کراسی.

کرار [ع] تکرار . کراراً = تکرار اولەرق : کراراً تنبیه . کراراً عرض ایتمك .

کرام [ع] (کریم) ك جمعی : اعضای کرام . کرام ادبا. رجال کرام . «پاره ایستر محررین کرام ـ صاحب‌امتیاز حیرتده ـ ناجی»

گرامی [ف] عزیزومحترم، مکرم : التفاتنامهٔ گرامیلری . الٓهی بومحبتنامهٔ نامی و بوفرزند دلبند گرامی که زادهٔطبع فسونساز اونتیجهٔ ادراك سحر پردازمدر — فضولی . کاف عربی ایله‌اوقوماملی.

گران [ف] آغیر ، ثقیل :مادیات و معنویاتده قوللانیلیر . بارگران، تکلیف‌گران. عنوان‌گران. کلمه معنای مصدریتی متضمن اولمدیغندن (گران ویردی)دیمك خطای فاحشدر .

گرانبار [ف] آغیر یوکلو § میوه‌سی چوق آغاج : درخت گرانبار § زنکین § گبه قادین، حیوان .

گرانبها [ف] بهاسی آغیر، قیمتلی: قماش گرانبها . اشیای گرانبها .

گران پشت [ف]صیرتی صاغلام، بارکش ، حمول.

گرانجان [ف] آغیر جانلی، ثقیل الروح: صوفیٔ گرانجان.

گرانجانی = گرانجانلق. گرانجانانه = گرانجانجه‌سنه. گرانجانان = گرانجانلر.

گرانخواب [ف] آغیر اویقولی. گرانخوابی = گرانخوابلق. گرانخوابانه = گرانخوابجه‌سنه. گرانخوابان = گرانخوابلر.

گرانخوار [ف] چوق ییجی، اکول، عبد البطن.

گرانخواری = گرانخوارلق. گرانخوارانه = گرانخوارجه سنه. گرانخواران = گرانخوارلر.

گراندست [ف] الی آغر. گراندستی = گراندستلك. گراندستانه = گراندستجه‌سنه. گراندستان = گراندستلر.

گرانرکاب [ف] ثابتقدم، متین § وقور، رزین آدم § آت اوزرنده دلیرانه طوران.

گرانرکابی = گرانرکابلق. گرانرکابانه = گرانرکابجه‌سنه. گرانرکابان = گرانرکابلر.

گرانسایه [ف] رتبهٔ عالیه صاحبی، والاجاه. گرانسایکی = گرانسایه‌لك.

گرانسر [ف] کبرلی، متکبر. گرانسری = متکبرلك، گرانسرانه = متکبرانه. گرانسران = گرانسرلر.

گرانسرشت [ف] آغیر طبیعتلی، صاحب تمکین § تنبل. گرانسرشتی = گرانسرشتلك. گرانسرشتانه = گرانسرشتجه‌سنه. گرانسرشتان = گرانسرشتلر.

گرانسیر [ف] سیری آغیر، بطیٔ الحرکه. گرانسیری = گرانسیرلك. گرانسیرانه = گرانسیرجه‌سنه. گرانسیران = گرانسیرلر.

گرانگوش [ف] صاغیر. گرانگوشی = صاغیرلق. گرانگوشانه = صاغیرجه‌سنه. گرانگوشان = صاغیرلر.

گرانمایه [ف] بهاسی آغیر، قیمتدار، نفیس شی: در گرانمایه.

گرانی [ف] آغرلق، ثقلت: گرانی صحبت.

کرباس [ع] خام بز. (کرپاس) کلمه‌سندن معربدر.

گرج [ف] کیرچ.

گرد [ف] دکرمی، مدور، چوره. دوره. (تاء کرد) یوارلق

ثا: شو (ة)

گرداب [ف] دکزلرده، نهر. لرده صولرك دوندیکی

چورلدیکی موقع خطرناك: کرداب عمیق حزن و تأثر. کرداب‌فلاکت. کرداب مصیبت. کرداب اضحلال: بتون کرداب! بتون تهلکه! بن متصل یوریپورم — راسم بك. «دوشدیکم قیفای عشقك فرقی یوق کردابدن»

کردار [ف] شغل، عمل، فعل: «بن اوعاصی و آثم که عالمه کله‌لی - بر رکناه کبیر اولدی با که هر کردار — ....» اکثریا ترکیب حالنده قوللانیلیر: مصطفی کردار. فاروق کردار. (مرحمت کردار) کبی ترکیبلرده ایشی کوجی مرحمتدن عبارت یعنی غایت مرحمتلی معناسنی افاده ایدر. تاجدار معدلت کردار. § روش، طرز و طور، عادت.

گرداگرد [ف] چپ چوره، دائراً مادار.

گردباد [ف] قاصیرغه. فورطنه‌نك دهشتلی صوبی: کردباد فنا.

کردگار [ف] فعال مطلق. صفات الٓهیه‌دندر.

گردگان [ف] جوز.

گرشمه [ف] ناز، عشوه، محبوبه‌نك کوزیله، قاشیله ایماسی، غمزهٔ دلبران: کرشمهٔ یار. کاف‌عربی ایله اوقومق ذوق عثمانی‌یه خوش‌کلیور.

گرفتار [ف] طوتولمش، اسیر: کرفتار محبت. کرفتاری = کرفتارلق. کرفتارانه = کرفتارجه‌سنه. کرفتاران = کرفتارلر. کرفتاران سودا.

گرفته [ف] طوتولمش، اسیر: کرفتهٔ دام بلا. کرفته لب = ساکت، خاموش. کرفته لبانه = خاموشانه. کرفته لبان = خاموشان. کرفته‌دم = نفسی طوتولمش.

کره [ف] دوکوم ، عقده : « بهم بسته مورابصد پیچ وتاب — کره داده شبرا پس آفتاب — فردوسی » = صاچلرینی یوز پیچ وتاب ایله بربرینه باغلایه‌رق کیجه‌یی کونشك آردنده دوکومله‌مشدر . کرهکیر = عقده‌دار. کرهچه = کوچك دوکوم ، دوکومجك . کره‌بند = اوچقور. فتح را ایله‌ده لغتدر.

کریان [ف] آغلایجی ، آغلایان : دیدهٔ کریان. کریان شوق وغرام. «مجلس وصلکده کریان اولدیغم معذورطوت — بر طبیعتدر که قالمش غم‌زمانندن بکا — اکرم بك». کریانی = کریانلق .

کریبان [ف] البسه یاقه‌سی: «عشقه دوشدم جان ودل مفت جوانان اولدی هپ — صبر وطاقت مصرف چاك کریبان اولدی هپ — ندیم » کریبانکیر = یاقه‌یی طوتیجی ، طوتان .

کریزان [ف] قاچیجی ، قاچان ، فرار ایدن : « بندن نچون بو رتبه کریزانسین ای کوکل — ندیم » کریزانی = کریزانلق.

کریزگاه [ف] قاچاجق یر § قصائدده تغزلدن صکره ممدوحك وصفنه مناسبت پیدا ایدن بیت § قصد اولنان شیئه مناسبت پیدا ایدن سوز. بوکا ساده‌جه (کریز) ده دینیلیر .

کریزنده [ف] کریزان .

کرینده [ف] کریان : کرینده‌ٔ هجران .

کریوه [ف] چیقماز یول: کریوهٔ سودا. کریوهٔ امل . § اوچورم ، یار .

کریه [ف] آغلامه ، بکا ، انین وناله : کریهٔ عاشقانه . کریهٔ بدبختانه . « کریه درمجلس رند غریبك کاری — که کابرشاعر اولان ناله‌ایچون دنیایه — سامح بك » . کریه‌خیز = کریه قوپاریجی قوپاران: « ای چشم کریه‌خیز اثرك یوقمیدر سنك — آتش ایچنده‌یم خبرك یوقمی سنك — راغب پاشا » . کریه‌بار ، کریه‌ریز = آغلایان، کوزیاشی دوکن. کریه‌ناك = آغلایجی آغلایان. چشم کریه‌ناك . کریه‌فشان کریه‌پاش = کوز یاشی دوکیجی دوکن . چشم

کریه فشان. دیدهٔ کریه پاش : کریه فشانی == کریه‌فشانلق. کریه‌پاشی == کریه پاشلق . کریه پاشانه == کریه پاشجه‌سنه. کریه‌پاشان == کریه‌پاشلر. کریه‌خیزانه == کریه‌خیزجه‌سنه. کریه خیزی == کریه‌خیزلك . کریه‌خیزان == کریه‌خیزلر .

کسب [ع] (کَسْب) ایله مترادفدر.

کسری [ع] حکمداران ایرانك لقبیدر . بو نامك اك اول نوشیروان عادله ویرلمشدر. (خسرو) دن معرب اولدیغی ظن اولنـور . جمعی قیاسه مخالف اوله‌رق (اکاسِره) کلیر: اکاسرهٔ عجم .

کسفة [ع] جزء ، پاره .

کسوة [ع] روبه ، لباس . (کسپت) بوندن محرفدر.

کش [ف] شطرنج اویوننده‌شاهك خانه‌سنه نظر ایتمك اوزره آلاتدن‌ویا پیادکاندن بری‌سورلدکده بو کیفیتی‌خبر ویرمك ایچون استعمال اولنان لفظ.

کشت [ف] اکین. کشتزار == اکینلك : کشتکار == اکینجی، چفتجی ،

کشنش [ف] و

کشنیز [ف] بو نام ایله معروف اولان‌خوشبو تخم .

کشور [ف] اقلیم، ولایت، مملکت: کشور عثمانی. کشورعلوم.

« تاجداری اك بیوك بر دولتك — شهریاری اك دلارا کشورك — ناظم الحکم حمدی بك». کشوربکشور == ولایت‌بولایت. کشور خدا == حکمدار. کشور کشا == کشور آچیجی، آچان، فاتح البلاد . کشور کشایی == کشور کشالق. کشورکیر کشور طوتیجی، طوتان، پادشـاه ، فرمانفرما . کشور کیری == کشور کیرلك. کشـور کیرانه == کشور کیرجه‌سنه. کشور کیران == کشور کیرلر.

کفایة [ع] یتیشیر اولمق، الویرمك، استغنا بخش اولمق: کوندریلن پاره آلنه‌جق اشیایه کفایت ایتمدی .

كِفْل [ع] حصه، نصيب § مثل ونظير. ذو الكفل = بر

پيغمبر اسميدركه بيضاوى على الاختلاف تفسير ايتمشدر.

گِلْ [ف] بالچق، صوايله ايصلانمش طوپراق، طين: كل آدم.

« مانده سنكى كه ايجاد مكر دركل توركه همه جاى توناز ك بودالا دل تو — لا »

كِلاب [ع] (كلب) ك جمعى.

خرخرهٔ كلاب.

كِلْس [ع] كيرچ.

كِلْك [ف] قامش قلم، يراعه: كلك هنر. « كلك مانيز

زبانى وبيانى دارد — حافظ » = بزم قلممزكده لسان وبيانى واردر.

گِله [ف] يانوب ياقيلمه. شكايت: كله‌مند = شاكى، شكايت

ايديجى، ايدن: «ساقى كله‌مند وبزم خاموش - رقاصهٔ باده خوار مغبر — جامد بك». كله‌مندى = كله‌مندلك. كله‌مندانه = كله‌مندجه‌سنه. مراجعت كله‌مندانه . كله‌مندان = كله‌مندلر.

كِلِيد [ف] فى الاصل آناختار معناسنه ايسه‌ده لسانمزده

آناختارله آچيلان معروف آلت معناسنه‌قوللانيلير: كليدكنج حكمت.

گِلِيم [ف] دوشمه، بساط § قالين صوف، خرقهٔ درويشان.

كليم پوش = كليم قوشانيجى، قوء شانان، كليم پوشان.

كِمام [ع] (كُمّ) ك جمعى.

كِنايه [ع] سوزى قپالى سويلمك، يعنى برشى سويليوب ديكر

برشى قصدايتمك § علم بيانجه حقيقت ومجاز طرفلرى متجاذب اولان بر لفظى تكلم ايتمكدر. كرك حقيقى، كرك مجازى اراده ممكن اولور. سخى بر آدم حقنده (كثير الرماد = كولى چوق) ديمك كبى. § مفهوم مخالفنى قصد ايدرك سوز سويلمك، تلميحاً سرزنش ايتمك. بو معناده لسانمزده تعريض وكنايه بردر: «طورر زمين بيانمده عرض قدرت ايچون- صفوف جند كنايات ايله صنوف مجاز - حمدى بك»

كه [ف] فارسيدن مأخوذ در. باشليجه اوچ وجه ايله استعمال

اولنور. ادات تبيين اولور: «ارواح كه تحفهٔ خدادر - خاك رهشاه انبيادر -

شیخ غالب § ادات تفریع اولور. بو صورتده ماقبلنك بعض متفرعاتنی مابعدیله ارائه ایدر . § ادات تعلیل اولور. «آلدانمه‌که شاعر سوزی البته‌یالاندر—فضولی». (اووقتده‌که) کبی تعبیرلرك یرینی‌طوته‌جق صورتده (که) استعمالی مهجوردر. ندیمك «صبا که دست اوره اول زلفه‌مشك ناب قوقاره مصراعی کبی.

کِه [ف] کوچك، صغیر .

کِهال [ع] (کهل)ك جمعی : کهال کهنسال .

کِهان [ف](که)ك جمعی. کوچکلر. دائما (بیوك) معناسنه (مه)ك جمعی اولان (مهان) ایله برابر قوللانیلیر: کهان ومهان = صغاروکبار. «سنی عالی‌طانیر کهان ومهان — ناجی»

کِهانة [ع] کاهنلك صنعتی.

کِهتر [ف] زیاده کوچك. کهتری = زیاده کوچکلك .

کِهترین [ف] دها، الك زیاده کوچك: فرزند کهترین.

کِهین [ف] کوچك.

گیازار [ف] چایر، اوتلاق . گیازار سبزین.

کیاسة [ع] زیرکك، فطانت .

گیاه [ف] تازه اوت. نبات. نظمده (گیه) صورتنده تخفیف اولنور . «مانند گیاهی که سراز راه بر آرد - زیرقدم محنت ایام شکفتیم —لا». = یول اوزرنده سرنما اولان اوت کبی پای محنت ایام آلتنده آچیلدق. (گیا) ده جائز در. گیاه شتر = دوه تیکنی . گیاه نمناك = سمیز اوتی، بقلة الحمقا .

گیتی [ف] دنیا، جهان. گیتی‌بان = جهانبان. پادشاه .

گیتی پژوه = طالب دنیا، پادشاه. گیتی نورد = جهان گرد، سیاح . گیتی ستان = جهان آلیجی، آلان، فاتح جهان. گیتی فروز = جهانی تنویر ایدیجی ایدن . آفتاب گیتی فروز . گیتی نما = جهانی کوستریجی، کوسترن : کاخ گیتی نما.

کیر [ف] ارکك انسان وحیوانك عضو تناسل.

گیر [ف] (کرفتن) مصدرندن مشتق امرحاضردر. ترکیبسز قوللانیلماز. جهانکیر = جهانی طوتیجی، طوتان. « موجهٔ نور تجلیٔ جهانکیرکدر — شعلهٔ رنکی کلستانده آچان ازهارك » عالمکیر. کریبانکیر. کلوکیر.

گیرودار [ف] جنك، غوغا، آشوب: عرصهٔ کیرو دار. « آلدیغك زخم الم دکمز بو عمریکدمه — قارشیدن سیر ایله دائم کیرودار عالمی »

کیس [ع] پاره کیسه‌سی § رحمده چوجق یتاغی، مشیمه. جمعی (اکیاس). یونانجه‌دن تعریب اولنمشدر.

گیسو [ف] اوموزاوستنه‌دوکیلان صاچ، باش صاچی: کیسوی مشکین. « یاده کلدکجه خیال سنبل کیسوی یار — کوزلرمدن سرپیلیر اشك تحسر دانه‌سی » کیسودار = صاچلی. نجم کیسودار. فتح کاف ایله استعمالی غلطدر.

گیسوبند [ف] صاچ اورکوسی. صاچ باغی.

کیسه [ف] معروف. بر کیسه آقچه بشیوز غروش اعتبار اولنور. کیسه بر = یان کسیجی.

کیلوغرام [فرانسزجه دن] اوزان جدیده اوقه سی، قیهٔ اعشاریه. تخفیف ایدیله‌رك (کیلو) ده دینیلیر.

کیلومترو [فرانسزجه دن] Kilomètre طول مقیاس جدیدینك بیك مترودن عبارت مسافه‌سی.

کیش [ف] دین، مذهب، ملت. یالکز قوللانلماز. کبرکیش = مجوس مذهبلی.

کیمیاء [ع] اکسیر § باقری آلتون ویا کوموش یاپمق علم باطلی. بواغورده نیجه حمقا اللرنده‌کی سرمایه‌یی افنا ایدرك آچلقدن اولمشلردر. کیمیاکر = کیمیا عملنی یاپان: « کیمیاکر بغصه مرده ورنج — ابله اندرخرابه یافته کنج — سعدی » = کیمیاکر غمله، مشقتله اولدی، ابله‌خرابه‌ده خزینه بولدی.

§ chimie مقابلی . اجسام عضویه وغیر عضویه نك خواص اصلیه‌لری تبدل ایتمك شرطیله یكدیكری اوزرینه اجرا ایتدكلری تأثیراتدن وبو تأثیراتك تابع اولدیغی قوانیندن بحث ایدن فن .

chimie minérale كیمیای معدنی . chimie organique كیمیای عضوی . كیمیاكر = بو علم ایله مشغول اولان ذات .

كین [ف] بغض، حقد، عداوت. كین توز = منتقم .

كین [ف] صاحب معناسنه‌در ؛ دائما مركب استعمال اولنور.

غمكین = غملی، مكدر. شرمكین = صاحب شرم ، محجوب .

كینه [ف] قلبده كیزلنن حقد ، بغض ، عداوت . كینه‌ور = كینلی، كین طوتیجی. كینه‌كش = دشمندن انتقامنی آلان ، منتقم . كینه خواه = كینه ایسته‌ییجی ، ایستین ، بغض ایدیجی ، ایدن .

كینه‌گاه [ف] جنك یری . معركه . نظمیده (كینه‌گه) صورتنده تخفیف اولنور .

ك

كبراء [ع] (كبیرك) جمعی . كبراء قوم = قومك بیوكلری . كبرای امت = امتك اولولری .

كبری [ع] (اكبر) ك مؤنثیدر.

كتاب [ع] (كاتب) ك جمعی : جهلۀ كتاب . «صریرخامه صانمه اصطلاحاته بوغلمقله — ایدربی چاره دائم شیوۀ كتابدن فریاد — راغب پاشا»

كتب [ع] (كتاب) ك جمعی . كتب فقهیه . كتب سجلات. بزم تركجه‌ده مستعمل اولان (كوتوك) بوندن محرفدر .

كحل [ع] سرمه. كحل اصفهانی.

كداخته [ف] اریمش . مذاب.

كداز [ف] (كداختن) مصدرندن امر حاضر . تركیبسز

قوللانيلماز: تحملكداز = تحملى محو ايديجى، ايدن. ماحئ تحمل. طاقتكداز = طاقتى محو ايديجى، ايدن. تكليف طاقتكداز. محنت جانكداز.

گدازنده [ف] اريتيجى، اريتن.

كدور [ع] (كدر)ك جمعى.

كدورات [ع] (كدر)ك جمع الجمعى: كدورات فلك. «بدن شكسته كدورات دهر فوجا فوج - نائلئ قديم»

كدورة [ع] بولانقلق. (صفوت) مقابليدر: كدورت آب. § غم، غصه، اندوه: «خلاص اولماز كدورتدن دل بى چاره بر برده».

گذار [ف] (كذاشتن) مصدرندن مشتقدر. كچمه، كچيش: كذار حيات. كذار عمر. كذار باشتاب. «ندانستم كذار شانه بر زلف توى افتد - وكرنه تاقيامت خدمت شمشاد ميكردم - لا» = طراغك كذارى سنك زلفك اوزرنده وقوع بوله جغنى بيلمدم. يوقسه قيامته قدر شمشاده خدمت ايدردم. لسانمزده منحصراً (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: ايام جوانى برق يمانى كبى كذار ايتدى. مشتق منهى متعدى اعتبار اولنديغى حالده (كذار) كلمه‌سى دائما وصف تركيبى حالنده استعمال اولنور. دمكذار = دم كچيريجى، كچيرن. زمانكذار = زمان كچيريجى، كچيرن. «بو شب بمله اى ملك زمانكذار اولورميسك — دل خزانرسيده‌يه دم بهار اولورميسك — منمنلى‌زاده طاهربك». رهكذار = كچيد، كچه‌جك يول: «اى مصور رهكذارى اوزره چك تمثالمى — فضولى» § اوده‌مه، ادا ايتمه: بومعناده تركيبسز قوللانيلماز. شكركذار = اداى شكر ايديجى، ايدن. خدمتكذار = اداى خدمت ايديجى، ايدن. وام كذار = اداى دين ايديجى، ايدن. كاركذار = ايشكذار. سخن كذار = سوزى حقيله ادا ايديجى، ايدن. اهل سخن: اديب سخن كذار. سخن كذارى = سخن كذارلق. سخن كذارانه = سخن كذارجه‌سنه. «شكر نعمت رانكوميكن كه حق — دوست دارد بندكان حق كذار — سعدى» = نعمتك شكرينى حسن ايفا ايت كه خداوند مطلق، اداى حق ايدن بندكانى سور.

گذارنده [ف] كچيجى، كچن. كچيريجى، كچيرن. كذارندۀ ايام.

گُذارِش [ف] کچمه، کچیش؛ کذارش ایام. کذارش حیات. «کذارش حیاتدن بو سرمی آکلادم که بن — ممات بر دیدیمه‌نك سکونه انقلابپذر — سامح»

گُذاف [ف] بوش‌لقردی، معناسز سوز، لاف: «اشته او قدر در اول حکایت ـ باقیسی کذاف بی نهایت — غالب دده»

گُذَر [ف] کچمه: (ایتمك) مصدریله قوللانیلیر. کذر ایدن. «بردوش کیبدر حق بو که معنی‌ده بو عالم — کیم کوز یوموب آچنجه زمانی کذر ایلر — نفعی». خوش کذر = خوش کچیجی، کچن. رهکذر = کچید، کچه‌جك یول. «ای خطوه شماران چکیلك رهکذرمدن ـ ناجی». (جانمدن کچدم). مقامنده (جانمدن کذرایتدم) دینیلسه کولنج اولور.

گُذَران [ف] کچیجی، کچن: جهان کذران. عمر کذران. کذران اولان ماه تموزده. کلمه لازم اولدیغندن [کذران اولان] مقامنده (کذران ایدن) دیمك خطای فاحشدر. کذرانی = کچیجیلك: استحصال وسائل خوش کذرانی.

گُذَرگاه [ف] کچید. یولك اوغرادیغی محل. دربند: کذرکاه نورانی. کذرکاه جانان.

گُذَرنامه [ف] مرور تذکره‌سی.

گُذَشتگان [ف] (کذشته) نك جمعی. کچمشلر، اسلاف، متقدمین: کذشتکان شعرا. کذشتکان بشر. کذشتکان ملت.

گُذَشته [ف] کچمش: سال کذشته. کذشته زمان. § قرضاً آلنان آقچه‌نك فائضی. آقچه تأدیه‌سندن عبارت تعهداتك زمانیله ایفا ایدیله‌مه‌مسندن طولایی لازم کلن تضمینات. کذشتهٔ نظامی.

کُرات [ع] (کره) نك جمعی. تشدید را ایله استعمالی غلطدر. کرات انجم. «صاچدك بر آوج کهر سمایه — اولدی بو کرات بی نهایه ـ عشقکله او رمیه‌دن بریدر — هر برکره زاروسرسریدر —...»

گُراز [ف] آزیلی ارکك طوموز.

گِرانْ [ف] آل آت، کوران: کران سبك جولان. ترکجه‌دن تعجیم اولنمشدر.

کُرْبَةْ [ع] غم، غصه، محنت: کربت غربت.

گُرْبَه [ف] کدی، سنور.

کُرَه [ع] یووارلاق، مدوراولان شی: کرهٔ ارض. کرهٔ آفتاب. تشدید را ایله استعمالی غلط فاحشدر.

کُرَّه [ف] آت و سائر حیوان یاوریسی. صپا.

گُرْد [ف] بهادر، پهلوان، دلاور، قوی دست.

گُرْز [ف] اسلحهٔ عتیقه‌دن صاپی اوزون دمیر برطوپوز درکه زره اوزرینه اوقدن، قلیجدن زیاده تأثیری اولورمش. «ستاره سنان بود وخورشید تیغ، از آهن زمین بود واز کرز میغ — فردوسی»

گُرْسَنه [ف] آج. جوعان. کرسنکی = آجلق. سکون راء کسر سین ایله (کُرْسِنَه) ده لغتدر.

گُرُسْنه چَشَم [ف] آج کوزلی، حریص، چِرِی.

کرسنه چشمانه = کرسنه چشمجه‌سنه. کرسنه چشمی = آج کوزلیلك.

کُرْسِیّ [ع] تخت، سریر § واعظلرك جامعلرده اوزرینه اوطوردقلری یوکسك یر. کرسی نشین = کرسیده اوطوران، واعظ. § تحت العرش بر سماء.

کُرَماء [ع] (کریم) جمعی.

کُرْمیخ [ف] اکسر.

گُرْك [ف] قورد: کرك زاده: کرك آشنایی = منافقانه کورشمه. کرك باران دیده = اسکی قورد، کورمش کچیرمش آدم.

کُرْنْك [ف] آل آت: کرنك زرین یالهنك.

کُرُوب [ع] (کرب) ك جمعی.

کُرُور [ع] تکرار، برشیئك دفعه بعد دفعه وقوعی: کرور

ایام. کرور ادوار. کرور لیل ونهار.

کروم [ع] (کرم)ك جمعی.

گروه [ف] جماعت، بولوك: کروه اشقیا. کروه متمردین. کروه عصات. کروه‌فسده. کروها کروه = بولوك، بولوك بولوك. قوجافوج.

کروی [ع] کره‌یه منسوب، کره کبی یووارلاق: جسم کروی. کروی الشکل. (کری) ده دینیلیر.

کریوات [ع] کره‌جکلر. کریوات بیضاء = قان دروننده بولنان بیاض کره‌جکلر. کریوات حمراء = قان دروننده بولنان قرمزی کره‌جکلر. صحیحی (کریّات) در.

کریوه [ع] کره‌جك. کره‌نك مصغری. واوایله‌یا اجتماع ایدوب‌ده برنجیسی ساکن اولورسه واو یایه قلب اولنمق قاعدهٔ صرفیه اقتضاسندن اولدیغندن صحیحی (کریّه) اولمق لازم کلیردی.

گزارش [ف] دوش یورمه، رؤیا تعبیر ایتمه. کزارشکر = دوش یوریجی، یوران، معبر. کزارشنامه، کذارنامه = تعبیر نامه.

گزاف [ف] کذاف.

گزیده [ف] سچلمش، منتخب: کزیده اسلوب. کزیده سخن.

گزین [ف] سچلمش، منتخب، مطبوع: شعر کزین. اسلوب کزین § (کزیننده) صرخمی اوله‌رق ترکیب حالنده قوللانیلیر: خلوت کزین = اختیار خلوت ایدیجی، ایدن. عزلت کزین = عزلت اختیار ایدیجی، ایدن. وحدت کزین = وحدت اختیار ایدیجی، ایدن.

گزیر [ف] چاره، علاج. ناکزیر = ناچار، لا علاج، ضروری.

گزینش [ف] سچمه، سچیش.

گسار [ف] ایچمك، تناول ایتمك معناسنه اولان (کساردن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانیلماز: میکسار = می ایچیجی، ایچن. مینوش. غمکسار = غم ییجی، یین،

شریك الم. «کیمك همبزمیسین یاران عیش وعشرتك کیمدر — ندیمك غمکسارك همدمك هم صحبتك کیمدر — نیلی»

گستاخ [ف] ادبسز، حیاسز. گستاخانه = گستاخجه. سنه. گستاخی = گستاخلق. حرکت گستاخانه.

گستر [ف] یایمق، دوشه‌مك معناسنه اولان (گستردن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: ضیا گستر = ضیا یاییجی، یایان. ناشر ضیا. کمالات گستر = کمالات یاییجی، ناشر کمالات. عدالت گستر.

گسترده [ف] یاییلمش، دوشنمش، مفروش.

گستهم [ف] ابن توزربن منوچهر، یا خود (گژدهم) نامنده‌کی پهلوان ایرانینك اوغلی اولان مبارز: «اول دم‌که قصد جنك ایدر صحرالری کلرنك ایدر — دنیایی خصمه تنك ایدر اولورسه سام وگستهم — نفعی»

کسبه [ع] یاغی چیقاریلان شیئك بعدالتعصیر قالان پوصه‌سی. لسانمزده‌ده بونام ایله معروفدر.

گسسته [ف] قوپمش. قیرلمش. گسسته مهار = کندی باشنه حرکت ایدن لاقید، لاابالی.

کسور [ع] (کسر)ك جمعی. (کسورات) جمع الجمعی. کسورات اعشاریه.

کسوف [ع] کونش طوتولمق: کسوف آفتاب. سبب کسوف، قمرك کونشله ارض آره‌سنه کیره‌رك ضیاسنك انتشارینه حیلولت ایتمسندن عبارتدر. بوکبی حادثات سماویه اسکی انسانلر طرفندن پك اهمیتله تلقی اولنوردی.

کش [ف] (کشتن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: دشمن کش = دشمن اولدیریجی، اولدیرن. عاشق کش = عاشق اولدیریجی، اولدیرن. «بریر وار ایمش دلبری عاشق کش اولورمش — اسحاق مکر وار ایسه اسکوب اوله‌جقدر — اسحاق»

گشا [ف] آچمق، فتح ایتمك معناسنه اولان (گشادن) مصدرندن مشتق فعل امردر. ترکیبسز قوللا. نیلماز: دلگشا = کوکل آچیجی، آچان، مفرح. ممالك گشا = ممالك آچیجی، آچان، فاتح البلاد.

گشاد [ف] آچلمه، آچیلیش: «کشاد غنچهٔ دل قالدی بر بهاره دخی - لا». یکی یاپیلان مکتبك رسم کشادی. § طاوله اویونلرندن برینك اسمی.

گشاده [ف] آچیلمش، آچیق: کشاده پیشانی. = آلنی آچیق؛ وضاح الجبین. کشاده ابرو = کولر یوزلی؛ صبیح الوجه. کشاده روی = آچیق یوزلو، بشوش. «خوبرویان کشاده روباشند — توکه روبستهٔ مکر زشتی - لا» = کوزل یوزلیلرك یوزلری آچیق اولور. سن چرکین اولمیسك که یوزنی قپامشسك. کشادکی = کشاده لك.

گشاده دل [ف] کریم، منعم، جوانمرد § شن، بشوش آدم. کشاده دلی = کشاده دللك. کشاده دلانه.

گشاده زبان [ف] فصیح، بلیغ. کشاده زبانی = کشاده زبانلق.

گشاده دست [ف] جوانمرد، کریم. کشاده دستی = کشاده دستلك. کشاده دستانه = کشاده دستجه سنه. کشاده دستان.

گشایش [ف] آچیلمه، آچیلش: کشایش بخش خاطر. کشایش بخش دل. § آچیقلق، صافیت، رونق: کشایش هوا. کشایش آسمان «بر کشایش بر لطافت وار بو کون افلاکده — وارسه دنیادن چکلمش آشنالردن بری - لا».

گشاینده [ف] آچیجی، آچان.

کشتار [ف] قربان، مذبوح.

کشتره [ف] دولکرلرك اوزون رنده سی. کشتره.

کشتگان [ف] (کشته)نك جمعی. کشتکان راه عشق. کشتکان زنده = شهدا.

کشته [ف] اولدیرلمش مقتول، کشتهٔ هجران.

کشتی [ف] کورشمك، مصارعه.

کشتیگیر [ف] و

کشتگیر [ف] کورش طوتیجی، طوتان، پهلوان: کشتکیر بی نظیر.

کُشْتَنی [ف] اولدیرلمکه لایق، سزای قتل.

کُشَنْدَه [ف] اولدیریجی، اولدیرن، قاتل.

گُشُوده [ف] آچلمش.

کُعُوب [ع] و

کُعُوبَة [ع] قز ممه‌سنك بیومه‌سی، قبارمه‌سی.

گُفْتار [ف] سوز، کلام: گفتار دلپسند.

گُفْت وگُو [ف] سوز، دیدی قودی، قیل وقال: گفت وگوی خلق. « هپ حسن وعشقه دائرایمش گفت وگوی خلق — دیللرده داستان ایمش اسرار صاندیغم — نوعی » (گفتگو) یازمق ده جائزدر.

گُفْت وشُنید [ف] دیدی قودی.

کُفْر [ع] وحدانیت ویا نبوتی انکار: ایمانك ضدیدر. کفر درت درلو اولور: کفر انکاری = قلب ولسان ایله کفر ایتمك، وجود واجب الوجودی اصلا بیلمه‌مك، اقرار ایتمه‌مك. کفر جحودی = قلباً بیله‌رك لساناً اعتراف ایلمه‌مك. کفر عنادی = قلب ایله بیلوب و لسان ایله اقرار ایدوب متدین اولمامق. بوکا کفر عاری‌ده دینیلیر. ابی طالبك کفری کبی. کفر نفاقی = لسان ایله اقرار ایدوب قلب ایله معتقد اولمامق. (کفر) کلمه‌سی آنجق انکار دین وشریعتده مستعملدر. عربجه‌ده کفر (ظلمت) معناسنه‌ده کلدیکندن بزم اسکی شاعرلر بو مناسبتله (زلف سیاه) اوزرینه ایجه مضمون صرف ایتمشلردر. § سوکوب صایمق، طعن ودشنام ایتمك: نه کفر ایدییورسك. ایتدیکك کفر الویرمدیمی؟

کُفْران [ع] نعمتی، احسانی انکار ایتمك، کوریلن لطفی اونوتمق: کفران نعمت، شعار ارباب دنائتدر. (کفر ایتدی) مقامنده ترکجه‌ده (کفران ایتدی) دینیله‌مز. ذاتاً کفران کلمه‌سی عربجه‌ده بیله غالباً انکار نعمتده مستعملدر.

کُفْو [ع] اش، مثل، همتا، قدرجه مساوی: او قز بو افندینك کفوی دکل. انسان اثنای تأهلده کفونی آراملیدر. (کفؤ) ده لغتدر.

کُفَه [ف] قامشدن، آغاج چیبوغندن اورلمش سپد، کفه.

کُفَیه [ع] کچنه جك غدا.

کُلّ [ع] برلفظ مفرد درکه شیئك جمیع اجزاسنك شمول واستغراق اوزره اسمیدر. ترکجه‌ده مقابلی هر، هپ، بتون کلمه‌لریدر: کل نفس ذائقة الموت. کل شیئ یرجع الی اصله = هرشی اصلنه رجوع ایدر. **کُلّی** = کله منسوب. قوهٔ کلیه = قوهٔ عمومیه. قدرت کلیه = قدرت آلهیه. امورکلیه. کلیاً = کلی اوله‌رق، بسبتون: سویلدیکی سوزلر کلیاً خلاف حقیقتدر. عقل کل = عقل اوّل. «عقل کل» برهانده شویله تعریف اولنمشدر: «ارباب عقول تقریرلری اوزره حضرت خالق بیچون جلت قدرته جمیع اشیادن مقدم لاعن سبب محض فیض وعنایتیله عقل کلی ایجاد ایلدی. بوکا عقل اول وجوهر اول دخی دیدیلر وبوعقله اوچ معرفت عنایت بیورلدی. بری معرفت حق وبری معرفت نفس وبری معرفت احتیاجدرکه مولاسنه محتاج اولدیغنی بیلمکدر... الخ» **کُلّیّت** = کلیلك. جزئیت. کلیت.

گُل [ف] معروف خوش قوقولی شکوفهٔ رنکین، ورد: کل وبلبل. «سرکذشت عهد کل را از هزاران بشنوید — عندلیب آشفته ترمیکوید این افسانه را - لا» = کل زمانتك وقایعنی بلبللردن دیکلیکز. بلبل بو افسانه‌یی پك چیلغنجه‌سنه‌سویلر. «میان نالهٔ مانیست چندان فرق ای بلبل — توازرخسار کل من‌از کل رخسار می نالم — جمیل صدقیٔ زهاوی» = ای بلبل بزم ناله‌مز آراسنده پك اوقدر فرق یوقدر. سن رخسار کل، بن بر کلرخسار ایچون نالانز. «لفظ پرخنده، معنیٔ کریان — وارسه بونلر دیمك بدیع و بیان — هم کلی هم هزاری پك سورم — اکرم بك». «طوررکوکلمده مبهم بر امل عمر نزارمدن — المده برکل پژمرده قالدی نوبهارمدن — راسم بك». «قاچمه ای نوبهار باغ دلم — اورسه‌لنمز کلك خزان دکلم — ناجی» کلباغ = کل باغچه‌سی: کلباغ کوی جانان. کل صدبرك = قتمرلی برنوع ایری کل. کل تر = تازه، طراوتلی کل. کل سرخ = قرمزی کل. کل نشاط = باده. کل رعنا = طیشی صاری ایچی قرمزی برنوع کل. کل تصویر = کل مصوّر: «کل تصویر بهار اولسه‌ده خندان اولماز — راشد مورخ» کلبیز = کل سرپیجی، سرپن، کل دوکیجی، دوکن. کلخیز = کل بتیریجی، بتیرن. ارض کلخیز. کل زمین = محل عیش و عشرت. کل اندام = کل بویلی، نازك، لطیف اندامل: «اوکل اندام بر

آل شاله بورونسون بوریسون — اوجی کوکلم کبی آردنجه سورونسون بوریسون — واصف » برك گل ، گلبرك == گل یاپراغی. گلبرك حیا § چیچك: گل نسرین، گل بادام. گل زنبق.

گلاب [ف] گل صویی.

گلابدان [ف] اینجه گل صویی قونیلان اوجی سیوری ظرف.

گلاج [ف] نشاسته دن غایت اینجه صورتده یاپیلان طاتلی یوفقه سی.

گلاله [ف] قویرجق صاچ ، موی مجعد § چیچك دسته سی ،

کلاه [ف] قالپاق § باش اورتوسی، سرپوش: کلاه مولوی. مناره کلاهی. کاغد کلاهی. کلاهجی == حیله کار. کلاه قاپمق == قپا. روز ایتمك. کیجه کلاه == رفع رتبه، علامت مأموریتی فك ایله طرد ایتمك. کلاه ایتمك == برینه اویون اوینامق: «مولویدر سودیکم هردم کلاه ایلر- بکا — لا». بعضاً نظمده (کله) صورتنده تخفیف اولنور: «چه غم ز بی کلهی کآسمان کلاه منست لا» == کلاهسزلقدن نه غم. زیرا آسمان بنم کلاهمدر.

گلبة [ع] شدت، مشقت: گلبت شتا.

گلبانك [ف] آوازهٔ بلند: بر آغزدن چیقان سس: گلبانك توحید. گلبانك تضرع. گلبانك ظفر. «الله اکبر» گلبانك جلیلی بتون طاغلری، وادیلری ایکلتمشیدی. (گلبام) ده بو معنایه در.

گلبدن [ف] گل بدنلی، بدنی گل کبی لطیف و نازك. (گلتن) ده بو معنایه در.

گلبشکر [ف] گل خمیره سی، گل رچلی: «حقهٔ گلبشکردر دهنك — طویام آغزکی اوپمکله سنك — احمد مدحت افندی، مشهور شرقیسندن» (گلشکر) ده دینیلیر.

گلبن [ف] گل فدانی، گل اوجاغی: فتح با ایله استعمالی یا گلشدر.

گلبه [ف] قولوبه § طار، قرانلق حجره و دکان: گلبهٔ محنت. گلبهٔ تاریك هجران.

گلچهره [ف] گل چهره لی، چهره سی گل کبی لطیف: جوان گلچهره. دختر گلچهره.

گلچین [ف] کل دوشیریجی ، دوشیرن : کلچین باغ کامرانی .

کلخان [ف] و

کلخن [ف] حاملرده صویی تسخین ایچون آتش یاقیلان محل . کلخانی = سرسری .

گلدان [ف] کل محفظه‌سی ، چیچکك .

گلدسته [ف] کل دمتی ، چیچك دسته‌سی : کلدستهٔ تحیات .

گلرخ [ف] و

گلرخسار [ف] کل یناقلی .

گلروی [ف] کل یوزلو .

گلزار [ف] و

گلستان [ف] و

گلشن [ف] کل تارلاسی ، کل باغچه‌سی : «کلزاره صالن موسمیدر کشت وکذارك — وبر حکمنی ای سرورروان کهنه بهارك — ندیم » . «سنسك بوکلستانك سرمایهٔ صفاسی — الله ای بهارم کوسترمسون خزانك — نورس افندی» . «خندهٔ کلله دکل کلشنده آه عندلیب — منتشر در کوشه کوشه داستان حسن و عشق - لا » (کلستان) کلمه‌سی سینك سکونیله‌ده اوقنور .

گلعذار [ف] کل یناقلی : «کلعذارم سن همان صاغ اول فدا جانلر سکا - . . . »

گلغنچه [ف] کل غنجه‌سی ، وردنا شکفته .

گلفام [ف] کلی رنکلی : بادهٔ کلفام . ابر کلفام . «ابر کلفام شفق ایلدی تشکیل صفوف — طرف دامان سما دوندی کلستانه بنه »

کلفة [ع] رنج ، مشقت ، تعب : کلفتلی ایش . کلفتلی شی . § مشقتله ایش ایشله‌مك : «آنجق کورینورکه کلفت ایتمش — کویا جبر طبیعت ایتمش — . . . » § مراسم : «میان اصدقاده شرط الفت

ترك كلفتدر — شيخ الاسلام عارف حكمت بك» بو معناده مجازاً مستعملدر.

گلفشان [ف] گل صاچيجى، صاچان. گلفشانى = گلفشانلق.

گلگشت [ف] تفرجگاه، مسيره، چمن.

گلگون [ف] گل رنكلى: بادۀ گلگون. رخ گلگون. § معشوقۀ فرهاد اولان شيريننك آل آتى.

گلگونه [ف] بر نوع قادين دوزكونى. § گل رنكلى

گلميخ [ف] قپو قنادلرينه، دولاب قپاقلرينه ميخ آلتنه قونيلان پول، قباره.

گلنار [ف] نار چيچكى.

گلنخل [ف] گل آغاجى.

گلنگبين [ف] بال ايله ياپيلان گل مرباسى.

كلنك [ف] قازمه، طاش قيران دمير آلت.

كله [ف] (هاء ملفوظه ايله) (كلاه) مخففى. نظمده قوللانيلير: طرف كله. كلهكوشه = فس كوشه‌سى. كلهكوشۀ مباهات.

كلّيات [ع] (كليت)ك جمعى: كليات امور § برشاعرك بالجمله آثارينى حاوى اولان مجموعه: كليات فضولى. كليات نابى.

كليچه [ف] كولچه، قرص: كليچۀ آفتاب. كليچۀ قمر. كليچۀ سيم = بدر تام.

گم [ف] ضايع: «گم اولدى راحتمز ليلمزنهار اولەلى‌ـلا». «اللهدن ايلمش تجسم — اللهده كائنات اولور گم — ناجى»

كماة [ع] (كمىّ)ك جمعى.

كمان [ف] و

گمانه [ف] ظن. (يقين) مقابليدر. گمان ارباب غرور.

گمراه [ف] آزغين. يولنى شاشيرمش. ماديات و معنوياتده قوللانيلير. معنوياتده (ضالّ) معناسنى

افاده ايدر: «نه‌دن كافى دكلدر خلق ايچون رهبرلكى عقلك — بيچون هامون خلقت قالميور كمراهدن خالى — صفا». نظمده (كمره) صورتنده تخفيف ايله‌ده استعمال اولنور. كمراهى = كمراهلق. كمراهانه = كمراهجه‌سنه. كمراهان = كمراهلر.

كمكرده‌پى [ف] ايزى غائب اولمش، آدى صانى باتمش، بى‌نام ونشان § مصنوعاتى كيمسه‌نك تقليد وتنظيره مقتدر اوله‌مديغى صنعتكار.

كمكشته [ف] ضايع اولمش: «هلال عيد براوج فلك هويداشد — كليد ميكده كمكشته بود پيداشد — لا»

كمنام [ف] نام ونشانى ضايع اولمش، اونوتولمش. كمنامى = كمناملق. كمنامانه = كمنامجه‌سنه. كمنامان = كمناملر.

كمون [ع] كيزلنمك، اختفا ايتمك.

كميت [ع] قيرمزى شراب § يلديسى قيويروغى سياه طورى آت: كميت سبك رفتار. كميت خامه. كميت نشاط = باده.

كنام [ف] آرامكاه آدم، آشيانهٔ طيور § ميشه، بيشه § آرسلان يتاغى. «رايت افرازوغا زهره‌شكاف اعدا — سيف مسلول وغا، شير كنام دولت — منيف»

كنان [ف] ايدرك: يالكز قوللانيلماز. تظلم كنان مراجعت ايتمك. ناله كنان كيتمك. يرينه كوره ايديجى، ايدن معنالرينى ده افاده ايدر.

كناه [ف] اوامر الهيه‌يه موافق اولميان عمل، اثم: «نه چاره يار بزى سوميور كناهى قدر — لا» كناهكار = كناه ايشله‌ييجى. ايشلين. كناهكارى = كناهكارلق. كناهكارانه كناهكارجه‌سنه. كناهكاران = كناهكارلر. كناهپيشه = كناه ايشلمه‌يى عادت ايدين، آثم. نظمده (كنه) صورتنده تخفيف ايله‌ده استعمال اولنور. «ايا شفيع كنه پيشكان دم موعود — سامى»

كنبد [ف] قبه، جنبذ: «كيم اولمش واقف اسرار هستى هانكى دم قالمش — بوكنبد پرسيش لاريب اين اللهدن خالى — صفا» بوكلمه‌يى بعض فرهنكلر كاف عربى ايله‌ده قيد ايتمشلردر. (كنبده) ده بو معنايه ايسه‌ده تركجه‌ده مستعمل دكلدر.

کُنْج [ف] کوشه، بوجاق، زاویه: کنج محنت، کنج هجران.
«کنج غربت کلشن جنت قدر جانبخش اولور — دار غربتده بولنسه آشنالردن بری — نابی»

کُنْجایِش [ف] صیغیش، صیغیشمه، کنجایش پذیر = صیغیشیجی، صیغیشان.

گُنْجِشْك [ف] سرچه قوشی، عصفور.

کُنْجیده [ف] کنجیدن مصدرندن مشتق اسم مفعولدر، صیغمش، صیغدیرلمش: «کنجیده طورر خرقه‌مز آلتنده کنوزات — درویشلرز [گرچه] نظرده فقرایز ـ ...»

کُنِشْت [ف] مجوس آتشکده‌سی، یهودی هاوراسی. (کُنِش) صوزتنده تخفیف ایله استعمال اولندیغی ده واردر.

کُنْگُره [ف] هر شیئك طبقه طبقه یوکسك یری، تپه‌سی § قلعه بدنلری اوزرینه یاپیلان شرفه: (کُنْگُر) ده لغتدر.

کُنَنْدَه [ف] ایدیجی، ایدن، یاپیجی، یاپان. یالکز اولدیغی حالده قوللانیلماز. آغاز کننده = باشلایجی، باشلایان.

کُنُود [ع] کفران نعمت ایتمك.

کُنُوز [ع] (کَنْز) ك جمعی: کنوز حکمت، کنوز غیب.

کُنُون [ع] برشیئی کیزله‌مك.

کُنْه [ع] بر شیئك جوهری، حقیقتی § بر شیئك قعری، نهایتی: کنه مسئله.

گُنَه [ف] (کناه) مخففی، نظمده قوللانیلیر.

کُنْیه [ع] لقب، بر آدمه اب، ام، ابن، بنت کلمه‌لرینك برینی اضافه ایدرك تسمیه ایتمك.

گُو [ف] (کفتن) مصدرندن امر حاضردر، ترکیبسز قوللانیلماز: سخنکو = سوز سویلیجی، نادره کو = نادره سویلیجی. اعجاز کو = اعجاز سویلیجی، اعجاز کویی = اعجاز کولق. اعجاز کویانه = اعجاز کوجه‌سنه، اعجاز کویان = اعجاز کولر.

گوا [ف]) گواه) مخففی، شاهد، بینه.

گوار [ف] و

گوارا [ف] هضمی، تناولی قولای اولان مأکولات. (گلوگیر) مقابلیدر. (گواران) ده لغتدر.

گوارش [ف] هضمه یاردمی اولان ترکیب.

گواه [ف] شاهد،

گواهی [ف] شهادت.

«هر نسنه قیلار وارلغکه حسن شهادت
هر ذره ایدرو حدتکه عرض گواهی...»

کوب [ف] (کوفتن) دن امر حاضر. ترکیبسز قوللانیلماز پایکوب = آیاق اوریجی، اوران. کوبان = اورەرق. پایکوبان = آیاق اورەرق.

کوپال [ف] گرز، دمیر طوپوز، اسکی محاربابده قوللانیلیر ایدی. « ززخم تبر زین وکوپال وتیغ ـ زدریا بر آمد یکی تیره میغ ـ فردوسی»

کوتاه [ف] قیصه، بویسز: کوتاه نظر = غافل؛ عاقبت اندیش اولمیان؛ کوتاهتر = دها قیصه، کوته آستین = صورت صلاحده کورونن اهل فساد. کوتاهترین = اك زیاده قیصه. کوتاهترین ایام. کوته اندیش = صوکنی صایمیان. دوشونمین. (کوته) صورتنده تخفیف ایله ده استعمال اولنور. کوتاهبال = قیصه بویلی.

کوچه [ف] طار سوقاق، اینجه یول § محله. کوچه گردان. (کویچه) ده دینیلیر.

کودك [ف] چوجق، طفل. کودکی = چوجقلق. کودك منش، چوجق طبیعتلی.

گودرز [ف] اشکانیان سلالەسندن بر حکمدار غدارك اسمیدرکه زماننده دنیایی قاصمش قاوورمش و حسابسز معابد خراب ایتمشدی.

کور [ف] اعمی. کوری = کورلك کورانه = کورجەسنه. کوران = کورلر.

گور [ف] مزار، قبر «هیز اکر توبه کند بازچنان تالب کور ـ حرکات وسکناتش همه هیزانه بود

ـــ لاادرى » § ملوك ساسانياندن يزد جردك لقبيدر . كور، يبان اشكى معناسنه‌ده كلديكندن وبهرام بونى صيد ايتديكندن كنديسنه بو نام ويرلمشدر .

كوره [ع] دميرجى اوجاغى ، معدن اوجاغى.

كوراب [ف] سراب،

كورابه [ف] قبه‌لى تربه .

كوردل [ف] قلبى كور، جاهل، اذعانسز .

گورستان [ف] مزارستان.

كورفز [رومجه‌دن] قوى: سلانيك كورفزى.

گوركن [ف] مزار قازيجى ، قازان.

كورميخ [ف] قازيق.

كوز [ع] بارداق.

كوزش [ف] تظلم.

كوزه [ع] صو دستيى . كوزه‌كر = چوملكجى، بارداقجى .

كوژ [ف] آليچ .

كوس [ف] اسكيدن محاربه‌لرده، بيوك آلايلرده چالنان بيوك طاوول : « دولشكر بهم بركشيدند كوس — چوشطرنجى ازعاج واز آبنوس — فردوسى » كوس رحيل = كوچ محلنده چالنان كوس: « آخر چالندى كوس رحيل ايتدك ارتحال — اول قوناغك اولدى جنان بوستانلرى - باقى »

گوساله [ف] برياشنده صغير، طانه. اصلى (كاوساله) در. § كوندن تربيه اولنان قالين درى .

گوسفند [ف] قويون، غنم .

كوسه [ف] چكه‌سنده بر قاچ تل صقالى اولان آدم ، (كوسج) بوندن معربدر. « اوزون بويلى كوسج جسيم الوجود —

جهانده عدیلی عدیم الوجود — عزت منلا»

گوش [ف] قولاق، اذن : کوش پیچ = قولاق بورمه ، تأدیب. کوش پیچیده = تأدیب اولنمش، کوش خرده = تأدیب اولنمش. کوشدار ـ سوزی لایقیله دیکلییجی، حفظ ایدیجی. کوشکذار = ایشیدیلان سوز § ایشیدیجی .

گوشاب [ف] پکمز.

گوشت [ف] ات، لحم .

کوشش [ف] چالشمه، چالشیش.

کوشك [ف] معروف، قصر « کشیده سر باوج آن کوشك عالی ـ ولکن چون دل عشاق خالی — میر نظمی ». بو کلمه‌نك ترکجه‌دن آلنمش اولدیغی ظن اولنور.

گوشمال [ف] قولاق بورمه ، تأدیب .

گوشوار [ف] کوپه . (کوشواره)ده دینیلیر.

گوشه [ف] بوجاق، بیغوله: « اقتباس فیض بی پایان ایدوب پیمانه‌دن — بیك جهان ایتدم تماشا کوشهٔ میخانه‌دن — محی الدین افندی ». کوشهٔ دهن = آغزك ایکی طرفی . کوشهٔ چشم = کوز اوجی. کوشه گیر و کوشه نشین = منزوی، عزلتکزین. کوشه مفتیسی = منزور.

کوف [ف] بایقوش .

کوفته [ف] دوکولمش شی § معروف دوکولمش اتدن یاپیلان طعام. کوفته خور = لافزن، دوباره‌جی.

گوگرد [ف] کوکرت، کبریت.

کوکنار [ف] خشخاش، خشخاش تخمی، عصاره‌سی افیون بوندن حاصل اولور: « من ارشراب میخورم بیانك کوس میخورم — ببارکاه تهمتن ببزم طوس میخورم — بپیالهای ده‌منی علی الرؤس میخورم — شراب کبر میچشم می مجوس میخورم — نه‌جوکیم که خوکنم ببرك کوکنارها — قاآنی »

کولاب [ف] کول، غدیر § بیوك طالغه .

کُومَهْ [ع] طوپراق ییغینی . § یوکسك یر .

کُونْ [ف] مقعد .

گُونْ [ف] رنك، لون : یالکز قوللانیلماز. کلکون = کل رنکلی. لاله‌کون = لاله رنکلی . شفق کون = شفق رنکلی . سبز کون = یشیل رنکلی . کوناکون = درلو درلو ، انواع مختلفه‌ده اولان . § طرز، روش، صفت .

گُونَه [ف] کون، درلو. کونه‌کونه = رنکارنك، درلودرلو.

کُوهْ [ف] طاغ، جبل: کوه‌ودشت. کوه‌آتشفشان=ینارطاغ، وولقان. کوه شکوفه شکوه. کوهی =طاغه منسوب . شکوفهٔ کوهی، مرد کوهی. (کُهْ) صورتنده‌تخفیف اولنورسه‌ده ترکجه‌ده یالکز اوله‌رق قوللانیلماز . کوهپایه = طاغلق . کوهپاره= طاغ پارچه‌سی. کوهامون = تپه‌سی دوز طاغ. کاف فارسی ایله اوقوماملی.

گُوهْ [ف] نجاست، بوق.

کُوهْسارْ [ف] طاغلق § طاغ ، طاغ تپه‌سی . جمعی کوهساران

کُوهْسْتانْ [ف] طاغلق . طاغی چوق یر . کسرسین ایله‌ده اوقنور. بو ایکنجی صورت قرائت — اقتضای وزن ایله — دائما نظمده‌واقع اولور.(کلستان) وامثالی کلمه‌لرده.بویله‌در.

کُوهْکَنْ [ف] و

کُوهْ‌کُوبْ [ف] طاغ قازیجی ، طاغ دوکیجی :
« بیستون فلکی آه ایله برباد ایدهیم ـ
کوهکنلك یولن اوکرتمك ایچون فرهاده — حمدی بك » § شیرینك عاشقی اولان فرهادك لقبی .

کُویْ [ف] قریه § محله،صوقاق:
« شویله پنهان کیده‌سین کوینه جانانك کیم — همدمك راه اوله اما اوده خوابیده کرك ـ ندیم»
بو ایکنجی معناده یالکز نظمده قوللانیلیر .

گُویْ [ف] مدورشی، طوپ . مجملرك چوکان دیدکلری شیله اوینادقلری یووارلاق .

گویا [ف] سویلیجی ، سویلین : «بر نکهله قومدی دردی تقریره مجال - چشم مستك نیجه کویالری خاموش ایلر — فطنت» § ادات تشبیه . (صانکه) معناسنه . «بر حمله اوررکه خصم دینه - کویا اینر آسمان زمینه - ...» بعضاً مقام تعریضده قوللانیلیر: کویا شعر سویلیور. بو صورتده کویانك (که) ایله استعمالی ممنوعدر . (کویا)نك بر یاء زائده ایله (کوییا) صورتنده استعمالی جائز دکلدر.

گوینده [ف] سویلیجی ،سویلین، قائل: «کوینده‌سی عمرو ایمش ویازید - ...»

که [ف] (کوه) مخففی.

کهان [ع] (کاهن)ك جمعی.

گهر [ف] (کوهر) مخففی: «سوز کهردر نه‌بیلیر قدرینی نادان کهرك — باقی». کهر پاش ، کهرفشان = کهرصاچیجی ، صاچان. کهربار = کهریاغدیریجی ، یاغدیران. کهرپاره = کهر پارچه‌سی. کهر ریز = کهر دوکیجی ، دوکن . کهر فروش = کهر صاتیجی ، صاتان .

کهسار [ف] (کوهسار) مخففی : کهسارانجم جوار. «چشم حق بینمه انوار تجلا کورینور — هانکی کهسارینه باقسه‌م بوتجلیزارلد» «فیض ازهارایله پرنورفضای کلشن — صوت مرغان ایله پر زمزمه دشت و کهسار» جمعی کهساران.

کهستان [ف] (کوهستان) مخففی. کسرسین ایله‌ده اوقنور.

کهن [ف] اسکی ،قدیم: دیرکهن. معبد کهن . کار ارباب سخن ، تجدید مضامین کهندر. «فخر اجداد وپدر تازه کل باغ کهن — عزت ملا» . بعضاً مقام تزییفده قوللانیلیر : بر مغز کهندن غرابت فرمای طلوع اولان بو فکر جدید، مرکز اصابت وحقیقتدن بعدنامتناهی ایله بعید در. — اکرم بك. کهن پیر = اسکی پیر، فرتوت.

کهنه [ف] اسکی: کهنه لباس . کهنه فکر . بزم کهنه. (کهن) ایله بینلرنده استعماله فرق واردر. «شراب کهنه و ساقی»

خنده‌روتازه — وجدی». کهنه بهار = صوك بهار، فصل خریف.

کُهنسال [ف] اسکی، قدیم: معبد کهنسال. قصر کهنسال § یاشلی، قوجه‌مش: شیر کهنسال. پیل کهنسال. «چون شیر کهنسال بزنجیر شدم ـ لا»

کُهوف [ع] (کهف)ك جمعی.

کُهول [ع] (کهل)ك جمعی.

کُهولة [ع] اوتوز یاشنی تجاوز ایتمك، صاچه آقلق دوشمك.

کُئول [ع] اسپرتو. فرانسزجه (آلقول) کلمه‌سی (الکئول) کلمهٔ عربیه‌سندن محرفدر.

لَ

لِ [ع] حرف جردر. لسانمزده یالکز اداتِ تعلیل اوله‌رق قوللانیلیر. لهذا = شونك ایچون.

لا [ع] حرف نفیدر. لایتغیر = تغیر ایتمز. قانون لایتغیر.

لاابالی [ع] ایلیشکنسز، قیدسز، مبالاتسز: رندلا ابالی، لاابالیلك پرده‌بیرونلق دیمك ذکلدر. لا ابالیانه = لاابالیجه‌سنه. اوضاع لاابالیانه. غائب ایچون (لایبالی) یازمغه حاجت یوقدر. چونکه بوکلمه ترکجه‌مزده اوصاف مفرده صره‌سنه کچمشدر.

لَأَمَة [ع] آلچاقلق، دنائت، فرومایه‌لك.

لائِم [ع] لوم ایدیجی؛ ایدن: لوم لائم.

لائِمَه [ع] لوم و سرزنش.

لابُدّ [ع] البته، مطلقا، لازم. فی الاصل آیریلق یوق دیمکدرکه لازمدر، واجبدر کبی لزوم ووجوبی افاده موقعنده استعمال اولنور برجمله‌در. لسانمزده تخفیف دال ایله قوللانیلیر.

لابه [ف] عجز ونیازو تملق یوزندن سویلنیلن سوز.

لات [ع] زمان جاهليتده حرم كعبهٔ معظمه‌ده موجود بر بتك اسميدر. بو، ثقيف قبيله‌سنك، عزى غطفان قبيله‌سنك بتلرى ايدى.

لاجرم [ع] لابد معناسنه‌در. فى الاصل (انقطاع يوق) ديمكدر. لسانمزده سكون ميم ايله قوللانيلير.

لاجورد [ع] ماوى رنكلى بر طاش اسمى. لاژورد كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر. لاجوردى = لاجورد رنكنده. قبهٔ لاجوردى = سما.

لاحق [ع] لحوق ايديجى، ايدن. اولاشيجى، اولاشان: بر حرف كلمه‌نك صوكنه علاوه اولنورسه اكا لاحق اولان، اولنه علاوه اولنورسه اكا داخل اولان دينيلير. § (سابق) مقابلى. صكره‌دن تعيين ايديلن، حالا مقامنده اوطوران: ناظر لاحق. مأمور لاحق.

لاحم [ع] دائما ات يين طوغان وامثالى طيور. جمعى (لواحم) § ات يديرن.

لاحوس [ع] اوغورسز، مشئوم آدم.

لاخ [ف] ادات محلدر. مركب اوله‌رق قوللانيلير. سنكلاخ = طاش يرى، طاشلق. ديولاخ = اجنه يتاغى. رودلاخ = چاى محلى، چايى چوق ير، جاى مهيب، محل خطر. اهرمن‌لاخ. آتش‌لاخ. بونلردن بشقه كلماته لاحق اولمامشدر. بناءً عليه راست كلن كلمه‌يه الحاق ايديلمز.

لاخه [ف] يامه.

لاخيز [ف] سيل صويى، سيلاب: لاخيز خروشان.

لاد [ف] ديوار، جدار: سرلاد = ديوارك باشى، اوستى، بن‌لاد = ديوارك ديبى. «دلاجوى سلامت زآستان وجود - كه بر ندامت و حسرت نهاده اندش لاد - همكر شيرازى»

لاده [ف] احمق، ابله، بون.

لاحقه [ع] علاوه، ضميمه، ذيل: لاحقهٔ جميله.

لازال [ع] آكسيك اولمسون معناسنه. (لا) بوراده دعائيه‌در.

لازب [ع] ياپيشيجى، ياپيشان‌شى § ثابت، پايدار.

لازم [ع] برشيدن اصلا آيرلميان، آنكله برابر اولان . § كرك ، مقتضى، وجودينه احتياج اولان شى: « لازم دكل عنايتى اهل تكبرك — بخش ايلدم عطاسنى وجه عبوسنه — نابى » (اولمق) ، (كلمك) مصدرلريله تركب ايدر: لازم اولمق . لازم كلمك . لازم كان سوزلرى سويلدم . § متعدى اولميان فعل . فعل لازم .

لازمه [ع] لازم اولان شى واو شيئ مبين ورقهٔ رسميه.

لاژورد [ف] برنوع ماوى طاش لاجورد .

لاسيّما [ع] باخصوص، خصوصيله.

لاشكّ [ع] شبههسز .

لاشه [ف] اولش حيوان. لش، جيفه . § ضعيف ، زبون حيوان .

لاشئ [ع] شى دكل، هيچ، جزئى.

لاحق [ع] اولاشيجى، اولاشان.

لاطائل [ع] فائدهسز، بيهوده، عبث : « حاصلى شعره كيرشمك مشكل — چونكه ابحاثى بتون لاطائل — سعيد بك افندى»

لاطه [ايتاليانجهدن محرف] قوقولا تهنك باشلقسزى.

لاغ [ف] لطيفه، مزاح، هزل.

لاغر [ف] آريق ، ضعيف . (فربه) مقابلى: اسب لاغر. خرلاغر. لاغرى = لاغرلك .

لاف [ف] بوش اقردى، معناسز دعوى و تفاخر : «لاف دعواى انانيت نه لازم عاقله — هركسك عالمده بيك مافوق بيك مادونى وار— اسعدمخلص پاشا » . لافزن = كوهزه، معناسز دعوى وتفاخرايدن، اقردى قوافى. لسانمزده (آتمق) (ايتمك) مصدرلريله قوللانيلير. لاف آتمق. لاف ايتمك = سويلنمك، ميرلدانمق، خشنودسزلق. اسكيدن (اورمق) مصدريلهده قوللانيليردى.

لال [ف] ديلسز ، ابكم: «وصف حسننده لال اولور قلم » § قرمزى رنك: كل لال. شكوفهٔ لال.

§ بر نوع جوهر قیمتدار ، (لعل) بوندن معربدر.

لالا [ف] کوله، قول ، جوجق مربیسی، خادمی § اسکیدن (اتابك) معناسنه‌ده قوللانیلیردی: یار غارم و لالای اختیارم غازی بالی‌بك ـ سلطان سلیمان قانونی .

لاله [ف] معروف خودروبیتن چیچك: « بزم چمنده ژاله ایله طولدی لاله‌لر ـ عشرت زمانی کلدی پر اولسون پیاله‌لر ـ دلی برادر». «خون حسرتله طولار جام صفاسی لاله‌نك ـ اکرم بك» بونك بر چوق انواعی واردر. لالهٔ کوهی. لالهٔ بری. لالهٔ شقایق. لالهٔ دلسوخته. لالهٔ دلسوز . لالهٔ خطایی . لالهٔ خودرو. دیکر بر قوله کوره : لالهٔ سفید، لالهٔ آل، لالهٔ سرخ . لالهٔ زرد. لالهٔ دورروی. لالهٔ نعمان . لالهٔ دختری = یاپراغنك کنارلری غایت قرمزی، وسطی سیاه بر نوع لاله. بوکا (آذرکون) ده دیرلر . عربیده مقابلی (شقایق النعمان) در . § اسکیدن اسرا و مجرمینك بیونلرینه طاقیلان بر نوع دمیر حلقه.

لاله‌رخ [ف] و

لاله‌رخسار [ف] یناغی لاله کبی قرمزی اولان.

لاله‌زار [ف] لاله‌لك . لاله‌نك بیتدیکی محل: « دهشتلی طوپلر پاطلاسون صحرالر اولسون لاله‌زار ـ لا »

لاله‌رنك [ف] و

لاله‌فام [ف] و

لاله‌گون [ف] لاله‌رنکلی، لاله رنکنده: «یتراولدق غبارغمله بنکی ـ کتیر ساقی شراب لاله رنکی ـ خیالی» شراب لاله‌فام. ابر لاله‌فام . اشك لاله‌گون.

لآلی [ع] (لؤلؤ)ك جمعی. لآلی فشان = لآلی صاچیجی، صاچان. ضم لام ایله غلطدر.

لامبه [فرانسزجه‌دن محرف] lambe قندیل. ترکجه‌ده (لامپه) یازمغه حاجت یوقدر.

لامع [ع] پارلدایجی، درخشنده.

لامحاله [ع] محل حواله‌سی یوق دیمکدر . بویله اولمق ضروریدر مفهومنده اوله‌رق (لابد) معناسنه‌در .

لامس [ع] لمس ایدیجی، ایدن.

لامسه [ع] حواس ظاهره‌دن برشیئك قاتیلغنی، یومشاقلغنی حس ایدن قوت. قوهٔ لامسه.

لامع [ع] لمعان ایدیجی، ایدن. برق لامع .

لامعه [ع] پارلایان شی.

لانه [ف] قوشلرك وسائرحیواناتك یووه‌سی ، مسکنی، خانه‌سی: «فرق اولنماز جسم بیمارم بوزولمش لانه‌دن — فیضی افندی». «خودکلشن بخت است این یارب چه درخت‌است این — صد بلبل مست اینجا هر لحظه کند لانه—لا». لانهٔ بدر = خانهٔ بدر. لانهٔ نرمین = یومشاق لانه. لانهٔ خراب = بوزولمش یووه. لانه کیر = لانه‌طوتیجی، طوتان. «لانه کیرقاف استغنا اولور عنقای عشق—لا». لانه کیران = لانه کیرلر.

لاندو [فرانسزجه‌دن] اوستی اوکدن و آرقه‌دن آچیلوب قپانیر بر نوع بیوك آرابه.

لاو [فرانسزجه‌دن] یناروطاغلردن قایناربر نهر کبی آقان مادهٔ سیاله، اندفاعات برکانیه.

لوانطه [فرانسزجه‌دن] عطریات.

لاهف [ع] داد خواه، متظلم، مضطر § قلبی یانیق، لاهفَ القلب.

لاهوت [ع] جناب حقك ذات کبریا پناهندن عبارت اولان عالم اعلی: «ناسوت ایدی بر زمان مقامك— لاهوته می شمدی اعتزامك — ناجی». عالم لاهوت = عالم علوی. لاهوتی = لاهوته منسوب.

لای [ف] سویلمك معناسنه اولان (لاییدن) مصدرندن مشتقدر. ترکیبسز قوللانیلماز: هرزه‌لای = هرزه‌کو.

لایتجزیٔ [ع] قابل تجزی وتقسیم اولمیان: جزءلایتجزی.

اسکی شاعرلر دهان دلبری جزء لایتجزایه تشبیه ایله موهوم بر حاله کتیرمشلردر. شو بیت مشهوردر: «بیك پاره اولسه‌ده اوله‌ماز اول دهان قدر — یاننده جزء لایتجزی جهان قدر - لا»

لائح [ع] ظاهر § پارلدایجی، پارلدایان. عربجه‌ده اولدیغی کبی (لائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر.

لائحه [ع] بر ماده حقنده تفصیلاتی حاوی قلمه آلنه‌رق مقامات رسمیه‌دن برینه تقدیم ایدیلن ورقه § جهت‌عدلیه‌ده: مدعی ویا مدعی علیهك صورت ادعا ومدافعه‌سنی ودلائلنی مبین محکمه‌یه ویردیکی ورقه.

لایحصی [ع]صاییلماز، قابل تعداد وحساب دکل.

لایخطی [ف]خطا ایتمز. impeccable مقابلی. لایخطیانه = لایخطیجه‌سنه. یانك فتحی، خانك سکونیله اوقومق یاکلشدر.

لایزال [ع] قابل فنا و زوال اولمیان. خداوند لایزال. لایزالی=لایزاله منسوب: «جهات سته‌ده کشوربکشور — مرتب لایزالی بر حکومت - آصف». حسن لایزالی.

لایعد [ع]صاییلمیان، قابل تعداد اولمیان: لایعد آلتون.

لایعقل [ع] ادراك ایتمز، طالغین، بی‌هوش. مست لایعقل صیزمش سرخوش. لایعقلانه = لایعقلجه‌سنه.

لایق [ع] مناسب، شایان، یاقیشان: «عصرمزك شاننه لایق بو در — کیم اوله شمشیر وغادرنیام — لا» «سز بنی برکره‌جك فکر ایتمه‌مك لایقمیدر — بن سزی سزدن زیاده فکر ایله مشغول ایکن» (اولمق)، (کورمك) مصدرلریله ترکب ایدر. لایق اولمق. لایق اولان. لایق کورمك=تنسیب ایتمك.

لایموت [ع] اولمز، فنا بولماز، جاودانی. immortel مقابلی. لایموتانه = لایموتجه‌سنه.

لبابة [ع] زیرکلك، عقللیلك، فطانت.

لباجه [ف] اوکی آچیق البسه، خرقه، جبه.

لَب [ف] دوداق، شفه: لب جانان § اوج، كنار: لب جويبار. لب دريا. لب ساغر. «ترانهٔ لب هر جويبار فاعتبروا — زبان بلبلك اورادى يا اولى الابصار — جودت پاشا» .
غنچه لب = دوداغى غنچه كبى ، غنچه دوداقلى . طفل غنچه لب . لب برلب ـ و ـ لبالب = دوداق دوداغه، آغزينه قدر طولمش : «لبالب است زخون جگر پيالهٔ ما ـ لا». لب آفتاب = كولكه‌يه متصل شعاع آفتاب . لب خضرا = افق آسمان، زمينه متصل كورينن دائره. لب كشتيكاه = نهرلرك لجيه يرى ، بوغاز وليمان آغزى كبى .

لَب‌بَسْتَه [ف] آغزى باغلى ، ساكت ، خاموش .

لَبْرِيز [ف] طاشقين ، طاشيجى : اكثريا معنوياتده قوللانيلير. پيمانهٔ لبريز، لبريز شوق وغرام . لبريز مسرت .

لُبْس [ع] كيه‌جك شى. لباس.

لَبَن [ع] سوت، شير. جمعى البان. لبنى = لبنه منسوب . جمعى لبنيّات .

لَبْلاب [ع] صارماشيق.

لَبّان [ع] سودجى.

لَبُون [ع] سودلى حيوان : حيوانات لبونه.

لَبِيق [ع] عاقل ، حاذق ، طاتلى سوزلو .

لَبِيب [ع] عاقل، ذكى : اديب لبيب .

لَبَّيْك [ع] (لب) كله‌سى اقامت ، مواجهه، محبت ، خالص معنالرينه كلمكله بوتركيبه بروجه آتى درت درلو معنى ويرلمشدر. (١) بن سنك امر و فرمانكه اطاعت واجابت مركزنده مرةً بعد اخرى ثابتم . (٢) بنم قصد وتوجهم دائما سكادر. (٣) بنم دائما محبت وانجذابم سكادر. (٤) اخلاصم يعنى صدق وعبوديتم دائما سكا در . بو بابده تفصيلات آلمق ايستينلر قاموسده (لب) ماده‌سنه مراجعت ايتمليدرلر. «اولسه حاشا دامنك چوقدن ايدردم چاك چاك — يوقمى بر لبيك يارب صدهزاران ياربه — ناجى»

لَتّ [ع] قارشدیرمق، خلط ایتمك § باغلامق § مقارن اولمق.

لَثّ [ع] دائم و قائم اولمق.

لَاْج [ع] طارشی : مکان لاج.

لَجّ [ع] خصومتده عناد ایتمك.

لَجْلَجة [ع] سوزده تردد.

لَجاجة [ع] خصومتده عناد ایتمك.

لَجُوج [ع] پك عنود ومخاصم.

لَحامة [ع] اتلیلك، سمیزلك : لحامت وجود.

لَحْس [ع] یالامق.

لَحْظ [ع] و

لَحَظان [ع] کوز اوجیله باقمق: لحظان آهو نکاهان.

لِحاظ [ع] کوز قویروغی، کوز اوجی.

لَحْظَه [ع] آن، دقیقه: بر لحظه استراحت. «آهم که لحظه لحظه ره آسمان طوتار — فضولی» جمعی الحاظ، لحوظ. § کوز اوجیله باقمق.

لَحِیظ [ع] نظیر، شبیه.

لَحْد [ع] چوقور، مزار: اطلبوا العلم من المهد الی اللحد – حدیث شریف. = علمی مهددن لحده قدر طلب ایدیکز. حانك فتحیله‌ده لغتدر : «بو اضطرابنه پایان ویروب دل رنجور – اولنجه جسم نزارم لحد کزین حضور — عندلیب». «کز لحد باروی خون آلوده بر خیزد دفین— سعدی»

لَحْم [ع] ات، کوشت. جمعی لحوم، لحام.

لَحْمَة [ع] ات پارچه‌سی.

لَحِیم [ع] اتلی، سمیز: مردلحیم. کوسفند لحیم.

لَحْن [ع] ازکی، نغمه: لحن غرام. لحن سوزشناك. جمعی الحان، لحون. § لغت، لسان § قرائتده خطا ایتمك.

لاحِن [ع] و

لَحّان [ع] قرائتده پك خطا ایدیجی، ایدن.

لَخْت [ف] بر شیئك پارچه‌سی، جزئی: لخت جکر.

لَدْغ [ع] ییلان، عقرب صوقمق.

لَدُنّ [ع] علم غیب، خفایایی منکشف برحالده کوسترن، اسرار الٓهیه‌یه اطلاع کسب ایتدیرن علم: علم لدن. لدنی = لدنه منسوب. لدنّیات = ایچ یوزی، اسباب خفیه: اکثریا مفرد مقامنده قوللانیلیر: ایشك لدنیاتی. لدنیات امور.

لَدَیَ [ع] عند معناسنه‌در: لَدَیَ التحقیق = عند التحقیق. لَدَیَ الحاجه = عند الحاجه. لدی الحواله = عندالحواله. «اصلی یوق آ کلادم لدی التحقیق»

لَدیغ [ع] عقرب، ییلان صوقمش آدم.

لَذّات [ع] (لذة)ك جمعی.

لَذائذ [ع] (لذیذه)نك جمعی. طاتلی شیلر: لذائذ بهشت. لذائذ روحانیه.

لَذّة [ع] طات، چاشنی، مزه. مادیات و معنویاتده قوللانیلیر: لذت باده، لذت علم. لذت نان. لذت آب. لسان عوامده تخصیص ایله شکر طادینه دینور.

لَذیذ [ع] طاتلی، خوشمزه. لذت عام، (حلاوت) خاصدر. فارسیده برنجینك مقابلی (مزه)، ایکنجینك مقابلی (شیرینی) در.

لَرْزان [ف] (لرزیدن) مصدرندن مشتقدر. تتره‌یجی، تیره‌ین، مرتعش: دست لرزان. «سودالی، کوزل بر نظرك قلبه خطابی --.

مژگانلرك اول غمزه‌سی ، شیرین حركاتی — جوشان ایدییورسینه‌ده سودای شبابی — لرزان ایدییور بیش جلالنده حیاتی» لرزان احتراص.

لَرْزِش [ف] تتره‌مه ، تتره‌یش: لرزش اوراق . لرزش برده. لرزش روح. لرزشنمون.

لَرَزه [ف] تتره‌مه، تتره‌یش، رعشه: لرزه‌ور = تتره‌یجی، تتره‌ین، لرزه‌لی . لرزه‌ناك = لرزه‌لی تتره‌یجی ، تتره‌ین : زمان اولیورکه شواهق جبال راسیه‌یی چاك چاك بتون ساحهٔ زمینی كمال دهشتله لرزه‌ناك ایدرك ناگهان ظهور ایدن بر وواقعات ، سكّانی غنودهٔ آرام وبر چوق عصرلرده ساحه پیرای تكمل و انتظام اولان بر معمورهٔ مدنیتی آن واحدده خاك ایله یكسان ایدوب اومعموره‌دن مرور زمان ایله كرهٔ زمین اوزرنده بللی بلیرسز بر نشان براقیور.

لازِق [ع] و

لَزُوق [ع] یاپیشقان شی. § یاپیشقان: طین لازق .

لَسْع [ع] ییلان ، عقرب ، آری صوقمق، ایصیرمق .

لَشْكَر [ف] عسكر . ترلجه‌سی (چری): لشكرعرمرم = جیش كثیر. صفوف لشكر . لشكر كش = عسكر چكیجی، چكن . لشكرپژوه = جاسوس .

لَشْكَر شِكاف [ف] و

لَشْكَرشِكَن [ف] و

لَشْكَر شُكُوف [ف] عسكر یاریجی، یاران، دلاور، دشمن آلایی یاران بهادر.

لَشْكَرگاه [ف] اردو محلی ، معسكر .

لِصاص [ع] و

لُصوصیة [ع] خرسزلق ایتمك.

لَصِیف [ع] پارلایجی، پارلایان، تابان .

لَطافَة [ع] لطیفلك، گوزللك ، تناسب ، نزاكت : لطافت

سيما . لطافت اندام . لطافت افاده . لطافت معنى § آچيقلق ، كشايش ، رونق . (كثافت) ك ضدى : «قيل كوك يوزينك لطافتندن — صافيت عشقمى تخطر — اكرم بك »

لَطائِفْ [ع] (لطيفه) نك جمى : مجموعهٔ لطائف. لطائف كويان شعرا. § كوزل شيلر، محاسن، بدايع: «لطائفدن نه كورديسه بيلوب الطاف باريدن— درخت اوستونده بر ديكر قوشه تعداد ايدر بر قوش — عبدالحق حامد بك »

لَطْمْ [ع] ال آيه سيله اورمق ، شمار اورمق .

لَطْمَه [ع] ضربه، شمار : لطمه خوار = لطمه يجى يين. « لطمه خواران جفا ويرانه دن ويرانه يه— بختياران صفا كاشانه دن كاشانه يه — آطنه لى ضيا بك »

لَطيف [ع] صغير، دقيق§ كوزل، نازك ، متناسب : روى لطيف. سيماى لطيف. مزاج لطيف. سخن لطيف § كشاده ،رونقلى (كثيف) ك ضدى: « اى ابر لطيف رنك سيار— پك شعشعه لى غايشك وار— ناجى » § اسماء حسنادندر: عبداللطيف .

لَطيفَه [ع] شاقه، حقيق اولميه رق اكلنجه مقصديله برنكته يى حاوى اولمق اوزره سويلنيلن سوز ياخود ياپيلان شى: «لطيف اولمق كركدر هر لطيفه». «هرزه كويدلطيفه پنداردر» درجه سنه واردير لمامق شرطيله بونك اديبانه سى خوشه كيدر .

لَطيفَه پَرْداز [ف] و

لَطيفَه گُوْ [ف] لطيفه ترتيب ايديجى، ايدن. لطيفه سويلييجى، سويلين: لطيفه پرداز بى انباز. لطيفه كوى خوشخو . لطيفه پردازى = لطيفه پردازلق . لطيفه پردازانه = لطيفه پردازجه سنه. لطيفه پردازان = لطيفه پردازلر. لطيفه كويى = لطيفه كولق. لطيفه كويان = لطيفه كولر.

لَظىٰ [ع] آتش ، آلاو . § جهنم اسملرندن برى.

لَعْل [ع] قرمزى بر نوع قيمتدار جوهر.(لال) كلمهٔ فارسيه . سندن معربدر. بونك مقبولى بدخشان طاغلرنده اولورمش . لسان شعر شرقده لب دلبران دائما لعله تشبيه اولنمشدر . حتى (لعل) ك لب مقامنده قوللانيلديغى پك چوقدر:

« ناز اولوردمبسته چشم نیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم » لعل فام، لعل رنك، لعلکون = لعل رنکلی. لعل روان = باده. لعل مذاب = شراب، قان.

لعلّ [ع] ادات ترجیدر. مأمولدرکه . احتمال که، اومولورکه معناسنه : لیت و لعل ایله وقت کچیریورز. لیت و لعل ایله بزی آووتیور. ترکجه مزده بوندن بشقه یرده قوللانیلدیغی یوقدر.

لعن [ع] سورمك، ابعاد ایتمك، خیردن اوزاقلشدیرمق : جناب حق طرفندن اولورسه دنیاده توفیقدن، آخرتده لطف ورحمتدن ابعاد قصد اولنور. خلق طرفندن اولورسه سب و نفرین موقعنده ایراد ایدلمش اولور. لعنتلهمه = آفوروز ایدلمش.

لعنة [ع] نفرین، مطرودیت . § سب ودشنام . لعنة الله .

لعین [ع] ملعون، مطرود: شیطان لعین. § هر کسك لعن ونفرین ایتدیکی آدم . یزید کبی.

لغزان [ف] سورچیجی، قاییجی.

لغزیده [ف] سورچمش، قایمش: لغزیده پای = آیاغی قایمش.

لغزش [ف] سورچش، قاییش، سورچمه، قایمه: لغزش پای. «ذوقی بر نعمت عظمادر اهل درد ایچون - سرخوشك هر لغزشی بر سجدهٔ شکرانیدر — ناجی »

لغو [ع] فائده سز، بیهوده، باطل سوز § اورته دن قالدیرمق، قالدیرلمق : لغو ایدیلن قومیسیون. لغو ایدیلن ولایت. یمین لغو = اثنای کلامده من غیر فکر ولارویة لساندن صادر اولان یمین. لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم. لغوی = لغوه منسوب. جمی لغویات: لغویات ایله اشتغال.

لفّ [ع] دورمك، ظرف ایچنه قویمق. (ایتمك)، (اولنمق) مصدرلریله قوللانیلیر : لف ایدیلن ورقه. لف اولنان پوصله. لفاً = دورلمش، صارلمش اولهرق، ملفوفاً. مصدر بمعنی مفعولدر. لفاً تقدیم ایدیلن

يوصله. اك زياده رسمياتده قوللا. نيلير. لف ونشر = عبارهده اول امرده ايكى ياخود دها زياده شيئى ذكر ايدرك بعده آنلردن هر برينه عائد اولان شيلرى ايراد ايلمكدر. لف ونشر مرتب، لف ونشر مشوش.

لفاء [ع] طوپراق § خيس، حقير شى.

لفائف [ع] (لفافه) نك جمعى.

لفج [ف] و

لفجه [ف] قالين دوداق: «خروشان زكابل هميرفت زال — فروهشته لفج وبرآورده بال — فردوسى»

لفظ [ع] سوز. § صرفيونجه: لفظ معنيدار ايسه كلمه، دكل ايسه حرفدر. جمعى الفاظ. لفظاً = لفظ جهتندن: لفظاً دوزكون. لفظى = لفظه منسوب: لفظى ومعنوى نقائص مجموعه سى اطلاقنه شاياندر. لفظه ده بو معنايه در. لفظهٔ جلاله.

لفق [ع] ايكى شيئى بربرينه ضم ايتمك.

لفيف [ع] دورلمش § ثلاثيسنده ايكى حرف علت واقع اولان فعل. لفيف مقرون. لفيف مفروق.

لقانه [ع] سريع الفهم اولمق.

لقب [ع] اسم اصليدن بشقه اولمق اوزره صكره دن مناسبتله قونيلان آد. جمعى القاب.

لقط [ع] يردن ديوشيريلن شى.

لقلق [ع] لكلك دنيلن قوش: آمدن لقلق. (لكلك) كلمهٔ فارسيه سندن معربدر. § طار آغزدن چيقان مايعاتك صوتى: «زلحن باربدى خوشتر آيدن لقلق ـ ابن سينا»

لقلقه [ع] لكلك آوازى. § صوت، معناسز لقردى. لقلقيات = معناسز سوزلر، قورو كورولتودن عبارت لقرديلر.

لقيط [ع] كوشه باشنه، جامعه، كليسايه وسائر محله براقيلوب بولنان چوجق. طفل متروك. لقيطه = ينه بويله اولان قز چوجق. (لقيط) آدمده استعمال اولنور.

لَقِیم [ع] یوتولمش شی. ملقوم.

لَكْ [ف] یوز بیك عددی. § احمق، ابله.

لَكَد [ف] تپه: لكدزن = لكد اوریجی، اوران، تخفیف ابله (لَكْزن) ده لغتدر. لكدخوار = لكد ییجی، ییین.

لَكْلَك [ف] معروف بویی اوزون قوش، لقلق: لكلك عمری لقلق ایله كچر.

لَگَن [ف] ایچنده ال ییقانان معروف قاب، طشت.

لٰكِنّ [ع] ادات استدراكدر. لسانمزده مخففاً قوللانیلیر: «مهتاب دخی لطیف لكن — آنده نه كزر بو نور ساكن — حق» «ایسه‌ده، ایسه‌لرده، ایسه‌كده، ایسه‌كزده، ایسه‌مده، ایسه‌كده» تعبیرلرندن صكره هیچ بر وقت ادات استدراك كتیریله‌مز.

لَمْح [ع] كوز، كوریلن شیئك كنهنی آكلامدن باقمق، چالوب آلمه باقمق: «عینی‌یه عمری كلدی لمح بصر قدر — سروری» § پارلدامق، لمعان ایتمك.

لَمَحات [ع] لمحه‌نك جمعی.

لَمْحه [ع] بردفعه باقمق. § پارلتی، لمعه. دیكر جمعی خلاف قیاس اوله‌رق (ملامح) كلمشدر. انسانك یوزنده‌كی كوزللك، چیركینلك آثارینه‌ده (ملامح) دینیلیرسه‌ده لسانمزده مفردی بومعناده قوللانیلماز. ملامح وجهیه.

لَمْحَةُ الْبَصَر [ع] كوزك بردفعه باقمسی ممتد اولدیغی قدر. پك آز: لمحة البصرده نهان اولدی.

لَمْس [ع] ال ایله یوقلامق.

لَمْع [ع] پارلامق.

لَمَعات [ع] (لمعه)نك جمعی: لمعات خورشید.

لَمَعان [ع] پارلامق: لمعان برق.

لمعة [ع] پارلتی، روشنی. فی الاصل بر کره پارلامق دیمکدر.

لم یزل [ع] زوال بولماز، پاینده: خدای لم یزل.

لنك [ف] آقساق، طوپال، اعرج. تیمورلنك = مشهور طوپال جهانکیر. لنکی = طوپاللق. لنکانه = طوپالجەسنه.

لنکر [ف] واپورلر، کمیلر لیمانه کیردیکی وقت برنده طور- دیرمق ایچون دکزه آتیلان آغیردمیر: لنکرانداز = لنکر آتیجی، آتان: ای کول! لیلهٔ ابدیت ایچنده بردها عودت ایتمه‌مك اوزره دائما، بویله‌یکی یکی ساحللره طوغری سوریلوب کیده. جکمی‌یز؟ اوقیانوس ازمان اوزرنده بر کون اولسون لنکر انداز آرام اولمق بزه نصیب اولمیه‌جقمیدر — لامارتین.

لنکری [ف] باقردن یاپیلان بیوك صحن، لنکر.

لو [ع] ادات شرطدر. لسانمزده اولنه واو علاوه‌سیله قوللا- نیلیر. (اولسه بیله) معناسنی افاده ایدر: ولو سویلمش، نه اولمق لازم کلیر.

لواحق [ع] (لاحقه)نك جمعی.

لوازم [ع] (لازمه) نك جمعی. (لوازمات) یاکلشدر.

لوام [ع] الك دها لوم ایدیجی، ایدن. نفس لوامه.

لوامع [ع] (لامعه)نك جمعی.

لوائح [ع] (لائحه) نك جمعی.

لوث [ع] نجاست، پیسلك، مرداراق: لوث فحش. لوث دنائت.

لوح [ع] و

لوحه [ع] تخته‌دن وساڑه‌دن یاپیلان یصی صحیفه: لوح الغرام. «آنم که زحیرت نتوان کفت که اینم — یك حرف بخوانی مکر ازلوح جبینم — عونی بك» § مصور صحیفه، تابلو. بو ایکنجی معناده دائما (لوحه) قوللانیلیر. جمعی

(الواح) جمع الجمعی (اَلاْوِیح) کلیر . لوح المحفوظ، لوح محفوظ == اهل شریعت عندنده یدنجی کوکك فوقنده اولمشلر واوله‌جقلر اوزرنده محرر بولنان لوح .

لَوْحَشَ اللّٰه [ع] الله ایراق ایلمسون، وحشت ویرمسون دیمکدر. اصلی (لاأوحش الله) در. تخفیفاً (لوحش الله) دنیلمشدر: «زر کناباد ما صد لوحش الله — که عمر خضرمی بخشد زلالش — حافظ» اکثریا تعظیم واستعجاب موقعنده تحسین وآفرین معناسنه استعمال اولنور: «لوحش الله زهی قصر رفیع البنیان — ابوالمعانی». بعضاً مقام تهکمده قوللانیلیر: «بارك الله زهی کوکبهٔ عال العال — لوحش الله عجب نصرت وفیض واقبال ـ ظفر نامه». بو ترکیبی ایران وعثمانلی شاعرلری قوللانمشلردر. عرب اشعارنده کورلمز .

لَوْذَعی [ع] ظریف، زیرك آدم.

لَوْز [ع] بادام .

لَوْزِینَه [ف] باداملی حلوا. معربی (لوزینج) در .

لَوْع [ع] یاقمق ، یانمق : لوع غرام .

لَوْعَة [ع] عشقدن و یا حزن واندوه کبی حالاتدن یورکده اولان یانقلق، سوزش دل: لوعهٔ قلب § یانوب یاقلمق . نظمده (لوعت) صورتنده‌ده قوللانیلیر . جمعی لوعات.

لَوْم [ع] قنامق، سرزنش ایتمك: مستحق لوم .

لَوْمَة [ع] موجب لوم اولان ایش.

لَوْن [ع] رنك، صفت : سواد و حمرت کبی. § نوع، صنف، چشید. جمعی الوان . الوان مختلفه . الوان سبعه .

لَوَنْد [ف] تنبل، کاهل، عیاش ، زندوست § پیشکار، شاکرد، خدمتکار.

لَوَنْد [ایتالیانجه‌دن] وندیکلینك وقتیله ممالك شرقیه‌دن آلدیغی بحریه سلاح انداز نفری § تشکیلات قدیمهٔ عثمانیه‌دن برنوع صنف عسکری. بومعنایه دلالت ایدن (لوند) کلمه‌سنك ایتالیانجه‌دن آلنمش اولدیغی

بیان ایدن اعاظم لسانیونمزدن وفیق پاشا مرحومدر . فرهنك شعوری ، مجمع الفرس ، تحفة الاحباب ، مؤید الفضلاء، فرهنك جهانکیری ایله میرزا علی قلیخانك فرهنك ناصری نامنده الك صکره تألیف ایتمش اولدیغی لغت کتابنده فارسی اولان (لوند) کلمه‌سنك بالاده کوستریلن معنالردن بشقه معناسی اولدیغی قید وبیان ایدلمه‌مش و یالکز برهان قاطعده فضله اوله‌رق عبارات آتیه کورلشدر:«واصطلاحده اول سرهنك بی فرهنکه دینور که درونده خوف خدادن و حیادن اثر اولمیوب بی باك و بی پروا خلقه اطالهٔ دست تعدی واموال‌الرین عندنده مباح عدیله بکندیکی کبی آلوب قطعا انصاف و مبالات ایلمیه »

لَهُ [ع] آنك ایچون، آنك طرفنه معناسنه لام حرفیله (ه) ضمیرندن مرکبدر . لَهنده = آنك منفعتنه موافق، آنی ثنا ایدر یولده : لهنده اعطای حکم ایتمك. لهنده ادارهٔ لسان ایتمك. علیهنده = آنك مضرتنه ، آنی ذم ایدر یولده: علیهنده اعطای حکم ایتمك. علیهنده ادارهٔ لسان ایتمك. فقط شایان دقتدرکه بو یولده قوللا- نیلان (له و علیه) ترکیبلری بعضاً ضمیریتلرندن صرف نظرله مفرد کلمه کبی استعمال اولنور. مثلا لهکزده، علیهکزده ، لهمده یاخود علیهمده قرار ویرلدی دینیلیر. بونلرده ضمیر بریره ارجاع اولنه‌ماز: بنی بشر علی ماهو علیه واقف حقایق خیر و شر اولمدقلرندن درجهٔ حظ ونفرتلرینه کوره بر شیئك لەوعلیهنده حکم ایدرلرسه‌ده ... تلماق ترجمه‌سی — یوسف کامل پاشا . موصی له = کندیسنه بر مال وصیت اولنان ، محکوم علیه = کندیسی اوزرینه حکم اولنان . مفرد مؤنث ایچون (لها) ضمیری استعمال اولنور .

لَهَب [ع] آتش یالکی، آلاوی ، شعله: لهب النار = زبانهٔ آتش.

لَهَبان [ع] آتش یالکانمق ، آلاولنمك، اشتعال النار: لهبان آتش غرام .

لَهْجَة [ع] دیل، لسان ؛ فصیح اللهجة = فصیح اللسان. § سوزك محل استعمالی، جایکاه سخن§ فارسیده وضع تکلم، صوت لطیف، لغت، شکل و صورت معنالرنده قوللانیلیر: حافظ خوش لهجه.

لَهَف [ع] فوت اولان شیٔ ایچون تحسر چکوب غمکین اولمق.

لهفان [ع] قلبی یانیق، متحسر، مضطر، داد خواه.

لهو [ع] اویون. انسان، مهم شیدن کندیسنی آله قویان شیله مشغول اولمق، غفلت. بوندن طولایی اویونه، چنك و چغانه یه لهو دنیلمشدر.

لهیب [ع] آتشك آلاوی، شعله سی، زبانه: لهیب دلسوز غرام. § آتش آلاولنمك: لهیب آتش تحسر.

لهیف [ع] لهفان، ملهوف.

لیال [ع] و

لیالی [ع] (لیل) ك جمعی: لیال هجران. لیال محنت. لیال تنهایی. ملكة اللیال. لیالئ حسرت. لیالئ وحدت. «صبت علی مصائب لو انها — صبت علی الایام صرن لیالیا — حضرت فاطمه رضی الله عنها — حضرت فخر كائنات خقنده كی مرثیه سندن» = بنم اوزرمه دوكولن مصیبتلر اگر كوندزلرك اوزرینه دوكولسیدی كیجه لره تحول ایدردی. «دكل هلال، او بر حور آسمانیدر — تجلیاتنه آیینه در ظلام لیال» عربیده (لیل) ك جمع مستعملی (لیالی) در. (لیال) قوللانیلماز. بونی عجملرله بز قوللانیوروز.

لیت [ع] ادات تمنیدر. كاشكی معناسنه. غالباً مستحیلاتده قوللانیلیر: لیت ولعل = كاشكی، مأمولدركه معناسنه اولوب ان شاء الله ماشاء الله كبی ایشه تعلق اولمیان بوش سوزلرله وقت كچیرمك موقعنده ایراد اولنور. لیت ولعل ایله وقت كچیریبیورز. لسانمزده كرك (لیت) نك كرك (لعل) نك بوندن بشقه قوللانلدیغی یر یوقدر.

لیث [ع] آرسلان، شیر.

لیل [ع] كیجه، شب: كونشك غروبندن فجر صادقك یاخود ینه كونشك طلوعنه قدر اولان مدت. قانوناً لیل، ٩٩ تاریخلی بر تذكرهٔ سامیه موجبنجه ساعت بردن صكره اعتبار اولنمشدر. لیل هجران. لیل محنت. لیل مظلم. ظلمت لیل. لیل متخیل. لیل ابدیت: ردای ظلمانئ لیل سطح بحیره یی ستر ایتمش، نجوم سما آیینهٔ آبه عكس ایدرك كائناتك سكون عمیقی كرهٔ زمینی پرده پوش خواب ایلمشیدی — لامارتین.

«ولیل کموج البحر ارخی سدوله — علیّ بانواع الهموم لیبتلی — امرؤ القیس» = بیجه‌لیل، انواع غموم واحزان ایله بنی امتحان ایچون موج دریا کبی پرده‌لرینی اوزرمه صالیویردی. لیلاً = کیجه وقتی، کیجه‌لین: سرقت قصدیله لیلاً خانه‌یه دخول. لیلی = لیله منسوب.

لَیْلاء [ع] پك قراکلق کیجه، شب تاریك. کیجه‌نك طولنی، شدتنی افاده ایچونده قوللانیلیر. لیلهٔ لیلا.

لَیْلی [العامریه] مشهور مجنون عامرینك معشوقه‌سی: «تالله یاظبیات القاع قلن لنا — لیلای منکن ام لیلی من البشر — مجنون» = ای غزالان دشت! الله ایچون بکا سویلیك. لیلی سزدنمیدر؟ یوقسه لیلی بشردنمیدر؟ لیلای لیال. جمعلر لیلایی کسر یا ایله بعضاً (لَیْلی) صورتنده‌ده قوللانمشلر وبو صورت آنلردن بزه‌ده انتقال ایتمشدر: «مهربا نیهای لیلی کرد مجنون راخراب — ورنه آن بی‌چاره را میل کرفتاری نبود — لا» «اولیلیٔ امیدك جذبهٔ شیرین سوداسی — دوشورمش کوه و صحرایه هزاران قیس و فرهادی»

لَیْلَة [ع] کیجه، لیل: «اوزاندی لیلهٔ حسرت مدد یا شمس تبریزی — پرتو پاشا». فی الاصل برکیجه دیمکسه‌ده لسانمزده (لیل) کبی قوللانیلیر. لیلهٔ محنت، لیلهٔ ابدیت. لیلة الاسری = شب معراج. لیلة القدر = اصح روایاته کوره رمضان شریفك یکرمی یدنجی کیجه‌سی. لیلة البدر = نور ماهك رسیدهٔ کمال اولدیغی اون دردنجی کیجه.

لَیْن [ع] و

لَیِّن [ع] یومشاق‌شی. جمعی الیناء. لین الجانب = ملایم مشرب، شائبهٔ تعصب وتمرددن آزاده.

لَیْنَة [ع] یومشاق قولتوق یاصدیغی.

لَئیم [ع] آلچق، دنی؛ § جری، بخیل: لئیم ایله بخیل آراسنده فرق واردر. لیئم نه کندی یر، نه باشقه‌سنه یدیرر. بخیل کندی یر باشقه‌سنه یدیرمز. لیئمانه = لیئمجه‌سنه. جمعی لئام. فارسی جمعی لئیمان، سفرهٔ لئیمان. معاملهٔ لئیمانه،

ل

لئام [ع] (لئيم) لك جمعى .

لباس [ع] كيه‌جك شى ، روبه ، جامه : « لباس نوبنوله اى اولان آرايشه مائل — كمالكدن خبر وير كيمسه سندن احتشام آلماز — راغب پاشا » لباس فرسوده = اسكيمش لباس . لباس التقوى = حيا . جمعى (البسه) البسهٔ فاخره . (البيسه) ياكلشدر .

لبان [ع] قادين سودى § رضاع .

لبس [ع] لباس .

لبسة [ع] كيش ، لباس كيمك حالاتندن برنوعى .

لثام [ع] ياشماق ، نقاب .

لثه [ع] ديش اتى . ثانك تشديديله‌ده لغتدر .

لجام [ع] حيوان آغزينه اوريلان كم . (لكام) كلمهٔ فارسيه‌سندن معربدر . جمعى (لجم) .

لحاء [ع] آغاج قابوغى ، قشر شجر .

لحاظ [ع] دوشونمك ، ملاحظه ايتمك ، رعايت ايلمك .

لحاف [ع] اورتونه‌جك شى ، يورغان : زيرلحاف . جمعى (لحف) .

لحام [ع] (لحم) لك جمعى . ديكر جمعى (لحوم)

لحام [ع] لهيم ، پاره‌لنمش شيئى بربرينه ياپيشديره‌جق شى ، (لهيم) بوندن محرفدر . فتح لام ايله‌ده لغتدر .

لحيانى [ع] اوزون صقاللى ، عظيم اللحيه .

لحیه [ع] صقال، ریش: لحیه‌دار = صقاللی. لحوی = لحیه‌یه منسوب. جمعی (لحی).

لذلك [ع] بوندن طولایی، بو سببدن.

لزام [ع] لازم اولمق، لزوم.

لسان [ع] دیل، زبان. جمعی السنه، لسن. «ولا یلتام ماجرح اللسان — لا» = دیل یاره‌سی اونولماز § بر ملتك كندینه مخصوص لغتی، لهجه‌سی: عثمانلی لسانی. عرب لسانی، فرانسز لسانی. «ایستر ایسه‌ك آكلامق جهانی — اوكرنملی اوروپا لسانی — خرابات». «عموم السنهٔ شرق وغربی اوكرندم — تأثرات دلی شرح ایدر لسان یوقدر — فیضی افندی». «لسان عشقی بیلیر ترجمان بولنمدی هیچ — ابن‌النجار». «دیكر لسن عتیقه‌نك هپ — خرابات» لسان الله = كلام الٰهی. لسان القوم = قومی طرفندن سوز سویلین. لسان النار = آتشك شعله‌سی، زبانه. لسان الثور = صغیر دیلی دینیلن نبات. لسان العصافیر = قوش دیلی دنیلن نبات. لسان حال = وضعیتك، سیمانك لسانیدر كه بونك تبیین ایتدیكی معنالری لسان قال تعریفدن عاجزدر، بوندن طولایی: «لسان الحال ابلغ من لسان المقال» دنیلمشدر. «لسان حال حیا اعتذار دركویا — راغب پاشا» لساناً = لسان ایله. لساناً عرض مرام.

لص [ع] خرسز، سارق، دزد.

لطاف [ع] (لطیف) ك جمعی.

لطام [ع] لطم، ال آیه‌سیله اورمق.

لعان [ع] یكدیكره لعن ایتمك.

لفافه [ع] صارغی، جمعی (لفائف).

لقاء [ع] كورمك، راستكلوب قاووشمق، ملاقات. § یوز، چهره: مهلقا = یوزی آی كبی، قمر منظر. خورشید لقا = یوزی

كونش كبی، كونش يوزلو. لقای طبيعت. لقای آفاق. «شهنشه منقبت، درويش خصلت ـــ ملك سيرت، مه قدسی لقادر ـ هرسكلی حكمت بك» لقاء الله == روز قيامت . ايكنجی معناده فارسی ايله تركجه ده قوللانيلير.

لقاط [ع] باشاق ديوشيرمك : لقاط ايله تعيش.

لكاف [ع] پالان : لكاف زرّين .

لگام [ف] حيوان آغزينه اوريلان كم . (لغام) ده بو معنايه در. ضم لام ايله استعمالی یا كلشدر.

لله [ع] الله ايچون: «هيچ كيمسه نك اقبالنه اصلا حسد ايتم ـــ المنة لله تعالی وتقدس ـــ رشاد بك».

لمؤلفه [ع] بر تركيب عربيدر . بو راده كی لام حرف جری تملك واختصاص معناسنه در. (مؤلف كتابك كندی سوزيدر) ديمكدر . لمحرره، لمترجمه، لقائله كبی تركيبلرده بوكا قياس ايدلمليدر.

لواء [ع] بيراق ، سنجاق : لواء عثمانی . لوای اتحاد اسلام. لوای ظفر. ركزلوای كشورستانی . § ايكی آلای يعنی آلتی بيك نفردن عبارت هيئت عسكريه: لوا قوماندانی. ميرلوا == فريقك مادوننده بولنان قوماندان . § تشكيلات ملكيه جه ملحقاتيله برابر ارادهٔ سنيه ايله منصوب بر متصرفك يد اداره سنه توديع اولنان قطعهٔ ممالك، سنجاق، متصرفلق: مركز لوا == متصرفك اوطورديغی قضا . عموم قضالر ، لوالره ؛ لوالر ـــ مستقل متصرفلقلر مستثنا اولمق اوزره ـــ ولايتلره تابعدر.

لواذ [ع] يكديكره صيغنمق ، بری بری آرقه سنه كيزلنمك.

لواطه [ع] اولاشمق § اوغلان قوللانمق ، كودكبازی .

لياقة [ع] لايق اولمق ، مناسب اولمق: التفاتكزه حالا كسب لياقت ايده مدم. § اقتدار، هنروفضيلت، كاركذاری: لياقتلی برذات. لياقتسز برآدم . لياقت موهومه . لياقتمند == لياقتلی . لياقتمندانه == لياقتمند جه سنه . لياقتمندان == لياقتليلر.

لیپاری [روم‌جه‌دن] اوسقومری بالغنك قارنی بنكلی بر نوعی.

لیتره [فرانسزجه‌دن] litre بر دسیمتره مكعبدن عبارت یكی اولچك.

لیرا [فرانسزجه‌دن] livre هر شیئك مدار حصولی اولان معروف آلتوندن معمول واسطهٔ مبادله در كه عموم اهل جهان پینده شتاباندر. عثمانلی لیراسی. انكلیزلیراسی. (لیرای عثمانی) یازمق خطادر.

لیس [ف] یالامق معناسنه اولان (لیسیدن) مصدرندن مشتقدر. تركیبسز قوللانیلماز: كاسه لیس = كاسه یالایجی، دالقاووق، مداهن: «سن كاسه لیس بزمكه عمر ووزید سین — من كچمشم معاشرت خاص وعامدن — رمزی بابا». كاسه لیسانه = كاسه لیسجه‌سنه. كاسه لیسان = كاسه‌لیسلر. كاسه‌لیسان زمان.

لیطوغرافیا [روم‌جه‌دن] lithographie طاش باصمه‌سی.

لیف [ع] خرما آغاجنك چوپی، لیف § اجسام نامیه‌ده تل تل كورینن شی: لیف نباتی، لیف حیوانی. جمعی الیاف.

لیقه [ع] مركب حقه‌سنه قونیلان ایپك وساٸره، لیقه.

لیك [ف] لكن كبی ادات استدراكدر. نثرده هیچ قوللانیلماز. نظمده - مسامحات - قبیلندن اوله‌رق استعمالی تجویز اولنور: «لیك بو سرمبهمك حلی - عقله تیسیر اولنمامش بللی — آدمه عجز وغفلت وجهلی — ایتدیررلر خطا ایچنده خطا — ژان‌ژاق روسو — مترجمی ادهم پرتو پاشا».

لكیداسیون [فرانسزجه‌دن] تسویهٔ حساب، قطع محاسبه، تصفیه § تعیین قیمت.

لینة [ع] یومشاقلق، نرمی، ملایمت. ضدی (خشونت) در. لینت مزاج.

ل

لُبّ [ع] هرشيئك ايسى، خالصى § ايچلى شيئك ايچى، اوزى: لب الجوز == جوز ايچى. § عقل سليم، هوش: بو معناده جمعى اولان (الباب) قوللانيلير: «آچيلدقجه اولو الالباب اولور دمبستهٔ حيرت — لب اعجاز كويى لبّ اسرار مثانيدر — ناجى»

لُبان [ع] كونلوك. لبان جاوى. بانك تشديديله‌ده جائزدر.

لُبس [ع] كيمك.

لُبنان [ع] شامده بر طاغ اسميدر. جبل لبنان == مستقل متصرفلق

لُجّة [ع] انكين صو، وسطدريا: لجهٔ غرام.

لُجمة [ع] ايرماق آغزى.

لُجين [ع] كوموش، فضه.

لُحود [ع] (لحد)ك جمعى: لحود اكابر.

لُحوق [ع] اولاشمق، ايرشمك، تابع اولمق. (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: لحوق ايدن.

لُحوم [ع] (لَحْم)ك جمعى.

لُزوب [ع] ياپيشمق، كيرشمك.

لُزوجة [ع] چكيلوب اوزانمق، طوتقال كبى بر شيئه صيوانوب ياپيشمق، ياپيشقانلق.

لُزوم [ع] لازم اولمق: بورادن كيتمك لزومى حس اولنيور. اشتراسنه لزوم كوستريلن اشيا.

لُسن [ع] (لسانك) جمعى: لسن عتيقه. پك آز قوللانيلير.

لُصوص [ع] (لِصّ)ك جمعى.

لُصوصية [ع] خرسزلق ايتمك.

لُصوق [ع] ياپيشمق، اولاشمق.

لُطْف [ع] كوزللك: لطف سيرت. لطف اخلاق § رفق ونواز شله معامله ايتمك ، بوصورتله ايديلن معامله : لطفكزك منتداري‌يم . لطفپرور § توفيق آلهى: بلطفه تعالى مقصود حاصل اولدى .

لُعَاب [ع] آغزدن آقان صاليا.

لُعْب [ع] اويون ، مقصد صحيحه دال اولميان ايش.

لُعْبَة [ع] كنديسيله اويون اوينانان شى، اويونجاق : لعبتكاه = لعبت محلى. لعبت باز = حقه باز. § كورنلرك مفتون ومجلوب اولديغى شى. لعبة العين = كوز ببكى .

لُغَات [ع] (لغت)ك جمعى: لغات مأنوسه. لغات غريبه. (لغات عثمانيه) نامنده‌كى كتاب پك چوق لغات غريبه‌يى حاويدر.

لُغَة [ع] هرقومك كندينه مخصوص ديلى، افادۀ مرام ايچون قوللانديغى اصوات. بز بو موقعده (لسان) كلمه‌سنى استعمال ايدرز. § برقومك جملۀ كلاميه‌سنى تشكيل ايدن كلماتدن هر برى: « لغتك ترجمه‌سى يانده – ير ايدر اهل دلك جانده – سنبلزاده » لغت نويس = لغت يازيجى، يازان. لغت شناس = لغت بيليجى، آكلايجى. لغت نويسانه. لغت نويسلك بو قدر مشكل اولديغنى بيلسيدم بوكتابى اتمامه باشلامازدم.

لُغَوى، = لغت شناس. آشناى علم لغت. جمعى لُغَوِيّون.

لُغْز [ع] بيلمجه، چيستان : شو لغز خوش آينده‌در : «دودانه كبوتران ابلق – جفتند وزهم دكرجدايند – پرواز كنند سوى افلاك – وزخانۀ خود برون نيايند – لا » = هم چفت هم بربرندن آيرى ايكى آلاجه كوكرجين سماواته پرواز ايدرلر . اولرندن ده طيشارى‌يه چيقمازلر . بونك نه اولديغى عين ادراكه خفى قالماز . جمعى (الغاز). لغزايله (معما) بيننده فرق واردر ، لغز اكثريا سؤال طريقيله اولور .

لُقَاطَة [ع] يره آتيلمش دكرسز شى : اما بو لقاطه چين اقلام اكابر يعنى ويسئ پريشان مآثرك ديدنۀ سلوكى... ويسى.

لُقَطَه [ع] يرده بولنوب آلنان شى. لقطه آدمك غيرى‌يه مخصوصدر.

لقمه [ع] بر يودوم طعام. لقمهٔ غم. § مطلقا طعام. بو معناده (ايتمك) مصدريله قوللانيلير: برلكده لقمه ايتمك. لقمه كوز = پاتلاق كوزلى.

لقمه شمار [ع] لقمه صايجى، بخيل، خسيس.

لكنة [ع] و

لكونة [ع] و

لكنونة [ع] ديلده‌كى پلتكك، سوز سويلركن ديلده‌كى طوتوقلق. كرفتكئ زبان.

لوط [ع] انبياء عظامدن بر پيغمبر ذيشان اسميدر كه قومندن بعضيسى كودكباز اولدقلرى ايچون قهر الٓهى‌يه اوغرامشلردر.

لوطى [ع] قوم لوطه اقتفا ايدن، كودكباز.

لؤلؤ [ع] اينجى. لؤلؤ لالا = پارلاق اينجى. وجه تسميه لمعانيدر.

لؤلؤبار [ف] اينجى ياغديريجى، ياغديران.

لؤلؤپاش [ف] و

لؤلؤفشان [ف] اينجى صاچيجى، صاچان.

لوجه [فرانسزجه‌دن محرف] loge قولبه. § كوچك اوطه، حجره § قپوجى اوطه‌سى § تياترو حجره‌سى.

لودوس [رومجه‌دن محرف] جنوب طرفندن اسن روزكار.

لورد [انكليزجه‌دن] انكلتره‌ده زادكاندن بر صنفه ويريلن عنوان.

لوستاريا [ايتاليانجه‌دن] كوچك لوقانطه.

لوستره [ايتاليانجه‌دن] قوندوره بوياسى. لوستره‌جى.

لوفر [رومجه‌دن] بر نوع بالق.

لوقوموتيف [فرانسزجه‌دن] locomotive دمير يول آرابه‌لريني چكن ماكنه‌لى آرابه .

لوقانطه [ايتاليانجه‌دن] بيوك آشجى دكانى ، آشجى دكانڭ آلافرانغه‌سى .

لوله [ف] چشمه، موصلق وامثالنه طاقيلان كوچك بورى ، صو اولچوسى .
« تاريخى سلطان احمدڭ جارى زبان لوله‌دن — سيد وهبى » . § چبوغڭ باشنه طاقيلان مدورجه توتون ظرفى : « زاهد بوبرودتله اگر دوزخه كيتسه‌ڭ — بر لوله توتون‌ياقمغه آتش بولامازسڭ—لا » .

لول [ف] بى شرم ، بى حيا . لولى = بى شرمى § لوله منسوب. جمعى لوليان.

لونجه [فرانسزجه‌دن] اصنافڭ ، تجارڭ مذاكره اوطه‌سى ، جمعيتگاهى .

م

ماء [ع] صو، آب: ماء جارى = آقار صو. ماء راكد = طوران صو. ماء معين = آب صاف وروان. ماء الحيوة = آب حيات. مائى ، ماوى = مايه منسوب . جمعى (مياه). مياه دريا.

مآب [ع] رجوع ايده‌جك يرء مرجع . شوكتمآب ، فضائلمآب كبي تركيبلرده شوكتڭ فضائلڭ قرار ايتديكى وجود معناسنى افاده ايدر.

مابده [ع] (مؤبد)ڭ جمعى. مابدهٔ مجوس.

مآثر [ع] كوزل اثرلر ، نشانه‌لر ، افعال حسنه ، يادكار و مفاخر اسلاف : مآثر بر گزيدهٔ ظفر. مآثرعلميه. مآثرعرفان. بونڭ مفردى اولان (مأثره) لسانمزده قوللانيلماز .

ماثم [ع] گناهلر ، اثملر. مفردى اولان (مأثم) قوللانيلماز.

مآخذ [ع] (مأخذ)ك جمعی. مآخذ علوم.

مآدب [ع] (مأدبه)نك جمعی.

مآرب [ع] حاجات، مطالب، مفردی اولان (مأربه) قوللانیلماز.

مآزب [ع] (میزاب)ك جمعی.

مآزر [ع] صیغینه‌جق یرلر، ملجألر. (مأزر)ك جمعی.

مآل [ع] زبده، حاصل اولان شی، نهایت، سوزك دلالت ایتدیکی خصوص، معنی، مفهوم. مآل حزن اشتمال. بی مآل = مآلسز.

مائل [ع] میل ایدیجی، خواهشکر، شائق.

مائده [ع] سفره، خوان: مائدهٔ مسیح.

مابقی [ع] باقی قالان. (مابقی)ده بو معنایه‌در. «علم نبود غیر علم عاشقی — مابقی تلبیس ابلیس شقی — بهاء الدین آملی»

مابعد الطبیعة [ع] طبیعتك غیری اولان شی، علم الٓهی.

مابین [ع] ایکی شیئك آراسی § اولرده حرمله سلاملق بیننده‌کی اوطه: مابین اوطه‌سی. § سرای پادشاهینك سلاملق دائره‌سی، اندرون: مابین همایون جناب ملوکانه.

مات [ف] شطرنج اویونجیلرینك اصطلاحنده شاهك اسارتنه دینور. مغلوبیت دیمکدر.

ماتقدم [ع] کچمش زمان ماضی، سابق.

ماتم [ع] حزن ومصیبت دمنده‌کی آغلایش، نوحه. ناله. فارسی مقابلی (شیون). «یادکده‌می طوغدیغك زمانلر — سن آغلار ایدك کولردی عالم — بر اویله زمان کچیرکه اولسون — موتك سکا خنده خلقه ماتم — خاکی افندی». § حزن وکدر، مأیوسیت: روز ماتم. ماتمزده = مأیوس، ناله‌زن. ماتم کنان = ماتم ایدرك. ماتمی = ماتمه منسوب، ماتملی: ندای ماتمی. ماتم انکیز = ماتم قوپاریجی، قوپاران: خبر ماتم انکیز. ماتم فزا = ماتم آرتیریجی،

آرتيران. ماتمسرا ـ و ـ ماتمكده = محل ماتم، بيت الحزن: « درين ماتمسرا ازغفلت اى جاهل ! چه ميخندى ؟ ترا چون دل، عزيزى مرده اى غافل چه ميخندى — نهنك مرك بيشا پيش وموج عمر بى دربى — شكسته كشتى ودرياست بى ساحل چه ميخندى — كليم همدانى » برنجى معناده اك زياده (ايتمك، ايلمك) مصدريله قوللانيلير: « ايل عيد اكبر ايلدى بن ماتم ايلدم — حليمكراى ».

ماتْيس [رومجه‌دن] صيزمش سرخوش.

مأبُون [ع] مفعول. علت ابانته مبتلى.

مأثوره [ع] سلفدن روايت اولنان خبرلر. ادعية مأثوره = عليه الصلاة و السلام افندمزله صحابهٔ كرامدن منقول اولان ادعيه.

مأثوم [ع] صوچلو، كناهلى عد اولنمش اولان. (معصوم) مقابلى.

ماجِد [ع] صاحب مجد وشرف، عالى، بزركوار، كريم: والد ماجد.

ماجَرى [ع] ماوقع، كچمش، واقع اولمش شى، سركذشت: ماجراى عاشقانه. ماجراى غم افزا.

ماجِن [ع] خلقه حيله كارلق يولى اوكره‌دن: مفتئ ماجن.

مَأجُور [ع] اجر وثوابى ويرلمش. § كرايه ويريلن شى.

ماچين [ف] چينك جنوبنده بر ملك.

ماحَصَل [ع] حاصل اولان شى،

ماحَضَر [ع] حاضر اولان شى، مجملا بونى وقت حاجت ايچون موجود اولان طعام قليل معناسنه قوللانير: خير الطعام ماحضر = طعامك خيرليسى حاضر اولانيدر.

ماحى [ع] محو ايديجى، ايدن، يوق ايديجى، ايدن: ماديات ومعنوياتده قوللانيلير: ماحئ آرام. ماحئ تحمل. ماحئ اوثان ضلال. ماحئ ظلام.

مَأخَذ [ع] بر شيئك آلنديغى، چيقارلديغى ير.

مأخوذ [ع] اخذ اولنمش ، آلنمش، چیقارلمش ، طوتولمش.

مادام [ع] اولندهکی ما مصدریهٔ زمانیهدر. (مدتجه) دیه ترجمه اولنور. مادام الحیات . § چونکه : مادامکه بیتمیور حیاتم – ظن ایتمه بیتر ترنماتم – ناجی»

مادام [فرانسزجهدن] خانم. اولنمش قادینلر حقنده مستعملدر .

مادامپول [فرانسزجهدن] قالین پاتیسقه.

مأدبه [ع] ضیافت . ضم دال ایلهده لغتدر .

مادح [ع] مدح ایدیجی، ایدن.

مادر [ع] آنا ، والده : «آیری دوشمش . بربرندن شرم ایله خورشید وماه — مادری اول کونده کیم آلمش اوماهی قوینه ـ...»
مادری = مادرلك. (مادریّت) یاکلشدر. مادرانه = مادرجهسنه. شفقت مادرانه. مادرزاد = آنادن طوغمه : اعمای مادرزاد . شاعر مادرزاد. مادر اندر = اوکی آنا .

مادموازل [فرانسزجهدن] mademoiselle اولنمهمش قادینلره ، قزلره ویریلن عنوان. خانم قز. کوچك خانم.

مادون [ع] آلت، فروتر. مادون النفس.

مادّه [ع] مایه، اصل، جوهر § ایش ، امر ، خصوص : اساس ماده . § سوزك بربندی § جسم . مادی = مادهیه منسوب ، جسمانی . جمی مادیات. (معنوی) مقابلی .

ماده [ف] دیشی حیوان. شیرماده = دیشی آرسلان.

مادّی [ع] مادهیه منسوب . (معنوی) اولمیان شی .
جمی مادیات = مادی اولان خصوصات § مادیاتدن بشقه بر شیئه اینانمیان، دهری. جمی مادیون: مسلك مادیون. مادیت = مادیلك، مادیاتدن بشقهسنه اینانمامق مسلك فلسفیسی.

مادیان [ف] دیشی آت. (اسب مادیان) دیمك خطادر. چونکه آتدن بشقه حیوانك دیشیسنه (مادیان) دیمز. خاصةً دیشی آته دینیر.

مأذون [ع] اذن ویرلمش، رخصتلی. مأذونیت = مأذونلق.

مار [ف] ییلان، حیّه. جمعی ماران.

مارّ [ع] مرور ایدیجی، ایدن، کچن: مار الذکر = ذکری کچن. مار البیان = بیانی کچن. جمعی مارّین.

مارپیچ [ف] برچم علم § (مارپوج) بوندن محرفدر.

مارت [رومجه‌دن] معروف سنهٔ رومیه‌نك برنجی آیی.

مارج [ف] دومانسز آتش، شعله، زبانه.

مارش [فرانسزجه‌دن] عسکرك یورورکن آیاقلرینی بردف آتملرینی تسهیل ایدن شرقی، چالغی: «سور عسکری سور قوماندهسندن — بن شاعرم ایشته مارش بندن — ناجی» § آرش! ایلری!

مارض [ع] خسته، مریض.

مارق [ع] دیندن چیقان، کمراه.

مارقه [فرانسزجه‌دن] اشیا اوزرینه وضع اولنان تمغا، نشانه.

مارکی [فرانسزجه‌دن] marquis زادکان صنوفنك دوقه ایله قونت آراسنده بولنان برصنف مخصوصی.

مارکیز [فرانسزجه‌دن] زادکاندن مارکی عنوانی حائز بر آدمك زوجه‌سی.

مارمهره [ف] ییلانك باشنده بولنان مهره.

ماروت [ع] بر ملك اسمیدرکه (هاروت) اسمنده بولنان دیکر ملکله برابر بابلده بر قیویه

نکونساراولەرق صلب اولنمشلر، کویا برانسان اوقیونك کنارینه کیدوب ده سحر تعلمنی ایستسه کندیسنه تعلیم فسون ایدرلرمش . ماروت نکاه

مازو [ف] دری دباغتنده قوللا نیلان معروف دانەدرکه مازو آغاجنك یمشیدر. (مازون)ده و معنایەدر .

ماس [ع] مس ایدیجی، ایدن.

ماسبق [ع] کچن شی، کچمش : حکایۀ ماسبق.

ماست [ف] یوغورت .

مأسده [ع] آرسلانلی یر، آرسلان یتاغی .

ماسك [ع] طوتیجی ، ضبط ایدیجی .

ماسکه [فرانسزجەدن] نقاب ، یوز اورتوسی .

ماسلف [ع] کچمش، کچن شی.

ماسواء [ع] و

ماسوی [ع] غیری اولان شی، بشقه : ماسوی الله = اللهك غیریسی ، علائق دنیویه ، موجودات ، مخلوقات . بو موقعده بعضاً یالکز (ماسوا)ده قوللانیلیر.

مأسور [ع] یولی کسیلمش ، اسیر ایدلمش.

ماسور [ف] بربرینه قاتیلمش ، ممتزج شی .

ماسه [ایتالیانجەدن] ترازونك کوچکی ، سفره § تاجر مفلسك مال موجودی، مال غرما.

ماشطه [ع] قادینلرك صاچلرینی طرایان ، کلینك چهره واندامنه زینت وآرایش ویرن قادین. بوکا (مشّاطه)ده دینیر .

ماشوره [ف] اوزوینه ایپلك صاریلن اینجه قامش ، ایکه صارلمش ایپلك یوماغی. ماصوره § لوله، امزیك .

ماشی [ع] یورویجی، یورویـن ، پایان کیدن. ماشیا = پایان اولەرق: ماشیاً سیاحت. ماشیاً سفر.

ماشیه [ع] دوه، قیون، کچی دینیلن حیوانات. جمعی (مواشی). اولادی کثیر اولان قادینله سائر حیوانه‌ده ماشیه دینیلیر.

ماصدق [ع] اصلی (ماصدق علیه) در. (صادق اولان شی اوزرینه) دیمکدر. محاوره ده مضمون، معنی موقعنده مستعملدر.

ماضغ [ع] چیکنه‌ییجی، چیکنه‌ین.

ماضی [ع] کچن، کچمش زمان: «آه ماضی دینیلن شعشعه‌لی صبح شباب — ایلدی ابر سحردن دها سرعتلی گذر — محمد جلال بك». الماضی لایذکر.

ماعدا [ع] بشقه، غیری.

ماعون [ع] زکات مال § کندیسیله انتفاع اولنه‌جق شی § تاوه، تجره وسائره کبی اسباب خانه، لوازم بیتیه.

مافات [ع] فوت اولان، الدن کیدن شی: تلافیٔ مافات. جبر مافات.

مأفون [ع] ادراکی کوشك، سبکمغز.

مافوق [ع] اوست، بالا.

مافی الباب [ع] باب ایچنده اولان شی: غایهٔ مافی الباب.

مافی البال [ع] و

مافی الضمیر [ع] کوکلده اولان شی: عرض مافی البال. اظهار مافی الضمیر. «سکا عرض مافی الضمیر ایلدم بزنلر سویلمشدك، دوشون صکره‌دن سن — نه انصافسزلق، وفاسزلق ایتدك»

ماق [ع] کوشهٔ چشم، کوزك برون جهتی، کوز.

مأقة [ع] انسانه آغلارکن عارض اولان هیچقریق.

ماقبل [ع] اوك، پیش، مقدم.

ماقه [فرانسزجه‌دن macao] یکرمی براویونی.

ماكث [ع] مكث ايديجى، ايدن.

ماكر [ع] مكر ايديجى، ايدن، حيله‌كار.

مأكل [ع] يمك، خوردن. مجازاً (مأكول) معناسنه قوللانيلير. § خدمتسز، منتسزمعاش. قزانج. جمعى: مآكل.

مأكله [ع] بر يردن جلب اولنان ذخيره § يينه‌جك شى.

مأكول [ع] اكل اولنمش، ينلمش.

مأكولات [ع] مأكولك جمعى.

ماكيان [ف] طاووق، خروسك زوجه‌سى اولان مرغ خانكى.

ماكنه [فرانسزجه‌دن machine] § آلت § چرخ، دولاب.

مال [ع] قيمتدار شى، انسانك تحت تصرفنده بولنان اشيا. فقهده: «طبع انسانى مائل اولوبده وقت حاجت ايچون ادخار اولنه‌بيلن شى» ديه‌تعريف اولنمشدر. جمعى (اموال). مالدار = زنكين. مال ناطق = آت، دوه، قاطر كبى چارپا حيوان، سكه‌لى آلتون. بيت المال = خزينهٔ دولت. بيت‌المال‌مسلمين.

مالاكلام [ع] سوز قبول ايتمز. اصلى (مالاكلام فيه) در.

مالامال [ف] زياده طولو، پر، مملو. فى الاصل كثير، فراوان معناسنه در. مجازاً معناى اولده مستعملدر.

مالانهايه [ع] اوجسز، نهايتسز.

مالايعنى [ع] معناسز، فائده‌سز، بوش. مالايعنيّات.

مالشكر [ف] سورتيجى، اوغوجى، دلاك.

مالك [ع] صاحب‌ملك، پادشاه § متصرف، قادر. مؤنثى (مالكه) در: مالكهٔ دريا، مالكهٔ حسن وآن.

مالكانه [ف] اراضئ اميريه‌دن بعض شرائط ايله ملكيت اوزره متصرفه تمليك اولنان اراضى.

ترکیبك معنای اصلیسی صاحب ملك دیمك اولان (مالك) کلمه‌سنه الحاق اولنان (آنه) اداتیله مالکجه‌سنه دیمکسه‌ده معنای اولده استعمالی شایعدر.

مألوف [ع] الفت اولنمش، آلیشلمش، خوی ایدلمش: مألوف غرام. مألوف محنت.

مألوم [ع] الم کرفتار اولمش، المزده، مکدر.

ماله [ف] دیوار صیوامغه مخصوص آلت، سورکو. لسانمزده‌ده بو نام ایله معروفدر. (مالَج) بونك معربدر.

مالی [ع] طولدیریجی، طولدیران.

مالی [ف] چوق، فراوان. مجازاً طولو، پر، مملو معناسنه قوللانیلیر.

مالیّ [ع] ماله منسوب. (مالیّه) کبی تعبیرلرده موصوفی مقدردر. (دائرهٔ امورمالیه) دیمکدر.

مالیخولیا [یونانجه‌دن مفرس] قره‌سودا، حزن دائمی.

« در اصل جنون و عشق جانان — یك مادّه ایست همچو سودا — شد نام یکی جنون اول — پس عشق شد است مالیخولیا — ابو المعانی » بوکا فرنکلر mélancolie دیبورلرکه مالیخولیا ایله بر اصلدن مأخوذ اولدیغنه شبهه یوقدر. مالیخ، ماخولیا صورتنده‌کی مخففلری لسانمزده نه قوللانیلمشدر، نه قوللانیلمسی آرزو اولنور. § مالیخولیا کلمه‌سی لسانمزده تصورده قوریلان زنکینلك، خیال باطل، خیال خام معناسنه‌ده قوللانیلیر.

مالیده [ف] سورلمش، اوغولمش.

مالیز [ف] سولوك.

مامضی [ع] کچمش شی، کچمش زمان: مضی مامضی = کچن کچدی، کچن شی کچمش اولسون.

مامَلَك [ع] مالك اولنان شی، انسانك مالك اولدیغی اشیا: «ماملك خاکستر اولدی کندیسی کول اوکسوزی — تائبك قالدی ایشی الطاف سبحانیه‌یه »

مأمن [ع] محل امن: مأمن رضا = کعبهٔ مکرمه‌یه اشارتدر.

مأمور [ع] امر اولنمش ، بر خصوصك اجراسنه تعیین ایدلمش آدم . مأموریت = مأمورلق: اعشارمأموریتی، اغنام مأموریتی .

مأمول [ع] آرزو ایدلمش ، اومولمش، امید اولنمش شی : « یانغین ظهوری مأمولدر » «واپورك باتمش اولمسی مأمولدر » بولنـدە ، یعنی (محتملدر) مقـامنده قوللانیلمامسی اولادر. لطف مأموله نائلیت .

مأمون [ع] امین قلنمش ، محفوظ ، قورقوسز ، تهلکه‌سز § خلفای عبّاسیه‌دن هارون الرشیدك اوغلینك اسمیدر که زمان سلطنتی تاریخچـه مدنیت اسلامیه‌نك دورهٔ کمالی عد اولنور.

مانتو [فرانسزجه‌دن] manteau اوستدن کیلن کنیش لباس. قپوت، یغمورلق، ساقو، خرمانی ، برنس .

مانجه [ایتالیانجه‌دن] بیه‌جکك بیاغیسی، عادیسی: کمیجی مانجه‌سی.

مانده [ف] قالمش. عمل مانده = ایشدن قالمش، ایشه یرامز.

ماندارن [پورتکیزجه‌دن مأخوذ] چین وزراسنه او روپاده ویریلن عنوان. چین ماندارنلری .

ماندالینه [فرانسزجه‌دن محرف mandarine] پورتقال جنسندن کوچك لذتلی برمیوه .

ماندولین [فرانسزجه‌دن] mandoline بر نوع ساز، چالغی .

مانع [ع] منع ایدیجی، ایذن ، اسیرکه‌ین، کری طوردیران، برشیئك عدم حصولنه سبب اولان «مانع رزق اولانك رزقنی الله کسر ـــ لا ».

منغانز [فرانسزجه‌دن] man-ganèse بر نوع سرت معدن.

مانند [ف] و

ماننده [ف] ادات تشبیهدر. کبی، بکزر، نظیر وشبیه معناسنه. مانند آباد = عالم برزخ.

مانکن [فرانسزجه‌دن] اکثریا حاضر البسه مغازه‌لرینك

قپولرنده، جامكانلرنده بولنان آغاجدن معمول مجسم انسان تمثالی.

مانورا [فرانسزجه‌دن] manoeuvre عسكر تعليمی § عسكرك آليشمق ايچون اجرا ايتدكلری حركات حربيه تقليدی § كميجيلك عملياتی ، تعليم بحری، صنعت بحريه § دولاب ، اويون، حيل ودسائس.

مأنوس [ع] آليشلمش، خوی ايدلمش. § پسنديده، مرغوب.

مانی [ف] مشهور بر نقاشك اسميدركه دين زردشت ايله خرستيانلغی مزج ايدرك دعوای نبوتله ميدانه آتيلمش وبر خيلی حقايقی باشنه جمع ايتمشدی. مذهبنی ترويج ايچون اديان سابقه‌يی يكديكرينه مزج ايدرك بر قاچ پارچه كتاب تأليف ايتمش واثنای سياحتنده ايراد ايتديكی نطقلرله خلقی مذهبنه دعوت ايلمشدر. نقاشلق صنعتنده زمانك فريدی اولديغندن محصول دست مهارتی اولان نقوش لطيفه‌يی خلقه معجزه مقامنده كوسترردی.

بيامديكی مرد كويا زچين
كه چون اومصور نه بيند زمين
زچين نزدشاپور شدبار خواست
به پيغمبری شاه را يار خواست

بيتلريله شهنامه‌ده‌ده حكايه اولنديغی وجه ايله ملوك ساسانياندن شاپورك زمان حكمرانيسنده ايرانه كله‌رك بر چوق صورو اشكال عجيبه‌يی حاوی اولان كتابنی مشار اليهه تقديم واصول وعقائد دينيه‌سنی عرض وتفهيم ايلدی. شاپور دانشپرور ، ذكی برآدم اولديغندن مانينك بطلان نبوتنی آكلامش وكنديسنی حضورينه جلب ايدرك بينلرنده محاورۀ آتيه جريان ايتمشدر .

مانی — ارواح پاك آسماندن نزول ايتمشدر. زمين سفلی ايله اتصالنه سبب قادينلردر. ازدواجدن اوكی آلملی. تاكه روحلر آسماندن نزول ايتمسون.

شاپور — سنك بو سوزلركله دنيا خراب اولور. آباديمی ايدر؟ خرابيمی ؟

مانی — آبادئ روح، خرابئ تنده‌در .

شاپور — سنی اولدرسه‌لر اولومكده آباديمی اولور، ويرانيمی؟

مانی — ويرانئ تن، آبادئ روان. بونك اوزرينه كنديسنه توبه تكليف اولنمش ومانی قبول ايتميه‌رك دعوای باطلنده اصرار ايتمش اولديغندن امر شاه ايله اعدام ايديلوب جسدی

دروازهٔ شهره صلب اولنمشدر. وفاتنده بر چوق پیروانی قالمشدر. آنلره (مانویّه) دینیر. مانی‌ده زر دشت‌کبی نوری فاعل خیر، ظلمتی فاعل شر اولمق اوزره تلقی ایدردی. «وکم لظلام اللیل عندی من ید — تخبّران المانویّة تکذب — متنبی» (ارژنك) نامنده‌کی کتاب مشهور مانینك جملهٔ تصنیفاتندندر.

مانی پلاتور [فرانسزجه‌دن manipulateur] تلغراف ویرمکه مخصوص آلت.

مانیفاطوره [فرانسزجه‌دن محرف manufacture] فابریقه ایشی، فابریقه‌مالی، معمولات صناعیه.

مانیفستو [فرانسزجه دن manifeste] حموله قائمه‌سی.

ماوراء [ع] آرد، کری طرف. ماوراءالنهر = ملك توران.

ماناف [ف] ابه قادین، قابله.

ماوقع [ع] واقع اولمش شی، سرکذشت.

مأوی [ع] یورد، واره‌جق مکان، صیغینه‌جق یر: درکاه سلطان، مأوای مظلوماندر.

ماه [ف] آی، قمر: «بو کیجه بزمه کل ای عالم حسنك ماهی — یوقسه یردن کوکه‌دك انجینیرز والله — لا» § آی، شهر، سنه‌نك اون ایکی‌یه تقسیم اولنان اقسامندن هربری: ماه تموز، ماه اغستوس. ماه کنعان = یوسف علیه السلامدن کنایه در. ماه نو = یکی آی، هلال. ماه‌سی روزه = اوچ کونلك آی، پك اینجه هلال. ماه بماه — آیدن آیه، شهریه. ماهیانه = آیلق، آی باشنده و یریلن اجرت. ماه یمانی = فخر کائنات افندمز. (مه) صورتنده تخفیف اولنوز.

ماهپاره [ف] آی پارچه‌سی، صاحب حسن وآن. بعضاً (مهپاره) صورتنده تخفیف اولنور: «چرخده انجم قدر مهپاره‌وار اما کسن — مهر اوج حسن وآنسك بکزه‌مز آنلر سکا — سنیح افندی»

ماه پیکر [ف] یوزی آی کبی ضیادار. بعضا (مه‌پیکر) صورتنده تخفیف اولنور.

ماهتاب [ف] آی آیدینلغی، روشنیٔ ماه: «سیه طبعان اولور روشندلانك دشمن جانی — كه دزد تیره روزی دائما دلگیر ایدر مهتاب — بلیغ» (آی ماهتابی) تعبیر عامیانه‌سی كولنجدر. § اون درت كیجه‌لك آی، بدر: شب ماهتاب. لیلهٔ ماهتاب. ماهتاب شب آرا. ماهتاب لیله پیرا. (مهتاب) صورتنده تخفیف اولنور: «كیوب بر آل اتكلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش — سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب — بلیغ». § یوقاری چیقوب آی كبی پارلایان برنوع فشك. ماهتاب ایتمك = اكلنمك، صفا. «طاغلر كه وقار ایله صانیرسین — رفع‌تتق سحاب ایدرلر — عمانه دونوب خطاب ایدرلر — امواج كنار ایله صانیرسین — یكدیكره ماهتاب ایدرلر — عبدالحق حامد بك»

«ماهتاب و مهتاب — بمعنی ماه و پرتوماه هر دوآمده معنی دوم مشهور است — غیاث اللغات»

«ماهتاب — آی آیدینلیغیدر واون درت كیجه‌لك آیه دینور. عربیده بدر دیرلر — برهان‌قاطع». «حضور صحبت‌روشندلان غنیمت‌دان — پیاله گیر كه شبگیر میكند مهتاب — صائب»

ماه‌تابان [ف] پارلایجی، پارلایان آی: ماه تابان سما. «دریغا دریغا دریغ — كه‌شد ماه‌تابان من‌زیر میغ — فردوسی»

ماهچه [ف] سنجاق باشنه، مناره، كنبد تپه‌لرینه آلتون ایله كوموش وسائره‌دن آی شكلنده یاپیلان شی.

ماهد [ع] یاپیجی، دوشه‌یجی.

ماهر [ع] مهارتله متصف اولان. صنعتنده استاد، هنرور، حاذق: شاعر ماهر. ناخدای ماهر.

ماهرو‌ی [ف] آی یوزلو، یوزی آی كبی. ماهرویان = ماهرولر. (مهرو) صورتنده تخفیف اولنور. مهرویان = مهرولر.

ماه روزه [ف] شهر رمضان.

ماهشید [ف] آی § آی ایدینلغی، روشنیٔ ماه.

ماهانه [ف] ماهیانه، آی باشنده ویرلسی مقرر اولان اجرت، آیلق.

ماهِ نَخْشَب [ف] ابن مقنّع نامیله یاد ایدیلن حکیم ابن عطانك ماوراءالنهرده نخشب شهری جوارنده‌کی سیام طاغی اتکنده بولنان برقیودن سیماب وسائر موادّدن بالترکیب سحر وشعبده ایله طوغدیردیغی آیدرکه کویا بو آی ایکی ماه مدت هرکیجه قیودن طلوع ایدرك درت ساعتلك مسافه‌یی تنویر ایدرمش . نخشب ایله چاهك آراسی ایکی ساعتلك مسافه ایمش . بوکا ماه سیام ، ماه مقنع ، ماه کش‌ده دینیلیر. حقنده‌کی روایت اساطیر شرقیه‌دن کبی کورینور .

ماهواره [ف] آیلق، آی باشنده و یرلسی مقرر اولان اجرت .

ماهی‌دانه [ف] حب الملوك دینیلن دانه .

ماهه [ف] بورغو ، مثقب .

ماهی [ف] بالق ، سمك : « او ماهیلر که دریا ایچره‌در دریایی بیلمزلر -- خیالی» ماهیان = ماهیلر، ماهلر. بو کلمه هم ماهینك هم ماهك جمعیدر. ماهیان دریا . ماهیان کائنات. ماهی خوار ـ و ـ ماهی‌گیر = بالقجیل قوشی. ماهی دان = حوض.

ماهیة [ع] بر شیئك کنهی ، حقیقتی. مصادر مجعوله‌دندر.

«ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر ــ مقداربنه نسبتله کشی خیر و شر ایلر ــ شناسی » . اظهار ماهیت. ماهیت ردیئه. ماهیت حقیقتدن اعمدر. زیرا حقیقت آنجق موجوداتده ، ماهیت ایسه موجودات ومعدوماتده استعمال اولنور . جنسیتی اشعار ایتدیکی ایچون متکلمین جناب حقه ماهیت اطلاقندن امتناع ایتمشلردر.

ماهی فروش [ف] بالق صاتیجی، بالقجی.

ماهی گیر [ف] بالق طوتیجی ، صیاد سمك.

مایِع [ع] صیویق، صوکبی آقان شی. جمعی مایعات: مایعات قانونی.

مایعرف [ع] بیلنمز § مندر آلتنده صاقلانان مال.

ماینا [ایتالیانجه‌دن] یلکنلری قیامه ، ایندیرمه ، براقمه . ضدی فوره .

مَأْيُوس [ع] يأسه دوشمش ، نا اميد. مأيوسيت = مأيوسلق، نوميدى . بزبو كلمه يى (يائس ـ و ـ آيس) كلمه لرى موقعنده قوللانيورز . عربجه ده بشقه صورتله قوللانيليلير. مثلا (مأيوس منه) دينيلير.

مايه [ف] اصل، اساس، بنياد § بضاعه، ثروت و سامان : سرمايه § ديشى دوه، ناقه. مايهٔ شب = كيجه قرانلغى ' ظلمت ليل.

مَباحث [ع] (مبحث)ك جمعى : مباحث شتى . مباحث ادبيه.

مباد [ف] و

مبادا [ف] اوليه معناسنه. اسكى اثرلرده قوللانيلمشدر.

مبادى [ع] (مبدأ) ك جمعى : مبادئ شهور. مبادئ مسافات. مبادئ تحصيل . مبادئ كتابت. مبادئ الفنون .

مبال [ع] موضع بول، فرج ' قضيب.

مبالغ [ع] (مبلغ)ك جمعى : مبالغ كليه.

مبانى [ع] (مبنى) نك جمعى. § سوزك بنا اولنديغى يرلر' مضامين، معانى: مبانئ كلام. مبانئ سخن.

مبثوث [ع]طاغلمش، پراكنده، پريشان.

مبحث [ع] بر شيئك بحث اولنديغى ير، مقاله .

مبدأ [ع] باشلايه جق زمان، بر شيئك باشلاديغى زمان ، زمان بدء : موسم بهارك مبدأى . مبدأ و منتهى. مبدأ حيات§ باشلايه جق ير' بر شيئك باشلاديغى ير' مكان بدء: صحرانك مبدأى. «بوقدر بيلن جهانه كلنلرده مبدأى — بيلمز معادى بزم قنادن كيدن دخى — على روحى بك» § باشلانغيج، اول، ابتدا : مبدأ تعلم' مبدأ تدرس . (مبدأ)ك ادواته اتصالى حالنده همزه سنك مركزى دكشمز: ايشك مبدأى، مبدأينه' مبدأينى' مبدأينك.

مبذول [ع] بذل اولنمش، حسن رضا ايله صرف ايدلمش § چوق، كثرت اوزره موجود. مبذوليت = مبذوللك . مبذولى = مبذوللك .

مبرات [ع] (مبرّه) ك جمعى : خيرات، حسنات .

مبرود [ع] صغومش' صغوق.

مبرور [ع] خيرلى، مقبول، ايى اولان شى: عمل مبرور. خدمات مبروره.

مبروز [ع] آچیلمش مکتوب § ابراز اولنمش .

مبروص [ع] (برص) علتنه کرفتار .

مبسوط [ع] بسط اولنمش ، یاییلمش ، آچیلمش : خوان مبسوط نعم.

مبشوره [ع] پرادیلیشی ، بوبی بوصو ، رنکی لطیف قادین .

مبشوش [ع] سیلنمش.

مبطون [ع] علیل البطن .

مبعوث [ع] بعث اولنمش ، کوندرلمش : طرف حقدن مبعوث پیغمبر.§ دیرلدلمش، احیا اولنمش. § بردولت ویابرملت یاخود برآدم طرفندن بر خصوص ایچون وکالةً کوندرلمش .

مبغوض [ع] بغض اولنمش .

مبلغ [ع] مقدار§ آقچه، آلتون، جمی مبالغ :«جهان مشتاقك اما اولمینجه مبلغ معلوم — کلوب ده خاك پایه یوزلرین قابلمی سورسونلر — اشرف »

مبلوع [ع] بلع اولنمش، ینلمش، یوتولمش .

مبلول [ع] ایصلانمش .

مبنی [ع] بنا یری، جای بنا . حاجی ابراهیم افندی مرحوم وقتیله «شو کوردیکمز مبنای عظیم سلطنتکه ...» جملهسنه اعتراض ایدرك بو مقامده اولی اولان «بنای عظیم سلطنت دیمکدی» دیمشیدی. مبنی کلمهسی یالکز اسم مکان دکلدر، مصدر میمیده اولور. بنا کلمهسیده اساساً یاپی یاپمق معناسنه مصدر اولدیغی حالده صکرهدن اسم اولهرق یاپی، خانه معناسنه قوللانیلمشدر. او حالده بونكده اسم اولهرق استعمالنده بأس کورلهمك لازم کلمزمی ؟ باخصوص کلمه آهنکدار اولدیغی ایچون ابنیهٔ عالیه ترکیبنه مبانیٔ عالیه ترکیبی هرحالده ترجیح اولنور .

مبنی [ع] بنا اولنمش . مبنی علی الحکایه = حکایه اوزرینه بنا اولنمش، حکایهیه مستند . مبنیاً قیمت = بنانك قائماً یعنی برنده

طوردیغی حالده قیمتی. مقلوباً قیمت بونك عکسیدر. § صرفیونجه حرف اخیری اولدیغی وضع اوزره طوران، اختلاف عوامل ایله تغیر ایتمین کلمه. § طولابی، ایچون: بوكا مبنی.

مبهوت [ع] حیران.

مبهور [ع] هار هار صولویان، صولغان علتنه اوغرایان: شخص مبهور. اسب مبهور.

مبیت [ع] کیجه‌لمك، شب کذرانی § کیجه‌لیه‌جك یر، جای شب کذرانی.

مبیع [ع] صاتیلمش. فقهده صاتیلان شیئه دینور که بیعده تعین ایدن عیندر وبیعدن مقصود اصلیده اودر.

مبیض [ع] قادینلرده رحمك ایکی یان طرفنده اولدیجه بیضی الشکل اولان ویمورطه‌لق دینیلن عضودرکه طاووق وامثالی حیواناتك یمورطلامسی کبی طائفهٔ نسانك دخی یمورطه‌سی بوعضو واسطه‌سیله حصول بولور. حیضلرینی کورملری بو عضودن یمورطه حصوله کلدیکنه اشارتدر. حاصل اولان یمورطه‌لرده بر طرفی رحمه مربوط، دیکر اوجی واسع وصچاقلی اولدیغی حالده یمورطه‌لغی قوشا- تمش بر نفیر یعنی مجرا واسطه‌سیله رحمه کلیرکه بو یمورطه اکر حوینات منویه‌دن برینه تصادف ایتمش ایسه رحمده بیویوب جنین اولور. ایتمه‌مش ایسه محو اولور کیدر. یمورطه یمورطه‌لغك بر طرفی یانق قبارجغی کبی ایچی صو طولو اوله‌رق قباروب پرتلمسیله خروج ایدر. یمورطه‌لق هر قادینده ایکی دانه‌در. § بر چیچکده میوه اولمق شاننده اولان قطعه‌نك القاح فعلندن اولکی حالی.

متاع [ع] قماش، اثواب کبی مدار تمتع وانتفاع اولان اشیا: «پك اوجوز ویردك متاع میلی اول غداره‌یه — بزده شمدی آه جانکاهك بیکی بر پاره‌یه — ناجی» متاع کم بها. جمعی امتعه: امتعهٔ تجاریه. فی الاصل فائده، منفعت معناسنه‌در.

متاعب [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (تعب)ك جمعیدر. رنجلر، مشقتلر. متاعب سفریه.

متانة [ع] صاغلاملق، محکملك، استواری: متانت اخلاق. متانت بنا. متانت افکار.

متبوع [ع] تابع اولنمش، کندیسنه اویولمش§ حکمدار: متبوع مفخم.

متَرس [ف] قپونك آردینه آچیلمامق ایچون قونیلان آغاج. § موقع حربده عسکری محافظه ایچون ییغلمش طوپراق، سپر، قلعه: مترس حصار «بدان حصار کروهی پناه بردههمی — زترس قالب بی روح چون مترس حصارلا». ترکجهده (متَرِس) بوندن محرفدر. (متْرَس) معربیدر. فی الاصل (قورقه) معناسنهدر.

متروك [ع] ترك اولنمش، براغیلمش: آشیان متروك. مؤنثی متروکه.

متروکات [ع] متروکك جمعی. اکثریا بر آدمك مخلفاتی، یعنی اولدکدن صکره قالان اشیاسی حقنده قوللانیلیر: افندینك متروکاتی شوندن عبارتدر. متروکات قلمیه.

متین [ع] صاغلام، محکم، استوار: مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: مرد متین، فکر متین، طبع متین، متین الاخلاق.

مثاب [ع] کری دونهجك یر§ صویك، انسانلرك طوپلاندیغی یر.

مثابه [ع] درجه، رتبه، مرحله، منزله. تشبیه ایچون قوللانیلیر. فی الاصل محل رجوع معناسنهدر.

مثالب [ع] عیوب، نقائص.

مثالث [ع] سهتالر، سازلر.

مثانه [ع] سدیك قاووغی.

مثانی [ع] ایکی رکعتده ایکی دفعه اوقوندیغی ایچون «سورهٔ فاتحه»یه دنیلمشدر§ آیت رحمت وآیت عذابه اقترانندن طولایی تمام قرآن مجیدهده مثانی دنیلیر. محققیندن بعضلری مثانی یی (دودو) معناسنه اولان (مَثْنی) نك جمعی، بعضلری ده تثنیه ایدلمش معناسنه اولان (مُثَنّی) نك جمعی اولمق اوزره قید ایتمشلردر: اسرار مثانی.

مثاوی [ع] (مثوی) نك جمعی.

مثقوب [ع] ثقب اولنمش، دلنمش.

مَثَل [ع] شبیه، مانند § داستان، قصهٔ مشهوره (ماصال) بوندن محرفدر § ایضاح مطلب ایچون اتیان اولنان حکایه، قصه . مثلاً = مثال اولەرق . ضرب مثل = مثل مضروب معناسنه برترکیبدرکه حکمة العوام اولان جمل وعباراته دینیلیر . (ضرب المثل) ترکیبی آثار عربیەدەدە استعمال اولنمشدر .

مَثْلوث [ع] ثلثی اخذ اولنمش . § اوچ قات بوکلمش ایپ .

مَثْنَوی [ع] مختلف القوافی ابیاته، تعریف دیکرله هر بیتی باشلی باشنه مقفی اولان نظمه دینیلیر .

مَثوبة [ع] ایلیلك، مکافاتی، جزای نیکی § قیامتده عبادتك اجری، مکافات اعمال . جمعی مثوبات . (اجرومثوبات) دیەملی .

مَثْوی [ع] مأوی، مسکن، خانه .

مَثیل [ع] شبیه، نظیر، مانند، مثال .

مَجادِل [ع] (مجدل) ك جمعی . کوشکلر، قصرلر .

مَجاذیب [ع] (مجذوب)ك جمعی .

مَجاری [ع] (مجرا) نك جمعی، صویك آقدیغی یرلر، صو یتاقلری .

مَجاز [ع] یول ، کچەجك یر § حقیقتك ضدی . عندالبیانیون معنای موضوع لهنك غیریده علاقهٔ مشابهت و یاظرفیت یاخود سببیت وغیریسیله استعمال اولنان کلمەدر . مثلا (خر) کلمەسی حیوان ناهق دیمك اولدیغی حالده علاقهٔ مشابهت اولان حماقتله احمق آدمەدخی اطلاق اولنور . مجازاً = مجازاولەرق . مجازی = مجازه منسوب . معنای مجازی . عشق مجازی .

مَجاعة [ع] آجیقمق § آجلق، ضد شبع .

مَجال [ع] طاقت، توان، قدرت: بی مجال = مجالسز . «نیکخواه عالم غمخواری‌یم هم نوعمك — بی مجالم یوقسه هپ بی چارکانه چارەیم — ناجی» فی الاصل جولان و جولان ایدەجك یر، میدان دیمکدر . معنای اولده مجازاً مستعملدر .

مجالس [ع] (مجلس)ك جمعی . مجالس ادبیه . اعضای مجالس، مجالس طرب.

مجالی [ع] (مجلی) نك جمعی . آینه‌لر، مرایا .

مجامر [ع] (مجمر)ك جمعی .

مجامع [ع] (مجمع)ك جمعی . جمع اولنه‌جق ، طوپلانه‌جق یرلر: مجامع بلده .

مجامیع [ع] (مجموعه)نك جمعی : مجامیع موقوته . صحائف مجامیع.

مجان [ع] بادهوا، مفت، رایگان. مجاناً = مجان اوله‌رق ، بدلسز .

مجانیق [ع] (منجنیق)ك جمعی.

مجانین [ع] (مجنون)ك جمعی. دیوانه‌لر .

مجبور [ع] قیرلدقدن صکره بتونلنمش § زور ایله بر ایشه صالدیرلمش . مجبوریت = مجبورلك: مجبوریت معنویه .

مجبول [ع] یارادلمش، طبیعت ، جبلت یاپلمش، ابدلمش.

مجد [ع] شانلیلق ، شرفلیلك ، جلالت، اولولق ، بیوکلك . مجد آنجق آبا و اجداد ایله اولور . اصالتی اولمیان آدمه وصف اولماز . § بیوك اولمق ، شرفمند اولمق.

مجبوب [ع] ذکری، خصیه‌لری کسیلمش .

مجدود [ع] رزقی بول، نصیبلی، بختیار .

مجدور [ع] چیچك چیقارمش آدم .

مجدول [ع] صاغلام، محکم شی § بوکولمش ، مفتول.

مجذوب [ع] جذب اولنمش ، چکلمش ، جذبه‌دار ، ربوده، بی اراده، بی اختیار § دلی، دیوانه.

مجذور [ع] بر عددك مثلنه ضربندن حاصل اولان عدد

مجرور [ع] جراولنمش، چکلمش § کسرایله اوقونان کلمه.

مَجْذُومْ [ع] جذام علتنه کرفتار اولمش.

مَجْرٰى [ع] آقه‌جق یر، محل جریان: مجرای ماء. «مجرای قلمدن دوکولن ماء معارف — باغ وطن ودولته باران کرمدر — عونی بك». مجرای بول = سدیك یولی.

مَجْزُومْ [ع] جزم اولنمش. کسدیریلوب آتیلمش. یقین حاصل ایدلمش § بلا حرکه قرائت اولنانی.

مَجْعُولْ [ع] یاپیلمش، دوزلمش، محدث، مصنوع: مصادر مجعوله.

مَجْلِسْ [ع] اوتوره‌جق یر § بر خصوصك بین الاعضا مذاکره‌سی ایچون تخصیص اولنان مقام رسمی: مجلس وکلا. مجلس معارف. هیئت مجلس. مجلسك قراری § صحبت وملاقات ایچون طوپلانیلان محل: مجلس عشرت. مجلس ادبا. مجلس ادب: بر جمع کوردم حکایتلری پریشان نه صفادن آنده اثر و نه صدقدن آنده نشان وار جمعیتلری دام حیل حضار مجلسلری اولئك کالا نعام بلهم اضل — فضولی. مجلس افروز - و - مجلس فروز = مجلسی ضیالاندیریجی، مجلسه‌رونق ویریجی: شمع مجلس افروز. مجلس بیع = بازارلق ایچون اولنان اجتماع. مجلس عقد = برخصوصی تعهد و التزام ضمننده یعنی ایجاب وقبولك ارتباطی ایچون طرفینك اجتماع ایلدیکی محله یاخود بوبابده اولنان اجتماعه‌دینور. مجلس محاکمه = طرفینك محاکمه اولندیغی محل، یاخود محاکمه‌ضمننده اولنان اجتماع. مجلس هبه = بر شیئك باغشلاندیغی محل. مجلس‌نویس = وقعه نویس. مجلس آرا = مجلسی تزیین ایدیجی، ایدن، خوش صحبت.

مَجَلّه [ع] حکمتی حاوی صحیفه § کتاب، نامه § علم فقهك معاملات قسمندن مأخوذ موادی حاوی قانون مدنی. مجلهٔ جلیله.

مَجْلُوبْ [ع] جلب اولنمش، باشقه‌سی طرفنه چکلمش، افتاده: مجلوب التفات. مجلوب محبت. مجلوب غرام.

مَجْلٰی [ع] محل جلاء، آیینه، مرآت: مجلای مجلا.

مَجْمَجَة [ع] قلبنده‌کینی سویلمك ایستیوبده ینه کیزلمك. § یازی مشوش اولمق.

مَجْمَدَه [ع] بوزلق.

مَجْمَع [ع] جمع اوله‌جق، طوپلانه‌جق یر. مجمع البحرین = ایکی دکزك برلشدیکی یر، موسی وحضر علیهما السلامك ملاقات ایتمش اولدقلری بر مقام، دریای روم ایله بحر فارسك برلشدیکی محل. میمك کسریله (مَجْمِع) ده لغتدر.

مَجْمَعَه [ع] بر ویا بر قاچ فنه عائد طوپلانان شیلری یازمغه مخصوص کتاب، دفتر منتخبات.

مَجْمُوع [ع] شورادن بورادن طوپلانمش شی، طوپ. مجموعاً = مجموع اوله‌رق.

مَجْمُوعَه [ع] بر ویا بر قاچ فنه متعلق انتخاب ایدیلن شیلرك یازلدیغی دفتر: مجموعهٔ اشعار. «مجموعه‌جق الده حقه بلده — دکانده صوقاقده هر محلده —لا» § فنون وادبیاتدن باحث هفته‌لق، اون بش کونلك، آیلق رساله. مجموعهٔ موقوته.

مَجَنَّة [ع] جنی چوق محل، دیولاخ § دلیلك، دیوانه‌لك.

مَجْنُوب [ع] جنوب روزکاری آلان آدم § ذات‌الجنب خسته‌لغنه طوتیلان.

مَجْنُون [ع] دلی، دیوانه: «اکر مجنون منم پس کیست در روی زمین عاقل — وکر عاقل تویی دیوانه در عالم نمی باشد— لا» = اکر بن مجنون ایسه‌م روی زمینده عاقل کیمدر؟ یوق اکر سن عاقل ایسه‌ك عالمده دیوانه اوله‌ماز. § ربوده، آشفته § لیلانك افتاده‌سی اولان مشهور قیس عامری: «مجنون ملامتزده الك عاقلمزدر— لا» مجنونانه = مجنونجه‌سنه، چیلغنجه‌سنه: حرکت مجنونانه. مجنونیت = مجنونلق.

مَجْنِیٌّ عَلَیْه [ع] کندی اوزرینه جنایت واقع اولان.

مَجُوس [ع] برهانك تعریفنه کوره زردشتك توابعندن اولان آتش پرست بر قوم، منتخبك تعریفنه نظراً آیه، کونشه طاپانلر، عبدهٔ شمس وقمر. قاموسك تعریفنه کوره مجوس کلمه‌سی کوچك قولاقلی معناسنه اولان (منجکوش) دن معربدر. دین مجوسك واضعی صغیر الاذن اولدیغی ایچون بویله دینلمشدر. مجوسی = دین مجوسه منسوب.

مجهل [ع] نشانسز ، بلیرسز § یولی ایزی اولمیان بیابان . جمعی مجاهل .

مجهله [ع] برینی جهله مؤدی اولان شی .

مجهود [ع] جهد اولنمش ، چالیشلمش § قدرت، استطاعت: بذل مجهود .

مجهول [ع] بیلنمه‌مش ، بیلنمین (معلوم) ك ضدی : « اویله جاهلسك كه اجهللر سنی تجهیل ایدر — سنجه هپ مجهولدر دنیاده‌كی معلوملر — نهادبك ». فعل مجهول = فاعلی معلوم اولمیان فعل . مجهولیت = مجهوللك .

مجیٔ [ع] كلمك .

مجید [ع] رفیع، عالی، بیوك، عزیز ومحترم: قرآن مجید

محابس [ع] (محبس)ك جمعی.

محابیب [ع] (محبوب)ك جمعی : اجتماعگاه محابیب.

محاذیر [ع] (محذور)ك جمعی . محاذیر عظیمه .

محارم [ع] (محرم)ك جمعی. جناب حقك منع بیوردیغی شیلر.

محاریب [ع] (محراب) ك جمعی.

محاسن [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (حسن) لفظنك جمعیدر . كوزللكلر : محاسن اشیا . محاسن كائنات. محاسن اخلاق § وجود انسانینك كوزل اولان یرلری : محاسن بدن. بعض لغوییونه كوره بو معناده مفردی یوقدر.

محاضر [ع] (محضر)ك جمعی.

محافل [ع] (محفل)ك جمعی . اجتماعگاه رجال : محافل سیاسیون. محافل ادبا. محافل علمیه.

محاق [ع] آیك آكسیلمسی § آیك آخرنده‌كی اوچ كون كه بو صره‌ده آی ناپدید اولور : حد محاق . مینمك حركات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائزدر.

محال [ع] (محل) ك جمعی: محال تنزه .

محامد [ع] (محمدة)ك جمعی . مدحلر، ستایشلر § ایی خصلتلر، کوزل خویلر : « محامد توجه کویم که ماورای صفاتی — سعدی »

محاوی [ع] (محوی)نك جمعی.

محبت [ع] سوكی ، سومك، مادی ومعنوی تلذذ اولنان شیئه روحك میلانی : محبت مادرانه. لسانمزده اکثریا عشق، سودا مقامنده قوللانیلیر : « مست صهبای محبت کوزلرندن بللیدر — عونی بك » « آلهی روزئ این خود پرستان‌ساز جنت را — که دوزخ جنت است آتش پرستان محبت را — مظهر هندی » § دوستلق، تودد : بینلرنده‌کی محبت غایت صمیمی ایدی . محبت خالصانه. محبتنامه = محبت مکتوبی. میمك ضمیله استعمالی یاکلشدر.

محبس [ع] محل حبس. حبس ایدیله جك یر، زندان: محبس بلا. « قیسه دکلدر خطراتم مقیس — محبس شاهین بلادر سرم — ناجی »

محبوب [ع] سولمش ، محبت اولنمش، کوزل . مؤنثی محبوبه.

محبوس [ع] حبس اولنمش، بعد المحاکمه بریره قپادلمش. § آلیقونلمش . محبوسیت = محبوسلك .

محجر [ع] کوز چوقوری ، حفرة العین . § کوزك اطرافی، چوره‌سی § نقاب آلتنده‌کی چهره‌نك کوزله اطرافندن کورونن یر. جمعی. محاجر. محاجر القریه = اطراف قریه.

محجوب [ع] اوتانان، اوتانمش، شرمنده ، صاحب حیا: محجوب بر آدم . محجوبانه = محجوبجه‌سنه. محجوبانه عودت § حجابلی ، پرده‌دار. محجوبیت = محجوبلق : او یولده حرکت بالآخره بادئ محجوبیت اولور .

محجوبه [ع] پرده‌نشین قادین § قپو آردینه قونیلان آغاج.

محجور [ع] تصرفات قولیه‌دن یعنی مالنده تصرفدن منع اولنمش . محجور ایکی قسمدر . برنجیسی صبیان، مجانین، معتوهین کبی ذاتاً محجور اولانلردر. ایکنجیسی بر مقتضای شرع حاکم طرفندن حجر ایدیلنلردر. سفها کبی.

مَحْجوزْ [ع] دائنـك آلهجغى تأمين ايچـون مديونك بيع وفراغدن منع ايدلمش و دائرهٔ اجرا طرفنـدن مهر رسمی آلتنه آلنمش اموال واملاکی.

مَحْدودْ [ع]صينيرلنمش. حدلنمش. ماديات ومعنوياتده قوللا. نيلير: اطرافی شو و شونلرله محدود خانه. باغ. خداوندکار ولايتیجنوباً آيدين ولايتيله محدوددر. «محدوده ميدرديارافکار—خرابات»محدوديت = محدولق، طارلق، عدم وسعت: محدوديت علميه. محدوديت فکريه. معلومات محدوده اصحابندن. نامحدود = حدسز،نهايتسز: فضای نامحدود. « اوچار برشوق نامحدود ايله روحم سمواته»

مَحْذورْ[ع]صاقنلمش،قورقولمش. § حذر اولنـهجق ، چکيلنهجك شی : بونك اجراسنده نه محذور وار. بلا محذور = محذورسز. جمی محذورات، محاذير. (محذور) کلمهسی قرآن کريمدهده وارد اولمشدر .

مَحْذورَةْ [ع] صاقنمق، احتراز§ قورقو، حذر اولنهجق داهيه § جنك.

مَحْذوفْ [ع] حذف اولنمش، آرهدن چيقارلمش : حرف محذوف. § آخرندن ايکی حرفدن عبارت سبب خفيف اسقاط اولنمش اولان رکن. (مفاعيلن)دن (لن) آتيلنجه (مفاعی)قالير. آنك يرينه (فعولن) کلير.

مَحْرَمْ [ع] تزوجی حلال اولميان اقربا. ذکوروانائهشاملدر. جمی محارم. محرم الليل = قورقنج کيجه . نامحرم = محرم دکل ، بالنکاح آلنمسی جائز§جناب حقك حرام ايتديکی شی§ واقف اسرار، واقف کار ، آشنا: محرم وبيکانه. «سنسنك ای آشيان تنهايی — آشنای مآل افغانم — محرم راز روح نالانم — کيمه عرض ايليم بوسودايی — بوشميـدرکزديکم ديار حيات — يوقمی برآشنای حسيات» محرمانه= محرمجهسنه. محرميت=محرملك. بو معنـاده مجازاً قوللانيلمشدر . جمی اولان محارم بو معناده قوللانيلماز .

مَحْروبْ [ع] رزق ، مالی الندن آلنمش ، صفر اليد براقلمش.

مَحْرورْ [ع] کرك غيظ وغضب کرك اسباب سائرهدن طولايی درونی پر حرارت اولان :

قلب محرور، دل محرور. « فیض حبكدن دل محروری مهجورایتمسون — یا حبیب الله محبوبم دیین سلطان سكا — فكرت »

محروس [ع] حفظ اولنمش. اسكی اثرلرده كوریلن « محروسهٔ ادرنه » كبی تركیبلرده موصوفی محذوفدر. (بلدهٔ محروسهٔ ادرنه) تقدیرندهدر. ممالك محروسه = حفظ وحراست اولنمش ممالك: ممالك محروسهٔ شاهانه.

محروض [ع] رزیل، محقر.

محروق [ع] حرق اولنمش، یاقلمش.

محروقات [ع] (محروق)ك جمعی. اودون، كومور كبی یاقیلان شیلر: محروقات بدلی. مفردی بو معناده قوللانیلماز.

محروم [ع] خیردن منع ایدلمش، بدبخت، بی نصیب، بی فلاح: الحریص محروم. محرومیت = محروملق. محرومانه = محرومجهسنه. عمر محرومانه: « اولمدی بر صبح شوقه منقلب شامم بنم — كچدی محرومانه هپ دنیاده ایامم بنم »

محزون [ع] حزنلی، غملی، اندوهكین: طفل محزون شاعر محزون. محزونیت = محزونلق: «سیر ایت بونی كورمدكسه شاید — محزونلق ایچنده شادبریر ـ اكرم بك». محزونانه = محزونجهسنه. نوحات محزونانه. كریهٔ محزونانه. اوضاع محزونانه.

محسوب [ع] حساب اولنمش. محسوبیت = محسوبلق. محسوباً = محسوب اولمق اوزره: محسوبی اجرا قلنان. معاشه محسوباً شو قدر غروش.

محسود [ع] حسد اولنمش: محسود جهانیان. محسود شعرا «محسودافاضل اولدی فضلم — شاهد آرانیرسه اشتهاعدا — ناجی»

محسور [ع] فری كیتمش، یورولمش كوز. نظر محسور. بومقامده (حسیر)ده قوللانیلیر.

محسوس [ع] حواس خمسهدن بریله حس اولنمش، آشكار: «كوزله محسوس اولمیان ارواحه دوندی صورتم — حقی بك» § آشكار. جمعی محسوسات.

محشه [ع] دبر.

مَحْشَر [ع] طوپلانه‌جق یر، جمع اولنه‌جق یر: محشر ارباب تمیزه. محشر النفائس. § بشرك روز قیامتده طوپلانه‌جغی یر: «امر ایت اوله‌یم گر سکا بار ایسه حیاتم — محشرده دخی خواهشك اولمازسه دیرلم — نورس». (محشر) کلمه‌سی ترکجه‌ده زیاده غلبه‌لکدن کنایه اوله‌رق‌ده قوللانیلیر.

مَحْشُور [ع] حشر اولنمش.

مَحْصُود [ع] حصاد ایدلمش، اکینی بیچیلمش.

مَحْصُوب [ع] قیزامق چیقارمش.

مَحْصُور [ع] اطرافی قوشادلمش، آلنمش، منع وتضییق ایدلمش.

مَحْصُول [ع] حصول بولان شی، حاصل: محصول قلم. محصول غیرت § اثمار، حبوبات وسائره. جمعی محصولات. محصولات مملکت. محصولدار = محصولی چوق، منبت یر.

مَحْض [ع] صوقاتیلمامش سوت، لبن خالص. § هرخالص اولان شی. محضاً = خالص اوله‌رق، آنجق، مجرد: محضاً لطفکزه استناداً کلدی.

مَحْضَر [ع] پیشکاه، محل حضور § متعدد امضایی حاوی اولمق اوزره بر ماده حقنده تحریر وعائد اولدیغی مقام رسمی‌یه تقدیم ایدیلن ورقه، عرضحال عمومی § سجل محکمه. نیك محضر = غائبی ایلکله یاد ایدن.

مَحَطّ [ع] قوناق یری، منزل، موقف.

مَحْظُور [ع] حرام ایدلمش، منع ایدلمش. جمعی محظورات، محاظیر: الضرورات تبیح المحظورات = ضرورتلر ممنوع اولان شیلری مباح قیلار — مجله. محظور تعبیرات شرعیه‌دندر. محذور مقامنده استعمال ایدلمه‌ملی.

مَحْظُوظ [ع] بهره‌مند، بختور § حظ ایتمش، خوشلانمش. محظوظیت = محظوظلق: تقدیم ایدیلن قصیده موجب محظوظیت اولدی. تبلیغ محظوظیت.

مِحَفَّه [ع] هودج کبی اکثریا دوه اوزرینه قوریلان اوستی قپالی و قارشیلقلی بر نوع

اوتوره‌جق شی ، محافه . کسر میم ایله‌ده لغتدر .

مَحْفَظه [ع] ایچنده اوته بری حفظنه مخصوص ظرف.

مَحْفَل [ع] و

مَحْفِل [ع] طوپلانه‌جق یر ، جمعیتگاه : محفل ادبا . محفل ظرفا § جامعلرده مؤذنلره مخصوص یوکسك یر. جمعی محافل .

مَحْفُور [ع] حفر اولنمش ، قازلمش: مزار محفور.

مَحْفُوظ [ع] حفظ اولنمش ، صاقلانمش: مبلغ محفوظ، § از برلنمش : محفوظی بولنان قصیده‌یی سراپا اوقودی .

مَحْفُوف [ع]اطرافی قوشادلمش، چویرلمش : « محفوف غمم اولدی شاد کوکلم — ابر آلتنه کیردی آفتابم — یارانی ایتدی یاد کوکلم — اولدی متزاید اضطرابم — ناجی ».

مَحْقُوق [ع] طوغرلدلمش ، درست یاپلمش .

مِحَكّ [ع] اوزرنده آلتون تجربه اولنان برنوع سیاه‌طاش ، آلتونك عیاری بونده بللی اولورمش: « بذمایه اولان آکلاشیلیر مجلس‌میده — عشرت کهر آدمی تمیزه محکدر— . . . . » میمك کسری، حانك فتحیله (محَك) ده لغتدر . ترکجه‌ده تخفیف کاف ایله قوللانیلیر، بوکالسانمزده‌بالتحریف (مهنك طاشی) دینیلیر .

مَحْكَمَه [ع] دعوالرك فصلنه مخصوص محل : «طورسون کف‌حکمکده ترازوی عدالت — خوفك وار ایسه محکمهٔ روز جزادن— . . . »محکمه‌لر حقوق عبادی محافظه ، آسایش عمومیی خللدن وقایه مقصدمقدسیله تأسیس اولنمشدر. « قاضی اوله دعواجی ومحضر دخی شاهد — اول محکمه‌نك حکمنه دیرلرمی عدالت — . . . » جمعی محاکم . محاکم شرعیه = نکاح، تحریر وتقسیم ترکه کبی قوانین موضوعه ایله قابل فصل اولمیان خصوصاتی رؤیت ایدن محکمه‌لر. ملل غیرمسلمه رؤسای روحانیه‌سی معرفتیله رؤیت اولنان دعاوی مستثنادر . محاکم نظامیه = قوانین ونظامات موضوعه ایله قابل فصل وحکم اولان دعاوی‌یی رؤیت ایدن محکمه‌لر . محاکم نظامیه ، هر بری درجهٔ اولی ودرجهٔ ثانیه‌یه تقسیم اولنمق

اوزره جزا و حقوق ناميله ايكى نوعدر . درجهٔ اولى بدايت ، درجهٔ ثانيه استيناف محكمه‌لريدر . بونلرك فوقنده استانبولده تميز محكمه‌سى واردر. مواد جزائيه‌دن جنحه وقباحتله قابل استيناف اولان حقوق دعوالرى ايكى درجه ده يعنى بدايةً واستينافاً ؛ جنايت دعوالرى حقنده‌كى حكملر قابل استيناف اولميوب آنجق تميزاً رؤيت اولنور.

مَحْكُوك [ع] حك اولنمش ، قازنمش : مهر محكوك. غلطات محكوكه .

مَحْكُوم [ع] حكم اولنمش : محكوم زوال . محكوم فرمان .

مَحْكُومٌ بِه [ع] حاكمك محكوم عليهه الزام ايتديكى شيدركه قضاء الزامده مدعينك حقنى ايفا ايتمسى و قضاء تركده مدعينك منازعه‌دن واز كچمسيدر .

مَحْكُومٌ عليه [ع] عليهنه حكم اولنان يعنى دعوايى غائب ايدن .

مَحْكُومٌ لَه [ع] لهنه حكم اولنان يعنى دعوايى قازانان .

مَحْكى [ع] حكايه اولنمش .

مَحَلّ [ع] ير، جاى: بومحلده شونى ده اخطار ايدرم. § حلول ايده‌جك مكان : محل عشرت ، محل تنزه . جمعى محال .

مَحَلّات [ع] (محله)نك جمعى : محلات بلده .

مَحْلُوج [ع] دانه‌سى چيقارلمش ، آتيلمش پاموق .

مَحَلُّ البيع [ع] مبيع يعنى صاتيلان شى — مجله .

مَحْلُوف [ع] آند ايچمك ، يمين ايتمك .

مَحْلُوق [ع] تراش اولنمش.

مَحْلُول [ع] صاحبى بلا وارث وفات ايدن ملك ، صاحبسز معاش ومنصب: «قالوب نفعىٔ معجز دمدن اورنك سخن محلول — سخن

سنجان‌روم اولمشدی هر بر عصرده
طالب — ایدنجه شمدی دعوی طبع
اول جاهٔ معلایی — دیدی حکام
دیوان قضا « الحکم للغالب » —
لسقوفچه‌لی غالب بك» § بر ماده‌نك
مایعات ایچنده اریدکدن صکره‌کی
حالی. محلولیت = محلوللك .

مَحَلّه [ع] بر شهر ویا قصبه‌نك مختلف
ناملرله یاد ایدیلن اقسامندن
هر بری ، بزده بر مسجده مربوط
دائرهٔ مملکت § منزل، مقام .

مُحَمِّدة [ع] و

مَحْمَدَة [ع] اوکمك، ستایش ،
ثنای جمیل، شکروسپاس.
§ اوزرینه لازم کلن حق، منت
نعمتی ادا ایتمك: ایفای محمدت. §
سبب ثنای جمیل اولان خصلت :
جمعی محامد .

مَحْمِل [ع] محفه طرزنده ایکی طرفلی
دوه اوستنه چاتیلوب هر
برینه بر آدم اوتوره‌جق شی. جمعی
محامل.

مَحْمُود [ع] حمد اولنمش ، ثنا
ایدلمش : محمود الشیم. §
ابرهه‌نك فیللرندن هدم کعبه ایچون
کتیردیکی فیلك اسمی.

مَحْمُوده [ع] بر علاج.

مَحْمُول [ع] یوکلنمش § حمل
اولنمش، اسناد اولنمش §
منطقیونك اصطلاحنده خبر. مقابلی
موضوعدر. مثلا « انسان حیواندر »
جمله‌سنده انسان موضوع، حیوان
محمولدر. محمولاً = محمول اوله‌رق.

مَحْمُوم [ع] حما علتنه کرفتار .
محمومانه = محموجه‌سنه .
اشعار محمومانه.

مَحْمِی [ع] حمایه اولنمش: «محمیلری هر
یرده حمایت یکی چیقدی....»

مَحْمِیه [ع] برشیئی قوریمق، حفظ
ایتمك § استنکاف ایتمك §
بیوك شهر: محمیهٔ قسطنطینیه.

مَحْو [ع] یوق ایتمك، ازاله ایلمك.
§ آینه‌کی سیاهلق § صوفیونك
اصطلاحنده اوصاف وعادات بشریه‌نك
معدوم اولمسنه دینیر § محملر بونی
شیفته، عاشق، افتاده معناسنه‌ده
قوللانمشلر وبوصورت بزده‌ده قبول

اولنمشدر: محوسودا. «محوخاك رەشا هنشه كونيم بن - نه تولاى وجود ونه تبراى عدم— عاكف پاشا».

محويت [ع] آلچاق كوكلليلك، تواضع: محـويت حالى ايچندەكى رفعت كمالى — اكرم بك. مولداتدندر. فقط بو معنايه مناسبتله نقل اولنمشـدر. (محو) مادەسنه مراجعت.

محيص [ع] بر شيدن دونمك § خلاص بولمق.

محيض [ع] حالت حيض.

مخائل [ع] (مخيله)نك جمعى. مخال خيال§ آثارخيال

مخابز [ع] (مخبز)ك جمعى.

مخاتيم [ع] (مختوم)ك جمعى.

مخاديم [ع] (مخدوم)ك جمعى. مخاديم كرام.

مخاذيل [ع] (مخذول) ك جمعى.

مخارج [ع] (مخرج)ك جمعى: مخارج حروف.

مخازن [ع] (مخزن) ك جمعى: مخازن‌عرفان. مخازن‌علوم.

مخافة [ع] قورقمق، خـوف، ترسيدن: رأس الحـكمة مخافة الله = حكمتك باشى اللهدن قورقمقدر.

مخالب [ع] (مخلب) ك جمعى: طوغان وآرسـلانكبى يرتيجى حيوانلرك چنكللرى.

مخاوف [ع] (مخوف)ك جمعى. قورقنج يرلر.

مخبون [ع] قيتلق وقتى ايچون صاقلانمش شى. § ايكنجى حرفى اسقاط اولنمش وزن. مستفعلن دن سينك سقوطيله (مفاعلن) قالمسى كبى.

مختوم [ع] مهرلنمش§ مقفل، باغلانمش شى.

مختون [ع] سنت‌اولنمش، ختانى اجرا ايدلمش. مؤنثى‌مختونه.

مَخْدُوش [ع] طيرمالانمش ، خراشيده ايدلمش. § و سوسه‌لنديرلمش.

مَخْدُوم [ع] اوغل، اولاد. في الاصل خدمت اولنمش ديمكدر. اولادك تربيهٔ ماديه و روحانيه‌سي كبي خدمت مهمه پدره عائد اولديغي جهتله اوغل مقامنده استعمالي پك موافقدر. بو كلمه اولاري بيوك، بزركوار مقامنده‌ده قوللانيليردي. مثلا مخدوم سامي جناب جامي كبي عباره‌لر يازيليردي. صكره‌لري لسانمزده منحصراً اوغل مقامنده قوللانلمغه باشلامشدر.

مَخْذُول [ع] خوار ايدلمش ، حقير، پريشان، رسواي: شخص مخذول . «نيجه بر خدمت مخلوق ايله مخذول اوله‌لم — سائل حق اوله‌لم نائل مسئول اوله‌لم — قاموس مترجمي عاصم افندي» مخذولاً = مخذول اوله‌رق.

مَخْرَج [ع] طيشاري چيقه‌جق ير: مخرج خانه. مخرج خان. § رتب علميه‌دن استانبول طريقي مولويتلرينك ابتدا پايه‌سي.

مَخْرَم [ع] ايكي طاغ آراسنده‌كي يول.

مَخْرُوب [ع] خراب ايدلمش.

مَخْرُوط [ع] آشاغيسي اينجه باشي قالين جسم § مثلث قائم الزاويه‌نك زاويهٔ قائمه‌سني محيط اولان ضلعلردن بري محور حكمنده اوله‌رق او مثلثك محور اطرافنده دور ايتمسندن حاصل اولان شكل . مخروطي = مخروطه منسوب. مخروط قائم. مخروطيات = مخروطي اولان شيلر. قطوع مخروطيات.

مَخْزَن [ع] ايچنده اشيا حفظ اولنان ير، بودروم كبي ير آلتنده‌كي محل، زيرزمين. جمعي مخازن.

مَخْزُون [ع] خزينه‌ده حفظ اولنان شي: درّ مخزون .

مَخْصُوص [ع] تفريق وتعيين ايدلمش § محدود ومنحصر، عمومي دكل: «منت آكا شايسته وشكران آكا مخصوص — رشاد بك» مخصوصاً = مخصوص اوله‌رق . مخصوصيت = مخصوصلق. § بيله بيله، عمداً، بالالتزام: مخصوص سويليور.

مَخْضُوب [ع] بويانمش.

مَخْضُوع [ع] خضوع ايتمش ، سر فروبرده .

مَخْطُوبه [ع] تزوج ایچون ایستنلمش قز.

مَخْطُور [ع] خطره، هلاكه یاقلاشدیرلمش § فكر واندیشه. جمعی مخطورات.

مَخْطُوط [ع] خطلنمش. چیز - كیلنمش.

مَخْفُوض [ع] آلچالدلمش.

مَخْفُوق [ع] یورك اوینامسنه مبتلی. خفقانلی.

مَخْلَص [ع] اسم اصلیدن بشقه طاقنیلان اسم: اسمی محمد اولان آدمك طارق علاوه‌سیله محمد طارق دیمسی كبی.

مَخْلُوط [ع] خلط اولنمش، قاتیلمش، قارشدیرلمش.

مَخْلُوق [ع] خلق اولنمش، یارادلمش. جمعی مخلوقات: مخلوقات سماویه.

مَخْلُوقَه [ع] بمسه‌نن قصیده، سرقت ایدیلن شعر.

مَخْلُول [ع] دلنمش، او برطرفنه ایشلنمش شی.

مَخْمَصه [ع] آجلق § آجلق‌زبون ایتمك.

مَخْمُور [ع] سرخوش، مست، بیمار: مخمورانه = مخمورجه‌سنه. نكاه مخمورانه. چشم مخمور. «اویزلرده كونش مخمور فكرت بر پریدر كیم — طوغار سودالی آقشاملر نكاه واپسیننده‌ن — رضا توفیق». مخمورلق = سرخوشلقدن صكره كلن حال، سرسملك، كوشكلك.

مُخَنَّق [ع] بوغازك بوغاجق یری.

مَخْنُوق [ع] بوغولمش: مخنوقاً = مخنوق اوله‌رق. مخنوقاً وفات ایتمك.

مَخُوف [ع] قورقونج یر: طریق مخوف «بكوش تا بسلامت بمأمنی برسی — كه راه سخت ومخوفست ومنزلت بس دور — ظهیر فاریابی» § قورقنج شی: مخوف الافعال.

مَدّ [ع] چكمك، اوزاتمق § دكزك یاخود نهرك صویی چوغالوب طاشمق: مدوجزر. § برشیئه باقمق: مد نظر § الف اوزرینه چكیلن (~) اشارتی.

مَدّاح [ع] دهاء الك، پك مدح ایدیجی، ایدن: مداح رسول § اشخاص مختلفه‌یه قولا

تقلید یولنده قصه نقل ایدن، افسانه پرداز، مقلد.

مدائن [ع] (مدینه) نك جمعی § وقتیله بابل حوالیسنده معموریتله معروف یدی شهرك اسمیدرکه تقلبات روزکار بوکون آنلری حزین برر خرابه‌زاره چویرمشدر. § دیکر بر روایته نظراً عراق عربده نوشیروان عادلك تختکاه سلطنتی اولان برشهر اسمی. مشهور (طاق کسری) بوشهرده‌در. (مداین) ده لغتدر.

مدائح [ع] (مدیحه) نك جمعی: مدائح سنیهٔ رسالتپناهی. مدائح اکابر. (مدائح) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر.

مدار [ع] برشیئك دونه‌جکی یر، جای کردش: «دونمز بو کارخانهٔ حکمت مدارسز — حکمت بلك» § یاردمجی، معین، وسیله، سبب: «مدار اولوردیه تخفیفه دردحسرتکی — ناجی» § دائره، حلقه.

مدارج [ع] (مدرجه) نك جمعی.

مداخل [ع] (مدخل) ك جمعی. § اماکن، بیوت.

مدارس [ع] (مدرسه) نك جمعی.

مدافع [ع] (مدفع) ك جمعی. طوپلر: «اذار عدت فیها مدافع بأسنا — سمعت هزیماً یملأ الصعب والسهلا — جمیل صدقی زهاوی»

مدامع [ع] (مدمع) ك جمعی. کوز یاشلری. مدامع هجران. فیضان مدامع. «تذکرت اوطانی ففاضت مدامعی — لا»

مدبوغ [ع] دباغت اولنمش.

مدح [ع] اوکمك، ستایش ایتمك، ثنا ایتمك: «سحر ایدردم بمدحکه کلدکجه اما نیلیم — ایلمش حق وصفکی قید تصوردن بری — نفعی»

مدخل [ع] داخل اولمق، ایچری کیرمك § کیره‌جك یر، جای دخول: مدخل خانه. § قارشمق، تأثیر وتشویق: مدخلدار. اونك بو ایشده مدخلی یوقدر.

مدخول [ع] دخل ایدلمش، تعییب وتعریض اولنمش. دیللنمش: شخص مدخول § کندیسنه برشی کیرمش اولان شی: زوجهٔ مدخول بها = جماع اولنمش زوجه. زوجهٔ غیر مدخول بها بونك عکسیدر.

مَدَد [ع] یاردم، نصرت : « زرقیب دیو سیرت بخدای خود پناهم — مکر آن شهاب ثاقب مددی کند کدارا — حافظ» مددجو = مدد آرایجی، آرایان. مدد جویانه = مددجوجه‌سنه. مددجویی = مددجولق. مدد خواه = مدد ایسته‌یجی، ایسته‌ین. مدد خواهی = مدد خواهلق. مدد خواهانه = مدد خواهجه‌سنه. مدد رسان = مدد ایرشدیریجی، ایریشدیرن. مددرسانی = مدد رسانلق. مددکار = مدد ایدیجی، ایدن. مددکاری = مددکارلق. مددکارانه = مددکارجه‌سنه. § الامان، دریغ، ایواه : « مدد ای طالع دونم بکا دنیایی تار ایتدك » مشهور نعیا تاریخنده اسکی عثمانلیجه ده مستعمل (بره مدد، های مدد)کبی بر خیلی تحف تعبیرات واردر .

مَدْرَجه [ع] سلوك و مرور ایده‌جك یر، مسلك ، طریق.

مَدْرَسه [ع] معروف. مدرسه نشین = طالب علم ، سوخته .

مَدْرُوس [ع] اثری زائل اولمش، اسکیمش ، فرسوده § اوقونمش.

مَدْعُوّ [ع] دعوت اولنمش . مدعوّاً = مدعواولەرق. مدعوین = مدعولر.

مَدْغَرَه [ع] طرفینـدن بردن هجوم اولنەرق ایدیلن شدتلی جنك .

مَدْفَن [ع] دفن اولنه‌جق یر، مزار: جوار مدفن.

مَدْفُوع [ع] دفع اولنمش ، چیقارلمش . جمعی مدفوعات: صندوقك بر کونلك مدفوعاتی . مدفوعات دفتری .

مَدْفُون [ع] دفن اولنمش ، کوملمش: کنج مدفون.

مَدْقُوق [ع] دوکلمش، ایجلەنمش.

مَدْلُول [ع] دلیل کتیرلمش شی § دلیلك حکمی، معنی، مآل: مدلول سخن.

مَدْمَع [ع] موضع دمع، کوز § کوز یاشی. جمعی مدامع: مدامع کلکون. مدامع تأثر.

مَدَنك [ف] قاپی سورمه‌سی.

مَدَنی [ع] شهری ، مدینه‌یه منسوب انسان. مدنی الطبع

= طبیعتی اقتضاسندن اولەرق مجتمعاً یشامغه مجبور. یعنی انسان. آرسطو انسانی (انسان حیوان مدنیدر) دیه تعریف ایتمشدر.

مَدَنِیَّت [ع] مدنیلك، شهریلك بدویلكك ضدی.

ترقیات حاضره‌یه موافق صورتده معیشت واجتماع: جهان مدنیت. اون طقوزنجی عصر مدنیت. مدنیتسز یشامق اجلسز اولمك قبیلندندر... اتحاد مدنیت هر ملتك بر مشخص مثال ذی‌حیاتیدرکه لسانی ادبیاتدر. او جهتله ادبیاتسزملت دیلسز انسان قبیلندن اولور – ...

مَدْهُوش [ع] متحیر، سرکشته § مست، بی هوش. ایکنجی معناده مجملرله بزقوللانیرز.

مَدَی الاَیّام [ع] ایامك نهایتنه قدر.

مَدَی الاَعْوام [ع] سنەلرك نهایتنه قدر.

مَدِیح [ع] مدحه‌سبب اولان‌شی، وسیلهٔ مدح. جمعی مدایح.

مَدِیحَه [ع] مدیح § مدحی حاوی اثر، مدحیه. مدیحه سنج = مدیحه انشاد ایدیجی، ایدن، مادح.

مَدِید [ع] چکیلمش § اوزون، طویل: مدت‌مدیده انتظار ایتمك. زمان مدید § عروضده بر بحرك اسمی: بحر مدید. مدیدالبصر = اوزاقدن کورن.

مَدِینَه [ع] بیوك شهر، شهر عظیم. § فخر کائنات افندمزك روضهٔ مطهره‌لرینی حاوی اولان شهر مبارك: مدینهٔ منوره. مدینة السلام = بغدادشهری. جمعی مَدائن، مُدُن. مدنی = شهره منسوب انسان. مدنی = شهره منسوب حیوان.

مَدْیُون [ع] بورجلو: «دفتر میفروشه مدیونم — خیری». مدیون شکران.

مَذابِح [ع] (مذبح)ك جمعی.

مَذاق [ع] طاتمق، ذوق § طاده‌جق یر.

مَذام [ع] ذم ایتمك، تعییب ایتمك.

مَذاهِب [ع] (مذهب)ك جمعی: اختلاف مذاهب، جمعیت بشریه‌نك حضورینی سالبدر.

مَذْبَحْ [ع] حيوان بوغازلیه‌جق یر. جمعی مذابح.

مَذْبوبْ [ع] سینکلی.

مَذْبوحْ [ع] ذبح اولنمش. بوغازلنمش.

مَذْروعْ [ع] آرشون ایله اولچلمش. جمعی مذروعات.

مَذْكورْ [ع] ذکر اولنمش، آکلمش.

مَذَلَّة [ع] خورلق، حقیرلق، ذلیللك: مذلته تحمل. «بالین نازه خواجهٔ شهرایلر اتکا۔ خاك مذلت اوزره یاتیر آچ بر غریب ۔ ۔ ۔ ۔ ۔»

مَذْلَقه [ع] آیاق قایاجق یر، قایپنجق محل: مذلقهٔ خشن ورزالت. جمعی مذالق.

مَذَمَّة [ع] ذم ایتمك، یرمك، (محمدت) ك ضدیدر. کسر ذال ایله‌ده لغتدر.

مَذْمومْ [ع] ذم اولنمش، یرلمش، ممدوح دکل. اخلاق مذمومه.

مَذْهَبْ [ع] کیده‌جك یول § مسلك، طریقه: مذهب فلاسفه. مذهب مادیون. § دین § مجتهدین کرامدن مقتدا اتخاذ اولنانلرك مسلك مختارلری: مذهب حنفی. مذهب شافعی. مذهب مالکی. مذهب حنبلی. جمعی مذاهب. مذاهب اربعه.

مَذْی [ع] زوجه ایله ملاعبه اثناسنده ذکردن چیقان بیاضجه مایعدرکه غسلی ایجاب ایتمز.

مَرْء [ع] آدم، ارکك انسان. امرء ده بو معنایه‌در. بونك جمعی رجالدر لفظندن جمعی یوقدر. مؤنثی مرأة، مره، امرأة کلمه‌لریدر.

مَرابِع [ع] (مربع) ك جمعی.

مَرّاتْ [ع] (مرة) نك جمعی. کره‌لر، دفعه‌لر.

مَراتِبْ [ع] (مرتبه) نك جمعی: اقصای مراتب انسانیه.

مَرَاثِى [ع] (مَرثيه)نك جمعى: مراثىٔ كريه فزود.

مَرَاح [ع] راحت ايده‌جك ير. § مطلقا مكان، مأوى.

مَرَاحِل [ع] (مَرحله)نك جمعى: مراحل بعيده. مراحل پيما.

مَرَاحِم [ع] (مرحمت)ك جمعى.

مَرَادَة [ع] قوتليلك، صلابتليلك.

مَرَارَة [ع] آجيلق، تلخى. (حلاوت)ك ضدى: مرارت حيات، مرارت عشق.

مَرَاسِم [ع] (مَرسم) ك جمعى. رسملر، عادتلر. مفردى قوللانيلماز.

مَرَاصِد [ع] (مِرصاد)ك جمعى.

مَرَاعِى [ع] (مَرعىٰ)نك جمعى.

مَرَافِق [ع] (مِرفق)ك جمعى.

مَرَاقِد [ع] (مَرقد)ك جمعى: مراقد اولياء.

مَرَاقِى [ع] (مِرقات) ك جمعى.

مَرَاكِب [ع](مَركب)ك جمعى: مراكب بحريه = واپور، كمى و امثالى.

مَرَاكِز [ع] (مَركز)ك جمعى. مراكز مدنيه. مراكز حكومات.

مَرَام [ع] آرزو، خواهش، مطلب: «مرام ابقاى نام ايتمكسه برمصرعده كافيدر — عجب حيرتده‌يم بن سداسكندر خصوصنده — راغب پاشا»

مَرَانَة [ع] يومشاقلق § يو. مشاده‌جق ير.

مَرَاوِح [ع] (مِروحه) نك جمعى.

مَرَاوِيح [ع] (مَروحه) نك جمعى. اووه‌لر، صحرالر، مفازه‌لر.

مراهم [ع] (مرهم)ك جمعى.

مرايا [ع] (مرآت)ك جمعى: مرايای عكوس. «انعكاسندن اولورماهك مرايا غرق نور — ناجی»

مربط [ع] طوار باغلايه‌جق ير.

مربع [ع] بهاره مخصوص اقامتگاه، لانهٔ ربيعى. مربع نشين = مربعده اوتوريجى، اوتوران.

مربوب [ع] قول، مملوك.

مربوط [ع] ربط اولنمش، باغلانمش. مربوطاً = مربوط اوله‌رق. مربوطاً تقديم قيلنان عريضه. § عائد، راجع، متعلق: اوفقره بالاده‌كى شوفقره‌يه مربوطدر. مربوطيت = مربوطلق.

مرّة [ع] كرّه، دفعه. جمعى مرار، مرات. مرّةً بعد مرّةٍ = دفعات ايله، بالتكرار.

مر [ف] اللى عددى.

مرت [ف] زنده. (مرده) مقابلى.

مرتبة [ع] پايه، منزلت. نظمده (مرتبت) صورتنده قوللانيله‌بيلير.

مرتوم [ع] قيرلمش، خرده لنمش شى.

مرثيه [ع] وفات ايدن بريننك محاسننى تعداد ايدرك آجيوب آغلامق § بوصورتله يازيلان شعر حزن انگيز: اصمارلامه مرثيه يازيله‌ماز. محتشم كاشانينك «بازاين چه شورش است كه در خلق عالمست — بازاين چه نوحه وچه عزاوچه ماتمست» مطلعيله واقعهٔ كربلايى مصور يازديغى مرثيه آثار قديمهٔ ادبيه ميانىنده نظيرى كوستريله‌مين اثرلردندر. مرثيه خوان = مرثيه اوقويجى. اوقويان. مرثيه خوانى = مرثيه خوانلق. تشديد يا ايله (مرثيّه) صورتنده استعمالى ياكلشدر.

مرج [ع] صولو چايرلق، چراگاه، مرغزار.

مرجان [ع] دكزدن چيقان معروف قرمزى بونجوق § بر نوع نبات ربيعى.

مَرْجِع [ع] رجعت اولنه‌جق یر، مراجعت اولنه‌جق محل: مرجع كل. مرجع انام.

مَرْجُمَك [ف] معروف دانه.

مَرْجُوّ [ع] رجا اولنمش، مأمول.

مَرْجُوح [ع] مفضول، مغلوب، بشقه شیئك كندیسنه كسب رجحان ایتدیكی شی § خصمندن اول اقامهٔ بینه‌یه یعنی اثبات مدعایه صلاحیتی اولمیان.

مَرْجُوم [ع] رجم اولنمش، طاشلانمش.

مَرَحان [ع] فرح، سرور § ضعیف اولمق.

مَرْحَبا [ع] مسافره خطاباً استعمال اولنان بر كلمه دركه (واسع ومعمور مكانه كلدیكز. استیناس ایدیكز، متوحش اولمیكز) مآلنی افاده ایدر: «مرحبا مرحبا تعال تعال — لا» § بعضاً تعظیم واستعجاب موقعنده تحسین و آفرین معناسنه قوللانیلیر: «مرحبا ای جام مینای می یاقوت رنك — دوری كلسون سندن اوكرنسون سپهر بی درنك — نفعی» § بعضاً مقام تهكمده استعمال اولنور: «مرحبا ای سمت عرفانك بعید ابتری — شیخ ذائق». تأسف اولنوركه بین المسلمین بر كلمهٔ آشنائی اولان (مرحبا) مقامنده مقلدانه (بو نژور) استعمالی تعمم ایتمكه باشلامشدر.

مَرْحَله [ع] برقوناق مسافه، منزل. جمعی مراحل. مرحله پیمای غربت.

مَرْحَمَة [ع] اسركمك، شفقت ایتمك، بری حقنده قلباً آجینمق: «سیمرغ مرحمتدن بن كورمدم نشانه — ای خواجه سن كوررسه‌ك بندن سلام سویله — عونی بك». مرحمت شعار = عادتی مرحمت اولان، رحیم. مرحمت كستر = مرحمت یاییجی، ناشر مرحمت. مرحمت پرور = مرحمتلی. مرحمت پروانه = مرحمت پرورجه سنه. مرحمت پروری = مرحمت پرورلك. بی مرحمت = مرحمتسز.

مَرْحُوم [ع] رحمت خدایه نائل اولمش. (متوفی) مقامنده قوللانیلیر.

مَرْحُوض [ع] ییقانمش، مغسول: ثوب مرحوض.

مرحی [ع] دكرمن يری . جمعی مراحی .

مرد [ف] اركك آدم ، رجل : حد بلوغی كچمدكجه مرد دينمز § يكيت ، بهادر ، شجيع . مردی = مردلك. مردانه = مردجه‌سنه. « مردانه يورورسون يوری ای سرور مردان — مرد ايستدی ميدان — برشانده بوصورتله قازان وار ايكن امكان — عاشق سكا بيك شان — ناجی» نامرد = مرد دكل، آدم دكل، قحبه. « نامرد اوله‌يم چرخه اكرمنت ايدرسه‌م — ...... »

مردان [ف] (مردك) جمعی : مردان دلاور. مردان خدا .

مردم [ف] انسان. مردمی = مردملك. مردم آزار . آدم انجيديجی، انجيدن. دلشكن. مردم خوار = آدم يجی، ييين. مردم كش = آدم اولديريجی ، اولديرن . مردم زاد = بنی آدم، آدم اوغلی. مردمان = مردملر.

مردمك [ف] كوز ببكی، انسان العين . (مردمه)ده لغتدر.

مردم گياه [ف] عبد السلام دنيلن نبات.

مردود [ع] رد اولنمش. مردوديت = مردودلق.

مرذول [ع] رذيل ، رسوای ايدلمش.

مرزبان [ف] حاكم ، طرفدار، پادشاه ، حافظ زمين . ضم زا ايله (مرزبان) بونك معربيدر.

مرز و بوم [ف] بلندوپست زمين مزروع ، ملك ، اقليم مقامنده قوللانيلير .

مرزنجوش [ع] و

مرزنگوش [ف] مرجان كوشك دينيلن چيچك : ای مرزنكوش چيچكلرينك نفحاتی — آندره شه‌نيه . (مرزنجوش) بوندن معربدر.

مرزغه [ع] بطاقلق، متعفن صو بركنتيسی: انجرهٔ مرزغيه.

مرزوق [ع] رزق قلنمش ، بختيار، اقبالی ياور.

مرسی [ع] ليمان : مرسای استانبول.

مرسوم [ع] رسم اولنمش.

مرسين [ع] معروف آغاج.

مرشد [ع] منزل مقصوده اولاشدیران طوغری یول. جمعی مراشد.

مرصود [ع] رصد اولنمش، کوزه‌تیلمش.

مرصوص [ع] صاغلام، متین، محکم: بنیان مرصوص.

مرض [ع] طبیعتك اعتدالنی غائب ایتمسی، وجودك افعال طبیعیه خارجنده عارضی تغیراته اوغرامسی، خسته‌لق. مادی ومعنوی خسته‌لقده قوللانیلیر: مرض جسمانی. مرض نفسانی = شك، نفاق، فتور، ظلمت، نقصان، سوء عقیده، حقد وحسد، میل معاصی کبی شیلر. فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا. جمعی امراض: امراض جسمانیه. امراض روحانیه. مرض موت = اول خسته‌لقدرکه آنده اولوم قورقوسی اولدیغی حالده خسته ذکوردن ایسه خانه‌سی خارجنده اناثدن ایسه خانه‌سی داخلنده اولان مصالحنی کورمکدن عاجز اولوب بو حال اوزرینه بر سنه مرور ایتمدن وفات ایلیه. کرك صاحب فراش اولسون کرك اولمسون — مجله.

مرضاة [ع] خشنودلق، رضا. طلباً لمرضاة الله تعالی.

مرضی [ع] (مریض)ك جمعی: العافیة تاج علی رؤس الاصحاء لایراه الا المرضی-لا. = عافیت، حال صحتده بولنانلرك باشلری اوزرنده بر تاجدرکه آنی آنجق مریضلر کورر.

مرضی [ع] پسندیده، مختار: افعال مرضیه. افعال غیر مرضیه.

مرطوب [ع] رطوبتلی.

مرعی [ع] اوتلاق، چایرلق، چراگاه.

مرعبه [ع] شنلکسز، تنها یر، انسانه قورقو کتیرن محل § بردنبره قورقوتمق.

مرعوب [ع] قورقمش، رعیب.

مرعی [ع] رعایت اولنمش، معتبر.

مرغزار [ع] چایرلق، چمنزار، یشیللکی چوق یر.

(مَرْغ) ايله (زار) دن مركبدر. (مرغ) سبزه معناسنه‌در: «نسیم خلدمی وزد مکرز جویبار ها — که بوی مشك میدهد هوای مرغزارها — قا آنی» «مرغزاری قیلار بلندآهنك — اکرم بك»

مَرْغوب [ع] رغبت اولنمش ، بکنلمش.

مَرْغول [ف] و

مَرْغوله [ف] بوکولمش صاچ ، موی پیچیده: زلف مرغول. § قوش آوازی، مطرب نغمه‌سی: «شراب در سر ومرغول شاهداندر دست — کجاست مرغ سحر خوان که برکشد مرغول — هدایت»

مَرْفوع [ع] رفع اولنمش ، یوقاری قالدیرلمش: دست مرفوع. § ضمه ایله حرکه‌لنمش.

مَرْقَد [ع] مزار، قبر. فی‌الاصل اویویه‌جق یر دیمکدر.

مَرْقوم [ع] رقم اولنمش ، یازلمش.

مَرْکَب [ع] بنیله‌جك شی: آلمش یوکنی اویله که سیرنده خللسز — بر ذره دخی قالدیره‌ماز مرکب عالم — . . . . . لسانمزده دائما (اشك) معناسنه قوللانیلیر. جمعی اولان (مراکب) ایسه اکثریا واپور، کمی، قایق کبی شیلر حقنده مستعملدر: مراکب بحریه.

مَرْکَز [ع] قرار ایده‌جك یر، مقر: مرکز سلطنت. مرکز حکومت. مرکز مدنیت. فرقهٔ عسکریه مرکزی. § دائره‌نك اورته‌سی: «مرکزله آشنا اول ایتمه محیطه رهبت — مستغرق حقیقت میل کناری نیلر — نابی» § بر شیئك میخلندیغی یر: مرکز رماح.

مَرْکوب [ع] اوزرینه بینلمش.

مَرْکوز [ع] رکز اولنمش ، دیکلمش، صاپلانمش. مرکوزیت = مرکوزلك.

مَرْگ [ف] اولوم: مرك شادی. «دنیا کوزینور چشمه ظلمتکدهٔ تنك — یومدردی کوزل کوزلری مرك سپهرنك — ناجی»

مَرْگامَرْگی [ف] وبا، طاعون کبی عمومی اولوم، بلای عام.

مَرَمَّة [ع] اوکارمق ، اصلاح ایتمك، تعمیر وترمیم ایلمك.

مرمر [ع] معروف متين طاش، رخام .

مرموز [ع] رمزاولنمش، كيزليجه اشارت ايدلمش .

مرمى [ع] رمى اولنمش، آتيلمش § قورشون، كله : « سپر ايلركلن مرمى‌يه عاشق بولسه جانانـــ ره‌جانانده جان ايثارينـه آماده در سوز ده — ناجى »

مروه [ع] مكهٔ مكرمه‌ده برطاغ اسمى : صفا ايله مروه بيننده سعى .

مروحه [ع] اووه ، صحرا ، مفازه . § هرطرفندن روزكار اسن محل ، باد خيز .

مروى [ع] روايت اولنمش.

مرهم [ع] ياره اوزرينه‌قونيلان يومشاق دوا ، ملهم . مرهمساز ى = مرهم سوريجى ، سورن . جمعى مراهم .

مرهوب [ع] آرسلان .

مرهون [ع] رهن اولنمش ، اودنج‌وياعاريت اوله‌رق آلنان شيئك يرينه ويرلمش شى : مال مرهون .

مرئ [ع] مجراى طعام، بو غازدن آشاغى‌يه براوجى بلعومك آشاغى اوجنه ، ديكراوجى معده‌يه مربوط يول .

مريخ [ع] كونشك اطرافنده دور ايدن‌سياراتدن برينك اسمى، بهرام: « كرمرانيست ازفلك بهره‌ـــ... مريخ بر...زهره‌ــلا»

مريض [ع] مرضلى ، خسته .

مرئى [ع] كورنمش ، ظاهر . جمعى . مرئيات .

مريم [ع] عيسى عليه السلامك والده‌سنك اسمى : عفت مريمانه .

مزابر [ع] (مِزْبر) ك جمعى.

مزابل [ع] (مَزْبله)نك جمعى.

مزاحم [ع] (زحمت) جمعى . صيقنتيلر، محنتلر،مشقتلر.

مزاد [ع] هركيم زياده ويررسه اكا صاتمق اوزره برمالى چارشويه چيقارمقدن‌عبارت معامله: مزاد مالى .

مزار [ع] انسانك اولدكدن صكره دفن اولنديغى يرء قرارگاه اخير: «رجاى باده ايله دستبوس خمارم — شرابسز طورامم نشئه‌دن ده‌بيزارم — شنو بزم كهنه‌ده بر سودسز كنهكارم — قرارياب اوله‌مام كرچه مست سرشارم — حسد اورنده كه آسوده در مزارنده — اكرم بك، ناجى» «زبان حال قاصردر بيان حال زارمدن — اوقونسون حال زارم لوحهٔ سنك مزارمدن — عندليب» فى الاصل زيارت اولنه‌جق محل ديمكدر.

مزارستان [ع] مزارلرك بولنديغى يرء مزارلق.

مزارة [ع] شدت قلب، عظمت.

مزارع [ع] (مزرعه) نك جمعى: مزارع سبزين.

مزارق [ع] (مزراق) لك جمعى.

مزاريع [ع] (مزروع) لك جمعى.

مزالق [ع] (مزلقه) نك جمعى: مزالق اقدام.

مزامير [ع] (مزمار) لك جمعى. § داود عليه السلامه انزال بيوريلان (زبور) نامنده‌كى كتاب سماوينك سوره‌لرى. مزامير داود.

مزاهر [ع] (مزهره) نك جمعى.

مزايا [ع] (مزيت) لك جمعى. فضائل: مزاياى سخن. ديكر جمعى اولان (مزيات) ايله استعمالجه بينلرنده فرق وار در. مثلا (فلان ذاتك مزياتنى تعريفه حاجت يوقدر) جمله‌سنده‌كى (مزياتنى) مقامنده (مزاياسنى) استعمال اولنماز. (مزايا) كلمه‌سى اكثريا سوزده‌كى نكات ومحاسن حقنده قوللانيلير. (مزيات) ايسه هم انسانك متصف اولديغى كافهٔ فضائل يعنى ذكاء، علم وهنر، سخا، شجاعت، وسائره كبى نعمت غير متعديه حقنده هم (مزايا) يعنى محاسن كلام موقعنده قوللانيلير: مزيات افكار. مزيات كلاميه. اساتذهٔ ارباب قلم بو ايكى كلمه‌نك استعمالنده بو دقيقه‌يه دائما رعايت ايتمشلردر: ابكار افكار صانكه هر موسمده بركونه قباى لطافت نمايه بورينور وهر جمعيتده برنوع حلى نكت ومزايا ايله كورينور — جودت پاشا، پاشا مرحومك بو عباره‌ده‌كى (مزايا) دن (نكت) قيديله

مقصدی محاسن دیمك اولدیغی مستغنیٔ ایضاحدر. برده بیوك برادیمزك شو جمله‌لرینه باقه‌لم : ملتك ادبیاته اولان قابلیت کلیه‌سنی طریق استکماله سوق ایچون لازم اولان اسبابك بری‌ده قواعد ادبك بزه مخصوص بر طرزده تدوینی ایدی . مزایاتنی افهامه نامنی ذکر ایتمك کافی اولان ادیب معرفتپرور اکرم بك تعلیم ادبیاتنده بو احتیاجی ایفا ایلدی. جودت پاشا (مزایا)، دیکری (مزیات) دییور (مزایا) دیمیور ، چونکه بوراده (مزیات) دیمك لازمدر . بو ایکی کلمه‌نك استعمالنده هرحالده بورالرینی کوزتملیدر. چونکه (مزیات) موقعنده (مزایا) ، بالعکس (مزایا) موقعنده (مزیات) استعمالی لسانمزه وقوفسزلغی ایما ایدر. برزماندنبری غزته‌لرده «فلان ذاتك مزیاتی چوقدر» مقامنده (مزایاسی چوقدر) کبی کوریلن عباره‌لر شایان تقلید عد اولنماملیدر. مزایا کلمه‌سی لسانمزده معنی کنه وحقیقت معناسنه‌ده قوللانیلیر : سوزك مزایاسنی ادراك.

مَزْبَلَه [ع] سوپرندیلك. پیسلك دوکیلن یر.

مَزْبُور [ع] یازلمش : مبلغ مزبور.

مَزْج [ع] ایکی شیئی بربرینه قارشدیرمق.

مَزْجُوج [ع] سونکی ایله دورتولمش .

مَزْرَع [ع] و

مَزْرَعَة [ع] اکیلوب بیچیله‌جك یر، تارلا : دنیا مزرعهٔ عقبادر .

مَزْرُوع [ع] زرع اولنمش ، اکلمش.

مَزْق [ع] ییرتمق، شق ایتمك.

مَزْكُوم [ع] زکاملی ، زکامه طوتولمش.

مَزْلَقَة [ع] آیاق قایاجق یر.

مَزْمُور [ع] دودك ، نای ، مزمار .

مَزَه [ف]طات، چاشنی: بی مزه = طاتسز. خوشمزه = طاتلی، لذتلی.§ ایچکی ایله ییلن شی: یومروق مزه‌سی.

مزيّة [ع] فضيلت ، كمال ، بشقه‌سنه تحقق ايدن مايهٔ رجحان. علم، سماحت، شجاعت كبى نعمت غير متعديه : مزيتلى برآدم . (مزيت سخن) كبى تركيبلرده نكته حسن ولطافت معناسنى افاده ايدر .

مزيد [ع] آرتمق، آرتيرمق § آرتيرلمش.

مزدك [ف] قباد زماننده ادعاى نبوتله ظهور ايتمش برينك آديدر . ضم ميم ايله‌ده لغتدر.

مژنگ [ف] ناخوشى ، غم ، غصه: «همه آراستهٔ جنك فزايندهٔ كين — روزكارى بخوشى خورده وناخورده مژنك — فرخى»

مسّ [ع] ياپشمق ، دكمك ، ال ويرمك: حاجت مس ايتمك.

مساء [ع] آقشام : صبح ومسا .

مساءة [ع] فنالق ايتمك ، برينك انفعالنى دعوت ايده‌جك ايش ايشله‌مك.

مساجد [ع] (مسجد) ك جمعى.

مسّاح [ع] يك، الك، دها مساحه ايديجى، اولچوجى .

مساحه [ع] يرى اولچمك : مساحه زنجيرى § اولچو. فى الاصل فانك كسريله‌در.

مسارّ [ع] (مسرت)ك جمعى .

مسارح [ع] (مَسرح)ك جمعى. اوتلو يرلر. چايرلقلر.

مساعى [ع] سعى معناسنه اولان (مسعى) نك جمعى: «تحصيل كماله اول‌كه ساعى — محو اولمسون ايتديكك مساعى — ناجى» . « ابذال مساعيده قصور ايتمه كه اولمش — وابسته بو عالمده سكونك حركاته — مونايافيشيروار ايسه‌راحت‌دوشكنده — اقدام وتحمل كرك ارباب حياته — . . . » مساعئ جميله . مفردى قوللانيلماز.

مساغ [ع] جواز ، رخصت ، اذن: مساغ قانونى .

مسافات [ع] (مسافه)نك جمعى. مسافات بعيده . طى مسافات .

مسافة [ع] ايكى منزل آراسى § اوزاقلق، بعد.

مَساق [ع] سوره‌جك یر، موضع سوق.

مَساقِط [ع] (مَسقط)ك جمعی.

مَساكِن [ع] (مَسكن)ك جمعی. بیوت ومساكن.

مَساكِین [ع] (مِسكین) جمعی.

مَسأَلَة [ع] سؤال اولنان شی.

مَسالِك [ع] (مسلك)ك جمعی: مسالك ادبیه، مسالك قدما.

مَسامّ [ع] و

مَسامّات [ع] اولـكیسی (مسمه) نك جمعیدركه كندیسنده دلیك اولان یرلر معناسنه در. مسام الجسد = دری اوزرنده‌كی كوچك منفذلر. مسامّات = (مسمه) نك جمع الجمعیدر: مسامات بدن. لسانمزده تخفیف میم ایله مستعملدر.

مَسامِع [ع] (مسمع)ك جمعی: مسامع شكران. مسامع سرور.

مَسامِیر [ع] (مسمار)ك جمعی: مسامیر نسیانه تعلیق.

مَسانِد [ع] (مسند) ك جمعی. مساند عالیه.

مُساوِی [ع] خلاف قیاس اوله‌رق كوتولك، فنالق معناسنه اولان (سوء) كلمه‌سنك جمعیدر. مساویٔ اشخاص، نقل مساوی. بعض تراكیبده مفردی كبی بوده ماآله نظراً صفت یرینی طوتار. مثلا (مساویٔ احوال) تعبیرندن احوال كوتولكاری معناسی آكلا. شیله‌بیله‌جكی كبی كوتو حاللر معناسی‌ده آكلاشیله‌بیلیر. (حسن)ك جمعی اولان (محاسن) كلمه‌سیله تقابل ایدر: محاسنی مساویسنه غالب اولان ذاته ایی آدم دینیله‌بیلیر. § عیوب، نقائص: «وعین الرضا عن كل عیب كلیلة — ولكن عین السخط تبدی المساویا — لا» = خشنودی ایله باقان كوز هیچ بر عیبی كورمز، عدم خشنودی ایله باقان كوز ایسه هر عیبی كورر. كشف مساوی. تشهیر مساوی. میمك ضمیله (مساوات) مصدرندن اسم فاعل اولور: «برنسنه برابر ایسه غیره دی مساوی — عینیله محاسن دیه‌نك ضدی مساوی — سنبلزاده وهبی»

مَسائِل [ع] (مسئله) نك جمعی. مسائل شتّی = متفرق، متعدد مسئله‌لر. مسائل متقدمه = محکمه‌ده دعوانك فصل ورؤیتندن اول تدقیقی لازم کلن مسائل. مسائل مستأخره = بر دعوانك فصل وحکمندن اول اقامه اولندیغی محکمه‌ده یاخود دیکر بر محکمه و یا دائره‌ده فصلی لازم کلن وبناءً علیه هنوز اقامه اولنمامش دعوانك اقامه‌سنی و دردست رؤیت بولنان دعوانك فصل وحکمنی تعلیق ایدن اعتراضاتدر. بو اعتراضات ایکی صورتده اولور. برنجیسی اصل دعوانك اقامه اولندیغی محکمه و یا دائره‌ده اول باول فصلی لازم کلن برطاقم احوال بیان اولنور مرور زمان واردر دیمك کبی. ایکنجیسی اصل دعوانك رؤیت اولندیغی محکمه ویا دائره‌ده فصلی لازم کلن برمسئله درمیان ایدیلیر. تخریب اولندیغی ادعا اولنان باغ دعواسنده تصرف مسئله‌سی چیقارمق کبی. مسائل مستأخره جهت جزائیه‌ده حقوق عمومیه دعواسنك حکمنی تأخیر ایدر.

مَسْئَله [ع] صوریلان شی: مسئلهٔ علمیه § خصوص، کیفیت، امر: مسئلهٔ معلومه. (مسأله) صورتنده‌ده یازیلیر.

مَسْبُوق [ع] سبق ایتمش، کچمش. مسبوق الخدمة = خدمتی کچمش، امکدار. مسبوق الذکر = ذکری کچمش. امثالی نامسبوق.

مَسْت [ف] سرخوش. تأثیر مسکرات ایله باشی دونوب کوزی قاراران، نه سویلدیکنی بیلمین. اکا سرمست، سیه‌مست‌ده دینیر: «مست آنچنان خوش است که کوید بروز حشر — من کیستم شما چه کسانید این چه جاست ـ لا» = سرمست اودرکه محشره وارنجه سویلیه — سز کیمسکز؟ بو یر نه محلدر؟ نه‌در بو حال؟ — عونی بك». مستانه = مستجه‌سنه. روش مستانه. نعرهٔ مستانه. نکاه مستانه.

مَسْتُور [ع] ستر اولنمش، اورتولی، کیزلی: «حسن هر چندکه بی پرده بود مستوراست ـ صائب». محاسن مستورهٔ خلقت. § عفیف، پرهیزکار آدم، ستیره. موثق مستوره.

مَسْتُوره [ع] شاهدلری سراً تزکیه ایتمك ایچون حاکم طرفندن منسوب اولدقلری جانبه کوندریلن مهرلو ورقه.

مَسْتی [ف] مستلك، سرخوشلق: سائقهٔ مستی ویا دعوای خویشتن پرستی ایله نه سویلدیکنی بیلمین طاقدن.

مَسْجِد [ع] نماز قیلەجق یر ، جامعك كوچكی ، سجده‌گاه. فارسیسی مزگت.

مَسْجُود [ع] سجده اولنمش ، كندیسنه طاپیلمش : خالق مسجود.

مَسْجُور [ع] آلاولندیرلمش آتش، قزغین فرون§ طاشقین دكز.

مَسْجَن [ع] حبس یری، محبس.

مَسْجُوم [ع] دوكلمش، صاـ چلمش: دمع مسجوم. اشك مسجوم.

مَسْجُون [ع] محبوس.

مَسْح [ع] سیلمك، صیغامق. § بر شیئه ال سوروب صیغامق.

مَسْحَاء [ع] دوز یر.

مَسْحُور [ع] سحرلنمش ، سحره اوغرامش : مسحور غرام. مسحور نگاه.

مَسْحُوق [ع] سحق اولنمش ، دوكولمش.

مَسْخ [ع] صورتك اولكندن دها فنا برصورته تحویلی.

مَسْخَره [ع] صویتاری ، كپازه، خلقی كندیسنه كولدیرن مقلد: عالم مسخره‌سی ، قورت قوجانجه كوپكك مسخره‌سی اولور.

مَسْخُوط [ع] بكلنلمین ایش ، امر مكروه.

مَسْدُود [ع] سد اولنمش ، قپانمش: باب مسدود.

مَسَرَّة [ع] سوینج، شادی، سرور: مسرت آور = مسرت كتیریجی، كتیرن، مسرت افزا = مسرت آرتیریجی ، آرتیران. مسرت بخشا = مسرت باغشلایجی، باغشلاین.

مَسْرَح [ع] چایرلق ، مرغزار.

مَسْرُود [ع] سرد اولنمش ، بیان اولنمش . افادات مسروده. بروجه مسرود.

مَسْرُود [ف] افسون، رقیه.

مسرور [ع] سرورلی، ممنون، محظوظ، دلشاد.

مسروق [ع] سرقت اولنمش، چالنمش: مال مسروق. شعر مسروق.

مسطور [ع] سطرلنمش، یازلمش: بروجه مسطور.

مسعدة [ع] سعادت، بختیاری، نیك بختی: امید مسعدت. خولیای مسعدت.

مسعل [ع] بوغازده اوكسوره‌جك یر، موضع سعال.

مسعود [ع] سعادتلی، بختلی، نیكبخت: طفل مسعود. مسعودیت = مسعودلك. استحصال اسباب مسعودیت. مسعودانه = مسعودجه‌سنه. حیات مسعودانه.

مسفوح [ع] دوكلمش، آقیدلمش § طاغ اتكی، دامن جبل.

مسفوع [ع] نظر اصابت ایتمش اولان. مسفوع العین = كوزی چوقورلنوب ایچنه باتمش.

مسفوك [ع] دوكلمش شی: خون مسفوك. (سفیك) ده بو معنایه‌در.

مسقط [ع] و

مسقط [ع] دوشه‌جك یر، موضع سقوط. مسقط الرأس ـ و ـ مسقط رأس = انسانك طوغدیغی یر، محل ولادت: شاعر مشهور نفعینك مسقط رأسی حسن قلعه‌سیدر.

مسكن [ع] ساكن اوله‌جق یر، خانه، منزل: مسكن فقیرانه. جمعی مساكن.

مسكنة [ع] مسكینلك، فقر وذلت، ضعف.

مسكوك [ع] سكه‌لی، اوزرینه سكه اورلمش. جمعی اولان مسكوكات آقچه، پاره معناسنه قوللانیلیر: مسكوكات عثمانیه. مسكوكات خالصه.

مسكون [ع] ایچنده طورلمش، اوتورلمش درونده وطن طوتلمش یر: محل مسكون. اراضئ مسكونه. ربع مسكون = یر یوزینك انسان بولنان یرلری. مسكون محلك صفتی اولدیغندن اهالئ ساكنه یرنده اهالئ مسكونه دیمك خطادر.

مَسْلَخ [ع] حيوان بوغازلیه‌جق، یوزه‌جك یر . قناره . جمعی مسالخ .

مَسْلَك [ع] معناً طوتیله‌جق یول: مسلك جدیت . مسلك ادب. «طریق باده پرستی خرابه‌زاره چیقار — براق شو مسلك عرفانه اویمیان روشی — ناجی». الك فنا مسلك مسلکسزلکدر. جمعی مسالك.

مَسْلُوب [ع] سلب اولنمش ، محو و نفی ایدلمش : مسلوب الشعور .

مَسْلُوج [ع] بلع اولنمش ، یوتولمش .

مَسْلُوخ [ع] دریسی یوزلمش .

مَسْلُوط [ع] مغلوب، مقهور. مسلوط اللحیة = صقالی خفیف آدم .

مَسْلُول [ع] قنندن چیقارلمش قلنج : سیف مسلول الهی. سیف مسلول شجاعت.

مَسْمُور [ع] کوده‌سی چلیمسز، عروقی، اعصاب وعظامی قوتلی آدم . § صافی، هموار اولمیان دیرلك: عیش مسمور. مؤنثی مسموره : جاریهٔ مسموره .

مَسْمُوع [ع] ایشیدلمش. جمعی مسموعات. مسموعات موثوقه.

مَسْمُوم [ع] آغیلی، زهرلی شی § آغیلنمش. زهرلنمش: مسموماً = مسموم اوله‌رق. مسموما ارتحال.

مَسْنَد [ع] اوزرینه طیانیلان شی: مسند نقطه‌سی § درجه، رتبه، جاه، منصب: مسند صدارت . «مسند اجلالنك رفعت برادنا پایه‌سی — درکه اقبالنك دولت قدیمی چاکری — نفعی» جمعی مساند .

مَسْنَد آرای [ف] مسندی بزه‌یجی، بزه‌ین: مسند آرای وکالت کبری . مسند آرای اقبال .

مَسْنَد نشین [ف] مسندده اوتوریجی ، اوتوران: مسند نشین صدارت عظمی. مسند نشین اقبال .

مَسْنُون [ع] بیله‌نمش بیچاق § اوزرندن عمر کچمش ، بیللنمش شی § سنت قیلنمش، سنت سنیه‌دن معدود شی: امر مسنون.

مَسْهُوفْ [ع] سهاف يعنى صوصەمق علتنه كرفتار اولان، پك چوق صوا ايچديكى حالده قانميان. تشنه.

مَسِيحْ [ع] عيسى عليه السلام. بو نامك نبى مشاراليهه چوق سياحت ايتديكندن ياخود خستەلرى مسح ايدوب شفا ويرديكندن طولايى ويرلديكى حقندەكى ذهابه كلمەنك عبرانيجه (مشيح) دن معرب اولمسى ظنى ترجيح اولنور. مسيحى = حضرت مسيحه منسوب، خرستيان. جمعى مسيحيون. مسيحا نفس — و — مسيحا دم = مسيحا نفسلى، نفسى مسيحا كبى: «بن نه مسيحى يه مسيحا دمم = ذوقى حقيقتده آراز آدمم — ناجى»

مَسْئُولْ [ع] سؤال اولنمش § كنديسندن صورلمش، دوچار توبيخ و مجازات اولمش: بو ايشده مسئول اولان فلاندر. «حق قزانمق دعوىٔ تزوير ايله اولك دكل — اراو دركيم كندى وجدانده مسئول اولميه — لا» § بر خصوصك امر محافظه سى كنديسنه عائد اولان: مأمور مسئول، مدير مسئول. § حاجت. طلب و استدعا ايدلمش شى: اسعاف مسئول. مسئوليت = مسئوللك. مسئوليت وجدانيه. مسئوليت معنويه. مسئوليت جزائيه.

مَسِير [ع] و

مَسِيرَة [ع] كزمك، كشت و كذار ايتمك § كزيله جك ير، سير محلى، قير عالمى: «نيلەيم سير مسيرى دل اسير غم ايكن — ليلا خانم». مسيره مصدر ميمى ده اولديغندن (مسيره كاه) تعبيرى طوغرى اولمق لازم كلير.

مَسِيلْ [ع] صويك آقديغى ير، رهكذار آب.

مَشَارِبْ [ع] (مشرب) ك جمعى. مشارب القوم شتّى — لا = طبايع قوم مختلفدر.

مَشَارِعْ [ع] (مشرع) نك جمعى.

مَشارِق [ع] (مَشرق) لك جمعى: مشارق ومطالع «صحارئ سماده مبتسم مشارق جنان — نادر».

مَشّاطَه [ع] (ماشطه) ماده‌سنه مراجعت. «دست مشاطهٔ نسیم بهار — ایتدی تزیین چهرهٔ گلزار — رشاد بك».

مَشاعِر [ع] (مَشعر)لك جمعى § حواس انسانیه: شاعر خسبیده مشاعر.

مَشاعِل [ع] (مَشعل ومَشعله) لك جمعى: مشاعل حكمت.

مَشاغِل [ع] (مَشغله)نك جمعى: مشاغل كثیره. حیلولت مشاغل.

مَشاقّ [ع] (مَشقت) لك جمعى: مشاق عمر. مشاق حیات.

مَشام [ع] برون: مشام جان. «زلفك قوقوسیله باد گلبیز — تعطیر مشام حسرت ایتدی»

مَشأَمَة [ع] شآمت موقعنده قوللانیلیر: مشأمت افعال.

مَشاهِد [ع] (مَشهد) لك جمعى.

مَشاهِر [ع] (مَشهر) لك جمعى.

مَشاهیر [ع] (مشهور)لك جمعى: مشاهیر ادبا. مشاهیر سیاسیون. مشاهیر ارباب قلم.

مَشایِخ [ع] (شیخ)لك جمعى: مشایخ طریقت مولویه. مشایخ كرام. تركجه ده (مشایخ) صورتنده تحریرینه لزوم یوقدر.

مَشاوِب [ع] (مُشاوب) لك جمعى.

مَشائِم [ع] (مشؤم) لك جمعى.

مَشبوب [ع] ایكی آیاغی آق آت § گوزل شی. جمعى مشابیب.

مَشتاة [ع] قیشین طوره‌جق یر.

مَشْتُوم [ع] شتم اولنمش ، سب ایدلمش .

مَشْتی [ع] قیش اوی، لانهٔ سرما.

مَشَج [ع] قارشدیرمق .

مُشَجَّر [ع] آغاج بیتن یر. نماکاه اشجار .

مَشْجَره [ع] آغاجی چوق یر، آغاجلق ، قورو ، درختستان. (شَجْراء) ده بومعنایه‌در: «عکس تکبیر ایله طولمش دره‌لر — سجده ایلردی بوکا مشجره‌لر — حامدبك» مشجرهٔ سودافزا .

مَشْجُوج [ع] باشی ویوزی یاره‌لنان کیمسه

مَشْجُوع [ع] شجاعت جهتندن مغلوب اولان آدم .

مَشْحُون [ع] طولدیرلمش، طولو، پر: فلك مشحون. بزده مادیاتدن زیاده معنویاتده قوللانیلیر: قلب ناله مشحون . مشحون غرام . «دائما کارکه بندر اقبالی اوله —جنس کالای امانی ایله یارب مشحون — منیف»

مَشْدُود [ع] شد اولنمش ، باغلانمش.

مَشْدُوه [ع] مدهوش .

مَشْرَب [ع] ایچمك § ایچه‌جك یر § خوی، مزاج ، طبیعت، خلقت: مشرب رندانه. مشرب لاابالیانه. «مشرب اولور شرابی ایچر حرمتن بیلیر — مذهب اولور حقوق عبادی کورر حلال — . . .» جمعی مشارب : مشارب اقوام .

مَشْرَع [ع] یول، راه ، طریق § صو اولوغی، میزاب .

مَشْرِق [ع] کونشك طوغدیغی یر، خاور. جمعی مشارق: مشارق آسمان. مشرق ومغرب کلمه‌لری مفرد صیغه‌سیله ذکر اولنورسه شرق وغرب جهتلری ، (مشرقین مغربین) کبی تثنیه صیغه‌سیله ذکر اولنورسه صیف وشتا مطلع ومغربلری؛ (مشارق ومغارب) کبی جمع صیغه‌سیله ذکر اولنورسه هرکونك یاخود هر

فصلك درجهٔ مطلع، ومغربی اراده اولنور. مشرقی = مشرقه منسوب.

مشروب [ع] ایچلمش. ایچیله جك شی. جمعی مشروبات. مشروبات کئولیه = اسپرتولی ایچکیلر. راقی وامثالی کبی.

مشروح [ع] شرح اولنمش، آچیلمش § بیان وایضاح اولنمش: بروجه مشروح.

مشروط [ع] شرط قیلنمش. مشروط له = واقف طرفندن منافع وقفك شرط ووقف ایدلمش اولدیغی شخص ویاجهت.

مشروع [ع] شرعاً جواز ویرلمش شی، موافق شرع: امل مشروع. مشروعیت = مشروعلق. خلاف مشروعیت.

مشروم [ع] یارلمش، مشقوق.

مشعر [ع] حاسهٔ انسانیه‌دن هر بری. § مناسك حج محللرینك هر بری. مشعر الحرام = مزدلفه‌ده برمحل اسمی.

مشعل [ع] و

مشعله [ع] قندیل، زیاده آیدینلق ویرمك ایچون ایچنده چیره وسائره یاقیلان بیوك قندیل: مشعلکش = مشعل چکیجی، چکن: «ای برق جهانفروز سننك — مشعلکشی کاروان عشقك — ناجی». «حج یوللرنده مشعلهٔ کاربان کبی — ارباب عشق ایچنده نمایانسك ای کوکل — ندیم». جمعی مشاعل.

مشعون [ع] طاغنیق صاچ، موی ژولیده.

مشغله [ع] مشغولیته سبب اولان ایش کوج. جمعی مشاغل.

مشغوف [ع] مفتون، آشفته، شوریده‌سر.

مشغول [ع] بر شیله اوغراشان آدم: مشغول اشغال اولنماز § طولدیرلمش، اشغال اولنمش: خانهٔ مشغول.

مشفوع [ع] حق شفعه‌نك تعلق ایتدیکی عقار. مشفوع به = شفیعك مابه الشفعه اولان ملکی.

مَشْق [ع] يازمق ، كتابت § اوزاتمق ايچون چكمك ، بيرتمق § يازى اورنكى ، نمونهٔ تعليم : «هر سهى قد جلوه سى بر سيل طوفان بلا — هر هلال ابرو قاشى بر سرخط مشق جنون — فضولى ». مشق ايتمك == برشيئى اوكرنمك ايچون ادمانه دوام ايتمك.

مَشَقَّة [ع] زحمت ، محنت : «چالش مشقت اولدرر چالشمه درد احتياج — سامح ». مشقت تيسيرى جالبدر . (چكمك) مصدريله تركب ايدر : مشقت چكمك.

مَشْكُور [ع] اوزرينه شكر اولنمش ، ممدوح ، مقبول : خدمات مشكوره .

مَشْكُوك [ع] شك اولنمش ، شبهه لى : مشكوك الاحوال .

مَشْكُول [ع] اوچ آياغى بيلكلرينه قدر بياض آت.

مَشْمُول [ع] اخلاق وشمائل حسنه صاحبى § احاطه اولنمش ، محاط : مشمول نكاه التفات. مشمول نظر مرحمت.

مَشْمُولَة [ع] باده ، خمر.

مَشْمُوم [ع] مسك ، عطر : رايحهٔ مشموم. § قوقلانمش.

مَشْوَرَة [ع] دانشمق ، بر خصوصى بر قاچ كشى مذاكره ايتمك : مجلس مشورت.

مَشْئُوم [ع] اوغورسز ، منحوس ، (مشوم) ده بو معنايه در .

مَشْهَد [ع] محل شهادت.

مَشْهُود [ع] كورلمش ، كوريلن شى : جمعى مشهودات . تصوير مشهودات. نقل مشهودات.

مَشْهُودٌ بِه [ع] شهادتله اثبات اولنه جق حق ، بو حقك تعلق ايتديكى مال .

مَشْهُور [ع] شهرتلى ، اونلى ، هركسك بيلديكى : محرر مشهور. ادبيهٔ مشهوره . بين الاعوام ابى اعلى معناسنه قوللانيلان معهود (منشور) لفظى بوندن محرفدر.

مشهوم [ع] يوركلى، جرأتلى.

مشى [ع] يورومك : تاب مشى

مشيب [ع] اختيارلق، حد شيبه دخول ايتمك، صاج صقال آغارمق.

مشية [ع] ديلك ، ارادت : « آدم اسير دست مشيت دكليدر — عالم زبون پنجهٔ قدرت دكليدر — نابى». مشية الله . مشية ايله اراده بيننده فرق وار در . مشيت اكوانده، اراده اكوان واحكامده اولور. فصيحى (مشيئة) در.

مشيخة [ع] فى الاصل اسم جمع اولديغى حالده لسانمزده شيخلك ، مرشدلك ، استاذيت معناسنده مصدر اولهرق قوللانيلير. مشيخت اسلاميه = شيخ الاسلاملق، منتهاى مناصب علميه . مقام مشيخت. دائرهٔ مشيخت اسلاميه .

مشيد [ع] كرچله ياپلمش بنا: قصر مشيد.

مشيمة [ع] صوك ، چوجنى آناسنك قارننده بسلهمك ايچون قان طورباسى كبى برجسمدركه چوجغك كوبكنه متصل اولديغندن وجودنده دوران ايدن قان بوكا داخل اولهرق والدهسنك رحمى كنارندهكى طمارلرله ارتباطى اولمديغى حالده انلرله مبادلات غدائيه ده بولنور، جنينك تنفس و تغديسنه خدمت ايدر . چوجق طوغديغى زمان كوبكى كسلمز يعنى مشيمه ايله ارتباطى قطع ايدلمزسه بدننده طولاشان قان درحال مشيمهيه قاچهرق چوجق اولور : «كون طوغمهدن مشيمهٔ شبدن نهلر طوغار — رحمى». جمعى مشيم، مشائم.

مشائن [ع] خلاف قياس اولهرق (شين) لفظنك جمعيدر . معايب، مقابح .

مشيوم [ع] بكلى آدم .

مص [ع] صورمق، اممك .

مصابيح [ع] (مصباح)ك جمعى . چراغلر ،

سراجلر، تنویر آلتلری: مصابیح نجوم. وزیّنّا السماء الدنيا بمصابیح.

مَصاحِف [ع] (مُصحف)ك جمعی: مصاحف شریفه.

مَصادِر [ع] (مَصدر) ك جمعی: مصادر کرم، مصادر مجهوله.

مَصارِع [ع] (مَصْرَع ومصرِع)ك جمعی.

مَصارِف [ع] (مصرف)ك جمعی: مصارف متفرقه. مصارف کثیره. (مصارفات) یا کلشدر.

مَصاریف [ع] (مصروف)ك جمعی.

مَصارین [ع] باغرساق.

مَصاعِد [ع] (مصعد)ك جمعی.

مَصالِح [ع] (مصلحت) ك جمعی: مصالح دولت. آشنای مصالح. ارباب مصالح.

مَصام [ع] و

مَصامة [ع] طورەجق یر، محل وقوف: مصام فرس.

مَصانِع [ع] (مصنع — و — مصنعه) نك جمعی. یاغمور صویی بیریکمك ایچون حوض طرزنده یاپلمش یرلر، صهرنجلر: «سل المصانع رکباً تهیم فی الفلوات — توقدر آب چه دانی که در کنار فراتی — سعدی» = مصانعك قیمتی صوسز چوللرده سرکردان اولان سواران کروهنه صور. سن صو قدرینی نه بیلیرسین که فرات کنارندەسین.

مَصائِب [ع] (مصیبت)ك جمعی: مصائب دنیا. اعظم مصائب. مصائب خانمانسوز. مصائب قومٍ عندقوم فوائد — متنبی = بر قومك دوچار اولدیغی مصائب دیکر بر قومك موجب منافعی اولور.

مَصائِد [ع] (مصید)ك جمعی.

مَصائِف [ع] (مَصیف) ك جمعی.

مَصْبَحْ [ع] طوغاجق یر، موضع طلوع . § طوغاجق زمان.

مَصْبُورَة [ع] كنديسنه يمين ترتب ايدن آدمك سبب حبسی اولان يمين.

مَصْبُوع [ع] خودبين، متكبر.

مَصْبُوغ [ع] بويانمش، ملون.

مَصْحُوب [ع] صحبت اولنمش. همدم ايدلمش، ترفيق ايدلمش، برابر، قوجاقلانمش: مصحوباً = مصحوب اوله‌رق.

مَصْدَر [ع] بر شيئك چيقديغی یر، محل صدور: مصدر محاسن اخلاق. § ذات ايله قائم بر معنايه دلالت ايدن و صفات وافعاله مأخذ اولان اسم . مصدری = مصدره منسوب: ياء مصدری . مصدريت = مصدرلق.

مَصْدُور [ع] كوكسنده آغريسی اولان.

مَصْدُوقَه [ع] طوغری سوز، كرچك.

مَصْدُوم [ع] كنديسنه اوروِلمش، چارپلمش.

مَصْرَع [ع] كوره‌شه‌جك یر ، ميدان مصارعه . جمعی مصارع .

مَصْرَف [ع] فی الاصل (صرف ايده‌جك یر) ديمكدر ، لسانمزده اكثريا خرج ، صرفيات معناسنه اوله‌رق مصروف موقعنده قوللانيليير. مثلا : (استانبوله كله‌لی مصرف چوغالدی) عباره‌سنده صرف ايده‌جك یر چوغالدی معناسنی ويرمك ممكن اولديغی حالده (اوقدر مصرفه مقابل يايديريلان شی بوميدر) جمله‌سنده اومعنايی ويرمك ممكن اولماز. بوراده مصرف خرج ، مبلغ ، مصروف مقامنده مستعملدر. جمعی مصارف: مصارف زائده. بو اعتباره كوره بر شيئك اعمال و انشاسی ايچون وقوع بولان صرفياتی مبين يايپيلان پوصله ويا دفتره مصارف پوصله‌سی و يا دفتر مصارف ديمك طوغری ايسه‌ده مصاريف پوصله‌سی ويا دفتر مصاريف دينلسه دها ايی اولور.

مَصْرُوع [ع] صرعه علتنه طوتلمش. مصروعاً = مصروع اوله‌رق.

مَصْرُوف [ع] صرف وخرج اولنمش : ماديات ومعنوياتده قوللانيلير. نقود مصروفه. همت مصروفه . مصروفيت = مصروفلق . مصروفيت عنايت . § چويرلمش ، دونديرلمش .

مَصْطَبه [ع] پيكه، سدد، سكی § ميخانه پيكه‌سی، اجتماعگاه خلق: مصطبهٔ رندان. فصيحی كسر ميم ايله‌در. جمعی مصاطب.

مَصْعَد [ع] يوقاری چيقه‌جق يره محل صعود . جمعی مَصاعد .

مَصَفّ [ع] صف ، طابور باغلايه‌جق ير . جمعی اولان (مَصاف) لسانمزده مجازاً جنك معناسنه قوللانيلير .

مَصْفُوف [ع] صف باغلامش، صف هيئتنه كيرمش.

مَصْقُول [ع] صيقل اورلمش، جلالنمش، مجلا .

مَصْل [ع] يوغورت صويی : مصل دم = يوغورت صويی كبی بر آز صارمتراق اولان قان صويی .

مَصْلَحَة [ع] بر ايشك خيرلی اولمسنه باعث اولان شی. (مفسدت) مقابلی: دروغ مصلحت آميز. مصلحته موافق اولان بودر.§ امر، خصوص. مصلحت شناس = مصلحت آكلايجی، آكلايان. مصلحت بين = آشنای مصلحت. مصلحتگذار = سفير وكيلی ، كوچك ايلچينك آشاغيسی ، مبعوث اولديغی دولتك خارجيه نظارتی نزدينه مأمور .

مَصْلُوب [ع] صلب اولنمش ، آصلمش: جانیٔ مصلوب. مصلوباً = مصلوب اوله‌رق. مصلوبيت = مصلوبلق.

مَصْنُوع [ع] ياپلمش شی: مصنوع خدا . جمعی مصنوعات. مصنوعات الهيه. مصنوعات بشريه. تشهيرگاه مصنوعات.§ دوزمه ، ياپمه شی، ساخته : او ورقه‌نك مصنوع اولديغی بالآخره آكلاشيلدی.

مَصْنَع [ع] و

مصنعه [ع] یاغمور صوینی بیریکمك ایچون یاپیلان یر، صهریج.

مصون [ع] حفظ اولنمش، محفوظ: حریت شخصیه قانوناً هر درلو تعرضدن مصوندر. مصون الساحه. مصون الزوال. «افکار مصون انتهادر — ناجی»

مصیر [ع] صویك آقدیغی یر. (سریر شوکتمصیر) کبی ترکیبلرده مرجع، قرارگاه معناسنی افاده ایدر.

مصیف [ع] یاز موسمنده اوتوره‌جق یر، صیفیه.

لانهٔ کرما.

مضاء [ع] کچمك، نفاذ.

مضاجر [ع] (مضجر)ك جمعی. کوکل طارالاجق یرلر.

مضاجع [ع] (مضجع)ك جمعی. مقابر: مضاجع اولیاء.

مضارّ [ع] (مضرت)ك جمعی. دفع مضار.

مضارب [ع] (مضرب و مضراب)ك جمعی.

مضامین [ع] (مضمون)ك جمعی. مضامین کلام.

مضاق [ع] طارلق.

مضائق [ع] (مضیق)ك جمعی. مضائق غم.

مضامیر [ع] (مضمار)ك جمعی.

مضبوط [ع] ضبط اولنمش، حسن تدبیر ایله حفظ اولنمش § دائرهٔ تصرفه ادخال اولنمش: ممالك مضبوطه. § یازلمش، قید ایدلمش: افادهٔ مضبوطه § طوپلو.

مضبطه [ع] مجلسلرك مذاکراتی ضبط ایچون یازیلان زیری مهرلو ورقه. § بش اون کشی طرفندن بر ماده حقنده یازیلوب عائد اولدیغی دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم ایدیلن مهرلو ورقه.

مضجر [ع] کوکل طارالاجق یر.

مَضْجَع [ع] مزار، قبر، خوابگاه ابدى: نورالله مضجعه. فى الاصل ياتاجق ير ديمكدر.

مَضْرَب [ع] ضرب ايده‌جك ير: سر منزل اختتام
مضرب خيام كلام اولمق لازم كلدى — نركسى.

مَضَرَّة [ع] زيان، مشقت، (منفعت)ك ضدى.

مَضْرُوب [ع] ضرب اولنمش، اورولمش. § ضرب عملياتنده مقدارينك چوغالدلمسى مطلوب اولان عدد.

مَضْرُور [ع] ضرره دوچار اولمش، زيانديده.

مَضْرُوس [ع] ياپلمش، اورلمش شى: چاه مضروس = طاشله اورلمش قيو.

مَضَض [ع] آجيمق، المناك اولمق § مصيبت آجيسى، وجع مصيبت.

مَضْغ [ع] طعامى آغزده چيكنه‌مك.

مَضَلَّة [ع] يولك غائب اولديغى يرى.

مَضْمَضَه [ع] (ض حرفلرى ظ كبى تلفظ اولنور) صويى آغزده چالقامق.

مَضْمُوم [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضم اولنمش، علاوه ايدلمش § ضمه ايله‌اوقونان حرف.

مَضْمُون [ع] (ظ كبى تلفظ اولنور) ضمانى ويرلمش، اودنمش، اودنمسى لازم كلن شى § اصلاب آباده اولان ذريت § معنى، مآل، مفهوم: مضمون لطافت مشحون. مضمون شعر. مضمون كلام § نكته، صنعت، جناس: «سوزده مضمون كرك هى ..... — نفعى». مضمونپرداز = مضمون ترتيب ايديجى، ايدن. جمعى مضامين. مضامين اشعار. مضامين كلام.

مَضْنُوك [ع] زكام اولمش، مزكوم.

مَضْيَعَة [ع] ضياع § محل ضياع.

مَضْیَر [ع] اکشی، حامض. (ماضر)ده بومعنایه‌در.

مَضْیَض [ع] مصیبت آجیسنه اوغرامق.

مَضْیَف [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضیافتخانه، دارالضیافه.

مَضْعوف [ع] (ظ کبی تلفظ اولنور) ضعیف قیلنمش.

مَضوفة [ع] حاجت، مرام.

مَضیفة [ع] غم، غصه، حزن واندوه. میمك ضمیله‌ده لغتدر.

مَضیق [ع] طار یر، مکان تنك: « دوشمش مضیق غمده ایکار زواللی برفرد — ضیابك » § زور، صیقی ایش : امر مضیق.

مَضیم [ع] مظلوم.

مَطابِخ [ع] (مَطْبخ) ك جمعی.

مَطابِع [ع] (مَطْبعه) نك جمعی. استانبول مطابعی.

مَطارة [ع] قوشی چوق یر: زمین مطاره.

مَطارِد [ع] (مِطرد) ك جمعی.

مَطارِق [ع] (مِطرقه) نك جمعی.

مَطاعِم [ع] (مطعم) ك جمعی.

مَطاعِن [ع] (مطعن) ك جمعی.

مَطاعین [ع] (مِطعان) ك جمعی.

مَطاف [ع] طواف ایده‌جك یر: مطاف انبیا. مطاف قدسیان. « میخانه‌یی سیر ایتدم عشاقه مطاف اولمش — تکلیف و تکلفدن سکانی معاف اولمش — شیخ غالب » ضم میم ایله استعمالی طوغری دکلدر.

مَطالِبْ [ع] (مَطلَبْ) ك جمعى : « جناب طالبى حق نائل مطالب ايده — مطالبى اوهنر منده بلكه طالب ايده — عرفان پاشا ».

مَطّالْ [ع] دائما وعدينى ياخود دينى اوزادوب كچيكديرن: مطال بطال .

مَطالِعْ [ع] (مَطْلع) ك جمعى: مطالع النجوم .

مَطامِحْ [ع] (مَطْمح) ك جمعى: مطامح انظار .

مَطامير [ع] (مطْموره) نك جمعى: مطامير فنا .

مَطاوِى [ع] (مَطوى) نك جمعى .

مَطاهِر [ع] (مَطْهره) نك جمعى:

مَطايا [ع] (مَطيّه) نك جمعى .

مَطائبْ [ع] سچلمش، كزيده شى. مفردى يوقدر .

مَطائن [ع] (مَطين) ك جمعى .

مَطْبَخ [ع] يمك پيشيريله جك ير: « مطبخلرينه آج واران آدم دكنك ير — در بانلرى وار كوزقپوده ال دكنكده — روحى بغدادى »

مَطْبَعه [ع] كتاب ، غزته و امثالنك باصلديغى ير : عصر مطبعه سى . (مطبعه خانه) يا كلشدر .

مَطْبوخ [ع] طبخ اولنمش ، پيشيرلمش: طعام مطبوخ

مَطْبوع [ع] طبع اولنمش ، باصلمش : مطبوع بر كتاب . كتب مطبوعه، كتب غير مطبوعه قدر قيمتدار اولەماز . § حسن طبيعته موافق، لطيف، دلپسند، مقبول: قامت مطبوع، طرح مطبوع.

مَطْحون [ع] طحن اولنمش ، اوكودلمش .

مَطَر [ع] ياغمور. جمعى امطار.

مطره [ع] قربه، مطره، ایچنه صوقویه‌جق قاب .

مطرح [ع] طرح ایده‌جك یر : « حاش لله کیم فراغت کنجنك سکانته — مطرح مکر اوله درکاه خلافت دستکاه — فضولی » جمعی مطارح .

مطروح [ع] طرح اولنمش، ترتیب اولنمش، یاپلمش .

مطرود [ع] طرد اولنمش ، ایراق ایدلمش، قوغلمش: مأموریتندن مطرود . مکتبدن مطرود. مطرودیت == مطرودلق.

مطروش [ع] فارسی (تراش) کلمه‌سندن اویدورلمش براسم مفعولدرکه تراشلی قارت آدملر حقنده استعمال اولنور . بوقدر غلط کلمه اوله‌ماز . عثمانلی لساننده تراش ایدیله‌جك کلمه‌لردندر.

مطروق [ع] کوشك، سولپو آدم : مرد مطروق . § قوریدقدن صکره یاغمور اصابتیله نوعاً طراوتلنمش : کلاء مطروق.

مطعم [ع] طعام ییه‌جك یر.

مطعن [ع] محل طعن .

مطعون [ع] طعن اولنمش، قدح وتعییب ایدلمش § مزراق وسائره ایله کندیسنه دورتلمش § و بایه طوتولمش : مطعوناً == مطعون اوله‌رق . مطعوناً ارتحال.

مطفی [ع] سوندیرلمش .

مطل [ع] کچیرمك، دفع ایتمك § چکمك .

مطلب [ع] ایستنیلن شی، مرام، مقصد § بحث، مسئله.

مطلع [ع] طلوع ایده‌جك یر. طوغاجق محل: مطلع خورشید. «دیجور هجری مطلع نورسرور ایدر — آه درونی مشعلهٔ صبحکاه ایدن — ابن النجار » § بر منظومه‌نك ایلك بیت مصرّعی. حسن مطلع == غزلده مطلعی تعقیب ایدن بیت رنکین: «فلك حسن ترا از حسن یوسف کرده کلکون تر — که رنکین ترکند شاعر زمطلع حسن مطلع را — شوکت فراهي»

مَطْلُوبْ [ع] طلب اولنان ، ایستنیلن شی § آلاجق. جمعی مطلوبات .

مَطْلُولْ [ع] یاش ، ایصلانمش شی ، مبلول : زمین مطلول .

مَطْمَحْ [ع] کوزی قالدیروب باقه‌جق یر ، کوز دیکیلن شی : مطمح نظر .

مَطْمُورْ [ع] طوپراق آلتنه دفن ایدلمش .

مَطْمُورَه [ع] سرداب ومخزن کبی یر آلتنده حبوبات و سائره حفظنه مخصوص محل ، زیر زمین § مزار ، قبر : مطمورهٔ فنا . مطمورهٔ نسیان .

مَطْمُوسْ [ع] کوزی صکره‌دن کور اولمش آدم: مرد مطموس. (طمیس)ده بومعنایه‌در.

مَطْمُوعْ [ع] طمع اولنمش.

مَطْوِیّ [ع] دوروامش، بوکلمش. مطویاً = مطوی اوله‌رق. مطویاً تقدیم اولنان ورقه .

مَطْهَرَه [ع] ایچنه صوقونیلان قاب ، مطره . کسر میم ایله‌ده لغتدر .

مَطِیَّه [ع] بینمکه صالح حیوان ، دابه : «یارب نه مطیه‌یله کزر قالب عالم ـــ ....» مطیه‌ران = مطیه‌یی سوریجی، سورن. مطیه‌ران جلادت.

مَظَالِمْ [ع] (مَظلمه)نك جمعی.

مَظَاهِرْ [ع] (مظهر) ك جمعی : «ای تجلیکهی آیینهٔ جو مطلق ـــ کورر آکاه دلان جمله مظاهرده‌سنی»

مَظَائِنْ [ع] (مَظنه) نك جمعی .

مَظْرُوفْ [ع]ظرفلنمش، ظرف ایچنه قونلمش . مظروفا = مظروف اوله‌رق : مظروفاً تقدیم .

مَظْلِمَه [ع] ظلم، تعدی .

مَظَلَّه [ع] کوایکه‌لك، سایه‌کاه : مظلهٔ آرام . مظله نشین.

مظلّه [ع] قیلدن یاپیلان چادر.

مظلوم [ع] ظلمدیده § حلیم، سلیم، ساکن، آغزی وار دیلی یوق. مظلومانه = مظلومجه‌سنه. نوحهٔ مظلومانه. اوضاع مظلومانه. مظلومیت = مظلوملق.

مظنّه [ع] بر شیئك وجودینك ظن اولندیغی یر. فتح ظا ایله یا کلشدر. (مظنة الكرامة) مقامنده (مظنهٔ کرام) دیمك غلطدر. مظنهٔ ولایت. مظنهٔ کرامت.

مظنون [ع] ظن اولنمش: قویاً مظنون اولان بودر § کندیسنه بر جرم اسناد اولنمش، وقوع بولان جرمك فاعلی ظن اولنمش: «کیمی مظنون کورورسه‌ك هپ قباحت سنده در دیرسك — اشرف». مظنون علیه.

مظهر [ع] بر شیئك ظاهر اولدیغی یر: التفاتکزه مظهر اولدم دیمك التفاتکزك محل ظهوری اولدم یعنی التفاتکز بنده ظاهر اولدی دیمکدر. مظهریت = مظهرلق: مظهریت التفاتکزله جهانی زیرپای استغنایه آلمق ایستین کوکلم — اکرم بك.

مع [ع] مصاحبته دلالت ایدن بر کلمه‌در که (ایله) (برابر) لفظلریله ترجمه اولنور. مع الجماعة = جماعت ایله. مع هذا = شونکله برابر.

معاب [ع] موضع عیب § عیب.

معابد [ع] (معبد)ك جمعی: معابد مقدسهٔ اسلامیه.

معابر [ع] (معبر)ك جمعی: طرق ومعابر.

معاجل [ع] (معجل)ك جمعی.

معاجین [ع] (معجون) ك جمعی.

معاد [ع] رجوع ایده‌جك یر، عالم آخرت: مبداء ومعاده «بیلمز معادی بزم فنادن کیدن دخی — روحی بك § کیری دونمك، انصراف ایدیلن شیئه تکرار رجوع

ايتمك : يوم معاد = آخرت، يوم قيامت. بو معناده ميمك ضميله اوقومق طوغرى دكلدر. چونكه او صورتده اعاده‌دن اسم مفعول اوله‌رق (اعاده اولنمش) معناسنى افاده ايدر.

مَعادِن [ع] (معدن)ك جمعى.

مَعاذ [ع] صيغنمق ، التجا ايتمك. معاذ الله = اللهه صيغنمق . ايجابنه كوره متكلمه، مخاطبه، غائبه صرف اولنور. § التجاكاه ، ملاذ.

مَعاذير [ع] (معذار)ك جمعى .

مَعارِج [ع] (معراج)ك جمعى : معارج كمال.

مَعارِف [ع] (معرفت) ك جمعى . معارف جزئيه. معارف شتى. معارف نظارتى = معارفه عائد خصوصاته باقيلان دائرهٔ رسميه : انجمن معارف . مجلس معارف . معارفپرور = معارفك ترقيسنه خدمت ايدن، محب معارف . معارفپرورى = معارفپرورلك . معارفپرورانه = معارفپرورجه‌سنه. همت معارفپرورانه.

مَعارِك [ع] (معركه) نك جمعى.

مَعاش [ع] ديرلمك ، كچنمك § ديرلك، مدار تعيش اولان شى . آيلق .

مَعاشِر [ع] (معشر) ك جمعى. معاشر مسلمين .

مَعاصى [ع] (معصيت) ك جمعى. ارتكاب معاصى .

مَعاطِف [ع] (معطف) ك جمعى.

مَعاقِد [ع] (معقد)ك جمعى.

مَعالِم [ع] (معلم)ك جمعى . مظنه § علم موضعلرى . كنديسيله برشى استدلال اولنان اثرلر ، نشانه‌لر . يول نشانى كبى : معالم اليقين. « لقد طفت فى تلك المعاهد كلها — وسرحت طرفى بين تلك المعالم — فلم ار الا واضعاً كفّ حائر — على ذقن او قارعاً سنّ نادم — « لا » مفردى قوللانيلماز .

مَعالى [ع] كسب شرف ودرجهٔ رفيعه معناسنه اولان (معلاة)ك جمعيدركه مفردى لسانمزده قوللانيلماز. اكثريا اسم اوله‌رق يوجه‌لكلر، درجات عاليهٔ عرفان معناسنه قوللانيلير: كسب معالى. ميل معالى. «آچار ذكايه فروغ جمالى نورانى — بر آسمان معالئ فكر و استدلال — قمر حقنده». «مقدار مشاقه كوره‌در كسب معالى — ترك ايتمليدر خوابى هوسكار تعالى». اسم مكان اولديغى حالده معالئ امور كبى تركيبلرده مكسب الشرف معناسنى افاده ايدر.

مَعامِع [ع] (معمعه) نك جمعى. آتش چاتيرتيسى، صوت النار § حربده جنكاورانك حايقيره‌لرى، صوت الابطال.

مَعان [ع] مكان، منزل.

مَعانى [ع] (معنى) نك جمعى: معانئ بلند. «الفاظ معانى ايچون آينهٔ شاندر — الفاظه باقلمازى ديورلر هذياندر — ناجى»

مَعاوِل [ع] (معول)ك جمعى. كولنكلر، بالطه‌لر.

مَعاهِد [ع] (معهد) ك جمعى. مواضع عهد.

مَعايِب [ع] (معيب) ك جمعى.

مَعايِش [ع] (معيشت)ك جمعى. (معائش) يازلماملى.

مَعْبَد [ع] عبادت ايده‌جك يرِ. جامع، مسجد، كليسا، حاورا و امثالى: معبد اسلام. كهنسال بر معبدك مشرف انهدام بر پنجره‌سى آلتنده‌قورولوب يارولرك آنا و بابالرينى چاغيره‌رق اونلره طوغرى پركشاى جنبش واشتياق اولدقلرى آشيانهٔ پرستو — رافائل ترجمه‌سى — حسين دانش.

مَعْبَر [ع] نهرى كچمك ايچون ياپيلمش يرِ، كچيد. جمعى معابر.

مَعْبود [ع] كنديسنه عبادت اولنمش، طاپيلمش: معبود حقيقى آنجق جناب حقدر.

مَعْتوه [ع] عته كتيرمش، بونامش. فرتوت: معتوه

بر اختیار. معتوه بر کنج . معتوه مجله‌ده شویله تعریف اولنمشدر : اومختل الشعور کیمسه‌درکه‌فهمی قلیل، سوزی مشوش، تدبیری فاسد اوله. معتوهانه = معتوهجه‌سنه. معتوهانه سویلنمك.

مَعْجَل [ع] منزله اولاشدیران یول: طریق معجل.

مَعْجُون [ع] معروف.

مَعْدَلَة [ع] و

مَعْدِلَة [ع] عدالت ایتمك، حق وانصافی التزام ایلمك، نفوس وعقولده استقامتی درکار اولان امر و حالتی اجرا ایتمك . § عدل، داد. (جور)ك ضدی : اهل معدلت. صاحب معدلت. معدلتکستر = معدلت یایجی، یایان . معدلت پرور = صاحب معدلت . معدلت پرورانه = معدلت پرورجه‌سنه . معدلت پروری = معدلت پرورلك.

مَعْدِن [ع] یر آلتنده آلتون، کوموش، بوراسیت وسائر جواهر ارضیه‌نك بولندیغی یر، کان، اویردن چیقاریلان جواهر، فلزّات: معدن فضل وادب . بونك فصیحی کسر دال ایله (مَعْدِن)در . ذاتاً محبس، مصرف، مدفن، مفصل ، کلمه‌لری‌ده مکسور الوسط اولان مضارعدن متولد اولمغله قاعدةً (مَفْعَل) وزننده اوقونمق لازم‌کلیر. فقط بز لسانمزده بو کلمه‌لری دائما (مَفْعِل) وزننده استعمال ایدرز . چونکه بزه کوره اولکی صورت پك غریب دوشر. معدنی = معدنه منسوب. جمعی معدنیات.

مَعْدُود [ع] صاییلمش، صاییلان شی ، عد و اعتبار اولنمش. ایام معدودات = قربان بایرامنك برنجی کوننده‌ن صکره کلن اوچ کون . برنجی کوننه (یوم النحر) دینیلیر.

مَعْدِل [ع] و

مَعْدُول [ع] عدول ایدیله‌جك یر، صاپیله‌جق محل .

مَعْدُوم [ع] یوق، نابود. (موجود) مقابلی. النادر کالمعدوم = نادر اولان شی معدوم کبیدر.

جمعی معـدومات . معدومیت ==
معدوملق. یوقلق.

معذرة [ع] عذر وبهانه‌یی قبول ایلمك، معذور طوتمق§
عذر،بهانه: بیان معذرت . معذرتمند
== عذرلی . معذرتمندانه ==
معذرتمندجه‌سنه . معذرتمندی ==
معذرتمندلك. معذرتخواه ==معذرت
ایسته‌یجی، ایسته‌ین، عذر دیله‌ین .
معذرتخواهانه== معذرتخواهجه‌سنه.
معذرتخواهی==معذرتخواهلق. کسر
ذال ایله ده لغتدر. جمعی معاذیر.

معذور [ع] عذر کتیرلمش : کورمك،طوتمق‌ماده‌سیله
ترکب ایدر. معذورطوتمق. معذور
کورمك . « معذور طوتار کرم
نهادان ـــ لا »

معرض [ع] محل عرض§ سرکی،
پازار : بیك طقوز یوز
معرضی. بو مقامده (مشهر) کلمه‌سی
قوللانیلمامالیدر. ذاتاً سرکی طوررکن
نه مشهره نه معرضه حاجت واردر .

معرفة [ع] بیلمك: معرفت‌حق.
معرفت حقایق. معرفت
نفس. (علم) ایله معرفت بیننده فرق
واردر. معرفت‌برشیئی تفکر واثرینی
تدبرله بیلمکدن عبارتدرکه علمك
مفهومندن اخصدر . بونك مقابلی
انکار، علمك‌مقابلی جهلدر. علم‌وجه
کلی ایله، معرفت وجه جزئی ایله
بیلمکدر. بوندن طولایی جناب حقه
معرفت‌اسناد اولنماز.§بیلگی،دانش،
علم وفن، هنر وصنعت : « معرفت
التفاته تابعدر ـــ مشتریسز متاع
ضایعدر ـــ ناجی». انسانك مدت
عمری ایچنده یاد وتسلی‌یه لایق بر
موسم سعادت وار ایسه اوده مجرد
تحصیل معرفتله کچن زماندر ـــ
اکرم بك. معرفت پرور==صاحب
معرفت. معرفت پرورانه== معرفت
پرورجه‌سنه. معرفت پروری ==
معرفت پرورلك. جمعی معارف .

معرکه [ع] جنك ایدیله‌جك یر،
میدان حرب. جمعی‌معارك.
(معرکه‌زار) اولماز.

معروض [ع] عرض اولنمش:
معروض بازار انتشار.
بروجه معروض . جمعی اولان
(معروضات) لسانمزده دائما بیوکلره
قارشی وقوعبولان افادات شفاهیه
وتحریریه مقامنده قوللانیلیر .

معروف [ع] بیلنمش، مشهور،
معلوم شی : کتاب

معروف. ذوات معروفه § (مُنْكَر) مقابلی ، عقلك ادراك ، شرعك تحسین ایتدیکی فعل وعمل. منکر بونك ضدی یعنی عقل وشرعك قبول ایتمدیکی عمل. امر بالمعروف = معروف ایله امر. نهی عن المنکر = منکردن نهی: « بارکاهك مرکز اجراسیدر — امر بالمعروف ونهی منکرك — حمدی بك » § احسان وانعام: اهل معروف.

مَعْزُول [ع] عزل ایدلمش ، مأموریتندن چیقارلمش ، منصبسز: « خواجکان درزمان معزولی — همه شبلی وبایزید شوند — لا ». معزولی -و- معزولیت = معزوللك. معزولیت معاشی. معزولاً = معزول اولەرق: معزولاً خانەده اقامت. فارسی جمعی معزولان عربی جمعی معزولین.

مَعْسَرَة [ع] کوجلك ، جبارزلق.

مَعْشَر [ع] متحد الشان جماعت، کروه: معشر مسلمین ، معشر انبیا، معشر فقها. معشر انس. یامعشر المسلمین ! آرقه‌کز دریا ، اوکیکز محصور جند اعدادر. اللهه قسم ایدرم که سزك ایچون صبر وثبات ایتمکدن بشقه چاره یوقدر — طارق بن زیاد.

مَعْشُوش [ع] آرق ، ضعیف آدم.

مَعْشُوق [ع] سولمش. عشقك کوکلده سبب حصولی اولان وجود: معشوق اسم مفعولدر — عالی بك مرحوم ، لهجة الحقایقندن. مؤنثی معشوقه. معشوقیت = معشوقلق.

مَعْصَرَه [ع] اوزوم وصوصام کبی شیلری صیقاجق. کسر میم ایله (معصِره) منکنه معناسنه اسم آلت اولور: معصرهٔ اضطراب.

مَعْصُور [ع] صیقلمش شی ، عصیر.

مَعْصُوم [ع] عصمتله متصف، عرض وناموسه مغایر اولان ایشلردن مجتنب، صوچسز ، بی‌کناه: برمعصومی محکوم ایتمکدن بیك جانی‌یی آزاد ایتمك اولادر — لا § کوچك چوجق ، صبی: خواب معصوم. «معصوملق قدر سویلیر حال کورمدم — صبیانه انجذاب دلم برکالدر — ممکن اولیدی عودت

ایدردم صباوته — تعریف لطفی بنجه اوحالك محالدر — ناجی». بعضاً صفت اوله‌رق قوللانیلیر: طفل معصوم. معصوم چوجق. «معصوم چوجق بی‌خبر احکام قدردن — صفا بك». بو صورتده عصمت ایله متصف دیمك اولور. معصومانه = معصومجه‌سنه: بکای معصومانه. رقت معصومانه. معصومیت = معصوملق.

معصیت [ع] عاصیلك، اطاعتسزلك، امره عدم انقیاد، طاعتدن خروج. § گناه، عصیان: «معصیت راخنده‌می آیدز استغفارما — عرفی». جمعی معاصی.

معطوف [ع] عطف اولنمش، میل ایتدیرلمش: کوزلری آسمانه معطوف اولدیغی حالده دوشونیوردی. § اسناد اولنمش: او قباحت فلانه معطوفدر.

معفو [ع] عفو اولنمش، صوچندن کچلمش: «مرآت دلده صورت اخلاصه قیل نظر - معفودر مراسمه دائر قصورمز — نابی»

معفون [ع] قوقمش ات، بوزلمش، چوریمش شی.

معقد [ع] عقد ایدیله‌جك یر. جمعی معاقد.

معقود [ع] عقد اولنمش، باغلانمش. معقود علیه = بر عقدك اجراسندن مقصد اصلی اولان خصوص.

معقول [ع] عقل ایله بیلنمش، عقله موافق، عقلك بکندیکی: امر معقول. معقول بر افاده. سوزلری معقول دکل. معقول اولان حرکت بودر. معقولات = عقلك ادراك ایتدیکی خصوصات. معقولیت = معقوللك.

معقوم [ع] قپالی، مسدود.

معکوس [ع] عکس اولنمش، ترسنه چویرلمش: لوای معکوس. (طالع معکوس) کبی ترکیبلرده یاور اولمیان طالع معناسنی افاده ایدر.

معلف [ع] علف قونیلان یر. جمعی معالیف.

معلول [ع] علتلی، مرضلی، خسته‌لقلی. معلولاً = معلول اوله‌رق. معلولیت = معلوللك.

معلوم [ع] بللی، هر کسك بیلدیکی شی : « معلومدر نم سخنم مخلص ایسته‌منز — فرق ایلر آنی شهر منزك نکته دانلری — ندیم ». فعل معلوم = فاعلی معلوم اولان فعل. جمعی اولان (معلومات) هم بیلنن شیلر، هم علم و هنر معناسنه قوللانیلیر. مثلا قایقجی فلانك بو خصوصده ویردیکی معلومات شوندن عبارتدر. فقره‌سنده (بیلدیکی شیلر) معناسنه در. بو معناده قوللانیلان معلومات اکثریا ویرمك، مصدریله ترکب ایدرکه بوراده ویرمك عرض وبیان معناسنه‌در. دیکر معناسنه کوره مثلا فلان ذات اصحاب معلوماتدندر. دینیلیرکه واقف، هنرلی، کماللی آدملردندر دیمکدر. معلوماتفروش = معلومات صاتیجی، صاتان. مقام استهزاده قوللانیلیر.

معلومیة [ع] معلوملق.

معمور [ع] شرفلی، آبادان. خراب دکل: بیت معمور. بلدهٔ معموره.

معموره [ع] معمور اولان یر، بلده. معمور مملکت، آبادان محل: پارس برمعمورهٔ مدنیت وعرفاندر. « هر شکاف خرابهٔ دهنیست — که بمعمورهٔ جهان خندد — لا » = برخرابه‌نك هر رخنه‌سی برآغزدرکه معمورهٔ جهانه کولر.

معمول [ع] یاپیلمش: طوپراقدن معمول دستی. صرچه‌دن معمول شیشه. معمول به = کندیسیله عمل اولنان، دستور العمل طوتیلان شی. قوانین و امثالی. جمعی معمولات. معمولات صناعیه.

معنی [ع] کلمه‌نك، کلامك دلالت ایتدیکی شی، مقابلنه الفاظ وضع اولنان صورت ذهنیه. (مفهوم) بوندن اعمدر. بو تعریفه کوره معنی افاده ایده‌بیلدیکمز صور ذهنیه‌دن عبارتدر. حال بوکه لسانمزده معنی هم قارشیسنه الفاظ وضع اولنه‌بیلن صور ذهنیه، هم الفاظ ایله تبیین وتبلیغنه قدرتیاب اوله‌مدیغمز افکار وحسیات رقیقهٔ روحانیه مقامنده قوللانیلیر. بلکه ادراکمزك تعلق ایتمدیکی هرشی بر معنادر: معنای بیت. « کیمسه ادراك ایتمدی معناسنی دعوامنزك — بز دخی حیرانی‌یز دعوای بی معنامنزك — عونی بك » نظمده بعضاً مجملرکبی (معنیٔ) صورتنده قوللانیلیر: « لفظ پر خنده معنیٔ کریان — اکرم »

§رؤيا: عالم معنى. جمعى معانى: «مقدس قبهٔ خضرا که فائقدر سمواته — زمينه سايه صالمش عرش اعلاى معانيدر — ناجى» معناً = ظاهراً دكل، معنى جهتندن. معنيدار = معنالى. معنيدار بر نظر. معنيدار بر تبسم. بو طوررکن (معنادار) يازمغه حاجت يوقدر.

مَعْنَوِى [ع] روحانى، مجرد. صورى وجسمانى دكل. ماديات ايله بيلنمين: امر معنوى. فيض معنوى. احوال معنويه. معنويات: = معنوى اولان خصوصات. معنوياته ايناغمق نيچون اثر حماقت عداولنسون. معنويون = الهيون.

مَعْوُل [ع] غلبه اولنمش. مغلوب.

مَعُونة [ع] و

مَعُونَة [ع] ياردم، امداد. § بر ليمان داخلنده اشيا نقلنده قوللانيلن و(ماونه) دينيلن شى بوندن محرف اولسه كرك.

مَعْهَد [ع] عهد يرى، موضع عهد.

مَعْهُود [ع] عهد اولنمش. اكثريا ذكرى كچن ويا معلوم اولان بر شى حقنده تهكماً استعمال اولنور: معهود حريف. معهود بيت.

مَعِيب [ع] عيب، نقيصه § عيبلنمش.

مَعِيَّة [ع] برابرلك. رفاقت ايديلن آدمك دوننده. امرى تحتنده بولنش: متصرفلر ولاتك معيتنده بولنور. معيت مأمورى. معيت دولتلرنده بولنان فلان افندى.

مَعِيشَة [ع] ديرلك، كچنمك: دردمعيشت. استحصال اسباب معيشت. «كيمسه تعريفه مقتدر اولهماز — چكيلن محنتى معيشت ايچون» § ديرلك، كنديسيله كچينيله جك شى، مطعومات، واردات كبى مدار زندكى وتعيش اولان شى، مابه الحيات: معيشت واسعه. تأمين معيشت. «افى كل يوم رحلة وتغرب — وسعى لادراك المعيشة متعب — جميل زهاوى» = هر كون بويله بر سفر، بر غربت واسباب معيشته اولاشمق ايچون متعب بر سعيمى اختيار ايديله جكدر. جمعى معايش.

معین [ع] صاف وروان صو: ماء معین. شکل معین == ایکی زاویه‌سی حاده ، دیکر ایکیسی زاویه‌سی منفرجه اولان درت‌مساوی ضلعی حاوی — باقلوا رسمنده‌کی — شکل هندسی.

معیوب [ع] عیبلنمش، عیبلی شی: امر معیوب. عادت معیوبه. معیوباً == معیوب اوله‌رق.

معیون [ع] (معین) معناسنه.

مغاره [ع] طاغلرده ، قیالرده حجره طرزنده‌کی اویوق ویاریق یر، غار' این. جمعی مغارات. مغارات صخور. مغارات جبال. دیکر جمعی مغایر.

مغارب [ع] (مغرب)ك جمعی: «مغارب اولدی دریغا مطالع عرفان — نه قالدی شهرت روم و عرب نه مصر و هرات — سعدالله پاشا»

مغازل [ع] (مغزل)ك جمعی.

مغازی [ع] غزاتك مناقبی ، داستانی. سیر وشهنامه کبی: کتاب المغازی == مناقب غزاتی حاوی کتاب. غازی' ابو المغازی == مناقب صاحبی غازی.

مغاسل [ع] (مغسل)ك جمعی.

مغافر [ع] (مغفر)ك جمعی: مغافر جنکاوران.

مغاك [ف] چقور، حفره، مزار: مغاك هلاك. «ای دریغا کزین منوزجای — زین ثاری مغاك بایدشد — عنصری»

مغالیق [ع] (مغلاق)ك جمعی: مغالیق ابواب.

مغامض [ع] (مغمض)ك جمعی، پك چوقور یرلر.

مغانم [ع] (مغنم)ك جمعی.

مغبط [ع] غبطه ایدیله‌جك یر.

مغبن [ع] اویلق دیی، قاصیق. جمعی مغابن.

مغبوط [ع] غبطه اولنمش: مغبوط امثال. «کوزم اندامنه معطوفدر بن خواب حیرتده — او مغبوط ملك خوابیده در بیدار شکلنده — نوزاد»

مغبون [ع] معامله‌ده آلدانمش.

مغدور [ع] غدر اولنمش، خیانت کورمش، ستمدیده: «صورسه‌لر مغدورینی غدار کندین کوسترر — راغب پاشا». مغدوریت = مغدورلق. مؤنثی مغدوره.

مغدانوس [یونانیجه‌دن] معروف نبات. بونك وقتیله (معده‌نواز) صورتنده یازلمسی تصلفه محمول اولسه بیله مغدانوسك — خاصیتی اعتباریله — حقیقةً معده‌نواز وصفنه لایق بر نبات اولدیغی‌ده انکار اولنه‌ماز.

مغرب [ع] کونشك غروب ایتدیکی یر، باتی. § آفریقانك سواحل شمالیهٔ غربیه‌سی: مغرب ادنا = طرابلس. مغرب اوسط = تونس، جزایر. مغرب اقصا = فاس، مراکش. جمعی مغارب. مغربی = مغربه منسوب.

مغرور [ع] غرورلنمش، کبرلی، عظمتلی: نه مغرور آدم. § بیهوده شیئه اعتماد ایله آلدانمش. مغروریت = مغرورلق. مغرورانه مغروره یاقیشه‌جق صورتده: روش مغرورانه. نکاه مغرورانه.

مغروس [ع] غرس اولنمش، دیکلمش: شجر مغروس. نهال مغروس.

مغروض [ع] تازه، طری: لحم مغروض.

مغروق [ع] صویه باتمش معناسنه (غرق) کلمه‌سندن یاپیلمش یا کلش بر اسم مفعولدر. بونك یرینه (غریق) کلمه‌سنی استعمال ایتملی. مثلا مغروقاً وفات ایتدی دکل، غریقاً وفات ایتدی دیملیدر.

مغز [ف] و

مغزینه [ف] بین، دماغ: تهی مغز = بوش بینلی، احمق، بدلا. افسرده مغز = بینی طوکمش، ادراکسز. § ایچ، اوز، لب: مغز بادام، مغز فستق.

مغزی [ع] مقصد ومرام. اسکیدن قوللانیلیردی. شمدی قوللانیلماز اولمشدر.

مغسل [ع] غسل ایدیله جك یر: مغسل موتی . جمعی مغاسل.

مغسول [ع] غسل اولنمش ، ییقانمش : ثوب مغسول.

مغشوش [ع] باقر وسائره ایله قاریشیق آلتون ، كومش : مسكوكات مغشوشه . § بشقه شیله قارشمش . خالص اولمیان شی: لبن مغشوش . جمعی اولان مغشوشات . اك زیاده قاریشیق مسكوكات حقنده قوللانیلیر.

مغشی [ع] غشی اولمش ، عقلی كیتمش ، حیران . مغشی علیه = بایلمش ، بایغین.

مغصوب [ع] غصب اولنمش ، صاحبنك اذنی اولمقسزین اخذ وضبط ایدلمش: مال مغصوب عیناً موجود ایسه صاحبنه تسلیمی ، استهلاك ایدلمش ایسه تضمینی لازم كلیر.

مغصوب منه [ع] اذنی اولمقسزین مالی اخذ وضبط اولنان كیمسه.

مغضبة [ع] غضب ایتمك . § باعث غضب اوله جق شی .

مغضوب علیه [ع] اوزرینه غضب اولنمش ، خشمدیده .

مغطوس [ع] غطس اولنمش، باتیرلمش : صویه مغطوس طاش.

مغفرة [ع] اسكی تركجه‌ده مقابلی (یارلغامق) كلمه‌سیدر . جناب حق قوللرك كناهنی ستروعفو ایتمك: مغفرت الهیه .

مغفور [ع] جناب حق طرفندن كناهی عفو اولنمش . (مغفورله) ده دینیلیر.

مغلطه [ع] یا كلتمج ، اغلوطه ، یكدیكری تغلیط ایده جك مسائل § صاچمه صاپان ، معناسزسوز: مغلطه پرداز = مغلطه ترتیب ایدیجی ، ایدن . مغلطه پردازانه = مغلطه پردازجه‌سنه . مغلطه پردازی = مغلطه پردازلق.

مغلق [ع] كلیدلیه جك یر.

مغلوب [ع] غلبه اولنمش ، كندیسنه اوستون كلنمش: مغلوب هوس . جند مغلوب . مغلوب سودا . «عورت كبی مغلوب

هوا اوله ار اول ار — نفسك سنی رام ایتمیه سن نفسکی رام ایت — ....». مغلوبانه = مغلوبجه‌سنه.

مغلوبيت = مغلوبلق: یونانیلرك هر محاربه‌ده مغلوبیتی عثمانلیلرك برهان شجاعتیدر.

مَغْلُوق [ع] قپانمش، مسدود.

مَغْلُول [ع] النه یاخود بوینته دمیرلاله كچیرلمش.

مَغْمُور [ع] شهرت وشانی اولمیان، کمنام، بی وجود: مرد مغمور. مغموريت = مغمورلق. § خراب، (معمور)ك ضدی: غربك معموریت حالنه باقوبده شرقك مغموریت احوالنه آجیمامق الدن کلمز — سعدالله پاشا

مَغْمُوز [ع] متهم.

مَغْمُوم [ع] بلوطلو، صیقینتیلی: بوکون هوا پك مغموم. § غملنمش، مکدر: قلب مغموم. مغمومیت = مغموملق.

مَغْنَم [ع] دشمندن آلنان غنیمت مالی. جمعی مغانم.

مَغِيب [ع] غائب اولمق.

مَفَاتِح [ع] و

مَفَاتِيح [ع] (مفتاح)ك جمعی. مفاتیح الغیب.

مَفَاحِيص [ع] (مفحص)ك جمعی.

مَفَاخِر [ع] (مفخر) ك جمعی: مفاخر اسلاف. مفاخر ظفر. مفاخر ملیه. استانبولك فتحی مفاخر عظمای ملیه‌دندر.

مَفَارِق [ع] (مفرق)ك جمعی، باش تپه‌سنك اورته‌سی، وسط رأس: مفارق انام. مفارق رجال.

مَفَازه [ع] چول، بیابان، صحرا. جمعی. مفاوز. (مفاز) ده بو معنایه‌ودر.

مَفْسَدَة [ع] (مصلحة)ك ضدی: فساد ایتمك. اکثریا فساد معناسنه اسم اوله‌رق قوللانیلیر: ایقاع شورش و مفسدت. جمعی (مفاسد).

مَفاصل [ع] (مَفصل) ك جمعى .

مَفاطير [ع] (مُفطر)ك جمعى.

مَفاليس [ع] (مفلس)ك جمعى.

مَفتح [ع] خزينه، كنجينه.

مَفتوت [ع] اوفالنمش ، پاره‌لنمش.

مَفتوح [ع] فتح اولنمش ، آچيلمش: ممالك مفتوحه § فتحه ايله اوقونان كلمه.

مَفتول [ع] بوكلمش، اوورولمش: كيسوى مفتول. كاكل مفتول .

مَفتون [ع] فتنه‌يه دوشمش ، سحراولنمش، دوشكون، عاشق ، شوريده : مفتونانه = مفتونجه‌سنه . مفتونيّت = مفتونلق. اعلان مفتونيت .

مَفحَص [ع] قوش يوواسى ، آشيانه.

مَفخَرة [ع] كنديسيله افتخار اولنان، باعث فخراولان شى. مابه الفخر : فطنت ، مخدرات قوم ايچون مدار مفخرت عد اولنه‌جق برنادرهٔ بلاغتدر — ناجى .

مَفخَر [ع] فخرلنمك § فخرلنه‌جك ير، شى. جمعى مفاخر .

مَفَرّ [ع] قاچاجق ير: اين‌المفر = فرار ايده‌جك ير نره‌ده ؟

اين‌المَفر كويان اوله‌رق دشمنه صولت.
فانك فتحيله ياكلشدر .

مَفرَق [ع] باش تپه‌سنك اورته‌سى، وسط رأس . اك زياده جمعى اولان مفارق قوللانيلير.

مَفروز [ع] افراز اولنمش.

مَفروش [ع] فرش اولنمش ، دوشنمش. جمعى اولان مفروشات سجاده ، كليم و سائر اوطه دوشه‌مه‌سى معناسنه قوللانيلير: مفروشات بيتيه.

مَفروض [ع] فرض قيلنمش : دعاء مفروض. صلاة مفروضه § فرض اولنان شى، حقيقةً موجود دكل: مسئلهٔ مفروضه.

مَفروغ به [ع] فراغ اولنان اراضىٔ اميريه و مسقفات ومستغلات موقوفه.

مَفْرُوغٌ لَهُ [ع] كنديسنه بر شيئك حق تصرف وتملكى فراغ اولنمش كيمسه.

مَفْرُوق [ع] آييرلمش.

مَفْرُوك [ع] اوغولمش § زعفرانله بويانمش شى.

مَفْسَخ [ع] بوزمق § بوزه‌جق ير، موضع فسخ.

مَفْسَقَه [ع] فسق ايده‌جك ير، محل فسق.

مَفْسُوخ [ع] فسخ اولنمش، بوزلمش، حكمى ابطال ايدلمش: قانون مفسوخ. مادهٔ مفسوخه. مفسوخيت = مفسوخلق. مفسوخيت احكام.

مَفْصِل [ع] اعضاده‌كى اك يرى، اويناق محلى. فصيحى صادك كسريله‌در. جمعى مفاصل.

مَقْصُود [ع] قصد اولنمش، قان آلنمش.

مَفْضُول [ع] كنديسى اوزرينه بشقه شيئك كسب فضل ايتمش اولديغى شى.

مَفْطُور [ع] فطرتلنديرلمش، جبلتلنديرلمش.

مَفْطُوم [ع] ممه‌دن كسلمش چوجق. (فطيم) ده بو معنايه‌در.

مَفْعُول [ع] ايشلنمش، ياپلمش: مفعوليت = مفعوللك. § بر فاعلك اثر فعلى اوزرنده ظاهر اولان شى.

مَفْقَد [ع] غائب اوله‌جق ير.

مَفْقُود [ع] غائب اولمش، يوق: بوراده طريق نجات مفقوددر. § حيات و مماتى معلوم اولميان شخص غائب. مفقوديت = مفقودلق. مفقوديت نقود.

مَفْقُور [ع] اوكورغه كميكلرى قيرلمش انسان وحيوان.

مَفْكُوك [ع] فك اولنمش، آييرلمش.

مَفْلُوج [ع] فلج علتنه كرفتار. و جودينك بر قسمى حركت اراديه‌دن ساقط.

مَفْلُول [ع] آغزى كدلمش قلج: سيف مفلول.

مَفْهُوم [ع] فهم اولنمش، آكلاشلمش § مآل، معنى: مفهوم سخن. مفهوم بيت. (معنى) ايله بينلرنده فرق واردر. (معنى) ماده‌سنه مراجعت.

مَقابِر [ع] (مقبره — و — مقبر)ك جمعى : « بكلر بو خاكدان فناده صباح وشام — حزن وسكون جوارينى تنها مقابرك — لامارتين»

مَقاتِل [ع] (مَقتل) ك جمعى .

مَقادِير [ع] (مِقدار)ك جمعى.

مَقارُنه [ع] (ايتاليانجه‌دن) معروف خموردن دودك شكلنده ياپيلان طعام .

مَقارِيض [ع] (مِقراض)ك جمعى.

مِقَصّ [ع] معروف البسه كسه‌جك آلت ، مقراض . جمعى مقاص .فصيحى ميمك كسريله‌در.

مَقاصِد [ع] (مقصد)ك جمعى : مقاصد خيريه .

مَقاصِير [ع] (مقصوره) نك جمعى .

مَقاعِد [ع] (مَقعد) ك جمعى.

مَقال [ع] سوز ، كلام : مقال بديع . كزيده مقال . هر مقامك برمقالى واردر .

مَقالَه [ع] علمى ، ادبى ، سياسى برمسئله‌يه دائر قلمه آلنان شى: مقالهٔ فنيه. مقالهٔ مفصله. مقالهٔ سياسيه. جمعى مقالات، مقالات فنيه.

مَقالِم [ع] (مِقلم)ك جمعى.

مَقالِيد [ع] آناختار معناسنه اولان(مقلاد)ك جميدر . مفردى قوللانيلماز : مقاليد عشق .

مَقام [ع]طوريله‌جق‌ير، قرارگاه، موضع‌قيام: «طوته‌لى‌يارقوش ديلنده مقام — اوجكير اولدى‌نالهٔ عشاق— ناجى§جاه، مسند، منصب، جايگاه : مقام اقدس خلافت اسلاميه. مقام جليل صدارت. مقام ولايت . مقام مأموريت § بر بيوك ذاتك مزارى : كبار اولياء اللهدن فلان ذاتك‌مقامى§حجاز، عشاق، حسينى، راست، رهاوى، اصفهان‌كبى‌موسيقى هوالرندن هر برى. جمعى مقامات. مقامات موسيقيه. مقامات اشواق. مقامات عاليه. مقامات مباركه . مقامى طوتديرمق = بايغره ايتمك ، سب وهذيان.

مَقامه [ع] مجلس. جمعى مقامات مقامات حريرى. مقامات همدانى .

مَقامِع [ع] (مِقمع) لك جمعی.

مَقانِع [ع] (مِقنع) لك جمعی .

مَقاوِيل [ع] (مِقول) لك جمعی .

مَقبَر [ع] مزار ، مدفن : مقبر جانان . « باشنده سنك مقبر ایکی ویران مناره — حامد بك ». « جسممله چون علامت مقبر سکون نما — فکرمله لیك مضطرب وبی قرار ایدم — اکرم بك » § مزارلق .

مَقبَره [ع] مزار ، مدفن : یا عمر! بو توده مقبرهٔ خاك مادر مدر — نرکسی § مزارلق ، قبرستان . (مقبر) کلمه سی (مزار) معناسنه یکی قوللانیلان کلمه لردندر . یا کلش عد اولنه ماز . چونکه (مقبره) کلمه سنك بعضاً آخرنده کی (ها) حرف حذف اولنه رق استعمال اولندیغی کتب لغاتده مصرحدر . (مزار) معناسنده استعمالنه کلنجه نرکسی مرحومك بالاده کی عبارهسنده بولنان و (مقبر) ك اصلی اولان (مقبره) کلمه سنك دخی وقتیله مزار معناسنه قوللانیلدیغی آکلاشیلیر . دیمك ایسترم که اسلاف بلغاء عثمانیه (مقبره) یی هم مزار ، هم مزارلق معناسنه قوللانمشلردر . اوحالده بزده (مقبر) ی مزار معناسنه قوللانه بیلیرز .

مَقبُور [ع] کومولمش ، دفن اولنمش .

مَقبُوض [ع] قبض اولنمش . = مقبوض سندی = آلنان پارهیی ناطق اولمق اوزره پارهیی ویرن آدمه اعطا اولنان مهرلو سند. بعضاً تخفیف ایله مقبوض آلدم ، و یردم دینیلیر که مقبوض سندی آلدم تقدیرندهدر .

مَقبُول [ع] قبول اولنمش ، تلقی ایدلمش ، بکنلمش : روش مقبول ، مسلك مقبول . تحفهٔ مقبوله . نصایح مقبوله . مقبولیت = مقبوللك .

مَقتَل [ع] قتل ایدیله جك یر ، محل قتل .

مَقتُول [ع] قتل اولنمش ، اولدیرلمش : شخص مقتول .

مَقدُرة [ع] و

مَقدُرة [ع] غنا ، یسار ، قدرت § کوج ، قوت ، زور : بذل مقدرت .

مَقدَم [ع] کلمك ، قدوم : مقدم دلدار.

مقدوح [ع] قدح اولنمش، طعن ایدلمش.

مقدور [ع] کوج، قدرت، استطاعت: بذل مقدور. مقدور الاستیفا = استیفاسی ممکن. مقدور التسلیم = تسلیمی ممکن.

مقذوف [ع] قذف اولنمش، آتیلمش.

مقر [ع] قرار ایده‌جك یر، قرارگاه: مقر سلطنت. مقر حکومت. مقر نسوان = مطبخ، قیو باشی، خانه حولیسی کبی محللر. باغچه داخل دکلدر.

مقربه [ع] قرابت.

مقروح [ع] قرح اولنمش، یاره‌لنمش.

مقروض [ع] قرض اولنمش.

مقرون [ع] قوشلمش، یاقینلاشدیرلمش، مقارن قیلنمش: مقرون حقیقت. مقرون مساعده § عروضده برسبب ثقیل ایله برسبب خفیفه مقارن اولان جزء: وتد مقرون. مقرونیت = مقرونلق.

مقسم [ع] تقسیم ایده‌جك یر، محل قسمت.

مقسوم [ع] قسم‌قسم بولنمش، تقسیم اولنمش: مال مقسوم. اشیاء مقسومه. § تقسیم اولنه‌جق عدد. مقسوم علیه = تقسیم اولنه‌جق عددك قاچه تقسیم اولنه‌جغنی بیلدیرن عدد.

مقشور [ع] قابیغی چیقارلمش، صویلمش.

مقصد [ع] قصد، مطلب، مرام: بو مقاله‌یی یازمقدن مقصدکز نه‌در؟ مقصد انسانیتکارانه. «مقصدك تحصیل اطمینان ایسه — ذکر حقدن اولمسون قلبك تهی — ناجی». جمعی مقاصد. مقصد کلمه‌سی کسر صاد ایله اوقونورسه محل قصد ویا زمان قصد معناسنی افاده ایدر. اولکی معناده اسم اوله‌رق مستعملدر.

مقصود [ع] قصد اولنمش، ایستنلمش، مطلوب.

مقصور [ع] قصر اولنمش، قیصادلمش § قصلمش، آلیقونلمش، حصر و تخصیص ایدلمش.

مقصوره [ع] جامعلرده اطرافی پارمقلقلی یوکسك محل. بو الك اول سلاطینه مخصوص اولمق اوزره معاویه طرفندن اختراع ایدلمشدر.

مقضی [ع] قضا اولنمش، اودنمش.

مقطع [ع] قطع ایده‌جك یر. § بر جسمك کسیلان محلی: اسطوانه‌نك مقطعی§ برغزلك نهایتنده اولان بیت. حسن مقطع = مقطعك اوست طرفنده حسن تنظیم ایدیلن بیت. جمعی مقاطع. مقاطع الاودیه = دره‌لرك آشاغی اوجی، صولرك طاغیلدیغی یرلر. مقاطع الانهار = انهارك کچیدلری.

مقطوع [ع] قطع اولنمش، کسیلمش: سر مقطوع. شجر مقطوع.§ Prix fixe مقابلی. معین، مقرر: فیٔ مقطوع.

مقطور [ع] قطران سورلمش، قطرانلی.

مقعد [ع] اوتورمق§ اوتوره‌جق یر، مندر اوزرینه اورتیلان چوخه وسائره، مقاط§قیبچ، کوت.

مقلب [ع] قلب ایتمك، برشیئك آلتنی اوستنه چویرمك § قلب ایده‌جك یر.

مقلوب [ع] قلب اولنمش، آلتی اوستنه کتیرلمش. شکل اصلیسندن دوندیرلمش.

مقلوع [ع] قلع اولنمش، کوکندن قوپارلمش، سوکلمش. مقلوعاً قیمت = بعدالقلع ابنیه وانقاضك و اشجار مقلوعه‌نك قیمتی. قائماً قیمت بونك عکسیدر.

مقلوم [ع] کسلمش: اظفار مقلومه.

مقول [ع] سویلنلمش.

مقهور [ع] قهر اولنمش.

مقیأ [ع] قوصمق، قیٔ ایتمك § قوصه‌جق یر، موضع قیٔ.

مقیس [ع] بشقه شیئه قیاس اولنمش، بکزه‌دلمش: بو اوکا مقیس دکلدر. میمك ضمیله اوقوماملی.

مَكائِدْ [ع] (مكيده)نك جمعى : مكائد اعدا .

مَكاتِبْ [ع] (مَكتب)ك جمعى : مكاتب عاليه .

مَكاتِيبْ [ع](مكتوب)ك جمعى: مكاتيب وارده . مكاتيب عاشقانه .مكاتبله مكاتيبى فرق ايتملى .

مَكّارْ [ع] پك ، الك ، دها مكر ايديجى، ايدن.مؤنثى مكاره.

مَكارِبْ [ع] (مِكرب)ك جمعى .

مَكارِمْ [ع] خلاف قياس اولەرق (كرم) ك جمعى : اخلاق حميده، افعال پسنديده: مكارم اخلاق. اجلّ مكارم . مكارمپناه = ملجاء مكارم. . مكارمپرور = صاحب مكارم .

مَكارِهْ [ع] (مكروه)ك جمعى. محن و شدائد : مكاره روزكار .

مَكاسِبْ [ع] (مَكسب) ك جمعى. اسم اولەرق قزانج معناسنه اولان (كسب) ك جمعى كبى قوللانيلير.

مَكامِنْ [ع] (مَكمن) ك جمعى .

مَكانْ [ع] ير ، جا، محل كون وحصول ، خانه، مسكن: مكان روحانى. جنت مكان = جنت مكانلى، مكانى جنت.جمعى امكنه ـ و ـ اماكن. اماكن مقدسه. اماكن اميريه.

مَكانَتْ [ع] پايه ، منزلت§وقار ، رزانت (خفت) ك ضدى: اصحاب مكانت .

مَكاناً مهايئه [ع] ايكى كشى بيننده مشترك اولان برقوناغك برطرفنده برى، ديكر طرفنده ديكرى ياخود اوستقاتنده برى و آلت قاتنده ديكرى ومشترك ايكى خانەنك بريسنده برى و ديكرنده ديكرى اوطورمق اوزره مهايئەلرى .

مَكْبَرْ [ع] قوجالمق، اختيارلامق .

مَكْتَبْ [ع] فى الاصل (يازى يازەجق ير) ديمكدر. (مدرسه) معناسنه اولەرق على الدرجات تحصيل علوم و فنون ايچون كشاد ايديلن محال مقدسەيه دينير . مكتب حقوق . مكتب ملكيه . مكتب

حربیه[*]. «مکتب که فیض بخشیدر ابنای امتك — مکتب که رحله کاهیدر آیات نصرتك — سرمایهٔ سعادتیدر دین و دولتك — بو مدعا مسلمیدر شرع و حکمتك — منیف پاشا». زمانمزده مکتبلر اوقدر اهمیت کسب ایتمشدر که دهاتدن بریسی: «کلیاً بیگانه‌سی بولندیغکز برملکك حالنه مطلع اولمق ایسترسه‌کز مکتبلرینك درجهٔ مکملیت و انتظامنی نظر دقته آلمکز کافیدر» دیمشدر. جمعی مکاتب. (مکتبخانه) یاکلشدر. تشکر اولنور که بزده: «تاماباد آگاه از ذوق گرفتاری شوند — میکنم آزاد طفلان را ز مکتبخانها — صائب» بولنده استعمال ایدن اولمامشدر. عربیده (مکتبه) کتابخانه معناسنه مستعملدر.

مَكْتُوب [ع] یازلمش § بشقه بشقه محلده بولنان ایکی کشینك یکدیکرینه کوندردکلری کاغد، نامه، تحریرات. برشهر داخلنده تعاطی ایدیلن اوراقه (تذکره) نامی ویریلیر. اسکیدن (امرنامه مقامنده دخی قوللانیلیردی: «برصودن مکتوب یازلسون چاغلایان اعیانه — علی پاشا». مکتوبجی = ناظرلرك، والیلرك معیتلرنده بولنان باش کاتب.

مَكْتُوم [ع] کتم اولنمش، گیزلی، صاقلی: مال مکتوم. نفوس مکتومه. جمعی اولان مکتومات الك زیاده مأمورین اختلاساتی معناسنه قوللانیلیر: فلان مأمورك شوقدر مکتوماتی ظهور ایتدی. مفردی (طوتمق) ماده‌سیله ترکب ایدر: بوسری مکتوم طوتمق لازمدر.

مَكْتُوف [ع] ایکی الی آرقه‌سنه باغلانمش.

مَكْث [ع] انتظار ایله اکلنمه، آرام: مکث معتاد. (ایتمك) ماده‌سیله ترکب ایدر. مکث ایتمك. اکثریا قوللانیلان (مکث و آرام) دن بری زائددر.

مَكْذُوبَه [ع] یالان سوز، قول دروغ آمیز. اکذوبه.

مَكْر [ع] دوباره، حیله، خدعه، سحر § حیله ایله آلداتمق، برینی مقصدندن انصراف ایتدیرمك. مکر محمود = مقصدندن صرف نظر

[*] بوکبی ترکیبلرده جهت مطابقت آرایه‌رق مثلا (مکتب فنون ملکیه) بولنده برموصوف تقدیرینه حاجت یوقدر. چونکه بورادکی ملکیه، حربیه تعبیرلری وصفیتدن اسمیته نقل اولنمشدر. وصفیت قالمینجه بالطبع موصوف بولنمیه‌جغندن مطابقت آرانمماز. او یولده‌کی ترکیبلر تراکیب اضافیه قبیلندندر.

ایتدیریلن حقنده فعل جمیل تحریسی صورتیله اولان مکر. (والله خیر الماکرین)،مکر مذموم = مقصدندن صرف ایدیلن حقنده فعل قبیح تحریسی صورتیله اولان مکر.

مَگَرْ [ف] اداتدر. اوچ صورتله قوللانیلیر: ١ ـ ادات استثنا اولور. بوصورتده داخل اولدیغی جمله مثبت ویا منفی برفعل التزامی ایله نهایت بولور: خواجه افندی مکرکه‌بویله جواب ویربله دییوب عودت ایلمش اولدیغی مرویدر — جودت پاشا. بعضاً فعل التزامی حکمنده اولان بر امر غائب ویا نهی غائب صیغه‌سی قائم اوله‌بیلیر: ... طبیعی اوله‌رق ایراد اولنه‌ماز. مکرکه صورت مخصوصه‌ده آرانوب بولنمش اولسون — اکرم بك. ادات استثنا اولان (مکر) نثرده دائما (که) ایله‌استعمال اولنورسه‌ده نظمده (که) سز دخی ایراد اولنه‌بیلیر: « آلدیلر عقلم پریرولرپریشان ایتدیلر — بر یره کلمز مکر جمعیت خوبان‌اوله — بیانی » ٢ — استغراب ومفاجاه اداتی اولور. بوصورتده داخل‌اولدیغی‌جمله بر روایت‌صیغه‌سیله نهایت بولور: بن آنی عالم صانیردم مکر جاهل ایمش. بو (مکر)ك دخی نظمده تأخیری جائزدر: « قدرله مکر نجه‌لشمك ایمش — عزت‌ملا» فقط « مکر کیم او بر جوهره کان ایمش ـ لا» مصراعنده اولدیغی کبی (که) ویا (کیم) ایله ایرادی ممنوعدر. ٣ — ظن وتخمین اداتی اولور. بو صورتده « غالبا — بس بللی » تعبیرلرینك یرینی طوتار: «مکر خلق جهان هپ آشنای وحدت اولمشدر — ......» بونك‌ده تأخیری جائزدر. « دل ینه سرکشته در تیر هوایی وش ندیم — بر کمان ابرونك اولمشدر مکر افتاده‌سی — ندیم » بو دخی (که) (کیم) ایله ایراد اولنه‌ماز: « مکر کیم‌نجهٔ سیمینه بر مهپاره یاصلانمش » مصراع مشهورنده‌کی (کیم) زائددر. بو اوچنجی وجه نظمه مخصوصدر. « قالمشمی مکر دینلمدك سوز — شیخ غالب » مصراعنده اولدیغی کبی (مکر) ك مقام استفهامده ایرادی شمدیکی‌شیوه‌مزه‌مخالفدر. (مکرسه) تعبیری عامیانه‌در.

مَکْرُمَةٌ [ع] کرم،عزت وشرف: « مکرمت جمله بنی آدمه ویرمش مولا — که بیورمشدر ازلده ولقد کرّمنا — انطاکیه مفتیسی صادق افندی ». مکرمتلو = مدرس پایه‌سنك عنوان رسمیسی.

مَکْرُوب [ع] کربلنمش، کدرلنمش، غملی، اندوهکین. مکروبیت = مکروبلق.

مَکْرُوه [ع] طبعاً و شرعاً خوشلانلمامش، کریه. جمعی مکاره.

مَکْرُوهه [ع] محنت، شدت.

مَگَس [ف] سینك، ذباب. مکس کیر = اوروجك، اوروجك آغی. مکسران = سینك سوریجی، یلپازه، سینکلك.

مَکْسَب [ع] و

مَکْسِب [ع] کسب ایتمك، قزانمق § محل کسب.

مَکْسُوب [ع] کسب اولنمش، قزانلمش.

مَکْسُور [ع] کسر اولنمش، قیرلمش. § اسره ایله اوقونان حرف.

مَکْشُوف [ع] کشف اولنمش، میدانه چیقارلمش، بولنمش: اراضئ مکشوفه.

مَکْظُوم [ع] غملی، اندوهناك، مکروب. (کظیم) ده بو معنایه‌در.

مَکْفَره [ع] ستر ایده‌جك یر: مکفرۂ سیئات.

مَکْفُوف [ع] کف اولنمش، ممنوع. مکفوف العین = کور.

مَکْفُولٌ بِه [ع] کفیل اولان کیمسه‌نك تسلیمنه یاخود اداسنه متعهد اولدیغی شیدرکه کفالت بالنفسده مکفول عنه ایله مکفول به برشیدر.

مَکْفُولٌ عَنْه [ع] کندیسنه کفالت اولنان کیمسه.

مَکْفُولٌ لَه [ع] کفالت خصوصنده طالب و داین اولان کیمسه.

مَکْلُوم [ع] یاره‌لنمش، مجروح.

مَکْمَن [ع] کیزلنه‌جك یر، پوصو.

مَکْموره [ع] جماع اولنمش قادین؛

مَکْمُون [ع] کیزلنمش، صاقلانمش، مخفی.

مَکْنُوز [ع] یره کوملمش، مدفون § کنزه قونلمش، صاقلانمش.

مَكْنُوس [ع] سپورلمش .

مَكْنُون [ع] ديزلمش ، منظوم : درّ مكنون .« درمكنون كبيدر ديشلرى اول غنچه فك » § كيزلى ، صاقلى ، مستور .

مَكُوك [ف] و

مَكِيك [ف] چولهه آلتلرندن معروف شى .

مَكِيث [ع] وقار و تمكين صاحبى .

مَكِيدَة [ع] مكر وحيله ايتمك § حيله .

مَكِيل [ع] اولچمك § كيل ايله اولچيلن شى .

مَكِيلات [ع] (مكيل)ك جمعى . حبوبات وامثالى .

مَكِين [ع] ساكن ، وقارلى ، تمكينلى ، صاحب رزانت . جمعى مُكَنَاء .

مَكِينَة [ع] وقار ، تمكين ، مكانت ، اطواراً خفيفلكك ضدى .

مَكْيُول [ع] كيل ايله اولچلمش .

مَلأ [ع] طولديرمق § طولمق .

مَلَاء [ع] مشورت § اجلهّ و اعيان قوم . § جماعت § خوى ، خلق . جمعى املاء . ملاءاعلى = اشراف ملائكه وارواح رسل .

مَلا [ع] صحرا .

مَلَابِس [ع] (ملبَس)ك جمعى .

مَلَّاح [ع] كميجى ، قپودان . ملاّحان = ملاحلر .

مَلَاحَة [ع] كوزل يوزليلك ، كوزللك . (آن) مقامنده مستعملدر ، لساننمزده (طوزليلق) معناسنه قوللانيلماز .

مَلَّاحه [ع] طوزله ، مملحه .

مَلَاحِف [ع](ملحفه) نك جمعى .

مَلَاحِم [ع] (ملحمه) نك جمعى . ملاحم عظمى .

مَلَاذ [ع] صيغينهجق ير ، ملجاء .

مَلاسة [ع] يومشاقلق. (خشونت) ك ضدى .

مَلاّسه [ع] ير دوزلتەجك سوركو .

مَلاعِن [ع] (مَلعنه) نك جمعى .

مَلاعِق [ع] (مِلعقه) نك جمعى .

مَلاعين [ع] (مَلعون) ك جمعى. ملاعين ملحدين .

مَلاغِم [ع] آغز چورەسى .

مَلال [ع] و

مَلالة [ع] اوصانمق § برشيئك كثرتندن نفسه عارض اولان ضعف ، فتور : ملال قلب، ملال خاطر. «كل اى هماى امل كوى يارە پروازايت — بودام ودانەدن آرتق ملال كلديمى — هرسكلى عارف حكمت بك»

مَلامة [ع] قنامق ، عتاب ايتمك ، سرزنش ايلمك. ملامتزده = لوم اولنمش .

مِلاءن [ع] طولو ، لبريز .

مَلاهى [ع] (مِلهى) نك جمعى. آلات لهو ، چالغى وامثالى.

مَلائك [ع] و

مَلائكه [ع] (مَلَك) ك جمعى . «اى ملائك خاكه نازل اولسه كز افلاكدن — بر دعا آيرلمكيز قابل دكلدر خاكدن — ناجى » ملائك پى = قدومى ميمنتلى ، آياغى اوغورلى .

مَلبَس [ع] كيەجك شى ، لباس.

مَلبوس [ع] كيلمش ، روبه ، لباس . جمعى ملبوسات. ملبوسات مغازەسى .

مَلجَاء [ع] صيغينەجق ير ، پناهگاه: ملجاء بيچارگان .

مَلحَد [ع] محل لحد .

مَلحَمه [ع] جنك عظيم: اكرى ملحمۀ كبراسى تاريخ عثمانى صحيفەلرينى تزيين ايدن وقايع مهمەدندر.

مَلحُود [ع] لحد ايچنه قونلمش ، مدفون .

مَلْحوظ [ع] كورلمش، فكرو ملاحظه ايدلمش، خاطره كلمش: بونك اجراسنده هيچ بر فنالق ملحوظ دكلدر. جمعی ملحوظات.

مَلَخ [ف] چكركه دينيلن مضر بوجك، جراد: «ازسردی دی فسرده مانندیخم — زانو پس كوش برده همچون ملخم — لا».

مَلْزوم [ع] بشقه شی كندينه لازم قيلنمش. ملزوميت = ملزوملق. لازم وملزوم.

مَلْساء [ع] آياق قياجق دوز، هموار شی: صخرهٔ ملساء، ساحهٔ ملسای صحائف لطائفنمای فيروزه فامه بال كشای پرواز — نركسی. ارض ملساء = اوتسز ارض. § بادهٔ خوشكوار: خمر ملساء.

مِلْسون [ع] يالانجی، كذاب.

مِلَصّه [ع] خرسز يتاغی.

مَلْصوق [ع] ياپيشديرلمش، الصاق اولنمش.

مَلْعَب [ع] اويون اوينايه جق ير. جمعی ملاعب.

مَلْعَبه [ع] اويونجاق: ملعبهٔ صبيان.

مَلْعَنه [ع] لعن ونفرينه باعث اولان شی § دفع طبيعی ايده جك ير. جمعی ملاعن.

مَلْعَنة [ع] ملعونلق.

مَلْعوب [ع] ساليالی آغز.

مَلْعون [ع] مطرود § هركسك لعن ونفرين ايتديكی كيمسه، لعين: ابليس ملعون.

مَلْفوظ [ع] تلفظ اولنمش، سويلنمش، اوقونمش.

مَلْفوف [ع] لف اولنمش، بروورقه ايچنه صارلمش، دورولمش. جمعی ملفوفات: ملفوفاتيله برلكده مجلسه حواله. ملفوفاً = ملفوف اوله رق.

ملقوحه [ع] آناسی قارننده‌کی اوغلان چوجق . جمعی ملاقیح .

ملقوط [ع] یردن قالدیریلوب آلنمش شی § کوشه باشنده، جامعه ، کلیسایه براغلمش چوجق، طفل متروك ، لقیط .

ملك [ع] فرشته ، آسما نیساندن هر بری .

ملك [ع] ملك صاحبی، پادشاه، ملیك . جمعی ملوك. ملكانه = ملكجه‌سنه .

ملكه [ع] مملوك§ نفس انسانیه‌ده‌کی صفت راسخه . کیفیات نفسانیه دینیلن وبعضی افعال سببیله نفسده حاصل هیئت مخصوصه‌دن عبارت اولان شی سریع الزوال ایسه (حالت) وبالتکرار ممارسه حاصل اوله‌رق ارتسام ایله عدیم الزوال ویا بطیءُ الزوال ایسه (ملكه) دینیلیرکه کویا صاحبنك مملوکی اولمش اولور. جمعی (ملكات). ملكات فاضله درتدر: سخاوت ، شجاعت، عفت، عدالت . ملكات ردیه سکزدر : حسد، بغض، بخل، حرص ، کذب ، غضب، کبر ، حیاسزلق .

ملكوت [ع] عزو سلطنت ، عظمت § ارباب تحقیق ملکی عالم ظاهرده ، ملکوتی عالم باطنده استعمال ایتمشلردر . نهایتنده‌کی تاء زائده مبالغه ایچوندر . ملك عظیم معناسنه‌در . ملكوتیان = ملكوتیلر ، عالم ملكوته منسوب اولانلر . « سزای ملكوتیلر اولوب نائل پایه — حامد بك »

ملل [ع] اوصانمق ، ملال .

ملموس [ع] لمس اولنمش ، ال ایله طوقنلمش . جمعی ملموسات .

ملنك [ف] باشی آچیق آیاغی چیبلاق، بر هنه سروپا § سرخوش، مست .

ملوان [ع] کیجه و کوندز . ما تعاقب الملوان = کیجه کوندز تعاقب ایتدکجه: « یشاسون ماتعاقب الملوان »

ملول [ع] ملال ایله متصف، ملاللی، اوصانمش، مکدر. ملولانه = ملولجه‌سنه.

ملوم [ع] لوم اولنمش، عتاب ایدلمش.

ملهوب [ع] آلاولنمش.

ملهوف [ع] محزون، متحیر، قلبی یانیق، دادخواه: «نه‌دن بیلمم بنی ملهوف وبی آرام ایدر بلبل — اکرم بك».

ملهی [ع] اکلنتی یری، اویون محلی.

ملیح [ع] ملاحتله متصف. کوزل، جاذبه‌دار. ترکجه‌ده (طوزلو) معناسنده قوللانیلماز. «تعالی بخش روحم برملیح لامکانیدر — کوکل سلطان طیفیله سرای امهانیدر — ناجی».

ملیك [ع] صاحب ملك، پادشاه: «براویله‌ملیکه‌ای اسیران — حریتم اولمسونمی قربان — ناجی». جمعی ملکاء.

ممات [ع] اولوم. موت.

ممالك [ع] (مملکت) ك جمعی: ممالك عثمانیه.

ممالیك [ع] (مملوك) ك جمعی.

ممثون [ع] مثانه علتنه مبتلی آدم.

ممحو [ع] محو اولمش.

ممحوض [ع] پاسی چیقارلمش، جلاویرلمش § دمرن اعضاسی، اندامی طوپلو، صیقی انسان وحیوان.

ممدوح [ع] مدح اولنمش، اوکلمش، ثنا ایدلمش: فعل ممدوح. مسلك ممدوح. افعال ممدوحه. ممدوحیت = ممدوحلق. عند الناس ممدوح اولان عند الله ده ممدوح اولور.

ممدود [ع] مد اولنمش، چکلمش، اوزادلمش، اوزون: ظل ممدود. آه ممدود.

ممرّ [ع] مرور ایدیله جك، کچیله جك یر، کچید، جاده، صوقاق : ممرناس .

ممزوج [ع] مزج اولنمش، قارشدیرلمش .

ممسوح [ع] مسح اولنمش ، ال ایله صیغانمش .

ممسوخ [ع] مسخ اولنمش ، صورتی اولکندن دها چرکین برصورته چویرلمش. بو، من طرف الله اولور . فیل، آیی ، طاوشان، عقرب ، کلر ، طوموز ، تیلکی ، قبلوبغه ، قارغه ، اوکیك ، سرچه، فاره، بایقوش دینیلن حیوانات افعال سیئه لرندن طولایی ممسوخ ایمش.. اول آیت منسوخ کبی ممنوع العمل بن امت ممسوخ کبی مقطوع الامل.— فضولی .

ممسوس [ع] مس اولنمش ، طوقنلمش .

ممشوق [ع] مشق اولنمش ، یازلمش .

ممشی [ع] کنف ، آبدستخانه .

ممصوص [ع] مصّ اولنمش ، صورلمش، املمش.

ممطور [ع] اوزرینه یاغمور یاغمش : ارض ممطور.

ممطول [ع] چکیچ ایله دوکلمش، ایشلنمش .

مملحه [ع] طوزله .

مملکت [ع] قصبه دن بیوك شهر، بلده .

مملو [ع] و

مملوء [ع] طولدیرلمش ، طولو ، پر .

مملوح [ع] طوزلنمش .

مملوك [ع] مالکك ملکی . تحت تصرفده بولنان شی: عبد مملوك . مملوکیت = مملوکلك .

مملول [ع] کنددندن اوصانلمش .

ممنوع [ع] منع اولنمش ، يساق ايدلمش ، اجراسی تجويز ايدلمه‌مش : شراب ايچمك شرعاً ممنوعدر . ممنوعيت = ممنوعلق . ممنوعيت شرعيه . ممنوعيت قانونيه . ممنوعيت قانونيه خلافنده حركت بالآخره بادئ مسئوليت اولور . جمعی ممنوعات .

ممنون [ع] كنديسنه ايديلن ايلكله قلبی سويندير لمش . دلشاد قيلنمش ، مسرور . ممنونيت = ممنونلق ، محظوظيت : بيان ممنونيت . § محسوب ، مقطوع : (فلهم اجر غير ممنون)

ممهور [مولد] مهرلنمش معناسنه اولمق اوزره خاتم معناسنه اولان فارسی (مهر) كلمه‌سندن مولد براسم مفعولدر . بوده سالف الذكر (مطروش) قبيلندندر . (ممهور) يرينه (مختوم) كلمه‌سنی قوللانملی .

ممهوره [ع] مهری يعنی بدل نكاحی ويرلمش قادين : (كالممهورة من مال ابيها) مثلی نابجا امتنانی اولنانی يرده ضرب اولنور .

مموراندوم (فرانسزجه‌دن) mémorandum برمسئله‌نك حالنی مجملاً مبين سياسی لايحه ، تقرير ، مخطره ، مذكره ، بياننامه .

ممیل [ع] ميل ايتمك ، اكلمك ، ميلان .

من [ع] كيم ، كيم كه ، اوكيمسه كه معنالرينه براداتدركه استفهاميه ، شرطيه ، موصوله اولەرق قوللانيلير : من عليه القصاص = كندی اوزرينه قصاص واجب اولان قاتل . من عليه الديه = كندی اوزرينه ديت واجب اولان قاتل . من له القصاص = قاتلك قصاصنه مالك اولان كيمسه .

مئن [ع] محل انين وبكا .

منّ [ع] نعمت ويرمك ، ايلك ايتمك § ايديلن ايلكی تعداد ايله باشه قاقمق ، تحميل منت ايتمك ، امتنان : « يری وار آدمه من ايلسه سلوای عدم — عاكف پاشا » § قدرت حلواسی . § بطمان .

مَنْاب [ع] برینك یرینه قائم اولمق § محل نیابت : نائب مناب حکومت .

مَنْابِر [ع] (منبر) ك جمعی: منابر جوامع . منابر اشجار .

مَنْابِع [ع] (منبع) ك جمعی: منابع انهار . منابع موثوقه‌دن ترشح ایدن روایات .

مَنْات [ع] قبل الاسلام هذیل وخزاعه قبیله‌سنك طاپدقلری برطاش .

مَنْاجِم [ع] (منجم) ك جمعی. ترازو قوللری .

مَنْاحه [ع] محل نوحه ، ماتمگاه.

مَنْاحِس [ع] خلاف قیاس اوله‌رق (نحس) ك جمعی . اوغورسز شیلر .

مَنْاحِر [ع] (مَنحر) ك جمعی. حیوان بوغازلیه‌جق یرلر .

مَنْادِیل [ع] (منديل) ك جمعی .

مَنْار [ع] موضع نور. بو مناسبتله مناره‌یه دنیلمشدر : « فراز سرو بوستان نشسته اند قمریان — چو مقریان نغزخوان بزمردین منارها — قاآنی» § یوللرده اولان میللر ، نشانه‌لر .

مَنْاره [ع] موضع نور . اذان موقعی ، مأذنه ، جمعی منائر. لسانمزده مفردی کسرمیم ایله مستعملدر .

مَنْازِل [ع](منزل)ك جمعی: منازل غربت . منازل عرفان .

« بسا که کفته ام از شوق بادو دیدهٔ خود — ایا منازل سلمی فاین سلماك ؟ — حافظ » .

مَنْاسِك [ع] عبادتگاه معناسنه اولان (منسك) کلمه‌سنك جمعیدر. (مناسك حج) تعبیری ذکر محل ارادهٔ حال قبیلندن مجاز اوله‌رق طواف کعبه ، رمی حجار ، صفا ایله مروه بیننده سعی ، عرفاتده وقوف ، قربان

سملك ، احرام كيمك كبي اعمال حج معناسنه قوللانيلير . ياخود (منسك) عبادت معناسنه ده كلديكنه كوره تركيب، عبادات حج معناسنى افاده ايدر.

مَناسِم [ع] (مَنسِم) ك جمعى . اثرلر، علامتلر § يوللر ، توجه ايده‌جك جهتلر .

مَناشِر [ع] (مِنشار) ك جمعى . دستره‌لر .

مَناشير [ع] (مَنشور) ك جمعى .

مَناص [ع] قاچوب صيغينه‌جق يره، مفر، ملجاء § فوت .

مَناصِب [ع] (منصب) ك جمعى : مناصب دولت .

مَناط [ع] تعليق ايديله‌جك ير، محل تعليق .

مَناطِق [ع] (مِنطقه) نك جمعى : مناطق معتدله . مناطق مجهوله . مناطق بعيده .

مَناظِر [ع] (منظره) نك جمعى : مناظر لطيفهٔ طبيعت . مناظر عاليه. مناظر غروب . «كلسه‌م نه زمان يولده آنكله متناظر — هر روزنى چشم شفقتدربكا ناظر — تبريك ايدييور صانكه بنى جمله مناظر — بر شى دييورم صوت حزينيله جنانك — بن سايهٔ سقفنده يتشدم بو بنانك — اسماعيل صفابك » فن مناظر = اجسامك ابعاد ومقاديرينى كوزله كورلدكلرى هيئت و تناسب اوزره رسم ايتمك اصولندن بحث ايدن فن .

مَناظِم [ع] متعدد شيلرى بربره ديزمك معناسنه اولان (مَنظم) ك جمعى .

مَنّاع [ع] پك ، الك دها منع ايديجى ، ايدن .

مَناعة [ع] منيعلك ، صرپلق ، ال ايرشه‌مه‌مكلك : مناعت موقع .

مَناعِف [ع] طاغلرك سيورى تپه‌لرى : مناعف جبال .

مناعی [ع] اولوم خبری معناسنه اولان (منعا) نك جمعی .

منافذ [ع] (منفذ) ك جمعی .

منافع [ع] (منفعت) ك جمعی: منافع وقف . « بدریا درمنافع بی شمار است — اکرخواهی سلامت درکناراست — سعدی » = دکزده منافع بی حسابدر اما سلامت ایسترسه‌ك كناردەدر .

مناقب [ع] (منقبه) نك جمعی : مناقب غزات . جليل المناقب.

مناكب [ع] (منكب) ك جمعی.

منال [ع] یتشمك ، نائل اولمق § نائل اولنان شی ، ملك ، مال.

منام [ع] اويقو، رؤيا: عالم منام § یتاق اوطه‌سی ، خوابكاه .

منامه [ع] دوشك ، اوستونده یاته‌جق شی .

منان [ع] عبادینه انعام ایدن جناب حقك اسماء حسناسندن بر اسم شریف. جناب منان .

منانه [ع] مالی ایچون تزوج اولنمش قادین . دائما قوجه‌سنك باشنه قاقدیغی ایچون بویله دنیلمشدر. آكا منون‌ده دینیلیر .

مناهج [ع] (منهاج) ك جمعی.

مناهل [ع] (منهل) ك جمعی .

مناهی [ع] (منهی) نك جمعی. ارتكاب مناهی .

منایا [ع] (منیه) نك جمعی.

منبت [ع] اوتلو یر، اوتلاق. چایر .

منبع [ع] صویك چیقدیغی یر ، پیكار § بر شیئك محل ظهور وخروجی : منبع فساد. منبع حوادث. منبع فضیلت . بو صورت استعمالی تشبیه طریقیله‌در. جمعی منابع.

منبوذ [ع] پیچ، ولد زنا § بوله براقیلان چوجق، لقیط § آرقلغنـدن اتی اكله صالح اولمیـان طوار .

منبل [ف] تنبل ، کاهل ، بی کار.

منبوش [ع] صو یولمش، آچلمش: میت منبوش .

منشور [ع] صاچلمش، طاغلمش، پراکنـده : در منشور § منظوم دکل، وزنسز ، قافیه‌سز سوز .

منجا [ع] نجات بولمق § محل نجات .

منجم [ع] ترازو قولی . جمعی مناجم .

منجنیك [ف] و

منجنیق [ع] اسکی محارباتده غایت بیوك طاشلر آتمق ایچون قوللانیلان برنوع بیوك صپان، آلت حرب . بو الك زیاده دشمن قلعه‌لرینـك هدمنده قوللانیلیردی : «زمنجنیق فلك سنك فتنه می بارد — من ابلهـانه گریزم درآبگینـه حصار — عرفی» . عربیسنك جمعی منجنیقات ـ و ـ مجانیـق . کسر جیم ایله ده لغتدر . عربیسی فارسیدن ویا (مقانیق) دن مأخوذدر . (منجلیق) ده لغتدر .

منجود [ع] غملی ، کدرلی ، مکروب .

منجوق [ف] سنجاق باشنه طاقیلان دکرمی شی، ماهچه؛ علم : زر منجوق § چتر، شمسیه § سنجاق .

منحر [ع] حیوان بوغازلیـه‌جق یر، محل نحر .

منحوت [ع] نحت اولنمش ، یونلمش، تراش اولنمش. یونمق معناسنه اولان (نحت) ایکی کلمه‌دن بر کلمـه تصویر ایتمك معناسـنه صرفیون اصطلاحاتنـدن اولدیغنـدن او یولده یاپیـلان شیلره (الفاظ منحوته) دینیلیر . مثلا ایری بوینوزلی قوچ معناسنه اولان شقحطب کلمه‌سی اودون یارمه‌سی معناسنه گلن (شق حطب) ترکیبی نحت ایله وجوده گلمشدر. لسانمزده ده بویله کلمه‌لر واردر . — عثمانلیجـه بعض لغت کتابلرنده بومعنایه دلالت ایتمك اوزره کوریلن (منحوط) ! کلمه‌سـنی نره‌دن آلمش اولدقـلرینی محررلرینه صورملی!

منحوس [ع] نحس ایله متصف، اوغورسز ، یمنسز : منحوس حریف ! طالع منحوس .

مَنْخِر [ع] بورون دليكى، بورون ايچى . جمعى مناخر .

مَنْخُوس [ع] قويروغنك يانلرى او يوز دوه : بعير منخوس .

مَنْد [ف] ادات نسبتدر . كلماته لاحق اولور : خرد مند = عقللى ، عاقل . ارجمند = عزيز . دردمند = دردلى ، خسته . دردمندانه = دردمندجه‌سنه. دردمندى = دردمندلك. حركت خردمندانه.

مَنْدَمَة [ع] پشيمان اولمق § پشيمان اوله‌جق ير .

مَنْدُوب [ع] ايى ، مستحسن ، مستحب : عمل مندوب = عمل مستحب. فى الاصل مندوب اليه‌دركه ايشلمسنه اغرا ايله دعوت اولنان امر ديمكدر . صكره دن صله حذف اولنه‌رق مندوب قالمشدر. § محاسنى تعداد اولنه‌رق كنديسنه آغلانيلان ميت .

مَنْدُوف [ع] ديديلمش، آتيلمش .

مَنْدِيل [ع] معروف . فى الاصل ميمك كسريله‌در.

مَنْذُور [ع] نذر اولنمش ، شرط و وعد ايدلمش.

مَنْزِل [ع] يوللرده‌كى قوناق يرى: منزل لطيف § خانه، دار: منزل دلدار . § بنات النعش دينيلن يدى ييلديز . § آتيم ، مسافه : قورشون منزلى، طوب منزلى.

مَنْزِلَة [ع] قوناق يرى ، موضع نزول § درجه ، پايه : علّيين منزلت. بلند منزلت. ...سنك منزلت عرفانكه يتيشمك ايچون مصروف اولان بو سعى مديد بى بيابان تنهائى ايچنده مقصودى طا - غنيق، منزلى مجهول ، آرامى مفقود بر كمكشتهٔ فتوره‌مى دونديرملى ايدى — راسم بك . بو معناده جمعى يوقدر § خانه، سراى : منزلهٔ عاليه (منزله) صورتنده‌ده قوللانيلير.

مَنْزُوع [ع] نزع اولنمش، قوپارلمش .

مَنْزُوف [ع] قانى پك آقه‌رق درمانسز، قالمش كيمسه، نزيف § صوسزلقدن ديلى، طمارلرى قوروشمش آدم : مرد منزوف.

مَنْزُول [مولد] كنديسنه نزول اصابت ايتمش معناسنه مفلوج مقامنده قوللانيلير .

مَنْسَج [ع] و

مَنْسِج [ع] بز وآلاجه طوقیان چولهه‌لرك ، اوروجیلرك كارخانه‌سی .

مَنْسَك [ع] و

مَنْسِك [ع] عباداتك طریقه‌سی ، امور شرعیه‌سی ، طریقهٔ اعمالی § عبادتگاه § نسك وعبادت § قربان كسه‌جك یر ، بسملگاه .

مَنْسِم [ع] دوه طرناغی ، اثر ، علامت § یول .

مَنْسُوب [ع] نسبت اولنمش ، معناً مربوط . منسوبیت = منسوبلق : افندینك فلان ذاته منسوبیتی واردر . منسوبین = منسوبلر . § نسیبی مشتمل شعر : شعر منسوب ، منسوب كلمه‌سی عربیده اولدیغی لسانمزده صاحب نسب معناسنه‌ده قوللانیلماز .

مَنْسُوج [ع] نسج اولنمش ، طوقنلمش ، اورولمش : ایپكدن منسوج كوملك .

مَنْسُوخ [ع] نسخ اولنمش ، ابطال ایدلمش ، حكمی قالدیرلمش : كتب منسوخهٔ سماویه . آیات منسوخه .

مَنْسُوق [ع] نسق اولنمش ، كلماتی یكدیكرینه ربط ایدیلوب اسلوب ونظام واحد اوزره ترتیب ایدلمش .

مَنْسِیّ [ع] اونوتلمش ، متروك ، جمعی : منسیات . « نامنه ویردی بقا منسیات — فكرت » .

مَنِش [ف] خوی ، طبیعت . لسانمزده یالكز قوللانیلماز : بدمنش = كوتو خویلو . « ستر ایدر زاهد آلوده منش باده‌سنی — ثابت »

مَنْشَأ [ع] بر شیئك نشأت ایتدیكی ، ظهوره كلدیكی ، باشلادیغی یر : بر حادثه‌نك منشأی . بر حادثه‌نك منشأینه ، منشأینی ، منشأینك .

مَنْشَد [ع] ایستمك ، طلب .

مَنْشَر [ع] یایوب طاغیده‌جق یر . محل نشر .

مَنْشَله [ع] كوچك پارمغك یوزك طاقیلان یری .

مَنْشُور [ع] نشر اولنمش . طاغیدلمش ، یایلمش . § طغرایی حاوی برات سلطانی ، فرمان همایون : وزارت منشوری . § هم قاعده‌لری هم یان وجهلرینك ضلع مجسملری موازی ومساوی اولان شكل هندسی .

مَنْصِب [ع] اصل، بنیاد، مرجع § مأموریت، جاه، معین رتبه‌لی خدمت مخصوصهٔ دولت: جمعی مناصب. مناصب قلمیه اصحابی. (جاه معنا سنه اولان منصب شارحك بیاننه كوره مولددر. قاموس ترجمه‌سی اوقیانوس.)

مَنَصَّه [ع] جهاز اوطه‌سی، حجله. (مَنَصّه) ایله (مِنصه) یی فرق ایتملی.

مَنْصُوب [ع] نصب اولنمش: منصوب ومعزول. جمعی منصوبین § آخرنده‌كی حرفی مفتوح كلمه.

مَنْصُوبه [ف] شطرنج اویونی، نردك منقسم اولدیغی اویونلردن یدنجیسی.

مَنْصُور [ع] نصر اولنمش، كندیسنه جناب حق طرفندن یاردم اولنمش، تأییدات الٓهیه‌یه مظهر اولمش، مظفر: عساكر منصورهٔ عثمانیه.

مَنْصُوص [ع] اظهار و بیان ایدلمش § برشی اوزرینه تعیین ایدلمش § نص ایله ثابت قیلنمش: احكام منصوصه.

مَنْضُود [ع] صیق بیتمش آغاج: « دامانی مقام طلح منضود — ناجی § بر بری اوزرینه نظام اوزره ییغیلوب استف ایدلمش، نضید: متاع منضود.

مَنْطِق [ع] نطق، كلام § فكرك صحیح و فاسدینی تمییزه ومعلوماتدن مجهولاته توصله خدمت ایدن علم، تعبیر آخرله حقیقته تعلق ایتمسی اعتباریله صورت تفكردن بحث ایدن علم. منطق = منطقه منسوب ـ و ـ آشنای علم منطق. منطقیات = منطقه عائد مسائل. منطقیون = علم منطق علماسی.

مَنْطُوق [ع] سویلنمش، مأل، معنی.

مِنْطِیق [ع] بلیغ، سخنور.

مَنْظَر [ع] نظر ایتمك، باقمق § نظر ایده‌جك یر، جای نظر: منظر لطیف. منظر آفاق § كوز، چشم: «اولدكسه‌ده دور، منظرمدن — ای مه! ینه سن بكا عیانسین — اكرم بك» § چهره، دیدار: خوش منظر = كوزل یوزلو. منظر لطیف. منظری ـ و ـ منظرانی = كوسترشلی، منظر حسن صاحبی آدم. منظر چشم = كوز ببكی: « رواق منظر چشم

من آشیانهٔ تست — کرمنا و فرود
آ که خانه خانهٔ تست — حافظ»

مَنْظَره [ع] نظر ایتمك، باقمق § نظرك تعلق ایتدیکی یر. کورونش: بوغاز ایچنك منظره‌سی نه قدرلطیفدر. منظرهٔ سما. منظرهٔ حسنه. منظرهٔ شاعرانه، منظرهٔ کائنات.«منظرهٔ عالیه خالیهٔ خالیه — لا» § پنجره. دریچه.

مَنْظُور [ع] نظر اولنمش، باقلمش، کورلمش: آفاق منظوره. اجرام منظورهٔ سماویه.

مَنْظُوره [ع] نظرەلی، عیبلی، نقیصه‌لی قادین. § آفت داهیه.

مَنْظُوم [ع] نظم اولنمش، دیزلمش: درّ منظوم. § وزنلی، قافیه‌لی سوز: هرمنظوم اولان سوز شعر اولمدیغی کبی هر شعرکده منظوم اولمسی لازم کلمز. منظوم کلمه‌سندن اکثریا: «آیت اول قدر واردرکه موزون و مقفادر— نفی» مأ‌لنه‌ماصدق اولان سوزلرخاطره‌کلیر.

مَنْظُومه [ع] منظوم اولان سوز. حائزاولدیغی مزیتانه کوره شعرعنوانی یرینه‌ده قائم اوله‌بیلیر. زمانمزده منظومه‌یی اسکیدن معروف اولان اشکال نظمیه‌دن بشقه برطرزده مثلا ابیاتی برفکری تعقیباً مرتب وقوافیسی ایجابنه‌کوره ایکی اوچ، درت مصراعده متوافق شکل نظم حقنده قوللانیورز: منظومه خوانسودا. منظومات = منظومه‌لر: اکرم بکك منظوماتی.

مَنْع [ع] ویرمه‌مك، اسیرکمك § برینی برشیدن کری طور-دیرمق، صاومق، یساق ایتمك: المرء حریص علی مامنع = «حریص اولور کشی بك منع اولندیغی فعله — عزت ملا».

مَنْعاء [ع] اولوم خبری.

مَنَعه [ع] (مانع) ك جمعی.

مَنْعُوت [ع] کوزللکله، ایپلکله وصف اولنمش، ممدوح.

مَنْعُوش [ع] یوقاری قالدیرلمش § بعد الفقر خوشحال ایدلمش § خیر ایله یاد ایدلمش میت § تابوته قونلمش.

مَنْفَذ [ع] نفوذ ایده‌جك، ایشلیه‌جك یر، دلیك: منفذ ریاح. جمعی منافذ.

مَنْفَر [ع] نفرت ایده‌جك یر.

مَنْفَس [ع] نفس ویره‌جك یر.

منفعة [ع] فائده، سود: اختطاف كلاه منفعت. جمعی منافع.

منفوخ [ع] نفخ اولنمش، اوفورلمش § بیوك قارنلی، شیشمان.

منفور [ع] كنديسندن اوركلمش، قاچلمش. نفرت اولنمش: شخص منفور.

منفوش [ع] آتیلمش، دیدلمش.

منفیّ [ع] نفی جزاسنه دوچار ایدلمش، وجودی اورتادن قالدیرلمش، سوركنه كوندرلمش: منفیاً = منفی اولەرق. § نفی ادواتندن بریله تركیب اولنمش. (مثبت)ك ضدی. جملهٔ منفیه.

منفی [ع] برینك نفی اولندیغی، سورلدیكی یر، محل نفی: منفای مجرمین.

منقبة [ع] مفخرت، باعث افتخار اولەجق وصف، فضل ومزیت، فعل حسن. (مثلبه) نك ضدی: منقبت خوان = منقبت اوقویجی، اوقویان. بعضاً (منقبه) صورتنده‌ده قوللانیلیر. منقبهٔ ولادت رسالتپناهی. جمعی مناقب.

منقصه [ع] نقص، اكسكلك.

منقوب [ع] دلنمش.

منقور [ع] دلنمش، اویولمش.

منقوش [ع] نقش اولنمش، ایشلنمش، زینتلندیرلمش.

منقوض [ع] نقض اولنمش، بوزلمش، حكمی ابطال اولنمش.

منقوط [ع] نقطه‌لنمش، اوزرینه نقطه قونلمش، نقطه‌لی.

منقوع [ع] صوده قایناتلمش § قاینار صویه خاشلانان نباتك صویی.

منقول [ع] نقل وبیان اولنمش، آغزدن آغزه روایت اولنمش: منقولات تاریخیه. § بولندیغی یردن بربشقه یره قالدیرلمش كوتورلمش: اشیاء منقوله. فقهده: برمحلدن محل آخره نقلی ممكن اولان شی دیه تعریف اولنمشدركه وقف یر و اراضئ امیریه اوزرنده بولنان اشجار وابنیه‌ده منقول حكمنده‌در.

منكب [ع] كتف ایله قول كمیكنك برلشدیكی یر. جمعی مناكب.

مَنْكُوبْ [ع] فرط محنت و مشقته اوغراتلمش ، مصيبته دوچار ايدلمش : منكوب روزكار منكوب زمان .

مَنْكُوحَه [ع] نكاحلى قادين.

مَنْكُوسْ [ع] باش آشاغى چويرلمش ، زير وزبر ايدلمش: لواى منكوس . وصدر اولده تأسيس و تدريس اولنان مدارس و دروس همان كلياً مندرس و منكوس اولەرق — عارف حكمت بك. § علتى نكس و عودت ايلمش .

مَنْگُوشْ [ف] كوپه ، كوشواره ، قرطه .

مَنْمُولْ [ع] اوزرينه قرنجه اوشمش شى .

مَنُوطْ [ع] تعليق اولنمش . ربط ايدلمش ، محول ، متوقف : بو خصوصك اجراسى رأيكزه منوطدر . او ايشك حصولى فداكارلق اختيارينه منوطدر § عسكرەدن بر قوم و قبيله يه داخل اولان .

مَنُونْ [ع] دهر ، زمان : « نعرەلر مشتەزن طبل صماخ كردون — صدمەلر ، زلزلەلر خدشەزن قلب منون — فكرت » (منون) (منانه) كبى مالى ايچون تزوج اولنديغندن زوجنه امتناندن خالى قالميان قادينەده دينيلير . ريب المنون = حادثهٔ دهر ، حادثهٔ ايام . (رَيب) شبهه معناسنه كلديكى كبى (حادثه) معناسنەده كلير: « دهشت ريب المنون صالسون عدويه هيبتم — ناجى »

مَنْوِى [ع] قصد اولنان شىء ، مقصود ، مرام ، نيت : منوىٔ ضمير .

مَنَوِى [ع] منى يه منسوب : حوينات منويه .

مَنْهَجْ [ع] آچيق ، واسع يول ، طريق روشن . منهاج : منهج سداد . منهج صواب .

مَنْهَلْ [ع] صحرالرده حيوانات صولانان محل ، قيو ، پيكار ، نهر كنارندەكى صولاق § بريەده قوناجق صولاق ير ، منزل . جمعى مناهل .

مَنْهُوبْ [ع] نهب اولنمش ، چاپول ايدلمش ، غارت اولنمش : مال منهوب . اشياء منهوبه .

مَنْهُوشْ [ع] ييلان ، عقرب وامثالى طرفندن صوقلمش .

مَنْهِىّ [ع] نهى اولنمش ، منع ايدلمش ، حرام : شراب ايچمك منهيدر . منهيات = منهى

اولان خصوصات : منهیاتدن اجتناب ، شعار اولو الالبابدر .

منی [ع] مادهٔ تولید اولان بیاض صو . بالجمله حیوانات بوندن تکون ایدر .

منیه [ع] اولوم ، موت . § مقدر .

منیع [ع] صرپ ، ال ایرشمز ، دشوار : ارض منیع . موقع منیع .

منین [ع] توز ، غبار .

موائد [ع] (مائده) نك جمعی .

موات [ع] جانسز ، بی‌روح § مالکی بولنمیان واوزرنده کیمسه منتفع اولمیان ارض . غیر مزروع طوپراق .

مواثق [ع] (موثق)ك جمعی .

مواثیق [ع] (میثاق) ك جمعی : عرض مواثیق .

موّاج [ع] بك ، اك ، دها طالغه‌لنیجی ، طالغه‌لنان : بحر مواج . ضیای مواج . چمنزار مواج . « نور مواج معانیمی سوزمده برق اوران — یالباسی نظممك بر آتشین خارامیدر — نفعی »

مواجب [ع] (موجب)ك جمعی . معاش ، علوفه . یاخود بو کلمه (ماوجب) دن مقلوبدر : یکیچریلرك مواجبی وقت و زمانیله اعطا اولنمدیغندن — نعیما .

موادّ [ع] (ماده)نك جمعی . مواد قانونیه . مواد حقوقیه . اکثریا (مسائل) موقعنده قوللانیلیر .

موارد (مَورد) ك جمعی .

مواریث [ع] (میراث)ك جمعی .

موازین [ع] (میزان) ك جمعی .

مواسم [ع] (موسم) ك جمعی . مواسم حیات . مواسم اربعه = بهار ، یاز ، کوز ، قیش موسملری .

مواشی [ع] قیون ، کچی ، صیغیر و امثالی حیوانات . طوار .

مَواضِع [ع] (مَوضع) ك جمعی.

مَواطِن [ع] (مَوطن) ك جمعی.

مَواعِد [ع] (مَوعد) ك جمعی.

مَواعِظ [ع] (موعظه) نك جمعی. مواعظ حكيمانه. مواعظ ابلهفريبانه.

مَواعيد [ع] (ميعاد) ك جمعی.

مَواقيت [ع] (ميقات) ك جمعی. اليواقيت تشترى بالمواقيت والمواقيت لاتشترى باليواقيت = ياقوتلر و قتلرله اشترا اولنور اما وقتلر ياقوتلرله اشترا اولنه‌ماز.

مَواقِع [ع] (موقع) ك جمعی: مواقع حربيه. مواقع بعيده.

مَواقِف [ع] (موقف) ك جمعی: شمندوفر مواقفی.

مَواكِب [ع] (موكب) ك جمعی. سواران كروهی.

مَواكِن [ع] (موكن) ك جمعی: مواكن طيور.

مَوالِد [ع] (مولد) ك جمعی.

مَوالی [ع] (مولی) نك جمعی: موالیٔ كرام.

مَواليد [ع] (مولود) ك جمعی. مواليد ثلثه = حيوانات، نباتات، معدنيات.

مَوانِع [ع] (مانعه) نك جمعی: موانع مشكله. «رفع ايليك شوابر كثيف موانعی — طوغسون بزمده افقمزه آفتابمز».

مَواهِب [ع] (موهبه) نك جمعی: مواهب الٰهيه. مواهب قدرت.

مَوئِل [ع] صيغينه‌جق یر، ملجأ: موئل قوم. دل محبت

موئل .§ سیل صویی قرار ایدن یر: موئل سیل .

موت [ع] اولوم، مرك ،حیوان ونباتدن قوهٔ نامیه نك زوالی: آه من الموت . «ومن لم یمت بالسیف مات بغیره— تنوعت الاسباب والموت واحد — ابن نباته »= قیلج ایله اولمین بشقه شیله اولور . اسباب، تنوع ایدرسه ده اولوم بردر. موت احمر = مشقتلی، قانلی اولوم. موت ابیض = فجأةً اولوم . قرون سا. بقه دن برنده غایت دهشتلی برطاعون ظهور ایدرك كرهٔ ارض اوزرنده اوتوزمیلیونی متجاوزنفوس انسانیه یی آلوب كوتورمشیدی . اشته بو اولومه ده (موت اسود ' مرك سیهر نك (mort noire) دینلمشدر .

موتی [ع] (میت) ك جمعی : « موتی یاقیشیر وار ایسه راحت دوشكنده — اقدام وتحمل كرك ارباب حیاته — ....» ادبادن برقسمی بوكلمه نك جمع اولدیغنی تنزلاً اوكرنیویرملیدرلر .

موثق [ع] ایناتمق، اعتماد ایتمك § عهد وپیمان ، میثاق.

موثوق [ع] اینانلمش ، امنیت اولنمش، معتمد، كرچك: خبرموثوق. اخبار موثوقه. موثوق الكلم . موثوقاً = موثوق اولەرق . موثوقاً استخبار ایدیلن حوادث.

موج [ع] طالغه:موج دریا، موج ازهار ، موج انوار. «كلمز تغیر اصلنه بردر حقیقتی — دریاده كرچه ظاهر اولور صد هزار موج — راتب بك » § دكز خروش ایدوب طالغه لنمق : موج دریا . موج‌اموج = پرموج .جمعی امواج، امواج دریا . موج خیز — طالغه قالدیریجی، قالدیران : بادموج خیز. (موج) كلمه سی فی الاصل اضطراب معناسنه موضوعدر . معانیٔ سائره اندن متفرعدر.

موجه [ع] طالغه: دكزك موجه. سی.فی الاصل(موج واحد) معناسنه دیر . جمعی (موجات).موجهٔ الشباب = عنفوان شباب .

موجزن [ف] طالغه اوریجی ' اوران : بحر موجزن. جوی موجزن . ازهار موجزن .

موجوب [ع] كندیسنه برشی واجب قلنمش.

موجود [ع] يوق ايكن وار ايديلن شی : موجوديت = موجودلق ، وارلق : اثبات موجوديت . موجودين = موجودلر .

موجودات [ع] (موجود)ك جمعی . وار اولان شيلرك جمله‌سی : موجوداتك مبدأ ومنتهاسی يوقدر .

مودة [ع] سومك ، محبت : اظهار مودت ، بيان مودت .

مودود [ع] ودّ اولنمش ، سولمش ، كنديسنه محبت اولنمش ، دوست ايدينلمش : « خطيب منبر طه مخاطب يس — اديب مكتب اوحی مقرب مودود — ثابت » « نه عشق عصمت دامان يوسف مودود — سامی » .

مودوع [ع] امانت قيلنمش ، احاله اولنمش : فلانك عهدهٔ كفايتنه مودوع ايش . وظائف مودوعه .

مورد [ع] وارداوله جق ، واره جق ير : مورد نصده اجتهاده مساغ يوقدر — مجله . جمعی موارد .

موروث [ع] ميراث ايدلمش . مال موروث . اشياء موروثه .

موحل [ع] چامورلی ير .

مورود [ع] واريلان ير : منهل مورود . حوض مورود . واران معناسنه اولان (وارد)ك يرنده ورود ايتمش معناسنه استعمال ايدرك (اوراق وارده) يه بدل (اوراق موروده) ديمك بالطبع طوغری عد اولنه‌ماز .

موزون [ع] وزن ايله طارتيلمش ، طارتيلان شی : جمعی موزونات § وزنلی ، وزنه موافق : موزون سوز . اقوال موزونه . « ناسخنور مصرع موزونی ناموزون اوقور — نديم » § دوز ، كوزل ، بلند ، معتدل : قامت موزون . «بن شاعرم اوقامت موزونی طوغريسی — سومم ديسه‌م‌ده بلكه يالان سويلرم سكا — نديم »

موسم [ع] وقت ، علامت § سنه‌نك درت قسمندن هربری : موسم بهار . موسم صيف . موسم

خریف. موسم موشتا. § برشیئك وقتی، هنکامی: کل موسمی. «کل موسمیدر دفترودیوانه باقلماز — شیخ الاسلام یحیا» § زمان حج: موسم حج. جمی مواسم. مواسم اربعه.

مَوْسُوم [ع] وسملنمش، تمغالنمش، نشانلی، علامتلی § اسم قونلمش. تسمیه ایدلمش.

مَوْسُومَه [ع] اول بهار یاغموری یاغمش ارض. § سراپا مزین زره.

مَوْصُوف [ع] وصف اولنمش.

مَوْصُول [ع] وصل اولنمش، بتشدیرلمش، اولاشدیرلمش، اکلنمش. § کندیسنه بشقه شی واصل اولمش.

مَوْصِل [ع] اك یری: موصل حبلین.

مَوْضِع [ع] برشی وضع اولنه جق یر § مطلقا یر، جا: موضع خفا. جمی مواضع.

مَوْضُوع [ع] وضع اولنمش، قونلمش، نهاده: کلمه نك معناى موضوعی. صندوق درونده موضوع اشیا. § ترتیب و تنظیم اولنمش، قرارلشدیرلمش، یاپلمش: قوانین موضوعه. موضوع اولان اون کون قرائتنه مدتنك لغوی. § بر علمده کندیسندن بحث ایدیلن شی، مقصود: علم صرفك موضوعی. § منطقده مبتدایه اطلاق اولنور: موضوع ومحمول.

مَوْطِن [ع] وطن طوتیله جق یر، قرار ایدیله جك محل: «عازم موطن بقایم بن — ناجی» جمی مواطن.

مَوْطُوئَه [ع] وطی اولنمش قادین: زوجهٔ موطوئه.

مَوْعِد [ع] موضع وعده، سوز ویریلن یر: موعد ملاقات. «اولمه مغرورزندکی که اجل - شیخه ده، شابه ده ملاقیدر — برلشیرقبرده ابدله ازل — نه حزین موعدتلاقیدر — سلیمان نظیف»

مَوْعِظَه [ع] برینك قلبنی یومشاده جق صورتده ثواب وعقابه دائر سوز سویلمك، نصیحت

ايتمك، اوكوت ويرمك و بوصورتله سويلنيلن سوز : موعظهٔ بليغانه . نظمده (موعظت) صورتنده‌ده قوللانيلير . جمعی مواعظ .

موعود [ع] وعد اولنمش، سوز ويرلمش: لطف موعود. الطاف موعوده§ وعده‌سی معين، مقرر : اجل موعود .

موفور [ع] شیٔ تام § وفر اولنمش ، چوغالدلمش ، چوق: مال موفور .

موقد [ع] آتش اوجاغی .

موقع [ع] دوشه‌جك ير: موقع مطر . § بر شيئك واقع اولديغی ير، محل وقوع : موقع حرب . § مطلقا ير ، محل: «موقع حالم خيال اربابنه دهشت ويرر — ناجی » موقع لطيف. موقع دلارا . جمعی مواقع .

موقف [ع] طوره‌جق ير، جای وقوف: شمندوفرموقفی. جمعی مواقف .

موقوت [ع] تعيين و تحديد اولنمش وقت : وقت موقوت. محدود الوقت اولان شيئه وصف اولور : رسالهٔ موقوته . جريدهٔ موقوته .

موقود [ع] ايقاد اولنمش ، ياقلمش .

موقوف [ع] وقف اولنمش : مسقفات موقوفه . مستغلات موقوفه. § آليقونلمش ، طوردير لمش : قانوناً موقوف ايله محبوس بيننده فرق واردر. موقوفيت قبل الحكم اولور. § ديكر برشيئه عائد ، متوقف ، وابسته . موقوفاً = موقوف اوله‌رق .

موكب [ع] آلای، كروه، آتلی و پياده جماعت : موكب حج § چوق عسكر : موكب ظفر، موكب اجلال . جمعی مواكب .

موكن [ع] قوش يواسی .

موكول [ع] برينك عهده‌سنه براقيلان، سپارش ايديلن

شی: امر موكول. موكول اليه = عهدەسنه براقيلان آدم.

مولی [ع] مالك، افندی § قول آزاد ایدن، معتق § ولی، دیکرك امورنده ولایتی اولان. ولی نكاح . ولی یتیم § مربی، معین § خداوند، منعم § شانلی، شرفلی آدم، سید. لسانمزدە خدای متعال معناسنەدە قوللانیلیر: « مولی کورەلم نیلر نیلرسه کوزل ایلر — لا ». مولانا = افندمز . اکثریا لطیفه مقامنده اقرانه خطاباً: مولانا! اویله اولماز — یاخود — مولانا ! یارین بنه کلیرسکز. طرزنده قوللانیلیر. برده لسانمزده یالکز اولەرق (مولانا) دینیلیرسه اکثریا صاحب مثنوی شریف حضرت جلال الدین رومی خاطرلره کلیر: حضرت مولانا «بلای عشق ایله سوراخ سوراخ اولمش ایکلرسك — سن ای قلب حزینم نای مولانایه بکزرسك — لا» جمعی (موالی) . موالی پایەسی برنوع رتبهٔ علمیه .

مولد [ع] انسانك طوغدیغی یر، زمان: نابینك مولدی اورفه قصبەسیدر. (مولد) کلمەسی اسم زمان اولەرق لسانمزده یالکز زمان ولادت حضرت پیغمبریده قوللانیلیر . ذاتاً بوکلمه عرف اسلامده ولادت سنیهٔ رسالتپناهی زمان مسعودینه، (میلاد) کلمەسی ایسه حضرت مسیحك زمان ولادتنه تخصیص اولنمشدر.

مولود [ع] یکی طوغمش چوجق، مطلقا چوجق، صبی، ولید

مولویة [ع] مولالق، مولالمق. مولویت پایەسی = مدرسلکك فوقنده بررتبهٔ علمیه.

مولوی [ع] حضرت مولانایه منسوب . حضرت مولانانك طریقی منتسبلرندن : « ای مولوی ای مولوی کوش ایت صدای مثنوی — اسرار دده » .

مؤنة [ع] سدرمق ایدەجك قوت، زاد § زحمت ، مشقت ، رنج، محنت.

موهبه [ع] بخشش ، عطا ، احسان : موهبهٔ الهیه. موهبهٔ زلیه .

موهوب [ع] هبه اولنمش ، باغشلانمش : مال موهوب .

مَوْهُوبٌ‌لَه [ع] هبه‌یی قبول ایدن .

مَوْهُوم [ع] وهم اولنمش، شك و تردد اولنان شیئك طرف مرجوحنه صاپلمش § خارجده وجودی اولمیان، تخیل ایدیلن شی : لیاقت موهومه . اقتدار موهوم .

مَوْهُون [ع] آریق ، ضعیف آدم .

مَه [ف] (ماه) مخففی . آی . بو صورت اکثریا نظمده قوللانیلیر : « یترای فلك بوجفا یتور من زاره سرور روانمی — مه طلعتیله منور ایت دل ودیدۀ نکرانمی — فضولی »

مَهابَة [ع] هیبت، جلال وعظمت، قورقونجلق: فلان مهابتیله حضاری تترتدی. مقام حکمدارینك مهابتی . عسکرك مهابتی . « تمثال وجولیت ایکن ذات مکینی — بیلسه‌م بو مهابتله کسن کیمدی .... ——.... » جمله‌ره اقتفاءً (شکوه وشان) معناسنه قوللانیلدیغی ده واردر .

مَهابِل [ع] (مهبل)ك جمعی .

مَهار [ف] دوه‌نك بروننه کچیریلن حلقه شکلنده آغاج . یولار بوکا طاقیلیر . گسسته مهار ؛

مَهارَت [ع] ماهرلك، زیرکلك، استادلق، حذاقت: مهارت قلمیه . ابراز مهارت .

مَهالِك [ع] (مهلکه) جمعی : « نیجه کاشانه‌لر سکانی قورتلدی مهالکدن — اشرف » .

مَهامّ [ع] (مُهم) جمعی : مهام اموردولت . مهام سلطنت .

مَهانَة [ع] حقارت . خوارلق .

مَهْبِط [ع] اینه‌جك یر ، محل هبوط : مهبط الهام . مهبط انوار .

مَهْبِل [ع] دهان فرج زن § فرجك آغزندن رحمه کیدن یول، طریق ذکر .

مَهْپارَه [ف] (ماهپاره) مخففی . آی پارچه‌سی . گوزل ؛

مه‌پرست [ف] (ماه پرست) مخففى . آیه طاپیجى، طاپان § عاشق .

مهتاب [ف] (ماهتاب) کلمه‌سنه مراجعت. شب مهتاب. مهتاب، دنیایی غرق آب وتاب ایتدى. « اندن خامهٔ زرینى مولاناى رومى وش — کیجه آثار شمسى شوق ایله تنظیر ایدر مهتاب — بلیغ » مهتابى = تماشاى ماهتاب ایچون حوض کنارینه یاپیلان کوچك کوشك، چادر، قمریه. (مهتابیه) یاکلشدر.

مهتوك [ع] هتك اولنمش . یرتلمش: پردهٔ مهتوك.

مهجو [ع] هجو اولنمش .

مهجور [ع] هجر اولنمش ، کندیسندن قطع الفت ایدلمش ، ترك اولنمش : مهجور التفات. وطن مهجور. لفظ مهجور.

مهچه [ف] (ماهچه) مخففى. سنجاق باشنه ، مناره تپه‌سنه آى شکلنده قونیلان شى. علم : « قیلدى رونقدار عیدایامکى — مهچهٔ رایات پرتوکسترك — احمد حمدى بك »

مهد [ع] چوجق بشیکى، کهواره: مهد صفا . مهد مدنیت . مهد آرام. جمعى (مهود) . § یایغ، دوشه‌مك، بسط ایتمك .

مهدوم [ع] هدم اولنمش ، ییقلمش: بناى مهدوم.

مهر [ع] اثناى تزوجده ویریلن بدل نکاح ، کابین : جمعى مهور — و — امهار. مهر معجل = اثناى عقدده آغرلق نامیله ویریلن شى . مهر مؤجل = عقد نکاحك فسخنده ویاخود زوجینك وفاتى وقو عنده ویرلمك اوزره اثناى عقدده تعیین اولنان مبلغ، نکاح اقچه‌سى .

مهره [ع] (ماهر) ك جمعى . مهارتله متصف اولانلر : مهرهٔ ارباب قلم . مهرهٔ ادبا .

مهرو — ى [ف](ماهرو) مخففى. آى یوزلو، یوزى آى کبى. کوزل ، صبیح : مهروى بدخو . جمعى مهرویان .

مهزوم [ع] هزم اولنمش ، بوزلمش ، مغلوب : لشکر مهزوم .

مهشید [ف] (ماهشید) کلمه سنه مراجعت.

مهل [ع] رفق وتأنی ایله ویریلن زمان، مهلت : مهل مبین § تأخیر ایتمك ، زمان ویرمك .

مهلقا [ف] (ماه لقا) مخففی. یوزی آی کبی، کوزل، جاذبه دار: « اسیر عشق یم بر مهلقانك »

مهلکه [ع] هلاك اوله جق یر ، تهلکه لی محل § اولمك ، هلاك اولمق .

مهما امکن [ع] هرنه که ممکن اولورسه ، ممکن اولدیغی قدر : مهما امکن چالشمق.

مهموز [ع] معیوب . § حروف اصلیه سندن بری همزه اولان کلمه . مهموز اللام .

مهوار [ف] (ماهوار) مخففی. آی کبی.

مهواره [ف] آیلق ، شهریه ، معاش .

مهوب [ع] و

مهیب [ع] هرکسك کندیسندن خوف و حذر ایتدیکی هیبتلی، عظمتلی آدم: مرد مهیب. § آرسلان ، شیر .

مهوش [ف] (ماهوش) مخففی. آی کبی کوزل، محبوبه.

مهیره [ع] بدل نکاحی پك زیاده اولان حره قادین § هر خصوصده استاد ، ماهر ، حاذق آدم § ماهر یوزکچ ، شناور. جمعی مهره .

منهل [ع] قورقنج یر، جای خوف.

مهین [ع] خوار وحقیر، ضعیف شی .

مى [ف] شراب ، خمر : « انیس اهل دلدر ، غمزه دادر ، یار جاندرمی — فقط هیهات ای غافل که خصم بی اماندرمی — رشاد بك ». « آچلمش کل کبی پهلورخ آتشبار اولوب میدن ـ کوکل هم بلبل شوریده هم پروانه اولمازمی — وجدی » «نشوۀ ذوق میی تحقیر ایدن دیوانه‌در — نابی » مى ناب = خالص ، قاتقیسز شراب. مى آشام = مى ایچیجی، ایچن .

میادین [ع] (میدان) ك جمعی: میادین هنر. میادین حرب.

میازیب [ع] (میزاب)ك جمعی.

میازر [ع] (میزر)ك جمعی .

میال [ع] دها ، پك ، اك میل ومحبت ایدیجی، ایدن: میال هوا . میال بقا. میال اعتلا .

میامن [ع] علی غیر القیاس (یمن) کلمه‌سنك جمعیدر .

میامین [ع] (میمون) ك جمعی .

می پرست [ف] دوام اوزره شراب ایچن ، مدمن خمر. می پرستی = می پرستلك . می پرستانه = می پرستجه‌سنه. می پرستان = می پرستلر. «می پرستان خانمان بر دوش»

میت [ع] و

میت [ع] اولو ، اولمش انسان، مرده : «سن میت ساکنی موت ایتمه‌ده بیزار — حامدبك».

ایکنجیسی اولمك اوزره بولنانده دینیلیر . جمعی . اموات . موتی .

میته [ع] بوغازلنمدن کندیلکندن اولمش حیوان ، لاشه .

میخانه [ف] می وسائر مسکراتك صاتیلدیغی، ایچیلدیکی یر: «بردرمیخانه رفتن کار یکرنکان بود — خودفروشانرا بکوی میفروشان راه نیست — لا »

میخوار [ف] و .

میخواره [ف]شراب ایچن، مدمن خمر، عیاش: «نطق‌شه جهاندر پیدربی ایکی تاریخ — میخواره نفی اولنسون ، میخانه‌لر قپانسون — سروری.»

میخوش [ف] طاتلیلقله اکشیلك آراسنده‌کی طعم . مایخوش .

میدان [ع] کنیش ، آچیق یر، واسع ساحه . میدان جنك. میدان انتشار. «میدانه دوشن قورتیله‌مز سنك قضادن — . . . » میدان ایستمك = مساعده طلب ایلمك ، استمهال ایتمك . میدان اوقومق = صلا. دعوت . میدانه

چیقمق = بارز ومبارز اولمق. میدانه چیقارمق = اظهارواخراج ایتمك. میدانه قومق = ابراز ایتمك. میدانه کتیرمك = یتشدیرمك، احداث وتربیه ایتمك. میدان ویرمه مك = صیق بوغاز ایتمك، کوز آچدیرمامق. میدان شعراسی = چوکور شاعرلری، الی سازلی شاعرلر: «ویردی بکا اولا مراقی — میدان شعراسنك نهاقی — خرابات»

میزر [ع] پشتمال.

میسره [ع] زنکینلك، توانکری § اثنای حربده قوماندانك صول طرفنده بولنان عسکر، صول جناح.

میسور [ع] قولای، آسان § آسان اولمق.

میع [ع] اریمك، صیویق اولمق،

میعة [ع] بر اوزرینه دوکیلن شیئك سیلانی.

میفروش [ف] می صاتیجی، صاتان، میخانه‌جی، شراب تاجری: میفروش خم خروش.

میکده [ف] میخانه: ٭ زمین میکده را تابحشر اکر بشکافی — بجای پارهٔ خم توبهٔ شکسته برآید — لا » = میخانه‌نك زمینی اکر محشره قدر قازمش اولسه‌ك کوپ پارچه‌لرینه بدل قیرلمش توبه ظهور ایدر. (کده) نك کافی فارسی کاف ایله اوقوماملی.

میگسار [ف] می ایچیجی، ایچن.

میگون [ف] قرمزی‌یه‌مائل رنك: لب میکون. چشم میکون.

میل [ع] اکلمك، اکلمه: دیوارك میلی. آغاجك میلی § محبت، خواهش وتوجه: میل دل.

میلان [ع] اکلمك § محبت، خواهش طبیعت: میلان قلب.

میمنت [ع] برکت، سعادت، یمنلیلك، اوغورلیلق. (نحس) مقابلی.

میمنه [ع] اثنای حربده قوماندانك صاغ جهتنده بولنان عسکر، صاغ جناح.

میمون [ع] اوغورلی، مبارك، خجسته.

میمون [ف] معروف انسانه بكزر حیوان. نسناس، قرد .

میوه [ف] یمش ، ثمره . میوهٔ دل = ثمرهٔ فؤاد، اولاد. میوهٔ خشك = قوری یمش. میوهٔ خشك كمركی . (میوه خوش كمركی) تعبیری بوندن غلطدر. میوهٔ تر = تازه یمش : میوهٔ تر كمركی. وقتیله اوكمركلره بو عنوانی و برن ذات كندیسنی مطلقا اصفهانده ظن یدییورمش . (میوه) كلمه‌سی فی‌الاصل میمك كسریله‌در . مع هذا بعض فرهنكلر ایكی صورتی ده صحیح اولمق اوزره قید ایتمشلردر .

میوه‌دار [ف] میوه‌لی ، مثمر، یمش ویریجی: « میوه دار اولمیدر حاصلی باغ وطنك — پرورش ویردیكی خیر اومدینی هر تازه نهال — ناجی »

میوه فروش [ف]میوه صاتیجی، صاتان ، منـاو ، فا كهانی .

— مِ —

مائة [ء] یوز ، صد . جمی مأت .

مائتین [ء] ایكی یوز. دوصد.

مبرد [ء] اكه .

مبزغ [ء] نیشتر ، قان آله‌جق آلت .

مبضع [ء] مبزغ ، نیشتر .

مبوله [ء] اوردك ، ایچنه بول ایدیلن قاپ .

مترس [ء] سپر ، استحكام . فارسی (مترس) دن معربدر.

مثال [ء] كبی، مانند: « مثال كعبه ایانور دیدهٔ عشاق— كورن جالكی مشتاق كورمین مشتاق — هدایی‌مؤذن »§ اورنك،شبیه، نظیر ؛ بعض اعراضده مشارك: مثلا دیواره نقش اولنان انسان ، انسان طبیعینك مثالیدر. بومقامده (مثلیدر) دیمز. (مثل) حقیقتك تمامنده مشارك دیمكدر كه مقـام نفیده مستعملدر .

مثلا جناب حقك مثلی برشی یوقدر. عبارەسندە اولدیغی کبی. حاصلی (مثل) جمیع صفاتدە مساوی اولورسە دینیلیر. حال بوکە (مثال) ایچون صفاتدە مساوات شرط دکلدر. § برمسئلەیی ایضاح و مخاطبە تفهیم ایچون ایراد اولنان شی: مثال اولەرق بر فقرە سویلدی. (نموذج) ایلە بینلرندە فرق واردر. عالم مثال = عالم ارواحك دوننده، عالم و جودك فوقندە برعالم. صور عالم مثالی = رؤیا. (مثال) اسکیدن حکم وفرمان پادشاهی معناسنەدە قوللانیلیردی.

مِثْقال [ع] وزن، مقدار. § یکرمی قیراط مقدار. جمعی مثاقیل.

مِثْقَب [ع] برشییٔ دلەجك آلت، بورغو. (ماثقب) بوندن محرفدر.

مِثْل [ع] کبی، مانند، شبیه، طبق. مثلی = چارشو وپازاردە معتدبە یعنی بهانك اختلافنی موجب برتفاوتسز مثلی بولنان شی — مجلە.

مِجْداف [ع] قایق کورکی. ذال ایلەدە لغتدر.

مَجْدَل [ع] کوشك، قصر. جمعی مجادل.

مِجْذام [ع] پك کسکین قلیج. (مجذامە) دە لغتدر.

مِجَسْطی [یونانیجەدن معرب] بطلمیوسك فنون ریاضیەدن هندسە اوزرینە تصنیف ایتدیکی کتاب. کتاب مجسطی.

مِجْمَر [ع] ایچندە عود یاقیلان آلت، بخوردان. بوکا اسم مکان صیغەسیلە (مِجْمَرَه) دیمك دە جائزدر. مجمرە کردان. جمعی (مجامر)

مِجَنّ [ع] قالقان، سپر.

مِجْهار [ع] سوزی جهر ایلە سویلین.

مِحْراب [ع] مسجد وجامع درونندە قبلە طرفندن بولنان طاق، امامك طوردیغی یر: «مسجد نولە کیتدی ایسە محراب یرندە — لا» محل مجاهدە اولدیغی ایچون بویلە دینلمشدر.

محراك [ع]چوق حركت ايديجى.

محراق [ع] حرارت و ضيانك مقعر يعنى چقور بر آيينه‌دن عكس ايلدكلرى نقطه مقابلنده واقع اجتماع ايلدكلرى ديكر نقطه.

محصد [ع] اكين اوراغى.

محطب [ع] اودون كسه‌جك آلت. بالطه.

محفر [ع] قازمه، بل،

محقنه [ع]حقنه،احتقان طلومبه‌سى. بو آلتله خسته‌نك مقعدندن باغرصاقلرينه علاج شرينغه ايديلير.

محن [ع] (محنت) لك جمعى: محن حيات.

محنت [ع] بلا، غم، كدر، مصيبت: « خواب يوق غمدن شب تاريك محنت بى صباح — آغلامقدن كوزلرمده اولدى مژكانم تيكن » فى‌الاصل تجربه معناسنه‌در. اولكى معناده استعمالى مجاز طريقيله‌دركه انسانك كنديسيله امتحان اولنديغى بلا ديمكدر.

محنتزده [ف] محنته اورلمش، محنت چكمش.

محنتديده [ف] محنت كورمش. مصيبته اوغرامش.

محنتكش [ف] محنت چكيجى، چكن، كرفتار بلا. محنت كشى = محنت كشلك. محنت كشانه = محنت كشجه‌سنه. محنت كشان = محنت كشلر: محنت كشان عالم.

محنت گاه [ف] و

محنتكده [ف] محنت محلى: محنتكدۀ روزكار.

محور [ع] چرخ كبى شيلرك اور ته‌سندن كچن و دورانته سبب اولان اوق، تير چرخ § بر اوجى قطب شمالى يه، ديكر اوجى قطب جنوبى‌يه منتهى اولمق اوزره مركزدن مرورى فرض اولنان خط موهوم: محور ارض، محور عالم.

مخطاط [ع] جدول چیزه‌جك تخته .

مخلب [ع] ییرتیجی حیوان پنجه‌سی. جمعی (مخالب)

مخیط [ع] ایکنه ، سوزن .

مداد [ع] مرکب: «خامه دمبسته قالیر اولمسه امداد مداد — آلای بك زاده ناجی»

مدحت [ع] اوکمك ، ستایش . مدحتکر = اوکیجی ، اوکن . مدحتکری = مدحتکرلك .

مدرار [ع] چوق صو دوکن . ابر مدرار = چوق یاغمور یاغدیران بلوط .

مدیان [ع] دائما بورج ایدن .

مدفع [ع] طوپ . جمعی (مدافع)

مذبح [ع] آلت ذبح . بچاق

مذکار [ع] دائما ارکك طوغوران دیشی .

مرآت [ع] آینه . ترکجه‌سی (کوزکو) لفظ مهجور. ویدر: «مرآته باقمه برایکی کون ایله تجربه — صبر ایلمك فراقکه مشکل دکلیدر — نحیفی» جمعی مرایاء . مرایای محدبه .

مرار [ع] (مرة) نك جمعی .

مرساة [ع] کمی دمیری ، لنکر.

مرشحه [ع] سوزکچ .

مرصاد [ع] کوزجیلرك اوتوروب کوزتدکاری یول، مکان . مکان رصد . اومکان آلت رصد اعتبار اولنمشدر: «اختلافاتیله اوغراشمقده دهرك ذوق یوق — ذوق آنك مرصاد عبرتدن تماشاسنده‌در — ناجی»

مرصد [ع] مرصاد، کوزه‌ته‌جك آلت. جمعی (مراصد)

مرفد [ع] بیوك كاسه .

مرفق [ع] دیرسك § خانه‌نك مطبخ وكیلاری كبی مدار منافعی اولان یر . جمعی مرافق . مرافق البیت .

مرقاة [ع] مردیون ، نردبان : مرقات علوم .

مرقم [ع] قلم

مروحه [ع] یلپازه : مروحه جنبان = یلپازه صاللایجی = صاللایان . مروحه جنبانی = مروحه جنبانلق . « خیلی زمان مروحه جنبان ایدم — اویقویه طالمش ایدی اول شیوه‌كار — ملك دله‌بنده سلیمان ایدم — قبضهٔ دستمده ایدی روزكار — لا »... نغمات طیور آشیانساز ومروحه جنبانی باد صبای حیاتنواز ایله . . . — تلماق ترجمه‌سی ، كامل پاشا . جمعی (مراوح)

مزاج [ع] آمیزش § طبیعت ، سرشت § وجود بشرده وظائف عضویه‌دن برینك سائرلری اوزرینه غلبه‌سندن حاصل اولان كیفیت . مزاجدان = مزاج بیلجی بیلن . مزاجكیر = مزاج طوتیجی ، طوتان ، مزاجه كوره خدمت ایدن ، دالقاوق .

مزاح (ع) یكدیكریله لطیفه ایتمك .

مزبر [ع] قامش ، قلم . جمعی مزابر .

مزراق [ع] معروف .

مزمار [ع] نای . جمعی مزامیر .

مزواج [ع] زوجی چوق قادین . چوق قوجه دكشدیرن .

مزهر [ع] عود دینیلن ساز .

مسبار [ع] جراحت ذنتیلی . جمعی مسابر .

مسطر [ع] سطر رسم ایتمكه مخصوص آلت .

مسعار [ع] و

مسعر [ع] آتش كوسكوسی .

مسقات [ع] سقى ايده جك آلت، قوغه. جمعى (مساقى)

مسقام [ع] خسته لكلى، ممراض.

مسك [ع] معروف كوزل قوقولى شى .

مسكين [ع] هيچ برشيئه مالك اولميان، افراط ضرورتدن حركتده مجالى قالميان . (فقير) ايله بينلرنده فرق واردر . فقير كنديسنه اعطاى زكات واجب اولميه جق قدر شيئه مالك اولانه دينيلير § حركتسز، زياده قوتسز، ذليل، عاجز ومقهور. جمعى (مساكين)

مسمار [ع] قازيق ، چنكل، ميخ آهنين: مسمار نسيانه تعليق. جمعى (مسامير) .

مسمع [ع] قولاق ، اذن § خسته نك كوكسنده كى اصوات مرضيه يى ديكله مكه مخصوص برنوع آلت طبيه .

مسواك [ع] ديش فورچه سى، ديش تطهيرينه مخصوص ليفلى بر آغاچ. جمعى مساويك .

مسيك [ع] پك ممسك ، خسيس.

مشراق [ع] قيش موسمنده ايصنمق ايچون كونشه قارشى اوتوريله جق ير، شمس آباد.

مشربه [ع] صو ايچمك آيچون قوللانيلان قاب، (ماشراپا) بونك محرفيدر .

مشراط [ع] و

مشرط [ع] حجام نيشترى ، جمعى مشارط .

مشكاة [ع] درونده لامبه قونه جق حجره، باجه . (قنديل) معناسنده استعمالى يا كلشدر. (مشكوة) صورتنده ده يازيلير .

مشوار [ع] روش، طور وطرز.

مصباح [ع] قنديل ، چراغ ، آلت تنوير. مصباح المسحور = صباحلامش ، ضياسى سونوك

قندیل. مصباح السرور — و —
مفتاح الشرور = باده.

مِصداق [ع] آلت صدق، مجازاً بر شیئه موافق اولان ودلیل صدق سخن معناسنه قوللانیلیر.

مِصر [ع] شهر، مملکت. جمعی امصار § آفریقاده بولنان قطعهٔ معروفه. ام الدنیا.

مِصراع [ع] قپوقنادی § موزون پارچه درکه کندیسیله بحراً متساوی دیکر موزون بر پارچه یه مقارنتندن بر بیت تشکل ایدر. مصراع آزاده = تك مصراع : «مضحکات دهره بن اولسه‌م ده تصویرم کولر — ناجی» مصراع برجسته = تکلفسز سویلنیلن لطیف مصراع: «صحتم، عمرم، حیات جاودانمسین بنم — ذاتی». «ذوق آنکدرکه پریشانلغی جمعیتیدر — لا». (مصرع) صورتنده ده یازیلیر.

مَصران [ع] کوفه ایله بصره دن کنایه در.

مَصطبه [ع] پیکه،

مِصعاد [ع] آلت صعود، مردیون، سلم، (آسانسور)

مِصقله [ع] قلیج و آیینه کبی شیلرك پاسنی تمیزلیه جك، آنلره جلاویره جك آلت.

مِصوات [ع] پك هایقیریجی، شدید الصوت.

مِصید [ع] و.

مِصیده [ع] آو آولمغه مخصوص آلت، آلت اصطیاد.

(مَصیده) ده بومعنایه‌در.

مِضراب [ع] اوره‌جق آلت، طنبور و ساز چالمغه مخصوص آلت، زخمه: «ایدرمی ساز سینه‌م دکه برمضرابدن فریاد — راغب پاشا»

مِضمار [ع] (ض حرفی ظ کبی اوقونور) قوشی میدانی. (فارس مضمار بلاغت) کبی ترکیبلر

چوقدن یاپلماز اولمشدر . جمعی مضامیر .

مطحن [ع] دکرمن ، آسیا .

مطراب [ع] کثیر الطرب آدم ، طروب .

مطرقه [ع] دمیرجی چکیجی . جمعی مطارق .

مطعام [ع] کثیر الاطعام ، مضیاف .

مطعان [ع] حیواناتك آرقه سندن دورتن سوریجی .

مطلاق [ع] چوق قاری بوشایان ، کثیر الطلاق .

مطواع [ع] پك مطیع .

مطهره [ع] صوقابی ، مطره

مظفار [ع] عزم ایلدیکی شیئه ظفریاب اولان بختیار .

معاء [ع] باغرصاق . جمعی امعاء . معاء رقیق = براوجی معدهیه ، دیکر اوجی قالین باغرصاقلرك باش طرفنده بولنوب معاء اعور دنیلن باغرصاغه مربوط اینجه وودوز باغرصاق . معاء غلیظ = اینجه باغرصاقلرك آشاغی اوجنه مربوط معاء اعوردن مقعده قدر ممتد قالین وبوغوملو یاغرساق .

معبر [ع] قایق ، کلك ، کوپری کبی صویی کچمکه آلت و واسطه اولان شی : « منهل شمشیریدر جان عدونك معبری — نظیم » .

معجر [ع] نسوانه مخصوص برنوع باش اورتوسی ، سربند : « موی کیسوی ملکدر تارو پود جامه سی — پارهٔ پیرامن حورجناندر معجری — نفعی »

معده [ع] یدیلن شیلرك باغرصاقلره ایتمدن اول کیتدیکی غایده شکلنده کی کیسه . قورساق . جمعی (امعده)

معذار [ع] پرده ، حجاب . جمعی معاذیر .

معراج [ع] مردیون ، سلم . § چیقه‌جق یر، مصعد . § عروج : معراج النبی . شب‌معراج. جمعی معارج .

معشار [ع] اونده بر .

معصار [ع] و

معصر [ع] منکنه ، شرابخانه . بوکا اسم مکان صیغه‌سیله (معصره) دیمك ده جائز اولدیغنه صکره‌دن اطلاع ایدلمشدر .

معطار [ع] دائما کوزل قوقو سورونن . کثیر التعطر.

معمار [ع] بنا اوسته‌سی ، فن انشا منهدسی : « کوکلمه ساقی‌یی معمار ایلدم میخانه ده — ناجی» . معماران = معمارلر.

معماری [ف] معمارلق : فن معماری .

معول [ع] کولنك .

معیار [ع] برشیئك درجهٔ خالصیتنی آکلامق ایچون قوللانیلان آلت.

مغزل [ع] ایپلك اکیره‌جك آلت ، ایك . جمعی مغازل .

مغسل [ع] کندیسیله برشی غسل اولنه‌جق آلت ، طاس ، ابریق .

مغفر [ع] اسکی زمان دلاورلرینك اثنای جنکده باشلرینه کیدکلری دمیر کلاه. بونك ترکجه‌سی (توغلغه) ایمش : « صفدر کشور کشاکیم جنکه چیقدقجه اولور — جبرئیل انا فتحنا خوان تیغ ومغفری — نفعی »

مغلاق [ع] کلید، ماندال. جمعی مغالیق .

مغول [ع] اینجه قلیج ، خنجر. جمعی مغاول .

مفتاح [ع] آناختار. جمعی مفاتیح.

مَقتَله [ع] اوركه دنيلن آغاج .

مَفصَد [ع] قان آله‌جق آلت ، نيشتر .

مَفضال [ع] فضل وشرف صاحبى .

مقدار [ع] برشيئك اندازه‌سى ، قدرى § غنا ، قوت وقدرت : « مقداركى بيل بر ايشه ياباشلامه اول — ياباشلاديغك كارى پذيراى ختام ايت — ... » . § پارچه : برمقدرشى . جمعى مقادير .

مقدام [ع] پك مقدم ، دلير . كثير الاقدام .

مقراض [ع] كسه‌جك آلت ، مقص : مقراض اجل . مقراض تشريحى .

مقرمه [ع] پرده ، زار ، دوشك چارشفى § منديل ، دستمال . مشهورى ميمك فتحيله‌در .

مقلاد [ع] كليد ديلى ، آناختار . § خزينه . جمعى مقاليد .

مقناطيس [يونانيجه‌دن معرب] قواى طبيعيه‌دندر . نظريات جديده‌يه كوره قدرت الكتريقيه‌نك بر صورت ديكرده تجليسندن عبارتدر . دلك ايله رچنه وجامده مثبت و منفى اولمق اوزره ايكى صورتده متجلى اولور . عوام اصطلاحنجه (ميخلاديز) حجرمقناطيسى دينيلن حديدى بر ماده‌دركه دميرا كنتيلرينى جذب ايتمك خاصه‌سنى حائز در . قوهٔ مقناطيسيه . (مغناطيس)ده لغتدر .

مقنعه [ع] باش اورتوسى . (مقنع)ده بومعنايه‌در .

مقطه [ع] اوزرنده قلم كسه‌جك آلت . (مقطه) بوّنك محرفيدر .

مقول [ع] ديل ، لسان . جمعى (مقاويل) .

مقياس [ع] قياس ايده‌جك ، ايكى شيئك بيننى تقدير ايليه‌جك آلت . § مقدار ، ميزان . مقياسات = مقياسلر . مقياسات عتيقه .

مكثار [ع] و

مِكْثير [ع] چوق سويلين ، كوهزه ، كثير الكلام .

مِكْحال [ع] و

مِكْحَل [ع] كوزه سرمه چكه‌جك ميل .

مِكْرام [ع] پك چوق كرم ايدن .

مِكْنَسه [ع] سپوركه، جاروب.

مِكْيال [ع] اولچك .

مَلاحة [ع] كميجيلك .

مِلّة [ع] دين وشريعت: بزجه دين وملت بردر. § بردينده بولنان كروه: ملت اسلاميه. (برمملكتده طوغان ياخود توطن ايدن وعينى برحكومت تحتنده يشايان افرادك هيئت مجموعه‌سى) ديمك اولان nation مقابلنده استعمال ايتمه‌مك اولادر. اوكا مقابل (قوم ، امت) كلمه‌لرى قوللانيلمليدر.

مِلْح [ع] طوز ، نمك ، جمى املاح .

مِلْحَفه [ع] بورينه‌جك شى ، يورغان .

مِلْزاب [ع] پك جرى ، بخيل آدم . جمى ملازيب.

مِلْعَقه [ع] قاشيق .

مِلْقَط [ع] بردن برشى آله‌جق آلت. جمى ملاقط .

مِلْك [ع] برشيئ بروجه استقلال ضبطه قادر اوله‌رق زير استيلايه آلمق، برشيئه مالك اولمق § برينك تحت تصرف واقتدارنده بولنان شى.(مال)دن اعمدر: «صورتده دكل فقط جهانكير — ملك هنرى ده ايتدى تسخير — خرابات» ملك يمين = جاريه، كوله. (يمين) بوراده غلبه معناسنه در. جاريه و كوله‌يه غلبهٔ اسلام ايله ضبط اولندیغى ايچون دينلمشدر . مجازاً صاتون آلنمش كوله ، جاريه معناسنه قوللانيلير . بعض لغويون (مِلك) ى ذوى العقوللك غيريده ،

(مُلك) ى هم ذوى العقولده هم غير يسنده تصرف دييه تعريف ايتمشلردر. نظمده (ملكت) صورتنده ده قوللانيليره

مِلَل [ع] (ملت) ك جمعى . ملل اجنبيه . ملل ونحل .

مِلّى [ع] برملته منسوب ويا مخصوص: ملى برهوا ؛ شعرملى .

مِلّيّت [ع] برملتى ديكر برملتدن تفريق ايدن احوال و خصوصاتك هيئت مجموعه سى : عثمانلى مليتى . ژاپونيا مليتى . مليت آثار وصنايعدن آكلاشيلير .

مِنْ [ع] (دن) مفهومنى افاده ايدر بر حرف جردر . من الاول = اولدنبرى . من بعد = بوندن صكره. من الازل = ازلدنبرى. من طرف الله = الله طرفندن . من الباب الى المحراب = بابدن محرابه قدر ،قپوقپامه جه سنه: «من الازل سزك آزاده، سراسير كزم — الى نهايه ده مملوك آستانكزم — آصف». (من) حرفنك صورت استعمالى حقنده تفصيلات آلمق ايستينلر كتب نحويه يه مراجعت ايتمليدر . بوراده يالكز شو قدر سويله يه لم كه بو حرفك لسانمزده هر برده (دن) اداتيله ترجمه سى مناسب دكلدر : « الفت الهوى طفلاً فشابت عوارضى — لعشرين من عمرى فاين شبابيا — حسن البزاز » = طفل ايكن سودا ايله الفت ايتدم. يكرمنجى سال حياتمده صفحات رخسارمده كى تويلر آغاردى ، بنم شبابم نره دردر ؟

مِنا [ع] مكهٔ مكرمه ده برمحل اسمى .

مِنْبَر [ع] جامعده خطيبك خطبه اوقوديغى مرتفع ير ، رفعت معناسنه اولان (نبر) دن اسم آلتدر ، جمعى منابر .

مِنْبَض [ع] يوك ويايموق آته جق آلت ، حلاج طوقماغى.

مِنَّت [ع] بربنه ايلك ايتمك ، احسان ايلمك § ايديلن لطف واحسانى بربر تعداد ايله باشه قاقق ، امتنان : « حق تعالى كيمسه يى بر فرده محتاج ايتمسون — يوقسه خلقك ايتديكى احسانه دكمز منتى — شناسى » . منت چكيلير بلادكلدر. § نعمت ، احسان . منتديده = منت كورمش ، احسانديده. منت كش = منت چكيجى ، چكن : « هيچ اولمدى اول نى صابر — منتكش نعمت اكابر — خرابات » منت شناس = ايلك طانيان ،

شاكر نعمت . منت شناسی == منت شناسلق . منت شناسانه == منت شناسجه‌سنه . منت‌شناسان == منت شناسلر .

مَنْجَل [ع] اكين اوراغی . جمعی مناجل .

مَنْحات [ع] دولكر رنده‌سی . جمعی مناحت .

مِنْدَف [ع] حلاج يايی . جمعی منادف .

مِنْسَر [ع] ييرتيجی قوش‌قاغه‌سی . جمعی مناسر .

مِنْشار [ع] دستره ، بچقی : «منشاره ايلدی زكريا فدای سر ...» جمعی مناشر .

مِنْشَفه [ع] چولهه مكيكی .

مِنْشَفه [ع] صوبی سيله‌جك ، ازاله ايده‌جك آلت ، بز ، سونكر .

مَنَصّه [ع] كلين صنداليه‌سی : منصه پيرای ناز . جلوه‌كر منصهٔ اقبال .

مَنْطِق [ع] و

مِنْطَقه [ع] قوشاق ، كمر ، ميان بند . § خط استوادن اعتباراً ارضك شمالی وجنوبی درجات معينه‌يه تقسيم اولنان اقسامندن هر بری : منطقهٔ حاره : منطقهٔ بارده .

مِنْطَقَةُ الْبُرُوج [ع] حمل ، ثور ، جوزا ، سرطان ، اسد ، سنبله ، ميزان ، عقرب ، قوس ، جدی ، دلو ، حوت دينيلن اون‌ايكی برجك كنديسی اوزرنده واقع اولديغی دائرهٔ فلكيه . كونش دائرهٔ منطقة البروج ايله دائرهٔ معدل‌النهارك نقطتين متقاطعيننه كلديكی زمان ارضك هر طرفنده ليل و نهار متساوی اولور . بو ايكی محل تقاطعه اعتدالين نقطه‌لری دينيلير . كونش حمل برجندن كچديكی زمان اعتدال ربيعی وآنك مقابلی اولان ميزان برجندن كچديكی زمان اعتدال خريفی نقطه‌لرنده بولنور . بونی ميمك ضميله اوقومق غلط فاحشدر .

مِنْطيق (ع) بليغ ، سخنور ، بو كلمه ميم مفتوحه فصلنه سهواً كچمشدر . طوغريسی بودر .

مِنْظار [ع] آيينه ،

منروا [یونانجه دن] اساطیر یونانیه ده عقل معبودهٔ موهومه‌سی .

منفاخ [ع] کوروك . جمعی منافخ .

منقار [ع] قوش قاغه‌سی . § طاشجی قلمی. جمعی مناقر.

منقاش [ع] جنبیز دنیلن آلت. موچینه .

منقله [ع] کاغد اوزرینه زاویه ترسیم ومساحه‌سنده قوللانیلان نصف دائره شکلنده برآلت .

منعام [ع] چوق انعام واحسان ایدن .

ممراض [ع] خسته‌لکلی، مسقام.

منن [ع] (منّت) ك جمعی.

منوال [ع] جولهه‌لرك (جولاه) اوزرینه بز صاردقلری برآلت § مجازاً طور، طرز، دستور، وجه وصورت معناسنه قوللانیلیر : برمنوال مشروح .

منهاج [ع] آچیق، کنیش یول، شاهراه : منهاج سلامت. جمعی مناهج .

مه [ف] بیوك، اولو، عظیم. جمعی (مهان) . دائما (کهان) ایله برابر قوللانیلیر: کهان و مهان = صغار وکبار. مه آباد = مجملرك قولنجه کندیلرینه مبعوث ایلك پیغمبرك اسمی .

مهاد [ع] دوشك، بساط، فراش.

مهتر [ف] زیاده بیوك ، اعظم . مهتری = مهترلك . مهتران = مهترلر .

مهذار [ع] بیهده‌کو .

مهر [ف] کونش، آفتاب : « مهر دولت بخت ارباب دله آیینه‌دار — پرده‌کش صبح وطن شام غریبان اوستنه — ندیم » § عشق ومحبت، شفقت : «مهرم که اولدی حالمه

روشن كونش كبى — بر ذره كلز
اى مه نامهربان سكا — جامى » .

مهربان [ف] شفقتلى، مرحمتلى، محب: «بى سندن آيردى جور فلك — آه صد آه مهربان پدرم — فيضى»

مهربانى [ف] شفقتليلك : مرحمتليلك

مهرگان [ف] صوك بهار § اسكى ايرانيلرك ايكى عيد عظيمندن برى، ديكرينك اسمى (نوروز) در. عجملرك زعمنجه جناب حق كوياشهور شمسيه سنك يدنجيسنده كونش ميزان برجنه تحويل سير ايتديكى زمان ارضى خلق وابداع واجسامى مقر ارواح ايتمش وينه اوكون معاونت فرشتكان ايله كاوۀ آهنكر خروج ايدرك وفريدون ضحاكه ظفرياب اولەرق كنديسنى كوه دماونده حبس ايتمشدر. هرسنه اوكونك حلولنده عظماى ايرانك خلقه لطف و شفقت وبسط موائد عاطفت ايتملرى وجه تسميه ايمش. ديكر بر روايته نظراً مهر نامنده بر غدار اوكون وفات ايتمش اولمغله كنديسنك نجۀ اعتسافندن رهاياب اولان خلق اوكونى استسعاد ايله هرسنه عيد ملى اتخاذ ايتمشلردر. اردشير بابكان كونش رسمنى حاوى بر بيوك تاجى او كون باشنه كيمش و كنديسندن صكره كلن حكمداران ايرانده بونى دستور اتخاذ ايدوب اولادلرينى او كون تتويج و بدنلرينه دهن بان طلا ايلمشلردر. اوكون حضور حكمدارانه جملەدن اول موبدان ودانشمندان دخول وترنج، الما، ايوا، نار، عناب، بياض اوزوم، نبق تقديم ايدرلردى . اعتقادلرنجه اوكون بو ميوەلردن تناول و دهن بان طلاو كلاب استعمال ايتمك ختام سنه يه قدر هردرلو آلام واسقامدن باعث مصونيتدر . (مهرجان) بوندن معربدر .

مهماز [ع] و

مهميز [ف] سواران چزمەلرينك اوكچەلرينه حيوانى يوروتمك ايچون قونيلان دمير پارچەسى ، ميخ آهنى (ماهميز) بوندن محرفدر. عربجەسنك جمعى مهاميز — و — مهاميز .

مهمان [ف] مسافر . تركجەسى (قونوق) : ضيف ، ابن كمال مرحوم بولغتى بيوك معناسنه اولان (مه) ايله بكزەيجى معناسنه اولان (مان) لفظندن مركبدر ديمشدركه تسميه ده مناسبت آشكاردر.

بعضا نظمده (میهمان) صورتنده ده قوللانیلیر.

مهمانپرور [ف] مهمان بسله‌یجی، بسله‌ین، مسافره اکرام ورعایت ایدن: عثمانلیلرك مهمانپرورلکی امثال ضربه سنه کچمشدر.

مهمانپروری [ف] مهمانپرورلك: عادت مهمانپروری.

مهمانپرورانه [ع] مهمانپروره یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ مهمانپرورانه.

مهمانخانه [ف] مسافرخانه، مسافر اقامتنه مخصوص محل: مهمانخانهٔ دنیا.

مهماندار [ف] مهمان طوتیجی، طوتان، کندیسنه مسافر کلن § کندیسنه بریسی مسافر ویریلن یاخود صورت رسمیه‌ده مسافر نزدینه مأمور تعیین ایدیلن.

مهمانداری [ف] مهماندارلق.

مهمانسرای [ف] مسافرخانه.

مهماننواز [ف] مسافره اعزاز واکرام ایدن.

مهماننوازی [ف] مهماننوازلق. مسافرپرورلك.

مهماننوازانه [ف] مهماننواز اولانه یاقیشیر صورتده. مهماننوازان = مهمان نوازلر.

مهمانی [ف] مهمانلق، مسافرلك.

مهینه [ف] بیوك، بزرك.

مأت [ع] (مائه) نك جمعی.

میاسموس (فرانسزجه‌دن محرف miasme) چورو. مکده اولان موادنباتیه وحیوانیه‌دن چیقان متعفن بخار. بخارات منتنه.

میان [ف] اورته، وسط § بل، کمرکاه. مأخوذ (مومیان) خیال باریکی چوقدن اونوتلمشدر.

میانه [ف] اورته، وسط § کردنلك اورته‌سنده‌کی شهدانه ایجی.

میان بسته [ف] بلی باغلی ، ایشه آماده .

میان بند [ف] قوشاق ، کمر ، منطقه .

میانجی [ف] آرایه کیرن ، بر خصوصده توسط ایدن.

بوکلمه یا (میانه) ایله کلهٔ نسبت اولان (کی) دن مرکب اولدیغی حالده کاف جیم عربی‌یه تبدیل ایدلمش ویاخود میان ایله (جی) ادات ترکیسندن مرکب بولنمشدر.

میانخانه [ف] موسیقی شناسلرجه آوازمتوسط‌مناسنه‌در.

میاندار [ف] دلال وبر ایشده واسطه اولان .

میانداری [ف] میاندارلق ، دلاللق ، وساطت.

میاندارانه [ف] میاندار اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

میانسر [ف] نصفی مرصع بر نوع تاج .

میاه [ع] (ماء) کلمه‌سنك جمعیدر. صولر : میاه دریا .

مثبر [ع] و

مثبره [ع] ایکنه ظرفی ، ایکنه قوطیسی .

میته [ع] اولوش، برنوع اولمه .

میتین [ف] کولنك ، چفتاجه‌دن مفرسدر .

میثاق [ع] عهد ، پیمان ، روز میثاق = روزازل .

جمعی مواثیق .

میخ [ف] قازیق، میخ قدم = آیاغی قریق .

میر [ف] بك، امیر، باش . امیر کلمهٔ عربیه‌سندن مخففدر .

میراث [ع] برینك وفاتنده ورثه‌سنه قالان اموالی:

« نیك وبدهرکس بولور عالمده البت ایتدیکن — کندی بولمازسه جزا میراث اولور اولادینه — . . . »

جمعی مواریث . میراخور = میراث یدی .

میران [ف] (میر) ك جمعی . میرمیران = رتب ملکیه‌دن بر نوع رتبهٔ رسمیه، پاشالق رتبه‌سی . امیر الامراء بونك دونده‌در .

میرزا [ف] و

مرزا [ف] بك زاده . (میرزاده) دن مرخمدر . بو مقدما ایران شهزادکانی القابندن ایدی . مؤخراً براسمك آخرینه کتیریلیرسه شهزاده‌لکه (بایسنقر میرزا کبی)، اولنه کتیریلیرسه افندیلکه (میرزا مهدی کبی) دلالت ایتمك اوزره استعمال اولنمشدر .

میزاب [ع] اولوق، ناودان : «میزاب قلمدن دوکیلن ماء معارف — باغ وطن و دولته باران کرمدر — عونی بك» میزاب رحمت . فارسیدن معربدر . (مئزاب) ده لغتدر .

میزاد [ع] سرور وشادمانی، بزم عیش وطرب .

میزان [ف] ترازو . § دائرهٔ منطقة البروج اوزرنده بر برجك اسمی . § عملیات حسابیه‌نك طوغری اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون یاپیلان حساب .

میزبان [ف] مسافری اطعام ایدن، خانه صاحبی . اسباب ضیافت وطعام سفره‌سی دیمك اولان (میز) لفظیله مالکیت معناسنی افاده ایدن (بان) لفظندن مرکبدر . میزبانی = میزبانلق . میزبانان = میزبانلر .

میزان الحراره [ع] حرارتك درجه‌سنی بیلدیرن برآلت، ترمومترو .

میزان الهوا [ع] هوانك درجهٔ تضییقنی بیلدیرن برآلت . بارومترو .

میس [انکلیزجه‌دن] اولنمه‌مش قز عنوانی، مادموازل، خانم قز .

میساق [ع] سورمك، سوق ایتمك .

میسیونر [فرانسزجه‌دن] نشر دینه مأمور راهب .

میش [ف] قیون .

میشین [ف] دباغت اولنمش قیون دریسی، مشین .

میعاد [ع] یکدیکرینه وعدایتمك، مواعده § زمان وعد §وعد اولنان محل . مکان وعد .

میعة [ع] کونلك .

میغ [ف] قره بلوط . غمامه . § اطرافی محیط اولان کثیف دومان، سیس : «محاط میغ اجزاندر سمای عمر ناشادم »

میقات [ع] بر ایش ایچون تعیین اولنان وقت، هنکام § وقت وعد§ محل وعد.§ حجاجك احرامه کیردکلری محل .

میقادو [فرانسزجه دن] ژاپونیا ایمپراطورلرینك عنوانی .

میقروب [فرانسزجه دن] خرده بین واسطه سیله کوریلن وکوزله کورلمسی محال اولان حیوانجق، حوین .

میکائیل [ع] مخلوقاتك تحصیل ارزاقنه من طرف الله مأمور ایدیلن برفرشته .

میل [ع] کوزه سرمه چکمکه مخصوص برآلت § یوللرده تعیین مسافه ایچون دیکیلن نشان، منار . § طولی هر مملکتده کوره مختلف مسافه اولچیسی : میل بحری عموماً ۱۸۵۲ متره در .

میلاد [ع] زمان ولادت . عرف اسلامده حضرت عیسانك زمان ولادت سنیه لرینه تخصیص اولنمشدر : میلاد عیسی. میلادی = میلاده منسوب . تاریخ میلادی .

میلیار [فرانسزجه دن] بیك میلیون .

میلیون (فرانسزجه دن) بیك کره بیك .

مینا [ف] شراب شیشه سی: «صهبای خروشان کبی مینای فلکدن — تاخارج خمخانهٔ امکانه آتیلسه‌ق —

عونی بك » . § قیومجیلرك كوموش اوزرینه نقش ایتدكلری یشیل یاخود لاجورد رنكنده صرچه • آبكینهٔ رنكین . (مینه) بوندن محرفدر .

مینارنك [ف] و

مینافام [ف] مینا رنكلی : قبهٔ مینافام سما ، آسمان مینارنك .

میناكار [ف] مینا ایشلییجی ، ایشلین .

میناكاری [ف] مینا كارلق .

مینو [ف] عالم علوی ، جنت § فلك § مینا § زمرد ، زبرجد . مینوی خاك = قبر ، مزار .

مباح [ع] ایشلنمسی نه حرام ، نه حلال اولان شی ، جائز . جمعی مباحات .

مباحث [ع] مباحثه ایدیجی ، ایدن . مباحثین = مباحثلر

مبادر [ع] مبادرت ایدیجی ، ایدن .

مباهاة [ع] ناز ایتمك ، تفاخر ایتمك . اكثریا اسم اوله‌رق (فخر) معناسنه قوللانیلیر : اعلان مباهات .

مباهله [ع] یكدیكرینه نفرین ایتمك ، بد دعا ایتمك .

مباهی [ع] فخر ایدیجی ، ایدن .

مبایعه [ع] صاتون آلمق .

مباینة [ع] یكدیكردن آیرلمق ، جدا اولمق § آیریلق ، بشقه‌لق ، اختلاف : ایكی افاده بیننده‌كی مباینت .

مبدی [ع] ابدا ایدیجی ، ایدن ، خالق ، نمونه‌سز اوله‌رق یارادان : جناب حق مبدی و معیددر . مبدئ الكائنات . مبدئ كائنات .

مبتداء [ع] باشلانلمش § لسانمزه كوره براسم یاخود اسم حكمنده بر كلمه‌دركه خبر آكا اسناد اولنور . اسلوب فارسی اوزره

مضاف اولدقده (مبتدای مؤخر) صورتنده ایراد اولنور. مبتدأیه = کندیسیله باشلانیلان .

مبتدع [ع] یکیدن بر شی پیدا ایدیجی، ایدن .

مبتدی [ع] بر شیئی اوکرنمکه یکی باشلایان ، عجمی ، شاکرد : بو چوجق علم حسابده مبتدیدر . بو افندی شهرمزك مبتدیسیدر. مبتدیانه = مبتدیجه‌سنه. عربی جمعی مبتدئین، فارسی جمعی مبتدیان = مبتدیلر.

مبتذل [ع] ذلیل ، خوار ، اعتبارسز.

مبتسم [ع] ابتسام ایدیجی، ایدن لطیف صورتده کولمسه‌ین: دلبر مبتسم .

مبتغی [ع] مطلوب ، آرزو. جمعی (مبتغیات)

مبتل [ع] ایصلانمش .

مبتلی [ع] بر شیئه دوشکون اولمش، دوشکون، کرفتار: مبتلای عشرت . « مبتلی تیغك بکا بن مبتلی شمشیرکه — عصمت‌افندی مرحوم». مبتلای درد هجران.

مبتنی [ع] ابتناء ایدیجی، ایدن : شو اساسه مبتنیدر .

مبتهج [ع] شادان، مسرور.

مبجل [ع] تعظیم اولنمش، مکرم: شاعر مبجل .

مبخر [ع] بخاره قلب اولنمش § توتسولنمش .

مبخل [ع] تبخیل اولنمش ، بخله نسبت ایدلمش، بخیل .

مبدع [ع] ابداع ایدیجی، نمونه‌سز برشی وجوده کتیریجی : مبدع کائنات. § نظیری کورلمه‌مش شعر سویله‌یجی، سویلین: شاعر مبدع.

مبدل [ع] تبدیل اولنمش ، دکشدیرلمش .

مبذر [ع] تبذیر ایدیجی، ایدن، نابمحل صرف و اسراف ایلین .

مبرا [ع] بری قیلنمش ، پاك و منزه .

مبادرة [ع] عزم وسرعت ایتمك: كیفیتك عرضنه مبادرت قیلندی . (ابتدار) ده بو مقامده قوللانیلیر .

مبادله [ع] برشیئی دیكر برشیله دكشمك .

مبادات [ع] آشكار ایتمك ، میدانه چیقارمق .

مبادی [ع] آشكار ایدیجی ، میدانه چیقاریجی .

مبارات [ع] زوجین یكدیكرندن بیزار اولمق . مجهـلر (مبارا) صورتنده‌ده قوللانیر .

مبارز [ع] جنكده دشمنه مقابله ایدن، ایلری كان بهادر . مبارزانه = مبارزجه‌سنه. مبارزین = مبارزلر .

مبارزه [ع] قارشیلقلی جنك ایتمك. نظمده (مبارزت) صو - رتنده‌ده قوللانیلیر .

مبارك [ع] بر كتلنـدیرلمش § اوغورلو، خجسته، متیمن: « سفر مبارك اوله ای خدیو فرخ دم — ندیم». بعضاً كنایه صورتیله (منحوس) معناسنه قوللانیلیر : بای مبارك! § بیوك، بزركوار ، شایستهٔ تعظیم : مبارك برذات . مباركی = اوغورلو، قدملی اوله معناسنه اكثریا مقام تهكمده اسـتعمال اولنـور : «ماشـقله طولدی خانه بلالر مبـاركی — لا » .

مباسطه [ع] بریـسیله تكلیفسز كورشمك . نظمده (مباسطت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مباسله [ع] جنكده حمله ایدوب شجاعت كوسترمك .

مباشر [ع] برایشه بالذات باشلایان، فاعل: مباشرمتعمداولسه‌ده ضامن اولور — مجله.§ محضر، معناسنه. دعواده علاقه‌دار اولانلره محكمه طرفندن تبلیغاتده بولنان مأمور رسمی.

مباشرت [ع] بر ایشـه بالذات باشلامق§ جماع ایتمك. مباشرةً اتلاف = بر شیئی بالذات تلف ایتمك .

مباصره [ع] ایکی کشی هانکیمز اول کوریرز دیه بر شیشه باقشمق .

مباطشه [ع] ایکی کشی بربرینی قاورامق ایچون اللرینی اوزادوب اوغراشمق.

مباصقه [ع] توکورمك .

مباعدة [ع] بربرندن اوزاقلاشمق ، مفارقت .

مبالاة [ع] قایرمق . § فکر و اندیشه ایتمك .

مبالغه [ع] بر خصوصده زیاده چالشمق § برینك اوصاف محموده و یا مذمومه‌سنی مستبعد و یا محال کورینه‌جك صورتده بیان ایتمك. او یولده سویلنن سوز اکر عقلاً وعادتاً ممکن اولورسه (تبلیغ) ، عقلاً ممکن، عادتاً محال اولورسه (اغراق) ، عقلاً و عادتاً محال اولورسه (غلو) نامنی آلیر که مردوددر. مبالغه‌نك مقبولی افاده‌یه روح وروونق ویرر. نفعینك شو بیتی غلو مثاللرندندر: «ایردی برغایته تأثیر هوا کیم برمور — بر دم کرم ایله ایلریدی دریایی سراب »

مبرد [ع] تبرید ایدیجی ایدن ، صوغودان .

مبرّد [ع] تبرید اولنمش ، صوغودلمش .

مبرّر [ع] یمینی تصدیق اولنمش.

مبرز [ع] ابراز ایدیجی ، ایدن، ظاهره چیقاران .

مبرز [ع] ابراز اولنمش، ظاهره چیقارلمش .

مبرم [ع] ابرام ایدیجی ، ایدن، بر خصوصك اجراسنی جان صیقه‌جق درجه‌ده اصرار ایله رجا ایدن . § ثقیل ، کرانجان ، مناسبز سوزلر سویلین آدم .

مبرم [ع] ابرام اولنمش: بلای مبرم .

مبرهن [ع] برهان ایله ثابت قیلنمش، اثبات اولنمش.

مبشر [ع] ابشار ایدیجی، ایدن، مژده‌لەین .

مبشر [ع] ابشار اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش .

مبشِّر [ع] تبشیر ایدیجی، ایدن، مژده‌لین. مبشرین = مبشرلر.

مبشَّر [ع] تبشیر اولنمش، کندیسنه مژده ویرلمش: «عفو ایله مبشرمیدر اصحاب جرائم ....»

مبصِر [ع] تبصیر ایدیجی، ایدن.

مبضِع [ع] کاری تماماً کندیسنه عائد اولمق اوزره برینه سرمایه ویرن.

مبطِل [ع] ابطال ایدیجی، ایدن، بوشه چیقاران ...

مبطَل [ع] ابطال اولنمش.

مبطئ [ع] ابطاء ایدیجی، آغیر حرکت ایدن، گجیکن.

مبعِد [ع] ابعاد ایدیجی، ایدن، اوزاقلاشدیران.

مبعِّد [ع] تبعید ایدیجی، ایدن، اوزاقلاشدیران.

مبهِج [ع] ابهاج ایدیجی، ایدن. سوینج ویرن، فرح بخش.

مبهِّج [ع] تبهیج ایدیجی، ایدن. گوزللشدیرن.

مبهَم [ع] ابهام اولنمش، آکلاشلمیه‌جق صورتده قونلمش، قاپالی، پوشیده: مألی مبهم بر نشیده. مبهمات = مبهم اولان شیلر.

مبیِّض [ع] تبییض ایدیجی، ایدن. آغارداق، بیاضه چکن. مبیضین = مبیضلر. مبیضین اقلام.

مبیَّض [ع] تبییض اولنمش.

مبین [ع] عیان وآشکار ایدیجی، ایدن § عیان اولنمش، آشکاره.

مبیِّن [ع] تبیین ایدیجی، ایدن. آچیغه چیقاران، عیان ایدن.

مبیَّن [ع] تبیین اولنمش. میدانه چیقارلمش، عیان ایدلمش.

متاءمة [ع] بر قرندن ایکیز اوله‌رق طوغمق.

متابع [ع] متابعت ایدیجی ، ایدن ، اویان. متابعین = متابعلر تابعین: «تعظیم بتون متابعینه — ناجی »

متابعة [ع] اویمق، تبعیت ایتمك .

متأثر [ع] تأثر ایدیجی ، ایدن . محزونیت وانفعال صورتنده حسلنجی ، ایجلنجی . متأثرانه = متأثرجه‌سنه: متأثرانه نقل ماجرا.

متاجره [ع] یکدیکریله تجارت ایتمك.

متأخر [ع] تأخر ایدن، صکره‌یه، کری‌یه قالان ، کجکن . متأخرین = متأخرلر : متأخرین علما .

متأدب [ع] تأدب ایدن، ادبله‌نن، ادبی طاقنن. متأدبین = متأدبلر . متأدبانه = متأدبجه‌سنه.

متأذی [ع] تأذی ایدیجی، ایدن. ایجینن. متأذیانه = متأذیجه‌سنه .

متأدی [ع] اوده‌ین .

متارك [ع] متارکه ایدیجی ، ایدن .

متارکه [ع] برشیئی حالی اوزره ترك ایتمك § ترك ایدشمك § مواقع حربیه نك جمله‌سنده ویا بعضیسنده برمدت معینه ویاغیرمعینه ایچون حرکات عسکریه‌نك تعطیلی حقنده طرفین محاربین بیننده عقد اولنان مقاوله .

متأسف [ع] تأسف ایدیجی ، ایدن. کدرلنن. متأسفانه = متأسفجه‌سنه . متأسفاً = متأسف اوله‌رق .

متأکد [ع] تأکد ایدیجی ، ایدن .

متألف [ع] تألف ایدیجی ، ایدن .

متألم [ع] تألم ایدیجی، الملنیجی. متألمانه = متألم اولانه یاقیشه‌جق صورتده : متألمانه نظر .

متأله [ع] جناب حقه پرستش وعبادت ایدن. متألهین = متألهلر ، حکمای اسلام .

مُتَأَمِّر [ع] تأمر ایدیجی، ایدن. آمرلنن، تغلب ایدن.

مُتَأَمِّل [ع] تأمل ایدیجی، ایدن. دقتله تفکر ایدن. متأملانه = متأملجه‌سنه : متأملانه نظر.

مُتَأَنّی [ع] تأنی ایدیجی، ایدن. تمکینلی طورانان. متأنیانه = متأنی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. متأنیانه حرکت.

مُتَأَهِّل [ع] تأهل ایدن، اولنن. اولی.

مُتَأَیِّد [ع] تأید ایدیجی، ایدن. قوتلنن.

مُتَبادِر [ع] تبادر ایدیجی، بردن بره ذهنه کلیجی، کلن.

مُتَبادِل [ع] تبادل ایدیجی، بربرینه بدل اولان، بر برینك یرینه کچن.

مُتَبارِز [ع] تبارز ایدیجی، ایدن. متبارزین = متبارزلر.

مُتَباعِد [ع] تباعد ایدیجی، ایدن. اوزاقلاشان: «اولسه‌م اوله‌مام خوابکهکدن متباعد — ناجی»

مُتَباغِض [ع] تباغض ایدیجی، ایدن. متباغضین = متباغضلر.

مُتَباقی [ع — مولد] باقی قالان.

مُتَباکی [ع] تباکی ایدن، آغلار کبی کورینن. صنعی آغلایان. متباکیانه = متباکی اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُتَباهی [ع] تباهی ایدن. تفاخر ایدن. متباهیانه = متباهی اولانه یاقیشیر صورتده: روش متباهیانه.

مُتَبایِن [ع] ضد اولان: اقوال متباینه.

مُتَبایِعان [ع] آلان وصاتان. بایع ایله مشتری.

مُتَبَتِّل [ع] تبتل ايدن، ماسوادن انقطاع ايله مخلصاً حقه توجه ايدن . متبتلاً = متبتل اولەرق.

مُتَبَشِّر [ع] تبشّر ايدن، بدن سويلجه چيقاران .

مُتَبَحِّر [ع] تبحّر ايدن، دريالاشان، علمده دريا كبي توسع وتعمق ايدن . علّامه . متبحرانه = متبحرجەسنه . متبحرين = متبحرلر .

مُتَبَخْتِر [ع] تبختر ايدن، صالنەرق متكبرانه يوروين. متبخترانه = متبخترجەسنه .

مُتَبَخِّر [ع] تبخر ايدن، بوغو حالنه كلن . § توتسولنن .

مُتَبَدِّع [ع] تبدع ايدن . اهل سنت ايكن اهل بدعت اولان .

مُتَبَدِّل [ع] تبدل ايدن، دكيشن، باشقه حاله كلن .

مُتَبَرِّد [ع] تبرّد ايدن. صوغويان: ماءِ متبرد .

مُتَبَرِّر [ع] تبرّر ايدن، جناب حقه انقياد وطاعت اوزره بولنان .

مُتَبَرِّز [ع] تبرّز ايدن، ميدانه چيقان .

مُتَبَرِّع [ع] تبرّع ايدن. اوزرينه واجب اوليان عطيه‌يي ويرن .

مُتَبَرْقِع [ع] تبرقع ايدن. يوزينى، نقابلانان .

مُتَبَرِّك [ع] تبرك ايدن . مبارك عد ايدن. متبركاً = متبرك اولەرق .

مُتَبَرِّى [ع] تبرى ايدن . برى اولان . يوز چويرن.

مُتَبَسِّل [ع] تبسل ايدن، غضب ويا شجاعتدن يوزينى اكشيدن .

متبسم [ع] تبسم ايدن. كولمسه ين. متبسمانه = متبسم اولانه ياقيشه جق صورتده .

متبشبش [ع] تبشبش ايدن . كولر يوز كوستروب التفات ايدن . جدياتده قوللانيلماملى.

متبصبص [ع] تبصبص ايدن' يالطاقلانان. متبصبصانه = متبصبص اولانه ياقيشير صورتده. متبصبصين = متبصبصلر . متبصبصين كروهى .

متبصر [ع] تبصر ايدن ، ايلريسنى كورن ، كوزى آچيق ، دقت نظر صاحبى . متبصرانه = متبصرجه سنه . متبصرانه حركت.

متبع [ع] اتباع ايدن . اويان .

متبغض [ع] تبغض ايدن . بغض كوسترن .

متبكم [ع] تبكم ايدن . سوز سويلركن طوتيلوب قالان. متبكمانه = متبكمجه سنه .

متبلد [ع] تبلد ايدن ، آغير طورانان ' تنبل .

متبلر [ع] تبلر ايدن' بلورلنان .

متبلل [ع] تبلل ايدن' ايصلانان.

متبنى [ع] تبنى ايدن ' بريسنى اوغل ايدينن ، اوغللق اتخاذ ايدن .

متبول [ع — مولد] تبول ايدن' صو دوكن .

متبين [ع] آچيغه چيقان ، عيان اولان ' وضوح بولان . معنوياتده قوللانيلير .

متتابع [ع] و

متتالى [ع] تتابع وتتالى ايدن ، بر برى آردنجه كيدن ، پى درپى اولان : متتابع الورود ، متتالى الظهور.

مُتَتَبِّع [ع] تتبع ایدن آردینه دوشوب آراشديران . معنويآتده قوللانيلير .

مُتَتَوِّج [ع] تتوج ایدن ، باشنه تاج کین ،

مُتَثائِب [ع] تثائب ایدن ، اسنه‌ين .

مُتَثاقِل [ع] تثاقل ایدن، اوشنوب آغيرلاشان § محاربه‌يه کیتمکه تشويق ایدلمش ایکن اولايانوب قالان .

مُتَثَبِّت [ع] تثبت ایدن، ثابت ، بر قرار اولان ، ثبات کوسترن .

مُتَثَقِّب [ع] تثقب ایدن، دلیکلنن، دلنن .

مُتَثَوِّب [ع] تثوب ایدن ، فرضدن صکره نافله نماز قيلان § ثواب قازانان .

مُتَثَيِّب [ع] تثيب ایدن ، طول قالان قادين .

مُتَجادِل [غ] تجادل ایدن، مجادله ایدن: قوم متجادل.

مُتَجاذِب [ع] تجاذب ایدن .

مُتَجاسِر [ع] تجاسر ایدن ، جسارتلنن ، جسارت ایدن. متجاسرانه = متجاسرجه‌سنه. متجاسرين = متجاسرلر: متجاسرينك دردستى .

مُتَجانِب [ع] تجانب ایدن ، چکينن .

مُتَجانِس [غ] برجنسدن اولان: قوافئ متجانسه.

مُتَجاوِب [ع] تجاوب ایدن .

مُتَجاوِر [ع] تجاور ایدن، قومشو اولان. قومشو .

مُتَجاوِز [ع] تجاوز ایدن، کچن: سنى اوتوز متجاوز § حدمعروفى کچن، ظلم ایدن . متجاوزانه = متجاوز اولانه ياقيشه‌جق صورتده : متجاوزانه ادارهٔ لسان. متجاوزين = متجاوزلر .

مُتَجاوِل [ع] جولان ایدیشن .

مُتَجاهِل [ع] تجاهل ایدن ، جاهل کبی کورینن ، بیلمزلنن : عارف متجاهل. متجاهلانه == متجاهلجه‌سنه . متجاهلانه ایراد کلام .

مُتَجَبِّر [ع] تجبر ایدن، کبرلنن ، جبابره طوری طاقنان .
متجبرانه == متجبرجه‌سنه .

مُتَجَدِّد [ع] تجدد ایدن، یکیلنن . متجددانه == متجدد اولان یاقیشه‌جق صورتده. متجددین == متجددلر .

مُتَجَرِّد [ع] تجرد ایدن، صویتان، چیپلاق اولان § متأهل اولمیان ، اولیدکل، بکار§ماسوادن انقطاع ایله‌جناب حقه متوجه‌اولان،

مُتَجَرِّع [ع] تجرع ایدن ، تکلفله ایچن : متجرع آلام.

مُتَجَزّی [ع] تجزی ایدن، جزء جزء اولان .

مُتَجَسِّد [ع]تجسد ایدن، جسدلنن جسد صاحبی اولان : جنین متجسد. حشرات متجسده

مُتَجَسِّس [ع] تجسس ایدن ، دقتله آراشدیران .
متجسسانه == متجسس اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متجسسین == متجسسلر.

مُتَجَسِّم [ع] تجسم ایدن، جسملنن، مجسم کورینن : « متجسم مثال عبرتدر — لا »

مُتَجَعِّد [ع] تجعد ایدن، قیویرجق اولان .

مُتَجَفِّف [ع] تجفف ایدن، قوریان : البسهٔ متجففه.

مُتَجَلِّد [ع] تجلد ایدن ، تکلفله جلادت کوسترن .
متجلدانه == متجلد اولانه یاقیشه‌جق صورتده. متجلدانه اعطای جواب.
متجلدین == متجلدلر.

مُتَجَلّی [ع] تجلی ایدن، عیان اولان، کورینن: «چوقدندر اولمیور متجلی اوماهرو — یارب ! جهانده بن نه تجلیسز آدمم — صافی»

متجمّع [ع] تجمع ایدن، طوپلانان، بریره کلن . متجمعین = متجمعلر .

متجمّل [ع] تجمل ایدن، زینتلنن، سوسلنن . متجملانه = متجملجه‌سنه . متجملین = متجملر .

متجنّب [ع] تجنب ایدن، صاقنان، چکنن، اوزاقلاشان . (مجتنب) زیاده قوللانیلیر .

متجنّن [ع] تجنن ایدن، دلیرن، چیلدیران، قاچیران . متجننانه = متجنن اولانه یاقیشیر صورتده: متجننانه حرکت .

متجنّی [ع] تجنی ایدن، میوه دوشیرن . § بریسنك اوزرینه صوچ آتان، اسناد جنایت ایدن .

متجوّز [ع] تجوز ایدن، جائز اولمیان شیئی جائز کورن § سوزی مجاز طریقیله سویلین . متجوزانه = متجوزجه‌سنه . متجوزین = متجوزلر .

متجوّف [ع] تجوف ایدن، ایچی بوشالان، قووق اولان .

متجهّز [ع] تجهز ایدن، لوازمی مرتب، منتظم اولان .

متحاب [ع] بربریله دوست اتخاذ ایدن: دول متحابه = یکدیکرینی دوست اتخاذ ایدن دولتلر .

متحاسد [ع] تحاسد ایدن .

متحاشی [ع] تحاشی ایدن، احتراز ایدن، چکنن . متحاشیانه = متحاشیجه‌سنه: مهالکه قارشی متحاشیانه طوراملی .

متحالف [ع] تحالف ایدن، خصمیندن ایکیسنه‌ده یمین ویرن .

متحامی [ع] تحامی ایدن، نفسنی حمایه ایدن، صاقنان . متحامیانه = متحامیجه‌سنه .

مُتَحاوِر [ع] تحاور ایدن ، یکدیگریله قونوشان .

مُتَحَبِّس [ع] تحبس ایدن، حبس نفس ایدن ، بر یره قاپانان. متحبسانه = متحبسجه‌سنه.

مُتَحَتِّم [ع] واجب اولان، درجهٔ وجوبده بولنان : متحتم ذمت حمیت .

مُتَحَثِّر [ع] تحثر ایدن ، بیخته‌لانان: دم متحثر .

مُتَحَجِّر [ع] تحجر ایدن ، طاش اولان ، طاش کسیلن : طاش دکل ، او بر متحجر مثال عبرتدرـــ لا

مُتَحَجِّم [ع] تحجم ایدن، جملنن، جثه‌لنن .

مُتَحَدِّب [ع] تحدب ایدن ، قانبور اولان ، قانبورلاشان .

مُتَحَدِّث [ع] تحدث ایدن ، حادث اولان ، یوق ایکن پیدا اولان .

مُتَحَدِّر [ع] تحدر ایدن، اینشه طوغری اینن.(منحدر) زیاده قوللانیلیر .

مُتَحَدِّی [ع] تحدی ایدن، مغالبه طریقیله ،معارضه ایدن.

مُتَحَذِّر [ع] تحذر ایدن ، حذر اوزره اولان، صاقنان.

مُتَحَرِّز [ع] تحرز ایدن، صاقنان، قورینان .

مُتَحَرِّس [ع] تحرس ایدن ، صاقنان ، قورینان .

مُتَحَرِّك [ع] تحرك ایدن ، قیملدانان، حرکت ایدن: الکتریق ایله متحرك تراموای § حرکه‌لنن : حرف متحرك .

مُتَحَرِّم [ع] تحرم ایدن، ناسزا شیلردن عزت نفس سائقه‌سیله قورینان . متحرمانه = متحرمجه‌سنه. متحرمین = متحرملر . متحرم حرامه میل ایتمز .

مُتَحَرِّی [ع] تحری ایدن ، آراشدیران . متحریانه = متحریجه‌سنه .

متحزّب [ع] تحزب ایدن، کروه کروه جمع اولان .

متحزّن [ع] تحزن ایدن، محزون اولان. متحزنانه .

متحسّر [ع] تحسر ایدن ، الدن کیدن و یا الده ایدلمسی آرزو اولنان شی ایچون حسرت چکن: عاشق متحسر . متحسرانه = متحسر اولانه یاقیشیر صورتده: « ایلر سزی یاد ایدنجه هر آن — کوکلم متحسرانه فریاد » متحسرین = متحسرلر .

متحسّس [ع] تحسس ایدن ، خبر ، حوادث طلب ایدن § حس ایدن: شاعر متحسس. متحسسانه = متحسسجه سنه .

متحشّد [ع] تحشد ایدن ، بیریکن ، طوپلانان : قوافل متحشده . اشکر متحشد . متحشدین = متحشدلر.

متحصّل [ع] تحصل ایدن ، حاصل اولان، حصوله کلن : قلبم بو تبشیره‌دن متحصل ممنونیتله چارپمغه باشلادی .

متحصّن [ع] تحصن ایدن ، مستحکم بر موقعه قاپانان.

متحضّر [ع] تحضر ایدن، حضورده اولان ، حاضر .

متحفّظ [ع] تحفظ ایدن ، کندینی حفظ ایدن ، قوریان .

متحفظین = متحفظلر .

متحقّد [ع] تحقد ایدن، کین طوتان .

متحقّق [ع] تحقق ایدن، حقیقت اولمق اوزره میدانه چیقان .

متحکّم [ع] تحکم ایدن، حاکملك طاقنان ، بریسنی بغیرحق حکمی آلتنه آلان . متحکمانه = متحکمجه سنه . متحکمین = متحکملر.

متحلّل [ع] تحلل ایدن، اجزاسی آیریلان، جزء جزء اولان.

متحلّی [ع] تحلی ایدن ، زینتلنن، طوناتان : زن متحلی . فضائل عالیه ایله متحلی بر وجود.

متحمّض [ع] تحمض ایدن ، اکشین، اکشیلك پیدا ایدن .

مُتَحَمِّل [ع] تحمل ايدن، قالديران، مادی و معنوی يوك آلتنده سسنی چيقارميان: او، بو قدر يوكه متحمل دكلدر. اوقدر عتابه متحمل دكلم. متحملانه = متحمل جه‌سنه. متحملين = متحمللر.

مُتَحَمّی [ع] تحمی ايدن، كنديني حمايه ايدن، قوريينان: كثرت اكلدن متحمی.

مُتَحَنِّن [ع] تحنن ايدن، شدتله مشتاق اولان: مادر متحنن.

مُتَحَنّی [ع] تحنی ايدن. منحنی، اكری.

مُتَحَوِّل [ع] تحول ايدن، دكشن، بشقه درلو اولان.

مُتَحَيِّر [ع] تحير ايدن، حيران اولان، حيرته دوشن. متحيرانه = متحير اولانه ياقيشير صورتده: سمايه متحيرانه نظر. متحيرين = متحيرلر.

مُتَحَيِّز [ع] تحيز ايدن، ير طوتان، ير ضبط ايدن: جسم متحيز § موقع مخصوص طوتان، اعتبار واهميت پيدا ايدن. عربی جمعی متحيزين، فارسی جمعی متحيزان. متحيزين ارباب قلم. متحيزان مملكت. متحيزان وكلای دعادی.

مُتَخادِع [ع] تخادع ايدن، آلدانمامش ايكن آلدانمش كبی كورينن.

مُتَخارِش [ع] تخارش ايدن، خيرلداشوب، طالاشان.

مُتَخاطِب [ع] مخاطبه ايدن.

مُتَخَبِّر [ع] تخبر ايدن، ايی بيلن، كنهنه واقف اولان.

مُتَخَتِّم [ع] تختم ايدن، خاتم طاقنان.

مُتَخَدِّر [ع] تخدر ايدن، اور تولنن، اورتو طوتنان: دختر متخدر.

مُتَخَدِّع [ع] تخدع ايدن، بيله‌رك آلدانان.

مُتَخَدِّش [ع] تخدش ايدن، طيرمالنان، مضطرب اولان.

متخرّش [ع] تخرش ایدن ، طیرمالنان، طیرمق بین.

متخرق [ع]تخرق ایدن، ییرتیلان.

متخشّع [ع] تخشع ایدن، خشوع کوسترن، خشوعلانان.

متخشّن [ع] تخشن ایدن، خشو نتلنن، درشت اولان: ادیب متخشن.

متخشّی [ع]تخشی ایدن، خشیتلنن، تعظیم آمیز بر صورتده قورقان. متخشیانه = متخشی اولانه یاقیشه‌جق صورتده: وضع متخشیانه.

متخصّص [ع] تخصص ایدن، اختصاص کسب ایلین: طبیب متخصص.

متخضّع [ع]تخضع ایدن، خضوع کوسترن، خضوعلانان. متخضعانه = متخضعجه‌سنه.

متخضّر [ع]تخضر ایدن، یشیللنن، یشیل رنك باغلایان: صحرای متخضر.

متخطّر [ع] تخطر ایدن، درخاطر ایدن: متخطر ایام ماضی.

متخطّی [ع] تخطی ایدن، آتلایوب کچن.

متخفّف [ع] تخفف ایدن ، خفیفلنن ، خفیف اولان § آیاغه مست، چیزمه کبی قونجلو بر شی کین.

متخلّد [ع] تخلد ایدن ، بریرده دائمی صورتده قالان: متخلد فی النار.

متخلّص [ع] تخلص ایدن ، قورتیلان، خلاص اولان § مخلص ایدینن، مخلصلانان.

متخلّط [ع] تخلط ایدن، قاریشان، قاریشیق اولان.

متخلّف [ع] تخلف ایدن، خلاف اوزره بولنان، اویغون کلمین، اویمیان.

متخلّق [ع] تخلق ایدن، اخلاق پیدا ایدن ، اخلاقلانان.

متخلّل [ع] تخلل ایدن ، خلل پذیر اولان § آره‌لغه صوقیلان، آره‌سنه کیرن.

مُتَخَلّى [ع] تخلى ايدن، بوشالان، بوش قالان .

مُتَخَمِّر [ع] تخمر ايدن .

مُتَخَوِّف [ع] تخوف ايدن ، قورقو پيدا ايدن ، خوفه دوشن. متخوفانه = متخوف اولانه ياقيشير صورتده : حركت متخوفانه،

مُتَخَيِّل [ع] تخيل ايدن ، خياله آلان : شاعر متخيل . متخيلانه = متخيلجه‌سنه : نكاه متخيلانه .

مُتَداخِل [ع] تداخل ايدن ، بربرينه داخل اولان، كيريشن . اكثريا معاشات واوراق كبى شيلر حقنده (تأخر) ايدن معناسنى‌مفيداولور: معاشات‌متداخله.

مُتَدارِك [ع] تدارك ايدن،تهيئه واحضار ايلين.

مُتَدافِع [ع] تدافع‌ايدن، ايتيشن، قاقيشن ، يكديكرينه اجراى تأثير ايدن . § دشمنى دفع ايدن. متدافعانه = متدافعجه‌سنه . متدافعاً = متدافع اوله‌رق .

مُتَداوَل [ع] تداول ايدن، الدن اله كزن ، بين الناس مستعمل‌اولان. § الدن‌اله‌كزديريلن، استعمال ايديلن: مسكوكات متداوله. مصدرى فى الاصل متعدى اولديغى حالده‌لسانمزده‌لازم اوله‌رق‌قوللانيليير.

مُتَداوِى [ع] تداوى ايدن ، دوا ايدن .

مُتَدَبِّر [ع] تدبر ايدن، عاقبتى حقيقتى‌تفكرايدن. متدبرانه = متدبرجه‌سنه .

مُتَدَثِّر [ع] تدثر ايدن ، جامه‌يه بورونن.

مُتَدَرِّس [ع]تدرس‌ايدن، درس آلان، درس اوله‌رق اوقويان .

مُتَدَرِّع [ع] تدرع ايدن ، زرهلنان ، زره‌كين، جوشن پوش اولان .

مُتَدَفِّن [ع] تدفن ايدن ، دفن اولنان .

مُتَدَلّى [ع] تدلى ايدن ، نازلنان: شوخ متدلى. دلبرمتدلى. متدليانه = متدليجه‌سنه .

مُتَدَنِّسْ [ع] تدنس ايدن، كير پيدا ايدن، كيرلنن.

مُتَدَنّى [ع] تدنى ايدن، آشاغيلايان، كريلهين، مترقى اولميان،

مُتَدَهِّنْ [ع] تدهن ايدن.

مُتَدَهِّى [ع] داهيه‌لشن، اصحاب دها كبى حركتده بولنان.

متدهيانه = متدهيجه‌سنه.

مُتَدَيِّنْ [ع] تدين ايدن، بورج ايدينن § بردينك احكامنه تطبيق حركت ايدن. ديندار اولان.

مُتَذَبْذِبْ [ع] تذبذب ايدن، متردد، قرارسز، نظامسز.

مُتَذَكِّرْ [ع] تذكر ايدن، درخاطر ايلين § برايشه دائر سويلشن.

مُتَذَلِّلْ [ع] تذلل ايدن، كنديني ذليل كوسترن، اظهار ذلت ايدن. متذللانه = متذللجه‌سنه.

مُتَذَوِّقْ [ع] تذوق ايدن، طادان § ذوقياب اولان.

مُتَراخى [ع] تراخى ايدن، كرى چكيلن. كرى طوران، گجيكن، آغير طاورانان.

مُتَرادِفْ [ع] ترادف ايدن، يكديكره تابع اولان، برينك آردى صره كيدن § بر معنايه تابع اولان ايكى ويا دها زياده لفظ: الفاظ مترادفه. بعضى علما بونك وجودينى انكار ايتمشلردر.

مُتَراسِلْ [ع] تراسل ايدن.

مُتَراضى [ع] تراضى ايدن، بربرندن راضى اولان.

مُتَرافِعْ [ع] ترافع ايدن، مرافعه ايدن.

مُتَراكِمْ [ع] تراكم ايدن، بيريكن: ماء متراكم. نقود متراكمه.

مُتَرَتِّبْ [ع] ترتب ايدن، برسببله متعلق، عائد اولان: عهده‌مزه مترتب وظيفه‌نك ايفاسى. § برشيئك نتيجه‌سى اولەرق حاصل اولان: سوء استعمالدن مترتب مسؤليت.

مُتَرْجَم [ع] ترجمه ایدن ، برلسانی دیکر لسان ایله بیان ایدن.

بو اکثریا تحریراً ترجمه ایدن، ترجمان تقریراً ترجمه ایدن معناسنه قوللانیلیر. مترجمین = مترجملر . مترجمانه = مترجمجه سنه. جیمك تشدیدیله (مترّجم) صورتنده استعمالی غلط فاحشدر .

مُتَرْجَم [ع] ترجمه اولنمش : فرانسزجه‌دن مترجم بر نشیده .

مُتَرَجّی [ع] ترجی ایدن، اومان، امید ایدن.

مُتَرَحِّل [ع] ترحل ایدن، بریردن بریره کوچن : قوافل مترحله .

مُتَرَحِّم [ع] ترحم ایدن ، مرحمت ایدن ، آجیان . مترحمانه = مترحم اولانه یاقیشه‌جق صورتده: نوازش مترحمانه .

مُتَرَدِّد [ع] تردد ایدن ، ایکی جهتدن برینه قرار ویره‌ میوب شویله‌می بوقسه‌می بویله یاپسه‌م یوللو ایکیرجینلك حالنده بولنان . مترددانه = مترددجه‌سنه. مترددین = مترددلر .

مُتَرَزِّن [ع] ترزن ایدن، اظهار وقار ایلین .

مُتَرَسِّب [ع] ترسب ایدن ، دیبنه چوکن .

مُتَرَسِّم [ع] ترسم ایدن، ارتسام ایلین .

مُتَرَشِّح [ع] ترشح ایدن، صیزان، ترکبی خارجه چیقان : ماء مترشح .

مُتَرَشِّف [ع] ترشف ایدن ، ارتشاف ایلین . امه‌رك آزار آزار ایچن .

مُتَرَصِّد [ع] ترصد ایدن ، دقتله کوزه‌دن. مترصدانه = مترصدجه سنه . مترصدین = مترصدلر .

مُتَرَعِّد [ع] ترعد ایدن ، ارتعاد ایلین ، تتره‌ین .

مُتَرَفِّع (ع) ترفع ایدن، یوقاری قالقان ، یوکسلن .

مُتَرَفِّق [ع] ترفق ایدن، حلم ایله ملایمتله معامله ایلین . مترفقانه = مترفقجه‌سنه، مترفقین = مترفقلر .

مترفّه [ع] ترفه ایدن، رفاه بولان، وسعت حاله نائل اولان . مترفهانه == مترفهجه‌سنه . مترفهين == مترفهلر .

مترقّب [ع] ترقب ایدن ، منتظر .

مترقّص [ع] ترقص ایدن ، بر دوزی یه بوقاری چیقوب آغاغی اینن : ماکنه‌لرك آلات مترقصه‌سی .

مترقّی [ع] ترقی ایدن، ایلریله‌ین، ایلری کیدن ، اولکی حالدن دها ایی برحاله کلن . مترقیانه == مترقیجه‌سنه .

متركّب [ع] ترکب ایدن، دیکر شیله امتزاج ایدن ، مرکب اولان .

متركّن [ع] ترکن ایدن، ارکاندن اولان، معنا قوت بولان.

مترصرم [ع] ترصرم ایدن ، سوز سویلیه‌جك کبی طاورانمقله برابر سویلیه‌میوب قالان : خائف مترصرم . مترصرمانه == مترصرمجه‌سنه . مترصرمين == مترصرملر .

مترنّح [ع] ترنح ایدن، سرخوشلق ویا باشقه بر عارضه‌دن طولایی ایکی طرفه تمایل ایدرك یوروین، متمایل : مست مترنح. نهال مترنح . مترنحانه == مترنحجه‌سنه .

مترنّم [ع] ترنم ایدن ، دلکش برصورتده اجرای آهنك ایلین ، سراینده : مترنمانه == مترنمجه‌سنه . مترنمين == مترنملر .

متروّح [ع] تروح ایدن ، بر شیدن رایحه آلان ، رایحه‌لنان .

مترهّب [ع] ترهب ایدن ، راهب اولان ، طرز راهبانه اوزره عبادتله مشتغل بولنان. مترهبانه == مترهبجه‌سنه . مترهبين == مترهبلر .

متزاحف [ع] تزاحف ایدن ، اثنای حربده بربرینه یورییوب چاتان : لشکر متزاحف . متزاحفانه == متزاحفجه‌سنه . متزاحفين == متزاحفلر .

متزاحم [ع] تزاحم ایدن : غلبه لکدن صیقیشان : فرقهٔ متزاحمه افکار متزاحمه. متزاحمین = متزاحملر .

متزاور [ع] تزاور ایدن، بربرینه زیان ایدن: قوم متزاور. متزاورین = متزاورلر .

متزاول [ع] تزاول ایدن ، مزاوله ایلین .

متزاید [ع] تزاید ایدن ، ازدیاد ایلین ، آرتان .

متزبد [ع] تزبد ایدن، کوپوکلنن، کوپورن : مله متزبد . دهان متزبد § قایناقلانان : لبن متزبد .

متزقم [ع] تزقم ایدن ، تکلفله یوتان . متزقمانه = متزقجه‌سنه . متزقین = متزقلر . مقام ذمده قوللانیلیر.

متزکی [ع] تزکی ایدن ، اهل صلاح اولان.

متزلزل [ع] تزلزل ایدن، تپره‌نن، ایرغالانان، صارصلان ، صاللانان : زمین متزلزل . پای متزلزل .

متزلق [ع] تزلق ایدن، قایان، سورچن : پای متزلق .

متزمل [ع] تزمل ایدن، جامه‌یه بورونن.

متزنبر [ع] تزنبر ایدن، کبرلنن، قوریلان ، روجه ثقلت ویره‌جك برطور طاقنان .

متزندق [ع] تزندق ایدن زندیق اولان .

متزوج [ع] تزوج ایدن، نکاح ایله آلان، زوجه ایدینن. متزوجین = متزوجلر .

متزود [ع] تزود ایدن، یاننه آزیق آلان ، زادراه تدارك ایدن. متزودین = متزودلر.

متزهد [ع] تزهد ایدن، اختیار زهد ایلین، زاهد اولان.

متزهدانه = متزهدجه‌سنه. متزهدین = متزهدلر .

مُتَزَیِّن [ع] تزین ایدن، بزه‌نن، سوسلنن، زینتلنن .

مُتَسَأِّل [ع] تسأل ایدن ، دیلنجیلك ایدن،دیلنن. متسألانه = متسألجه‌سنه.متسألین = متسألر.

مُتَسابِق [ع] تسابق ایدن، مسابقه ایدن .

مُتَساقِط [ع] تساقط ایدن، بربرینی متعاقب دوشن: دلیلین متساقطین .

مُتَسالِف [ع] تسالف ایدن ، بربریله باجاناق اولان.

مُتَسامِح [ع] تسامح ایدن، مسامحه ایدن .

مُتَساوی [ع] تساوی ایدن، بردرجه‌ده، برمقدارده اولان ، یکسان اولان : کونش حمل برجنه تحویل سیر ایتدیکی کون لیل ونهارهربرده متساوی اولور.

مُتَساهِل [ع] تساهل ایدن، مساهله ایدن. متساهلانه = متساهلجه‌سنه . متساهلین = متساهللر .

مُتَسایِف [ع] تسایف ایدن، مسایفه ایدن .

مُتَسَبِّب [ع] تسبب ایدن ، سبب اولان : متسبب متعمد اولمدقجه ضامن اولماز — مجله .

مُتَسَتِّر [ع] تستر ایدن، کیزلنن، اورتونن .

مُتَسَجِّد [ع] تسجد ایدن، سجده ایدن ،سجده‌یه قاپانان. متسجدانه = متسجدجه‌سنه . متسجدین = متسجدلر .

مُتَسَخِّن [ع] تسخن ایدن ، ایصینن ، قیزان : طاس متسخن .

مُتَسَرِّع [ع] تسرع ایدن، شتاب ایدن ، قوشان .

مُتَسَرِّی [ع] تسری ایدن ، اوطه‌لق ایدینن .

مُتَسَفِّل [ع] تسفل ايدن، سفيل، آشاغی، باياغی اولان، آشاغيلايان، باياغيلاشان. متسفلانه = متسفلجه‌سنه. متسفلين = متسفلر.

مُتَسَفِّه [ع] تسفه ايدن، سفيه اولان.

مُتَسَقِّف [ع] تسقف ايدن، بر خرستيان پاپاسلنی طاقنان، پاپاس اولان § طاوانلانان.

مُتَسَكِّر [ع] تسكر ايدن، سرخوش اولان.

مُتَسَكِّن [ع] تسكن ايدن، كسب سكون ايدن، ياتيشان: بحرمتسكن. شورش متسكن.

مُتَسَلِّب [ع] تسلب ايدن، قوجه‌سنك وفاتی جهتيله ماتم لباسی كيوب ياس طوتان.

مُتَسَلِّح [ع] تسلح ايدن، سلاح قوشانان، سلاحلانان. متسلحين = متسلحلر.

مُتَسَلْسِل [ع] تسلسل ايدن، زنجير واری بربريشه اولاشوب كيدن: اسباب‌متسلسله. جبال متسلسله.

مُتَسَلِّط [ع] تسلط ايدن، صاتاشان، مسلط اولان، حاكمانه معامله ده بولنان. متسلطانه = متسلطجه‌سنه. متسلطين = متسلطلر.

مُتَسَلِّم [ع] تسلم ايدن، تسليم اولنان شيئی اخذ وقبض ايدن § عثمانلی تشكيلات قديمهٔ اداره‌سنده متصرف لوا طرفندن بر قضاده وكالةً اجرای حكومت ايدنلره دنيليردی. (مُسلِّم) باشقه‌در.

مُتَسَلِّی [ع] تسلی بولان، قلب غمنا كی نصيحت، تلطيف، تبشير كبی بعض اسباب ايله آچيلان: «خلاق جهان عالمه ايتدكده تجلی — هر شخصی برر حال ايله قيلمش متسلی — مصاحب جلال بك». متسليانه = تسلی بولمشجه‌سنه.

مُتَسَمِّم [ع] تسمم ايدن، زهرلنن، زهردن متأثر اولان.

مُتَسَمِّن [ع] تسمن ایدن ، سمن کتیرن ، سمیرن .

مُتَسَمّی [ع] تسمی ایدن ، بر آدایله آدلانان ، مسمی اولان .

مُتَسَنِّه [ع] تسنه ایدن ، کوفلن .

مُتَسَوّی [ع] تسوی ایدن ، دوزلنن ، دوز اولان .

مُتَسَهِّر [ع] تسهر ایدن ، کیجه اویویه میوب اویانیق طوران : عاشق متسهر . متسهرانه = متسهرجه سنه . متسهرین = متسهرلر .

مُتَسَیِّب [ع] تسیب ایدن ، قیدسز اولان ، اهمالجی . متسیبانه = متسیبجه سنه . متسیبین = متسیبلر .

مُتَشابِه [ع] تشابه ایدن ، بربرینه بکزه ین : متشابه الحروف . متشابهات = مخفی المعنی آیات کریمه : « تشابهات قرآنیه . محکمات ایسه ظاهر المعانی یعنی معانیسی صریح اولان آیاته دینیلیر .

مُتَشاتِم [ع] تشاتم ایدن ، مشاتمه ایدن .

مُتَشاجِر [ع] تشاجر ایدن . متشاجرانه = متشاجرجه سنه . متشاجرین = متشاجرلر .

مُتَشارِك [ع] تشارك ایدن .

مُتَشاعِر [ع] تشاعر ایدن ، شاعر طوری طاقنان . شاعر کچینن . متشاعرانه = متشاعرجه سنه . متشاعرین = متشاعرلر . متشاعریت = متشاعرلك .

مُتَشاکِل [ع] تشاکل ایدن .

مُتَشاکی [ع] تشاکی ایدن ، بر برینه حاللرندن شکایت ایدن .

مُتَشَأِّم [ع] تشأم ایدن ، اوغورسز عد ایدن ، اوزرینه اوغورسزلق کلیور کبی حسلنن .

متشاور [ع] تشاور ایدن .

متشبث [ع] تشبث ایدن، ایشه یاپیشان، ایش طوتان.

متشبثین == متشبثلر .

متشبك [ع] تشبك ایدن ، اجزاسی بالق آیاغی کبی بربرینه چوب صوقشان، شبکه شکلی باغلایان : اغصان متشبکه .

متشبه [ع] تشبه ایدن، بکزه ین آکدیران . متشبهانه == متشبهجه سنه . متشبهین == متشبهلر.

متشتت [ع] تشتت ایدن ،طاغیلان، پریشان اولان ، متفرق: آرای متشتته .

متشتی [ع] تشتی ایدن ، بر یرده قیشلایان .

متشجع [ع] تشجع ایدن، شجیع کورینن، ساخته شجاعت کوسترن. متشجعانه == متشجعجه سنه. متشجعین == متشجعلر .

متشخص [ع] تشخص ایدن ، شخص حالنه کلن ، تجسم ایدن § شخصنی درخاطر ایدن.

متشدد [ع] تشدد ایدن، شدتلنن.

متشدق [ع] تشدق ایدن، آوورد چاتلاتمق دینیلن یولده تکلم ایدن ، فصاحت فروشلق ایلین . متشدقانه == متشدقجه سنه. متشدقین == متشدقلر .

متشرع [ع] تشرع ایدن، شرع شریفه موافق عمل وحرکتده بولنان . متشرعانه == متشرعجه سنه .

متشرف [ع] تشرف ایدن ، شرفلنن، کسب شرف ایدن .

متشعب [ع] تشعب ایدن ، شعبه پیدا ایدن، شعبه لنن.

متشعشع [ع] تشعشع ایدن ، شعشعه پیدا ایلین ، شعشعه لنان .

مُتَشَفّى [ع] حقنده غيظى اولان كيمسه‌دن انتقام آلمقله يوركى صوغويان .

مُتَشَكِّر [ع] تشكر ايدن، نعمته، احسانه ، ايليكه مقابل مدحده ، ثناده بولنان . متشكرانه = متشكرجه‌سنه .

مُتَشَكِّل [ع] تشكل ايدن، شكله، هيئته كيرن، شكل باغلايان . شكللنن .

مُتَشَكّى [ع] تشكى ايدن، اشتكا ايلين .

مُتَشَلْشِل [ع] تشلشل ايدن ، آتيله‌رق آقان .

مُتَشَمِّر [ع] تشمر ايدن ، ايشه حاضرلانان، صيغانان ،

مُتَشَمِّس [ع]تشمس ايدن، كونشه چيقان ، كونشلنن .

مُتَشَمِّل [ع]تشمل ايدن، احرامه بورينن .

مُتَشَمِّم [ع] تشمم ايدن، قوقلايان.

مُتَشَنِّج [ع] تشنج ايدن، بوروشان . § تشنش ديثيلن حالى كسب ايدن .

مُتَشَنِّف [ع] تشنف ايدن، كوپه طاقنان .

مُتَشَوِّش [ع] تشوش ايدن ، قارمه قاريشيق اولان : امور متشوشه .

مُتَشَوِّق [ع] تشوق ايدن ، اظهار شوق وآرزو ايلين . متشوقانه = متشوق اولانه ياقيشه‌جق صورتده . متشوقين = متشوقلر .

مُتَشَهِّد [ع] قعده ده شهادتينى مشتمل اولان تحياتى اوقويان .

مُتَشَهّى [ع] تشهى ايدن ، اشتها لانان .

مُتَشَيِّخ [ع] تشيخ ايدن، اختيارلانان، قوجالان § اختيار

کبی کورینن، اختیار طوری طاقنان § مشایخدن ایمش کبی کورینن ، شیخ طوری طاقنان .

متشیّد [ع] تشید ایدن، مرتفع ومحکم اولان .

متشیطن [ع] تشیطن ایدن ، شیطانلق ایدن، شیطنت‌کارانه حرکتده بولنان .

متشیّع [ع] تشیع ایدن ، شیعه‌لق ادعاسنده بولنان، شیعه‌دن اولان . متشیعین = متشیعلر.

متصابی [ع] تصابی ایدن ، نسوانک کوکلنی جلب ایده‌جك صورتده معامله‌ٔ عشقبازانه‌ده بولنان ، اظهار عشق ایدن. متصابیانه = متصابیجه‌سنه .

متصاحب [ع] تصاحب ایدن، صاحب چیقان، صحابت ایدن . متصاحبین = متصاحبلر.

متصادف [ع] تصادف ایدن، راست‌کلن. متصادفین = متصادفلر .

متصادم [ع] تصادم ایدن . چارپیشن .

متصاعد [ع] تصاعد ایدن ، یوقاری چیقان ، آغان:

« امانم اولقدردر آهم متصاعد — ناجی »

متصاغر [ع] تصاغر ایدن ، کوچك کورینن، کوچلن.

متصافح [ع] تصافح ایدن . مصافحه ایدن .

متصالح [ع] تصالح ایدن . متصالحین = متصالحلر.

متصالخ [ع] تصالخ ایدن ، صاغیر کبی کورینن ، صاغیرلق کوسترن .

متصبر [ع] تصبر ایدن، صبر ایدن،

متصبی [ع] تصبی ایدن ، چوجق طوری طاقنان، چوجقلانان.

(متصابی) معناسنده‌ده قوللانیله‌بیلیر، متصبیانه = متصبی اولانه یاقیشیر صورتده .

مُتَصَدِّرْ [ع] تصدر ایدن، صدر مجلسه کچن ، الك باشـه اوطوران. متصدرانه = متصدرجه. سنه. متصدرین = متصدرلر .

مُتَصَدِّعْ [ع] تصدع ایدن ، طاغیلان ، پرا کنده اولان § یاریلوب چاتلایان : جبل متصدع .

مُتَصَدِّقْ [ع] تصدق ایدن ، صدقه اولەرق ویرن' متصدقین = متصدقلر .

مُتَصَدِّی [ع] تصدی ایدن ، شروع، تشبث ایدن.

مُتَصَرِّفْ [ع] تصرف ایدن ، دیله دیکنی یاپمق صورتیله بالاقتدار اداره ایدن : موجوداتده متصرف حقیقی جناب حقدر § فاعل مختار اولمق اوزره ضبط ایدن : برملکك متصرفی § ادارهٔ ملکیه جه برسنجاغك ارادهٔ سنیه ایله منصوب حاکمی.

مُتَصَرِّمْ [ع] تصرم ایدن، کسب صرامت ایدن، جلادتلنن. متصرمین = متصرملر .

مُتَصَعِّبْ [ع] تصعب ایدن ، کوج اولان، کوجلشن.

مُتَصَعِّدْ [ع] تصعدایدن، یوقاری چیقان .

مُتَصَفِّی [ع] تصفی ایدن، صافیلشن. صافیلك پیدا ایدن، کسب صفوت ایلین: ماء متصفی. قلب متصفی.

مُتَّصِلْ [ع] اتصال ایدن، اولاشان قاووشان، بیتیشن § دائما، لاینقطع، هر زمان .

مُتَصَلِّبْ [ع] تصلب ایدن، کسب صلابت ایلین، قاتیلاشان: مایع متصلب .

مُتَصَلِّفْ [ع] حدندن، اقتدارندن خارج فضل و ظرافت ادعاسنده بولنان، شـارلاتان . متصلفانه = متصلفجه سنه . متصلفین متصلفلر .

مُتَصَنِّعْ [ع] تصنع ایدن ، تکلفله کندی اطوارینی کوزل، ظاهرینی مزین کوسترن. متصنعانه = متصنعجه سنه. متصنعین = متصنعلر .

متصوّت [ع] تصوت ایدن ، سس چیقاران، سس ویرن . سسلن . بر اسکی عرب شاعرینك « مافی الدیار مجاوب الا صدی المتصوت - نادیت این احبتی فاجاب این احبتی» شعرنده کوریلن بو کلمه‌نك عربی خالص اولمدیغی ادعاسی تسلیم اولنسه بیله لسانمزده استعماله احتیاج واردر.

متصوِّر [ع] تصور ایدن ، ذهنده صورت ویرن .

متصوَّر [ع] تصور اولنمش ، ذهنده صورت ویرلمش ، ذهنده صورتلندیرلمش : امر متصور.

متصوّف [ع] ظاهراً وباطناً آداب شریعتله تحلی ثمره‌سی اوله‌رق انسانده حصوله کلن کمال فیض نبویدن عبارت حالی حائز اولان. متصوفانه == متصوفجه‌سنه . متصوفین == متصوفلر.

متضیّف [ع] تصیف ایدن ، بر یرده یازلایان ، یازی کچیرن .

متضاحك [ع] تضاحك ایدن ، قارشیلقلی کولوشن : اطفال متضاحکه .

متضادّ [ع] بربرینه ضد اولان: امور متضاده . افکار متضاده.

متضارب [ع] تضارب ایدن.

متضاعف [ع] تضاعف ایدن ، ایکی ویا دها زیاده قات اوله‌رق زیاده‌لشن : سیل متضاعف. حزن متضاعف .

متضجّر [ع] تضجر ایدن ، ایچی صیقیلن، درونnده اضطراب پیدا اولان .

متضرّر [ع] تضرر ایدن ، ضرره،زیانه اوغرایان.

متضرّع [ع] تضرع ایدن ، تذلل ایله یالواران . متضرعانه == متضرع اولانه یاقیشیر صورتده. متضرعین == متضرعلر .

متضمّن [ع] تضمن ایدن، حاوی، مشتمل اولان : کتابك متضمن اولدیغی مسائل . سوزك متضمن اولدیغی نکات .

مُتَضَوِّع [ع] تضوع ایدن، کوزل قوقوسی اطرافه یاییلان: مسك متضوع .

مُتَضَيِّق [ع] تضیق ایدن، طارالان ، صیقیشان : مکان متضیق .

مُتَطابِق [ع] تطابق ایدن، بربرینه اویان، اویغون کلن .

مُتَطاوِل [ع] تطاول ایدن، اوزون اولان ، اوزاتان .

مُتَطَبِّب [ع] تطبب ایدن، کندیسنه طبیب سوسی ویرن، طبیب کبی کورینن، شارلاتان. مشهور بوالو برمتطبب حقنده دیمش که : «دیرسك که چاره جو اولدرق عمم حاذقم — «احسان صحت ایتدی سکا سن مریض ایکن» — عمرمده باقمدی بکا اول خسته قاتل — برهان مدعا بوکه صاغم هنوز بن»

مُتَطَبِّع [ع] تطبع ایدن، طبیعتلنن.

مُتَطَرِّب [ع] تطرب ایدن ، طربلانان، شوقه کلن.

متطربانه = متطربجه سنه . متطربین = متطربلر .

مُتَطَرِّف [ع] تطرف ایدن ، بر طرفه چکلن .

مُتَطَرِّق [ع] تطرق ایدن، یول بولان ، حلول ایدن.

مُتَطَفِّل [ع] تطفل ایدن، طفیلی اولان § تبعیت ، اتباع ایدن .

مُتَطَعِّم [ع] تطعم ایدن، طادان، طادینه باقان .

مُتَطَوِّع [ع] تطوع ایدن، نافله نماز قیلان .

مُتَطَوِّق [ع] تطوق ایدن ، بوتننه کردنلك وسائره طاقنان.

مُتَطَهِّر [ع] تطهر ایدن، مادی ومعنوی تمیزلنن ، پاکلنن: قلب متطهر. جسد متطهر .

مُتَطَيِّب [ع] تطيب ايدن، كوزل قوقولو شیٔ ايله قوقو . لانان . قوقو سوروئن .

مُتَطَيِّر [ع] تطير ايدن، اوغورسز عد ايدن . اوزرينه اوغورسزلق كليور كبي حسلنن . متطيرانه = متطيرجه‌سنه . متطيرين = متطيرلر .

مُتَظَاهِر [ع] تظاهر ايدن، بربرينه كورينن ، طرفيندن ظهور ايدن .

مُتَظَرِّف [ع] تظرف ايدن ، ظرافت طاسلايان ، ظرافت صاتان : متظرفانه = متظرفجه‌سنه . متظرفين = متظرفلر .

مُتَظَلِّل [ع] تظلل ايدن، كولكه‌ده اوطوران، كولكه‌لنن § حمايه آلتنده بولنان .

مُتَظَلِّم [ع] تظلم ايدن ، ظلمدن شكايت ايدن ، اظهار مظلوميت ايلين. دادخواه. متظلمانه = متظلم اولانه ياقيشه‌جق صورتده: اوضاع متظلمانه. متظلمين = متظلملر .

مُتَظَنِّن [ع] و

مُتَظَنِّی [ع] ظن ايله ايش كورن.

مُتَعَادِل [ع] تعادل ايدن، بربرينه عديل اولان ، بربرينه دنك كلن .

مُتَعَادِی [ع] تعادی ايدن ، معادات ايلين .

مُتَعَارِض [ع] تعارض ايدن ، حكمجه بربرينه ضد، مخالف اولان .

مُتَعَارَف [ع] هركسك بيلديكی ، معروف ، مشهور.

مُتَعَاسِر [ع] تعاسر ايدن ، كوچلشن .

مُتَعَاشِر [ع] معاشرت ايدن .

مُتَعَاضِد [ع] تعاضد ايدن، قول قوله طوتنان ، بربرينه قول ويرن .

متعاطف [ع] تعاطف ایدن ، بربرینه محبت ، شفقت ایدن ، § معطوف و معطوف علیه اولان ، عطفلاشان .

متعاطی [ع] تعاطی ایدن، بربرینه ویرن، ویریشن.

متعاظم [ع] تعاظم ایدن، نظرده بیوین، بیوك کورینن : موج متعاظم .

متعاقب [ع] تعاقب ایدن ، بربرینك آردی صره یوروین .

متعال [ع] عالی، بلند، برترین. اوصاف الهیه دندر: خدای متعال. اصلی (متعالی) در .

متعالم [ع] تعالم ایدن ، هرکسجه بیلنن . (عالملك صاتان) معناسنه دلالت ایتمز . بناءً علیه (متفضل) موقعنده استعمالی خطادر.

متعالی [ع] تعالی ایدن ، یوکسك اولان ، یوکسلن : فکر متعالی. روح متعالی.

متعامی [ع] تعامی ایدن، کورمز کبی کورینن ، کورمزلنن، کورلك طاقنن : بصیر متعامی. متعامیانه = متعامیجه‌سنه .

متعاون [ع] بربرینه معاونت ایدن، یاردیملاشان.

متعاهد [ع] تعاهد ایدن ، معاهده ایدن .

متعب [ع] اتعاب ایدن، زحمت، یورغونلق ویرن .

متعبد [ع] تعبد ایدن ، عبادت ایدن، قوللق ایدن. متعبدانه = متعبدجه‌سنه . متعبدین = متعبدلر.

متعبس [ع] تعبس ایدن، صورتی اکشیدن ، اکشی یوز کوسترن. متعبسانه = متعبس اولانه یاقیشه‌جق صورتده . متعبسین = متعبسلر .

متعه [ع] قاموسده شویله تعریف اولنمشدر: « برنسنه‌یی ایلتملك وتمتیع معناسنه نفعلنديرمكه دنيلور .

وعلم فقهده مذكور اولديغى وجه اوزره فائده مقصديله برخاتونى تزوج ايدوب بر ايام آنكله تمتع وانتفاع ايلدكدن صكره سبيلنى تخليه ايلمكدن عبارتدركه نكاح متعه تعبير اولنور. واصل متعه بر خاتونى مدت معينه‌ده مبلغ معدود ومعين مقابلى تمتع لفظندن مأخوذ بعض تعبيرات ايله درعهده ايلمكدن عبارتدركه نفسنى ايجار و استيجار ايلمك كبى بر معتادر. حالا عجم ديارنده بين الروافض جاريدر. مثلا بركيمسه برخاتونه نكاح وتزوجى مشعر تعبيرات ايراد ايلميه‌رك قرق كون سندن منتفع اولمق ضمننده اون غروشه بكا كلورميسك ديوب اول دخى راضى اولوب اشبو اشتراط جهتيله قرق كون اروعورت كبى معامله‌دن صكره اون غروشى تسليم ايلمكله اطلاق وتسييبه دائر برسوز سويلمكسزين عورت براقوب كيدر. بعينه ايجار واستيجار كبى برحالتدر. وبويله نكاح حرامدر. خيبر ملحمه. سنده اوچ كون رخصت اولدقدن صكره امام على كرم الله وجهه بر موجب امر عالى تحريمى بابنده ندا ايلمشدر . اشبو متعه نكاح موقتدن بشقه‌در . تفصيلى كتب فقهيه ده مبسوطدر »

مُتَعَجِّب [ع] تعجب ايدن . متعجبانه = متعجبجه سنه.

مُتَعَجِّل [ع] تعجل ايدن ، عجله ايدن، عجله جيلك ايلين. متعجلانه = متعلجه سنه. متعجلين = متعجللر .

مُتَعَجِّن [ع] تعجن ايدن، خميرلشن خمير حالنه كلن: دقيق متعجن.

مُتَعَدِّد [ع] تعدد ايدن ، بردن زياده اولان، برقاچ دانه اولان ، مختلف : اوراق متعدده .

مُتَعَدِّى [ع] تعدى ايدن ، ظلم ايدن § فاعلندن مفعول بهه تجاوز ايدن، كچن فعل: فعل متعدى.

مُتَعَذِّر [ع] تعذر ايدن ، ممكن اولميان ، محال اولان : اضدادك جمعى متعذردر .

مُتَعَرِّس [ع] تعرس ايدن، زوجه سنه اظهار محبت ايلين.

متعرّض [ع] تعرض ایدن ، ایلشن، طاقیلان .

متعرّف [ع] تعرف ایدن ، تتبع ثمره‌سی اوله‌رق واقف اولان .

متعرّق [ع] تعرق ایدن ، ترله‌ین .

متعرّی [ع]تعری ایدن،صویینان، چیپلاق اولان: فضائلدن متعری . لباسدن متعری .

متعزّب [ع] تعزب ایدن ، اولنمیوب ارکن طوران.

متعزبانه == متعزبجه‌سنه .

متعزّز [ع] تعزز ایدن ، عزت ، شرف کسب ایدن، عزتمند اولان § عزتلنن. عزتفروشلق ایدن.

متعزّل [ع] تعزل ایدن، معزول اولان ،

متعسّر [ع]تعسر ایدن، کوج اولان، کوجلشن: امر متعسر.

متعسّف [ع] تعسف ایدن ، طوغری یولدن صاپان، یولسزلق ایدن .

متعشّق [ع] تعشق ایدن، عاشق اولان .

متعصّب [ع] تعصب ایدن ، عادات و سائره ده ثباتکارانه طرفدارلق ایدن ، غیرتکشلك یولنی طوتان . متعصبانه == متعصبجه‌سنه . متعصبین == متعصبلر (تعصب) ه ده باق .

متعطّر [ع] تعطر ایدن، کوزل قوقو ایله قوقولنان § کوزل قوقو، عطر سورونن .

متعطّس [ع] تعطس ایدن ، آقصیران .

متعطّف [ع] تعطف ایدن ، اسیرکه‌ین، شفقت ایدن، احسان ایدن . متعطفانه == متعطفجه‌سنه .

متعطل [ع] تعطل ایدن، ایشسز قالان § معطل اولان، ایشلەمز اولان: آسیاب متعطل.

متعظم [ع] تعظم ایدن، بیوکلك صاتان، عظمت فروشلق ایدن، قوریلان. متعظمانه = متعظمجەسنه.

متعفف [ع] تعفف ایدن، عفتلی اولان، التزام عفت ایدن. متعففانه = متعففجەسنه. متعففین = متعففلر.

متعفن [ع] تعفن ایدن، فنا قوقان.

متعقل [ع] تعقل ایدن. متعقلانه = متعقلجەسنه. متعقلین = متعقللر.

متعقد [ع] تعقد ایدن، دوکلنن، معقد، مغلق اولان.

متعکس [ع] تعکس ایدن، معکوس اولان، ترسنه دونن.

متعلق [ع] تعلق ایدن، ایلیشکی، مناسبتی اولان. متعلقات = اقربا: خویشان.

متعلل [ع] تعلل ایدن، بر خصوصك اجراسنی تأخیر ایچون بهانه درمیان ایدن، بهانه درمیان ایدرك برخصوصك اجراسنی تأخیر ایلین.

متعلم [ع] تعلم ایدن، علم حاصل ایدن، اوکرەنن، طالب. متعلمانه = متعلمجەسنه. متعلمین = متعلملر، شاکردان.

متعلن [ع] تعلن ایدن، علانیته چیقان، علنی و آشکار اولان.

متعلی [ع] تعلی ایدن، یوکسلن.

متعمد [ع] تعمد ایدن، بیلەرك عزم ذهنی ایله شروع ایلین. متعمدانه = متعمدجەسنه. متعمدین = متعمدلر.

متعمق [ع] تعمق ایدن، درینلشن، § درینه کیدن، درینه طالان: بو معناده اکثریا معنویاتده قوللانیلیر: فلان متعمق برذاتدر.

مُتَعَمِّم [ع] تعمم ایدن ، عمومى اولان ، جمله یه شامل اولان.

مُتَعَمِّى [ع] تعمى ایدن ، کور اولان ، اعمى اولان.

مُتَعَنِّت [ع] تعنت ایدن ، خطا جولق ایدن ، اوته کینك بریکینك خطاسنى طوتان ، یا کلشنى بولمق سوداسنده بولنان . متعنتانه = متعنتجه سنه.

مُتَعَنِّد [ع] تعند ایدن ، عناد ایدن ، دیدیکندن دونمین . متعندانه = متعندجه سنه ، متعندین = متعندلر .

مُتَعَنِّى [ع] تعنى ایدن ، زحمت چکن ، زحمتلى بر ایشى اوزرینه آلان . متعنیانه = متعنیجه سنه .

مُتَعَوِّج [ع] تعوج ایدن ، اکرى اولان ، اکریلن : نهال متعوج .

مُتَعَوِّد [ع] تعود ایدن ، عادت ایدینن .

مُتَعَوِّذ [ع] تعوذ ایدن ، استعاذه ایدن ، صیغینان .

مُتَعَوِّض [ع] تعوض ایدن ، عوض ، بدل آلان .

مُتَعَوِّق [ع] تعوق ایدن ، اویالانوب اکلنن ، کجیکن ،

مُتَعَهِّد [ع] تعهد ایدن ، اوزرینه آلان ، اجراسى ایچون سوز ویرن . متعهدانه = متعهدجه سنه ، متعهدین = متعهدلر .

مُتَعَیِّش [ع] تعیش ایدن ، یاشایان ، کچینن .

مُتَعَیِّن [ع] تعین ایدن ، عیان اولان ، آشکار اولان ، میدانه چیقان § میدانه چیقان ، بللى باشلى آدم اولان . متعینان = متعینلر : متعینان بلده ، متعینان قضا .

مُتَغَابِن [ع] تغابن ایدن ، بربرینى آلداتان .

مُتَغَابِى [ع] تغابى ایدن ، احمق طورى طاقنان ، کندیسنى

غي كوسترن : « مقصوده ظفرياب اولان آنجق بوجهانده — يا شخص غبيدر يافطين متغابي — آطنه‌لى ضيابك». متغابيانه = متغابيجه‌سنه .

متغافل [ع] تغافل ايدن ، غافل كورونن، غافل كبي طاورانان . متغافلانه = متغافلجه‌سنه . بصير متغافل . متغافلين = متغافللر .

متغالب [ع] تغالب ايدن .

متغامز [ع] تغامز ايدن ، بربرينه كوزاوجيله اشارت ايدن ، كوزاوجيله اشارت ايديشن . متغامزين = متغامزلر .

متغاير [ع] تغاير ايدن ، مغاير .

متغايظ [ع] تغايظ ايدن ، مغايظه ايدن .

متغذى [ع] تغذى ايدن ، غدا آلان ، بسلنن . اصلى (متغذى) در .

متغرب [ع] تغرب ايدن ، غربته چيقان . متغربين = متغربلر .

متغرد [ع] تغرد ايدن ، لطيف برصورتده نغمه پرداز اولان . اكثريا قوش حقنده قوللانيلير : مرغ متغرد . عندليب متغرد .

متغرر [ع] تغرر ايدن ، اغترار ايدن .

متغزل [ع] تغزل ايدن ، غزل سويلين ، غزل يازان . متغزلين = متغزللر .

متغسل [ع] تغسل ايدن ، اغتسال ايدن ، ييقانان .

متغشى [ع] تغشى ايدن ، بورونن ، اورتونن § غشى اولان ، غشى حالنه كلن : مستمع متغشى .

متغضب [ع] تعضب ايدن ، اقتضاب ايدن : متعصب متغضب .

متغفل [ع] تغفل ايدن ، متغافل .

متغلب [ع] تغلب ايدن ، بغير حق استيلا ، تحكم ايدن .

: فئهٔ متغلبه. بومقامده بعضاً موصوفی محذوف اوله‌رق (فلان متغلبه دندر) دینیلیرکه جماعت ویافئهٔ متغلبه دندر دیمك تقدیرنده‌در. متغلبانه == متغلبجه‌سنه. متغلبین == متغلبلر .

متغَلَّط [ع] تغلط ایدن ، غلطه دوشن، یاكیلان: لغوی متغلط .

متغَلّی [ع] تغلی ایدن ، غالیه سورونن ، تطیب ایدن .

متغَنِّج [ع] تغنج ایدن، نازلانان، ناز كوسترن . لطائفده استعمالی یاقیشق آلیر .

متغَنّی [ع] تغنی ایدن ، نغمه ایدن ، تعبیر قدیم اوزره ایرلایان . متغنیانه == متغنیجه‌سنه.

متغَوِّل [ع] تغول ایدن، غوللشن، رنكدن رنكه كیرن ، متلون .

متغَیِّب [ع] تغیب ایدن ، غائب اولان ، كوزدن نهان اولان .

متغَیِّر [ع] تغیرایدن، باشقه‌لاشان، باشقه درلو اولان. متغیرانه == متغیرجه‌سنه .

متغَیِّظ [ع] تغیظ ایدن ، اغتیاظ ایدن. غضبه كلن.

متغَیِّم [ع] تغیم ایدن ، بولوتلانان: هوای متغیم.

متفاخِر [ع] تفاخر ایدن . (تفاخره) ده باق .

متفاضِل [ع] تفاضل ایدن ، فضل و مزیت یاریشنه چیقان .

متفاوِت [ع] بربرندن فرقلی اولان: درجات متفاوته.

متفایِد [ع] تفاید ایدن ، فائده لشن ، بربرندن استفاده ایدن .

متفأّل [ع] تفأل ایدن ، فال آچان ، طوتان ، §خیره بوران، مقدمهٔ خیرعد ایدن. متفألانه == متفألجه‌سنه. متفألین == متفألر .

متفَتِّت [ع] تفتت ایدن، ریزه ریزه اولان، اوفاق اوفاق پارچه‌لنان .

متفجر [ع] تفجر ایدن؛ متفجر: صبح متفجر .

متفجع [ع] تفجع ایدن ، بر مصیبت وقوعنده آجیان، دردناك اولان .

متفحص [ع] تفحص ایدن ، ایچ یوزینی دقتله آراشدیران .

متفخر [ع] تفخر ایدن ، افتخار ایدن . متفخرانه = متفخرجه سنه .

متفرج [ع] تفرج ایدن، ازالهٔ غم ایدن ، کسب فرح ایچون قیره چیقان ، کزمکه ، سیره چیقان . متفرجین = متفرجلر .

متفرح [ع] تفرح ایدن، فرحلانان ، کسب فرح ایدن: متفرج متفرح .

متفرد [ع] تفرد ایدن، تك اولان، عدیلی، اقرانی اولمیان. متفردانه = متفردجه سنه . متفردین = متفردلر .

متفرز [ع] تفرز ایدن ، مفرز اولان ، آیریلان .

متفرس [ع] تفرس ایدن، وجه مصیب اوزره ادراك ایدن، سزن.

متفرش [ع] تفرش ایدن ، مفروش اولان، دوشنن.

متفرع [ع] تفرع ایدن ، اصلدن منشعب اولان ، فرعلنن، داللانان .

متفرعن [ع] تفرعن ایدن ، فرعونلشن ، فرعون طوری طاقنان ، فرعونکسیلن ، متکبر ، متجبر .

متفرغ [ع] تفرغ ایدن ، فارغ اولان ، واز کچن .

متفرق [ع] تفرق ایدن، طاغنیق، پریشان: مسائل متفرقه. مصارف متفرقه . موصوفی محذوف اولەرق (حوادث متفرقه ویا مصارف متفرقه) مقامنده اکثریا یالکز (متفرقه) قوللانیلیر.

مُتَفَسِّح [ع] تفسح ایدن، منفسح اولان.

مُتَفَسِّخ [ع] تفسخ ایدن، منفسخ اولان.

مُتَفَصِّم [ع] تفصم ایدن، انفصام ایدن.

مُتَفَضِّل [ع] تفضل ایدن، ادعای فضل ایدن، مزیت فروشلق ایلین. متفضلانه = متفضلجه سنه. متفضلین = متفضللر.

مُتَفَطِّر [ع] تفطر ایدن، انفطار ایدن، یاریلان.

مُتَفَطِّن [ع] تفطن ایدن، فهم ایدن، آکلایان.

مُتَّفِق [ع] اتفاق ایدن، بربرینه اویوب برلشن.

مُتَفَقِّد [ع] تفقد ایدن، آرایوب صوران.

مُتَفَقِّه [ع] تفقه ایدن، فقه تحصیل ایدن، فقیه اولان، متفقهانه = متفقهجه سنه. متفقهین = متفقهلر

مُتَفَكِّر [ع] تفکر ایدن، دوشونن. متفکرانه = متفکرجه سنه. متفکرین = متفکرلر.

مُتَفَلِّق [ع] تفلق ایدن، انفلاق ایدن، یاریلان، آچیلان.

مُتَفَنِّن [ع] تفنن ایدن، فنونه آشنا اولان، فنوندن بهره دار اولان: متفنن بر ذات. متفننانه = متفننجه سنه.

مُتَفَوِّض [ع] تفوض ایدن، عهده‌یه آلان، متفوضین = متفوضلر.

مُتَفَوِّق [ع] تفوق ایدن، اوسته چیقان، اوستون اولان، فائق. متفوقانه = متفوقجه سنه. متفوقین = متفوقلر.

مُتَفَوِّه [ع] تفوه ایدن، آغیزه، لسانه آلان.

مُتَفَهِّم [ع] تفهم ایدن ، تكلفله آكلایان ، ادراك ایدن . (تفهم)ه ده باق .

مُتَقابِل [ع] تقابل ایدن، قارشی قارشی‌یه اولان ، قارشی قارشی‌یه كلن . قارشیلاشان: سرایای متقابله . لشكر متقابل .

مُتَقاتِل [ع] تقاتل ایدن .

مُتَقادِم [ع] تقادم ایدن ، كچمش بولنان .

مُتَقارِب [ع] تقارب ایدن ، بر برینه یقین كلن ، یكدیكره یاقلاشان .

مُتَقارِن [ع] تقارن ایدن ، بر برینه قرین اولان ، یكدیكرك یاننه كلن . (مقارن) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر .

مُتَقاسِم [ع] تقاسم ایدن، بولنمش، آیری‌لاشان § بولشن.

مُتَقاصِر [ع] تقاصر ایدن ، بر شیئی یاپمغه قدرتی وار ایكن چكینوب یاپمیان . متقاصرانه = متقاصرجه‌سنه. ایفای وظیفه ده متقاصرانه حركت جالب مسؤلیتدر . متقاصرین = متقاصرلر .

مُتَقاضی [ع] تقاضی ایدن ، صیقشدیرن ، دینی طلب ایدن .

مُتَقاطِر [ع] تقاطرایدن، قطره قطره‌دوكلن ، طاملایان.

مُتَقاطِع [ع] تقاطع ایدن ، بر بر برینی كسن : خطین متقاطعین .

مُتَقاعِد [ع] مأموریتدن‌چكیلوب چراغ اولان . متقاعدین = متقاعدلر .

مُتَقامِر [ع] تقامرایدن،مقامره ایدن . قمار اویناشان .

متقبّل [ع] تقبل ایدن ، قبول ایدن .

متقدّس [ع] تقدس ایدن ، زیاده‌سیله پاك اولان ، مقدس اولان .

متقدّم [ع] تقدم‌ایدن، اوکه کچن، ایلری کچن، مقدم اولان.

(مُقدّم عریضه) مقامنده (متقدم عریضه) تعبیر سقیمنی قوللانمقدن جهلهٔ کتاب حالا واز کچه‌مدیلر! متقدمین = متقدملر: متقدمین ادبا. متقدمین فضلا. فضلای‌متقدمین.

متقرّب [ع] تقرب ایدن ، اقتراب ایدن . متقربین = متقربلر .

متقرّر [ع] تقر ایدن ، قرار بولان، قرارلاشان، مقرر اولان .

متقصّی [ع] تقصی‌ایدن، استقصا ایدن.دقتله آراشدیران.

متقطّر [ع] تقطر ایدن، طاملایان .

متقلّب [ع] تقلب ایدن ، دونن، دکیشن ، طرز آخره دوکان (تقلب)ه ده باق .

متقلّد [ع] تقلد ایدن ، طاقنان، قوشانان : متقلد سیف § بوینه آلان ، اوزرینه آلان ، درعهده ایدن. متقلدین=متقلدلر.

متقلّص [ع]تقلص‌ایدن، چیکلوب طوپلانوب بوزوشن : عصب متقلص .

متقلّل [ع] تقلل ایدن ، آز اولان ، آزالان : ماء متقلل .

متقمّص [ع] تقمص ایدن ، کوملك کین .

متقوّت [ع] تقوت ایدن ، (متغذی)یه بدل قوللا. نیله‌بیلیر .

متقوس [ع] تقوس ايدن، یای شکلنه کیرن ، یای کبی اکان : خط متقوس .

متقوّل [ع] تقول ایدن، قریحه‌دن یالان سویلین . متقولانه = متقولجه‌سنه . متقولین = متقوللر .

متقوّم [ع] تقوم ایدن، اکری ایکن طوغریلان : نهال متقوم .

متقوّی [ع] تقوی ایدن، قوت بولان، قوتلنن : مریض متقوی .

متّقی [ع] اتقا ایدن . صاقنان ، چکینن § اللهدن قورقان ، عابد ، زاهد .

متقيح [ع] تقیح ایدن، ایرینلنن: جروح متقیحه .

متقید [ع] تقید ایدن ، قیدلی بولنان، دقتلی طاورانان. متقیدانه = متقیدجه‌سنه . متقیدین = متقیدلر . § قیدلانان ، مقید اولان .

متكاثر [ع] تکاثر ایدن، چوغالان.

متكاثف [ع] تکاثف ایدن ، صیقلاشوب بربرینه کیره‌رك قالینلاشان ، کثافت پیدا ایدن ، کثیف اولان: بخار متکاثف.

متكاسل [ع] تکاسل ایدن ، اوشنن ، تنبلجه‌سنه طاورانان. متکاسلانه = متکاسلجه سنه . متکاسلین = متکاسللر.

متكافی [ع] تکافؤ ایدن ، برابرلشن، بربرینه کفو اولان. متکافیاً = متکافی اوله‌رق .

متكالب [ع] تکالب ایدن ، کوپك کبی بربرینك اوزرینه صیچرایوب آتیلان. متکالبانه = متکالبجه‌سنه . متکالبین = متکالبلر .

متكامل [ع] تکامل ایدن، تکمل ایدن . متکاملانه = متکاملجه‌سنه . متکاملین = متکامللر.

متكايد [ع] تکاید ایدن، بربرینه حیله ایدن. متکایدانه =

متکایدجه‌سنه. متکایدین == متکایدلر.

مُتَکَبِّر [ع] تکبر ایدن، کبرلنن، بیوکلنن، نفسنی بیوك کورن: «متکبرلره کبر ایتمه تصدق کبیدر سبلا». متکبرانه == متکبرجه‌سنه. متکبرین == متکبرلر.

مُتَکَثِّر [ع] تکثر ایدن، چوق اولان، چوغالان.

مُتَکَحِّل [ع] تکحل ایدن، کوزینه سرمه چکین. متکحلین == متکحللر.

مُتَکَدِّر [ع] تکدر ایدن، کدرلنن: قلب متکدر. متکدرانه == متکدرجه‌سنه. متکدرین == متکدرلر § بولانان: ماء متکدر.

مُتَکَرِّر [ع] تکرر ایدن، مکرر اولان، بردن زیاده وقوع بولان.

مُتَکَرِّه [ع] تکره ایدن، کریه کورن، تیکسینن. متکرهانه == متکرهجه‌سنه.

مُتَکَسِّر [ع] تکسر ایدن، قیریلان: پیمانهٔ متکسر.

مُتَکَشِّف [ع] تکشف ایدن، آچیلان.

مُتَکَفِّل [ع] تکفل ایدن، کفالت ایدن، کفیل اولان: دینك اداسنه متکفل. متکفلانه == متکفلجه‌سنه. متکفلین == متکفللر.

مُتَکَلِّف [ع] تکلف ایدن، کلفتلی ایش طوتان، اختیار زحمت ایدن. متکلفانه == متکلفجه‌سنه. متکلفین == متکلفلر: متکلفین شعرا.

مُتَکَلِّم [ع] تکلم ایدن، سویلین. (تکلم)ه ده باق. متکلمین == اهل سنتك عقائد دینیه علماسی.

مُتَکَمِّل [ع] تکمل ایدن، کماللنن، کمال بولان، کامل اولان. متکملانه == متکملجه‌سنه. متکملین == متکمللر.

مُتَکَمِّن [ع] تکمن ایدن، کیزلنن، پوصویه کیرن، درکمین اولان: لشکر متکمن.

متکوّن [ع] تکون ایدن، پیدا اولان ، وار اولان ، موجود اولان .

متکهّن [ع] تکهن ایدن، کاهنلك ، فالجیلق ، باقیجیلق ایدن: قبطئ متکهن. متکهنانه = متکهنجه سنه . متکهنین = متکهنلر.

متکیّس [ع] تکیس ایدن، کیاستلی کورینن ، ذکا فروشلق ایدن ، متکیسانه = متکیسجه سنه. متکیسین = متکیسلر .

متکیّف [ع] تکیف ایدن، بر کیفیتله متصف اولان. کیفیتلنن.

متلاحظ [ع] تلاحظ ایدن، کوز اوجیله بر برینه باقان، کوز اوجیله باقیشان. متلاحظین = متلاحظلر .

متلاحق [ع] تلاحق ایدن ، بر برینه ملحق اولان ، بر برینه قاتیلان ، قاتیشان .

متلاشی [ع - مولد] تلاش ایدن ، اضطراب ایله قاریشیق عجله ایدن : « نورجالدن متلاشی اولنجه دل — دوشسه‌م زمینه چوقمی تجلی زمانیدر — ناجی » . متلاشیانه = متلاشیجه سنه .

متلاصق [ع] تلاصق ایدن ، بر برینه بیتیشن: خطوط متلاصقه .

متلاطف [ع] تلاطف ایدن ، تلطف ایدن. نازکانه، لطف ایله معامله ایدن.

متلاطم [ع] تلاطم ایدن ، بر بر برینه اوروشان، چارپیشان : بحیرهٔ متلاطم الامواج § زیاده اوینایوب طالغه‌لنان : بحر متلاطم .

متلاعب [ع] تلاعب ایدن ، تلعب وملاعبه ایدن. اوینایان. اویون ایله مشغول اولان.

متلاعن [ع] تلاعن ایدن، ملاعنه ایدن .

متلافی [ع] تلافی ایدن ، الدن کیدن شیئی صکره دن تدارك ایدن .

مُتَلاقی [ع] تلاقی ایدن ، بربرینه قارشی‌کلوب بولوشان ، بربریله بولوشان .

مُتَلاکِم [ع] تلاکم ایدن، بربرینه یومروق اوران .

مُتَلاهی [ع] تلاهی ایدن ، آلات لهو ایله اوغراشوب اوینایان . متلاهیانه == متلاهیجه‌سنه .

مُتَلألی [ع] تلألؤ ایدن، پارلدایان، لمعان ایدن . (متلال) صورتنده ده قوللانیلیر : « او ، کلفشان خیابان روضهٔ ملکوت — پینده صانکه جواریسی انجم متلال »

مُتَلَبِّس [ع] تلبس ایدن ، کین . متلبسین == متلبسلر .

مُتَلَثِّم [ع] تلثم ایدن ، یاشماق طوتنان ، یاشماقلانان .

مُتَلَجْلِج [ع] تلجلج ایدن . سوزی دیلنی چیکنه‌یه‌رك سویلین ، آکلاشیلیر آکلاشلماز بر صورتده سویلین : خائف متلجلج .

مُتَلَحِّز [ع] تلحز ایدن ، دیکری اکشی برشی یرکن آغزی صولانان .

مُتَلَذِّذ [ع] تلذذ ایدن ، لذت بولان ، لذت آلان ، شیرینکام اولان . متلذذانه == متلذذجه‌سنه .

مُتَلَزِّج [ع] تلزج ایدن ، لزوجتلی اولان .

مُتَلَطِّخ [ع] تلطخ ایدن ، بولاشان ، بولاشیق اولان .

مُتَلَطِّف [ع] تلطف ایدن ، نازکانه معامله ایدن ، لطف ایله معامله ایدن . متلطفانه == متلطفجه‌سنه .

مُتَلَظّی [ع] تلظی ایدن ، آلو چیقاران ، آلولنن .

مُتَلَعِّب [ع] تلعب ایدن ، اوینایان ، اویونله مشغول اولان : طفل متلعب .

مُتَلَعْثِم [ع] تلعثم ایدن ، جواب ویرمسی لازم کلیرکن

ویره‌میوب ایرکان § صاچه صاپان جواب ویرن، کم کوم ایدن. متلعثمانه = متلعثمجه‌سنه . متلعثمین = متلعثملر .

مُتَلَفِّظ [ع] تلفظ ایدن. (تلفظ) ه باق .

مُتَلَقِّب [ع] تلقب ایدن ، کندی ایچون لقب اتخاذ ایدن ، لقب طاقنان ، اقبلانان . متلقبین = متلقبلر .

مُتَلَقِّم [ع] تلقم ایدن ، التقام ایدن . یوتان.

مُتَلَقِّی [ع] تلقی ایدن ، نظریله باقان ، ادراکه ، اعتقاده کوره قبول ایدن .

مُتَلَمِّذ [ع] تلمذ ایدن، شاکردلك ایتمك صورتیله تعلم ایدن. متلمذین = متلمذلر . متلمذانه = متلمذجه‌سنه .

مُتَلَمِّس [ع] تلمس ایدن ، لمس ایدن .

مُتَلَمِّع [ع] تلمع ایدن ، التماع ایدن ، پارلدایان : سیف متلمع .

مُتَلَوِّث [ع] تلوث ایدن ، بولاشوب مردار اولان ، ملوث اولان .

مُتَلَوِّن [ع] تلون ایدن، رنکدن رنکه کیرن § بر حالده طورمیوب حالدن حاله انتقال ایدن ، ثباتسز اولان : مزاجی متلون آدمدن وفا بکلنلمز . متلونانه = متلونجه‌سنه .

مُتَلَهِّب [ع] تلهب ایدن ، آلولنان .

مُتَلَهِّف [ع] تلهف ایدن ، متحسر ومحزون اولان ، تحسر ومحزونیت حالنده بولنان ، یانوب یاقیلان ، متلهفانه = متلهفجه‌سنه. متلهفین = متلهفلر .

مُتَلَهِّی [ع] تلهی ایدن. آلات لهو ایله اوغراشوب اوینایان.

مُتَلَیِّث [ع] تلیث ایدن، آرسلان روشلی ، آرسلان یورکلی اولان . متلیثانه = متلیثجه‌سنه ؛ صولت متلیثانه .

متلين [ع] تلين ايدن، يومشاق اولان، يومشايان، (متخشن) ك ضدى .

متماثل [ع] تماثل ايدن ، مماثله ايدن .

متماجد [ع] تماجد ايدن، مجدينى، شرفنى ياد ايله افتخار ايدن .

متمادى [ع] تمادى ايدن، زياده اوزايان ، زياده اوزون اولان ، بيتوب توكنمين . متمادياً = متمادى اولەرق ، آرقەسى كسيليمەرك ، دائما .

متمارض [ع] تمارض ايدن، خسته كبى كورينن ، يالاندن خسته اولان : طبيب متمارض . متمارضانه = متمارضجەسنه، متمارضين = متمارضلر .

متمالك [ع] تمالك ايدن ، نفسنه مغلوب اولميان ، نفسنى ضبطه متقدر اولان ، كندينه مالك اولان .

متمايل [ع] تمايل ايدن ، ميل ايدن ، ميللنن . متمايلانه = متمايلجەسنه. (تمايل) ەده باق.

متمتع [ع] تمتع ايدن، فائدەلنن، كارايدن. ماداتدەقوللانيلير.

متمثل [ع] تمثل ايدن ، برشيئك صورتنه كيرن : انسان صورتنده متمثل برملك § برسوزى مثل اولەرق ايراد ايدن .

متمجد [ع] تمجد ايدن ، مجد صاحبى اولان ، كسب مجد ايدن .

متمجس [ع] تمجس ايدن ، مجوسى اولان .

متمخط [ع] تمخط ايدن ، سومكورن .

متمدح [ع] تمدح ايدن ،كنديني اوكن ، اوكن . متمدحانه = متمدحجەسنه . متمدحين متمدحلر .

مُتَمَدِّنْ [ع] تمدن ایدن ، کسب مدنیت ایدن ، مدنی اولان .

مُتَمَرِّدْ [ع] تمرد ایدن ، عناد واستکبار ایدن ، دیك کلن . متمردانه = متمردجه‌سنه . متمردین = متمردلر .

مُتَمَرِّنْ [ع] تمرن ایدن ، ادمان ایدن ، ملازمت ایدن ، آلشمق ایچون دوام اوزره چالیشان .

مُتَمَزِّقْ [ع] تمزق ایدن ، ییرتیلان ، پاره‌لنن ، پاره پاره اولان .

مُتَمَسِّحْ [ع] تمسح ایدن ، بر شیئه ال سورن ، مسح ایدن § برشیئه سورونن .

مُتَمَسْخِرْ [ع] تمسخر ایدن ، مسخره‌لنان ، مسخره‌لق ایدن § مسخره‌لق اجراسیله استهزا ایدن . متمسخرانه = متمسخرجه‌سنه متمسخرین = متمسخرلر .

مُتَمَسِّكْ [ع] تمسك ایدن ، اهتمام ایله طوتنان : شریعت غرایه متمسك .

مُتَمَسْكِنْ [ع] تمسکن ایدن ، مسکین اولان ، مسکینلشن ، مسکینلك کوسترن .

مُتَمَشِّطْ [ع] تمشط ایدن ، صاچنی صاقالنی طارایان .

مُتَمَشِّقْ [ع] تمشق ایدن ، مشق آلان ، مشق اتخاذ ایدن ،

مُتَمَشِّی [ع] تمشی ایدن ، یوروین : مصالح متمشیه .

مُتَمَطِّرْ [ع] تمطر ایدن ، سرینلمه‌مك کبی بر مقصدله یاغموره چیقان .

مُتَمَكِّنْ [ع] تمکن ایدن ، مکانلانان ، مکان طوتان ، یرلشن : ازمیرده متمکن فلان .

مُتَمَلِّقْ [ع] تملق ایدن ، یالطاقلانان . متملقانه = متملقجه‌سنه . (تملق) ه‌ده باق .

مُتَمَلِّكْ [ع] تملك ایدن ، ملك ایدینن ، تحت تصرفه آلان .

متملل [ع] تملل ایدن، بر ملته داخل اولان ، بر ملتك افرادندن اولان، برملت ایله ملتلنن: ملت اسلام ایله متملل .

متمنی [ع] تمنی ایدن ، دیله‌ین ، آرزو ایدن . متمنیانه = متمنیجه‌سنه .

متمنی [ع] تمنی اولنمش ، دیلنمش ، آرزو ایدلمش .

متموج [ع] تموج ایدن ، طالغه‌لنان، طالغه طالغه اولان: بحر متموج . چمنزار متموج . نغمهٔ متموج .

متمول [ع] تمول ایدن ، چوق مال صاحبی اولان ، مالدار اولان ، زنکین . متمولانه = متمولجه‌سنه. متمولین = متمولر .

متمهد [ع] تمهد ایدن ، یاییلوب دوشنن .

متمهدی [ع] تمهدی ایدن ، مهدیلك دعواسنه قالقیشان ، مهدیلك دعواسنده بولنان. متمهدیانه = متمهدیجه‌سنه .

متمهر [ع] تمهر ایدن ، ماهر اولان ، کسب مهارت ایدن : کتابتده متمهر بر ذات . متمهرین = متمهرلر .

متمیز [ع] تمیز ایدن، معناً امثالندن آیریلان، امثالی آرا‌سندن آیریلوب آیریجه برموقع طوتان، سچیلن. فارسی جمعی متمیزان، عربی جمعی متمیزین. متمیزان ادبا. متمیزین ارباب قلم .

متمیع [ع] تمیع ایدن ، صیویق اولان ، صیویقلاشان ، مایع حالنه کلن .

متناثر [ع] تناثر ایدن، انتشار ایدن، صاچیلان.

متناجی [ع] تناجی ایدن ، فیسلداشن . فیسلتی ایله اسرار سویلشن. متناجیانه = متناجیجه‌سنه .

متنادر [ع] تنادر ایدن، نادرلشن، کسب ندرت ایدن .

متنادم [ع] تنادم ایدن ، منادمه ایدن .

متنادی [ع] تنادی ایدن، بربرینه ندا ایدن، ندا ایدیشن.

متنازع [ع] تنازع ایدن ، منازعه ایدن .

متناسب [ع] تناسبله متصف . بربرینه مناسب اولان. اعضای انسانك بربرینه مناسب اولمسی کبی .

متناسل [ع] تناسل ایدن ، بر برندن طوغوب اوره‌ین.

متناشد [ع] تناشد ایدن ، مناشده ایدن .

متناصر [ع] تناصر ایدن، بربرینه نصرت ایدن ، یاردیملا - شان . (تناصر)ه ده باق.

متناطح [ع] تناطح ایدن ، بوینوزلریله بربرلرینه اوران ، سوسوشن .

متناظر [ع] تناظر ایدن، بربرینه باقان ، بر برینه ناظر اولان : ایکی متناظر پنجره .

متنافر [ع] تنافر ایدن ، بربرندن اورکن ، بر برندن نفرت ایدن .

متنافس [ع] تنافس ایدن، منافسه ایدن .

متناقص [ع] تناقص ایدن ، آزالان ، اکسیلن .

متناقض [ع] تناقض ایدن ، ایکی سوزی بربرینه مخالف اولان . § ایکنجی سوزی برنجی سوزینه مخالف اولان .

متناکح [ع] تناکح ایدن ، نکاحلاشان ، بربریله زوج وزوجه اولان .

متناکر [ع] (متجاهل) ایله مترادفدر .

متناول [ع] تناول ایدن ، آلوب ییِن . متناولین = متناوللر .

متناوم [ع] تناوم ایدن ، اویور کبی کورونن ، یالاندن اویویان . متناومانه = متناومجه.

سنه . متناومين == متناوملر .

متناهی [ع] تناهی ایدن، نهایت بولان، پایانی اولان. نامتناهی ــ و ــ غیرمتناهی == نهایتی اولمیان، اوجی بوجاغی بولنمیان، بی پایان: فضای نامتناهی. عدد نامتناهی.

متنبت [ع] تنبت ایدن ، نابت اولان ، یردن بیتن .

متنبی [ع] تنبؤ ایدن ، نبوت کاذبه ادعا ایلین ، یالان اوله‌رق پیغمبرلك دعواسنده بولنان. § شاعر مشهور (ابوالطیب احمد). مشارالیه اشعار بلیغانه سنه کووه‌نه‌رك دعوای نبوت ایتدیکندن (متنبی) عنوانیله شهرت بولمش ومؤخراً بویله بر دعوای باطله قیامندن طولایی حبس ایدلمکله توبه ایتمشدر.

متنبه [ع] تنبه ایدن ، انتباه ایدن ، اویانیق ، آکاه.

متنثر [ع] تنثر ایدن، صاچیلان.

متنحنح [ع] تنحنح ایدن، بوغازینی مکرراً خیرلدادوب سسلندیرن : ترپاکی؛ متنحنح. متنحنحانه == متنحنحجه‌سنه. متنحنحين == متنحنحلر.

متنحی [ع] تنحی ایدن ، آلارغه طوران، برطرفه چکیلن.

متندم [ع] تندم ایدن، ندامت کتیرن، پشیمان اولان . متندمانه == متندمجه‌سنه. متندمين == متندملر .

متنزل [ع] تنزل ایدن ، آشاغی اینن ، آشاغیلایان . § کوکل آلچاقلغی ایدن، لطف کوسترن، قدر حقیقیسندن آشاغی عد اولنه‌جق صورتده معامله ده بولنان . متنزلاً == متنزل اوله‌رق . متنزلانه == متنزلجه‌سنه . متنزلين == متنزللر .

متنزه [ع] تنزه ایدن ، کسب انشراح ایدن، کسب انشراح ایچون فرحلی یرلرده کزین . متنزهانه == متنزهجه‌سنه. متنزهين == متنزهلر. (تنزه) ه ده باق :

متنسق [ع] تنسق ایدن، بك نسق اولان .

مُتَنَسِّم [ع] تنسم ايدن، روزكار استشمام ايدن : متنسم نسيم بهار. متنسمانه = متنسمجه سنه. (متنفس) معناسنه ده كاير.

مُتَنَشِّب [ع] تنشب ايدن، بر شيئه ايليشوب طوتيلان.

مُتَنَشِّر [ع] تنشر ايدن، انتشار ايدن، طاغيلان، ياييلان.

مُتَنَشِّط [ع] تنشط ايدن، نشاطلانان.

مُتَنَشِّف [ع] تنشف ايدن، صويى، رطوبتى كنديـنه چكوب ايچن، امن.

مُتَنَصِّب [ع] تنصب ايدن، انتصاب ايدن، ديكيلوب طوران.

مُتَنَصِّح [ع] تنصح ايدن، انتصاح ايدن، نصيحت ديكله ين، قبول ايدن. متنصحانه = متنصحجه سنه.

مُتَنَصِّر [ع] تنصر ايدن، خرستيان اولان.

مُتَنَظِّر [ع] تنظر ايدن، دوشو نه رك دقتله باقان، دقتله باقه رق دوشونن. متنظرانه = متنظرجه سنه.

مُتَنَظِّف [ع] تنظف ايدن، مادةً تميزلنن، پاكلنن.

مُتَنَظِّم [ع] تنظم ايدن، منتظم اولان.

مُتَنَعِّم [ع] تنعم ايدن، نعمت ايچنده بولنه رق راحت ايدن. متنعمانه = متنعمجه سنه. متنعمين = متنعملر.

مُتَنَغِّم [ع] تنغم ايدن، نغمه پردازلق ايدن. (تنغم) ه ده باق.

مُتَنَفِّر [ع] تنفر ايدن، نفرت ايدن. متنفرانه = متنفرجه سنه.

مُتَنَفِّس [ع] تنفس ايدن، صولوق آلان.

مُتَنَفِّل [ع] تنفل ایدن، نافله نماز قیلان .

مُتَنَقِّد [ع] منقد

مُتَنَقِّل [ع] تنقل ایدن، بر یردن دیکر بریره کوچن .

مُتَنَكِّر [ع] تنکر ایدن، بیلنمیه‌جك ، طانلمیه‌جق قیافته کیرن. متنکراً = متنکراوله‌رق. متنکرانه = متنکرجه‌سنه .

مُتَنَكِّس [ع] تنکس ایدن ، باش آشاغی اولان ، سرنکون اولان .

مُتَنَمِّر [ع] تنمر ایدن ، قاپلانلاشان، قاپلان خویلو اولان § بریسنی لسان ایله تهدید ایدرکن کوموردنمك صورتنده نسنی اوزاتان§ اکشی‌چهره‌ولسان شدید ایله تهدید ایدن . متنمرانه = متنمرجه‌سنه .

مُتَنَمِّل [ع] تنمل ایدن، قارنجه کبی قاینایان .

مُتَنَوِّح [ع] تنوح ایدن، نوحه ایدن : ضرغ متنوح . متنوحانه = متنوحجه‌سنه .

مُتَنَوِّر [ع] تنورایدن، نورلانان، روشن اولان ، آیدینلق اولان : « کوردکجه اولوردی متنور نظرجان » .

مُتَنَوِّع [ع] تنوع‌ایدن، نوعلنن، نوع‌نوع‌اولان، کوناکون اولان : نباتات متنوعه ، مسائل متنوعه .

مُتَوَاتِر [ع] تواترصفتیله متصف، اولان، افواه ناسده دائر اولان ، هرکسجه معلوم ومصدق. متواتراً = متواتر اوله‌رق.

مُتَوَاثِب [ع] تواثب‌ایدن، بربری اوزرینه صیچرایان ، بربری اوزرینه آتیلان .

مُتَوَاثِق [ع] تواثق‌ایدن، بربرینه اعتماد ایتمك صورتیله عهدلشن .

متواجه [ع] تواجه ایدن ، مواجهه ایدن. یوزلشن .

متوارث [ع] توارث ایدن ، برندن دیکرینه میراث قالان، برندن دیکرینه ارثاً انتقال ایدن .

متوارد [ع] تواردایدن، کلن : مکاتیب متوارده .

متواری [ع] تواری ایدن ، کیزلن : زیرترابده متواری. قمر، زیرسحابده متواری اولدی .

متوازن [ع]توازنایدن.ایکیسنك وزنیمساوی اولان،وزناً بر اولان : متـوازن ایکی یوك .

متواصل [ع] تواصل ایدن، بربرینه واصل اولان، قاووشان .

متواصی [ع] تواصی ایدن ، بربرینه توصیه ایدن.

متواضع [ع] تواضع ایدن، آلچاق کوکللولك کوسترن : ضعمتوا بشقه، متذلل ینه بشقه‌در:

متواضعانه == متـواضع اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معامله متوا. ضعانه . متواضعین == متواضعلر.

متواعد [ع] تواعد ایدن ، وعدلشن، بربرینه سوز ویرن. متواعدین == متواعدلر.

متوافر [ع] توافر ایدن، چوق اولان، چوغالان: شان متوافر. ماء متوافر.

متوافق [ع]توافق‌ایدن، اویان، اویغون کلن .

متواکل [ع] تواکل‌ایدن،بربرینی وکیل‌ایدن .

متوالد [ع] (متناسل) ه باق.

متوالی [ع] توالی ایدن، بربری آردنجه کیدن ، پی درپی اولان، متتالی. متوالیاً == متوالی اولەرق .

متوتر [ع] توتر ایدن ، کریلن، کرکین اولان: حبل‌متوتر. اعصاب متوتره .

مُتَوَثِّق [ع] توثق ايدن ، وثوق ايله طوتنان ، اعتماد ايله استناد ايدن. متوثقانه = متوثقجه‌سنه.

مُتَوِّج [ع] تتويج ايدن ، تاج كيديرن .

مُتَوَّج [ع] تتويج اولنمش، تاج كيديرلمش .

مُتَوَجِّد [ع] توجد ايدن، وجده كلن، حاللنن. (متواجد) يالڭز اوله‌رق توجد ايدن معناسنده قوللانيلير .

مُتَوَجِّع [ع] توجع ايدن، آغريان، وجعلانان: عضو متوجع. معنيً درناك اولان معناسنه‌ده قوللانيلير : قلب متوجع . روح متوجع. متوجعانه = متوجعجه‌سنه.

مُتَوَجِّه [ع] توجه ايدن ، يوزيني برجهته دوندرن، يوننلن: قبله‌يه متوجه. قلباً جناب حقه متوجه. متوجهاً = متوجه اوله‌رق. متوجهانه = متوجه اولانه ياقيشير صورتده . متوجهين = متوجهلر.

مُتَوَحِّد [ع] توحد ايدن. (متفرد) ايله مترادفدر. (متفرد) زياده قوللانيلير .

مُتَوَحِّش [ع] توحش ايدن ، وحشتلنن ، اورکن : اكثر حيوانات انساندن متوحشدر. متوحشانه = متوحشجه‌سنه.

مُتَوَدِّد [ع] تودد ايدن ، محبت، دوستلق ايدن، متوددانه = متوددجه‌سنه .

مُتَوَرِّث [ع] تورث ايدن ، وارث اولان .

مُتَوَرِّط [ع] تورط ايدن، ورطه‌يه دوشن، برمشكل ايشه تصادف ايدن .

مُتَوَرِّع [ع] تورع ايدن ، ورع صاحبي اولان، پرهيزكار اولان . متورعانه = متورع اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُتَوَرِّق [ع] تورق ايدن، ياپراقلانان : شجر متورق .

مُتَوَرِّم [ع] تورم ایدن ، ورم علتنه کرفتار اولان .

متورماً = متورم اوله‌رق . متورمین = متورملر .

مُتَوَزِّع [ع] توزع ایدن، طاغیلان.

مُتَوَسِّخ [ع] (متدنس) ایله مترادفدر .

مُتَوَسِّد [ع] توسد ایدن ، یاصدیغه طایانان : یوز یاصدیغنه متوسد برآدم. (مستند) مقامنده‌ده قوللانیله‌بیلیر . متوسداً = متوسد اوله‌رق .

مُتَوَسِّط [ع] توسط ایدن ، آره‌یه کیرن ، وساطت ایدن ، واسطه اولان . متوسطین = متوسطلر.

مُتَوَسِّع [ع] توسع ایدن ، وسعتلنن، کنکیشلنن .

مُتَوَسِّل [ع] توسل ایدن ، وسیله اتخاذیله معنی طوتنان ، صاریلان : حضرت پیغمبرک روحانیتنه متوسل. متوسلاً = متوسل اوله‌رق .

مُتَوَشِّح [ع] توشح ایدن ، (متزین) مقامنده قوللانیلیر. بونده طاقوب طاقشدیران معناسی ملاحظه اولنور .

مُتَوَصِّل [ع] توصل ایدن، اولاشان، قاووشان، واصل اولان: وطننه متوصل برغریتزده.

مُتَوَضِّح [ع] توضح ایدن ، وضوح پیدا ایدن، واضح اولان .

مُتَوَضِّئ [ع] توضؤ ایدن، آبدست آلان .

مُتَوَطِّن [ع] توطن ایدن ، وطنلانان ، وطن طوتان: قونیه‌ده متوطن .

مُتَوَغِّل [ع] توغل ایدن، زیاده‌سیله مشغول اولان ،

مشغول اولمقده ایلری کیدن : فن طب ایله متوغل . متوغلین == متوغللر .

متوفق [ع] توفق ایدن ، موفق اولان، توفیقه مظهر اولان.

متوفی [ع] وفات ایتمش، اولمش. بونك موءنثی اولمق اوزره قوللانیلان (متوفیه) یا کلشدر . طوغریسی (متوفاة)در .

متوقد [ع] توقد ایدن، طوتیشوب یانان: آتش متوقد .

متوقر [ع] توقر ایدن، وقار پیدا ایدن، وقارلانان. متوقرانه == متوقرجه‌سنه . متوقرین == متوقرلر .

متوقع [ع] توقع ایدن ، امید ایدن ، اومان . متوقعانه == متوقعجه‌سنه .

متوقف [ع] توقف ایدن، اکلنن، طوران § تعلق ایدن، آنسز اوله‌میان : لیلك حلولی شمسك غروبنه متوقفدر. ایکنجی معناده استعمالی غالبدر.

متوقی [ع] توقی ایدن، صاقنان، چکنن .

متوکل [ع] توکل ایدن ، جناب حقه تسلیم امور ایله انقیاد ایدن. (توکل)ه باق . متوکلاً == متوکل اوله‌رق . متوکلاً علی الله ، متوکلانه == متوکلجه‌سنه .

متولد [ع] تولد ایدن ، حقیقی و مجازی طوغان: بو چوجق فلان قادیندن متولددر . بو نزاع، او سوزدن متولد در.

متولول [ع] تولول ایدن، ولوله ایدن .

متوله [ع] توله ایدن، وله کتیرن، حیران، سراسیمه اولان : عاشق متوله. متولهانه == متولهجه‌سنه.

متولّی [ع] امور اوقافه نظارت ایدن : « چونکه وقف ایلیه‌مزدك جهت عشقه تنك ـــ متولی قزی سومك نه وظیفه کدی سنك ـــ لا » . ترکجه‌ده بشقه معناده قوللانیلماز.

متوهّم [ع] توهم ایدن، وهمه دوشن، وهم ایدن، فاسد اوله‌رق ظن ایدن . متوهمانه == متوهمجه‌سنه . متوهمین == متوهملر .

متویّل [ع] تویل ایدن ، واویلا چاغیران : مصیبت زده متویل .

متهاجم [ع] تهاجم ایدن، بربرینه هجوم ایدن .(مهاجم) کبی ساده‌جه هجوم ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر . متهاجمانه == متهاجمجه سنه . متهاجمین == متهاجملر .

متهاجی [ع] تهاجی ایدن، بربرینی هجو ایدن . ساده‌جه هجو ایدن معناسنده‌ده قوللانیلیر. متهاجیانه == متهاجیجه‌سنه ،

متهارم [ع] تهارم ایدن، اختیار کبی کوروتن، یالاندن اختیارلق کوسترن: جوان متهارم. متهارمانه == متهارمجه‌سنه متهارمین == متهارملر .

متهافت [ع] تهافت ایدن ، بر شیئك پی درپی اوزرینه دوشن ، کندینی پی‌درپی برشیئه چارپان : شمعه متهافت پروانه . متهافتانه == متهافتجه‌سنه .

متهالك [ع] تهالك ایدن، مجولانه، بی صبرانه میل ایدن . متهالكانه == متهالکجه‌سنه . متهالکاً == متهالك اوله‌رق .

متهاون [ع] تهاون ایدن، برایشی مهمسه‌میوب آغیر طاورانان.

متهتّك [ع] تهتك ایدن، ییرتیلان § صیریق اولان ، رسوا- یلقدن متأثر اولمیه‌جق برحالده بولنان .

متهجّد [ع] تهجد ایدن ، کیجه اویانوب نماز قیلان .

متهدّم [ع] تهدم ایدن ، منهدم اولان ، ییقیلان .

متهدّی [ع] تهدی ایدن، هدایتلنن، هدایت بولان : فاسق متهدی. (مهتدی) مقامنده قوللانیله‌ماز.

متهزّج [ع] تهزج ایدن، ترانه پرداز اولان. متهزجانه = متهزججه‌سنه. متهزجین = متهزجلر.

متهزّز [ع] تهزز ایدن، اهتزاز ایدن، تتره‌ین.

متهکّم [ع] تهکم ایدن، استهزا ایدن. متهکمانه = متهکمجه‌سنه.

متهلّل [ع] تهلل ایدن، مسرتدن یوزی کولن.

متهنّج [ع] تهنج ایدن، آناسنك قارنده یکیجه جانلانوب حرکته باشلایان: جنین متهنج.

متهوّد [ع] تهود ایدن، یهودی اولان.

متهوّر [ع] تهور ایدن، شدت کوسترن، صوکنی دوشونمیه‌رك بردنبره حدتلنن: متهوراً = متهوراوله‌رق: متهوراً قتل. متهورانه = متهورجه‌سنه.

متهیّب [ع] تهیب ایدن، اظهار هیبت ایدن § هیبت آلوب قورقان.

متهیّج [ع] تهیج ایدن، هیجانه کلن، هیجانلانان: قلب متهیج. متهیجاً = متهیج اوله‌رق. متهیجانه = متهیج اولانه یاقیشیر صورتده.

متهیّم [ع] تهیم ایدن. (متحیر) ه بدل قوللانیله بیلیر. متهیمانه = متهیمجه‌سنه متهیمین = متهیملر.

متهیّء [ع] تهیؤ ایدن، حاضرلانان: متهیئ حرکت.

متیبّس [ع] تیبس ایدن، قورویان، کسب یبوست ایدن.

متیسّر [ع] تیسر ایدن، قولایلقله حصوله کلن، میسر اولان.

متیقّظ [ع] تیقظ ایدن، اویانیق بولنان. متیقظانه = متیقظجه‌سنه.

متيقن [ع] تيقن ايدن ، يقيناً بيلن .

متيمم [ع] تيمم ايدن ، آبدسته بدل وجه شرعی اوزره اجرای طهارت ايدن ، يوز ايله ديرسكه وارنجه يه قدر اللره طوپراق مسح ايدن . متيمماً = متيمم اوله‌رق. متيممانه = متيممجه‌سنه.

متيمن [ع] تيمن ايدن ، بر شيئی يمنلو عد ايدرك آندن ميمنت اومان .

متيمن [ع] تيمن اولنمش ، يمنلو عد اولنه‌رق كنديسندن ميمنت اوموُلمش . مبارك ، مسعود .

مثاب [ع] ثوابه نائل اولمش .

مثابرت [ع] بر شيئه مداومت ايتمك .

مثبت [ع] اثبات ايديجی ، ايدن .

مثبت [ع] اثبات اولنمش .

مثبت [ع] تثبيت ايديجی ، ايدن . ثابت قيلجی ، قيلان ،

مثبت [ع] تثبيت اولنمش .

مثقب [ع] تثقيب ايديجی ، ايدن ، دلن .

مثقب [ع] تثقيب اولنمش ، دلنمش .

مثقل [ع] تثقيل ايديجی ، ايدن ، آغيرلاشديران .

مثقل [ع] تثقيل اولنمش ، آغيرلاشديرلمش .

مثلث [ع] اوچلنديرلمش ، § اوچ كره تصفيه اولنه‌رق چكلمش بر نوع شراب § اوچ كوشه‌لی برنوع شكل هندسی .

مثلثات [ع] مثلثلرك خواص وكيفياتندن بحث ايدن بر علم .

مثمر [ع] ميوه دار ، ميوه ويريجی ، ويرن .

مثمن [ع] سکز رکنلی § ثمن مقابلنده صاتلمش شیء،مبیع § سکز ضلعی حاوی شکل .

مثنی [ع] ایکی قات یاپلمش ،

مثول [ع] برینه حرمةً آیاقده دیکیلوب طورمق . یالکز رسمیاتده قوللانیلیر : فلان سفیر حضور همایونده شرف مثوله نائل اولدی .

مجاب [ع] کندیسنه جواب ویرلمش§ قبول ایدلمش.

مجادل [ع] مجادله ایدیجی ، ایدن .

مجادله [ع] منازعه ایتمك، خصومت ایتمك، § الزام خصم ایچون برمسئلهٔ علمیه‌ده منازعه .

مجاذبه [ع] ایکی شی بربرینی چکمك : ایکی روحك مجاذبه‌سی .

مجارات [ع] یورومکده یاریش ایتمك .

مجارزه [ع] برده بیرونانه لطیفه ایتمك ، حویراتجه‌سنه شقه‌لشمق .

مجاز [ع] اجازت ویرلمش، کندیسنه اذن ورخصت ویرلمش § استادی طرفندن اکمال تحصیل ایتدیکی تصدیق اولنمش ، کندیسنه اجازتنامه ویرلمش .

مجازات [ع] کرك ایلکه کرك کوتولکه مقابل جزا ومکافات ایتمك § مجرمه ارتکاب ایتدیکی جرمه مقابل ویریلن جزا.

مجازفه [ع] کوتورو صاتمق.

مجاسر [ع] مجاسرت ایدیجی، ایدن.

مجاسرت [ع] جسارت ایتمك.

مجالس [ع] مجالست ایدیجی، ایدن .

مجالست [ع] مجلس تشکیل ایتمك، برمجلسده اوطورمق ، همنشین اولمق .

مجامعه [ع] جماع ایتمك.

مجامله [ع] بریسیله صمیمانه دوستلق ایتمیه‌رك صورتا كوزلجه معامله ایدیشمك § كوزل الفت ومعاشرت ایدیشمك. نظمده (مجاملت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مجانبت [ع] برشیدن اوزاقلشمق ، اوزاق اولمق .

مجانس [ع] بكزه‌ین ، هم‌جنس اولان.

مجانست [ع] بكزه‌مك، هم‌جنس اولمق .

مجاوبه [ع] برینه جواب ویرمك.

مجاودت [ع] كرم واحسان ایتمك .

مجاور [ع] قومشو ، قومشولق ایدن § حرمین شریفینده اعتكاف ایدن .

مجاورت [ع] مجاورلك، قومشولق، همسایكی.

مجاهد [ع] دشمن دین ایله جنك ایدن § جهد ایدن ، چالیشان.

مجاهدانه = مجاهدجه‌سنه . مجاهدین = مجاهدلر .

مجاهده [ع] رنج ومشقت، كوشش § دشمن دین ایله‌جنك ایتمك .

مجاهره [ع] ظاهره چیقارمق ، آشكاره‌ایتمك . مجاهرة = مجاهره صورتیله.

مجبر [ع] اجبار اولنمش، كندوسنه زور ایدلمش .

مجبر [ع] اجبارایدن، زورله‌یان. آمر مجبر = تهدیدی ایقاعه قادر اولان آمر .

مجتبی [ع] انتخاب اولنمش ، بر كزیده. (اجتبایه) ده‌باق.

مجتمع [ع] اجتماع‌ایدن، بریكن، طوپلانان، بریره، برآره‌یه كلن : اشخاص مجتمعه .

مجتنب [ع] اجتناب‌ایدن، صاقنان، چكنن ، اوزاقلاشان : قبایحدن مجتنب .

مجتنح [ع] اجتناح ايدن، ميلله نن. § سجده‌ده وجه مشروع اوزره اللريني يره وضع ايله دير. سكلريني آچه‌رق قوللريني قناد شكلنده طوتان: ساجد مجتنح .

مجتبى [ع] اجتنا اولنمش. دوشيرلمش .

مجتور [ع] اجتوار ايدن، قومشو اولان .

مجتهد [ع] اجتهاد ايدن، قدرتی يتديكی قدر چاليشان § كتاب وسنتدن استخراج حكم شرعی خصوصنده بذل مقدور ايدن، بوصورتله بر مذهب ميدانه چيقاران فقهده متبحر ذات . مجتهدين = مجتهدلر .

مجد [ع] برايشده چاليشان ، سعی وغيرت ايدن. مجدانه = مجد اولانه ياقيشير صورتده .

مجدد [ع] تجديد ايدن، يكيلنديرن. مجددانه = مجدد اولانه ياقيشير صورتده. مجددين = مجددلر .

مجدد [ع] تجديد اولنمش ، يكيلنديرلمش. مجدداً = مجدد صورتيله : خانه‌نك مجدداً انشاسی.

مجدر [ع] چيچك چيقاران.

مجرب [ع] تجربه ايدن، دنه‌ين، جهانك امور واحوالنه واقف اولان. عربی جمعی مجربين. فارسی جمعی مجربان: «مجربان اموركِ كلامی كرچك ايمش — يالان ديدكلری دنيايی بويله بيلمز ايدم — عونی بك»

مجرب [ع] تجربه اولنمش ، دنه‌نمش : « من جرب المجرب حلت به الندامه — حافظ »

مجرد [ع] تجريد اولنمش ، صويلمش، عريان ايدلمش § تارك دنيا ، نفسنی ماسوادن قطع ايله جناب حقه توجه ايدن § بكار اولان، متأهل اولميان، مرد بی زن § فقط ، آنجق ، يالكز: مجرد لطفكزه اغتراراً سويليورم § عند الحكما

عقول و نفوس کبی ماده‌دن منزه اولان شی. ارباب شریعت عندنده ملائکه و ارواح. مجردات = مجرد اولان شیلر، جسمانی اولمیانلر، روحانی اولانلر.

مُجرِم [ع] ارتکاب جرم و گناه ایدن § قانونك اوامرینه مغایر حرکتده بولنان. مجرمین = مجرملر.

مُجَسَّم [ع] تجسیم اولنمش، جسملندیرلمش، جسملی، کوده‌لی.

مُجَعَّد [ع] تجعید اولنمش، صاچی قیویرجق ایدلمش، قیویرجق، موی مرغول: زلف مجعد.

مُجَفَّف [ع] تجفیف اولنمش، قورودلمش.

مُجْلِی [ع] اجلا اولنمش، سور. کونه کوندرلمش.

مُجَلّی [ع] جلاویرلمش، روشن و آشکار ایدلمش، جلالی: مرآت مجلی.

مُجَلْجَل [ع] چنغراقلی: استر مجلجل.

مُجَلِّد [ع] تجلید ایدن، کتاب جلدلین، جلدجی. مجلدین = مجلدلر.

مُجَلَّد [ع] تجلید اولنمش. مجلدات = مجلد اولان شیلر.

مُجَمَّد [ع] طوندیرلمش.

مُجْمَل [ع] اجمال اولنمش، قیصالدلمش § قیصه، خلاصه. مجملاً = مجمل اوله‌رق.

مُجَنَّح [ع] قنادلی.

مُجَوِّد [ع] قرآن عظیم الشانی تجوید اوزره اوقویان، حسن تلاوت ایدن.

مُجَوَّر [ع] تجویر اولنمش، جوره نسبت ایدلمش.

مُجَوَّز [ع] تجويز اولنمش ، جائز كورلمش .

مُجَوَّزه [ع] اسكيدن كيلان برنوع قاووق .

مُجَوَّف [ع] تجويف اولنمش ، اويوق ، ايچى بوش شى .

مُجَهَّز [ع] تجهيز اولنمش ، لوازمى ترتيب و تنظيم اولنمش : آرمسترونغ طوپلريله مجهز برسفينهٔ حربيه .

مُجَوْهَر [ع] جواهرايله تزيين اولنمش .

مُجَهَّل [ع] جهالته نسبت اولنمش ، § احوالى تماميله بيلنمكه مدار برشيئى قالمامش اولان . مجهلاً مجهل اولەرق .

مُجيب [ع] اجابت ايدن ، قبول ايدن : جناب حق مجيب دعواتدر .

مُجيز [ع] اذن ورخصت ويرن ، اجازت ويرن .

مُحابا [ع] محابات مصدرينك تاسنى اسقاط ايله ياپيلمش بركلمه . دركه دائمابى اداتيله (بى محابا) صورتنده ودوشونمەدن ، بلاقيد وحذر معناسنده قوللانيلير . «بى محاباره نارفته يه كيتسه م دەنەوار — قهر خصم ايلمكه الده عصادر خامه م — رشيد پاشا »

مُحاجات [ع] بيلمه جه سويلشمك صورتيله فطانتده مسابقه ايتمك .

مُحادثه [ع] بر برينه سوز سويلمك .

مُحاذره [ع] بربرينى قورقوتمق .

مُحاربه [ع] جنك ايتمك § جنك . محاربات = محاربه لر ، محاربات بحريه ، ناپوليونك محارباتى .

مُحازات [ع] يوز يوزه كلمك ، مقابله ايتمك ، ايكى شى بربريله قارشيلشمق .

مُحازى [ع] قارشى ، مقابل ، حذاده بولنان .

محارسه [ع] حفظ وحراست ایتمك

محاسب [ع] محاسبه ایدیجی، ایدن ، امور حسابیه‌یه آشنا اولان .

محاسبه [ع] حسابلشمق ، برینك حسابنه باقمق .

محاصر [ع] محاصره ایدیجی ، ایدن . محاصرین == محاصرلر .

محاصره [ع] برشیئك اطرافنی احاطه ایتمك ، چویرمك ، قوشاتمق ، تضییق ایتمك .

محاضره [ع] معلومات ، خاطرده طوتیلن شی، حاله موافق سوز ، مقامه مناسب حکایهٔ سلف یعنی علم تاریخ . محاضرات == محاضره‌لر .

محاط [ع] اطرافی احاطه اولنمش ، چویرلمش ، چوره‌سی آلنمش : عسکرله محاط برحصار . (محاط علم)

تعبیر معروف رسمیاتدن بشقه برده قوللانیلمازسه‌ده بونی (محاطعلم) صورتنده متصل یازمق خطادر .

محافظ [ع] محافظه ایدیجی ، ایدن .

محافظه [ع] حفظ ایتمك ، قورومق .

محاق [ع] آیك آخرنده‌کی اوچ کون که اوصره‌ده آی ناپدید اولور . میمك حرکات ثلاثه‌سیله اوقونمسی جائز اولان کلماتدندر .

محاکات [ع] یکدیکره حکایه سویلمك ، حکایه سویلشمك .

محاکمه [ع] دفع خصومت ایچون حضور حاکمه کیتمك § مرافعه ایتمك . محاکمات == محاکمه‌لر .

محال [ع] وقوعی ممکن اولمیان شی: تمنیٔ محال . مثلا کونشه چیقمق محالدر . محالات == محال اولان شیلر .

محال به [ع] برینه حواله اولنان مال .

محال علیه [ع] حواله‌یی قبول ایدن کیمسه .

محال له [ع] آله‌جقلی اولان کیمسه .

محامات [ع] برندن برشیئی دفع ایتمك ، نکهبانلق ایتمك .

محاوره [ع] جواب ویرمك § ایکی کشی قارشیلقلی کوروشمك. نظمده (محاورت) صورتنده ده قوللانیلیر. جمعی محاورات: «محاورات محافل طبیعتمجه دکل — ناجی»

محاوله [ع] ایسته‌مك، طلب ایتمك.

محب [ع] محبت ایدیجی، ایدن، دوست. محبانه = محب اولانه یاقیشه‌جق صورتده: معاملهٔ محبانه. لطیفهٔ محبانه.

محتال [ع] حیله کار، مکار. مؤنثی محتاله: محتالهٔ کهنسال.

محتبس [ع] احتباس ایدیجی، ایدن، قپانوب قالان.

محتجب [ع] احتجاب ایدن، صاقلانان، کیزلنن: «محتجب خورشید، مغرب ماتمی، خاور حزین — سوبسو کریان سحاب، آفاق سرتاسر حزین — ناجی» محتجبات = پرده‌نشین قادینلر.

محتد [ع] کسکینلشمش § غضبه کلمش، غضبلنمش.

محتذر [ع] احتذار ایدن، صاقنان. (محترز) زیاده قوللانیلیر.

محترب [ع] احتراب یدان، بر بریله جنك ایدن.

محتربین = محتربلر.

محترز [ع] احترازایدن، صاقنان. محترزانه = محترزجه‌سنه.

محترس [ع] احتراس ایدن، صاقنان. آزقوللانیلیر.

محترق [ع] احتراق ایدن، طوتشوب یانان، یانیق: شاعر محترق. قلب محترق.

محترم [ع] احترام اولنمش، کندیسنه تعظیم ایدلمش: محترم برذات. ذوات محترمه.

محتسب [ع] اسکیدن شرعاً ممنوع اولان شیلرك اجراسنی نهی ایدن بر مأمور درکه ضابطهٔ بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدردی. شیخ سعدی کلستاننده مسا کنك شرعاً تعرضدن مصونیتنه ایماءً: «محتسب رادرون خانه چه‌کار؟» دیمشدر.

محتشد [ع] احتشاد ایدن، بریکن، طوپلانان.

محتشم [ع] احتشاملی، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی.

محتصد [ع] احتصاد ایدن ، بیچن .

محتضر [ع] احتضار ایدن ، موته پك زیاده یاقلاشان: دختر محتضر. محتضرانه = محتضر اولانه یاقیشیر صورتده .

محتضر [ع] (محتضر) ایله مترادفدر. بوزیاده قوللانیلیر .

محتطب [ع] احتطاب ایدن ، اوطون طوپلایان .

محتقر [ع] احتقار ایدن، خوارلایان ، حقیر کورن .

محتکر [ع] احتکار ایدن، مالی، ذخیره یی — آغیر بهایه چیقمه سنه انتظاراً — صاتمیوب صاقلایان. محتکرانه = محتکرجه سنه. محتکرین = محتکرلر .

محتلق [ع] احتلاق ایدن ، تراش ایدن .

محتمل [ع] ممکن، اوله بیلیر. کسر میم ایله یاکلشدر .

محتمی [ع] احتماء ایدن، مضر اولان مأکولات و مشروباتدن پرهیز ایدن .

محتوی [ع] احتواء ایدن، جامع وشامل اولان، ایچنه آلان: برکتابك محتوی اولدیغی مباحث .

محجل [ع] زفافخانه یه قونولمش .

محدب [ع] قنبورلشدیرلمش ، قنبور، یومرو .

محدث [ع] احداث ایدن، یکیدن پیدا ایدن .

محدث [ع] فخر کائنات افندیمزك احادیث نبویه لرینی نقل وروایت ایتمش اولان ذات. محدثین = محدثلر. محدثین کرام .

محدد [ع] تحدید ایدن، حد تعیین ایدن .

محدد [ع] تحدید اولنمش .

محذر [ع] تحذیر ایدن ، حذر ایتدیرن، صاقندیران.

محرر [ع] تحریر ایدن ، یازی یازان. بو کلمه نك عالم مطبوعاتده

یازی یازانلر حقنده استعمالی شایعدر. محررین = محررلر .

مُحَرَّر [ع] تحریر اولنمش، یازلمش. محررات = رسمی وغیر رسمی مکتوبلر .

مُحْرِز [ع] احراز ایدن، آلان، قازانان .

مُحْرَز [ع] احراز اولنمش § دکزده‌کی بالق ویغمور صویی کبی فی الاصل کیمسه‌نك مالی اولمیوب هرکس ایچون انتفاعی مباح اولان برشیئك اله کچیرلمسی .

مُحَرِّص [ع] تحریص ایدیجی ایدن، حریص ایدن، حرصلاندیران. محرصانه = محرصجه‌سنه .

مُحَرِّض [ع] تحریض ایدن، تشویق ایدن .

مُحَرَّف [ع] تحریف اولنمش، افساد صورتیله تغییر ایدلمش. محرفات = محرف اولان شیلر .

مُحْرِق [ع] احراق ایدن، یاقان.

مُحَرِّق [ع] تحریق ایدن، زیاده سیله یاقان § پك صوصادن.

مُحَرِّك [ع] تحریك ایدن، حرکت ایتدیرن، قملدادن § فساده تشویق ایدن .

مُحَرَّم [ع] تحریم اولنمش، حرام قلنمش. محرم الحرام = سنهٔ قمریه‌نك برنجی آیی. ایام جاهلیتده بو آیده هرکسك قتالدن تحریم اولنمسی سبب تسمیه‌در .

مُحَسَّر [ع] تحسیر اولنمش، دوچار حسرت ایدلمش.

مُحِسّ [ع] حس ایتدیرن، درونی اوله‌رق طویوران.

مُحْسِن [ع] احسان ایدن، بخشش، عطیه ویرن .

مُحَسِّن [ع] تحسین ایدن، کوزل قیلان.

مُحَشِّد [ع] تحشید ایدن، بربره جمع ایدن .

مُحَشِّی [ع] تحشیه اولنمش، حاشیه یازلمش، درکنار ایدلمش .

مُحَصِّل [ع] تحصيل ايدن ، حاصل ايدن ، اله كتيرن § اسكيدن متصرفك مادوننده بر مأموره دينيليردی .

مُحَصَّل [ع] تحصيل اولنمش ، حاصل ايدلمش § حاصلی ، خلاصه .

مُحَصِّن [ع] احصان ايدن ، قلعه كبی متين ومحفوظ قيلان § نامحرمدن صاقلايان .

مُحْصِی [ع] احصا ايدن ، صايان .

مُحْضِر [ع] احضار ايدن ، حضوره كتيرن ، حاضر ايدن § طرفينی محكمه‌يه جلب ايدن مأمور .

مُحِقّ [ع] احقاق ايدن ، حق يرينه كتيرن § حقلی اولان § امر معقول . محقانه == محقجه‌سنه .

مُحَقِّر [ع] تحقير ايدن ، خوارلايان . محقرانه == محقر اولانه ياقيشه‌جق صورتده : اطوار محقرانه .

مُحَقِّق [ع] تحقيق ايدن ، حقيقتنی آرايوب ميدانه چيقاران § سوزی دليلی ايله اثبات ايدن § اصطلاح صوفيه‌ده كنديسنه حقيقت اشيا كماينبغی منكشف اولان ذاته دينيلير . بومعنی اوكيمسه‌يه ميسر اولوركه حجت وبرهان كبی شيلردن كچه‌رك مرتبهٔ كشف الٓهی‌يه واصل اولمش وعين عيان ايله جميع اشيانك حقيقتی حق ووجود واحد مطلقدن بشقه موجود مفقود اولديغنی مشاهده ايلمشدر — غياث اللغات . محققانه == محقق اولانه ياقيشير صورتده . محققين == محققلر .

مُحَقَّق [ع] تحقيق اولنمش ، حقيقتی آرانيلوب ميدانه چيقارلمش ، بللی ، مثبت .

مُحْكِم [ع] احكام ايدن ، متين قيلان ، قوت ويرن .

مُحْكَم [ع] احكام اولنمش ، متين قيلنمش ، قوت ويرلمش ، صاغلام ، استوار .

مُحَكَّم [ع] تحكيم اولنمش ، محكم قيلنمش § حكم نصب

ایدلمش، خصمینك دعوالرینی فصل ایچون رضالریله حکم اتخاذ اولنمش.

مُحْکَمَات [ع] معانیسی صریح اولان آیات جلیلهٔ قرآنیه.

مُحَلِّل [ع] تحلیل ایدن، اجزاسنی آییران، جزء جزء ایدن.

مُحَلِّم [ع] تحلیم ایدیجی، ایدن. حلیم ایدن، محلمانه = محلمجه‌سنه.

مُحَلّٰی [ع] تحلیه اولنمش، تزیین ایدلمش، طونادلمش.

مُحَمَّر [ع] تحمیر اولنمش، اشکاکه نسبت اولنمش، کندیسنه اشك دینلمش.

مُخَمَّس [ع] تحمیس اولنمش، آتش اوزرنده قزدیروب طاولانمش. (محمص)ده بو معنایه‌در.

مُحَنِّط [ع] تحنیط ایدن، حنوط دینیلن طیب ایله میتك کفننی تعطیر ایدن.

مُحَنَّط [ع] تحنیط اولنمش. محنطاً = محنط اوله‌رق.

مُحَنّٰی [ع] حنالنمش: دست محنی.

مُحَوِّط [ع] تحویط ایدن، دیوار چکن.

مُحَوَّط [ع] تحویط اولنمش، دیوار چکلمش.

مُحَوِّل [ع] تحویل ایدیجی، ایدن. دکشدیرن، باشقه درلو ایدن.

مُحَوَّل [ع] تحویل اولنمش، دکشدیرلمش، باشقه درلو ایدلمش. § اصمارلنمش: (فلانك عهدهٔ کفایتنه محول وظیفه) دیمك فلانك عهده‌سنه دکشدیرلمش، اصمارلنمش دیمکدر.

مُحَیِّر [ع] تحییر ایدن، حیرت ویرن: محیر عقول.

مُحِیط [ع] احاطه ایدن، اطرافنی چویرن، قوشادان: محیط کائنات § کرهٔ زمینی احاطه ایدن دکز: بحر محیط. « سور وکلنیر طوریرم برمحیط ماتمده — اسماعیل

صفا » . § شکلك درت جانبنی احاطه ایدن خط .

مُحیل [ع] احاله ایدن ، عهده‌سنه ویرن § دینی آخرك ذمتنه نقل ایدن .

مُخّ [ع] کمیکده‌کی ایلیك . مخ شوکی = مردار ایلیك .

مُخابِر [ع] مخابره ایدیجی ، ایدن .

مُخابَره [ع] خبرلشمك، ایکی کشی بر برینه خبر، مکتوب کوندرمك . مخابرات = مخابره‌لر .

مُخادَنت [ع] دوستلق . محبلك .

مُخاذَله [ع] حقیرلك ، رسوایلق .

مُخادِع [ع] خدعه ایدن ، مکر ایدن . مخادعانه = مخادعه‌سنه .

مُخادَعه [ع] آلداتمق ، مکرایتمك . نظمده (مخادعت) صورتنده ده قوللانیلیر .

مُخاصِم [ع] مخاصمه ایدن .

مُخاصَمه [ع] ایکی کشی بربرینه خصومت ایتمك . خصومت ایدشمك . مخاصمات = مخاصمه‌لر .

مُخاطَب [ع] کندیسنه خطاب اولنان ، سوز سویلنن .

مُخاطَبه [ع] خطاب ایدیشمك ، قارشی قارشی‌یه سوز سویلشمك : لیسال صیغده قرله مخاطبه‌نه‌قدرخوشدر. مخاطبات = مخاطبه‌لر .

مُخافته [ع] یواش اوقومق، سویلمك .

مُخالَصت [ع] بربله خالصانه کچنمك، دوستلق ایتمك .

مُخالَطه [ع] حسن امتزاج ایتمك ، اختلاط ایتمك .

مُخالَعه [ع] زوجین فسخ نکاح ایله بربرندن آیرلمق .

مُخالِف [ع] مخالفت ایدن، اویمیان، اویغون اولمیان ، ضد اولان:

قانونه مخالف حركت . افندی بو خصوصده بزه مخالف بولنیور .

مخالفت [ع] مخالفلك ، اویغون كلمه‌مزلك ، اویمامقلق .

مخبر [ع] اخبار ایدن ، خبرویرن : غزته مخبری . مخبر صادق .

مختار [ع] اختیار ایدیجی ، ایدن § اختیار اولنمش ، سچلمش § شهرلرده منسوب اولدیغی محله ، طشره‌لرده كویك امام ویا پاپاس ایله برابر امورینه نظارت ایدن . بونك براول برده ثانیسی واردر . مختاران = مختارلر .

مختال [ع] متكبر .

مختبر [ع] اختبار ایدیجی ، ایدن ، یوقلایان ، دنه‌ین . مختبرانه = مختبرجه‌سنه . (اختبار)ه ده باق .

مختدع [ع] اختداع ایدن ، حیله‌كارلق ، دوباره‌جیلق ایدن . مختدعانه = مختدعجه‌سنه .

مخترع [ع] اختراع ایدن ، مثالی كورلمه‌مش برشیئی وجوده كتیرن : فونوغرافك مخترعی ادیسون نامنده بر آمریقالیدر . مخترعانه = مخترعجه‌سنه .

مختصر [ع] اختصار اولنمش ، قیصالدلمش ، قیصه : مختصر بر افاده . مختصراً = مختصر اوله‌رق . مختصراً عرض معلومات .

مختص [ع] اختصاص ایتمش ، خاصة منتسب اولمش . مختصین = مختصلر .

مختصم [ع] اختصام ایدیجی ، ایدن ، خصومت ایدیشن .

مختضب [ع] اختضاب ایدن ، بویانان ، رنكلنن .

مختضع [ع] اختضاع ایدن ، تواضع ، سرفرو ایدن . مختضعانه = مختضعجه‌سنه .

مختطب [ع] اختطاب ایدن ، نكاح ایله ایستین .

مختطف [ع] اختطاف ایدن ، قاپان § قاماشدیران ،

مختفی [ع] اختفا ایدن، صاقلانان، كیزلنن .

مختل [ع] بوزوق، بوزولمش، قاریشیق، انتظامسز، فتنه وفساده اوغرامش .

مختلج [ع] اختلاج ایدن، سكیرن.

مختلس [ع] اختلاس ایدن ، قاپان ، چالان . مختلسانه = مختلسجه‌سنه .

مختلط [ع] اختلاط ایدن، قاریشان، قاریشوب كوروشن . صیق صیق كوروشن . دوشوب قالقان .

مختلع [ع] اختلاع ایدن ، قوجه‌سندن بوشانان .

مختلف [ع] اختلاف ایدن ، بربرینه اویمایان، اویوشمایان ، برحالده طورمایان: مسائل مختلفه .

مختلق [ع] یالان پیدا ایدن ، اویدیران .

مختمر [ع] اختمار ایدن ، مایه‌لنن ، اوزلنن ، خمیر اولان. § قاینایوب كمالنی بولان، شراب اولان§ باشنه اورتو اورتونن، چاره بورونن ، یاشماقلانان .

مختنق [ع] اختناق ایدن، نفس آله‌میان ، بوغولان .

مخجل [ع] اخجال ایدن ، اوتاندیران .

مخجل [ع] تخجیل ایدن. (مخجل) ایله مترادفدر . بوزیاده قوللانیلیر .

مخدر [ع] تخدیر ایدن ، اورتو طوتندیران .

مخدرات [ع] (مخدره) نك جمعی. اهل پرده نسوان، زنان پرده نشین : مخدرات اسلامیه . پرده معناسنه اولان (خدر) دن مأخوذ اولدیغنه كوره (مخدرات خرستیانیه) دیمك طبیعی طوغری اولهماز. كسردال ایله ادویه‌دن برنوع .

مُخَدِّش [ع] تخديش ايدن ، طيرمالايان ، مضطرب ايدن : مخدش اذهان .

مُخَذِّل [ع] تخذيل ايدن ، ذلت ايچنده براقان . مخذلانه = مخذلجه‌سنه .

مُخْرِب [ع] اخراب‌ایدن، خراب ایدن، مخربین = مخربلر.

مُخَرِّب [ع] تخریب ایدن، خراب ایدن : « عالمده مخرب خرابات — شرمنده‌سیدرعتاب‌سعیك — رشادپاشا ». مخربین = مخربلر.

مُخْرَج [ع] اخراج اولنمش ، طیشاری چیقارلمش .

مُخَرِّش [ع] تخریش ایدن، طیر. مقلایان .

مُخَرِّق [ع] تخریق‌ایدن، ییرتان.

مُحَرَّف [ع] تحریف اولنمش ، بوناقلغه نسبت ایدلمش . کندیسنه بوناق دینلمش .

مُخَسِّر [ع] تخسیر ایدن، خساره دوچار ایدن . مخسرین = مخسرلر .

مُخَشِّی [ع] تخشیه‌ایدن .

مُخَصِّص [ع] تخصیص ایدن ، خاص قیلان .

مُخَصَّص [ع] تخصیص اولنمش، خاص قیلنمش: معاش مخصص. مخصصات = مخصص اولان شیلر .

مُخَضَّب [ع] تخضیب اولنمش ، بویانمش.

مُخَضَّر [ع] تخضیر اولنمش، یشیل رنك ویرلمش .

مُخْطِر [ع] اخطار ایدن، خاطره کتیرن: مخطر ایام ماضی. مخطره = برشیئی خاطره کتیرمك ایچون یازیلان ورقه .

مُخَطَّط [ع] تخطیط‌ایدن، چیزن. § ترسیم ایدن .

مُخَطَّطْ [ع] تخطيط اولنمش ، چیزلمش § ترسیم ایدلمش.

مُخطى [ع] اخطاء ایدیجی ، یا کلتیجی ، خطایه دوشوریجی، دوشورن § یا کلیجی، خطا ایدیجی، مخطیانه == مخطیجه سنه.

مُخَفِّفْ [ع] تخفیف ایدن ، خفیفلدن : مخفف جزا. مخفف جزا اولان قانونك احکامی ماقبلنه شاملدر.

مُخَفَّفْ [ع] تخفیف اولنمش ، خفیفلدلمش .

مُخِلّ [ع] اخلال ایدیجی، ایدن، خلل ویرن ، سقطلایان : مخل فصاحت . مخل ناموس .

مُخَلِّدْ [ع] تخلید ایدن ، دائمی صورتده مقیم قیلان.

مُخَلَّدْ [ع] تخلید اولنمش ، دائمی صورتده مقیم قیلنمش : مخلد فی النار .

مُخْلِص [ع] اخلاص ایله متصف. طوغری، ریاسز، غرضسز دوست. مخلصانه == مخلص اولانه یاقیشیر صورتده : تحیات مخلصانه.

مُخَلِّص [ع] تخلیص ایدن، قورتاران .

مُخَلَّص [ع] تخلیص اولنمش ، قورتارلمش .

مُخَلِّطْ [ع] تخلیط ایدن ، قارشدیران .

مُخَلَّفْ [ع] انسانك وفاتنده براقدیغی شی ، ترکه .

مخلفات == مخلف اولان شیلر .

مُخَلّى [ع] تخلیهٔ اولنمش ، بو شالدلمش.

مُخْلى [ع] تخلیه ایدن، بوشالدان.

مُخْمِدْ [ع] اخماد ایدن ، آتشك آلونی باصدیران.

مُخَمَّر [ع] تخمیر اولنمش ، یوغورلمش : « مخمردر سراپامایه‌مز خون شهادتدن — کمال بك» § مایه‌لندیرلمش.

مُخَمَّس [ع] تخميس ایدلمش ، بشه ابلاغ ایدلمش § بشه تقسیم ایدلمش § هربندی بشرمصراعدن مرکب اولان نظم. بشنجی مصراع تکرر ایدرسه اکا (مخمس متکرر) ایتمزده قافیه‌جه یکدیکره توافق ایدرسه اکا (مخمس مزدوج) دینیلیر.

مُخَمَّن [ع] تخمین ایدلمش، ظن ایله رأی بیان ایدلمش ، تقدیر ایدلمش : قیمت مخمنه .

مُخَمِّن [ع] تخمین ایدن ، ظن ایله رأی بیان ایدن: رژی مخمنی.

مُخَنَّث [ع] قاری خویلو، نامرد. قاموس دییورکه « بوکا اصطلاح ظرفاده مذکر سماعی تعبیر اولنور . بو کلمه نفسی تخنیث ایلدیکی ایچون تخنیثدن مأخوذ اوله‌رق اسم فاعل عنوانیله لغتدر. وناموسسز طاقی لوطیلره بلنی بوکدیر- دیکی ایچون اسم مفعول عنوانیله‌ده جائزدر. »

مُخَوِّف [ع] تخویف ایدن ، قورقودن .

مُخَوَّن [ع] تخوین ایدلمش،خیانته نسبت ایدلمش، کندیسنه خائن دینلمش .

مُخَیِّب [ع] تخییب ایدن، محروم و مأیوس قیلان. مخیبانه = مخیبجه‌سنه .

مُخَیَّب [ع] تخییب ایدلمش ، محروم ومأیوس قیلنمش. مخیباً = مخیب اوله‌رق : مخیباً عودت .

مُخَیِّر [ع] تخییر ایدن، ایکی شی بیننده مخیر قیلان .

مُخَیَّر [ع] تخییر ایدلمش، ایکیسندن برینک اختیاری عهده‌سنه براقلمش.§ بکنمدیکی صورتده آلق، بکنمدیکی حالده رد اولنمق شرطیله مشتری‌یه امانةً تسلیم اولنمش .

مُخَیِّل [ع] تخییل ایدن، ذهنده خیاله صورت ویرن .

مُخَیَّل [ع] تخییل اولنمش،ذهنده صورت ویرلمش. مخیلات

= مخیل اولان شیلر : مخیلات عزیز افندی .

مدابره [ع] ایکی کشی بربرینه آردینی دونمك .

مداخله [ع] ایشه قارشمق ، ال صوقمق .

مدارا [ع] و

مدارات [ع] خلق ایله حسن معامله ایتمك ، صلح و آشتی اوزره بولنمق ، رعایت ایتمك : «مداراة الناس صدقة» بیورلمشدر . «آسایش دوگیتی تفسیراین دوحرفست — بادوستان تلطف بادشمنان مدارا — حافظ» (مدارا) یی عجملرله بز قوللانیرز .

مدارسه [ع] بربرینه اوقومق .

مداعبه [ع] بریله لطیفه‌لشمك ، مزاح ایتمك . نظمده (مداعبت) صورتنده ده قوللانیلیر .

مدافع [ع] مدافعه ایدیجی ، ایدن . مدافعین = مدافعلر .

مدافعه [ع] دفع ایتمك ، دشمنك هجومنی منع ایتمك ، دشمنه مقابله ایتمك § مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بردعوی درمیان ایلمك : مدافعةً = مدافعه صورتیله .

مدام [ع] شراب ، خمر : «مادر پیاله عکس رخ یاردیده‌ایم — ای بی خبر زلذت شرب مدام — حافظ» § دائما ، هر زمان : «مدام آرار کزرم سو بسو نشانکزی» § دائم ، باقی .

مدامه [ع] شراب .

مدانی [ع] یقین ، قریب ، اش ، نظیر . دائما (بی) اداتیله قوللانیلیر : بی مدانی = بی‌نظیر . حکیم بی‌مدانی . غازیٔ بی‌مدانی . فتح میم ایله یا کلشدر .

مداوات [ع] خسته‌یه باقمق ، علاج ویرمك . دوا ایتمك . نظمده (مداوا) صورتنده ده قوللانیلیر .

مداوره [ع] دوندورمك ، تدویر ایتمك .

مداوله [ع] الدن اله کزدیرمك ، دورایتدیرمك .

مُداوَمَت [ع] دوام ایتمك ، اقدام واهتمام ایتمك.

مُداهَرَه [ع] بلا توقیت مقاوله ومعامله ایتمك.

مُداهِن [ع] مداهنه ایدیجی، ایدن: « دیکلیه‌مم اویله مداهنجه لاف ». مداهنانه = مداهنجه‌سنه.

مُداهَنَه [ع] قلبده کنك خلافنی اظهار ایتمك، یالاندن محبت کوسترمك ، یوزه کولمك ، منافقلق ایتمك § قاووق صاللامق، چرب زبانلق ایتمك . نظمده اصلی اوزره (مداهنت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُدایَنَه [ع] اودونج آلوب ویرمك.

مُدْبِر [ع] دنیا کندیسندن یوز چویرمش ، طالعسز ، بدبخت : « مدبره اقبال جنت کوسترور دنیاسنی — اسماعیل صفا»

مُدَبَّر [ع] افندیسی کندی وفاتی آزادلغنه شرط قیلمش اولان قول .

مُدَبِّر [ع] تدبیر ایدن، برشیئك انجامنی تفکرله تهیئهٔ لوازم وترتیب اسباب ایدن . مدبرانه = مدبر اولانه یاقیشه‌جق صورتده. فارسی جمعی مدبران. عربی جمعی مدبرین : مدبران اومور .

مُدَّت [ع] زمان، وقت : مدت حیات. مدت آرام. «مدت دور فلك بردم در آدم بر نفس — باقی». § زمانك برجزئی، مقداری، § برشیئك باقی اولدیغی زمان جزئی، پارچه‌سی . جمعی مدد. مدت عدت = قادینك بعدالطلاق ازدواجدن شرعاً ممنوع اولدیغی ایامدرکه مطلقه ایچون اوچ حیض یاخود اوچ آی، طول قادین ایچون درت آی، اون کوندر. کبه قادینلر ایچون مدت عدت وضع حملدر. مدت استیناف = مواد جزائیه‌دن قباحت وجنحه‌ده اون، مواد حقوقیه‌ده آلتمش بر کون . مدت اعتراض = حکم غیابیلر ایچون مواد جزائیه‌دن قباحتده اوچ ، جنحه‌ده بش ، مواد حقوقیه‌ده اوتوز بر کون ، مدت تمیز = مواد جزائیه‌ده سکز، مواد حقوقیه‌ده طقسان کون .

مُدْخِر [ع] ادخار ایدن، اذلال، تحقیر ایدن .

مُدَّخِر [ع] ادخار ایدن ، بریکدیرن ، طوپلایوب، صاقلایان .

مُدَّخَر [ع] ادخار اولنمش ، بریکدیرلمش ،طوپلانیاوب صاقلانلمش : مدخر اولان نقودك مقداری .

مُدْخِل [ع] ادخال ایدن، صوقان، کیردیرن .

مُدْخَل [ع] ادخال اولنمش، کیردیرلمش .

مُدْخِن [ع] و .

مُدَخِّن [ع] توتن .

مُدِرّ [ع] آقیدان . ادرار ویرن . (مدرر) یاکاشدر.

مُدْرَج [ع] ادراج اولنمش ، ایچریسنه قونلمش: رساله‌یه مدرج مسائل .

مُدَرِّس [ع] تدریس ایدن ، درس ویرن ، درس اوله‌رق اوقودان. § برنوع رتبهٔ علمیه : مدرسین == مدرسلر .

مُدْرِك [ع] ادراك ایدن ، آکلایان § یتیشن ، اولاشان. قوهٔ‌مدرکه.== انسانده حقایق اشیایی ادراك ایدن قوت، عقل . مدرکات == عقول .

مُدَرْهَم [ع] پاره‌سی چوق ، زنکین .

مُدْرِی [ع]ادراءایدن ،بیلدیرن. آز قوللانیلیر .

مُدَسِّی [ع] اغوا ، اضلال ایدن ،

مُدْعُوّ [ع] دعوت اولنمش ، چاغرلمش . مدعواً == مدعو اوله‌رق ، مدعو صفتیله : ضیافتده مدعواً حاضر بولنمق . مدعوین== مدعولر .

مدعی [ع] ادعا ایدن، دعواجی § حقلی حقسز برحکمده آیاق دیره‌ین § عنادجی . مدعی عمومی = محاکم جزائیه‌ده حقوق عمومیه نامنه اقامهٔ دعوایه مأمور.

مدعی [ع] ادعا اولنمش . ادعا اولنان شی . مدعی علیه = علیهنده اقامهٔ دعوا اولنان ، کندیسندن حضور حاکمده برحق دعوی ایدیلن . مدعی‌به = سبب دعوا اولان خصوص ، مدعینك دعوی ایتدیکی شی .

مدغم [ع] (ادغام) ه باق .

مدقق [ع] تدقیق ایدن ، دقتله آراشدیران. اینجه‌الکدن کچیرن . مدققانه = مدقق اولانه یاقیشیر صورتده . مدققین = مدققلر .

مدلل [ع] دلیل ایله ثابت . مدللاً = مدلل اوله‌رق .

مدمج [ع] ادماج ایدن، درج وادخال ایدن .

مدمر [ع] تدمیر ایدن، هلاك ، محو ایدن .

مدمر [ع] تدمیراولنمش ، هلاك ایدلمش .

مدمن [ع] ادمان‌ایدن، مداومت ایدن : مدمن خمر .

مدن [ع] شهر معناسنده اولان (مدینه) نك جمعی : مدن قدیمه .

مدلس [ع] تدنیس ایدن ، کیرلاتن .

مدنس [ع] تدنیس اولنمش ، کیرلدلمش .

مدور [ع] تدویر اولنمش ، دوندرلمش، چویرلمش § دکرمی ، یوارلاق : ارضك شکلی مدوردر .

مدور [ع] تدویرایدن، دوندرن، چویرن .

مدون [ع] تدوین ایدن ، بر علمی ، برفنی تشکیل

ايدن مسائلى جمع وتوضيح ايله كتاب حالنه افراغ ايدن .

مُدَوَّن [ع] جمع وتوضيح ايله كتاب حالنه افراغ اولنمش، مجلداته ادراج ايدلمش . مدونات = مدون اولان شيلر: مدونات عتيقه .

مُدْهِش [ع] ادهاش ايدن، دهشته دوشورن، دهشت ويرن: مدهش برحرب. مدهش برفيرطنه. «باقنه مدهش لوحه تشكيل ايلمشدر انتقام — غرق خون مقتول، قاتل مضطرب، خنجر حزين — ناجى »

مُدَهِّش [ع] تدهيش ايدن . (مدهش) ايله مترادفدر.

مُدْهِن [ع] ادهان ايدن، كوزل قوقولو ياغ سورونن .

مُدَهِّن [ع] تدهين ايدن، كوزل قوقولو ياغ سورن .

مُدَهَّن [ع] تدهين ايدلمش، كوزل قوقولو ياغ سورلمش: جامهٔ مدهن .

مُذاب [ع] اذابه ايدلمش، اريدلمش، اريمش : لعل مذاب . « آلير قرارى هردم اوخون غيرت كه — كزر عروقى سوز مذاب شكلنده — لا »

مُذارعه [ع] ذراع ايله صاتمق.

مُذاكره [ع] بر شيئك كيفيت ومقتضاسنى يكديكريله سويلشمك .

مُذَبْذَب [ع] متردد ، بر حالده برمحلده قرار ايده‌مين.

مُذْكِر [ع] تذكير ايدن، آكديران، ياد ايتديرن .

مُذَكَّر [ع] اركك، نر . مذكر سماعى = زوجه‌سنه مطيع اولان اركك .

مُذَكَّره [ع] دوائر رسميه‌ده بر خصوصه دائر بلاالقاب يازيلان ورقه . محاوراتده فتح كاف ايله قوللانيلير .

مُذِلّ [ع] اذلال ايدن ، ذليل قيلان .

مُذَلِّل [ع] تذليل ايدن ، ذليل ايدن .

مُذْنِب [ع] كناهكار ، كناه ايشلهين . مذنبانه = مذنبجهسنه . مذنبين = مذنبلر .

مُذَوِّب [ع] تذويب ايدن ، اريدن .

مُذَوَّب [ع] تذويب ايدلمش ، اريدلمش .

مُذَهَّب [ع] تذهيب اولنمش، آلتون سورلمش ، يالديزلانمش : كتاب مذهب .

مُذَيَّل [ع] تذييل ايدلمش ، ذيل اولهرق ايراد ايدلمش . مذيلاً = مذيل اولهرق .

مُذِيع [ع] اذاعه ايدن ، فاش ايدن : مذيع اسرار .

مُرّ [ع] آجی .

مُرَابَحَه [ع] متاعی كار ايله صاتمق § فاحش فائض ايله پاره اقراض ايتمك. مرابحهجی = او يولده پاره اقراض ايدن.

مُرَابِط [ع] برنوع درويش. مرابطين = مرابطلر.

مُرَابَطَه [ع] باغلامق § دشمن هجوم ايدهجك يرلرده بكلهمك .

مُرَابَعَه [ع] ايام ربيعه مخصوص مقاوله عقديله معامله .

مُرَاجَعَت [ع] كيرى دونمك ، معاودت § جهت ويا دستور طوتيلان شيئه ويا كيمسهيه كيدوب آندن استفاده ياخود آنكله استشاره ايتمك : بو لغتك تحقيقى ضمننده لسان العربه مراجعت ايتمك لازمدر. بو خصوصده معلومات آلمق ايچون فلان ذاته مراجعت ايدلمليدر .

مُرَادِف [ع] ديكر بر كلمه ايله معناسى بر اولان § رفيق ، يولداش .

مُرَادَفَه [ع] مرادفلك .

مراسله [ع] خبرلشمك ، ایکی کشی بربرینه مکتوب کوندرمك، مکتوبلاشمق : المراسلة نصف المواصله = مراسله مواصله نك نصفیدر .

مراصده [ع] کوزتلهمك، دقتله باقمق .

مراضعه [ع] امزیرمك .

مراعی [ع] مراعات ایدیجی ، ایدن .

مراعات [ع] حفظ ایتمك، کوز اوجیله باقمق . مجازاً سلوك ورعایت معناسنده قوللانیلیر. مراعات نظیر — یاخود — مراعات النظیر = تضاد صورتنده اولمیه رق معنی جهتیله متناسب اولان ایکی ویادها زیاده شیئی عبارهده جمع ایتمکدن عبارت برصنعت ادبیه . تناسب ، توفیق، ائتلاف، تلفیق ، جمعیت ده بونك دیکر نامل‌ریدر . سید وهبینك: «مثال بحردرونکده صاقلایوب کهرك — هنر نماله میل ایتمه وار ایسه هنرك» بیتی مراعات نظیر مثاللرندندر .

مرافع [ع] مرافعه ایدیجی ، ایدن .

مرافعه [ع] حضور حاکمده اقامهٔ دعوی ایتمك ، مدعی علیهی حضور حاکمه جلب ایتمك .

مرافق [ع] مرافقت ایدیجی ، ایدن ، رفاقت ایدن . همراه اولان.

مرافقت [ع] یولداشلق، رفاقت، همراهی .

مراقب [ع] مراقبه ایدیجی، ایدن .

مراقبه [ع] کوزآلتنده بولندیرمق، باقمق ، حفظ ایتمك § بویونی آشاغی اکمك، اکدیرمك § ماسوادن قطع تعلقله قلباً جناب حقه توجه .

مرامات [ع] رمی ایدشمك ، آتشمق .

مرانه [غ] سونکو . جمعی مران

مراوده [ع] طلب ایتمك .

مراوغه [ع] كورشمك، كورش طوتمق، مصارعه.

مراهق [ع] سن بلوغه ياقلاشمش اركك چوجق § شرعاً سن بلوغه يعنى اون ايكى ياشنه كيروبده بالغ اولميان اركك چوجغه دينيلير كه اون بش ياشنه قدر بالغ اولمديغى حالده ينه بونام ايله ياد اولنور.

مراهقه [ع] چوجق سن بلوغه ياقلاشمق.

مراهنه [ع] رهن قومق § ايكى كشى آتلرينى يارشديروب هرهانكيسى كچرسه برشى ويرمك اوزره بحث ايدشمك.

مرائى [ع] رياكار، خودنما. كوسترش ايچون ياپان.

مرائيانه [ف] مرائى اولانه ياقيشه‌جق صورتده: عبادات مرائيانه.

مربع [ع] تربيع اولنمش، درده ابلاغ ايدلمش § درت ضلعى ودرت زاويهٔ قائمه‌يى حاوى شكل هندسى § اسكى امرا وسلاطينك باغداش قوره‌رق اوتوروشى.

مربع نشين = باغداش قوره‌رق اوطوران، چارزانو نشين. § هر بندى دردر مصراعدن مركب اولان نظم.

مربّى [ع] تربيه ايديجى، ايدن، چوجقلرك تعليم وتربيه‌سنى درعهده ايدن.

مربّى [ع] تربيه اولنمش § شروب وياشكر ايچنده حفظ اولنمش ميوه طاتليسى: قزلجق مرباسى.

مرتّب [ع] ترتيب ايدن، ديزن، يرلى يرينه قويان § مطبعه‌لرده حروفاتى ديزه‌رك كتاب، غزته وامثالى شيلرك سطور وصحائفنى باغلايان: سهو مرتب. مرتبين = مرتبلر.

مرتَّب [ع] ترتيب ايدلمش، ديزلمش، يرلى يرينه قونلمش.

مرتبط [ع] ارتباط ايدن، باغلانان، منسوب، متعلق: «تن مرتبط اولسه ده زمينه — جان چيقمه‌ده رب عالمينه — ناجى».

مرتجِل [ع] ارتجال ایدن، سوزى دوشونمه‌دن حاضر جوابلق یولنده سویلین، بالبداهه سویلین.
مرتجلاً = مرتجل اوله‌رق .
مرتجلانه = مرتجلجه‌سنه .

مرتجَل [ع] بالبداهه سویلنلمش § برمعنادن دیکر معنایه بلامناسبت نقل اولنان لفظ .

مرتجى [ع] ارتجاء اولنمش، اومولمش، امید ایدلمش.

مرتجِى [ع] ارتجاء ایدن ، اومان .

مرتحِض [ع] ارتحاض ایدن، رسوای اولان .

مرتحِل [ع] ارتحال ایدن، دنیادن آخرته کوچن ، وفات ایدن .

مرتخِص [ع] ارتخاص ایدن ، اوجوز عد ایدن .

مرتدّ [ع] ارتداد ایدن ، دین اسلامدن دونن .

مرتدِع [ع] ارتداع ایدن ، ممنوع اولان شیدن کرى طوران .

مرتدِف [ع] ارتداف ایدن ، آردینه دوشن، آردى صره کیدن .

مرتزِق [ع] ارتزاق ایدن ، رزقلانان، رزق آلان.

مرتسّ [ع] ارتساس ایتمش ، شایع اولمش .

مرتسِم [ع] ارتسام ایدن، رسمى چیقان ، نقش اولان .

مرتشِى [ع] ارتشاء ایدن، رشوت آلان، رشوتى قبول ایدن: جناب حق راشى‌یه‌ده مرتشى‌یه‌ده رائشه‌ده لعنت ایتسون — حدیث شریف مآلی .

مرتضى [ع] ارتضاء ایدلمش، تقدیر وانتخاب ایدلمش، پسندیده. § امام علی کرم الله وجهه حضرتلرینك بر لقب عالیلری : علی المرتضی.

مُرْتَضَوِى [ع] حضرت مرتضايه منسوب. بونك قاعدة طوغريسى (مرتضىّ) اولمقدر. (مصطفوى)ده بويله‌در. بونلر اغلاط مشهوره‌دندر.

مُرْتَضِع [ع] ارتضاع ايدن، سودامن.

مُرْتَعِى [ع] ارتعاء ايدن، اوتلايان.

مُرْتَعِب [ع] ارتعاب ايدن، قورقان.

مُرْتَعِد [ع] و

مُرْتَعِش [ع] ارتعاد و ارتعاش ايدن، تتره‌ين. بوزياده قوللانيلير.

مُرْتَغِب [ع] ارتغاب ايدن، رغبت ايدن. آزقوللانيلير.

مُرْتَفِد [ع] ارتفاد ايدن، اكتساب ايدن. آز قوللانيلير.

مُرْتَفِع [ع] ارتفاع ايدن، يوكسكه چيقان، يوكسلن. § يوكسك

مُرْتَقِى [ع] ارتقاء ايدن، يوقارى چيقان، يوكسلن§ ايلر-يله‌ين، ايلرى كيدن، حسن صورته كيرن. بو مقامده (مترقى) زياده قوللانيلير.

مُرْتَقِب [ع] ارتقاب ايدن، بكله‌ين، كوزه‌دن. (مترقب) زياده قوللانيلير. بونلر (منتظر)دن قوتلى عد اولنور.

مُرْتَقِش [ع] ارتقاش ايدن، اثناى حربده بر برينه كيرن، قارمه قاريشيق اولان.

مُرْتَكِب [ع] ارتكاب ايدن، ناسزا، كوتو ايش ايشله‌ين. § مأموريتنى سوء استعمال ايدن. مرتكبين = مرتكبلر.

مُرْتَهِن [ع] ارتهان ايدن، رهن اوله‌رق آلان.

مُرَجَّب [ع] ترجيب ايدلمش ، هيبتى حس اولنەرق تعظيم اولنمش.

مُرَجِّح [ع] ترجيح ايدن ، زياده شايان اعتبار عد ايدن، اوستون طوتان.

مُرَجَّح [ع] ترجيح ايدلمش ، زياده شايان اعتبار عد ايدلمش، اوستون طوتولمش.
مرجحيت = مرجحلق.

مُرْجِئه [ع] عملى رتبەده نيتدن واعتقاددن تاخير ايدن وايمان قول بلا عملدر دين فرق ضالەدن برفرقەنك لقبيدر. (بر انسان مؤمن اولنجه معصيت كنديسنه ضرر ايتمز. كفر ايله طاعت مفيد اولمديغى كبى) سوزىده بونلره منسوب اقوال باطلەدندر .

مُرَحِّل [ع] ترحيل ايدن، بر يردن بر يره كوچورن.

مُرَحِّم [ع] ترحيم ايدن، مولى رحمت ايتسون دين، رحمتله ياد ايدن.

مُرَخَّص [ع] ترخيص ايدلمش، رخصت ويرلمش ، مساعده ايدلمش.

مُرَخَّم [ع] ترخيم اولنمش، حرف اخيرى اسقاط اولنمش اسم.

مُرْد [ف] مردن مصدرندن . (مرد اولدى) تعبيرى لسانمزده (كبردى) مقامنده قوللانيلير .

مَرَداء [ع] (مريد)ك جمعى.

مُرْداد [ف] سنۀ شمسيەنك بشنجى آيى. § هر آيك يدنجى ياخود سكزنجى كونى. اسكى ايرانيلرك بورطو كونلرى.

مُرْدار [ف] پيس، ناپاك.

مُرْدارخوار [ف] چيلاق ، زغن.

مُرْداسَنك [ف]

مُرْداسنج [ع] مردەسنك.

مردف [ع] تردیف ایدلمش، آردی صره یورو تولمش، آردی صره ایراد ایدلمش § ردیفلی: غزل مردف.

مردگان [ف] (مرده) نك جمعی. اولمشلر، اولولر.

مرده [ف] اولمش، کبرمش.

مرده‌دل [ف] قلبی اولمش، حسسز.

مرده‌سنك [ف] معروف.

مرده‌شوی [ف] اولو یيقايان، غسّال.

مرسل [ع] ارسال ایدن، کوندرن: مرسل مکتوب.

مرسل [ع] ارسال ایدلمش، کوندرلمش § طرف حقدن کوندرلمش پیغمبر. مرسل الیه = کندیسنه برشی کوندرلمش اولان.

مرسلین [ع] مرسللر، پیغمبران عظام. سیدالمرسلین = مرسلینك سیدی، اولوسی اولان پیغمبرمز علیه السلام.

مرسّل [ع] ترسیل ایدن، تأنی و تدبرله حسن قرائت ایدن.

مرسّم [ع] ترسیم ایدن، رسم ایدن، رسمنی یاپان.

مرسّم [ع] ترسیم ایدلمش، رسم ایدلمش، رسمی یاپلمش.

مرشّح [ع] تربیه ایدلمش. بو معناده آز قوللانیلیر § عباره‌ده مشبه‌بهه ملایم ایراد ایدلمش.

مرشد [ع] ارشاد ایدن، طوغری یول کوسترن: «سالکلرمز چیقمازه شهراه دییور — ارباب حقیقت ایشیدوب آه دییور — ناجی‌ده مرید اولمغه یوق استعداد — مرشد دیسه‌لر ارشده الله دییور — ناجی». مرشدانه = مرشده یاقیشه‌جق صورتده: نصایح مرشدانه. کلمات مرشدانه. مرشدین = مرشدلر.

مُرَصَّع [ع] ترصيع ايدلمش ، اوزرينه جواهر اوطورتمق صورتيله تزيين ايدلمش : مرصع نشان امتياز. مرصع سيف. § ايكی فقره‌دن هر برينی تشكيل ايدن الفاظك وزن و قافيه‌جه بربرينه توافقندن عبارت بر صنعت ادبيه: «شاه ملكوت عرش پايه — ماه جبروت فرش سايه ـ شيخ غالب»

مُرْضِع [ع] ارضاع ايدن ، امزيرن.

مُرْضِعه [ع] چوجق امزيرن قادين، دايه.

مُرْغ [ف] قوش، طير: «پرشكسته مرغيم افتاده ام دردام تو — يابكش يادانه‌ده يا ازقفس آزادكن—لا»،

مُرْغاب [ف] اوردك.

مُرْغِ الٰهی [ف] روح، نفس ناطقه.

مُرْغان [ف] (مرغ) ك جمعی : قوشلر ، طيور : ترانهٔ مرغان . مروحهٔ لانهٔ مرغان . مرغان سدره = ملائكهٔ كرام.

مُرْغانه [ف] قوش يورطه‌سی.

مُرْغِ روز [ف] و

مُرْغِ زَر [ف] و

مُرْغِ زَرّين بال [ف] و

مُرْغِ زَرّين پَر [ف] كونش.

مُرْغِ باغ [ف] و

مُرْغِ بام [ف] و

مُرْغِ چمن [ف] و

مُرْغِ خوشخوان [ف] و

مرغِ سحر [ف] و

مرغِ شب آهنك [ف] و

مرغِ شبخوان [ف] و

مرغِ شبخيز [ف] و

مرغِ صبح [ف] بلبل: «درد هجرانكله وقت صبحه‌دك اى غنچه فم — مرغ شبخوانى بوشب ناله‌مله اسكات ايلدم» «دوش زياد رخت آه جكر سوزمن — شدبهوا پر بسوخت مرغ شب آهنك را — خسرو». «يكانه مرغ شبآهنك باغ سودايم — لبمله بوس ايده‌لى غنچهٔ دهانكزى».

مرغِ زرين [ف] سوكلون.

مرغِ سليمان [ف] هدهد قوشى.

مرغِ شب آويز [ف] و

مرغِ حق كو [ف] كيجه‌لرى ايكى آياغيله آغاجدن باش آشاغى‌يه آصيله‌رق آوازبلند ايله حق حق ديه فرياد ايدن قوش، اسحق قوشى.

مرغِ شب وروز [ف] آى وكونش.

مرغِ طرب [ف] بلبل، كوكرجين § خواننده.

مرغك [ف] قوشجغز.

مرغِ نامه‌بر [ف] كوكرجين، هدهد.

مرغِ دل [ف] قورقاق.

مُرَفِّه [ع] ترفيه ايديجى، ايدن، راحته نائل قيلن .

مُرَفَّه [ع] ترفيه اولنمش ، راحتلنديرلمش. مرفهاً = مرفه اولەرق : مرفهاً محل مقصوده مواصلت .

مُرَقَّع [ع] ترقيع ايدلمش، يامانمش، يامەاورلمش : لباس مرقع. § كتاب تصاوير § خرقه ودلق درويشان. مرقعات = مرقعلر .

مُرَقَّم [ع] ترقيم ايدلمش ، رقم آتلمش .

مُرَقَّن [ع] ترقين ايدلمش ، بوزولمش، آرەدن چيقارلمش.

مُرَكِّب [ع] تركيب ايدن .

مُرَكَّب [ع] تركيب اولنمش، برلشديرلمش. مركبات = مركب اولان شيلر .

مُرَكَّز [ع] تركيزايدلمش، ركز اولنمش.

مُرك [ف] سوموك .

مُرواريد [ف] اينجى. فتح ميم ايله يا كلشدر .

مُرُوَّت [ع] مردلك ، انسانيت § مقتضاى انسانيت اولان شيئى اجرا ايلمك .

مُرَوِّج [ع] ترويج ايديجى ، ايدن ، رواجلانديران : مروج افكار .

مُرَوَّج [ع] ترويج اولنمش ، رواجلانديرلمش .

مُرَوِّح [ع] ترويح ايديجى، ايدن، رايحه ويرن ، رايحه‌لانديران . § راحتلنديريجى ، راحتلنديران .

مُرَوَّح [ع] ترويح ايدلمش. رايحه‌لانديرلمش § راحتلنديرلمش.

مُرُودَة [ع] نهايت درجه ده عتو و طغيان ايتمك . عتو وطغيانك غايه‌سنه وارمق .

مُرُورْ [ع] کچمك، کیتمك: یولدن مرور. آرابه‌نك مروری اثناسنده وقوعه کلن قضا. مرور ایدن شباط آینده. § نهایتپذیر اولمق.

مُرَوَّقْ [ع] ترویق ایدلمش، سوزوب طورولدلمش: شراب مروق = خالص شراب، شراب پالوده: «درین برف سرما دو چیزاست لایق — شراب مروق رفیق موافق — ادیب صابر ترندی»

مُرَهِّبْ [ع] ترهیب ایدیجی ایدن. مرهبانه = مرهب اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مُرَهَّبْ [ع] ترهیب ایدلمش، قورقودلمش.

مُرِیدْ [ع] اراده ایدیجی، ایدن § برشیخه انتساب ایدن درویش.

مُرِیدَانَه [ف] مریداولانه‌یاقیشه‌جق صورتده.

مُرِیدَانْ [ف] مریدلر: قافلهٔ مریدان.

مُزَاحْ [ع] شاقه، لطیفه. مزاحکو = مزاح سویلین. مزاحکویانه = مزاحکوجه‌سنه.

مُزَاحَفْ [ع] زحافلی، کندیسنه عیب زحاف عارض اولمش، رکن غیر سالم: شعر مزاحف.

مُزَاحِمْ [ع] مزاحمه‌ایدیجی، ایدن.

مُزَاحَمَه [ع] صیقنتی، مشقت ویرمك، صیقیشدیرمق § غلبه‌لك.

مُزَارَعَه [ع] اکنجیلك وجه‌ایله معامله § برطرفدن اراضی، دیکر طرفدن عمل اولمق وحاصلات آراده تقسیم اولنمق اوزره عقد شرکت.

مُزَاوَجَه [ع] چفتلشمك.

مُزَاوَلَه [ع] برشیئی دیکر برشیئه قرین ایتمك § برشیئی میدانه کتیرمك ایچون چالشمق.

مزایده [ع] مزاد ایتمك ، بر مالی کیم زیاده ویررسه آکا ویرمك اوزره موقع فروخته قویمق .

مزایله [ع] یکدیکردن آیرلمق .

مزجاة [ع] آز ، قلیل: بضاعهٔ مزجات .

مزخرف [ع] زینتلی ، یالدیزلی § طوغری شکلنه قونلمش، تللندیرلمش یوللاندیرلمش یالان. § قاریشیق. جمعی اولان مزخرفات لسانمزده اکثریا یپسلمك سوپرندی معناسنده قوللانیلیر .

مزد [ف] اجرت ، کرا .

مزداد [ع] آرتیرلمش ، زیاده لندیرلمش .

مزدجر [ع] ازدجار ایدن ، ایدیلن منعی قبول ایله موجبنجه حرکت ایدن .

مزدحم [ع] غلبه‌لك ، ازدحاملی، مزدحمگاه = غلبه‌لك محل .

مزدور [ف] اجرتله مستخدم ، اجیر. فتح میم ایله یا کلشدر.

مزدلفه [ع] کعبهٔ معظمه‌ده عرفات ایله منا بیننده بر موضع مبارك .

مزرکش [ف] آلتون صیرمه ایله ایشلمه‌لی : پردهٔ مزرکش .

مزعج [ع] ازعاج ایدیجی، ایدن، راحتسز ایدن .

مزعفر [ع] زعفرانی ، صاری رنکلی§ پرنجی زعفران ایله تلوین ایدلمش برنوع پلاو : پلاو مزعفر .

مزفت [ع] تزفیت ایدلمش ، زفتلنمش.

مزکی [ع] تزکیه ایدلمش ، حال صلاحه کتیرلمش . § پاك ایدلمش.

مزکی [ع] تزکیه ایدیجی، ایدن .

مُزَلَّف [مولد] نوخط .

مُزَلَّق [ع] تزليق ايدلمش ، ازلاق اولنمش ، آياغى قايديرلمش .

مُزَمَّل [ع] تزميل ايدلمش ، ثوب ايچنه صارلمش : طفل مزمل .

مُزْمِن [ع] اوزوندن زمان كچمش ، اسكيمش . كهنه ، ديرينه : مزمن برخسته‌لك .

مُزَوَّج [ع] تزويج ايدلمش ، چفتلنديرلمش .

مُزَوِّر [ع] تزوير ايدن ، يالانى ترويج ايچون تلله‌يوب پوللايان . مزورانه = مزور اولانه ياقيشه‌جق صورتده . مزورين = مزورلر: كروه مزورين .

مُزَوَّر [ع] تزوير ايدلمش ، تلله‌يوب پوللانديرلمش .

مُزْهَرَه [ع] چيچكلى بر . جمى مزاهر .

مُزِيل [ع] ازاله ايديجى ، ايدن ، كيديريجى . كيدرن .

مُزَيِّف [ع] تزييف ايديجى ، ايدن . قلبه چيقاران ، قلب اولمق اوزره كوسترن . مزيفانه = مزيف اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُزَيِّن [ع] تزيين ايديجى ، ايدن . سوسله‌ين ، زينتله‌ين .

مُزَيَّن [ع] تزيين ايدلمش ، سوسلنمش ، زينتلنديرلمش ، آراسته : الواح لطيفه ايله مزين برصالون . مزين بركتاب § زينتلى ، سوسلو : مزين تعبيرات . اسلوب مزين . مزيّنات = مزين اولان شيلر

مُژْدِگَانى [ف] مژده‌يه مقابل ويريلن بخشش ، هديه : « نويدلطفيدر ارباب شوقه مژدهٔ اكبر — او اكبر مژده‌يه ارواح كمتر مژدكانيدر — ناجى »

مُژْدَه [ع] سوينچ خبرى ، بشارت .

مُژْدَه رَسَان [ف] مژده ايرشديريجى ، ايرشديرن . مژده‌لين : مژده‌رسان اقبال . مژده‌رسانى = مژده‌سانلق .

مُژگان [ف] (مژه) نك جمعی. بو کلمه نك مفرد مقامنده ده قوللانیلدیغی واردر. فی الاصل زای فارسینك فتحیله (مژَکان) در. صکره دن سکون را ایله استعمالی شایع اولمشدر: «چشمت بدامن مژکان بر کباب دل — مسیح کاشی». آثار فارسیه ده (مژکانها) صورتنده جمعلندیرلمش اولمسنه نظراً بزده یرینه کوره (مژکانلر) دیه بیلیرز: «غمزه لر جلاد، مژکانلر بلا پیکانیدر - بر کمان ابروکه عالم چشمنك قربانیدر»

مژه [ف] کیرپیك.

مُسابقت [ع] و

مُسابقه [ع] یارشمق. برندن ایلری یه کچمك، ایلری بولنمق، تفوق ایتمك: مسابقه امتحانی.

مُساتره [ع] اورتمك § اورتمك، ستر ایتمك.

مُسارعت [ع] عجله ایتمك، سرعت.

مُسارقه [ع] چالمق، سرقت ایتمك.

مُساعد [ع] الویرشلی، اویغون، موافق: بو کون هوا تنزهه پك مساعددر.

مُساعده [ع] یارلق ایتمك، الویرشلیلك. رفق وملایمت کوسترمك § فرصت ایله رخصت ویرمك. نظمده (مساعدت) صورتنده ده قوللانیله بیلیر.

مُساعف [ع] مساعفه ایدیجی، ایدن.

مُساعفه [ع] مساعده ایله مترادفدر.

مُساغ [ع] اساغه اولنمش، بوغازدن قولایلقله کچیرلمش.

مُسافر [ع] مسافرت ایدیجی، ایدن، بشقه بر محلدن کلوب ده موقتاً بر محلده اوطوران، قونوق § کوزه عارض اولان بر بیاض نقطه.

مُسافرت [ع] بر محلدن دیکر محله کوچمك.

مسافرخانه [ف] مسافر اوى. § دنيا

مساقات [ع] برطرفدن اشجار، ديكر طرفدن تربيه اولنق وحاصل اولان ميوه بينلرنده تقسيم ايدلمك اوزره برنوع شركت.

مساقطه [ع] دوشورمك § پى درپى دوشورمك.

مسالف [ع] مسالفت ايديجى، ايدن.

مسالفه [ع] بربريله سيرايدشمك § برخصوصده برابرلشمك، سائره تقدم ايلمك، بربرينه يول آرقداشى اولمق.

مسالمت [ع] بربريله صلح ايتمك، صلح اوزره بولنمق: مسالمت عموميه‌نك محافظه‌سى.

مسامح [ع] مسامحه ايديجى، ايدن.

مسامحه [ع] برخصوصده كوجلكله دكل، رفق وسهولتله معامله ايتمك § تكاسل ودقتسزلك ايتمك.

مسامره [ع] كيجه صحبتى. مسامرات = مسامره‌لر. مسامرات قسطنطينيه.

مسانات [ع] ييللق ايله معامله ايتمك.

مسانحه [ع] سانح اولمق.

مسانهه [ع] ييللق ايله معامله ايلمك.

مساوات [ع] مساويلك، بر شيئك ديكر شى ايله برلكى، براولمسى، برابرلك: مساوات حقوق. مساوات سطور.

مساومه [ع] بازارلشمق.

مساوى [ع] صفت مساوات ايله متصف اولان. برابر:

«عموماً بنى آدمى عادلانه — مساوى
ياراتمش خداوند مطلق — ناجى»

مساهره [ع] كيجه اويويه‌ميوب اويانيق طورمق.

مساهله [ع] رفق وسهولتله معامله ايتمك § اموردە صيقى

طاورانمیوب وظیفه‌سنده دکل کبی معامله ایتمك § قولای ظن ایتمك . مساهله‌کارانه = مساهله‌کار اولانه یاقیشه‌جق صورتده.

مساهمه [ع] قرعه‌لشمق.

مسایفه [ع] یکدیکری سیف ایله اورمق . یکدیکره سیف ایله اوروشمق .

مسبب [ع] سبب اولیجی، اولان. سببی حصوله کتیرن .

« مرام ایدرسه مسبب بر آدمك کارین ـ ید تشبثی جستجو ایدر اسباب ـ لا »

مسبح [ع] تسبیح ایدیجی ، ایدن. مسبحانه = مسبحه اولانه‌یاقیشه‌جق‌صورتده. مسبحان = مسبحلر. مسبحان ملأ اعلی = ملائکهٔ کرام .

مسبحه [ع] شهادت پارمنی .

مسبغ [ع] اسباغ ایدیجی ، ایدن، تمام قیلان.

مستأجر [ع] استیجار ایدیجی، ایدن، کرا ایله طوتیجی، طوتان : خان مستأجری . خانه مستأجری .مستأجرین = مستأجرلر.

مستأجر [ع] کرا ایله طوتیلان شی .

مستأجرفیه [ع] اجیرك عقد اجاره ایله التزام ایلدیکی عملی ایفا ایچون مستأجر طرفندن کندیسنه تسلیم اولنان شی.

مستأخر [ع] استیخار ایدن ، تأخر ایدن: مسائل مستأخره .

مستأذن [ع] استیذان ایدیجی، ایدن ، اذن ایستەین .

مستأصل [ع] استیصال ایدیجی، ایدن ، کوکندن قوپاران .

مستأصل [ع] استیصال اولنمش، کوکندن قوپارلمش .

مُسْتَأْمَنْ [ع] استيمان ايديجى، ايدن، امان ديله‌ين. دول متحابه تبعه‌سندن اولوبده وقتيله ممالك شاهانه‌ده اقامت ايدنلره دينيليردى.

مُسْتَأْنِسْ [ع] استيناس ايديجى، ايدن، وحشى ترك ايدوب الفت ايدن، انس طوتان.

مُسْتَأْنَفْ [ع] استيناف ايدن، يكيدن باشلايان§ بدايت محكمه‌سندن ويريلن حكمى مافوقنده‌كى محكمه‌يه مراجعتله فسخ ايتديرمك استدعاسنده بولنان.

مُسْتَأْنَفٌ عليه [ع] استينافاً اقامهٔ دعوى ايدن كيمسه‌نك خصمى.

مُسْتَبان [ع] واضح، آشكار.

مُسْتَبِدّ [ع] استبداد ايدن، كيمسه‌يى ديكله‌ميه‌رك باشلى باشنه حركت ايدن. مستبدانه = مستبد اولانه ياقيشه‌جق صورتده.

مُسْتَبْحِر [ع] استبحار ايدن، دريا كبى واسع اولان: فقهده مستبحر برذات. (متبحر) زياده قوللانيلير.

مُسْتَبْدِع [ع] استبداع ايدن، بديع، ناديده‌عدايدن.

مستبدعانه = مستبدع اولانه ياقيشه‌جق صورتده: نظر مستبدعانه.

مُسْتَبْدِل [ع] استبدال ايدن، دكشديرن.

مُسْتَبْدَل [ع] استبدال ايدلمش، دكشديرلمش. عسكر حقنده قوللانيلير: افراد مستبدله.

مُسْتَبْشِر [ع] استبشار ايدن، مژده آلان§ سوينن، فرحناك اولان.

مُسْتَبْطِن [ع] استبطان ايدن، ايچ يوزينه، لدنياته واقف اولان.

مُسْتَبْعِد [ع] استبعاد ايدن، بعيد عد ايدن.

مُسْتَبْعَد [ع] استبعاد ايدلمش، بعيد عداولنمش، بعيد، دشوار: اوشى مستبعد عد اولنماز.

مُسْتَبْقِى [ع] استبقاء ايدن ، باقى اولمسنى ايستين .

مُسْتَبِين [ع] واضح ، آشكار اولان .

مُسْتَتِر [ع] استتار ايدن ، كيزلنن . (مختفى) ايله بينلرنده فرق واردر . (مختفى) اكثريا اجسامده قوللانيلير .

مُسْتَتِمّ [ع] استتمام ايدن ، اتمامنى ايستين .

مُسْتَثْقِل [ع] استثقال ايدن ، ثقيل عد ايدن § قوغارجه‌سنه معامله ايدن . مستثقلانه = مستثقل اولانه ياقيشه‌جق صورتده : معاملهٔ مستثقلانه .

مُسْتَثْقَل [ع] استثقال ايدلمش ، ثقيل عد ايدلمش § كنديسنه قوغارجه‌سنه معامله ايدلمش ، ثقيل ، منفور .

مُسْتَثْنَى [ع] استثناء ايدلمش ، آييرلمش ، ممتاز : « بويله كوستردى بكا اول قدمستثنى‌سنى ــ نديم » § قاعده‌دن خارج طوتلمش : اوقاعده‌نك مستثناسى شودر . مستثنيات = مستثنالر .

مُسْتَجَاب [ع] استجابه ايدلمش ، قبول اولنمش : مستجاب الدعوه .

مُسْتَجْلِب [ع] استجلاب ايدن ، چكن . (استجلاب) ه‌ده باق .

مُسْتَجْمِع [ع] استجماع ايدن ، طوپلايان ، حاوى ، شامل .

مُسْتَجْوِب [ع] استجواب ايدن ، افاده‌سنى آلان § جواب طلب ايدن .

مُسْتَجْهِل [ع] استجهال ايدن ، جاهل عد ايدن . مستجهلانه = مستجهله ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَجِير [ع] استجاره ايدن ، طلب امان و حمايت ايدن . مستجيرانه = مستجير اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَحَبّ [ع] رسول الله افندمزك ثوابنى بيان ويا خود بعضا ذات اقدس رسالتپناهيلرينك اجرا

بیورمش اولدقلری فعلدرکه عبا. داتدن معدوددر...

مُسْتَحْسَن [ع] استحسان ایدلمش، کوزل عد ایدلمش، بکنلمش، پسندیده: طرز مستحسن. اصول مستحسنه.

مُسْتَحْصِل [ع] استحصال ایدن، حاصل قیلان، الده ایدن.

مُسْتَحْضِر [ع] استحضار ایدن. حاضر ایدن.

مُسْتَحِقّ [ع] استحقاقلی، حق اولان، لایق اولان: مستحق جزا. مستحق عقوبات.

مُسْتَحْقِر [ع] استحقار ایدن، حقیر عد ایدن.

مُسْتَحْقَر [ع] استحقار ایدلمش، حقیر، خوار عدایدلمش.

مُسْتَحْکَم [ع] استحکام ایدلمش، کندیسنه قوت، متانت ویرلمش: مستحکم برموقع.

مُسْتَحْلِب [ع] استحلاب ایدن، صاغان: مستحلب لبن.

مُسْتَحِلّ [ع] استحلال ایدن، حلال ایدلمسنی ایستین § حلالالاشان.

مُسْتَحْمِل [ع] استحمال ایدن، یوکلنن.

مُسْتَحِیل [ع] محال، وقوعی ممکن دکل، باطل.

مُسْتَخْبِر [ع] استخبار ایدن، خبر آلان.

مُسْتَخْبَر [ع] استخبار ایدلمش، خبرآلنمش: فلان ذاتك وفاتی مستخبردر. مستخبرات = مستخبر اولان شیلر: فلان ذاتك استانبوله کلدیکی جملهٔ مستخبراتندر.

مُسْتَخْدِم [ع] استخدام ایدن، خدمتده قوللانان.

مُسْتَخْدَم [ع] استخدام ایدلمش، خدمتده قوللانلمش: فلان دائرهده مستخدم فلان افندی. مستخدمین = مستخدم اولانلر: فلان دائره مستخدمینی.

مُسْتَخْرَج [ع] استخراج ايدن، چیقاران § عباره دن مآل چیقارمق اقتدارینی حائز اولان.

مُسْتَخْرَج [ع] استخراج ایدلمش، چیقارلمش .

مُسْتَخِفّ [ع] استخفاف ایدن ، باياغی عد ايدن، برشی عد ایتمین . (مستحقر) بوندن قوتلیدر ،

مُسْتَخْلِب [ع] استخلاب ايدن، طیرمالایان .

مُسْتَخْلِص [ع] استخلاص ایدن، قورتاران .

مُسْتَخْلَص [ع] استخلاص ایدلمش، قورتارلمش .

مُسْتَخْلَف [ع] استخلاف ایدلمش، کندی یرینه کچیرلمش، قائممقام عد ایدلمش .

مُسْتَخْلِف [ع] استخلاف ایدن، کندی یرینه کچیرن ، قائممقام عد ایدن .

مُسْتَدام [ع] دوامی طلب ایدلمش § دائم ، باقی .

مُسْتَدْبِر [ع] استدبار ایدن ، آرقه چویرن ، یوز دوندرن .

مُسْتَدْرَك [ع] استدراك ایدن ، اکلامق ایستین .

مُسْتَدْعی [ع] استدعاء ایدن ، حکومته مراجعتله ، عرض حال ایله طلب ایدن : مستدعی یه جواب رد اعطاسی .

مُسْتَدْعَی [ع] استدعا ایدلمش ، استدعا ایدیلن خصوص.

مُسْتَحاثَه [ع] نوعی منقطع اولمش اولدیغی حالده یرآلتنده متحجر حالده بولنان حیوانات ونباتات انقاضی .

مُسْتَدَلّ [ع] استدلال اولنمش، دلیل کتیرلمش § دلیل واسطه سیله اکلاشلمش. (مستدلل) یا کلشدر .

مُسْتَدیر [ع] دکیرمی اولان ، دکیرمیلنن، دائره شکلنه کیرن .

مستديم [ع] استدامه ايدن ، دوامنى طلب ايدن.

مستدين [ع] استدانه ايدن ، اودنج آلان .

مستذكر [ع] استذكار ايدن ، درخاطر ايدن .

مستذل [ع] استذلال ايدن ، ذليل كورن ، بريني ذليل عد ايدن .

مستراح [ع] محل استراحت، جاى آسايش § آبدستخانه، پايخانه .

مسترجى [ع مولد] استرجا ايدلمش، رجا ايدلمش.

مسترجع [ع] استرجاع ايدن. (استرجاع) ه باق .

مسترحم [ع] استرحام ايدن ، يالواران ، نياز ايدن§ طلب مرحمت ايدن. مسترحمانه = مسترحم اولانه ياقيشه جق صورتده.

مسترحم [ع] استرحام ايدلمش، يالوارلمش، نياز ايدلمش § طلب مرحمت ايدلمش .

مسترخى [ع] استرخاء ايدن ، كوشك ، سونپوك اولان ، كوشه ين .

مسترخص [ع] استرخاص ايدن، اوجوز عد ايدن .

مسترد [ع] استرداد ايدلمش ، كرى آلنمش .

مسترذل [ع] استرذال ايدن ، ناخوش، بايانمى، رذيل عد ايدن .

مسترشى [ع] استرشاء ايدن ، رشوت طلب ايدن . مسترشيانه = مسترشى اولانه ياقيشه جق صورتده

مسترشد [ع] استرشاد ايدن ، طلب هدايت ايدن . مسترشدانه = مسترشد اولانه ياقيشه جق صورتده . مسترشدين = مسترشدلر .

مسترفه [ع] استرفاه ايدن ، طلب رفاهيت ايدن .

مسترق [ع] استراق ايدلمش ، چالنمش ،

مستروح [ع] استرواح ایدن . استراحت ایدن .

مسترهب [ع] استرهاب ایدن، ترهیب ایدن، قورقودان .

مسترهن [ع] استرهان ایدن ، رهن آلان .

مستریح [ع] استراحت ایدن، راحت بولان ، راختلنن. مستریحانه = مستریح اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستزاد [ع] استزاده ایدلمش ، زیاده‌اولمسی ایستنلمش. §بحرهزج اوزانندن اولان «مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن» یاخود «مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل» وزننده بولنان مصراعلره «مفعول فعولن» ویا «مفعول مفاعیل» جزءلرینه مساوی برر پارچه ضم ایتمك صورتیله میدانه کتیریلن نظم . اوپارچه‌لره (زیاده) نامی ویریلیر.

مستسخر [ع] استسخار ایدن ، استهزا ایدن .

مستسعد [ع] استسعاد ایدن، اوغورلو ، میمنتلی طوتان .

مستسعد [ع] استسعاد ایدلمش ، اوغورلو ، میمنتلی طوتولمش .

مستسقی [ع] استسقاء علتنه کرفتار اولان، بدننك برطرفنده ویاخود قارننده صو بریکن § قورا قلغك دوامنده یاغمور دعاسنه چیقان .

مستسلم [ع] استسلام ایدن ، انقیاد ایدن§دین اسلامی قبول ایدن. مستسلمین = مستسلملر.

مستسن [ع] استسنان ایدن ، قوجالان ، پیر اولان .

مستسهل [ع] استسهال ایدن، قولای عد ایدن . مستسهلانه = مستسهل اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مستشار [ع] استشاره ایدلمش، کندیسنه دانشلمش ، کندیسیله مشورت ایدلمش .

مُسْتَشْرِق [ع مولد] استشراق ایدن، علوم و ادبیات شرقیه ایله مشغول اولان غربلی. مستشرقین = مستشرقلر.

مُسْتَشْعِر [ع] استشعار ایدن ، یازی ایله بیلدیرلمسنی ایستین .

مُسْتَشْفِی [ع] استشفاء ایدن، شفا طلب ایدن .

مُسْتَشْفِع [ع] استشفاع ایدن ، شفاعت طلب ایدن . مستشفعانه = مستشفع اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُسْتَشْهِد [ع] استشهاد ایدن ، شاهد طوتان .

مُسْتَشْهَد [ع] استشهاد ایدلمش، شاهد طوتلمش. آثار فصحاحقنده قوللانیلیر. مستشهدات = مستشهد اولان شیلر .

مُسْتَصْحِب [ع] استصحاب ایدن، یاننه آلان، برابر بولندیران . مستصحباً = مستصحب اولارق. سیف مستصحباً حرکت.

مُسْتَصْعِب [ع] استصعاب ایدن. کوج عد ایدن .

مُسْتَصْغِر [ع] استصغار ایدن ، کوچك کورن. مستصغرانه = مستصغر اولانه یاقیشه جق صورتده .

مُسْتَصْفِی [ع] استصفاء ایدن ، خالصنی آلان .

مُسْتَصْوِب [ع] استصواب ایدن، صواب، معقول کورن.

مُسْتَصْوَب [ع] استصواب ایدلمش، صواب ، معقول کورلمش .

مُسْتَضْعِف [ع] استضعاف ایدن، ضعیف کورن .

مُسْتَضِی [ع] استضائه ایدن ، ضیا آلان، ضیالانان: قمر کونشدن مستضیدر .

مُسْتَطَاب [ع] استطابه ایدلمش، خوش بولنمش: کتاب مستطاب .

مُسْتَطَبّ [ع] استطباب ايدن ، دوا آرایان .

مُسْتَطْرِب [ع] استطراب ایدن، سرور ایستین، آرایان.

مستطربانه = مستطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَطْرِف [ع] استطراف ایدن، طرفه ، نادیده عد ایدن .

مُسْتَطِیل [ع] استطاله ایدن ، اوزایان. § درت زاویهٔ قائمه ایله‌ایکی اوزون‌ایکی قیصه‌درت ضلع متقابلی حاوی شکل هندسی.

مُسْتَظِلّ [ع] استظلال ایدن ، کولکه‌ده اوطوران، کولکه‌لنن § حمایه آلتنده بولنان.

مُسْتَظْهِر [ع] استظهار ایدن ، طایانان ، آرقه ویرن. معنویاتده قوللانیلیر . مستظهراً = مستظهر اوله‌رق .

مُسْتَعَار [ع] استعاره ایدلمش ، عاریت اوله‌رق آلنمش

مُسْتَعَارٌمِنْه [ع] کندیسندن عاریت اوله‌رق برشی آلنمش اولان کیمسه .

مُسْتَعَان [ع] کندیسندن یاردیم طلب اولنمش : خدای مستعان . یامستعان ! وقتیله فضائل اخلاقه مسکن اولان اوسقف کیاه بسته وکاشانهٔ ساده‌لر نره‌یه کیتدی — فضائل اخلاقیه .

مُسْتَعْبِد [ع] استعباد ایدن ، قول ایدینن .

مُسْتَعْبِر [ع] استعبار ایدن ، رؤیا تعبیر ایتدیرن .

مستعبرین = مستعبرلر .

مُسْتَعْجِب [ع] استعجاب ایدن، شاشان، تعجب ایدن.

مستعجباً = مستعجب اوله‌رق .

مُسْتَعْجِل [ع] استعجال ایدن ، عجله ایله، تیز اولمسنی ایستین § عجله کیدن، عجله زائل اولان : « خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود — حافظ .

مُسْتَعْجِلْ [ع] عجله، تیز، یاپلمسی لازم کلن شی، اهمیتلی. مستعجلاً = مستعجل اوله‌رق.

مُسْتَعِدّ [ع] استعدادلی، قابلیتلی، قبول واتصافه طبیعی آماده بولنان: «مستعد قبل یوق ایسه لطفکه استعدادم — سکا کوچلکمی وارای شاه کرم معتادم — عزت ملا». مستعدانه = مستعد اولانه یاقیشه‌جق صورتده. عربی جمعی مستعدین، فارسی جمعی مستعدان: مستعدان ارباب قلم. مستعدین طلاب.

مُسْتَعْرِب [ع] اصلاً عرب اولمدیغی حالده صکره‌دن عربلاشمش اولان.

مُسْتَغْرِق [ع] ایستغراق ایدن، ترله‌مك ایچون یاتان.

مُسْتَعْطِف [ع] استعطاف ایدن، شفقت طلب ایدن.

مُسْتَعْظِم [ع] استعظام ایدن، بیوك کورن؛ بیوك طوتان § متکبر.

مُسْتَعْفِی [ع] استعفا ایدن، بر خدمتدن، برمأموریتدن معفو طوتلمه‌سنی ایستین § طلب عفو ایدن.

مُسْتَعْلِم [ع] استعلام ایدن، معلومات طلب ایدن.

مُسْتَعْلِی [ع] استعلاء ایدن، یوکسلن. § اوسته چیقان، اوستون، غالب کلن.

مُسْتَعْمِر [ع] استعمار ایدن، معمور ایتدیرن.

مُسْتَعْمَر [ع] استعمار ایدلمش، معمور ایتدیرلمش. شنلندیرلمش !. مستعمرات = مستعمراولان یرلر: انکلیزمستعمراتی.

مُسْتَعْمِل [ع] استعمال ایدن، قوللانان. مستعملین = مستعمللر.

مُسْتَعْمَل [ع] استعمال ایدلمش، قوللانلمش: مستعمل البسه. مستعمل قاریوله.

مُسْتَعِیر [ع] استعاره ایدن، عاریت آلان.

مُستَعين [ع] استعانه ایدن، یاردیم طلب ایدن .

مُستَغاث [ع] استغاثه ایدلمش، کندیسندن ، مدد ، یاردیم ایستنلمش، استمداد اولنمش: ربّ مستغاث. « بز راضی بز جهنمه ای رب مستغاث ـ اما آنك ایچنده یهودی بولنمیه ــ عونی بك »

مُستَغرِب [ع] استغراب ایدن، غریب، عجیب کورن، بولان . مستغربانه = مستغربجه. سنه . مستغربین = مستغربلر .

مُستَغرَب [ع] استغراب ایدلمش، غریب، عجیب کورلمش، بولنمش .

مُستَغرَق [ع] غرق اولان : مستغرق دیون. مستغرق دریای احزان § استغراقلی، کندینی بیلمیه جك درجه ده طالغین ، مدهوش. محاوراتده اکثریا فتح را ایله قوللانیلیر .

مُستَغفِر [ع] استغفار ایدن ، اللهدن مغفرت ایستین.

مُستَغَلّات [ع] (مستغل)ك جمعی. مسقفاتدن یعنی اوسنی اورتولو عقاراتدن ماعدا حاصلات وایراد کتیرن شیلردرکه مؤسسات خیریه نك اداره سی ایچون اقتضا ایدن غلات وواردات کتیرمك اوزره وقف ایدلمش اموال دیمکدر .

مُستَغنی [ع] استغنا ایدن ، احتیاجی اولمیان § چکینن، تنزل ایتمین. مستغنیانه = مستغنی اولانه یاقیشه جق صورتده : نکاه مستغنیانه .

مُستَغیث [ع] استغاثه ایدن ، مدد ، یاردیم ایستین، استمداد ایدن .

مُستَفاد [ع] استفاده اولنمش ، فائده بولنمش § فائده طریقیله حاصل اولمش.

مُستَفتی [ع] استفتاء ایدن، فتوی ایستین § برمشکلك حل وبیاتی ایستین

مُستَفتِح [ع] استفتاح ایدن، آچان ، باشلایان.

مُسْتَفْرِغ [ع] استفراغ ايدن، قوصان .

مُسْتَفْسِر [ع] استفسار ايدن، صوران. مستفسرين = مستفسرلر.

مُسْتَفْهِم [ع] استفهام ايدن، آكلامق ايستين، صوران .

مُسْتَفِيد [ع] استفاده ايدن، فائده‌لنن، فائده بولان. مستفيدانه = مستفيدجه‌سنه .

مُسْتَفِيض [ع] استفاضه ايدن، فيضلنن، فيض آلان، بولان : معنوياتده قوللانيلير . مستفيضانه = مستفيض اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُسْتَقْبِل [ع] استقبال ايدن، قارشيلايان : « مستقبليم اشك خروشان ايله فجرك — ناجى» مستقبلين = مستقبللر .

مُسْتَقْبَل [ع] استقبال ايدلمش، قارشيلانمش § كله‌جك زمان، زمان آتى : « مستقبل ابدله طولو بر مقبر مسدود — نادر».

مُسْتَقْتِل [ع] استقتال ايدن، اولومدن قورقميوب بى باكانه مهلكه‌يه آتيلان .

مُسْتَقْدِم [ع] استقدام ايدن، تقدم ايدن § جرى وكثير الاقدام اولان .

مُسْتَقِرّ [ع] استقرار ايدن، ساكن وثابت اولان .

مُسْتَقْرِض [ع] استقراض ايدن، اودونج پاره آلان. مستقرضين = مستقرضلر .

مُسْتَقْسِم [ع] استقسام ايدن، بولشن § يمين ايستين.

مُسْتَقِصّ [ع] استقصاص ايدن، قصاص طلب ايدن .

مُسْتَقْصِى [ع] استقصاء ايدن، دقتله آراشديران .

مُسْتَقْطِر [ع] استقطار ايدن، طاملادان.

مُسْتَقِلّ [ع] باشلى باشنه اولان، بريره مربوط اولميان.

مستقلاً = مستقل اولەرق: مستقلاً ادارهٔ حكومت .

مُسْتَقِيم [ع] استقامتله متصف، طوغرى، راست : طريق مستقيم . مستقيم برذات. مستقيمانه = مستقيم اولانه ياقيشه جق صورتده: حركات مستقيمانه .

مُسْتَكْبِر [ع] استكبار ايدن ، بيوكلنن ، نفسنى بيوك كورن. مستكبرانه = مستكبر اولانه ياقيشه جق صورتده. مستكبرين = مستكبرلر .

مُسْتَكْتِب [ع] استكتاب ايدن، يازديران § سويليوب يازديران .

مُسْتَكْثِر [ع] استكثار ايدن ، چوق كورن ، چوق عد ايدن .

مُسْتَكْرِه [ع] استكراه ايدن ، كريه كورن، تيكسينن.

مُسْتَكْرَه [ع] استكراه ايدلمش، كريه كورلمش ، تيكسينلمش .

مُسْتَكْرِى [ع] استكراء ايدن ، كرا ايله طوتان ،

مُسْتَكْشِف [ع] استكشاف ايدن، كشف ايتمكه چاليشان،

مُسْتَكْمِل [ع] استكمال ايدن ، تام ، كامل قيلان .

مُسْتَكِن [ع] استكنان ايدن ، كيزلنن، صاقلانان .

مُسْتَكْنِه [ع مولد] استكناه ايدن، كنهنى ، حقيقتنى آراشديران .

مُسْتَلَذّ [ع] استلذاذ ايدن ، شيرينكام اولان .

مُسْتَلَذّات [ع] كنديسندن لذت آلنان شيلر .

مُسْتَلْزِم [ع] استلزام ايدن ، لازم كتيرن، ايجاب ايدن: مستلزم جزاء. مستلزم عقوبات: « اكر مستلزم احسان ايسه فرياد قابلدر — كرم مبذول اولورسه عرض استعداد قابلدر — وجدى»

مُسْتَلْقِى [ع] استلقاء ایدن، آرقه اوزرینه یاتان، بووجه ایله یاتوب اویویان .

مُسْتَمْتِع [ع] استمتاع ایدن، تمتع، انتفاع ایدن .

مُسْتَمَدّ [ع] استمدادایدن، مدد، یاردیم ایستین. مستمدانه = مستمداولانه‌یاقیشه‌جق‌صورتده .

مُسْتَمِرّ [ع] استمرار ایدن . بردوزی‌یه‌اوزایوب کیدن، اوزون‌اوزادی‌یه دوام‌ایدن. مستمراً = مستمر اوله‌رق، دائما .

مُسْتَمْزِج [ع] استمزاج ایدن ، رأی، فکر بوقلایان ،

مُسْتَمِع [ع] استماع ایدن، دیکله‌ین، ایشیدن . مستمعین = مستمعلر . مستمعاً = مستمع اوله‌رق .

مُسْتَمْلى [ع] استملاء ایدن . (مستکتب) ه باق.

مُسْتَمَنْد [ف] اندوهکین، غمکین، مجازاً حاجتمندمعناسنده قوللانیلیر : مستمندوصال . بوکلمه غم واندوه‌معناسنده اولان(مست) ایله (مند) اداتندن مرکبدر . مستمندانه = مستمند اولانه یاقیشه‌جق صورتده . فتح تا ایله یا کلشدر.

مُسْتَمْهِل [ع] استمهال ایدن ، مهلت، میدان ایستین.

مُسْتَنْبِئ [ع] استنباء ایدن ، (مستخبر)ه باق .

مُسْتَنِد [ع] استنادایدن، طایانان. مستنداً = مستنداوله‌رق.

مُسْتَنْبِط [ع] استنباط ایدلمش ، معناسی، حکمی استخراج ایدلمش .

مُسْتَنْتِج [ع] استنتاج ایدن ، نتیجه چیقاران .

مُسْتَنْسِخ [ع] استنساخ ایدن ، نسخه‌سنی، عینی آلان، قوپیه ایدن .

مستنشد [ع] استنشاد ایدن ، بریسنك شعر اوقومسنی ایستین .

مستنشق [ع] استنشاق ایدن ، تطهیر ایچون بورونه صو چکن .

مستنصر [ع] استنصار ایدن ، یاردیم ایستین.

مستنطق [ع] استنطاق ایدن ، صوران سویلتمك ایستین. § جرائمك میدانه چیقارلمسی ایچون لازم کلن هردرلو معامله‌یی ایفا ایدن مأمور.

مستنفر [ع] استنفار ایدن ، اورکن. اورکوب قاچان.

مستنقص [ع] استنقاص ایدن، بهایی تنزیل ایتمك ایستین، تنزیل ایتمکه چالیشان .

مستنکف [ع] استنکاف ایدن، یوزچویرن، چکینن.

مستنیر [ع] استناره ایدن، نور آلان .

مستنیم [ع] استنامه ایدن، یالاندن اویویان ، اویور کبی کورونن .

مستوجب [ع] سزاوار، لایق.

مستودع [ع] محافظه ایتمك اوزره بر مالی قبول ایدن.

مستوضح [ع] استیضاح ایدن، ایضاحات ایستین.

مستوطن [ع] استیطان ایدن ، وطن طوتان. (متوطن) زیاده قوللانیلیر .

مستوعب [ع] استیعاب ایدن، ایچنه آلان § طوتان، قاپلایان .

مستوفی [ع] طولغون: مستوفی برمعاش .

مستوقع [ع] استیقاع ایدن ، وقوعنه منتظر اولان § وقوع بوله‌جق دیه اندیشه‌یه دوشن.

مستولی [ع] استیلاء ایدن ، بریری ، بر مملکتی قوة

غالبه ایله ضبط ایدن § سرایت ایدن، طاغیلان، یاییلان: مرض مستولی . امراض مستولیه .

مُسْتَوِی [ع] دوز، طوغری : خط مستوی .

مُسْتَهام [ع] سرکشته، حیران.

مُسْتَهان [ع] مستحقر .

مُسْتَهْجِن [ع] استهجان ایدن ، قبیح عد ایدن .

مُسْتَهْجَن [ع] استهجان ایدلمش، قبیح عدایدلمش: ذکری مستهجن .

مُسْتَهْدی [ع] استهداء ایدن ، هدایت طلب ایدن .

مُسْتَهْدَف [ع] استهداف ایدن، هدف کبی دیکیلوب طوران .

مُسْتَهْزِی [ع] استهزا ایدن ، ذوقلنن ، مسخره‌لغه آلان . مستهزیانه == مستهزی اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُسْتَهْلِك [ع] استهلاك ایدن ، صرف ایتمك صورتیله توکدن .

مُسْتَهْلَك [ع] استهلاك ایدلمش ، صرف ایتمك صورتیله توکدلمش .

مُسْتَهْوِی [ع] استهواء ایدن ، عقلنی آلان ، حیران ایدن، هوا وهوسنی خوش کوسترن.

مُسْتَیْثِر [ع] استیثار ایدن، نفسنه تخصیص ایدن .

مُسْتَیْقِظ [ع] استیقاظ ایدن ، اویقودن اویانان، بیدار.

مُسْتَیْقِن [ع] استیقان ایدن ، یقیناً بیلن .

مُسَجَّع [ع] تسجیع ایدلمش ، سجعلندیرلمش .

مُسَجَّل [ع] تسجیل ایدلمش ، سجله قید ایدلمش .

مُسَحَّر [ع] تسحیر ایدلمش ، آلدادلمش ، مسحور ایدلمش .

مسخر [ع] تسخير ايدن، اطاعته كتيرن ، الده ايدن .

مسخر [ع]تسخير ايدلمش،اطاعته كتيرلمش، الده ايدلمش .

مسخن [ع] تسخين ايدلمش ، ايصيدلمش، قيزديرلمش.

مسدد [ع] تسديد ايدلمش ، اوزونلغنه طوغرولدلمش .

مسدس [ع] تسديس ايدلمش ، آلتى يه ابلاغ ايدلمش § آلتى يه تقسيم ايدلمش § ابياتنه دردر مصراع ضميله هربيتى آلتى مصراعه ابلاغ ايدلمش منظومه .

مسرج [ع] تسريج ايدلمش ، اكر اورلمش، اكرلنمش: اسب مسرج .

مسرح [ع] تسريح ايدلمش ، تطليق ايدلمش .

مسرع [ع] اسراع ايدن، سرعت ايدن .

مسرع [ع] تسريع ايدن، سرعت ويرن، سرعتلنديرن .

مسرف [ع] اسراف ايدن، حددن متجاوز، لزومسز اوله رق صرف ايدن. مسرفانه = مسرفجه سنه.

مسطح [ع] تسطيح ايدلمش ، ياصى ، دوز ايدلمش .

مسطر [ع] تسطير ايدلمش ، يازلمش .

مسعد [ع] اسعاد ايدن، مسعود قيلان، بختيار ايدن .

مسعد [ع] اسعاد ايدلمش ، مسعود قيلنمش ، بختيار ايدلمش .

مسقف [ع] تسقيف ايدلمش ، طاوانلانمش ، اوستى طاوانله اورتولمش . مسقفات = مسقف اولان شيلر ، خان ، خانه، دكان وامثالى .

مسكت [ع] اسكات ايدن ، صوصديران. مسكتانه = مسكت اولانه ياقيشه جق صورتده.

مسكر [ع] اسكار ايدن ، مست ايدن : كل مسكر حرام

= هر مسكر اولان شى حرامدر. مسكرات = مسكراولان شيلر ، مشروبات كئوليه .

مُسَكِّن [ع] تسكين ايدن، سكون حالنه كتيرن، ياتشديران.

مُسَلَّح [ع] تسليح ايدلمش ، سلاحلانديرلمش، سلاحلى. مسلحاً = مسلح اولەرق.

مُسَلْسَل [ع] اجزاسى زنجيروارى بربرينه متصل اولان .

مُسَلِّط [ع] تسليط ايدن ، صاتاشديران .

مُسَلَّط [ع] تسليط ايدلمش ، صاتاشديرلمش .

مُسْلِم [ع] دين اسلام اوزره بولنان. مسلمين = مسلملر . امام المسلمين = خليفهٔ اسلام اولان پادشاهمز افندمز حضرتلرى .

مُسَلِّم [ع] تسليم ايدن، طاپشيرن، ويرن § اسكيدن متصرفك مادوننده بولنان مأمورين ملكيه يه دنيليردى .

مُسَلَّم [ع] تسليم ايدلمش، طاپشيرلمش، ويرلمش § طوغرى اولديغى اعتراف ايدلمش، § بلا اعتراض انقياد ايدلمش، بويونا كلمش.

مُسْلِمان [ف] مسلم. بوكلمه حقنده فارسى لغت كتابلرندن بريسى ديبوركه: « مسلمان كلمه سنك اصلى مانند مسلم معناسنده اولان مسلم مان ايدى . نصل كه آسمان لفظى ده (آس) ايله (مان) دن مركبدر . لسان فارسيده لفظ اولك حرف اخيريله ، لفظ اخيرك حرف اولى برجنسدن اولورسه بريسى حذف اولنور. مسلم ماندن ميمك برى حذف ايديلەرك (مسلمان) قالمشدر. بوتقديرده كلمه عربى وفارسى ايكى لفظدن مركبدر . بعضيلرى (مسلمان) كلمه سنى قاعدهٔ فارسيه اوزره مسلمك جمعى ديبورلرسەده مفرد اولەرق استعمالى مشهوردر. (مسلمان) ك جمعى (مسمانان)در. بوايكى توجيهك ايكيسى ده تماميله طوغرى دكلدر . زيرا هر ايكى وجهه كوره سكون سين ايله ثابت اولور. حال بوكه متقدمين ومتأخريندن هيچ بريئك اشعارنده (مسلمان) كلمه سنك سينى سكون ايله واقع

اولامامش، بلکه هر یرده مفتوح اوله‌رق استعمال ایدلمشدر . طوغریسی ضم میم فتح سین ایله اولان (مسلمان) لفظی (مسلم) کلمهٔ عربیه‌سیله ماده‌جه متحد واقع اولمشدر . بناء علیه (مسلمان) کلمه‌سی (اسلام) کلمه‌سندن مأخوذ اولمیوب فارسیدر. مرکب دکل، مفرددر. جمع دکل، واحددر »: « ببری مال مسلمان وجو مالت ببرند — بانك وفریاد برآری که مسلمانی نیست — سعدی » . « مسلمانان بزمزم شوید وهندو بسوزاند — عرفی » « امان کیتدم مسلمانلر مسلمان قورتاران یوقمی — عونی بك »

مُسَمَّطْ [ع] بیتلری اکثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشکل اولان نظم : « عکس ایتدی بیك واحسرتا — طاغلرله چیقدم آشنا — هر طاغده‌کی قلبی صدا — افغانمك افغانیدر — ناجی .

مُسَمّٰی [ع] تسمیه ایدلمش، اسم ویرلمش، آد قونلمش: « اندوه ایسه اسم بی مسمی — ناجی »

مُسِنّ [ع] یاشلی، اختیار، قوجالان.

مُسْنَدْ [ع] اسناد ایدلمش، نسبت ایدلمش . § نحوده خبره دنیلیر .

مُسْنَدٌ اِلَیْه [ع] نحوده مبتدایه دینیلیر .

مُسَنَّیاتْ [ع] (مُسَنّاة) نك جمعی. صینیرلر، صو بندلری ایله خرقلرینك کنارلری.

مُسَوَّده [ه] برماده حقنده مؤخراً تبیض ایدلمك وایجابی حالنده بعض فقراتی طی وتصحیح اولنمق اوزره قلمه آلنان ورقه. بونك بو معناده استعمالی مجازاً در. معنای مدلولی « سیاهلنمش » دیمکدر . (اسوداد) کلمه‌سندن مأخوذدر . چونکه کندیسنده معنای لون اولان هر لفظ اکثریا (افعلال) بابندن کلیر : احمرار، اخضرار، اصفرار، اسوداد کبی. قرآن کریمده ده (مسوده) لفظی (افعلال) بابندن وارد اولمشدر : واذا بشر احدهم بالانثی ظل وجهه مسودا و هو کظیم . تشدید واو ایله (مسوّده) خطادر . چونکه (مسوده) لفظی کلام عربده تفعیل

بابندن استعمال ايدلمه‌مشدر. بعض محققين بو توجيهه اعتراض ايدرك مسوده لفظنك كلام الهيده مطلق (سياه) معناسنده اولوب تسويد ايدلمش يعني قارارد لمش ويازلمش معناسنده قوللانلمامش اولديغني وطوغريسي تشديد واو ايله (مسوّده) اولوب هرنه قدر كلام عربده اسم مفعولي وارد اولمامش ايسه‌ده مصدري اولان (تسويد) كلمه‌سنك يازمق معناسنده كلام اكابر وثقاتده چوق قوللانلمش اولديغني بيان ايديورلر . هر حالده تشديد دال ايله (مسودّه) ديمكده طوغريدر . برنجي اعتباره كوره جمعي (مسودات) . ايكنجي اعتباره كوره (مسوّدات) در .

مسوّغ [ع] تجويز اولنمش . جمعي مسوغات .

مسهل [ع] اسهال ويرن، معده وباغرصاقلري تطهير ايدن وقازوراتي سهولتله دفع ايدن دوا .

مسيء [ع] اسائت ايدن ، كوتولكده بولنان .

مسيب [ع] ايشنه باقيان ، تنبل، اوشنكن .

مشابه [ع] بكزه‌ين ، بكزر، برشيئك نظيري .

مشابهت [ع] مشابهلك، بكزه‌مك، نظير اولمق: ايكي سيمانك بكديكرينه مشابهتي .

مشائمه [ع] شئامتلشمك، سوكشمك، بربرينه سوكوب صايمق .

مشاجره [ع] نزاع ايدشمك ، منازعه ايتمك .

مشاراليه [ع] كنديسنه اشارت اولنمش، اولنان، يوقاريده اسمي كچن. بو تعبير رسمياتده رتبهٔ اولي وجاليله مافوقي حقلرنده، غير رسمي شيلرده مزيتلي ذوات حقنده استعمال اولنور .

مشار بالبنان [ع] و

مشار بالانامل [ع] كنديسنه پارمقله اشارت اولنان ، پارمقله كوستريلن ، مشهور ، ممتاز: مشار بالانامل بر وجود كامل .

مُشارَبه [ع] برابر ایچمك .

مُشارِز [ع] مشارزه ایدن .

مُشارَزَه [ع] منازعه، بدخویلق ایتمك .

مُشارَطه [ع] شرطلشمق ، شرائط معینه اوزره عقد معامله ایتمك .

مُشارَفه [ع] یوکسك یره چیقمق § شان وشرف خصوصنده بریله مفاخره ایتمك .

مُشارِك [ع] مشارکت ایدن ، اورتاق، شریك اولان : «توزلق ایله توز مشارك اولمش — پوشیدهٔ پای نازك اولمش — ناجی».

مُشارَکت [ع] اورتاقلق، اورتاقلاشمق ، بریننه شریك اولمق .

مُشاطَره [ع] بریله برشیئی یاری یاری‌یه بولشمك .

مُشاع [ع] اشاعه اولنمش § حصص شایعه‌یی حاوی اولان شی.

مُشاعَبه [ع] اوزاقلاشمق .

مُشاعَره [ع] ایکی شاعر بربرینه شعر سویلمك ، شعر سویلشمك .

مُشافَهه [ع] یوزیوزه سوز سویلمك .

مُشاکِل [ع] مشاکله ایدیجی ، ایدن .

مُشاکَله [ع] شکلجه براولمق ، بکزەمك . نظمده (مشاکلت) صورتنده‌ده قوللانیلیر.

مُشاوِب [ع] شیشه قلینی .

مُشاوِر [ع] مشاوره ایدیجی ، ایدن : مشاورخاص ،

مُشاوَره [ع] مشورت ایتمك . نظمده (مشاورت) صورتنده ده قوللانیلیر.

مُشاهَد [ع] مشاهده اولنمش ، کورلمش: مشاهداولان خدمتندن طولایی .

مشاهد [ع] مشاهده ایدیجی ، ایدن . مشاهدین == مشاهدلر .

مشاهده [ع] برشیئی کوزله کورمك .

مشاهره [ع] آیلقله طوتمق . مشاهرةً == مشاهره صورتیله .

مشایعه [ع] بریله دوستلق ایتمك § برینه پیرو، تابع اولمق.

مشبع [ع] تشبیع ایدن، قارنی طویوران .

مشبك [ع] تشبیك ایدلمش ، اجزاسی بالق آغی کبی بربرینه کچیریلوب صوقشدیرلمش ، شبکه شکلنه قونلمش .

مشبه [ع] تشبیه ایدلمش ، بکزه‌دلمش .

مشت [ف] یومروق ، توقات : «هله اینسون برایکی مشت کران آکسه‌سنه — نه آغیر باشلی اولورباق اوسبکسر دیدیکك — ناجی». § مجازاً آوج معناسنده‌ده قوللانیلیر .

مشتاق [ع] اشتیاقلی، آرزومند، قلبی میال: مشتاق دیدار. «بجان مشتاق زخم دیکرم ای عمر! تأخیری — یغما» عربی جمعی مشتاقین، فارسی جمعی مشتاقان: «دامن افق امیده کلفشان اولسون او ماه — بر تجلیسیله مشتاقانی اسعاد ایلسون».

مشتاقانه [ع] مشتاق اولانه یاقیشه‌جق صورتده : تحیات مشتاقانه .

مشتبه [ع] اشتباه ایدن ، شبهه‌لن .

مشتد [ع] اشتداد ایدن، شدتلنن: «نه‌در کوکلده بوسودا که‌دائما مشتد — صفا»

مشترك [ع] اشتراك ایدن ، اورتاق اولان، برحالده بولنان. شریك. مشتركاً == مشتر اوله‌رق. مشتركین == مشتركلر . محاوراتده‌یا کلش اوله‌رق دائما فتح را ایله‌قوللانیلیر .

مشتری [ع] سیاراتدن بری ، برجیس . اهل تنجیم بوکا (سعد اکبر ، قاضیٔ فلك) دیرلر : «عمرت دراز بادکه‌تادور مشتری — مااز تو برخوریم و تو از عمر

برخوری —لا». § اشتراء ایدن، صاتین آلان : « معرفت التفاته تابعدر— مشتریسز متاع ضایعدر — ناجی . »

مُشتَرى [ع] اشتراء ایدلمش ، صاتین آلنمش : عبد مشتری . مال مشتری .

مُشتَزَن [ف] مشت اوریجی ، اوران ، توقاتلیان .

مُشتَعِل [ع] اشتعال ایدن ، شعله لنن ، یالینلانان ، شعله زن .

مُشتَغِل [ع] اشتغال ایدن ، مشغول اولان ، ایش ایله اوغراشان . شو : « زسودای جانان بجان مشتغل — بذکر حبیب ازجهان مشتغل » بیتده اولدیغی کبی ترکجه‌ده روکردان معناسنده قوللانلماز .

مُشتَق [ع] اشتقاق ایتمش ، بینلرنده معنی و ترکیب جهتیله مناسبت ، صیغه جهتیله مغایرت اولمق اوزره دیکر کلمه‌دن اخراج اولنمش کلمه .

مُشتَکى [ع] اشتکاء ایدن ، شکایت ایدن . § وقوع بولان برجرمدن کندیسنی متضرر عد ایدرك بر مستنطق و یا محکمه حضورنده دعوای شخصی اقامه ایدن . مشتکیانه = مشتکی اولانه یاقیشه‌جق طورده .

مُشتَکى [ع] اشتکاء ایدلمش ، شکایت ایدلمش : مادهٔ مشتکی . مشتکی عنه = کندیسندن شکایت اولنان کیمسه

مُشتَمِل [ع] اشتمال ایدن ، احاطه ایدن .

مُشتَمَل [ع] اشتمال ایتمش ، احاطه ایتمش .

مُشتَه [ف] خنجر ، بچاق قبضه‌سی کبی آوج ایله طوتیله‌جق شی § سراج و پاپوشجی اصنافنك قوللاندقلری برنجدن معمول معروف طوقماق .

مُشتَهِر [ع] اشتهار ایدن ، شهرت بولان ، مشهور اولان .

مُشتَهى [ع] اشتها ، ایستکلی .

مُشْتَهىٰ [ع] اشتهاء ايدلمش ، ایستنلمش . مشتهیات = اشیاء مرغوبه، آرزو ایدیلن شیلر .

مُشَجَّر [ع] اوزرینه آغاج صورتی نقش اولنمش اوربه .

مُشَخَّص [ع] تشخیص ایدلمش، طانمش § شخص حالنه کتیرلمش، تجسم ایتدیرلمش .

مُشَدِّد [ع] تشدید ایدن، شدتلندیرن، شدت ویرن: مشدد جزا .

مُشَدَّد [ع] تشدید ایدلمش ، شدتلندیرلمش ؛ شدت ویرلمش . § شده لنمش . اوزرینه اشارتی وضع اولنمش .

مُشْرِف [ع] یوکسلن ، یوکسك یره چیقان § برشیئه اوست طرفندن باقوب مطلع اولان § اولومه یك یقین اولان § قریب، مستعد اولان : مشرف خراب .

مُشَرَّف [ع] تشریف ایدلمش ، شرفلندیرلمش، کندیسنه شرف ویرلمش .

مُشْرِك [ع] اشراك ایدن، جناب حقه شریك قوشان .

مشرکین = مشرکلر : مشرکین قریش .

مُشْط [ع] طراق .

مُشْعِر [ع] اشعار ایدن، تحریراً بیلدیرن .

مُشَعْشَع [ع] شعشعه لی، پارلاق، روشن .

مُشْفِق [ع] شفقت ایدن، مهربانلق کوسترن، شفقتلی : پدر مشفق .

مُشْفِقانه [ف] مشفق اولانه یاقیشه جق صورتده: کلمات مشفقانه. نوازش مشفقانه .

مُشْك [ف] مسك دینیلن کوزل قوقولوشی. (مسك) بونك معربیدر . کسر ایله ده لغتدر : « چووا کرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بیا بوسی آفتاب — فردوسی »

مُشْك آلُود [ف] مشکه بولاشمش، مشکلی .

مُشْكبار [ف] مشك ياغديران ، تعطير ايدن .

مُشْك بيد [ف] سلطانى سكود آغاجى. عود آغاجيله ده مفسردر .

مُشْكفام [ف] مشك رنكلى ، سياه .

مُشْكفروش [ف] مشك صاتان، عطار . جمعى مشكفروشان .

مُشْك افشان [ف] و

مُشْك فشان [ف] مشك صاچيجى، صاچان .

مُشَكَّك [ع] تشكيك ايدلمش، شكه دوشورلمش .

مُشْكل [ع] اشكاللى ، كوج ، مغلق ، چتين : مشكل برايش . مشكل برسياحت. امور مشكله .

مُشَكَّل [ع] تشكيل ايدلمش، شكله، هيئته قونلمش ، شكل ويرلمش § ايرى، قوجامان، شكلى، قيافتى غير مستحسن : بر مشكل حريف.

مُشْكلات [ع] مشكل اولان خصوصات : «حلال مشكلاتى اولدم جهانيانك — مشكل بودر كه قالدم بن مشكلات ايچنده — سعدى» . مشكلات امور .

مُشْكل پسند [ع] مشكل بكنيجى، كوج، چتين شيدن خوشلانان . مشكلپسندان = مشكلپسندلر : مشكلپسندان ادب.

مُشْكل پسندانه [ف] مشكل پسند اولانه ياقيشه‌جق صورتده : مشكلپسندانه برنظر .

مُشْكلتر [ف] پك مشكل. مشكلترين = اك مشكل : مشكلترين امور.

مُشْكل گشاى [ف] مشكل شيلرى حل ايدن . مشكل كشايان = مشكل كشالر .

مُشکین [ف] مشکلی ، مشك قوقولی ، عطرناك : زلف مشکین .

مُشَمَّس [ع] کونشه سرلمش، کونشه‌قونلمش، کونشه طوتلمش. (کیسوی‌مشمس) کبی معناسز تعبیرلری استعمالدن توقی ایتملیدر .

مُشَمَّع [ع]تشمیع ایدلمش، اریمش بال مومنه باتیرلمش . (موشامبا) بوندن محرفدر .

مُشمئز [ع] اشمئزاز ایدن، صیقیلان § استکراه ایدن .

مُشَنَّف [ع] تشنیف ایدلمش ، کوپه طاقلمش ، کوپه ایله تزیین ایدلمش .

مُشَوَّش [ع] تشویش ایدلمش ، قارمه قاریشیق ایدلمش : امور مشوشه .

مُشهِد [ع] اشهاد ایدن ، شاهد کتیرن .

مُشَیَّد [ع] تشیید ایدلمش، رفیع ومحکم قیلنمش.

مُشیر [ع] اشارت ایدن§ سلك جلیل عسکریده الك صوك رتبه‌یی احراز ایدن‌ذات . ملکیه‌ده مقابلی وزیر. مشیرانه = مشیره یاقیشه‌جق صورتده. مشیریت = مشیرلك. مشیران = مشیرلر.

مُصاب [ع] اصابت ایتمش ، اورلمش§ مصیبته اوغرامش ، علیل .

مُصابره [ع] صبر ایتمك .

مُصاحِب [ع] مصاحبه ایدیجی، ایدن

مُصاحبه [ع] و

مُصاحبت [ع] بربریله صحبت ایتمك، همدم اولمق .

مُصادره [ع] جریمه صورتیله برینك بالجمله اموالنی ضبط ایتمك : مصادره زمانمزده کلیاً منع اولنمشدر .

مُصادِف [ع] مصادفه ایدیجی، ایدن .

مُصادَفه [ع] راست کلمك ، تصادف ایتمك .

مُصادَقت [ع] صداقت اوزره دوستلق .

مُصادَمه [ع] ایکی شی بربرینه چارپمق ، چارپشمق ، اورشمق : ایکی واپورك مصادمه‌سی . بارقهٔ حقیقت مصادمهٔ افکاردن چیقار . مصادمات == مصادمه‌لر : مصادمات بحریه .

مُصارَعه [ع] ایکی کشی بربریله کورشمك ، کورش طوتمق .

مُصافات [ع] بربریله خالصانه دوستلق ایتمك § اخلاص ، مودت .

مُصافَحه [ع] اثنای ملاقاتده یکدیکرینك النی طوتمق .

مُصالِح [ع] مصالحه ایدن ، عقد صلح ایدن .

مُصالَحه [ع] ایکی طرف مخاصمه‌یی ترك ایدرك بارشمق ، صلح ایدشمك ، اوزلاشمق .

مُصاهَره [ع] برقوم و قبیله‌دن قیز آله‌رق داماد اولمق § خصملق ، کویکولك .

مُصایَحه [ع] بربرینه صیحه ایتمك ، حایقیرمق . حایقیرشمق .

مُصایَفه [ع] یازلغنه پازارلق ایتمك .

مُصَحِّح [ع] تصحیح ایدن ، صحیح قیلان ، درجهٔ صحته ایردیرن . § یاکلشی طوغرلدان . مصححین == مصححلر .

مُصَحَّح [ع] تصحیح ایدلمش ، یاکلشی طوغرلدلمش : مصحح بر کتاب .

مُصْحَف [ع] قرآن عظیم الشان : « محبت مصحفن ختم ایلدم بن — زلیخا سورهٔ یوسفده قالدی — لا» .

مُصَحَّف [ع] تصحیف اولنمش ، خطاء تغییر ایدلمش ،

مُصَدَّر [ع] تصدیر ایدلمش ، دیباجه‌لنمش : ندیمك « خوشا نزهت آباد جنت سرشت » مصراعیله مصدر منظومه‌سی .

مُصَدِّعْ [ع] تصدیع ایدن، باش آغریدان .

مُصَدَّعْ [ع] تصدیع ایدلمش ، باشی آغریدلمش .

مُصَدِّقْ [ع] تصدیق ایدن ، کرچکدردین، کرچکله‌ین.

مُصَدَّقْ [ع] تصدیق ایدلمش ، کرچکدر دینلمش ، کرچکلنمش .

مُصَرَّحْ [ع] تصریح ایدلمش، آچیق سویلنلمش ، آچیقدن آچیغه بیان ایدلمش . مصرحاً = مصرح اوله‌رق .

مُصَرَّعْ [ع] تصریع ایدلمش ، مصراعلندیرلمش .

مُصْطَبِرْ [ع] اصطبار ایدن ، صبر ایدن.

مُصْطَفیٰ [ع] اصطفاء ایدلمش ، منتخب ، کزیده § سید المرسلین افندمز حضرتلرینك براسم شریفلری .

مُصْطَلَحْ [ع] ساده‌لکدن عاری، تکلفلی افاده .

مُصَغَّرْ [ع] تصغیر ایدلمش ، کوچلدلمش .

مُصَفِّرْ [ع] تصفیر ایدن ، ایصلق چالان ، سسلنن .

مُصَفَّفْ [ع] تصفیف ایدلمش ، دیزلمش ، صف حالنه قونلمش .

مُصَفّیٰ [ع] تصفیه ایدلمش، طوری، صافی قیلنمش، صفوت ویرلمش : ماء مصفی . شراب مصفی .

مُصَلَّبْ [ع] تصلیب ایدلمش ، صلابت و یرلمش ، قاتیلاشدیرلمش .

مُصْلِحْ [ع] اصلاح ایدن ، ایی حاله کتیرن ، ایی حاللی قیلان .

مُصَلّی [ع] نماز قیلان .

مُصَلّیٰ [ع] جنازه نمازی قیلمغه مخصوص آچیق محل : « قدرکی سنك مصلاده بیلوب ای باقی ـــ طوروب ال باغلایه‌لر قارشیکه یاران صف صف ـــ باقی ».

مصمم [ع] تصميم ايدلمش، صورت قطعيه ده نيت ايدلمش، اجراسنه قطعياً قرارويرلمش: فلان كونى اجراسى مصمم اولان وليمه جمعيق.

مصنع [ع] تصنيع ايدلمش، بر صورت صنعتكارانه ده ياپلمش § ساخته اوله‌رق ياپلمش.

مصنف [ع] تصنيف ايدن، كتاب ياپان. مصنفين = مصنفلر.

مصنف [ع] تصنيف ايدلمش، ياپلمش. كتاب. مصنفات = كتابلر: مصنفات اسلاف.

مصوت [ع] تصويت ايدن، سسلنن، سس چيقاران، اظهارصوت ايدن: اوراق‌مصوته.

مصور [ع] تصويرايدن، صورت ويرن. برصورته قويان § ترسيم ايدن، رسام: «اى‌مصور رهكذارى اوزره چك تمثالمى — فضولى». مصورانه = مصور اولانه ياقيشه‌جق صورتده: مصورانه بر منظومه. مصورين = مصورلر.

مصور [ع] تصوير ايدلمش، صورت ويرلمش، بر صورته قونلمش § ترسيم ايدلمش. اشعارقد ماده‌كوريلن (كل‌تصوير) تعبيرى (كل مصور) معناسنه‌در: «كل‌تصويربهار اولسه‌ده خندان اولماز— راشد».

مصيب [ع] اصابت ايدن، طوغريجه كيدوب ايريشن، راست كلن § فعل وقولده صوابه تصادف ايدن: قرار مصيب، رأى مصيب.

مصيبت [ع] انسانك باشنه كلن قضا، بلا. جمعى مصائب.

مصيقل [ع] جلالى، يالديزلى.

مضاد [ع] ضد اولان، تأثيرينه قارشى قويان: مضادتعفن.

مضارب [ع] مضاربه ايدن، دوكوشن § شركت

مضاربه‌ده سرمایه‌یی قوللانوب تجارت ایتمك اوزره چالیشان .

مُضارَبه [ع] دوکوشمك § بر طرفدن سرمایه، دیکر طرفدن سعی وعمل اولمق اوزره عقد ایدیلن برنوع شرکت .

مُضارِع [ع] شریك ، شبیه § حال ویا استقباله دلالت ایدن شکل فعل .

مُضاعَف [ع] ایکی ویا زیاده قات ایدلمش، برمثلی ویا امثالی اوزرینه زیاده‌لشدیرلمش . § عین الفعلی ایله لام الفعلی بر جنسدن وحروف صحیحه‌دن اولان فعل .

مُضاف [ع] اضافه اولنمش § دیکر براسمه علاوه واسناد اولنمش اسم. مضافات = مضافلر .

مُضاهات [ع] برشیئه بکزه‌مك، شبیه اولمق .

مُضاهی [ع] شبیه، مانند : « دیردم ای‌روزم سکا روز اخیر عمرم اول — نوروجه یاره بریوزدن مضاهی اولمسه‌ك — ناجی » .

مُضایَقه [ع] طارلق، ضرورت، فقر .

مُضْحِك [ع] اضحاك ایدن ، کولدیرن .

مُضْحِکه [ع] کولنه‌جك شی ، تیاترولرده اوینانیلان کولنج اویون ، قومدی .

مُضِر [ع] اضرار ایدن ، ضرر ویرن ، ضرره صوقان .

مُضْطَجِع [ع] اضطجاع ایدن ، یان اوستی یاتان .

مضطجعاً = مضطجع اوله‌رق .

مُضْطَرّ [ع] چاره‌سز قالمش ، ناچار ، مجبور .

مُضْطَرِب [ع] اضطراب ایدن، چالقانان ، تحرك ایدن § مادی و معنوی راحتسز اولان ، تلاش ایچنده بولنان . مضطربانه = مضطرب اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

مُضْطَرِم [ع] اضطرام ایدن ، آلولنن .

مُضَعَّف [ع] تضعیف ایدلمش ؛ بر اوقدر دها زیاده‌لشدیرلمش .

مضغه [ع] بر چینم ات ، بر پارچه ات .

مضل [ع] اضلال ایدن ، ضلالته دوشورن ، یولدن چیقاران .

مضمحل [ع] زائل ، نابود اولان .

مضمر [ع] اضمار ایدن ، درونده کیزلین .

مضمر [ع] اضمار ایدلمش ، درونده کیزلنمش . جمعی مضمرات .

مضیء [ع] اضائه ایدن ، ضیا ویرن ، ضیالاندیران .

مضیع [ع] اضاعه ایدن ، ضایع ایدن ،

مضیف [ع] مسافر قبول ایدن ، میزبان .

مطابق [ع] مطابقت ایدیجی ، ایدن .

مطابقت [ع] اویغونلق ، موافقلق .

مطارحه [ع] بربرینه سوز سویلمك .

مطارده [ع] حربده جنكاوران بربرینه حمله ایتمك .

مطاع [ع] کندیسنه اطاعت ، انقیاد اولنمش .

مطالبه [ع] طلب ایتمك § برینك ذمتنده کی آلاجغنی ایستمك .

مطالع [ع] مطالعه ایدن ، اوقویان ، مطالعین = مطالعلر .

مطالعه [ع] برشیئه وقوف حاصل ایتمك ایچون متصل نظر وتفکر ایتمك § اوقومق .

مطاوع [ع] مطاوعت ایدیجی ، ایدن .

مطاوعت [ع] بربرینه اویمق ، موافقت ایتمك .

مطایبه [ع] لطیفه ایتمك ، مزاح ایتمك . مطایبات = مطایبه لر .

مطبق [ع] برشیئی اورتن ، بوروین .

مُطَبَّقْ [ع] تطبیق اولنمش، اویدیرلمش § قارشیلاشدیرلمش.

مُطْرِبْ [ع] اطراب ایدن، طرب ویرن § خواننده: «مطرب بزن نوایی ساقی بده پیاله — مولانا».

مُطَرَّزْ [ع] زینت ویرلمش، طرازلاندیرلمش، کنار ایشلنمش.

مُطَرّی [ع] طراوتلی، تازه، رونقلی.

مُطْعِمْ [ع] اطعام ایدن.

مُطْفِی [ع] اطفاء ایدن، سوندیرن.

مُطَلْسَمْ [ع] طلسملی، سحرلی، افسونلی: گنج مطلسم.

مُطَّلِعْ [ع] اطلاع ایدن، وقوف کسب ایدن، آکلایان.

مُطْلَقْ [ع] اطلاق اولنمش، صالیویرلمش، باشی بوش براقیلمش.

مُطْلَقُ العِنانْ [ع] عنانی صالیویرلمش، آزاده.

مُطْلَقا [ع] مطلق اولەرق، هرحالده، هرنه وجه ایله اولورسه اولسون.

مُطَلّی [ع] طلالنمش، اوزرینه یالدیز وسائره سورلمش.

مُطْمَئِنْ [ع] ربط قلب ایله سکون حاصل ایدن، آرمیده.

مُطَوَّقْ [ع] تطویق ایدلمش، بوینینه گردنلك وسائره طاقلمش.

مُطَوَّلْ [ع] تطویل ایدلمش، اوزادلمش: مقالهٔ مطوله، سخن مطول.

مُطَهَّرْ [ع] تطهیر ایدلمش، مادی ومعنوی تمیزلنمش، پاکلنمش: لباس مطهر، قلب مطهر.

مُطَیَّبْ [ع] تطییب ایدلمش، خوش ایدلمش § کوکلی خوش ایدلمش.

مُطیعْ [ع] اطاعت ایدن، انقیاد ایدن.

مُظاهِر [ع] مظاهرت ایدیجی، ایدن. (ناظر کمالاتمظاهر) کبی ترکیبلری رسمیاتدن باشقه یرده قوللانماملی.

مُظاهَرَت [ع] یاردیم ایتمك، حمایه ایتمك.

مُظَفَّر [ع] مطلوبنه ظفریاب اولان، نائل فیروزمندی اولان § حربده مقصدینه نائل اولان، دشمنه غلبه ایدن: «مظفر وقت فرصتده عدودن انتقام آلماز — مروتمند اولان ناکامیٔ دشمنله کام آلماز — راشد». مظفرانه == مظفر اولانه یاقیشه‌جق صورتده: مظفرانه بر هوا. مظفراً == مظفر اوله‌رق، مظفر اولمق صورتیله. مظفریت == مظفرلك.

مُظلِم [ع] قارانلق، تاریك: «مهر اولسه اکر بینده سایه — کیسوسی کبی قالیردی مظلم —...»

مُعاتَب [ع] عتاب اولنمش.

مُعاتَبه [ع] عتاب ایتمك، آزارلامق، لوم و توبیخ.

مُعاد [ع] اعاده ایدلمش، کری چویرلمش.

مُعادات [ع] بربینه عداوت ایتمك، دشمنلك ایتمك: «ابنای بشرده قاله‌جقمی بو معادات — بیلمم نه زمان طوغریله‌جق مذهب عالم — ...» عجملر بونی (معادا) صورتنده‌ده قوللانیرلر.

مُعادِل [ع] عدیل، شبیه، نظیر.

مُعادَله [ع] بر شیئه مساوی، نظیر اولمق.

مُعاذَره [ع] بهانه ایتمك، یالاندن عذر درمیان ایتمك.

مُعار [ع] اعاره اولنمش، اعاره اولنان شی.

مُعارِض [ع] معارضه ایدن، مخالفت ایدن: «نا اهل اولور معارض اهل — هر احمده بولنور ابو جهل — ابن کمال».

مُعارَضه [ع] انصراف ایتمك § قولاً، فعلاً بربینه مخالفت ایتمك.

مُعارَفه [ع] بیلیشمك، طانیشمق، آشنا چیقمق، آشنالق.

مُعارَكه [ع] بربریله جنك ایتمك.

معاسره [ع] کوجلك، فقیرلك.

مُعاشر [ع] معاشرت ایدیجی، ایدن. معاشران = معاشرلر.

مُعاشَرَت [ع] بربریله کچنمك، همدم اولمق: طرز معاشرت، آداب معاشرت.

مُعاشَقه [ع] سومك، اظهار عشق ایتمك.

مُعاصر [ع] هم عصر، هم زمانه. معاصرین = معاصرلر.

مُعاصره [ع] بربریله برابر برعصرده بولنمق، هم عهد اولمق.

مُعاضَدَت [ع] یاردیم ایتمك، ظهیر اولمق.

مُعاف [ع] عفو اولنمش. بونك اصلی (معافی) در. مفاعله بابندن اسم مفعولدر که مصدری (مناجات) وزننده معافاتدر. عجملر آخرندهیاذن مقلوب اولان الفی اسقاط ایتمشلردر. صاف کلمه‌سی کبی که اصلی صافی در. فتح میم ایله معاف غلطدر.

مُعافیَّت [ع] معافلق، امتیازلیلق؛ مستثنالق: معافیت فرمانی § مرضی دعوت ایدن بر سببك تأثیر شدیدی آلتنده بولندیغی حالده او مرضدن عفو اولنمش کبی بعض کیمسه‌لرك متأثر اولمامالری حالی.

مُعاقَبه [ع] عذاب ایتمك، عقوبت ایتمك.

مُعاقد [ع] بربریله عقد اتفاق ایدن § برعقدك حصولنه بادی اولان طرفیندن هر بری.

مُعاقَده [ع] عقد اتفاق ایتمك، مقاوله ایتمك.

مُعالَجه [ع] خسته‌یه باقمق؛ علاج ویرمك.

مُعامل [ع] معامله ایدیجی، ایدن.

مُعامَله [ع] بربریله ایش یاپمق، عمل ایتمك. معاملات = معامله‌لر: معاملات تجاریه.

معاند [ع] معانده ایدیجی، ایدن.

معانده [ع] عناد ایتمك .

معانق [ع] معانقه ایدیجی، ایدن.

معانقه [ع] بربرینك بوینینه صارلمق: معانقهٔ عاشق ومعشوق .

معاودت [ع] کری دونمك ، عودت ایتمك .

معاوضه [ع] برشیئی دیکر بر شیئه بدل اولەرق ویرمك § اصلی اولمدیغی حالده جلب منفعت ضمننده صورت مخصوصه دە مشاوره ایله یاپیلان دوبارەلی شی .

معاومه [ع] آغاج بر سنه یمش ویروب برسنه ویرمەمك § اجیری ییللقله طوتمق § بوسنەنك اکینی برینك سنهٔ آتیەدە حاصل اولەجق اکیننه مقابل بیع ایتمك .

معاون [ع] معاونت ایدیجی، ایدن § بعض مأمورین معاقلرندن هر بری: شورای دولت معاونلرندن.

معاونت [ع] یاردیم ایتمك .

معاهد [ع] معاهده ایدیجی، ایدن.

معاهده [ع] بربریله عهد وپیمان ایتمك § یاحقوق طبیعیه یه ویا عاداته مستنداً بین الدول جاری اولان حقوق ووظائف متقابله یی حالیله تصدیق ویا بعض مرتبه توسیع ویاخود تحدید ایلمکله برابر اوحقوق ووظائفهٔ واجب الاجرا حکمنی ویرمك مقصدیله بر ویا زیاده دولتلر آرەسنده تعاطی اولنان سندات. معاهدات = معاهدەلر.

معاهدهٔ اتفاقیه [ع] یکدیکرینی محافظه ایتمك یاخود ایکیسی بردن برعدو مشترك اوزرینه هجوم ایلمك مقصدیله ایکی ویا زیاده دولت آرەسنده عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ تأمینیه [ع] بردولتك استقلالنه ویا حقوق حکمرانیسنه خارجدن بر تسلط وقوعنده دیکر بر دولت طرفندن

معاونت ایدیله‌جکنه دائر طرفین بیننده عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ حمایت [ف] بر دولت دیکر بر حکومتی حمایه ایله دشمنلرینك کافه‌سنه قارشی محافظه ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ صلحیه [ع] ایکی ویا زیاده محارب دولتلر بیننده حال حربك رفع وازاله‌سیله مناسبات دوستانه ومصافاتکارانه‌نك اعاده‌سی ضمننده عقد اولنان معاهده .

معاهدهٔ مظاهرت [ف] بر دولتك ایکی دولت آره‌سنده وقوعه کلن محاربه‌یه طوغریدن طوغری‌یه مشارکت ایتمکسزین طرفین محاربیندن برینه اعانهٔ نقدیه‌ده بولنه‌جغنه ویاخود آقچه مقابلنده محدود بر مقدار عسکر ویاسفن حربیه اعطاسیله یاردیم ایلیه‌جکنه دائر عقد اولنان معاهده .

معایده [ع] بیراملاشمق، بیرامده بربری تبریك ایتمك .

معاینه [ع] برشیئك حقیقتنه وقوف ایچون کوزدن کچیرمك ، تفتیش ایتمك، یوقلامق .

معبّر [ع] تعبیر ایدن ، دوش یوران. معبرین = معبرلر.

معتاد [ع] اعتیاداولنمش، عادت ایدینلمش .§ اعتیاد ایدن.

معتبر [ع] اعتبارلی ، شرفلی ، حیثیتلی .

معتد [ع] تعداداولنمش. معتدبه = بهانك اختلافنی موجب بر تفاوتسز مثلی بولنان شی.

معتدل [ع] اعتدال ایله‌متصف، ایکی حال بیننده متوسط اولان. اورته‌حالده بولنان§متناسب، اویغون ، بچملی .

معتذر [ع] اعتذار ایدن،عذر دیله‌ین ، برعذر درمیان ایدرك قصورینك عفوینی ایستین .

معترض [ع] اعتراض ایدن ، بر شی حقنده (نیچون بویله اولمش؟ شویله اولمسی لازم

کلیردی) یوللی بیان فکر ایدن ، معترضین = معترضلر.

مُعتَرِف [ع] اعتراف ایدن ، اقرار ایدن .

مُعتَرَف [ع] اعتراف اولنمش ، اقرار ایدلمش.

مُعتَزِل [ع]اعتزال ایدن، آیریلان، چکیلن ، عزلت ایدن.

مُعتَزِلَه [ع] قدری انکار ایدن برفرقه‌درکه فرق ضاله‌دن معدوددر. مذهب حقدن اعتزال ایتدکلری ایچون کندیلرینه بونام ویرلمشدر .

مُعتَزِم [ع] اعتزام ایدن، توجه، عزیمت ایدن .

مُعتَسِف [ع] اعتساف ایدن ، طوغری یولدن صاپان، یولسزلق ایدن .

مُعتَصِم [ع] اعتصام ایدن ۰ ال ایله طوتان، تمسك ایدن:

« هر جوریکه راضیلرزای شاه ملاحت — بزلرکه قولز معتصم باب رضایز — ضیا» § معاصیدن چکینن، قورونن .

مُعتَضِب [ع]قول اوزرینه آلان. یکدیگرینه معاونت ایدن مقامنده قوللانیلیر .

مُعتَق [ع] اعتاق اولنمش، کوله‌لکدن آزاد ایدلمش .

مُعتَقَد [ع] اعتقاد ایدن، کوکل باغلایان، قلباً صحتنه قرار ویرن،حکم ایدن § معنویاته ایمان ایدن .

مُعتَقَدات [ع] اعتقاد اولنان خصوصات.

مُعتَکِف [ع] اعتکاف ایدن، بربرده حبس نفس ایدوب قالان .

§ رمضان شریفده جامعده وجه شرعی اوزره حبس نفس ایله اجرای عبادت ایدن .

مُعتَلّ [ع] علتلی ، کندیسنده حروف علتدن بریسی بولنان کلمه .

مُعتَمَد [ع] اعتماد ایدلمش،قلباً استناد، امنیت ایدلمش .

مُعتَنیٰ [ع] اعتنا ایدلمش، دقت، اهتمام ایدلمش، اهمیتلی .

مُعْجِب [ع] اعجاب ایدن، تعجب ویرن، تعجبه دوشورن.

مُعَجِّب [ع] (مُعْجِب) ایله مترادفدر.

مُعْجِز [ع] اعجاز ایدن، عاجز قیلان، عجزه دوشورن § بلاغتجه طوق بشردن خارج برمرتبه‌ده بولنان کلام: قرآن معجز بیان.

مُعْجِزَه [ع] پیغمبران عظامدن صادراولان خارق العاده افعال واقوال. جمعی معجزات: «کورمدکجه حسنکی ایمانه کلمز عاشقك — یوز پیمبر جمع اولوب کوسترسه‌لر (بیك معجزات) — فضولی»

مُعْجِزْنُما [ع] خارق العاده شیلر کوسترن.

مُعَجَّل [ع] تعجیل ایدلمش، عجله ایدلمش. § وعده‌سز، مدتسز، فی الحال ایفاسی لابد اولان. معجلاً = معجل اوله‌رق.

مُعْجَم [ع] اعجام ایدلمش، نقطه‌لنمش، نقطه‌لی: حروف معجمه. تاریخ معجم = تاریخ جوهرین.

مُعِدّ [ع] اعداد ایدن، حاضرلایان.

مُعَدّ [ع] اعداد اولنمش، حاضرلانمش. معدللاستغلال = کرایه ویرلمك ایچون حاضرلنمش.

مُعَدِّل [ع] تعدیل ایدن، معتدل قیلان، ایکی طرفنی بر ایدن § اعتدال حالنه کتیرن.

مُعَدَّل [ع] تعدیل ایدلمش، معتدل قلنمش، ایکی طرفی بر ایدلمش § اعتدال حالنه کتیرلمش.

مُعَدِّلُ النَّهار [ع] شرقدن غربه فلکی ایکیه بولن بر دائره‌درکه قطب شمالیدن محسوس اولدیغی حالده قطب جنوبیده کورلمز. کونش دائرهٔ معدل النهار اوزرنده سیر ایتدیکی زمان کرهٔ ارضك هرطرفنده لیل ونهار متساوی اولور. کونش سنه‌ده ایکی دفعه بو دائره اوزرنده سیر ایدرکه بریسی حمل برجنك اولنده، دیکری ده سنبله‌نك آخرنده‌در. دائرهٔ معدل النهار کرهٔ

ارضده مفروض اولان خط استوایه محاذیدر .

معدم [ع] اعدام ایدن ، یوق ایدی ، اولدیرن .

معذب [ع] تعذیب ایدن، عذابه کرفتار ایدن ، اشکنجه ایدن: معذب بر حریف.

معذب [ع] تعذیب ایدلمش ، عذابه کرفتار ایدلمش ، اشکنجه ایدلمش .

معذر [ع] تعذیر ایدن ، عذر کاذب ایراد ایلین ،ساخته عذر درمیان ایدن .

معذل [ع] تعذیل ایدلمش ، لوم، تعییب ایدلمش .

معرب [ع] اعراب ایدلمش .

معرب [ع] تعریب ایدلمش ، عربجه‌لشدیرلمش .

معرض [ع] اعراض ایدن ، یوز چویرن .

معرض [ع] تعریض ایدن، کنایه طریقیله ادارهٔ کلام ایدن.

معرف [ع] تعریف ایدن ، اطرافیله آکلادن، اطرافیله بیلدیرن .

معرف [ع] تعریف ایدلمش ، اطرافیله بیلدیرلمش: تعریف معرفك افرادینی جامع، اغیارینی مانع اولملیدر .

معری [ع] صویولمش، چیپلاق ایدلمش ، عاری ، بری، خالی .

معز [ع] اعزاز ایدن ، عزتلین.

معزز [ع] تعزیز ایدلمش ، عزتلنمش .

معسکر [ع] اردو یری، لشکرکاه.

معشر [ع] تعشیر ایدن ، اونده برینی آلان .

معشر [ع] تعشیر ایدلمش، اونده بری آلنمش .

معضل [ع] کوج ، مشکل. جمعی معضلات: معضلات امور.

معطر [ع] تعطير ايدلمش، كوزل قوقولی ايدلمش : «هرلحظه سمن پوش طراوت كسلیردی — برباد معطرله كلستان غرامم »

معطل [ع] تعطيل ايدلمش، بوش براقلمش § طوردیرلمش.

معطس [ع] تعطيس ايدن، آقصردان .

معطش [ع] تعطيش ايدن، صوصادن .

معطى [ع] اعطا اولنمش، ویرلمش.

معظم [ع] اعظام ايدلمش، بيودلمش، بيوك كورنمش. معظمات = معظم اولان خصوصات: «تدبير معظمات امور جهان ايچون — ياقشدی شمع فكرتی برجيس نكته دان — باقی »

معظم [ع] تعظيم ايدلمش، بيوك لنلمش، اولولنمش ، بيوك عد اولنمش .

معقب [ع] تعقيب ايدن، آردی صره كلن: خيال معقب § آردينه دوشن. معقبين = معقبلر.

معقب [ع] تعقيب اولنمش. آردی صره كلمش § آردينه دوشولمش.

معقد [ع] تعقيد ايدلمش، دوكوملنلمش، مغلق ايدلمش، مغلق، غير واضح.

معلق [ع] تعليق ايدلمش، آصيلمش : ديواره معلق برلوحه § آصنتيده براقلمش. معلقات = صناديد شعرای عربك قبل الاسلام جدار كعبه يه تعليق ايتمش اولدقلری قصائد.

معلل [ع] تعليل ايدن، علت اولق اوزره كوسترن، علت، سبب بيان ايدن .

معلل [ع] تعليل ايدلمش، علت اولق اوزره كوسترلمش، علت، سبب بيان ايدلمش : افعال آلهيه معلل بالحكمدر .

معلم [ع] تعليم ايدن، اوكره دن. معلمين = معلملر .

معلم [ع] تعليم ايدلمش، اوكره دلمش: معلم برنفر .

مُعْلِن [ع] اعلان ایدن، آشکار ایدن § عمومه بیلدیرن

مُعَلّٰی [ع] یوکسك، عالی، بلند: «قدرکك عرش معلادن معلی پایه‌سی — ذاتی»

مُعَمَّر [ع] چوق یشامش، چوق عمر سورمش: نابیٔ معمر.

مُعَمّٰی [ع] بیلمجه. معمی اکثریا منظوم اولور. بونك قواعد مخصوصه‌سی واردر. اسلاف شعرا معمایه پك چوق اهمیت ویرمشلر در: «بن‌ده یوق مهر سکون، سن‌ده وفادن ذره — ایکی یوقدن نه چیقار فکر ایده‌لم بر کره — نابی»

مُعَنْبَر [ع] عنبرسورلمش، عنبرلی: باد معنبر. کیسوی معنبر.

مُعَنِّد [ع - مولد] عناد ایدن.

مُعَنِّف [ع] تعنیف ایدن، شدتله تکدیر وتوبیخ ایدن.

مُعَنْوَن [ع] عنوانلنمش، برعنوان ایله طانلمش، (معنون) یاکلشدر.

مُعَوَّج [ع] تعویج ایدلمش، اکیلمش، اکیردلمش.

مُعَوِّق [ع] تعویق ایدن، اویالاندیروب اکلندیرن، کجکدیرن.

مُعَوَّق [ع] تعویق ایدلمش، کجکدیرلمش.

مُعَیَّب [ع] تعییب ایدلمش، عیبلانلمش. جمعی، معیبات = معیب اولان خصوصات: بیوکلرك یاننده آیاق اوزاتمق معیباتدندر.

مُعِیر [ع] اعاره ایدن، عاریت اوله‌رق ویرن: «فجاوبنی من فوق غصن اراكة — الا کلنا یا مستعیر معیر — مجنون»

مُعِین [ع] اعانه ایدن، یاردیم ایدن: معین فقرا. جناب حق معینمز اولسون.

مُعَیَّن [ع] تعیین ایدلمش، بللی ایدلمش: اوقات معینه. جمعی اولان معینات، اکثریا عسکره ویریلن مأکولات معناسنده قوللانیلیر.

مُعَیِّن [ع] تعیین ایدیجی، بللی ایدن.

مُغْ [ع] آتش پرست، مجوس. اصلی (موغ) در.

مُغابنه [ع] ایکی کشی بربرینی آلداتمق، آلدادشمق.

مُغادرت [ع] صالیویرمك، ترك ایتمك.

مُغالبه [ع] غلبه ایتمك § غلبه ایتمك ایچون اوغراشمق.

مُغالطه [ع] بربرینی یا کلتمق§ حقه شبیه مقدمه‌لردن مرکب اولان قیاس، سفسطه.

مُغان [ف] (مغ)ك جمعی. پیر مغان تعبیری مغلر اسکیدن میخانه‌جیلکله مشغول اولدقلری ایچون لسان شعرده میخانه‌جیلرك پیری، میخانه‌جیلر اسکیسی معناسنده قوللانیلیر: «خمار آلودکانك ثقلتن پیرمغان چکمز — سنبلزاده وهبی». «سایهٔ پیر مغانده منت ایتمم جامه‌بن — علی رضا پاشا»

مُغانه [ف] آتش پرستلرك آداب و آیینی.

مُغایبه [ع] غائب اولمق.

مُغایِر [ع] مغایرت ایدیجی، ایدن.

مُغایرت [ع] اختلاف، بشقه‌لق: مغایرت افکار.

مُغبچه [ع] مجوس چوجغی § ساقی، میخانه میچوسی. نظمده بعضاً مشدد اوله‌رق قوللانیلیر: «خراباتی مکر بز کورمیلدن چوق زمان اولمش — یتشمش تازه‌لر مغبچه‌لر پیرمغان اولمش — عطایی» جمعی مغبچکان.

مُغبَر [ع] توزلانمش § مکدر قیرلمش، کوجنمش: «بیك کره طوتوب آنك الندن — کچدمدی بورهکذاردن بن — موقع بنه بلکه اویله‌درشن — اما که او یادکار مغبر — عبدالحق حامد»

مُغتَدی [ع] و } غدالانان
مُغتَذی [ع]

مُغترِب [ع] اغتراب ایدن، غربته چیقان § غروب ایدن: «مغترب خورشید، مغرب ماتمی، خاور حزین — سوبسو کریان سحاب، آفاق سرتاسر حزین — ناجی»

مُغترِق [ع] اغتراق ایدن، صوده بوغولان، صویه باتان.

مغتسل [ع] اغتسال ایدن، ییقانان.

مغتصب [ع] اغتصاب ایدن، غصب ایدن، ظلماً آلان.

مغتنم [ع] اغتنام ایدن، غنیمت اوله‌رق آلان § غنیمت بیلن.

مغرد [ع] تغرید ایدن، لطیف بر صورتده نغمه پرداز اولان.

مغرق [ع] اغراق ایدلمش، غرق ایدلمش.

مغضب [ع] اغضاب ایدن، غضبلاندیران.

مغکده [ع] آتش پرستلرك عبادتخانه‌سی § میخانه.

مغفل [ع] اغفال ایدن، غفلته دوشورن، آلدادان.

مغفل [ع] اغفال ایدلمش، غفلته دوشورلمش، آلدادلمش: حال بوکه احوال اعتقاداته توافق ایتمدیکندن زوالّی قادین نهایت کندی اعتقادیله مغفل قالدی — رافائل »

مغلق [ع] اغلاق ایدلمش، قپانلمش § قپالی سویله‌نلمش، آکلاشلماز درجه‌ده قپالی سویله‌نلمش سوز: مغلق بر افاده.

مغنی [ع] اغنا ایدن، زنکین ایدن § مستغنی قیلان: بو کتاب دیکر کتابلره مراجعتدن مغنیدر.

مغنی [ع] مطرب، خواننده: «مغنی کجایی‌سه تاری بزن — حافظ» مؤنثی مغنیه.

مغیب [ع] تغییب ایدلمش، غائب. حواس ظاهره‌دن مستور. جمعی مغیبات.

مغیر [ع] تغییر ایدلمش، بشقه‌لاشدیرلمش، بشقه درلو ایدلمش.

مغیلان [ف] تکنلی بر نوع آغاج: اصلی ام غیلاندر.

مغیلانزار — و — مغیلانستان = مغیلان بتدیکی یر. دنیادن ده کنایه اولور: «بو فانی مغیلانستان محن‌نه — خطرناك یارب ره آزموندر »

مفاجات [ع] آكسزين اولمق، ايرشمك ،

مفاخره [ع] برينه قارشى فخر ايتمك، اولولنمق ، كوكللنمك .
نظمده (مفاخرت) صورتنده ده قوللا نيلير.

مفاد [ع] سوزك افاده ايتديكى معنى ، مأل ، مضمون .
ميمك فتحيله استعمالى يا كلشدر .

مفارقت [ع] بربرندن آيرلمق ، اوزاقلاشمق .

مفاغمه [ع] اوپمك .

مفاوضه [ع] مساوات § ايكى كشى ماللرينك جملهسنده شريك اولمق. شركت مفاوضه = ايكى كشى اموالده ، تصرفده مساوات اوزره واحدهما آخره وكيل وكفيل اولهرق شريك اولمق.

مفت [ع] بادهوا ، بلش .

مفتت [ع] تفتيت ايدن، اوفالدان، پارچه پارچه ايدن .

مفتح [ع] تفتيح ايدن ، فتح ايدن .

مفتخر [ع] افتخار ايدن. فخرائن، اوكنن ، كوكللونن .

مفتخرانه = مفتخر اولا نه ياقيشهجق صورتده .

مفترس [ع] افتراس ايدن، آولايان، حيوان حقنده قوللانيلير:
آرسلان مفترس بر حيواندر .

مفترق [ع] افتراق ايدن، آيريلان § طاغيلان .

مفترى [ع] افتراء ايدن ، يالان اولهرق اسنادقبايح ايدن.

مفتش [ع] تفتيش ايدن ، كركى كبى صوروب آراشديران §
ملحقات مأمورلرينك، بعض اصنافك احوال ومعاملاتنى تفتيش وظيفهسيله مكلف اولهرق دوائر دولتدن بعضلرنده مستخدم اولان مأمور مخصوص: عدليه مفتشى. مطبوعات مفتشى .

مفتصد [ع] افتصاد ايدن ، قان آلان .

مفتضح [ع] افتضاح ايدن، رسواى اولان .

مفتقر [ع] افتقار ایدن، محتاج: مفتقرعنایت § خضوع ایدن.

مفتل [ع] تفتیل ایدن ، بوکن .

مفتل [ع] تفتیل ایدلمش، بوکلمش: گیسوی مفتل .

مفتن [ع] تفتین ایدن ، فتنه‌یه دوشورن: مفتن برحریف § مفتون ایدن .

مفتی [ع] افتاء ایدن ، فتوی ویرن، مسائل فقهیه‌نك جواب شرعیسنی بیان‌ایدن مأمورسمی.

مفتی‌الانام [ع] انامك مفتیسی . تشدید ایله (مفتی الانام) یاکلشدر: « اولدی دری زادهٔ والا گهرمفتی الانام — سروری »

مفجر [ع] تفجیر ایدن ، یردن قاینادوب آقیدان .

مفجع [ع] تفجیع ایدن، آجیدان، دردناك‌ایدن: مفجع قلوب.

مفحم [ع] افحام ایدن، مباحثه‌ده اسکات ایدن .

مفخم [ع] تفخیم ایدلمش، تعظیم اولنمش : وزیر مفخم § قبا، قالین تلفظ ایدلمش .

مفرج [ع] تفریج ایدن ، ازالهٔ غمم والقای سرور ایدن.

مفرح [ع] تفریح‌ایدن، فرحلندیران: مفرح بر موقع . « بر نو خبر آلدم ینه امانه مفرح — سنبلزاده وهبی»

مفرد [ع] تك، یالکز § برشیئه دلالت ایدن کلمه § مصرع اولمیان‌تك بیت. آ کا(فرد)ده‌دینیلیر. جمی مفردات: مفردات امور.

مفرد [ع] تفرید ایدن ، علم دینده تجرد ایله امر ونهی آلهی‌یی بروجه کمال یرینه کتیرمك ایچون اختیار عزلت‌ ایدن .

مفرز [ع] افرازایدلمش، آیرلمش.

مفرش [ع] تفریش ایدلمش ، دوشه نلمش .

مُفْرِط [ع] افراط ايدن، حدى تجاوز ايدن : جاهل

مفرط § شديد ، فوق العاده : ذكاى مفرط . عشق مفرط .

مُفَرِّط [ع] تفريط ايدن ، تقصير ايدن . (مُفْرِط)ك ضدى : جاهل يامفرط اولوريا مفرّط .

مُفْرِغ [ع] افراغ ايدن، دوكن . (افراغ)ه ده باق .

مُفْرَغ [ع] افراغ اولنمش ، دوكلمش .

مُفَرِّع [ع] تفريع ايدن ، فرعلنديرن .

مُفَرِّغ [ع] تفريغ ايدن، طولوقابى بوشالدان § يكى قورتاران .

مُفَرَّق [ع] تفريق ايدلمش ، آيرلمش .

مُفَزِّع [ع] تفزيع ايدن ، بلكلدن .

مُفْسِد [ع] افساد ايدن، بوزان، فساده اوغرادن . مفسدانه = مفسدجه سنه . مفسدين = مفسدلر .

مُفَسِّر [ع] تفسير ايدن، معناسنى بيان ، ايضاح ايدن :

مفسر قانون § قرآن كريمك معانىٔ منيفه سنى ايضاح ايچون كتاب تأليف ايدن . مفسرانه = مفسرجه سنه . مفسرين = مفسرلر : مفسرين كرام .

مُفَسَّر [ع] تفسير ايدلمش ، معناسى بيان ، ايضاح ايدلمش .

مُفْصِح [ع] افصاح ايدن، فصاحتله تكلم ايدن .

مُفَصَّل [ع] تفصيل ايدلمش ، اطرافيله ، اطرافلى اوله رق بيان ايدلمش : مكتوب مفصل . مقالهٔ مفصله . مفصلاً = مفصل اوله رق .

مُفَضِّح [ع] تفضيح ايدن، رسواى ايدن .

مُفَضَّض [ع] تفضيض ايدلمش ، كموشلنلمش ، كموشه قاپلنلمش : سيف مفضض .

مُفَضَّل [ع] تفضيل ايدلمش ، سائرلرندن زياده مزيت اثباتيله ترجيح ايدلمش .

مُفضى [ع] ایصال ایدن ، اولاشدیران، یتشدیرن .

مُفطِر [ع] افطار ایدن، اوروج آچان .

مُفقِر [ع] افقارایدن،فقره‌دوچار ایدن.

مُفَکِّر [ع] تفکیرایدن،دوشونن § دوشوندیرن. هم لازم هم متعدیدر.قوهٔ‌مفکره == حواس باطنه‌دن دوشونمك قوتی .

مُفلِح [ع] افلاح ایدن ، فلاح بولان ، قورتولدن امین اولان ، صلاح وسعادت کسب ایدن. مفلحانه == مفلحجه‌سنه. مفلحین == مفلحلر .

مُفلِس [ع] افلاس‌ایدن،برپاره‌سی، پولی اولمیان:مفلس‌عریان. « بوندن اوته اولسونمی عجب مسخره‌لق‌کیم — هم‌مفلس اولوب هم اوله‌سك دلبره عاشق — لا» مفلسانه == مفلسجه‌سنه : مفلسانه کشت وگذار. عربی جمعی مفلسین فارسی جمعی مفلسان. § تجارتدن متولد بورجنی ویره‌مین تاجر. قانون تجارت حکمنجه مفلس اوچ قسمدر : برنجیسی حقیقی ، ایکنجیسی تقصیراتلی، اوچنجیسی حیله‌کار. مفلساً == مفلس‌اوله‌رق: مفلساً وفات.

مُفنی [ع] افناءایدن، یوق ایدن.

مُفَوِّض [ع] تفویض ایدن ، احاله ایدن ، سپارش ایدن .

مُفَوَّض [ع] تفویض ایدلمش ، احاله، سپارش ایدلمش : فلانك عهدهٔ‌درایتنه مفوض اولان مأموریت .

مُفَهِّم [ع] تفهیم ایدن،آکلادان.

مُفید [ع] افاده ایدن، بیان ایدن §فائده‌لندیرن:مفیدبرکتاب

مُفیض [ع] افاضه ایدن، فیض اوله‌رق ویرن .

مُفیق [ع] افاقت بولان، ایلشن.

مُقابِل [ع] مقابله ايدن .

مُقابَلَه [ع] ايكى كشى بربرينه قارشى كلمك ، يوز يوزه اولمق ، قارشيلاشمق § اوراق بربرينه تطبيق ايتمك ، قارشيلاشديرمق .

مُقاتِل [ع] مقاتله ايديجى ، ايدن .

مُقاتَلَه [ع] (قتال) ايله مترادفدر .

مُقارِب [ع] مقاربه ايديجى ، ايدن .

مُقارَبَه [ع] ياقينلاشديرمق ، بربرينه قريب ايتمك .

مُقارِن [ع] مقارنت ايديجى ، ايدن .

مُقارَنَت [ع] قرينلك ، يقينلك ، مصاحبت § ايكى كوكبك بر برجده اجتماعى .

مُقاسات [ع] زحمت جكمك .

مُقاطَعَه [ع] بربرندن كسلمك ، قطع علاقه ايتمك § مالكانه اراضينك تأجيل ايله التزام اولنمسى § اعشارى جانب سلطانندن برينه تخصيص اولنوب آخره بيعى جائز اولميان اراضى .

مُقامِر [ع] مقامره ايديجى ، ايدن .

مُقامَرَه [ع] قمار اوينامق ، اويناشمق .

مُقاوَلَه [ع] سويلشمك . برشيئك نصل ياپيله جغنى قرار آلتنه آلمق . مقاوله نامه = پازارلق و يا قرار آلتنه آلنان بر خصوص اوزرينه تنظيم قيلنان سند . مقاولات = مقاوله لر .

مُقاوِم [ع] مقاومت ايديجى ، ايدن .

مُقاوَمَت [ع] قارشى طورمق ، قارشى كلمك : استحكام آردنده بولنان عسكر دشمنك قوۀ كليه ايله هجومنه مقاومت ايده مدكلرندن موقعلرينى ترك مجبور اولديلر .

مُقايَسَه [ع] ايكى شيئى بربرينه قياس ايتمك .

مُقايَضَه [ع] ترامپه ايتمك .

مقبب [ع] تقبيب ايدلمش ، قبه‌لنمش : بنای مقبب . معبد مقبب .

مقبل [ع] قبول ايديجی § اقباللی، بختلی، طالعلی، (مدبر) ك ضدی: مقبلانه = مقبلجه‌سنه. فارسی جمعی مقبلان . عربی جمعی مقبلين: مقبلان روزكار. مقبلان زمانه.

مقبل [ف] تقبيل ايدن ، اوپن.

مقبل [ع] تقبيل ايدلمش ، اوپلمش.

مقتبس [ف] اقتباس ايدن ، استفاده صورتيله آلان.

مقتبس [ع] اقتباس ايدلمش، استفاده صورتيله آلنمش: فرانسوا قوپه‌نك بر منظومه‌سندن مقتبس . مقتبسات = مقتبس اولان شيلر .

مقتحم [ع] اقتحام ايدن، كوكس كرن، هجوم ايدن .

مقتدر [ع] اقتدارلی، كوجی يتن، ياپه‌بيلن . مقتدرين = مقتدرلر: مقتدرين ارباب قلم .

مقتدی [ع] اقتدا ايدن، اويان ، تابع اولان .

مقتدی [ع] اقتدا ايدلمش ، كنديسنه اويولمش ، تابع اولنمش، پيشوا : مقتدای ارباب ادب.

مقترب [ع] اقتراب ايدن، ياقلاشان. (متقرب) زياده قوللانيلير.

مقترح [ع] اقتراح ايدن، بالبداهه سويلين § يكيدن پيدا ايدن، قريحه‌دن چيقاران.

مقترض [ع] اقتراض ايدن . (مستقرض) ايله مترادفدر.

مقترن [ع] اقتران ايدن، ياقلاشان، يانه كلان .

مقتصد [ع] اقتصاد ايدن. اعتدال اوزره حركت ايدن § اداره و تصرفله كچينن. (اقونوميست)

مقتصر [ع] اقتصار ايدن ، قيصه كسن .

مقتضی [ع] اقتضا ايدن ، لازم كلن § لازم كتيرن :

بو ایش سزك اورایه کیتمکزی مقتضیدر.

مُقتَضی [ع] لازم کتیرمش: مقتضاسیله عمل.

مُقتَطِف [ع] اقتطاف ایدن، دوشیرن.

مُقتَطَف [ع] اقتطاف ایدلمش، دوشیرلمش، طوپلانمش: ...ات = مقتطف اولان شیلر.

مُقتَفی [ع] اقتفاء ایدن، آردینه دوشن، آردی صیره کیدن، پیرو اولان: «جاناندە مهاجر اولدی شمدی — اثر نبوی یه مقتفی یز — ناجی»

مُقتَفیٰ [ع] اقتفاء ایدلمش، آردینه دوشولمش، آردی صیره کیدلمش، کندیسنه پیرو اولنمش.

مُقَدِّر [ع] تقدیر ایدن، قبل الایجاد هر شیئك نصل اوله جغنی لوح محفوظه ثبت ایدن جناب حق § قیمت بچن § بکنن، قدرینی بیلن: مقدر بر ذات. مقدرانه = مقدرجه‌سنه: کوندریلن منظومه‌یی مقدرانه نظردن کچیردی. مقدرین = مقدرلر.

مُقَدَّر [ع] جناب حق طرفندن قبل الایجاد نصل اوله جغی لوح محفوظه ثبت ایدیلن شی: المقدر لایتغیر. «مقدرمش بو ماتملر ازلدن — فراق امر ایله‌مش پروردکارم — که کلچین اولمادن نخل امللدن — پذیرای خزان اولدی بهارم — عبدالحق حامد» § قیمت بیچلمش § بکنلمش، قدری بیلنمش § عباره‌یه ذهناً علاوه ایدلمش: لفظ مقدر. مقدرات = مقدر اولان احوال: مقدرات انسانیه. مقدرات بشریه. احکام مقدرات. مقدرات کلمه‌سی لسان فقهده کیل ویا وزن وصایی ایله یاخود ذراع ایله مقداری تعیین اولنان شیلره دینیلیر که مکیلات، موزونات، عددیات ومذروعاته شاملدر.

مُقَدَّس [ع] تقدیس ایدلمش، پاك ایدلمش، بری قیلنمش، مطهر: امر مقدس. فکر مقدس. خاك مقدس. حقوق مقدسه. «مقدس قبهٔ خضرا که فانقدر سماواته — زمینه سایه صالمش عرش اعلای معانیدر — ناجی». کتب مقدسه = کتب سماویه.

مُقْدِم [ع] اقدام ایدن ، غیرت وثبات ایله چالیشان: مقدم بر آدم. مقدمانه = مقدمجه‌سنه.

مُقَدِّم [ع] تقدیم ایدن ، اوکه کچیرن، ایلری کچیرن، مقدم طوتان § عرض ایدن. بو مقامده (متقدم) تعبیرینی استعمال خطادر.

مُقَدَّم [ع] تقدیم ایدلمش ، اوکه کچیرلمش، ایلری کچیرلمش، مقدم طوتلمش: بو ایش دیکرینه مقدمدر § عرض ایدلمش § اولجه، اسکیدن. مقدما = مقدم اوله‌رق، اولدن مقدم العین = کوز پیکاری، کوشهٔ چشم.

مُقَدَّمات [ع] (مقدمه)نك جمعی: مقدمات علوم.

مُقَدِّمَه [ع] اوکه کچیجی، کچن، پیشرو § مطالب سائره‌نك تسهیل تفهمی ایچون کتابك اولنه یازیلان مقالهٔ مخصوصه، باشلانغیج. مقدمة الجیش = ایلری‌یه سوق اولنان عسکر، پیشدار. مقدمة العلم = شروعك صحتی کندیسنه توقف ایدن شی.

مُقِرّ [ع] اقرار ایدن، واردر دین. مقرانه = مقرجه‌سنه.

مُقَرِّب [ع] تقریب ایدن ، یاقلاشدیران.

مُقَرَّب [ع] تقریب ایدلمش ، یاقلاشدیرلمش § خدمات خاصهٔ پادشاهیده مستخدم اولان. مقربین = مقربلر.

مُقَرٌّ بِه [ع] مقرك اقرار ایتدیکی شی.

مُقَرِّر [ع] تقریر ایدن ، یرلشدیرن ، ثابت قیلان § افاده ، بیان ایدن § رمضان شریفده دینه دائر حضور پادشاهیده درس ویرمك وظیفه‌سیله مکلف اولان. مقررین = مقررلر.

مُقَرَّر [ع] تقریر ایدلمش ، یرلشدیرلمش ، ثابت قیلنمش § افاده ، بیان ایدلمش. مقررات = مقرر اولان خصوصات.

مُقْرِض [ع] اقراض ایدن ، اودنج ویرن.

مُقَرِّض [ع] تقریض ایدن ، مدح ایدن . بر تألیفی مدح

يوللو يازى يازانلر حقنده قوللانيلير.
مقرضين == مقرضلر .

مُقَرِّظْ [ع] (مُقرِّض) ايله مترادفدر.

مُقَرِّعْ [ع] تقريع ايدن، توبيخ، تعنيف ايدن .

مُقَرِّنْ [ع] تقرين ايدن، برلكده بولنديران .

مُقَرْنَسْ [ف] منقش خانهٔ بالا ، اوزرنده قدمه ايله كزيلن بنـاى رفيع ومدور § اوزرى نردبان هيئتنده اولان چاتمه قبه بناء بوكلمه ضم قاف ايله طاق چيقنديسى و دوه اوركوجى ديمك اولان « قرناس » كلمه‌سندن مأخوذدر. صكره‌دن تشبيه طريقيله طاق وقبه معناسنده استعمال اولنمشدر § برنوع سرپوش .§ درلودرلو، رنك‌رنك.§عربيده منقش ومزين معناسنده‌قوللانيلير: طاق مقرنس.

مُقَرَّله [ع] مقرك ذمتنده حق اولديغنى خبرويرن؛ كنديسنه بورج اقرار اولنان .

مُقْسِطْ [ع] اقساط ايدن، اجراى عدالت ايدن .

مُقَسَّطْ [ع] تقسيط ايدلمش ، پارچه‌پارچه ادا ايدلمش.
مقسطاً == مقسط اوله‌رق .

مُقْسِمْ [ع] اقسام ايدن ، يمين ايدن ، آند ايچن .

مُقَسِّمْ [ع] تقسيم ايدن ، قسم قسم ايدن ، بولن .

مُقَسَّمْ [ع] تقسيم ايدلمش ، قسم قسم ايدلمش، بولنمش .

مُقَشَّرْ [ع] تقشير ايدلمش، قابوغى صويولمش: مقشر بادام.

مُقْشَعِرّ [ع] اقشعرار ايدن ، اورپرن .

مُقَصِّرْ [ع] تقصير ايدن، برشيئى ياپمغه قدرتى وار ايكن چكينوب ياپمايان . بومعناده (متقاصر) ايله مترادفدر . § برشيئى ياپمغه قدرتى اولماديغندن ترك ايدن .§ قصور ايدن .

مُقْصِر [ع] اقصار ایدن، برشیئی یاپمغه مقتدر ایکن امتناع ایله ترك ایدن .

مُقَطَّر [ع] تقطیر ایدلمش، قطره قطره دوكلمش، طامله‌دلمش . § انبیقدن چکیلمش : ماء مقطر .

مُقَطَّع [ع] تقطیع ایدلمش ، پارچه پارچه کسیلمش .

مُقَطَّعات [ع] مقطعك جمعی § قطعات: مقطعات ابن یمین .

مُقَعَّر [ع] چقور ، اویوق ، چوکوك .

مُقَفَّل [ع] تقفیل ایدلمش، کلیدلنمش، کلیدلی : باب مقفل

مُقَفّیٰ [ع] تقفیه ایدلمش، قافیه‌لنمش § قافیه‌لی قیلنمش : شعر مقفی. « یاقیشیر آغزینه موزون ومقفی سوزلر — شناسی »

مُقْلَه [ع] آق وقاره‌سیله برابر کاسهٔ چشمك تمامی § کوز ببکی: وامقلة عینی = آه کوزمك ببکی .

مُقَلِّد [ع] تقلید ایدن ، طاقان، قوشادان § اصله بکزه‌مه‌یولنده اجرای عمل ایدن § تقلید یاپان، مضحك ، مسخره . مقلدانه = مقلدجه‌سنه : استدلالات مقلدانه . مقلدین = مقلدلر .

مُقَلَّد [ع] تقلید ایدلمش، طاقیلمش، قوشادلمش § عمل کندیسنه بکزه‌دلمش: «اولمشدی مقلدم جهانده — عدل عمری ، عطای جعفر — جزمی»

مُقَلَّف [ع] تقلیف ایدلمش، قالافاتلانمش : کشتیٔ مقلف .

مقمر [ع] و

مُقْمِرَه [ع] مهتابلی کیجه : شب مقمر، لیلهٔ مقمره . «کیجه مقمر، سما سحاب آلود — آنك آلتنده نوردن دریا — هپ مناظر خفی خفی مشهود — هپ سکون اوزره نور وآب وهوا — اکرم بك». بونی « مقمّر » صورتنده استعمال غلط فاحشدر .

مُقْنِع [ع] اقناع ایدن، قانع قیلان، قاندیران: مقنع برافاده .

مقنّع [ع] بر آدمك اسميدر كه اوغلی عطا (ابن مقنع) كنيه‌سيله اشتهار ايده‌رك ماه نخشبی اختراع ايتمشدر . ماه نخشب ماده‌سنه‌ده مراجعت . بوكا عربيده « قمر المقنع » دينيلير .

مقنّن [ع] قانون‌ياپان، قانون ترتيب وتنظيم ايدن ، قانونشناس .
(تقنين) مصدرجعليسندن مشتقدر .

مقنَّن [ع] قانون‌اتخاذ ايدلمش، قاعده حكمنه قونلمش ، واجب ، مقرر .

مقوَّس [ع] تقويس ايدلمش، قوس، ياى شكلنده : « مقوس قاشلرك كيم وسمه ايله زنك طوتمشلر — فضولی »

مقوّم [ع] تقويم ايدن، اكرى‌بى طوغرلدان .

مقوّى [ع] تقويه ايدن ، قوت ويرن ، قوتلنديرن .

مقهر [ع] تقهيرايدن، قهر ايدن .

مقيِّد [ع] تقييد ايدن ، مطلق براقيوب قيدلايان § باغلايان، بوقاغی‌يه‌اوران§اوراقك‌صورتلرينی دفتره قيد ايدن ، دفتر يازان ، كاتب . مقيدين = مقيدلر .

مقيَّد [ع] تقييد ايدلمش، مطلق براقيلميوب قيدلنمش § باغلانمش، بوقاغی‌يه اورلمش : « مقيد اولدی اول آزادكورديكك كوكلم — فضولی» §دفتره قيدايدلمش .

مقلقل [ع] بی قرار § شراب .

مقلقله [ع] آواز صراحی وشيشه

مكابره [ع] كندی كلامنك فساد وكلام خصمك صحتنی بيله‌رك نزاع .

مكاتِب [ع] مكاتبه‌ايدیجی، ايدن

مكاتَب [ع] مولاسنك رضاسيله كندی قيمتنی متكفل اولان كوله دركه بهاسنی نه زمان ادا ايدرسه آزاد اولور .

مكاتبه [ع] مكتوبلاشمق، يازی ايله محاطبه ايتمك § قول

کندیسنی کتابته کسدرمك یعنی بهاسنی نه‌زمان ادا ایدرسه آزاد اولمق اوزره افندیسنه نفسنك بهاسنی یازدرمق.

مکاتمه [ع] کتم ایتمك، کیزله‌مك .

مکاذبه [ع] یالان سویلمك § یالان سویلشمك .

مکاشف [ع] مکاشفه ایدیجی ، ایدن .

مکاشفه [ع] آشکار ایتمك ، میدانه چیقارمق § ولیّ اللهك قلبنده امور غیبیه‌نك ظاهر اولمسی .

مکافات [ع] برابرلك، مساوات § برینك خدمتی، سعی وغیرتی تقدیراً کندیسنه ویریلن شی: «هیچ بوقمی سنده بشقه مکافات افندمز — صاودکبی دیلنده کی برآفرین ایله — خیری بك »

مکافی [ع] مساوی، برابر .

مکب [ع] اکباب ایدن، اوزرینه دوشن، مقدم .

مکتحل [ع] اکتحال ایدن، سرمه چکین .

مکترب [ع] اکتراب ایدن ، غمناك اولان .

مکتری [ع] اکترا ایدن ، کرا ایله طوتان .

مکتسب [ع] اکتساب ایدن، قازانان .

مکتفی [ع] اکتفا ایدن ، کافی عد ایدوب قانع اولان .

مکتن [ع] اکتنان ایدن ، صاقلانان ، کیزلنن .

مکثر [ع] اکثار ایدن ، چوغالدان ،

مکحل [ع] تکحیل ایدلمش ، سرمه‌لنمش: «اوقدرتدن مکحل کوزلره دلبسته آهولر — واصف »

مکدر [ع] تکدیر ایدلمش ، آزارلنمش § بولاندیرلمش: ماءمکدر. § غملی، کدرلی: «دکل

بيهوده بو فرياد وآهم — مكدر دردل سوداپناهم ». مكدرانه = مكدر اولانه ياقيشه‌جق صورتده .

مُكَدِّرْ [ع] تكدير ايدن، آزار ـ لايان§ بولانديران§ غمناك ايدن ،

مُكَذِّبْ [ع] تكذيب ايدن ، كذبه نسبت ايدن.

مُكَرِّرْ [ع] تكرير ايدن ، ايكى وياده‌ازياده تكرار ايدن § قانوناً جرمدن معدود اولان برفعلى بردن زياده ارتكاب‌ايدن.

مُكَرَّرْ [ع] تكرير ايدلمش، ايكى ويا دها زياده كره اجرا ايدلمش .

مُكْرِمْ [ع] اكرام ايدن، اظهار آثار حرمت‌ايدن.مكرمانه = مكرمجه‌سنه.

مُكْرَمْ [ع] اكرام ايدلمش، حقنده اظهارآثار حرمت ايدلمش.

مُكَرَّمْ [ع] تكريم ايدلمش، تعظيم ايدلمش . مكرماً = مكرم اوله‌رق .

مُكْرِهْ [ع] اكراه ايدن، اجراى جبر ايدن .

مُكْرَهْ [ع] كنديسنه اجراى‌جبر ايدلمش. مكرهاً = مكره اوله‌رق .

مُكَسِّبْ [ع] تكسيب ايدن ، قازانديرن .

مُكَسِّرْ [ع] تكسير ايدن، زياده‌سيله قيران .

مُكَسَّرْ [ع] تكسير ايدلمش، زياده‌سيله قيرلمش.

مُكَعَّبْ [ع] تكعيب‌ايدلمش، درت كوشه‌لى‌ياپلمش. § بربرينه مساوى آلتى‌عدد مربع ايله‌محدود شكل هندسى§ برعددك كندى مربعنه‌ضربندن‌حاصل اولان‌عدد.

مُكَفَّنْ [ع] تكفين ايدلمش ، كفنه صارلمش .

مُكَلَّفْ [ع] تكليف ايدلمش ، برشيئك‌اجراسى كنديسندن ايستنلمش § شرعاً وقانوناً كنديسنه امر واقع اولان كيمسه § كلفتله تزيين‌ايدلمش، زينتلى، طنطنه‌لى: مكلف بر خانه. مكلف برضيافت.

مُكَلَّل [ع] تكليل ايدلمش ، باشنه تاج كيديرلمش § مزين ، درخشان .

مُكَمِّل [ع] تكميل ايدن ، بتيرن ، تمام ايدن .

مُكَمَّل [ع] تكميل ايدلمش ، بيترلمش ، تمام ايدلمش § تام ، نقصانسز ، كوزل ، اعلى .

مُكَناء [ع] (مكين) ك جمعى .

مُكَنّى [ع] كنيه‌لنمش ، كنيه‌لى .

مُكور [ع] (مكر)ك جمعى .

مُكَوِّن [ع] تكوين ايدن ، اولدران ، احداث ، ايجاد ايدن .

مُكَوَّن [ع] تكوين ايدلمش ، اولدرلمش ، احداث ، ايجاد ايدلمش .

مُكَوَّنات [ع] (مكون)ك جمعى . مخلوقات ، موجودات . خالق مكونات .

مُلّا [ع] مدرسلكك فوقنده برنوع رتبهٔ علميه . (منلا) يازمقده معنى يوقدر .

مُلابِس [ع] ملابسه ايديجى ، ايدن .

مُلابَسه [ع] قارشمق ، مخالطه § مناسبت .

مُلاحَظه [ع] كوز اوجيله باقمق ، باقشمق § عين بصيرتله براميك حقيقتنه نظر ، تفكر ، انديشه .

مُلازِم [ع] ملازمت ايديجى ، ايدن § رؤسلو رتبه‌يه قريب اولان پايه‌ده منصبدار : شوراى دولت ملازمى § مراتب عسكريه‌ده يوز باشى نائبى .

مُلازَمت [ع] برشى ديكرشيدن آيرلمامق § مداومت § برينك معيتنده اولمق § زيارت رسميه ايچون هرطريقك كوچكلرينك بيوكلرينه معين كونلرده دوامى . جمعى ملازمان «ملازمان سلطان كه رساند اين دعارا — حافظ»

مُلاصِق [ع] بتيشك ، ياپيشق ،

مُلاصَقَه [ع] بتیشمك. یاپیشمق، اولاشمق.

مُلاطِف [ع] ملاطفه ایدیجی، ایدن.

مُلاطَفَه [ع] لطیفه ایتمك § لطیفه ایدشمك. عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده احسان ایتمك معناسنده قوللانلماز.

مُلاطَمَه [ع] شمار اورمق، اوروشمق.

مُلاعِب [ع] ملاعبه ایدیجی، ایدن.

مُلاعَبَه [ع] اویناشمق.

مُلاقات [ع] قاووشمق، بولشمق، کورشمك: ایکی حکمدارك ملاقاتی.

مُلاقی [ع] ملاقات ایدیجی، ایدن: «دوران بی یاران قدیمدن آییردی — اولدقلری کون خضر ایله الیاس ملاقی — امداد طلب ایلمدم کندیلرندن — وصلتده اولانلر نه بیلیر حال فراق — صافی»

مُلاكّ [ع] (مالك) لك جمعی.

مُلامَسه [ع] لمس ایتمك، ال ایله یاپیشمق، طوتمق.

مُلایِم [ع] موافق § اویغون، یومشاق، نرم.

مُلایَمَت [ع] موافقت، اویغونلق § یومشاقلق، نرمی.

مُلتَبِس [ع] التباس ایدن، بکزه‌ین.

مُلتَجَی [ع] صیغینه‌جق یر، پناهگاه: ملتجای فقرا.

مُلتَجی [ع] التجا ایدن، صیغینان § ممالك اجنبیه‌دن التجا ایدن، زیر حمایه‌یه کلن: مجار ملتجیلری. ملتجیانه = ملتجی اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ملتجیان = ملتجیلر.

مُلتَحِق [ع] التحاق ایدن، قاتیلان.

مُلتَزِم [ع] التزام ایدن، کندی اوزرینه لازم قیلان § انتخاب، اختیار ایدن § واردات دولتك بعضلرینك کندی حسابنه اوله‌رق تحصیلنی کفیل ارائه‌سیله

اوزرینه آلان: فلان قریه‌نك ملتزمی. ملتزمانه = ملتزمجه‌سنه : ملتزمانه برتوصیه . ملتزمین = ملتزملر .

مُلتَزَم [ع] التزام ایدلمش، انتخاب، اختیار ایدلمش، مطلوب .

مُلتَصِق [ع] التصاق ایدن ، بیتیشن ، قاووشان .

مُلتَفِت [ع] التفات ایدن ، آشنالق کوسترن. تلطیفکارانه معامله، اظهار حسن توجه ایدن : ملتفت بر ذات § دونوب باقان . ملتفتانه = ملتفتجه‌سنه : معاملهٔ ملتفتانه .

مُلتَفَت [ع] التفات ایدلمش ؛ کندیسنه آشنالق کوسترلمش، حقنده تلطیفکارانه معامله، اظهار حسن توجه ایدلمش .

مُلتَفّ [ع] بربرینه صارلمش ، قارشمش : ملتفة الساق بالساق .

مُلتَقِط [ع] التقاط ایدن ، دوشیروب آلان .

مُلتَقِم [ع] التقام ایدن، یودان. ملتقمانه = ملتقمجه‌سنه.

مُلتَقَى [ع] ایکی شیئك التقاء ایتدیکی ، راست کلدیکی ، قارشیلاشدیغی ، بولشدیغی محل : ملتقی الابحر. « ملتقی الابحر ایدر برّی ثباتی کشینك — سری پاشا »

مُلتَقِى [ع] التقاء ایدن ، راست کلن، قارشیلاشان، بولوشان.

مُلتَمِس [ع] التماس ایدن، طلب ایدن § توصیه یوللو طلب ایدن. ملتمسانه = ملتمسجه‌سنه. ملتمسین = ملتمسلر .

مُلتَمَس [ع] التماس ایدلمش، طلب ایدلمش § توصیه یوللو طلب ایدلمش .

ملتمِع [ع] التماع ایدن، پارلدایان.

مُلتَهِب [ع] التهاب ایدن، آلولنن § شیشوب قیزاران.

مُلتَئِم [ع] التیام بولان، اوکولان.

مُلجِى [ع] الجاء ایدن ، مضطر ، مجبور ایدن: اکراه ملجی.

ملحد [ع] مذهب حقدن عدول ايله مذهب باطله سلوك ايدن . ملحدانه = ملحدجه‌سنه . ملحدين = ملحدلر .

ملحق [ع] الحاق ايدن، قاتان.

ملحق [ع] الحاق ايدلمش ، قاتلمش : فلان يره ملحق فلان قصبه § آخريته كتيرلمش . جمعى اولان ملحقات اك زياده ولاياته تابع الويه ، قصبات، قرا حقنده قوللانيلير: چكمجه قضاسى استانبول ولايتى ملحقاتندندر .

ملحم [ع] شيشمان .

ملخص [ع] تلخيص ايدلمش ، خلاصه‌سى آلنمش، خلاصه ايدلمش .

ملزم [ع] الزام ايدن ، سكوته مجبور ايدن ، صوصديران § لازم قيلان . ملزمانه = ملزمجه‌سنه .

ملزم [ع] الزام ايدلمش ، سكوته مجبورايدلمش، صوصديرلمش: فلان بحثده ملزم اولدى § لازم قيلنمش .

ملصق [ع] الصاق ايدلمش، يپيشديرلمش، قاووشديرلمش.

ملطف [ع] تلطيف ايدن، مظهر لطف ايدن .

ملغى [ع] الغاء ايدلمش، فسخ ، ابطال ايدلمش: ملغى قانون حكمى . ملغى فلان ولايتى .

ملفف [ع] تلفيف ايدلمش، لف ايدلمش، ايچنه دورلمش ، قونلمش .

ملقب [ع] تلقيب ايدلمش ، لقب وضع ايدلمش، لقبلانمش .

ملك [ع] زير تصرفده اولان شى § بروجه استقلال دست استيلايه آلنان شى، ولايات. § برينك تحت اقتدارنده اولان شى. § اعيان ومنافعدن انسانك مالك اولديغى شى. §عالم شهادت . دار الملك = پاى تخت.

ملكدار [ف] پادشاه، حكمدار. ملكدارى = ملكدار- لق. ملكدارانه = ملكدار جه‌سنه.

مُلَمَّع [ع] تلمیع ایدلمش، پارلاق. مرغ ملمع بدن = کونش § ایکی ویا اوچ لسان مزج ایدیله‌رك سویلنمش شعر. ملمعات = اولان اشعار: شیخ سعدینك ملمعاتی.

مُلَوَّث [ع] تلویث ایدلمش. بولاشدیروب مردار ایدلمش.

مُلُوك [ع] ملکك جمعی: فخر الملوك. کلام الملوك ملوك الکلام = پادشاهلرك کلامی کلامك پادشاهلریدر. ملوکانه = ملوکجه‌سنه.

مُلْهِم [ع] الهام ایدن، قلبه فیض طریقیله القا ایدن.

مُلْهَم [ع] الهام ایدلمش، قلبه فیض طریقیله القا ایدلمش: «سن شعر مجسم — بن شاعر ملهم — فکرت»

مُلُوخیا [یونانیجه دن معرب] ابه‌کومه‌جی § ملخیه.

مُلَیِّن [ع] تلیین ایدیجی، یموشادیجی، یموشاقلق ویریجی.

مُلَیَّن [ع] تلیین ایدلمش، یموشادلمش.

مُماثِل [ع] مشابه، مانند.

مُماثَلَه [ع] بکزه‌مك، مشابهت.

مُماجَدَه [ع] مباهات ایتمك، فخر ایتمك.

مُماراة [ع] مجادله ایتمك.

مُمارَسه [ع] چالیشمق § چالیشه‌رق مهارت کسب ایتمك

مُماس [ع] طوقنان.

مُماشات [ع] بریله برابر کیتمك، یولداشلق ایتمك § فکره خدمت ایدر یوللو حرکت، خوش کچنمك یولنده معامله: «خلق ایله لازمدر اولدقجه مماشات ایلمك — کر بکا اویمازسه ایام اویارم ایامه بن — رضا پاشا».

مُماطَلَه [ع] وعده‌یی، بورجی اوزادوب کجکدیرمك.

مُمانَعَت [ع] منع ایتمك، اسرکه‌مك، رخصت ویرمه‌مك.

مُمْتاز [ع] امتیاز کسب ایتمش، امتیازلی: ادیب ممتاز. ممتاز الاقران، ممتاز الامثال.

ممتثل [ع] امتثال ایدن، کمالیله انقیاد ایدن .

ممتحن [ع] امتحان ایدن، دنه‌ین § برشخصك علمی ،فنی، صناعی ، معلومات مکتسبه‌سنك درجه‌سی آکلاشلمق اوزره تجربه ایدن .

ممتد [ع] امتدادایدن، اوزانان: «نه‌درکوکلده‌بوسودا که‌دائما مشتد — بنم کیجه‌م شب یلدا قدر نیچون‌ممتد — صفای.

ممتزج [ع] امتزاج ایدن، بربربنه اویان ، اویوشان: الوان ممتزجه § اویوشوب کچینن : ممتزج بر آدم .

ممتلی [ع] امتلاء ایدن ، معده طولغونلغنه‌گرفتار اولان.

ممتنع [ع] امتناع ایدن،کری طوران ، چکینن § امکانسز. غیرممکن: اجتماع ضدین ممتنعدر.

ممثل [ع] تمثیل ایدن،مثال‌کتیرن ، مثال اوله‌رق ایراد ایدن§ برشیئك صورتی‌نقش ایدن، بو معنی ده اکثریا (طابع) ه بدل قوللانیلیر : برکتابك ممثلی . بر رساله‌نك ممثلی .

ممثل [ع] تمثیل ایدلمش ، مثال کتیرلمش. مثال اوله‌رق ایراد ایدلمش،§صورتی‌نقش‌ایدلمش،طبع ایدلمش،

ممجد [ع] تمجید ایدلمش ، ثنا ایله تعظیم ایدلمش .

ممحص [ع] تمحیص ایدلمش ، تجربه ، امتحان ایدلمش.

ممد [ع] امداد ایدن ، یاردیم ایدن: هرنفسی‌که فرومی‌رود ممد حیاتست وچون برمی‌آید مفرح ذات.پس در هر نفسی دو نعمت موجوداست وبرهر نعمتی شکری واجب — سعدی = آشاغی کیدن هر بر نفس ممد حیات ، یوقاری چیقان‌هربرنفس‌ده مفرح ذاتدر.بوصورتده‌هربرنفسده ایکی نعمت‌موجودوهربرنعمت‌اوزرینه‌ده برشکر واجبدر. ممدّانه = ممد اولانه یاقیشه‌جق صورتده .

ممزق [ع] تمزیق ایدلمش ، ییرتلمش،پاره‌پاره‌ایدلمش: نامهٔ ممزق .

ممسك [ع] امساك ایدن، بخیل، جمری، خسیس

ممضی [ع] امضاء ایدن، مکاتیب واوراقه اسمنی یازان .

ممضی [ع] امضا ایدلمش، امضالانمش: ممضی ورقه.

ممطر [ع] امطارایدن، یاغدیران .

ممکن [ع] قدرت داخلنده اولان، یاپیله بیلن : ممکن دکل .
« یا بنی ترك ایله یاخود کچ دکر عشاقدن — ممکن اولماز کوکلی آلمق هزار افتاده نك » . ممکن الوجود = وجود وعدمی ضروری اولمیان ، مخلوقات . ممکنات = ممکن اولان شیلر :« کتاب ممکنات اسرار حق بی دهن سویلر— نابی» (ممکنسز، ممکنی یوق) دیمه ملی.

ممل [ع] املال ایدن، اوصاندیران: اطناب ممل.

ممهد [ع] تمهید ایدن ، یایوب دوشه ین .

ممهد [ع] تمهید ایدلمش، یایوب دوشه نلمش ، مبسوط.

ممهل [ع] امهال ایدن ، مهلت ویرن .

ممهل [ع] تمهیل ایدن، (ممهل) ایله مترادفدر .

ممیت [ع] اماته ایدن ،اولدرن.

ممیز [ع] تمییز ایدن ، آییران ، سچن، فرق ایدن: ممیزنیك وبد. «تمییزنیك وبد ایده نك خصم جانیدر —حیرانیم ممیز تمییز دشمنك — ناجی»§ بعض اقلامك قلفه سی: مکتوبی قلمی ممیزی § بعض شیلرك امتحان مأموری .

ممیز [ع] تمییزایدلمش، آییرلمش، سچلمش ، فرق ایدلمش .

مناجات [ع] بارکاه الوهیتده یالوارمق، نیاز ایتمك؛ بارکاه الوهیتده ایدیلن نیاز : لامارتینك مناجاتی . مناجات عارفانه.

منادم [ع] منادمه ایدیجی، ایدن: « لسانی یغنی وفکری منادمی — وکنی یسقینی وسمعی یطرب —لا»

مُنادَمه [ع] بربرینه بزم شرابده همـدم اولمق ، ندیملك ایتمك . (منادمت) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُنادی [ع] ندا ایدیجی ، چاغیریجی . § دلال .

مُنادَی [ع] ندا ایدلمش .

مُتنازَعٌ فیه [ع] سبب نزاع اولان خصوص .

مُنازَعه [ع] غوغا ، خصومت .

مُناسات [ع] اونوتمق ، نسیان ایتمك .

مُناسِب [ع] یاقیشیق آلان ، یاراشان ، لایق ، اویغون ، شبیه .

مُناسَبَت [ع] مناسبلك ، یکدیکره شبـاهت § یاقشمق ، یاقیشق آلمق : « مناسبتله اولان افترا نه مشکل ایمش — لا» § قرابت ، ارتباط ، تعلق .

مُناصَفه [ع] یاری یاری یه بولشمك ، مسـاوات اوزره ایکی یه تقسیم . مناصفةً == منـاصفه صورتیله .

مُناطَحه [ع] بوینوزلو حیوانلر بربرینه اورروشمق ، سوسشمك .

مُناظِر [ع] مناظره ایدن . مناظر بن == مناظرلر .

مُناظَره [ع] اظهار صواب مقصدیله بحثده ایکی طرفدن بصیرت اوزره نظر . فن مناظره == قوانین مباحثه‌دن باحث اولان فن .

مُنافات [ع] بربرندن آییرلمق § نفی ایتمك § هر ایکی شی بربرینی یوق ایتمك . § مغایرت ، مخالفت .

مُنافَرَت [ع] حسب ونسبك بیوکلکنی اثبات ایچون بریله نزدحا کمه کیتمك § بربرندن نفرت ایتمك ، نفرت ایدشمك .

مُنافَسه [ع] معارضه ، محاسده .

مُنافِق [ع] ظاهراً معتقد ، باطناً کافر اولان § ایکی یوزلو .

منافقانه == منافقجه‌سنه . منـافقین == منافقلر .

مُنافَقَه [ع] ستر کفر ایله صورتا اظهار اسلام ایتمك § ایکی یوزلولیلك .

مُنافی [ع] مبطل § مغایر، مخالف.

مُناقَشَه [ع] بربینك محاسبه‌سنده کرکی کبی تدقیق واستقصا ایتمك. § مباحثه. بو معناده یکی قوللانیلان کلمه‌لردندر. فقط معناسنده برشیئی ایکی طرفدن اوزون اوزادی یه چکشدرمك ملاحظه اولنور. جمعی مناقشات .

مُناقِض [ع] مخالف .

مُناقَضَه [ع] بر سوزی اولکی سوزك مفهومنه مخالف اوله‌رق سویلمك § ایکی سوزك معناسی بربرینه مخالف اولمق .

مُناکَحَه [ع] نکاح ایتمك. مناکحات = مناکحه‌لر .

مُناوَبَه [ع] نوبتلشمك ، نوبتله واقع اولمق . مناوبةً = مناوبه طریقیله .

مُناوَحَه [ع] فریاد ایله آغلامق.

مُناوَلَه [ع] صونمق، برشیئی ال اوزادوب ویرمك: مناولهٔ اقداح.

مُنْبِت [ع] انبات ایدن، بتیرن: ارض منبت ، خاك منبت.

مُنْبَسِط [ع] انبساط ایدن، یاییلان § وسعتلەنن، توسع ایدن: استعداد منبسط § کوکلی آچیق ، فرحلی .

مُنْبَعِث [ع] انبعاث ایدن، ایلری کلن ، نشأت ایدن : او مسرت خبر عافیتکزك ورودندن منبعث ایدی .

مُنَبِّه [ع] تنبیه ایدن ، اهتمام ایله امر ، یاخود نهی ایدن § افعال حیاتیه‌یی موقتاً تزیید وتشدید ایدن ادویه‌دن هر بری. فی الاصل اویاندیریجی معناسنه‌در.

مُنْتَبِه [ع] انتباه ایدن، اویانق، آگاه .

مُنْتِج [ع] انتاج ایدن ، نتیجه ویرن ، حصوله کتیرن ، حاصل ایدن: جهالت منتج ندامتدر.

مُنْتَثِر [ع] انتثار ایدن، صاچیلان.

مُنْتَحِرْ [ع] انتحار ايدن، كندينى اولديرن. منتحرانه = منتحرجه‌سنه. منتحرين = منتحرلر.

مُنْتَحِلْ [ع] انتحال ايدن، باشقه‌سنك شيئى حقنده بنمدر ديه ادعا ايدن، بنمسه‌ين. اكثريا باشقه‌سنك شعرينى بنمسه‌ينلر حقنده قوللانيليلر. منتحلانه = منتحلجه‌سنه. منتحلين = منتحللر.

مُنْتَخِبْ [ع] انتخاب ايدن، سچن.

مُنْتَخَبْ [ع] انتخاب ايدلمش، سچلمش، كزيده: «بالخاصه نخبه منتخبدر — كشاف بلاغت عربدر — خرابات». جمعى منتخبات: منتخبات ميرنظيف.

مُنْتَزِعْ [ع] انتزاع ايدن، (نزع) ه باق.

مُنْتَسِبْ [ع] انتساب ايدن، نسبت، تعلق پيدا ايدن: «فنونه منتسبم آشنا دكلسه‌مده — رضا»

مُنْتَسِقْ [ع] انتساق ايدن، نظام اوزره ديزيلن، دوزكون اولان.

مُنْتَشِرْ [ع] انتشار ايدن، يايیلان: بوى منتشر. «خندهٔ كلله دكل كلشنده آه عندليب — منتشردر كوشه كوشه داستان حسن وعشق — لا.» § طاغيلان: آثار منتشره. «وقتاكه مقدما اقليم عربدن ظهور ايله آز مدت ايچنده نورسحر كبى آفاقه منتشر اولان فرق اسلاميه‌نك پرتو اقبالى. — اوراق پريشان».

مُنْتَصِبْ [ع] انتصاب ايدن، ديكيلوب طوران: عمود منتصب، ستون منتصب.

مُنْتَصِحْ [ع] انتصاح ايدن، نصيحت قبول ايدن، ويريلن نصيحته تطبيق حركت ايدن. منتصحانه = منتصحجه‌سنه.

مُنْتَظِرْ [ع] انتظار ايدن، بكلين. كوزله‌ين: منتظر عاطفت. منتظرانه = منتظرجه‌سنه. منتظرين = منتظرلر.

مُنْتَظَم [ع] انتظاملى، دوزكون، نظام تحتنده : منتظم بر اردو. قاعدةً « مُنْتَظَم » اولمق لازم كليردى .

مُنْتَفِخ [ع] انتفاخ ايدن، قاباران شيشن : بطن منتفخ .

مُنْتَفِع [ع] انتفاع ايدن، منفعتلەنن.

مُنْتَفِل [ع] انتفال ايدن ، نافله نماز قيلان .

مُنْتَفِى [ع] انتفاء ايدن، يوق اولان، آرادن چيقان، اورتەدن قالقان .

مُنْتَقِد [ع] انتقاد ايدن « مُنْقِد » ايله مترادفدر .

مُنْتَقِش [ع] انتقاش ايدن، نقش اولنان .

مُنْتَقِض [ع] انتقاض ايدن ، بوزيلان: روايات منتقضه.

مُنْتَقِل [ع] انتقال ايدن ، بر يردن ديكر يره كوچن § دنيادن آخرته كوچن § برشيدن ديكر شيئه كچن § برشيدن ديكر شيئى آكلايان ، قرينه ايله آكلايان: منتقل برذات .

مُنْتَقِم [ع] انتقام آلان ، اوچ آلان ، اخذثار ايدن § اسماء حسنادندر : منتقم حقيق . منتقمانه = منتقمجەسنه .

مُنْتَكِس [ع] انتكاس ايدن، باشى آشاغى دوشن، سرنكون اولان : لواى منتكس .

مُنْتَمِى [ع] انتماء ايدن ، نسبت، تعلق پيدا ايدن، منتسب : سلالەسى خاندان نبوته منتمى .

مُنْتِن [ع] انتان ايدن ، قوقان ، متعفن ، بدبو .

مُنْتَهِب [ع] انتهاب ايدن، نهب ايدن، غارت ايدن، يغما ايدن .

مُنْتَهِز [ع] انتهاز ايدن ، فرصتى غنيمت بيلن ، فرصت دوشورن .

مُنتَهى [ع] نهایت بولان، غایته ایرن: صنف منتهی .

مُنتَهى [ع] نهایت بولمش، غایته ایرمش ، نهایت، غایت: « برشاعره منتهای مقصد — بر شیشه شراب، برسمن خد — ضیا». منتهای تعلم § زمان انتهاء : منتهای شهرصیام. منتهای حیات . « سنده اولسون منتهاسی عمرمك — بچمه عمرم بچمدن ای نو بهار — ناجی »

مُنثَقِب [ع] انثقاب ایدن، دلینن.

مُنجَذِب [ع] انجذاب ایدن ، چیکیجی برشیئه طوغری چیکیلن: کاهپارهٔ منجذب . روح منجذب . قلب منجذب .

مُنجَر [ع] انجرار ایدن، چکیلن: « منجراولور امور جهان بر نهایته — صیفك شتایه میلی بهارك خزانه‌در — ضیا »

مُنجَز [ع] انجاز ایدن ، وعدی یرینه کتیرن .

مُنجَلی [ع] انجلا ایدن، آچیلان، آچیلوب روشن اولان ، روشن: «منجلی وجهنده نورحسن جانان صبحمك — ظاهر آفاقنده سرمستیٔ سودا شامك»§ آچیق.

مُنَجِّم [ع] علم نجومه آشنا اولان § کوکبك سیر وحرکتندن برطاقم احکام خسیسه استخراج ایدن: کل منجم کذّاب . « کوکب بخت مرا هیچ منجم نشناخت — یارب از مادر گیتی بچه طالع زادم — حافظ» = بنم کوکب طالعمی هیچ برمنجم آکلایه‌مدی. آلهی! مادرجهاندن نصل طالع ایله طوغدم. منجمانه = منجم اولانه یاقیشه‌جق صورتده. منجمین = منجملر.

مُنجَمِد [ع] انجماد ایدن، طونان، طونمش: ماء منجمد. طبیعت منجمده. «دیشلری نور بیاض منجمد — عبدالحق حامد »

مُنجى [ع] انجا ایدن، قورتاران .

مُنحَدِر [ع] انحدار ایدن ، اینیشه طوغری اینن : سیل منحدر .

مُنحَدَر [ع] محل انحدار . اینه‌جك یر، اینیش .

مُنْحَرِف [ع] انحراف ایدن، اکیلوب میلله‌نن: طریق حقدن منحرف برشاشقین حریف. منحرف‌المزاج = مزاجی قیرغین، کیفسزجه.

مُنْحَصِر [ع] انحصار ایدن، بر حد داخلنده قالوب خارجه تجاوز ایتمه‌ین. منحصراً = منحصر اوله‌رق، بشقه شیئه شمولی اولمایه‌رق، یالکز: فلان مجلسده منحصراً ادبیاتدن بحث اولندی.

مُنْحَطّ [ع] انحطاط ایدن، آشاغی اینن، آشاغیلایان.

مُنْحَلّ [ع] انحلال ایدن، آچیلان، چوزولن: منحل اولان فلان مأموریت.

مُنْحَنی [ع] انحناء ایدن. اکیلن، اکریلن: خط منحنی.

مُنْخَسِف [ع] انخساف ایدن، یره کچن§ کوراولان: عین منخسف. اکثریا آیك طوتلماسی حقنده قوللانیلیر.

مُنْخَفِض [ع] انخفاض ایدن، آلچاقلانان: قدر منخفض.

مُنْخَنِق [ع] انخناق ایدن، نفسی کسیلوب بوغیلان.

مُنْدَرِج [ع] اندراج ایدن، داخل اولان: مجله‌ده مندرج مسائل فقهیه.

مُنْدَرِس [ع] اندراس ایدن، اثری قالماق اوزره بوزیلوب محو اولان: بنای مندرس. ابنیهٔ مندرسه. (محو ومندرس)دن بریسی زائددر.

مُنْدَفِع [ع] اندفاع ایدن، صاوولان: موانع مندفعه.

مُنْدَمِج [ع] اندماج ایدن، دوریلوب صاریلان، ایچنه یرلشن.

مُنْذِر [ع] انذار ایدن، بر خصوصك تبلیغیله تحذیر وتخویف ایدن. (مبشر)ك ضدی.

مُنْزِل [ع] انزال ایدن، ایندیرن: منزل قرآن.

مُنَزَّل [ع] انزال ایدلمش ایند. یرلمش: کتب منزله. = کتب سماویه.

مُنَزِّل [ع] تنزیل ایدن، آشاغی ایندیرن.

مُنَزَّل [ع] تنزیل ایدلمش، آشاغی ایندیرلمش.

مُنْزَوِی [ع] انزواء ایدن، چیکیلوب بر بوجاقده اوطوران، زاوىه نشین اولان. منزویانه = منزویجه‌سنه.

مُنَزَّه [ع] تنزیه ایدلمش، قباحتدن بری قیلنمش § کافهٔ نقایصدن بری قیلنمش. (تنزیه)ده باق.

مُنْسَجِم [ع] انسجاملی، آب روان کبی بردوزی‌یه کیدن، دوزکون، ارتباطلی اولان: کلام منسجم. شعر منسجم.

مُنْسَد [ع] انسداد ایدن، قاپانان، طیقانان، قاپالی: باب منسد.

مُنْسَلِب [ع] انسلاب ایدن، محو اولان: کثرت ازد حامدن حضورم منسلب اولدی.

مُنْسَلِخ [ع] انسلاخ ایدن، صیریلوب چیقان، صویونان.

مُنْسَلِك [ع] انسلاك ایدن، یوله کیرن، سالك اولان.

مُنْشَد [ع] انشاد ایدن، شعر اوقویان.

مُنْشَت [ع] انشتات ایدن، طاغنیق، پریشان.

مُنْشَرِح [ع] انشراحلی، کوکلی آچیق: منشرح البال.

مُنْشَعِب [ع] انشعاب ایدن. شعبه‌لنن.

مُنْشَق [ع] انشقاق ایدن، یاریلان.

مُنْشَل [ع] انشلال ایدن، آتیلارق آقان.

مُنْشِی [ع] انشاء ایدن، یاپان، وجوده کتیرن § حسن کتابته، علوم ادبیه‌یه آشنا. (کاتب) بشقه یولده قوللانیلیر. منشیانه = منشیجه‌سنه: تصویرات منشیانه.

منصب [ع] انصباب ایدن ، دوکیلن : آب منصب .

منصبغ [ع] انصباغ ایدن ، بویانان .

منصرف [ع] انصراف ایدن ، کری دونن : « قبرك جهتندن اولیور منصرف ابصار — کنندك کبی عاشقلرکی صانمه‌وفادار — یارنی — مترجمی ناجی» § نحوده کسره‌یی ، تنوینی قبول ایدن اسم. غیر منصرف بونك خلافیدر .

منصرم [ع] انصرام ایدن ، کسیلن ، انقطاع ایدن.

منصف [ع] انصاف ایدن ، معامله‌ٔ عادلانه‌ده‌بولنان.

منصفانه = منصفجه‌سینه: معامله‌ٔ منصفانه .

منضج [ع] انضاج ایدن ، پخته قیلان ، کماله ایردیرن .

منضم [ع] انضمام ایدن، قاتیلان.

منطبخ [ع] انطباخ ایدن ، پیشن .

منطبع [ع] انطباع ایدن ، باصیلان،مطبوع‌ومنقوش اولان .

منطبق [ع] انطباق ایدن ، اویان ، مطابق اولان .

منطفی [ع] انطفا ایدن، سونن.

منطلق [ع] انطلاق ایدن ، کیدن .

منطمس [ع] انطماس ایدن ، زائل ، بلیرسز اولان.

منطوی [ع] انطواء ایدن ، دوریلوب‌بوکیلن، مطوی اولان : ثوب منطوی .

منظر [ع] انظار ایدلمش، تأخیر، امهال ایدلمش.

منظف [ع] تنظیف ایدلمش ، مادة تمیزلنمش، پاکلنمش.

منظلم [ع] انظلام ایدن ، طوعاً و یا کرهاً ظالمك ظلمنه بویون اکن .

منعدل [ع] انعدال ایدن ، عدول ایدن .

منعدم [ع] انعدام ایدن ، یوق اولان .

منعزل [ع] انعزال ایدن، معزول اولان . منعزلین = منعزللر . منعزلاً = منعزل اولەرق .

منعطف [ع] انعطاف ایدن ، میللنن ، تمایل ، توجه ایدن .

منعقد [ع] انعقاد ایدن ، قوریلان ، مرتب اولان .

منعکس [ع] انعکاس ایدن ، مقلوب اولان ، مقابلنه دونن ، عکس ایدن : ضیای منعکس .

منعم [ع] انعام ایدن ، نعمت احسان ایدن . منعمانه = منعمجەسنه .

منعّم [ع] تنعیم ایدلمش ، نعمتلندیرلمش ، نائل رفاه ایدلمش .

منغّص [ع] زندکانیسی مکدر ایدلمش، یاشایشنده صفا براقلمامش . منغصاً = منغص اولەرق: منغصاً امرار حیات .

منفتح [ع] انفتاح ایدن، آچیلان.

منفجر [ع] انفجار ایدن، آچیلان، سوکن : صبح منفجر § یردن قاینایوب آقان: عین منفجر.

منفرج [ع] انفراج ایدن، آچیلان: زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمەدن بیوك اولان زاویه § کوکلی آچیلان .

منفرد [ع] انفراد ایدن، یالکز اولان ، یالکزده کیمسه بولنمایان ، یالکز: «منفرد واسطهٔ رؤیت ایکن -- کورەمز کندیسنی دیدەبیله -- کمال». منفرداً = منفرد اولەرق .

منفرق [ع] انفراق ایدن ، آیریلان : خط منفرق.

منفسح [ع] انفساح ایدن ، بوللاشان ، کنیشلەنن: مکان منفسح . بومعناده «متفسح» دخی قوللانیلیر .

مُنْفَسِخ [ع] انفساخ ایدن ، بوزیلان: قانون منفسخ، نکاح منفسخ .

مُنْفَصِل [ع] انفصال ایدن ، آیریلان، برندن آیریلان، §.معزول اولان. منفصلاً == منفصل اوله‌رق ، معزولاً . منفصلین == منفصللر .

مُنْفَصِم [ع] انفصام ایدن، قیریلان، اوزولن ، اکسیلن .

مُنْفَطِر [ع] انفطار ایدن، یاریلان.

مُنْفَعِل [ع] انفعال ایدن، متأثر اولان § کوجه‌نن ؛ کوسه‌ن، کوجنمش، کوسمش: « منفعل کأنّما ته قلب حزین ». « هم طبیعت منفعل هجرکله هم کوکلم خراب — کلدی اما نیله‌یم سنسز بهارك شوقی یوق — اکرم بك» منفعلاً == منفعل اوله‌رق. منفعلانه == منفعلجه‌سنه : نکاه منفعلانه .

مُنْفِق [ع] انفاق ایدن ، خرج ایدوب توکه‌دن .

مُنْفَكّ [ع] انفکاك ایدن ، آیریلان .

مُنْفَلِق [ع] انفلاق ایدن، یاریلان، آچیلان.

مُنْفَهِم [ع] انفهام ایدن ، آکلاشیلان .

مُنْقاد [ع] انقیاد ایدن ، رام اولان ، اطاعت ایدن .§ انقیاد ایتمش ، رام اولمش .

مُنَقَّح [ع] تنقیح ایدلمش ،زوائدی طرح ایدیله‌رك دوزلدلمش: منقح برافاده . منقح بر نظم .

مُنْقَرِض [ع] انقراض بولان ، ایچلرندن کیمسه قالمامق اوزره بیتوب کیدن .

مُنْقَسِم [ع] انقسام ایدن ، بولونن، قسم قسم اولان.

مُنَقَّش [ع] تنقیش ایدلمش ، نقش ایدلمش : ذهنه منقش بربیت § نقشلانمش ،نقشلی، زینتلی: منقش برطاوان.

مُنْقَشِرْ [ع] انقشار ایدن، قبوغی صوییلان.

مُنْقَصّ [ع] تنقیص ایدن، اکسیلدن.

مُنَقَّص [ع] تنقیص ایدلمش. اکسیلدلمش.

مُنْقَضِی [ع] انقضاء ایدن، بیتن، تمام اولان: مدت منقضیه.

مُنَقَّط [ع] تنقیط ایدلمش، نقطه‌لانمش.

مُنْقَطِع [ع] انقطاع ایدن، کسیلن: «بردم اولماز منقطع ای مهر استغنانه‌دن؟ — آشنادن محنتك، لطفك بتون بیگانه‌دن»

مُنْقَلِب [ع] انقلاب ایدن. دونن، دکیشن، طرز آخره دوکولن: «اولسه جهولانه جهان دشمنم — منقلب اولماز بنه فکرم بنم — ناجی»

مُنْقَلِع [ع] انقلاع ایدن، کوکندن قوپاریلان.

مُنْکَبّ [ع] انکباب ایدن، یوز اوسنی دوشن، قاپانان.

مُنْکِر [ع] انکار ایدن، اویله دکلدر دین. (مقر)ك ضدی: منکر حقیقت. § (مؤمن)ك ضدی: «بیله‌مم مؤمنی، منکرینی — حق یدرمز بشره بر برینی — حامد» منکرانه = منکره یاقیشه‌جق صورتده. منکرین = منکرلر.

مُنْکَر [ع] انکار ایدلمش، اویله دکلدر دینلمش § بد، قبیح § طانیلمامش، بیلنمه‌مش، ناشناخته: «سنکچون منکر اولمق نور حکمت پك طبیعیدر — نه کورمشدر دماغك ظلمت اوهامدن بشقه» § عقلك تقبیح، شرعك تحریم ایتدیکی شی، نامشروع. «معروف»مقابلی. نهی عن المنکر = منکردن نهی: امر بالمعروف، نهی عن المنکر ایله هر کس مکلفدر § قبرده سؤال ایدن ملکلردن هر بری: مُنْکَرَیْن.

مُنَکَّر [ع] تنکیر ایدلمش، نکره قلنمش.

مُنَکَّس [ع] باش آشاغی به ایدلمش، سرنکون قیلنمش: کاسهٔ منکس،

مُنْكَسِر [ع] انكسار ايدن ، قيريلان: شيشهٔ منكسر. قلباً منكسر . منكسراً = منكسر اولەرق .

مُنْكَسِف [ع] انكساف ايدن، طوتيلان. كونشك طو. تلمسى حقنده قوللانيلير : مهر منكسف .

مُنْكَشِف [ع] انكشاف ايدن ، آچيلان : شكوفهٔ منكشف. « نوبهار املم منكشف اولمازمى نم — » § آچيغه چيقان، آشكار اولان: هر شى ضدى ايله منكشف اولور .

مُنَوِّر [ع] تنوير ايدن، نور. لانديران ، روشن ايدن : منور اذهان .

مُنَوَّر [ع] تنوير ايدلمش، نور. لانديرلمش ،روشن ايدلمش، روشن:روح منور. فكرمنور. آفاق منوره . افق منور ، الكتريك ضياسيله منور برشهر. قلب منور. «پرتوفيضكله اولمشكن منور مشربم — بونجه ييلدر واصل روزاولميور مظلم شبم — ناجى» منوريّت = منورلك : منوريت وجدان.

مُنْهَبِط [ع] انهباط ايدن، هبوط ايدن، آشاغى اينن.

مُنَوِّم [ع] تنويم ايدن، اويوديجى، اويودان: منوم برافسانه.

مُنْهَدِم [ع] انهدام ايدن ، ييقيلان: «منهدم اولدى بناى املم » .

مُنْهَزِم [ع] انهزام ايدن، بوزو. لان . منهزماً = منهزم اولەرق: دشمن عسكرينك منهزماً فرارى. منهزمين=منهزملر.

مُنْهَمِك [ع] انهماك ايدن، دوام اوزرەشدتله ميل ايدن: تحصيل كماله منهمك بر كنيج . مذموماتده دها زياده قوللانيلير : عشرته منهمك. خونخوارلغه منهمك. جان ياقغه منهمك .

مُنْهِى [ع] انهاء ايدن، تبليغ ايدن .

مُنىٰ [ع] (مُنْيَه)نك جمعى. املر، آرزولر: « منىٰ ان تكن حقاً تكن احسن المنى — والا فقد

عشنابها زمناً رغدا — لا » = اكربو آرزولر حقيقت حاله موافق ايسه املرك الك كوزليدر. دكلسه آنلرله بر مدت مسعودانه يشادق آ اوده كافيدر .

مُنيب [ع] انابه ايدن ، ترك معاصى ايله حقه رجوع ايدن§ كوزل ياغشلى، نافع ياغمور §فيض وطراوتى چوق بهارلطيف.

مُنير [ع] اناره ايدن ، نور . لانديران ، روشن ايدن ، روشن، پارلاق: شمس منير. وجه منير. اختر منير.

مُنيف [ع] بيوك، عالى، بلند : قانون منيف .

موى [ف] قيل، شعر: «آغاردى موى سر سوداى زلف يار تمزى — فضولى » . موچينه = قيل قوپارمغه مخصوص آلت معروفه. چمبز.

مُواثبه [ع] بربرينك اوزرينه آتلمق، صيچرامق.

مُواجهه [ع] يوزلشمك، يوز يوزه كلمك . مواجهةً = مواجهه صورتيله.

مُؤاخات [ع] قارداشلق ايتمك، بربنى قارداش ايدنمك.

مُؤآخذ [ع] مؤآخذه ايديجى، ايدن .

مُؤآخَذه [ع] صوچه مقابل عقاب ايتمك . Critique مقابلى اولەرق دخى قوللانيليو : مؤآخذه آسان ايسەده صنعت قولاى دكلدر — اكرم بك . مؤآخذات = مؤاخذه لر، اعتراضات.

مُوادعه [ع] وداع ايدشمك ، وداعلاشمق.

مُوارثه [ع] بربرندن ميراث يمك .

مُوارده [ع] بربرله برابر صويه كلمك§ كلمك. مواردات = كلن شيلر .

مُوازن [ع] وزنجه مساوى .

مُوازنه [ع] ايكى شى وزنده بربرينه مساوى اولمق : موازنهٔ ماليه .

مُوازات [ع] مقابللك، محاذات.

موازی [ع] مقابل ، برابر .

مواسات [ع] برینه یارلق ایتمك، § برینه مالاً وبدناً غمخوارلق ایتمك، معاونتده بولنمق. § مأمورین دولتدن وفات ایدنلرك ایتام و اراملنه معاش باغلانمق . نظمده اسلوب فارسی اوزره (مواسا) صورتنده ده قوللانیلیر .

مواصلت [ع] واصل اولمق، اولاشمق، قاووشمق: استانبوله تاریخ مواصلتم .

مواضعه [ع] برخصوصده بحث ایدوب اوکدل قویمق § متارکهٔ بیع § برخصوصده برینك رأینه موافقت § بربرله بالاتفاق عالمه قارشی خلافنی کوسترمك یعنی برینی ضروره صوقمق قصدیله خلاف حقیقت معامله ده بولنمق. آله جقلیدن مالی قاچیرمق ایچون مدیونك اثنای تحصیلده آیریله جق مال اثمانی کندیسنه عائد اولمق اوزره آخره بورج اقراری وبومقصده مبنی دین سندی تنظیمی کبی. مواضعةً = مواضعه صورتیله.

مواطات [ع] موافقت .

مواظب [ع] مواظبت ایدیجی ، ایدن .

مواظبت [ع] آیرلامق اوزره بر شیئك اوزرینه دوشمك، بر ایشی تعهد ایده‌رك دائما آ کا ملازمت ایتمك .

مواعده [ع] وعده لشمك ، سوزلشمك .

مواعظه [ع] وعظ ایتمك ، نصیحت ایتمك .

موافق [ع] اویغون، مناسب: «موافقدرینه البت مزاجه شیوهٔ حکمت — طبیبك اولسه‌ده کذبی مریضك صحتن سویلر — راغب پاشا »

موافقت [ع] اویغونلق . میل. عدلك . مناسبلك : طرفینك موافقتی .

موالات [ع] دوستلق، محبت.

موانس [ع] موانست ایدیجی، ایدن : « شرم ایلیور موانس دیدار کوزلرم — بر قاتل ایتمك ایستیورا حضار کوزلرم — ناجی»

موانست [ع] آلیشقلق ، الفت وانسیت .

موایسه [ع] مأیوس ایتمك .

موبد [ف] مجوسیلرك بیوك ، عالمی ، دانشمندی § حکیم ، فیلسوف . موبدان = موبدلر (موبذ) بوندن معربدر. فتح با ایله ده لغتدر.

مؤبد [ع] تأبید ایدلمش ، باقی قیلنمش. مؤبداً = مؤبد اوله‌رق: مؤبداً کورك .

موبمو [ف] قیل قیل ، اینجه دن اینجه‌یه: « ای نامه پای زلفنه دوش بندن اول مهلك — عرض ایت سیاهنامهٔ هجرانی موبمو — لا »

مؤتفك [ع] ترسنه دونن، دونمش.

مؤتلف [ع] ائتلاف ایدن، الفت ایدن، آلیشان .

مؤثر [ع] تأثیر ایدن، اثر ایدن، ایشله‌ین : مؤثر بردوا . مؤثر برسوز، مؤثر برمرثیه انشادیله حضاری آغلاتدی . § اثر براقان، عامل: «آلهی حکمت ایجادی کیم کیمدن سؤال ایتسون — مؤثر پرده پوش کبریا آثار خیرتده — ناجی »

موجب [ع] ایجاب ایدن، لازم کتیرن، واجب قیلان: قانك قیرلسی ایچنده کی صوبك دوکولمسنی موجبدر § لازم کلن، واجب اولان .

موجب [ع] ایجاب ایتمش، لازم کتیرمش، واجب قیلمش: موجبیله عمل .

موجد [ع] ایجاد ایدن، وجوده کتیرن: جناب حق موجد کائناتدر § یکی برشی چیقاران: فنی طباعتك موجدی غوتنبرغدر.

موجر [ع] ایجار ایدن، کرایه ویرن .

موجر [ع] کرایه ویریلن شی.

موجز [ع] مختصر. قیصه .

مؤجل [ع] تأجیل ایدلمش ، تأخیر ایدلمش ، مهلت تعیین

ایدلمش: دین مؤجل. دیون مؤجله.
مؤجلاً = مؤجل اوله‌رق.

مؤجِل [ع] تأجیل ایدن، تأخیر ایدن.

موجَّه [ع] توجیه ایدلمش، یوزی برجهته دوندرلمش § مناسب، اویغون.

موحِّد [ع] توحید ایدن. جناب حق برله‌ین. موحدانه = موحدجه‌سنه. موحدین = موحدلر: «موحدین ایله برلکده‌در کوکللرمز — تفرق ایتسه‌ده اجزاسی خاکدانمزك — ناجی»

موحِش [ع] و
موحِّش [ع] } ایحاش، توحیش ایدن، حشیتلندیرن، اورکودن: موحش برحیوان. موحش بر اورمان.

مؤخَّر [ع] تأخیر ایدلمش، صکره‌یه، کری‌یه بر اقلمش، کجکدیرلمش. مؤخراً = مؤخر اوله‌رق، صکره‌دن: مؤخراً قالقوب کیتدی.

مود [ف] طوشنجل قوشی، عقاب.

مؤدِّب [ع] تأدیب ایدن، ادبلندیرن، مؤدبین = مؤدبلر.

مؤدَّب [ع] تأدیب ایدلمش، ادبلندیرلمش.

مودِع [ع] ایداع ایدن، امانت اوله‌رق ویرن.

مودَع [ع] ایداع ایدلمش، کندیسنه امانت اوله‌رق ویرلمش.

مؤدّی [ع] تأدیه ایدن، ادا ایدن، اودەین § سبب، باعث: مؤدی نزاع.

مؤدّی [ع] تأدیه ایدلمش، ادا ایدلمش، اودنمش § معنی، مفهوم: مؤدای کلام.

مؤذِّن [ع] تأذین ایدن، اذان اوقویان: «دیدی مؤذن اذان پرده‌سیله تاریخن — سروری»

مؤذی [ع] ایذاء ایدن، اینجیدن.

مور [ف] قارنجه: « میازار موری که دانه کشست — که جان داردو جان شیرین خوشست — فردوسی » « مور درخانهٔ خود حکم سلیمان دارد — سعدی » . مورچه = کوچك قارنجه. مورانه موره یاقیشه‌جق صورتده ; هدیهٔ مورانه . موران = مورلر .

مورث [ع] ایراث‌ایدن، ویرن، حصوله کتیرن: مورث خسار . مورث فتور . مورث مضرت . § میراث براقان.

مورخ [ع] تاریخ یازان ،وقایع ماضیه‌یی ضبط و قید ایدن: مورخ شهیر ابن خلدون . مورخین = مورخلر : مورخین عرب . مورخین افرنج .

مورخ [ع] تاریخلنمش ، زمان وقوعی تعیین ایدلمش ، مورخاً = مورخ اوله‌رق .

مورد [ف] مرسین آغاجی .

موز [ع] عربستانده حاصل‌اولان برنوع میوه .

موزع [ع] توزیع‌ایدن، طاغیدن: پوسته‌موزعی . غزته‌موزعی.

موزعین = موزعلر .

موز [فرانسزجه‌دن] Muse اساطیریونانیه‌ده علوم‌وفنون وصنایع‌نفیسه مربیه‌لری‌اعتقاداولنان طقوز پریدن هربری: «شاعرلری موزلره طاپارلر — صنعتلی تیا . ترولر یاپارلر — ضیا » §شعر، موسیقی، ادبیات§ سنوحات‌شاعرانه.

موزه [فرانسزجه‌دن] Musée آثار عتیقه ومواد علمیه وفنیه‌نك حفظ وتشهیرینه مخصوص دائره: کتبخانه‌لر، افکارموزه‌سیدر — بوفون. (موزه‌خانه) تعبیرنده‌کی « خانه » کلمه‌سی زائددر .

موزه [ف] چیزمه . موزه دوز = چیزمه‌جی ، چیزمه دیکیجی: الك ذکرلی شاعرلرمزدن معدود اولان ذاتی اوائل حالنده موزه دوز ایدی . موزه دوزی = چیزمه جیلك . موزه دوزان = چیزمه‌جیلر

موژه [ف] غم، بلاء، مصیبت .

مُوَسَّخ [ع] توسیخ ایدن ، کیرلدن .

مُوَسَّخ [ع] توسیخ ایدلمش ، کیرلدلمش .

مُوسِر [ع] صاحب یسار ، زنکین.

مُؤَسِّس [ع] تأسیس ایدن، وضع اساس ایدن : مؤسس دولت. مؤسس بنیان سلطنت. مؤسسین = مؤسسلر : مؤسسین فنون .

مُؤَسَّس [ع] تأسیس ایدلمش ، اساسی وضع ایدلمش . جمعی اولان مؤسسات، آثار ومبانی معناسنده قوللانیلیر : مؤسسات خیریه. مؤسسات تجاریه.

مُوَسِّع [ع] توسیع ایدن ، واسع قیلان، کنیشلدن .

مُوَسْوِس [ع] وسوسه‌لی، وسوسه ایدن .

مُوسی [سریانیدن معربدر] اسـتره § طورسینا ده کندیسنه تجلیٔ الٓهی واقع اولان پیغمبر ذیشانك اسمی . بوکلمه سریانیجه‌ده تابوت معناسنه اولان (مو) ایله صو معناسنه اولان (سا) کلمه‌سندن مرکب ایمش. نبی مشارالیه نیل اوزرنده فرعون طرفندن بر تابوت ایچنده بولندیغی ایچون بو اسم ایله مسمی اولمشدر . دیکر بر تعریفه نظراً لسان قبطی ده (مو) صو وشین معجمه ایله (شا) شجر معناسنده ایمش . مشارالیه صوده اشجاره یقین بر محلده بولندیغی ایچون (موشا) تسمیه ایدلمش، صکره بالتعریب (موسی) دنیلمشدر . نظمده اسلوب فارسی اوزره (موسِو) صورتنده‌ده قوللانیلیر .

مُوسیقار [ف] کوچك بیوك بر طاقم نیپاره‌لر مثلث شکلنده یکدیکرینه وصل ایدیله‌رك یاپیلان و آغزله چالنان برنوع ساز. بوکا ترکجه‌ده تحریف ایله (مثقال) دینیلیر: «تن زارمده پهلو استخوانی صاییلیر بر بر — بی‌سیر ایتمین احباب موسیقاری کورسونلر — باقی» § غاغاسنده برچوق دلیکلر بولنان و اودلیکلردن درلو درلو سسلر چیقاران بر طائر موهومك اسمیدر که کویا حکمای متقدمین موسیقی بی بوندن استخراج ایتمشلردر. (موسیقال) ده بو معناده در .

موسیقی [سریانیدن] علم الحان: مقامات.وسیقیه.موسیقی شناسان قدما مقاماتی ترنم ایچون بر طاقم وقتلر تعیین ایتمشلردر . مثلا رهاوی ایچون صبح صادقدن طلوعه قدر. صکره حسینی. اوکله وقتنده عراق . بعضاً (یا)نك حذفیله (موسق) صورتنده ده قوللانیلیر. فرانسزجه Musique کلمه‌سی بوندن آلنمش اولمليدر.

موش [ف] صیچان ، فاره : موش دریده کوش . موش پریده هوش .

موش خرما [ف] بر نوع جانور .

موشخوار [ف] و

موشگیر [ف] چایلاق قوشی : «بی جنجه ماکیان بچه‌یی چاك ایدر زغن — بی سابقه دوپاره ایدر موشی موشخوار — ضیا»

موشح [ع] توشیح ایدلمش ، تزیین ایدلمش .

موشکاف [ف] قیل یاران. دقت نظر صاحبندن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر : موشکاف بر آدم. موشکافانه=موشکافجه‌سنه: مقاله‌یی موشکافانه نظردن کچیرمك. موشکافی=موشکافلق. موشکافان = موشکافلر.

موصل [ع] ایصال ایدن، واصل قیلان. واردیران: موصل پیام عافیت .

موصل [ع] ایصال ایدلمش ، واردیرلمش .

موصی [ع] ایصاء ایدن، وصی نصب ایدن§ وصیت ایدن.

موصی [ع] توصیه‌ایدن، برایشی برینه سپارش ایدن .

موصی [ع] ایصاء ایدلمش ، وصی نصب ایدلمش § وصیت ایدلمش .

موصی به [ع] وصیت اولنان شی.

مُوصىٰ لَه [ع] كنديسنه برشى وصيت اولنان كيمسه .

مُوضِح [ع] ايضاح ايدن ، واضح قيلان ، عيان ايدن .

مُوَضِّح [ع] توضيح ايدن ، واضح قيلان ، عيان ايدن .

مُوَضَّح [ع] توضيح ايدلمش ، عيان ايدلمش . موضحاً = موضح اولەرق : كيفيتك موضحاً اشعارى .

مُوَظَّف [ع] توظيف ايدلمش ، كنديسنه وظيفه تعيين ايدلمش ، ارزاق اعطاسيله وظيفه‌لنديرلمش : عساكر موظفه . § معاشلى . موظفاً = موظف اولەرق : موظفاً قلمه دوام . موظفين = موظفلر .

مُوَظِّف [ع] توظيف ايدن ، وظيفه تعيين ايدن .

مُوَفَّر [ع] توفير ايدلمش ، چوغالدلمش .

مُوَفِّق [ع] توفيق احسان ايدن جناب حق : جناب موفق الامور . (توفيق) كلمه‌سنه‌ده باق .

مُوَفَّق [ع] توفيق الٰهى‌يه مظهر اولمش ، ارادهٔ ازليه كندى مقصدينه توافق ايتمش . موفقيت = موفقلق : موفقيتكزى تبريك ايدرم . موفقيات = موفقيتلر : موفقيات معارفپرورانه حسن استعمالنه اعتنا اولنه‌جق كلمه‌لردندر .

مُوفى [ع] ايفا ايدن ، اوده‌ين ، يرينه كتيرن .

موق [ع] كوزپيكارى .

مُوَقَّت [ع] توقيت ايدلمش ، وقت تعيين ايدلمش ، معين بر زمان ايچون ياپلمش . موقتاً = موقت اولەرق ، اكرتى : موقتاً باراقه انشاسى .

مُوَقِّت [ع] توقيت ايدن ، كونشى رصد ايدوب بر كونك ساعت ودقيقه‌لرينى تعيين ايدن . موقتخانه = موقته مخصوص حجره .

مُوقِد [ع] ايقاد ايدن ، آتش ياقان .

مُوَقَّر [ع] توقير ايدلمش ، آغيرلاتمش ، تعظيم ايدلمش . موقراً = موقر اولەرق .

مُوَقِّر [ع] توقير ايدن ، تعظيم ايدن .

مُوَقِّف [ع] توقيف ايدن، طور-ديران . آليقويان .

مُوقِظ [ع] ايقاظ ايدن ، او-یاندیران .

مُوقِن [ع] ايقان ايدن ، يقين حاصل ايدن، شبهه‌سزبيلن.

مُؤَكِّد [ع] تأكيدايدن،قوتلنديرن.

مُؤَكَّد [ع] تأكيد ايدلمش ، قوتلندیرلمش. مؤكداً = مؤكد اوله‌رق .

مُوَكِّل [ع] توكيل ايدن ، ايشنى باشقه‌سنه تفويض ايدوب اوايشده اوكيمسه‌يى يرينه اقامه ايدن.

مُوَكَّلٌ بِه [ع] موكل طرفندن وكيله تفويض اولنان شى .

مُوَكَّل [ع] وكيل تعيين ايدلمش، وكيل .

مُوَلِّد [ع] توليد ايدن ، طوغو-ران § طوغردان .

مُوَلَّد [ع] توليد ايدلمش ، طوغوردلمش § فى الاصل موجود اولميوب صكره‌دن پيدا اولمش: مثلا (فلاكت) كلمه‌سى لسانمزده مولد بركلمه‌در . مولدات = مولد اولان شيلر .

مُوَلِّدُالحُمُوضَه [ع] اجسام بسيطه‌دندر .

صويك اونده طقوز، هوانك بشده برجزئى كنديسندن عبارت رنكسز، رايحه‌سز، طعمسز بر نوع غازدر. قابل تغير اولان شيلرك بوزلمسى بو غازك آنلرله امتزاجندن نشأت ايدر. هم يانار هم ياقار. تنفس واسطه‌سيله قانه داخل اوله‌رق رنكنى قرمزيلاشديران بودر . ذوى الحيات بونكله ياشار .

مُوَلِّدُالماء [ع] اجسام بسيطه‌دندر. صويك اونده بر جزئى تشكيل ايدن رنكسز ، رايحه‌سز بر نوع غازدر . قابل اشتعالدر. تنفسه غير صالحدر . مولد الحموضه ايله بالامتزاج صو حاصل ايدر .

مؤلَّف [ع] تأليف ايدن، امتزاج ايتديرن § كتاب وجوده كتيرن. مؤلفانه = مؤلفجه‌سنه ، مؤلفين = مؤلفلر: مؤلفين عثمانيه.

مؤلَّف [ع] تأليف ايدلمش ، كتاب اولەق وجوده كتيرلمش ، تأليف اولنمش كتاب، جمع مؤلفات: مؤلفات ادبيه. مؤلفات فيقه .

مؤلِم [ع] ايلام ايدن ، المويرن، اينجيدن، آغريدان .

مؤلَّم [ع مولد] تأليم ايدن. (مؤلم) ايله مترادفدر : مؤلم بر خبر . مصدرى قوللانيلماز.

مؤلَّم [ع مولد] تأليم ايدلمش، الملندير- لمش، الملى، كدرلى: « مرك ايستر ايكن دل مؤلم — كمال »

موم [ع] معروف.

مؤمِن [ع] ايمان ايدن، اينانان، قلب ايله تصديق، دل ايله اقرار ايدن: جمع مؤمنين. مؤنثى مؤمنه . بونك جمع مؤمنات.

مومأ اليه [ع] ايما ايدلمش ، يوقاريده كنديسنه اشارت ايدلمش، شوراجقده اسمى كچمش اولان. بو تعبير رسمياتده اولى رتبه‌سنى حائز اولانلره قدر قوللانيلير.

موميا [ف] جريحه‌يى فى الحال التيام بولديران بر نوع صوايعش. بونك عملى ومعدنيسى اولورمش. موميا حقنده برهان قاطعده فريدونه عطفاً يورودیلن روايت تاريخيه افسانه‌دن عبارتدر. § اسكى مصريلرك انواع دهن وبهارات ايله تخيط ايتدكلرى انسان وحيوان قوريسى .

موميان [ف] قيل باللى ، بلى قيل كبى اينجه. محبوبه‌لره وصف اولور. شمدى بوكبى خيالات باريك مجمانه لسان شعر عثمانيدن طرد اولنمشدر.

مؤنَّث [ع] ديشى.

مونِس [ع] ايناس ايدن ، آليشديران ، انسيت ايتديرن § آليشق، انسيتلى ،

انيس : مونس روح . مونس جان . « كاروان دل وجان اولدی روان سن كيده‌لی — نه غريب اولشم ای مونس‌جان‌سن‌كيده‌لی — احمد پاشا ». « از من جدا مشو كه توام نوردیدهٔ — آرام‌جان‌ومونس قلب رميدهٔ — حافظ » == بندن آيرلمه كه بنم كوزمك نوری ، آرام جانم، قلب رميده‌مك‌مونسی سنسك .

مؤول [ع] تأويل ايدن، معنای ظاهريدن عدول‌ايله باشقه معنايه‌حمل ايدن § رؤياتعبير ايدن.

مؤول [ع] تأويل ايدلمش ، معنای ظاهريدن عدول ايله باشقه معنايه حمل ايدلمش : عقل‌اول، نقلك حكمی‌آنكه‌مؤول اولديغندن— كمال§ تعبير ايدلمش.

موی‌تاب [ف] قيل طوقويان ، موطاف .

مؤيد [ع] تأييد ايدن ، قوتلنديرن.

مؤيد [ع] تأييد ايدلمش، قو - تلنديرلمش : « حقدن بزه سلطان مؤيد سين افندم — سن احمد ومحمود ومحمدسين افندم — غالب دده ». مهر مؤيدی باصارم سنی محاكمه قپوسنه آصارم — حقی پاشا .

مويه [ف] سوزشله آغلامه : «دوندي جسم ضعيف وپر ناله — مويه‌دن مويه ناله‌دن ناله — لا» مويه‌كر == مويه ايدن، سوزشله آغلايان .

موينه [ف] كورك ، فروه . موينه دوز== كوركجی.

مهاب [ع] كنديسندن قورقولان، اوركولان.

مؤيس [ع] تأييس ايدن ، مأيوس ايدن .

مهاجات [ع] شاعرلر بربرينی هجوايتمك.هجوايدشمك.

مهاجر [ع] مهاجرت ايدیجی، ايدن، خانه وعيال‌ايله‌ديكر اقليمه‌كوچن. ديكر ملتدن اولان مهاجره (ملتجی) دينيلير § سيد الانبياء افندمز حضرتلريله برابرمكهٔ مكرمه‌دن مدينهٔ منوره‌يه كوچن

ذوات کرامدن هر بری . جمعی مهاجرین. مهاجرین وانصار . مهاجرین چراکسه.

مهاجرت [ع] بر یردن دیکر یره کوچمك، خانه‌دن، اقربادن آیرلق صورتیله کوچمك.

مهاجزه [ع] فسلده‌مك .

مهاجمه [ع] هجوم ایتمك، صالدرمق، بریری باصدرمق اوزره یورویش اجرا ایتمك. جمعی مهاجمات: عسکرك مهاجماتی. مهاجمات آلام.

مهادنه [ع] بارشمق، مصالحه.

مهارات [ع] بریننك صقالنه کوله‌رك تمسخر ایتمك.

مهارشه [ع] خلق بربرینه دوشورمك، قیشقرتمق، افساد.

مهاکات [ع] بریننك عقلنی استصغار، برینی احمق یرینه قویمق.

مهامسه [ع] فسلدشمك.

مهان [ف] اهانت اولنمش ، ذلیل، حقیر.

مهایئه [ع] تراضیء طرفین ایله مقاسمهٔ منافع. مهایئه ایکی نوعدر. بری زماناً، دیکری مکاناً .

مهتدی [ع] اهتدا ایدن ، هدایت بولان، دین حقه کیرن، مسلمان اولان .

مهتز [ع] اهتزاز ایدن ، تتره‌ین § فرحدن ، نشاطدن حرکته کلن. کسر تا ایله یا کلشدر.

مهدر [ع] اهدار ایدن، دوکن، آقیدان .

مهدی [ع] اهدا ایدن ، هدیه ایدن ، هدیه کوندرن .

مهذب [ع] تهذیب ایدن ، زوائدی طرح ایله اصلاح ایدن، خالص ومنقح قیلان . اکثریا اخلاق حقنده قوللانیلیر : مهذب اخلاق .

مهر [ف] معروف. خاتم. سکون ها ایله‌ده لغتدر .

مُهْرَه [ف] اژدرها باشنده اولان طاش § چكيبچ § بل كميكى، بويون دوكمى . مهرهٔ عاج = بر نوع بورى: «نفيرومهرهٔ عاج ودم ناى — لا»

مُهْلَت [ع] برشيئك اجراسى ايچون وعده‌دن صكره ويريلن زمان، ميدان. (ويرمك) ماده‌سيله قوللانيلير : اداى دين ايچون شوقدر كون مهلت ويردى.

مُهْلِك [ع] اهلاك ايدن ، هلاك ايدن : مهلك بر علت .

«كرچه مهلك بر تأثر واردل حساسده — اشتكا ايتمز عجم طرزنده سينه‌م يارەدن — ناجى»

مُهَلِّك [ع] تهليك ايدن، (مُهْلِك) ايله مترادفدر .

مُهَلِّل [ع] تهليل ايدن ، (لااله‌الاالله) دين .

مُهَلْهَل [ع] نازك ، لطيف‌روبه § كوزل شعر ، سوز.

مُهِم [ع] هم ، غم ويريجى ، ويرن § امر عظيم، كاردشوار، اهميتلى، تأخيرى جائز اولميان شى: امورمهمه. مسائل مهمه. جمى اولان مهمات‌الكزياده عسكره لازم اولان اسلحه وجبخانه حقنده قوللانيلير: مهمات حربيه .

مُهِمَّه [ع] مهم اولان خصوص: مهمهٔ اداره. مهمهٔ لسانيه.

مُهْمَل [ع] اهمال ايدلمش، بوشلانلمش ، حالى اوزره براقيلمش، ترك ايدلمش § نقطه‌سز حرف: تاريخ مهمل § معناسز، برمعنايه دلالت ايتمين كلمه : «لفظ مهمل سوزايچنده ياراشقسز اما — طوغريسى بربرى آردنجه نى ومى ياراشير — لا». جمى مهملات .

مُهْمِل [ع] اهمال ايدن، بوشلايان، حالى اوزره براقان، ترك ايدن.

مُهَنَّد [ع] هند دميرندن ياپيلان قليچ: سيف مهند .

مُهَنْدِس [ع] فن هندسه‌يه آشنا. مهندسين = مهندسلر.

مُهُود [ع] (مَهْد) ك جمى .

مهور [ع] (مَهْر) لك جمعی .

مهول [ع] تهويل ایدن ، قورقویه کرفتار ایدن .

مهیا [ع] حاضرلنمش ، آماده : « بیور مجلس انسه ای مست نازـــ نی ومی مهیا کمان دلنوازـــ جودت پاشا »

مهیمن [ع] برینی خوفدن امین ایدن ، نکهبان ، مهربان . اسماء الّهیه دندر .

مهین [ع] اهانت ایدن ، بغیر حق تحقیر ایدن .

مهیئ [ع] تهیئه ایدن ، حاضرلایان .

میاومه [ع] کونده لك ایله معامله .

میسر [ع] تیسیر ایدن ، قولایلقله حصوله کتیرن .

میسر [ع] تیسیر ایدلمش ، قولایلقله حصوله کتیرلمش : جناب حق میمك اتمامنی میسر ایتدی .

میول [ع] (میل)لك جمعی .

ن

نا [ف] ادات نفی در . اولیان ، دکل ، سز . مشتقات وصفاته داخل اولور : نابالغ = بالغ دکل . بالغ اولمیان . نامسموع = مسموع دکل ، مسموع اولمیان . دیکر ادات سلب اولان (بی) اداتی صفاتك غیری اسما ایله مصادر واسمای جامده یه داخل اولور : بی علم = علمسز . بی شعور = عقلسز . بی زر = آلتونسز . (نا) حرفی برقاچ موضعده بو قاعده نك خلافنه اوله رق استعمال اولنور : نامراد = مرادسز . ناهنجار = قاعده سز ، یولسز . نا انصاف = انصافسز . ناتوان = قدرتسز . ناامید = امیدسز . ناکام = کامسز ، بدبخت . (نادان) کلمه سنده کی «دان»

یا « دانا » دن مخفف یاخود « دانده » معناسنده‌در .

نای [ف] معروف قامشدن یاپیلان ساز . مزمار . بونك بطال ، شاه منصور ، کرفت چغرتمه کبی برقاچ نوعی واردر: «نایك که چیقار زمزمه سوراخلرندن — بلبللر اوتر صانکه کلك شاخلرندن — نائلی قدیم ». اکثریا (نی) صورتنده تخفیف اولنور: « بشنو توزنی چها چهای کوید — اسرار نهفتهٔ خدای کوید — رخ زرد ودرون تهی وسر داده بباد — بی نطق وزبان خدا خدا می کوید — حضرت مولانا ». « نی کبی باغری یانیق، سینه دلیك — نیه دوندردی فقیری دده‌لك — لا » نای روبین — و — نای روینه = اسکی محاربانده چالینان طوبجدن معمول برنوع بورو ، نفیر. بواسکیدن بزم وزرامهترلری طرفندن ده چالینیرایدی. «دمیدند درنای روبین خروش — خروش آمدازبیم روینه جوش — هاتفی» نای ترکی = سورنا ، ظورنا، بر روایته نظراً خطاوختن ترکلرینه مخصوص بربچق آرشون مقداری بربوریدرکه باشی دوه بوینی کبی منحنیدر. نا انبان = طلوم بوریسی، غایدا. (نای انبان)دن مخففدر. بوکا (نای مشك) ده دینیلیر . § نایدن قبا برنوع دودك، بوق . اسکیدن جنك محللرنده چالنیردی: « بغرید کوس وبنالید نای — توکویی که عالم بر آمد زجای — فردوسی» § بوغاز ، حلقوم . بوکا (نای کلو)ده دینیلیر § سلاطین غزنویه‌نك وقتیله درونده خزینه‌لرینی حفظ ایتدکاری برقلعه اسمیدر که سلطان ابراهیم طرفندن بوقلعه‌ده اوزون مدت محبوس قالمش اولان شاعر مسعود سعد سلمان شویله فریاد ایتمشدر : «نالم زدل چونای من اندر حصارنای — پستی کرفت طالع من زین بلند جای — آرد هوای نای مرا نالهای زار — جزنالهای زارچه آرد هوای نای » § اواخر کلماته لاحق اوله‌رق مکان معناسنی افاده ایدر : تکنا = طاربر. پهنا اکلی یر .

نا استوار [ف] محكم اولميان شی، چوروك.

نا آشنا [ف] بیانجی ، بیکانه : دهرناآشنا. بعضاً (ناشنا) صورتنده تخفیف اولنور : «مهرو پیش هرناتراش ورزیل — کند صحبت ناشنایی خجیل — میرنظمی».

نا امید [ف] امیدسز، مأیوس: «نا امیدم بو کون حیاتمدن» . نا امیدانه = ناامید اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ناامیدی =ناامیدلك، مأیوسیت. «ناامیدی همین نوا دارد — بیدل » .

نا اندیش [ف] فکرو نظره محتاج اولمیان، بدیهی، ضروری اولان شی . کوندزك ضیاسی ، کیجه‌نك ظلمتی کبی.

نا اوس [ف] کلیسا ، مناستر، آتشخانهٔ مجوس . (ناووس) ده لغتدر.

نا اهل [ف] اهل دکل، اهلیتسز. نا اهلان = نا اهللر.

ناب [ف] صرف، خالص، صاف: بادهٔ ناب. لعل ناب: «ناز اولور دمبسته چشم نیمخوابکدن سنك — شرم ایدر رنك تبسم لعل نابکدن سنك — ندیم ». « پیمانه‌دن دوکولدی‌می ناب بر یره — نوز ایندی صاندیلر کورن احباب بر یره — نائلیٔ قدیم » . § اولوق .

ناب [ع] آزی دیشی ، کوپك دیشی § یاشلی دوه. جمعی انیاب .

نابت [ع] یردن بیتن، نما بولان: من ثبت نبت = نابت اولان نابت اولور . «مانند شجر نابت اولور نابت اولانلر — هرقنغی ایشك اهلی ایسه‌ك آنده دوام ایت — ضیا » .

نابجا [ف] یولسز ، محلسز ، یرنده دکل : « نیاز نابجادن برده ناز نابجادن کچ — لا » .

نابدید [ف] بلیرسز ، کورنمز . (بدید)ك ضدی: «نابدید اولدی بلیرسز یوق اولاندر نابود

ــ سنبلزاده وهبی، تحفه‌سندن ». « بحر عشـق یاربی پایان وساحل نابدید ـــ لا ».

نابته [ع] برقبیله‌ده یکی ظهور ایدن اولاد صغار .

نابرجا [ف] (نابجا) یه باق .

نابغه [ع] عظیم الشان آدم § صوینده شاعریت یوق ایکن بنفسه ظهور ایدن، یاخود اوائل حالنده شاعر دکلکن صکره‌دن هوسکار اولان شاعر فصیح : نابغة الزمان. جمعی نوابغ .

نابکار [ف] مفسد، فعل قبیح صاحبی: « فلك دیدکاری اول نابکار کچرودن ـــ نه‌در بو اهل دلك چکدیکی عذاب والم ـــ نفعی » § ایش ایشله‌مین، عاطل، بطال آدم .

نابحل [ف] محلسز ، یولسز : نابحل ســوز سویلین بالآخره محجوب اولور . سوزی نابحل سویلمه‌ملی .

نابسود [ف] الدکه‌مش، ال طو قنمامش، اورسه‌لنمه‌مش یکی شی: جامۀ نابسود. لباس نابسود.

نابسی [ف] عدم. (وجود) مقابلی.

نابود [ف] یوق اولان ، معدوم صرف § صکره‌دن یوق اولان شی § مفلس ، پریشان . نابود مند = فقیر .

نابهره [ف] اولو، عظیم § صویسز، فرومایه § مغشوش شی.

نابهنجار [ف] یولسز ، قاعده‌یه مخالف .

نابی [ع] خبر ویرن.

نابی [یوسف] اعاظم شعرای عثمانیه‌دندر . رهالی ، یعنی اورفه‌لیدر . سلطان محمدخان رابع دورنده ۱۰۷۶ ده استانبوله کلدرك مصاحب شهریاری مصطفی پاشا دائره‌سنه انتساب ایله آنك

دیوان کاتبی اولمشیدی. مشارالیهك دلالتیله مرفهاً زیارت حرمینه موفق اولدقدن صکره ١٠٨٩ ده درسعادته عودتنده پاشایه کدخدا اولمشیدی. برزمان صکره حلبه چکیله‌رك مدت مدیده اوراده اقامت ایتمشدر. بالطه‌جی محمد پاشا حلب والیسی بولندیغی اثناده نابی‌یه زیاده متوجه اولدیغندن ١١٢٢ ده ایکنجی دفعه اوله‌رق صدارته مدعواً استانبوله کلیرکن آنی ده برلکده کتیروب باش محاسبه جیلکله تلطیف ایتمشیدی. حال احتضارده ایکن کندی لسانندن صدور ایتدیکی مروی اولان (نابی بحضور آمد) عباره‌سنك کوستردیکی (١١٢٤) ده پیر اولدیغی حالده ارتحال ایتمشدر. اسکدارده قاره‌جه احمد جوارنده مدفوندر. مشار الیهك ١١٢٤ ده ارتحال ایلدیکنه دائر معاصرینی طرفندن یازلمش اولان تاریخلر تذکرهٔ صفایی‌ده موجود اولدیغندن (١١٢٦) ده بر حیات اولدیغنه دائر بر رسالهٔ ادبیه‌ده کوریلن فقره بالطبع یاکلش عد اولنور. مشارالیه زماننده سخنوران رومك مقتداسی ایدی. اشعاری فوق العاده سلیس و منقحدر. آثاری شونلردر: (مرتب دیوان) (خیریه) (خیرآباد) (تحفهٔ دلکش نابی) (ذیل سیرویسی) (تحفة الحرمین) (منشأت).

نابینا [ف] کوزسز، اعمی. کور ایله بینلرنده‌کی فرق نابینانك آنادن طوغمه اعمی‌یه کورك ده صکره‌دن بر سببله کورمز اولانه اطلاق اولنمسندن عبارتدر. نابینایی = نابینالق، اعمالق: «دل بی درد ندارد خبراز عالم عشق — حسن یوسف چه کند در حق نابینایی — یغما» نابینایان = نابینالر.

ناپاك [ف] کیرلی، پیقانمامش § پیس، مردار: «بعض ناپاکك آدی طاهر اولور — صکره مردارلغی ده ظاهر اولور — سنبل زاده وهبی» ناپاکان = ناپاکار. ناپاکی = ناپاکلك.

ناپروا [ف] سرسم، سراسیمه § پرواسز، لاقید. قورقوسز § جاهل.

ناپیدا [ف] کیزلی، نهان. «ظاهر» ك ضدی: «زهی ذاتك

نهانى اول نهاندن ماسوا پیدا — بحار
صنعکه امواج پیدا قعرناپیدا —
فضولى ». پیداو ناپیدا = بللى
بلمیرسز: « طوغارکن نجم بى‌خواب
سحر پیدا اوناپیدا — عبدالحق
حامد »

ناتراشیده [ف] یونلمامش، قبا، تربیه‌سز آدم: ناتراشیده بر آدم.

ناتمام [ف] اکسیك، نقصان.

ناتوان [ف] قوتسز، قدرتسز. ناتوانى = ناتواناق: علائم ناتوانى « تاتوانى ناتوانانرا بچشم کم مبین — یارئ یك رشته جمعیت دهد کلدسته‌را — صائب»

ناجذ [ع] آزى دیشلرینك نهایتنده‌کى آلتلى اوستلى درت دیش.

ناچسپان [ف] یاقیشیق آلمیان، لایق اولمیان.

ناجو [ف] چام آغاجى، صنوبر.

ناجود [ف] بیوك قدح.

ناجى [ع] نجات بولان، قورتولان: « ناجى بن ایسه‌م نجات هیهات — ناجى » § عقوبات اخرویه‌دن خلاص اولان: فرقهٔ ناجیه.

ناجى [معلم ناجى افندى] استانبولده سراج اصنافندن (على) آغا اسمنده ناموسلو بر آدمك صلبندن دنیایه کله‌رك پدرینك وفاتندن صکره عائله‌سیله برابر روم ایلى‌یه کیدوب وارنه‌ده مدرسه‌لرده تحصیل علم وکمال ایتمش، ینه اوراده برقاچ یوز غروش معاشله رشدیه معلم ثانیلکنده بولنمش، برآرالق وزرادن انتساب ایتدیکى بر ذاتك معیتنده روم ایلیده، اناطولیده اوفاق تفك مأموریتلرله برخیلى زمان طولاشوب « برپاره‌یه صدهزار فریاد» دیه‌جك قدرفلکك کرم وشردینى کورمش، الئنهایت استانبوله کله‌رك (ترجمان حقیقت) غزته‌سنه انتساب ایله زماننده رئیس الادبا اولمق شرف عظیمنى احرازایتمش اولان معلم ناجى افندى

مرحوم علم وعرفانی قدر حمیتیله، وفاپرورلکیله، خیر خواهلغیله، علو جنابیله تمیز ایتمش بربیوك آدم ایدی. مشارالیه «ترجمان حقیقت» غزته‌سیله نشریاتده بولندیغی زمان آثار قلمیه‌سیله، منقحیت اسلوبیله عموم معاصرین ادبانك نظر تقدیرینی جلب ایدرك ایجاب زمانه کوره لسان شعر عثمانی‌یی تنقیح واصلاحه چالشمش، لسانمز ایچون حقیقةً شایان تقدیر بر طاقم قواعد متینه وضع ایتمشدر، آثاری عمومك ایادیٔ استفاده‌سنی تزیین ایتمکده اولدیغی ایچون بو جهتلردن اوزون اوزادی‌یه بحثه حاجت یوقدر. (نیاز اسیرانه)، (زنداندن برصدا) (کبوتر) کبی منظومه‌لری قدرت طبع شاعرانه‌سنك،

رنك رخسارك کبی هر رنکنك حیرانی‌یم
وجه باقینك بوحیرتکهده یوزبیك رنکی وار

کبی ابیات بر جسته‌سی علو فکر عارفانه‌سنك برر دلیل جلیسیدر. هله مشارالیهك ترجمه خصوصنده کوستردیکی اقتدار حقیقةً شایان غبطه در. عربیدن، فارسیدن، فرانسزجه‌دن ترجمه ایتدیکی اثرلر اصلنه رشك افزا عد اولنسه بجادر. ناجینك برقصوری وارسه تنقیدات خرده‌کیرانه‌ده پك ایلری کیتمش اولمسندن عبارتدر. ناجی اوزونه قریب بویلی، بویله متناسب درجه‌ده وجودلی، سمیزجه، آچیق آلنلی، شهلا کوزلو، طوب چهره‌لی، سیاه صاچلی، صقاللی ایدی. چهره‌سی دائما متبسم کورینوردی. چوق سوز سویلمزدی. مصاحبت لاابالیانه‌سی غایت طاتلی ایدی. مزیات معنویه‌سندن بری ده قوۀ حافظه‌سنك متانت خارق العاده‌سیدر. مشار الیه بر چوق سنه قلمیله فقیرانه وناموس کارانه کچنمش، الك نهایت طرف اشرف شاهانه‌دن خدمات قلمیه‌سنه مکافاةً [تاریخ نویس سلاطین آل عثمان] تعیین بیوریله‌رق بو مأموریتی ایکی سنه قدر حسن ایفا ایتدکدن صکره ١٣١٠ تاریخنده قرق درت یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. جنازه‌سی احتفالات لازمه ایله قالدیریلوب سلطان محمود حظیره‌سنه دفن اولنمشدر. سنك مزارنده

آثار طبعندن اولان بیت آتی
منقوشدر :

حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درگاه بر
بر نفس توحیددن آیرلدم الله بر

ناجی اکا بر محررینْدن احمد مدحت افندی حضرتلرینك دامادی ایدی . مبتدیلر ایچون آثار سائره‌سندن زیاده مفید اولان بولغت کتابنی (فتوی) کلمه‌سنه قدر یازوب براقمش اولدیغندن آندن آشاغیسنك (تتمهٔ لغت ناجی) عنوانی آلتنده طرف کمترانه‌مدن اتمامنه غیرت ایدلمکده‌در. آثار منظومه‌سی : آتشپاره . شراره . فروزان . حمیت، ذات النطاقین، ارطغرل غازی، مثنوی، ترجیع بند، یادکار ناجی، آثار منثوره‌سی: اعجاز قرآن ، معمای الٓهی، سانحات العرب ، سانحات عجم ، امثال علی ، حکم الرفاعی، نوادر الاکابر ، صائبده سوز، خلاصة الاخلاص، عبیدیه، مترجم، مدرسه خاطره‌لری، مجموعهٔ معلم، اصطلاحات ادبیه، نمونهٔ سخن، اسامی، عثمانلی شاعرلری، محمد مظفر مجموعه‌سی، مخابرات، مکتوبلرم ، انتقاد [بشیر فؤادله مشترك] . شویله بویله [شیخ وصفی ایله مشترك]، خرده فروش، معلم ، لغت، هدر، درت بش جزءدن عبارت قاموس عثمانی .

ناچار [ف] چاره‌سز، لابد، ضروری: « ناچار چکر خلق بو محنتلری یوقسه — آدم قره طاغ اوله کتیرمز بوکا طاقت — روحی بغدادی». « مقبرده نصل تك یاتیورسه اولو ناچار — دنیاده دخی تك یشایور آدم غمخوار — نادر » ناچار بو صورتده راضی اولدق . § چاره‌سز، فقیر، دوشکون. ناچاری = ناچارلق.

ناچیز [ف] برشی دکل، دکرسز، هیچ حکمنده، لاشی ، اشخاص واشیایه وصف اولور. بندهٔ ناچیز. هدیهٔ ناچیز. کل ناچیز . یادکار ناچیز، اثر ناچیز. ناچیزانه = ناچیز اولانه یاقیشه‌جق صورتده : هدیهٔ ناچیزانه . آثار ناچیزانه. ناچیزی = ناچیزلك.

ناحره [ع] آيك برنجى كونى § آيك آخرى ، آخر كيجه‌سى .

ناحس [ع] قيتلق سنه‌سى .

ناحق [ع] حقسز ، حقه غيرموافق: « كندى اليله يارەكسوب ويرديكم قلم — فتواى خون ناحقمى يازدى ابتدا — لا »

ناحل [ع] آريق ، ضعيف .

ناحيه [ع] يان طرف ، جانب § تشكيلات ملكيه‌جه داخليه نظارتندن منصوب برمديرك يد اداره‌سنده بولنان قطعهٔ مملكت . جمعى نواحى .

ناخدا [ف] ملاح ، قپودان : « بلا موج آور كرداب حيرت ، ناخدا نابود — عدم ساحللرين طوتدى دريغا بانك ناموجود — لا » . اصلى (تكنه صاحبى) ديمك اولان (ناوخدا) در .

ناخر [ع] چورويوب اوفانمش كميك .

ناخشنود [ف] خشنود دكل

ناخلف [ف] شرف خصوصنده پدرينك ، اجدادينك اثرينه امتثال ايتمين سفيه ، خيرسز اولاد: « پدرم روضهٔ رضوان بدوكندم بفروخت — ناخلف باشم اكرمن بجوى نفروشم — حافظ »

ناخن [ف] طيرناق . ظفر . اصلى قانسز ديمك اولان (ناخون) در . ناخن آفتاب = آتش .

ناخواست [ف] بى اختيار § بى طلب ، بى تلاش .

ناخواه [ف] ايسته‌مين ، رضا كوسترمين . خواه ناخواه = ايستر ايسته‌مز : « زندكى دركردن افتاد است بيدل چاره چيست — خواه بايد زيستن ناخواه بايد زيستن — بيدل »

ناخوش [ف] خوش دكل، طبيعته، مزاجنه غير موافق ناخوشى = ناخوشلق .

ناد [ع] رزق ، روزى .

نادان [ع] بيلمين، جاهل: «نادانلر ايدر صحبت نادانله تلذذ — ديوانه‌لرك همدمى ديوانه كركدر — ضيا » . نادانى = نادانلق ، جهالت . بيلمه‌مك . نادان كله‌سى لسان عوامدن درشت سوزلو ، نوبران معناسنه قوللانيلير .

نادب [ع] اولونك محاسننى تعداد ايده‌رك آغلايان .

نادر [ع] آز بولنان ، آز شى : النادر كالمعدوم = نادر اولاشى يوق كبيدر§ بر كورلجينك صلبندن دنيايه كله‌رك جالس تخت ايران اولان حكمدار مشهورك ناميدركه زماننده حدود ايرانى فوق العاده توسيع ايتمش وبغدادى محاصره ايلمشدى . طوپال عثمان پاشاقوماندا سى آلتنده مقابلنه سوق اولنان عثمانلى اردوسى مشاراليهه قارشى قهرمانانه مدافعه ايتمش ونادر شاه ايرانده ظهور ايدن بعض اغتشاشات داخليه‌دن طولايى محاصره‌يى رفع ايده‌رك عسكريله برابر چكلمشدر . وقوع بولان مصادمه‌ده طوپال عثمان پاشا شهيد اولمشدى . شهيد مشاراليه قبل المحاربه نادرشاهه كوندرديكى مكتوبك بالاسنه بيت آتى يى يازديرمشدر :

«نجابت چون ندارى تاج شاهى را نهى بر سر — بچشم غيرت صاحب كلاهان همچو تير آيد » = نجابته مالك اولمديغك حالده باشكه حكمدارلق تاجنى كيمكلكك پادشاهلرك چشم غيرتنه اوق كبى باتار .

نادره [ع] نادر اولان شى : نادره‌دان = عالم، ظريف . نادره‌سنج = نادرسوز سويلين، ظريف ، نكته‌دان .

نادرست [ف] درست ، طوغرى دكل .

نادم [ع] ندامت ايدن ، پشيمان اولان . نادمانه = نادم اولانه ياقيشه‌جق صورتده . نادميت = نادملك .

نادی [ع] ندا ایدن ، هایقیران، چاغیران، § مجلس، انجمن : نادیٔ عرفان . نادیٔ فیض بادی :

نادیده [ف] کورلەمش: نادیده برقیافت .

نار [ع] آتش . ترکجه ده ضرادفی (اود) لفظ مهجوریدر. § مضرت: فلانك نارینه یاندی .

نارچیل [ف] هندستان جوزی . وقتیله بونك قبوغندن اعمال اولندیغی ایچون (نارکیله) بونك محرفی ایمش .

نارس [ف] خام میوه .

نارنج [ع] و نارنك [ف] } ترنج

ناروا [ف] لایق دکل: «سکا بن باشقه بددعا ایده‌مم — ای خزان نار وابهار امل — بنی آغلاتدیغك قدر سنی ده — ایلسون کریه بار باشقه کوزل».

ناری [ع] جن، پری § جهنمی، دوزخی .

ناز [ف] محبوبه‌نك عاشقنه ایتدیکی شیوه ، استغنا : چوق ناز عاشق اوصاندیرر . ایتمك ، چکمك ماده‌لریله قوللانیلیر: « ناز ایدرسه غمزه‌سی عشاق زاره ناز ایدر — زلفی بر آشفته‌در کیم روز کاره ناز ایدر — نفعی » . « چکیلیرمی بوکا فرقك نازی » نازپرور = ناز ایدن : « اورتبه ناز پرور اولمه کیم ای مهر استغنا — سنی برذرهٔ ناچیز ایکن بن آفتاب ایتدم — ادیب » ناز پرورانه = ناز پروره یاقیشه‌جق صورتده . ناز پروری = ناز پرورلك .

نازك [ف] یوفقه ، رقیق : شعر نازك. نازك سوز § کوزل ، محبوبه § نزاکتلی ، ظریف ، ملتفت ، مکرم . فی‌الاصل ضم زا ایله‌در. فقط بو صورت لسانمزده قبول اولنه‌ماز . نازك اندام = نازك انداملی . لطیف وجودلی . نازکانه = نازك اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نازك بدن = نازك

بدنلی ، لطیف وجودلی . نازك مزاج = نازك مزاجلی . نازکتر ونازکترین = زیاده نازك . نازکتن = نازك وجودلی . نازکی = نازکلك .

نازك خیالان [ف] مصنوعات آلهیه‌یی فکر ایدنلر ، عارفان § شعرا : « سخن باشد دلیل زندکی نازك خیالانرا — بیدل »

نازل [ع] نزول ایدن ، آشاغی اینن : سمادن شمدی مائده نازل اولیور .

نازله [ع] بلا ، داهیه ، محنت

نازنده [ف] نازایدیجی ، ایدن .

نازنین [ف] نازلی ، مستغنی : « صانجوب بله نازنین اتکلر — جمع ایلیه‌لم کوزل چیچکلر — فضولی » § نازك انداملی ، لطیف یرادیلشلی : « کر بر سر وچشم من نشینی — نازت بکشم که نازنینی — سعدی »

طریق نازنین = بکتاشی طریقی : طریق نازنین فقراسی .

ناس [ع] اسم جنسدر ، برآدم ، آدملر ، انسانلر : خیر الناس من ینفع الناس = ناسك خیرلیسی ناسه منفعتی اولاندر .

ناساز [ف] دوزنسز ، اویغون دکل ، غیر موافق : طالع ناساز . ناسازی = ناسازلق .

ناسج [ع] نسج ایدن ، طوقویان .

ناسخ [ع] نسخ ایدن ، ابطال ایدن ، رد ایدن § یازی یازان .

ناسزا [ف] لایق دکل ، لایق اولمیان .

ناسفته [ف] دلنمه‌مش : در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی .

ناسق [ع] نسق ایدن ، تنظیم وترتیب ایدن .

ناسك [ع] الله یولنده عبادت ایدن .

ناسنجیده [ف] طارتلمامش .

ناسوت [ع] عالم اجسام . دنیا (لاهوت) مقابلی. مجازاً شریعت وعبادت ظاهریه معناسنه ده قوللانیلیر.

نامور [ع] آدی چیقمش، مشهور : غازیٔ نامور . (نام آور) دن مخففدر.

ناسی [ع] نسیان ایدن، اونودان.

ناشاد [ف] شاد دکل ، غملی : قلب ناشاد . ناشادی = ناشادلق « ناشاد کوکل بر کون اولوب شاد اوله جقدر — ضیا » .

ناشایسته [ف] لایق دکل .

ناشتا [ف] صباحدن بری برشی یمه‌مش اولمق .

ناشد [ع] شعر انشاد ایدن ، اوقویان .

ناشر [ع] نشر ایدن ، صاچان ، طاغیدن ، یایان ، آچان : ناشر نور معرفت . ناشر فیض نامتناهی. ناشر لوای عدل .

ناشسته [ف] ییقانمامش .

ناشط [ع] شاد ، شن آدم.

ناشکیب [ف] صبرسز : عاشق ناشکیب. بلبل ناشکیب.
ناشکیبی = ناشکیبلك .

ناشکفته [ف] آچیلمامش: زهرهٔ ناشکفته. بعضاً (نشکفته) صورتنده تخفیف اولنور : غنچهٔ نشکفته .

ناشناس [ف] جاهل § طانیمازاولان. بومعناده دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : حق ناشناس. حقوق ناشناس .

ناشنیده [ف] ایشیدلمه‌مش: قول ناشنیده. شعر ناشنیده.

ناشی [ع] نشأت ایدن ، ایلری کلن، وجود بولان، طولایی.

ناصح [ع] نصیحت ایدن، اوکوت ویرن. ناصحانه = ناصحه یاقیشه‌جق صورتده. ناصح الجیب = قلبی تمیز آدم.

ناصر [ع] نصرت ایدن، یاردیم ایدن. جمعی ناصرین. (والله خیر الناصرین) کریمهٔ جلیله‌سی یونان محاربه سنده کی مظفریت عثمانیه‌یه تاریخ دوشمشیدی.

ناصیه [ع] آلین، پیشانی. جمعی: نواصی. ناصیه‌سا ـــ ی = آلنی یره سورن: ناصیه‌سای احترام، ناصیه سای تعظیم. ناصیهٔ حال = تعبیری چهره کوسترشی مقامنده قوللانیلیر: فلان‌ذاتك ناصیهٔ حالندن ایبلکی آکلاشیلیور.

نادج [ع] کرکی کبی پیشکین‌ات، میوه.

ناطح [ع] بوینوز اوران.

ناطر [ع] باغ، باغچه، خرمالق بکجیسی § حرام خدمتجیسی. جمعی نواطر.

ناطق [ع] نطق ایدن، سویلین § ادراك وتفکر ایدن: انسان برحیوان ناطقدر.

ناطقه [ع] قوهٔ درّاکه، انسانی حیواناتدن تمیز ایدن مزیت معنویه: نفس ناطقه. قوهٔ ناطقه

ناطور [ع] (ناطر) ایله مترادفدر

ناظر [ع] نظر ایدن، باقان، کوزه‌دن: «ناظر سکا چشم اشکبارم — لطف ایله کتیر شراب ساقی — بیهوده دکل بو انتظارم — کوکلم ینه پك خراب ساقی — لا» § برادارهٔ‌نك، بر نظارتك کافهٔ امور ومعاملاتنه نظارت ایدن اك بیوك مأمور: خارجیه ناظری. معارف ناظری. جمعی (نظّار). سدید الناظر = شائبهٔ تهمتدن بری اولمغله برشیئه کرکی کبی دقتله نظر ایدن آدم.

ناظم [ع] نظم ایدن، دیزن، ترتیبنه قویان: ناظم لآل. § شعر سویلین: شهنامه ناظمی فردوسی طوسی. «ناظم منظومهٔ سلك لآل

مثنوی — نفی . اکثریا موزون سوز سویلین مقامنده قوللانیلیر: هر شاعر ناظم ایسه‌ده هر ناظم شاعر دکلدر . ناظمانه = ناظم اولانه یاقیشه‌جق صورتده . جمعی ناظمین .

ناعجه [ع] یموشاق یر .

ناعم [ع] تر، تازه نبات § لطیف یموشاق شی .

ناعمه [ع] ناز ونعمتله پرورده اولان قادین .

ناعور [ع] قانی کسلمه‌ین طمار § دکرمن قنادی .

ناعوره [ع] باغچه دولابی .

ناغض [ع] تعجب ایدرکبی باشنی تپره‌دن .

ناف [ف] کوبك، سره: سینه برسینه ناف بناف غنودهٔ زیر پوستین انس وائتلاف اولدق — تلماق ترجمه‌سی ، کامل پاشا § اورته، وسط . ناف عالم — و — ناف زمین = مکهٔ مکرمه . ناف شب = کیجه یاریسی .

نافخ [ع] نفخ ایدن، اوفورن . نافخ صور قیامت .

نافذ [ع] نفوذ ایدن، ایشله‌ین، اوته‌سنه کچن . اکثریا امر وحکمه صفت اوله‌رق ایراد اولنور: نافذ الامر . حکم نافذ . نافذ الکلم = سوزی کچن ، امری نفوذ ایدن . نافذیت = نافذلك : شعر روحه نافذیتی حائز اولملیدر .

نافر [ع] نفرت ایدن، اورکن .

نافرجام [ف] عاقبت کاری خیرلی اولمیان شی : بخت نافرجام . طالع نافرجام .

نافع [ع] اسماء حسنادندر. نفع، فائده‌ویرن : عبدالنافع § نفعلی، فائده‌لی : « کندمه نافع صانیردم کندمی — هرضرر کلمش مکر بندن بکا — ابن الخضر رشدی بك »

نافه [ع] مسك آهوسی دنیلن حیوانك کوبکندن چیقاریلان

بر نوع مسك § محبوبه نك صاچی : « چووا کرد آن نافهٔ مشك ناب — شب آمد بپابوسی آفتاب — فردوسی » == جانان سیاه صاچلرینی آچوب طوپوقلرینه قدر دوکدیکی زمان کویا که کیجه کونشك آیاقنی اوپمکه کلدی . § دریسندن کورك یاپیلان حیوان پوستلرینك قارنی آلتنده‌کی دری: نافهٔ سمور . نافه وشق .

نافی [ع] نفی ایدن، وجودینی اورته‌دن قالدیران ، کیده‌رن .

ناقابل [ف] قابل دکل § قابلیتسز، جاهل. جمعی ناقابلان .

ناقه [ع] دیشی دوه: « ناقه لیلا محمان چکمش بیابان سمتنه — ایله مجنونی بو حالتدن خبردار ای جرس — نضولی »

ناقد [ع] نقد ایدن ، ایینی کوتوسندن آییران § درهم ، دینار .

ناقر [ع] نشانه اصابت ایدن ، اوق .

ناقص [ع] نقص ایله متصف ، اکسك، تام دکل § ریاضیاتده «—» اشارتی. مؤنثی ناقصه. ناقصة العقل == قادین .

ناقض [ع] نقض ایدن، بوزان.

ناقل [ع] نقل ایدن ، بر یردن دیکریره طاشیان § روایت ایدن . ناقل مجلس == برمجلسده سویله‌نیلن سوزلری دیکر مجلسده نقل وروایت ایدن ، سوز آلوب کوتورن اخلاقسز .

ناقور [ع] دودوك ، بورو .

ناقوس [ع] خرستیانلرك عبادت وقتلرینی اعلام ایچون کلیسا درونده چالدقلری چان : «ناقوس زدن ترانهٔ بدکی است — خیام »

ناك [ف] ادات تکیف واتصافدر. ترکجه‌ده مرادفی (لو. لی) اداتلریدر . اسمه لاحق اولور:

غمناك = غملى. كدرناك = كدرلى. فرحناك = فرحلى. طربناك = طربلى.

ناكام [ف] مرادينه نائل اولەميان، طالعسز، محروم: بندهٔ ناكام. «كامرانلقدر اميد ايلمه ناكامه كوره ـــ لا» § ناچار، لاعلاج، ناكامى = ناكاملق محروميت.

ناكاه [ف] آ نسزين، بردن بره. نظمده بعضاً (ناكه) صورتنده تخفيف اولنور.

ناكس [ف] صويسز، آلچاق، فرومايه. ناكسانه = ناكسجەسنه. ناكسى = ناكسلك. ناكسان = ناكسلر.

ناكس [ع] باشنى دائما آشاغى يه اكن آدم. جمى شاذ اولەرق (نواكس) كلير.

ناكل [ع] نكول ايدن، محترزانه قاچينان، دونن.

ناكوار [ف] معدەدە هضم اولميان ويايطئ الهضم اولان شى.

ناكهان [ف] / **ناكهانى** [ف] } آ نسزين، بردنبره كلن: بلاى ناكهانى. قضاى ناكهانى.

« ثناخوانك رضا اولدقجه بدخواهك ظفر بولماز ـــ رضاى طالبانى برقضاى ناكهانيدر ـــ شيخ رضا ».

نال [ف] دودك، مزمار § خامه، قلم § قلم ايچنده‌كى اينجه تل: «ايتدى تن ضعيفمى فريادوناله نال ـــ قالدم اورتبه ضعف ايله يوق ارتحاله حال ـــ راغب پاشا» § قارغى قامشى، شكر قامشى § ايكله‌يجى، ايكله‌ين. بومعناده وصفى تركيبى حالنده قوللانيلير،

نالش [ف] ايكلمه، ايكلتى اينله: نالش ناى. نالش عندليب، « ايلمه اى كريهٔ نالش قرينم ازدياد ـــ ناجى »

ناله [ف] ايكلتى، انين: نالهٔ نى، نالهٔ دل. « كويكده ناله كيم دل مشتاقدن قوپار ـــ برنغمه در حجازده عشاقدن قوپار ـــ نائلى قديم ». « بنى دلشاد قيلماز هيچ برحالك دوامندن ـــ الندن ناله‌لر فريادلر طبع پريشانك ». ناله‌زن وناله سنج = ناله ايديجى، ايدن: « وجدمى تزييد ايدن هم دردلر الحانيدر ـــ ناله‌سنج اولدقجه نى ايلر انينم ازدياد ـــ معلم ناجى ».

ناله‌زنی وناله‌سنجی = ناله‌زنلك . ناله کنان = ناله ایدرك .

نام [ف] اسم، آد § شهرت وشان: « نه کسب ایتدم حیاتمدن بو بندرگاه فانیده — اوده نسیانه مرهون آه بوش بر نامدن باشقه» نام آور = آدی چیقمش، مشهور آدم . نام بردار، نام برده ، نامدار، نامور = ناملی، شهرتلی، آدلی، صانلی : غازی ، نامدار . شاعر نامور. نامجوی = نام آرایان . شجیع ، بهادر. نامزد = نشانلی قیز ، استقبال ایچون بر خصوصه، برموقعه تعیین ایدلمش اولان.

نامبارك [ف] مبارك دکل ، میمنتسز :«نامبارك قدمی نیل وفراقی قوریدور—لا »

نامتصور [ف] متصور دکل، خاطر وخیاله کلمین .

نامتناهی [ف] متناهی دکل، نهایتسز: فیض نامتناهی . فضای نامتناهی « بیتری بیتدی دینلمکله نور نامتناهی — نفسله قابل اطفا میدر چراغ الٓهی — ناجی »

نامحدود [ف] محدود دکل ، حدی ، پایانی یوق : فکرنامحدود . شوق نامحدود . « تجلیسی دیمکدر زندکی بر آن موهومك — زمان برلجه‌در جاری علی الاطلاق نامحدود »

نامحرم [ف] محرم دکل ، کندیسیله کوروشولمه‌سی حرام اولان. § بیکانه. یبانجی: «ما کرمکتوب ننویسیم عیب مامکن — درمیان رازمشتاقان قلم نامحر مست — فیضی هندی » = مکتوب یازمدیغمزدن طولایی بزی تعییب ایتمه . اسرار مشتاقان آره‌سنده قلم بیکانه‌در .

نامحصور [ف] محصوردکل، حصر ایدلمه‌مش: قوم نامحصور.

نامرد [ف] مرد دکل ، آلچاق ، بخیل، لئیم، قحبه : « کچمه نامرد کوپروسندن قو آپارسون صوسنی» § قورقاق. نامردانه = نامرداولانه یاقیشه‌جق صورتده ، نامردی = نامردلك .

نامرضی [ف]رضایه‌غیرموافق: حرکت نامرضی .فعل نامرضی .

نامزاج [ف] مزاجسز، مزاجی قیرق، کیفسز. نامزاجی = نامزاجلق .

نامسموع [ف] مسموع دکل، ایشیدلمه‌مش .

نامطبوع [ف] مطبوع، مقبول دکل: طرز نامطبوع. شعر نامطبوع .

نامعدود [ف] معدود دکل، صایلماز: مبلغ نامعدود .

نامعقول [ف] معقول دکل، عقله غیرموافق .

نامعلوم [ف] معلوم دکل، بیلنمه‌مش .

نامقبول [ف] مقبول دکل، قبول اولنمامش، بکنلمه‌مش

ناملایم [ف] ملایم دکل، مناسبتسز، درشت، اویغونسز: «ناملایم لهجه‌سی موزونی ناموزون ایدر — فضولی »

نامناسب [ف] مناسب دکل، اویغونسز .

ناموافق [ف] موافق دکل، اویغونسز .

ناموجه [ف] موجه دکل، توجیه ایدلمه‌مش .

ناموزون [ف] موزون دکل، وزنسز: شعر ناموزون.

ناموس [ع ف] عفت، عصمت، نزاهت، ادب وحیا، طوغرولق کبی فضائل انسانیه‌نك خلاصهٔ معانیسنی جامع بر کلمهٔ مقدسه‌درکه متصف بین‌الناس دائماعزیز ومحترم اولور: ارباب ناموس. ناموسسز یاشامغه اولوم هر حالده ترجیح اولنور. ناموسپرور = ناموسلی. ناموسپرورانه = ناموسپرور اولانه یاقیشه‌جق صورتده. ناموسپروری = ناموسپرورلك § صاحب اسرار § ملائکه، شریعت، وحی وحکم الهی. ناموس اکبر = صاحب اسرار اعظم، یعنی جبرائیل علیه‌السلام

نام مستعار [ف] کندی نامندن باشقه اوله‌رق عاریة طاقیلان نام: نام مستعار ادبا ماسکه‌سیدر — عالی بك .

نامه [ف] مکتوب، تحریرات: « بونامه اویارجانه کیتسون—

بر آهدر آسمانه کیتسون — شیخ غالب ». مکتوبه نامه اطلاق عنوانده ویا آخرنده اسم یازلسی اعتباریله‌در § کتاب: شهنامه. بازنامه. همایوننامه. § فرمان، بیورلدی: نامهٔ حکمداری. نامهٔ همایون. نامه آورو نامه بر = مکتوب کتیروب کتورن: کبوتر نامه‌بر. نامه رسان = نامه ایرشدیرن، نامه اولاشدیران. نامه‌رسانی = نامه‌رسانلق.

نامهربان [ف] وفاسز، محبتسز، شفقتسز: دلبر نامهربان. «مهرم که اولدی عالمه روشن کونش کبی — برذره کلمز ای مه نامهربان سکا — جامی». نامهربانی = نامهربانلق

نامی [ف] ناملی، شهرتلی، متعین.

نامی [ع] نما بولان، بیوین، آرتان.

نامیه [ع] قوت نما صاحبی، آرتمق، بیومك شانندن اولان شی § حیوانات ونباتاتده اولان بیومکلك، آرتمقلق قوتی: قوهٔ نامیه.

نان [ف] اتمك، خبز: «یارب نه‌در بو کشمکش دزد احتیاج — انسانك احتیاجی که برلقمه نانه در — ضیا ». نانپاره = اتمك پارچه‌سی: طالب نانپاره. نانپز = اتمکجی. نان تلخ = بیات، قورو، کوفلی اتمك. نان جوین = آرپه اتمکی: « ای خواجهٔ سر آمده ممکن دکلیدر — مقصود دفع جوع ایسه نان جوین ایله — نائلی قدیم». نانجوسی = دیلنجی، کدا، طالب دنیا. نان حلال = کسب وزراعتله حاصل اولان معیشت. نانخواه = اتمك ایسته‌ین، دیلنجی. نان دهقان = پادشاه اتمکی. نانکش = چتلنبك، نان کشکین = بقله، طاری، آرپه، بغدای اونندن یاپیلان برنوع اتمك. نان کلاج = اتمك قطایفی، کلاج بقلوه‌سی. نانکور = یدیکی اتمکك قدرینی بیلمین، شکرینی ادا ایتمین، کافرنعمت، جری، ناکس، بخیل، مردار. (نامکور) بوندن محرفدر.

نانو [ف] جوجغی اویوتمق ایچون سویلنیلن ازکیلی نغمه، نني.

ناودان [ف] اولوق، میزاب : ناودان قلم عرفان . ناودان خامه .

ناور [ف]ممکن. ناوران = ممکنات.

ناورد [ف] جنك ، حرب . ناوردکاه = جنك محلی . معرکه .

ناوك [ف] اوق ، تیر : ناوك مژکان. ناوك سحری = سحر وقتنده ایدیلن بددعا، انکسار. ناوك قلبی = دروندلدن چکیلن آه . ناوك انداز = اوق آتان. ناوك اندازی = ناوك اندازلق.

ناویجه [ف] کثیف ، مردار ، ملوث

ناهب [ع] نهب ایدن، یغما ایدن.

ناهد [ع] و ناهده [ع] } ترنج ممه‌لی قز .

ناهق [ع] اشك کبی آکیران، اشك سسلی .

ناهل [ع] صوسز .

ناهمتا [ف] مساوی اولمیان . اش دکل .

ناهموار [ف] اکری ، منحنی ، دوزکون دکل : ارض ناهموار. ناهمواری = ناهموارلق

ناهی [ف] نهی ایدن ،منع ایدن.

ناهید [ف]و ناهیده [ف] } زهره یلدیزی . اساطیر ایرانیه‌ده مطربهٔ فلك اعتبار اولنمشدر .

نای [ف] « نا » ماده‌سنه مراجعت .

نایاب [ف] بولنماز : نایاب بر آدم

نائب [ع] نوبت بکله‌ین §وکیل، قائممقام : نائب حکومت§ محاکم شرعیه‌ده طرف سلطانیدن حکمه مأذون اولان. مؤنثی نائبه: اسپانیا نائبهٔ حکومتی .

نایبان [ف] (نیزن) ایله مترادفدر .

نائبه [ع] بلا، مصیبت ، مشقت، شدت، قضا ، وقعه . جمعی نائبات ونوائب : نائبات لیال . نوائب زمان .

نایچه [ف] نایك مصغری . کوچك نی، کوچك قامیش.

نائحه [ع] میتك خانه سنده ،جنازه آرقه سندن متوفانك محاسننی تعداد ایدرك اجرتله آغلایان ،فریاد ایدن قادین ، صاغوجی . جمعی نائحات .

نائره [ع] حرارت ، صیجاقلق ، آتش ،کرمی: نائرهٔ حرب و قتال . نائرهٔ عشق .

نائل [ع] ایستدیکی شیئه الده ایدن، مطلوبه دسترس اولان: نائل التفات. نائل احسان. نائلیت = نائللك .

نائلیِ قدیم [شاعر مشهور] استانبوللودر. اسمی مصطفی در . نفعی معاصرلرندن بر شاعر استاددر که تنقیح الفاظ واختراع تعبیرات جیده ایله تمیز ایتمشدر . مشار الیه (١٠٧٧) تاریخنده ختم منظومهٔ حیات ایلمشدر.

نائم [ع] اویویان، اویقوده بولنان، خوابیده : طفل نائم ، دلبر نائم .

نبائر [ع] (نبیره) نك جمعی اولمق اوزره عجملر طرفندن اویدرلمشدر . بوده فرامین، خوانین وامثالی کبی یاکلشدر .

نبائل [ع] نبیله نك جمعی.

نبات [ع] اوت ، آغاج کبی یردن بتمك شانندن اولان شی : جمعی نباتات. نباتی = نباته منسوب. نباتیون = علم نباتات علماسی .

نبّاج [ع] شدید الصوت .

نباح [ع] کوپك هاولامه سی .

نبّاش [ع] مزاری قازه رق اولونك کفننی چیقاران، کفن صویبجی : رحم الله النباش الاول

نَبّال [ف] اوقجی، اوق یاپوب صاتان .

نَبالَت [ع] ذکا ، نجابت ، کرم وشرف جهتیله عالی قدر اولمق § بیوکلك، عظمت .

نَباهَت [ع] شرف، شان و شهرت § شرف، شان و شهرت صاحبی اولمق.

نَبت [ع] اوت، کیاه §اوت بتمك.

نَبذه [ع] آز شی، پارچه § برشیئك بقیه سی.

نَبَرد [ف] جنك وجدال، قتال.

نَبَرد آزما [ف] چوق جنك کورمش. محاربه لرده تجربه سی سبقت ایتمش آدم .

نَبَرد گاه [ف] جنك محلی ،معرکه .

نَبض [ع] طمار آتمق § طمار آتمه سی محسوس اولدیغی محل . نبض آشنا = نبضدن آکلایان، نباض: «ای طبیب حاذق نبض آشنای درد دل — خستهٔ هجرم بکا برچاره الله عشقنه» — شیخ الاسلام اسحق افندی »

نَبَضان [ع] طمار آتمق .

نَبع [ع] پیکار صویی قاینایوب آقمق.

نَبَق [ع] سدر دینیلن آغاجك میوه سی. سکونباایله ده لغتدر.

نَبل [ع]اوق یایمق § اوق، تیر ،

نَبِیّ [ع] پیغمبر ، طرف الٰهیدن قوللره تبلیغ احکام ایدن ذات شریف. رسول ایله بینلرنده عموم و خصوص مطلق واردر. نبی صاحب کتاب ده اولمیه بیلیر .حالبوکه رسول اطلاقی صاحب کتابه خاصدر . جمعی انبیاء: انبیاء عظام. نبوّی = نبی یه منسوب :حدیث نبوی = احادیث نبویه .هجرت نبویه .

نَبیذ [ع] خرما وآرپه دن یاپیلان برنوع شراب

نَبیر [ف] و

نبیره [ف] اوغلك اوغلی ، طورون . § قزك اوغلی ، طورون ، حفید ،

نبیل [ع] عالی ، عالم ، فاضل آدم .

نبیسه [ف] اوغل اولادی ، حفید .

نبیه [ع] شریف ، نجیب ، نامدار آدم .

نتاج [ع] حیوان کندی کندینه طوغورمق .

نتایج [ع] (نتیجه)نك جمعی .

نتیجه [ع] دول § برشیدن چیقارلمش ، حاصل ایدلمش اولان شی § منطقجه حد اوسط اسقاط ایدلدکدن صکره صغری ایله کبرانك اقترانندن حاصل اولان شی . نتیجه بخش = نتیجه ویریجی ، ویرن . نتیجه پذیر = نتیجه قبول ایدن ، نتیجه بولان .

نثار [ع] نثر ایدیجی ، ایدن ، صاچیجی ، طاغیدیجی .

نثر [ع] صاچمق ، طاغتمق § وزنسز ، قافیه سز یازیلان شی .

نثیر [ع] حیواناتك آقصیرمه سی .

نجائب [ع] (نجیب) ك جمعی .

نجات [ع] قورتیلمق ، خلاص اولمق . «بولمق» ماده سیله قوللانیلیر : دشمندن نجات بولمق § قورتیلمه قورتیلش : النجاة فی الصدق = نجات طوغرولقده در .

نجابت [ع] اصلی ونسلی تمیز اولمه . اصالت ، بیوکلك § کوزل خویلولق ، عزیزلك .

نجاح [ع] برشیئه ظفریاب اولمق ، حاجت ، مطلوب حصوله کلمك § خلاص اولمق ، قورتیلمق .

نجار [ع] دولکر ، دروکر .

نجاست [ع] پیسلك ، مردارلق .

نجاشی [ع] حبش حکمدارینك علمیدر . چین ایمپراطورلرینه «فغفور» ، ژاپونیا حکمدارلرینه ده «میقادو» د ینیلیر .

نجام [ع] علم نجومه آشنا اولان .

نجدت [ع] شجاعت ، بهادرلق .

نجس [ع] پيس ، مردار اولمق § مردار ، ناپاك ، پليد . (طاهرك) ضدى . ايكنجى معناده كسر جيم ايله ده لغتدر .

نجف [ع] امام على رضى الله عنه حضرتلرينك مرقد منورلرينى حاوى اولان شهر : « بكاوش مژه از كور تا نجف بروم — اكر بهند بخاكم كنى وكر به تتار — عرفى »

نجل [ع] چوجق ، اولاد : نجل نجيب § اصل ، نسل § برشيئى آتمق .

نجم [ع] كوكب ، ستاره § اولكر يلدزى ، پروين ، ثريا . بو معناده النجم ديمك لازمدر . جمعى انجم ، انجام ، نجوم كلير .

نجيب [ع] صويى تميز ، نسلى پاك ، اصيل ، كريم . انسان وحيوانه وصف اولور : نجيب برذات ، نجيب برآت . جمعى نجبا . انجاب . ناقهٔ نجيبه . بونك جمعى نجائب كلير .

نجيره [ع] اوستى اورتيلى اخشاب صفه .

نجيس [ع] اصلا اونولميان علت § نجاستلى ، پيس ، مردار .

نجيل [ع] مرداصيل ، معروف النسب : نجل نجيل .

نحارير [ع] (نحرير) ك جمعى : نحارير زمان .

نحافت [ع] آريقلق ، ضعيفلك ، طاقتسزلك ، لاغرلك : نحافت وجود . نحافت جسمى قيامنه مساعد اولسنه او چهره هيبتنه باشقه بروقار وعظمت بخش ايدردى — لامارتين

نحام [ع] چوق تنحنح ايدن آدم § بخيل ، جرى .

نحت [ع] يونمق ، يونلمق ، تراشيدن : صنعت نحت . نحت سنك § ايكى كلمه دن بر كلمه وجوده كتيرمك . (منحوت) ماده سنه مراجعت .

نَحر [ع] بوغاز ، سرسینه § بوغازلامق . یوم النحر = ذی الحجه نك اوننجی كونی .

نَحز [ع] اوته قاقمق ، برشیله دورتمك § ببر كبی شیلری هوانده دوكمك .

نَحس [ع] اوغورسزلق ، یمنسزلك . (سعد) ك ضدی . § اوغورسز ، یمنسز . نحس اكبر = زحل : « نحس اكبرله طلوع ایتدی ثریای سخن — وهبی »
نحسین فلك = زحل ، مریخ .

نَحل [ع] بال آریسی ، مكس انكبین .

نَحمه [ع] كوكسدن چیقان سس .

نَحنحه [ع] اوكسورمك ، بوغازده بلغم طیقانمقله خیرلتی ایله صولومق .

نَحو [ع] طرف ، جهت ، یول . بو معناده جمعی اولان انحاء قوللانیلیر : انحای صحرا § كبی ، ماننده § كلام عربك اعرابنی بیلدیرن علم معروف . نحوی = علم نحوه منسوب ، علم نحو عالمی .

نَحویون [ع] علم نحو علماسی .

نَحیب [ع] فریاد ایله آغلامق ، بكا ایتمك § شدتله بكا . آغلامه .

نَحیت [ع] و

نَحیته [ع] كومولتی به یاقین ایكلتی .

نَحیر [ع] بوغازلانمش : اشتر نحیر . كوسفند نحیر .

نَحیره [ع] آیك اول كونی یاخود آخر كیجه سی .

نَحیس [ع] قیتلق : سال نحیس § اوغورسز ، یمنسز .

نَحیف [ع] آریق ، ضعیف ، لاغر : جسم نحیف . مرد نحیف .

نَخ [ف] ایپ ، تار ، رشته .

نخچیر [ف] آولامق، صید ایتمك § آو، صید § آهو وامثالی صحرائی جانور. § آو محلی، شكارگاه. جیم عربی ایله استعمالی خطادر.

نخل [ع] خرما آغاجی. مفردنده (نخله) دینیلیر. اسكیدن موم وكموشدن آغاج دالی شكلنده یاپیله‌رق كلین اوكنده كوتوریلن آرایشه بوندن غلط اولمق اوزره (نقل) دینیلیردی. نخلبند = نقل دینیلن شیئی یاپان، مومجی، قلمكار.

نخل تابوت [ف] پیر اوله‌رق وفات ایدنلرك تابوتی اوزرینه قونیلان بر نوع زینت، آرایش، اكلیل. بوعادت وقتیله ایرانده جاری ایدی: «كشتهٔ عشقم وآن نیست كه درشهركسی — نخل تابوت مرا بیندو شیون نكند — شافی». «سایه‌بین درویش بی‌برك ونوادن دور ایدن — صاقلاسون آرایش تابوته نخل قامتن — منطقی». آكا (نخل ماتم) ده دینیلیر.

نخل طور [ف] موسی علیه‌السلامك وادیٔ ایمنده اوزرنده تجلیات انوارالهیه‌یی مشاهده ایتمش اولدیغی شجر مقدس.

نخل مریم [ف] عیسی علیه‌السلامك زمان تولدنده حضرت مریمك اوجاع حملدن مضطرب اوله‌رق صحراده سایه‌سنه التجا ایتدیكی قوری خرما آغاجیدركه شجر مذكور مشار الیهانك بركت عفتندن بقدرة الله تعالی یشیللنمش ایدی.

نخلزار [ف] و

نخلستان [ف] خرمالق. مطلقا آغاجلق، فدانلق معناسنده‌ده قوللانیلیر: «بنه شیرایله نخلستان دوزا دوز معنایی — گلستان درگلستاندر خیابان درخیابان‌در — ریاضی». نخلزار جنت.

نحوت [ع] بیوكلنمك، تكبر، تعظم § كبر، عظمت، بیوكلك طاسلامه: نحوت جهلا. كسر نون ایله یا كلشدر. نحوت

پيشه = نخوتى اعتياد ايدن، متكبر. نخوتفروش = عظمتفروش .

نَجيب [ع] يوركسز، قورقاق. جبان .

نَخير [ف] بوصى، كمين. نخيرگاه = بوصى يرى ؛ ز ايله‌ده لغتدر.

نَخيل [ع] خرما آغاجى: «دست ماكوتاه وخرمابرنخيل — سعدى » = المزقيصه . خرما آغاجك اوزرنده .§(نخل)ك جمعى. خرما آغاجلرى، خرمالق.

نَدّاف [ع] پاموق آتان ، حلاج .

نَدامت [ع] (كاشكى ياپميه ايدم) ديمك . پشيمان اولمق (ايتمك) (گتيرمك) ماده‌لريله قوللانيلير: ندامت گتيرر كبى اولدى. ياپديغى شيدن ندامت ايتدى . § پشيمانلق : آتش ندامت . حس جانسوز ندامت. ندامتكار = ندامت. ايدن، پشيمان اولان . ندامتكارانه = ندامتكارجه‌سنه . ندامتكارى = ندامتكارمق . ندامتگاه = محل ندامت: ندامتگاه عالم. نظمده بعضاً (ندامتگه) صورتنده تخفيف اولنور : « بر ندامتگهدر الحق سوق عالم ، عاقبت — مشترى وبايعك ايواهدر سرمايه‌سى —لا»

نَداوَت [ع] ياشلق، نمليلك، رطوبت .

نَدب [ع] ميت اوزرينه محاسننى تعداد ايده‌رك آغلامق.

نَدَب [ع] ياره‌يرى ، نشان زخم

نُدرت [ع] نادرلك، آز بولنمه، قلت .

نَدَم [ع] پشيمان اولمق: حس ندم. § پشيمانلق : « بيلمزميسك كه جالب تعظيم اولور كرم — افعال . ملا نه‌يى تعقيب ايدرندم — ناجى »

نَدمان [ع] نادم ، پشيمان § نديم ، همبزم شراب .

نَديد [ع] و

نَديده [ع] اش، مثل ، همتا. جمعى (ندائد)

نَديم [ع] و

ندیمه [ع] همقدح، همبزم شراب. § مصاحب ، همدم : «بم ندیمهٔ روحم تفکر ایتمدر — دم تفکرم الك خوش دم حیاتمدر — اکرم بك» § امرا وسلاطینك همنشینی ، مصاحبی . بو ایکی معناده توسع طریقیله مستعملدر .

ندیم (شاعر مشهور) (احمد) تقلیددن عاری اشعار شوخانه‌سیله عثمانلی شاعرلری آره‌سنده برموقع مخصوص طوتمش اولان نادرهٔ طبیعتدر که سلطان ابراهیمك اواخر سلطنتنده قاضی عسکر بولنان مصطفی افندینك نبیره‌سیدر . محمود پاشا محکمه‌سنده حاکملك ایتمشدر . مشهور داماد ابراهیم پاشانك کتابجیسی وندیمی ایدی . (۱۱۴۳) ده ارتحال ایلمشدر . قاره‌جه احمدقبرستاننده مدفوندر . نابی کبی آنك ده صنك مزاری تجدیده شایاندر . دیوانی معروفدر . صحائف الاخبار ترجمه‌سنی اولان (منجم باشی تاریخی) دخی جملهٔ آثاریندندر . مشارالیهك میرزا زاده سالم تذکره‌سنده منتخب اولمق اوزره کوستریلن :

خسته‌لکلردن امان کورمیه چشم سیهك
مومیا بولیه عالمده شکست کلهك

مطلعی کندیسنك الك عادی سوزلرندن عد اولنسه بجادر .

نذر [ع] برکیمسه برشیئی کندی نفسنه واجب قیلمق ، الله ایچون برعبادتی عهده‌سنه آلمق ، § برکیمسه واجب اولمیان شیئی کندی نفسی اوزرینه واجب قیلمق : « ویرمم سکا چك بندن الك ای ملك الموت — جانانمه نذر ایلدیکم جانه طوقنمه — عاشق عمر» § دیت . بومعناده جمعی نذور کلیر . § شرط وتعلیقه مقارن وعد .

نذیر [ع] برینه برشیئك قورقنج اولدیغنی خبر ویرمرك کندیسنی قورقوتمق ، بر ماده‌نك تبلیغیله تخویف . (تبشیر) مقابلیدر . § اسماء پیغمبریدندر .

نذیره [ع] نذر ایچون اداء اولنان شی .

نر [ف] ارکك : شیر نر .

نره [ف] ارکك § طالغه : نرهٔ آب . تخفیف راایله‌ده لغتدر .

نرجس [ع](نرکس) کلمهٔ فارسیه سندن معربدر .

نرخ [ف] نارق، رسماً قونیلان فیأت، بها، سعر: فی الاصل نونك کسریله‌در .

نرد [ف] طاوله دنیلن معروف اویون. بونك مخترعی بزرجمهر ایمش . نردباز = طاوله اوینایان. نردبازی — نردبازلق .

نردبان [ف] مردیون .

نرکس [ف] معروف چیچك. زرین قدح ده بونوعدندر . § محبوبه‌نك کوزی ، کوزل کوز . نرکس نیم خواب . و نرکس مخمور = محبوبه‌نك کوزندن کنایه‌در : « جهانی ایتمکه برلحظه‌ده خراب سکا — یتر اونرکس مخمور نیمخواب سکا — نائلیٔ قدیم »

نرکسه [ف] نرکس شکلنده فیل وسائر حیوانات کمیکلرندن یاپیلوب طاوانك اورته‌سنه زینت مقامنده قونیلان شکوفهٔ مصنوع § ایچنه نرکس قونیلان شیشه § نجومدن وخاصةً اولکردن کنایه اولور.

نرکسی [ف] برنوع عجم قماشی § نرکس شکلنده کسیله‌رك یاپیلان برنوع خمیر ایشی .

نرم [ف] یومشاق ، ملایم . نرم نرم = آهسته آهسته . نرمی = یومشاقلق . نرم آهن = کوشك، زبون شی . نرمساز = حلیم ، حمول آدم . نرم لکام = باشی سرت اولمیان آت . § مطیع ، فرمانبر .

نریم [ف] و

نریمان [ف] رستمك جدی اولان سامك پدرینك نامی . بومناسبتله مطلقا شجیع وبهادر اولان آدملر حقنده‌ده استعمال اولنور. نریمانی = نریمانلق.

نزء [ع] فتنه الفاسیله خلقی بربرینه دوشورمك ، افساد .

نزاکت [ع مولد] نازکلك ، ظرافت. قبا اولمامق حالی: نزاکت افاده : نزاکت وجود . نزاکت اطوار . نزاکت افاده. « نزاکت بدن نه‌در کوکلده رقت

ایسترم — بن آغلارم اوخنده‌ور بوحاله دقت ایسترم — ضیا »

نَزاهت [ع] فنالقدن اوزاقلق ، عیبدن بریلك ، پاکلك ، تمیزلك . معنویاتده قوللانیلیر: نزاهت اسلوب . نزاهت افاده .

نَزد [ف] یان ، عند معناسنه اشیا واشخاص حقنده قوللانیلیر: فلان ذاتك نزدنده مقیم فلان افندی . نزدعقلا .

نَزْع [ع] برشیئی یرندن چکوب قوپارمق ، سوکمك: «نزع حیات حی ایدر امواته جان ویرر — لا» حالت نزع وحالة النزع — جان چکیشمك حالتی .

نَزْف [ع] قویونك صوینی کاملاً چکمك ، قیونك صوینی کاملاً چکلمك : نزف چاه § قان آقمق ، زیاده قان آقمقله بی تاب ایتمك § قانك برعارضه سببیله طماردن خروجنه باعث اولان انبساط دموی ؛ قانامه .

نَزْلَه [ع] زکام علتی: «عارض اوله‌لی باشمزه نزلهٔ عشق — زکام غم یار ایله انفیه کش اولدق — طاهردده»

نَزَوان [ع] صیچرامق ، آتلامق .

نَزیف [ع] قانی پك چوق آقه‌رق بی تاب قالان آدم .

نَزیه [ع] نزاهتله متصف ، پاك ، تمیز .

نَسائِج [ع] (نسیجه)نك جمعی .

نَسائِم [ع] (نسیم) لـك جمعی .

نَسّاب [ع] علم انسابه زیاده سیله آشنا اولان . نسابیون = علم انساب علماسی .

نَسّاج [ع] قماش والبسه طوقویان ، جولحه .

نَسَب [ع] نسل ، نژاد : الفضل بالادب لابالاصل والنسب — فضل ادبله‌دراصل ونسبله دکلدر .

نَسْتَرَن [ف] اغستوس کلی ، یبانی کل .

§ کللك ، کلزار . تخفیف ایله نستر صورتنده قوللانلدیغی ده واردر .

نَسج [ع] طوقومق ، اورمك .

نَسخ [ع] برشیئی برندن ازاله ایتمك § بر شی دیکر برشیئك دها ایی اولمق اوزره حکمنی ازاله ایتمك : قرأن کریم انجیلك حکمنی نسخ ایتمشدر . § کتاب یازمق § خواجه عمادالدین یاقوت معتصمی‌نك اختراع کرده‌سی اولان خط معروف .

نَسر [ع] کرکس دینلن قوش . کرکنز . یا خود قرتال ویا آق بابا .

نَسرطائر [ف] منطقةالبروجدن جهت شمالیه‌ده کرکس صورتنده پران اولان بر کوکب ، عقاب .

نَسرِ واقع [ف] جهت جنوبیه‌ده بولنان برکوکب

نَسرین [ف] وانکلی ، مصرکلی .

نَسطور [ع] طائفهٔ نصارانك مجتهدلرندن بیدر که حضرت عیسانك صعودندن صکره برمذهب اختراع ایتمشدی . نسطوری = نسطوره منسوب .

نَسَف [ع] بنایی تملندن ییقمق . فتحتین ایله برشهرك اسمیدر .

نَسَق [ع] دستور § ترتیب ، تنظیم ایتمك . نسقساز = ترتیب و تنظیم ایدیجی ، ایدن ، نظام ویرن : « ای نسقساز جهات کائنات — اولدی حیرانك دهات کائنات — ناجی »

نَسل [ع] دول ، ذریت . جمعی انسال .

نَسَم [ع] و **نَسَمه** [ع] نفس روح ، صولوق آلوب ویرمك § روزکار نفسلنوب آهسته ، ملایم اسمك .

نَسناس [ع] بر آیاق اوزرنده صچرایان برنوع حیوان § نصفی انسان شکلنده برقولاقلی برنوع حیوان § عدن وعمان نواحیسنده کثرتله بولنان برنوع

جانوردر که انسانك نصفی کبی بر ال بر آیاق و بر کوزی واردر . الی کوکسنك اوزرنده اولور . عربجه تکلم ایدر انسانی صید ایدوب یر . اساطیری بر مخلوق§ مایمون. بعض لغات کتابلری بونی کسر نون ایله قید ایتمشلردر .

نَسْی [ع] اونودلمش ، فراموش ایدلمش .

نَسْیاً مَنْسِیّاً [ع] اونودلمش ، کالیله فراموش ایدلمش.

نَسِیب [ع] شاعر قصیده ده محبوبه‌سنه متعلق تصویرات ایله تغزل ایلمك § صوبی تمیز ، اصیل ، عالی نسب .

نَسِیج [ع] نسج اولنمش، طوقونمش

نَسِیجه [ع] نسج اولنمش قماش، طوقونمش قماش، جامه.

نَسِیس [ع] زیاده آجلق§ انسانك صوك درجه‌ده طاقتی § بدنده اولان بقیهٔ روح § اوله‌جك آدمك صوك نفسی، نفس واپسین .

نَسِیم [ع] روزکارك نفسلنمسی : نسیم صبا § خوش، ملایم ، لطیف روزکار: نسیم شمال . نسیم خلد . نسیم جانپرور . « نسیم صبحه رفیقز بهاره دك کیدرز — نائلیٔ قدیم » .

نَشّ [ع] قارشدرمق § قاینامق، غلیان ایتمك .

نَشْأَت [ع] یکیدن پیدا اولوب حیات بولمق ، حدوث . من القدیم (نشئه) صورتنده تحریر ونشوه ، کیف ، سرور مقامنده استعمال ایدیلن کلمه بوندن بوزمه‌در. « بر نیم نشئه صای بوجهانك بهارینی — برساغر کشیده‌یه طوت لاله‌زارینی — ندیم » . نشأهٔ اولی == روحك بدنه دخولی .. نشأهٔ اخری == روحك بدندن مفارقتی (نشئت) صورتنده یازلماملی .

نَشاسْتَج [ع] (نشاسته) دن معربدر .

نَشاط [ع] شنلك، شادلق، سرور، نونك کسریله غلطدر . «نشاط خاطر عالم الکده‌در ساقی — بوغملری ینه برجامدر سرور

ایده‌جك — نائلیٔ قدیم ». نشاط انکیز = نشاط قوپاران. نشاط افزا = نشاط آرتیران . نشاط آور = نشاط کتیرن. نشاطبخش = نشاط باغشلایان .

نَشّاف [ع] زیاده نشف ایدن، برشیئی کندینه چکن .

نَشر [ع] یایمق، طاغتمق ،صاچمق، آچمق : « نشر ایت کمالك عالمه اهل کمال ایسه‌ك — روشندر اشتهار ضیا آفتابده — هرسكلی عارف حکمت بك» نشریات = غزته ایله نشر اولنان شیلر: نشریات کاذبه.

نَشف [ع] صویی کندیسنه طوغرو چکمك .

نَشوان [ع] سرخوش. سکران: نشوان ساغر افشان .

نَشوه [ع] سرخوشلق. نشوه بخش = نشوه ویرن . نشوه دار = نشوه‌لی، کیفلی. ذوقیاب. نشوه‌دارانه = نشوه دار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . نشوه‌مند = نشوه‌لی .

نُشور [ع] زیاده‌سیله نشر ایدن، طاغیدان. «معالی نشور» کبی ترکیبلرده بو معنی ملاحظه اولنور .

نَشید [ع] و

نَشیده [ع] برقوم آره‌سنده انشاد اولنان شعر . نشیده خوان = نشیده اوقویان. نشیده خوانی = نشیده خوانلق .

نَشیط [ع] نشاطلی ، شن ، مسرور .

نَصّ [ع] آشکار ایتمك معناسنده صراحت تامه بولنان آیات جلیله‌دن دلیل مقامنده ایراد اولنان آیت . جمعی نصوص: نصوص قاطعهٔ قرآنیه .

نَصایِح [ع] (نصیحت)ك جمعی : نصایح پدرانه. نصایح خیر خواهانه.

نَصب [ع] برشیئی بریره دیکمك مادیات ومعنویاتده قوللانیلیر: نصب نکاه. نصب خیام.§

بربنی بربره تعیین ایتمك. § اصطلاح نحو یونده اوستون مقامنده استعمال اولنور.

نصر [ع] یاردیم ایتمك.

نصرانی [ع] خرستیان، عیسوی. حضرت عیسی بیت المقدس مضافاتندن ناصره قریه سنده تولد ایتدیکی جهتله نسبتنده نصرانی دینلمشدر. نصرانیت == نصرانیلك، خرستیانلق.

نصفت [ع] عدالت، انصاف. کسر نون وسکون صاد ایله غلطدر.

نصیب [ع] پای، حصه.

نصیحت [ع] ترکجه‌ده مقابلی «اوکوت» لفظ مهجوریدر. جمعی نصایح. نصیحت پذیر == نصیحت قبول ایدن.

نصیر [ع] یاردیم ایدن، مددکار.

نصل [ع] دمرن، پیکان تیر. جمعی نصول ونصال.

نضارت [ع] تازه‌لك، طراوت: نضارت زمین.

نضج [ع] صوچکمك.

نضر [ع] آلتون.

نضرت [ع] تازه‌لك، طراوت.

نضیج [ع] پیشکین، یتشمش، کمالی بولمش. میوه کبی شیلره صفت اوله‌رق قوللانیلیر.

نضیر [ع] تازه، آبدار § آلتون.

نطح [ع] بوینوزلی حیوان بوینوزیله اورمق، سوسمك.

نطرون [ع] بو اسمله معروف اولان دوا.

نطع [ع] مشیندن، سختیاندن یاپیلان دوشك. بساط: نطع زمردین

نطوق [ع] کوزل سوز سویله ین، ناطقه پرداز. بلیغ اولان آدم : فلان آدم نطوقدر .

نظاره [ع] برشیئه باقمق. اسلوب فارسی اوزره نظمده الك زیاده تشدیدایله قوللانیلیر : «غمزه‌ك کبی هم نکتهٔ رازدله محرم — نظارهٔ عاشق کبی همراز کشاسك — نائلیٔ قدیم »

نظارت [ع] برشیئه باقمق، نظر ایتمك § ناظر مقامی.

نظافت [ع] تمیزلك ، پاکلك. یالکز مادیاتده قوللانیلیر. مثلا نظافت قلب دینلمز . النظافة من الایمان = نظافت ایماندندر .

نظائر [ع] (نظیره) نك جمعی : کزیدهٔ نظائر .

نظر [ع] برشیئه باقمق § کوز ، نکاه: نور نظر § فکر. نظری = نظره منسوب. حکمت نظریه = حقایق موجوداتی تصور . نظر انداز = نظر ایدن . نظرکاه = نظر ایدیلن محل: « دل نظر کاه خدای اکبرست — لا » § اصابت عین : فلانه نظر اصابت ایتمش. نظراً = نسبةً

نظم [ع] دیزمك . مجازاً کلام موزون مقامنده قوللانیلیر . (نثر) مقابلی . اولکی معناده ایتمك ماده‌سیله مستعملدر .

نظیر [ع] اش ، مثل ، مانند .

نظیره [ع] برشاعرك شعرینه مشابه اولمق اوزره اوزن وقافیه‌ده سویله‌نن منظومه .

نعاب [ع] قارغه یاورو‌سی .

نعائم [ع] منازل قمردن بری. یاخود درت ستارهٔ رخشان.

نعت [ع] برشیئی کوزل برصورتده وصف ایتمك § مدایح مقدسهٔ حضرت رسالتپناه اعظمی‌یی حاوی سویله‌نیلن شعر . نعتکو = نعت سویله‌ین: « نعت کوی خواجهٔ آخر زمانی در سوزم — نفعی »

نعجه [ع] دیشی‌قویون . جمعی نعاج کلیر .

نَعْرَه [ع]حايقيرمه، باغيرمه، ناره: نعرهٔ مستانه

نَعْسان [ع] اويقو باصديرمش آدم.

نَعْش [ع] جنازه. مسلمان وغيرمسلمانه شاملدر. بنات نعش ـــ و ـــ بنات النعش = طاغينقلقله مشهور برقاچ ستاره‌نك اسميدر.

نَعْل [ع] نال، حيوانك آياغنه چاقيلان دمير قاب. نعلچه = يمني به، چيزمه‌يه اوريلان خفيف دمير پارچه‌سی.

نَعَم [ع]حرف جواب. اوت، آری: لا و نعم. § چارپا حيوان، دوه، اوكوز، قيون كبی. جمعی (انعام) كلير.

نَعْناع [ع] و نَعْنَع [ع] } نانه دينلن معروف نبات

نعوذبالله [ف] اللهه صيغينيرز معناسنه بر تركيب عربيدر.

نَعيب [ع] قارغه سسی، آواز غراب: نعيب غراب

نَعيق [ع] قارغه سسی.

نَعيم [ع]جنت § نعمت: نعيم آلهی. § خوش دیريلك، رفاه وراحت، نظام حال، مال.

نَعامه [ف] دوه قوشی. (انت كصاحبة النعامه) مثلی اعتماد اولنميه جق شيئه اعتماد ايله دوچار خيبت وخسران اولان كيمسه حقنده ضرب اولنور.

نَغْز [ف] كوزل، لطيف، خوش: شعر نغز.

نَغَم [ع] (نغمه)نك جمعی.

نَغْمَه [ف] كوزل سس، ازكی: نغمهٔ بلبل. نغمهٔ نای. «ای نغمه ندای حقمیسين سن ـــ تأثيرده روحه شدتك وار ـــ اكرم بك» «ساز سينه‌مله سكا نغمه‌لر ايجاد ايده‌يم ـــ بنی آل سوديكم آغوشه كمانك يرينه ـــ سعدی» نغمه پرداز ونغمه ساز = تغنی ايديجی، نغمه

سویلیجی . نغمه خوان = نغمه اوقویبجی ، خواننده . نغمه خوانی = نغمه خوانلق.

نَغَمات [ع] (نغمه‌نك) جمی: « وجدانلره وجد آوراو قدسی نغماتك — لا »

نَفائس [ع] (نفیسه)نك جمی: نفائس آثار ادبیه .

نَفاد [ع]بیتمك، توکنمك، فنا بولمق.

نَفاذ [ع] بر شی دیکر شیئه ایشلیوب اوته طرفه کچمك § امر وفرمان، جاری اولمق .

نَفاست [ع]نفیسلك، قیمتلیلك، مرغوبیت' لطافت .

نَفت [ف] معروف یاغ.

نَفح [ع] کوزل قوقو یاییلمق § روزکار اسمك.

نَفخ [ع] اوفورمك .

نَفحه [ع] کوزل قوقو 'رایحهٔ طیبه . § روزکارك برکره اسمسی ؛ براسم یل ؛

نَفخه [ع] اوفوروك § قارن شیشکینلکی.

نَفَد [ع] (نفاد) ایله مترادفدر.

نَفَر [ع] برانسان§ ضابط صفتنی حائز اولمیان عسکردن هر بری : دوم‌ن نفری. جمی نفرات.

نَفرت [ع] برشیدن اورکمك ، قاچینمق § برشیئی کریه کوروب چکنمك، تیکسینمك.

نَفرین [ف] لعنت، بددعا: نفرین کنان= نفرین ایده‌رك.

نَفْس [ع] جان، روح :اسانمزده بعضاً اصلنده اولدیغی کبی مؤنث اعتبار اولنه‌رق نفس ناطقه صورتنده بعضاً ده مذکر اعتبار ایدیله‌رك نفس نفیس صورتنده قوللانیلیر. هرحالده بو ذوق عثمانی یه عائد استعمالاتدندر § قان § جسد : عظیم النفس § بر شیئك حقیقتی §هرشیئك عینی. جوهری، بومعنالرده جمی نفوس وانفس کلیر : انفس وآفاق . نفس اماره = طبیعت

انسانیه‌نك لذات دنیویه‌یه خواهشی، میلانی. (امّاره) زیاده‌سیله امر ایدن دیمکدر. نفس لوّامه = وقوع معاصیدن طولایی کندینی زیاده‌سیله لوم ایدن ارادهٔ انسانیه. نفس مطمئنّه = صفات ذمیمه‌دن پاك واخلاق حمیده ایله متصف اوله‌رق قرب الٰهی‌یه اطمینان کسب ایتمش اولان اراده. نفس ناطقه = روح، جان. نفس کل = عرشدن کنایه‌در. نفوس قدسیه = ارواح ابرار واخیار، ملائکه. § ایچ، ایچ طرف: نفس استانبول. نفس ادرنه.

نَفَس [ع] صولوق، فی الاصل جوف حیوانه رد اولنان هوایه دینیلوب بعده حیوانك ایچری چکوب آلمسی حالتنه دینلمشدر: «حق پرستم عرض اخلاص ایتدیکم درگاه بر — برنفس توحیددن آیرلمادم الله بر — ناجی» جمعی انفاس؛ انفاس معدودهٔ حیات.

نفس الامر [ع] ایشك حقیقتی کنهی، اصلی.

نفسانی [ع] نفسه منسوب: انفعالات نفسانیه. نفسانیت = غرض، خصومت.

نفط [ع] نفت یاغی، (نفت) کلمه‌سندن معربدر. نونك کثریله افصحدر.

نفض [ع] صاچمق.

نفع [ع] منفعت، فائده.

نفعی [ف] (شاعر مشهور) «عمر» قصیده سرالق وادیسنده عثمانلی شاعرلرینك جمله‌سنه مرجع اولان سخنور آتشزباندر. مولدی ارضروم قربنده واقع «حسن قلعه» اولدیغندن بعض ادبا طرفندن «نفعیٔ ارضرومی» عنوانیله یاد اولنمشدر. سلطان احمد خان اول دورنده استانبوله کلمش واکا بر دولتی قصیده‌لرله مدح ایده‌رك شعر ایله شهرت بولمش

ایدی . مؤخراً جنتمکان سلطان مرادخان رابع حضرتلرینه انتساب ایله ملتفت اولمش وکندیسنك کمال اشتهاری آندن صکره حصوله کلمشدر. معروف اولدیغی اوزره نفی هجاکولقده دخی الك ایلری کیدنلردندر. طبیعت شاعرانه‌سنده اولان کمال اقتدار هیچ بر وقت انکار اولنه‌ماز قصائدینه نسبتله غزلیاتی عادی کورینور . کندیسنك وادئ هجاده برچوق لطائفی واردر .

نفقه [ع] اولادوعیالی کچیندیره‌جك شی. جمی نفقات کلیر .

نفل [ع] قول اوزرینه واجب اولمیان عبادت .

نفور [ع] اورکن ، قاچان.

نفی [ع] برشیئی یرندن آییرمق، برشی یرندن آیرلمق . ایتمك اولمق مصدرلریله ترکب ایدر .

نفیر [ف] فریاد ، ناله § قاچان نفرت ایدن § کرنای دینیلن بورو ،

نفیر [ع] جماعت انسانیه: نفیر عام = عموم اهالینك سلاحلانمه‌سی

نفیس [ع] قیمتلی ، لطیف ، پسندیده ، هرکسك رغبت ایتدیکی شی .

نفیسه [ع] نفیس اولان شی.

نقابت [ع] نقیبلك .

نقاد [ع] نقد ایدن. آقچه‌نك خالصنی قلبندن تفریق ایدن § برشیئك ایسینی کوتوسندن سچن § ، ماهر ، دقیقه‌بین: فکر نقاد . طبع نقاد .

نقاره [ع] کوس ، طاول ، § آلات قدیمهٔ موسیقیه‌دن بری : « چالندی بام فلکده نقارهٔ دولت — پر ایتدی دبدبهٔ مژده کوش ایامی — نفعی » نظمده قافك تشدیدیله ده قوللانیلدیغی واردر .

نقاش [ع] نقش ایدن ، نقش اوسته‌سی .

نَقّال [ع] زیادەسیلە نقل ایدن .

نقاوت [ع] پاکلك، پاکیزەلك.

نَقاهت [ع] خستەلكدن یکی صحت بولوب فقط هنوز ضعیف، ناتوان اولمق : حال نقاهت .

نقائض [ع] (نقیضه) نك جمعی.

نقایع [ع] (نقیعه) نك جمعی.

نَقب [ع] دلیك ، سوراخ . § لغم کبی بیوك دلیك دلمك.

نقد [ف] برشیئی اشترادە پیشین ویریلن آقچه § آقچه وساٸرەنك زیوفنی سچوب آییرمق. § آلتون کموش مسکوکات .

نقدینه [ف] حاضر آقچه : نقدینهٔ غیرت .

نقر [ع] اورمق § قوشیم طوپلامق § آغاج اویمق § نفخ ایتمك § تعییب ایتمك.

نقش [ع] برشیئی برقاچ درلو رنك ایله تزیین ایتمك § بوصورتله یاپیلان شی : نقش دیوار . نقش برآب = دوامسز، ثباتسز شی . نقش جهان = اصفهانده برباغ . نقش جبین = آلن یازیسی ، سرنوشت . نقشبندی = طرق صوفیەدن بری . نسبت کلیەلری حضرت ابوبکر الصدیق رضی الله عنه حضرتلرینه منتهیدر .

نقص [ع] اکسیکلك . § اکسیلتمك

نقض [ع] بوزمق ، بوزلمق نقض عهد. قرارك نقضی.

نقع [ع] توز ، غبار .

نقل [ع] برشیئی یرندن قالدیروب باشقه بر یره کوتورمك : اشیانك نقلی § روایت ، حکایه ایتمك. نقلیات = نقل اولنان اشیا معناسنده قوللانیلیر: شمندوفر نقلیاتی. § مزه . بومعناده ضم نون ایله استعمالی غلط اولدیغی قاموسده

تصریح ایدلمشدر : نقلاً = نقل صورتیله : فلاندن نقلاً .

نقی [ع] پاك ، خالص .

نقیب [ع] برجماعتك احوالنه نظارت ایدن بیوك ذات .

نقیر [ع] خرما چکردکنك ظهرنده اولان بیاض چوقور. نقیر وقطمیر = صغیرو کبیردن، یاخود جزئیاتدن کنایه‌در .

نقیصه [ع] اکسیکلك،قصور، عیب . جمی نقائص

نقیض [ع] نقض ایدن ، بوزان § منطقده بر شیئ رفع ایدن شی: مثلا هرانسان حیواندر؛ بعض انسان حیوان دکلدر قضیه‌لری یکدیکرینك نقیضیدر . نقیض ایله ضد بیننده فرق واردر . نقیضین نه جمع اولورلرنه معدوم . ضدین جمع اولمازلر ، ایکیسی ده معدوم اولور .

نقیعه [ع] قدوم سفرضیافتی.

نقیق [ع] قورباغه ، طاووق سسی .

نکال [ع] عذاب ،اشکنجه . عقوبت .

نکبت [ع] مصیبت ، حادثهٔ شدیده ، نائبهٔ مؤثره . دار نکبت . جمی نکوب. نکبات .

نکره [ع] اصطلاح نحویونده دلالت مخصوصه‌سی مجهول اولان اسم. (معرفه) نك ضدی .

نکیر [ع] بیلنمین شی . (معروف)ك ضدی. § سؤال ملکلرندن بری .

نم [ف] ایصلاقلق ،یاشلق ، رطوبت. نمناك = نملی ، یاش .

نماء [ع] آرتمق ، زیاده‌لشمك § برکتلنمك ، بیومك : نشو ونما . § فائض .

نماز [ف] اوقات خمسه‌ده اداسی فرض اولان عبادت معروفه. صلوة. نماز شام = آقشام نمازی. نمازکاه = اکثریا خارج بلادده

بايرام نمازى قيلنمق ايچون ياپيلان كنيش محل .

نمارق [ع] ياصديق معناسنه اولان (نمرقه) نك جمعى .

نمائق [ع] (نميقه) نك جمعى: نمائق محبت.

نمد [ف] كچه. نمد زين = تكلتى. نمدپاره = كچه پارچه‌سى

نمش [ع] ا كثريا انسانك يوزنده مرجك كبى سياه نقطه شكلنده حادث اولان برعلت .

نمش [ف] دك، خدعه، دسيسه.

نمط [ع] دوشك، فرش، بساط رنكين .

نمك [ف] طوز، ملح : حق نمك. بى نمك = طوزسز : نمكدان = طوزلق . نمكين = طوزلو .

نمكسود [ف] طوزلنمش § پاصديرمه .

نمكحرام [ف] نانكور، كافر نعمت .

نمكحرامى [ف] نانكورلك، كفران نعمت.

نمله [ع]قارنجه ،مور : « نملة جائت برجل من جراد — توسليمانى كن اى عالى نهاد — لا »

نميقه [ع] يازلمش شى ، مكتوب، تحريرات . آز قوللانيلمغه باشلانيلمشدر .

نمير [ع] طاتلى صو ، آب شيرين.

ننگ [ف] عار ، حيا ، شرم: پردهٔ ننك . « طبع عالى همى بدرقهٔ اهل يقين — دست لطف وكرمى محفظهٔ شيشهٔ ننك... »

نو [ف] يكى ، جديد : طرز نو . شعر نو . نونياز = ايشه يكى شروع ايدن ، يكى مشق آلان چوجق. نوراه = يكى يولجى ، سالك نو .

نوای [ف] نغمه ، آواز. انسان وحیوان سسنه شاملدر. نوای عندلیب . نوای نی . نوای محرق ' نوای بارد § مقامات موسیقیه‌دن بری . نواساز = متغنی .

نواب [ع] نیابت ایدن. ضم نون وتشدید واوایله (نائب)ك جمی .

نوائب [ع] مصیبت معناسنه اولان (نائبه) نك جمعیدر.

نوات [ع] خرما چکردکی .

نواح [ع] میتك آرقه سندن آغلایان آدم . مؤنثی : نواحه .

نواحی [ع] (ناحیه‌نك) جمی.

نوادر [ع] (نادره)نك جمی . نوادر الکلام .

نوازل [ع] (نازله)نك جمی .

نواد [ف] اشیا حفظنه مخصوص محل ، مخزن § زیان ، ضرر .

نواصی [ع] (ناصیه)نك جمی .

نواطیر [ع] (ناطور)ك جمی .

نوافل [ع] (نافله) نك جمی .

نواقیس [ع] (ناقوس)ك جمی : طنین نواقیس .

نوال [ع] عطا، بخشش: دریانوال §بهره، نصیب .

نوامیس [ع] عربجه‌ده قانون معناسنه اولان(ناموس)ك جمی .

نواهی [ع] (نهی) ك جمی .

نوای [ف] نوا . نوای خسروانی = مشهور باربدك خسرو پرویزك مجلسنده اوقودیغی الحاندن بری .

نوائر [ع] شعله معناسنه اولان (نائره) نك جمعی .

نوآینده [ف] یکی کلن .

نوآیین [ف] یکی طرز § طرز جدید احداث ایدن .

نوباوه [ف] ترفنده میوه ، باکوره § تازه ، طرفه شی § هدیه .

نوبت [ف] اسکیدن سلاطین عظام حضراتنك سرای همایونلری قپوسنده چالینان مهترخانه . اوتاغ ، بارگاه .

نوبتی [ف] مهترباشی .

نوبت [ع] کره ، دفعه : یك نوبت § صره ، مناوبه ایله بکله‌نیلن مدت معینه .

نوبتزن [ف] نوبت چالان .

نوبر [ف] ترفنده میوه ، چیچك § ممه‌لری هنوز بلیرمکه باشلامش قیز .

نوبهار [ف] ایلك بهار § برآتشکده یاخود بربتخانه‌نك اسمیدر .

نوپیدا [ف] یکی حاصل اولان ، یکی بلیرن :

نوح [ع] میت اوزرینه فریاد و فغان ایدرك آغلامق ، صاغی صاغمق § کوکرجین نغمه ایله اوتمك : نوح کبوتر . نوح حمامه .

نوحه [ع] نوح § سسله آغلامق : نوحۀ هزار . نوحۀ عاشقانه . جمعی نوحات . نوحه کر = نوحه ایدن . نوحه کری = نوحه کرلك . نوحه‌گاه — و — نوحه‌که = نوحه محلی .

نوجوان [ف] یکی یتشمش دلیقانلی ، تازه ، کنج : نوجوانی = نوجوانلق .

نوخیز [ف] یکی یتشمش، تازه : نهال نوخیز . کل نوخیز .

نور [ع] روشن اولمق § آغاج چیچکی. جمی انوار .

نورد [ف] کرك حسی کرك معنوی دورمك ، طی ایتمك معنا- سنه اولان (نوردیدن) مصدرندن مشتقدر . دائما ترکیب حالنده قوللانیلیر : فضانورد = فضاده طی مکان ایدن . صحرا نورد = صحراده کیدن :

نورس [ف] یکی یتشمش، تازه .

نورسته [ف] یکی بیتمش .

نورسیده [ف] یکی ایرشمش، کنج، تازه: نورسیدکان = نورسیده‌لر : نورسیدکان ادبا.

نوروز [ف] فی الاصل (یکی کون) دیمکدر . نوروز عام ونوروز خاص نامیله سنه‌ده ایکی کونه اطلاق اولنور . نوروز عام کونشك حمل برجنه تحویل ابتدیکی کوندر. نوروزخاص، نوروز عامدن آلتی کون صکره‌در .

نوزاد [ف] یکی طوغان ، یکی طوغمش : طفل نوزاد . بکای نوزاد .

نوس [ع] دپرنمك ، تحرك .

نوشادر [ف] نشادر .

نوشکفته [ف] یکی آچلمش : زهرهٔ نوشکفته. غنچهٔ نوشکفته .

نوط [ع] آصمق، تعلیق ایتمك.

نوع [ع] دزلو، کونه ، قسم، منطقده حقیقی بر اولان کلی‌یه دینیلیر : نوع انسان . نوع فرس . نوعاً = نوع جهتیله .

نوعروس [ف] یکی کلین. نوعرو- سان = نوعروسلر.

نول [ع] عطیه، بخشش § واپور اجرتی ، ناولون .

نوم [ف] اویقو ، خواب .

نومید [ف] امیدسز : نومیدافاقت. « نا امید » دن مخففدر

نونهال [ف] تازه فدان . اکثریا محبوبه‌لره صفت اوله‌رق قوللانیلیر : « بنده مستغنی طبیعت نونهالم سایه‌دار — ناجی » .

نوهوس [ف] یکی هوسلی. جمعی نوهوسان : نوهوسان ادب .

نوك [ف] برشیئك اوجی ، سیوری طرفی : نوك قلم . فرهنك ناصری صاحبی بوکلمه‌نك بوصورتله استعمالی غلط مشهور اولدیغنی بیان ایله فصیحی ضم نون ایله « نوك » اولدیغنی قید ایتمشدر . حالبوکه برنجی صورتك فصاحتنده لغویون متفقدر .

نهاب [ف] زیاده‌سیله نهب ایدن.

نهاد [ف] رسم ، روش ، اسلوب ، قاعده .

نهار [ع] کونشك طلوعندن غروبنه قدر اولان مدت ، کوندوز ، روز . جمعی (انهر) و (نهر)

نهب [ع] یغما ایتمك ، غارت ایتمك .

نهج [ع] طوغری یول ، راه کشاده . فارسیده فتحتین ایله‌ده مستعملدر : « هرکسی بر نهجی رفته آسایش — غنچه‌از راه‌دل‌تنك‌وکل‌ازروی‌کشاد ـلاـ »

نهر [ع] صویك آقدیغی یر ، مجرای ماء ، چای ، ایرماق. فی الاصل ماء جاری معناسنه در. صکره دن مجاورت علاقه‌سیله مجرایه دنیلمشدر : نهر خروشان. طونه نهری . جمعی انهار ، نهور . نهری = نهره منسوب: ماهئ نهری.

نهق [ع] اشك‌وامثالی حیواناتك آکسیرمسی .

نهم [ع] کومورد‌نمك، آرسلان کبی حایقیرمق .

نهنك [ف] تمساح دينيلن معروف جانور آبى. كسر نون ايله استعمالى يا كلشدر . «طبع اول لجۀ بى قعر معانيدر كيم — فكر وانديشه‌م اولور انجق او دريايه نهنك — ...»

نهى [ف] بريني برشيدن آليقويمق، منع ايتمك . (امر) مقابلى. نهى عن المنكر = ممنوعات شرعيه‌دن نهى .

نهيب [ع] يغمالايجى، غارتكر، تالانجى .

نهيق [ع] اشكك آوازى ، بانك خر .

نى [ف] (ناى) ماده‌سنه مراجعت .

نير [ع] كونش ، آى . نيراعظم = كونش . نيرين = شمس وقمر.

نيروز [ف] نوروز .

نيزار [ف] قامشلق، سازلق .

نيزن [ف] نى چالان .

نيستان [ف] قامشلق، سازلق :
« ازنيستان تا مرا ببريده اند — وز نفيرم مرد وزن ناليده اند» — حضرت مولانا

نيشكر [ف] شكر قامشى .

نيطل [ع] قوغه § بلا ، مشقت ، داهيه .

نيل [ع] نائل اولمق ، مطلوبه ايريشمك § نائل اولنان شى: « قالدى حرمان ايله چشممده سپهرنك آفاق — چكيلوب كيردى نقاب آرقه‌سنه چهرۀ نيل »

نيلان [ع] مطلوبه نائل اولمق .

ن

نباح [ع] كوپك حاولامق .

نبال [ع] اوق معناسنه اولان (نبل) ك جمعى : «رمانى

الدهر بالارزاء حتى — فؤادى
فى غشاء من نبال — متنبى»

نثار [ع] صاچمق ، طاغتمق : « مطلقا سندن اخذ ثار ايدرم — خونم اولسه‌ك سنى نثار ايدرم — حامد » . بدايع نثار = بدايع صاچان . پرتو نثار = پرتو صاچان . § بخش ، احسان ايتمك ، عطا .

نجات [ع] قيلج باغى .

نحاف [ع] (نحيف) ك جمعى .

نحرير [ع] عالم ، عاقل ، حقايق آكاه .

نداء [ع] چاغيرمق ، باغرمق § سس ، صوت .

نزار [ف] آريق ، ضعيف ، زبون : جسم نزار .

نزاع [ع] آرزومند اولمق § يكديكره خصومت ايتمك ، چكشمك .

نژاد [ف] اصل ، نسل ، حسب § طبيعت ، جبلت .

نساء [ع] قادينلر . (امرئه) كلمه‌سنك لفظنك غيرى اوله‌رق جميدر .

نژم [ف] قيش موسمنده صباحلين پيدا اولان بخار ، سيس .

نسبت [ع] قرابت ، خصملق § مناسبت .

نسوان [ع] قادينلر ، زنان . خلاف قياس اوله‌رق (امرئه) لفظنك جميدر .

نسوى [ع] نساطائفه‌سنه منسوب .

نسيان [ع] اونوتمق ، فراموش ايتمك . (ايتمك) ، (اولونمق) مصدرلريله قوللانيلير .

نشان [ف] علامت ، اثر § هدف ، اوق ، تفك نشا . نه‌سى § خدمات حسنه‌سى سبق ايدنلره حكومتلر طرفندن درجات

مختلفه‌ده ویریلن علامات افتخار : مجیدی ، عثمانی نشانلری .

نشانده [ف] دیکلمش .

نشتر [ف] (نیشتر) مخففیدر . محاوراتده فتح نون ایله استعمالی غالبدر .

نشدت [ه] غائب اولان شیئی آراشدیرمق .

نشیب [ف] اینیش . (یوقوش) مقابلیدر : فرازونشیب . فتح نون ایله یاکلشدر .

نشیمن [ف] اوطوره‌جق مکان : نشیمن تفکرات . § قوش یوواسی . مخففی اولان (نشیم) اسانمزده مستعمل دکلدر .

نشین [ف] اوطورمق معناسنه اولان (نشستن) مصدرندن امر حاضردر . دائماوصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : مدرسه نشین = مدرسه‌ده اوطوران . ساحل نشین = دکز کنارنده اوطوران .

نشیننده [ف] اوطوریجی ، اوطوران .

نصاب [ع]اوزرینه زکات اعطاسی واجب اولان مقدار مال § سرمایه ، مال : نصاب علم . نصاب کمال .

نصف [ع] بر شیئك یاریسی ، نیم . نصف نهار ـ و ـ نصف النهار = اوکله وقتی . نصف اللیل = کیجه یاریسی .

نصال [ع] دمرن معناسنه اولان (نصل) لك جمعی .

نطاح [ه] طوس اوروشمق .

نطاف [ع] (نطفه) نك جمعی .

نطاق [ع] نسوان عربه مخصوص بر نوع لباس ، فوطه ، کمر بند : « شمشیری نطاقنجه ، نطاق اینجه بلنجه — سامی »

نظام [ع] دیزمك، ترتیب ایتمك § دیزی ، ترتیب § قاعده ، قانون .

نعاج [ع] (نعجه) جمعی .

نعال [ع] (نعل) ك جمعی .

نعم [ع] (نعمت) ك جمعی .

نعمت [ع] خوش دیرلك ، رفاه وراحت ، نظام حال ومال . § فرح ، مسرت . نعمت الٰهیه = عطیهٔ الٰهیه .

نفار [ع] قورقمق ، اورکمك .

نفاس [ع] قادینك چوجق طو غورمق حالی ، لوسه‌لق § قادین حیض کورمك .

نفاق [ع] ایکی یوزلیلك ،منافقلق ،

نقاب [ع] برشیئك یوزینه چکیلن پرده : نقاب جمال . نقاب آیینه .

نقابت [ع] نقیبلك ، برجماعته ریاست .

نقار [ع] کینه ، عناد .

نقاط [ع] (نقطه) نك جمعی : نقاط معلومه . نقاط حربیه .

محاوراتده ضم نون ایله استعمالی شایعدر .

نقرس [ع] و

نقریس [ع] آیاق پارماقلرنده طوپوقلرده ، مفصللرده ، حاصل اولان برنوع شدتلی مرض . جمعی . نقاریس .

نکات [ع] (نکته) نك جمعی . ضم نون ایله یا کلشدر ،

نکاح [ع] قادین آلمق معامله شرعیه‌سی .

نگار [ف] نقش ، رسم : نكار. خانهٔ چین § بت ، صنم § معشوقه . محبوبه .

نگارنده [ف] رسام ، مصور .

نگارین [ف] منقش ، مزین .

نگاشته [ف] یازلمش ، تحریر ایدلمش .

نگاه [ف] باقیش ، نظر : نكاه مستغنیانه ، نكاه‌محو. رانه . آهونكاه = آهو باقیشلی . § كوز : نكهفروز = كوزی تنویر ایدیجی ، ایدن . نكاهبان - و - نكهبان = كوزجی ، محافظ . نكهبانی = نكهبانلق . نكاهدار - و - نكهدار = صاقلایجی ، حافظ . مخفف اولان (نكه) یالكز اولدیغی حالده نظمده قوللانیلیر .

نگران [ف] باقیجی ، باقان : دیدهٔ نكران .

نكو [ف] (نیكو) مخففی .

نگون [ف] آلت اوست اولمش ، ترسنه دونمش .

نگونسار [ف] باش آشاغی .

نگون‌طشت [ف] آسماندن كنایه‌در .

نگوهش [ف] لوم وتوبیخ ایدش .

نگوهیده [ف] مذموم .

نگین [ف] یوزوك ، خاتم .

نماط [ع] (نمط) ك جمعی .

نمال [ع] (نمل) ك جمعی .

نمر [ع] قپلان دینیلن حیوان ، پلنك . جمعی : انمار ، نمار ، نمور .

نهاب [ع] غارت ایتمك ؛ § (نهب) ك جمعی .

نهال [ع] تازه وموزون فدان . نهالستان = مشجره .

نهان [ف] كیزلی . نهان پیكران = ملائكهٔ كرام . نهانخانه = مخزن ، مغاره ، سرداب .

نهاد [ف] اصل ، بنیاد ، بنیه ، طینت . نهادی = جبلی ، خلقی .

نهانسو [ف] عالم علوی

نهاوند [ف] عراق عجمده بر شهراسمی. نهاوندی = نهاونده منسوب § موسیقی ده بر پرده : «نماز شام رسید ای بت سمر قندی — بسازچنك وبزن پردهٔ نهاوندی — لا »

نهایه [ع] اوج ، غایت ، صوك .

نیا [ف] جد ، پدرك پدری ، مادرك پدری ، بیوك بابا ، دده . جمعی : نیاكان .

نیاب [ع] (ناب) ك جمعی .

نیابت [ع] برینك موقعنده كچمك ، اوطورمق § نائبلك ، قاضیلك : ادرنه نیابت شرعیه سی .

نیاح [ع] و

نیاحت [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

نیار [ع] (نار) ك جمعی .

نیاز [ف] حاجت ، احتیاج ، میل ورغبت ، خواهش § تحفهٔ درویشانه ، برك سبز . نیازمند = محتاج ، صاحب رجا وحاجت . نیازمندان = حاجتمندان .

نیام [ع] اویومق § (نائم)ك جمعی .

نیام [ف] قین ، غلاف .

نیت [ع] برشیئه قصد وعزم ایتمك . جمعی نیات : انما الاعمال بالنیات .

نیران [ع] آتش معناسنه اولان (نار) ك جمعی § جهنم .

نیرنج [ع] و

نیرنك [ف] سحر وافسون، کوز باغیجیلق . اولکیسی ایکنجیسندن معرب .

نیرو [ف] قوت ، قدرت .

نیزه [ف] مزراق . نیزه‌دار = مزراقلی .

نیزه‌ك [ف] جاریه .

نیسان [ف] معروف آی .

نیستی [ف] یوقلق ، عدم .

نیش [ف] اوج § آغی ، زهر :

نیشتر [ف] قان آلمغه مخصوص معروف آلت .

نیك [ف] ایی . نیکبخت = ایی بختلی ، مسعود ، بختیار . نیك اختر = بختیار . نیك‌خصلت = ایی‌خویلی . نیك‌اندیش = دائما اییلك دوشونن ، محب حسنات . نیکخو = ایی خویلی . نیکخواه = خیرخواه . « نیکخواه عالمم ، غمخواری‌یم هم نوعمك — بیجالم ، یوقسه هپ بیچارکانه چاره‌یم — ناجی » نیکفال = فالی خیرلی اولان . نیکفرجام = عاقبتی خیر اولان . نیکمنظر = منظره‌سی ایی اولان . نیکنام = ایی نام‌لی . نیکنامی = نیکناملق . نیکنهاد = اصلی ، خلقی ایی اولان . نیکی = اییلك .

نیل [ف] چیوید اوتی ، چیوید . (نیلج) بوندن معربدر . نیلفام ـ و ـ نیلکون = چیویدرنکنده ، ماوی : سمای نیلفام .

نیلوفر [ف] برنوع چیچك . (نیلفر) ده لغتدر .

نیم [ف] یاری ، ایکی مساوی بلوکدن بریسی . نیم پخته = یاری پیشمش . نیمتن = منتان دینیلن معروف لباس . نیمروز = نصف النهار . نیمسفته = ناتمام سوزدن کنایه‌در .

نیمه [ف] یاریم . نیم مرده = یاری جانلی .

نینوی [ف] فرس قدیمده (موصل) قصبه‌سنك اسمی . نینوا

نیوار [ف] برله کوك آراسی ، جو .

نیور [ف] عالمده حصوله کلن حالات .

نیوه [ف] ناله ، نوحه ، بکا .

ن

نبوت [ع] نبیلك ، پیغمبرلك . نبوتپناه = رسول ، پیغمبر .

نتو [ع] برشی قبارمق .

نجوم [ع] (نجم) ك جمعی .

نحاس [ع] باقر دینیلن معدن .

نحاط [ع] کوز یاشلرینك دیشاری‌یه چیقمیوب کوکسده ترددی ، هینچقیرمه .

نخبه [ع] هر شیئك ایبسی ، مختاری .

نحوست [ع] اوغورسزلق ، یمنسزلك .

نخاع [ع] آرقه‌ده اوکورقه کمیکلرینك ایچنده بولنان مردار ایلیك .

نخبه [ع] سچیلمش ، منتخب، گزیده § همبزم ، همنشین .

نخست [ف] و

نخستین [ف] برنجی ، اول ، اولکی : کونشك اشعهٔ نخستینی .

نخود [ف] معروف دانه . نخودی = نخود رنکنه مشابه برنوع رنك .

ندبه [ع] میت اوزرینه محاسننی تعداد ایدرك آغلامق .

ندماء [ع] (ندیم)ك جمعی .

نذور [ع] (نذر) ك جمعی .

نزل [ع] ضیافت ، مسافر ایچون مهیه اولنان طعام .

نزول [ع] قونمق ،اینمك : اوتله نزول . حیواندن نزول § یوقاریدن آشاغی‌یه اینمك : نزول باران § اینمه دینیلن علت ، فلج.

نزهت [ع] سرور، زینت وطراوت. § تفرج. نزهتفزا = نزهت آرتیریجی آرتیران . نزهتکاه = نزهت محلی .

نسخ [ع](نسخه)نك جمعی.

نسخه [ع] یازیلی شی § کتابك برقطعه صورتی § دعا صورتنده یازیلی کاغد ،موسقه .

نسغ [ع] آصمه کبی آغاجلر کسیلدکدنصکره ترشح ایدن صو ، عرق .

نسك [ع] جناب حقه عبادت ایتمك .

نشاره [ع] آغاج بیچیلدکدن صکره قالان طالاش .

نشخوار [ف] بعض حیواناتك یدیکی شیئی آغزنده چکنه‌مسی ، کویش .

نشره [ع] نسخه § تعویذ ، افسون .

نشور [ع] نشرایتمك ،طاغتمق§ بعدالموت دیرلمك : یوم نشور . = یوم قیامت

نصاح [ع] (ناصح) جمعی .

نصار [ع] (ناصر)ك جمعی .

نصح [ع] نصیحت ویرمك § نصیحت .

نصراء [ع] (نصیر)ك جمعی .

نصرت [ع] یاردیم ایتمك § یاردیم، معاونت . دائما معنویاتده قوللانیلیر .

نصوص [ع] (نص) ك جمعی .

نصیری [ع] برطائفه‌دن هر بری.

نطفه [ع] طوری ، صافی صو § انسانك منیسی . اولکی معناده جمعی (نطاف) ؛ ایکنجی معناده جمعی (نطف) .

نطق [ع] معناسی اکلاشیلان حروفله ، سوز سویلمك § سوز ، لقیردی: نطق جانبخش. § برخصوص حقنده برجماعته خطاباً سویلنیلن سوز ، خطبه .

نطوع [ع] (نطع) ك جمعی .

نظار [ع] (ناظر)ك جمعی .

نعاس [ع] اویوقلامه ، اعصابه رخاوت کلمه . غنودکی .

نعمان [ع] ملوك عربدن برینك نامیدرکه (خورنق) اسمنده بر قصر عجیب انشا ایتدیرمش وبو خدمتنه مکافاةً معماری قصرك اوزرندن آتدیروب اولدیرمشدر . جزای سنمار مشهوردر § امام اعظم حضرتلرینك نامیدر. لالهٔ نعمان = غایت قرمزی برنوع لاله .

نعوت [ع] (نعت)ك جمعی.

نعوظ [ع] ذکر قوامه کلمك § ذکری دائما قوام اوزره بولندیران برنوع علت .

نفساء [ع] لوسه خاتون. جمعی : نفاس .

نفوذ [ع] برشی دیکر شیئه طوقونوب ایشلمه‌کدن صکره اوته طرفه کچمك § جاری اولمق .

نفور [عَ] اورکوب قاچمق .

نفوس [ع] روح معناسنه اولان (نفس) جمی . نفوس قدسیه = ارواح ابرار ، ملائکه .

نقاوه [ع] لطف ، فضل § هرشیئك ایسی . ضم نون ایله (نقایه) ده بومعنایه‌در .

نقباء [ع] (نقیب) ك جمی .

نقبه [ع] رنك ، لون § پاس ، زنك § پارچه‌سی اولمیان برنوع طون .

نقره [ع] سکه‌لنمه‌مش ، اریدلمش کوموش پارچه‌سی ، فضهٔ غیرمضروبه . § کوچك چوقور ، حفرهٔ صغیره § اکسه چوقوری : نقرهٔ قفا .

نقصان [ع] اکسیکلك ، ناتماملق § اکسیك ، ناتمام : کوندریلن آقچه‌نك شوقدر نقصانی وار . نقصان ارض = بریرك قبل‌الزراعه اولان دکریله بعدالزراعه دکری اولان اجرت بیننده کی فرق. نقصان یسیر = برشیئك ربع قیمتنه بالغ اولمیان نقصان. نقصان فاحش = برشیئك ربع قیمتی نسبتنده ویادها زیاده واقع اولان نقصان .(نقصانی) استعمالی یا کلشدر .

نقض [ع] بنا ییقیلمسی . لسانمزده جمی اولان (انقاض) قوللانیلیر .

نقط [ع] (نقطه) نك جمی : بی نقط تاریخ .

نقطه [ع] معروف (.) اشارتی ، بنك § ریاضیاتده خطك منتهاسی . § موقع منفرد . § موقعده یالکز بولنان نوبتجی نفر . نقطهٔ موهومه = ظاهرده محسوس اولمیان ، وهم ایله تصور ایدیلن نقطه .

نقود [ع] آقچه معناسنه اولان (نقد) ك جمی .

نقوش [ع] رسم، زينت معناسنده اولان (نقش) ك جمعى: نقوش كوناكون. « هرطرف پر نقوش كوناكون — صانكه اولمش جهان پرطاووس — معلم فيضى افندى »

نقول [ع] حكايه ، روايت معناسنه اولان (نقل) ك جمعى : نقول صحيحه . دينما مبنى على النقول ومؤيد بالعقول .

نكت [ع] (نكته) نك جمعى .

نكته [ع] هركسك آكلايه‌مديغى قيالى كوزل سوز : « دهن تنكنه برسوزى بولنماز اما — هنر اول نكتهٔ سربسته‌يى تعبيرده‌در — سرى » § نقطه . جمعى نكت ، نكات . نكته بين = نكته بى كورن ، ظريف ، ذكى . نكته‌دان = نكته بيلن : اديب نكته‌دان . نكته‌دانى = نكته دانلق : « نه بينشدر او بينش منتهاى رازبينيدر — نه دانشدر او دانش ماوراى نكته‌دانيدر — ناجى » نكته شناش = نكته آكلايان: « بن نكته شناسم بنى رماللى صاندك — خيالى » . نكته شناسى = نكته شناسلق . نكته شناسان = نكته شناسلر . « سوزميدر اوكيم نسخه‌سنى نكته شناسان — حشوشكم رخنهٔ ديوار ودرايلر — نفعى » . نكته كو = نكته‌لى سوز سويلين . نكته كويى = نكته كولق . نكته كويان = نكته كولر .

نكس [ع] علت كرى تپمك .

نكول [ع] رجوع ، امتناع ايتمك : يميندن نكول . ايشدن نكول .

نكهت [ع] كوزل قوقو § آغز قوقوسى ، بوى دهان .

نما [ف] كورنمك . كوسترمك معناسنده اولان (نمودن) مصدرينك امر حاضريدر . دائما وصف تركيبى حالنده قوللانيلير : اعجاز نما = اعجاز كوسترن .

بدایع نما = بدایع کوسترن .
پیر جوانما = کنج کورونن اختیار .

نمایان [ف] کورینجی، کورونن، ظاهر، آشکار .

نمایش [ف] کوسترش، ساخته کوسترش § کورونش، منظره. نمایشگاه = محل نمایش : «نمایشگاهیدر بیك مختلف حس غم افزانك» . نمایش آب = سراب .

نماینده [ف] کوستریجی. کورینیجی

نمر [ع] قپلان معناسنه اولان (نمر) ك جمعی .

نمرقه [ع] کوچك یاصدیق .

نمو [ع] برکتلنمك ، آرتمق ، بیومك ، نما بولمق : نمو اشجار .

نمود [ف] برشیئك علامتی ، نشانی § رونق ظاهری § وجود. نمودن مصدرندن امر حاضرده اولور . اوحالده وصف ترکیبی صورتنده قوللانیلیر، کرمنمود = کرم کوسترن .

نموده [ف] کوسترلمش .

نموذج [ع] نمونه یاخود نموده معربیدر.

نمودار [ف] نمایان § اورنك ، نمونه .

نمون [ف] (نمودن) مصدرندن مشتقدر . دائما وصف ترکیبی حالده قوللانیلیر : ظفر نمون = ظفر کوستریجی ، کوسترن. مکارمنمون = مکارم کوستریجی ، کوسترن .

نمونه [ف] اورنك ، مثال طوتیله جق شی : نمونهٔ ظرافت . نمونهٔ امتثال . سوء مثال هیچ بر وقت نمونهٔ امتثال اوله ماز.

نواب [ع] (نائب) ك جمعی: مکتب نواب .

نور [ع] آیدینلق ، روشنایی . (ظلمت)ك ضدی. (ضیاء) نوردن اقوادر : نورقر . جمی انوار . § باعث روشنائی عالم اولدیغی ایچون علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینه ده نور اطلاق اولنور. نورنجستین = حقایق اشیایی کماهی ایدن کشف ایدن شی § بعض محققین نوری دنیوی واخروی اولمق اوزره ایکی یه تقسیم ایتمشلردر. بری نور قرآن نور عقل کبی عین بصیرتله ادراك ایدیلن نور ، دیکری اجسام نیره کبی عین بصر ایله محسوس اولان نوردر . جبل النور ـو ـ جبل نور = مکهٔ مکرمه ده کی حرا طاغی . ذوالنورین = ایکی کریمهٔ حضرت رسالتپناهی یی تزوج ایتمش اولان عثمان رضی الله عنه حضرتلرینك لقبیدر .

نورافشان [ف] و

نورفشان [ف] نور صاچیجی ، صاچان : مهر نور افشان .

نورانی [ع] روشن : شهراه نورانی . جمال نورانی § نوره منسوب . نورانیت = نورانیلك : نورانیت جبین .

نور بخش [ف] نورباغشلایجی، باغشلایان : «طوغ طوغ ای مه نور بخش چشم جانمسك بنم ـــ اکرم بك .»

نورپاش [ف] نور صاچیجی ، صاچان : خورشید نورپاش .

نوش [ف] ایچمه : « نوش جام محبت ایلیه لم»§(نوشیدن)دن فعل امر اولور. بوصورتده وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : باده نوش = باده ایچن .

نوشته [ف] یازلمش ،مکتوب. مکاتیب، محررات معناسنده اولمق اوزره بعض عجم منشآتنده کورلمکده اولان (نوشتجات) کلمه سی غلطات عوامدن اولنور.

نوشدارو [ف] ترياق ، پانزهر.

نوشين [ف] لذيذ ، لطيف ، خوشگوار : خواب نوشين ، جام نوشين .

نوشيروان [ف] اكاسرهٔ عجمدن اجرای كمال عدالت ايتمكله مشهور بر حكمدارك لقبيدركه فخر كائنات افندمز حضرتلری مشارالیه زماننده پیرایه بخش ساحهٔ وجود اولمشلرایدی. (ایوان کسری) کندیسنه منسوبدر. (نوشروان) ده دینیلیر . اصلی (جان شیرین) معناسنه اولان (نوشین روان) در : « سرورا بربندهٔ لاقیددر قاپوکده عدل — طوته مازی آنی زنجیره چکوب نوشیروان — ذاتی » .

نوشينه [ف] بادهٔ خوشگوار

نوف [ف] عکس آواز ، صدا ، یانقی ، توف

نوفه [ف] چیفتلق .

نوكر [ف] قول ، چاكر . نوكری = نوكرلك .

نول [ف] قوش قاغه‌سی ، منقار مرغ .

نون [ع] (ن) حرفنك اسمی § بالق ، ماهی . ذوالنون = حضرت یونس علیه‌السلام .

نويد [ف] مژده ، بشارت ، خبر مفرح : « نوید لطفیدر ارباب شوقه مژدهٔ اکبر — او اکبر ژده‌یه ارواح کمترمژدکانیدر — ناجی » . بومعناده فتح نون ایله استعمالی یاکلشدر .

نويس [ف] یازمق معناسنه اولان اولان (نوشتن) مصدرندن امر حاضردر . دائما وصف ترکیبی حالنده قوللانیلیر : خوش نویس = خوش یازان : کاتب خوشنویس

نویسنده [ف] یازیجی ، یازان. آز قوللانیلیر .

نه [ف] طقوز : نه قبه . « بوبله آغاز ایلسون شمدنکر والقابکه — جامع نه‌قبهٔ کونك خطیب منبری — نفی » .

نهبور [ع] قوم تپه . جمعی نهابیر .

نهفته [ف] کیزلی . کسر نون ایله‌ده لغتدر

نهم [ف] طقوزنجی .

نهوض [ع] حرکت ، قیام ایتمك

نهی [ع] (نهیه) نك جمعی : اولوالنهی = ارباب عقول

نهیه [ع] عقل ، خرد .

و

وا [ع] عربیده ادات ندبه‌در. داخل اولدیغی اسمه (مندوب) دینیلیر . (ندبه) میت اوزرینه محاسنی تعداد ایدرك آغلامق مناسنه اولان (ندب) مصدرندن اسمدر که اصطلاحده علی العموم اوجاع وفجایع اوزرینه ایدیلن ناله‌یه اطلاق اولنور . فی الاصل اوزرینه محاسنی تعداد اولنه‌رق بکا ایدیلن میت دیمك اولان (مندوب) ك معنای اصطلاحیسی (مطلقا وجودندن ویاعدمندن طولایی تفجع اولنان شی) در .

مثلا چوجغی وفات ایدن بر مادر مهربان (واولدا !) دیه فریاد ایدر . بوراده باعث فغان ولدك عدمیدر . بنه اووالده (وامصیبتا) ! دیه فریاد ایدر ، بوراده دخی باعث فغان مصیبتك وجودیدر . برنجیسنده مندوب (ولد) ، ایکنجیسنده (مصیبت) در . مندوبلرك آخرینه الف الحاقی ندبه‌ده مطلوب اولان مدصوت ایچوندر . وقف حالنده الفدن صکره ـه مدك کمال ظهوری ایچون — برده هاء

سكت علاوه‌قیلینیر. : (وا ولداه! وامضیبتاه !) دینیلیر .

لسانمزده بواسلوب اوزره مستعمل اولان تعبیرات عربیه محدوددر . بونلر اکثریت اوزره ساده‌جه الف ایله قوللانیلیر . (وا اسفا ! واویلا ! واحیفا ! واحسرتا !) آنلردندر .

(واویلا) نظمده (واویل) صورتنده‌ده قوللانیلیر . (واویل) ایله (واویلتا) بیننده فرق واردر . (ویل) عذاب وهلاك معناسنه اولدیغی حالده (ویله) فضاحت ، یعنی رسوایلق دیمکدر . ترکجه‌ده (وا) برینه (واه) یاخود (وای) قائم اولور . مثلا (وامقلةعینی) واه کوزمك ببکی ! (وارأسی) وای باشم ! دیه ترجمه اولنور .

وابسته [ف] باغلی ، مقید ؛ متوقف: بوایشك حصولی فلان افندینك کلسنه وابسته‌در .

واپسین [ف] الك صکره. الك کری یه قالان : نفس واپسین .

واپور [فرانسز جه‌دن] معروف بخار ایله متحرك کمی .

واثق [ع] اینانان ، اعتماد ایدن .

وافر [ف] زیاده اوزاق .

واجب [ع] یاپلمسی لازم اولان § دیناً ترکی کناه اولان امرالهی. واجب‌الوجود = ذاتی وجودینی مقتضی اولان جناب حق . واجبات = واجب اولان خصوصات .

واجد [ف] وجوده کتیریجی ، کتیرن .

واحد [ع] بر ، یك ، § تك . بی نظیر ، بی همتا .

(احد) ایله بینلرنده فرق واردر . (واحد) ایله سائر اشیاده توصیف اولندیغی حالده (احد) جناب حقه مخصوصدر .

وادی [ع] دره ، رهکذار آب § مطلق صحرا § طرز ، اسلوب. وادیٔ ایمن = حضرت موسی علیه‌السلامك كندی زوجه‌سیله برابر کیجه‌وقتی کیتمش اولدقلری صحرادر .

تصادفاً مشار اليهانك وضع حملى سببيله اوراده آتش تحرى ايتديلر، ناگاه اوزاقدن برضيا كوروندى ، آكا طوغرى تقرب ايتدكلرنده برآغاجك اوزرنده نور بولديلر، اوراده حضرت موسايه غيبدن ندا كلدى . (ايمن) صاحب جانب يمين ديمكدر : « وادئ ايمن اولمسون كورينن — ناجى »

وابل [ع] بيوك قطره‌لى ياغمور § عربده برقبيله‌نك اسميدر .

وار [ف] ادات تشبيه‌در : آواره وار = آواره كبى § صاحب، خداوند § كره، دفعه : يكوار = بردفعه § لياقت، مناسبت معناسنه‌در : شاهوار = شاهه لايق : درشاهوار . گوشوار = قولاغه طاقيلمغه لايق ، يعنى كوپه .

وارث [ع] كنديسنه باشقه سندن ميراث قالمش اولان كيمسه .

وارد [ع] ورود ايدن ، كلن . جمعى اولان (واردات) هم ماديات . هم معنوياتده قوللانيلير. ماديانده ، خزينهٔ دولته ياخود بركيمسه‌يه كلن نقود وحاصلات معناسنده ؛ معنوياتده ، فكره توارد ايدن شيلر حقنده مستعملدر : « باشلادقجه بن سوزه باشلار هجومه واردات — شويله كيم طاقت كتيرمز آنى تقريره زبان — نفعى »

وارستگى [ف] وارسته‌لك .

وارسته [ف] قورتيلمش ؛ خلاص اولمش . § آزاده ، فارغ البال .

وارون [ف] و

وارونه [ف] ترس ، مقلوب ، مقوس ، بركشته حال : چرخ وارون ، گنبد وارونه .

وارى [ع] ادات تشبيه‌در . مشبه بهه لاحق اولور : گلوارى = گل كبى .

واژگون [ف] و

واژگونه [ف] مقلوب ، معكوس ، بدبخت .

واژون [ف] و

واژونه [ف] وارون .

واسطه [ع] ایكی شیئی بربرینه بتشدیرن شی § ایكی شیئك اورته‌سنده بولنان شی § برشیئك حصولیچون استعمال واستخدام اولنان آلت ویا آدم . اولكی معنالرده جمعی (وسائط) كلیر .

واسع [ع] كنیش ، آچیق : صحرای واسع .

واصف [ع] وصف ایدیجی ، ایدن .

واصل [ع] وصول بولان . اولاشان ، ایریشن .

واضح [ع] آچیق ، عیان . آشكار .

واضع [ع] وضع ایدیجی ، ایدن : واضع قانون .

واعظ [ع] وعظ ایدیجی ، ایدن .

وافر [ع] چوق ، بسیار . شمدی بومعناده قوللانیلماز اولمشدر . اسكی كتابلرده وافر حكایه‌سویلدی كبی برخیلی تعبیرات واردر ! § عروضده بربحرك اسمی .

واعیه [ع] غریو ، فریاد .

وافی [ع] تمام ، مكمل .

واقع [ع] وقوع بولان .

واقعه [ع] رؤیا ، دوش § جنك ، حادثه ، مشقت ، مصیبت . واقعه طلب = جنكجو . « برواقعه‌در بوقلبه عائد — اولماز صانیرم بیانی زائد — ناجی » . جمعی

واقعات : « خبرك يوقی واقعاتمدن — ناجی »

واقف [ع] وقوف صاحبی . خبیر ، آشنا : واقف خفایای امور§ برشی وقف ایدن: شرط الواقف کنص الشارع = واقفك شرطی شارعك نصی کبیدر .

واقی [ع] وقایه ایدن .

والا [ف] بوکسك ، بلند ، بالا . کرك مقدارده کرك قدوقامتده ، کرك شان ومنزلتده اولسون : قامت والا ، شان والا .

والد [ع] بابا ، پدر .

والده [ع] آنا ، مادر .

والدین [ع] آنا ، بابا .

واله [ع] وله کتیرمش ، حیران ، عقلی زائل اولمش ، سرسم .

والی [ع] ولایتك اداره سنه مأموراولان ذات. اسکیدن ایالت بکلربکی دینیلیردی .

وام [ع] بورج ، دین . وامخواه = آلاجقلی . وامی = بورجلی ، مدیون .

وامق [ع] محبت ایدیجی ، ایدن ، عاشق§ عذرانك عاشق اولان مرد معروف .

واه [مشترك] استغراب ، حیرت ، تلهف کبی درونی احواله دلالت ایدن بر اداتدر : «واه کوکلم یالکز سنسین اسیر اشتیاق — هرکس آلمش عزم صحرا ایلیور جانانی — سامح »

واهب [ع] هبه ایدن ، باغشلایان : واهب الادراك . واهب العطایا . « واهب

الادراك منزه دادايلسون اذعانكى — .
ناجى »

واهمه [ع] محسوساته متعلق معانئ جزئيه‌يى ادراك ايدن ، ياخود عالم صورتده موجود ونابود اولان شيلرى طوغرى ويا ياكلش اوله‌رق تصور ايدن قوۀ ذهنيه .

واهى [ع] بوش ، بيهوده ، اساسسز. واهيات = واهى اولان شيلر .

واى [مشترك] تأوه وتعجب ايچوندر : واى سزميسكز . واى كوزمك نورى .

وايه [ف] حاجت ، كركلى § بهره ، نصيب . وايه‌دار = بهره‌دار . وايه‌مند = بهره‌مند .

وباء [ع] معروف سارى علت مدهشه : وبا نيجه خانمانلرى هبا ايتمشدر .

وبال [ع] شدت ، ثقلت ، عذاب : الوبال عليه .

وبر [ع] كدى يه شبيه برجانور .

وبر [ع] دوه ، طاوشان كبى حيوانلرك يوكى، تويى .

وتائر [ع] (وتيره) نك جمعى .

وتد [ع] آغاجدن ياپيلان ميخ ، قازيق ، ميخ چوبين § عروضده اوچ حرفى مشتمل اولان جزء ؛ جمعى اوتاد: اوتاد الارض = جبال . اوتادالبلاد = رؤساى بلاد .

وتر [ع] ياك چله‌سى ، ايپ ، كريش § چالغى تلى ، تار ساز . جمعى اوتار: « جوش ايدر مضراب كلك پرفسونمله مدام — ناله‌لر كيم ساز شعرك روح اوتارنده‌در » § هندسه‌ده برقوسك ايكى اوجى بيننه وصل اولنان خط مستقيم .

وتيره [ع] يول ، طريق ، مسلك ، روش ، دستور: وتيرۀ نجات . وتيرۀ سلامت .

وثاق [ع] باغ ، بند ، قيد . كسر ايله‌ده لغتدر .

وثائق [ع] (وثيقه) نك جمعی .

وثيق [ع] محكم ، استوار .

وثن [ع] طاشدن وسائر شيلردن ياپيلان بت ، صنم . جمعی اوثان : اوثان ضلال .

وثيقه [ع] كنديسنه اعتماد ايديلن شی ، سند ، حجت كبی . § پيمان ، عهدنامه .

وثنی [ع] بت پرست .

وجاهت [ع] كوزل يوزلولك ، كوسترشليلك § عزت ، شرف . كسر واو ايله استعمالی خطادر .

وجد [ع] حالت ذوق وشوق ، بی‌خودی § غمناك اولمق ، غصه‌لنمق . اولكی معناده (كلمك) ماده‌سيله قوللانيلير : اثنای مساعده شيخ افندی وجده كلدی . وجد آور = وجد كتيريجی ، كتيرن : نغمهٔ وجد آور . وجد افزا = وجد آرتيريجی ، آرتيران : شعر وجد افزا .

وجع [ع] آغری ، صيزی ، درد . الم . جمعی اوجاع

وجل [ع] ... قورقان كيمسه .

وجل [ع] قورقمق .

وجنات [ع] (وجنه) نك جمعی .

وجنه [ع] انسانك يوزنده كی يومرو جه ير ، يناق ، صقال بيتمين محل .

وجور [ع] بوغازه دوكولن برنوع علاج ، دارو .

وجه [ع] يوز ، چهره . § برشيئك قارشيسنه كلن شی § طريقه ، طرز ، سبب ، مناسبت . وجهاً = بر وجه ايله .

وجهه [ع] يوز ، روی : وجههٔ عزيمت § سمت ، جانب ،

جهت . يوز دوندورولان طرف .

وجيبه [ع] واجب اولان خصوص: وجيبهٔ ذمت .

وجيز [ع] قيصه ، مختصر . موجز .

وجيع [ع] دردناك . متألم .

وجيه [ع] برقومك سيدى ، اولوسى § جاه ومنزلت صاحبى آدم § كوزل ، مناسب ، شايان : توجيه وجيه .

وحدانيت [ع] برلك ، جناب حقك برلكى: وحدانيت الٰهيه .

وحدت [ع] يالكزلق ، تكلك ، تنهالق . وحدت كزين = اختيار وحدت ايدن § برلك ، براولمق : وحدت وجود .

وحش [ع] و

وحيش [ع] يبانى حيوان . جمى وحوش ، وحشان .

وحش اسم جنس اولديغندن مفردنده وحشى دينيلير § خالى ، ايصسز ، غير مسكون بر § آج آدم . بونك جمى اوحاش كلير .

وحشان [ع] مغموم . غصه‌لى آدم .

وحشت [ع] غم ، غصه § تنهالق ، خلوت : « كورون كورونده ينه دامن افقدن سن — ظلام وحشتى رفع ايت جوار قبرمدن — عندليب » § قورقو ، خشيت . وحشت انكيز = وحشت قورقوتيجى ، مخوف ، قورقونج . وحشت آور = وحشت كتيريجى ، كتيرن .

وحل [ع] ايچنه حيوان باتان صولى ، صويق چامور ، باتاقلق : برمحل پر وحل . جمى : وحول . اوحال .

وحم [ع] كبه قادين آش يرمك .

وحمى [ع] آش يرن كبه قادين .

وحی [ع] جناب حق طرفندن پیغمبران عظامه فیض طریقیله بیلدیریلن شی ، پیام الهی. وحی منزل = قرآن عظیم الشان

وحید [ع] یالکز ، یکانه تنها : وحیدالزمان . وحیدالعصر .

وخامت [ع] کوجلك، آغیرلق. اویغونسزلق ، مضرت. عربیده اولدیغی کبی ترکجه‌ده طعامك هضمی کوچ اولمق معناسنده قوللانیلماز .

وخش [ع] بهائمه مخصوص بر نوع مرض .

وخیم [ع] وخامتله متصف اولان، دشوار ، گران ، کوتو ، فنا، ضررلی .

ود [ع] و

وداد [ع] سومك . محبت. واولرك حرکات ثلثه سیله لغتدر .

وداع [ع] اثنای مفارقتده یکدیکریله مصافحه ایتمك § بو حالده اجرا اولنان رسم، یترمه .

ودایع [ع] ودیعه‌نك جمعی .

ودع [ع] بیاض بونجق .

ودود [ع] دوست ، محب . اسماء حسنادندر .

ودید [ع] دوست . محب . کثیرالحب . جمعی اوداء .

ودیع [ع] بشقه سنك مالنی محافظه ایتمکی درعهده ایدن .

ودیعه [ع] امانت : روح ودیعةاللهدر . ودیعهٔ خاك رحمت قلنمشدر . جمعی ودایع § حفظ ایچون برکیمسه‌یه ایداع اولنان مال .

ور [ف] صاحب ، خداوند معناسنه‌در . اسمایه لاحق

اولور : دانشور = صاحب علم. تاجور — حکمدار. سخنور = شاعر ، ادیب .

وراء [ع] آرقه ، پس ، عقب ، آرقه طرف § باشقه ، سوی ، غیری .

وراثت [ع] وارثلك ، وفات ایدن برینك مال متروکنه شرعاً وارث اولمق .

ورثه [ع] (وارث)ك جمعی .

ورد [ع] هر آغاجك چیچکی . فارسی ایله ترکجه ده کل حقنده استعمالی غالبدر : وردناز § آچیق طوری آت ، کلکون .

ورزش [ف] چالشش ، سعی ایدش ، چالشمه ، سعی .

ورزشکار = ساعی . چالشقان .
ورزشکارانه = ورزشکارجه سنه .
ورزشکاری = ورزشکارلق .

ورطه [ع] هر چوقور یر § هلاك ، مهلکه : برینی ورطه یه القا ایتمك § خلاص و نجات بولنمسی کوج ایش : ورطه یه دوشمك . § چامورلی ، باتاق یر ، وحل . جمعی وراط .

ورع [ع] صاقنمق ، کناهدن ، محارمدن صاقنوب پرهیز ایتمك ، تقوی : اهل ورع .

ورعه [ع] قورقاقلق .

ورق [ع] یاپراق ، برك درخت : ورق چمن . ورق کل :

« یوق فرقی جسممك هیچ دشت غم و بلاده — نالنده بر ورقدن دستنده روزکارك » « برك درختان سبز در نظر هوشیار — هر ورق دفتریست معرفت کردکار — سعدی »

ورقپاره = یاپراق پارچه سی :

« بد هواده ورقپارهٔ خزان کبی یم » . § کاغد ، کتاب ، مکتوب کاغدی . § کاغد کبی اینجه آلتون ، کوموش وسائر معدنیات یاپراغی . جمعی اوراق . کتابك اوراقی . اوراق ازهار . اوراق سبز . اوراق نهالان . ورق خام = حك و اصلاح اولنمامش کاغد .

ورق کردان = عبث ایش ، ایشلیندن کنایه در .

ورقه [ع] تك ياپراق § تك كاغد . بومناسبتله هر يازيلى تك كاغده ورقه دينلمشدر .

ورقاء [ع] كوكرجين ، اوكيك: ورقاى نامه بر . ورقاى روحانى .

وراق [ع] كاغدجى .

ورم [ع] بدنده حاصل اولان شيش . جمعى اورام § آق جكرك خرابيتنى موجب اولان معروف علت مدهشه ، سل الرئه § بوعلتله مصاب اولان بى چاره : « صارى بركلدك اى عدم چيچكى — ايسته ضدم سكا ورم ديمكى — عبدالحق مهر النساء » .

ورى [ع] مخلوق .

وريد [ع] بو يونك ايكى طرفنده كى طمارلردن هر برى . ايكيسنه بردن (وريدان) دينلير . جمعى اورده ، ورود . § درونده سياه قان بولنان طمار .

وزارت [ع] وزيرلك : رتبهٔ جليلهٔ وزارت . وزارت عظمى = صدراعظملق . فى الأصل كسر واو ايله در .

وزان [ف] اسيجى ، اسن . (اولمق) ماده سيله قوللا . نيلملى مثلا (وزان اولان لدوس روزكارى) ديملى . هبوب كلمهٔ عربيه سنه قياساً (وزان ايدن) ديمه مليدر .

وزان [ع] چوق وزن ايدنجى ، ايدن .

وزانت [ع] فكر وملاحظه قوى اولمق ، اصالت رأى .

وزغه [ع] برنوع بيوك كلر .

وزمه [ع] قيش موسمنك صوكى .

وزن [ع] طارتمق ، طارتيلمق . بومعناده (ايتمك) ماده سيله قوللانيلير : اشيانى وزن ايتمك . اشيانك وزنى § برشيئى طارته جق شى § برشيئك وزنايله آكلاشيلان آغيرلغى § برشيئى تخمين ايتمك § عروضده هر محرك مستقل اجزاسندن هر برى : شو بيتك وزننده خلل

وار . جمی اوزان : اوزان
عروض .

وزنی [ع] طارتیلان شی .
جمی وزنیات .

وزیر [ع] مراتب وخدمات
سلطنت سنیه‌ده ملکیه
مأمورینك اك عالی رتبه سنی
احراز ایتمش اولان ذات . وکلای
فخام دولتدن هر بری ووکلای
فخام دولت صدرسنده بولنان .
وزیر اعظم = صدر اعظم .
اسکی تعبیردر . وزیرانه = وزیره
یاقیشه‌جق صورتده : وقار وزیرانه .
التفات وزیرانه .

وسائد [ع] (وساده) نك
جمی .

وسائط [ع] (واسطه) نك
جمی . اکثریا وسائل
معناسنده قوللانیلیر : وسائط
تحصیلك کثرتی .

وساطت [ع] آرایه کیرمك ،
واسطه اولمق .

وسام [ع] و

وسامت [ع] حسن وآن
صاحبی اولمق ، کوزللك .

وساوس [ع] (وسوسه) نك
جمی : وساوس
شیطانیه .

وسائل [ع] (وسیله) نك
جمی : استحصال وسائل
خوشگذرانی .

وسخ [ع] کیر ، پاس ،
چرك .

وسط [ع] برشیئك ایکی
طرفندن مابینی ، اورته ،
میان : وسط آسمان . وسط
وادی . لاخیر الافی الوسط . جمی
اوساط : اوساط ناس .

وسم [ع] و

وسمه [ع] داغلامق ، تمغالامق §
نشان ایچون حیوانه
باصیلان داغ ، تمغا . کسر واو ایله
(وسام) ده بو معنایه‌در .
وسمه‌دار = داغلی ، تمغالی : کوسفند
وسمه‌دار .

وسن [ع] و

وسنه [ع] و

وسنه [ع] اویقو آغیرلغی ، اویوقلامه . دیکلا برقوله کوره بین النوم والیقظه حالتی اولان حالت.

وسواس [ع] شیطان ، ابلیس § نفس وشیطانك قلبه نفع وخیری اولمیان خاطره القاسیله دغدغه ویرمسی .

وسوسه [ع] ایکنجی معناسنده (واسوس) ایله مترادفدر.

وسیج [ع] سیر شدید .

وسیط [ع] اصل ونسب جهتیله قومنك اعدلی اولان .

وسیم [ع] کوزل یوزلی ، جمیل § تمغالانمش ،

وسیع [ع] وسعتله متصف ، کنیش ، بول ، واسع : صحرای وسیع . افق وسیع تفکرات .

وسیله [ع] برشیئك الده ایدلمه‌سنه واسطه ، آلت ، بهانه ، سبب ، وسیله جو = وسیله آرایجی ، آرایان . وسیله جویانه = وسیله جو اولانه یاقیشه جق صورتده ، وسیله خواه = وسیله ایسته‌ین ، وسیله خواهانه = وسیله خواهجه‌سنه .

وش [ف] ادات تشبیه‌در ، کبی . ماه‌وش = ماه کبی دریاوش = دریا کبی [چیقسونده اوماه‌وش دکزدن — عرض ایتسون امر ماهه اش دکزدن — لادری]

وشق [ع] برنوع کورك فی الاصل تلکی‌یه شبیه برجانورك اسمیدر .

وشل [ع] آز صو .

وشم [ع] بدنده ایکنه ایله آچیلان شکل . قاموس دیور که برعضوی ایکنه‌لیوب متأثر ایلدکدن صوکره اوزرینه چیوید اکوب کوم کوك برشکل ایدرلر . ترکی ده نعل ودکون

ديرلر . جمعی وشوم ، واوك كسريله وشام كلير] .

وشمه [ع] يغموردانه‌سی .

وشی [ع] برنوع لباس § برنوع جامهٔ رنکين .

وشيجه [ع] آغاج كوكی ، ليف .

وشيعه [ع] اوزرينه ايپلك صاريلان آغاج ، بز آرغاجی

وشيمه [ع] شر وعداوت .

وصاف [ع] زياده وصف ايديجی ، ايدن : نفعی وصاف .

وصافت [ع] وصيفلك ، خدمتكارلق . ايشجيلك .

وصايا [ع](وصيت) لك جمعی : وصای خيرخواهانه .

وصايت [ع] وصيلك .

وصب [ع] خسته‌لق ، وجع .

وصف [ع] برشيئی صفتله‌مق ، برشيئك علائم وكيفياتنی تعداد وبيان ايتمك § برشيئك كيفيتنی بيان ايدن كلمه § مدح ايتمك ، اوكمك ، وصف تركيبی = براسمك آخرينه برامر حاضر فارسی الحاقيله ياپيلان تركيب : حيرت افزا = حيرت آرتيران . وصفی = وصفه منسوب .

وصل [ع] برشيئی ديكر برشيئه اولاشديرمق ، يتشديرمك § برشی ديكر برشيئه اولاشمق .

وصمت [ع] برشيئی چارچابوق باغلامق § عار ، عيب .

وصی [ع] كنديسنه برشی وصيت ايدلمش اولان كيمسه ، امام علی كرم الله وجهه افندمز حضرتلرندن كنايه اوله‌رق ده قوللانيلير . وصی مختار = متوفانك حال حياتنده نصب ايتديكی وصی . وصی منصوب = حاكمك يتيم ايچون نصب ايتديكی وصی .

وصيت [ع] برينك وفاتنه قريب اختيار ايتديكی برآدمه بن اولدكدن صوكره شونی

شویله بونی بویله یاپ دیمی .
وصیتنامه = وصیتی حاوی ورقه .

وصید [ع] قپو اشیکی .

وصیف [ع]اوشاق، خدمتکار. ارکك وقادینه شاملدر.
جمی وصائف ، وصفا .

وضاح [ع] زیاده آچیق ، روشن ، عیان : وضاح الجبین = آلنی آچیق ، کشاده پیشانی § دریسی بیاض کوزل یوزلی آدم. وضاحت = واضحلك، آچیلق .

وضاعت [ع] آلچقلق ، فرومایه‌لك .

وضع [ع] قویمق ، قونیلمق: کتابك چکمجه‌یه وضعی ، کتابی چکمجه‌یه وضع ایتمك § ترتیب وتنظیم ایتمك ، ایدلمك : قانون وضع ایتمك . وضع حمل = کبه انسان ویا حیوان طوغورمق .

وضیع [ع] صویسز ، فرومایه ، ناکس .

وضیمه [ع] ماتم ضیافتی .

وطاء [ع] برشیئی آیاقله چیکنه‌مك ، پایمال ایتمك .

وطم [ع] آیاقله باصوب چیکنه‌مك § پرده‌یی صالیویرمك .

وطر [ع] حاجت .

وطواط [ع]قیرلانغج، پرستو، خطاف § یاراسه دینلان قوش ، خفاش § مشهور برشاعرك لقبیدر که کیجه کوزلری کورمدیکی ایچون بواسمی آلمشدر .

وطوطه [ع] کیجه کوز کورمه‌مك .

وطی [ع] آیاق آلتنه آلمق ، چکینه‌مك § جماع ایتمك .

وطید [ع] مرکزنده ثابت قیلنمش شی § ثابت، محکم، استوار .

وظائف [ع](وظیفه)نك جمی: وظائف یتیمه .وظائف رسمیه .

وظیفه [ع] بر کیمسه ایچون هرکون اعطاسی مقرر اولان شئ ، علوفه § برینك عهده‌سنه تودیع اولنان ایش ، خصوص : وظیفهٔ رسمیه . وظیفه شناس = وظیفه‌سنی طانیان ، بیلن : وظیفه شناسلق الك بیوك مزیتدر . وظیفه شناسانه = وظیفه شناس اولان یاقیشه‌جق صورتده : حرکت وظیفه شناسانه ، وظیفه شناسی = وظیفه‌شناسلق ، وظیفه ناشناس .

وعاء [ع] قاب ، ظرف .

وعد [ع] برشیئك قبول و اجراسنی سوزله بیلدیرمك ، سوز ویرمك § سوز ویریلن شی : الکریم اذا وعد وفا = کریم اولان وعدینی یرینه کتیرر .

وعده [ع] بر شیئك اجراسی ایچون تعیین اولنان مدت . وعده کلمه‌سی لسان عوامده اجل ، موت معناسنده‌ده قوللانیلیر .

وعظ [ع] بر کیمسه یه قلبنی یومشاده‌جق صورتده ثواب وعقابه دائر سوز سویله‌مك . § بوصورتله سویله‌نیلن سوز .

وعید [ع] برینی فنالغه متعلق وعد ایله قورقتمق ، شرده مستعملدر .

وغا [ع] جنك ، غوغا . کسر واو ایله استعمالی یاکلشدر .

وغادت [ع] آلچاقلق ، فرومایه‌لك .

وغد [ع] دنی ، فرومایه ، ناکس .

وفاء [ع] سوزی یرینه کتیرمه ، عهدنده طورمه ، دوستلقده ، محبتده ثبات کوسترمه . (غدر) ك ضدی : « وفالی آدم ایستین وفالی آدم اوللی — ناجی » . بی وفا = وفاسز . وفابیکانه = وفاسز ، عهدنده ، محبتنده ثباتسز . وفاپرور = وفالی . وفادار = وفالی ، عهدنده محبتنده ثابت : محب وفادار . وفادارانه = وفادار اولانه یاقیشه‌جق صورتده . وفاداری = وفادارلق .

وفات [ع] اولمك . بومعناده (ایتمك) ماده‌سیله ترکب

ایدر : فلان ذات وفات ایتمشدر § اولمه ، اولوم :« سرورینك وفاتی باعث حزن اولدی احبابه — عزت ملا »

وفد [ع] برخدمت مخصوصه ایله بریسنك یاننه کیتمك § طاغ باشی ، ذروة الجبل .

وفرت [ع] چوقلق ، کثرت.

وفق [ع] اویغون ، موافق : بروفق مرام = مرامه، مقصوده اویغون اولمق اوزره . بروفق دلخواه — و — بوفق دلخواه = دلخواهه، موافق اولمق اوزره .

وفی [ع] تمام ، مکمل .

وفیر [ع] چوق ، کثیر : مال وفیر .

وقاحت [ع] حیاسزلق ، اوتانمازلق ، بی ادبلك .

وقاد [ع] آتشین ، مضی ، پارلاق : ذهن وقاد . فکر وقاد = آتش کبی حدتلی ، سریع الفهم فکر . فی الاصل پك آلولی دیمکدر .

وقار [ع] آغیراق ، آغیر مشربلیلك . تمکینلیلك ، (خفت) ك ضدی . خصائل ممدوحه دندر . وقار وزیرانه . وقار ادیبانه. وقار عصمتپرورانه .

وقاص [ع] جنکجو § اصحاب کرامدن تیراندازلقده مهارت کامله سی اولان برذاتك اسمیدر .

وقایع [ع] (واقعه ووقیعه) نك جمعی . حوادث ، احوال، اخبار : وقایع داخلیه. وقایع خارجیه، وقایع حربیه .

وقت [ع] زماندن برمقدار مفروض ، هنکام، چاغ. اکثریا زمان ماضیده استعمال اولنور: وقتی کچمش § برعمل مخصوص ایچون فرض وتقدیر اولنان زمانك غایتی : وقت فجر . وقت عصر. وقتی اولمامق = طارلق ، مضایقه. وقت بولمق = اختلاس وقت . وقت قوللامق = مترصد اولمق .

وقت كچيرمك = وقتی فوت ایتمك ، تعویق . وقت کلمك = کماله ایرمك . وقت وحال = سعه، قدرت . جمعی اوقات : الامور مرهونة باوقاتها . وقتاکه = بروقتده‌که ، اوزمان که: «وقتاکه طوروب‌شوقلب‌غمناك — طوپراقده نهان اولور وجودم — اکرم‌بك»

وقد [ع] و

وقدان [ع] آتش یانمق ، طوتشمق .

وقر [ع] قولاق آغیرلغی ، کرانیٔ کوش .

وقع [ع] اعتبار وعزت . § یوکسك یر .

وقعه [ع] حربده طرفین دفعات ایله بربرینه چارپشمه .

وقف [ع] طوردیرمق ؛ آلیقویمق : وقف نکاه . وقف کوش § منافعی جهت بره عائداولمق‌اوزره‌برکیمسه ملکی‌اولان برمبنی علی وجه التأبید توقیف ایتمك . جمعی اوقاف : اوقاف منمدسه . وقفیه = وقفه متعلق اولەرق واقف طرفندن تنظیم اولنان تعلیماتنامه .

وقواق [ع] برآغاجك اسمیدر .

وقود [ع] اودون ، کومور کبی آتش یاقەجق‌شیلر .

وقور [ع] زیاده وقارلی ، تمکینلی . وقورانه = وقورجەسنه .

وقیه [ع] معروف درتیوز درهمه معادل‌طارتی،اوقه .

وقوقه [ع] طاووق ، قوربغه کبی حیواناتك سسلنمسی : « آب پاکه نه خرر وقوقهٔ قوربغەدن — لا » .

وقیح [ع] وقاحتله متصف ؛ بی‌شرم‌وحیا . بی ادب .

وقید [ع] اودون وسائره‌کبی آتش یاقلەجق شی .

وقیعه [ع] جنك وقتال . § آرقەدن فصل وذم . غیبت .

وکالت [ع] وکیللك ، وکیل اولمه § برکیمسه ایشنی

باشقه‌سنه تفویض ایله اول ایشده آنی کندی یرینه اقامه ایلمك ـ مجله . وکالتنامه = شروط وکالتی حاوی تنظیم اولنان ورقه .

وکر [ع]قوش یوواسی، آشیانهٔ مرغ . جمی وکرات

وکن [ع] قوش یوواسی، وکر.

وکیره [ع] یکی یاپیلان اوایچون احبابه ویریلن ضیافت .

وکیل [ع] حافظ : حسبنا الله ونعم الوکیل§ وکالتله متصف اولان . کندیسنه باشقه‌سی طرفندن ایش تفویض اولنوب اول ایشده اول کیمسه‌نك یرینه قائم اولان کیمسه ـ مجله . وکیل مسخر = محکمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیه ایچون حاکم طرفندن نصب اولنان وکیل .

ولاء [ع] قرابت § شرعاً عتقدن و موالاتدن حاصل اولان قرابت حکمیه .

ولایت [ع] دوست، صدیق اولمه، معین، نصیراولمه.

ولد [ع] انسان وحیوانك بنفسه زاده‌سی، دول، یاوری . تبنی واتخاذ جهتیله اولانه یعنی اولادلغه (ولد) اطلاق اولنماز . جمی اولان (اولاد) کلمه‌سی لسانمزده مفرد مقامنده ده قوللانیلیر .

ولسان [ع] بربرینك بوینه ال قویه‌رق یوریمك .

ولوال [ع] فریاد وفغان ایتمك.

ولود [ع] چوق طوغوران قادین .

وله [ع] سرکشته لك، افراط حزن سببیله اولان سرسملك. حالت حیرانی . (کتیرمك، کلمك) ماده‌لریله قوللانیلیر: وله‌کتیرمك§ قورقمق، قوقو .

ولهان [ع] کندیسنه وله‌کلمش اولان، متحیر، سرسم . مؤنث ولهی .

ولی [ع] برشی دیکر شیئك آرقه‌سی صره کلمك، تعقیب

ایتمك : سطورك یكدیكرینی ولی ایتمسی .

ولی [ع] دوست، صدیق § معین، نصیر § صاحب، متصرف، خداوند § جناب حقه قربیت معنویه كسب ایدن عبد صالح، ولی الله . بو كلمه (ولی نعمت) كبی تركیبلرده مقطوع الاضافت اولەرق قوللانیلیر .

ولی [ف] (ولیكن) مخففیدر . خیلی زماندنبری بوده لسان شعرعثمانیدن مطروددر .

ولید [ع] یكی طوغمش چوجق، مولود . § مطلقا چوجق، صبی § كوله، عبد . ام الولید = طاووق .

ولیك [ف] و

ولیكن [ف] ادات استدراكدر . ایكیسی ده قوللانیلماز اولمشدر .

ولیمه [ع] ازدواج دوكوننده یاپیلان ضیافت، ضیافت شادی: ولیمه جمعیتی . جمعی ولائم .

ومض [ع] اشارت ایتمك § پارلدامق : ومض برق .

ومق [ع] سومك، محبت ایتمك

ومیه [ع] محنت، مشقت، داهیه

ونی [ع] ایشده كوشكلك كوسترمك .

وهاب [ع] زیاده هبه ایدن، زیاده باغشلایان جناب حق .

وهاج [ع] زیاده آلولی، فروزان، روشن، درخشنده: سراج وهاج .

وهب [ع] ویرمك، بخش ایتمك، عطا . وهبی = كندیسنه ویرلمش، بخش ایدلمش . چالشمق صورتیله قازانیلمیوب من طرف الله كندیسنه احسان بیورلمش معناسنده قوللانیلیر .

وهج [ع] و

وهجان [ع] آتش یالیکلانمق، آلولنمك. شعله‌زن اولمق.

وهص [ع] وطئ ایتمك § قیرمق، کسر.

وهف [ع] نبات یاپراقلانمق. چوغالمق، اوزامق.

وهق [ع] کمند

وهله [ع] هرشیئك اولی، ابتداسی، ابتدای امر. § برشیئی اول‌امرده کورنجه عارض اولان خوف، فزع. صکره‌دن هرشیئك ابتدای کرمسنده استعمال اولنمشدر. وهلهٔ = ابتدای امرده. § قورقو.

وهم [ع] قلبك بلاقصد برشیئه میلی، قلبه خلاف مقصد عارض اولان خاطرهٔ غریبه. یاخود شك وتردد اولنان شیئك مرجوح طرفی. راجح طرفی (ظن)در. جمعی اوهام

وهن [ع] کوشکلك، ضعف، سستی، فتور.

وهوب [ع] ویرکیسی چوق، کثیرالعطا.

وهی [ع] ییرامق، کوشه‌ملك. استعمالی البسه کبی شیلره مخصوصدر. § ییرتمق، شق ایتمك.

وهیج [ع] آتش صیجاقلغی، حرا لنار.

ویح [ع] کلمهٔ ترحم وتحسین اوله‌رق قوللانیلیر برلفظدر.

ویل [ع] کلمهٔ افسوسدر. وای، یازیق معناسنه. مصیبت دمنده ایراد اولنور: ویل اوبدبختانه. § هلاك § جهنمده بروادینك اسمی.

ویله [ع] فضاحت، رسوایلق.

و

آ

وتر [ع] تك، يالكز، تنها § قربان بيرامندن بركون اولكى كون، عرفه كونى § ياتسو نمازندن صكره قيلنان اوچ ركعت نماز: صلات وتر .

وجاء [ع] حيوانك خايه‌سنى چيقارمق

وجار [ع] قورد و سرتلان يتاغى .

وجاه [ع] يوزلشمك، يوز يوزه كلمك . وجاها = وجاه صورتيله .

وجد [ع] زنكين اولمق، غنا .

وجدان [ع مولد] موجوديت ذاتيه منزله افعال وقابليتى حقنده‌كى حس طبيعى § علم روح نقطهٔ نظرندن : روحك موجوديت ذاتيه‌سنى بيلمسى § معنويت افعالك حصوله كتيرديكى حس درونى § وقوف طبيعيمزله مطلع اولديغمز حب محاسن § ايلكى فنالقدن تمييزه مدار اولان واسطه § ديكر برتعريفه نظراً : محاكمات عقليه‌نك نتيجه‌سى . فى الاصل (بولمق) ديمكدر . فقط بيلديكمز معناده استعمالى ظن اولنديغى قدر يكى دكلدر. وجداناً = وجدان جهتندن، قلباً: وجدان ! وجدان ! اى حس علوى صمدى ! اى ابناى بشرك رهبر معتمدى - روسو .

وجدانى [ع] وجدانه منسوب: بوبراس وجدانيدر .

وجدانيات [ع] وجدانه عائد احوال وكيفيات .

وجهه [ع] طرف، سمت .

وداج [ع] بيونده برطمار اسمى .

وزر [ع] كناه، صوچ، اثم § آغيرلق، ثقلت .

وساده [ع] ياصديق، باش ياصديغى، بالين .

وسام [ع] تمغالى، وسمه‌لى

وشاح [ع] حمائل .

وشام [ع] (وشم) لك جمعى .

وصال [ع] اولاشمق § محب دوستنه واصل اولمق .

وطاء [ع] موافقت ایتمك .

وعاء [ع] ظرف، قاب، آوند § بدنده‌کی طمار. جمعی اوعیه

وفاق [ع] موافقت، اویغونلق § باریشیقلق، صلح، آشتی.

وقاع [ع] جماع § جنك، جدال

وقایه [ع] اسیرگه‌مك، حفظ ایتمك § کندیسیله بر شی صاقلانیلان شی. نظمده (وقایت) صورتنده دخی قوللانیلیر.

وقر [ع] آغیر یوك. حمل ثقیل، بارگران. قاطیر و حمار یوکنده مستعملدر.

وکان [ع] اشك پالانی.

ولاء [ع] دوستلق، محبت. ولاپرور = محب § برشیئی بری بری آردنجه یاپمق، پیاپی یاپمق

ولادت [ع] طوغورمق، ز ایسیدن § طوغمق، طوغمه: تاریخ ولادت. فتح واو ایله استعمالی یا کلشدر.

ولایت [ع] برشیئی قدرت جهتیله تصرف § برینك ایشنه متکفل اولمق. § دوستلق محبت § والیلك، بر ولایتده حاکمیت § بر والینك زیرا اداره‌سنده بولنان قطعهٔ ممالك § عبد صالحك جناب حقه قربیت معنویه کسب ایتمسی: «شهریار بحر و بر سلطان سلیمان ولی - اول که محض عدلدر ذات ولایت پروری - خالی آندن اولمسون یارب ولایت تا ابد - کیم ولایتدن دکل خالی صفای جوهری - فضولی» فضولی بو قطعه سنده‌کی ولایت کلمه‌سنی اسکیدن استعمال اولندیغی وجه ایله یعنی اقلیم، ملك معناسنده ده قوللانمشدر.

وهاد [ع] (وهده) نك جمعی، اینیشلی، چیقیشلی زمینلر. پست و نشیب محللر.

ویدستر [ع] قوندوز دینیلن جانور. بیدستر.

ویران [ف] خراب، ییقیق، ییقیلمش. (معمور) ك ضدی: دل ویران. خانهٔ ویران. «بو خراباتده ثابت اوله‌مم (جانانم) - دل ویرانمی یاپسه‌ك ده ییقیلسه‌م کیتسه‌م - ثابت» ویرانی = خرابیت،

ویرانه [ف] خرابه § ییقیلمش یر، خراب اولمش محل.

و

وثقی [ء] زیاده محکم، زیاده قوی: عروة الوثقی = صاغلام قواب، دست آویز محکم. دین اسلامدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر.

وثوق [ء] ایناغق، اعتماد ایتمك، اینانمه، اعتماد ایتمه. § محکملك، استواری.

وثوب [ء] آتلامق، صیچرامق.

وجوب [ء] لازم اولمق، واجب اولمق § لایق. مقرر اولمق. § عدمی نا ممکن اولمق.

وجود [ء] بولمق § وارلق، هستی: معرکهٔ وجود. § کووده، جسم، بدن. بومعناده مجازاً مستعملدر. وجودی یوق = اصلسز، کاذب.

وجوم [ء] غیظ وانفعالدن طولایی ساکت طورمق § تیکسنمك. ایکرنمك § کوکسه اورمق § غمکین اولمق.

وجوه [ء] (وجه)ك جمعی: وجوه ناس § برمملکتك ایلری کلن طاقمی، اشراف ومتحیزان بلده: وجوه بلده. بالوجوه = وجوه ایله. اسباب متعدده ایله، هر یوزدن.

وجهاء [ء] (وجیه)ك جمعی

وحوش [ء] (وحش)ك جمعی: وحوش وطیور.

وحوفت [ء] زیاده قیللیلق § قیل زیاده سیاه، یومشاق اولمق.

وحول [ء] (وحل)ك جمعی.

ورود [ء] کلمك: کثرت ورود. مکتوب ورودی. (شرفورود) ایدن ترکیبنه ترجیحاً (شرفوارد) اولان ترکیبی قوللانیلملیدر.

وروك [ء] یان یاتمق، اضطجاع.

وریق [ء] یاپراقجق، کوچك نبات یاپراغی. جمعی وریقات.

وزراء [ء] (وزیر)ك جمعی: وزرای فخام.

وزوب [ء] سوکبی آقق، سیلان ایتمك.

وسد [ء] (وساده) نك جمعی.

وسطی [ء] اورته. (اوسط) ك مؤنثی. § اورته پارمق. صلات وسطی = ایکندی نمازی.

وسع [ء] بوللق، غنا، ثروت § کوج، قوت، طاقت، قدرت

وسعت [ع] كنيشلك، بوللق : صحرانك وسعتى. وسعت دريا . وسعت معيشت . وسعت حال § قدرت، قوت، طاقت،

وشتا [ف] آتش پرستلرك كتاب دينى اولان زندك شرحى.

وشاق [ف] خدمتكار، اوشاق. تركجه‌دن مفرسدر.

وشوم [ع] (وشم)ك جمعى.

وصلت [ع] برشيئه اولاشمق، يتشمك § اولاشيقلق، بيتيشلك، پيوستكى .

وصول [ع] يتشمك، اولاشمق، كلمك، بلوغ . (بولمق) ماده‌سيله قوللانيلير: وصول بولان، مكتوب .

وصوم [ع] (وصم)ك جمعى .

وضوء [ع] آبدست آلمق . § آبدست .

وضوح [ع] آچيقلق، ظاهرلك پارلاقلق: وضوح افاده. وضوحه رعايت .

وعود [ع] (وعده)نك جمعى.

وفود [ع] (وفد)ك جمعى .

وفور [ع] چوقلق ، كثرت § تمام اولمق، چوق اولمق.

فتح واوايله خطادر .

وقود [عه] آتش آلولنمك، يالكلانمق .

وقوع [ع] حصول بولمق، ظاهر اولمق § وجوب، ثبوت. عربيده اولديغى كبى تركجه‌ده معانئ سائره‌ده قوللانلماز.

وقوعات [ع] (وقعه)نك جمعى. وقوعبولان احوال وخصوصات : وقوعات ماضيه. وقوعات جاريه. اكثريا مغاير نظام وقوع بولان احوال وحركات مقامنده قوللانيلير.

وقوف [ع] بيلمك، بيلنمك، آگاه اولمق، بيليش ، خبرداراق، علم § طورمق،

وكلاء [ع] (وكيل) جمعى: وكلاى فخام دولت

وكوب [ع] يواش يوريمك § اقدام ايتمك .

ولات [عه] (والى) نك جمعى: ولات عظام. تشديدلام ايله استعمالى يا كلشدر.

ولوج [ع] كيرمك، دخول : ولوج وخروج .

ولوع [ع] حريص اولمق، واوك فتحيله حريص معناسنه .

ولوغ [ع] كوپك صوايچمك .

ه

هائب [ع] قورقيجى، قورقاق.

هابط [ع] هبوط ايدن، آشاغى اينن

هابيل [ع] آدم عليه‌السلامك اوغلى.

هائل [ع] قورقنج، هولناك، شديد: مرك هائل

هائله [ع] قورقنج شى. (ترازه‌دى) ترجمه‌سى اوله‌رق بيوك ومشهور ذوات آراسنده جريان ايتمش بر وقعهٔ صحيحه ومتخيله‌يى مصور تأثيرلى وهول انكيز تياترو منظومه‌سى معناسنده قوللانيلير § دهشتلى ومؤثر وقعه، فاجعه.

هاتف [ع] سس ويريجى، ويرن. بو مناسبتله عالم غيبدن خبر ويرن ملك معناسنده قوللانيلمشدر.

هاتفانه = هاتفه ياقيشه‌جق صورتده

هاجسه [ع] قلبه عارض اولان انديشه، خاطره كلن خصوص جمعى هواجس: هواجس نفسانيه،

هادم [ع] هدم ايديجى، ايدن، ييقيجى ييقن: هادم اللذات = ملك الموت.

هاديه [ع] عصا § صوايچندن سيوريلوب چيقمش قيا

هار [ع] منهدم اولان، ييقيلان

هارب [ع] قاچان.

هارون [ع] موسى عليه‌السلامك بيوك برادرى اولان پيغمبر ذيشانك اسمى § خلفاى عباسيه‌دن معروف خليفه‌نك اسمى: هارون الرشيد.

هاروت [ع] چاه بابلده آويخته اولان ايكى ملكدن برينك اسمى. ديكرى (ماروت). هاروتى = ساحر، ساحرى.

هائم [ع] متحير، سركشته: «فؤادى هائم فى كل وادى‌لا»

هازم [ع] هزم ايديجى، ايدن

هاضم [ع] هضم ايديجى، ايدن.

هاله [ع] قمرك اطرافنده پيدا اولان نورانى دائره.

آی آغیلی . خرمن‌ماه . وجودی علامت باران عد اولنورمش : «کیوب برآل اتکلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش ـ سماده‌مولوی آیینی تصویر ایدرمهتاب ـ بلیغ » هاله کلمه‌سی فارسیده رنك، آرام معنالرینه دلالت ایدر.

هالك [ع] هلاك اولیجی، اولان.

هامه [ع] قفاطاسی، کاسهٔ‌سر: هامه بیرای تعظیم § آلن، پیشانی § برقومك رئیسی، اولوسی § بایقوش .

هامش [ع] کتابك، مکتوبك کناری .

هامون [ف] دوزاووه، صحرا: «نیچون هامون خلقت قالمیور کراهدن خالی ـــ لا»

هامان [ع] فرعونك وزیرینك اسمی .

هاون [ف ع] معروف ایچنده ادویه وساڑه دوکمکه مخصوص آغاچدن، دمیردن، پرنجدن، طاشدن‌معمول آلت، هاوان. جمی هواوین

هاویه [ع] یدی‌یه تقسیم ایدیلن طبقات جهنمدن طبقهٔ اسفل، یدنجی طبقه‌ده بولنان جهنم .

های [ف] وای معناسنه .

هایاهای [ف] اهل ماتمك نوحه‌سی .

هایاهوی [ف] هنکامهٔ ارباب طرب

های‌هوی [ف] ارباب صفا و طرب شماته وغلغله‌سی .

هائب [ع] قورقاق .

هباء [ع] توز ، غبار . شعاع شمس ایله پنجره‌ده پیدا اولان اوفاق توز. ذره: هباءمنثور § یوق‌یره تلف اولان شی .

هب [ع] اویقودن اویانمق .

هبط [ع] آشاغی‌یه اینديرمك § آشاغی‌یه اینمك .

هبنقه [ع] حمقای عربدن برینك نامیدرکه السنه‌ده ضرب اولنور. «احمق من هبنقه» مثلی مشهوردر .

هبوط [ع] اینیش ، نشیب.

هبیب [ع] روزکار اسمك.

هتف [ع] سس آواز § سسلنمك

هتك [ع] پرده کبی شیلری ییرتمق .

هجاجه [ع] قوربغه، ضفدع.

هجر [ع] آیریلمق ، ترك ایتمك § آیریلق

هجل [ع] ایکی طاغك آراسنده بولنان چوقور .

هجمه [ع] شدت. هجمة الشتاء = شدت برد . هجمة الصیف = شدت حرارت .

هجوم [ع] بغتةً هجوم ایدن، صالديران § مساکنی یرندن قلع ایدن شدتلی روزکار.

هجیر [ع] اویله وقتنده‌کی حرارت .

هجین [ع] سریع السیر برنوع دوه .

هداهد [ع] و

هداهید [ع](هدهد)ك جمعی.

هدایا [ع] (هدیه‌نك) جمعی : هدایای کرا نبها .

هدجان [ع] اختیار آدم یورویشی ، یواش یورویش . مشیة الشیخ

هدر [ع] برینك قانی دوکمك مباح اولمه § باطل ، ضایع ، ناچیز اولان ، یوق یره

كيدن شى : دى هدردر، مالى هدر اولدى.

هدف [ع] اوق نشانه‌سى ، نشانكاه . ماديات و معنوياتده قوللانيلير : هدف سرى . هدف غرض .

هدم [ع] ييقمق ، خراب ايتمك

هديه [ع] ارمغان ، تحفه ، § قيمت قرآن كريمه‌ده هديه دينيلير .

هدير [ع] كوكرجين اوتمك § آيغير كشنمك .

هذيان [ع] بيهوده ، معناسز سوز سويلمك § بو يولده سويلنيلن سوز .

هر [ف] تعميم اداتيدر : « هر كسك عالمده بيك مافوقى بيك مادونى وار - اسعد مخلص پاشا » منحصراً مفرده داخل اولور : مثلا هر يرده ، هر طرفده ديني‌لير . هر يرلرده هر اطرافده دينلمز .

(هر) داخل اولديغى كلمه‌دن نظمده دخى آيرلماز .

هرآينه [ف] ناچار ، ضرورى .

هرب [ع] قاچمق ، فرار ايتمك § شدت حزن .

هرجايى [ف] ثباتسز ، قرارسز ، متلون ، وفاسز . هرجايى‌لك = وفاسزلق ، تلون . هرجائى منكشه ، = مفترك منكشه‌يه مشابه آچيقلى قوقولو ايكى رنكده قوقوسز برنوع چيچك .

هردم [ع] هرزمان ، هروقت : هردم بهار = بهارى دائمى اولان : كلشن هردم بهار . هردم تازه = تازه‌لكى دائمى اولان . بونلر برر نوع چيچك اسمى‌ده اولور .

هرزه [ف] عبث ، بيهوده . هرزه‌خا - و - هرزه لا - ى - و - هرزه كو - ى = هرزه سويليجى ، سويلين . هرزه‌وكيل = لاقزن ، فضول ، هذيان ايدن : هرزه‌وكيل كائنات ،

هرگز [ف] أصلا ، هيچ بر وقت . قوللانيلماز اولمشدر .

هرم [ف] قوجالق ، پیراولق. هنگام هرم = زمان پیری : «هنگام هرمده سویلمشدر. شیخ غالب»

هروله [ع] قوشمق ، پويه.

هزار [ف] بيك عددی : هزارپاره = بيك پارچه: قلب هزار پاره § بلبل، عندليب: آوازهزار، نغمهٔ هزار. جمی شاذ قبيلندن اوله‌رق (هزاران) درکه هزار موقعنده‌استعمال اولنور: «کولوب کللر آچيلدقجه هزاران آغلاسون کولسون — جودت پاشا». هزارفن = معرفتلی ،صنعتکار.

هزار آوا [ف] و

هزار آواز [ف] و

هزار داستان [ف] و

هزار دستان [ف] بلبل ، عندليب .

هزار میخ [ف] بيك يرندن یمالی اولان خرقهٔ درويشان .

هزج [ع] بحور عروضدن بربنك اسميدركه اكثر اشعارعرب بووزنده‌واقع اولمشدر: بحر هزج .

هزل [ع] بیهوده ، شاقه طرزنده‌کی سوز . § لطيفه ايتمك، مسخره‌لق ايتمك. (جد) ك ضدی . جمی هزليات : مرکبجی هوائینك هزلياتی. هزل باشقه هجو بنه باشقه‌در . هزلکو = هزل سويلين . هزلکويی = هزلکولق . هزلکويانه = هزلکوجه‌سنه : خيالات هزلکويانه .

هزم [ع] عسكری بوزوب صندرمق .

هزیم [ع] کوك کورولتيسی ، رعد § قوشارکن آوازی شدتله ظهور ایدن آت § بولوطدن شدتله یاریلوب بوشانان صغانقلي ياغمور.

هزیمت [ع] حربده عسکرك بوزولمسی ، بوزغونلق: هزیمت اعدا .

هزینه [ف] خزینه .

هستی [ف] وارلق ، وجود. واراولان شیله قائم صفت: «نام هستیمی نه‌در حل معمای عدم — عاکف پاشا » «ورنه اجزای ذره تاخورشید — می‌زند موج هستیٔ جاوید — بیدل» . § وجود مطلق ، هویة الغیب .

هش [ع] آچیق یوزلو، شن ، شادان .

هشت [ف] سکز عددی . هشت بهشت - و - هشت باغ - و - هشت بستان - و - هشت مأوی - و - هشت منظر — خلد. دارالسلام. دارالقرار. جنة العدن . جنة المأوی . جنة النعیم . علیین . فردوس نامیله یاد اولنان سکز جنت .

هشتاد [ف] سکسان عددی . ثمانین : « کنونم که عمرم بهشتاد شد — امیدم بیکباره برباد شد — فردوسی» .

هشتم [ف] سکزنجی .

هشیم [ع] هشم اولنمش، قیرلمش ، اوفادلمش شی.

هشیمه [ع] آغاجلری قوریمش ارض§ قوری اودون§ قوری اودون اولمغه یاقلاشمش آغاج . هشیمة الکرم = راست کلن دیلنجی یه پاره‌ویرن، سخی، کریم.

هضم [ع] طعامك معده‌ده اریمسی ، وجودی بسلیه‌جك حاله کلمسی § صبر ، تحمل ، جبر نفس § قیرمق .

هطلان [ع] برقاچ کون متوالیاً یاغان باران ضعیف .

هفت [ف] یدی عددی .

هفت آختر [ف] سبعهٔ سیاره.

هفت الوان [ف] یدی رنك § درلو دینیلن طعام

هفت اقلیم [ف] اعتبار قدمایه كوره یدی اقلیمه تقسیم ایدیلن دنیا.

هفت اندام [ف] باش، كوكس، قارن، ایكی ال، ایكی آیاق.

هفت اورنك [ف] یدی كوكب. یدیكر. دردینه نعش، اوچنه بنات النعش دینیلیر (هفتورنك) ده لغتدر.

هفت آینه [ف] و

هفت آیینه [ف] و

هفت بانو [ف] كواكب سبعهٔ سیاره.

هفت پیر [ف] علم قراٰتده ائمهٔ سبعه. نافع مدنی. ابن كثیر مكی. ابوعمرو بصری. ابن عامر شامی. عاصم كوفی. حمزهٔ كوفی. كسائی كوفی.

هفت پیكر [ف] كواكب سبعه

هفت تنان [ف] اصحاب كهف.

هفت دانه [ف] عاشورا.

هفت رنك [ف] الوان سبعه.

هفتكار [ف] یدی درلو ایپك ایله طوقونمش پارچه، شریت، قیطان، پرده، دوشمه كبی شیلر.

هفتم [ف] و

هفتمین [ف] یدنجی

هفته [ف] یدی كوندن عبارت اولان مدت، هفته.

هفوان [ع] سرعتله كیتمك §

آیاق قایوب سورجك .

هفوه [ع] آیاق قایوب سورجك § خطا، ذله. جمعی هفوات: هفوات لسانیه

هلاك [ع] اولمك . اولمه . فنا اولوب اولمك معناسنه‌در. درت صورتله استعمال اولنور. برکیمسه دن برشی مفقود اولوب سائرلرك نزدنده موجود اولمق § تباه اولمق § موت § بالکلیه محو اولمق، فنا . § برشیئه دوشکون اولمق : «کورسه‌م سنی هلاك اولورم کورمه‌سه‌م هلاك - هدائی مؤذن». (هلاکت) صورتنده‌کی استعمالی عجمه مخصوصدر

هلاهل [ع] هیچ برصورتله علاج پذیر اولمیان زهر قاتل .

هلاکو [ع] بن تولی خان بن جنکیزخان. اصلی (هولاکو) در.

همیان [ف] طغارجق § بله باغلانان اوزون کیسه § چانطه § قوشاق، کمر .

همیانچه [ف] کوچك کیسه، چانطه .

همیشه [ف] دائما، هرزمان . آزقوللانیلمغه باشلامشدر.

هنجار [ف] یول، راه . مجازاً طرز وروش ، قاعده معناسنده‌ده قوللانیلیر. ناهنجار = یولسز، قاعده‌سز. § رنك، لون، کسرها الیه‌ده افتدر.

هندسه [ع] معروف علم . هندسی = هندسه‌یه منسوب. (اندازه) دن معربدر.

هنجام [ف] الندن برشی کلمز کاهل باطل آدم .

هنکام [ف] وقت، زمان، زمان محدود، موسم : هنکام فرصت . هنکام دعا. هنکام بهار. هنکام وغا. «هنکام آن که کل دمد از صحن بوستان — رفت آن کل شکفته ودر خاك شد نهان — لا.» ناهنکام = وقتسز : «ناهنکام سفرله بنی دلخون ایتدك — قارداشم عالم ارواحه پك ابرکن کیتدك — فیضی»

«هنكام بهارست كل ولاله ونسرين ـ ازخاك برآيند وتودر خاك چرايى ـ سعدى» § جمعيت، معركه. هنكامى = درحال تكون ايدن مخلوق .

هنكامه [ف] جمعيت ' معركه . هنكامه كير = هنكامه جى، غوغاجى . هنكامه كيرى = هنكامه كيرلك.

هنوز [ف] (واومعروفه ايله) شمدى يه قدر، بو آنه دك: «جان هنوز انديشهٔ سوداى رخسا رنده در — ديده حالا سير طلعتكاه انوارنده در ».

هواء [ع] برابله كوك آراسى جو ' كرهٔ نسيم . قدمانك زعملرنجه عناصر اربعه دن برى . § هر مكانك جوفنده بولنان باد سا كن § موسيقيده تصنيف بسته . هوايى = باطل، مناسبز سوز ، هوايى فشنكى ، بادهواء هوا وهوسنه مغلوب كيمسه . بادهوا = مفت بلش . سنبلى هوا = بولوتلو ' ياغمورسز هوا: «اى نونهال عشوه بهاريه سمتنه ـ برسنبلى هواده خرامان اولورميسك ـ شناسى » هوايى رنك = ماوى' كوك . هوايه اويمق = نفسه اتباع .

هواجس [ع] (هاجسه) نك جمعى: خطرات شيطانيه ، هواجس نفسانيه .

هوا خواه [ع] يار، محب، دوست .

هوادار [ف] اطرافى آچيق' روزكار اوغراغى ير § يار، دوست'

هوادج [ع] (هودج)ك جمعى. دوه اوزرنده قادينلرك ركوبنه مخصوص بر نوع محفه .

هوام [ع] (هامه)نك جمعى . عقرب، ييلان، قارنجه كبى حشرات ارض .

هوان [ع] خوار' ذليل اولمق، خوارلق' ذلت، خاكسارلق

هودج [ع] قادينلرك ركوبنه مخصوص برنوع كجاوه.

هوس [ع] آرزو' شوق: هوس ايتدم. § عشق خام وناقص هوسكار ـ و ـ هوسناك = هوس ايدنجى، هوسلى : «غيرتله هوسكار كمال اولملى يوقسه ـ قدان مساعى هوسى بى ثمرايلر ـ حسبى ».

هَمْپا ـ ى [ف] آرقداش، آياقداش، يولداش .

هَمْپايه [ف] رتبه‌جه بر .

هَمْتا [ف] سرداش ، هم جنس قرين، نظير، اكثريا (بى) ادات سلبيله برابر قوللانيلير: بى‌همتا = نظيرسز: تحرير بى همتا. شاعر بى همتا. علامۀ بى همتا .

هَمْتازِيانه [ف] ايلغارده ، چا پولده آرقداش، رفيق .

هَمْتَرازُو [ف] بر طارتيده ، موازن، مساوى .

هَمَج [ع] سيورى سينك كبى اوفاق بر نوع سينك : الناس اما عالم او متعلم وما سواهما همج — لا = انسانلر يا عالمدر يا متعلم . بوايكيدن باشقه‌سى همجدر. سكون ميم ايله يا كلشدر .

هَمْجِنْس [ف] بر جنسدن، جنسى بر: جبنه همجنسى چكر بربرينك غيرتنى — لا ›

هَمْجِوار [ف] بر جواردن ، بر سمتدن، سمتى بر § قومشو.

هَمْچُو [ف] ادات تشبيه . كبى . مثالى. همچون مخففيدر. متروكدر.

هَم‌حال [ف] باشقه‌سيله برحالده، برحالى، حالى بر .

هَمْخانه [ف] او آرقداشى.

هَمْخواب [ف] برابر اويويان ، ياتان، ياتاق آرقداشى: «تنهالغه‌ى كثير مدك تاب — كيم ايلدك آرزوى همخواب — فضولى » (همخوابه)ده لفتدر .

هَمْداسْتان [ف] هم صحبت ، هم كلام، خادم، مصاحب، همدا ستانى = رعايادن هر سنه آلنان عشر، ويركو .

هَمْدامان [ف] ايكى همشيره‌دن هر برنى بالنكاح آلمش اولان ايكى كيمسه‌دن هربرى، باجاناق.

هَمْدَسْت [ف] شريك ، متفق ، برابر ، هم قدرت. همدستى = همدستلك. همدستانه = همدستجه سنه .

هَمْدَم [ف] آرقداش، هم صحبت، هم كلام، محب: همدمى = همدملك.

هَمْراد [ف] سخاده ، شجاعتده معادل . (راد) سخا و شجاعت معناسنه‌در .

هَمْرازْ [ف] سرداش ، محرم اسرار. همرازی = همرازلق.

هَمْراهْ [ف] يول آرقداشی : « همراهم ايدك بويولده ای ماه — همراهی قويوب كيدرمی همراه — فضولی » . همراهی = همراهلق نظمده بعضاً (همره) صورتنده تخفيف اولنور: « همرهم اولدی بر غريب ملال ـ لا » . همرهی = همرهلك . همراهان = همراهلر .

هَمْرَنْكَ [ف] بر رنكده، رنكی بر : « همرنك كچر ليل حياتم سحر مله » § مشربی، خويی بر، يكرنك. همرنكی = همرنكلك همرنكان = همرنكلر.

هَمْزْ [ع] ال و ياپارمق ايله، صيقمق، صيقشدرمق. تعصير § دورتمك باتيرمق ، اورمق § ايصيرمق § يره چالمق .

هَمْزادْ [ف] ياشداش، همسن § آرقداش، رفيق، مشارك .

هَمْزانُو [ف] ديز ديزه اوطورانلردن هر بری .

هَمْزَبانْ [ف] برلسان ايله متكلم اولانلردن هر بری ، رفيق ، مصاحب. همزبانی = همزبانلق .

هَمْزَه [ع] وسوسه . جمعی همزات .

هَمْسالْ [ف] ياشداش .

همسايه[ف]قومشو: « اينسه‌ده كوكدن اولسه همسايه — ايلمم التجا مسيحايه — ناجی » . همسايكی = همسايه‌لك، قومشولق . همسايكان = قومشولر .

هَمْس[ف] نرمیٔ آواز § آواز نرم .

هَمْسَبَقْ [ف] درس آرقداشی .

هَمْسَرْ [ف] زوجهٔ منكوحه § آرقداش، نظير .

هُمْسَفَرْ [ف] يول آرقداشی ، يولداش. همراه .

هَمْسِنْ [ف] ياشداش .

هَمْسَنْك [ف] برطارتيده، موازن، هموزن، برابر.

هَمْشكلْ [ف] برشكلده، شكلاً بر.

هَمْشِکَمْ [ف] بر بطندن طوغان، برابر طوغان ایکی چوجق، ایکیز، توأمان.

هَمْشَهْرِی [ف] بر مملکتلی، دیکریله ایکیسی بر بلده‌یه منسوب. همشهری تعبیری لسان عوامده آرقداش، یولداش مقامنده قوللانیلیر.

هَمْشیرَه [ف] قزقارداش: «شیوهٔ کفتارِی همشیره‌کبی اوکرندی بکا — هر سوزك شیرین زبانم جانمه جان اولدی هپ — ندیم».

هَمْصُحْبَتْ [ف] صحبت آرقداشی. برابر صحبت ایدن، قونوشان.

هَمْعانْ [ع] کوز یاشی آقمق

هَمْعِنانْ [ف] آرقداش، رفیق. همراه.

هَمْقَدَمْ [ف] آیاقداش. آرقداش. همقدمان = همقدملر. همقدمی = همقدملك.

هَمْکیش [ف] دین یولداشی.

هَمْکَرْ [ف] چولهه، نساج.

هَمْگِنانْ [ف] جمیع ناس، ناسك جمله‌سی. § برجنسدن اولانلر

هَمْگُوشَه [ف] همجنس § قومشو، همسایه.

هَمْ مَذْهَبْ [ف] بر مذهبده اولان. مذهب ارقداشی.

هَمْ مَشْرَبْ [ف] ایکیسنك مشربی، خویی بر. مشربجه برابر.

هَمْ مَعْنیٰ [ف] ایکیسنك معناسی بر. معناجه برابر.

هَمْنامْ [ف] آدداش: همنام رسول.

هَمْ نَبَرْدْ [ف] جنکده اش، نظیر اولان.

هَمْنِشینْ [ف] برابر اوطوروب قالقان، انیس، جلیس. همنشینی = همنشینلك. همنشینان = همنشینلر.

هَمْنَفَسْ [ف] آرقداش، رفیق، هم کلام.

هَمْوارْ [ف] دوز، برابر، مساوی.

بر چریبده اولان شی: دشت هموار § دائم، همیشه.

هَمْوارَه [ف] دائما، متصل، علی الدوام، هرزمان. دائمانظمده قوللانیلیر.

هَمْیانْ [ف] طغـارجق § بله باغلانان اوزون کیسه § چانطه § قوشاق، کمر.

هَمْیانْچَه [ف] کوچك کیسـه، چانطه.

هَمِیشَه [ف] دائما، هرزمان. آز قوللانیلمغه باشلامشدر.

هَنْجارْ [ف] یول، راه. مجازاً طرز و روش، قاعده معا. سندهده قوللانیلیر. ناهنجار = یولسز، قاعدهسز. § رنك، لون. کسرها ایلهده لغتدر.

هَنْدَسَه [ع] معروف علم. هندسی = هندسهیه منسوب. (انداز) دن معربدر.

هَنْجامْ [ف] النـدن بر شی کلمز، کاهل باطل آدم.

هَنْگامْ [ف] وقت، زمان، زمان محدود، موسم: هنکام فرصت. هنکام دعا. هنکام بهار، هنکام وغا. « هنکام آن که کل دمد از صحن بوستان — رفت آن کل شکفته و درخاك شد نهان — لا ». ناهنکام = وقتسز: « ناهنکام سـفرله بنی دلخون ایتدك — قارداشم عالم ارواحه بك ایرکن کیتدك — فیضی » « هنکام بهارست کل ولاله ونسرین — از خاك بر آینـد وتودر خاك چرابی — سعدی » § جمعیت، معرکه، هنکامی = درحال تکون ایدن مخلوق.

هَنْگامَه [ف] جمعیت، معرکه. هنکامه کیر = هنـکامه جی، غوغاجی. هنکامهکیری = هنکامه کیرلك.

هَنُوزْ [ف] (واو معروفه ایله) شمدی‌یه قدر، بوآنه دك:

« جان هنوز اندیشهٔ سودای رخسارنده‌در — دیده حالا سیر طلعتگاه انوارنده‌در » .

هَواْءْ [ع] یرایله کوك آراسی، جو، کرهٔ نسیم . قدمانك زعملرنجه عناصر اربعه‌دن بری . § هر مکانك جوفنده بولنان باد ساکن § موسیقیده تصنیف بسته . هوایی = باطل، مناسبز هوایی فشنکی، باد هوا، هواو هوسنه مغلوب کیمسه . بادهوا = مفت، بلش . سنبلی هوا = بولوتلو، یاغمورسز هوا: «ای نونهال عشوه بهاریه سمتنه — بر سنبلی هواده خرامان اولورمیسك — شناسی» هوایی رنك = ماوی، کوك . هوایه اویمق = نفسه اتباع .

هَواجِسْ [ع] (هاجسه) نك جمعی: خطرات شیطانیه: هواجس نفسانیه .

هَواخْواهْ [ع] یار، محب، دوست .

هَواداْرْ [ف] اطرافی آچیق، روزکار اوغراغی یر § یار، دوست .

هَوادِجْ [ع] (هودج)ك جمعی، دوه اوزرنده قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع محفه .

هَواْمْ [ع] (هامه) نك جمعی، عقرب، ییلان، قارنجه، بوجك کبی حشرات ارض .

هَواْنْ [ع] خوار، ذلیل اولمق، خوارلق، ذلت، خاکسارلق .

هَوْدَجْ [ع] قادینلرك رکوبنه مخصوص برنوع کجاوه .

هَوَسْ [ع] آرزو ، شوق : هوس ایتدم . § عشق خام وناقص . هوسکار — و — هوسناك = هوس ایدیجی ، هوسلی : « غیرتله هوسکار کمال اوللی یوقسه — فقدان مساعی هوسی بی ثمرایلر — حسبی » .

هوسكارانه == هوسكارجه سنه .
هوسكاران == هوسكارلر . هو
سكاری == هوسكارلق .
هَوْل [ع] قورقونمق § قور-
قو، خوف، بیم: هول محشر.
هولناك == قورقنج، قورقولو :
وادی هولناك. ایكنجی معناده جمعی
اهوال.
هَوْن [ع] سهولت ، آسانلق §
وقار، سكینه § حقیر شی .
هَوی [ع] عشق ، مفتونیت ،
آرزو، اشتیاق، نفس امارەنك بر
شیئه میلی. خیر و شرده مستعملدر:
« نیپارهٔ نالان كبی تأثیر هوادن
— پر جوش نه اندر دل بی تاب
و حزینم ». جمعی اهواء .
هَیَآت [ع] (هیئت) ك جمعی :
هیآت اجتماعیه.
هَیاكِل [ع] (هیكل) ك جمعی:
هیاكل ازمان. هیاكل قدیمه: «ای
طاغلر! ای هیاكل اعصار بی شمار»
هُیام [ع] شدت عشق ایله عاشقه
عارض اولان حالت حیرانی.
هَیبان [ع] قورقاق، جبان .
هَیبَت [ع] اولولق ، عظمت ،
اجلال : هیبت حكمداران § فی
ذاته قورقنجلق : هیبت دریا .
هیبت جبال .
هَیجا [ع] جنك، جدال ، كار
زار .
هَیَجان [ع] اضطراب ، تحرك ،
جوشش ، میل : هیجان روح .
هیجان علوی . هیجان دریا .
هیجان سرمدی .
هَید [ف] اكینجی یاباسی .
هَیزُم [ف] قوری اودون. هیز
مپاره == اودون پارچه سی .
هَیكَل [ع] بیوك جثه لی شی §
بویوك بنا، بتخانه § صورت ،
شكل. § بیوك بر وقعه یی ، بیوك
بر ذاتی یاد وتذكاره مدار اولمق
اوزره اكثریا مرمردن یاپیلوب
بر محله ركز اولنان ستون و یا
شكلدركه انسان نامنه مركوز ایسه
صاحبنك شكلنده اولور . هیكل
ظفر . هیكلتراش == هیكل یاپان .
سنكتراش.
هَیم [ع] و
هَیمان [ع] سركشته لك، حیرانی .
هَیوب [ع] هیبتلی، عظمتلی آدم.

هَیُولاءْ [ع] هر شیئك ماده‌سی، ماهیتی، اصلی، وجود ذهنی، شکل تصوری : هیولای تفکر . حکماء متقدمینه کوره صورت جسمیه‌نك محلی اولان جوهر، جوهر اول .
صوفیه‌یه کوره ایکی قسمدر . بریسی روحانیدرکه بوکا روح اعظم، ایکنجیسی جسمانیدرکه بوکاده طبیعت کلیه دینیلیر. متکلمینه کوره حقایق اشیادن عبارتدر . بعض لغویون هیولایی (هیئت اولی)دن مخفف اولمق اوزره قید ایتمشلردر یونانیجه‌دن معرب اولمسی مظنوندر § جانسز، درمانسز، یوق کبی: هیولا کبی بر حریف .

هَیُولانی [ع] هیولایه منسوب . آخرنده‌کی نون (حقانی، روحانی) کلمه‌لرنده اولدیغی کبی زائددر.

هَیهاتْ [ه] اسماء افعالدن فعل ماضی معناسنی مفید اولان طاقمندندر. (بَعُدَ) یعنی (اوزاقلاشدی) دیمك اولدیغی مشهور ایسه‌ده (شیخ رضی) کبی بعض ارباب تحقیقك بیانه کوره (ما اَبعَدَهُ) دیمکدر. بز بونی (نه‌قدر اوزاق) دیه ترجمه ایدرز. عربیده (هیهات)ك تلفظ مشهوری - حجاز لغتی اولمق اوزره - فتح تا ایله‌در - تایی مکسور ویا مضموم اوقویان قبیله‌لرده واردر. بز ایسه آنی - ادات استبعاد اوله‌رق - سکون تا ایله‌ده استعمال ایدرز .
(استبعاد) بر شیئی بعید عد ایتمك دیمکدر . بو معنانك تحقق ایده‌جکی هر یرده ایراد اولنه‌بیلن (هیهات) - استبعادك واقع ویا غیر واقع بر حکمه تعلق ایتمسی طبیعی اولدیغندن - دائما جمله‌لره مقارنت ایدر . فقط جمل منفیه‌دن زیاده جمل مثبته‌یه مقارن اولور. جمل مثبته ایچنده دخی الك زیاده - انکاری اولسون ، اولمسون - استفهامی متضمن اولانلره، علی الخصوص جمل فعلیه‌یه یاقیشیر .
(هیهات) جمله‌نك آخرینه کتیرلدیکی کبی اولنه‌ده کتیریله‌بیلیر . بو ایکی صورتدن هانکیسی ترجیح اولنمق لازم کله‌جکنی مقتضای مقام تعیین ایدر. مع مافیه اکثریا تأخیر اولنور. بو یولده کتیریله‌جك (هیهات) ك بعضاً جمله‌یه تقدیمنده بأس کورلمز. مثلا (کندینی شاعری ظن ایدییور ؟ هیهات !) عباره‌سی (هیهات! کندینی شاعری

ظن ایدیور ؟ » صورتنده دخی ایراد اولنه‌بیلیر اما بعض مواضعده (مبهمات)ك تقدیم ویا تأخیری لازم اولور.

هَیْئَتْ [ع] شکل، صورت، قیافت محسوسات ومعقولاته شاملدر. علم هیئت = علم احوال سما. هیئت شناس = علم هیئت عالمی. هیئت شناسان = هیئت شناسلر. جمعی هیآت: هیآت انسانیه.

هـِ

هِبَة [ع] باغشلامه § برمالی بلاعوض آخره تملیك ایتمه § باغشلانیلان شی.

هِتْر [ع] فائده‌سز سوز، یالان. (قیطر) بوندن محرفدر. § مصیبت، داهیه.

هِجاء [ع] هجو ایتمك.

هِجْران [ع] آیریلق، فرقت. (وصل)ك ضدی. یاره، بره شدنی معناسنده استعمالی عامیانه‌در.

هِجْر [ع] آیریلق، جدایی. § صایقلامه، صاچمه‌لامه.

هِجْرَت [ع] ترك ایتمه، خانه‌دن، خانماندن آیرلمه، کوچه. هجرت نبویه مبداء تواریخ اسلامیه‌در.

هِجْری [ع] هجرت سنیهٔ نبویه‌یه منسوب: سنهٔ هجریه.

هِجْو [ع] برینك شعر ایله معایبنی تعداد ایتمك، برینی شعر ایله ذم ایتمك. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر: فلان شاعر فلانی هجو ایتمش. (هجویه) تعبیری هجو ایچون نظم اولنان شعر، یعنی (اهجیه - و - اهجوه) مقامنده قوللانیلیر. هجویات = هجوه متعلق اشعار: نفعی هجویاتنه سهام قضا عنوانی ویرمشدر. هجویات اشرف. معاصرین عرفادن بر ذات هجوی (هجو فنا بر شیئی آغزه آلوب توکورمکدن عبارتدر) دیه تعریف ایتمشدر. فی الاصل هالك فتحیله‌در.

هِجّیر [ع] خوی، عادت.

هِدان [ع] احمق، ثقیل.

هِدایَت [ع] مطلوبه ایصال ایتمك شانندن اولان یوله دلالت و ارشاد ایتمك § طوغری یوله کیتمك: هدایت بولمق § معناً حقه واصل اوله جق یول، حق یولی. (بولمق) (ایریشمك) ماده‌لریله ترکب ایدر.

هِرّ [ع] کدی دینیلان معروف حیوان، کربه. هره = دیشی کدی. مصغری هریره = کدیجك، کوچك کدی.

هِراس [ف] قورقو، بیم، خوف: هراس جان. هراسه = قورقوده‌جق آلات، قورقولق. (خوف و هراس) تعبیرندن بریسی زائد در.

هِراسان [ف] قورقیجی، قورقان، ترسان: اولومدن هراسان.

هِربِذ [ف] آتشپرستلرك پیشواسی، حاکمی. معربی (هربد).

هِزَبر [ع] آرسلان، شیر. جمعی هزابر. سکون زا فتح با ایله (هزبر) ده لغتدر. هزبرانه = هزبرجه‌سنه.

هِلال [ع] یکی آی، ماه نو. قول معتبره کوره اوچ کیجه‌لك آیه قدر دینیلیر: «آنجق بو رتبه دایر اولور طونسه آشیان - ابر شفق ایچنده هلال ضیافشان - عثمانلی بایراغی وصفنده» «صالدی دهره سایهٔ اجلال نورانیسنی - رایت زرین هلال آسمان سلطنت».

هلالی = هلاله منسوب. جمعی اهله، اهالیل.

هِلالْ اَبْرو [ف] هلال قاشلی، قاشی هلال کبی محبوبه‌لره وصف اولور.

هِمَّت [ع] قوه‌دن فعله چیقارلمسی قصد و اراده اولنان خصوص § قصد قلبی، ارادهٔ بلند، جهد، اقدام: همة الرجال تقلع الجبال = رجالك همتی طاغلری یرندن اوینادیر. همت علیه. § لطف، کرم: همت بیورکز. جمعی همم: همم جلیله.

هِمَم [ع] (همت) ك جمعی: همم عالیه.

هِنْدِباء [ع] معروف بر نوع نبات.

هِنْد [ع] افعال وحرکاتی کتب تواریخده مسطور ومعلوم اولان بر قادینك اسمی.

هِنْدو [ف] هنده منسوب آدم، هندلی. آخرنده‌کی واو ادات نسبتدر. بو نسبت ذوی العقوله مخصوصدر. مثلا (قاش

هندو) دینلر. (قماش هندی) دینیلیر. (هندو) سیه‌فام اولدیغندن خال دلبرانه‌ده (هندو) دینلیر.

هِنْدُوانَه [ف] بر نوع میوه.

هیچ [ف] لاشیء، معدوم، اصل هر چیز: «هیچ بر ساز اویمادی آهنك ساز شوقه — ساز بر آهنك استغنایی چالدم یالکز — «کانی». § مجازاً آز، قلیل معنا. سنده‌ده قوللانیلیر. هیچکس == ناکس. هیچکاره == ایشی اصلا راست کیتمین؛ رند. هیچکاره. هیچمدان == جاهل، نادان. § هیچ کلمه‌سی نفی و نهیه مخصوص ادات تأکیدده اولور: «کلنجه وقت حاجت کچمدم خاطرلرندن هیچ — انکچون شمدی بنده خاطر احبابدن کچدم — عونی بك.» انکاری اولمامق شرطیله جمل استفهامیه‌یه داخل اولور: هیچ اوفاقی کوردیککز وارمی؟ (هیچه صایمق) (لاشی عد ایتمك) مقامنده قوللانیلیر بر تعبیردر.

هیز [ف] مخنث. فی الاصل حمام طاسی دیمکدر. استعاره طریقیله بو معنایه نقل اولنمشدر. (حیز) غلطدر.

هیمه [ف] یاقیله‌جق اوطون. فتح ها ایله‌ده لغتدر. هیمه کش == اوطون چکیجی.

هینه [ع] وقار معتدلانه، سکینت.

هُ

هُبُوب [ع] روزکار اسمك، روزکار اسمه‌سی: هبوب ریاح. هبوب صبا.

هُبُوط [ع] یوقاریدن آشاغی اینمك: هبوط آدم علیه السلام. هبوط قمر. هبوط آفتاب.

هُتّاك [ع] (هاتك) ك جمعی.

هُتامَه [ع] قیریلتی، کسیلتی.

هُجْنَت [ع] عیب، محذور، سوزده‌کی عیب: هجنت

کلام : هجنت شعر § ناکسلك ، بد اصللق .

هجود [ع] کیجه اویانق طورمق ، اویانق اولمق § کیجه اویومق . اضداددندر .

هجوع [ع] خواب ، آرام .

هجوم [ع] برذنبره صالدیرمق ، آتیلمق ، صیچرامق : هجوم امواج . هجوم سیل ، هجوم اعدا ، هجوم عسکر . (ایتمك) مادەسیله قوللانیلیر : هجوم ایدن مفرزه .

هداة [ع] (هادی) نك جمعی . هدایت ایدنلر . دالك تشدیدیله یاکلشدر .

هدافت [ع] اتلیلك ، سمیزلك .

هدن [ع] صلح ، آشتی .

هدهد [ع] چاوش قوشی دینیلن معروف قوش : « ای هدهد امیدسبا دمی کلیرسك ـ نابی » .

هدی [ع] طوغریلق : « نظم قرآن کبی ای انجم رخشان هدی ـ سزی استاد فلك ایتمدی تنظیم هنوز ـ ناجی » . § طوغری یول : طریق هدی .

هرمز [ف] هر ماه شمسینك برنجی کونی § مشتری کوکبی § نوشیروانك اوغلنك اسمیدر که خسرو پرویزك پدری ایدی .

هزهور [ع] چاغلتیسی ایشیدیلن چوق صو .

هزال [ع] آریقلق ، ضعیفلك ، لاغرلك : مرض هزال § آریقلامق ، ضعیفلمك .

هش [ف] (هوش) مخففی .

هشیار [ف] عاقل ، بصیرت صاحبی . هشیارانه = هشیارجەسنه . هشیاری = هشیارلق .

هلب [ع] طوموز قیلی ، موی خوك .

هما [ف] بر قوش اسمیدر که سایەسی کیمك باشی اوزرینه دوشرسه نائل شرف و اقبال اولورمش . اصلی (همای) در . § (بهمن) ك قزینك اسمیدر که زردشت دینجه کندیسنك تحت نکاحنده ایدی . (داراب) بوندن تولد ایتمش و پدرینك وفاتنده هما کندیسنی برصندوقه درونده

دریایه القا ایتمشیدی. اوتوز ایکی سنه عسکره دارایی بولوب ترك حکومت ایتمشدر.

هُما پَرْوازْ [ف] هما کبی یوکسکلرده اوچان: هما پرواز عشق.

هُمامْ [ع] قومك اولوسی، بیوك، عظیم الهمه، صاحب رأی و تدبیر بیوك آدم. اوصاف رجالدندر.

هُمایُونْ [ف] قوتلو، مسعود، مبارك، خجسته: ذات همایون جناب رسالتپناهی. ذات همایون حضرت پادشاهی. بو کلمه (هما) ایله ادات نسبت اولان (یون)دن مرکبدر.

هُمُومْ [ع] اندوه معناسنه اولان (هم)ك جمعی.

هُمُوتْ [ف] پك زیاده اختیار، لاءق، پیر فانی اولمق.

هُنَرْ [ف] معرفت، صنعت: «شعر وانشا هنرك اعلاسی - سنبلزاده». «بی نشئه نشستن هنر سنك مزار است — شوکت».

هُنَرْ پیشَه [ف] اهل هنر، معرفتلی ذات: «آه وهبی هنر پیشه جهاندن کیتدی — بو الهوس پیرجوان طبع ایدی فوق العاده — سروری — تاریخ». جمعی هنر پیشکان.

هُنَرْ مَنْدْ [ف] و

هُنَرْوَرْ [ف] هنرلی: ادیب هنرور.

هنر مندانه = هنرمندجه سنه هنر مندی = هنرمندلك. هنر مندان = هنرمندلر. هنرورانه = هنرور جه سنه. هنروری = هنرورلك. هنروران = هنرورلر.

هُورْ [ف] کونش.

هُوشْ [ف] عقل خلق، شعور، خیر و شری تفریق ایدن قوه ممیزه § روح، جان § قلب. بی هوش = عقل کیتمش، بایغین: مست بی هوش. باهوش = عقل باشنده.

هُوشْرُبا [ف] هوش قاپیجی، قاپان: حسن هو شربا. مخففاً (هشربا) صورتنده ده قوللانیلیر.

هُوشْرُبُودَه [ف] هوشی قاپیلمش، عقل آلنمش: عاشق هوشربوده. مخففاً (هشر بوده) صورتنده ده قوللانیلیر.

هُوشْمَنْدْ [ف] عقللى ، عقل باشنده، خير وشرى فارق آدم. هوشمندانه = هوشمنداولانه‌ياقيشه‌جق صورتده . هوشمندان = هوشمندلر .

هُوشْمَنْدى [ف] هوشمندلك ، عقلليلك: شعار هوشمندى.

هُوشَنْك [ف] اسم اول § عقل و ادراك ، آكاهى § پيشداديان حكمدارلرندن ابن سيام بن كيومرث.

هُوشْيارْ [ف] عقلى كنديسنه يار اولان عقللى. هوشيارانه = هوشيار اولانه ياقيشه‌جق صورتده . هوشياران = هوشيارلر. هوشيارى = هوشيارلق. اكثريا (هشيار) صورتنده مخففاً استعمال اولنور.

هُوْى [ف] قورقو ، خوف .

هُوِيَّتْ [ع] مرتبهٔ وحدت، ذات بارى، لاهوت § اصل ، ماهيت ، حقيقت، برشيئك نه اندن عبارت اولدى كيفيتى : هويت شاعريت. مصادر مجهوله‌دندر .

هُوَيْدا [ف] بللى، ظاهر، آشكار: « اولوب شام غريبان رجا ظل هماى بخت ـ ينه مهتاب دولت روى طالعدن هويدادر ـــ صبرى شاكر » .

ى

يابْ [ف] (بولمق) معناسنه اولان (يافتن) مصدرندن مشتق اسم حاضردر. تركيبسز قوللانيلماز : فناياب = فنا بوليجى ، بولان . ناياب = بولنميان .

يابِش [ف] قورى، خشك .

يابَنْدَه [ف] بوليجى، بولان . آز قوللانيلير .

يادْ [ف] خاطر ، دل ، ازبر : « يادكده‌مى طوغديغك زمانلر ـــ سن آغلار ايدك كولردى عالم ـــ لا » . § خاطرلامه، آكمه: « ياد ايت بنى غملى غملى ياد ايت ـــ اكرم بك » .

يادْ دارْ [ف] خاطرده طوتيجى ، طوتان .

يادْ داشْت [ف] خاطرده طوتيلان شى، خاطرده محفوظ اولان .

یادگار [ف] هدیه، تحفه: یادکار اخلاص. یادکار غرام.

یار [ف] دوست، محب: «یارسز قالمش جهانده عیبسز یار ایستین — لا» § معین: طالع بکا یار اولماز. § معشوقه، جانان، آشنای ازلی: «یار هر سودن هویدادر شب مهتابده — جان و دل وقف تماشادر شب مهتابده — اکرم بك.» زلف یاره طوقونمق = ایما ایله اینجتمك، قوجندرمق.

یارا [ف] قوت، قدرت، طاقت، مجال: یارای استعداد، «یارای طبیعت ایله سویلر — لا».

یاران [ف] برنجی معناده (یار) لك جمعی. مفرد مقامنده ده قوللانیلیر.

یاری [ف] دوستلق § برآدمك تحت نکاحنده بولنان ازواج متعدده دن هر بری، اورتاق، اباق.

یاره [ف] قادینلرك قوللرینه طاقدقلری بیله زیك. (جریحه) معناسنده ترکجه اولدیغندن مثلا (یارهٔ قلب) کبی ترکیبلر یاکلشدر.

یارغار [ف] یارصادقدن کنایه. در. فخر کائنات افندمز مکهٔ مکرمه دن مدینهٔ منوره یه هجرت بیوره جقلری صره ده کفارقریشك شرندن بولده بر غار ایچنده حضرت صدیق رضی الله عنه ایله اوچ کون متواری اولمشلر ایدی. بو سببله ترکیب یارصادقدن کنایه قوللانیلیر.

یأس [ع] امیدسزلك، انقطاع امل.

یاسمن [ف] و

یاسمین [ف] بواسم ایله معروف اولان چیچك. (یاسمون) ده لغت اولمغله برابر ترکجه ده قوللانلماز.

یافته [ف] بولنمش § چارشی یه بازاره دیواره یاپیشدیریلان یازیلی اعلان کاغدی

یافث [ع] حضرت نوح علیه السلامك بر اوغلی.

یافر [ف] چنکی، کوچك، رقاص. کسرفا ایله ده لغتدر.

یافه [ف] هذیان، بی معنی سوز، یاوه.

یاقوت [ع ف] خلفای عباسیه دن معتصم باللهك کوله سی اولان خطاط

خوشنویسك نامی § معروف بر نوع جوهر قیمتدار درکه قرمزی، صاری، مائی، بیاض اولمق اوزره درت نوعی واردر: « شعله‌وبر نور حیادن لعل فیض آثارکه — مهری تابرتو پرست رنك یاقوت ایلسون — هرسکلی حکمت بلك ». یاقوت خام = لب دلبردن کنایه. یاقوت روان — اشك خونین، شراب. یاقوت سربسته = دهان دلبر، لب خاموش. یاقوت مذاب = اشك خونین، قرمزی شراب. یاقوت رمانی — رنکی نار دانه‌سی رنکنه شبیه بر نوع یاقوتدرکه یواقیتك اعلاسیدر. بوکا (یاقوت نا روان) ده دینیلیر. یاقوت زرد = صاری یاقوت. یاقوت کبود = کوك یاقوت. یاقوت جکری = قرمزلغی سیاهه مائل برنوع یاقوت. یاقوت کرکانی = عراق عجمده کرکان شهرنده موجود اولان بر کونه یاقوت.

یافوخ [ع] باشك مقدمنده بولنان کمیکلر بنك قاووشدیغی. چوجقلرده بر اورتو ایله مستورولوب کمیکدن خالی بولنمغلرك هر بری

کوجك چوجقلرككی یومشاق اولمغله حرکت ایدر. بنغلداق.

یال [ف] بویون، کردن، عنق. یال وبال = تناسب اندام، بوی بوص. یال کوبال = شان وشوکت.

یاله [ف] صغر بوینوزی.

یانع [ع] اولمش، قوام بولمش، پیشکین.

یاور [ف] یاردیمجی، معین، مددکار: یاوری = یاورلك. یاور حرب. اصلی (یارو) در.

یاوه [ف] معناسز سوز، هرزه، بیهوده، یافه. یاوه کو = یاوه سویلیجی، سویلین. یاوه کویانه = یاوه کوجه‌سنه. یاوه کویی = یاوه کولق.

یاهو [ع] یا حرف نداسیله هو ضمیرندن مرکبدر. ضمیرك مرجعی جناب حق اولمق اوزره قصد ایدلیرسه (یا الله) معناسنی مفید اولور. ضمیرك مرجعی مجهول اولد

اولورسه مخاطبك اسمنه بدل اولەرق
قوللانیلیر: یاهو! نه عالمده سین.

یاهی [ع] مقام تعجبده مستعمل
ترکیب نداٸیدر.

یأس [ع] نومید. بز بوکا بدل
داٸما (مأیوس) کلمه‌سنی قوللا-
نیورز.

یباب [ع] خراب، ویرانه: ارض
یباب. (خراب و یباب) دن بر-
یسی زاٸددر.

یبان [ف] چول، صحرا، بیابان.
یبانی = یبانه منسوب، تیمار، تربیه
کورمه‌مش. (یابان) ده لغتدر.
بونلر ایکیسی ده (بیابان) مخففیدر.
اصلی (بی آبان) اولدیغی ایچون
(بیابان) کلمه‌سنی کسر با ایله او-
قومق افصحدر.

یبروح الصنم [ع] انسان کوکی
دینیلان نبات. مهردم کیا. (عبدالسلام)
بوندن محرفدر. برنوع نباتدرکه کوکی
طبق انسان شکلنده‌در. اللری حما-
ئل طرزنده یکدیکرینه پیوسته،
ارککك صاغ آیاغی دیشینك صول
آیاغی اوزرنده، دیشی بونك مکسنه
اولمق اوزره بر جفت انسان ارائه
ایدر. بعضاً دیشینك قوجاغنده
برده نوزاد بولنور. هر کیم بونی
یردن چیقارورسه کویا اولورمش.

یبس [ع] یاش شی قوریمق.

یتامی [ع] (یتیم) ك جمعی. دیکر
جمعی اولان (ایتام) زیاده قوللا-
نیلیر.

یتیم [ع] یالکز، فرد، یکانه، بی
نظیر: دریتیم = نظیری بولنمیان
تك، بیوك اینجی. § باباسی وفات
ایتمش چوجق، یاخود هم باباسی
هم آناسی وفات ایتمش چوجق،
صبی، اوکسوز. اکثریا برنجی
معناده قوللانیلیر. بی پدر و مادر
اولان چوجغه (یتیم الطرفین)
دینیلیر. چوجق سن بلوغه واصل
اولنجه صفت یتیمیت کندیسندن
زاٸل اولور.

یتن [ع] چوجق ترس طوغمق،
اولا آیاقلری چیقمق.

یثرب [ع] مدینهٔ منوره.

یحموم [ع] قاره دومان، دود
سیاه.

یخ [ف] بوز، جمد. یخبسته = یخ
باغلامش، بوز طوتمش، بك صغوق:

شعر بخبسته . بخبسته بر حریف .

یَخچه [ف] کوکدن یاغان طولو ، تکرك . § ژاله .

یَخشی [ترکجه‌دن مفرس] کوزل ، پك ایی ، مبارك : «یخشی یخشی باقشلرکدن ـ والله بالله ایشم یماندر- عونی بك » .

یَخنی [ف] ذخیره § پیشکین ، پیشمش § معروف طعام .

یَدْ [ع] ال ، دست . اصلنده اولدیغی کبی اکثریا مؤنث اعتبار اولنه‌رق قوللانیلیر : ید علیا . ید سفلی . ید یمنی . ید مؤیده . « چالیشوب ده قازانان ال نه اولورسه اولسون ـ دیله‌نن اللره نسبتله ید علیادر ـ مناسترلی رفعت بك ، حدیث شریف مآلی» . § قوت ، قدرت : ید الله . « سیف ید الله اولوب آشکار ـــ کچدی قلیجدن فتن روزکار ـــ صبری شاکر» § نعمت : « وکم لظلام اللیل عندی من ید ـ تخبر ان المانویة تکذب ـ متنبی» = نه قدر ظلام لیل واردرکه بنجه بر نعمتدر. ظلماتی فاعل شر اولمق اوزره کوسترن مانویت مذهبنك یالان اولدیغنی او نعمت بکا اخبار ایدر. ترکجه‌ده باشقه معناده قوللانیلماز. جمعی (ایدی) جمع الجمعی (ایادی). الك زیاده ایکنجیسی قوللانیلیر. یدالرحی = دکرمن صاپی ، دکرمن الی . ید القوس = یایك کوشه‌سی . ید الطائر = قوشك قنادی. ید الریح = روزکارك کمال قوت و استیلاسی. ید الدهر = زمانك امتدادی. ذی الید = بر عینه بالفعل وضع ید ایدن یاخود تصرف ملاك ایله تصرفی ثابت اولان .

یَدِ بَیْضاء [ع] بیاض ال ، دست روشن و سفید حضرت موسی علیه السلامه جناب حقك احسان بیوردیغی بر معجزه درکه الی نه زمان قولتوغنك آلتنه صوقوب چیقاررسه کونش کبی پارلار ایدی . مجازاً کرامات ، خارق عادات معناسنده ده قوللانیلیر.

یَدِ طُولی [ع] زیاده اوزون ال ، هنر و صنعتده کمال و مهارتدن کنایه اوله‌رق قوللانیلیر : فلان افندینك علم حکمتده ید طولاسی واردر.

يَدَيْنْ [ع] ايكى ال.

يَراعَه [ع] قامش، يونولمامش قامش قلم. اسكيدن (خامه) كبى مطلقا قلم معناسنده قوللانيلايردى. اينجه زماندنبرى بو معناده قوللانيلمامغه باشلامشدر. يراعه جنبان = قلم اويناتان. § آتش بوجكى.

يَرْبُوعْ [ع] ترلا صيچانى، موش دشتى. جمعى يرابيع.

يَرْحَمُكَ الله [ع] الله سكا رحمت ايتسون معناسنه جملهٔ دعائيه‌در. آقصيرانلره قارشى ايراد اولنور.

يَرْخَمْ [ع] و

يَرْخُومْ [ع] اركك قارتال قوشى.

يَرَقانْ [ع] صاريلق ديديلن مرضدركه انسانك كوزنده، بدننده صاريلق پيدا ايدر. اود كيسه‌سنده تراكم ايدن و صفرا نامىله ياد اولنان صارى‌يه مائل يشيل صويك قانه قاريشماسندن حاصل اولور. شعرا رانك سكونيله ده استعمالنه تجويز ايتمشلر.

يَزَنْ [ف] باغ، باغچه مسكنلرى ديوارلرينك اوزرينه چويريلن ديكنلى چالى، ب

يَزْدانْ [ف] اسماء الٰهيه‌دندر. (خالق) معناسنه. يزدانى = الٰهى.

يَزْدِجُرْد [ف] بهرام كورك پدرى اولان حكمدارك اسمى § نوشيروان عادلك اوغلك اوغلى اولان حكمدارك اسميدركه آخر حكمداران فرسدر. يكرمى ييل اجراى حكومت ايتمشدر. (يزدكرد) دن معربدر.

يَزَكْ [ف] مقدمة الجيش § بكجى، پاسبان.

يَسارْ [ع] زنكينلك، تونكرلك، ثروت: اصحاب يساردن فلان ذات زياده محب خستاندر § صول طرف: جانب يسار. دست يسار = صول ال. قاموس صحاح جوهرى‌يه مخالف اوله‌رق يانك كسريله افصحدر ديور.

يَسارَتْ [ع] قولايلق، آسانلق § زنكينلك، استغنا.

يُسْر [ع] برنشى چتين اولميوب بوآش، قولاى اولمق § قولايلق § ايپ كبى شيئى الى اشاغى طرفه چكه‌رك بوكمك § برينك صاغ طرفندن كلمك § اوق ايله قمار اويناماق.

یَسْرْ [ع] قولای، یواش شی .

یَسَرَه [ع] صول طرف . (یمنه) مقابلی .

یَسَرَه [ع] ال آیه‌سنده اولان چیزگیلر . بو برینه بتیشیك اولمازسه ممدوح اولورمش .

یَسِیرْ [ع] آز شی : شیٔ یسیر § قولای شی : تحصیل یسیر برعلم . § قمار اویناپان .

یَسُورْ [ع] دائما قمار اویناپان آدم .

یَشْبْ [ع] یشیله مائل بر طاش اسمی. یشم طاشی. گویا بوطاشك استصحابی صاعقه‌دن موجب سلامت ایمش .

یَشْكْ [ف] ارسلان، فیل، قورد، آت، کوپك کبی حیوانانك بیوك دیشی. ناب .

یَعاسِیبْ [ع] (یعسوب)لك جمعی .

یَعافِیرْ [ع] (یعفور) ك جمعی .

یَعالِیلْ [ع] (یعلول)ك جمعی .

یَعْسُوبْ [ع] بال آریلرینك بکی، ارککك آریلرك جمله‌سندن بیوك اولور، بو نره‌یه گیدرسه آریلرك هپسی آرقه‌سندن گیدر § برقومك رئیس کبیری، اولوسی، سرکرده‌سی. یعسوب المؤمنین = حضرت علی رضی الله عنهك لقبی .

یَعْقُوبْ [عبرانیجه‌دن معرب] یوسف علیه‌السلامك پدری اولان نبی ذیشانك اسمی § امام ابو یوسف حضرتلرینك نامی § مذهب نصاری مجتهدلرندن برینك نامی .

یَعْلُولْ [ع] صویی صاف وبراق آقار گول § صو اوزرنده پیدا اولان قبارجق § آق بولوط § یاغمور عقبنده تکرار یاغان یاغمور § ایکی اورکوجلو دوه .

یَعْفُورْ [ع] تویی طوپراق رنکنده اولان آهو § مطلقا آهو § آهو یاوروسی § گیجه‌نك اجزاسندن خمس، سدس کبی بر جزء § خیبر وقعه‌سنده اغتنام ایدیلن طویلهٔ جلیلهٔ نبویه دوابندن بر حمارك اسمیدرکه آهو رنکنده ایدی .

یَعْمُورْ [ع] اوغلاق، جدی .

یَعْنی [ع] قصد ایتمك معناسنه اولان (عنایت) مصدرندن (ایستر، قصد ایدر) معناسنده فعل مضارع مفرد مذکر غائبدر. (اعنی)، یعنی

متکلم صیغه‌سی مقامنده (مقصدم شودر، شونی دیمك ایسترم) معنا سنده اوله‌رق کندیسندن اولکی جمله‌نك حکمنی تفسیر و ایضاحه باشلامه‌دن اول ایراد اولنور.

یَعُوقْ [ع] قوم نوحك بتلرندن آت صورتنده برینك اسمی.

یَغْما [ف] غارت ایتمك، تاراج ایتمك، حقسز اوله‌رق برینك مالنی زور ایله الندن آلمق. (ایتمك) ماده‌سیله قوللانیلیر. § ترکستانده کوزللریله مشهور برشهر اسمی § شعرای عجمدن: «بجانان شرح دل ناگفته‌ماند ای نطق تقریری- زبان‌را نیست یارای سخن‌ای خامه تحریری» مطلع بدیعی حاوی غزلك ناظمی اولان شاعرك مخلصی. یغمائی = یغما، غارت ایدلمش، یغمایه منسوب.

یَغْماگَرْ [ف] یغماجی، چاپولجی. یغماگرانه = یغماگرجه‌سنه. یغماگری = یغماگرلك. یغماگران = یغماگرلر.

یَغُوثْ [ع] آرسلان صورتنده اسکی بر بتك اسمی.

یَفاعْ [ع] یوکسك یر. زمین بلند.

یَفَنْ [ع] بونامش اختیار آدم.

یَقاظَتْ [ع] اویانیقلق، بیدارلق.

یَقْطِینْ [ف] قباق آغاجی، درخت کدو § خیار، قارپوز، قاورن کبی ساق اولمیوب زمینه منبسط اولان نبات.

یَقْظانْ [ع] اویانیق، بیدار، قافك تحریکیله مصدر اوله‌رق (بیدارلق) معناسنده استعمالی یاکلشدر. یقظانی = اویانیقلق، بیدارلق.

یَقَظَه [ع] اویانیقلق، بیدارلق. بین النوم و الیقظه = اویقو ایله اویانیقلق آراسی، آراسنده: حالت یقظه.

یَقِینْ [ع] برشیئی شکسز اوله‌رق اعتقاد صحیح ایله‌بیلمه. صفات علمدندر: کسب یقین. «کسبه یقینه آدم ایچون بوقدر احتمال — هر اعتقاد عقله کوره غائبانه در — ....» بعض ارباب تحقیقك بیانه‌کوره (یقین) تشکیك ایله زائل اولمیان شیدر. وجودو عدمده ایکی طرفی مساوی اولور.

سه آکا (شك) دینیلیر. ایکی طرفی مساوی اولمازسه راجح طرفنه (ظن)، مرجوح طرفنه (وهم) دینیلیر. (یقین)ك (علم الیقین) ، (حق الیقین) اولمق اوزره اوچ مرتبه‌سی واردر. علم الیقین = صحتنده اصلا شبهه ایدیله‌مین اقوال ثقات ویا تواتر طریقیله بر شیئی بیلمه . عین الیقین = بر شیئی کندی کوزلریله کوره‌رك ماهیتنه یقین حاصل ایتمه . حق الیقین = بر شیئك کیفیت وماهیتنی کما ینبغی جمیع حواس ایله بیلمه ، آکلامه. بوقسم اقسام یقینك اعلاسیدر . یقیناً = اصلا شك و شبهه اولمیه رق، بلا شك : یقیناً بیلیرم‌که بویله‌در.

یقینی = یقینه منسوب . بزم ترکجه‌ده (قریب) معناسنه قوللا. نمقده اولدیغمز (یاقین) کلمه‌سنك (یقین) کلمهٔ عربیه‌سیله معناجه بینلری بعید اولدیغندن آنی بو صورتده یازمامالیدر: آیاصوفیه سلطان احمده یاقیندر . یقین دکلدر .

یَکٰانْ [ف] (یك)ك جمعی. غیرمعین آدملر. اصلی (یك‌کان)در. تخفیف ایچون کاف عربی حذف ایدلمشدر.

یَکٰانْ یَکٰانْ [ف] برر برر: یکان یکان تعداد .

یَکٰانَگی [ف] یکانه‌لك ، برلك ، وحدت: یکانگیٔ وجود .

یَکٰانَه [ف] اشسز، تك، بی‌نظیر، بی مثل : استاد یکانهٔ زمان . § اویغون، موافق .

یَکٰانَه گُوی [ف] مؤمن، موحد. یکانه کوی = یکانه کولق. یکانه کویان = یکانه کولر.

یَكْ اَسْبَه [ف] بر آتلی، برآته مالك، یك باشنه اولان.

یَكْ اَنْدٰازْ [ف] اهمیتسز بر نوع اوق § اینجه دمرلی کوچك ، یاخود چتال دمرلی برنوع اوق§ چای و ایرمق کنارلرنده‌کی اوچو روم یرلر § دوز، یکسان .

یَكْ آوِیزْ [ف] بر نوع قلیچ .

یَکٰایَكْ [ف] برر برر. § آنسزین ناکاه.

یَکْباٰیَنْد [ف] برجه (ثلی) [illegible]

یکباتز. [ف] (بركره‌لی) بردفعه.

یکپاره [ف] بر پارچه ' بتون ، تام ' قیرقسز ، اکسز : « آسمان یکپاره بر مهر دلاویز طرب » . یکپاره‌لامه بر آیینه .

یَکْتاٰ [ف] یالکز ' بی نظیر : نحریر یکتا. § برقات : جامهٔ یکتا .

یَکْتَنَه [ف] یالکز باشنه ' تنها : « سوردکجه خصمه یك تنه باقماز سلاح وجوشنه — بر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم — نفی »

یَکْجِهَتْ [ف] متفق، متحد: ملت یکجهت. یکجهتی = یکجهتلك ' اتفاق .

یَكْ چَشْم [ف] بر کوزلی ' واحد العین § ظاهربین § ضعف بصره مبتلی. § آفتاب . یك چشمی = یك چشملك . یك چشمانه = یك چشمجه‌سنه .

یَکْدٰانَه [ف] برنوع قلاده §بی مثل ' بی نظیر: جوهر یکدانه .

یَکْدَسْتْ [ف] بر اللی § برجنس ' برنوع ' بر نظامده اولان اشیای متعدده ، برابر .

یَكْ دِلْ [ف] متفق .کوکللری بر. نفاقدن بری. یکدلانه = یکدلجه سنه . یکدلان = یکدللر یکدلی = یکدللك ' کوکل برلکی . (یکدله) ده لغتدر .

یَکْدَمْ [ف] بردم ' بر نفس ، برآن

یَکْدِیکَرْ [ف] بربرینی ' بر طرف دیکر طرفی: یکدیکرمزی اولدن طانیرز .

یَکْراٰنْ [ف] یلیسی ' قویروغی آق اولان اشقر ات § یاخود رنکی صاریلقله قرمزیلق بیننده بر نوع آت ' آل آت § صوی ' نجیب ' اصیل ' کرانقیمت آت : یکران خیال .

یَكْ رِشْتَه [ف] اویغون ' موافق ' یاراشیق § مشفق ' مهربان.

یَکْرِکاٰبی [ف] یدك چکیلن آت § بر ایشه حاضرلنمق ' مهیا بولنمق .

یَکْرَنْكْ [ف] صادق العقیده ' غیر متلون آدم. یکرنکی = یکرنکلك

صدق و اخلاص ایله یکرنکلک = یکرنکانه = یکرنکجه

یکرنك [ف] مخلص، صادق، حضور و غیبتده اینکلدن بر یکسان اولان § خالص دوست § بر بوزلو (یکرویه) ده دیمکدر. یکرویی = یکرولق = بر یوزلولك، بی ریالق.

یکرو زم [ف] وجودی بر کونه منحصر اولان

یکرو [ف] [illegible] § [illegible]

یکزبان [ف] بر دیلی § آغزی بر اولان § یکزبانی = آغزبرلکی.

یکسان [ف] و [illegible]

یکسانه [ف] [illegible] یکسانه

یکسان [ف] هر زمان، دائما § [illegible] دوزی یه، بو [illegible] برابر § یکسان نظر [illegible] صیف و سرما — ناجی.

یکسر [ف] بر باشدن بر باشه § بالکلیه، باشدن باشه § [illegible]

یکسره [ف] [illegible]

یکشبه [ف] بر کیجه، بر کیجه لك.

یکشنبه [ف] بازار کونی، یوم الاحد.

یکون [ع] [illegible] جمع، مجموع حساب، طوپ. جمع یکون = [illegible]

یکه تاز [ف] دشمنه یالکز باشنه [illegible] صالدیران شجیع [illegible] : یکه تاز میدان فصاحت کبی ترکیبلر [illegible] [illegible] قوللانیلیر.

یلدا [ف] دائما (شب) کلمه سنه [illegible] قوللانیلیر. شب یلدا = [illegible] کونی [illegible] شب [illegible] [illegible]

یل [ف] [illegible] شجیع، [illegible]

یلاق [ف] کوپکه یدرمك ایچون درونه صو و اکمك قونیلان قاب.

یلان [ف] [illegible] (جمعی [illegible]) [illegible] § توراق بر پهلوانك اسمیدر که [illegible]

بیژن ابن کیو دستنده هلاك اولمشدر. آکا یلان نشانده دینیلیر.

یَلَه [ف] صالمه، صالیویرلمه، قاپوب قویویرلمه. § اوتلاغه صالنمش حیوان سوروسی.

یَمّ [ع] دکز، دریا: تلاطم یم. اکثریا تخفیف ایله قوللانیلیر.

یَمامَه [ع] اهلی کوکرجین § عربستانده بر مملکت.

یَمانی [ع] یمنه منسوب. بونده‌کی الف یای مشدده‌دن عوض اولدیغندن تشدید یا ایله استعمالی طوغری دکلدر. شعرای یمانی = طرف جنوبیدن طوغان پارلاق بر ستاره‌نك اسمیدرکه یمن عربستانك طرف جنوبیسنده اولدیغی ایچون اورایه نسبت ایدلمشدر. بعضلر یمن طرفنده غروب ایدر بر کوکبدر دیمشلردر. (سهیل) باشقه‌در.

یَمَنّی [ع] یمن دیارینه منسوب. اوائلده یمندن کلن قرمزی شیلرك عمومنه (یمنی) دینیلیردی. شمدی باشه باغلانان، الده قوللانیلان بز ایله بر نوع آیاق قابنه تخصیصاً استعمال اولنور.

یَمین [ع] صاغ، صاغ جهت. (یسار) مقابلی: جهت یمین. طرف یمین § صاغ ال: فلان افندی کبی یمین وعرق جبینیله کچینیر ناموسلی بر ذاتدر § آند، قسم، سوکند: «تیغکه نوله یمین ایلرسه روح مرتضی — برغزا ایتدك که خشنود ایلدك پیغمبری — نفعی»، زمان جاهلیتده عربلر یکدیکرینك صاغ اللرینی طوته‌رق عهدلشدکلری ایچون قسمه اطلاق اولنمشدر. ظهور اسلامدن صکره یمین وجه معروف شرعی اوزره نام خدایه قسم ایتمکه تخصیص اولندی. جمعی ایمان. یمین لغو. یمین استظهار = ترکه‌دن بر حق دعوی و اثبات ایدن کیمسه‌یه حاکم طرفندن ویریلن یمیندر. خصمك طلبی اولمقسزین حاکم طرفنده ویریلن یمینلردن بری ده بودر.

یَنابیع [ع] (ینبوع) لك جمعی: ینابیع زلال.

یَنْبَغی [ع] شایان، لازم کلیر. دائما (کما) ایله برلکده قوللا-

تیلیر: کما ینبغی = لایق وجه ایله، لازم کلدیکی صورتله: کما ینبغی ایفای وظیفه‌یه اقدام.

یَنْبُوعْ [ع] بیکار، منبع، چشمه کوزی، قایناق.

یَوَاقِیتْ [ع] (یاقوت)ک جمعی.

یَوْمْ [ع] کون، روز، یوم التناد، یوم الحساب، یوم الحشر، یوم القیمه، یوم القیام، یوم البعث، یوم المیزان، یوم الدین، یوم السؤال، یوم الجواب، یوم القرار، یوم الوعد، یوم الجزاء، یوم العهد، یوم المیثاق، یوم الواقعه، یوم القارعه، یوم العوض، یوم الجمع، یوم الفصل، یوم الموعود، یوم المیعاد، یوم النشور، یوم الفزع الاکبر = قیامت کونی. اسلوب فارسی اوزره یوم قیام، یوم حساب، یوم تناد الخ صورتلرنده‌ده قوللانیلیر.

الیوم = بوکون. شمدیکی حالده، حالا. یوم شك = شهر رمضان شریفك اثبات اولنه‌میان کونی. فی یومنا = زمانمزده، بوکون حالا. کل یوم = هر کون: «کل یوم کلیر زیارت ایدر» یوماً من الایام = کونلردن برکون. یوماً فیوما = کوندن کونه. کیتدکجه. یومی = کونده، هر کونلك: یومی شو قدر مصرفی واردر. اجرت یومیه. یومیه = کونده‌لك: ایرغاد یومیه‌سی. یومیه دفتری.

یَهُودْ [ع] یهودی، بنی اسرائیلدن یهودا نسلی: طائفهٔ یهود.

یَهُودَا حضرت یعقوب علیه السلامك بیوك اوغلنك اسمی.

یِ

یَرْلِیغْ [ترکجه‌دن مفرس] فرمان پادشاهی: یرلیغ بلیغ خاقانی.

یُ

یُبُوسَتْ [ع] قورولق، یابسلك. «رطوبت»ك ضدی: یبوست هوا.

یُسْرْ [ع] قولایلق، آسانلق، سهولت. (عسرت)ك ضدی §

زنكينلك، يسار. يسر، يسرت ده لغتدر.

يُسْرىٰ [ع] صول طرف. (يمنى) مقابلی: جهت يسرى.

يُمْكِنْ [ء] امكاندن مأخوذدر. اصلی ضم نون ايله‌در. عجملر نونی اسكان ايتمشلردر. ممكن، اوله‌بيلير معناسنه. قوللانيلماملیدر.

يُمْنىٰ [ع] (يمين) ك مؤنثی: جهت يمنى، يد يمنى.

يوز [ء] پارس دينيلن يرتيجی حيوان، فهد.

يُوسُف حضرت يعقوب عليه السلامك اوغلی اولان پيغمبر ذی‌شانك اسميدر.

يُونُس [ع] بر پيغمبر ذی شانك اسميدر كه بحكمة الله تعالى بر خيلی زمان بر بالغك قارننده قالمشلر ايدی.

صوك